ARISTOTELIS Stagiritæ de Cœlo & Mundo

LIBRI QVATVOR, E GRAECO IN Latinum ab Augustino Nipho philosopho Suessano conuersi, & ab eodem etiam præclara, neque non longe omnibus aliis in hac scientia resolutiore aucti expositione: post omnes omnium editiones nunc demum summa cura, exactissimaque diligentia excusi, in lucem prodeunt.

Additis scilicet dictionibus Græcis quæ deerant, itemque expositionum & notabilium indice, seu Tabula apposita.

Venetiis apud Hieronymum Scotum.

MDXLIX.

ELENCHVS SEV INDEX

expositionum & notabilium, quæ in hisce frugiferis commentariis Augustini Niphi Philosophi Suessani cõtinentur.

De litera. A.

De litera. B.

De litera. C.

De litera. L.

De litera. M.

ὤν,

De litera.Q.

De litera.R.

De litera.S.

Stellæ

FINIS.

Amplissimo Viro Thomæ Campegio, Episcopo Feltrẽsi. S.D.N. Legato dignissimo, Lucius Paulus Rosellus Patauinus Iur. V tr. & Sacræ Theologiæ doctor. S.D.

SAEPE mihi uenit in mentẽ, Præsul amplissime, humano generi tantum utilitatis dignitatisq; præclara ingenia attulisse, ut perbeata fuisse putem illa secula, quibus contigit his maxime luminibus illustrari. Nã quid felicius potest euenire, quã eos habere uiros, per quos humana, diuinaq; cum didiceris, scias te à mortis obliuione uindicari? Quare cum animum ad eos refero, quibus ueteris, nouæq; Academiæ, tum peripateticorum, stoicorumq; principes uidere licuit: uidentur plane mihi nescio quid maius naturæ, quã cæteri debuisse. Verum in hac parte non adeo male nobiscum agitur, ut nisi Plato nobis aliquis appareat, aut Aristoteles, aut Zeno, aut alius deniq; in quauis facultate per egregius, quales permulti & Græci, & Latini fuere: nõ eos tamen uiros nostra ætas tulerit, qui ab illis, si uiuerent, non in numero doctorum haberentur. Qui quidem cũ multi occurrãt, unus tamen omnium Augustinus Niphus Suessanus est, quem præter cæteros admirer. Porro ex huius scriptis, quæ plurima iam sunt, cognoscuntur eius ingenii motus quidam celeres, & acuti: ut nihil tam diuinum sit, quod ille non subito consequatur: nihil tam difficile, quod non facilè declaret. Nam quis hoc melius ex Aristo. subtilitate abstrusa sensa elicit? quis acutius interpretatur? Sunt quidem certe quàmplurimi, qui per multos annos laborarunt, ut ad huius Philosophi doctrinam uniuersis quasi uiam munirent: atq; tantum illi profecerunt, ut si sine huius comparatione legãtur, nihil melius desideretur. Rursus autem si legas Suessanum, omnium quasi luminibus obstruere uidetur: tanta uis est eius ingenii, atq; doctrinæ. Accedit etiã (quod in Philosopho nostri temporis mirere) latinus sermo non exilis, non rudis, non barbarus: non deniq; corruptus, & ab omni forma latinitatis abhorrẽs. Sed & illud etiam magnum affert ornamentum illius studiis, quod in Græcis literis, magnopere uersatus Aristotelem ipsum sua loquentem lingua interpretatur. Quod reliqui si facerent, nõ dicam minus peccarent: sed certe melius philosopharentur. At multa sunt uitia, quæ præstantissimis ingeniis aduersantur, quibus auxilia sunt omnino comparanda: id quod ego hac mediocritate mea, uel imbecillitate potius ingenii facere nõ desisto. Nam cum multa per nos meliora quotidie prodeant, uisum est etiam Suessano nostro succurrendum: cuius quidem interpretationes in quatuor de Cœlo & Mũdo Aristotelis Libros ab eo luculentissimæ editæ, mendosissimæ uero ab aliis impressæ, uidebantur quasi opem, & auxilium implorare: quibus nos instituto nostro præsto fuimus, ac eas propemodum ex tenebris in lucem extulimus. Verum hoc integro iudici malo iudicãdum relinquere, quàm pluribus hic ipse declarare. Illud autem certe scio neminem inficiari posse, per nos Græca omnia, quæ aut perperam scripta fuerant, aut turpiter omissa, emendata, restitutaq; fuisse: indice uero nostro scio eos libentius usuros, qui liberius bonas uigilias reprehendunt. At quoniam incurrimus plerunq; in uoculas maleuolorum, duxi me Pater optime tuo patrocinio muniendum esse: ex quo scio mecum authorẽ operis uoluptatem summam percepturum. Nam quid aut illi gloriosius, aut mihi felicius potest cadere, quàm hæc ab illo condita, à me instaurata uenire in fidem hominis nobilissimi, & naturæ, fortunæq; muneribus excellentissimi. Tantus est enim splendor Campegiæ familiæ, ut quicquid illi semel adhæserit, illustretur. Sed nolo tibi genus, opes, honoresq; tuos laudare: in quibus propterea summam inesse laudem statuo, quòd honestissimè, & summa cum uirtute illis uteris. Id quod in hac Veneta legatione, atq; in aliis muneribus, quibus es felicissime persunctus, est perspectum. Verum de his alias suo loco plenius agemus: nunc autem obsecro me in tutelam tuam recipias, de quo nihil tibi non pollicearе, quod optimus quisq; animus pro fortuna sua maximo principi, ac patrono suo prestare possit. Præsta tu igitur uicissim mihi beneuolentiam, fauoremq; tuum.

Vale.

A AD ILLVSTRISSIMVM AC REVErendiſſimum Loiſium de Aragonia tituli Sanctæ Mariæ in Coſmodin Diaconum Cardinalẽ, Auguſtini Niphi Philoſophi Sueſſani in Librorũ Ariſtotelis de Cœlo interpretationes, Præfatio.

VM Omnes diſertiſſimi viri Loiſi Illuſtriſſime ac Reuerendiſſime Aragoniæq; domus ac Cardinei Chori ſpecimen inſigne, te ut nũmen obſeruent, venerẽtur, & colant, tuaſq; ad ſplendidiſſimas ædes & uere regias tanquã ad ſalubẽrrimum tutiſſimũq; portum confugiant: diutius exoptaui inter tuos clientes aliquem mihi dari locum vt meam in te obſeruantiam affectũq; incredibilem oſtendere
B poſſem. At cum hac in re non parũ ſolicitus eſſem vacuis manibus (vti nec ad Perſarũ Reges licebat) te adire nolui. Cũq; interptationes librorum: quos de Cœlo & Mundo ſcripſit Ariſtoteles: meditatus eſſem: ijs prius tuo ampliſſimo nomini dicatis te viſere conſtitui. Verũ dubitanti mihi quo animo eas excepturus eſſes. Frater Iacobus de Petrucijs ordinis minorum Larinas Epiſcopus dei & nature interpres tuarum ingentium virtutum indefeſſus pco, ex vrbe rediẽs omnẽ dubitationẽ ademit: ſignificauitq; mihi quãto amore atq; affectu innocentiã meam tutatus ſis, quãtoue fauore et me et res meas amplexus: quæ veriſſima ilico credidi: cum maiora de tua celſitudine concepiſſem. Nam cũ ex inclyta tantorum Regum ſerie proſiciſcaris: ab ratione eſſet non regiam redolere benignitatẽ. Ad hoc accedebant tot literatorũ cœtus tua vmbra protecti: tuiſq; muneribus ditati: adeo q̃ alter nõ dicã. Mecœnas: ſed Auguſtus omnibus videris inſurgere. Adde q̃ dum omnes te chriſtiane re-
C ligionis obſeruantiſſimum admirantur. Chriſtigenũq; fautorem acerrimũ voce clariſſima pdicant: mihi perſuadeo has meas elucubrationes licet philoſophicas: a fide tamen catholica non abhorrentes: hilari animo ſerenoq; vultu te excepturũ. Nec velim te princeps optime latere: hunc meũ libellum more Democriti a me ſeruatum eſſe: nam queãdmodum Democritus inter plura volumina quæ ædiderat: magnum diacoſmũ pro neceſſitatibus ex fortuna ingruentibus ædendũ diſcipulis reliquerat: ita ego hunc librum pro meæ ſenectæ repagulo ædendũ decreueram. Sed cum vnus occurras: cui vitã ipſam & quicquid in ea eſt nõ immerito debeo: quẽ in extremis vitæ prodendũ ſtatuerã: nunc mutato conſilio ob tuarũ virtutũ incrementum: atq; meæ in te obſeruantiæ debitum ædere curaui: quẽ eo rogo accipias animo, quo tibi a tuo deuotiſſimo Auguſtino dicatur. cæterum ad ea quæ huic libro neceſſaria pmitti videntur, accedamus. Itaq; vt autor eſt Auerroes octo in librorũ princi-
D pijs pponi conſueuerunt. ⁋ Quorũ nos quatuor intentabi-
De intentione. mus, cætera omittentes, vti non neceſſaria. De intentione igitur agamus primo. Vbi primo debes ſcire qõnem de intentione apud Græcos eſſe qõnem de ſubiecto, & materia libri apud Latinos. Sunt. n. intentio, materia, & ſubiectum idem, licet ratione differant. vt in logicis noſtris diximus.
⁋ Alexander Aphrodiſius (vt narrat Simplicius) ſubiectũ
Pō Alex. ſiue materiam, ſiue intẽtionẽ huius libri ait eſſe vniuerſum ipſum, quod Græci interdũ Pan, interdum Holon vocant, perſuadet poſitionẽ hanc ex eo quia ſubiectũ eſt, cuius accidentia per ſe quæruntur. Modo totius mundi hoc eſt congregati ex cœlis & elementis accidentia per ſe queruntur, veluti finitum, æternum, & vnum, igitur ipſum vniuerſum eſt ſubiectũ. hoc Alexander. ⁋ Iãblicus vero atq; Sirianus
Pō Iãbli. ci & Siriani. Philoxenus diſtinguunt aliud eſſe hic per ſe conſideratum, aliud per accidens. Cœlũ quidẽ eſt per ſe & primo conſideratũ, propterea ſubiectũ erit totius libri. Elementa vero & cætera id genus per accidens. Perſuadent vero poſitionem a libri inſcriptione, quæ eſt περὶ οὐρανοῦ, hoc eſt de cœlo.

E ⁋ Simplicius vero vtriſq; obijcit, Alexandro quidẽ, quia ſi
Pō Simplicij. intentio Ariſtotelis hic eſſet de vniuerſo, tũc eſſet de oĩbus vt Plato fecit in Timæo, quod nõ videĩ. Iãblico vero atq; Siriano. Propterea quia Ariſtoteles de elementis proponit non modo per accidens, ſed per ſe, ppter hæc vult corpus ſimplex cõe eſſe ſubiectum materiã & intentionem huius. Verũ Ariſtoteles diſtinguit plura conſiderata hic, qm̃ alia cõſiderantur per ſe primo, vt cœlũ, quod eſt ſubiectũ, q̃dã per ſe, ſed nõ primo, vt elementa, alia per accidẽs vt accidentia vniuerſi, vt æternitas, finitudo, vnitas, & id genus.
Cõfutatio. ⁋ Sed huic vr̃ eſſe obiectio, qm̃ nec ſubiectũ ipſum æquaĩ ſciẽtiæ huic, nec ratio formalis ſubiecti, corpus. n. ſimplex ad multo plura ſe extendit. ⁋ Auerroes vero in tertio huius
Pō Auer. cõ. primo. ſentire vr̃ corpus mobile, ſiue ens mobile ad vbi eſſe ſubiectũ, cũ quo plures latinorũ cõcordant, ex eo quia
Concordia ſic eſt æquatũ oĩbus hic cõſideratis. ⁋ Mihi vero vr̃ hos nõ
F diſcordes eſſe, vbi debes ſcire ſubiectũ nõ vna ratiõe ſumi, vno. n. mõ accipiĩ pro ſubiecto cõgregationis quo modo ſyllogiſmus eſt ſubiectũ in logica, quia cõgregat ppoſitionẽ, terminũ, & orationẽ. Animal ẽt ſubiectũ libri de aĩalibus, quia cõgregat oĩa mẽbra, de quibus eſt ille liber. Alio modo pro genere eorũ q̃ in libro tractãtur, quo modo ens rõnis eſſet ſubiectũ logicæ, licet tranſcenderet oĩa cõſiderata in logica. Tertio pro principali ſpẽ ſubiecti, quo mõ demonſtratio eſſet ſubiectũ in logica. demũ pro ſubiecto pdicationis, quod v; de oĩbus pdicatur, & de nullis alijs. Alexander igitur de ſubiecto locutus eſt cõgregationis, vniuerſum. n. oĩa cõgregat, quę hic aguntur. Iãblicus & Sirianus ẽt recte, quia de principali ſpẽ locuti ſunt, quæ eſt cœlũ. Simplicius quoq; recte, quia de genere loquiĩ, corpus. n. ſimplex eſt ad cũcta genus. Auerroes demũ recte, quia de ſubiecto pdicationis intellexit, eſt. n. ens mobile, ſiue corpus mobile pdicans æquate de oĩbus hic conſiderans. Intentio
G igitur eſt de mũdo vt de omnia cõcernẽte velut Alexãder. de cœlo vt de ſpẽ principali velut Iãblicus. de corpore ſimplici, vt de genere velut Simplicius. de ente ſiue corpore mobili, velut Auer. tanq̃ de ſubiecto pdicationis. hec de in-
De ordine. tentione. ⁋ Et de ordine agamus. Alexãder. Iãblicus, Sirianus, Simplicius, Auer. atq; oẽs expoſitores conſtituunt hũc inter libros naturalis philoſophiæ ſcdm. Mouẽtur ex eo, qa ſubiectũ huius eſt ante ſubiecta omniũ aliorũ, & contentũ ſub ſubiecto libri phyſicæ auſcultationis. Sed fortiori rõne hoc eſſe vr̃, quia videtur incipere vbi liber phyſicæ auſcultationis definit, puenit. n. ille ad aliquod primũ mobile qđ mouetur a ſeipſo, cuius vna pars eſt penitus imobilis, quã ſumit metaphyſicus. Altera penitus mobilis, quã hic liber
De inſcriptione. nunc exponere incipit. hec de ordine. ⁋ Et de inſcriptione tranſigamus. Alexander qui ſemper vult librũ inſcribi ab intentione, vult hunc librũ eſſe inſcribendũ de mundo, qm̃ mũdus eſt intẽtio & ſubiectũ. Sirianus & Iãblicus de cœlo, cui etiam Simplicius concordat. Auer. de cœlo & mundo.
H & per cœlũ corpus intelligit æthereum, per mũdum vero elemẽtarium. Siquidẽ mundus triplex ſit auctore Platone, intellectiuus, vt angelicus. celeſtis vt cœlum. ſenſilis ac elemẽtarius. Alexãder igitur & Iãblicus a ſubiecto inſcribũt. Simplicius vero & Auer. a partibus ſubiecti. Eſt. n. cœlum a quo iſcribit Simplicius corporis ſimplicis principaliſſima pars ſubiecti. cœlum vero & mundus ſenſilis vt inſcribit Auer. principaliſſimæ partes. hęc de inſcriptione. ⁋ De di-
De diuiſione. uiſione vero tranſigamus, & primo generatim de vniuerſo libro ſcđo ſpeciatim de libro hoc primo. Videtur igitur totus liber conſiſtere circa tria. primo circa cœlum & quędam accidentia cõmunia cœlo & mundo. & hic perficitur liber primus. ſcđo de partibus cœli & mundi & de accidẽtibus per ſe illatum rei ſcđs inſiſtit. tertio de elementis, de quibus ſi tractat iuſta poſitiones aliorum, erit liber tertius, ſi iuſta poſitionem propriam, erit liber quartus. ⁋ Sed circa
Dubitatio. hunc ordinem ambiges, primo quia a notioribus nobis eſt agendum. Modo elementa ſunt cœlo ipſo notiora. ſecũdo quia Ariſtoteles tractando de cœlo agit de illo mediãtibus

I Solutio. elementis. ⁋ Dici potest ordine doctrinæ debuisse librum primũ facere de elementis vt rationes cogũt: sed necessitate materiæ tractat in libro primo de cœlo: vt librũ continuũ faciat ad librũ physicę auscultationis: nã cum finis illius sit ad primũ corpus principiũ huius deber eẽ de primo corpe.

De diuisione particulari. ⁋ Hæc de diuisione generatim, q̃ vero sint de diuisione particulatim primi libri. Auerroes inquit in primo tractatu siue

Quæ Aue. libro cõtinenẽ decem summę, siue capita magna, prima est de substantia istius artis. Sumit aũt Auerroes hic substantiã non pro decimo pdito, sed pro vniuersa materia libri, quæ subiectũ dr̃, & sic prima summa est de subiecto materiali, principijs subiecti & accñtibus illius, & ita bene dr̃ de substantia artis, qa nihil restat amplius agendũ in naturali philosophia. Et per istã artem Auerroes vult totã naturalem philosophiã Est igitur prima summa de subiecto totius naturalis philosophiæ. Secũda summa est de corporis naturalis diffinitione, eo q̧ ipsum solũ inter ola alia corpora est

Dubitatio K perfectũ & completũ. ⁋ Sed hic ambiges primo qd Auer. vult per corpus naturale esse perfectũ. Secundo quonã mõ

Solutio prima. hęc ratio est ad propositũ. ⁋ Nõnunq̃ dicere solebamus corpus naturale esse perfectũ, ex eo qa nõ abstrahit a materia sensili. Mathematicũ vero imperfectũ, qm̃ ab illa deficit. & hęc rñsio consonat satis dictis Auerro. in tertio huius cõ. 6.

Cõfutatio. ⁋ Sed hęc rñsio nõ placet, quia Auer. pluraliter loquiť, cõparat. n. corpus naturale ad alia corpora, & ita vr̃le vr̃ esse

secunda solutio. plura corpora q̃ duo. ⁋ Alij dicebãt corpus naturale eẽ perfectũ, quia pro sui exñtia nulla eget operatione intellectus. corpus vero mathematicũ imperfectũ, qm̃ pro sui eẽ eget intellectus actione, vtpote abstractione. Nec valet hęc solu

Cõfutatio. tertia solu. tio, qm̃ vt diximus Auer. loquiť pluraliter. ⁋ Põt igitur dici triplex esse corpus, metaphysicũ, quod quidẽ est substãtia apta subijci trinę dimẽsioni, quicquid Auer. velit. 12. meta. cõ. 17. vbi vr̃ negare corpus metaphysicum, illum. n. vide, mathematicũ quod est substantia actu substãtia trinæ dimẽsioni. Physicũ quod trinę subijciť dimensioni atq; qualitati

L bus sensibus. Vult igiť physicum corpus esse alijs duobus perfectius, quia cęterorũ continet perfectiones mathemati ci. v3, & metaphysici, & vltra addit sensibilem materiam. ⁋ Tunc ad secundũ dici potest rationẽ esse hanc, q̧ Aristo. definit corpus naturale, & aliorũ nullũ, quia est perfectũ, hoc est quia continet pfectiones aliorũ, & cũ hoc addit sensilem materiã, q̃ contrahit ad genus physicum. Tertia summa ostẽdit mundũ esse perfectũ. quarta q̧ cœlũ sit simplex corpus rotundũ vnigenitũ corpibus, q̃ recto motu mouenť. quinta, q̧ nõ sit graue nec leue. sexta, q̧ nec genitũ nec corrupobile sit, & q̧ corpora simplicia numero sint quinque. septima, q̧ sit mundus ipse finitus. octaua, q̧ sit vnus numero. nona, q̧ extra ipsum nec vacuũ sit, nec plenũ. decima, q̧ nec genitus nec corruptibilis, & q̧ impossibile est corruptibile esse aliquod & non corrumpi. Hæc continentur in libro primo, & per consequens de tota præfatione.

M

Aturalis scientia omni fere ex parte versari videtur & circa corpora atq; magnitudines: & circa affectiones atq; horum motus: & circa principia quæ substantiæ sunt vt talis. quippe cum eorum quæ natura consitent: alia corpora sint ac magnitudines: alia corporibus magnitudinibusq; cõpetant: alia principia sint eorum quibus illa competunt.

Expositio

Rosequitur nũc Aristoteles de prima summa, & syllogizat intentionẽ siue substantiam vniuersæ scientiæ naturalis hunc in modum, omnia entia naturalia sunt corpora siue magnitudines affectiões siue motus, principia horũ siue causæ, scientia naturalis versatur circa omnia entia naturalia. igitur ẽ de corporibus siue magnitudinibus, de affectionibus siue horum motibus, de principijs siue caussis illorũ,

De syllogismo vero primo conclusionẽ enarrat. Et inquit. N Naturalis scia siue scia de natura omni fere ex pte, aut pro maiori sui ex pte versari vr̃ & circa corpa siue magnitudines veluti erga materiã & subiectũ. & circa affectiões siue horũ motus. vti circa accñtia per se. Et circa principia q̃ substãtiæ sunt vt talis hoc est materiæ sensili coniuncta ad dñiam principiorũ q̃ sunt substãtię vt substãtia, qualia sunt principia pria hæc ẽ cõclusio. Deinde tãgit maiorẽ, et inqt. Quippe cũ eorũ q̃ natura cõstẽt, aut magis ad sensum cum eorũ q̃ ad naturalẽ attinẽt Philosophũ. Alia corpa sint siue magnitudines, & hoc quo ad subiectum siue materiã. Alia corporibus magnitudinibusq; cõpetant, vt per se accñtia. Alia principia sint eorũ corporũ quibus illa per se accidẽtia cõpetant. hęc est maior. Quia vt in posterioribus dicitur scientia est vnius subiecti principia & affectiones cõtemplans, & ita de substantis artis huius nunc satis.

AVERROES aũt anteq̃ verba textus singula enu Quæ Aue. cõmẽ. 1. O cleet, qõnẽ antiquorũ expositorũ psoluit. Solebãt nãq; q̃re re quã ob rẽ hoc in lib. totius naturalis scię subiectũ stabiliuit, nõ aũt in auscultatorio, q lõge cõior ẽ isto. Soluit Auer. in principio cõmenti, hoc iõ factũ esse, qa pñs liber est primus in ordie librorũ pticularũ, i qbus pticulatim de singulis totius mũdi ptibus loq incipit. ⁋ Debes scire Auer. voluisse vniuersum mũdũ fuisse subiectũ vniuersę scię naturalis. Et ita vult librũ singulũ scię naturalis de singula mũdi parte agere. verbi cã pñs liber de ea mundi pte, q̃ est coelũ. Liber de generatione de ea q̃ est corpus mobile ad formã, cæteri quoq; de cæteris, qa igiť hic est primus cæterorũ in qbus pticulatim loquiť: iõ decuit vt hic diceret subiectum

Replica. totius scię naturalis. ⁋ Sed hęc Auer. solutio vr̃ friuola. Prio, qa nemo posuit ipsum vniuersum esse subiectũ totius sciæ naturalis, sed ens mobile vel corpus mobile. ⁋ Secũdo, qa si ob primitatẽ huius libri ad cæteros decuit i illo esse dicẽdũ de subiecto, igiť magis decuisset dicere in magis priori ad hunc & ad cęteros. Mõ liber physicę auscultationis ẽ cęte- Defensio. P rorũ primus, & prior hoc, igiť in illo magis. ⁋ Dici põt ad primũ Auer. locutũ eẽ de subiecto aggregationis, vniuersum. n. est subiectũ totius sciæ naturalis aggregatiuum. Ad secundũ dici pot id in vtroq; tractari potuisse, fuisse tñ magis hic ptractatũ, vt habeať huius ad illũ cõtinuatio, & cęterorũ ad hunc consequuno. Quo vero modo habeať hęc continuatio, iã diximus. Aut dici potest hoc esse magis tractatũ, quia hic est primus particulariũ, nõ primus simpliciter. Ille vero ausculta totius est simpliciter primus. hæc

Verborũ expositio. Auer. ⁋ Quo vero ad verba attinet. Auer declarat cur dixit fere plurima siue maiori fere sui ex parte, vbi debes scire q̧ res quas naturalis cõsiderat, sunt in quadruplici differentia, quædã corpora vt elementa & cœlum, quædã magnitudines, vt superficies & linea & id genus. quędam extra hæc, vt vacuum, infinitũ, poli, centrũ, locus, accipiendo locum pro respectu ad polos, & ipsum centrũ. His similia vt animæ & motores cœlorum. Propterea fere plurima eẽ

Q circa corpora & magnitudines, passiones, & principia, qa adhuc est extra hæc. Et quia in arabica translatione scribiť sic maxima cognitio naturę, & sciẽtia demonstrans ipsam, ideo dupliciter exponit. Primo q̧ per scientiã, intelligebat scientiã cõclusionum, quę vocať scientia demonstrata, vbi actiuũ pro passiuo accepit, & demonstrans pro demõstrata, & per cognitionẽ voluit noticiã principiorũ, ex quibus fit cõclusio. Secundo exponit q̧ per cognitionem intelligit intelligere imaginationis, hoc est simplicũ apprehensionẽ, & per scientiã fidem, hoc est cognitionem complexorum, huius rei causam assignat quoniã synonyma non sunt visitanda in scientia demonstratiua, & replicat primã expo- Solo prius dubiũ. sitionem, & quæ dicit, patent. ⁋ Tu vero debes scire hanc Auerrois expositionẽ, & talẽ ponderationẽ esse frustra, cũ in codicibus gręcis nihil illius legať vt in nr̃is trãslatiõibus cõstat. ⁋ Sed dices. cur dixit corpa & magnitudines, cũ idẽ sint. Innuit Auerroes solutionẽ, & esse id factũ vt sermo amplior atq; extẽsior, nã cũ corpus sit spẽs magnitudis, vt

esset

A esset amplior ad cęterae magnitudinis speties, quę sunt vltra corpa subiecit & magnitudines, et hęc expositio conuenit gręcis verbis. Secunda dubõ. ¶ Vlterius dubitaret aliqs, quoniã de magnitudinibus ipsis cõsiderat Astrologus, igiẽ nõ naturalis, hãc soluis Auer. ꝙ magnitudies possunt dupliciter cõsiderari, vno mõ quatenus abstractę sunt a sensili ipsa materia, & hac ratione a mathematico cõsiderantur. Alio mõ quatenus illam cõcernũt, quo mõ naturalis eae contemplaẽ. Concernũt autẽ materiã sensilẽ q̃tenus sunt vltimi termini, & perfectiones corporũ physicorũ. Sed esset hic disputãdũ, qd nã sit sensilis materia, quidue intellectilis, quę forma sensilis, quęue intellectilis, quę cũ in libro auscultatorio secũdo, sint disputata nũc trãseãt. Dubõ. ¶ Illud tamẽ mõ dubitatione dignũ ẽ, nã si mathematicus cõsiderat magnitudines, quatenus abstractę, tũc cõsiderabit esse abstractũ, qa quicũq; cõsiderat aliquã rẽ per aliquã rationẽ, etiã rationẽ illã cõsiderare vr̃. Solutio. ¶ Põt dici ꝙ refert esse rationẽ cõsiderãdi, & modũ cõsiderãdi, esse abstractũ est modus cõsiderãdi, & nõ ratio cõsiderãdi, iccirco nõ oportet in vna & eadẽ sciẽtia cõsidereẽ. B Aut dici põt esse abstractũ esse rationẽ cõsiderãdi priuatioã, & sic nõ oportet cõsiderari, secus de ratione positiua. ¶ Sed qd per passiones, qdue per motus Arist. intelligat. Auer. dupliciter exponit, pro intellectu primę debes scire in omni trãsmutatione substãtiali dico esse terminũ & viã. Terminũ qdem vocat passionẽ, eo qa subm p illã patiẽ & perficiẽ, per viã intelligit motũ: est autẽ terminus duplex suba & accidens, via vero vno mõ. s. motus. Ideo inqt Auer. omnia entia esse aut substãtias, aut accidentia, aut vias ad hęc, quę viæ sunt trãsmutationes. Replica. ¶ Sed tũc dices, igiẽ inter subam & accidẽs Respõsio. dareẽ mediũ. Dici põt substãtiã & accidẽs posse accipi predicamẽtaliter & trãscẽdẽter. Si prędicamẽtaliter, sic mediũ inter illa esse põt, vtpote via, si trãscendenter, sic via erit in predicamẽto accidẽtis. Themistius vero p passiones intelligit trãsmutationes, qbus perdiẽ nomẽ & definitio, aut præparaẽ ad illam perditionẽ, vt sunt alteratio & generatio q̃ terminanẽ in subam, & quarũ finis & cõplemẽtũ est substã C tialis forma. Per motus vero intelligit locales, quibus non variaẽ suba rei. Addit Auer. has expositiones esse propinquas, quia Auer. p passiones itelligit terminos ipsos. ¶ Themistius vias in illos, mõ via & terminus sunt ꝓpinqui, q̃a sunt eiusdẽ spetiei, vt dicitur in. 5. phy. com. 19. & ita sunt propinquæ expositiones. ¶ Demũ Auer. maiorẽ syllogismi sic intelligit, vt p corpora & magnitudines Arist. simplicia intelligat, per habẽtia corpus & magnitudinẽ mista, p principia horũ materiã & formã, quæ sunt principia tã elementorũ q̃ mistorũ saltẽ analogice. Contra Auer. ¶ Sed hæc expositio nõ placet, qa tũc Aristo. prætermisisset accidẽtia per se, et ita cõclusio esset amplior maiore ipsa. ¶ Ideo dicerẽ Arist. per corpora & magnitudines subiectũ scientiæ naturalis, & per habẽtia corpus & magnitudinẽ voluit per se accidẽtia illius subiecti, & p principia eorũ causas primas subiecti, & per se accidentiũ illius, quo mõ quãrũ in cõclusione sumit, tantum in maiori intelligiẽ. Dubõ. ¶ Solebamus quærere vtrũ mathematicus cõsideret substãtiã ipsam. Prima responsio. Respondẽt latini mathematicũ considerare substantiã compositã, quia non quãtitatem, sed quãtum cõsiderat, Cõfutatio. ꝓbant principio quia omnis ar- D tifex cõsiderans posterius, considerat prius, sed substãtiã prior est quãtitate. Igiẽ si mathematicus cõsiderat quãtitatẽ, cõsiderabit etiã substãtiã. ¶ Secundo mathematicus considerat definitionẽ quãtitatis. Sed nullum accidẽs põt sine subiecto definiri. Igiẽ etiã substãtiã considerat. ¶ Tertio non abstrahit a materia intelligibili, sed illa est substãtia, igiẽ coacernit Cõfutatio. substãtiã. ¶ Sed hæc positio stare nõ põt, primo quia Aristo. in. 12. meta. inquit, nullã mathematicarum prẽter astrologiã facere considerationẽ de suba vt Auer. ibi com. 44. exponit. ¶ Secundo nõ suba cõposita sed materia est subiectum, quãtitatis, vt in lib. de substãtia orbis ꝓbat Auero, igiẽ mathematicus materiã ipsam primã consideraret. ¶ Tertio per ... ipse mathematicus deberet materiã & formã considerare, tũ hæc sunt principia substãtiæ compositæ & priora illa. ¶ Pro solutionę igiẽ ad rationes debes scire ꝙ sciẽtiæ sunt E permixtæ adeo ꝙ artifex considerãs hãc propositionẽ elemẽtum est ens est metaphysicus quo ad p̃dicatum physicus quo ad subiectũ. ¶ Tunc ad primã dico ꝙ mathematicus considerat substãtiã, nõ quidẽ per habitũ mathematici, sed per habitum metaphysici sibi cõmissũ, & ita omnis artifex considerãs posterius considerat prius aut eodẽ aut alio habitu: p idẽ ad secundã. ¶ Ad tertiã dici põt ꝙ substãtia nõ est materia intelligibilis, sed forte ipsum cõtinuũ, vel fortasse aliud vt diximus in secũdo physicorũ, vbi dictũ est in quãtitatibus possibile esse denominationes in simplicibus cõpositas & simplices: vt linea est quãta & quãtitas, non sic albedo est qualitas & quale, eo quia linea est cõcretũ ad partes et ad subiectũ, respectu subiecti, hęc est vera, linea est quãtitas, quia est abstractũ e subiecto, respectu partiũ est cõcretũ, & est quãta & sic cõcedo, quãtum esse subiectum, & nõ propter hoc concretum ad substantiã, hec de quæstione. F

¶ Continuum igitur est quod in semper diuisiblia diuisibile est,

¶ Compleuit primã summã, quæ erat de subiecto scientiæ Expõ. naturalis. Nunc ad secundã summã accedẽs prædefinit continuum, cuius rationem quidã afferunt, quia Aristo. intentio est declarare mundum esse perfectũ, quod declarari non potest sine definitione cõtinui vt videbiẽ, & inquit, cõtinuũ igitur est quod hoc est magnitudo siue quãtũ in semper diuisibilia diuisibile. Vbi magnitudo loco generis cętera loco differentiæ sunt accepta, quibus differt a quãtitate discreta, atq; numero, nã numerus potest crescere in infinitũ, sed nõ diuidi, vt tertio physicorũ dictum est. ¶ Dubitabis propter Prima dubõ. quod continuũ est diuisibile in semper diuisibilia. Secundo Secunda. quonã mõ hæc definitio differt ab illa libri prædicamẽtorũ. Solu. prima. ¶ Dicitur ad primã esse illud quia continuũ ex cõtinuis cõponitur, vt. 6. physicorũ declaraẽ. Igitur vt totũ est diuisibile, ita partes, & partes partiũ in infinitũ, cũ omnes sint continuæ simili ratione. G ¶ Ad secundã respõdent ꝙ continuum Solu. secundæ quorundã. potest bifariã considerari, quo ad formã, & sic definiẽ in prędicamẽtis, & quo ad materiã, & sic definitur hic. Cõfutatio. ¶ Sed hæc expositio deficere videtur, primo quia vtraq; definitio daẽ per partes ipsas, mõ partes sunt materia totius, secũdo physico. ¶ Secũdo quia adhuc. 5. metaphysicę est alia definitio dicens continuũ est cuius motus est vnus, & tamẽ nec per materiã nec per formã datur. ¶ Ideo debes scire ꝙ continuũ ipsum potest definiri aut per extrinseca & a posteriori & definitur sic. 5. metaphysicæ per motũ, aut per intrinseca & priora, & hoc aut resolutorie, & sic definitur hic, aut compositorie & sic in predicamentis.

¶ Corpus vero est quod omni ex parte diuisibile est: quippe cũ magnitudinis que ad vnũ est diuisibilis linea fit. Que vero ad duo superficies: atq; ad tria: corpus est: atq; preter has nulla prorsus est magnitudo.

¶ Nunc quid sit corpus, quod est subiectũ scientiæ naturalis Expõ. H declarat, & inquit, corpus vero est quod est continuũ, quod omni ex parte diuisibile est, vbi continuũ loco generis, reliqua loco differentiæ ponuntur, hãc definitionem videtur probare principio (vt quidẽ vult) syllogismo, quod certe nõ potest literæ conuenire, ideo probatur per locũ a sufficientia, & inquit, quippe cũ magnitudinis quæ ad vnũ vtpote ad longum est diuisibilis, linea sit. Quæ vero ad duo vtpote longũ & latum, est superficies, at quæ ad tria, corpus est, & præter hae nulla est magnitudo. Igitur corpus omni ex parte diuisibile est. Aut potest hæc probatio esse expositorie sic, corpus est diuisibile omni ex parte vt per hãc diuisionẽ magnitudinis patet. Et nihil non corpus diuisibile est omni ex parte, propterea addit & præter has nulla ex magnitudo. Igitur tantum corpus est omni ex parte diuisibile, & hæc probatio magis textui conuenit, vt intelligenti patet.

A est omni ex parte & tribus modis. vt dicit Auer. ¶ Quinto Auer. declarat qualis ſit ratio. Ariſtotelis qua ipſe enititur probare tres eſſe magnitudines: & vult ꝙ propoſitio ſit triplex. vt per ſe nota: vt principia doctrinę: queſtio, vt concluſio quę eſt penitus ignota, & media vt petitio & id genus, vult igitur ꝙ dimenſiones eſſe tres ſit propoſitio de medijs & tertij ordinis, & ideo probauit illam diuiſionis in loco, inductione & id genus. ¶ Sexto Auer. declarat vnde inſtitutiones proficiſcuntur, vbi primo debes ſcire ꝙ duplex eſt natura. videlicet naturans vt deus. naturata vt agentia naturalia & cauſę ſecūdę. quę ideo dicuntur naturata, quia e prima proficiſcuntur natura. ¶ Secundo debes ſcire ꝙ opus naturæ eſt ſemper per ſimilitudinem ad opus & eſſentiā primę naturę, ita quicquid agit actione ſimiliori actioni primę ſit melius vt dicemus ſecundo huius. Ex is ſequitur iuſtum eſſe præceptum vt deo trinas afferamus orationes, nā eſſentia primi in trinitate conſiſtit. Secundo ſequitur bene eſſe in grammatica factū vt ternario numero addaṫ omne,

B — De virtute numeri. Pō Pici. — quoniam ille eſt primus cui competit verbum omne. & cæteris propter illum. ¶ Ex is colligunt in numeris eſſe virtutes. nam in numero ternario videtur natura rerum conſtituta. Picus in ſua apologia rem hanc aſſerit & contendit. Primo quia mathematica ſunt formaliora phyſicis, igitur polentiora virtute, ſiquidem formam ſequatur uirtus. Secundo quia quod in ſuo eſſe minus dependet, in ſuo operari etiam minus depēdebit, & ita polētius erit. Cōſtat aūt oumeros in ſuo eſſe minus depēdere, et ita magis actiui erūt. Tertio numero ſtabilita ſunt multa ꝙ polentiſſima ſunt. igiṫ numeri polētes erunt. Antecedēs patet, nam elementa numero detinita ſunt quaternario. planetę vero ſeptenario. Signa Zodiaci duodenario. Simili ratiōe in alijs operibus dei deduci poteſt.

Cōfutatio. — ¶ Sed io contrarium ſunt omnes peripatetici dicētes quaotitates non eſſe de principijs actiuis. Ratiooes vero in contrarium flectuntur. prima quidem quia quę ſunt potentialiora ſunt minus polentiora, immo oullatenus agunt. Sed quaotitatea ſunt potentiæ materiæ, quę primitus in illa inſunt vt in libro dicitur de ſubſtaotia orbis, ex quarum diuiſione oumerus ipſe proficiſcitur. ſecunda vero, quia quod

C — Propria poſitio. — eſt ſimpliciter dependens nullatenus agit. ¶ Sed mathematici & numeri penitus ab intellectu dependent, igitur oullo modo agunt. Propterea dicerem poſſe virtutem numeris intelligi in eſſe aut per ſe, quo modo clariori vim aliquam eſſe dicimus, & ſic oumeris noo concederem vires. Aut per accidens ratione rerum numeratarum, & hoc modo bene vires numeris præberem. decem enim homioes ſunt polentiores tribus. hinc patet eſſe multa numero definita non propterea quia in numeris ſit per ſe virtus, ſed ratione rerū numeratarum, & hæc ſunt peripateticę dicta.

¶ Quare cum omnia, & omne atq; perfectum inter ſe non differant forma. Sed ſiquidem differunt: vtiq; materia & his de quibus dicuntur diſtant: corpus nimirum inter magnitudines duntaxat perfectum erit. ipſum enim ſolum tribus definitum erit. hoc au-

D — tem eſt omne.

Expoſitio — ¶ Hactenus de defioitione corporis, & ꝙ taotum ſint tres magnitudines perfecit, nunc ex his infert duo, quorum primum eſt, ꝙ corpus ſolum inter magnitudines ſit perfectum: ſecundum ꝙ ſolum ſit omni ex parte diuiſibile. Neceſſitas vero huius eſt, quia vult probare mundum eſſe perfectum, ſaltem in raoone corporis, quæ perfectio eſt perfectio generis, & hoc quia hic incipit tertiam ſummam aggredi, quæ erit de perfectione mundi. Sillogizat autem ſic omnia & omne eſt perfectum. Solum corpus eſt omnia & omoe. igitur ſolū corpus eſt perfectū. Quod ſolum corpus ſit omnia, & omne declarat omnia & omne tribus definita ſunt: Solum corpus inter magnitudines tribus definitum eſt. Igitur ſolum corpus eſt omnia, & omne. ¶ De ratione primo tangit vim maioris dicens. Quare cum omnia & omne atq; perfectum inter ſe non differāt forma: Sed ſiquidem differunt, vtiq; materia & his de quibus dicuntur hoc eſt ſubiectis differuot, et per hoc vult habere hanc ꝙ omnia et omne ſunt perfectum, cui addita hac minori ꝙ corpus ſit ſolum omnia & omne, infert concluſionem dicens, corpus nimirum inter magnitudines duotaxat perfectum erit. Deinde probat minorem. ꝙ videlicet ſolum corpus ſit omne & omnia, & inquit, ipſum enim ſolum tribus definitum erit. at quod ſolum tribus definitū erit eſt ſolum omne et omnia. igitur corpus ſolum eſt omne & omnia, quę erat minor, & ita habetur prima concluſio.

E

¶ At cum ſit tribus ex partibus diuiſibile: omni ex parte diuiſibile erit. cæterarum autem magnitudinum altera ad vnum, altera ad duo eſt diuiſibilis: quippe cum eo diuiſibiles atq; continuæ ſint: quo numerum ſubeunt: alia quidem ad vnum continua: alia ad duo: alia omni ex parte talis.

F — Expoſitio — ¶ Secundo probat ꝙ ſolum corpus ſit omni ex parte diuiſibile, & hoc quia tribus ex partibus diuiſibile eſt omni ex parte diuiſibile, at corpus vt probatū eſt tribus ex ptibus ſit diuiſibile. igiṫ eſt omni ex parte diuiſibile. cæterarū vero nulla eſt omni ex parte diuiſibilis, vt deducit, & ſic patent hæc duo. Fortaſſe hæc eſt ſecunda ratio, qua probat corpus eſſe perfectum ex eo. vt, quia omoi ex parte diuiſibile eſt, & tunc legatur at pro etiam.

Que Aue. Com. 3. — AVERROES vero declarat primo quonam modo omne totum & perfectum forma non differunt, ſed ſubiecto. et vult ea non forma differre, quia ipſa ſubeunt formam multitudinis & complementi. ſubiecto vero differunt, quoniam omne quaotitati attribuitur diſcretæ. Totum continuæ. perfectum qualitatibus & formis vt deo & intelligentijs in quibus nulla eſt materia.

Dubitatio — ¶ Sed dices oos dicimus omnes intelligentiæ ſunt bonę, omnes ſunt actus puri, igitur omne dicitur de illis formis. Amplius dicimus deum eſſe totum, immo verius totum, quoniam ipſe nullius eſt pars.

Solutio. G — ¶ Dici poteſt ꝙ hæc de deo dicuntur & intelligentijs per accidens, quatenus ille attribuuntur magnitudinibus per ſe vt orbibus. ratione enim orbium dicuntur multæ & omnes, & deus dicitur totum propter orbem maximum, cui primo attribuitur. Sed ſi intelligereotur abſolute, nec numerum nec rationem totius participarent, et ſic patet verbum Ariſtotelis. ¶ Secundo Auer. declarat quonam modo intelligitur verbum Ariſtotelis. vt enim oumerum adepta ſunt ſic & diuiſionem & cootiouitatem, & vult vt dupliciter intelligi poſſit vno modo vt omois magnitudo eo ſit diſcreta quo continua, & ita linea quia continua eſt, ad longum diſcreta vel diuiſibilis eſt ad longum in duas medietates, ſuperficies ad longum & ad latum. corpus ad longum latum & altum, & hoc modo eſt cootinua & diſcreta ratione partium quas habet. continua quidem quia actu vna, diſcreta quia poteſtate diuiſibilis. Alio modo vt continuitas & diuiſio non ad idem referantur ſed ad numerum dimenſionum, & tunc linea quia non participat numerum dimenſio-

H — num eſt continua & vna tantum. Superficies quia diuiditur in duo longitudioem & latitudinem, oumerum participat merito dimenſionum & cootinuitatem, merito lineæ. Corpus vero particeps eſt vtriuſq; vnitatis ex parte lineæ, oumeri ex parte ſuperficiei. approbat ſecundam expoſitionem propter verba Ariſtotelis quæ de corpore poſtea dicet, oam poſtea affirmabit corpus recipere duo nomina continui & diſcreti, & ſic videtur ſecunda expoſitio melior.

Propria expoſitio. — ¶ Ego vero approbo primam, nam ſic ſequeretur ſuperficiem & corpus eſſe diſcretas quantitates & ſolam lineam eſſe continuam. quod eſt cootra Ariſto. vbiq; enumerat. n. hęc ſub genere cōtinuorū. Et ita melius dico oēm magnitudinē quo eſt cootinua eo eſſe diſcretā, et ecōtra, non tñ eodē mō. Sed ſi actu continua, poteſtate diſcreta, ſi diſcreta actu, poteſtate cōtinua. & hæc expoſitio eſt vbiq; conueniens.

I Quæstio. Ratio Ioannis.

VTRVM TRES esse magnitudines possit demonstrari. Respondet Ioannes ꝙ sic, & ostendit illud duabus rationibus. Prima est, quot sunt positionis differentię tot sunt magnitudines. tres sunt positionis differentię, sursum & deorsum vna, quę longitudinem facit, ante retro, quę altitudinem siue profunditatem. dextrum sinistrum, quę latitudinē efficit. ¶ Secunda ratio quam ait esse Ptolomæi, est quia quot modis lineæ rectę orthogonaliter hoc est perpendiculariter possunt se intersecare in eodem puncto, tot sunt dimensiones. Sed lineæ rectæ non nisi tribus modis possunt se perpendiculariter intersecare eodē in puncto, quia vbi pluribus fieret modis, plures anguli efficerentur recti, quod est falsum. & dicuntur lineę rectæ quia curuæ possunt esse plures. & dicitur orthogonaliter ad differentiam illarum quæ non cadunt perpendiculariter, quę possunt esse plures et nō facere angulos rectos, sed vel acutos vel obtusos. hoc exemplo in plano ostendi non potest, sed bene in ligno. quia accipiendo duo ligna quorum vnum alterum intersecet ad mo-

K

dum crucis & in puncto intersectionis aliud cadat perpendiculariter: erunt omnes anguli recti, ꝙ si plura ligna sint, non erunt recti. Ex ijs duabus rationibus Ioannes autumat illud esse demōstrabile. ¶ Mihi tamen videtur illud aut non esse demonstrabile, aut nondum esse demonstratū. Cuius signum habeo quia si esset demōstrabile Aristoteles mathematicorum non minor princeps ꝗ physicorū id demōstrasset aut demonstratione mathematica aut physica. vidimus vero ipsum fuisse coniectura vsum, & auctoritate tantum Pithagorę. Propterea dicerem id demonstrabile esse, & nō demonstratum. hæc est Aristotelis accusatio, propter hęc videtur mihi ambas illas rationes petere, prima quidem, quia licet sit verum quot sunt differentie positionis, tot esse magnitudines, tamen non est manifestum. Similiter & si sit verum ꝙ quot modis lineæ perpendiculariter se intersecant in eodem puncto, tot sint magnitudines, nō est per se notū. Et ita rationes has vti probabiles concedimus, demonstrationes vero nos nondum vidimus. hæc de quæstione.

(Margin: propria pō Aliqualis coniectura cōtra Ioannem.)

L

¶ Quæ igitur magnitudinum sunt diuisibiles: eæ quoq; continuæ sunt. At si omnes etiā continuę diuisibiles sint: nondum ex ijs quę nunc diximus patet. At illud profecto patet nunc esse e corpore in aliud genus defluxum, velut ex linea in superficiem. & ex superficie in corpus. non.n. talis profecto magnitudo adhuc perfecta erit: fiat enī defluxus ratione defectionis necesse est. At perfectū defectionem habere nequit. est enim omni ex parte tale.

Expositio ¶ Aristoteles nunc quasi epilogando, colligit quidnā ex dictis nunc patet, & quid non patet. primum igitur quod patet ex nunc dictis, est omnem magnitudinem diuisibilē esse continuam, hoc iccirco hic patet, quia patuit omne diuisibile esse vnum, non.n. diuisio cadit in discreto, secundum quod non ex dictis patet, est huius conuertens, omne v; cōtinuū esse diuisibile, quia vt Simplicius addit, hic definitio continui est sumpta, & non demonstrata, sed in.6. physi. demonstratur. Inquit. Quæ igitur magnitudinum sunt diuisi-

M

biles, eę quoq; continuæ sunt. & hoc patet. At si omnes etiā continuę diuisibiles sint, nondum ex his quę nunc diximus, patet. Melius fortasse exponerem ꝙ continuum esse diuisibile, & diuisibile esse continuum est uerum. At diuisibile esse continuum, & econtra, non patet. & hoc plus conuenit. ¶ Secundum quod patet est non dari vltra corpus aliud genus magnitudinis, in quod corpus ipsum fluens efficiat illud velut linea fluens facit superficiem, & superficies corpus. Inquit. Rursus etiam illud profecto patet non esse e corpore in aliud genus defluxum, velut ex linea in superficiem, & ex supeficie in corpus probat hoc enthimematice sic, si corpus fluens aliud genus efficeret magnitudinis, corpus non erit perfecta magnitudo, probat consequentiam, quia defluxus fit merito defectionis, vt quia lineę deficit latitudo, ideo defluens in latum, superficiem efficit, quia vero superficiei deficit profunditas, ideo fluens in profundum, corpus facit. præterea hoc idem patet per rationem vniuer- N salem motus, nam omne quod mouetur, ideo mouetur quia sibi quicquam deficit vt illud per motum nanciscatur. Inquit, non talis profecto magnitudo adhuc perfecta erit, deducit, quia oportet vt defluxus fiat propter defectionem, vt patet & generatim & speciatim. Destruit consequens, & inquit. At perfectum defectionem habere nequit, quia (vt dictum est) id quod oī ex parte est tale. Sic igitur ex his patet nō esse aliud genus magnitudinis in quod fluxit corpus.

¶ Eorum igitur corporum. quę partis subeunt formam: quamuis tale sit vnumquodq; eam ob rationem. v; quia omnes habet dimensiones: nihilominus tamen quia ad id quod est propinquum tactu definitum est: iccirco talium corporum vnumquodq; multa quodam modo est. At ipsum omne cuius hęc sunt partes: omni ex parte (velut etiam eius nomen significat) perfectum est: & non ex parte quadam sic: ex parte quadam non. O

Expositio ¶ Vt dicebatur quarta summa erat in probando mundum esse perfectum. Et supposuit ad hoc corpus esse magnitudinum perfectam, & epilogauit quæ patent, quęque posterius dicentur, nunc vt mihi videtur mundi perfectionem. ex dictis nāciscitur. Vbi debes scire duplicem esse perfectionem, alteram corporis quo corpus est, & hæc est habere tres dimensiones, & vocatur perfectio secundum rationem siue definitionem generis. Altera est corporis quo tale corpus. Tunc concludit omne corpus quod intra cœlum cōtinetur esse perfectum per rationem corporis, quia habet tres dimē siones. per rationem vero talis corporis vt quia continetur ab eo corpore quod est circa ipsum, aut quia finitur ad aliud sibi proximum, imperfectum est. at vniuersum per rationem generis vt quia corpus, & per rationem spetiei, vt quia omnia continet, & e nullo continetur, omni ex parte perfectum est. Inquit. Eorum igitur corporum: que partis subeunt formam quāuis tale sit vnumquodq; ob rationem atq; definitionem corporis. v; quia omnes habet dimensio- P

nes, nihilominus tamen quia ad id quod est sibi propinquū tactu definitum est iccirco talium corporum vnumquodq; multa hoc est imperfectum est. ¶ Quo vero ad verba attinet verbū illud multa gręce est πολλα quod more Pithagoræ imperfectum sonat etiam, quia ipse turpe & imperfectū multa sine pola vocat. & hoc loquendi modo vtitur nūc Aristoteles. Sic igitur vnumquodq; corpus, quod pars est mundi, ea parte qua corpus per rationem generis perfectū est. per rationem speciei, quia ad aliud finitur imperfectum. At ipsum omne cuius hæc corpora sunt partes (velut etiam eius nomen significat) omni ex parte perfectum est hoc est tam ratione generis quàm ratione spetiei, & non ex parte quadam sic, vt quia corpus, ex parte quadam non, vt quia finitur ad aliud. est enim corpus & ad nihil definitum, ideo simpliciter perfectum. ¶ Ex his talis emergit syllogismus, quod est corpus ad nullum corpus externus definitum, est corpus simpliciter & omni ex parte perfectum, vniuersum est corpus & ad nullum corpus definitum. igitur est corpus simpliciter perfectum.

(Margin: Expositio verborum. Syllo.)

Q

¶ De ipsius igitur vniuersi natura siue magnitudine infinita sit siue tota mole finita posterius considerandū erit.

Expositio ¶ Hactenus ꝙ mūdus sit omni ex parte perfectus declarauit, quia omnia continet a nullo continetur, propterea dubitauerit quispiā ratione Parmenidis quod nullo continetur, & omnia continet, est infinitum. Sed vniuersum per Aristotelem nullo continetur, & omnia continet, igitur est infinitum, huic nunc quasi respondendo inquit. De ipsius igitur, vniuersi natura siue magnitudine infinita siue tota mole finita sit posterius considerandum est, & sic responsionem ad tempus transmittens excusat se. ¶ Debes scire de mūdo fuisse duas positiones, alteram ꝙ mundi sunt multitudine infiniti, alteram ꝙ multitudine sint finiti, sed mole infinitus est. Aristo. meminit scdę, ꝗ alla pōt sequi ex dictis, aliā postea disputabit:

(Margin: Animaduersio.)

A disputabit: & nihil illius meminit: qa non ad dicta sequit.

Que Auer. cō. 4. Qualis illa tū Arist.

QVIA Auerroes multa circa textū explicat: aggrediamur nunc quæ ipse dicit: nā ex ijs multa q̄ in textu omisimus, explanabuntur. ⁋ Quantū tamen ad primū dictū est in textu perspicuū, oēm magnitudinē diuisibilē esse continuam: sed omnē continuā esse diuisibilē, nō est manifestum. Auer. vult has ambas esse manifestas. vꝫ omne diuisibile eē continuum & omne continuū diuisibile: sed nō cōuersiue: qm̄ vniuersalis affirmatiua non conuertitur in terminis vt in prioribus dicitur. ideo si prima sit hic manifesta vt diximus in textu. vꝫ omne diuisibile esse cōtinuū, sequitur hæc quodā continuū est diuisibile, & nō vniuersaliter. omne cōtinuum est diuisibile, ꝓpterea ait Auer. non esse manifestā eius conuersionē. ⁋ Ex hoc Auer. infert non esse manifestū omne corpus esse diuisibile omni ex parte, nam si nō patet omne cōtinuū esse diuisibile, non patet corpus esse diuisibile ꝓpterea ait id tūc patere cū declaratū est non dari indi-

B uidualia corpora quæ Democritus concessit, quare duo nō sunt hic manifesta sed ex suppositione sumpta. vꝫ omne cōtinuū esse diuisibile & corpus esse omni ex parte diuisibile, & certe Auer. hic laudē non paruā meretur. Postea quasi inferens recolligit ipse omne continuū esse diuisibile declaratū esse in. 6. physi. & ꝓpterea hic & in geometria est vt principium, nā geometria eā sumit vt principiū. naturalis

Qualis sit illa propō oē cōtinuū est diuisibile. Syllō textus. Replica. Defensio. Differētia corporū.

experit eā probare. ⁋ Postmodū Auer. ex textu talē sumit Syllogismū, perfectū est quod non recipit additionē, corpus nō recipit additionē. igitur est perfectū. ⁋ Sed dices solus deus nō recipit additionē. Dici pōt ꝙ Auer. sic intelligit perfectū est quod nō recipit additionē sui generis. modo & si corpus recipiat additionē. illa est alterius generis a corpore, sed in rōne sui generis non recipit illam. ⁋ Postea Auer. ibi. Vnūquodq; docet differentiā inter corpora q̄ sunt partes in suis formis siue suis continentibus, nam continens forma est cōtēti. 4. physi. & ipsum vniuersum, ex eo quia corpora quæ sunt partes perfecta sunt in dispōne perfecti. vꝫ per rōnem generis & nō rōne spēi, qa ipsa in rōne spēi di-

C minuta sunt, quia cū tangant superficies corporū continētium, possunt recipere additiones. at vniuersum vt dicebatur est perfectum per rationē generis vt quia corpus & in rōne spēi, quia e nullo continetur, nec contineri est aptum, sed oīa cōtinet. ⁋ Ex hoc exponit illa verba propter quod quoddā modo multa corporū vnūquodq; est, probat tamē primo corpora plura in eadē spē esse quia sunt impfecta, & arguere videtur primo illa corpora sunt plura in eadem spē, quę cōtinentur ab aliquo. at ptes contentæ in mūdo cōtinentur ab aliquo. igitur plura in eadē specie. ⁋ Secundo, diminutū est illud ex quo inuenitur plus vno in eadem spē. Corpus particulare est diminutū, igitur inuenitur plus vno in eadē specie, ꝓbatur minor, quia si corpus ꝑticulare eēt perfectū, nō inueniretur plus vno in eadē spē, sicut de mūdo dicitur. Sic igitur patet corꝑa particularia esse plura, qa sunt imperfecta, diminuta, & cōtēta. ⁋ Hinc causam infert multiplicationis indiuiduorū sub eadē specie, quia vꝫ esse

D eorū est diminutū, cū enim sit diminutū, natura suppleuit in numero, vt species seruaretur in sua totalitate, verba igit Aristotelis intelliguntur propter quod hoc est quia imperfecta sunt, quodā modo multa sunt participatione speciei, hæc Auer. ⁋ Deinde ibi totus mundus est perfectus. Auer. congregat in mūdo omnes perfectiones, generis quidē, qa est corpus. spēi vero quia non continetur, & quia est vnus numero in sua specie. addit ꝙ siue sit finitus siue infinitus nihil continet ipsum, siquidem infinitus, patet quia nihil ipsum continet, quia extra ipsum nihil est nec vere nec imaginarie, vt patet per descriptionem infiniti. Si vero finitus minime. quia tunc esset pars alterius vt dixit, quare omni ex parte perfectus est & vnus numero in sua specie. Qua ratione patet totum particulare vt elementum non significatione perpetua esse perfectū hoc est oī ex pte. at mūdus semper est ꝑfectus & omni ex pte. hæc Auer. in cōmento.

Prima qō.

SED CIRCA hęc queruut. Primo vtrum imperfe-

B ctio sit causa multiplicationis sub eadē spetie, et videt ꝙ nō: nam phœnix est imperfecta, & tamē nō est multa in suis indiuiduis. Secūdo vna est terra, & tamē est impfecta. In cōtrariū est Auer. in cōmēto. ⁋ Respōdēt quidā ꝙ imperfectio accipiendo imperfectionē pro diminutione atq; priuatione alicuius entis in spetie vel genere, est causa multiplicationis sola indiuiduorū in eadē spetie, & hāc aiūt esse mentē Auer.

Prima responsio.

⁋ Sed hæc positio est falsa, quia vt dicit Auer. 3. de anima com. 5. q̄libet subſtā præter primā est imperfecta & cōposita ex potētia & actu, igitur quelibet substātia est multa in suis indiuiduis. Secūdo si imperfectio est causæ multiplicationis indiuiduorū in eadem spetie, aut effectrix, aut formalis, aut materialis, aut finalis, & patet nullo horū modorū esse causam.

Cōfutatio.

⁋ Propterea dici potest ꝙ imperfectio nō est causa multiplicationis indiuiduorū nisi velut causa sine qua nō. Vnde causa prima vt materia est ipsa materia vt i multis locis habere ab Auer. causa sine qua nō est imperfectio, causa effe-

Propria positio.

F ctrix per se est generans actū plura generare in eadē spetie, causa formalis est forma rei, qa vt dr̄. 2. de anima. cō. 4. indiuiduū est hoc ꝑp formā. Formalis sine qua nō est cōtinēs. Sūt enim cōtēta in continētibus vt in spetiebus. cā vt finis est eē melius, nā cū natura semꝑ agat de possibilibus, quod melius est. Mō plura esse indiuidua sub vna specie, qm̄ apta nata sunt esse, est melius. igit hoc est causa vt finis. Vtrū vero materia sit cā multiplicationis sola, an vt quāta, alibi q̄re. ⁋ Tūc ad rationes, ad primā patet solutio. est. n. phœnix multa in idiuiduis secūdū successionē, et hoc satis. et de terra sit, imo terra cōtinue est alia atq; alia. hæc de prima qōne.

Secūda qō.

QVERVNT secūdo, vtrū aliqua spēs quāto plura habet indiuidua tāto sit alia ꝑfectior, videtur ꝙ nō quia vt Auer. inqt. causa multiplicationis est ipetfectio. igit spetiea habēs plura indiuidua est non habēte tot imperfectior. ⁋ In contrariū est Auer. qui in cōmento ait plura indiuidua esse

G data pro supplemēto, & ita videt multiplicatio dicere perfectionem in specie. ⁋ Quicquid velint quidā. Primo debes scire posse esse aliquid de perfectiōe alicuius, quod tamē ꝓcedit ex imperfectione illius. Exemplū vt scientia de nouo acquisita est de perfectione hominis, sed de nouo acquisita est propter hominis imperfectionem. ⁋ Secundo debes scire duplicē esse alicuius perfectionē. vꝫ per accidens, & per se. ⁋ Tertio debes scire ꝙ quædā est spetiea prædicamētalis vt illa quę actu vel potestate cōtinet plura indiuidua, quedam ęquiuoce dicta vt spetiea cuius indiuiduū est æternū. ijs declaratis. Dico primo ꝙ in specie cuius indiuiduū ē eternū, esset de imperfectione habere plura indiuidua, & propter imperfectionem. Dico secūdo in specie cuius indiuidua sunt vel possunt esse multa plura habere indiuidua est de perfectione non essentiali sed accidētali, & ꝓpter imperfectionē accidētalē, patet ex dictis. ⁋ Dico tertio ꝙ habere plura indiuidua nec est de perfectione essentiali, nec propter imperfectionem essentialem. & hęc sunt pro mente Auer. & tollitur contradictio. hæc de secunda quæstione.

Determinatio questionis. Prima suppositio. Secunda. Tertia.

⁋ At nunc de partibus ipsius per spetiem dicamus: hinc exordio sumpto: omnia namq; corpora naturalia atq; magnitudines per se mobiles loco dicimus esse, naturam enim principium ipsis insertum esse fatemur.

H

⁋ Erat (vt dicebat Auer.) summa quarta in demonstrando cœlū esse corpus simplex, rotūdū cōsimilis naturæ cuilibet corporum simpliciū, quæ recto mouentur motu, hactenus igitur de tertia ꝙ vꝫ mundus est perfectus, & de quarta aggreditur. Præsupponit tamen intentionem & inquit. At nūc de partibus ipsius vniuersi per spetiem dicamus. ⁋ Sed quo ad verba attinet verbum illud κατ᾽ εἶδος expositor forte auctoritate Simplicij exponit secundum spetiem, sunt. n. partes vniuersi duplices secundum speciem siue secundum formā, vt elemēta quatuor & cœlum, quæ ideo secūdū formā sunt, quia sunt de essentiali cœli cōstitutione, sunt & secūdū materiā vt mista, quę ideo secundū materiam sunt, quia fluunt & refluunt, tunc est sensus quod vult dicere de partibus se-

Expositio

I cundum formam,& non secundum materiam,quia de qua
tuor elementis & cœlo , & tunc iuxta hoc non tantum Ari-
stoteles præsupponit intentionem præsentis summæ quartę,
sed totius libri cœli, & videtur rationabile , quia quę dixit
hactenus,sunt quasi extrinseca a cœlo.potest etiam intelligi
vt diximus per speciem,quia hactenus in libro physi. dictũ
est de partibus cœli per rationem generalem,hic de his vult
dicere per speciem . ℣ Sed quomodocunq; sit,sumit pro de-
claratione sui propositi quędam vt suppositiones,& hęc vt
studiosus mathematicæ . Et inquit . omnia namq; corpora
naturalia atq; magnitudines per se mobiles sunt in loco.Syl
logizat hoc omnia quæ naturam habent sunt per se mobi-
lia secundum locum, physica corpora & magnitudines na
turam habent , igitur per se mobilia secundum locum.
℣ Quo vero ad uerba attinet dixit corpora naturalia, quia
Platonici posuerunt etiam corpora dæmonica , & alia id
genus,dixit corpora & magnitudines vt expositor ait am-
plectendo etiam lineam & superficiem , quæ mouentur vt
K termini corporum naturalium. Sed hoc non placet,quia di
xit corpora & magnitudines per se moueri, modo tales nõ
per se mouentur. Melius igitur per corpora elemẽta intel-
ligit,& per magnitudines cœlos ipsos,qui sunt quasi simpli
ces magnitudines. dixit quęcunq; naturam habẽt sunt per
se mobilia in loco,quia latio est primus motuum , & nihil
potest moueri aliquo motu quin latione moueatur.
℣ Insuper etiam omnis motus qui per locum est : quem
lationẽ appellamus:aut rectus est:aut circularis:aut ex ijs
mistus. Simplices.n.ij duo sunt soli: ꝓpterea ꝙ et magni
tudines hæ solũ simplices sunt.recta & circularis. circula
ris quidẽ profecto is est:qui circa mediũ fit. rectus vero
quo sursum atq; deorsũ itur. Atq; eo sursũ ire dico: quo
e medio pergitur.eo aũt deorsum quo ad mediũ itur.
Expositio ℣ Secunda suppositio omnis motus qui per locum est, quẽ
lationẽ vocamus,aut rectus est,aut circularis,aut ex ijs mi-
stus.vt motus obliquus eorum que hac illac feruntur. dixit
qui per locũ est,ad excludendũ cęteros motus.vz alteratio-
nẽ & auctionẽ quorũ nullus est rectus,aut circularis,aut ex
L ijs mistus. Adiecit quẽ lationem appellamus,propter con-
densationem & rarefactionẽ,qui locales motus sunt,sed nõ
lationes.hęc est secũda suppõ.hãc suppõnẽ ꝓbat quot sunt
simplices magnitudines , tot sunt lationes simplices, vt duę
sunt simplices magnitudines.vz recta & circularis Igit̃ duę
latiões simplices.recta vz et circularis.Maior est ꝑspicua qa
lationes specificantur a locis , vt cęteri motus a suis termi-
nis.Minor vero est suppositio mathematicorũ.℣ Deinde de
clarat suppositionem exponẽdo mẽbra diuisionis,& inquit
circularis quidẽ profecto is est, qui circa medium fit,& vt
addit expositor per mediũ intelligit mediũ mũdi, nam rota
molẽdini circa mediũ fertur.& nõ circulariter mouetur,sed
motu cõposito ex eleuatione et depræssione,rectus vero du
plex quo sursum itur vt ille leuium atq; deorsum vt ille gra
uiũ,exponit autẽ quid ꝑ ire sursum,quidue ꝑ ire deorsum in
M telligat & inquit. atq; eo ire sursum dico,quo e medio per-
Dubitatio gitur,eo autem deorsum,quo ad medium itur . ℣ Sed di-
Solutio. ces cur non dixit eo ire sursum quo ad concauum itur , eo
deorsum quo e concauo . Dici potest quia nondum patet
esse cœlum,vel concauum,ideo per notius descripsit . Hæc
est declaratio crassa secundæ suppositionis.
Quę Aue. comẽ.5. AVERROES com.5.multa pulchra declarat,ex q-
bus multa occulta in textu exponentur, & primo declarat
ordinem dicendorum,& inquit. Aristotelem velle determi-
nare de partibus vniuersi incipiendo primo a nobiliori &
primo corpore.vz cœlo,de quo determinando incipiet pri-
mo declarare ea,e quibus natura ipsius apparet.vz de motu
Ordo intẽtionis. simplici hic est ordo,& hęc est intentio.℣ Sed aliqs obijciet
nã nulla sciẽtia probat suum subiectũ esse nec species sui sub
Obiectio, Expositio iecti,vt primo.phy.c.81.&.82.cõ.2.&.26.dictum est:et.2.de
aia.cõ.27. Mõ cœlũ est subiectũ hoc aut saltẽ ꝑcipua subiecti
species. ℣ Cui rñdens inqt.eẽ.n.eius est sensibile per se,quasi

velit esse posse sumi dupliciter,vnomodo absolute.vz vt ter N
minat questionem an est,& sic cœlum esse est manifestum
sensu,quoniã sensibus nostris subiacet saltem propter eius
accidentia propria,vt per motum & lumen. Alio modo su
mitur pro eo e quo essentia sumitur , & sic queritur , &
ita eius esse vno modo est pręcognitum , alio vero quęsi-
tum. ℣ Secundo Auer.declarat qualis sit hęc ꝓpositio Aris. Qualis ꝓpositio Aristo.
omnia corpora naturalia sunt per se mobilia secundum lo
cum,& vult hoc esse per se principium & quasi suppositio
per se manifesta.vt ꝑ principiũ quod est in eis.vt naturam,
que est per se manifesta Entia.n.naturalia non dicuntur na
turalia nisi propter naturã modo naturã esse principiũ mo
tus localis est ꝑ se manifestũ,et sic hęc est suppositio ꝑ se ma
nifesta. ℣ Digredit̃ vero Auer.ibi.Sed in hoc ẽ q̃stio nõ par- Digressio Auerrois.
ua. Ad cuius euidẽtiã Auer.sumit ꝓpositiões , e qbus sequit̃
q̃stio. Prima ꝓpositio,natura est principiũ ꝑ quod mouet̃
vel quiescit res ꝑ se vt definitiõe illius patet. Secũda,natura O
prius de forma dicit̃, q̃ de materia . Tertia , naturam esse
in naturalibus est per se notum, & motum esse aliud a mo
tore est etiã per se notum. Ex ijs infert cœlum habere moto
rem per se alium a moto,quia omne quod mouetur per se
& a se habet motorẽ alium a moto , cœlum mouetur per
se.igitur habet motorẽ aliũ a moto. cęterę propositiões prę
ter vltimam ad hunc syllogismum non sunt vtiles,sed sunt
additę pro declaratione terminorum. Tũc sequitur cœlum
esse compositũ ex materia & forma. s.motore. quid est for
ma,& moto quod est materia, & ita generabile & corru- Prima responsio.
ptibile.& hęc est questio. ℣ Et si posuerimus. Hic Auer.re-
spondet secundum aliquos,dicẽdo cœlum componi ex ma
teria & forma,sed forma illius est separata a materia cœli ,
& non dependet a cœlo. ℣ Contra obijcit quia tunc natura Cõfutatio
cœli quod mouetur, non differt a natura alterius moti , nã
oẽ quod differt naturaliter ab alio differt ab illo ꝑ suã for-
mã,quę est per se intrinseca & nõ separata ab illo.Forã.n.se
parata nõ est natura,& ita ꝑ illã nihil põt differre natura- P
liter ab aliquo. ℣ Nõ est ergo.Secũda rñsio esse potest ꝙ in Secunda responsio,
cœlo est forma sepata , quę mouet ipsum. ℣ Tertia ꝙ citra Tertia responsio.
itellectũ in cœlo ẽ naturalis quedã forma, a qua cœlũ con
ponit̃, & qua dr̃ motus naturalis , vt põit. Auic.opinatur
n.vltra intelligẽtiã i cœlo esse formã naturalẽ, q̃ cœlũ dicit̃
neq; graue neq; leue,quẽadmodũ ignis per suã formã dicit̃
leuis,terra per suã grauit̃,& sic in cęteris . ℣ Cõtra obijcit Cõfutatio primę.
Auer.& primo cõtra primã , & inquit.forma.n.abstracta
nõ significat naturã alicuius corpis,natura.n.de nulla for-
ma abstracta dici põt,quia natura ꝑ se in est enti naturali.
℣ Cõtra secũdã vero, quia tũc cœlũ esset cõpositũ ex ma- Cõfutatio secundę.
teria & illa forã naturali, & ita esset in eo potentia corru- Rñsio Aũ.
ptiõis vt pote mã,quod destruet̃ postea. ℣ Et cũ ita sit. Rñ-
det & cõcedit cœlũ esse cõpositũ ex materia & forã sepa-
rata,sed vult motũ nõ esse naturalẽ ꝑ illã formã separatã ,
sed a ꝑncipio passiuo , & ita diuersabũtur naturę rerũ quę
mouent̃ nõ qdẽ simpliciter,sed passiue tãtũ.& addit Auer.
hãc q̃onem esse magnã . quia facit opinari cœlũ cõponi ex
mã & forma,q̃ cœlũ nõ sit graue nec leue. ℣ Sed dices tunc Q
nã dicet̃ de nã cœli. Rñdet ꝙ dr̃ hoc nomẽ oã de illa cœli,et
hac rerũ gñabiliũ ęquiuoce & nõ vniuoce,ęterno.n.& ge
nerabili nihil est rõne vniuocũ. ℣ Sed ambiges,qa vr̃ vtra- Dubitatio Rñsio.
q; nã vniuoce dicta quia vtraq; ẽ potẽtia & principiũ pas
siuũ motus. ℣ Dici põt vt disputabit̃ postea vtrãq; dici vni
uocę in rõne metaphysica.quę est ratio potẽtię & ꝑncipij ,
nõ aũt in rõne physica,quę est ratio potẽtię trãsmutabilis ,
sed de his postea. ℣ Aut dicamus Aliter rñdet Auer. vbi pri Secunda rñsio Aũ.
mo debes scire apud Auer.formas esse in duplici differẽtia,
aliqs quę ꝑ subiectũ cõstituunt̃,velut illę quę depẽdent in
esse & cõseruatiõe a subiecto in quo sunt,aliquas q̃ subie-
ctũ in quo sunt,cõstituũt ꝑbẽdo illi esse,& accidẽtia ꝓpria
illi,vt motũ,& figurã,et cętera id genus,colligit̃ hęc dictõ
pluribus locis,maxime in libro de suba orbis. ℣ Secũdo de-
bes scire ꝙ quẽadmodũ rõnalis aia põt dupliciter cõsiderari
apud latinos secũdũ gradũ sensitiuũ & secũdũ gradũ intel-
lectiuũ

A lectiuũ,sic quælibet cœli intelligẽtia põt cõsiderari secundũ gradum intellectiuum & esse intentionale,& secundũ gradum quo suot animæ cœlorum, & esse reale, & vt anima rõnalis secundũ gradũ sensitiuũ est forma hoĩs & cõphensa a corpore secundũ gradũ intellectus est separata & nõ a corpore cõpręhensa: sic quęlibet intelligẽtia secũdũ esse reale et esse animę cœlũ cõstituit io esse:& accñtibus ,pprijs illi. Secundũ vero esse intellectiuũ & intentiooale nullius corporis actus est:sed est ,pximę intelligentię forma,superioris autem materia. ¶ Tũc ad qõnẽ dici potest intelligẽtiã esse cœli formã secundũ esse reale,quo cœlũ cõstituit in esse& ,pprijs accidẽtibus. vt figura et motu.& sic maior ẽ falsa: nõ.n.oẽs formæ.qbus corpora differũt ĩ motu sunt veræ formę illorũ:sed sat est eas esse formas cõstituẽtes corpora in esse,& hoc ingt aut dicamus ꝙ formæ abstractę vt sunt formę abstractę hoc est vt nõ dependẽt a subo tanatę sunt constituere illud ꝙ ab eis mouet in esse corporis cœlestis,& rotundũ:& ita quo ad

B eorũ esse reale corpus cœleste cõstituũt io esse specifico,& accidẽtibus ,pprijs illi. velut forma ignis facit ignẽ & omnia sibi accidentia. ¶ Sed dices,tunc iotelligeotia esset natura,tñ dei & coocedit naturã dici de hac forma vt de formis generabilũ: replicabis,igitur cœlũ cõponitur ex materia & forma & oatura & natura,siquidẽ illa forma est natura. ¶ Respondet & inquit. & quocũq; modo sit nõ oportet intelligere de natura quæ noo est grauis ocq; leuis,oisi naturã corporis simplicis,& nõ naturã corporis compositi ex vera materia & vera forma,& ita intelligentia est natura ęquiuoce et oõ vniuoce.hęc de secũda respõdit,addit ꝙ scđa rñsio est manifestior,licet sint vicinæ.quod ideo suot vicinę: quia ambæ teneot cœlũ non componi ex vera materia & vera forma.

2. dubitatio Auer. Sed ex oatura & natura æquiuoce dictis. ¶ Et non est existimãdũ.hęc est.2.digressiũcula,vbi Auer.soluit qõnẽ tacitã,dixit.o.Arist motus simplices esse duos, quia magnitudines sunt duæ.Ideo quęrit quid per magnitudines velit Arist.respondet ꝙ diuisio motus põt sumi penes magnitudioes supra quibus fit motus,& penes magnitudines quæ mouẽtur,hoc

C est ipsa mobilia,respoodet itaq; ꝙ diuisio motus non est penes magnitudines supra quibus fit motus,sed penes magnitudines quę mouentur. cum enim ipsum mobile quod mouetur sit aut rectũ,aut orbiculare,ideo motus ẽ aut rectus,aut circularis.non.o.datur tertia dimensio simplex,ideo oec tertius motus simplex. ¶ Sed cõtra quia nõ semper res mota est figurata,nã mathematici asserunt puoctũ moueri,et lioeam facere per sui motũ,,pptet hoc addit esse io.6.physicorũ dictũ,oẽ quod mouetur esse corpus, & ita omne motũ habet

3. dubĩ. aliquã figurã. ¶ Dixit quasi hoc.hic potest signari quasi tertia digressiuncula,& est ,ppter quid Arist. circularem motũ describit per mediũ terminatũ hoc est per mediũ mundi, qđ est vnũ numero,& specie,respondet, quia motus circularis est natura terminatus hoc est voius speciei,qa est circa mediũ vnũ taatũ.Sed dices cõtra,quia motus circularis epicicli & eccentrici sunt naturales,& nõ suot circa vnũ mediũ, oec circa mediũ mundi. Rñdet ꝙ tales motus nõ suot oaturales,quia noo sunt circa çentrũ terminatũ & voius speciei.

D Propterea negãdi sunt epicicli & eccẽtrici,quos Ptolemęus in libro magnæ cõstructioois ponit. ¶ Debes scire ꝙ motus

Dubiões Prima dubitatio. vous specie est rõne uoitatis medij & mobilis ut.2.huius cõ.49.dicetur propterea si darent eccentrici & epicicli motus cœlorũ non essent voius spẽi:sed de hac qõne alias dicemus.

Solutio. ¶ Sed circa hęc dubitaẽ.1.si elemẽta sunt recta aut circularia videẽ.o.ꝙ sint circularia. igiẽ & motus eorũ esse debet circularis.Dici põt vt secũdo huius colligiẽ.cõ.108. elemẽta eẽ naturaliter figuræ rectę,verũ naturaliter tale põt esse, aut essentialiter vt risibile hoĩ,aut naturaliter accidẽtaliter vt motus deorsum terræ. Figura igiẽ recta est naturalis elementis: sed accñtaliter,ppea ab eis separabilis,sed de hoc in scđo di-

Scđa dubitatio. cemus. ¶ Scđo dubitari põt ao motus cœli sit naturalis. Dici

Solutio. põt motũ cœli esse p se animalẽ,æquiuoce naturalẽ. anima-

Tertia dubitatio. lem quidẽ p se,quia animæ tm̃,naturalẽ vero æquiuoce,qa

Solutio. & forma & materia æquiuoce dicunẽ naturæ. ¶ Tertio dubitant an motus cœli sit simplex,& vr̃ ꝙ nõ, quia motus lunæ compositus est ex accessu & recessu ex veloci & tardo. B

¶ Dici potest breuiter motũ simplicẽ esse aut simplicitate generis,& sic duo sunt rectus & circularis,quilibet enim horũ simplex est,quia nullus ex recto & circulari cõpositus. Aut simplicitate speciei,vt motus sursum & deorsum, & etiam horum quilibet simplex est, quia nullus accessu & recessu coostat. Tunc dico,ꝙ licet luna accedat ad nos, vt quando est io inferiori parte epicicli,& recedat quando est io superiori,noo tamen mouetur motu composito,quia noo compositus,ex motu deorsum & motu sursum neq; ex recto & circulari,non enim quilibet accessus ad nos est motus deorsum sed accessus infra orbẽ lunarem. nec quilibet recessus a nobis est.motus sursum.sed recessus iofra luoarẽ orbẽ.

¶ Quare lationem omnem simplicem aliam e medio:aliã ad medium:aliam circa medium esse necesse est. Et videtur hoc sequi ea cum ratione quæ initio dicebatur.Nam & corpus tribus constat:& ipsius etiam motus. F

Expositio ¶ Dictum est omnem lationem simplicem esse aut rectam aut circularem,& rectam vlterius duplicem videlicet aut e medio vt leuium.aut ad medium. videlicet grauium, hinc iofert esse tres lationes simplices,aliam e medio, corporum videlicet leuium,aliam ad mediũ,corporum grauium, aliã circa medium,corporum neq; grauium neq; leuium, videlicet cœli.Et licet hoc ex nuoc dictis sequatur, tameo probat ipsum eadem ratione,qua oumerum dimensionum naocisce batur,& inquit.Et videtur hoc sequi ea cum ratione quę in initio dicebatur:nam & corpus tribus constabat, & ipsius etiam corporis motus constare debet tribus. Vt enim corpus tribus constare debet,quia numerus trinarius est numerus perfectus, ita motus corporis debent esse tres per hanc eandẽ ratiooẽ. Quibus patet hoc quod hic dixit Aristoteles, ooo esse nisi secuodã suppositionẽ:licet alio mõ cõstitutã.

Quæ Aue. comment.6. G AVERROES autem verbis suis hic soluit quæstionem noo leuem,oam dici posset vt rectus motus est duplex. videlicet e medio & ad medium, sic & circularis esse debet duplex,& ita erunt quatuor Respondet his verbis,hoc autẽ noo videtur in circulari, circularis enim oon contrariatur circulari, & ita erit vnus vnius speciei tantum,quare duo recti & vnus circularis, & per consequens tres. ex commento. ¶ Sed adhuc dubitabis nonne motus lunę differt spe

Dubitatio Solutio. cie a motu Mercurij, videtur enim ꝙ sic, vt mobile differt a mobili & motor a motore, & ita erunt plures. Dici potest vt Auerro. secundo huius commento.49.ꝙ omnes motus cœlorum sunt eiusdem speciei, quia omnes sunt circa idem medium oumero, sed de hoc postea.

¶ Cum autem corporum alia simplicia:alia ex ijs composita sint(dico simplicia ea quæ motus principium habẽt secundum naturam. Vt ignem & terram & species id genus: atq; ea quæ sunt ijs propinqua :) iure motus alios simplices:alios quodam modo mistos esse necesse est, simplicium quidem simplices:compositorum autem mistos: moueri tamen a simplici prędominante. H

Expositio ¶ Potest fortasse esse ratio proximæ suppositionis, & fortasse est tertia suppõ. videlicet ꝙ motus sint duplices,& simplices,& misti,& simplices simplicium corporum,mistos vero compositorum. Hęc.n.est tertia suppositio,nanciscitur autem hanc ex diuisione corporum,& inquit. Cum autem corporum alia simplicia,alia ex ijs composita sint, exponit terminoos dicens dico simplicia ea quę motus principium habẽt naturale,vt ignẽ & terrã & species id genus, aerẽ & aquã, atq; ea quę sunt ijs ,ppinqua. videlicet mista imperfecta videlicet pluuia, grando, nix, & id genus, aut per propioqua intelligit si essent alia simplicia vltra illa quatuor, sumpto toto hoc vt aotecedente. Infert consequens, & inquit, iure motus alios simplices, alios quoddam

I modo mistos esse necesse est, simplicium quidem simplices
compositorum autẽ mistos, dixit mistos quodammodo, qa
in motibus non est uera compositio, sed metaphorica, ratio-
ne subiecti. Sed dices, igitur corpus mistum non mouetur,
quia componitur ex principijs contrarijs, ad hoc soluens ad
dit moueri tamen a simplici prædominante, & ita licet mo
tus sit mistus vergit tamen eam ad partem ad quã prędomi
nans elementum trahit. Hinc forsitan hęc tertia suppositio
habetur ꝙ simplicis corporis motus est simplex, misti mi-
stus, licet secundum prædominans.

Quæ Auer. cõmen. 7. AVERROES aũt textum hunc introducit Aristo,
in proximis non probasse diuisionem illam motus, sed nunc
eam ex diuisione corporum demonstrare, & potest hęc ex-
positio (vt dixi) cõuenire. Vlterius declarat differentiam in
ter corpus simplex & compositum, posset.n. rationabiliter
dubitari, nam Aristo. difinit simplex sic quod habet princi-
pium motus naturale, modo etiam mistum habet principiũ
K motus naturale. Ideo respondit Auer. & non est quæstio, qa
descriptio corporis compositi est intellecta ex eo, quia habet
plura principia vno, & ita simplex corpus est quod motus
naturalis vnum & simplex habet naturale principium. Mi-
stum quod habet plura uno, mouetur tamen a prędominan
Replica. te. ⁋ Sed dices elementum habet etiã duo principia motus.
actiuum videlicet formam, & passiuum. videlicet materiã.
igitur est mistus eius motus. Dici potest esse sic intelligendũ
simplex corpus est, quod vnum principium naturale habet
Responsio motus vnius rationis. Licet elemẽtum habet plura, illa sunt
alterius rationis, quia vnum est actiuum, aliud passiuum.
⁋ Tertio Auer. soluit ex litera aliam dubitõnem, nam ad sen
sum videtur multa mista moueri motu ęquali & simplici
puta recto, vt lapis, & pluuia, & id genus. Igitur ita potest
existimari de elementis ꝙ sint mista, & motu mouẽatur sim
plici, propter hoc Arist. subiecit cõpositorũ autẽ mistos, mo
ueri tamen a simplici p̃dominante, & ita velle videt Auer.
motũ corporis misti esse mistum, denominari tamen a prę-
dominãte. debes scire ꝙ cõpositio in motu (vt inquit Auer.
L in lib. de substantia orbis) accidit ꝑpter differẽtiã principio
rum mouentiũ, vt in animali euenit. Nã corporis eius graui
tas principiũ est motus deorsum. anima autẽ motus circula
ris, omnis.n. anima quatenus anima suapte natura mouet in
orbẽ. & quia hęc principia sunt cõtraria, fit vt motus aĩalis
nec rectus sit, nec circularis, & ita mistus ex vtroq;, qui vo-
catur ꝑgressiuus ab Aris. in lib. de cã motuũ animaliũ qua-
re motus simplex erit per carentiã principiorũ diuersorũ, &
ita omne quod mouet̃ motu simplici, est corpus simplex, &
quod mouetur motu misto, est corpus mistũ. ⁋ Sed obijciet
qs non semp mistũ moueri a p̃dominãte elemẽto, quia dat̃
mistũ quoddã, quod a medicis dr̃ ęquale ad põdus, eo qa in
illo sunt elementa quo ad eorũ mutuas qualitates ęqualia.
Obijcit huic Auer. supplẽdo Aris. & inq̃t, impossibile.n. est
in corporibus cõpositis aliqua cõponi æqualiter vt nos po-
stea declarabimus, & nunc declarat aliquantulum. nã si tale
corpus esset, aut moueretur, aut staret. non est dicendum ꝙ
mouet̃, quia cũ in cæteris elemẽtis habet resistentiã, mouere
M tur per quãlibet regionẽ elemẽtorũ, & nullibi staret, & si sta
ret nõ nisi in medio elemẽtorũ, hoc aũt est cõtra sensum, &
ita breuiter si tale corpus esset, staret in medio elementorũ,
& moueret̃ in cæteris regionibus, quod est contra sensum.
⁋ Sed dices lignum & oleum stant in medio elementorũ. igi
tur illud inconuenientẽs non est cõtra sensum. dici põt ꝙ impos
sibile & cõtra sensum est vt aliqđ corpus sit mobile in qua-
libet regione alterius, & qescat in medio. Nõ licet oleũ & li
gnũ stẽt in medio, nõ mouent̃ in regione cuiuslibet, lignũ.n.
vel oleũ positũ in cẽtro nõ ascenderet, aut forte impossibile
Auer. est, qa si tale ęquale esset, nõ moueret̃ penitus, sed sem
per qesceret in medio, qa si moueret̃ vel motu plurium, vel
vnius nõ pluriũ, quia sic sursum & deorsum, nõ vnius, quia
nõ magis motu vnius q̃ alterius. ⁋ Sed de hac materia quæ
re Auer. 10. meta. cõ. 21. & 2. de generatione. cõ. 48. & 4. me
theo. cõ. 10. & 3. huius cõ. 42. & 2. colliget cap. vlt. nec volo
aliter materiã hãc disputare nũc, cũ sit ad medicos attinẽs. N

SED CIRCA hęc quærunt an sit motus aliquis sim Prima q̃õ.
plex, & videtur ꝙ non, quia quilibet est quantus ex duabus
medietatibus cõstitutus igitur quilibet ẽ cõpositus. ⁋ Respõ Prima põ Simplicij.
dere videtur hic Simplicius motum simplicẽ esse eum, qui
supra spatio fit simplici, videtur autẽ Simplicius hãc positio
nẽ ex verbis Aris. colligere, inquit.n. simplices.n. hi duo soli
sunt propterea ꝙ & magnitudines hę solũ simplices sunt re-
cta & circularis. Modo per magnitudine vbiq; Aris. spatiũ
intelligit. ⁋ Sed hęc positio stare nõ potest, quia tunc motus Cõfutatio.
corporis grauis qui fieret per lineã transuersalem rectã esset
simplex, quia supra linea fit simplici. Similiter motus mole
circularis esset simplex, quia fit super lineã simplicẽ. ⁋ Auer. Põ Auer.
autẽ commento. 6. velle videtur motũ simplicẽ esse, cuius
mobile simplex est. & sic per magnitudines, non spatia intel
ligit, sed mobilia. quæ qa duo tantũ sunt, ideo & motus sim
plices tantũ duo sunt, & sic velle videtur simplicẽ motũ esse
eum, cuius mobile est simplex. hæc autẽ positio ex verbis col
ligitur Aris. Inquit.n. simpliciũ quidẽ simplices. cõpositorũ O
autẽ mistos esse necesse est. ⁋ Sed hæc positio sic nude intelle Cõfutatio.
cta videtur falsa, primo quia motus elemẽti est simplex. &
tamen elementũ est compositum ex materia & forma. secũ
do potest elementũ simplex moueri motu misto ut gleba uio
lenter motu giratiuo. vbi motus esset mistus: & id quod mo
uetur simplex. ⁋ Ioannes aliquantulũ addens & defendens Positio Ioannis.
positionem Auer. velle videtur motum esse simplicem quo
ties mobile est simplex non moueri aptum nisi illo motu, &
non illi contrario. & sic velle videtur motum esse simplicẽ
per hoc quod mobile caret principijs contrarijs motuum.
⁋ Et per hoc potest dici ad primum contra Auer. ꝙ elemen Defensio Auerro.
tum est simplex per carẽtiam contrariorum principiorum.
Secundo licet elementum possit moueri motu misto, non ta
men est moueri aptum motu misto. Et propterea ille motus
non est simplex, quia est quasi a contrarijs principijs vt a
virtute pellente, & a forma elementi pulsi. ⁋ Sed hæc positio Cõfutatio.
non valet, nam licet motus simplex esse non possit nisi illius
subiectum sit simplex, tamen motus nõ est formaliter sim-
plex simplicitate subiecti, sed causaliter simplex ob subiectũ. P
⁋ Albertus vero ait motum esse simplicẽ, eo quia fit per li- Põ Alber. de Sax.
neam breuiorẽ ad medium vel a medio, & hoc in motu re-
cto. In circulari vero motus simplex est, qui per lineã fit cir-
culare circa medium mundi. ⁋ Sed hęc positio est diminuta, Cõfutatio.
quia vt duplex est motus & rectus & circularis, & rectus
aut a medio aut ad medium, ita duplex est simplicitas, &
hanc non explicat Albertus. ⁋ Potest igitur dici ꝙ duplex ẽ Propria positio.
simplex secundum genus & secundũ speciẽ, secundum ge-
nus motus simplex est, qui non est cõpositus ex circulari &
recto. & tunc recte dicit circularẽ simplicem esse, qui fit per
lineam circularem circa mediũ mundi. Simplicem vero re-
ctum esse qui fit per lineã rectã & non circa medium mun
di. Et quantũ ad hoc bene ait Simplicius simplices motus es Defensio Simplicij.
se propter simplicia spatia, loquitur.n. de simplicitate secun
dum genus. & tunc ad rationes contra ipsum, ad primã con
cederem illum motum grauis corporis super lineã transuer-
salem esse simplicem simplicitate generis, hoc est nõ compo
situm ex recto & circulari. licet sit cõpositus secundum spe- Q
ciem, quia ex ascensu & descensu. ⁋ Et ad secundum dic simi
liter. est enim motus ille simplex secundum genus, quia non
compositus ex recto et circulari, non tamẽ simplex secundũ
speciem: quia compositus ex ascensu & descensu, & additur
circa medium, quia motus rotæ non est circularis, non enim
fit circa medium mundi. Simplex vero secundum speciẽ est
qui nõ cõponitur ex motu sursum & motu deorsum, & sic
bene ait Albertus ꝙ sit ille qui fit per lineam breuiorem a
medio vel ad medium mundi. & sic sequitur ꝙ motus rotæ
non est simplex. nec motus factus super lineam transuersa-
lem. hæc de motu simplici.

⁋ Si igitur est motus simplex: & circularis simplex est,
atque corporis simplicis simplex est motus: & mo

A tus simplex corporis est simplicis. (compositi namq; a prędominante simplici est) simplex esse aliquodcorpus profecto necesse est : quod quidem sit aptum circulari motu suapte natura ferri.

Expositio ℣ Hactenus suppositiones tres sumpsit: nunc ex illis concludit esse corpus quintum aliud ab elementis. vtitur autē de dictis suppositionibus duabus addit tamen vnā: quam nō accepit : licet possit ex dictis intelligi. & has tres sumit vt antecedens : & corpus quintum vt consequēs : & inquit. Si igitur est motus simplex, hæc suppō non fuit inter illas sumpta, sed hæc nūc additē. & circularis motus est simplex hæc fuit scđa suppō, vel illius ps. atq; corpus simplicis simplex est motus, & econtra, hæc fuit tertia suppositio. addit cōpositi nāq; motus a pdominātе simplici est, hæc tria sunt sumpta pro vno añte, dat consequens & inquit. simplex eē aliquod corpus necesse est, quod quidem sit aptū circulari motu suapte natura ferri, & sic aliud quid ab elementis.

B

Quęstio an sit quō terminatur. ℣ Animaduersione dignā qōnē an est terminari syllogismo hypothetico a cōstructione añtis ad cōstructionē cōsequētis, qōnē vero an nō est, terminari syllogismo hypothetico a destructione cōsequētis ad destructionē añtis, hac rōne hypotheticе constructiue syllogizauit Aristo. hoc modo, si motus circularis simplex est, oportet aliqđ corpus circulare simplex esse, quod tali motu sit suapte natura moueri aptū. hæc patet ex eo, qa corpis simplicis ē motus simplex, & ecōtra motus simplex cōpetit corpori simplici. ponatur añs, & sequit̄ posito consequentis. hæc Aristoteles.

℣ Fieri enim potest vt vi eo moueatur motu : qui alterius atq; alterius est. at vt eo moueatur secundum naturam : fieri nequit. quippe cum vniuscuiusq; corporis simplicis vnus sit motus secundum naturam.

Expositio ℣ Dictū est esse simplex corpus, quod vno simplici circulari motu mouet̄, statim obijciet quis. nā pōt vnū corpus vt terra pluribus simplicibus moueri motibus, vt ad mediū, & ab ipellente ab ipso medio. Rñdet statim, fieri. n. pōt vt vi idē simplex corpus eo moueat̄ motu, qui alterius atq; alterius est scđm naturā. Et ita mouebit̄ pluribus motibus, vno secundum naturam. alio vero vi. at vt eo moueatur secundum naturam, fieri nequit. & ita non potest pluribus motibus simplicibus moueri secundum naturam. quippe cū vniuscuiusq; corpis simplicis vnus sit motus scđm naturā, vt sumpsimus in suppōnibus, & sic tollitur cauillus.

C

Quę Auer. Com. 8.

AVERROES vero nō multū antecedens ad verba corpus simplex esse aliud ab elemētis sic nācisci̇t, accipit. n. q vnius corporis, simplicis motus sit vnus & simplex, & ecōuerso. Et arguit sic, vna natura est principiū vnius motus. igit̄ vna natura habet vnū motū. Sed corpus simplex habet vnā naturā. igit̄ habet vnū motū. Cōfirmat hoc per locū a contrario, plures naturæ, & corpus hñs plures naturas habet plus vno motu. igitur vna natura & corpus hñs vnā naturā, nō habet nisi vnū et simplicē motū. ℣ Sed dices mistū habet vnū motū, vt lapis. Rñdet id esse a pdominio corporis simplicis, & ita habet vnū motū & simplicē quatenus lapis nō ē mistus, sed quatenus est simplex, qm̄ si hr̄et simplicē vt vnū motū quatenus mistus, tunc mistū eēt simplex, esset. n. mistū qa habet plures naturas, esset simplex, qa vt sic hr̄et vnū & simplicē motū. Sic igit̄ patet vnū & simplicē motū non esse nisi corpis vnius & simplicis, & e contra. ℣ Vlterius accipit scđo plures esse motus simplices, & tunc cōcludit ēt esse plura corpa simplicia. nō. n. pñt plures vni cōpetere. Vlterius, posito est motū circularē circa mūdi mediū esse & simplicē esse, cōcludit corpus qđ mouetur illo motu et esse & simplex esse. postea resumit ola quę Aristo. fecit, & ordinat illa, & eius verba patēt. hęc Auer. de syllogismo. ℣ Quo vero ad verba attinet debes scire q Aristo. iuxta barbaras trāslationes quas Auerroes habebat arguebat a primo ad vltimū sic motus vnus est ab vna natura, & econtra. Igitur corpus simplex habet motum vnū

D

& simplicem, & mistum corpus, mistum & compositum motum. Vltra, simplex corpus habet simplicē motum. igit̄ motus simplex cōpetit corpori simplici, & hoc consequens est quod principaliter quæritur, quia ex hoc concludimus statim cœlum esse, motus. n. circularis cum sit & sit simplex competit corpori circulari, quod est, & est simplex, & ita illud consequens est quod q̄rimus. Tale autē cōsequens q̄situm, potest sequi per viā conuersionis a proximo añte, quia valet corpus simplex habet motum simplicem. igitur motus simplex cōpetit corpori simplici, & potest sequi ab añte aggregato ex illis duobus primo videlicet & secūdo, nā valet vna natura habet vnū motū, & corpus simplex habet vnū motum. igitur motus simplex competit corpori simplici. igitur cōsequens illud quæsitū sequitur tam ad totum hoc aggregatū, q̄ ad partem secūdā. Inquit Auerroes, sed tamen tacuit consequens istius propositionis. videlicet illud, igitur motus simplex cōpetit corpori simplici, qm̄ sequitur a consequenti parte vt pote a proximo añte. videlicet corpus simplex habet motū simplicē, & etiā sequitur ab illo toto quod posuit pcedens siue añs, hoc est ab aggregato ex primo & secundo dicto. & expressit hoc cōsequēs videlicet. igitur corpus simplex habet motū simplicem, ex hoc sequitur q motus simplex cōpetit corpori simplici q̄si per viam conuersionis, & iō tacuit ipsum. Et tale cōsequēs quod sequitur ad illud pcedens siue totale siue partiale, etiā accipi pōt pars añtis vt ipse fecit, nā aggregando illa tria. videlicet vna natura est vnius motus, & vnū corpus simplex habet vnum motū, & vnus motus vnū habet corpus simplex, siue vni competit corpori simplici, addito hoc q motus circularis sit, & sit simplex, dabitur conclusio q̄sita. videlicet esse corpus circulare simplex, quod tali motu est aptum ferri suapte natura. hæc Auerroes, quæ paruifacias, nā laborauit vbi nō oportet, nō. n. hæc textus examinatio literę nostræ conuenit, nec in textu nostro aliquid deficit.

E

F

℣ Tu vero cōsidera. Sed quæret quis, qm̄ experiētia patet, mistū corpus moueri simplici motu vt lapis. igitur illa ppositio nō est vera. Rñdet ex textu q propositio illa est sic intelligēda q motus simplex est corporis simplicis, aut per se & seorsum sumpti, aut accepti in alio. hæc Auerro. ℣ Ad huc replicabis & dices, cœlum esse mistum corpus, moueriq; circulariter a simplici in eo sumpto. Rñdet Auerroes q si motus circularis cœlo inest propter simplex aliquod pdominans, necesse est vt illud simplex inueniatur per se p illā cōem regulā, omne quod inuenit̄ in alio mistū : necesse est vt inueniatur per se, propter hæc inquit Auerroes et cū ita est, necesse est vt numerus corporū simpliciū sit secūdū numerū motuū simpliciū vt patuit, & conclusio vt diximus. videlicet illa, corpus circulare simplex est, quod moueri circulariter est aptū. collocat̄ in syllogismo potētia ppinqua hoc est implicite, & nō explicite, narrauit illud quod sequit̄ ex hoc, quasi dicat ipsum actu, & si eam reuera non dixerit, tamē in fine textus eā expressit dicēdo manifestum esse tale corpus circulare esse. hæc Auerroes. q̄ quantū valeant, ex nostra trāslatione percipere potes. ℣ Sed cōtra hęc ambiges, quia nō oportet vt oē id quod alio inuenit̄, inueniat̄ per se. Primo, quia accñs inuenit̄ in alio vt i subiecto, & nō inuenit̄ per se. Secūdo forma inuenit̄ in materia, & materia in cōposito. & nihil horū per se. ℣ Dici pōt p nūc ad mētē Auerrois. 12. metaphy. cō. 35. & 8 phy. cō. 37. quod regula intelligit̄ in substātijs, & nō in accidētibus. Secundo in his q̄ actu sunt in alio. per primū cessat cauillus de accidentibus. per secūdū cessat cauillus de materia & formis. Sed de his in lib. 8. physicæ auscultationis. ℣ Deinde Auer. ibi & laborauit Ioannes, digreditur, nam Aristoteles accepit vnum motum simplicem esse vnius corporis simplicis. obijcit Philoponus. primo, aer & ignis sunt duo corpora simplicia, & tamen ipsis vnus motus simplex competit. ambo enim a medio feruntur. Secundo, aqua & terra sunt similiter duo corpora simplicia, & tamen eis competit vnus motus simplex, vt pote ferri ad medium.

G

H

Dubitatio contra Auerroē.

Solutio.

I ¶ Respondet Auerroes: & negat motus qui cōpetunt igni
& aeri esse vnum specie: motus.n.specificant a terminis ad
quos. Modo terminus ad quē motus ignis, est cœli cōcauū:
motus vero aeris est ignis concauum, cuius signum est, q̄a
si aer poneretur in cœli concauo veniret ad concauū ignis
naturale. Simili modo & de terra & aqua dici pōt. locus
enim terrę est concauum aque. locus aquę cōcauum aeris.
hęc autē differunt specie: ꝓpterea motus necesse est specie
Dubitatio differre. Sic igitur negatur assumptū apud Aristotelē. ¶ Sed
replicabis, nā concauum cœli est superficies. concauū ignis
etiam est superficies. Sed superficies non differt a superficie
specie. igitur nec motus a motu. Dici potest Auerroem ꝑ
concauum cœli sumpsisse cœlum ipsum totum: similiter ꝑ
concauum ignis totum ignem. hęc autem specie differunt.
Solutio. Qu: Aue. comen. 9. VLTERIVS Auerro. cōmē. 9. illā l̄ram. Violētia
quidē.n.cōtingit. vr̄ exponere ꝙ Aristoteles remoueat hūc
cauillum. videlicet ꝙ cœlum circulari motu moueatur: sed
non naturaliter: imo violēter: & ita teneri potest cœlū esse
vnum quatuor elemētorum. vt aliqui dicunt esse ignē: &
K moueri circulariter violenter. Vult itaq; Auerroes Aristo.
hunc cauillum sic confutare. oīs motus violētus vni est na
turalis alicui, circularis motus est cœlo per te violētus. igiť
naturalis alicui: quero de illo cui est naturalis: vel est vnū
quatuor elemētorum: vel corpus ꝑter illa. non vnum qua-
tuor elementorū: quia impossibile est duos motus esse na-
turales vni corpori: & ita cū cuilibet elemento sit natura-
lis vnus motus rectus. nulli illorū esse potest naturalis mo-
tus circularis. igiť oportet vt sit aliud corpus ꝑter quatuor
ipsa elementa: cui naturaliter competit: & illod est q̄ītum
nostrum hęc expositio pulchra est, & acuta: verū est textus
aliquātulum disconueniens: & cū maxima difficultate sibi
applicabilis: ꝓpterea exponam vt nos diximus. exponendi
enim sunt auctores vt dicunt: etiā si falsa interdum dicant.
Quęstio. SED CIRCA hęc quęrunt vtrum mistum moueať
ab elemento p̄dominante. Et arguunt ꝙ non. Primo, vnus
motus simplex est vnius corporis simplicis. igitur plurium
corporum plures sunt motus: locus est e contrarijs. at mi-
L stum est plura corpora elemētaria. igitur nō simplici motu
mouetur. ¶ Secundo, vnus motus est vnius naturę. igiť plu
rium naturarū plures sunt motus. at mistum est plures na-
Positio Ioannis & Auer. turę. igiť nō vno simplici mouetur motu. ¶ Auerroes tenet
mistum nō ęquale ad pondus moueri motu simplici ab ele-
mento p̄dominante: dico motu simplici: quia animal moueť
motu misto ex recto et circulari, sed ab aīa moueť, ꝑsuadet
Ioānes positionē, quia mistum ipsum moueť vt sensu patet
aut igitur ab elemento p̄dominante, aut elemento exupera
to, aut ab vtroq;. nō ab elemento exuperato, quia ab ꝓpor
tione minoris inęqualitatis nō ꝓuenit actio, nō ab vtroq;,
quia si non ab elemēto exuperato, nec ab vtroq;. igitur ab
elemento p̄dominante, & si mouetur motu simplici ab ele
mento p̄dominante. ¶ Secūdo illud debet moueri a natura
elementi p̄dominantis quod principium motus in se habet.
Sed mistum habet principiū elemēti p̄dominantis, vt lapis
in se habet principiū motus terrę. videlicet grauitatē, per
hęc Ioānes de mente Auerrois tenes duo, & ꝙ mistū mo-
M ueatur naturaliter moto simplici, & ꝙ moueať ab elemēto
p̄dominante. Et cū q̄ritur quo ordine motus cōpetat elemē
to p̄dominanti, & misto. Rńdet apud Auerroē motū illum
primo cōpetere elemēto dominanti. Secundo misto. mistū
enim moueri dicit motu elemēti p̄dominantis, nō vt subie
ctū primū. Sed elementū p̄dominans moueť vt subiectum
primū, qua ratione mistū hr̄e pōt inclinationē ad motū cō-
Cōfutatio, Rationis. Ioannis. trariū, quia moueť vt terrū subiectū motus elemēti. ¶ Sed
quicquid sit de positiōe in se, hæc defensio est falsa. Primo,
quia motus primo cōpetit mobili per se, q̄ mobili ꝑ accn̄s.
at mobile per se est totū mistum, elemētum est mobile per
accidens, quia moueť vt pars misti. igitur misto competit
primo. Secūdo. si primo elemēto cōpetit motus, deinde mi-
Alia defensio Auer. sto, tūc mistū violēter moueretur. ¶ Propterea hęc melius
dici pōt in doctrina Auerrois, vos animaduersiōe dignū ꝙ
forma elementi in misto nō agit per se, nā ita agit res vt est N
in actu. Modo forma elemēti nō est in actu, q̄a siue sit vera
positio Auerrois, siue positio latinorū, nunq̄ forma elemēti
est in misto actu, sed mō medio inter potētiā et actū. ¶ Qua
re id quod per se agit ē forma ipsius misti vltima & ꝓpria,
quæ in materia recepta est mediātibus formis elementorū.
¶ Secūdo debes scire ꝙ licet dispositio alicuius formę non
agat per se, est vel pōt esse cōditio, & quasi dispositio agēdi
veluti caliditas ignis respectu formæ ignis. Ex ijs sequiť pri
mo ꝙ id quod ꝑ se primo agit motū misti, est forma misti,
hæc.n. mouet corpus misti in quo est, & moueť. Mouetur
quidē vt in materia. Mouet vero vt forma misti. Secūdo se
quiť ꝙ primitate dispōnis mistū moueť ab elemēto p̄domi
nante, siue forma illius, nā vt ignis calefacit nō inquantum
ignis, sed inquātum calidus sic forma misti mouet vt dispo
sita forma elemēti p̄dominātis, & ita mistū moueri ab ele-
mento p̄dominante est mistū moueri dispositiue ab illo, &
principaliter ab eius forma. ¶ Sed dices adhuc dubitať. nā Replicæ.
tunc in ligno p̄dominarētur duo elementa, quia descendit
in igne & aere, & sic p̄dominať terra, & ascendit in aqua, O
igiť p̄dominať aer. Amplius, aurū est grauius terra. igiť nō
mouetur a p̄dominante terra. Adhuc defendi potest positio
Auerrois, nō n. est impossibile in ligno p̄dominari duo ele
menta respectu duorū aliorū, p̄dominatur.n. aer respectu
aquæ & terræ, p̄dominatur terra respectu aeris & ignis, et
respectu diuersorum nunc vnum, nunc aliud p̄dominatur.
Amplius, si aurū grauius est, illud est per accn̄s ꝓp maiorē
densitudinem partiū. Hæc dict pn̄t pro Auerrois positione.
¶ Est tn̄ alia positio & multo melior, q̄ tenet mistū nō mo- Pō ꝓpria.
ueri motu simplici, sed motu misto ex contrarijs naturis,
prædomināte tn̄ motu elementi p̄dominātis, nā vt mistum
est plures naturæ, sic eius motus est plures motus, & vt mi
stum est alterū elementum p̄dominatiue (vt ita loquar) sic
motus eius est elemēti p̄dominatiue. Hæc positio vr̄ Aristo
telis. dixit enim simplicū quidē simplices. Mistos aūt cōpo
sitorū, & quia quis dicet. igiť nō magis sursum q̄ deorsum,
subscribit moueri aūt secundū p̄dominans. q.d. licet motus P
misti sit mistus, dicitur tn̄ vel deorsum vel sursum secundū
prædominans. Similiter & textu sequenti inquit. Etenim si
compositus fuerit, secundū p̄dominans erit, ecce q̄ō vult ꝙ
motus corporis cōpositi sit cōpositus, vt motus lapidis, &
non simplex vt tenet Auerroes. Et tenēdo hanc positionē
demōstratio Aristotelis erit tutior. ¶ Sed replicabis primo, Replicæ.
quia Aristoteles diuisit motum in simplicem et compositū.
& simplicem in tres. videlicet a medio ad medium, & circa
medium, sed mistum mouetur a medio vel ad mediū. igiť
motu simplici. Secundo ille motus fit super lineam simpli-
cem & breuiorem. igitur est simplex. ¶ Defenditur positio Defensio.
nostra, dico nāq; mistum moueri motu misto, & composi-
to ex motu ad medium & ex motu a medio, & sic negarē
illum motum esse ad medium tm̄, vel a medio, licet sensu
sic appareat, sed bene a p̄dominio videtur alter horū. Secū-
do dico motum illum non esse super lineā breuiorem, quia
adhuc per contra operaturā est sup linea composita. ¶ Ad
huc replicabis. igitur idē corpus mouebitur sursum & deor Q
sum, vt mistum, negatur consequentia, bene enim sequitur
vt moueatur motu misto ex illis, non tamen aliquo illorū.
¶ Per hæc ad rationes Ioānis, ad primā, dico mistū non mo
ueri motu elementi prędominantis, nec exuperat, sed motu
misto ex motu vtriusq;. non ꝙ ille motus sit duo motus ac-
tu, sed vnus actu plures potentia media altero tantum p̄do
minãte. ¶ Ad secundū dico, ꝙ mistum habet principia duo
rum elementorum, ideo pro ratione amborum mouetur.
Rationes vero in principio sunt pro nostra positione.

¶ Præterea, si is motus qui præter naturam est: ei qui se-
cundum naturam est: contrariatur: atq; vnum vni est cō
trarium: si non secundum naturā illi corpori inest quod
fertur: præter naturam illius competat necesse est: mo-
do circularis ipse motus sit simplex.

¶ Secundo

A Expositio ⁋ Secundo arguit Aristoteles ad idem, et primo sumit duas suppositiones, vnam ad syllogismum, alterã ad cauillum, & inquit. Preterea, si is motus qui preter naturã est, et motui qui secundum naturam est contrariatur, ita vt non possint eidem competere, atq; vnum vni est contrarium. Sequitur si circularis motus non competet cœlo naturaliter, vt p̄ternaturaliter competat, est igitur vis syllogismi ois motus aut cõpetit alicui naturaliter, aut p̄ternaturaliter, nã per suppõnem naturalis & p̄ternaturalis sunt cõtrarij, circularis motus est motus, igitur cœlo & corporibus alijs ab elementis competit naturaliter vel p̄ternaturaliter. Sed per te non competit cœlo naturaliter, quia sic haberẽ propositum, igitur p̄ternaturaliter, addit modo circularis ipse motus sit simplex, quia vbi esset cõpositus, posset cõpetere p̄ternaturaliter & naturaliter vt motus processiuus animalis competit naturaliter & preternaturaliter, quia corpori præternaturaliter, animę naturaliter.

B ⁋ Si igitur ignis vel aliud quidpiam id genus sit: quod circulo fertur: ipsius motus circulari motui contrarius erit: at vnum vni contrarium est: sunt autem & motus qui sursum & qui deorsum mutuo contrarij.

Expositio ⁋ Cauillabit aduersarius veritatis concedẽdo cœlũ nõ esse aliud ab elementis, sed esse vnũ quatuor elementorũ, moueri quoq; motu circulari p̄ternaturaliter, obijcit et inquit, si igitur ignis vel aliud quidpiã id genus, vtpote aqua, aer, vel terra cœlum sit, & nõ aliud ab elementis, & moueatur supple p̄ternaturaliter motu circulari, tunc motus ipsius, vt pote ignis si ponatur esse ignis (ut Plato inquit) aut aer (vt Empedocles) tali motui circulari contrarius erit, quia per primã suppõnem naturalis motus & p̄ternaturalis cõtrarij sunt, & sic motus a medio qui est naturalis igni, erit contrarius motui circulari, qui competit eidem igni p̄ternaturaliter. Vltra, sequitur vni duo esse contraria, vt motui qui a medio erit contrarius circularis per nunc deducta, & alius qui ad medium, at vni vnum est contrarium vt supponebatur, & quia posses p̄uenire dicẽdo motui qui est sursum non esse contrarium nisi circularẽ, subiecti sunt

C autem & motus qui sursum & qui deorsum mutuo contrarij, & sic vni duo erunt contraria, hęc Aristoteles.

⁋ Sin vero aliud quidpiã ab elemẽtis sit illud corpus qđ preter naturã in circulũ fertur: erit alius quidã motus ipsius secundũ naturã: quod fieri neq;: nã si motus ille erit is quo sursum petitur: illud ꝑfecto corpus ignis erit: aut aer. Sin vero petitur deorsum: illud erit aqua aut terra.

Expositio ⁋ Secundo cauillabit, dicendo corpus quod circũfert̃ p̄ternaturaliter non esse aliquod quatuor elementorũ, sed aliud quid, contra obijcit per illã regulã, cuicũq; corpori aliquis motus est p̄ternaturalis, cõpetit aliquis naturaliter. Tunc quęritur, si illi corpori cõpetit aliquis motus naturaliter, vel est a medio, & sic erit aut ignis aut aer, vel ad mediũ, & sic erit aut terra aut aqua. Ex ijs oĩbus accipitur motum circularẽ nõ posse cõpetere p̄ternaturaliter cœlo, quia per

D primũ cauillum nõ põt cõpetere naturaliter alicui quatuor elementorũ. & per secundũ nec alicui alij corpori ab elemẽtis, igit̃ cœlo naturaliter cõpetit, & sic natura cœli erit alia ab elemẽtis, hoc mõ textus hos exponẽdo facilior est eorũ

Que auer. com.3. sensus. ⁋ Mouet Auerroes in cõ.10. vt mihi vr̃ q̃onem, ex eo quia rõ Arist. potest infirmari. Primo, quia nõ valet motus circularis nõ est secundũ naturã cœli, igitur cõtra naturam. Instãtia.n. est, quia ignis mouet̃ circulariter in cõcauo lunę nõ naturaliter, & tñ non mouet̃ p̄ternaturaliter, & sic dici põt an Aristotelẽ cœlum esse igneũ, moueriq; circulariter non naturaliter, non tñ naturaliter nec p̄ternaturaliter. ⁋ Secundo dici põt cœlũ moueri nõ naturaliter in orbẽ, & tũc sequit̃ vni motui esse contrarios duos contrarietate medij ad extrema, quod nõ est impossibile, nõ.n.ẽ impossibile circulari esse duos contrarios hoc modo aut recto contrarios esse duos hac ratione. Tertio de facto vr̃ motui terræ esse contrarios motũ ignis, & motum aeris, similiter motui ignis motũ aquę & terrę. ⁋ Ex verbis Auerrois colligi põt solutio, ad primã, dici potest illã consequẽtiã valere de materia, & in casu, petit.n. Aristoteles duo. Primo ꝙ motus q vni est p̄ternaturalis alicui, alteri est naturalis. Secundo ꝙ

E motus qui non naturaliter cõpetit alicui, cõpetit e ꝑ naturã cõem & superiorem ad illud, verbi cã motus diurnus, qui lunę cõpetit nõ naturaliter, cõpetit primo mobili naturaliter. Similiter motus circularis ignis cõpetit ei nõ naturaliter, per naturã orbis. Ex ijs sequit̃ in cœlo idẽ eẽ moueri nõ naturaliter, & moueri cõtra naturã, qm̃ nullum est corpus cœlo ipso superius, ꝑ eos qui negant quintũ corpus, & sic illa hypothetica est necessaria per accidens. Et per idẽ tollitur alia instãtia, sequit̃.n. motũ cœli esse p̄ternaturalem, si non est secundũ naturã, & ita contrarius contrarietate extremi ad extremũ, nã naturale & contra naturale extremaliter cõtrariantur. Ad tertiã dici põt, ꝙ motui terrę duo motus sunt contrarij nõ cõtrarietate extremi ad extremũ, sed medij ad mediũ vel ad extremũ, est.n. motus ignis motui

F illius contrarius extremalit̃, motus vero aeris nõ extremaliter, hęc ex Auerroe, cętera cũ sint barbare dicta, & parũ fructus afferãt, p̄termisi. ⁋ Dubitãt alij adhuc rõnem Arist. infirmãdo, dicunt.n. posse fingi cœlum esse igneũ, ipsumq; duos habere motus rectũ v; & circularẽ per duas diuersas qualitates instr̃aliter motiuas, ita vt ignis calefacit, & exiccat, sic cœlum his motibus ferri ẽ aptũ per duas qualitates instr̃aliter motiuas, fortasse Aristotelis ratio est ex famosis, erat.n. famosum suo tempore omne corpus simplex vnum habere instr̃m ac vnã qualitatem localiter motiuã, aut fortasse supponit contrariorũ corporũ contrarios esse motus & numero ęquales. Et ita si cœlum est ignis, & habet duos motus naturales ob duas qualitates localiter motiuas, necesse est vt terra habeat alios duos illis contrarios ob duas qualitates localiter motiuas, quos nullus posuit, qua rõne Aristoteles id subticuit, quia nemo posuit. ⁋ Vlterius dubitant rõnabiliter ex possibili secundũ imaginationẽ nõ seq̃tur impossibile secundũ imaginationẽ, ponat̃ igitur ad imaginationẽ aliqua stella in centro terrę, vtpote sol, & quęrit̃

G aut ibi quiescet, aut illinc mouebit̃, si quiescet, tunc violẽtũ perpetuũ erit. Si mouebitur illinc, nõ poterit moueri nisi a medio, & naturaliter, quia nullo impellente, & sic cœlum habet duos motus naturaliter in orbẽ, & e medio. Quod si dicas solẽ illic quiescere, & nõ violenter, sed non naturaliter, veluti orbis lunę nec naturaliter mouet̃ motu diurno, nec violenter, sed non naturaliter, & sic nõ inconuenit cœlum siue solẽ ibi nec naturaliter quiescere, nec violenter q̃escere, sed non naturaliter, quod esse potest ꝑpetuo. Si sic dicas volo ad imaginationẽ vt soli illic cõstituto obuiet ignea aliqua portio intẽdens solẽ illinc pellere, & q̃ro aut sol illi resistit, vel non. Si resistit, igit̃ ibi naturaliter q̃escit, si vero non resistit, igit̃ mouebit̃ cũ igne, & arguatur vt prius aut naturaliter aut violẽter, non violẽter, quia nihil moueri põt violẽter suũ in ꝓprium locum, at si naturaliter, tũc vt prius sibi duo cõpetent motus naturales. Secundo oẽ quod ẽ tale non naturaliter, est tale ob aliquod illi sup̃ius, vt dicimus,

H igit̃ si sol illic nõ naturaliter q̃esceret, oportet vt quiesceret propter q̃etem alicuius sup̃ioris ad solẽ, quod per se q̃escit, mõ nullũ tale est. ⁋ Dici potest ꝙ sol in cẽtro positus q̃esceret q̃ete opposita motui recto, non quidẽ naturaliter, cũ suapte natura sit aptũ moueri in orbẽ, non violẽter, q̃a nullum violentũ est ꝑpetuũ, & sic concedo ipsum q̃escere illic non naturaliter, quia per naturã cõem, v; totius vniuersi, quod non est aptũ recto moueri motu. ⁋ Tũc ad rationes, dico ꝙ si obuiaret sibi ignis moueret̃ ad motum ignis non naturaliter, nec est impossibile aliquod moueri non naturaliter ad suũ locũ, qñ non est moueri aptũ eo motu, quo in locũ ꝓficisci t̃, ad secundũ patet, sol.n. ibi quiesceret non naturaliter ꝑꝑ quietẽ totius vniuersi, qđ non est aptũ moueri recto motu, & fortasse moueret̃ circa cẽtrũ semꝑ in orbẽ, & ita teneri potest ipsum moueri in orbẽ et naturaliter, q̃escere vero q̃ete vniuersi, qđ non ẽ recto motu moueri aptũ,

I ¶ Aut dici põt solem posse considerari vt magnitudo q̃dã,
& sic casus est possibilis, abstrahit.n. imaginatio a materia
sensili, & hoc mõ nullus sibi competit motus, nisi secundũ
imaginationẽ mathematicorũ. Aut considerari põt vt cor
pus naturale, & hoc mõ casus est impossibilis, sequunt̃.n.
Defensio. Platonis. ad illum impossibilia. ¶ Platonici nõnulli Aristotelem &
Platonẽ de cœli natura idẽ sentire contendunt, hoc tamen
differre solũ ꝙ Aristoteles nominibus vsus est rebus ꝓprijs.
Plato metaphoricis. Qua rõne aiunt Platonem voluisse
cœlum esse ignẽ purum, nõ quidem spẽ & forma, sed pro-
prietate & virtute. nã cœlum luce & motu calefacit, & ita
proprietatẽ ignis sortit̃, estq; æther ꝓpter motus velocita-
tem, & sic velle vr̃ ipsum esse ignem quasi per nois quãdã
æquiuocationẽ, hoc autẽ nõ negasset Aristoteles, qui vbiq;
cœlum calefacere & ignere fert. Huius põnis & cõcordiæ
est doctissimus Simplicius, & Ammonius præceptor, hi.n.
sunt, qui Aristotelem intellectui Platonis nõ contradixisse
volunt, sed verbis q̃ male a Xenocrate intelligebant̃. ¶ At
Alia concordia Alexãder aphrodisius & Philoponus vbiq; aiunt Aristote.
K inexisse verbis & intellectui, cuius signum affert Philopo-
nus primo posteriorum, quia Aristoteles fuit Platonis au-
ditor, & ita non est consentaneũ ipsum nõ percepisse verba
illius. ¶ Propterea vr̃ mihi Platonem voluisse cœlum esse
ignem purum spiritibus plenũ, etiã per vniuocationẽ nois,
non differens ab igne hoc nisi puritate & cãdore. Tunc di-
cerem consequenter motum circularẽ cœlo cõpetere, nec
naturaliter, nec violenter, sed non naturaliter, est.n. motus
animæ tm̃, quæ circulo seipsam mouet ad cuius motũ cœlũ
ipsum in orbem fertur. ¶ Et cum dr̃ omne quod alicui cõ-
petit non naturaliter, oportet vt alicui superiori competat
naturaliter. Plato diceret esse verum non q̃dem de corpe,
sed de aĩa, & sic est in ꝓposito, cõpetit.n. motus hic in orbẽ
cœlo, non quidẽ ꝑ naturã alicuius corpis suꝑioris, qđ illo
motu naturaliter mouet̃, sed ꝑ naturã aĩę, quæ ꝑ essentiã
est seipsam mouẽs in orbẽ, & sic cessant obiectiones Arist.
Expositio Auerrois. cõmẽ. 11. ¶ Vtrũ vero aĩa cœli per essentiam moueat̃ motu reali, vel
intentionali, nunc dispuro, nã quocunq; dato, per motum
L illius siue realẽ siue intentionalẽ, dũmõ sit in orbem, potest
ratio Aristotelis elidi, vt patet sapide consideranti.

ANIMADVERSIONE dignum Auerroẽ alter textũ
Aristo. expofuisse, voluit.n. Aristotelem sic syllogizare te-
xtum illum, siquidem igitur est simplex, omnis motus sim-
plex alius a motibus quatuor elementorum competit na-
turaliter alicui corpori alteri a quatuor elementis. Motus
circularis est simplex aliusq; a motibus cæterorum elemen
torũ, igit̃ competit corpori alteri ab elementis. ¶ Cõtra hãc
rõnem potest trifariã obijci. Primo contra maiorem negã-
do illã, quia potest vnus motus simplex competere duobus
corporibus, contra hunc cauillum obiecit Aristoteles textu
illo violentia quidem.n. contingit. Potest obijci contra mi-
norẽ. Primo ꝙ competit violenter, & non naturaliter cœ-
lo, imaginando cœlum est aliquod quatuor elementorum,
& contra hunc cauillum institit adhuc si p̃ter naturã, vt vi
M sum est. Secundo imaginando cœlum violenter moueri, &
non esse vnum quatuor elementorum, sed aliud ab illis, &
contra hunc obijcit litera illa. Si autem alterum, nã licet eo
ipso ꝙ ponitur esse aliud corpus ab elementis, habeat̃ ꝓpo
situm, vz esse quintum corpus, bonitate tñ doctrinę demõ-
strat confutando hunc tertium cauillum hæc implicare, vz
ꝙ sit aliud ab elementis, & moueatur in orbem p̃ternatu-
raliter, vt in expõne dictum est. ¶ Vult igitur Auerroes ꝙ
Aristoteles fecit hactenus vnã tm̃ demonstrationem textu
illo. Si quidem igitur est simplex, deinde tres alias non ad
conclusionem principalem, sed ad tres cauillos, quarũ vna
aufert dubitationem contingentẽ in maiori. Aliæ duæ au-
ferunt cauillos emergentes in minori, & sic non est secunda
demonstratio. Sed tres demonstrationes non ad conclusio-
nem, sed ad obiectiones. Ego vero volui textu illo adhuc si
qui p̃ter naturã, posuisse secundã rationem ad conclusionẽ
principalem, vt græca series indicat, deinde duos cauillos
contingentes rationi, vt visum est, hæc volui notare, non N
quia ea quæ Auer. ait, sunt vtilia, sed quia difficilia, nã mul
ti eius doctrina nimis afficiuntur, etiam si erronea sit.

¶ Insuper etiam talem lationem primam esse necesse est:
nam perfectum est imperfecto prius: hic autem motus
qui est in orbem: perfectus est: recta autem linea nulla est
perfecta: infinita quidem non: finem.n. ac terminum ha-
beret: finitarum autem nulla: potest.n. extra semper sumi
quidpiam: etenim augeri potest quantum vis.

¶ Tertio Arist. ad principalem conclusionẽ arguit, & sup- Expositio
ponit primo lationem orbicularem esse primã, & hoc pro-
bat, quia perfectum est imperfecto prius, hic autem motus
qui in orbem est ꝑfectus, igitur supple tu primus est. Quod
autem motus orbicularis sit ꝑfectus, patet per locum a con
trario, nam rectus est imperfectus, nã linea recta supra quã
motus rectus fit, imperfecta est, & nulla perfecta, infinita
quidem non est perfecta, quia de ratione perfecti est habe- O
re finem & terminum, & sic si infinita esset perfecta, habe-
ret finem & terminum, aliter sibi aliquid deficeret. Finitarũ
autem nulla perfecta est, quia potest extra ipsam semper
quidpiã sumi, quia augeri potest quãtũuis, sic igit̃ recta li-
nea nulla ꝑfecta est, & ita nec motus, qui suꝑ rectã fit, ꝑfe-
ctus est, solus igitur circularis primus est & perfectus, hæc
est prima Aristotelis suppositio pro ratione dicenda.

¶ Quare si prior quidem motus corporis natura sit prio
ris: motus vero qui in orbẽ est: prior est recto. (Est autẽ
motus ipse rectus simplicium corporum: etenim ignis re-
cto motu sursum fertur: et terracea corpora ad medium:
necesse est eum motum qui in orbem fit: alicuius corpo-
ris simplicis esse: nam mistorum lationem a predominan
te simplici fieri diximus.) Si igitur hæc sint perspicuum
est aliam quandam substantiam esse corpus alicuius pre-
ter corporum constitutiones: que hic sunt diuiniorem
his cunctis: atq; priorem. P

¶ Secundo sumit Aristoteles motum circularem conuenire Expositio
primo corpori, & syllogizat sic, quare si prior quidem mo
tus est corporis natura prioris. Motus vero qui in orbẽ est,
prior est recto. Suspensiue legatur vsq; ibi, si igitur hęc sint,
tamen adde conclusionem, vz igitur motus circularis est
prioris corporis. Tertio supponit circularem motum esse
simplicem, vt vritur tali ratione, omnis rectus est simplex,
igitur omnis circularis, tenet consequẽtia, quia si rectus est
simplex, est quia est super linea recta simplici, modo linea
circularis est ita simplex, vt recta, sunt enim duæ magnitu
dines simplices recta & circularis, inquit, est autem motus
ipse rectus competẽs simplici corpori, vt inductione patet,
quia ignis corpus simplex recto motu sursum fertur, & ter
racea corpora etiam simplicia motu simplici recto profici-
scuntur ad medium, necesse est eum motum qui in orbem
fit, alicuius corporis simplicis esse, nam mistorum lationem Q
a prædominante simplici fieri diximus. Sic igitur habetur
tertia suppositio ꝙ motus in orbem sit simplex, his stanti-
bus terminando suspensionem, inquit si igitur hęc sint, per-
spicuum est aliam quandam substantiam esse corporis ali-
cuius pręter corporum constitutiones, quę hic sunt diuinio
rem his cunctis, atq; priorem. ¶ Potest igitur syllogismus
ex his sic componi, omne corpus, cui primus et simplex mo
tus competit est substantia, & diuinitate elementis prius &
aliud ab illis, cœlum est corpus, cui primus & simplex mo-
tus competit, igitur est aliud ab elementis substantia & na-
tura diuinus, minor patet ex suppositionibus, maior est
suppleta, hæc Aristoteles. ¶ Sed circa hanc rationem pri-
mo tangemus dubitationes, secundo defendemus Platonẽ
rñdendo ad hãc rationem. Prima dubitatio est, quia non vr̃ Dubõnes.
lineam rectã esse imperfectiorem circulari, q̃a recta habet Pria dubi.
principium medium & finem, vt circularis. ¶ Quidam re- Responsio Thomæ.
spondent

A spondet ꝙ habere hęc tria pro bifariam contingit, aut in seipso, aut in alio mõ. octauus orbis habet hęc in seipso, re-
Replica. cta aurẽ corpora habẽt ĩ alio. ⁋ Sed replicabis, si recta linea nõ habet hęc tria in seipsa, igiẽ in alio, & tũc quero ĩ quo? & nõ uideẽ. Secũdo hęc sũt pũcta, modo pũcta sũt in linea,
Propria solu. quia vel partes vel aliqd lineę. ⁋ Propterea dici potest, ꝙ linea recta habet in se illa tria, sed nõ ratione sua intrĩseca, sed ratione eius ad qđ finiẽ, at orbis habet rõne sui illa tria, quia suapte natura continet & non continetur, & forte sic
Secunda dubita. expositor sensit. ⁋ Secũdo dubitaẽ, quia non videẽ verũ ꝙ omni lineę rectę finitę possit additio fieri, quoniã non axi
Responsio expositoris. mũdi. ⁋ Respõdet expositor ꝙ axis põt bifariã considerari, quatenus linea, & quatenus linea talis. Si cõsidereẽ primo mõ, sibi nõ repugnat additio, sed secũdo mõ bñ repugnat.
Replicę. ⁋ Sed replicari põt, qa simili ratione est de motu cœli, quo nã motui cœli, vt est motus põt fieri additio, licet nõ quatenus talis. Secũdo tũc aliquid cõpeteret superiori, quod re
Defensio. pugnaret ĩferiori. ⁋ Defendi potest, ad primũ dicerẽ, ꝙ licet
B ponit fieri addi in velocitate, & tarditate, non tñ in dimensione. Ad secũdũ dico, ꝙ nihil cõpetit superiori, quin cõpetat ĩferiori, bene tñ aliqd põt nõ repugnare superiori, quod repugnat ĩferiori, vt videre nõ repugnat aiali, & bñ talpę.
3 dubi. ⁋ Tertio dubitaẽ, nã motus circularis ẽ ęternus, igiẽ nõ reci
Responsio expositoris. pit principiũ neq; finẽ. Respondet quidã ꝙ est intelligendum respectu vnius reuolutionis, nam illa recipit hęc tria.
Cõfutatio. ⁋ Sed hęc responsio stare non potest, quia tunc nõ tota reuolutio, siue totus motus esset perfectus, sed reuolutio tãtũ. Secundo reuolutio nõ differt a reuolutione nisi vt ipsius differt a tẽpore. Sed vnũ numero est ipsius totũ. igiẽ vna nu-
Propria solu. mero reuolutio. ⁋ Propterea dici põt circularẽ motũ hrẽ illa tria causaliter, veluti deus ipse. deus.n. habet principium, quia est aliorũ prĩcipiũ, finẽ, qa aliorũ finis, mediũ, qa aliorũ medium, sic cœli motus vt dr̃. 8. physicę auscultationis.
4 dubi. vna tñ reuolutio habet illa tria, vt dicit expositor. ⁋ Vlti-
Responsio cuiusdam. mo dubitaẽ, qa non vr̃ verũ imperfectũ esse posterius pfecto, imo prius, qa simplex prius est cõposito. Respõdet qdã
C ꝙ imperfectũ cõparaẽ ad perfectũ ratione potẽtię ad actũ,
Replicę. & sic in vno & eodẽ est prius. ⁋ Sed replicabis, quia ipsum imperfectũ, nec recipit, nec recipiẽ in ipso perfecto. igiẽ nõ est illius potẽtia. Secũdo, tũc omne cõpositũ ex perfecto & imperfecto esset cõpositũ ex potẽtia & actu, quod ipse ne-
Propria solu. gat. ⁋ Propterea dici põt imperfectũ esse prius origine quia natura incipit ab imperfecto, hec de primo. ⁋ Sed quãtũ valeat ratio Aristotelis cõtra Platonẽ trãsigamus, diceret itaq; Plato maiorẽ esse verã sic, quãdo ille motus cõpeteret corpori per naturã illius ꝓpriã. modo circularis motus cœlo cõpetit per naturã animę. ipsum.n. est ignis purus & candor, cui magis motus e medio ipso cõpeteret, sed ratione animę quasi nõ naturaliter cõpetit ille motus, ꝓpterea nõ oportet cœlum esse corpus aliud subã & natura diuinius vniuersis elemẽtis, sed solũ quibusdã crassis & feculentis. hec Plato. ⁋ Simplicius vero & Ammonius eius doctor dicerẽt argumẽtũ concludere cœlũ non esse ignẽ elementarũ ꝑ propriã
D formam, sed bene põt esse ignis proprietate & equiuoce.
Quę Aue. comẽ. 12. ANIMADVERSIONE dignũ Auerroẽ formasse hypotetice syllogismũ, licet vt dicit: possit etiã categorice formari. Formaẽ igiẽ hypothetice sic, si motus primus est naturalis primo corpori, & circularis est primus motus. igitur erit naturalis primo corpori, huius syllogismi maior ẽ in syllogismo hypotetico, & põt esse ꝑ se in categorico, nã dẽpta
Replica. nota cõditionis syllogismus reddiẽ categoricus. ⁋ Sed dices in illo añte nõ solum sunt accepta illa duo. vz ꝙ circularis motus sit primus, & ꝙ primus motus debeat cõpetere prio corpori, sed etiã alia multa, vt ꝙ alij motus simplices cõpetũt corporibus simplicibus, & etiã circularis sit simplex, & probatio ꝙ circularis sit primus motus, & multa alia, igitur
Respõsio. superflua. Rñdet alia accepta esse in ꝑcedẽte siue antecedẽte ad probationem illius antecedẽtis, quod sumiẽ in syllogismo hypothetico, que ꝓbatio est ꝑ locũ a minori ad maius sic, motus alij recti cõpetunt corporibus simplicibus naturaliter, igiẽ multo magis circularis, cum sit simplex & pri-
B mus, & sic habeẽ maior ꝙ primus motus cõpetit naturaliẽ
Replica. primo corpori. ⁋ Sed dices. locus dialecticus nõ cõuenit de
Respõsio. mõstratiuis. Respõdet ei inquir. & hoc nõ cõtingit posteriori motui. s. recto nisi quia inueniẽ in eo ex precedẽte, & ideo locus iste est necessarius, quia est in posteriori & ꝑcedente naturaliter. & inuit (vt mihi vr̃) talẽ distinctionẽ ꝙ locus a maiori põt dupliciter accipi, aut in naturaliter ordinatis, & sic facit necessitatẽ, & hoc modo processit Aristoteles, nã circularis motus & rectus sũt naturaliter ordinati. Alio mõ in terminis accidentaliter ordinatis, & sic facit locũ diale-
Dubiões. cticum, & sic non processit hic. ⁋ Sed ambiges primo quia Auerroes intelligit de corpore. vz ꝙ infinitũ corpus nõ est
Prima. perfectũ, quia nõ habet mediũ principiũ & finẽ. ⁋ Sed tũc
Solutio. cõtra quia motus circularis caret his met. Dici põt ꝙ secus est de corpore, secus de motu corpus.n. sui natura exposcit finẽ qa dimẽsiõibus claudiẽ. at motus nõ. ꝓpterea corpus infinitũ si esset, esset imperfectũ, qa sibi deesset id quod est de
F illius ratione. ⁋ Secũdo dubitaẽ. quia nõ videẽ verũ motũ su-
Secunda. mere perfectionẽ a subiecto, sed a termino ad quẽ, e quo sumit speciem. Dici põt per accidens etiam motũ sumere per-
Solutio. fectionem a subiecto, saltem in motibus localibus, in cæteris vero non est ita. Hæc ex Auerroe.

Quę Aue. com. 13. SECVNDO animaduersione dignũ Auerro. cõ. 13. aliũ accepisse syllogismum sic, omne corpus ingenitũ & incorruptibile & in toto & in parte est diuinius alijs corruptibilibus vel in toto vel in parte, cœlũ est ingenitũ & incorruptibile secundũ totum & partẽ, cætera elementa saltẽ secundũ partẽ sunt corruptibilia. igiẽ cœlũ diuinius cũctis est.

⁋ Præterea siquis etiam aliter sumat accipiat omnẽ motum: aut secundum naturam: aut præter naturam esse: & eum: qui alteri præter naturam: alteri secundum naturã esse (aeri qui sursum & qui deorsum sese habent: alter.n. igni: alter terræ ꝑter naturã & secundũ naturã est) fit vt circularis motus (cum his præter naturã competat) ali-
G cui alteri necessario secundum naturam insit.

Expositio. ⁋ Hęc quarta ratio vt gręcis placet expositoribus ad ꝓbãdum id quod probare incœpit. Sumit autem hæc ratio duas suppositiones, & ex his infert ꝓpositũ Prima suppositio est ꝙ omnis motus est, aut secundũ naturã, aut preter naturã. hęc suppositio fuit superius bene declarata, quippe cum omnis motus cõpetat alicui, aut e principio intrinseco vel extrinseco. qui enim e principio intrinseco est, secundũ naturã est habendus siue naturalis, qui vero e principio extrinseco, preter naturã censetur. ⁋ Secunda suppositio est ꝙ qui motum est cuipiã pręter naturã, is alij naturalis est. quod exẽplo patet in his motibus, quibus sursũ itur, atq; deorsũ. nam alter igni, alter terrę pręter naturã & secundũ naturã est, qui.n. sursũ est, igni est secundũ naturã, terrę pręter naturã. Qui vero deorsum, est terrę naturalis, igni pręternaturalis, simili ratione posset in omnibus alijs idẽ induci, verũ
H in hoc cũ nulla sit vis, Aristoteli suffecit, hę sunt duę suppositiones, que si accipiãtur in antecedẽte sub hypothetica figura, cõsequẽs erit motũ circularẽ competere alicui corpori secundũ naturã, probatur cõsequẽtia, quia circularis motus competit his omnibus corporibus, vtpote igni, terrę, aque, & aeri pręter naturã, siue saltẽ nõ secundũ naturã. vnde hypotheticus syllogismus est, si omnis motus, aut est naturalis, aut non naturalis, & omnis non naturalis alicui est naturalis alteri, circularis motus erit alicui corpori naturalis, probatur. quia circularis motus competit omnibus elementis non naturaliter. ⁋ Categorice autem põt ratio sic cõponi, omnis motus non naturalis alicui vel aliquibus corporibus, est naturalis alicui alteri pręter illa. hęc est secunda suppositio. motus circularis est non naturalis alicui vel aliquibus corporibus, vt probatur in textu, quia non naturaliter competit quatuor elementis, igitur est naturalis

I alicui corpori ꝑter quatuor elemēta collocato, quare ſi licet
cōuertere propoſitionē ex obliquis. ſequeretur eſſe aliquod
corpus ꝑter quatuor elemēta collocatū, cui cōpetit natura
liter motus circularis, qđ erat ꝓpoſitū. huius rōnis tangit
maiorē ibi & eū. qđ erat ſcđa ſuppō. Tangit cōcluſionē, &
minoris ꝓbationē ſimul ibi (ſit vt) & hoc pacto ꝑſpicua eſt
Verborū declaratio. ratio quarta. ¶ Quo vero ad verba attinet, verbū aut ꝑter
naturā, quod græce eſt παρὰ φύσιν, nō vr̄ cōſonare his, q̄ ſup
ius dixit. quia non oīs motus eſt aut ſcđm naturā, aut ꝑter
naturā alicui cōpetens. quippe cū ignis in propria regione
feratur motu circulari, & tamē talis motus nec natura, nec
Sol. nōnul. ꝑter naturā igni competit. ¶ Nōnulli dixerunt verbū παρὰ
φύσιν, hoc eſt ꝑter naturam eſſe hic. & ſuperius quodā mo-
do æquiuoce ſumptum. ſed de his in commento dicemus,
dum Auer. expoſitionem perlibrabimus.

Quæ Auer. com. 14. AVERROES itaq; vult rōnem hanc eſſe aut q̄ntā
aut ſextā in ordine, ꝙ fortaſſe eſt quinta ſi demōſtratio ſup
K ior. 10. cōmē. eſt vna. eſt ſexta, ſi demonſtrationes. 10. cōmē.
fuerunt duæ. Melius autē credo demonſtrationē hanc eſſe
quartam, vt placet græcis expoſitoribus, & cōſonat verbis
Ariſto. eſt aūt cōcluſio textus apud Auer. Motus circularis
eſt naturalis ei corpori, quod mouetur illo motu. Et rō acci
pit duo. Primū. omnis motus cōpetens alicui, eſt naturalis,
aut accidentalis illi, hoc eſt ꝑternaturalis. Scđm. oīs motus
qui alicui cōpetit naturaliter, alicui competit accidētaliter,
& ecōtra, omnis motus cōpetēs alicui accidētaliter, alicui
cōpetit naturaliter. Tunc arguitur ſic. oīs motus qui alicui
cōpetit accidētaliter, alicui cōpetit naturaliter per ſecundā
ſuppoſitionē. Motus circularis cōpetit cœlo. igitur vel na-
turaliter, vel accidentaliter. Si naturaliter, habeo intētum,
ſin aūt accidētaliter, igitur alicui alteri naturaliter, & iterū
habetur intentū. & addit eſt ꝓpoſitio maior primæ demō-
ſtrationis ſup quā ſuſtentat̄ in hoc loco. q. d. tota vis rōnis
ꝑſentis cōſiſtit in illa ꝓpoſitione. vz, omnis motus cōpetēs
alicui cōpetit aut naturaliter: aut accñtaliter: q̄ fuit maior
L primæ demōſtrationis: quā fecit cōmē. 10. in ſcđo ſyllogiſmo,
Dub. Auer. vt illic patet. ¶ Sed Auerroes dubitat qualis eſt hæc demrō
an ſimpliciter, an ex cōceſſis, & vr̄ ꝙ ſit ex conceſſis, quia
ſumit duas ꝓpōnes pro añte ſub cōditionis nota, vt viſum
eſt in expōne textus. & infert cōſequēs. igit̄ eſt demōſtratio
Sol. Auer. ex hypotheſi, & nō abſoluta. ¶ Reſpōdet Auerroes. ꝙ hæc
demōſtratio eſt ſimpliciter & abſoluta, & nō ex hypotheſi,
quia licet Ariſtoteles ꝓpoſitiones acceperit hypothetice, tñ
propoſitiones acceptæ ſunt tales, quas aduerſarius cōfiteri
cogit̄ velit nolit. igit̄ demonſtratio eſt ex abſolutis. & dixit
hæc Auerroes propter Auicēnā, qui tenet demonſtrationē
2. du. Auer. ꝑſentem eſſe ex hypotheſi, vt videbit̄. ¶ Scđo dubitatur,
quia Ariſtoteles de ſuppōnibus ſecūdam ponit hoc pacto.
vz, omnis motus naturalis alicui, eſt ꝑter naturalis alteri. cō
ſtat hāc propōnē eſſe & ambiguā, & nō ad propoſitū. am-
biguā quidē, q̄a Auicēna videt̄ ipſam negare, vt dicemus.
nō ad ꝓpoſitū vero, quia non ſeruit rationi, vt viſum eſt.
Sol. ¶ Reſpondet Auer. & primo dicit ꝓpoſitionē eſſe ad ꝓpo-
M ſitum, quatenus, aut ipſa, aut eius euerſa ſeruit rationi. Sua
euerſa eſt oīs motus ꝑternaturalis alicui, eſt naturalis alteri,
hæc enim ſeruit rōni, vt tactum eſt in textu. igitur pro tāto
hoc ꝓpō eſt ad propoſitū, pro quāto eius euerſa rōni ſeruit.
& hoc inquit. quāuis magiſter nō poſuerit niſi cōuerſum: tñ
intendebat dicere euerſum. & ꝙ hoc intēdebat, probat pri
mo quia facile patet illud euerſum loco e maiori, qm̄ ſi oīs
motus naturalis alicui eſt alteri ꝑternaturalis, per locum e
maiori ſequit̄ econtra, vt oīs locus ꝑternaturalis alicui ſit
naturalis alteri. Scđo ꝓbat eandē cōſequentiā per impoſſi-
bile, quia ſi eē pōt vt aliquis motus ſit ꝑternaturalis alicui,
& nulli naturalis, tūc aliqua ſpēs motus eſſet ꝑ accñs tm̄, et
violēta qđ eſt īpoſſibile, cū naturale ſit prius violēto & ꝑ ſe
prius eo qđ eſt ꝑ accñs. Sic igit̄ patet euerſum, tū loco e ma
iore, tum ꝑ impoſſibile. & q̄a patet illius euerſum, et cōuer-
ſum nō ita, iure poſuit cōuerſum tāq̄ minus notū, omittēs
euerſum, tāquā oībus patēs, & ſic patet quonam mō ſit ad

propoſitū. ¶ Sed an ſit vera, Auicēna negat illā, nā ſi omnis N
motus naturalis alicui eſt ꝑternaturalis alteri, addā, ſed mo Pō Auicē.
tus cœli ē cœlo naturalis ſcđm rei veritatē, igit̄ alijs violētus
ac ꝑternaturalis, ponat̄ ita, tūc duo motus eēnt cōtrarij ei-
dē, vt pote motui ignis ſurſum cōtrarius eēt motus deorſū,
qui ē terræ, & motus circularis, q ꝑ illata ē ei ꝑternaturalis
& violētus, & ſic vni eſſent duo ꝑ ſe cōtraria. Tūc rñdet
Ariſtoteli, & dicit Ariſtotelē locutū eē hypothetice, & non
abſolute, q̄a ꝓpōnē illā noluit oīno verā eē, ſed ſi ō vera, ſe-
quit̄ ꝓpoſitū vt viſum ē, & ita vult Auicēna demrōnem
Ariſto. eē ex hypotheſi. ¶ Tertio dubitat̄ de euerſo. vz, oīs 3. dubita.
motus ꝑternaturalis alicui ē naturalis alteri. Nā eſt dubiū ſi
hec ꝓpō ē vera vniuerſalit̄ itelligēdo ꝑternaturale ꝓ cōtra
naturali, & ꝓ nō naturali, ꝑternaturale. n. accipit̄ biſariā ꝓ
cōtra naturali, & ꝓ nō naturali, iō q̄rit ſi ē tale euerſum vni
uerſalit̄ et ſcđm oēm modū itelligēdi verū. ¶ Rñdet Auer. Solutio prima.
dupliciter. vno mō ꝙ ꝓpō illa ē vniuerſalit̄ vera ſumēdo ꝑ-
ternaturale ꝓ cōtra naturali, mō teneat̄ ignē & aerē moue
ri in ꝓprijs regiōibus cōtra naturā. Nā ſi ſic teneat̄, verū eſt O
vniuerſaliter, ſi aliq̄s motus ē ꝑternaturalis alicui, eē natu-
ralē alteri. & ita oīs motus ꝑternaturalis alicui ē naturalis
alteri. Sed qm̄ aſſumptū ē falſum. vz ꝙ ignis et aer in ꝓprijs
regiōibus circularit̄ moueant̄ cōtra naturā, q̄a tūc talis mo
tus nō eēt ꝑpetuus. ¶ Rñdet alit̄ ꝙ Ariſt. accipit ꝑternatu- Solutio ſecunda.
rale cōiter ꝓ oppoſito eēntiali, hoc ē ꝓ nō naturali, et ſic ēt
eſt vniuerſaliter vera dicta ꝓpō. oīs. n. motus nō naturalis
alicui ē alteri naturalis, hec. n. nō habet iſtātiā. & hoc inq̄t.
nā motus cōtrarius naturali, q dr̄ violētus, nō iuenit̄ niſi in
aliq̄ q̄tuor corporū, ſed oppoſitus eēntiali, q dr̄ nō naturalis
inuenit̄ in pluribus, q̄a in igne & aere, q̄ppe cū motus eorū
ſit cōpoſitus ex recto & circulari, hoc eſt quū qđlibet eorū
gemino motu moueat̄ recto ꝑ ſe, circulari non ꝑ ſe. Sic igit̄
motus violētus vni q̄tuor tm̄ cōpetit, q̄a ſemp oppoſito cor
pori. motus nō naturalis competit pluribus vno, q̄a aer &
ignis mouent̄ motu circulari nō naturalit̄. q̄bus addit Aue.
rōnē Ariſ. valere ſi hoc pacto ſumat̄ añs, ſt. n. oīs motus nō
naturalis alicui ē alteri naturalis, ſequit̄ circularē motū eſſe P
cœlo naturalē, vt deductū fuit. demū recolligit ambas ꝓpō
nes, quarū vna erat motus accñtalis corpori alicui, necio
erit naturalis alicui corpori. et dicit hāc eē verā quouis mō,
ſiue accñtale ſumat̄ ꝓ cōtra naturā, ſiue ꝓ nō naturali. Al-
tera ꝓpō erat motus naturalis alicui eſt accñtalis alteri, et
hāc vult eē diſtinguēdā, nā ſumēdo accñtale ꝓ cōtra natu-
rā, motus cœli nulli ē cōtra naturā. Sumēdo accñtale ꝓ nō
naturali, illa ē vniuerſalit̄ vera, q̄a oīs motus naturalis ali-
cui ē alteri nō naturalis. ¶ Hæc Auer. circa q̄ primo aiad- Error Au.
uertas ꝙ trāſlatiōes Auerrois ſunt falſæ, ſcribit̄. n. in illis ꝙ
oīs motus naturalis alicui ē ꝑternaturalis alteri, & ſup hāc
mouit primā dubōnē. Vbi patet in codicibus græcis hāc nō
eſſe, & ꝓpterea dubitatio illa nō fuit ad ꝓpoſitū. ¶ Scđo ani-
maduertas ꝙ hæc ꝓpō biſariā intelligi pōt, vt recte Auer.
inq̄t, q̄a ꝑternaturale pōt accipi ꝓ violēto & cōtra natu-
rā, & accipi ꝓ nō naturali. Si accipit̄ ꝓ violēto, illa ē falſa, Q
nō. n. oportet vt oīs motus naturalis alicui, alteri ſit violē-
tus, vt recte de circulari eſt inſtantia. Sin aūt accipit̄ ꝑter-
naturale ꝓ nō nāli, patet ꝓpōnē eſſe vniuerſaliter verā, nā
oīs motus naturalis alicui corpori eſt non naturalis alteri,
& nō habet inſtātiā. Hæc de ꝓpōne in ſe. ¶ Tertio aiaduer
tas ꝙ ſyllogiſmus lr̄æ eſt iſte, oīs motus ꝑternaturalis aliq̄-
bus eſt naturalis alicui corpori diſtincto ab illis. Sed circu-
laris eſt ꝑternaturalis aliquibus corporibus vt igni & aeri.
igit̄ naturalis alicui ſeparato ab omnibus elemētis, igit̄ per
cōuerſionē ꝓpōnis factæ ex obliquis eſt aliquid corpus ſe-
paratū ab elementis, cui naturalis eſt motus circularis, &
eſt ꝓpoſitū. ¶ Tunc circa hūc ſyllogiſmū dubitat q̄dā quo Dubitatio cuiuſdam.
ad minorē, quia ſuperius Ariſtoteles probauit motum cir-
cularem nulli corpori eſſe ꝑternaturalem, & tamen in mi-
nore ſumit oppoſitum, vz ꝙ motus circularis eſt præterna-
turalis alicui corpori. ¶ Reſpōdet primo (vt mihi videtur) Sol. Auer.
iuſta Auerro. ſolutionem, quòd præternaturale poteſt ac-

cipi

A cipi cōiter pro opposito essentiali hoc est pro naturali.& po test accipi proprie pro violēto. voluit igit̃ Maiorē esse verā quouis modo sumptā, qm̃ omnis motus pternaturalis alicui bus: est naturalis alicui, siue sit pternaturale intellectū pro violēto, siue pro nō naturali. Minorē vero voluit intelligi su mendo pternaturale pro non naturali cōiter, qđ distinguitur contra essentiale: & sic est vera, nam motus circularis com petit igni & aeri non naturaliter. ¶ Sed quidā refellit solutio nem, primo. quia superius & hic vtitur eodē verbo. v3 παρὰ φύσιν hoc est præter naturam, & non est consonum in tā paucis verbis æquiuocasse .2. quia vtitur ijsdem exemplis hic, quibus vtebatur illic. igitur non videtur sibi dissimilis, et ita præter naturam hic & illic videtur accipere pro violen to. ¶ Tenet igitur expositor Aristo. hic probare cœlum non moueri circulari motu violenter, & hoc contra nonnullos, qui dixerunt oppositum, vel saltem contra aduersarium, qui posset sic dicere. vnde dupliciter contra hoc arguit. primo ostendendo hunc motum non esse contra naturam, secundo q̃ dato q̃ sit alicui cōtra naturam, sequitur intentum. v3 cē alicui naturalem & ita vult Aristo. esse sibi vbiq; similem, Hæc expositor. ¶ Sed mihi videtur huoc reddere rationem Aristo. leuem. Nam tunc eius ratio esset ex concessis, & ita ad hominem. Modo Aristo. (vt Auer. inquit) simpliciter in telligit. propterea si quis deductione Auer. afficeretur, dicere posset παρὰ φύσιν esse acceptum hic aliter q̃ prius, nec est in conueniens to tam paucis verbis Aristo. varie loqui, modo id quod dicit, non simpliciter aduersetur ei, quod dixit. & licet sis vsus eisdem exemplis, non tamen vtitur illis eodem sensu, vt patet intelligenti. Reliqua quæ expositor addit, sunt ad græcorum mentem recte dicta.

Obiectio

Cuiusdam sor.

B

Defensio Auer.

¶ Insuper & si circularis motus alicui insit secundum na turam: patet perfecto fore corpus quoddam simplicium atq; primorum: quod quidem sic suapte natura est illud circūferri aptum quemadmodum ignis sursum: & terra deorsum. Si autem corpora quæ circulo feruntur, præter naturam circularem motum subeunt. Mirabile & omni no rationis expers videbitur, hunc solum motum esse cō tinuum: atq; perpetuum: qui quidem præter naturam est quippe cum alia quę præter naturam sunt, citissime abo lere conspiciantur. itaq; si ignis est id quod circūfertur: quemadmodum nonnulli autumant: non minus hic mo tus præter naturam inerit ipsi: quā is: qui deorsum est. siquidem motum ignis, cum videamus: quo ipse e medio recta fertur via, Quapropter ex his omnibus ali quis ratiocinans corpus aliquod aliud esse credet præter ea corpora, quæ hic & circa nos sunt. Separatum tanto sublimiorem habens naturam, quanto plus ab his di stabit: quæ sunt hic.

C

D ¶ Quinto Aristo. arguit. Motus circularis alicui competit. ut sensu patet. videmus .n. sensu aliquod circulariter moueri, ut solem, qui .24. horis ab ortu mouetur ad occasum redeundo in ortum. Sic igitur patet motum circularem alicui compe tere. Aut igitur præter naturam, aut secundum naturam. Si secundum naturam alicui competit corpori, patet per con uersionem propositionis ex obliquis esse aliquod corpus de numero simplicium & primorum, quod quidem sic suapte natura est illud circūferri aptum, quemadmodum ignis sur sum, & terra deorsum. est igitur conuersio. motus circularis alicui competit corpori secundum naturam, igitur est aliqđ corpus, cui motus circularis competit secundum naturam, & hoc erat intentum. Addit tamen in conuertente, quædā: quæ non accepit in conuersa: vt q̃ id corpus sit simplex, & primum. quia supposuit ex prioribus rationibus motum cir cularem esse simplicem & primum. Sin autem alicui corpo ri competit præter naturam. Illud esset aliquod quatuor ele mentorum, vel ipsa quatuor elementa. at si corpora quæ cir culo feruntur, præter naturam circularem motum subeunt,

Mirabile & omnino rationis expers videbitur hunc circula rem motum solum inter cæteros esse continuum, atq; perpe tuum, qui quidem præter naturam est. quippe cum alia om nia, quæ præter naturam sunt, citissime abolere conspician tur. quemadmodū calefactio aquæ, & motus terræ sursum, & cætera id genus. erigatur ratio sic sensus constat circula rem motum alicui corpori competere, aut igitur secundū na turam, aut præter naturā. si secundū naturā tunc per conuer sionē sequitur esse aliquod corpus, cui circularis motus com petit secundū naturam, & hoc erat ppositū. Sin autē alicui cōpetit corpori pter naturā, maxime esset aliquod elemēto rū, at hoc esse non pōt, quia tunc eiusmodi motus non esset continuus & perpetuus, cuius contrariū est demonstratum in lib. physi. 8. patet igit̃ esse aliquod corpus simplex primū, qđ circulari motu perpetuo torquetur. ¶ Ex hac ratione in fert errorem eorū, qui dixerunt cœlū, & qđ perpetuo circu lare motu mouet̃, non esse ignē vt nonnulli dixerūt, & attri bui solet Platoni, vt in lib. metheororū habetur. & inquit, itaq; si ignis est id, qđ circūfertur (vt nonnulli autumant) nō minus hic motus pter naturam inerit ipsi, q̃ is qui deorsum est. siquidem motum ignis eum cēseamus, quo ipse e medio recta fertur via. Ex his omnibus epilogat, & quæ dicit, cla ra sunt translatione ipsa. ¶ Sed in his sunt difficultates non paucę. Prima. quia videtur Aristo. diuisio insufficiens, nam motus potest competere alicui natura, pter naturam, & nō secundum naturam. vt superius diximus. Secunda est, quia potest motus competens alicui non secundum naturam esse continuus & perpetuus. Nā ignis in eius regione perpetua agitatione torquetur, an cōstat ipsum moueri circulari mo tu non secundū naturā. Tertia est, quia non videt̃ bene con futata pō Platonis, quę dicit cœlū esse ignē vel igneū, quia motus circularis minus cōpetit igni pter naturā q̃ motus de orsum, immo apud Aris. circulares motus competit igni, & non pter naturam, sed magis non secundū naturā. Quarta difficultas est in verbo cōmenti, qui auctoritate Albumasa ris dicit hanc ppositionē. v3 cœlū non est corruptibile, non ducere ad primæ certitudinis ordinem, verū illi nec aliquis sensus, nec ratio cōtradicit. mō hoc videt̃ implicans in obie ctio, nā propositio cui nec sensus, nec ratio cōtradicit, est pri ma, immo est dignitas secundū Auer. Quinta est in epilogo, nam corpora cœlestia omnia sunt eiusdē spēi, vt dicetur in 2. huius cō. 49. igitur alterū altero sublimiorē non subibit na turam tanto magis ac magis, quāto magis ac magis ab his distabit corporibus. hę sunt difficultates non paucæ, quas græci omiserunt pro magna parte. ¶ Pro solutione ad diffi cultates, q̃ contingunt in textu, animaduersione dignū Aris. supponere motum non posse cōpetere alicui non naturali ter, nisi alicui cōpetat naturaliter. verbi causa. competit igni motus circularis non naturaliter, quia sibi cōpetit per natu ram corporis superioris, cui hic motus competit naturaliter. Ex hac suppōne sequitur si nō est aliquod corpus, cui natu raliter cōpetit circularis motus. Motū circularē cuiq; cōpe tere aut secundū naturā, aut pter naturā. patet, quia cū non sit aliquod superius corpus, cui natura competat, necesse est cuiq; cōpetit, cōpetere aut secundū naturā, aut pter naturā, cū non per naturā alterius cōpetere possit, qđ est non secun dū naturā cōpetere. ¶ Ex hac suppōne patet q̃ diuisio Aris. in casu suo est sufficiens. Secūdo patet in casu suo nō posse circularē motū competere igni nō secundū naturā, quippe cū in casu suo nō detur corpus superius, ratione cuius com petat igni. 3. patet esse bene confutatā opinionē Platonis in casu suo, qa vbi non est aliquod superius corpus, cui per na turā motus is cōpetat, necesse est circularē motū esse pterna turalē igni, ut sibi est pternaturalis motus deorsum, & p hæc patet solutio ad tres primas difficultates. ¶ Ad quartā fortasse Auer. loquit̃ secundū opinionē hominis illius. at secundū se ōis ppō cui concordāt oēs sensus & rō, est prima. vel dicē dū esse differentiā inter ppōni alicui nō contradicere sensus, & cōuenire sensus oēs, stat. n. alicui ppōni non cōtradicere sensus nec rationem, quia non bene cadit eius significatus

E

Error quorundam.

F

Difficultates.

G

Solutio.

H

I in sensibus,cui tamē nō concordabunt sensus. Auer. aūt ubi
ꝓpositionē primā vult esse, cui non modo non contradicūt
sensus,sed conueniunt sensus oēs,& rō,& sic tollitur contra
dictio. ¶ Ad quintā respondet Auer.in cō.16. & pite,& di-
cit ꝙ corpora cœlestia non sunt ęqualia nobilitate,sed variā
tur nobilitate ꝑ drīa locorū. nā qđ eorū est loco sublimius,
est nobilitate excellentius cuius signū affert , quia Aristo.in
lib.de animalibus assimilauit lunā,quę est infima orbiū terræ,
quę est infima elemētorū,quia vt in terra vidētur diuersita
tes in mōtibus & vallibus,ita in luna cōspiciunē partes ma
culosę & limpidę Ad formā difficultatis cōceditur corpora
cœlestia esse eiusdē speciei,nō tn̄ vniuocę & se æquiuocæ,ut
a.huius dicemus & sic pn̄t dignitate naturæ,& locorū differ
re. Verū vero quemadmodū orbes differūt loco,differāt na
tura.12.lib.primę philosophiæ recte plibrauimus cō.44.&
tu lege ea,quæ illic diximus,& de difficultatibus hactenus.

**¶ At qui cum eorum quæ dicta sunt:alia supposita sint:
alia demonstrata : patet neq; leuitatem, neq; grauitatem
habere corpus omne.**

K

expō Auer. cō.17. ¶ Hactenus demōstrauit ꝙ corpus quod circulariter moue-
tur:drīat ŏs e corporibus,quæ recto mouentur motu. Nunc
vt Auer.placet,vult declarare quænam sit natura talis cor
poris,asserens naturā talis corporis esse neq; grauem neq; le
uem . & qm̄ Plato arbitrabaē omne corpus esse aut graue,
aut leue,hac quidem ratione,quia graue & leue sunt contra
ria,inter quæ non datur mediū subiectū,dicit corpus tale es
se leue,immo igneū atq; leuissimū,quatenus omnibus sup-
Quæ Auer. cō.17. fertur.ꝓpter opinionē itaq; Platonis Aris.vt inqt Auer. ad
det ꝙ non omne corpus est aut leue aut graue,immo ꝙ sunt
tres naturæ,grauis quidē,& leuis,& media,quę est neq; gra
uis neq; leuis. Et cū dixit Plato inter cōtraria non esse me-
diū subm,& non posse esse mediū inter graue,et leue,obiter
respōdet Auer.inter contraria dari mediū subiectū per nega
tionē,nō autē mediū aptū denominari ab altero contrario-
rū, verbi causa,inter cæcū & videns datur mediū per negā
tionē,vtpote lapis,qui nec est cęcus,nec videns , itemq; nec
L mutus nec loquēs. Tamen non est dare animal, qđ est subm
aptū denominari ab altero eorū,quin sit cęcū aut vidēs,mu
tum aut loquēs. Sic in ꝓposito in his quæ apta sunt esse gra
uia & leuia,nullū est corpus,quod nō sit graue aut leue,sim
pliciter vero per negationē cœlū neq; est graue , neq; leue,
sic igitur vt Auer.dicit Aris. duo declarabit & quænam sit
natura corporis,quod circulariter mouetur , & quod inter
graue & leue sit natura media per negationē talē . ¶ Et ꝙ
cœlū neq; sit graue,neq; leue,secundū Auer sic syllogizatur
omne graue mouet ad mediū.omne leue mouet e medio.at
corpus qđ circulariter ferē neq; ad mediū,neq; e medio mo
ueē,sequiē in.2.figura cœlū nō esse graue neq; leue,sed natu
H ræ tertiæ,qđ erat ꝓpositū. Vult igiē Auer.ꝙ in hac ratione
q̄dam supponunē tanq̄ superius declarata,vt qm̄ corpus qđ
circūfertur,neq; ad mediū,neq; e medio mouetur,quę erat
minor,hanc n.superioribus rōnibus demōstrauit,& nūc sup
ponit quædā demonstrabuntur,vt qđ oē graue ad mediū,et
oē leue e medio moueaē,quę erat maior,& tūc iuxta Auer.
M expositionē inquit Aris.atq; cū eorum quæ dicta sunt:hoc ē
cum eorum,quę dicēda sunt in sigillō , alia supposita sint ex
superioribus rationibus,alia demonstrata.quia demonstra-
buntur,patet.quia erit perspicuū,neq; grauitatē.neq; leuita
tē habere corpus oē hoc est cœlū, quod dicię oē , quatenus
cōtinet omnia Hæc ex Auer. ¶ Hæc Auer.expō cōuenire vi
Qualis ex pō Auer. Expō nr̄a detur ŏs,quæ subiunget,ac his q̄ dicit non conuenit,quia vē
verba nō exponere,sed euertere. ¶ Melius igiē referātur ver
ba hæc ad dicta iā,nā eorum q̄ dicta sunt, quædā sunt sup-
posita,vt ꝙ vni vnum est cōtrariū,& ꝙ sint solæ duę sim-
plices magnitudines,& q̄dam alia.quædā autē sunt demō-
strata ex quibusdā p̄missis vt ꝙ sint tres motus simplices,&
ꝙ motus circularis sit naturalis alicui corpori,quod ē aliud
ab elementis & mistis.ex his partim declaratis partim sup-
positis constare pōt cœlū quod vocatur totum corpus,neq;

N habere grauitatē,neq; leuitatem,verum Aris. nō contentus
declaratione hac,iterum nouam facit declarationem,in qua
iterum quædam supponit,et quędam demōstrat. Et sic Aris.
verbū illud eorum,quæ dicta sunt non ad dicenda(ut Auer.
autumat)sed ad dicta refert. ¶ Quo vero ad verba gręca at
tinet,verbum illud oē gręce est ἅπαν latine tum totum tum
omne. quod quidam referunt non ad cœlum,sed intelligunt ἅπαν oē totum.
sic,patet non oē corpus leuitatē aut grauitatē hr̄e.gręci refe
runt ad cœlum,nam vbiq; cœlum Aristo.appellat ἅπαν hoc
est totum & omne,quatenus nihil est extra ipsum.& de in-
tentione ad dicenda hactenus.

**¶ At qui supponere oportet quidnam graue, quidue le-
ue appellamus : nunc quidem quo ad satis est ad vsum
præsentem:diligentius vero rursus: cum ipsorum consi-
derabimus substantiam.**

¶ Quia dixit ad eā eem demōstrandam esse quædam suppo
nenda,quędā demōstranda,nunc q̄nam supponēda sunt, ex
plicat,& dicit supponēda esse quidnā graue,quidue leue sit,
O & nō quidē exacta consideratione,sed crassa quadam mi-
nerua,vt ad p̄sentem chriā hoc est vsum vel necessitatē suf-
ficit. Nā in.4.huius libri volumine diligētius cōsiderabit ip
sorū substantiā. Sic igitur duo supponenda ꝓponit,vtpote.
& quid leue sit,& quid graue.harū suppositionum & neces
sitatē & cām tradit expositor,& sapide,nā Aris.demōstrare
intendit cœlū esse neq; graue neq; leue,sed(vt dictū est)om
nis demōstrationis principium est qđ quid est q̄siti, vel pas
sionis,vt dicit Philop.quare oportet supponem quid graue
quidq; leue sit,quod est q̄situm de cœlo,iure hæc supponere
oportet. ¶ Quo vero ad verba attinet animaduersiōe dignū,
cuiusq; rei duplicē posse assignari diffōnem,alterā quid no-
minis,alterā quid rei,et quia in doctrina demōstratiua opor
tet supponere & p̄cognoscere de quæsito quid nominis , iō
iuniores dicūt Aris.iure supponere quid nominis graue , &
quid nominis leue,quo vero ad eorum definitiones essentia
les,loquitur in 4.de his.propterea dicit nunc quidem satis
quo ad vsum p̄sentem,quia quo ad definitiones quid nomi Q
nis. Diligentius vero rursus, cum ipsorum considerabimus
substantiā,quia in.4 lib.de his tradet definitionē essentialē.
¶ Sed hęc expō videtur non temere facta, verum non vide Cōfutatio.
tur ad mentē expositorum,volunt.n.expositores definitio-
nes grauis & leuis his traditas esse essentiales, & non tantū
quid nominis immo & explicare significationē nominum,
& essentias rerum,nec aliter vnq̄ Aris.hęc in 3.vel.4. defi-
nit,vt patet his,qui libros illos reuoluerunt. ¶ Sed vt recte Quę Auer.
Auer.animaduertit definitiones hæ non sunt dictæ ad diligē
tiā,sed ad sufficientē vsum,quia non sunt de illis dicte opinio
nes veterum,itemq; nec traditę per regulam posterioristicā.
In quarto vero diligēter sunt dictæ,& ꝗa opiniones de his,
& per regulā sunt narratę.hęc Auer.& optime. ¶ Expositor Quæ expositor.
vero dicit definitiones hasce omnes dictas non diligenter,
quia vtitur eis,vt suppositionibus.In.4.vero &.3. libris di
ctę sunt diligenter,quia per artem sunt traditæ,& ita hę defi
nitiōes sunt qđ rei scđm expositores oēs.hęc de suppōnibus.

¶ Graue igitur id sit : quod ad medium ferri aptum est. P
Leue vero:quod e medio.

¶ Prosequitur & primo declarat quidnam grauē, quidue le
ue sit & inquit graue esse id,quod ad medium ferri est aptū.
leue vero etiam id,quod e medio ferri est aptum. Videntur
autem definitiones hę bonę , constant enim suis generibus,
suisq; differentijs. Nam per verbum id,quod gręce est τό,in
dicat genus , quod est corpus simplex , vel in quo aliquod
simplicium corporum excellit, per id verbum ad medium
ferri est aptum , intelligit differentiam , qua differt e leui,
propterea definiens leue inquit esse id corpus vel simplex,
vel in quo simplex p̄dominatur, quod est e medio ferri ap-
tum.nam leue & graue conueniunt in genere,quia vtrunq;
est simplex corpus vel mixtū in quo simplicium aliquod p̄-
dominatur drūt specie,quippe cū graue ad mediū leue e medio
sic ferri

A Dubiões.

sic ferri aptum. ¶ Sed ambiges fortasse. Primo qualis nã sit hęc, si generica omnibus cõueniens, vel specifica. Secundo ambiges cur Aristoteles vtit̃ hoc mõ per negationẽ dicens graue ad mediũ, & leue a medio ferri esse aptũ. & nõ dixit graue deorsum & leue sursum esse aptũ ferri.

Quę Auer. comẽ .17.

¶ Ad primam soluit Auer. diffinitionẽ eiusmodi esse genericã, cũ competat omnibus speciebus grauis & alterã omnibus speciebus leuis. Ad cuius euidentiã duo indicat. Primũ, quod duplex est graue, duplexq; leue. alterũ simpliciter. alterũ in respectu. terra & ignis sunt talia simpliciter, quia terra omnibus elementis est grauis, ignis oĩbus elementis leuis. aqua & aer sunt graues leuesue respectu. est.n. aqua ad aerẽ atq; ignẽ grauis. ad terrã vero leuis. aer vero ad terram atq; aquam leuis, ad ignẽ grauis probat hęc quia si aqua p possibile vel impossibile esset in cẽtro mũdi moueretur ad superficiem terre & ad concauũ aeris, que ratio docet illam ad terrã leuitare, ad aerẽ vero grauitare.

B

Preterea. si aer poneretur ĩ cœli cõcauo descenderet ad cõuexũ aquæ ẽt ad concauũ ignis, q̃ ratio docet aerẽ ad ignẽ grauẽ, ad cętera leuẽ esse. ¶ Indicat secundo et corollarię in aqua grauitatem abundare, in aere leuitatẽ. quippe cum aqua ad duo sit grauis, ignẽ vz et aerẽ. ad vnũ leuis terram vz. aer contra ad vnum grauis, ignẽ. ad duo aquam & terrã leuẽ eẽ. Ex his vult definitiões hasce genereas esse, cum omnibus suis speciebus competant. et ego addo esse genereas non modo quia suis speciebus proprijs competunt vt omnibus grauibus et omnibus leuibus simplicibus, sed etiam omnibus speciebus extraneis, quia omnibus mistis ex his, lapis.n. grauis est & ad medium fertur, qui tamẽ mixtus est. oleum e medio aptũ est moueri, quod tamen est mistum. ¶ Ex dictis colligit Auer. Aristotelem per principium quo graue ad medium, & quo leue e medio feruntur esse formam sũbalem eorum, quæ est illorum habitus & perfectio essentialis. & si dicerẽt vulgares velle leuia

C

moueri a leuitate quæ est accidẽs, & graue a grauitate quæ etiam est accidens. Respondet hoc esse dictum vulgarium, qui non percipiunt nisi accidentia & non substantias, tamen re vera principium verum est forma substantialis illorum, hæc Auer. ex quibus patet de mente Auer q; grauia & leuia mouentur principaliter e suis formis effectiue. licet contingat secundum vulgus tribuere nomen principij accidentibus, quæ formam consequuntur quæq; sunt instrumentaria principia, veluti caliditas calefactiõis.

Quę expositor.

¶ Ad secũdum respõdet expositor & bene, Aristotelẽ sic definisse per negationẽ, & nõ per sursum vel deorsum quia nõ omnea concedunt sursum & deorsum in mũdo elementario, omnes tamẽ cõcedunt mediũ. propterea ne ĩpediantur definitiones, dixit graue esse id quod ad mediũ, leue quod e medio aptũ est ferri, donec in secũdo declarabit in mũdo esse differẽtias positiõis. vz sursum & deorsum. hęc expositor & sapide.

Considera tio verborum.

¶ Quo vero ad verba attinet dixit (graue igit̃ id sit) & nõ dixit graue est, vt indicaret definitiões hasce esse hic acceptas, vt suppositiones, donec illas p artem nanciscet̃ in .3. lib & .4. & ẽt

D

dixit quod ad mediũ ferri aptũ est. Nã nõ oportet vt semper graue feratur deorsum, sed sit aptũ ferri. & magis per aptũ moueri, q̃ per aptum quiescere describit, quippe cũ hæc inuestigatio p motuũ simpliciũ differentiã agat̃. Accedit etiã ad hæcq; motus est notior quiete, & habitus. hæc de verbis.

¶ Grauissimũ id his oĩbus substat: quę deorsum ferunt̃: leuissimũ id q̃d omnibus ijs supfertur, quę sursum petunt.

¶ Et de prima suppositione hactenus. secũda vero suppositio est definitio grauissimi & leuissimi. grauissimũ quidẽ est id quod omnibus ijs substat, que deorsum ferunt̃. leuissimum

Quę Auer. comẽ .17.

vero id, quod omnibus ijs supferẽt, q̃ sursum petũt. ¶ Auer. vero in suis trãslatiõibus sic habet, graue est illud q̃d grauitate precedit oĩa grauia & residet sub omnibus descendẽtibus ad inferius, hoc est qescit sub omnibus, q̃ deorsum mouent̃. leue vero quod leuitate p̃cedit omnia leuia, & eleuat̃ sup omnia, q̃ sursum ferunt̃ sup his definitiõibus, plura tãgit Auer. quorũ primũ est quod hæc est alia descriptio grauis et leuis, nã prima fuit cõis omnibus speciebus grauis & leuis, hęc est ꝓpria graui & leui simpliciter. secũdum est q; hęc definitio põt esse vna, & plures. si vna, hæc dat̃ per quietem, qua graue quiescit in loco ꝓprio. prima vero ex motu. sin aũt plures, prima est p motũ, quę dicit graue est quod precedit grauitate omnia grauia. secunda per quietem, quę dicit & quod omnibus substat. Addit tamẽ quod forte hęc definitio est vna cõposita ex illis duabus, ita vt definitio grauis et leuis ex illis duabus ꝓprietatibus cõposita sit notior, & sic videtur velle hãc esse secũdam definitionem grauis & leuis simpliciter differens a prima multifariã, primo quia illa fuit cõis oĩbus speciebus grauis & leuis. hęc cõpetit graui et leui simpliciter tantum. secũdo quia hęc data est p quietem, Superior p motũ. tertio hęc cõponitur ex duabus ꝓprietatibus, superior vero p genus & differẽtias. quarto hęc est notior, illa vero obscurior. Nã hęc dat̃ per ꝓprietates notiores. Illa p genus & differẽtiã. hęc ex Auer.

Qualis Auer. expositio.

¶ Tu vero animaduerte q; omnia hęc sunt fugitiua, & translatiõibus nostris & gręcis codicibus dissona. sunt.n. solũ ab eo ficta.

F

Considera tio verborum.

¶ Quo vero ad verba attinet, grauissimũ hic nõ intelligit̃ illud, quod est gradualiter intẽsius graue. Nã aqua est grauissima gradualiter, quia grauis vt octo, & aer leuissimus gradualiter simili ratione, sed intelligitur grauissimũ & leuissimũ, quod est tale simpliciter, & respectu omniũ, vt recte Auer. qua rõne nõ indocte Auer. asseruit esse duas definitiões grauissimi & leuissimi, nã prima erat cõmunis. secũda vero ꝓpria graui & leui simpliciter. secũdo dixit q; omnibus substat eorũ quę deorsum ferũtur. adijcit.n. eorũ quę deorsum ferũtur, nã centrũ terrę omnibus substat, nõ tamẽ eorũ quę deorsum ferunt̃. non.n. deorsum fert̃. Similiter de leui dixit q; oĩbus eminet, quę sursum petũt, pp cœlũ. nã cœlũ oĩbus eminet, non tñ est eorũ, quę sursum petũt. Quibus patet definitiões hasce datas esse per quietem, prima vero dabatur per motum. verbum enim superfertur gręce est ἐπιπολάζον latine tũ eminens, tum emergens. i. animaduerte verba illa sursum et deorsum esse sumpta vt prius. vz deorsum pro medio, sursum pro e medio recedere, sed vt indicaret usum cõmunem, sic locutus ẽ. & de grauissimo leuissimoq; hactenus.

ἐπιπολάζον, eminens, emergens, superlatum.

G

¶ Necesse igit̃ oẽ q̃d fert̃ aut deorsum aut sursum aut leuitatẽ aut grauitatẽ aut vtrũq; habere: nõ ad idẽ tñ. Ad alia nãq; sunt grauia & leuia: vt aer ad aquam: & aqua ad terrã. Corpus igitur quod circulo fertur: impossibile est habere grauitatem aut leuitatem.

¶ Ex dictis suppositionibus syllogizat propositũ sic, omne habẽs grauitatẽ aut leuitatem aut vtrũq; mouetur aut sursum aut deorsum hoc est aut e medio aut ad mediũ, hęc maior ex suppositionibus patet. Corpus quod circulo fert̃, neq; mouet̃ e medio, neq; ad mediũ. igitur corpus quod circulo fertur neq; habet grauitatẽ, neq; leuitatem, neq; vtrũq;, & hoc in secũda figura huius rationis nõ ponit maiorẽ in propria forma, sed eius cõuertẽtẽ, & inquit necesse igitur omne

H

quod fertur, aut deorsum aut sursum, aut leuitatẽ: aut grauitatem, aut vtrũq; habere, & quia dixit aut vtrumq; quod videt̃ fortasse impossibile nisi sit mistũ, addit nõ ad idẽ tamẽ, sed ad alia atq; alia. ad alia nãq; sunt grauia & leuia, vt aer ad aquam est leuis & ad terrã, aqua vero ad terram tantũ. econtra aqua est grauis ad aerẽ & ignem, aer aũt ad ignem tãtum. Sic igitur corpus simplex habere potest vtrũq; in respectu. Ex his igitur vult habere hãc maiorẽ, omne habens grauitatem aut leuitatem aut vtrũq; mouetur aut deorsum aut sursum, vt ex definitionibus patet. Posuit tamen nõ ipsam. sed eius cõuertentem, vt indueret demõstrationẽ hanc constare ex vniuersalibus & conuertibilibus. Posuit etiam & cõclusionẽ dicens corpus igitur quod circulo fertur. Impossibile est habere aut grauitatem aut leuitatem, sed necesse est esse neutrũ, vt e principio probare ꝓposuit. De syllogismo igitur tetigit maiorẽ & cõclusionẽ. hęc de syllogismo.

Quę Auer. comẽ. 17.

AVERROES autem eodem modo textum introducens vult maiorem quo ad ambas partes conuerti, vt patet

A patet solu. diximus.n. coelum nõ esse ratũ nec dẽsum nec tale quicquã: nisi rõne æquoca. ⁋ Ad tertiã patet solutionẽ, nã rõ hæc concludit coelum & elementa esse eiusdẽ rõnis metaphysicę. ⁋ Ad cæteras dic vno verbo illas cõcludere coelũ eẽ ignẽ vel igneũ æquoca rõne & causali. hæc de quæstione.

Scḋa q̃ō. SECVNDO principaliter q̃runt si cęlũ sit neq; graue neq; leue, sed neutrũ, & vr̃ q̃ sit leue vel graue, primo quia stella aliq̃n accedit ad medium, vt q̃n est in opposito suæ augis. aliq̃n recedit a medio, utpote q̃n est in auge. Astipulatur huic visus. nã medio eodem modo disposito, & visu non impedito, stella aliq̃n apparet maior, aliq̃n minor. Maior quidem cum medio accesserit. Minor vero, cum e medio recesserit. igiť stella est tum grauis, tum leuis. ⁋ Præterea. 2. discursus sunt stellæ, vt visu patet, & tñ eiusmodi deorsum feruntẽ, cum cadere videanť. igiť coelũ ẽ graue. ⁋ Tertiũ coelũ oĩbus aliis superferť. supereminet q;. igiť est leuissimum, vt p Arist. in lr̃a deduci põt. ⁋ Quarto vnus orbis est alio leuior, aliter nulla videretur ratio, quare hic sit superior. Ille inferior. igiť

B orbes sunt leues & graues, vt aer & aq̃. ⁋ Quĩto ponať vna coeli pars vtpote mercurius in manibus nostris, vel in aere, casus est possibilis saltem ad imaginationem, & q̃ritur, vel moueretur, vel staret, non est dicendum q̃ staret, quia aut naturaliter, aut violenter, naturaliter quidem non, quia tũc esset de natura aeris. violenter ẽt minime, q̃a tunc naturaliter illinc recederet, & sic esset illa pars cęli leuis, & hr̃ ꝓpositum. igiť moueretur, vel circulariter, vel motu recto, nõ circulariter, q̃a nulla est illi parti applicata forma, quæ moueat illam circulariter. igiť motu recto, & ita esset aut grauis, aut

Pō antiq̃. leuis. ⁋ In oppositũ est Aris. & eius ratio. ⁋ De quęsito est põ antiquorum q̃ coelum sit graue. Sed cur perpetuo motu torqueatur, & nõ cadit, non vna rõne antiq̃ definierunt. ⁋ Poe-

Quę poetę tæ asserunt motũ coeli esse perpetuum coelumq; ipsum sustineri subsidio Athlantis gigantis, qui pedibus constitutis sup duas colũnas, humeris coelũ sustinet, ipsumq; perpetuo reuoluit. ⁋ Empedocles ait coelum esse graue motumq; eius eẽ

Quę Empedocles. violentum, perpetuo tñ torqueri ob eius celerem conuersio-

C nem, quę celerior est coeli ꝓpria ad centrum declinatione ueluti in motu aquæ in cipho repositę accidere vr̃, quæ sursum detineť ob ciphi celerem agitationem circungirationemq;.

Quæ Plato. ⁋ Plato vero his assentiens coelum detineri asserit in timęo ab anima mundi, quã in medio locat, hæc. n. coelum sustinet,

Obiectio Aristo. & ipm perpetuo motu torquet. hæc veteres. ⁋ Obĩcit autẽ his Aris. in textu, vt patuit, & in. 2. huius cõtra euasiones iterum obĩcit. & contra Athlantem q̃dem, quia fabulosa ẽ traditio. quæ nisi ad allegoriã referať, est fictio poetica, vt in. 2. dicemus libro. ⁋ Contra celeritatem motus, q̃a non tãto fuisset coelum sustentatum, siq̃dem nullum violentum sit ꝑpetuum. Contra animã vero obĩcit, q̃a tunc vita talis animæ beata esse nõ poterit, Mouet. n. vt et conatu perpetuo. & ita vitã cum tristitia semꝑ ducet. Quare nec beata, nec delecta-

Dilucid. bilis erit. hęc Aris. de q̃bus in. 2. diligentius. ⁋ Pro dilucidatione vt dicemus. 2. huius, primo aiaduersione dignum has tres põnes reduci in vnã, nã poetæ per Athlantem animã volue-

D runt intelligere, ut Plato allegorizat. Empedocles per velocitatem, motum aiæ mentalem, quæ Plato aiæ motum dicit. Secundo aiaduersione dignum põnem horum posse reduci in bonum, vt Simplicius autumat, q̃nã verbum illud baron, quod nos graue dicimus. Interdum ꝓ corpore deorsum ferri. Interdum ꝓ corpore dependente sumpserunt græci, quo in sensu sumpsit Plato, coelum. n. graue appellat siue baron, pro quãto subtracta eius aĩa, & dependentia eius ab illa, demergereť ad chaos hoc est ad priuationem, & sic graue sum-

Dilucidationis uis. psit pro corpore dependẽte ab illa anima. ⁋ Ex his sequitur dilucidatio, nã si graue sumitur pro principio, quo corpora sunt apta ferri ad medium, & leue pro principio quo corpora sunt apta ferri e medio, coelum nec est graue, nec leue & hoc pacto processit Aristo. accipiens definitiones grauis & leuis. Sin autem sumiť pro corpore dependente ab alio quodam spiritali ac incorporeo. sic coelum & omne corpus citra spiritalem naturã graue dicitur. quippe cum omne tale sua-

E pte natura inclinetur deorsum, hoc est ad chaos priuationẽque. Et hoc pacto recte sentiunt ueteres. ⁋ Tunc ad rationes

Solutiões rõnum. ad primam respondent Iuniores non omne accedere ad medium esse moueri deorsum, nec omne recedere esse moueri sursum, sed modo vtrunq; fiat per lineam rectam, at stellæ illę accedunt receduntq; ob motum, quẽ habent tum ab eccentrico, tum ab epiciclo. Aliĩ dicunt non omne recedere a medio esse moueri sursum nec omne accedere ad medium esse moueri deorsum, sed modo vtrunq; fiat infra sphærã actiuorum et passiuorum. ⁋ Ad secundam Auer. soluit in cõmento discursus non esse stellas coelicas, sed elementarias exhalationes, vt in libro metheororum dictum est. ⁋ Ad tertiam dicunt leuissimum esse non illud, quod omnibus supereminet quouis mõ, sed solum in sphæra actiuorum & passiuorum, & hac ratione tolliť quarta ratio, vnus. n. orbis non est alio leuior nec grauior, cum vnus nõ ponatur super alio vi grauitatis, sed vi nobilitatis. ⁋ Ad quintam multifariam rñderi solet, aliĩ nãq; dicunt casum esse impossibilem, & ꝓpterea

F sequi quodlibet, vt q̃ dicta stella ascendat & descendat. Aliĩ dicunt. vt Albertilla talem stellam quiescere in eo loco, vbi tã ponebať. Et cum dicitur, q̃ Aris. vult omne corpus moueri suum in locum, cum ponitur extra illum, dicit Albertilla esse intelligẽdum in his corporibus quæ sunt apta moueri motu recto, & non de coelo, cum coelum nec coeli quicquã possit poni extra suum locum naturaliter, sed bene non naturaliter, & cum dicitur si hæc stella quiescit, vel naturaliter, vel violenter, dico q̃ quemadmodum non est illic naturaliter, nec violenter, sed nõ naturaliter, sic nec naturaliter, nec violenter illic quiescit, sed non naturaliter. Aliĩ dicunt stellã hãc moueri sursum, non quidem ab intrinseco eius principio, sed a pellente. cum. n. stella ponitur in regione aeris, et aer totus appetit stare sub illa stella, pellit illam ad ignis regionem. & cum ignis vniuersus etiã appetat stare sub coelo, & eius singula parte, iterum illã pelleret tandem ad coelum. Quare ꝑ accidens ista moueretur sursum, & non eo quia sit aut grauis, aut leuis. ⁋ Solutiones hæ omnes sunt imaginariæ, atq;

G possibiles, tamen ego breuibus dicerem casum esse possibilem ad imaginationem. possum. n. imaginari coelum cadere & quoduis tale. & quia casus est possibilis ad imaginationem, etiam omne sequens est concedendum tanq̃ possibile ad imaginationem. Quare si imaginor stellam poni in aere, possum etiam imaginari illam ferri sursum vel deorsum, & ita esse leuem aut grauem tanq̃ possibile ad imaginationem concedo igitur coelum esse graue tanq̃ possibile ad imaginationem vel leue similiter. tamen de inesse nec est graue, nec leue. ⁋ Hæc de quæstione.

⁋ Simili modo de ipso arbitrari rationi est consentaneũ: q̃ sit & ingenerabile, & incorruptibile: itemq; & augumẽti & alterationis expers.

Quę Aue. com. 20. ⁋ Auerroes commento præsenti sic textum introducit q̃ cũ Aristo. demonstrasset corpus quod circulariter mouetur, esse alterius naturę a quatuor elementis, q̃a quintę naturę. rur-

H susq; nec sit graue, nec leue, nunc uult etiam ostendere q̃ nec est generabile, nec corruptibile, nec augumentabile nec alterabile. & hoc est q̃ Aris. præsenti textu ꝓponit. ⁋ Exposuor

Quæ expositor. noster auctoritate Simpliciĩ introducit q̃ cum Aris. declarasset differentiam corporis quod circulariter fertur ad alia elementa ex parte naturæ, & accidentium consequentium naturam, quę sunt grauitas & leuitas, hic demonstrat differentiam eiusdem corporis ad eadem elementa quo ad alios motus, ostendens eiusmodi corpus non subĩci generationi corruptioniq;, auctioni & alterationi, quibus elementa & mista subĩciuntur. & proponit primo intentionem suam tãq̃ conclusionem capituli, deinde ꝓbat illam ratione & signo. hæc expositor. ⁋ Quo vero ad verba attinet in translationi-

Verborũ cõsidera. bus arabicis, quas Auer. commentatur, habetur (neq; generatum ab aliquo) & tunc disputat Auer. cum adiecit ab aliquo, dicens ipsum nec factum, nec genitum ab aliquo, et nõ

Quę Aue. com. 20. dicis simpliciter nec factum, nec genitum. ⁋ Vbi animad-

I uersione dignum de ipso cœlo apud ueteres fuisse tres põnes,
prima dixit cœlũ esse primã causam, & nullatenus cãtum,
vt Empedocles cecinit. Secunda dixit cœlum nec esse factũ
nec genitum, sed causatum a prima cã, & æternum, vt Pla-
to in timæo. Tertia dixit cœlũ esse genitum & corruptibile
vt physici harum positionũ hæc est differentia. Nam qui di-
xerunt cœlum esse primã cãm, dicunt ipsum nec esse factũ
ab aliquo, tanq̃ e materia, nec e causa alia, cum sit prima cã.
Qui vero dixerũt ipm esse cãtum & æternum, dicunt ipsum
non esse factum ab aliquo tãq̃ e materia sed bene e prima ip
sa causa dependere. at qui dixerunt ipm esse nouum genera
bile & corruptibile, dicunt ipsum esse a prima causa, & ab
aliquo tanq̃ e materia. Quare qui dixit cœlum esse primam
cãm, dicet ipm nec e materia, nec ab agente effici. Qui cãtũ
& æternũ, dicet esse e causa quidem, non autẽ e materia ali-
qua. Qui vero dixit cœlum generabile & corruptibile, dicet
ipsum esse e causa, & e materia aliqua. Vult igitur Auerro.
K Aris. adiecisse ab aliquo vt induceret differentiã inter opinan
tes ipsum esse primam cãm. & primũ causarum, qm̃ vtriq;
dicent ipm non esse ab aliquo tanq̃ e materia. at qui dixe-
runt esse primam cãm, dicẽt ipm simpliciter esse ingenitũ et
incorruptibile. qui vero dixerunt ipm esse primũ causatũ, di
cent ipm esse e causa, non autem ab aliquo, vt e materia ip-
sa, Quare per illud verbum ab aliquo, notatur conuenientia
et differentia. conuenientia quidem, quia põnes ambę dicũt
cœlum esse e nullo tãq; e materia. differẽtia vero, q̃a Empe-
docles dixit cœlũ esse e nullo vti e materia, & e nulla causa.
Dubitatio Plato e nullo vti e materia, sed e prima cã. ☞ Sed occurres,
nã si Plato dicit cœlum esse e prima cã, tunc concedet ipm
esse factum & genitum. oẽ. n. q̃ e causa ꝓficiscitur, videtur
factũ et genitũ, & ita vr̃ implicatio. Rñdet Auer. q̃ fieri põt
vno mõ capi ꝓ dependere & sic quod hoc pacto fit, e nullo
tanq̃ materia, & in nullo tpe fit, immo potest esse æternum.
Alio modo pro generari q̃ quidem est ab aliquo tanq̃ e ma
L teria. et in quodam certo tpe. Primo modo, quod est ęternũ,
potest dici eẽ factum & genitum, nã generatio & fieri sumũ
tur æquiuoce & trãsumptiue. Secundo modo æternum non
potest esse factum nec generatum. Primũ gñari Aris. non re
mouet e cœlo, quia cœlũ dependet e prima causa. Secundũ
generari, quod intelligũt vulgares Aris. remouet. ☞ Vlterius
animaduertit quid Aris. intelligat per trãsmutationẽ, cum di
xit neq; aliquã transmutationẽ, in suis n. translationibus ha
betur neq; aliquã transmutationem, & vult q̃ intelligat trãs
mutationem quæ est triplex. vz in subã, quantitate, & quali
tate. Quasi dicat q̃ vult ostendere cœlũ esse omnino immu-
tabile. ☞ Tertio animaduertit qd Aris. intelligat per alterabi
le, cum dixit neq; alterabile, & vult Aristo. intelligere altera
tionem corruptiuã, cuius finis est generatio, non autem per-
fectiuam, vt illuminatio. Nam cœlum est perfectiue alterabi
le, non autem corruptiue. hæc Auer. quorũ duo prima vana
sunt, in nostris. n. græcis codicibus non inuenimus verbũ ab
M aliquo, nec verbũ aliquã transmutationẽ, & idcirco omnis
Auer. consideratio vana est, cum consideretur q̃ nõ est. Ter
tium vero est optime dictum, cum cæteri græci id asserant,
& de consideratione verborum hactenus.

☞ Propterea q̃ omne qđ generatur: & ex cõtrario: & ex
subiecto quodam generatur: similiter etiam quod corrũ-
pitur: ex subiecto quodam & ex contrario atq; in contra
rium corrumpitur: quemadmodum in primis sermoni-
bus diximus. Cõtrarium autem rerum: & lationes cõtra-
riæ sunt. Si igitur huic nihil contrarium esse potest: pro-
pterea q̃ motui circulari nullus motus est contrarius: con
sulte videtur natura hoc qđ nũq; in futurum generabile,
aut corruptibile erit: e contrarijs excepisse: siquidem in cõ
trariis & ortus & interitus sit.

Conclusio syllogismi ☞ Nunc probat conclusionẽ, & primo q̃ corpus quod circu
lariter mouetur, non sit generabile nec corruptibile, & syllo
gizat sic, omne generabile & corruptibile habet contrariũ
& materiam, corpus quod circulariter fertur non habet cõ- N
trarium & materiam igitur non est generabile nec corrupti
bile. de syllogismo tangit primo maiorem & inquit, propte
rea q̃ omne quod generatur & ex cõtrario & subiecto quo
dam generatur. Similiter etiam quod corrumpitur ex subie
cto quodam, & ex contrario vt e termino e quo, & in con
trarium vt in terminum ad quem corrumpitur, quemadmo
dum in primis sermonibus, qui fuerunt de physica ausculta
tione diximus, hęc est maior, cuius fidem vult esse ex libro
physicæ auscultationis. ☞ Tacuit minorem & illius proba- Prosyllogismus minoris
tionem subscribit, quæ sic componitur, omne habens contra
rium & subiectum aliquod mouetur motu, cui aliquis mo-
tus est contrarius. Sed corpus quod circulariter fertur, non
mouetur motu, cui aliquis motus est contrarius, quoniam
mouetur motu circulari, cui nullus motus esse potest contra
rius, vt dicemus igitur nõ habet contrarium nec subiectum
aliquod. de hac probatione tangit vim maioris & inquit. O
contrariarum autem rerum contrariæ lationes sunt: hæc est
vis maioris videlicet omne habens cõtrarium mouetur mo
tu, cui aliquis motus est contrarius. deinde tangit minorem,
& conclusionem, & inquit si igitur huic motui supple quo
fertur cœlum nihil contrarium esse potest, propterea q̃ mo-
tui circulari nullus motus est contrarius, hęc est minor &
eius probatio, dat conclusionem, & inquit. consulte videtur
natura hoc. vz cœlum quod nunquã in futurum est genera-
bile, aut corruptibile redimere a contrarijs, siquidem (vt di-
ctum est in libro physicorum) in contrarijs & ortus & inte-
ritus omnis fit. Corpus igitur quod circulariter fertur est in-
genitum & incorruptibile, quod erat propositum. ☞ Sed quę Dubitatio
res vtrum hęc propositio omne quod generaẽ, generatur ex
contrarijs sit vniuersalis, vr̃ quod non Primo quia mistum
aliquod generaẽ ex elemẽtis immediate, vt minerale, & plã
ta, & animal ex putri sit materia, & tñ constat tale mistum
non esse contrariũ elemẽtis. Secundo quia vnũ mistũ genera
tur ex alio, vt sanguis ex chilo, siue pane concocto, & mem-
brũ ex sanguine, vbi patet sanguinẽ nõ esse chilo contrariũ, P
nec mẽbrum sanguini ☞ Rñdet Auer. & dicit ꝓpõnem eius Qo Aue. com. 20.
modi esse vniuersalẽ, tã in generatione simpliciũ, q̃ mistorũ.
vbi primo animaduersione dignum bifariam esse generatio
nem, alterã quidẽ simplicium, hoc est elementorum. Alterã
cõpositorum, quæ miscentur ex elementis, generatio simpli-
cium iterum est duplex (licet Auer. nõ dicat) nã alia est sim-
plicis ex simplici, vt ignis e x aq̃, & aqua ex terra, & de cę-
teris id genus Alia simplicis ex misto. gñanẽ. n. elementa qñ
que ex misto, vt qñ mistum resoluiẽ immediate ad elemẽta,
gñatio vero mistorum iterum bifariã est, aut misti ex elemẽ
tis vt qñ aliqđ mistũ fieret immediate ex elemẽtis, vt mine-
rale, plãta, & aĩal ex putri ortũ materia Aut misti ex misto,
vt sanguis ex chilo, & chilus ex pane, & panis ex tritico ge
neranẽ, amplius & membrum ex sanguine, vt dictũ est. Se-
cundo aĩaduersione dignum cõtrarietatẽ multifariã eẽ, nam
alia est extremi ad extremum, qua contrarietate aduersanẽ
album & nigrum, alia extremi ad medium, & ecõtra medij
ad extremum, qua contrarietate opponuntur album & ru- Q
brum. Alia est medij ad medium, qua rubrum croceo oppo
ni videẽ. ijs sumptijs rñdet Auer q̃ illa ꝓpõ est vniuersalis,
non tamẽ eadẽ specie contrarietatis, nã gñatio elementi ex
elemento est inter contraria contrarietate extremi ad extre
mum, gñatio elemẽti ex misto, vel misti ex elemẽtis est inter
contraria cõtrarietate extremi ad medium, vel medij ad ex
tremum, at gñatio misti ex misto est inter contraria contra-
rietate medij ad medium. Quare vniuersaliter patet omnẽ
generationẽ oẽmq; corruptionẽ esse inter contraria, & dicit
Auer. hanc ꝓpositionẽ patere, tum ratione, tum inductione
inductione quidẽ, vt Aristo. primo phy. ꝓbauit, & nunc in
omnibus est inductum ratione vero, quia oẽ gñans gñat vt
simile & vt contrarium, nisi enim esset aliquo mõ simile, nõ
esset determinatũ ex determinato, & si non esset contrariũ,
gñatio non esset actio & passio, omne. n. qđ agit, agit vt cõ
trariũ ei, qđ patiẽ, vt dictum est in libro de generatione. Sic
igitur

A veteres cœlum esse. vȝ graue aut leue, sed ipsum non moueri in proprio loco sursum aut deorsum, quoniā nullū elemētum in propria regiōe mouet sursum aut deorsum, sed qa omne elemētū in ꝓpria regiōe mouet circulo, & partes mouentur recto motu, ideo fingi posset cœlū eē aut graue aut leue, & si in ꝓprio loco moueat circulo, quia partes suo recto motu moueri aptæ, si e toto resciderētur. Respondet & duo simul complicat, quia respondet & epilogat, & sumit illud quod omnibus cōstat, vȝ ad eundem locū ferri totū & partem, & hoc maxime in similaribus corporibus locū habet. ex hoc infert duo, quorum primū est ꝙ cœlū ipsum totum neq; grauitatē, neq; leuitatē habeat vllam, patet quia nec e medio, nec ad mediū est aptū ferri. Secundo infert vt neq; ipsum detractum atq; resciſum moueri possit aut sursum aut deorsum, quod est dicere, vt neq; eius pars, resciſſa e toto moueatur aut sursum aut deorsum, neq; natura neq; preter naturā, quippe cum vna sit ratio de toto & parte maxime

B in similaribus. Quare perspicuū est cœlū nullam prorsus grauitatē aut leuitatē habere, & eē similare in toto & omnibus in partibus. hæc de cauillo deq; epilogo. ⁋ Auer. vero commēto p̄senti ait Aristotelē, pbasse cœlū neq; esse graue, neq; leue demonstratiōe facta in secūda figura hoc pacto, omne graue aut leue mouetur e medio vel ad mediū. cœlum neq; ad mediū, neq; e medio mouetur. igitur cœlū neq; est graue neq; leue. iste sunt due propositiōes in quibus demōstrationem Arist. asserit esse fundatā, quas vtrasq; ratione probatas esse fatetur. Nā maior probata est definitionibus grauis & leuis. minor vero diuisione, quia si cœlū moueretur ad medium, vel e medio, moueretur aut natura aut preter naturam, & reliqua, & sic ambæ bona ratione sunt probatæ. dicit secundo ꝙ licet ambæ propositiones sint bona ratione probatæ, adhuc minor ratione etiam vlterius probatur & componitur sic, ad quæcunq; locum mouetur pars, mouetur & totum. Nulla pars cœli mouetur e medio: nec ad mediū. igit. in tertia figura vel per se vel reductiue, cœlū nec mouetur ad mediū neq; e medio, quæ erat minor. hæc ratio cōtinet duas propositiōes, vȝ maiorē & minorem. Dicit

Que Auer. cō. 19. Expositio Auer.

C modo Auer. maiorē patere ratione esseq; intelligibilē hoc est intellectu notā, minorēq; vero sensu. maior quidē patet ratione, quia cōstat eundē esse locum totius et partis, modo totum & pars sint cōsimiles ratione & specie, quā vlterius declarat exēplo, quia ad quē locū mouetur gleba, ad eū mouetur & vniuersa terra, si esset extra locū suū. & hāc vlterius rōne declarat, qua & exēplū etiam patere potest, est & ratio quia totius & partiū in similaribus vna est natura definitiōe. ꝙ si natura est vna definitiōe, vna erit forma totius & partiū, quia definitio sumit e forma, vbi vna sit forma, vna erit actio & vnus motus ratione & specie vbi vnus est motus specie, vnus est locus, vnū. n. motū vnus cōsequit locus. quare in cōsimilaribus totius et partis vnus ē locus, & patet maior ratione. vȝ ad quecūq; locū mouetur pars, mouet et totū. minor vero patet sensu. nulla. n. pars. cœli mouet alio motu q̄ circulari Astronomi. n. q̄ stellas obseruarūt ab antiquo. inuenerūt illas eodē semper in nūeros atq; eodē in

D loco, & nullā cecidisse neq; aduolasse tradunt. Sic igit patet hæc minor sensu & obseruatione astronomorū. obseruatio enim sensu fit, & instrumentis sensilibus presentē igitur textum alter Auerro. alter & nos exposuimus. nam nos cauillum remouisse diximus. Auer. vero vult Arist. hoc in textu probasse minorē dicte demōstrationis, & ambe expositiones cōuenire possunt. ⁋ Sed occurres primo quia iam videmus stellas caderę, quas appellamus discursus. Secundo sol calefacit, igit est ignis vel igneus. tenet argumētū quia omnis ignis calefacit. igit per cōuersionē in terminis omne calefaciēs est ignis. Sol igit est ignis vel igneus, et ita leuis. Ad primā respōdet negādo assumptum. vȝ ꝙ stelle cadētes sint partes cœli. imo sunt res elemētariæ, quia exhalatiōes motu veloci accensæ, vt in metheoris dixit Aris. Quod autem nō sint stellę patet, quia stellæ cœli non sunt hucusq; diminutæ numero, imo astronomi qui et illas et illarū numerū et magnitudinē obseruarunt, reperiunt easdem & numero &

E magnitudine semper. Ad secūdam respondet negādo cōuersionem, quia vniuersalis affirmatiua nō cōuertitur in terminis. vt primo priorum dictū est. verū cur sol calefacere possit, & nō esse ignis. 2. lib. huius. cō. 42. dicet vlterius dicit hęc esse dicta. vt Alexā. inquit cōtra eos qui dixerunt cœlū esse graue, nō cadere vero, quia defert sup omnia elemēta, quæ tenēt ipsum ne cadat. Aris. igit sumit ꝙ licet totū nō caderet, saltē partes cœli cecidissent, quia totū pōt substineri ab elemētis intra cōtinēns. ptes vero minime. hęc igit sunt dicta ad illos q sic de cœlo autumāt, vt Alexā. inqt. ⁋ Ex his colligit Auer. duo primū ꝙ cœlū nō est aliqd elemētorū simplicū, vt patet rōne accepta ab illius motu. scdm ꝙ cœlū nō ē mistū, qm cū nō sit equale ad pōdus, aliquod elemētorū in illo p̄dominari oportebit. & sic moueri a p̄domināte elemēto. cōstat aūt cœlū nō moueri e medio nec ad mediū nec vt simplex, nec a p̄domināte elemēto, & ita perspicuū est ipm esse nām neq; grauē neq; leuē, sed essentiā neutrā. hęc Arist.

Dubitatio iuniorum.

F ⁋ Iuniores dubitāt, quia nō vr̄ eundē esse locū totius ignis, et portiūculę ignis, qm tunc pars esset ęqualis toti, qppe cū locus æqualis sit locato. ⁋ Sed de hac dubitatiōe deq; positionibus huius q̄sti diligēter disputauimus. 3. physicę auscultatiōis. at nunc sufficiat dicē q̄ Auer. dicit. 3. physicæ auscultatiōis. cō. 52. ꝙ ꝓpō Aris. est vniuersaliter vera mō pars sit e toto sepata. & de eodē loco secundū spēm, nō scdm numerū, & de toto & pte similaribus. est igit locus idē spē totius et partis, mō ps sit e toto diuisa, dixit idē spē, & nō nūero, quia locus totius ē maior, ptis minor. dxit modo pars sit diuisa e toto, nā vbi esset in toto, locus ptis esset omnino idē loco totius, qm tūc pars nō esset in loco p se, sed p accidēs rōne totius. dixit in similaribus, qm in dissimilaribus nō est necessariū, vt patet. hāc solutionē Auer. e Themistio & a textu accepit, vt eo in loco diximus. Si quis vero copiosius rē hāc velit, querat nostras cōmētatiōes in. 3. li. auscultatiōis physicæ.

Solutio.

Questio.

QVERVNT iuniores si cœlū sit eiusdem nature cū elementis. Arguitur multifariā ꝙ sic. Primo quia cœlū generat elemēta, igit ē eiusdē forme, qppe cū generans & genitum conueniant in forma vniuoca secundū peripateticos,

G quicquid velint platonici. Quod si sint eiusdē forme, erunt ꝓculdubio eiusdē naturę. ⁋ Scdo cœlū & elemēta cōueniūt iisdē in accidētibus. vt in dēso, & raro, & luminoso, & opaco. igitur in forma. fluūt. n. accidētia propria e formis. ⁋ Tertio cœlum & elementa cōtinentur sub eodē obiecto eiusdē potētiæ, quia ente sensibili: quod est obiectū intellectus. igit sunt eiusdē naturę. ⁋ Quarto cœli partes nōnullę sunt igneę, vt aries, leo, & sagittarius, nōnullę aere, ut gemini, libra, & aquarius nōnullę terrę, vt taurū, virgo, & capricornus. nōnullę aqueę vt cancer, piscis, & scorpius. igitur cœlū aut est mistū, aut eiusdem naturę cum elementis. ⁋ Quinto cœlum calefacit hæc infera corpa, igitur est calidū. nō. n. nō calidū calefacit, & si est calidum. igitur est ignis vel igneum, & sic est eiusdē naturæ cum elemētis. ⁋ In contrarium est Aristoteles, qui cœlum esse alterius naturæ ab elementis & asseruit & probauit. ⁋ Natura secūdo auscultatiōis physicę. vno modo forma rei dicitur. Aliomodo materia. tertio mō genitura, quę via est in formā, quę est principaliter nā. At nōnulli appellāt nām oē cōpositū ex realitate & realitate, q̄ rōne est na generica, & est natura specifica. & hoc pacto equitas

Titulus. Nonnullorum positio. Qualis hęc positio.

H que resultat ex cōpositione materię & formę dicitur natura specifica. Animalitas vero generica. Sed hæc expositio ē potius ad aures Auicē. q̄ Aris. nā secudum Aris. differt ens naturæ siue naturale, & natura. ens. n. naturæ siue naturale vt secūdo physi. colligit. ex cōpōne mæ & forme resultat, natura vero est aut mā, aut forma ⁋ Ad qōnē igit respōdēt nōnulli ꝙ vnū dicit multifariā: vt vnū nūero, vnū spē, vnū genere: et vnū analogię. Tūc dicit cœlū et elemēta nō esse eiusdē naturæ secundū nūerū, vt pspicuū est. Secūdo dicit illa nō esse eiusdē naturæ secundū speciem. vt rōnes Aris. probāt in litera. Tertio dicit illa nō esse eiusdē naturæ secūdum genus, quia vt deducet Auer. 2. huius. cō. 19. tūc cœlū esset genera-

Pō Ioannis Iāduni.

A est forma habes in materia, licet sæpe per ipsa forma accipiat virtus seu potentia ad esse, est materia, quæ describitur per posse. quibus patet compositũ ipsum esse habere a forma: virtutem essendi a dispositionibus: quibus illa forma recipitur vel conseruatur in materia, potentia ad esse habet a materia, quę est qua res potest esse & non esse. huius causa est, quia virtus et potentia idem est, a potentia uero possibile accipitur. at possibile est vnumquodq; ratione materię. vt in li. perihermenias dicitur. Quare compositum habet potẽtiã ad esse ratione materię, & ita virtutem ad rem ratione materię praeterea potentia apud Auerroem non intelligitur nisi per transmutationem, & sic omnis potentia requirit nouitatẽ. sed nihil est causa noui nisi materia. igitur uirtus ad esse, uel potentia ad esse est materia ipsa. ¶ Tunc ad rationes expositoris ad primam diceret Auerroes q Aristoteles in nullo loco ponit cœlum habere virtutem ad esse, nec ad semper esse, nec virtutem essendi, licet possit cœlum semper esse cõtra Platonem. vel dici potest potentiam ad esse bifariam di-

B ci aut secundum utrumq; videlicet quę est simul ad esse & non esse, aut quę est ad alterum dimidium. s. ad esse tm̃. primo modo Aristoteles non poneret potentiam ad esse, sed bene ad motum, quatenus in cœlo est potentia ad motum & quietem. Secundo mõ in cœlo est potentia ad esse, qm̃ est in eo materia quæ est ad esse tm̃, & forma per quam semp est, & sic intelligeret Aristoteles si illud diceret. ¶ Ad secundam diceret Auerroes virtutem essendi nec esse a materia, nec a forma, sed a dispositiõe. qua forma recipitur in materia, vel dicendum q virtus essendi secũdum dimidium est a forma, & etiam a materia quæ est alterius rationis in cœlo, sed secũdum utrumq; nulla ibi est, nec finita nec infinita, nisi respectu motus ¶ Ad tertiã concedo lato verbo intelligentiã posse dici virtutẽ essendi, proprio tamẽ potius est esse cœli, vel dicas intelligentiã esse virtutẽ essendi secundum dimidium, & materiam cœli quæ est alterius rationis etiam esse potentiam essendi secundum dimidium. non autẽ secũdum utrunq;. ¶ Ad quartam dico q illa propositio cœlum non habet po-

C tentiam ad esse, habet duas causas veritatis, una est, quia cœlum est, quia si cœlum est, uerum est ipsum nõ habere potentiam ad esse, vt qm̃ Socrates currit de inesse, falsum est ipsum posse currere de contingenti. Altera est quia repugnat sibi esse, vt hypocentaurus non habet potentiam ad esse, quia impossibile est esse. Tunc dico in cœlo nõ esse potentiã ad esse, quia cœlum est, & semp est, q est vna cã veritatis, & hoc sufficit. vel dicendum cœlum nõ habere potentiam ad esse secundum utrunq;, e qua potentia deducit contingens bene tñ secũdum dimidiũ, & rõne formæ, quæ est rõ essendi, & ratione materiæ quæ semper est actui essendi cõiuncta, & sic tollitur discursus. ¶ Ex his sequitur inter expositorẽ & Auerroẽ non esse differentiã Nam idẽ videntur sentire, si recte intelligo, expositor. n. concedit in cœlo virtutẽ essendi vel potentiã ad esse, quod credo, si accipit potentiã ad esse secundum dimidium contingentis. Auerroes negat potentiã ad eẽ, qđ credo secundum utrunq;, & sic ratio Ioãnis nulla est cõtra

Consilium inter expositorẽ & Auer.

Sol. Auer.

D Expositorẽ ¶ Ad tertiam rõnem philoponi rñdet Auerroes in cõpluribus locis, & vult q in corpore cœlesti nõ sit materia nisi respectu motus, & ad ubi. Tunc ad formã negaret maiorem, quia sufficit cœlum ipsum cõponi ex materia & forma ad motum, nõ autẽ ad esse. ¶ Obijcit autẽ huic expositor, & syllogizat sic, oẽ ens actu, aut est actus vel hñs actũ. Sed cœlum est ens actu. igitur est actus, uel habens actum. Maior est oĩbus nota, & supponatur nunc. Minor pbatur, quia cœlum agit in hæc infera corpora. Igitur aut actus, aut habens actum. Et cum perspicuum sit cœlum non esse actũ, relinquit ipsum esse hñs actum. at cum omne hñs actum secundum Auerroẽ sit cõpositum ex materia atq; forma. igĩ cœlũ est cõpositũ ex materia & forma. ¶ Rñdet igitur expositor alter, & vult cœlũ cõponi ex materia atq; forma, ẽt circũscripta intelligẽtia. verum materia cœli est alterius rõnis a materia generabiliũ, cũ materia cœli sit ad esse tm̃, dicatq; ordinẽ ad formã alterius rõnis. ¶ De re hac plurima disputa-

Obiectio expositoris.

Sol. Expositoris.

Quales positiones.

ui in li. de substantia orbis, at nunc vr̃ mihi breuiter esse dicendum põnes hasce esse partim concordes, partim discordes. Vterq;. n. horum cõcedit materiã in cœlo, vterq; horũ vult materiã cœli esse alterius rõnis, quia in potentia ad esse tm̃ atq; ad formã alterius rationis. Vterq; horum asserit materiam cœli esse in potentia secundũ dimidium contingẽtis, & nõ secundũ vtrũq;, cũ solũ illa potẽtia sit ad esse atq; formam, non autem ad nõ esse atq; priuationem. differunt vero quia expositor ponit in cœlo duplicem formã, quia animam, quam peripatetici intelligentiã appellant, & formã cœli ex qua & materia illa alterius rõnis cõponitur cœlum ex quo cœlo sic existente in actu, & aĩa fit vnum aĩal æternum, vnum dico sicut ex nauta & naui, instrũ & motore. Qua rõne fit vt apud expositorem materia motus sit alia, et materia ad esse, quia materia ad esse est materia ad formã cœli, quę est citra intellectum. Materia ad motũ est cœlum compositum citra intelligentiã. Auerroes autẽ ponit in cœ- B

F lo unã formam & unam materiam tm̃. nã anima cœli est intellectus, & est forma, vt est quo cœlum intelligit, est aĩa & intellectus. vt est quo cœlum mouetur, est forma. Materia cœli, vt dicit ordinem ad aĩam, est materia ad esse, quia anima cœli est principium essendi cœli, ut dicit ordinem ad motum & vt est in actu p aĩam, est materia ad vbi. hæc Auerroes, & expositor. ¶ Tunc ad rationẽ Thomæ, diceret Auerroes, q cœlum circumscripta intelligentia per intellectum nec est actus, nec habens actum Sed est potentia secundum dimidium hoc est super ad esse. & negaret cœlum esse agẽs circunscripta intelligentia, immo illa circunscripta nullum habet esse, nec actionẽ, vt Auerroes scribet postea in hoc li. ¶ Ego vero solitus sum dicere q materia cœli põt cõsiderari in rõne metaphysica, hoc est in ratione potentię, vel in rõne physica hoc est in ratione potentiæ transmutabilis: si in ratione metaphysica hoc est in ratiõe potentiæ, sic materia cœli et materia gñabiliũ sunt eiusdẽ rõnis cũ ambæ cõueniãt in rõne potẽtiæ. Sin aũt in rõne physica hoc est in ratione potentiæ transmutabilis, sic differunt. vt recte dixit Auerroes & Thomas. Tu uero lege rem hanc in libro de substãtia orbis. Hæc de positione Philoponi deq; rationibus eius. ¶ Aristoteles vero de disputatione credidit cœlum & mundũ nec incepisse per generationem, nec corrumpendos fore per corruptionem, processisse tamen deo per quendã effluxum uel dependentiã mõ quo accidens perficitur a subiecto, & radius e sole & sic cœlum siue mundũ posuit deo ipsi coæternũ, quatenus nec deus prius cœpit mundo, nec mundus prius deo, sed coæterno tempore. atq; perpetuo fuerunt. nos uero tenemus nec cęlũ, nec mũdũ cępisse per generationẽ: sed p creationẽ. itẽ nec corrumpendos, licet cœlum a motu cessabit. rõnes uero hincinde in pluribus locis scripsimus. Hæc nunc sufficiant. ¶ Ad rationes quas fecimus in principio, ad primam concedo regulam, & concedo minorem & totum, tamen nego cœlum posse quiescere simpliciter, bene secundum partem, vt enim quælibet aqua potest corrumpi, & non tota aqua, sic cœlum potest quiescere a qualibet, revolutione, non tamen a toto motu, & sic non sequitur ipsum posse quiescere simpliciter a motu. propter quæ sortitio læ dicerent cœlum a motu posse quiescere, nõ autem cœlum posse quiescere a motu. ¶ Ad secundam respõdeo q cœlum habet materiam alterius rationis. at ratio Auerrois probat cœlum non habere materiam eiusdem rationis physicæ. & hoc probat ratio. ¶ Ad rationes, dico q secus est de potentia ad esse vel non esse, & secus de potentia alterius. Aristoteles probat in primo cœli potentiam ad esse & ad non esse omnem debere reduci ad actum, nec posse saluari in simili specie. Tu vero expecta rem hanc in fine huius ¶ Ad secundam, omnis aptitudo materię est potentia, quoniam aptitudo sequitur formam, & propterea ratio illa nulla. ¶ Ad tertiam, dicerem potentia ad non esse est ad esse. quoniam corruptio vnius est generatio alterius, quare si potentia ad esse debet reduci ad actum, quia est ad esse, potentia ad nõ esse debet reduci ad actum, quia etiã est ab esse. Hec de questiõe.

Opinio propria Com. 92. & 93.

G

Opinio Arist.

H

Sol. rõnũ.

I ¶ At vero & crescit omne quod crescit: & decrescit omne quod decrescit a cognato: quod aduenit & quod in materiam resoluitur: huic autem competit nihil: ex quo factum fuerit.

Oē Particula addita. Competit Accedit & est Accidit.

¶ Hactenus ꝙ corpus ipsum quod circulariter fertur, non sit generabile, nec corruptibile, persuasit. Quod vero nō sit augumētabile, nec diminuibile, ꝓbat. & ratio cōponit hoc pacto, omne quod crescit et decrescit, crescit & decrescit ab aliquo cognato siue simili, quod aduenit, et quod in materiā resoluitur. Nam vt dicet in lib. de generatione. cremētū fit ab aliquo quod in principio est cōtrariū, in fine simile. ideo aduenit augumētabili ipsi & resoluitur in materiā, vt cōuertatur in naturā eius, quod augetur, vel diminuitur. Hęc est maior, & eius declaratio. Sed coelo nihil accidit, quod in materiā resoluatur, ex qua factū sit. cū cœlū ex nullo factū sit, vt præcedēs ꝓblema dixit. cœlū igitur nec augetur, nec diminuitur. huius syllogismi ponit primo maior, et ꝑspicua est. Secundo minor, & inquit. huic autem cōpetit nihil, ex quo factum fuerit, neq; n. habet materiā, neq; cōtrarium, ex quo fieri possit, ut præcedēs ꝓblema dixit. ¶ Animaduersione dignū in oi auctione atq; diminutione duo cōcurrere, ut in li. de Generatione dicet, vz materiā ex qua ipsum augumētabile fit, & in quā nutrimentū cōuertatur, & cibū qui sit contrarius, & cognatus siue similis, cognatus quidē in fine cōtrarius uero in principio. & hæc duo tetigit in maiore cū dixit a cognato, tetigit cibū, qui in fine est similis. in principio aduersans, et cum dixit, & quod in materiā resoluitur, tetigit materiā, & ex qua augumentabile fiat, & in quā cibus cōuertatur, resoluaturq;. At in minore, tetigit alterū horū tm̄ vtpote materiā, cū dixit huic aūt cōpetit nihil, ex quo factū fuerit, quia caret materia, ex qua rea fiunt. vel tetigit cōtrariū tm̄, natura cœlū non habet cōtrariū, ex quo factū sit, & for asse intelligit utrūq;. Nā cœlo nō cōpetit aliquid utpote materia uel cōtrariū, ex quo fuerit factū. Quare nec augeri, nec minui pōt.

K Necessaria in augumento.

¶ Vel pōt rō Arist. componi ut expositor & Simplicius indicāt sic, oē augumētabile, & oē diminuibile

Quę exponitur de Simplicio.

L gñatur, & corrūpitur ex aliquo, at cœlū ex nullo generatur uel corrūpitur (vt p̄cedēti ꝓblemate est ꝓbatū) igitur cœlum nec est augumētabile, nec diminuibile. Maiorē & ꝓbationem simul ponit, & inquit. & crescit oē quod crescit, & decrescit oē qd' decrescit ab aliquo cognato, quod aduenit & qd' in materiā resoluit, hoc est p appōnem alicuius materialis aduenientis, qd' quidē cū prius esset dissimile, factum est simile p resolutionē in ꝓpriā materiā, q̄ deposita forma priori, formā corpis augēdi assumpsit. sicut panis resolutus in materiā accipit formā carnis. Quæ rō docet in oi auctione vel minutione fieri gñationē et corruptionē aliquo mō, et sic patet maior, ꝙ oē quod augetur vel diminuitur, gñatur & corrūpitur saltē r̄ōne. dico quid hæc est maior, & eius expō. deinde tangit minorē & inquit. huic autē cōpetit nihil, ex quo factū fuerit, quia cœlo nō est dare aliqd ex quo fuerit gñatum, quasi dicat sed cœlum nō pōt generari, nec scd'm quid,

M nec in toto. igitur nō est augumētabile. Hęc expositor, & sapide.

Quę Auerrois.

¶ Auerroes uero rōnē textus sic cōponit, oē qd' augetur uel diminuitur, nutritur. cœlū nō nutritur igitur cœlū nec augetur, nec diminuitur. maior supponitur, minorē ꝓbat sic, oē nutriēdū ē hōgeneū vel similare ei, e q̄ nutritur. cœlū nō ē similare alicui, e quo nutriatur. igitur nō nutritur. Maior patet exēplo, quia sanguis est materia aīalium, & est nutrimētum proximum mēbrorum oium (quicquid velint medici) cōstat aūt sanguinē nunq̄ nutrire, nisi fuerit similis.

Dubia.

¶ Sed occurres, si augendum augetur a similari, diminuendum diminuitur a similari. indicat Auerroes solutionē, ꝙ tā augendū, q̄ diminuendū a similari augetur uel diminuitur. Nam si similare inuenit nutriendum paratū generationi, auget ipsum. Si autem inuenit paratum corruptioni diminuit, eo usq; quousq; dissoluantur elementa in materiam, ex qua cōponitur mixtum nutriendum, dr̄ vero nutriendum paratum generationi ab ortu usq; in ætatem consistentiæ, quo tempore nutriendum est humidum. dicitur vero paratum corruptioni e consistentia ipsa per senectutē N vsq; in mortē, quo tempore arescit, atq; exsiccatur humidū eius hæc Auerroes.

¶ Si autem nec accrescere, nec corrumpi potest eadem ratione & inalterabile esse accipiendum est.

Marbinus eadem rōne, eiusdē intelligentiæ, eiusdē sensus, eiusdē intellectus.

¶ Quod quidem non sit augumentabile, nec diminuibile, ex his constat. Quod autem nec alterationes subeat, modo probare aggreditur. & primo proponit conclusionem, quam ꝓbare enititur, & simul vim rationis. Conclusio quidem est. cœlum non subest alterationi. vis uero rationis omne alterabile accrescere vel corrumpi potest cœlū nec accrescere, nec corrumpi potest igitur cœlum non est alterabile. ¶ Vel melius (vt dicit Auerroes) vis rationis est omne alterabile. est generabile, cœlum non est generabile igitur nec alterabile. et hanc vim indicat dicens. Si autem nec accrescere nec corrūpi potest, subaudi ratione illa ꝙ non est generabile, eadem ratione (quia nō est gñabile) & inalterabile esse accipiendū est sic videtur Aristotelem velle cœlum alterationibus non subijci illa met ratione, qua probatum est ipsum nec augumēto subijci.

Accipere, capere, accipiendū assumēdū. Expositio Tho. Expō Arist.

¶ Alij & diserti uiri sic intelligunt ꝙ eadem O ratione e cœlo ipso remouetur alteratio, qua & generatio. verum ratio qua remouetur generatio, est quia caret cōtrario, & hac ratione etiam remouetur alteratio, quia caret cōtrario. Sed non placet. Nam licet cœlum careat contrario propter motum, quia eius motui nullus motus est contrarius, qui sit secundum graue & leue, tamen fingi potest cœlo competere contrarium secundum alias qualitates, & sic posset teneri ipsum esse alterabile. ¶ Prima expositio est expositoris, qui vult Aristotelem remouere alterationē a cœlo per hoc quod ab eo remouetur auctio & diminutio, & cōsonat eius probationi, quia sequēti textu probat cœlum nō esse alterabile, quia nec est augumentabile, nec diminuibile. verum expositio Auerrois consonat præcedentibus, & non dissonat sequentibus, quia licet Aristoteles probet cœlū non esse alterabile per hoc, quia nec est augumentabile, nec diminuibile, tamen quia conclusio potest probari duplici via. quia videlicet non est generabile, & quia non est augumentabile, ponens conclusionem, complicauit unam viam breuiter, alterā aūt explicuit vtens suo artificio, & sic vtraq; expositio conuenire potest verbis Aristotelis.

Cōparatio Expōnū.

P Verborū expositio.

¶ Quo uero ad verba attinet, verbum corrumpi græce est φθίρεσθαι hoc est incorruptibile & Auerroes recte intelligit per incorruptibile indiminuibile, quasi velit cœlum non esse alterabile eadem ratione, qua non est augumentabile, nec diminuibile, & sapide commentatur. Nam diminui est ire ad corruptionem, et ita aliquo modo corrumpi. verbum eadem ratione græce est κατὰ ταὐτόν, & licet multipliciter latine dici potest, ita tamen ego intellexi eadem ratione. Quod quo modo intelligatur, dictum est.

¶ Alteratio enim motus est in qualitate. qualitatis autem qui quidem sunt habitus, & dispositiones: non sine mutationibus in passionibus fiunt: vt sanitas atq; morbus.

Q Quæ vero naturalium corporum in passionibus mutantur: ea omnia uidemus incrementum suscipere, atque decrementum: ceu animalium corpora partesq; ipsorum, atq; stirpium etiam & elementorum simili modo. Quare si corpus quod circulo fertur: neq; accrementum: neq; decrementum suscipere potest: & inalterabile esse consentaneum est rationi.

¶ Nunc syllogizat propositum, & ratio sic componitur, omne alterabile est augumentabile atq; diminuibile. Corpus quod circulo fertur, non est augumentabile, nec diminuibile. igitur cœlum quod circulo fertur, non est alterabile. Minor iā ex dictis ꝑspicua est. Maior ꝓbatur iterū sic, oē mutabile in passionibus est augumētabile atq; diminuibile, hęc maior probatur in textu inductione in animalibus & plantis & elementis. Sed omne alterabile est mutabile in passionibus. hæc constat definitione alterationis. Nam alte-

A igitur patet vniuersalitas propositionis. ¶ Ad rationes patet solutio, ad primam quidem, quia inter mistum & elementa est contrarietas medij ad extra vel extremi ad medium. ¶ Ad secundam dico, q est contrarietas medij ad medium, quę sufficit. Et si replicares substantię nihil esse contrarium. solutionem quęre. 5. physicę auscultationis commen. 10. & lege commentationes nostras, quia huius resolutionem inuenies diligenter. Hęc Auer. & laute.

Quæ Auer. com. 20.

¶ Vlterius Auer. exponēdo textum vult Aristo. ad propositum inferendum accepisse duas propositiōes, prima est omne quod generatur, generaẗ & corrūpitur a cōtrario, vt probatū est. Secūda est, cōtraria corpora sunt, quorū motus sunt cōtrarij. Ex his concluditur tertia, quā Arist. nō propalauit, videlicet q motus generati simplicis est cōtrarius motui eius, e quo generatur, verbi causa, motus ignis, q generatur ex terra, est cōtrarius motui terre.

Dubiōnes.

¶ Sed occurres primo qa ignis generaẗ ex aere: & tamē motus ignis nō est cōtrarius motui aeris. ¶ Secūdo occurres vtrū hęc ꝓpositio habeat locū in mistis, videẗ enī

B q nō, nā ignis generaẗ ex aliquo misto cuius motui motus ignis nō aduersatur, ex alio videẗ q sic, aliter demonstratio Aristotelis non esset vlis.

Solutio.

¶ Mihi videtur q hęc ꝓpositio sit vniuersalis ad hūc sensum q motus generati sit semp cōtrarius motui eius e quo generatur aut simpliciter, aut secūdū quid. Itē aut ꝓpter se, aut ꝓpter aliqd sui. ¶ Tunc ad rationes, ad primā dicerē motū ignis & motū aeris esse cōtrarios secūdū qd, nā motus ignis ẽ simpliciter sursum, motus aeris est secundum quid deorsum. ¶ Ad secundam dicere motus misti in se non semp eẽ cōtrariū motui elemēti ex quo miscetur, sed bene mistū cōtinet aliquid, cuius motus cōtrarius est motui elemēti ex misto geniti, quia cōtinet aliud elemētū, cuius motus est illi motui cōtrarius, verbi causa generet terra ex ligno Dico q motus ligni nō est cōtrarius motui ligni p se, sed ratione cōtēti, qa lignū ultra terrā continet ignē: cuius motui motus terre est cōtrarius. sic igiẗ oē qd generatur moueẗ motu cōtrario motui eius e quo generaẗ, aut sim

C pliciter aut secūdū qd. Itē aut rōne sui, aut saltē ratiōe eius, quod cōtinet, & sic ꝓpositio ẽ vniuersalis. Tunc Auerroes cōponit syllogismū, & vult maiorē eẽ hāc, oē qd generatur uel corrūpiẗ: moueẗ motu cōtrario motui eius e quo generaẗ vel corrūpiẗ. patet hęc maior intelligēdo illā ut dictū est. Sed coelū nō moueẗ motu cōtrario motui alicuius, nec simpliciter, nec in pte. Itē nec in se, nec ratione cōtēti. igiẗ coelū nō est generabile nec corruptibile. Maior est exposita. Minor patet per hoc, qa motui circulari nullatenus est aliqs motus cōtrarius, quod qdē sumit hic tanq̄ notū, verū nō est notū, sed ꝓbatū ex suo sermone infra dicēdo.

Dubō.

¶ Sed occurres oō ne motui coeli aliqs motus est cōtrarius secūdū quid videẗ enim q sic, vt Arist. probabit infra, & videẗ ratio nā motus stelle ad ortū cōtrarius est motui eiusdē ad occasum, saltē secūdū qd.

Solutio.

¶ Dici pōt q in coelo nullū est pricipiū neq; finis nisi secūdū designationē, & ita illa cōtrarietas nō est secūdū naturā, sed secūdū designationē mētis, & ꝓpterea nō sunt illi motus cōtrarij secūdū qd naturaliter, sed secūdū qd designatiue. Mō hęc cō

D trarietas nō sufficit ad gñationem & corruptionē, cū mathematici illā fingāt in lineis et superficiebus in quibus nulla est gñatio.

Quę Auer. cō. 20.

¶ Vlterius Auer. declarat in natura de coelo ipso fuisse duplex cōsiliū. Primo faciēdo ipsum ingenerabile & incorruptibile. Secundo in remouendo ab eo omne contrarium. primū consiliū conclusit natura per hoc quia si non esset aliquod corpus ingenerabile & incorruptibile, hic inferius nō esset generatio nec corruptio alicuis. hanc cōsequentiā probat Aristo. 8. physicæ auscultationis. Nam omne quod generatur exit de potentia ad actum, & omne quod exit de potentia ad actum, deducitur ab aliquo existente in actu. Si igitur coelū esset generabile, deduceretur ad actū essendi ab aliquo existente in actu, & sic ꝓcederetur in infinitū, aut oportet venire ad aliquod quod semper est in actu. Quare si generatio et corruptio sunt, oportet esse aliquod corpus ęternū et hęc fuit ratio primi cōsilij. Ratio vero secūdi cōsilij est, quia vbi natura dedisset sibi cōtrariū, tunc esset corruptibile, & p cōsequēs generabile, quia omne corruptibile est generabile.

E igiẗ si natura deliberauit de ęternitate, bene fecit remouēdo oē cōtrariū a coelo ipso.

Excerpta Auer. co. 20.

¶ Ex dictis Auerroes infert. Primo q coelū nō est compositum ex materia & forma, eo modo videlicet quo elementa cōponunẗ. Secundo infert q est simplex, hoc est non mistum e pluribus elementis, vt Empedocles autumant. primum probat cōtra Auicennā multifariā. Primo sic, omnis forma in materia habet cōtrarium, formæ coeli nihil est cōtrarium. igitur nō est in materia. igitur coelum nō componiẗ ex materia & forma. Secundo, si coelum esset compositum ex materia & forma elemētarijs, tunc aliqua forma esset in materia elementaria sine contrario, deduco, quia probatum est coelo nihil esse contrarium, cū moueatur motu sine contrario, quare forma coeli esset in materia sine cōtrario, Sed hoc est falsum, quia tunc natura otiose aliquid fecisset, deduco, quia talis materia, vbi esset forma coeli, esset sine potētia ad nō esse, nam omnis potētia in materia est ad separationē quę est nō esse. Si igitur definitio materiæ est posse nō esse, & esset forma in mā, quę nunq̄ nō

F esset, tūc potētia materiæ esset otiosa, qa nunq̄ veniret in nō esse, ad quod ipsa est ordinata. Tertio arguit, si forma coeli eēt in mā, & nō esset generatio nec corruptio illius vnq̄, tūc materia coeli careret ꝓpria operatione, deducit, qa operatio materiæ est generatio & corruptio, sicut acuminis gladij ꝓpria operatio est scindere dura. Si igiẗ forma esset in materia cuius potētia nunq̄ esset ad nō esse, tūc aliquod ens eēt sine ꝓpria operatiōe, & forte he tres rōnes sunt vne, si recte considerent.

Dubitationes.

¶ Sed circa hæc sunt plures dubiōnes. ꝓma qa Arist. arguere videtur coelū non habere contrarium, quia motus coeli non habet contrarium. Modo hoc videtur erroneum, cum corpus de genere substantiæ contrariū non habeat, cū substantiæ nihil sit contrarium, & tñ motus eius habere pōt contrarium. hæc Ioannes grāmaticus, qui Philoponus dicitur.

Quę Simplicius.

¶ Simplicius vero respondet etiam corpus substantiale habere contrarium, saltem fuso verbo loquendo de contrario: & hoc pacto motus qui habet contrarium est corporis humanus contrariū vel presse vel fuse. at coelum nullatenus

G contrarium habet, nec eius motus, & propterea elōgatum est a corruptione. hæc Simplicius.

Quę Auer. 5. phy. cō. 10.

¶ Auerroes vero. 5. physicæ auscultationis, ait etiam in substantijs esse cōtrarietatem, verum aliqua dici contraria bifariam est, aut in se primo & principaliter, & sic solum in accidentibus reperitur vera rō contrariorum, aut suis in qualitatibus dispositionibusq;, & hoc pacto ignis & aqua contrarij sunt, quia qualitates quæ formas consequuntur, contrarie sunt, & sic ratio Philopōi nulla est.

Secunda dub.

¶ Secundo occurres, quia nō videẗ verū motuū cōtrariorū corpa eē cōtraria. Nā ferrū & terra pura, sunt cōtraria, saltē cōtrarietate medij ad extremū, nā elētū cōtrariatur misto saltem cōtrarietate medij ad extremū, vt dixit Auerroes, & tñ eodē motu specie ferrū, & terra mistū feruntur, ambo. n. ad mediū simplr. ¶ Preterea, Si motuū cōtrariorū corpa sunt cōtraria, est quia contrariorū effectuū cāæ sunt cōtrarie. Sed

H hoc falsum est, nā albū & nigrū sunt cāę contrarię, & tñ causant intētionē in medio, quæ est vna ratione subiecti. insuper

Cōmē. 48

Auer. 3. coeli vult nigredinē effici tā a frigiditate q̄ a caliditate: quæ sunt cōtrarię. ¶ Rñdeẗ ad primā, ferrū & terrā inquātum moueẗ, nō cōtrariari aliqua cōtrarietatis rōne, qa ferrū vt moueẗ est ꝑdominanter terra. ¶ Ad secūdā, dico regulā Arist. intelligi in effectibus realibus: nō aūt intētionalibus, in qbus ratio cōtrarietatis esse nō potest, vt dicitur. 7. physicorū lib.

Quę Iuni.

¶ Ad tertiā soluunt iuniores nigredinem effici tam a calido q̄ a frigido, sed a nullo horū immediate, at regula Aristotelis intelligiẗ in effectibus imediatis. ¶ Sed hæc solutio videtur ambigua, nā frigiditas causatur immediate a frigido, & caliditas immediate a lumine, & tamen lumen & frigidum nō sunt formaliter cōtraria.

Quę alij Iuniores.

¶ Propterea alij Iuniores dicunt regulā Arist. intelligi solum negatiue, q vt si effectus nō sunt contrarij, causæ nō sunt cōtrarie, tamen possunt effectus esse cōtrarij, & causæ nō, vt ratio cogit.

Qual sol.

¶ Sed oēs hæ solutiones sunt vane, nam regula Aristotelis non est

A ratio est motus in qualitate, & non in quauis qualitate, sed in qualitate tertię speciei, quę est passio. Nã in habitibus vel dispõnibus nõ fit proprie alteratio per se, vt patet. 7. physi. nisi quatenus fit in passionibus, quas habitus & dispõnes consequuntur, sanitas enim & morbus nõ proprie sunt termini alterationis, sed cõsequuntur terminos alterationis vt pote motum ad qualitates elemẽtarias. Sic igitur patet Minor, videlicet quod omne alterabile sit mutabile in passionibus.

Ordo textus & summa.

¶ Ex his patet textum hunc debere resolui in duos syllogismos videlicet in principalẽ, & pro syllogismum: quo probatur maior syllogismi principalis. De syllogismo pricipali maior omittitur, minor autem ponitur ibi quare si corpus. conclusio deniq; ibi & in alterabile. at primo probat minorem pro syllogismi per definitioẽ alterationis, est. n. minor omne alterabile est mutabile in passionibus: quę sunt qualitates tertię speciei. probatur per definitionẽ alterationis. Nã

B alteratio est motus in qualitate: nõ quidẽ simpliciter in omni qualitate, propterea subdit qualitatis autẽ: qui quidem sunt habitus & dispositiones hoc est prime speciei, ad quas videntur alterationes esse, vt ad sanitatem morbumq;: nõ sine mutationibus in passionibus fiunt: est. n. sanitas & morbus habitus vel dispositio. Modo licet ad hęc videatur esse alteratio: tamen reuera non est, quia est ad qualitates que sunt passiões, sine qbus sanitas et morbus esse nõ possunt, quare cõcludatur hęc minor omne alterabile ẽ mutabile in passionibus, que quidem est minor prosyllogismi: deinde tãgit maiorem eiusdem prosyllogismi, & inquit, quę vero naturaliũ corporum in passionibus mutantur, ea omnia videmus incrementum suscipere, atq; decrementũ & hanc probat inductiue in animalibus et partibus ipsorũ, quę in passionibus mutantur, & suscipiunt augumentum & decrementũ: & in plãtibus & ipsarũ esse partibus: & in elementis, quę dũ alterantur esse, augeri vidẽtur, vt terra alterat in ignẽ. igitur to-

C tus prosyllogismus est omne mutabile in passionibus est augumentabile atq; diminuibile omne alterabile est mutabile in passionibus. igitur omne alterabile est augumẽtabile, vel diminuibile. Tunc sumpta hac conclusione pro maiore sic, omne alterabile est augumentabile atq; diminuibile, addemus hanc minorẽ, corpus quod circulo ferẽ, neq; accrementum, neq; decrementum suscipere potest. Quare conclusio erit q; ipsum inalterabile esse sit cõsentaneũ rationi, et sic patet quo modo de principali syllogismo tãtũ minorẽ & cõclusionẽ expressit. de prosyllogismo vero maiorẽ & minorem.

Quę Auerro. cõ. 21.

AVERROES vero hic declarat in quibus qualitatibus sit alteratio, & in quibus nõ, & dicit primo q; alteratio est ad qualitatẽ vt augumẽtatio ad quãtitatem, & latio ad vbi, & generatio ad subãm. Secũdo dicit q; nõ ad omnem qualitatẽ est alteratio, sed ad quasdã sic, ad quasdã non. Ad genus animatũ quod est habitus, & inanimatũ quod est dispositio, hoc est ad qualitates prime speciei nõ est alteratio.

D itẽq; ad genus quod dicitur naturalis potẽtia vel impotẽtia, quę est secunda species, nõ est alteratio. ad genus qđ est qualitas in q̃titate nõ est alteratio, hoc ad figurã, quę est quarta species nõ est alteratio. est igitur alteratio ad qualitates tertię speciei, que sunt passiões, quia alteratio hoc pacto est in habente substantiã & materiã. Qua ratione fit, vt cœlũ careat alteratione, cum careat materia.

Dubitatio Sol. Auer.

¶ Sed occurres quia cœlum videtur alterari, vt patet in eclypsibus solis & lunę. Respondet Auerroes et indicat duas formas respondendi. Nã primo dici põt cœlum nõ esse alterabile, & quod dicitur de eclypsibus & illuminatiõibus, dici põt illas nõ esse alterationes, quia nõ sunt ad passiones. Secundo dici potest duplicẽ esse alterationẽ subitariã, et temporariam. subitaria esse potest in cœlo, vt illuminatio & obscuratio. temporaria que fit propter materiam & cõtrariũ remouetur a cœlo Hęc Auerroes.

Replica Solũ.

¶ Sed replicabis. quia eclypsis lunę videtur tẽporaria, similiter & illuminatio, vt obseruatio docet. dic hoc esse per accidens propter motũ localem, quo opacum corpus interponitur, vel remouetur, nõ autem propter lumẽ, quod sui natura est subito acquisibile.

Excerpta Auer.

¶ Ex his cõcludit Auerroes quatuor primũ q; omne generatũ & omne auctũ alteratur alteratione passiua, que est in qualitatibus primis, cuiusmodi sunt caliditas & frigiditas et id genus, que sunt tertię speciei siue generis qualitatis. Secundo sequitur a cœlo esse remota alterationẽ, sanitatem, morbũ, iuuentutem, senectutẽ, & omnia ea que cõsequunt eiusmodi qualitates, cũ sit impossibile in illo esse alterationẽ. Tertio sequitur in cœlo posse esse omnia illa accidẽtia, que nõ consequuntur illas primas qualitates, vt figuram, et id genus. Quarto sequitur vniuersaliter in cœlo nõ esse eas qualitates, quę acquiruntur mutatiõe de cõtrario in cõtrariũ. vt albũ nigrum & id genus. sed quecũq; acquiruntur mutatione de cõtradictorio in contradictoriũ, bene esse possunt, & sic qualitas que caret cõtrario in cœlo est, quæ habet cõtrarium nõ potest illi inesse, dico nec secundum mutationẽ, nec secundũ esse, quia ad tales mutari non potest: nec sub talibus potest esse. hæc Auerroes coment. 21. E

Quę Auer. cõ. 22.

ANIMADVERTE textum illũ (quare sic corpus) Auerroem nõ cum precedenti copulare, sed cum sequente, propterea cõment. 22. textum illum introducit alio modo q̃ nos induximus. Nã inquit q; Aristoteles vult copulare sensum cum ratione, & ponere cõuenientiam testimoniorũ antiquorum, & verba eorum obscura in antiquo tempore dicta. hęc Auerroes, & fallit, nã textus ille debet continuari cũ precedenti, cum in illo ponantur minor, & cõclusio syllogismi principalis, quem inteudit in precedenti textu, vt visum est. Quo vero modo Aristoteles dederit cõuenientiã inter sensum & rationem de isto corpore, postea dicemus. F

Error Auer.

¶ Sed mouet Auerroes dubitatioẽ nõ paruam. Nam Aristoteles vt ipse exponit fecit talẽ propositionẽ, omne quod non recipit augumentum, nec diminutionem, non recipit alterationẽ, et sic videtur apud ipsum Arist. fecisse tale enthymema cœlũ nõ augetur, nec diminuitur. igitur cœlũ non alteratur. Modo hęc consequentia est ab inferiori negatiue ad superius. nam omne augumẽtabile est alterabile & nõ cõuertitur. apud expositionẽ nostrã syllogismus erat omne alterabile est augumẽtabile vel diminuibile, cœlum nõ est augumentabile. igitur nec alterabile. Modo maior videtur ambigua, quia non omne alterabile est augumẽtabile, vt patet in lib. de generatione in plus. n. est alterabile quã augumentabile, & sic dubitatio Auerr. habet locũ tamen in sua, q̃ in nostra expositiõe. G

Dub. Auer. cõm. 22.

¶ Respondet Auerroes dupliciter. & primo ait q; ratio non est intelligẽda vt iacet. Sed hoc pacto q; si cœlum non recipit augumẽtũ, nec decremẽtũ, ꝓpter causam superius dictã videlicet, quia caret mã et subiecto, ob similem cãm ẽt nõ recipiet alteratiõem. cũ omne alterabile egeat mã & subiecto. nõ igiẽ arguiẽ ab iferiori negatiue, sed a cõuertibili ad cõuertibile secũdũ causam, & hoc pacto bene arguebat.

Prĩa Sol. Auerrois.

¶ Secundo respõdet q; augumẽtabile & alterabile cõuertunẽ, si augumẽtabile sumitur large: vbi Auerroes distinguit de auctiõe atq; diminutione, est. n. triplex quedã propria quę est conuersio nutrimẽti in substantiam nutriti: & hęc proprie in animalibus est, & omni viuente. Alia est rarefactio vel condensatio que consequuntur calidum & frigidum, & hæc reperitur tam in elementis, quàm in mistis similaribus, Nam aer condensatur & rarefit, & aqua similiter, quæ sunt elementa. item succi condensantur & rarefiunt, qui sunt misti ex elementis. Alia est iuxta positio partium, quo modo crescit aut decrescit paries per additionem vel subtractionem alicuius similis naturæ cum pariete, & hæc etiam esse potest tam in mistis, quàm elementis. nam potest ignis crescere per iuxta positionem alterius ignis & quicquid sit omnis augumentatio est aut communiter dicta, aut proprie dicta. Tunc ad dubitationem patet Solutio, nam omne alterabile est augumentabile ac diminuibile, et ecõtra, modo accipiatur auctio et diminutio cõiter. Qua ratione non male addidit Aristoteles in textu etiam in elementis esse auctionẽ diminutionem ve, quia auctionem accepit communiter, vt dixit Auerroes. hæc Auerroes, & optime. H

Scda sol. Auerro.

¶ Ex his infert Auerroes q; si oẽ alterabile est augumentabile, atq; diminuibile, sequetur per conuersionem contrarie, que est conuersio

I per contra positionẽ, ꝙ omne non augumentabile & omne non diminuibile est non alterabile. hęc Auerroes.

¶ Quod quidem igitur sempiternum sit primum corporum, & neq; accrementum, neq; decrementũ, neq; iuuentutẽ, neq; alterationẽ, neq; passionẽ suscipiat: si quis hisce quæ supposita sunt: credet: perspicuum ex dictis est.

Quę Aue. com. 22. ¶ Auerroes introducit ꝙ Arist. det conuersum: quia vult Aristotelem in priori textu probasse cœlum non esse alterabile, quia non est augumentabile, at nunc vult ꝙ probet econtra cœlum non esse augumentabile, quoniam non est alterabile: & hoc intelligit per sempiternum quasi dicat, quia cœlum est sempiternum, hoc est, quia cœlum non est alterabile, neq; augumentabile erit, & reliqua. ecce quo modo apud Auerroẽ Arist. dedit conuersũ. (Error Auer.) Que expositio est omnino dissona gręcis codicibus, & nostris etiã translationibus. & quod fecit Auerroẽ errare est verbum ἄρα, quod in suis translatio-

K nibus est cum, & hac de causa errauit. ¶ At nos Melius dicamus ꝙ nunc epilogat quę declarauit. Nam ἄρα Arist. in epilogis consueuit apponere. & quæ dicit, translationibus patent, verum adiecit vnum, quod nõ probauerat. videlicet ꝙ cœlũ non suscipiat iuuentutem. Nam iuuẽtus & senectus cũ auctione & diminutione coordinari solẽt. & propterea dicit

Quę Aue. Auer. & videtur ꝙ Aristo. nõ posuerit priuationem additionis, idest ꝙ non dixit cœlum non esse augumentabile, nisi ad signandũ ꝙ non recipit senectutem neq; iuuentutem. Quare recte in epilogo adijcit illud, quoniam cointelligebatur in prioribus dictis. Hęc Auerroes & recte.

¶ Videtur autem & ratio his astipulari: quæ apparẽt: & ea quę apparent rationi. omnes. n. homines de dijs existimatione habent: & omnes qui deos esse arbitrantur, tam barbari, ꝙ̃ gręci ipsum supremum locum deo attribuunt,

L vt videlicet immortale ad immortale sit accommodatũ: quippe cum alio modo sit impossibile. Si igitur est aliquid diuinũ, quẽadmodum & est: ea profecto quę & nũc de prima corporum substãtia dicta sunt: bene sunt dicta.

Quę Aue. com. 22. ¶ Auerroes vult Aristotelem in hoc capitulo declarare conuenientiã inter sensum & ratione circa ea quę de ipso cœlo sunt dicta, nec non & eorum testium, qui in antiquis temporibus de ipso verba obscura fecerunt, etiam astipulationem, Sed quoniam multa dicta sunt de ipso cœlo, vt ꝙ non sit generabile, non augumentabile, non alterabile, et denique nec senescibile. circa quod horum velit Aristoteles talem declara-

Quę expõ re conuenientiam. Auerroes non exponit ideo expositor ait Aristotelẽ velle adducere signa ad manifestandum propositum, & sic velle videtur expositor hęc signa esse posita ab

Iuniores. Aristotele ad omnia illa ostendenda. ¶ Alij volunt Aristotelẽ redire ad declarandum cœlum esse ęternum per tria signa, & omnes recte sentiunt, quia si Arist. per signa probat cœlum esse æternum, & ex æternitate cœli cætera de cœlo

M sequuntur, vt ꝙ non sit augumentabile, non sit alterabile, non sit senescibile, sequitur etiam Aristotelem redire ad probandum per signa etiam illa cętera. Quare quouis modo textus introducatur, sequitur recte Aristotelẽ redire ad probandum propositum per tria signa. ¶ Addit tamen Auerroes sensu cõstare. ꝙ cœlũ nec alterationẽ, nec auctionem, vel minutionẽ accipiat, quia rerum cœlestiũ scriptores, qui antiquis temporibus stellas obseruarunt, super illas adinuenerunt eadem sub q̃titate, & eodẽ in numero. Quare velle videtur Auerroes ꝙ redeat Aristoteles ad probãdum de cœlo per illa signa solum sempiternitatem. Nam ipsum non esse augumentabile, nec alterabile, constat obseruatiõe

Quę Aue. com. 22. & instrumentis sensilibus. ¶ Sed cur Aristoles vltra rationes intellectiles, adiecit & signa sensibilia, Auerroes declarat, & dicit hoc esse recte factum ab Aristotele, quia multi homines nõ possunt assentire primis propositionibus p intellectum notis ex ratione tantum. Cuius causa est, aut propter diminutionem innatam in natura, sunt. n. non nulli adeo intellectu imbecilles, vt ad nihil attolantur, quod sensus tran-

scẽdat, quales sunt natura rudes, et hebetes, vt dicitur. 1. physicę auscultationis lib. Alia causa esse potest paucitas exer- N

citij in sciẽtia, in qua tractatur de illis rationibus, sunt. n. nõ Com. 6.

nulli qui paucitate exercitatiõis in scientia, non facile consentiunt rationibus illius scientię, vt. 1. huius dicit Auerroes Com. 7.

de Auicenna. Tertia causa esse potest Mala consuetudo in doctrina, que multis annis est eradicata falsis in fundamẽtis, vt dicitur. 2. metaphysice et ponit exemplũ de sectatoribus suę legis. Nã hi a pueritia sunt assueti audire propõnes fal- Com. 14.

sas apparentes tamen, & propterea deducuntur ad negandum naturales propõnes, cũ asserant nihil esse necessariũ, aut possibile, aut impossibile nisi in deo. In cęteris remouent necessarium, & possibile. item remouẽt virtutes in rebus, cũ dicant deum omnia agere, & cętera que sarraceni opinantur. ¶ Animaduerte tamẽ hęc dixisse Auerroem cõtra sectatores suę sectę, nos vero qui veritatẽ habemus, nõ sic dici-

mus, quia rebus prębemus virtutes, licet dicamus oĩa age- O

re virtute primę causę, quod etiã phylosophi dicũt. Preterea damus rebus necessitatem, saltem ex suppositiõe, itẽ et possibilitatem, & impossibilitatẽ. Sed Auerroes vult habere nõ nullos esse adeo suę opinionis, vt nullis alijs credant nisi per sensus constet contrarium. Adiecit igitur Aristoteles signa propter rationes per naturas hominum, qui non possunt rationibus assentire nisi conuenerint signis. ¶ Albumazar aliã assignauit causam, & ait Aristotelẽ addidisse signa post rationes, quia sic veritas conclusionis erit propinquissima veritati certę. hoc est primis principijs. nã licet veritas talis cõclusionis non sit veritas primorũ principiorum, est illi propinquissima, cum cõstet sensibus, quare ad vigorãdam veritatẽ cõclusionis, hęc signa suppleuit. ¶ Galenus vero in lib. quem demonstrationem appellauit, aliam ratiõem adiecit, dixit enim Aristotelem addidisse signa: quia mundi ęternitas non potest aliter probari. & propterea in lib. quem compo-

suit de creditis, mundũ esse ęternũ reposuit inter credita, P

qa nõ põt pbari nisi p credita. patet igitr quare Arist. vltra rõnes adiecit signa, hæc Auer. Tunc primũ signũ sic, cõpositus locus substãtiarum ęternarum ac spiritalium, est ęternus & aliqua ex parte spiritalis. cœlum est locus deorũ, qui sunt substantię ęternę ac spiritales, igitur cœlum est ęternum atq; spiritale, Maior patet, quia locus debet esse locato similis & accõmodatus. Minor habetur, Ex opinione hominũ, qui ponũt deos, hi. n. & ponũt deos æternos, & spiritales, & oẽs tã gręci q̃ barbari illos i cœlis statuũt. Quare sequit cõclusio, vt ꝙ cœlũ sit ęternũ et spiritale. ęternũ qdẽ quatenus ẽ locus dei ęterni, spiritale vero, qa plus prę cęteris corporibus accedit

ad diuinas subas. ¶ Sed occurres, quia hoĩes ẽt existimãt tẽ- Dubia.

pla esse locũ deorũ, & tamẽ cõstat tẽplũ esse corruptibile. dicitur tẽplum esse locũ dei, nõ quidẽ ex parte dei, sed ex parte colentiũ deos, quos oportet in aliquo loco colere, vnde vt

recte expositor ait. tẽpla corruptibilia sunt pportionabilia Sol.

hominibus corruptibilibus, cœlũ aũt ẽ incorruptibile ppor-

tiõale subę diuinę. ¶ Quo vero ad verba attinet cõsideratiõe Verborũ considera-

dignum, primo ꝙ tam barbari q̃ gręci ipsum supremũ locũ tio.

deo attribuũt. nã vt Auerro. ait, omnes gẽtes cõcorditer exi- Q

stimãt cœlũ esse locũ dei & aliorũ spirituũ, qui vulgariter dicunt angeli, est tamen (vt dicit) differentia, quia barbarę leges & sarracenę angelos ponũt corporeos, gręcę vero incorporeos, quod quo modo sit, illis relinquo Secũdo consideratione dignũ deum esse in cœlo (vt Auerroes ait) non vt corpus est in loco per circumscriptionẽ, nec vt aqua in vase per equalitatẽ, sed eo modo quo dicetur in libro metaphisice, & quo dictũ est in lib. 8. phy. Ibi enim dictũ est deũ esse in cœlo per operationẽ, quia ibi apparet eius operatio, de hoc dicemus in secũdo libro huius. ¶ Cõsideratiõe dignum tertio in trãslatiõibus barbaris, quas Auerroes cõmẽtatur, scribi hoc pacto. Et oportet esse sicut ẽ in loco qui nõ diminuitur, neq; corrumpitur, et reliqua. & Auerroes dupliciter expõit, vno mõ referẽdo verbũ oportet esse ad primũ principiũ omniũ, qđ ẽ deus, ita vt sit sensus ꝙ deus oportet vt sit i loco, q nõ diminuit neq; corũpit, sed i loco ęterno oĩ trãsmutatiõe carente.

A rente. Alio modo referēdo verbum illud ad cœlum, quasi dicat oportet cœlū esse in loco incorruptibili, quia cœlū est lo cus æternorū, quasi indicet deum & cœlū (cū nō diminuatur nec corrūpantur) esse causas trāsmutationū, & eorum, quæ agunt & recipiūt transmutationē. hæc Auerroes: & frustra, nam nec in codicibus græcis, nec in nostris translationibus verba hæc repri. propterea hæc sunt prætereunda. ¶ Quarto, animaduersione dignū circa illa verba, impossibile. n. est alio modo qa dixerat superius, vt videlicet īmortale ad mortale sit accōmodatū, subiecit, quia impossibile est aliter. Declarat modo Auer. quare impossibile est aliter, & ait esse īpossibile aliter. qa cœlū ipsum oportet esse quodā mediū inter diuinas substātias & sublunares res, & ideo fieri non pōt aliter quin videlicet sit accōmodatū diuinis illis substātijs, & quod sit necessariū ipsum cœlū esse mediū tale declarat quia nisi cœlū esset tale mediū, diuinæ illę substātię nō possent agere in sublunaribus corporibus, quippe cum ab æterno in mobili atq; simplicissimo principio nō potest immediate prouenire actio in rebus generabilibus, quibus patet quo nā mo

B do sublunares res allig entur diuinis illis substātijs. copulātur n. per ipsum cœlū, quod est mediæ naturæ. Nam eo quia in substantia est incorruptibile, cū diuinis substantijs conuenit, quia mutatur in loco, cum subluoaribus. & hoc mediante illæ substantiæ mutāt nos recte igitur dixit impossibile esse aliter, quia nisi corpus cœlicū esset tale, nō esset actio, nec generatio, nec corruptio, nec alteratio terū sublunariū. hæc Auerroes. & sapide. ¶ Ex his infert Auerroes errorem sectatorum suę legis, quos loquentes appellat vbiq;, vbi animaduersione dignum sectatores suæ legis probasse deum esse æternum hoc enthymemate, videlicet mundus est creatus. igitur deus est æternus, quia factio tandē non deuenit nisi ad æternū principiū, aliter esset processus in infinitū. Auerroes vult ostendere ex dictis ex tali enthymemate potius deduci opposi-

¶ tionum vel q videlicet deus non sit æternus, vel q sit deueniendum ad vnum corpus æternum, quæ sunt opposita eis, que dicunt. & vis deductionis Auerrois est in propositionibus. quarum prima est, q generatio sit alterationis finis, vt physici dicūt. Secūda q omnis noua ꝓductio sit generatio, nam ex nihilo aliquid fieri perterruit omnes philosophos.

C Tertia. q nihil alteret, nihilq; alteretur nisi corpus sit. hæc deducitur in libro de substantia orbis. Ex his tribus arguitur: mundus creatur de nouo. igitur generatur per secundam petitionem. Sed per primam generatio est finis alterationis igitur aliquid præalterabatur, & aliquid præalterabat. sed per tertiam omne alteratum & omne alterans est corpus. igitur præcessit corpus alterans, & corpus præalteratum. Quæritur de illo sit ne genitū, vel æternū. & cum nō sit procedere in infinitum, oportet deuenire ad corpus æternum, quod sit primū alterans primum mobile ecce quo mō ex ratione loquentium suę legis deducitur oppositum potius. ¶ Sed hic homo errauit & valde, supponit. n. omnem nouā productionem esse generationē, hoc est dicēdum secūdū eos, qui philosophātur ex sensibus, at nos catholici tenemus quādā quæ sensus trāscēdunt, de quorum numero est creatio ex nihilo. & sic negatur illa suppositio. vtrum vero creatio sit naturalis, alibi

D disputabimus, at nunc sit dictū Auerroem errasse cum omnibus philosophis suæ professionis. & sic ex creatione nō modo deducitur æternitas primi principij, sed etiam infinitudo, cum nihil creet nisi virtus infinita. hæc ad Auerroem.

Excerpti Auer.

Error Auer.

¶ **Accidit autem hoc & per sensum sufficienter, vt ad humanam est dicere fidem. In omni enim præterito tempore per traditam inuicem memoriam non mutatum vllo pacto fuisse videtur: aut in toto vltimo cœlo: aut in suarum propriarum partium vlla.**

¶ Secundo signo idem probat, quod est per sensum, cum sumatur ex obseruatione longi temporis. & dicit. accidit autem hoc, quod ratione & opinione hominum est probatum, etiam per sensum, non quidem simpliciter, sed sufficienter vt dici potest ad humanam fidem persuasionemq;. Nam obseruatores pterita omnia tempora per traditam inuicem E memoriā, vt filius obseruat a patre, & pater ab auo, et auus ab attauo, & cœlū, & sic successione, non mutatum vllo pacto videt fuisse cœlū, dico vllo pacto. quia nec in toto vltimo cœlo, neq; in suarum ꝓpriarum partium vlla. ¶ Animaduersione dignum aliter fieri rerum obseruationē, quæ longiori tēpore manēt, & aliter rerum, quæ breui trāseunt tpe. Nā celeres res obseruantur ab omnibus, vt q reubarbarum purget choleram, omnes & singuli vel obseruant vel obseruare possunt, & hoc pacto obseruatio fieri solet rebus ipsis i medicis, atq; in multis rebus naturalibus. Tarde autem obseruantur successione, vt docuit Ptolemæus eo in libro quem magnam constructionem appellauit. Dep̄hēsum enim stellas non errantes moueri econtra ab occasu in ortum singulis centenis anonis gradu vno. Nam Abrachcs sic obseruauit. & Timoris confirmauit, & cæteri per instrumenta vsq; ad tēpora Ptolemæi. & sic successione obseruantium verificatur tardus ille motus. Quare cum mundus atq; cœlum ipsum sit tardi

De obseruatione.

F temporis, recte Arist. eius æternitatem persuasit successione obseruātium. Nemo enim tradit cœlum cæpisse suo tēpore. Vnde & Adam non dixisset cœlum cæpisse suo tempore, quippe cum ipse secundum scripturam mosis factus sit sexto die e mundi creatione. Quare cum obseruantium successione nemo dicat vidisse cœlum factum, cōiectura est de cœli ipsius æternitate. ¶ Sed istud signum peccat primo, quia licet nemo suo visu possit testari de factura mundi, tamen aliquis testatur de factura illius reuelatione diuina, vt moses ipse, qui asserit cœlum & terram esse creatum in principio ante omnia, & noua ꝓ ductione. Præterea secundo Adā potuit testari de hominum principio, quia ipse vidit se esse primum hominum. & ab eo mulierem profectā esse. igitur bona coniectura potuit arguere de mundi factura. Tertio (vt recte expositor sentit) quanto aliquid est diuturnius, tāto maius tempus requiritur ad hoc quod eius mutatio deprehendatur, seu transmutatio hominis non deprehenditur duobus vel tribus annis. in quibus deprehenditur transmu

Error Aristo.

G tatio canis, & vel alicuius alterius animalis breuiorem vitam habentis, posset igitur aliquis dicere q & si cœlum sit naturaliter corruptibile. est tamen tam diuturnum, q totum tēpus cuius memoria potest haberi, non sufficit ad comprehēdendam eius transmutationem. Quare hoc signum non est necessarium & hoc aduertit Aristo. cum dixit hoc confirmari per sensum, non quidem simpliciter, sed ea sufficientia, quæ est in humanis persuasionibus, vt induceret signum hoc non esse necessarium, sed coniecturale.

AVERROES autē declarat primo quid sit sufficientia, & inquit q sufficere est profiteri aliquid quod sensui vr̄, nec illius cōtrarium apparet aliqua hora. ¶ Secundo distinguit de sufficientia, qm̄ quædā est probabilis, vt pote quādo nō fuerit cōfirmata per demonstrationes, & hæc non est certa veritas, sed ꝓpinquissima veritati certæ. quædā ē per demonstrationes approbata, & hæc est veritas certa, & p hāc demōstrationes perficiunt, nā de condictione bonarum demonstrationum est conuenientia sensus, huius cām assignat & distinguit de duplici demōstratione, quia quædā est in in-

Que Auer toc.co. 22.

H tellectu, & sensu cōfirmata per sensus, quales sunt demōstrationes mathematicę, q̄ sunt in primo gradu certitudinis. quędā vero est in intellectu, sed nō cōfirmatā per sensum, & hæc bifariam est, quia aut est de rebus, quæ sunt aptæ cadere sub sensu, aut talis demōstratio est naturalis, aut est de rebus, quę nō sunt aptæ cadere sub sensu, vt sunt res separatę atq; metaphysicæ. Demōstratio igitur prima cum sit cōfirmata sensibus, est certissima, & in primo certitudinis gradu. Secunda demonstratio q̄ dr̄ naturalis, nō ita certa, sed quatenus est de rebus, quæ cadere possunt sub sensu, est veritati certe propinqua, & ita in secundo gradu certitudinis. metaphysica demōstratio ob id, quia ē de rebus a sensibus remotis, est in vltimo gradu certitudinis, quibus patent ea, quæ Auerroes ait secundo metaphysicæ. Recte igitur dixit Aristote. in textu accidere hoc sufficienter per sensum, quia hæc demon-

Com. te.

I stratio, quam modo fecit de cœlo est per sensum confirmata,
quæ ratio docet illã esse more mathematicarum demõstra-
tionum in primo gradu certitudinis. et hac de cã appellauit
hanc sufficientiã, quoniam vno modo est demonstratio cer
tissima: alio modo probabilis. quo vero est demõstratio per
sensus cõfirmata. est in primo gradu certitudinis. quo vero
illã ingreditur testificatio quedã, videtur sermo probabilis.
¶ Tertio Auer. declarat quo sensu dicta demõstratio est cõ
firmata: & ait illam esse cõfirmatã sensu visus, quia in hoc
omnes gẽtes cõueniunt, ꝙ nunq̃ visum fuerũ ab hominibus
cœlũ fuisse trãsmutatũ, nec videlicet in toto nec in parte, &
tu per trãsmutationẽ intellige nomen cõmune ad oẽm mu-
Consideratio verborum. tationẽ pręter localẽ hęc Auerroes. ¶ Quo vero ad verba at
tinet animaduersiõe dignũ Aristo. dixisse nec in toto nec in
parte, ꝓpter elementa. que nunq̃ fuerũt visa mutari, & ta-
men non sunt ęterna. quia licet non in toto mutentur, saltẽ
in parte videntur continuo mutari.

¶ Videtur autem & nomen fuisse datum a veteribus &
K vsq; ad pręsens tempus eodem modo opinãtibus: quem
admodum & nos dicimus: non enim semel, neq; bis sed
infinities easdẽ ad nos accessisse opiniões putare oportet.
Quapropter quia primum corpus diuersum quoddam
est e terra ipsa, igne, aere, atq; aqua: ęthera supremum lo-
Thin ati currendo semper. cum appellauerũt, a semper currẽdo perpetuo tẽpore illi
cognomentum ponentes. Anaxagoras autem nomine
hoc non recte vtitur: ęthera enim pro igne dicit.

¶ Tertium signum est ab etymologia nominis, quã veteres
dederũt de cœlo. Nã cœlũ appellauerunt hoc nomine ęthe-
ra, ab ęi & thin, quod est semper currere, ęi enim gręcę la-
tine est semper: thin vero currere, hanc autem appellationẽ
non dedissent, nisi opinati fuissent cœlum esse æternum, &
omni mutatione carens veluti & nos opinamur, occurres
quia aliqui tempore Aristo. dixerunt cœlum esse genitum,
vt Plato, respondet ꝙ opiniones veræ sunt innouatæ non
L semel, aut bis, secundum diuersa tempora. sed infinities, sup-
posita tamen temporis infinitate, nam vt recte expositor
adiecit, studia veritatis ob diuersas mutationes, quæ e supe-
ris causis his in sublunaribus contingunt destruuntur, ve-
rum quia mentes nostræ naturaliter ad veritatem tendunt,
vt dicitur primo meta. cessantibus impedimentis rursus
emergunt studia, & homines tandem perueniunt ad opinio
nes veras, quæ prius fuerunt, falsas opiniones non necesse
est remoueri, nisi per accidens, quia non sunt per se intentæ,
Com. 36. sed ceu monstra in natura, vt dicit Auerroes tertio de ani-
ma. & ideo antiqui opinantes cœlũ esse alterius naturæ ab
elementis appellauerunt supremum locum mundi æthera,
dedicantes illi nomen ab eo quod semper est, quibus incre-
pat Anaxagorã, qui æthera ab ęi, & thin composuit ęthera,
sed thin voluit idem esse quod vrere, quasi semper vrẽs Nã
cœlum esse igneæ naturæ opinatur. Inquit eum non recte
accepisse, quoniam thin est currere. vt dictum est.
AVERROES vero ait Aristotelem ideo induxisse te
Quę Aue. com. 22. stes Chaldæos, in quibus philosophia fuit quandoq; perfe-
M cta, quia ipse fuit primus græcorũ qui cœpit torquere pro-
blema de æternitate cœli ad partem affirmatiuam, omnes
enim græci cœlum factum dixerunt ipse primus probauit
cœli æternitatem, quam ob causam, Aristoteles in suspitio-
nem neglectæ religionis incidit. Vnde accusatus apud Hiro
Heresis Aristo. phantam summum eo tempore sacerdotem ꝙ mundũ æter-
num demonstrauerat, in chalcidem ille aufugit, ne Atheniẽ-
ses bis in philosophum peccarent, quoniam pauloante So-
cratem falsis testimonijs contemptę religionis crimine con-
demnauerant, nunquam enim caruit philosophia neglectæ
religionis. suspitione, aut quoniam sapientia insipientibus
inuisa est, aut quia hipocritæ eos oderunt, e quibus se fu-
a sq; dolosas simulationes cognosci suspicantur. Aristo. igitẽ
Chaldęos in testes adducit, quia vt dicit Auerro. illi cũ Ari-
stotele opinabanẽ. Dicebãt. n. cœlũ esse quintũ ꝑter quatuor
elementa corpus: & nomen ei imposuerunt ętherem a cur- N
su eius uelocitate atq; perpetuitate. Et quia sic de cœlo ipso
Chaldęi opinabãtur, sequi etiã videtur ad illos ꝙ cœlũ cõtra
rio caruerit, quia vbi cõtrariũ habuisset, cũ illud nõ potuis-
set esse aliquod quatuor elementorũ, oportuisset esse sextum
adhuc corpus, quod esset cœlo quinto contrariũ. Nam cõ-
traria oportet esse paria, & duo, vt in quatuor videmus ele
mentis, sequitur secundo etiam ad cœlos cœlũ caruisse ma
teria, & esse æternũ, nam si caret contrario, oportet vt mate
ria careat, & æternum sit. Secundo Auerroes ostẽdit syllogis
mum, quo Anaxagoras errauit. Syllogizauit enim sic ęther
est corpus leue, & velociter motum, ignis est corpus leue, et
velociter motũ. igitur ignis est æther. patet syllogismũ esse
in secunda figura ex duabus affirmatiuis. hæc Auerroes.
SED VTRVM artes opiniones & scientiæ possint Quęstio prima.
renouari, nõ parua est questio. Primo, quia Auerroes credi-
dit de opinione Aristotelis esse intellectũ humanum debere O
semper esse in maiore sui subiecti per se perfectũ, nihilq; illi
deesse de scibilibus, quę eius perfectionẽ efficiant. ¶ Secũdo,
rerũ scientia est animę rationalis perfectio, homines secundũ
Aristotelẽ sunt perpetui saltẽ specie, ita vt nunq̃ rationalis
anima mũdo desit igitur eius perfectio nunq̃ deficere debet.
¶ Tertio, vnicuiq; perfectibili natura creauit perfectionem
illi coæuam saltem in aliquo indiuiduo suæ speciei. Cum igi-
tur homo sit perfectibilis a scientia. omnes enim homines
naturę scire desiderant. igitur aliquis homo debet esse sem-
per in sciẽtia ipsa perfectus, & ita nihil noui scire, quod non
sciebatur. ¶ In contrarium est Aristoteles hic, & primo me-
theo. &. 12. meta. vbi opiniones, artes, & scientias infinities
renouari asserit. ¶ Auerroes, cuius doctrina apud latinos est Opinio Auerrois.
in honore habita, opiniones, artes, scientias, mores, instituta,
leges, & constitutiones, in certa atq; constituta regione de-
leri atq; corrumpi. renouari vero denuo autumat, at per to P
tum mundum simpliciter illas desinere atq; vniuersum im-
possibile esse affirmat, immo necesse est, vt semper in aliqua
mundi regione intellectiua ipse sit in sui subiecti parte ma-
iore perfectus, atq; plenus, ne frustra sit aliquid in natura,
huic opinioni videtur assentire Aristo. Nam ipse mundum
fecit æternum, & hominem æternum. & in libris suæ philo-
sophię voluit scientias, artes, & opiniones, esse animæ huma
næ perfectionem, si igitur homo est æternus, eius anima non
debet esse absq; propria perfectione, aliter esset tunc aliquid
frustra in natura. ¶ Sed hęc positio nec est vera, nec peri- Cõfutatio.
patetica, vera quidem non quia certum est diluuium fuisse
generale, in quo omnes homines fuerunt corrupti, vt cre-
didit græca vanitas, & rursus renatum mortale genus a-
pud Scythiam sagam, aut paucos fuisse saluatos, vt dicit
Aristote. in lib. politicæ, in quibus artes, & scientie, et opi-
niones non mõ fuerunt deletæ, immo cõpluribus tẽporibus
corruptę, vt dicit Plato in libro de legibus, & in timęo, dico
cõpluribus tẽporibus corruptę. q̃a post diluuiũ homines exu
les ꝑ syluas viuebãt ruditer ad modũ brutorũ, qui cũ a feris
nimis inuaderentur, se necessitate salutis in locũ vnum con-
gregarunt, vt illis suis copijs resisterẽt, & sic facta fuit com- Q
munio, quam gręci polin hoc est ciuitatẽ appellant, qua fa-
cta ceperũt artes, quibus hominũ genus viuit, opiniones &
scientię, ad quas rationalis anima naturaliter inclinatẽ. mores
sine quibus ciuitas stare nõ posset. Quare patet cõpluribus
temporibus corruptas fuisse artes, opiniones, & scientias.
¶ Peripatetica vero non est, quia Aristo. 2. poly. libro tradit
diluuiũ, vbi totũ mortale genus fuit corruptũ, & rursus ant
renatũ, aut pro parte saluatũ, quare oportet fateri artes, sci-
entias, & studia veritatis fuisse non semel, aut bis renouata.
¶ Aristoteles igitur sentit artes, opiniones, & scientias, atq; Quę Aris.
veritatis studia fuisse non semel renouata. Vbi primo ani-
maduersione dignũ multum referre opiniones & sciẽtias mu
tari, & illas corrumpi. Mutãtur quidẽ opiniones, & scientię,
& artes, quẽadmodũ & mores, quãdo ꝓpositiones ex q̃bus
proficiscunẽ mutanẽ de vno cõtradictorio ad aliud. Mutanẽ
vero mores quãdo leges & cõstitutiones mutantur, vt dicẽ
primo

A primo ethicorum. Corrumpuntur vero quando desinunt esse, & hoc qñ hõ, qui est artiũ, opinionũ, & morũ subiectum, desinit esse. Vñ si in diluuio desiit hõ esse omni ex parte sine dubio artes, opiniones, sciẽ, mores, & veritatis studia desierũt. ¶ Secundo animaduersione dignũ q̃ ꝓpositionũ e qbus artes, opiniones, sciẽtię, & studia veritatis ꝓficiscunẽ, alię sunt primę, et omnibus cõmunes, q̃ gręce dicunẽ axiomata. verbi cã in sciẽtijs, vt omnis ignis est calefactorius. Omne totũ est maius sua parte, & eiusmodi. In moribus omnis pater honorãdus, amicis benefaciẽdũ est, & cętere id genus. Alię sunt veræ & neẽię, sed non omnibus cõmunes, & harũ. Aliæ sunt de qbus neutro mõ opinamur, qm̃ ambę partes cõtradictionis sunt occulię, vt stellę sunt numero pares, vel ĩpares. Aliæ sunt quarũ vtraq; pars cõtradictionis est aliqua ex pte ꝓbabilis, verũ interdũ equaliter, nõnunq̃ altera magis altera, vt si anima rationalis sit immortalis. vt si mũdus sit ęternus, & id genus, ambæ. n. cõtradictionis ptes sunt ꝓbabiles, licet altera altrera magis.

B ¶ His acceptis. Arist. primo diceret, artes, sciẽtias opiniones, atq; ueritatis studia fuisse corruptas omni ex pte, ꝓbaẽ. quia apud ipm fuit diluuiũ, in quo totũ mortale genus fuit delecũ, & postea renatũ, vel saluatum in tã pua parte, vt perfectæ artes, opiniones, sciẽtię, & studia saluata fuisse potuerint minime, modo desinẽte subiecto, desinit accidens illius, quare est res rationi cõsentanea, vt artes, scientiæ, & opiniones, desierint. Secũdo diceret. artes, opiniones, & scientias, nõ semel fuisse mutatas, nã remanẽte subiecto, vtpote homine, propositiones e quibus proficiscuntur artes, opiniones, & sciẽtiæ, mutanẽ. igiẽ & artes, scientiæ, & opiniones. Tertio diceret, remanẽte homine, illas nõ fuisse mutatas omni ex parte, probaẽ. q̃ artes, opiniones, & scientiæ, mutanẽ propositionibus mutatis e quibus illę proficiscunẽ, at propositiones omnes mutari nõ possunt, nõ enim propositiones omnibus cõmunes, quę sunt sicut locus ianuæ, mutari possunt, primo meta. nec ꝓpositiones de quarũ cõtradictorio neutro mõ opinamur, qm̃ de cõtradictorijs nihil opi-

C namur, igiẽ illę nõ possunt mutari quo ad nos. Restat igitur artes, opiniones, sciẽtias, & studia mutari secũdũ quid remanẽtibus hominibus, qa solũ quo ad ꝓpositiones ꝓbabiles, q̃rũ cõtradictoria nos opinamur. ¶ Quibus patet artes, opiniones, & studia veritatis posse omni ex pte corrũpi, mutari uero minime. corrũpi qdẽ, quia hõ põt omni ex parte desinere. mutari vero nõ quia nõ possũt mutari nisi sint, quod n. mouetur, est. at vbi artes, opiniones, & sciẽ sunt, nõ pñt mutari omni ex parte, quia saltẽ quo ad primas cõmunes ꝓpositiones sunt immutabiles. Quarto diceret Arist. opiniones, artes sciẽtias, & studia infinities fuisse genitas corruptasq;, infinities mutatas, hoc est speciatim dicẽdũ secũdũ Aristo. & Chaldæos qui mũdũ æternũ autumãt, nam supposita ęternitate mũdi desolationes cõtingũt in mũdo non semel, aut bis, sed infinities. at secũdũ nos & sacros viros, opiniones, artes, scientiæ, & veritatis studia possunt corrũpi & renasci, itẽq; & mutatio nõ semel aut bis, verũ infinities minime, cũ supponamus mundum esse factum. ¶ Sed de causis corruptionis atq; renouationis horũ trãsigamus, & primo sumamus artes, opiniones, sciẽtias, & veritatis studia desinere atq; re-

D nouari non posse nisi desinẽte & renouato homine. Mutari etiã minime nisi aliqua mutatio cõtingat homini. Quibus et quot causis homo desinat & renouẽ, quibus etiã mutẽ, nõ leue est trãsigere. Desinit igiẽ homo primo ob diluuiũ, gręca enim vanitas credidit totũ mortale genus in diluuio fuisse interemptũ, totũq; renatũ, in scythia saga, vt Euripides loquit. Secundo ob aeris mutationes, quia propter pestẽ, vniuersalemq; regionis lucẽ, vbi & sapientes & rudes desinere solẽt, vt in peste quę fuit anno. 1341. illa enim peste omnes sapiẽtes Galliæ, Grecię, atq; Italiæ periere, vt etiã aliquando cõtingit ęgypto. Itẽ & propter terrę motum, in Asia. o. terrę motu sub Tyberio Cęsare fuerũt. 12. vrbes vna nocte prostratæ, vbi plures sapientes periere. Similiter in Lacedęmonijs, quem Anaximãder vaticinatus est. Tertio desinit homo propter bella, vt & nos legimus & vidimus. Vnde in bello Gotorum & Lõgobardorum & homines sapiẽtes & libri fuerunt corrupti, ob quos vsq; ad nostra tẽpora artes rudes & sciẽtiæ crassæ habitæ sunt. Mutanẽ vero opiniones, artes, sciẽtiæ, & studia ueritatis, & ꝓpter has causas, & potissimũ ꝓpter dogmata siue sectas. Cũ. n. emergit vir aliqs, cui summa ꝑbetur fides, dogma emergit nouũ. Illinc mutanẽ artes, opiniones, & sciẽtiæ. Vnde tẽporibus Bacconis viri eruditi apud Parisiũ fuit ꝓhibita philosophia Arist. Auerrois, & Auicẽ. vt ipse narrat, donec emerserint sancti viri, qui illã non damnauerunt, vt Albertus, Thomas, Hẽricus, & alij. Renouãtur vero artes sciẽtiæ, & studia veritatis renouato aut mutato homine, verum nõ statim, sed ex admiratione, vt dicit Aristoteles, cum enim homies aliqua admirẽ nẽ, quęrunt rei dubiæ causam, inde suscitanẽ ad rerũ euentuumq; causas adinueniendas, postea admirationum aliquas cõgregãt opiniones, quæ si bene dictæ sint, a posteris seruanẽ, sin autẽ ma-

F le, posteriores illas corrigẽdo tandem veritatẽ attingunt, & sic renasci tandem incipit veritas, vt Aristoteles inquit. 2. metaphy. hæ sunt causæ sublunares. ¶ Cœlicæ vero causæ non vna ratione habenẽ. Nam Albumasar rerum cœlestium obseruator mutationẽ, corruptionẽ, & renouationẽ, tribuit mutatis cõiunctionibus, quæ fiunt varijs tẽporibus, & non modo scientiarum, opinionum, artium, & morum, immo sectarum, dogmatũ, & cæterorum grãdium, quæ hic visunẽ. Petrus apponẽsis hęc ad motum stellarum nõ erratium reducit, quatenus caput Arietis stellarum nõ erratium sua peragratione per. 12. signa. 16. angulos describit, ad quorum quemlibet cum accesserit, magnæ mutationes hic spectantur. Vnde credidit q̃ coniunctio trium capitum, quæ fuit prope Saluatoris Genesim, nouæ religionis fuerit causa, & cæterorũ, quæ tunc apparuerunt sub luna. hæc de quæsito. ¶ Tunc ad rationes factas in principio responderem, illud quod Auerroes credidit de Aristotele potest esse erroneum, cum historiæ narrẽt contrarium, immo post diluuium generale gẽtes fuerunt adeo rudes (vt Plato tertio libro de legibus. inquit) vt vix humani quicq̃ habuerint. qua ratione est consonum

G veritati eo tempore homines, fuisse & ignaros, & inscios. Ad secundã dicerẽ intellectum quandoq; per tempus fuisse imperfectum quo ad sciẽtias & mortalẽ vitam tamen semper habebat principia naturalia, quibus perfici poterat, nec habeo pro absurdo intellectum stare sine sui perfectione accidẽtali pro aliquo tempore, modo nihil sibi desit essentialis perfectionis, qua põt venire ad accidẽtale. Ad tertiã dico, assumptum esse verum de perfectione essentiali, de accidẽtali vero fallit, vt omnibus constat & de dubitatione hactenus.

QVERVNT secundo si cœlũ sit augumẽtabile diminutibileq;, & videẽ q̃ sic primo quia cœlũ uiuit, igiẽ est augumẽtabile. antecedẽs supponaẽ ex secundo lib. huius. deducẽ vero cõsequẽtia, quia nihil viuere potest nisi primo gradu vitę, at primus gradus uitę secundo de anima libro est vegetatiuum, cuius tria opera sunt nutrire, augere, & generare. igitur si viuit, oportet habere vegetatiuum gradũ. igitur

H est augumentabile. ¶ Secundo cœlum est quãtum. igitur augumentabile & diminutibile antecedens patet quia mouetur, deducitur consequentia, quia omne quãtum est diuisibile in infinitum, & augumentabile. ¶ Tertio virtus e qua cœlum dependet est infinita, vtpote virtus dei, igiẽ ex pte illius cœlũ est augumentabile, & omnipotẽtię actiue respondet passiua. igitur ex parte sui etiã est augumentabile. ¶ Oppositum sentit Aristo. Pro declaratione primo animaduersione dignum, vt Auerroes inquit. trifariam esse auctionem diminutionemq;, aut accumulatiõe qua augetur partes & cumulus. Aut rarefactione qua augentur & elementa, aut intus susceptione & conuersione alimenti in substantiã alicuius, & hęc est vera auctio vel imminutio, quę competit omnibus viuentibus, & nullis alijs. ¶ Secundo animaduersione dignum augumentabile & diminutibile bifariam posse exponi, aut per negationem: aut per affirmationem, per negationem augumentabile exponitur quemadmodum exponitur ipsum possibile, nam possibile per negationẽ di-

Excepiũ

De causis corruptionis & renouationis.

Recognitiones

Cęlicę causę.

Secũda q̃ſo.

Quot modis auctio.

Augumẽtabile quot modis.

citur omne non implicans contradictionem, vel magis logi
ce omne illud quo posito in esse, nõ sequit̃ cõtradictio, qua
ratione diceret̃ cœlũ quiescere esse possibile apud nõnullos.
Possibile vero per affirmationẽ est illud quod si per poten-
tiam existentẽ in ipso & in agẽte poneret̃ in esse, nõ sequit̃
impossibile, vt hominẽ currere si sederet. Augumẽtabile igi
tur per negationẽ est omne illud qđ non implicat contradi-
ctionem fieri maius. per affirmationem vero est illud quod
per principium existens in eo est aptũ fieri maius, quõ puer
est augumentabilis, quia in eo est humiditas & calor vita-
lis quæ sunt principia, quibus puer est augeri aptus. Tunc
Iuniores dicunt primo ꝙ cœlum nec est augumẽtabile, nec
diminuibile vtroq; modo exponendo augumentabile & di
minuibile, & omni specie auctionis & diminutionis, & sic
positio resoluitur in duo, quia volunt cœlum non esse augu
mentabile per principium eo, & ꝙ implicet contradictio-
nẽ ipsum fieri maius vel minus, cui positioni cõsentire vide
tur Ioannes, & vtuntur rõne, & primo probant quod cœ-
lum non sit augumentabile per affirmationem, quia quo-
uis modo sumatur auctio, nullum esse potest principium in
cœlo, quo ipsum possit fieri maius vel minus, quoniam om
ne quod potest fieri maius vel minus per principium existẽs
in eo, habet saltem materiã, at cœlum (vt visum est) caret
materiam, igitur non potest fieri maius per principium in
eo. Prçterea omne quod potest fieri maius vel minus qua-
uis auctionis specie, potest generari & corrumpi saltem se-
cundum quid. at cœlum nullo pacto est generabile nec cor
ruptibile. Insuper omne quod potest fieri maius & minus
per principium, quod existit in eo, habet contrarium. at cœ
lum omni caret contrarietate. cœlum igitur non est augu-
mentabile nec diminuibile, quouis modo sumatur auctio,
per affirmationem. Secundo probant cœlum non esse au-
gumẽtabile per negationem, quia vbi cœlũ esset maius vel
minus non implicaret contradictionem, tũc extra cœlum,
aut esset vacuum, aut non implicaret contradictionem es-
se vacuum, deducitur, quia cœlum esse maius quam nunc
L sit requirit vacuum extra ipsum. igitur implicat contradi-
Cõfutatio. ctionem esse tale vacuum extra, implicat etiam cœlum fie-
ri maius vel minus. ¶ Sed hæc positio licet sit naturalis, non
est catholica, quoniam secundum catholicos cœlum fuit fa
ctum a deo igitur potuit esse maius vel minus virtute dei.
igitur & nunc deus potest ipsum facere maius uel minus q̃
Solutio. modo sit. ¶ Propterea dicerem aliter vt naturalis Philoso-
phus, aliter vt catholicus, vt naturalis Philosophus dicerem
omne possibile esse non implicãs contradictionẽ, & oẽ non
implicans contradictionẽ esse possibile, quia physice sentiẽ
do idẽ est possibile per affirmationẽ exponibile, & per ne-
gationem exponibile, quia oẽ illud quod non implicat con
tradictionem, potest poni in esse secundũ philosophos, quia
possibile secundũ phylosophos est, quo posito in esse, nullũ
sequitur ĩpossibile, at secundũ catholicos differt possibile ꝑ
affirmationẽ a possibili per negationem, nã multa sunt pos-
sibilia per negationem, quæ non sunt possibilia per affirma-
M tionem, ut infinitum corpus esse est possibile per negationẽ
secundum quosdam, quia per potentiã diuinam fieri põt,
itẽq; mũdum esse perfectiorẽ, & cætera id genus. hæc vero
non sunt possibilia per affirmationẽ, quia nullum tale est
Dilucida- fieri aptum ꝑ principiũ inclinatiuũ existẽs in eo. ¶ Ex his se
tio. quitur quesiti dilucidatio. Nam physice sentiendo, oportet
dicere nullo pacto cœlum esse augumentabile vel diminui
bile, quia nulla specie auctionis, & nullo modo exponen-
do ipsum possibile augumentari. Sed constat cœlum nõ es-
se augumentabile per affirmationem. igitur nec per nega-
tionem, catholicæ vero dicerem cœlum esse augumentabi
le per negationem, quoniã nõ implicat cõtradictionẽ cœlũ
fieri maius per potentiam existentem in agente, & nõ in cœ
lo. Secundo dicerem cœlum non esse augumentabile ꝑ affir
mationem, quoniam in cœlo nullum est principium inclina
tiuum ad aliquam speciem auctionis. ¶ Ad rationem qua
probatur cœlũ implicare contradictionem esse maius, quia
tunc relinqueret̃ vacuũ respõdeo nec vacuũ extra cœlũ im N
plicare cõtradictionẽ, ꝓterea si deus augeret cœlũ, deus crea
ret plenũ, & si cœlũ minueret annihilaret plenũ. Quare nõ
sequit̃ cõtradictio. ¶ Per hçc soluunt̃ rationes. Ad primã di-
co ꝙ cœlũ viuit vita æterna, & nõ vita mortali, & ideo nõ
oportet augeri nec nutriri, et cũ dicit̃ vegetatiuũ esse primũ
gradũ vitæ. Verũ in rebus mortalibus, vt dr̃ secũdo de ani-
ma. ¶ Ad secundum dico cœlũ esse diuisibile secundum ra-
tionẽ mathematicã, et hac ratione est augumẽtabile, at secũ
dum rationem physicã minime, quia caret materia & con-
trario. ¶ Ad tertiã patuit solutio nã physice. deus fecit mũdũ
ab æterno perfectum, quo melior esse non potest, nec ma-
ior. catholice conceditur totum Hæc de secunda questione.

TERTIO QVERVNT si cœlũ est alterabile. Et Tertia. q.
vr̃ ꝙ sic. ¶ Primo ex eclypsi lunç, vbi constat lunã ipsam
alterari. ¶ Secundo sol in æstate est intẽsius calidus q̃ in hye
me. igit̃ calor solis gradualiter intẽdit̃. Vltra, sed omnis gra
dualis intẽsio qualitatis passibilis est alteratio. igit̃ sol alte- O
rat̃. ¶ Tertio, omne alteri contrarium est alterabile, cum om-
nis alteratio vertat̃ inter cõtraria sol est cõtrarius his inferis
rebus, quia illas corrumpit, & generat. igit̃ sol est alterabilis.
¶ Quarto, inter stellas est cõtrarietas vt inter solem & sa-
turnum, inter Martẽ & Venerẽ, vt Ptolomçus inquit. in pri
mo apotelesmatum. igit̃ inter stellas est possibilis alteratio.
¶ Vltimo inter stellas esse potest maxima distãtia. igitur cõ
trarietas, quia vt dicit̃. 10. metaphy. cõtrarietas est maxima
distantia, antecedens declaratur, quia si altera stella consti-
tuatur in ortu, & altera in occasu, hæ maxime distãt. igitur
contrariæ, & accedit ad hæc ꝙ tales stellç dicunt̃ diametra-
liter oppositç apud astronomos. ¶ In contrarium est Aristo- Põ prima.
teles in litera. Ptolomçus in primo apotelesmatum, capite
de luna volens reddere causam, cur luna est humidior cçte-
ris stellis, ait quia ipsa mutatur humorea a vaporibus ter-
rç, & ita velle videtur cœlum esse alterabile, in passibilibus
qualitatibus. ¶ Sed aduersus Ptolemçum assurgit Albuma- Obiectio-
sar primo, ea eo quia luna non est sic terrç proxima vt pos- nes.
sit humoribus terrç tefici, quippe cum vapores non vltra P
16. stadia putentur attolli (vt physici scribunt.) Secundo,
quia nec stellæ nec cœlum elementarijs qualitatibus infi-
ciuntur, vt tradit Aristoteles hic, & secundo cœli. ¶ Propter Põ Ioan.
hçc Ioannes in questionibus tenet cœlum esse alterabile al
teratione çquiuoce dicta, quç quidem est de priuatione ad
habitum, non autem alteratione vniuoca, quç est de contra
rio in contrariũ, vnde in responsionibus cõcedit cœlũ esse al
terabile alteratione perfectiua, nõ autẽ alteratione corrupti
ua. ¶ Ego vero dico ꝙ si Ioãnes intelligat de alteratione rea Declaratio
li errauit, quia nec perfectiue, nec corruptiue alterari potest positionis.
cœlũ realiter, quoniã omnis alteratio realis est in qualitati-
bus permanentibus in subiecto quç nõ solo motu locali acq
runtur deperdũtur ve, at cœlũ solo motu locali acquirit de-
perditq; qualitates, quibus alteratur, vt lumẽ & aspectum,
& cçtera id genus. igitur cœlũ nullatenus alterari potest al-
teratione reali. ¶ Quare si Ioãnes intelligit de alteratione Positio p
intentionali, recte sentit, quoniam alteratio intentionalis fit pria.
in qualitatibus momentarijs transitorijsq;, que non habent Q
permanentiã in subiecto, quçq; solo motu locali acquirun-
tur deperdunturq;, & hçc est intentio Auerrois in hoc loco, Com. 21.
qui dicit qualitates quarum alteratio non est cõtradictio se
cundũ suũ esse nõ est possibile vt sit in eo secũdũ mutationẽ
& secundũ esse, hoc est qualitates, quarũ alteratio non rea-
liter illas abijcit, nõ est possibile vt mutent̃, & sint in cœlo se Com. 11.
cundũ esse reale. Hçc Auer. idẽ. 8. metaphy. vt legẽti patet.
¶ Sic igit̃ dicendũ alteratione reali cœlum nõ esse alterabi
le, nec corruptiue, alteratione vero intentionali & in quali-
tatibus transitorijs, quç solo motu locali acquiruntur deper
dunturq;, nõ tantum est possibile cœlũ alterari, immo de fa
cto luna eclypsatur, nõ quidẽ propter mutationẽ in substã-
tia, vel in qualitate ꝑmanẽte, sed propter motũ localẽ, quia
subintrat luna ipsa vmbrã terrç. & hçc est peripatetica in-
terpretatio. ¶ Tunc ad rationes. Ad primã patet solutio. nã Sol. r õnũ.
cœlum

A cœlum est alterabile intentionaliter, & hoc pacto luna alteratur a sole. ¶ Ad secundā dico, ꝙ sol nec in hyeme, nec æstate est calidus, sed bene caloris productiuus, & magis æstate per accidens, quia magis venit ad apicem nostrum. ¶ Ad tertiam dico, ꝙ sol nec est contrarius, nec similis his, quę sunt hic, sed bene contrarius vel similis virtualiter, quia est productiuus alicuius, quæ res hę corrumpuntur vel generantur, & ex hoc non sequit̄ solē esse formaliter alterabilem, sed bñ per accidens ratione motus adductiuus conuenientis vel cōtrarij. ¶ Ad quartam astronomi appellant stellas contrarias, vel quę sunt contrariorum productiua, vel contrariarū heresum, vt dicit Ptolemæus, et hoc pacto sol & saturnus sese habent, quia sol caloris saturnus frigoris est productiuus. Saturnus & mars etiam oppositi, quia diurnus est saturnus, mars nocturnus. ¶ Ad vltimam dico, ꝙ non omnis maxima distātia est contrarietas, sed omnis maxima distantia gradualis,
B vt nūc loquimur, & hęc non est reperibilis inter stellas. ¶ Verū
C vero Ptolemęus voluerit lunā refici vaporibus terrenis in nostro libro eruditionum acutissime disputamus contra Albumasarem, & tu lege illic. Hæc de tertia quæstione.

¶ Patet autem ex dictis cur impossibile est numero plura esse ea: quæ simplicia corpora dicuntur. Simplicis enim corporis motum simplicem esse necesse est. Solos autem hos simplices dicimus esse: & circularē & rectū: & huius duas partes alterā quidē e medio: alterā vero ad mediū.

Quæ expositor. ¶ Expositor facere videtur hic nouum caput, quia vult ꝙ Aristoteles ostēdat pręter dicta corpora. v3 quatuor elementa, & quintum vniuersi, integritas nō exposcat sextū corpus sed ꝙ sit contenta hia quinque tantū. ¶ Auer. vero velle videtur
Quę Auer. com. 23. Aristo. ex dictis addere corollariū, quod ex dictis facile potest esse excerptum. Sed quouis modo exponatur, syllogismus est, quot sunt motus simplices, tot sunt corpora simplicia. quinque sunt motus simplices, quia circularis & re-
C ctus, & rectus ducitur in quatuor, quia in deorsum & sursum, & motus qui deorsum est deorsum simpliciter, vel in respectu, et qui sursum, etiam in duos, quia vel simpliciter, vel in respectu. igit̄ quinq; sunt motus simplices, & non plures, nec pauciores. igitur integritas vniuersi non plura corpora exposcit, & hoc inquit. Patet autem ex dictis & cur impossibile est numero plura esse ea, quæ simplicia corpora dicuntur, et quia dixit hoc patere ex dictis, coniectura est Aris. fecisse corollarium, vt sentit Auer. ¶ Ponit autem propositiones radicales quibus res hęc deducitur, vt Auer. ait. quarum prima est corporum simplicium motus debent esse simplices, & econtra motus simplices esse debent corporum simplicium, & per hanc vult habere Auer. tot esse corpora simplicia, quot sunt motus simplices Secunda quinque sunt motus simplices, duo primi. v3 rectus & circularis, & rectus primo ducitur in duos, quia in motū e medio, & in motum ad
D medium, & quilibet horum in duos, vt dictum est, quia motus e medio ē, aut simpliciter, aut in respectu. similiter & motus ad mediū, igitur motus rectus multiplicatur in quatuor, & circularis est vnus tantū. igitur quinque sunt motus simplices. quibus sequit̄ quinq; esse corpora simplicia, harū propositionum maiorē tangit dicens. Simplicis. n. corporis motum simplicē necesse est, per hāc vult habere tot esse simplicia corpora, quot sunt motus simplices, quę erat maior. Minorē subscribit. & inquit. Solos aūt hos motus simplices dicimus esse, & circularē & rectū, & huius videlicet recti duas partes, alterā quidē, quæ pgitur e medio, alteram vero quæ itur ad mediū, & quilibet harū duplex est, quare quinque sunt motus simplices. igitur quinque erunt corpora simplicia. hæc Aristo. & Auer
Dubiū. ¶ Sed occurres quia non vnus tantum est motus circularis, cum saltē sint duo. v3 diurnus ab ortu in occasum, & ꝓprius ab occasu in ortū. Primo motu mouetur primum mobile. Secundo vero mouentur cæteri orbes. quæ tū docet saltē mobile circulare esse geminæ naturæ. igitur erunt sex corpora simplicia. Præterea. multi sunt motus circulares, vt dicūt mathematici, qm̄ tot quot orbes,

qui sunt plures quatuor. igitur nō tantum quinque sunt mo- E
tus, nec corpora. Ad hæc motus e medio & ad mediū vnus videtur, quia aqua mouetur e medio, quia supra terrā, & ad medium, quia si remoueatur terra, veniet vsq; ad medium. Præterea. idē est descensus & ascensus, nam aer qui mouet̄ a concauo lunę ad concauum ignis descendit, & eodem motu ascendit, quia mouetur supra aquam & terram ¶ Respō- Solutio.
detur ꝙ tantum sunt tria prima corpora specie distincta, & non plura specie distincta, nec pauciora. Vbi animaduersione dignum motum circularem esse vnum tātum specie, qm̄ omnis motus circularis est circa medium, modo ferri circa medium constituit vnum motū specie simplicem. duo vero sunt recti primi motus, quia alter, quo itur ad medium, alter quo pgitur a medio, ferri autē ad mediū constituit motū simplicem rectum. ferri a medio etiam constituit alterū. igitur duo tantum sunt motus recti primi. Quare prima corpora specie & simplicia tria tantū sunt, graue videlicet & leue, et F
neutrum, & hoc Aristo. conclusit. Quia si velis multiplicare rectos motus in duos, erunt corpora simplicia quinque, ut fecit Auer. Quia si velis multiplicare rectos in duos, & circularem in tot quot sunt orbes, erunt multo plura quinque. Aris. autem tantum aspexit ad primas motus simplicis differentias, quæ sunt tres. v3 e medio, ad medium, & circa medium, & ita tria corpora tantum prima esse declarauit graue, leue, & neutrum. Auer. respexit ad primas differentias, et ad subalternas, & ideo dixit quinque, qui vellent vlterius respicere, adhuc adderent, per hæc ad primam rationem. Ad secundam principalem de motu aquæ, patuit solutio. nā aqua naturaliter mouetur ad cōcauum aeris, per accidens autem ad replendum vacuum, mouentur et aqua & aer et ignis ēt, & sic idem corpus potest ascendere per se ad vnum elementum, & per accidens descendere ad illud. per idem ad illud de aere, dicerem aerem per se descendere secundum quid respectu ignis, ascendere respectu aquę & terrę, nec est impossibile idem corpus ascendere & descendere descensu & ascē- G
su in respectu. Simpliciter vero nullum corpus est tale. hæc de dubitatione.

¶ Quod autem circulari motui non sit alia latio cōtraria multifariam quispiam fidem sumet.

¶ Conclusio quā nunc enititur probare, est motui circulari nullū motū posse contrariū esse. Necessitas capituli est (vt ex Simplicio colligitur) tum ex ante dictis, tum ex post dictis. ex ante dictis quidem, quia probauit cœlum non esse generabile nec corruptibile, per hoc quia caret contrario, probauit autem cœlum carere cōtrario, quia motus circularis, quo cœlum mouetur, caret contrario, quare in illa probatione supposuit motum circularem carere contrario. Cogitur itaq; nunc suppositionem quā tunc assumpsit, probare. ex post dictis vero, quia probauit tria tātum esse specie prima mundi corpora, graue, leue, & neutrum, vel sex, vt Auer. dixit, & hoc probauit supponendo motui circulari nullum eē H
motum contrarium, quia vbi esset cōtrarius, posset dici quod quemadmodum est duplex corpus, quod mouetur motu recto ob eius motus contrarietatem, ita etiam duplex corpus quod moueretur motu circulari, ob contrarietatem motus circularis. Hoc autem dici non posset, si motui circulari nullus motus prorsus sit contrarius. Quare propter post dicta, cogitur declarare motui circulari nullum esse motum cōtrarium. & hoc pacto Auer. exponere videtur hūc locum. vult conclusionem pręsentem esse vtilem, Tum ad ea, quæ ante dixerat de cœli æternitate, Tum ad ea, quæ postea adiecit de numero primorum corporum, quæ sunt mundo necessaria, & sufficientia. ¶ Quo vero ad verba attinet, Aristoteles per fidem intelligit (vt Auer. inquit) non abundantiam existimationis, hoc est non credulitatem, quæ habetur per syllogismum dialecticum, sed fidem perfectam, quæ est scientia per demonstrationem, procedit enim Aristo. hic non ex creditis, atq; probabilibus, sed ex necessarijs.

Multifariā ex cōpluribus ex multis.

Quæ Auer. com. 24.

¶ Primo quidem quia circulari rectum opponi maxime Rectum

1 ponimus. Nam concauum & curuum nõ solum inter se
opponi videntur. Sed etiam ipsi recto: vbi coniuncta
sint, atq; simul sumpta. Quare si qua est cõtraria. eam la-
tionem maxime, quę super rectum fit: circulari contra-
riam esse necesse est.

Rectam lineam. Vbi, particula ad dita. Simul. Cõiũctiõe per copulationem. Lationem. Motum. Rectum. Super lineã rectã.

¶ Trifariã (vt expositor inquit) potest motui circulari con-
siderari motus cotrarius, aut vt motui circulari rectus sit
contrarius, aut vt sit aliqua cõtrarietas in ipsis partibus mo
tus circularis, aut vt vni motui circulari alius motus circu-
laris sit cotrarius. Aristoteles igitur primo declarat motui
circulari motum rectum nõ esse contrarium, & incepit pri-
mo ab hac cõsideratione, quia maxime videt circularis mo
tus recto opponi, quoniam differunt specie: & genere con-
ueniunt. Pręterea, quia ex hac probatiõe quasi habetur ꝓ-
batio in alijs, vnde syllogizat hypothetice sic, si circulari
motui videtur aliquis motus cõtrarius, maxime videt mo-
tus rectus Sed rectus motus illi nõ opponitur, igitur nullus.
Maior probat, quia concauum et curuum, quę sunt circula-
K ria imperfecta, videntur cõtraria recto, quia nõ solũ inter se
relatiue opponuntur, sed etiam recto, si igitur quæ sunt im-
perfecte circularia, opponi vidẽtur recto, perfecte circulare
maxime recto videbitur opponi, quare maior patet, q; si ali
quis motus videtur oppositus circulari, maxime videtur re
ctus. minor vero disputabitur postea. de presenti ratione pri
mo tangit maiorem, quæ est illa hypothetica, et inquit. pri-
mo quidem, quia circulari rectũ maxime ponimus opponi.
est hypothetica, si motui circulari aliquis motus sit contra-
rius, maxime erit rectus, deinde subdit probationẽ, & inqt.
nam concauum & curuum non solum inter se relatiue op-
poni videntur. Sed etiam vbi ipsa coniuncta sint, atq; simul
sumpta, vidẽtur opponi ipsi recto. Hæc autem sunt imper-
fecte circularia, quare si que sunt imperfecte circularia, sunt
recto opposita, que erunt perfecte circularia videntur maxi
me recto oposita. Tunc repetit maiorem & inquit. quare si
L qua latio est motui circulari contraria, eam lationem maxi
me quæ super rectum fit spatium, circulari contrariam ne-
cesse est esse. Hęc est maior, & eius ꝓbatio. ¶ Auerroes vero
velle videtur Aristotelem nõ probare illa tria per ordinem,
sed probare syllogismo per locum a maiore q; motui circu-
lari nullus motus sit contrarius. ¶ Sed vtraq; expositio con-
uenit textui, quoniam licet hoc videatur Aristoteles facere
in principio, in processu per ordinem primo declarat rectũ
non esse contrarium motui circulari. Secundo ostendit q;
non sit contrarietas in partibus motus. Tertio q; nec vnus
motus circularis sit alteri circulari contrarius, partes pate-
bunt suis locis. verum Aristoteles vsus est hoc probandi mo
do, vt indueret primum modum esse vniuersaliorem, cum
ex eius veritate sequatur veritas cæterorum.

Quę Auer. cõ. 24. Nũ vero expõem.

Quę Auer. cõ. 24.

VLTERIVS extra textum Auer. aliquãtulum va-
gando probat circulari motui maxime rectum videri op-
positum, & sua probatio est, quia rectus et circularis viden
tur plus habere de conditionibus contrarietatis, quàm cir-
cularis & circularis, quoniam omnis circularis omni circu
M lari videtur idem motus specie. at rectus & circularis viden
tur specie differre, modo hoc est vna conditionum contra-
rietatis, vt decimo metaphy. constat. Vtrum vero omnis
motus circularis omni motui circulari sit eiusdem speciei,
secundo huius dicetur, at nunc supponatur. ¶ Vlterius Auer-
ro. probat motui circulari motum rectum nõ opponi, quod
licet Aristoteles postea faciet, ad bonũ opus Auerroes nunc
illud preponit. probat igitur motui circulari rectum non
contrariari, primo quia contrarietas est maxima distantia
secũdum lineam rectam, vt nunc sumit. at inter circularem
motũ & rectum nõ potest esse distantia secundũ lineã rectã.
igit nec cõtrarietas. Secũdo in motibus nõ est contrarietas
nisi pp loca, ut dicit quito physico. sed locus eius quod mo-
uet circulariter, & locus eius quod mouet recto motu, non
cõtrariant vt nũc supponit, & aliquãtulũ declarat, qa illud
quod mouet circa mediũ, nõ oppõitur secũdũ locũ eis quę

Quę Auer. cõ. 24.

mouentur, vel ad mediũ, vel e medio, ut est notũ. igitur circu N
lari motui non videt rectus opponi. Tertio si motui circula
ri esset rectus motus cõtrarius. Tuc coelũ elemẽtis esset cõtra
riũ, quoniã motus contrarij sunt corporũ cõtrariorum, vt sę
pe est dictum. Quod vero coelũ nõ sit elemẽtis contrariũ, ꝓ-
bat. quia tũc oporteret coelũ & elemẽta motu inter se trãsmuta
ri, vt ignis in aquã, & ecõtra. at cõtrariũ videt, coelũ. n. ele-
mẽta cõseruat, cũ cõtineat illa, immo est elemẽtis quasi for-
ma conseruatrix, cũ omnis virtus cõtiguet inde, vt dr̃ primo
metheo. hęc Auer. de cõtrarietate motus recti & circularis.
¶ Cõmẽ. vero sequẽti declarat Auer. duo primo q; rectũ vi-
det opponi curuo & cõcauo. Secũdo q; ꝑpter hoc magis op
poni videt circulari. primũ declarat ex definitionibus, quia
rectũ est cuius omnes ptes sunt æquales. Curuũ vero cuius
vna ps supeminet, cõcauũ etiã cuius una pars eleuat, & sic
sequit rectũ opponi illis saltem secũdũ quid, hinc declarat se
cundũ, nã si rectũ opponit illis secũdũ qd, quia pticipat circu
laritatis, maxime vr̃ opponi circulari, quoniã simpliciter cir O
cularis omnes ptes sunt inæquales. & sic patet propositũ.
Animaduerte tamẽ vt recte Auer. inquit. rectũ et curuũ atq;
cõcauum opponi, sed aliter illa inter se, aliter recto. Nam in
ter se curuũ & concauũ opponuntur relatiue, recto vero si
opponãtur, opponuntur contrarie. hęc Auer. circa textum.
¶ Sed circa hæc quę Aristo. inquit. sunt dubitatiões non paruæ.
Prima est contra rationẽ Aristo. quoniã illa concessa, sequi
tur motũ rectum non habere motũ contrarium, quia per for
mam rõnis Aristo. si motus rectus haberet aliquẽ motũ con
trarium maxime videt circularis, quia per rõnem Aristo. cir
cularis dr̃t specie a recto. Sed circularis non videtur con-
trarius recto igit nullus alius. & ita nec rectus recto. & ꝑ cõ
sequens motus sursum & motus deorsum minus videntur
contrarij, cum sub eodem mẽbro contineantur, vtpote sub
recto vel põt aliter dubitatio oriri, quia minus videtur mo
tus deorsum contrarius motui sursum, quam rectus circula
ri. Sed motui sursum contrariatur motus deorsum. igitur re
cto contrariatur circularis. Maior patet per rõnẽ Aristote. P
quia rectũ & circulare differũt spẽ, & genere cõueniũt. ¶ Se
cundo dubitatur, quia rõ Aristo. supponit motum rectũ &
motum circularem esse eiusdem generis. Sed hoc videtur fal
sum, primo quia corruptibile & incorruptibile differunt spẽ
& genere, vt vbiq; colligitur e peripateticis contra Plato-
nem, constat autem rectum motum esse corruptibilem, cir-
culare æternum. Secundo quia in lib. de substantia orbis sem
per Auer. inquit. æternis & corruptibilibus nihil esse cõmu-
ne vniuocũ. at circularis motus æternis cõpetit. rectus cor-
ruptibilibus. ¶ Tertio dubitatur, quia rõ Aristotelis videtur
consistere in hoc, q; quia rectus & circularis non sunt ad cõ
traria loca, motus rectus & circularis nullatenus sunt con-
trarij. Modo hoc videtur falsum, quia Auerro. quarto phy-
sicorũ coelo assignauit medium mundi pro loco. & leuibus
corporibus concauum lunæ. Modo hęc loca opponi viden-
tur, cum maxime per lineam rectam distẽt, Quare & loca,
& motus, & corpora, videntur contraria. ¶ Dubitat exposi
tor &c. Quarto, quia Aristo. ait circulari maxime cõtraria-
ri rectum. Modo hoc videtur erroneum, cum in præsentis Q
dictũ sit figuræ nihil esse cõtrariũ, rectum vero & circulare
sunt drĩæ figure. ¶ Quinto Philoponus hoc redarguit Arist.
Nã Aristo. ait concauum & curuũ opponi secundum resolu-
tionẽ. Sed hoc vr̃ falsum, quippe cũ relatiua simul sint, atq;
non sint, fieri aũt põt, vt hęc non simul sint. Nã põt sphæri-
cum corpus exterius eẽ curuũ, & interius non concauũ, vt
pila. Igit concauũ & curuum non semper sunt simul. ¶ Sex
to dubitant nõnulli & perite, quia motus circularis saltem
habet priuatiue oppositũ. s. quietem. mõ termini generatio
nis sunt priuatio & forma. Si igit ex natura motus sup na-
turam formæ arguit. Inueniet forma coeli habere saltẽ priua
tiue oppositũ, & sic ipsam inueniemus terminare mutatio-
nem in substantia. arguo igitur contra Aristotelẽ q; si ratio
sua valeret, tunc coelum esset corruptibile, vtrum vero
circulari motui sit motus aliquis contrarius postea dispu-
tabitur.

Quę Auer. cõm. 25.

Dubitatio prima.

Secunda

Tertia

Cõ. 43. & 45.

Quarta

Quinta

Sexta

A tabitur. ¶ Nunc autem nobis sufficiat saltem defendere rationem Aristotelis, et dubitationes hasce refellere. Verū ante hæc non est inutile tangere opiniones quasdam.

Excusatio.

Prima pō.

¶ Iuniores itaq; tenent primo motui circulari cœlesti nullum motuum esse contrarium, quia si quis esset, ille esset in rerum natura, quoniā contrariorum si alterum est in rerum natura, & alterū. at nullus motus est talis in rerū natura, oporteret.n. eē per eandem lineam omnino vel æquiualentem, & ita oporteret esse ab occasu in ortum per meridiē & super eosdem polos, & super lineam eādem. at talis nullus est, quia perpetuo cœlū mouetur ab ortu in ipsum occasum p meridiem. igiť nullus est dabilis huic cōtrarius ab occasu in ortum per meridiem, & per eosdem polos, & eandem lineam. Secūdo tenent in his inferioribus motui circulari esse dabilē contrariū, quia imaginari possumus duos motus circulares alterū ad vnam regionem, & alterum ad oppositā per eandem lineam, & super eosdem polos, & circa eandem axē. B Modo tales videntur contrarij. Tum quia incōpossibiles in eodem. Tum quia mutuo receptibiles in vno eodemq; subiecto.

Cōfutatio Albertillę.

¶ Sed obijcit albertilla & sapide, quia motus eiusmodi possunt intense continuari. igitur non sunt contrarij per regulā quinti libri physicorū, & antecedens deducit longis verbis, quæ vide:

Cōfuta. nostra.

¶ Melius potest hæc positio refelli. q; videlicet ad motus contrarietatē sunt per necessaria quatuor, quorū primum est vt sint ad loca cōtraria pariliter, defectu cuius motus hi qui fiunt ad latus non sunt, contrarij, quia talia loca possunt non esse contraria. Secundum est vt fiant super lineam breuissimam, quæ est recta secundum geometras. quā ob causam recto moti circularis non contrariatur. Tertium vt fiant super eandem lineam, vel ęquiualentem, qua ratiōe motus stellę non errantis & motus saturni non contrariantur, quia non fiunt per eadem lineam, nec super eosdem polos, C nec circa eandem axem. Quartum vt si alter sit naturalis, alteri contrarius sit eadem præter naturalis. Quamobrem motus terræ deorsum non contrariatur motui ignis deorsum, cum vterq; secūdum speciem sit naturalis terræ. Ex his refellitur positio. Nam licet illis motibus quo fingunt, nō nulla horum competant, tamen deficit secūda conditio, non enim fiunt super lineam rectam, & propterea non possunt esse contrarij secundum perfectam rationem contrarietatis, hanc enim contrarietatem sic completam Aristoteles remouet a motibus circularibus.

Cōditiōes cōtrariorū motuum.

Quę expositor.

¶ Expositor vero ait in omni genere reperiri differentiarū contrarietatem, non tamen specierum, licet enim rationale et irrationale sint contrarię differentiæ, non tamen homo & equus sunt specie cōtrarij. vult igitur inter motum rectum & circularem esse contrarietatem secundum differentias, non autem secundum species, et ita concedit in cœlo contrarietatem, quia secundum differentias, & non secundum species, immo in cœlo est contrarietas secūdum differentias paris & imparis, recti & circularis, & id genus. Hæc expositor.

Dubitatio contra pōtem.

¶ Ego vero multum ambigo quonam modo differentiæ specierum possint esse contrariæ secundum omnes conditiones, & species quas illę differentiæ constituunt, non. D Nam omnis contrarietas est propter formas, modo differentię specierum, aut sont formæ illarum, aut colliguntur a formis, igitur vbi differentiæ erunt contrariæ perfecte, formæ specierum erunt contrariæ, quia differentiæ, vel sunt formæ, vel ex formis collectę. vbi autē formę specierum erunt contrarię, species erunt contrarię formaliter. igitur non stat differentias esse cōtrarias, & species nō esse contrarias.

Dilucidatio.

¶ Propterea quicquid velint alij, peripatetice sentiendo, dico q; cōtrarietas motuum nonnunq; pro oppōne priuatiua intelligitur, vt Auer. inquit in physicis, nō nunq; pro oppōne quę est maxima distantia secūdum lineā rectam eandem vel ęquiualentem ab vno loco opposito ad alterū scđm duos motus, quorū vnus est alteri naturalis, & alter eadē violentus, interdū pro incompossibilitate motuū vel formarū in eodē secundū aliquas cōditiones. Si igiť loquimur de oppōne priuatiua, sic circulari motui respōdet contrarium quia respondet quies secundum peripateticos.

Vnde cælo non repugnat quies saltem secundum partē, & E si non secundum totum, quiescit enim cœlum a reuolutione hesterna, & est in potentia ad reuolutionem futuram, & hanc non negat Aristoteles in cœlo atq; motu cœli, non enim ex contrarietate motus hac sequitur cœlo in esse contrarium in substantia positiuum, immo nec priuatiuum, stat enim alicui motui conuenire contrarium priuatiue, & tamē mobile quod naturaliter mouetur illo motu, nullum habet contrariū aliquo pacto, vt de cœlo ipso diximus. Vnde contrarietas positiua motuum arguit cōtrarietatem mobilium, quæ naturaliter mouentur illis motibus. Contrarietas vero priuatiua nullatenus causa est, quia positiua contrarietas motuum proficiscitur e formis mobilium, omne.n. quod naturaliter moueť, mouetur a sua forma. Priuatiua vero cōtrarietas e formis non exit. Nā in accidentibus pura accidentis priuatio reperiri potest, quæ nullam formam positiuam inseparabiliter comitetur. Quare stat motum cœli habere contrarium priuatiue, & cœlum esse omnino absolutum a contrarietate. Sin autem loquitur de contrarietate positiua, F sic inter circulares motus est dabile contrarium, non quidē secundum omnes coaditiones, sed secundum aliquas, ut dictum est. Aristoteles vero remouet a motu cœli contrarium positiuum, & secundū omnes conditiones requisitas ad veram contrarietatē. his elucidatis, ad dubitationes dicamus, & ad primam primo, dico q; non sunt cętera paria, primo q; licet ratione habita ad differentiam quæ est inter motum rectū & circularem, recto motui videatur circularis magis contrarius, ratione vero cæterarum conditionum recto magis rectus contrariari videtur. Tum quia non omnis rectus omni recto est idem specie. Tum quia motus recti effici possunt super lineam rectam, circulares minime. Ideo valet si circulari competit motus cōtrarius, ille esset rectus, quoniā rectus differt specie a circulari, at circularis a circulari minime. de recto vero, non est ita, quia recto potest assignari motus contrarius rectus. Tum quia rectus potest specie differre a recto. Tum quia effici possunt super lineam rectam, per idem ad secundam. Nam motus sursum & deorsum magis habent de ratione contrariorum, quā rectus & circularis. G Tum quia habent sufficientem differentiam, quæ est specifica. Tum quia fieri possunt super lineam rectam, & etiam propter alias causas. ¶ Ad tertium, quæ est secunda dubitatio, potest defendi motum rectum & motum circularē esse eiusdē generis, quia ambo sunt in prædicamento ipsius. vbi. Nam vt dicitur quinto physicæ auscultationis ad tria prædicamenta est motus, & localis ad vbi, quare omnes locales sunt eiusdem generis vbi, quod etiam Auerroes asserit contra Auicennam. quarto physicæ auscultationis sic igitur defendi potest motus hosce esse eiusdem generis. *Com. 43.* Tunc ad primam dico q; dictum illud locum habet in substantijs tantū. In illis enim corruptibile & incorruptibile differunt genere. In accidentibus vero minime. vnde secūdum Auerro. dimēsio terminata, & dimensio interminata sunt eiusdem generis, & tamen altera est æterna, altera corrupubilis. Causa vero cur in substantijs auctoritas illa locum habeat, non autē in accidentibus est, quia omnis substantia est incorruptibilis per hoc quod caret materia & contrario, corrupubilis H vero econtra, quia est in materia, & habet cōtrariū. Quod autem caret materia & contrario: est substantia separata: quod habet materiam & contrarium: est substantia composita. Constāt autem apud peripateticos substantiam separatam differre genere a substantia composita, quicquid velit Plato: accidens vero esse potest corruptibile, non tantum quia habet contrarium, & subiectum: sed quia sequitur formam morticinam: potest esse ęternum: & habere cōtrariū, quare ęternum & corruptibile in accidentibus non efficiunt differentiam generis, quia possunt alterum esse æternum, & alterum corrupubile, tamen ambo habere contrariū & subiectum. In substantijs vero sic, propter rationē tactam. ¶ Ad dicendum Auerrois in libro de substantia orbis, dico q; habet locum in omnibus alijs pręter motum. Nam motus idē

1 genere poteſt cœlo & elementis conuenire,& ſi obijceres q tunc cœli dimenſio,& dimenſio interminata erunt eiuſdem generis,quia ambæ æternæ,dici poteſt dimenſionē interminatā eſſe ſaltem corruptibilē ſecūdum terminos. ⁋ Ad tertiam, dico q licet illa loca ſint contraria,tamen illa loca nō ſunt contraria,quatenus ſunt termini motus. Pręterea,licet illa loca ſint cōtraria,non ſunt acquiſita modo cōtrariorum. ad dubitationē expoſitoris,ipſe optime ſoluit,verbum Ariſ. eſſe ꝓpoſitionē hypotheticā,in qua ſtat antecedēs & conſequens eſſe falſam,& tamen totā eſſe verā. ⁋ Ad quintam Philoponi & expoſitor optime reſpondet, q Phyloſophus loquitur de concauo & cōuexo quatenus inueniuntur in linea,& nō in corpe. ⁋ Ad ſextā patuit ſolutio in dilucidatiōe.

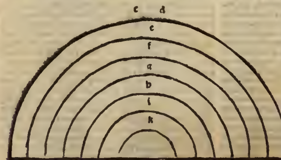
Contrariæ ſuīt in recta, Sup linea recta.

⁋ At hę quę ſuper linea recta ſunt,inter ſe contrarię ſunt ob loca. Surſum enim atq; deorſum & differentia loci,et contrarietas eſt.

⁋ Syllogiſmus literę(vt dicebatur)erat. ſi motui circulari ē aliquis motus contrarius: maxime eſſet rectus. at rectus nō eſt. igitur motui circulari nullus eſt motus cōtrarius. maior
K iam probata eſt: & optime diſputata. at nunc minor probatur in textu, & arguit ſic, lationes rectæ, quæ ſuper linea recta ſunt, inter ſe contrariæ ſunt ob loca. igitur nulla latio recta poteſt eſſe circulari contraria, aliter vni motui ſimplici eſſent plures motus contrarij,quod ſupęrius eſt reprobatum. Quod vero rectæ lationes quæ ſuper linea recta fiunt, ob loca ſint cōtrariæ,probat ex eo,quia ſurſum & deorſum ſunt. Tum loci differentiæ. Tum locorum contrarietates, locus enim diuiditur per ſurſum atq; deorſum,itemq; & loco ſurſum contrarius eſt locus,qui eſt deorſum. Quare motus rectus ſurſum & motus rectus deorſum ob loca contrarij ſunt, & ſic patet ſyllogiſmus totus, quo probauit motui circulari rectum non eſſe contrarium. ⁋ Auer. vero preſenti
Quę Aue. co.16. commen. probat totum hoc ſenſu. & inquit. & hoc quod dixit Ariſtoteles,eſt manifeſtum ſenſui,quoniā ſi corpora cœleſtia eſſent contraria elementis,corrumperetur hic mundus inferior ſtatim propter exceſſum magnitudinis cœlorum ad
L elementa. & probat conſequentiam etiam ratione Ariſtotelis in libro metheororum. qua refellit poſitionem Pithagorę dicentis cœlum eſſe ignem,arguebat enim Ariſtoteles, q ſi cœlum eſſet ignis,omnia elementa deſtrueret in tēpore breui. per hæc igitur vult habere cœlum non eſſe contrarium elementis,& ſi cœlum non eſt contrariū elementis,nec motus cœli erit contrarius motui elementorum, & ita motui circulari rectus non eſt contrarius. hæc Auer. hic,& ſuperiore commen.

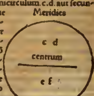
⁋ Deinde ſi quis opinetur eandem eſſe rationem quæ eſt & in recta linea eſt verbum additum: & in circulari: eam enim quæ ab. a. in. b. lationem contrariam eſſe ei quæ ab
Finita eſt. Finitur vna eſt. ipſo. b. in. a. eam quæ in recto dicit: hæc enim finita eſt. Circulares vero circa eadem puncta erunt infinitæ.

M

⁋ Nunc ſecundo oſtendit motui circulari non eſſe cōtrarietatem dādam ſecundum partes, vbi animaduerſione dignū, q cōtrarietas in partibus motus circularis poteſt trifariam intelligi, aut quatenus accipitur ſecūdum diuerſas portiones circuli,quę deſignantur inter duo puncta,& ſecundum eandem regiōem,vtpote inter a. b. per. c. d. &. e. &. f. & cęteras portiones quę ſecūdum eandem regionem deſignantur, aut ſecundum eundem ſemicirculum,vtpote ab. a. in. b. per. c. d. & ab ipſo. b. in. a. per eundem ſemicirculum. c. d. aut ſecundum diuerſos ſemicirculos, vtpote ab. a. in. b. per meridiem,& ab ipſo. b. in. a. per medium noctis, per ordinē igitur Ariſtote. primo oſtēdit i partibus motus circularis nō eſſe cōtrarietatem ſecundū diuerſas portiones. quę accipiuntur inter pūcta. a. b. et vtitur ea ratione qua ſupius vtebatur, quia portiones eiuſmodi poſſunt eſſe infinitę, et ita motus,qui ſup eiuſmodi portiones fierent, eſſent infiniti,quare vni motui contingeret motus infinitos contrarios eſſe. Inquit. Deinde ſi quis opinetur eandē eſſe rationem,quæ eſt & in recta linea, & in circulari,nam eam quę ab. a. in. b. lationem contrariam eſſe ei,quę ab ipſo b. in. a. ſup. dicit,hic quidē ſi hoc dicit,non in circulari,ſed in recta linea dicit,cuius cauſam addit, quia hęc linea inter. a. b. eſt finita,hoc eſt vna,circulares vero inter eadem. a. b. poſſunt eſſe plures atq; infinitæ. Quare dicens lationem ab. a. in. b. eſſe contrariam ei,quæ eſt ab ipſo. b. in. a. non in circulari linea dicet,ſed in recta animaduerſione dignum aliquē poſſe exiſtimare intra. a. b. puncta fieri motus contrarios, vtpote exiſtimando motus ab. a. in. b. eſſe cōtrarium motum ab ipſo. b. in. a. & quia hæc exiſtimatio videtur fieri poſſe tam per circularē q̄ per rectam lineā. Ariſtoteles occurrit & oſtendit hoc non eſſe exiſtimabile, niſi in recta linea, vel in circulari ratione rectæ. cuius cauſam tradit,quia inter puncta. a. b. vna tantū cadit linea recta,infinitæ vero circulares, at cū contrarietas ſit vnius ad vnū,iure inter. a. b. pūcta nō poteſt exiſtimari contrarietas motuū,niſi quatenus ſiunt in linea recta,vel in circulari ratione rectę lineæ. ⁋ Ex hoc colligitur ſyllogiſmus ſi in partibus motus circularis intelligeretur contrarietas ob diuerſas portiones deſignatas ſuper a. b. puncta, eſſet quatenus exiſtimaretur motus ab. a. in. b. & ab ipſo. b. in. a. eſſe contrarios in circulari linea vltra,ſed hi non ſunt cōtrarij,quatenus intelliguntur ſuper linea circulari,quia ſuper. a. b. puncta circulares lineæ fieri poſſunt infinitæ,ſed quatenus intelliguntur ſuper linea recta,quæ ſup a. b. puncta eſt vna,igitur in partibus motus circularis non eſt cōtrarietas ſecundū diuerſas portiones circuli deſignatas ſuper eadē puncta,hęc eſt vis textus,& ſyllogiſmus. ⁋ Quo vero ad verba attinet,debes ſcire q Ariſto. dixit,hæc. n. finita eſt, & græce ſcribit αυτη γαρ πεπέρανται hoc eſt, hæc. n. finitur vel finita eſt, nā accepit finitā eſſe pro vnā eſſe. q. d. hęc. n. vna eſt inter duo puncta, at circulares lineę ſunt plures, quia infinitę. ⁋ Occurrit Philoponus huic rationi, vt Simplicius narrat. primo quia ratio Ariſtotelis deducit ad hoc q infiniti motus eſſent infinitis cōtrarij,et nō quod vni eſſent infiniti motus contrarij, declarat quia motui facto ab. a. in. b. per. k. lineam circularem non is motus eſt contrarius,qui fit ab ipſo. b. in a per. i. circularem,ſed per eandem portionem. k. & ſimiliter motui facto ab. a. in b. per. i. portionem non eſt contrarius is, qui econtra per. h. portionem, ſed per eandem. i. portionem, & ſic de cæteris quare infiniti erunt infinitis contrarij,& nō vni.

N, O, P, Q (marginal section letters); Sēſus tex.; Syllo.; Verborū pōderatio & expō.; Obiectiões Philoponi

Hoc

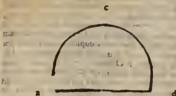
A Hoc autem non videtur absurdum, sed necessarium. secūdo occurrit, quia eadem absurditas videtur sequi in rectis. Nā quemadmodū inter duo puncta possunt infinitæ portiones circuli describi, ita a centro mundi ad circunferentiā pūt describi infinitæ lineæ rectæ. Quare iuxta vim rationis Arist. vni motui recto essent infiniti recti contrarij. ¶ Sed Philoponus errauit, & Aristo. non intellexit. Aristo. enim supposuit motus ab. a. in. b. & econtra ab ipso. b. in. a. contrarios esse secundum contrarietatem. a. b. terminorum, quemadmodum accidit in rectis ipsis motibus, contrarietas vero. a. b. terminorū eiusdem rationis est in omnibus illis motibus qui fiunt per eas circuli portiones, quas descripsimus, vnde & Aristo. dixit. Deinde si quis opinetur eandem esse rationem, quæ est & in recta linea, & in circulari. Ad denotādum q supposuit motus illos non aliter esse contrarios, quā recti sunt cōtrarij, vtpote ratione terminorū. a. b. Quia si hęc suppō vera sit, sequitur q quilibet motus qui fit ab. a. in. b. per quamuis portionem circuli, sic contrarius motus qui fit

B ab ipso. b. in. a. quæ ratio docet, q nō solum vni motui sint infiniti contrarij. Sed quod cuilibet infinitorum motuum ex vna parte incipientium contrarietur infiniti motus, qui ex parte contraria incipiunt, vt recte expositor Simplicium interpretatur. ¶ Ad secundam recte Simplicius et expositor dicunt q omnes lineæ quę e centro deducuntur ad circunferentiam sint æquales, & ideo eandem designant distantiā inter contrarios terminos, quo sit vt in omnibus eadem sit ratio contrarietatis, quæ maximam importat distantiam. lineę vero curuæ quę infinitæ describuntur super eadem pūcta, sunt inæquales, quapropter in illis eadem non est contrarietatis ratio, cum non sit vna eademq; distantia secundum curuam lineam accepta. & sic cessant Philoponi obiectiones. ¶ Auer. vero textum præsentem videtur aliter interpretari, vult. n. Aristotelem remouere cauillum, quia posset quispiam dicere in circulari motu esse contrarietatem quemadmodum in recto. Nam vt motus qui est ab. a. in. b. contrariatur ei motui, qui est ab ipso b. in. a. ratione contrarietatis terminorum. a. b. per lineam rectam sic motus ab. a. in b. per arcum. c. d. est contrarius motui facto e contra ab ipso. b. in. a. per arcum. e. hunc cauillum refellit Aristoteles, & ostendit non esse simile, quia non est dicēdum motus ab. a. in. b. & ab ipso. b. in. a. esse contrarios ratione arcus. c. d. & arcus. e. quemadmodum ratione lineę rectæ. a. b. Quod autem non sit simile, vult Auerr. Aristo. demonstrare, & demonstrationem eius fouet duabus suppositionibus, quarū prima est, q vni vnum duntaxat est contrarium, hęc suppositio non semel in hoc libro est declarata, & in. 10. meta. demonstrata. Secunda est quod contrarietas proprie solum per lineam rectam describitur. probat, quia contrarietas motuum describitur per maximam terminorum distantiam, vt. 10. metaphysi. deducitur terminorum maxima distantia est linea recta, quæ est vna tantum inter terminos. Nam inter duos terminos vna linea recta tantum

D describitur, quæ est maxima, qua nulla maior, describi potest, & minima, qua nulla minor. at inter duos terminos infinitæ curuæ assignari pñt, quarum altera est semper altera maior, ac maior. igitur contrarietas motuum solum per lineam rectam est describenda. ¶ Ex his suppositionibus syllogizat Auer. dupliciter. primo longitudo recta ē motus recti. igitur contrarietas motuum non inuenitur nisi in motu recto. vnde syllogismus componitur, secundum longitudinem rectam est motuum contrarietas. secundum longitudinem rectam fiunt motus recti. igitur in tertia figura contrarietas motuum est secundum longitudinem rectam. Secundo syllogizat secundum infinita non est cōtrarietas motuum. lineæ curuæ sunt infinitæ. igitur secundum lineas curuas non est motuum contrarietas. Maiorem probat, quia si secundum infinita esset motuum contrarietas, tunc vni essent infinita contraria, contra primam suppositionem. Hęc Auerroes, quæ quantum textui consonent, tu animaduertas.

Que Auer. comen. 27

¶ Similiter autem & in semicirculo vno, vtpote ab ipso g. in. d. & ab ipso. d. in. g. Eadem enim in diametro est. Semper enim vnūquodq; per lineā rectam distare ponimus. B

¶ Secundo ostendit q non est cōtrarietas in partibus circularis, quę accipiuntur secūdum eundem semicirculum, posset enim aliquis dicere q motui qui est super vnam circuli portionem vtpote ab. a. in. b. non contrariatur quilicet motus qui est a. b. in. a. per q̄uis portionem, sed per vnam eandēue, vtpote qui per vnū semicirculum a. g. in. d. per. c. cōtrariatur, motui qui est super eūdem semicirculum a. d. in. g. per c. regionem. Contra obijcit, & ratio cōponitur sic, contrarietas sumitur penes maximam terminorum distantiā, linea curua non est maxima distantia. igitur penes illam non sumitur contrarietas. Quare in partibus motus non potest esse contrarietas, nec secundum eundem nec secundum diuersum semicirculū. Inquit. Similiter autē & in semicirculo vno est cōtrarietatis ratio, vt in semicirculis pluribus. & ad dit exemplum. & inquit. vtpote ab ipso. g. in. d. & ab ipso. d. in g. & tu intelligas per. c. regionem. q. d. q; quemadmodū non poterat accipi ratio contrarietatis per semicirculos plures, ita nec per semicirculū vnū cuius causam subdit, q ratio contrarietatis que sumeretur in vno, & in pluribus semicirculis eadem est. Nā ratio illa nō potest esse nisi linea recta qua est inter. a. d. Modo hic linea recta. a. d. vna eademq; ē siue super illa vnus, siue plures constituantur semicirculi, & quod illa ratio esse non possit nisi linea recta, probat. & inquit. Semper enim vnumquodq; maxime distare ponimus per lineam rectam, & per hoc vult habere minorem syllogismi. vz q linea curua non est maxima terminorum distantia, sed linea recta. Dictum est enim super duo puncta constitui non posse nisi vnam tantum lineam rectam: propterea est minima & maxima & vna. lineę vero curuę possunt eē infinitę super eadē puncta, et sic patet vis syllogismi. G

Que Auer. comen. 28

AVERROES VERO parum differens ab expositoribus, velle videtur Aristotelem remouere cauillum hūc, quia posset dici super duo puncta non posse constitui nisi vnum semicirculum eiusdē circuli, & ita videtur esse vnus inter puncta cōtraria, preterea videtur esse maximus & minimus, maximus quidem quia maior eiusdem circuli constitui non potest, & minor eiusdem circuli etiam constitui non potest, si enim maior vel minor semicirculus super puncta. a. d. constitueretur non esset vnius & eiusdem circuli, qa eiusdem circuli vnus est semicirculus, vna quoq; medietas tātum, quare motus ab. a. in. d. per. c. semicirculum videtur contrarius motui. a. d. in. a. per. c. semicirculum, quoniam est super maxima distantia & vna distantia & minima. Cōtra obijcit Aristoteles, & supponit ex. 10. meta rationem contrarietatis non posse sumi a linea curua in eo quod curua, sed in eo q eius basis est linea recta, pbat. quia ideo vnus tantum semicirculus super. a. d. puncta eiusdem circuli formatur, quia super vna linea tantum recta quæ est a. d. collocatur. igitur prima ratio contrarietatis non est a semicirculo, sed a recta linea, que est illius semicirculi vna basis. hunc Aue. dupliciter componit syllogismum, primo sic, maxima distātia non est nisi in linea recta. Contrarietas est maxima distantia. igitur contrarietas non est nisi in linea recta. Secundo sic, remotio in fine non inuenitur nisi in recto. Con- H

I trarietas est remotio in fine. igitur contrarietas non inuenit nisi in recto. Sed hic syllogismus in nullo fere differt a primo, vel potest secundo principaliter aliter componi, que mouetur, contrariantur. quatenus mouentur modo contrario ab extremis diametri. igitur non quatenus mouentur ab extremis semicirculi. antecedens supponit tanquã per se notum, tum ex dictis, tum ex decimo metaphyc. consequentiam non aliter probat, quia ipsam patere supponit: quoniam non possunt aliqua contrariari duplici ratione cum vni vnum sit contrarium, & secundum vnam rationem. Hæc Auerro. & optime.

Obiectio-nes Philoponi Prima. ¶ Obijcit vero Philoponus contra Aristotelem hic: quia geometræ & astrologi non solum accipiunt quantitatem lineæ curuæ per lineam rectam, sed econtra: quippe cum quantitatem arcus per cordam, & chordæ per arcum doceant sumere. Docet enim geometra per diametri quantitatem colligere quantitatem circuli, & e contra quanitatem diametri per quantitatem circuli. Præterea. astronomi docent quantitatem stellę per quantitatem diametri eius, & econtra.

Sol. Simplicij. ¶ Sed soluunt & optime. K Nam multum refert loqui de distantia duorum terminorum: & de mensura diametri inter illos duos terminos collocatæ. Nam potest & diameter per arcum, & arcus per diametrum mensurari, vt probat ratio. Verum distantia duorum terminorum non nisi per lineam rectam colligi potest, vt diximus: eo quia si super illa duo puncta non collocatur nisi vnus semicirculus eiusdem circuli, hoc nõ est nisi quia vna tantum linea recta super illis cõstituitur. Quare prima ratio distantiæ duorum terminorũ, non nisi a recta linea accipitur, vel facilius dici potest, q licet iam a semicirculo siue curua linea, quã a recta linea quantitas & distantia duorum terminorum accipi possit, prima tamen ratio accipiendi illam distantiam est a linea recta, & non a curua, & hoc vult Aristote. vt Auer. indicat in commen.

Secunda obiectio. ¶ Secũdo obijcit idem Philoponus. Nam in cœlo maximam distãtia est inter duo puncta opposita, vtpote inter caput arietis & caput libræ, vnde & astronomi propter hoc accipiunt oppositionẽ stellarũ. L Quia si cõtrarietas est maxima, potest secundum hanc diametralem distantiam in motu cœli attendi contrarietas.

Sol. Tho. ¶ Soluit expositor & dicit q illa distantia maxime attendit secundum quantitatem diametri, & non secũdũ quantitatẽ semicirculi, alioquin plus distaret principium arietis a principio sagittarij, quod respicit trino aspectu, quã a principio libræ, quod respicit aspectu oppõnis. Hęc expositor.

Obiectio ¶ Et videtur mihi q verum dicat, sed oon per veram rationẽ, non. n. aries respicit sagittarium aspectu trino ex ea parte, qua respicit libram, nam librã respicit per aspectum oppositionis duplici ratione, quia tam per successionẽ signorum, quã contra successionẽ signorum, quoniam vtroq; modo est maxima punctorum. distãtia, et aries sagittarium respicit trino aspectu vna ratione tantum. quia contra successionem signorum, per successionem enim signorum aries sagittarium nulla ratione respicit, & propterea astronomi volunt arietem respicere leonem & sagittarium trino aspectu, leonem quidem per successionem signorum & sinistra radiatione, M sagittarium vero contra successionem signorum, & dextra triangulationem, & sic videtur q ratio expositoris astronomiam non sapiat.

Approbatio solutionis. tamen sua solutio vera est, quoniam caput arietis & caput libræ opponuntur, quia maxime distant, distant vero maxime, non propter arcum cœli, sed propter lineam rectam, que inter illa collocatur, quare in motu circulari oon potest assignari propter hoc ratio contrarietatis, & hoc recte dicunt expositor & Simplicius.

Facies ¶ Simili ratione & si quispiam circulum faciẽs lationem eam quę in altero fit semicirculo: ei contrariam posuerit: que fit in altero: verbi causa: in toto circulo eam quę est ab. e. in. z. super. h. semicirculo: ei que est ab ipso. z. in. e super. d. semicirculo.

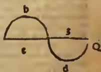
Describẽs Verbũ. fit E additum b a d &

¶ Tertio ostendit q non est contrarietas in motu circulari secundum duos semicirculos diuersos. verbi causa. sit vnus circulus, cuius diameter est. e. z. diuidens ipsum in duos semicirculos, in quorum vno. h in alio. d. describatur, posset itaq; aliqs dicere q motus q ẽ ab. e. i. z. p semicirculum h, ẽ cõtrarius motui, qui est ab eodem. e. in idẽ. z. per semicirculũ. d. N probat igitur Aristote. q tales motus semicirculares non sint contrarij per illam eandẽq; rationẽ, qua & primum improbabatur. vt q distantia inter. e. d. z. & distantia inter. e. h. z. non mensurant O semicirculis, sed diametro. e. z. igitur contrarietas in talibus non est ratione semicircularitatis, vnde inquit. Simili ratiõe supra confutabitur, si quis circulũ faciens & describens, lationem eam, quę in altero est semicirculo, ei contrariam posuerit, quæ fit in altero, & quia exemplis magis capimus, inquit. verbi causa. in toto circulo, eam quę est ab. e. in. z. super. h. semicirculo ei quę est ab ipso. z. in. e. super. d. semicirculo. Dico simili ratione improbatur, quia (vt dictum est) contrarietas est maxima distantia, maxima autem distãtia mensuratur recto, & non curuo, quare eiusmodi motus semicirculares contrarij nullatenus esse poterunt.

¶ Præterea & si hæ contrarię sint: non tamen ob hoc hę quæ super toto circulo sunt: inter se erunt contrariæ.

¶ Demum ostendit q dato q iste partes motus circularis essent contrarię. Non tamen propter hoc sequitur contrarietatem esse in motibus circularibus secundum totum. Et P inquit. Præterea & si hæ, supple lationes partiales contrarię sint, non tamen ob hoc hæ, quæ super toto circulo sunt, inter se erunt contrarię. igitur motus circularis secundum totum contrarij esse non possunt. hæc Aristoteles.

CIRCA præsentem & præcedentem textum, quid velit Aurrroes, non satis explicate intelligitur. Tum ex malis Quę Au. co. 28. eius translationibus. Tum ex mala textus interpretatione, tamen dicam quæ videntur ex suis verbis intelligi, & si minus consonabunt, tu qui es curiosus suæ doctrinæ, perquire melius. Videtur igitur Auerroes velle quòd Aristoteles remoueat cauillũ. posset enim quis dicere semicirculares motus esse contrarios imaginando lineam rectam. e. z. & duos semicirculos. videlicet. e. h. & z. d. qui super linea. e. z. recta moueantur, donec fiat vnus circulus e. d. z. h. hac imaginatione stante, patet motus illos partiales illorũ semicirculorum esse contrarios, tunc arguitur motus semicirculares sunt contrarij. igitur totales motus circulares, quoniam sicut in parte, ita est in toto. hęc est dubitatio, vult Auerroes q Aristoteles remoueat talem cauillum multipliciter.

Q

Primo quia eiusmodi motus semicirculorum non sunt contrarij, quo sunt facti super circulari linea, sed quo sunt facti super linea recta, quæ ratio docet solum in rectis motibus esse contrarietatem, non autem in circularibus, nisi quatenus super recta fiunt linea. Secundo quia semicirculi tales non mouentur semicirculariter, quatenus subeunt rationem circuli, sed quatenus subeunt rationem corporis rectarum dimensionum, quia licet sint semicirculi, non mouentur semicirculariter, sed recto motu. Tertio dato q sint semicirculi, & moueantur modo semicirculorum & subeant rationem semicirculorum, non sequitur si partes motus

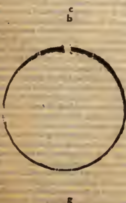
A motus circularis sint contrarij, quòd motus totales sint contrarij, vt dictum est.

Quę expositor.

Et huius causam assignat expositor, quia non sequitur ad cõtrarietatẽ partium contrarietas totius. Auerroes autem melius rationem assignat, quia circulus & semicirculi non sunt homogenij atque similares, secus in rectis quæ sunt similaria, nam omnis recta linea est recta, & pars rectæ est recta. Semicirculus vero non est circulus, & propterea non sequitur mo tus semicirculorum sunt contrarij. igitur motus circulares

B sunt contrarij. hæc sunt quę colligi possunt ex confusa translatione Auerrois. Tu vero magis suæ doctrinæ fautor diligentius verba considera. Animaduertas tamen ꝙ nec Aristotelicæ eius translationes, nec eius in illis, expositiones sunt rectę. non enim hæc eius interpretatio consonat græcis nostris codicibus, licet non nihil fructus habeat. hæc de commento.

At vero neq; ea latio circularis, quæ est ab .a. in.b. ei contraria est, quæ ab.a. in .g. In idem enim hæc ex eodem est motio, contraria vero latio definitur esse ex contrario in contrarium.

C Hactenus demonstrauit ꝙ in partibus, motus circularis nõ est contrarietas. Nunc ostẽdit ꝙ nec totimotui circulari est alius motus circularis totus contrarius, & hoc dupli ci ratione, & primo descri batur .a.b.g. circulus, super hunc vero circulum,

D intelligantur duo motus circulares, quorum vnus incipiat ab. a. & per .b. vadat in. g. & sic reuertatur ad. a. quare hic motus sit. a. b. g. a. Alter sit econtra ab. a. incipiens per. g. vadat in. b. redeatq; in. a. iterum. Quare hic motus sit. a. g. b. a. probat itaq; Aristoteles eiusmodi motus non esse cõtrarios, & syllogizat sic, motus contrarij sunt, qui incipiunt e contrarijs terminis & desinunt in contrarios terminos, vt definiti sunt quinto physicæ auscultationis. Sed motus. a. b. g. a. & motus. a. g. b. a. non incipiunt e contrarijs & desinunt in contraria, vterq; enim ab. a. incipit, & in. a. desinit. igitur eiusmodi motus non sunt contrarij. De ratione tangit primo conclusionem dicens. At vero neq; ea latio circularis, quæ est ab. a. in. b. ei contraria est, quæ est ab. a. in. g. hæc est conclusio. Deinde tangit minorem. & inquit. In idem enim hęc ex eodem est motio. est igitur minor, sed motus. a. b. g. a. & motus. a. g. b. a. non incipiunt e contrarijs & desinunt in contraria. Demum tangit maiorem, & inquit. E

Contraria vero latio definitur esse ex contrario in contrarium. Hæc est maior.

Quę Auer. com. 30.

VNDE AVERRO. eodem modo exponens hunc locum. inquit. Et cum posuerimus has duas propositiones videlicet motus contrarij sunt qui super rectam dimensionem sunt e contrarijs terminis in contrarios terminos, & motus circulares super rotundum non sunt e cõtrarijs terminis in contrarios terminos. Concluderur in secunda figura ꝙ motus circulares non sunt contrarij. hæc Auerro. Obijcit Philoponus his, quæ hic dicit Aristoteles. Primo quia Aristoteles arguit, ea contrarietas quæ est in rectis motibus, non est in circularibus, igitur nulla contrarietas est in circularibus, & ꝙ ita arguat deducit, quia quinto physico. contrarietas motuum quæ est eorum qui sunt e contrarijs in contraria est contrarietas rectorum motuum. Quare videtur committere paralogismum consequentis, arguendo a particulari negatiue ad superius, F

Obiectiões Philoponi.

non enim valet, non est album, igitur non est coloratum. Secundo obijcit quia per rationem Aristotelis videtur non solum remoueri contrarietas a motibus cœlicis, sed omnino ratio motus. nam omnis motus in eo ꝙ motus est ab vno in aliud. igitur ille motus qui est ab eodem in idem, non est motus, tollitur enim ratio motus propter esse ab eodem in idem. Quare ratio Aristotelis videtur non tantum tollere rationem contrarietatis in motibus, sed rationem motus. Ad primam optime soluunt ꝙ decipitur Philoponus, ratio enim contrarietatis, quam dixit Aristoteles est communis omnibus motibus, omnes enim motus contrarij sunt, qui e contrarijs, in contrarios sunt terminos. Modo esse e contrario in contrarium est formalis ratio contrarietatis in motibus simpliciter, & non in rectis tantum. Quare arguitur negatiue ab æquali, ad æquale. Ad secundam soluitur per id quòd Aristoteles .d. in cauillo Zenonis sexto physicorum. G

Sol. Simplicij expositoris.

Ibi enim dixit cauillum Zenonis probare cœlum non mutare locum secundum subiectum, & ita non moueri subiectiue, quia motus ille est ab eodem in idem. Tamen cœlum mutat locum formaliter & ita mouetur formaliter, nam licet idem in motu cœli sit principium & finis secundum subiectum, non tamen secundum rationem & formam. A. enim vt terminus e quo differt ratione a semetipso vt terminus ad quem. Quare ratio nihil amplius probat nisi cœlum non moueri secundum subiectum. hæc melius perquire sexto physicorum. Sed replicabis sit. a. vt terminus e quo differt ab ipsomet, vt terminus ad quem, pari ratione idem sub vna ratione potest sibijpsi esse contrarium sub alia ratione. Dicendum aliquid sufficere ad diuersitatem, quod non sufficit ad contrarietatem. A. igitur vt terminus e quo, differt a semetipso vt terminus ad quem, non tamen. a. vt terminus e quo potest sibijpsi esse contrarium vt terminus ad quem, quoniam ad contrarietatem requiritur maxima distantia terminorum, quę esse non potest sine reali & subiectiua differentia. Quare illa ratio sufficit ad motum, H

Replica.

Solutio

non autem ad contrarietatem motus. Hæc ad cauillos Philoponi.

Præterea si circularis motio circulari esset contraria: frustra erit altera. Ad idem enim sunt.

Prętetea & autem 30. Motio est verbũ additum.

Secundo arguit per syllogismum diuisiuum hoc pacto, si motus circulares totales essent contrarij, vel essent ab eodem in idem, per eandem regionem, vel ab eodem in idem per alteram atque alteram regionem. Si circularis motio circulari esset contraria, supple tu per eandem regionem frustra erit altera, deducit, quia ab eodem in idem ambę erunt per eandem regionem.

I ¶ Debes scire quod dicuntur motus circulares per eandem regionem, si ambo inceperint ab .a. ortu per.b.meridiē, & redeant in.a. ortum, ita vt primus motus sit.a.b.g.a.Secundus sit per eandem reginnem et sit a.c.g.a.ex hoc sequitur quod alter sit frustra quoniā sufficit coelo alter, ambo .n. sunt similes & eiusdē rationis, ambo enim ab ortu, ambo per.b.meridiem, ambo in a.ortum redeunt.igitur frustra erit alter, & hoc inquit. Si cir

K cularis motio totalis circulari motioni totali esset contraria sup. & ambæ essent ab eodem puncto in idem per eandem

Dubitatio regionem, frustra esset alter. ¶ Sed occurres, nam in eadem specie nō est frustra alterum indiuiduum si alteri fuerit simillimum. igitur in coelestibus duo motus similes omnino pos-

Solutio. sunt stare, & alter non erit frustra. ¶ Respondetur quod secus ē in sempiternis, & secus in corruptibilibus. nam in sempiternis sufficit vnum indiuiduum in specie, cum careant materia, incorruptibilibus multiplicatio indiuiduorum est propter materiam, & sic recte sequitur, quod si illi motus essent ab eodem in idem per eandem regionem, alter esset frustra. Prgterea. sequeretur non tantum alterum esse frustra, sed non eē contrarios, quia (vt proximo textu diximus) motus contrarij sunt e terminis contrarijs in terminos contrarios. Hæc de primo membro.

¶ Insuper id qđ circulo fertur (vndecunque incipiat) in om

Quæ ādē nia similiter loca peruenire contraria necesse est. quę qui- Sunt antē

L dem loci contrarietates sunt sursum & deorsum, atque an

Quippe cū te & retro, itemque & dextrum & sinistrum, quippe cum lationis contrarietates per locorum sint contrarietates.

Ast, vero ¶ Secundo probat quod motus circulares totales non possunt esse contrarij per alteram atque alteram regionem. Et supponit vnum, quod si sint duo circulares motus contrarij, oportet omne quod mouetur illis vel altero illorum motuum, transeat omnia loca contraria, quæ sunt sursum deorsum, ante retro, dextrum & sinistrum. probat, quia motus contrarij sunt de locis contrarijs in loca contraria & per loca contraria, ut dictum est. 5. physicorum. ¶ Debes scire quod hæc suppositio potest intelligi categorice, & hypothetice, si categorice, est sensus, quod in coelo sunt loci differentię illæ contrarię, per quas oportet transire quod mouetur illis vel altero illorum motuum, & hoc est verum, nam in coelo dextrum est ortus, sinistrum est occasus, ante est culmen, retro est imum, sursum est meridies, deorsum est septentrio. In elementis vero loci contrarietates sunt duæ, sursum videlicet & deorsum. sic igi-

M tur si cœlestes motus sunt contrarij, quod mouetur illis vel altero illorum oportet incipere a loco contrario, & deuenire in locum contrarium, & transire per omnia dicta media loco contraria, quæ per eandem lineam inueniuntur. Sin autem suppositio intelligatur hypothetice, erit sensus quod cœlestes motus sunt contrarij, quod mouetur illis vel illorum altero, oportet transire per omnia loca contraria, si in cœlo sunt talia media loca contraria. Et dixi si in cœlo sunt talia loca contraria, quia reuera non sunt eodem modo sicut in elementis, vt dicemus secundo huius. Tamen hypothetica est vera, quoniam motus contrarij sunt ob loca contraria non modo e quibus incipiunt, & in quæ desinunt, sed per quæ transeunt, si inter media eiusmodi reperiantur. Hæc de suppositione.

¶ Si igitur essent æquales: motus ipsorum non essent. Sin autem alter motus superaret, alter profecto non esset. Quare si vtraque essent: frustra sane corpus alterum esset suum non subiens motum: frustra enim calceum eum dicimus, N quo nō est calciatio: at deus & natura nihil frustra faciūt.

¶ Stante suppositione arguit si motus circulares totales essent contrarij per alteram atque alteram regionem, vtpote.a.g.e.b. a.p.g. regionē, et.a.b.e.g.a. per b.regionem, in pūcto e tales motus vel corpora quæ mouerētur his motibus, inuicem obuiarēt,

O

tenet consequentia per suppositionem, quia quę mouentur contrarijs motibus oportet illa trāsire per omnia loca media & tūc vel eiusmodi motus siue corpora quæ illis mouerent, essent æquipotētia, vel alterū alterū exuperaret. si æquipotētia, frustra essent ambo, qa ambo nō attingerēt fines motus, cū in medio itineris sese impedirēt. Sin aūt alterū exuperaret alterū, tunc alterū frustra moueretur, cū impeditū ab altero, nunquam in finē motus deueniret. Sed hoc est absurdū, qa deus & natura nihil frustra agūt. Totus igit syllogismus sic cōpositus, si totales motus circulares essent contrarij, vel essent p eandē regionē, vel p alterā atque alterā. Si per eandē, tūc frustra esset alter, ut deductū fuit. Sin aūt p alterā atque alterā, sic. vnus p.b. & alter per.g. regionē. Tūc sequit in puncto.c. corpora quæ illis mouent, sibijpsis obuiare, tenet argumētū p suppōnem, qa quę mouent cōtrarijs motibus, opꝫ illa trāsire p omnia loca media, si aūt in puncto.e. sibijpsis obuiabūt, necesse est vel vtraque esse æqpotentia, & sic vtraque essent fru- P stra, & alterū, quippe cū neutrū suū subibit motū, cum nunquam in finē deueniet. Sin autē alterū est potentius, alterū erit frustra, sed in natura nihil esse pōt frustra, qa deus & natura ipsa nihil frustra faciūt. hęc Aris. & verba eius pspicua sunt his expōnibus. ¶ Tu vero animaduertas, qa nec expositor, nec Simpl. nec Auer. hunc locū sic exposuerūt, & certe eorū expōnes cum magna difficultate possunt textui accōmodari.

¶ Sed sunt hæc dubōnes literales. Prima qa vis huius rōnis Dubō.1. nō videt differre a pcedenti. ¶ Et solutio est, quod pcedēs rō Solutio. sumitur ex cōsideratione motus in vniuersali, vtitur.n. motibus & circulo vniuersaliter. Pñs vero sumit ex cōsideratione motus in particulari, applicat.n. motū & circulū ad corpus naturale, vtpote ad ipsum coelū. ¶ Secūdo obijcit Philo. 2. solutio. quia pari rōne quispiā in motibus rectis pbaret nō esse cōtrarietatē, qm̄ in illis alter alterū impediret, & sic frustra esset alter. ¶ Soluit Simpli. et expositor optime quod non est eadē ratio in motibus circularibus, quę est in rectis. Primo quia duo corpora possunt rectis cōtrarijs motibus moueri, quæ nō sese impedient. Nam in rectis motibus cōtrarietas atten- Q ditur solū secundum extrema linearū rectarū, vtpote secundū centrū mundi, & eius circūferentiā modo e cētro possunt infinitæ lineę duci, & ita poterit ignis sursum moueri p vnā lineā, & terra deorsum p alterā, quo in casu non se impediēt. at in motibus circularibus supposuit Aris. nihil posse moueri ab ortu in occasum, nisi p omnia loca intermedia transierit, & econtra nihil ab occasu in ortū, nisi eodē modo. Quare in motibus circularibus corpora mota sese impedient, in rectis nō. Secundo nō est eadē ratio, qm̄ quod recto motu ferē, potest corrūpi, & ita potest impediri, corpus vero, quod circulo fertur, non potest corrumpi, & ita in rectis nihil prohibet alterū esse frustra, cū sit corruptibile, in circularibus inconueniens est alterum impediri, sicut inconueniens est illud corrumpi. Hæc de dubitationibus.

AVERRO. VERO aliter exponit hunc locum Quæ Aue. com. 31.

A cum, & innuit duas expositiones, vult enim primo q Arist. primo proponat enthimema, & quod illud declaret in textus fine, quem exponet commen. sequen. 32. & enthimema est si motus circularis esset alteri motui circulari contrarius, alter eorum esset ociosus. secundo vult q proposito enthimemate, transferat se ad aliam rationem siue demonstrationem, vnde inquit. Et hoc quod dixit, post declarabit ipsum, & ita vult, q Aristo. primo proponat enthimema, & quod text. commen. sequen. illud deducat. Et subdit. Et cum incepit hanc propositionem dicere, siue hoc enthimema transtulit se ad aliam demonstrationem. Quare secundum Auerro. Aristo. facit duas rationes in textibus his, quarum primam proponit, & in fine complet secundam incipit ibi insuper id quòd, & in textu suo & etiam corpus, & complet. Ad huius rationis declarationem supponit Auer. q si aliqua pars cœli, vtpote aliqua stella moueretur regio-

B natim per contrarias regiones, vtpote a dextro in sinistrum per ante & alia stella a sinistro in dextrum iterum per ante, non propter hoc sequitur in toto vt vni motui circulari totali alter sit contrarius, quia e contrarietate partium non

Dubi. 1. sequitur contrarietas totorum, vt superius diximus. ¶ Sed occurres: nam Aristo. supponit cœlum habere dextrum & sinistrum & alias differentias positionis, quod nondum est declaratum, igitur supponit dubium in declaratione alte-

Solutio. rius dubij. ¶ Soluit hoc esse suppositum saltem ad communem consensum aliquorum, qui consensim illud concedunt.

Dubi. 2. ¶ Secundo occurres quia volo imaginari vnum totum cœlum moueri a dextro in sinistrum per ante, & vnum alterũ a sinistro in dextrum iterum per ante, & ita erit ratio a motibus circularibus totalibus, & non a motibus partialibus.

Solutio. ¶ Respondet q suppositio est impossibilis, nam. 6. physico. probatum est totum cœlum non posse mutare locum secundum subiectum, sed solum secundum formam. Quare imaginatio nulla. Colligit igitur rationem quoquis modo formetur.

C Nam vel motus cœli sunt contrarij hoc pacto q duo cœli totales moueantur regionatim contrarijs motibus, vel duæ partes cœli, quis modo dicatur, sequitur q alter esset ociosus, vel vnametres esset sibi contraria saltem secundum partem. hęc est prima expositio Auerro. & sine dubio nullo

Qualis prima expõ. pacto textui consonat. ¶ Propterea aliter exponit, vt nos diximus, imaginatur. n. Aristo. primo accepisse enthimema. secundo pro illius declaratione supposuisse unum q non possunt duo motus circulares esse contrarij, nisi corpora quę illis motibus mouentur, transeant per omnia loca intermedia contraria, secus in rectis, vt diximus. Qua suppositione stãte, sequitur alterum illorum esse frustra, vt deductum fuit in text. Colligit Auer. q in textu possunt esse due demonstrationes, ita vt ibi & etiam corpus, quod in textu suo est, sit vna demonstratio per se, & potest esse vna, pro qua illo textu accipiatur vna suppositio, quę vna demonstratio componitur in secunda figura sic, contraria sunt quę habent contrarietatem propter cursum in locis contrarijs, corpus circula-

D re non habet contrarietatem propter cursum in locis contrarijs. quia aliter esset vnus illorum frustra. igitur corpus circulare non potest moueri motibus contrarijs. Et hæc secunda expõ est optima, & hanc secuti sumus nos. Hęc Auer. cõ. 31.

Que Aue. comẽ. 32. COMMEN. VERO. 32. iterum textum illius nititur multipliciter exponere: Vbi debes scire q textus illius commen. 32. potest continuari cum pręcedẽti, & potest seorsum exponi. Si continuetur cum pręcedenti. tunc expositus est. Nam dixit ipse paulo ante pręcedenti commento q Aristo. proponit hypotheticam. vz q si motus circularis esset motui circulari contrarius, alter eorum esset ociosus, & q illam deducet sequenti textu hoc est tex. commen. 32. Quare iuxta illam expositionem, nunc Arist. declarat illud enthimema siue hypotheticam, & hæc est vera expositio, & ad mentem Aristo. Nam vt nos diximus. Aristo. primo proponit hypotheticam. secundo supponit vnum. & tertio textum. Siquidem. n. ęquales essent, ex dicta suppositione deducit enthymema, & rationem perficit. & hęc est optima expositio. at si textus ille, siquidem enim æquales essent, seorsum exponatur, vt nititur exponere Auer. commen. 32. bi-

E fariam seorsum exponit Auerro postea recordatus, exponit tertio & sic (vt mihi videtur) trifariam exponit. ¶ Pro intellectu primę expositionis. Auerro. supponit vnum exprẽsse, & aliud tacite. exprẽsse supponit omnes motus orbium cœlestium esse eiusdem speciei. Quam suppositionem non nũc, sed in secundo contra Auice. declarabit. Tacite supponit q Aristo. per cœlum intelligat aggregatum ex omnibus orbibus, quod vocatur mundus superior. & q velit probare tale cœlum aggregatum non posse moueri motibus circularibus contrarijs, his sumptis arguit si motui circulari esset alter motus circularis contrarius, tunc oportet in eodem cœlo secundum indiuiduum esse partes contrarias, quæ mouentur motibus circularibus contrarijs. Hoc est, tunc oportet cœlum esse vnum numero, quod aggregat ex omnibus orbibus, quod habeat partes diuersas. vz duos partiales orbes, Cõ. 49.

F qui mouentur motibus contrarijs, tenet consequentia p suppositionem expræssam, quia suppositum est circulares motus omnes esse eiusdem speciei, quare oportet imaginari aggregatum ex omnibus orbibus esse vnum cœlum numero, siue vnum indiuiduum sub specie cœli, cuius sit duæ partes hoc est duo orbes, qui mouentur motibus vere contrarijs, quod quidam concedũt de orbe, qui diario motu mouetur, & de cæteris orbibus planetarum, nam orbis suprẽmus ab ortu in occasum redit in ortum. Cęteri vero ab occasu in ortum redeunt in occasum. Deducit igitur hoc esse impossibile, nam si hæ duæ partes siue hi duo orbes mouerentur motibus contrarijs, oporteret illos moueri super eosdem polos & circa idem centrum, & super idem spatium, quare oporteret illos sibi inuicem obuiare in eodem puncto medio, & sic vel essent ęquæ potentes, vel alter alterum exuperaret, & quicquid dicatur, sequitur alterum saltem esse ociosum. recolligit igitur vim expositionis Auerrois. & inquit. secundum hanc expositionem Arist. supponere motus circulares

G esse eiusdem speciei, & sic sequitur in eodem indiuiduo esse duas partes contrarias, vt deductum est. ¶ Secundo exponit aliter, & supponit motus circulares differre specie, vt tenet Auicenna, qui vult q circularis motus quo mouet supmus orbis ab ortu in occasum, & circularis motus, quo mouentur cęteri ab occasu in ortum sint specie differentes. Tunc arguit, si motus circulares essent contrarij, tunc oportet vt essent super eisdem polis, & circa idem centrum, & super eodem spatio. tenet consequentia ex conditionibus requisitis ad contrarietatem motuum circularium, & vltra sequitur vt prius, q vel essent æquales, vel alter fortior, & tandem q alter eorũ esset ociosus, & sic siue teneatur circulares motus esse eiusdem speciei (vt est opinio Aristo.) siue differre specie (vt tenet Auic.) semper sequitur idem impossibile ex eadem radice, quę est definitio contrarietatis motuum circularium, tamen Auerro. magis vult primam expositionem, quia vltra hoc commune impossibile. vz q alter eorum eẽt ociosus, sequitur illud quod supra dixit, q in eodem indiuiduo essent duę partes contrariæ, & ita differt prima expositio a secunda, quia prima vltra impossibile, quod Aristo. in-

H fert in textu, addit q in eodem indiuiduo essent duæ partes contrariæ, quod est impossibile per se. Secunda vero nihil vltra addit, nisi q eo dato, alter eorum saltem esset ociosus. Et propterea concludit sibi videri melius esse exponendũ textum primo modo, q̃ secundo modo. ¶ Animaduertione dignum Auer. indicare defectum Themistij, qui exposuit hũc locum aliter, & defectus est, quia nihil addit ad verba Aristo. cum nullam fecerit suppositionem. Secũdo defecit, quia non deduxit demonstrationem Aris. nec verificauit illã. Tertio defecit quia dixit Alexandrũ aliter exposuisse, & tamen non dedit illã expositionem, & concessit locum esse valde difficilem, & sic patet defectus multiplex Themistij. ¶ Secũdo debes scire q quidam arbitrantur Auerroem ibi & fundamentum eius demonstrationis, posuisse expositionem Themistij, propter illud verbum. eius, quod refert, Contra Themi.

I proximum antecedens, quod est Themistius, & errant, tiam sit saluent grammaticam, cõtradicunt auctori. Auer. n. dixit tres defectus Themi. & dixit expositionem illam esse obscurã, at in calce huius expõnis. inqt. & ex hoc declarat q̃ illud qđ Arist. intẽdebat per hãc demonstrationem est ualde manifestum hæc Auer. Quare si Auer. retulisset expositionem Themistij, contradiceret sibi quia prius dixit illam esse obscuram, & demum conclusit illam esse manifestam. opinor igitur illud relatiuum eius, referre Arist. & ita fecisse de Themistio, vt Themistius de Alexandro, quia vt Themistius nõ retulit Alexandri expositionem, sic nec Auerro. retulit illam Themistij, & ita oportet dicere Auerro. nunc reducere expositiones illas duas ad vnam communem deducendo ad vnum commune impossibile, quia sumit communiter duas suppositiones, quarum primam explicauit. vs q̃ ad hoc vt motus circolares sint contrarij, requiritur vt sint super eosdẽ polos, & circa idem centrum, & super eodem spatio æquidi stante a centro. secundam tacuit, tamen ponitur in tex. vs q̃

K deus & natura nihil aguot frustra, tunc ex prima suppositio ne deducitur vnum commune impossibile, videlicet q̃ saltẽ alter motus circularis esset ociosus. ex secunda suppositione habetur cur illud est impossibile. vs quia deus & natura nihil agũt frustra. hęc Auer. in duabus primis expositionibus.

Sol. q̃nis in toto p̄cessu. ¶ Postea Auer. quasi ponendo tertiam expositionem soluit quęstionem in toto hoc processu occurrentem. vs vtrũ motui circulari possit motus circularis esse contrarius. Soluit q̃ motus circularis potest dupliciter considerari, vno modo ita q̃ motus circularis & in vniuersali, vt abstrahit a corporibus cœlestibus, eo modo quo ipsum considerat mathematicus. Alio modo potest cõsiderari vt est cœlicus, vel igneus, & in particulari, vt physicus considerat. Si primo modo cõsideretur, vt sic nihil prohibet motui circulari esse alterum motum circularem contrarium ad imaginationem mathematicam. Nam secundum imaginationem mathematicam possum considerare motum ab ortu in occasum & ab occasu in ortum super eodem spatio, & supra eisdem polis, & circa cẽtrum idem, quæ consideratione motus illi erunt contrarij, cum habeant secundum imaginationem omnes conditiones contrarietatis. Quod autem hoc sit imaginarium, patet. quia imaginatio se extendit non modo ad id quod est, vel potest esse vel non repugnat esse, sed ad id quod non repugnat intelligi esse. Modo non repugnat intelligi esse duos circulares motus tales, immo qui sint eiusdem speciei, saltẽ subalternæ, nam imaginatio & mens extendit se vltra possibile. Sio autem consideretur secundo modo, sic nulli motui circulari potest alter motus circularis esse cõtrarius, quia secundum naturam nihil potest esse ociosum, secundum mentem nihil prohibet cogitari ociosum, & propterea inquit. et cum isti duo motus fuerint positi in corporibus naturalibus hoc esse intelligantur vt cœlici possibile reuertetur impossibile, hoc est illud quod erat possibile ad imaginationem, nõ amplius erit possibile naturale, sequeretur enim in eadẽ specie esse contrarietatem, quod secundum naturam est impossibile, tum quia tunc vna rea eiusdem speciei destrueret se se-

M cundum speciem, tum quia aliquid esset ociosum, vt deductum est, quæ secundum physicam considerationem sunt impossibilia, secundum tamen mathematicam non sont impossibilia. nam mathematici hoc est abstrahendo motus a corpore naturali, vt mathematici abstrahunt, imaginationum est in eadem specie esse contrarietatem, item & alterum eorum esse ociosum, cum imaginatio nihil ponat in esse, huius solutionis ponit exemplum, quod est Arist. primo de anima. Nã solet quæri, vtrum sphæricum possit tangere planum in pũcto. Soluit Auer. sphæricum & planum posse considerari secundum physicum modum, hoc est sphæricum & planum vt ignea vel terracea, vel cœlica, vel lignea, & eiusmodi. & hoc pacto nunquam sphæricum tangit planum in puncto, quia licet sit dare minimum sub hac consideratione, non tamẽ illud est indiuisibile. at si cõsiderentur ad modum mathematici, qui fingit indiuisibile, & imaginatur perfecte planum, & perfecte sphæricum, sic possunt intelligi se tangere in pun- N
cto, eodem modo de motibus circularibus dici potest, nam si considerentur in illo priori in quo abstrahunt a corporibus naturalibus, vt sic ad imaginationem potest intelligi contrarietas. Sin autem considerẽtur vt sunt cœlici vel tales, vt sic non potest in illis esse cõtrarietas. hæc Auer. ¶ Vbi animaduersione dignum, vt. 6. physicorum. diximus. q̃ ex eisdem subiecto & prædicatis potest fieri propositio vera, & propositio impossibilis, quia vt logici dicunt aliter supponunt, licet non aliter significent. verbi causa. hæc est vera, motus potest velocitari in infinitum inquantum motus, & illa falsa motus potest velocitari in infinitum. vbi patet eadẽ esse subiecta, & prædicata, licet non eodem modo sumantur. q̃ prima sit vera, probaui in nostris codicillis contra Sorticolas, quia illa officiabiliter secundum Alexandrum et Philoponem debet probari. Nam illa propositio, motus potest velocitari in infinitum inquantum motus, est vera, quæ adęquate significat motum posse uelocitari in infinitum inquantum motus. O igitur motus potest velocitari in infinitum inquantum motus: Quod vero illa absoluta sit falsa, patet. quia nec motus cœli potest velocitari in infinitum nec motus ignis, & sic de cæteris. igitur nullus motus. Dico igitur q̃ ex eisdem subiecto & eisdem prædicatis potest propositio effici vera, & effici falsa. vera quidem si ex illis reduplicatiua fiat propositio, quę officiabiliter probetur. falsa vero, si ex illis fiat absoluta, quæ probetur resolubiliter, vel expobibiliter, ex his facile potest patere solutio Auer. Nam si propositio componatur reduplicatiue. videlicet motus circulares sunt contrarij vt motus circulares, est vera de motibus, qui intelliguntur fieri circa idem centrum & super eisdem polis, & de contrarijs terminis super idem spatium. Sio autem propositio sit absoluta, est falsa, quia de nullis motibus particularibus potest esse vera, quia nec de motibus cœlicis, nec de igneis, nec de eiusmodi talibus. ¶ Verum si quęris declarationem maiorem, vide quę diximus. 6. physicorum. nam ibi abunde difficultatẽ P similem pertractauimus. ¶ Vbi nolo te ignorare aliquid cõsiderare secundum modum mathematicum, quod tamen nõ attinet ad scientiam mathematicam. vt motus ipse in vniuersali, vt abstrahit e corporibus naturalibus, consideratur secundum modum mathematicum, qui tamen non attinet ad scientiam mathematicam. potest enim unus artifex in cõsiderando subire modum alterius artificis, qui tamen nõ est ille artifex, vt physicus qui motum illo pacto consideraret, subibit modum mathematici, qui tamen sic considerando non erit mathematicus. Causa autem est quia simile alicui non est idem illi. physicus itaq; sic considerando motum est similis mathematico, quia eo modo motum considerat, quo mathematicus sua considerata considerat. non tamen physicus sic considerando est mathematicus, quia sic considerando motum, non considerat ea quæ continentur sub subiecto mathematicæ scientię. igitur sic considerando subibit formã mathematici, & tamen non erit mathematicus. hæc tu animaduertas, nã dum erat tutor, mihi hęc solu. Auerrois semper fecit difficultatem, hæc de expositione Auerrois. Q

Cõme. 15. Declaratio p̄onis aue.

Cõme. 15.

Nõ hic ex p̄nt. ignorãtiam.

De infinito. ¶ Sed cum de his perspicuum sit, & de reliquis considerandum erit, & primo vtrum sit aliquod corpus infinitum: Hoc ipsum. quemadmodum complures antiquorum Phorum putauerunt: an hoc ipsum sit vnum aliquod impossibilium. Hoc illud.

Que Aue. com. 33. ¶ Quid hactenus Aristoteles egit, nõ omnes eodem modo dicunt. Auerroes vult Aristotelem declarasse corpus rotundum, quod est cœlum, esse quintam naturam, & aliam ab elementis, & q̃ est neq; graue neq; leue, itemq; nec generabile, nec corruptibile. ¶ Expositor & rectius, vult Aristotelẽ Que expositor. demonstrasse vniuersi perfectionem, declarando ex quibus & quot partibus eius perfectio constabit, sed quid proponat facere, nemo dubitat, cum ipsemet dicat, inquit enim & primo vtrum sit aliquod corpus infinitum, quemadmodum complures antiquorum Phylosophorum putauerunt, an hoc sit vnum aliquod impossibilium. hæc sinc

A sine dubio est capitis intentio. Sed cur Aristoteles hoc in libro hanc aggrediatur pertractationem: non eodem modo omnes commentantur. (Quæ Aue. com. 33.) ¶ Auerroes arbitratur hoc esse de per se quęsitis in hoc libro. Vnde dicit vult modo perscrutari de accidentibus quæsitis in eo corpore, quorum vnum est si sit finitum, vel infinitum. Aliud est, si sit vnum an plura? quare secundum Auerroem de hoc Aristoteles nunc agit, nulla alia ratione, nisi quia est de per se quæsitis & intentis in hoc libro. (Quæ expositor.) ¶ Expositor noster velle uidetur hoc non esse de per se quęsitis, sed tractari tanquam consequēs ad alia. Nam cum declarauit perfectionem vniuersi, demonstrando ex quot & quibus constat, erat consequens agere de illius vnitate, & quia nonnulli vnitatem tribuerūt infinito, erat consequens pertractare si vniuersum sit infinitum, ita vt propter hoc sit vnum, an sit finitum, & cum hoc vnum? Ego autem puto hoc esse de per se quęsitis, vt Auer. credidit, nam qui de vniuerso pertractat, oportet non tantū pertractare ex quibus & quot partibus constat, sed an tale vniuersum sic constans, sit finitum vel infinitum, an vnum

B vel plura, an factum vel ęternum. Verum cum hoc nihil prohibet posse tale quęsitum cōsequi ad aliud, vt Thomas autumat. non enim puto absurdum aliquod vnum esse per se quæsitum in aliqua scientia, & sequens ad dicta. Arbitror etiam hoc esse quæsitum in hoc libro propter antiquos, qui opinati sunt vniuersum esse infinitum, quare multifariam eiusmodi erat quærendum. ¶ Thomas noster dicit, ꝙ quia Aristoteles de infinito nunc aggreditur disputando si vniuersum sit infinitum, vel finitum, & infinitum triplex ē, magnitudine, multitudine, & duratione, ideo primo disputabit si vniuersum sit infinitum magnitudine (vt nonnulli veterū arbitrati sunt) secūdo si sit infinitum multitudine, vt Democritus autumat, qui posuit infinitos mundos. Tertio si sit infinitum vel finitum tempore, vt Plato, qui dixit vniuersum esse factum, & duratione finitum a parte ante. Empedocles dixit ipsum finitum vtraqꝫ ex parte. Quare velle videtur hęc tria esse quæsita non per se, sed quæ ad alia consequun-

C tur. Nam illud quæsitum si sit vniuersum vel oe infinitum, sequitur ad quæsitum de vnitate. Cętera sequuntur ad quæsitum de infinitate. (Dubitatio Sol. Aue. com. 33.) ¶ Nos vero diximus hęc esse quęsita per se, cum quo stare posse esse quæsita concomitantia. verum de his suo loco ¶ Sed occurres, nam. 3. physicorum. de infinito egit & copiose. Igitur hic non debet iterum de infinito aggredi. ¶ Auerroes soluere videtur hanc dubitationem, & vult hic & subesse de infinito pertractatum, verum non eodem modo. Nam illa pertractatio tertij libri physico. erat vniuersalior, hæc particularior. Hęc enim est si vniuersum sit infinitum, & ita hęc consideratio est particularis de vniuersi infinitate. Illa vero est vniuersalis si sit aliquod corpus infinitum. signum autem est, quia illic soluendo distinguit de infinito per actum & potentiam, quæ distō videtur metaphysica, & vniuersalis. at hic cum non ita vniuersaliter loquatur, illius distinctionis nihil meminit. Secundo hæc pertractatio est firmior & non ea suppositione. Illa vero tertij

D libri physicorum est ex suppositione, supponit .n. quatoor esse elementa, vnum quintum corpus. at hæc demonstratio illud suppositum probauit, quare hæc demonstratio est firmior et propinquior certitudini. Quibus perspicuum est hāc pertractationem non esse vanam.

(Res sese habeat. Sese hēe.) ¶ Hoc enim an illo modo res sese habeat: non parum: sed totum atqꝫ omne ad veritatis contemplationē refert.

(Parum.) ¶ Dictam intentionē nunc probat, & syllogismus est, quod non parum refert, sed totum & omne ad veritatis contemplationem, quæ est de rebus naturalibus in hoc libro pertractandis, est in naturali phylosophia & in hoc libro pertractandum, subdit minorem, & inquit. (Aliquid parum.) Hoc enim an illo modo res sese habeat, non parum, sed totum & omne ad veritatis contemplationem. sup. quæ est de rebus naturalibus refert igitur in hoc libro est de infinito pertractandum. de ratione vt vides solum minorem dedit. Conclusionem superius & postea adijciet, minorem prætermisit vt sui moris est.

E ¶ Quo vero ad verba attinet. animaduersione dignum per veritatem intelligere cognitionem quæ est de rebus naturalibus, (Verborū declaratio.) non enim inquitur hic vt in secundo metaphysicę, sed vt in primo de anima, qui per veritatem intellexit scientiam naturalem. quę est de rebus naturalibus. dixit vero totum, & omne referre ad veritatis contemplationem, nam totum intellexit quo ad totalem scientiam naturalē omne vero, quo ad omne quæsitum in scientia naturali. Sic enim vel aliter sese habere facit differentiam in tota scientia naturali, & in omni quęsito scientiæ naturalis, vt dicetur. (Quę Auer. cōm. 33.) ¶ Auer. vero per totum intellexit vniuersum, per omne intellexit elementa, quę sunt principia constitutiua vniuersi. est igitur sensus ꝙ sic vel aliter dicere differentiam facit in toto mundo, & in omne hoc est & in omnibus principijs mundi, quæ sunt elementa. Nam qui ponit infinitum esse mundum, cogitur dicere omnia vel vnum elementum esse infinitum, qui vero posuit mundum finitum, dicere cogitur omnia elementa esse fi-

F nita ea quibus constat. Item qui ponit infinitum, dicere debet vnum esse mundum et infinitum, qui vero secus dicit, et de mundo secus etiam cogetur dicere. igitur sic vel aliter dicere de mundo, duplicem facit differentiam, quia primo in toto mundo, secundo in partibus. hæc Auer. (Qualis expō Auer.) ¶ Sed non placet, quia Aristo. loquitur de infinito in vniuersali, probat. n. in scientia naturali esse agendum de infinito. Et propterea consentaneum est, vt velit dicere ꝙ sic vel aliter dicere facit differentiam in tota scientia naturali, & in omni quæsito naturalis scientię propter rationem dicendam statim.

¶ Etenim hoc fere contradictionum omnium his qui de natura aliquid enuntiarunt, principiū & fuit: & erit sane. (Fuit Fuit in preterito Erit in futuro)

¶ De infinito fuerunt duæ sectæ, quæ tamen omnes in eo cōueniunt ꝙ ipsum ponunt principium rerum naturalium. Altera posuit infinitum esse omnium rerum naturalium principium quasi materiale, vt Anaxagoras Parmenides & Melissus. Altera posuit finitum esse rerum naturalium princi-

G pium, vt Empedocles & physici. qui posuerunt infinitū esse principiū materiale, dixerunt res naturales fieri ex illo quasi per separationem, & quia illud principium est infinitum, rerum naturalium generationem dixerunt nunq̄ deficere. Qui vero illud principium materiale dixerunt finitum, dixerunt res naturales fieri ex illo per congregationem, vt dixit Empedocles, qui tenet materialia principia finita et dicit generationem rerum naturalium fieri per illorum principiorū congregationem. hi si dicant generationem nunq̄ deficere, propterea illud asserunt, quia res naturales reciproce generari & corrumpi arbitrantur. Ex his facile colligitur sic vel aliter loqui de infinito esse principium contradictionum his qui aliquid de natura enuntiarunt. Nam qui ponunt infinitum ex parte principij materialis, hi loquuntur de generatione rerum naturalium per illum modum, vt diximus. Qui uero ponunt finitum, loquuntur aliter de generatione rerum naturalium. (Syllo.) ¶ Componatur igitur syllogismus sic, quo probatur minor, erat enim minor proximi syllogismi, hac, hoc

H enim an illo modo res sese habeat, non parum sed totum ad contemplationem rerum naturalium refert. syllogismus hāc probans est, differentia in principio est causa maximæ differentiæ in his, quæ ab illo principio proficiscuntur, hoc an illo modo res sese habeat, est principium rerum naturalium, ut patet per hæc, quæ nunc diximus. igitur est causa differētiæ in his, quæ proficiscuntur a principio. & maximæ differentiæ. De ratione hac ponitur minor dūtaxat.

(Quæ Auer. com. 33.) AVERROES uero uelle uidetur problema de infinito facere differentiam in mundo uel principijs mundi. Vnde sic uel aliter problema illud de infinito determinare multiplicem facit diuersitatem in mundo. Primo efficit differentiam in principijs mundi, quia qui dicit mundi principia esse infinita, utpote elementa esse multitudine infinita. Cogitur dicere, de mundi principijs aliter, quam qui dicit illa esse numero finita, igitur ex diuersa

I problematis terminatione prima differentia oritur ex parte
elementorum, quæ sunt principia mundi. Secũda est ex par-
te mundi, qui ex illis elementis constat, nam qui terminat
problema ad partem affirmatiuam de infinito, cogitur dice
re mundum esse infinitum, & vnum, qui ad partem affirma
tiuam de finito, non cogitur dicere mundum esse infinitum
& vnum, immo cum multitudine finita principiorum, stat
mundum esse finitum & plures. Tertia differentia est, quia
qui mundum dicit infinitum, cogitur dicere ipsum non esse
factum a primo omnium principio. videlicet deo, qui vero
diceret mundum fieri a deo. Quare tertia differentia quæ in
de oritur, est differentia in primo principio, quod est deus.
Vltima differentia est in omnibus rebus. Nam si ex diuersa
determinatione illius problematis exoritur differentia in pri
mo principio, quod est deus, exorietur differentia in om-
nibus rebus, quæ a deo dependent, quippe cum differentia
in principio in omnibus principiatis differentiã efficiat. hæc
K Auerro. ¶ Vbi animaduersione dignum est triplex esse in-
finitum. videlicet quantitate siue magnitudine, numero si-
ue multitudine, & tẽpore siue duratione, ostendit igit̃ Auer.
per ordinẽ diuersam terminationẽ problematis de infinito
quouis horum trium modorum facere differentiam in mun
do maximã, & per ordinẽ dicamus, qui mundum dicit infi-
nitum magnitudine, cogitur dicere ipsum non habere prin-
cipium, nec nouum, nec æternum. Et hoc Henricus doctor
solennis tenet etiam theologię sentiendo, vult. n. nullũ infini
tum corpus posse habere agens. Alij catholici dixerunt infi-
nitum corpus deum posse producere, & tamen nullũ corpus
infinitum deum posse producere. verũ hanc disputationẽ ca
tholicis omitto, illud vnum supponamus physice sentiendo
corpus infinitum in actu non esse effectibile, qm̃ eo ipso, qđ
est effectũ, erit terminatum & finitũ. Qui vero mundum di
cit magnitudine finitum, non cogitur dicere ipsum esse inde
pendens a deo, quia finitum potest dependere ab infinito.
L ¶ Secundo qui dicit mũdos esse plures, vtpote infinitos mul
titudine, cogitur dicere plura prima principia, immo infini-
ta prima. Nam vt diecemus ex vnitate mundi concludit̃ vni
tas motoris. qui vero econtra dicit, vtpote mundum vnum,
hic vnum primum motorem esse cogetur dicere. ¶ Tertio
qui dicit mũdum esse infinitum tempore siue duratione, qđ
Auer. appellat antiquũ, potest ponere agens eius esse incor
poreum, & indiuisibile, vt est opinio Aris. qui ponit coelum
æternum, & eius efficientẽ causam æternũ & impartibilem,
qui vero dicit mundum esse duratione finitum hoc est nouũ
cogitur ponere eius generans esse corpus. deducit quia om-
ne quod de nouo generatur, prius alteratur. Alterationis. n.
finis est generatio. Quare generans mundum erit alterans.
At alterans est corpus, probauit. n. in libro de substantia or-
bis primũ alterans esse corpus, primũ vero mouens esse vir
tutem extra corpus, igitur tale alterans erit corpus, quærat̃
M vlterius de tale alterante vtrũ sit genitum, vel ęternum. Si ge
nitũ, adhuc aliud habebit generãs, et ibitur ad infinitum. Sin
autẽ tale alterans generans sit æternũ, quęretur quare genuit
mundum potius hac in hora, ꝙ̃ in alia, quare oportet dice-
re ipsum genuisse mundum in hac hora potius, quia hac ho
ra certa affectione disponitur magis ꝙ̃ alia hora. contra ar-
guit. quia tunc tale generans æternum mouebit̃ quodã alio
motu a locali æterno, quod est impossibile, nam dictũ est in
libro de generatione, corpus æternũ generare de nouo aliꝗ̃,
& quædã corrũpere per appropinquationẽ atqꝫ remotionẽ.
Sol. n. ob appropinquationem ad apicem nostrum generat,
ob remotionem corrũpit. Quare si tale corpus alterãs æter-
nũ generabit mundum in hac hora, oportet illud esse, quia
mundo nunc est vicinius ꝙ̃ prius erat. Philosophi. n. ab ęter-
no corpore nunꝙ̃ poterunt nouũ fieri arbitrari nisi hoc pa-
cto per appropinquationẽ, vltra si illud æternum alterãs ge-
nerat mundũ, quia sibi est nunc magis ꝓpinquum ꝙ̃ antea,
relinquitur mundũ de nouo effectũ contineri a tali corpore
æterno alterante, quemadmodum generabilia cõtinentur a
coelo. vel saltẽ generans & mundus qui ab illo generatur, cõ
tinebunt̃ ab vno cõi tertio corpore. quare mundus effectus N
erit quasi quędam pars corporis illius continentis, quod est
quasi quidam mundus extrinsecus. quibus patet quouis mo
do loquamur de infinito siue magnitudine: siue multitudine,
siue duratione, illud esse causam differentię in mundo, & in
eius principio. ¶ Vltimo Auer. declarat diuersam termina-
tionẽ problematis de infinito esse non modo causam differẽ
tiæ in naturali phylosophia circa quæsita, quæ dependẽt ab
illo ꝓblemate, sed in legibus humanis, & diuinis, quas ho-
mines ponunt ad bonum hominũ. Nã qui ponit mundũ fini
tũ, dicit ipsum esse factũ & deum esse mundi factorem, qui
poneret ipsum infinitum, non posset dicere deum esse mũdi
coeli & terræ creatorem. Addit vero obiter Auer. eiusmodi
leges esse positas voluntarie secundũ inclinationẽ gentium,
quibus leges dantur. Nam si gentes magis inclinantur crede
re facturam mundi, ponitur lex ꝙ mundus sit factus. Si ęter
nitatem, vt chaldei: lex erit ꝙ non sit factus, & in cæteris id O
genus similiter arbitratur Auerroes, & non modo in specu-
labilibus, sed in operabilibus, nam si gens est inclinata ad lu
xuriam, legislator ponit vxorum multitudinẽ & bigamiã,
Sin autem ad continentiam, ponit vnitatem vxorum, & de
cæteris id genus eodem mõ sentit. ¶ Sed in tribus Auerroes Contra Auerroẽ.
deficere videtur, primo quia Aristoteles loquitur, de infini-
to non contracto ad mundum, inquit. n. fere contradictio-
num omnium his, qui de natura aliquid enuntiarunt, princi
pium & fuit & erit sane. ecce ꝙ loquitur de tota natura, &
non de mundo solum, vt etiam ex textu proximo patet to-
tum atqꝫ omne referre ad veritatis cõtemplationem. igitur
loquitur de infinito vniuersaliter & non de infinito contra-
cto ad mundum. quasi velit Aristoteles dicere ꝙ attinet ad
Phylosophum naturalem terminare problema de infinito,
& speciatim de infinito mundo in hoc libro, generatim in
libro phy sicorum. probat autem Aristoteles generatim pro
blema de infinito esse a naturali Phylosopho terminandũ, P
quia statim patet problema de infinitate mundi esse hic di-
sputandum, & hoc Auerro. non vidit. Mos enim Aristo est
(vt dicit Simplicius) ꝓbare vniuersale, & particulare omit
tere, modo illud particulare ex uniuersali probato sequatur.
¶ Secundo deficit, quia non est verum ꝙ si mundus fit de no
uo, agens illum sit corpus. Nam non omnis noua productio
est generatio (vt putat ipse) nos enim tenemus aliquid fieri
de nouo, & non per generationem, sed per creationem ex ni
hilo, & tale agens per creationem non est corpus, immo est
substantia & intellectuale agens, quod agit mere libere &
contingenter, processus enim Auerrois haberet locum, quã
do mundus fieret de nouo per veram generationem, quæ est
finis alterationis. quod nos negamus ¶ Tertio multo magis
errauit hic vir credens leges diuinas esse datas hominibus se
cundum illorum inclinationem, hoc enim si verum sit de le
ge eorum porcina, de nostra mentitur Nam ea quæ tradun
tur in nostra lege, quantum ad speculabilia sunt vera, & nõ Q
accepta a nostra inclinatione. Immo sacri homines, non po
tuerunt illa gentibus persuadere nisi miraculis, & certamini
bus mortis, quantum vero ad agibilia, quæcunqꝫ in nostra
religione traduntur, sunt moraliter tradita, immo (vt alias
disputaui) religio christiana prætermissis creditis, nihil aliud
est nisi phylosophia peripatetica, vt expositor in lib. ethico-
rum & politicorum enititur semper verificare, nihil enim in
nostra lege ponitur a sacris, quod sit contra bonum mores.
quare quæ dixit Auerroes si vera sunt in eius lege, in nostra
sunt erronea. Nam illa eius est hominis lex, nostra vero dei,
in cuius actione non cadit error.
¶ Siquidem & paruus exitus a veritate fit his, qui recesse Exitus Egredi Digressus Infinities maior.
runt. Si lõge progrediantur, infinities maior. veluti si qui Decies mi lies maior Qui recesserunt.
spiam magnitudinem aliquam minimam dixerit esse: hic q discessit q digressi devijsnbus
enim minimam introducens: maximas rerum mathema-
ticarum dimouebit. huius autem causa est, quia principiũ
virtute in maius e ꝙ̃ magnitudine. idcirco quod in prin Longe maius.
cipio paruum est id in fine fit longe maius. Infinitum au-
tem

A tem & principij,& quantitatis maximā vni haber. Quare non est absurdum, neq; rationis metam egreditur ad mirabilem differentiam esse ex eo quod quispiam aliquod corpus esse in rerum natura infinitum accipiat. quobrem a principio repetens. de ipso dicamus oportet.

¶ Probat maiorem proximi prosyllogismi, quæ erat ꝙ differentia in principio est cā maxime differētiæ illorū, quæ ab illo principio ꝓficiscunt, et cōponit ratio hoc pacto: paruus exitus a veritate. videlicet principij, fit his, qui recesserunt, si longe progrediātur, infinities maior qui errat in principio, exit a veritate. igitur qui errat in principio, progrediendo longe, errabit decies millies magis. huius maiorem expositor patere dicit ex errore viarū, quia qui parum a recta deuiat via, si lōge progreditur, fit multum longe. Aristoteles probat illam exemplo matematicorum. Nam si quis indiuisibilem magnitudinem introducat in matematica, vt Democritus inquit. corpora otoma, hic maximas rerū mathematicarum destruet, vipote ꝙ lineam datam contingit secare in duo media ꝙ continuum sit diuisibile in semper diuisibilia, & cętera eiusmodi huius causam assignat ex eo quia principium est virtute magnum quantitate paruum vt semen arborum est arborum comparatione paruum, attamen virtute maximum est. Infinitum vero habet rationem principij, omnes enim qui infinitum posuerunt in rerum natura, ipsum habere rationem principij dixerunt, vt patet tertio physicorum. Accēdit ad hęc ꝙ infinitū est quātitate magnum, habet enim infinitum rationem principij, & est magnum. quare non est dissonum ꝙ errare in illo sit causa multorum errorum in processu. propterea concludit esse de infinito repetendum.

eorum magnū valde magnum In greco non est totum illud Si lōge progrediatur. Sed illud duntaxat ... hoc est lōge vel procul: addita tamē ad sensum Siplicij & aliorum

B

Quę Auer. co. 33.

AVERROES VERO declarat paruum errorem circa principium dilatari in processu. Tum exemplo viarū: Tum exemplo ęgrotationum. In ęgritudinibus enim paruus motus vel error factus, vel a medico, vel ab infirmo fit magnus in fine, vt experientia docet. ¶ Secundo debes scire, vt Auerroes ait. ꝙ ponere magnitudinē indiuiduā, vt ponit Democritus, est causa magnę differentię dupliciter, vel quia facit differentia in reddendo causas dispositionum entium, qui enim ponit corpora atoma, cogitur ponere omnia esse indiuidua, quoniam indiuisibile additum indiuisibili non facit maius. itemq; cogitur dicere nullum corpus esse altero maius, vel minus, et multa alia quare non dicens sic reddere causam accidentium entium, vel quia sic dicens facit differētiam in reddendo causas dispositionum entium, & cum hoc dicit quedam quę pro vtraq; parte sunt probabilia, positio enim Democriti habet multas rationes, & illa Aristotelis etiam. quare facit differētiam ex parte principij, quod sui natura est varium, & ex parte eorum quę proficiscuntur ab illo, vt in libris mathematicorum constat. Qui igitur ponit indiuiduas magnitudines dupliciter efficit differentiam, ex parte eius quod dicit, quod est pro vtraq; parte probabile, & ex parte eorum, quę ad illud quod dicit, sequuntur. ¶ Tertio debes scire vt Auerroes inquit. hęc quę Aristoteles hic ait esse dicta ad documentum. documentum est vt semper circa principia fiat magnus sermo, nam sermo de principijs est quasi de omnibus sermo. principiū siquidē sit omnia, que ab illo sequuntur. ¶ Quarto debes scire vt Auerroes ait & recte, ꝙ illę duę positiōes de corporibus: vtpote illa Aristotelis quę dicit, omne corpus esse finitum, vel illa Democriti quę dicit corpora minima, & illa quę dicit corpus aliquod esse infinitum, sunt diuersę & oppositæ, diuerse quidem quantum ad hoc, quia vna nō est alia, et ita diuerse in se. Oppositę vero quo ad ea, quę sequuntur ad illas. Nam ad dicētes corpus infinitum, sequitur corpus illud esse infinitę potentię. Ad dicentes nullum corpus esse infinitum, sequitur omne corpus esse finitę potentiæ. Nam potentia sequitur magnitudinem, adeo ꝙ in maiore quāto est maior virtus, in minore vero minor. ¶ Vltimo debes scire, ꝙ si corpus infinitum sit principium, tunc vt dicit Auerro. non est mirum ꝙ antiqui maximam fecerunt moram circa illud, ita vt quidam dicant corpora atoma, vel ex atomis, vt Democritus, alij corpora finita ex finitis. Alij infinitum ex infinitis. ¶ Sed circa hæc nobis maxima exoritur difficultas. Nam duplicia sunt principia in proposito cognitionis, quæ dicuntur in scientia positiones, dignitates, suppositiones, & id genus, & essendi, quæ sunt, sunt illa e quibus omnia considerata in scientia componuntur, vel proficiscuntur. verbi causa, in naturali philosophia principia cognoscēdi sunt, motus est, plura entia mobilia sunt, & cætera id genus, quæ necesse est quemlibet discentem naturalem philosophiam habere. essendi vero sunt materia, forma, & agēs, & finis, e quibus res naturales constant. Modo dubitatur de quibus principijs loquitur Aristoteles, vel essendi, & falsum est quod dicit, non enim oportet principia essendi esse potestate cognoscendi omnia in scientia considerata, vt constat. Sin autem intelligat de principijs cognoscendi, non est verum infinitum esse principium cognoscendi. Quare quæ dixerunt Aristoteles & expositores quæstionem non carent. ¶ Dicerem nunc quicquid alias dixerim principia essendi esse principia cognoscendi in secundo processu. Est.n. in naturalibus duplex processus, quia ab effectu in causas: & propter quid a causis ad effectus, principia igitur cognoscendi sunt principia cognoscendi in omni processu, in omni enim processu illa supponuntur, tanquàm dignitates. essendi vero principia sunt cognoscendi in secundo processu: non enim potest aliquis effectus resolutorie intelligi, nisi ad principia essendi reducatur. Dico igitur ꝙ Aristoteles intelligit de principijs essendi, quale creditur esse infinitū, quod alij posuerūt ex parte materiæ. Alij ex parte agentis, vt patet. 3. physicorum: & concedo principia essendi nō esse potestate omnia cognoscibilia in omni processu, sed bene in secundo processu. Nam res naturales nisi resoluantur ad principia essendi, nunquàm secūdo processu resolutorie cognoscuntur. Hæc de dubitatione.

E

Dubitatio nō parua.

F

Solutio.

SED QVERVNT vtrum infinitum si esset, haberet rationem principij. Et videtur ꝙ non, quia hæc est vna hypotetica: cuius oppositum cōsequenti stat cum antecedēte, stat enim ad imaginationem infinitum esse, & non habere rationem principij. Nam principium semper vult esse extra principiata, est enim principium, aut cuiusdam, aut quorundam, vt in lib. physico primo dictum est. At extra infinitum nihil esse potest, cum totum occupet. Arguatur igitur si infinitum esset, extra infinitum nihil esset. Si extra infinitum nihil esset, non esset principiatum, quoniam extra principium est principiatum. igitur a primo ad vltimum si infinitum esset, non haberet rationem principij. In contrarium est Aristoteles hic & 3 physico. qui vult illam hypoteticam esse necessariam. ¶ Pro quæstionis solutione debes scire ꝙ quadruplex est infinitum. Aliud quidem duratione vt motus, cœlum, & omne quod tempore æterno, permanet. Aliud vero magnitudine, vt corpus infinitum extra quod nihil ē, nec est intelligibile esse. Aliud multitudine, vt numeris lapidum infinitus, vel aliorum talium. Quartum est infinitum virtute, vt deus. Vnde hæc distō potest sic reduci, quia omne infinitum aut est quantitate, aut qualitate. Infinitum qualitate est infinitum vigore, vel virtute, vt deus. infinitū quātitate, est iterum duplex, vel continua vel discreta. Si discreta, sic est numerus rerum infinitus. Si cōtinua vel successoria, vt motus, & cœlum, & omne quod est in tempore æterno. vel permanente, & sic est corpus extra quod nullū corpus est, nec potest esse, nec intelligi esse. Sic igitur patet quadruplex esse infinitum, & non multifariam. ¶ Tunc de infinito qualitate nemo dubitat, omnes enim dicunt illud infinitum si esset, habere rationem principij. Immo catholici tenent illud esse, & esse causam primam atq; primum omnium principium, quod fortasse est peripateticum. De infinito vero duratiōe, dicerē ꝙ si tale infinitū esset, haberet rationē principij, sed nō primi principij simpliciter in omnibus. nā

Quæstio.

G

Distō infiniti.

H

Reductio distinctiōe ad duo membra.

Sol. q̄onis.

I aliquod tale haberet rationem primi principij: vt primus motor, aliquod vero rationẽ principij non primi, vt motores orbium, & motus, & coelũ. tamẽ hypothetica est necessaria: quoniã esse non põt aliquod infinitũ duratione: qn sit principium vel primarium, vel secundarium. ¶ Restat videre de infinito magnitudine atq; multitudine. Ioãnes Gãdauẽsis inquit. infinitum tale trifariam posse cõsiderari, vel quo ad quantitatẽ ipsam, que est terminis carẽs, vel quo ad priuationẽ terminorum, quibus caret, vel quo ad re substantiam q̃titati & priuationi, quę sunt substãtia subiecta quãtitati, & priuationi. Modo dicit tria ad questionem. primo dicit ꝙ si infinitum sumitur ꝓ accidẽte illo, quo substantia denominatur actu infinita, sic tale infinitum nõ habet rationem principij, quoniam nullum accidens solũ habet rationẽ principij. at infinitũ illo mõ est accidens. Secundo dicit ꝙ si infinitũ sumitur pro priuatiõe terminorũ, sic minime habet rationẽ principij, cũ vt sic sit nõ ens. Tertio dicit ꝙ vbi infinitũ accipitur tertio mõ pro substãtia subiecta infinitudini, sic habet rationẽ principij, quoniã pee sufficiẽtem diuisionẽ,

Que Ioã.

K vel haberet rationem principij, vel rationẽ principiati. non principiati, quia tunc eiusdem modi substantia haberet principiũ, quod est falsum, esset. n. illud aut intrinsecũ, aut extrinsecũ. extrinsecum esse nõ potest, quia omne tale esset agens, vel igit̃ nouũ, vel antiquũ. sine dubio nouum esse nõ potest. Tum quia infinitum fieret de nouo, & ita esset finitũ. Tum quia agens de nouo esset corpus, & ita extra infinitũ esset aliquod corpus. nec ęternũ, quia ab ęterno nõ prouenit nouum. Vnde si infinitũ esset, nec posset fieri in tẽpore: nec ab ęterno. restat ꝙ principiũ extrinsecũ habere non potest. Sto autem habet intrinsecũ ꝙ principium, oportet habere materiam & formã, non. n. materia causat aliquid sine forma, nec forma sine materia, vt Philosophus vbiq; asserit. igit̃ eẽ finitũ, q̃ppe cum forma semper finiat materiam. & materia formam. hęc Ioãnes. ¶ Sed pace sua dixerim hic errat multifariã. primo errat cũ dicit infinitũ sumptũ ꝓ accidente non habere rõnẽ principij, quia nullũ accidens habet rõnẽ principij. Hoc falsum est, Tũ primo quia motus coeli est accidẽs, & est primus motus, e quo depẽdẽt omnes motus. Tũ secundo. quia saltem accidens potest esse principium instrumentariũ. Vnde in lib. de sensu dicit Aristoteles nullã substantiã esse immediatũ principium suę operationis, sed mediãte accidente, ignis enim non calefacit, vt ignis, sed vt calidus. Prgterea semen nõ generat vt substãtia, sed vt in se detinet virtutem patris, quę est qualitas quedã, vt Aristoteles dicit in lib. de animalibus. Melius igitur Ioãnes dixisset infinitum sumptũ hoc pacto pro quãtitate nõ habere rationem principij, quia quantitas nõ est de principijs actiuis. ¶ Secundo errat, quia dicit infinitum sumptum pro priuatione non habere rationem principij quia priuatio non habet rationem principij, errat enim quia per hanc rationem priuatio non enumeratur inter principia rerum naturalium, & sic incideret in opinionem Platonis, quam Aristoteles enititur confutare in lib. physicorum. Melius igitur dixisset ꝙ si infinitum accipitur pro priuatione, nõ habet rõnem principij aliquo pacto, quia non opponitur forme, nec potest esse agẽs, nec aliquod tale. ¶ Tertio errat quia vbi infinitum acciperetur pro substãtia, nec haberet rationem principij, nec principiati, principij non, quia ageret in nõ tempore, & ita motus in nõ tempore, consequens est impossibile. igitur & antecedens. principiati minime, quia tunc esset finitũ. Omne enim factum, finitur ab agente. Agens enim non agit nisi intendat finem. omnis autem finis intentus cum ponitur in esse. habet esse limitatum, & terminatum. Vnde repugnat aliquod esse infinitum, & fieri. ¶ Quibus mihi videtur esse dicendum ꝙ si infinitum accipitur magnitudine vel multitudine, tale nec habet rationẽ principij, nec principiati. Causa autẽ est quia impossibili posito in esse, sequitur semper impossibile. infinitum esse est impossibile igitur ad illud sequitur impossibile. videlicet esse aliquod quod nec habet rationem principij, nec principiati, hoc autem impossibile sequitur ad illud impossibile. igitur quouis modo accipiatur infinitum magnitudine, vel multitudine, tale si ponatur in esse, semper sequitur ipsum nec habere rationem principij, nec principiati, vt deductum est. Tunc ad Aristotelem dico ꝙ ille loquitur secundum opinionẽ antiquorum, qui posuerunt infinitũ ex parte materię, vt Anaxagoras. vel ex parte motoris, vt Plato. Vnde secundũ existimationem antiquorum si infinitum esset, illud haberet rationem principij. secũdum tamen rei veritatem, quia antecedens est impossibile, ideo illud nec haberet rationem principij, nec principiati, & ita consequens esset impossibile. ¶ Tertio physicorũ aliter quæstionem hanc dissoluimus, diximus enim illã hypotheticam esse necessariam a primo ad vltimum hoc pacto. Si infinitum esset, infinitum esset substantia separata. Aliter. n. esse nõ posset. si esset substantia separata, esset actus purus. Si esset actus purus, esset agens. si esset agens, esset principium. igit̃ e primo ad vltimum si infinitum esset, infinitum esset principium. Quia si perstringas questionem vtrum si infinitum magnitudine esset, esset principium, dico ꝙ ad hanc questionem sic restrictam valet solutio presens, dicerem enim ꝙ si infinitum magnitudine esset, illud nec esset principium. nec principiatum, & hoc quia antecedens est impossibile, oportet & consequens esse impossibile. Quare colligendo hęc cum illis que diximus tertio physicorum, perfectam poteris habere solutionem.

Positio ꝓpria.

N

Alia solu.

O

¶ Necesse igitur est omne corpus aut simplex esse: aut cõpositum. Quare & infinitũ ipsum aut simplex, aut compositum erit. Atqui patet etiam si simplicia sint finita: compositum necessario finitum esse: quod enim ex finitis, & multitudine, & magnitudine constat: ipsum & multitudine, & magnitudine est finitum. Tantum enim erit quanta sunt, ex quibus componitur. Restat igitur videre vtrum aliquod simplicium corporum infinitum contingat esse magnitudine: an hoc impossibile sit, pertractãtes itaq; de primo corpore: sic & de reliquis consideremus.

Simplex. Simplicia cõposita. composito rum.

Quãta sit ex qbus. Ex quãtis. Restat. Reliqua. pertractantes.

¶ Probauit hactenus ꝙ de infinito erat in naturali scientia agendum, & in hoc libro maxime, at nunc de illo persequitur, prius tamen dicendorum tangit ordinem. est autem in tractatu de infinito hic ordo seruandus, vt primo videatur si sit aliquod simplicium corporum infinitum magnitudine. Secundo si aliquod compositũ ex simplicibus. & in tractando de finitate corporum finitorum, prius adhuc disputabit si primum corpus, vtpote coelum sit finitum, postea de reliquis pertransibit. Ad concludendum igitur hunc ordinem procedit compositorie ponendo conclusiones, quarum prima est, omne infinitum aut simplex aut compositũ est. Syllogizat sic, omne corpus aut simplex est aut compositum. Omne infinitum est corpus, hanc minorem supponit, igitur concludit omne infinitum aut simplex esse, aut compositum. Secunda conclusio si simplicia corpora sunt magnitudine, & multitudine finita, compositum omne ex illis constans est magnitudine, & multitudine finitum. Syllogizat, omne constans ex finitis magnitudine & multitudine, est magnitudine et multitudine finitum. omne compositum ex finitis magnitudine & multitudine constat ex finitis magnitudine et multitudine. igitur omne compositum ex finitis est finitum. Maior patet, quia constans ex finitis tantum est, quanta sunt ea, ex quibus ipsum constat. his duabus cõclusionibus sumptis infert ordinem, & inquit. Restat igitur videre vtrum aliquod simplicium corporum infinitum cõtingat esse magnitudine, an hoc sit impossibile, postea hoc idem restat videre de compositis, causa autem ex conclusionibus patet: quia finitudo vel infinitudo compositorum ex finitudine vel infinitudine simplicium dependet. Secundo patet ex dictis de finitate vel infinitate simplicium pertractantes, debere prius agere de finitate atq; infinitate primi corporis. Nam elementorum finitas atq; infinitas ex finitate illius perfici videtur, hec Aristote. de ordine dicẽdorum.

P

præter gemiftantes.

Considere mus.

Infinitum

Q

speculemur.

Debes

A DEBES scire q Auer. in suis translationibus habet quędam verba, quę in codicibus gręcis non reperimus, & ideo Auer. laborat circa illa, vbi tria colligit, primo quidē ex verbis illis colligit causam quia vult nunc agere de infinito, & ait hoc velle agere propter oppositiones antiquorū, quę differunt valde. ¶ Secundo colligit antiquorum positiones differre, quia alij dixerunt aliud esse substantiam in se cōsistentem, vt Plato, qui voluit esse substantiā separatā. Alij dixerunt illud esse corpus. Omnes tamē asserunt illud esse, & magnificarunt ipsum asserētes esse principium. ¶ Tertio dicit q tractatus de infinito nō completur, nisi refellantur positiones veterum, nō tamen oportet eum: qui de infinito agit, contradicere positionibus antiquorū, & propterea hic agit de infinito, & nō contradicit positionibus illorum, tamen in lib. physi. & in lib. metaphysice cōtradicit. Hęc tria Auer. ex verbis illis colligit, que licet sint vtilia, in nostris codicibus illa verba non legimus. ¶ Secundo debes scire q Auer. aliter hunc locum introducit q nos fecimus, vult. n. q Arist. de infinito nunc prosequat, & q in, psequendo statuat suppositiones necessarias ad propositum, & q factis suppositionibus, ponat ordinē, deinde q posito ordine, prosequatur vtendo dictis suppositionibus, que expositio mihi nō displicet. Fortasse. n. illæ suppositiones ad duo seruiunt, quia ad ordinem dicendorū statuēdum (vt nos exposuimus) & ad ipsum infinitū refellendū, quod est propositū in ordine. ¶ Tertio debes scire q Auer. per ordinē examinat suppositiones, quas putat Aristotel. ponere. Prima igitur suppositio secundum ipsum est omne corpus esse aut simplex, aut compositū. Examinādo hāc, dicit illam esse aut per se manifestam, aut ratione deductā. Immo (vt verius loquar) & manifesta est per se, & ratione deducitur. Sensu quidem constat, quia patet sensu omne corpus quod ē apud nos esse aut ab vno corpore, aut e pluribus corporibus, aut esse vnum corpus, vbi sit ab vno vel pluribus corporibus, est compositū, vbi unū sit corpus, erit simplex, sensu igiē cōstat omne corpus esse aut simplex aut compositū. ¶ Sed occurres et optime, quonam modo sensu cōstet hęc suppositio, nō. n. aliquo sensu patet omne corpus esse ab vno vel pluribus, itē nec sensu patet corpus esse vnum. ¶ Dici potest q omne corpus esse mistum, vel simplex patet sensu tactus, vtpote ex actione corporis in tactoriū ipsum patet. n. tactu aliquod corpus calefacere tantum, aliquod principaliter infrigidare tantum, aliquod humectare, aliquod exiccare. ¶ Itē patet tactu aliquod corpus exiccare & hūectare, aliquod frigefacere, & calefacere, aliquod omnia hęc agere, igiē ex operationibus, que tactu sentiuntur possumus quodam modo cōcludere corporum aliquod esse simplex, aliquod mistū. ¶ Nec intelligis hoc praetere sensu tantum, nulla cōcurrente ratione, quod vero hæc suppositio cōstet ratione, declarat resolutio misti in elementa, nam nos videmus aliquod corpus resolui elementa, vt lignū in ignem, & in cinerem, & tādem in elementa, & cum in resolutione nō sit ad infinitum ire, standum erit ad simplicia, igiē aliquod esse mistū, quod resoluitur. Aliquod simplex ad quod stat resolutio. ¶ Preterea hæc suppositio patet ratione, quia probauimus supra duplicem, motum simplicem & compositum, & simplicem triplicem a medio, in medium, et circa medium, igitur cōstat ratione omne corpus esse mistū, vtpote quod mouetur motu misto, aut simplex, quod mouetur motu simplici, & propterea concludit suppositionem hanc esse aut per se notam, aut ratione cōstare. ¶ Secūda suppositio est, omne infinitum si esset, est simplex aut compositum hāc Auer. examinando cōcludit ex dictis, quia si omne corpus sit aut simplex, aut cōpositū, & omne infinitum si esset, est corpus, iure aut simplex: aut mistum necesse est ipsum esse. ¶ Tertia suppositio, omne cōpositum ex finitis simplicibus, est finitum, hac examinando probat Auer. quia trifariam compositū aliquod esse potest infinitum, aut quia vnum componentiū est infinitum magnitudine, aut quia plura sunt magnitudine infinita, aut quia cōponētia sunt magnitudine, quidem finita, Multitudine vero

Quæ auer. com. 34

prima suppositio.

Dub.

B

Solutio.

C

Dub.

Solutio.

D

Secūda suppositio.

Tertia suppositio.

infinita, quare patet mistum non esse infinitum nisi propter simplicia, hanc eandem probat Auer inductione. Nam mistū est duplex, aliud cuius cōponentia sunt in eo actu, vt dictio ex literis, & oratio ex dictionibus. Aliud cuius cōponētia sunt in eo in potētia, vt mistū ex quatuor elemētis, patet igitur in his mistū nō posse esse infinitū nisi, ppter cōponētia, ex his patet suppositio. hæc Auer. in pñenti textu. ¶ Sed occurres, quia elementa nō manēt in misto secūdū eorū dimensiones, elementa. n. in misto aut manent secundū virtutes tantum, aut secundū mediū inter purum actum & purā potentiam, & quouis mō maneant, certū est illa non remanere secundum eorū dimensiones. Quare finitudo misti vel infinitudo ex elementis proficisci non pōt, cum ex non quātis fieri quātū sit impossibile. ¶ Dici potest elementa manere in misto secundū eorū magnitudines in potentia, & hoc sufficit. Nam esse nō potest aliquod mistum actu infinitum, nisi miscibilia actu sint infinita, vel fuissent iam infinita, vel potestate sint infinita. Vnde Aristoteli sufficit mistum infinitum esse non posse, nisi miscibilia sint actu infinita, vel fuerint iam actu infinita, & hoc supponit Aristo. vel eius suppositio hoc pacto saltem est intelligenda.

B

Dub.

Solutio.

E

¶ Quod igitur corpus quod circulo fertur necesse sit omne finitum esse: ex his perspicuum est.

¶ His acceptis, tanquā bonus mathematicus quē immitari conatur quantum pōt, ponit conclusionē, cōclusio est omne corpus quod circulo fertur, est finitum, inquit. Quod igitur corpus quod circulo fertur, necesse sit omne finitum eē, ex his perspicuū est. Hęc est conclusio, dixit autem ex his, non quidem quæ dicta sunt, sed quæ mox dicentur. ¶ Debes scire q dupliciter corpus circulo latum possumus probare esse finitū, simpliciter & secūdū quid. ¶ Secūdū quid quidē quoties supponitur finitū esse ex parte centri atq concaui, & probatur ex parte conuexi atq continentis esse finitum, simpliciter vero, quoties vtraq ex parte probaretur esse finitum. Arist. igitur probat omne corpus circulo latum, eē, finitum ex parte conuexi atq continentis, & supponit omne tale ex parte centri, atq concaui esse finitum, hoc autē ideo supponit, quia nemo vnquā dubitauit, & sensu perspicuum est. Illud quæritur, quia & aliqui dubitarunt asserentes cœlum ex parte conuexi esse infinitum, & nō patet sensu. Conclusio igitur est omne corpus quod circulo fertur, ex parte conuexi continentis esse finitum. ¶ Secundo debes scire q licet conclusio sit vniuersalis de omni corpore, quod circulo fertur, tamen illa proprie non nisi de cœlo intelligēda est. De cœlo enim quęsitum est vtrum conuexū sit ambitu infinitum, cum illud sensu non pateat, concauum vero esse finitum, nemo dubitauit, cum sensu constet.

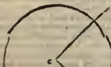
Exp.

G

¶ Nam si corpus quod circulo fertur: sit infinitum: infinitę erunt quę e medio protrahuntur lineę.

Protrahūtur. Egredientes excuntes Verbum illud lineæ non est in græco, sed vis sensus illud exposcit.

¶ Posita conclusione, nunc intendit illā probare, & more boni mathematici facit primo suppositiōes, deinde ex illis, pbat cōclusionem. Prima igitur suppositio est, si corpus quod circulo fertur, sit infinitū, & intelligas ex parte conuexi continentis, lineę rectę quę protraherentur e medio erūt infinitę protensione, exemplum, sit corpus quod circulo fertur, x. e. b. cuius centrū sit. c. dico q si ex parte conuexi. a. e. b. tale corpus est ambitu infinitū linea. c. a. est infinita protensione, & linea. c. b. etiā & ita omnes lineæ quæ pro-

H

Quæ auer. com. 35.

Suess. de cœ. & mun. D

I traherentur, erunt protensione infinitæ. ¶ Suppositionẽ hanc Aristo. non probat. Auer. autẽ optime illam deducit, & arguit illę linęę e centro ꝓtractę sunt infinitę ꝓtẽsione, quę ad nullam finiuntur terminanturq; circunferentiam. At lineæ c.a.&.c.b. sunt eius, ut ex casu aduersarii constat, qui coelũ ait ex parte conuexi infinitum esse, & sic patet suppositio.

Itemq;.

¶ Itemque & infinitarum talium interuallum erit infinitum etiam.

Autem, vero, sed
Verbum illud
Talium, supple eum est sensus.
Verbum illud
Buam nos supplerimus.
Qu; auer. com. 35.

¶ Secunda suppositio si corpus quod circulo fertur, sit infinitum, interuallum linearum infinitarum a medio protractatum erit etiam infinitum, verbi causa, spatium.a.b. quod est inter.c.a.&.c.b. lineas est infinitum. ¶ Nec hanc probat Aristo. ¶ Sed Auer. nã quãto lineæ exeũtes ab aliquo cẽtro magis ac magis ab illo elongantur, magis ac magis distant, ita vt si aliquantulum elongentur, aliquantulum distabunt, & si ad duplum elongantur, ad duplum distabunt, & si ad triplum alongantur, ad triplũ distabunt. Sed huius linęę ad infinitum elongantur, igitur in infinitum distabunt. ¶ Quod
K autem quanto magis ab illo centro elongantur, tanto magis distent, probatur, quia ubi magis elongantur, vel ęqualiter semper distabunt, vel minus semper distabunt, vel semper magis distabunt, non quanto magis elongantur, semper ęqualiter magis distabũt, quia essent paralelæ, seu ęquidistãtes, nec quanto magis elongãtur, minus distabunt semper quia tandem concurrerent, & ita duæ linęę recię clauderẽt superficiem, contra geometras, igitur quanto magis elongãtur, magis ac magis distabunt, & per consequens. Si in infinitum elongabuntur, in infinitum distabunt, & ita linearum.c.a.&.c.b. interuallum quod est.a.e.b. erit infinitum, quod est suppositio secunda.

Interuallũ

¶ Dico autem linearum interuallum, extra quod nulla magnitudo lineas tangens sumi potest.

Distantia

¶ Refellit & nunc cauillum, posset enim aliqs dicere suppositionem secundã esse fal-
L sam, supponit enim Aristot. interuallum.a.e.b. esse infinitum, quod intercipitur inter lineas.c.a.&.c.b. egredientes e cẽtro.c. quod probatur, oẽ infra interuallũ.a.e.b. potest sumi prope centrum.c. interuallum.l.m. quod est finitum vt omnibus patet, & interuallum.d.f. quod etiam est finitum, vt etiam omnibus constat, & interuallum g.h. quod etiam est finitum, vt etiã perspicuum est, igitur & interuallum.a.e.b per eandem rationem erit finitum ¶ Respõdet Aristo. se per interuallum linearum egredientium e centro intelligere illud extra quod nulla magnitudo siue nullum aliud interuallum lineas.c.a.&.c

Potest.
Est contingit.

M b. tangens sumi potest, & ita videtur concedere quodlibet interuallum dictarum linearum infra.a.e.b. interuallũ esse finitum, vt cauillus indicat, tamen interuallum.a.e.b. cum sit vltimum, extra quod nullum aliud accipi possit, est infinitum. ¶ Debes scire ꝙ refert dicere interuallum vltimum, & interuallum extra quod nullum aliud potest sumi dictas lineas tangens. Vltimum interuallum nõ est dabile, quoniã lineæ illæ e centro in infinitum ducuntur, & ita non est deuenire ad vltimũ interuallum inter dictas lineas iacens, bene tamen dicere possumus in infinitum esse aliquod interuallum inter dictas lineas iacens, extra quod nullũ aliud est dabile, & propterea Aristo. excludendo omnia interualla signata, vel signabilia infra illud extra quod nullum aliud accipi potest, dixit, dico autem linearum.c.a.c.b. egrediẽtium e centro interuallum. extra. quod nulla alia magnitudo, siue nullum aliud interuallum vlterius easdem lineas tangens sumi potest, innuit enim per hęc verba quodlibet interuallum inter illas lineas signabile esse finitum, tamen in infinitũ esse aliquod vnũ interuallum extra quod nullum aliud est, quod

Declaratio hęc est,

sit infinitum, hæc solutio cauilli, & suppositionis expositio. N

¶ Hoc itaq; infinitum esse necesse est; quippe cum finitarum semper finitum sit.

¶ Nunc dictã suppositionem illo modo expositam probat, & syllogizat loco e contrario sic quaruncunq; linearum finitarum e centro egredientium interuallum est finitum, vt linearum c.l.&.c.m. interuallum.l.m. est finitum, & linearum.c.d.&.c.f. interuallum.d.f. est finitum, & linearum c.g.&.c.h. interuallum g.h. etiam est finitum, & sic de cæteris, quæ infinite e centro.c. protraherentur, igitur quaruncunq; linearum finitarum e centro.c. egredientium interuallum est finitum igitur per locum e contrario, quaruncunq; infinitarum linearum e centro.c. egredientium interuallum erit infinitum, & ita interuallum.a.e.b. linearum c.a.&.c.b erit infinitum, cum sit linearum infinitarum e centro.c. egredientium, & ita patet suppositio;, vz ꝙ interuallum extra
quod nullum potest esse aliud, vtpote.a.e.b. est infinitũ, quæ erat suppositio. ¶ Nec mireris si suppositionem dictam probauerit loco e contrario, quia illa est quasi per se nota parua agens innuitione. Modo ait Auer. secundo physicorum propositiones per se notas non probari nisi topicis medijs, cum indigeant parua innuitione. Hæc Auer. & recte. O

Sol. dubi.

Comẽ. 3.

AVERROES vero textum illum. [Dico autem linearum] Aliter exponit, velle. n. videtur Aristotelem probare suppositionem secundam, quę fuit ꝙ si corpus circulare sit infinitum, interuallum linearum e medio egredientiũ erit infinitum etiam. Ad probationẽ illius velle videtur ꝙ Aristo. acciperet definitionem infiniti, quæ est ꝙ infinitum est quantitas maior omni quantitate data, & propterea Aristo. vt Auer. exponit, inquit. Dico autem linearum interuallum supple tu esse infinitum, quia est spatium siue interuallum, supple extra quod nulla magnitudo lineas tangẽs
maior supple sumi potest, ecce quomodo Apud Auer. suppositionem probare videtur per definitionẽ infiniti. ¶ Definitionem vero illam infiniti vult Auer. esse probatam ab Aristo. in textu primo per locũ a contrario, vtpote per difinitionem finiti, vz quia finitarum distantia semper est finita, igitur infinitarum erit infinita. Hec Auer. de illius loci expositione, quæ non displicet, licet aliquantulũ verba Aristo. corrumpant. P

Que auer. com. 31.

¶ Preterea semper dato: maius accipi contingit.

¶ Secundo probat illammet suppositionẽ illo modo expositam, vel definitionem dictam infiniti secũdum Auer. & syllogizat sic omne illud cuius quouis accepto vel dato, semper ex eo potest maius accipi, est infinitum, vt tertio physicorum est dictum. Sed interuallum linearum egredientium e centro corporis circularis infiniti est cuius quouis accepto. potest maius ex eo accipi, igitur est infinitum.

¶ Quare quemadmodum numerum ex eo dicimus infinitum: quia maximus non est: eadem ratio & de spatio. Q

¶ Tertio probat eandem suppositionem, vel dictam definitionem, per locum a simili in numeris, & simul ponit rationem tertiam, conclusionem. ꝙ propterea vsus est nota illatiua quare, & arguit sic, sicut in numeris & discretis, ita in cõtinuis, causatur enim discretum ex diuisione continui. Sed in numeris infinitus numerus non est ille, qui est maximus, sed qui omni dato est maior, & qui cuius quouis accepto semper restat maius accipere, igiẽ in spatijs spatium infinitum erit, non quod est maximum, sed quod omni dato est maius, & cuius quouis accepto semper restat maius acceptabile, & supple tu minorẽ, sed interuallum linearũ.c.a.&.c.b. est illud cuius quouis accepto semper restat accipiẽdum maius, igitur tale interuallum est infinitum, & sic patet suppositio. ¶ Auer. vero ait ꝙ. Aristo. non induxit nisi conuersum vt ostenderet nobis definitionem conuerti cum definitio. vbi debes scire ꝙ hæc propositio infinitum est quãtitas, quæ est maior quauis data, conuertitur sic, quantitas que est maior quauis data, est quid infinitum. Aristoteles igitur non posuit secundum Auerroem primã, quæ est propositio

Que auer. cõmẽ. 31.

A positio conuertibilis, sed secundam quam vocat conuersum siue conuertentem, & causam ait Auerroes, vt indicaret definitionem infiniti esse bonam, quia conuertitur cum eo. Hæc Auer. quę sunt non necessaria, tamen syllogismus componatur hoc pacto apud Auer. quod est quantum omni dato maius est infinitum. Dicta linearum distantia est quantum omni dato maius, igitur est infinita.

¶ Si igitur infinitum pertransiri non potest: interuallum necessario infinitum est cum coelum infinitũ sit: non igitur circulo moueri potest. At coelũ circulo moueri cernimus: rationeq; definiuimus circularem motum esse alicuius.

Cęlum est verbum supplerũ in textu.

¶ Ex his componitur demonstratio hoc pacto, nullum infinitum potest pertransiri, interuallum dictarum linearum c.a.&c.b. est infinitum, vt ex suppositione secunda perspicuum est & rationem breuem adijcit, & inquit. Cum coelũ ipsum infinitum sit, conclusio debet esse, igitur interuallum B linearum.c.a.&.c.b. pertransiri non potest. Verum non posuit hanc conclusionem principalem, sed conclusionem, quę huic subaccipitur, vz non igitur coelũ circulo moueri potest. Hęc enim conclusio sequitur ad principalem conclusionem, nam si internallum illud pertransiri non potest, coelum moueri non potest circulo, quoniam circulo si moueretur, oporteret interuallum illud pertransiri, vt omnibus cõstat. ¶ Destruit consequens per sensum, & rationem, & inquit. At coelum circulo moueri cernimus, vt solem.24. horis vniuersam terram circuire, preterea ratione definiuimus circularem motum esse alicuius corporis, quod tali motu p se mouetur, igitur conclusio subaccepta est impossibilis, & ita cõclusio principalis erit impossibilis. Et non propter syllogismum, igitur propter propositiones, & non propter maiorem, quæ omnibus constat, igitur propter minorem, minor est ꝙ interuallum dictarum linearum est infinitum, igitur hæc minor est falsa. Et hæc minor nõ est falsa, nisi propterea C quia prima suppositio est falsa, hęc enim minor sequitur ex suppositione secunda, quę sequitur ex suppositione prima, quę suppositio prima tenet si coelum ipsum est infinitum. igitur a primo ad vltimum coelum non potest esse infinitum, quod est propositum. ¶ Siquis vero voluerit rationem componere hypotetice, sic arguet, si coelum est infinitum, lineæ egredientes centro erunt infinitę, tenet argumentum ex prima suppositione, si lineæ egredientes e centro erunt infinitę, interuallum dictarum linearum erit infinitum, per secundam suppositionem etiam. Si interuallum dictarum linearum erit infinitum, interuallum eiusmodi pertransiri non poterit. Si interuallum eiusmodi pertransiri non potest, coelum moueri circulo nõ poterit, igitur a primo ad vltimum si coelum est infinitum, coelum non mouebitur. Consequens vltimum est contra sensum, & contra rationem, & impossibile, igitur primum antecedens erit impossibile, at primum antecedens est impossibile, igitur eius oppositum est necessarium, & ita coelum erit finitũ, quod est eius oppositum, hęc D de prima ratione Aristotelis.

Alia syllogismo.

AVERROES vero inqt. Inducamus ergo hmõi rationẽ spectabilem hoc ẽ describẽdo figurã in puluere more perspectiuorum. Vnde Auer. ducit ad quedam impossibilia, vltra illa, quæ Aristo. tangit, descripta enim figura, deducit non solum ad hoc ꝙ vnum interuallum infinitum pertransiretur, sed ꝙ infinita numero, & quantitate pertransirentur, nam e centro.c.vel.h. corporis circularis infiniti possunt egredi non modo duæ lineę, vz.c.a. &. c.b. sed infinitæ, inter quas omnes semper interuallum erit infinitũ, & ita erunt interualla linearum infinitarum & numero & diuersione infinita. Quare cum coelum. in 24. horis circuat, vnus punctus in coelo descriptus omnia illa interualla infinita numero & dimensione ptransibit. ¶ Vnde formando ea quę Auer. dixit, possumus arguere, si coelum quod in 24 horis mouetur ab ortu in occasum redeundo in ortum, esset infinitum, sequeretur primo ꝙ infinitum spatium tempore finito pertransiretur, deducitur supponendo ꝙ.c.a. sit E linea recta mota ad motum totius corporis sphærici infiniti versus.c.b. lineam rectam quiescentem egredientem ab eodem centro.c. in quo ambæ concurrunt, tunc secundum istam imaginationem patet aliquando lineam.c.a. fore superpositam.c.b. lineæ, & aliquando vltra fore, igitur cum distantia inter illa sit infinita, vt supposuit, in tempore finito spatium infinitũ erit pertransitũ. ¶ Sequitur secundo ꝙ spatia infinita pertransirentur tempore finito, quod deducitur etiam, quia a cẽtro.h.vel.c. illius corporis infinitæ lineę pñt egredi inter quarum quaslibet duas semper spatiũ erit infinitum, tunc supponatur omnes quiescere pręter vnam, quę moueatur ad motum corporis infiniti, vtpote.c.a. & sequitur ꝙ illa pertransibit infinita spatia tempore finito, & tunc ex his sequitur si coelum esset infinitum, ꝙ una linea pertransibit infinita spatia tempore finito, & tunc ex his sequitur si coelum esset infinitum, ꝙ vna linea pertransibit F infinita spatia magnitudine, & multitudine, hęc Auerroes.

Quę auer. com.35.

Dicta Auer. ad formam redacuntur.

SOLET ADDVBITARI si corpus sphęricũ esset infinitum, an haberet centrũ, & videtur ꝙ non. Nam vbi infinitum esset, non haberet circunferentiam vltimam, caret enim vltimo infinitum ipsum. Vbi autem vltimam circunferentiam non haberet. procuklubio nec centrum, cũ centrum sit e quo lineę ad circunferẽtiam ductæ sunt ęquales. ¶ Preterea centrum medium est corporis sphærici circunferentia extremum, at infinitum est sine medio & extremis. ¶ Iuniores dicunt aliud esse centrum motus, aliud magnitudinis, & ita concedũt vbi sphęricum esset infinitũ, illud habere motus centrum, non autem centrum magnitudinis. ¶ Sed solu. hęc non est intelligibilis. Primo quia motus et magnitudo quo ad diuisionẽ, & extensionem sese consequuntur, vt in sexto physicę auscultationis dictum est, & dicemus, non igitur est intelligibile motum habere cẽtrum, magnitudinem vero, cui coextenditur, non habere, cum omne quod in motu ipso est signabile & in magnitudine signari possit. ¶ Secundo nunquam legi in motu esse centrũ nisi ratione eius magnitudinis, quæ illo mouetur. Quare nõ G potest aliquis intelligere centrum esse in motu dabile, quod non sit dabile in magnitudine, quæ illo mouetur motu. ¶ Tertio videtur ꝙ hęc centra sint idem centrum, nã centrum magnitudinis secũdum illos est a quo omnes lineę ductæ ad circunferentiam sunt æquales. Si igitur esset dabile centrum motus, tale non essent nisi in medio motus, vt supponit Aristo. & si in medio, ab eo omnes lineæ ductę erunt ęquales, & ita centrum motus erit centrum corporis, quare erit idem centrum motus, quod centrum magnitudinis. ¶ Quarto si tale sphęricum infinitum haberet centrum motus, tunc haberet motum, quia sicut si haberet centrum magnitudinis, haberet magnitudinem, ita si habet centrũ motus, habet motum, hoc autem est falsum, quia tunc Aristo. supposuisset tale corpus habere motum, quod ipse destruit. ¶ Ioannes vero dicit corpus ipsum sphęricum bifariam cõsiderari & quo sphęricum & quo infinitum, quo quidem sphęricum, habet centrum, vt eius ostẽdit definitio, est enim sphęra e cuius centro omnes lineę ad circunferentiam ductę H sunt æquales. Quo vero infinitum, caret & medio & fine. ¶ Sed hęc Ioannis solutio vera est, sed non est ad propositum, erat enim dubitatio si corpus sphæricum esset infinitum, vtrum haberet centrum, modo hoc nihil aliud est quærere q̃ vtrum corpus sphæricum infinitum, vt corpus sphæricum infinitum, habeat centrum, & sic solutio non est ad propositum. ¶ Propterea dicerem rationem in se falsam inferre contradictoria, vt.5. metaphysice dicitur, hæc est ratio in se falsa sphæricum infinitum, nã eoipso quod intelligitur sphæricum, intelligitur habere centrum, vt eius definitione constat. Eoipso quod intelligitur infinitum intelligitur carere centro, quare sphęricum infinitum est ratio in se falsa, quia infert habere centrum, & non habere centrum. ¶ Ex hoc soluo ea solutione, quam ipse negat, & dico ꝙ vbi daretur corpus sphæricum infinitum, sequitur ipsum habere

Quęstio.

Sol. Iuniorum.

Confutatio.

Sol. Io.

Confutatio.

Solutio propria.

I centrum, non tamen dicendum illud carere centro, quia [Dubiū.] sequitur vtrumq;. ¶ Sed occurres et docte, si in ratione sphe rici intelligitur finitudo, igitur Aristoteli sufficeret probare cœlum esse sphericum, nam mox haberet inuentum, ad quid igitur tantopere laborauit probare cœlum esse sphæricum [Solutio.] finitum. ¶ Dicerem aliquā rationem esse in se falsam apud sapientes, que non videtur in se falsa. Aliquā videri in se falsam, que apud sapientes non est in se falsa. ¶ Solem esse maiorem terra apud sapientes nō est falsa, tamen apparet falsa, cœlum sphericum esse infinitum apud sapientes est ratio in se falsa, non tamen videtur, falsa, quia videtur quasi apparens cœlum e parte conuexi esse infinitum, e parte nostra finitum Aristo. occurrit non modo his quę videntur sapientibus, sed contra apparentia falsa, & ita laborauit, vt etiam [Alia sol.] occurreret his quæ apparent, & non sunt. ¶ Consueui etiam alias dicere ad principale ꝙ Aristo. ex concessis arguit, supponit enim tanq̃ notum ad sensum ex parte concaui cœlum ipsum esse finitum, hoc enim & sensui patet, ab aduersarijs [K] conceditur, sed quia ambiguum est de conuexo cœli, ideo supponit centrum saltem ex parte concaui cœli, & ex his [Sol. Albertillæ, que est solutio propria.] concessis arguit, vt patet. ¶ Albertilla capitiunculatorum precipuus dicit positionem illam esse impossibilem, quę vellet sphericum corpus esse infinitum, quia impossibile est illud, ad quod propositiones sequuntur contradictoriæ, modo ad dictam positionem sequitur tale corpus habere cētrum, quia sensu patet ipsum moueri circulariter, & ita circa centrum, & sequitur ipsum non habere centrum, quia ex quo est infinitum: caret medio, & ita cētro. Quare positio est im- [Alia solutio.] possibilis, quod Arist. multifariam probat. ¶ Sunt etiā qui dicunt, corpus sphæricum infinitum carere medio positiue, quod. s. ęqualiter distet ab extremis, cum non habeat extremum. Potest tamen habere medium negatiue, immo quelibet pars infiniti posset dici medium negatiue, quia ipsa nō [Qualis solutio.] magis appropinquat vni extremo q̃ alteri. ¶ Sed quicquid sit de solutionis veritate, solutio non est ad propositum, quia [L] siue habeat medium positiue, siue negatiue, medium sphęrici esse nō potest centrum, nisi hoc pacto sit medium, quod ab eo ad circumferentiam omnes lineæ ductæ ęquales sint, & hoc pacto de centro loquitur Aristo. quare dicendum vt diximus.

[Secunda quæstio.] SECVNDO principaliter dubitatur, quia Arist. ducit ad hoc impossibile, vz ꝙ infinitū spatium in. 24. horis pertransiretur. Modo hoc videt̄ possibile, vt si aliquod moueretur in partibus proportionalibus horæ futuræ minoribus terminatis ad finem super partibus proportionalibus vnius pedalis colūnalis, incipiendo a maioribus, & in qualibet parte proportionali horę pertranseundo pedale lineæ gyratiue infinite tale corpus gyrantis, tunc. n. in vna hora, quę est tempus finitum, pertransiret tota dicta linea gyrans omnes partes proportionales illius corporis, quę est infinita, cum sit composita ex infinitis partibus pedalibus nō com- [Sol. Gale.] municantibus. ¶ Iuniores dicunt dictum casum esse imaginarium, non autem possibilem naturaliter, quia tunc infini- [M] tum intenderetur talis motus localis, quod est naturaliter [Cōfutatio.] impossibile. ¶ Sed hi viri admittunt casum tanq̃ possibilē ad imaginationem, quod videtur falsum, nam ex possibili secundum imaginationem nunq̃ sequitur impossibile secundum imaginationem, modo ad tale concessum sequitur tale pertransitum esse finitum, & non esse finitum, quod est impossibile secundum imaginationem, igitur & casus est impossibilis secundum imaginationem, & quod illud sequatur, deducitur, quia illo casu posito dictum spatium esset infinitum, quia ex partibus infinitis non communicantibus resultat, & posito vltra quod tempore pertrāsirentur finito, esset finitum ex sexto Auscultatiōis physicæ. Quare tale spatium lineale esset infinitum, & esset finitum, & ita finitum, & non finitum, quare esset ĩpossibile secundum imaginatio- [Alia solutio.] nem. ¶ Nonnulli diligentius, & magis peripatetice dicunt totum casum esse impossibilem & simpliciter, & secundum imaginationem, quia ex eo posito sequitur impossibile ad imaginationem, vt dictum est. Tamen quelibet pars casus [N] est possibilis nā pertransiri potest hæc & hæc pars lineę tempore finito, tota tamen pertransiri non potest. ¶ Ego vero [Solutio propria.] miror hos omnes, videntur enim obliti eorum, quæ Aristo. ad Zenonē scribit, in 6. physicæ auscultationis, omnes enim hi cauilli procedunt ex magnitudine diuisa in potentia ad eam actu diuisam. Aristoteles enim concedit spatium infinitum secundum diuisionem in potentia posse pertransiri, in actu vero minime. Modo dico ꝙ diuisio horæ in partes proportionales infinitas est in potētia, & non in actu. Similiter diuisio pedalis columnæ per lineam circungyrantem est in potentia, & non in actu, & ita sequitur talem lineam infinitā in potentia pertransiri posse tēpore actu finito, potētia tamen infinito, quoniam eodem modo & tempus, & motus, & magnitudo diuidi possunt. ¶ Qua ratione mirari debemus captiūculatores, quia per diuisiones semper proficiscuntur, & nunq̃ ad solutiōes peripateticas animaduertunt, omnes enim eorum cauilli ex ignorantia doctrinę peripa- [O] teticæ proficiscuntur, vt deo duce in disputationibus metaphysicis ostendemus.

TERTIO principaliter dubitatur, quia Aristote. vi- [Tertia quæstio.] detur supponere dictas inter duas lineas spatium esse infinitum, quod est falsum, nā tale spatium lineis clauditur. & ita terminis, igitur videtur finitum, & ita Aristoteles supponit falsum. ¶ Præterea. Aristoteles videtur supponere ibi esse spatium, quod est falsum, cum ibi nullum sit spatium, vbi enim esset tale spatium infinitum supra quod motus sphærici infiniti fieret, ex quo corpus tale sphæricum sua infinitudine totum occuparet locum. ¶ Has rationes recte soluit Alber- [Solutio.] tilla, quia propositionem intelligit, vt nos diximus. Vnde cōcedo vbi tale corpus sphæricum infinitum circulariter motum daretur, & in eo essent tales due lineæ intellecte infinite vz egredientes e centro intereas spatium interceptum esset infinitum, quia vt ratio concludit esset terminis clausum, itemq; & spatium tale esset infinitum, vt ratio Arist. pro- [P] bauit, quia cum illæ lineæ egredientes e centro procedant in infinitum, & non procedant paralelliter, & non claudantur ad vnū punctum, quia tunc non essent duæ lineæ, sed vna, tandem ad infinitum procedentes infinitū spatium illæ cōcludent, & ita sequitur illarum spatium esse finitum, & infinitum; causa autem est quia antecedens est impossibile, & implicat contradictionem, sphæricum enim infinitum circulariter motu esse est impossibile implicans cōtradictionem, quia ad ipsum sequuntur opposita. Sequitur. n. a primo ad vltimum spatium illud esse finitum, & non esse finitum, vt deductum est. ¶ Ad secūdum recte Albertilla soluit, quia Arist supponit tale spatiū esse saltem possibile ad imaginationem, modo arguit more boni prioristici ex hoc possibili ad imaginationem, & ex illo, vz corpus, sphęricum esse infinitum, inferendo vnum impossibile ad imaginationem, vz ꝙ spatium infinitum pertrāsiretur tempore finito, hoc enim est impossibile simpliciter, & secundum imaginationē. Mo- [Q] do ex regula prioristica, cum hoc impossibile sequatur, & non ex possibili ad imaginationem, quia ex possibili nunquam sequitur impossibile, sequetur ex illo coassumpto, vz sphęricum circulariter motum est infinitum quare hoc est omnino impossibile, & secundum imaginationem, & secundum rem. ¶ Quarto dubitant, quia ratio Aristote. hoc pacto potest impediri ꝙ tale corpus sphęricum circulariter motum mouetur non quidem tēpore finito vt supponit Aristo. [Solutio.] sed tempore infinito. ¶ Potest dici ꝙ Aristo. arguit ex concessis, supponit enim cœlum moueri in. 24. horis vt sensu patet. Pretterea Albertilla aliter ostendit, & tu considera, quæ dicit.

¶ Preterea a finito tempore finitum si abstuleris, & reliquum finitum esse: & principium habere necesse est.

[Que expositor de rōnum differentia.] ¶ Hęc est secūda ratio, que (Vt expositor inquit, et recte) differt a prima, quoniam prima processit ex hoc quod distantia quæ est inter duas illas lineas e centro egredientes erat infinita,

A infinita, & ipertrāsibilis. At hęc secūda pcedit ex eo, quia lineę descriptę in corpore infinito siue in eius loco non possunt sese intersecare, vt dicetur. Verum more boni mathematici, antequam ad rationem accedat, facit suppositiones, supponit igitur primo illud quasi principium, vz ꝙ si a tempore finito tempus finitum abstuleris, reliquum quod remanet necesse est esse finitum, & habere principium & etiā finem, hoc est quasi principium in hac scientia, quia in geometria fuit deductū, nam si quod remanet, esset infinitum, tunc pars esset maior toto, nam temporis quod ponebatur finitum, due erant partes, vz ablatum, & quod remanet, modo si quod remanet, est infinitum, cum sit illius totius pars, toto pars eius esset maior, patet igitᵉ suppositio. ⁋ Quo vero ad verba attinet, videtur mihi ꝙ particula illa, & teneatur expositiue, ita vt si sensus necesse est & reliquum esse finitū, & pro idest & habere primum & finem, quia sic finitum describitur. 3. physicę auscultationis. ⁋ Addit autē Auer. hanc esse dispositionē cuiuslibet finiti, quod intelligo ꝙ hęc suppositio Aristo. ē dispositio idest definitio cuiuslibet finiti, Solet enim definiri sic, finitum est quod si ab eo remoueatur finitū remanet finitum. ⁋ Vel potest intelligi ꝙ hęc sit dispositio idest proprium conueniens omni finito, vt finito magnitudine, & multitudine, hæc Auer. & recte dicit, quouis modo intelligatur.

Verborū consideratio.

Quę auer. com. 36.

B

⁋ Si autem ambulationis tempus principium habet, & motus principium est: quare & magnitudinis, quę ambulauit. Similiter autem hoc & in ceteris.

⁋ Secundo supponit tempus motum & mobile sese quo ad finitudinem infinitudinemue consequi, ita vt si tempus principiū finemqꝫ habuerit, motus & mobili ipsum etiam principium finemue habebunt, & si tempus principio fineqꝫ caruerit, motus atqꝫ mobile principio fineqꝫ carebunt, contra etiam sese habent vt in sexto est disputatum. ⁋ Quo vero ad verba attinet animaduersione dignum, Arist. in presenti textu vti mirabili arte, quia ponit suppositionem, & illius

C quasi probationem per exemplum, dicit enim si autem ambulationis tempus principium & supple finem habet, et motus supple ambulatiui ipsius principium est, sic igitur hypotetica est si tempus mensurans ambulationem est finitum, ambulatio ipsa finita est. Ex hoc infert, quare & magnitudinis, que ambulauit idest ipsius mobilis ambulatiui erit principiū et finis. ⁋ Sic igitᵉ ex his verbis habemus tp̄s ambulationis, ambulationem ipsam, & mobile ambulatiuum sese consequi quo ad finitudinem infinitudinemue. Inferens vero suppositionem quasi vniuersalem, inquit. Similiter autem hoc & in ceteris, quasi dicat sicut igitur in tempore ambulatione & ambulabile sese habent finitudo & infinitudo, sic & in omnibus motibus cuiuslibet rationis. Quare vniuersaliter & patet suppositio ꝙ motus mobile & tempus sese consequuntur quo ad finitudinem infinitudinemqꝫ, hęc erat suppositio, vbi mirum artificium patet, nam Aristo. simul suppositionem, & quasi rationem per exemplum attulit.

D

Quę expositor.

⁋ Expositor velle videtur per ambulationem seu incessum, vt ipse in suis habet translationibus, motū coeli, & ita velle videtur Aristo. arguere a motu coeli ad alios motus, vnde dicit & sicut hoc dicimus i motu coeli, similiter oportet se habere in alijs motibus & mobilibus. ⁋ Sed hoc qđ expositor dicit pace tanti viri dupliciter non videtur consonum. Primo quia grece incessus legitᵉ βαδίσιν modo vadisis grece est ambulatio, qua homines ambulant, & animalia proficiscuntur, non igitur ad coeli motum potest applicari. ⁋ Secundo esset in eius probatione petitio quedam principij, nā Aristo. intendit probare motum coeli, & tempus illius, & coelū ipsum esse finita, & nunc velle videtᵉ Expositor Arist. supponere illud, & ab illa suppositione inferre in omnibus, & sic videtur quasi idem quesitum & concessum, quod est vna petitionis principij species. ⁋ Auer. vero per vadisim intelligit motum vniuersaliter sumptum, & ita vult Aristo. ponere suppositionem hoc pacto, si tempus est infinitum,

Confutatio

Quę auer. com. 36.

& motus erit finitus: & si motus est finitus, mobile est finitum, & tunc vult ꝙ Aristo. suppositionem reddens vniuersalem addat, & vt dixi de tempore, motu, & mobili, ita ēt io alijs. i. loco et spatio itelligatur vel in alijs, vz motu recto, & alteratione, non igitur vult Auer. Aristo. dedisse suppositionem & eius probationem, sed suppositionem in tempore motu & mobili, addidisse vero hoc idem & in alijs. i. loco & spatio, vel alijs, vz motu recto et alteratione, vt vniuersaliorem redderet suppositionem, hæc Auer. ⁋ Que sunt plena errore, nā vadisis grece est ambulatio seu incessus, & propterea Aristo. arguere videtur ab ambulatione ad alios motus, vt dictum est. ⁋ Sunt quidā qui per magnitudinem hic intelligunt, non mobile ipsum sed spatium supra quo fit motus, nam magnitudo est duplex quę mouetur, et per quā fit motus, intelligunt igitur tempus ambulationem, & magnitudinem super qua fit, sese consequi quo ad finitudinem infinitudinemue. Auer. autem & Expositor et Simplicius intelligunt de mobili, quod grecis verbis consonat, dicit αὐτῆ, καὶ τὸ μέγεθος ὃ ἐβάδισεν, i. quare & magnitudinis quę ambulauit, dicit. n. quod est relatiuum neutri generis i casu nominatiui, referens Megetos, quod est neutri generis apud grecos. Tu vero considera, nam etiā in. 6. physicorum persæpe Aristo. vsus est pro accusatiuo, vt pro per quod, vt notaui illic, sed vtcunqꝫ sit suppositio secunda est tempus motum & mobile, atqꝫ spatium sese consequi quod ad finitudinem infinitudinemqꝫ, hæc est suppositio, quæ his ex verbis colligitur.

B

Error. Auer.

Bifariam

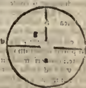
E

Epilogus suppositionis.

⁋ Si itaqꝫ .a.g.e. linea infinita ea ex parte: in qua est. e que autem b.b. vtraqꝫ ex parte infinita. Si igitur a.g.e linea secans ab. a. centro circulum describat e. quandoqꝫ .a.g.e. linea per. b.b. lineam circulo mouebitur finito in tempore: omne enim tempus in quanto coelum ipsum circulo latum est finitum est: & id ergo tempus: quod est ablatum: in quo secās linea ferebatur: finitum erit: erit igitur principium quoddam quo primum. a.g.e linea. b.b. lineam secuit: quod quidem est impossibile: non igitur contingit circulo moueri infinitum. Quare nec mundum ipsum si infinitus esset.

Linea verbum ē supplerē, quia non est in greco, sed i omnibus intelligatur. Tempus verbum ē supplerē ad sensum Aristo.

G

⁋ Constitutis igitur suppositionibus, nunc Arist. demonstrat conclusionem predictā, vz ꝙ coelum quod circulo mouetur. in. 24. horis, non sit infinitum, & more geometrę describit exemplum in puluere, in quo vis omnia demonstrationis consistit, & inquit. Sit itaqꝫ. a.g.e. linea infinita tantum ex parte, vz illa, in qua est. e. vtpote finita ex parte centri, e quo proficiscitur, infinita ex parte conueai siue dorsi ipsius coeli versus quod ducitur per imaginationem, hoc constat per aduersarium veritatis, qui asserit coelum ex parte nostra finitum esse, ex parte vero dorsi in infinitum protendi, hæc linea. a.g.e. in tota demonstratione presenti ab Aristo. appellatur linea secans siue incidens, propter causam quam dicemus. ⁋ Secundo dicit sit vna alia linea, quę dicatur. b.b. vtraqꝫ ex parte infinita, nam ad imaginationem transeat per centrum. a. & producatur vtraqꝫ ex parte ad immēsum versus. b.b. ꝙ hæc sit infinita vtraqꝫ ex parte, patet ad imaginationem aduersarij, qui ex parte nostra coelum asserit finitum ex parte dorsi infinitum, hæc linea in demonstratione presenti dicitur incisa, siue secta, quia ponitur stans ac immobilis, vt dicemus. ⁋ Tertio vult ꝙ. a.g. e. linea super centrum. a. mota. in. 24. horis orbē. e.b.b. totum describens ab e. puncto lineam. b.b. totam pertranseat, patet quia si suo motu totum orbem. e.b.b. ab ortu per me-

H

I ridiem & per occasum in ortum rediens describat, necesse est vt totã lineam.b.b.secet cum sit ea, super qua medietas orbis describitur & posita sit stans ac imobilis, quibus patet lineam.a.g e.dici secantem seu incidentem, quia secat.b.b immobilem, lineam vero.b.b dici sectam seu incisam, quia ab ipsa.a g.e.linea quæ mouet̃ inciditur, hæc est tertia pars exempli, quæ non describitur in puluere, sed sumitur tanq̃ descripta, vt patet in suo modo loquendi. ¶ Tunc syllogizat hypotetico syllogismo a primo ad vltimum ex destructione consequentis inferendo oppositum antecedentis, in quo syllogismo supponatur vnum, quod in omnibus syllogismis huius partis supponitur: vz q̃ cœlum ipsum, de quo est disputatio nunc, in.24.horis saltem motu diurno moueatur: Intelligendo per cœlum totum ex omnibus orbibus aggregatũ, hoc enim Aristo. supponit, vt concessum ab aduersario, quia sensu perspicuum est, tunc arguit, si igitur a.g.e.linea, quę dicitur in pręsenti demonstratione linea secans seu incidens propter cãm dictam, ab.a.centro deducta

K ad.e.partem per immensum protensa, circulum describat.e b.b quia per aduersarium in.24 horis orbẽ, perficit ab ortu per meridiẽ rediens ad ortum, vt etiam sensu patet, quandoq; a.g.e.linea per b.b.lineam circulariter mouebitur finito in tempore describendo semicirculum b.b.oppositum semicirculo.b.e.b.per punctum, quod ipsi.e opponitur.

¶ Probat consequentiam, vz q̃ tempus quo.a.g.e.linea pertransit.b.b.lineam sit finitum ex suppositione prima, nam dicebatur a finito tempore finitum si abstuleris, quod remanet, esse finitum. Cum igitur totum tempus quo.a.g e linea vniuersum orbẽ describit sit finitum, quia in.24.horis, igitur pars huius temporis, qua pertransit hanc lineã super qua describitur medietas orbis, erit finita, vt per suppositionem primam patet, hæc pars temporis est ablata a toto, mõ si totum est finitum, & ablatum, & quod remanet post ablationem finita erunt. Vltra ex hoc arguit, igitur erit assignare principium ex parte lineę tangentis & sectæ, in quo primum linea.a.g e.lineam.b.b.secuit, tenet argumentum

L per id quod addebatur primæ suppositioni, vz q̃ omne finitum habet principium & finem, est igitur totus syllogismus, si cęlum est infinitum, linea.a.g.e.pertransibit lineam b.b.infinitam tempore finito Si tempore finito, igitur illius lineæ.b.b.dabitur principium & finis, tenet argumentum ex secunda suppositione, nam hęc tria quo ad finitudinem, infinitudinemue, se consequuntur, vz tempus mobile & spatium, quare si tempus quo.a.g.e.linea pertransit.b.b.sit finitum, linea.b.b.habebit principium & finem.quod est impossibile, quia ponebatur infinita, cuius neq; principiũ neq; finem est assignare. ¶ Ex hoc infert propositũ et inquit. Nõ igitur potest infinitum moueri circulariter, & ita nec mundus potest moueri circulariter, si esset infinitus, hęc Aristo. ¶ Quo vero ad verba attinet, debet fere in gręcis codicibus scribi sic, si igitur.a.g.e.linea incidens ab g centro circulum describat, & reliqua, & puto esse corruptũ, quia cẽtrũ ponebatur.a & nõ.g.ideo scripsimus nos, a cẽtro.a.alij vero tex-

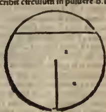
M tum enitũtur saluare, quod friuolũ ẽ, nihil faciens ad rem.

Q.e. auer. com.36. AVERROES vero paucis mutatis format rationem sic, & describit circulum in puluere b.t.h.qui ex parte cõcaui et nostra intelligatur finitus, ex parte vero dorsi atq; cõuexi intelligatur infinitus ad imaginationem aduersarij, qui cœlum hoc pacto asserit, huius centrum sit.a.e.centro eiusmodi linea deducatur.a.c.h.ex parte concaui atq; cẽtri finita, ex parte vero conuexi dorsiq; infinita, vt aduersarius asserit. Secundo describit aliam lineã extra centrum.a ab ipso.b.in.t.quæ linea est.b.t.hæc non diuidit orbem in suas medietates, sed in portiones, quarũ minor est.b.t. Maior vero.t.h.b.hanc Auer. chordam, vt vtatur modo loquendi geometrarum, qui lineas stabiles appellare solent chordas, hanc enim Auer. vult esse immobilem vel saltem motam non motu lineæ:a.c.h.sed contrario motu, que in nostra expositiõe dicebatur secta, linea vero.a.c.h.appellatur ab Auer. linea exiens a centro ducta ad partem circuli in qua non est linea infinita omni ex parte quę dicitur chorda, sed est ducta ad.h partem oppositã.t b.parti. hanc Auer. intelligit moueri motu orbis, vt ab.h puncto versus.b.&.t redi ens in.h.punctum, habes igitur in exemplo orbem.b.t. h.secundo chordam, quę est.b.t.immobilem, tertio lineam. O a.c.h.quæ mouetur motu orbis ab.h per.b.&.t.in.h.rediẽs.

N

¶ Tunc casu descripto supponit vt concessum tam ab aduersario, q̃; ad sensum notum, orbem sic descriptũ, qui ponitur loco totius coeli, in.24.horis perficere suam reuolutionem. Item etiam lineam.b.t.infinitam esse vtraq; ex parte, quia ex quo cœlum ex parte dorsi est infinitũ, linea illa quæ ad opposita dorsa deducitur, vtraq; ex parte infinita relinquetur, his sic acceptis deducitur syllogismus hypoteticus a primo ad vltimum hoc pacto. Si cœlum sit infinitũ, quod.24 horis circulariter suam agit reuolutionem, tunc linea.a.c.h.que circulariter motu coeli mouetur versus.t.pertransibit lineam t.b.infinitam vtraq; ex parte tempore finito. ¶ Deducitur quoniam linea.a.c.h.redit ad eum punctum e quo incepit vtpote ad h.24.in horis, vt supposuimus, sed tempus quo pertransitur maius, est maius tempore quo pertransitur minus ab eodem mobili eodemq; motore regulariter mouente & eodem modo vt ex prima suppositione deducitur, igitur si linea.a.c.h.pertransit totum orbem.24. P horis, pertransibit portionem circuli.t.b.minori tempore, igitur tempore finito. Vltra quod pertransitur tempore finito, est finitum per secundam suppositionem, quia tempus spatium & mobile sese consequuntur quo ad finitatem infinitatemue, igitur linea t.b.est finita, quia est pertransita tempore finito, sed omne finitũ habet principiũ atq; finẽ. Quare linea.t.b.quæ ponebatur infinita ẽ finita. Sed posita erat infinita, igitur deductũ est ad impossibile. Quare primum antecedens est impossibile quod erat ponere cœlum infinitum, hæc Auer. ¶ Et addit Aristo. vsum esse exemplo in puluere quod est argumentum notum ad sensum, & particulare, vt daret intelligere syllogismum vniuersalem notum ad intellectum, dixit autem hæc Auer. quia posset opponi Aristo. eum esse vsum demõstratione ex singularibus, cui respõdet Auer. accepisse singularia loco vniuersalium. Animaduerte q̃ Auerroes aliter probat, t.b.pertransiri tempore finito arguit enim sic, pars temporis finiti, Q est finita, tẽpus quo.c.h.ptrãsit lineã.t.q.est pars tpis finiti quia est pars totius temporis quo pertrãsitur cœlum, quod tempus est finitum, quia.24.horis continetur, igitur tempus quo linea.a.c.h.pertransit lineam, t.b.est finitum. ¶ Sed tunc Auer. remouet dubium, quia posset dici q̃ Aristoteles vsus esset alia suppositione ab ea, quã posuit ab initio, posuit enim a finito tempore, finitum si abstuleris, quod remanet, est finitum. at nunc accipit pars finiti est finita, quę est suppositio alia ab illa. Respondet q̃ sunt propinque, & quasi vna virtute, & verum dicit. nam ex prima sequitur secunda, a finito.n. finitum si auferas, quod relinquitur est finitum, hoc est quia pars finiti est finita. ¶ Tertio animaduerte. Auerroem in calce commenti aliter deducere syllogismum, vt postea deducet Aristo. arguit enim q̃ his stantibus, tunc cœlum nunq̃ compleret reuolutionem suam contra sensum, deducitur, quia non potest cœlum cõplere

Vide.2. cõ.40.

A plere reuolutionem suam, nisi linea.a.c.h.pertranseat lineã t.b.sed hanc pertransire non potest, deducit, quia si pertransiret, oporteret dare puoctum primum in quo linea.a.c.h tangeret lineam.t.b. Sed hic punctus talis concursus non est assignabilis, quia in magnitudioe infinita nullus est dabilis primus puoctus, & minime vltimus. igitur talis linea.t.b non est pertransibilis, & per consequens cœlum nuoquam complebit reuolutionem suam, & dicit Auerroes hanc esse aliam demonstrationem a predicta idest ab ea quam prima forma cõposuit, & vtetur illa Aristoteles postea, vt dice- Textu cõ ment.40. mus. Ecce q̄ Auer. quasi trifariam demonstrationem formauit. tamen Aristoteles (vt mihi videtur) processit, vt oos deduximus.

¶ Preterea & ex his perspicuum erit infinitum moueri non posse. Sit enim linea.a.finita lata iusta.b. lineam finitam, necesse igitur &.a.ab ipso b.&.b.ab.a. B absolui simul. Quantum.n.alterius altera occupabit, tantundem etiam altera illius.

Mota finita superposita A

B Supposita quiescens finita

¶ Nunc ponit tertiam demonstrationem, & more geometræ proponit conclusionem, & inquit. Præterea & ex his, quæ modo adijciemus perspicuum erit infinitum corpus Aue. Que 16.37. moueri nõ posse, hæc est cooclusio. ¶ In quibus verbis Aue. dicit demonstrationem hanc tertiam esse vniuersaliorem, cum Aristoteles intendat probare non solum moueri non posse infinitum corpus sphæricum circulari motu, sed vel nec aliquod corpus. infinitum quouis motu Et ita demonstratio hęc vniuersalior est cæteris duabus. Deinde more geo C metræ etiam cooftituit suppositiones, & prima est vt sine duę lineę. vt.a.&.b.sintq; ambę finitæ. sitq;.a.linea supposita.b.vero supposita, &.a.moueatur prope.b.quiescentem, vel.b.moueatur &.a.quiescat. hoc enim nõ refert. quo casu stante suppositio est q̄ simul &.a.linea ab ipsa linea.b.&.b ab ipsa linea a.absoluetur, ita q̄ simul inuicem separabuntur. Cuius suppositionis causa est, quia quantum altera alterius occupabit suo motu, tantundem altera illius sua quiete occupabit etiam. quare tandem disiungentur. hæc est suppositio, hęc etiam & conclusio.

¶ Si igitur ambæ in contrarium moueantur: citius disiungentur. Sin autem prope manentem feratur: tardius. Modo quæ prope mouetur, eadem celeritate feratur.

D Finita mota. A

B Finita mota.

¶ Sed posset queri si linea.a.mota.prope.b.simul absoluentur b.quiescente nunquid vtrisq; motis ecootrario, vtpote a.versus.b.&.b.versus.a.ęque simul absoluentur. hoc enim non temere est dubitatione dignum, quia non videtur in simultanea absolutiooe magis & minus inueniri, & ita videbitur illas ęque simul absolui siue ambæ econtra moueantur, siue altera moueatur. Altera vero maneat. Respondet Aristoteles q̄ vna conditione seruata tales lineæ sic in contrarium motę citius absoluentur quàm si solum altera moueretur, & altera maneret, dico vna conditione seruata. vt q̄ altera quæ mouetur, vniformiter semper, & æque celeriter moueatur, vbi enim.a moueatur ęque celeriter semper &.b.maneat, tardius.a &.b.lineæ absoluentur. Vbi ambę moueantur in contrarium etiam ęque celeriter citius absoluentur, non seruata vero vniformitate esset imaginarium altera mota & altera manente absolutionem fieri ęque velocem ei que fieret vtrisq; etiam motis. Quare vtrisq; motis in contrarium modo seruetur regularitas in motibus, citius absolueotur semper. Citius dico in duplo, quia.a.manente.b.absoluetur ab ipso.b.verbi causa.in hora.vbi vero.b.ipsum moueretur æquali velocitate qua mouetur.a.absolueretur in medietate horæ.vt patet calculanti, & licet solutio huius dubij non sit satis necessaria ad propositum, tamen est ses hęc dubitatione digna, propterea obiter dubium huiusmodi Aristoteles remouit. Ex quibus patet aliqua posse citius tardius simul absolui. quare stat aliqua simul absolui, quæ citius & tardius possuot simul absolui. ¶ Quo vero ad verba attinet Aristoteles locutus est illatiue dicens. Si igitur in contrarium moueantur & reliqua, quia istud quod adiecit, est ad suppositionem sequens. Sequitur enim si.a.mouetur prope.b.lineam quiescentem vniformiter in hora.b pertranseundo atq; ab sese disiungendo, vbi ambę æqua celeritate feraotur, io dimidio horę absoluentur, & propterea vsus est illationis oota. E Necessitas dubij. Exceptum. F

¶ Verum illud est perspicuum impossibile esse vt finito in tempore quicq̄ transeat infinitum. Transibit igitur in tempore infinito. demonstratum est enim hoc prius in his: quę de motu.

¶ Sunt qui volunt Aristotelem hic ponere secundã suppositionem, quod dissonat modo loquendi Aristotelis, qui aduersatiue loqui videtur. ¶ Propterea melius Simplicius (vt Expositor sectatur) vult Aristotelem suppositionem quam feceras in lineis finitis, transferre ad lineas infinitas. fuit enim suppositio q̄ si sint duæ lineę.a.&.b.superpositæ, &.a. iusta.b.feratur, hæ inuicem absoluent. transfert igitur suppositionem haoc ad lineas vel ambas infinitas, vel ad eas quarum una sit finita, altera iofinita et dicit si fuerit.a linea fioita &.b. infinita, feraturque.a.prope.b. quiescentem, etiam simul disiungētur. suppositio igit̃ dicta habet locũ in lineis siue finitis, siue infinitis, non tamen eadem ratione, quia linea.a.finita pertransibit .b. finitam, ab ea se disiungendo tempore fioito, linea .a. finita pertransibit.b.infinitam tempore infinito ab ea se disiungendo. Quare suppositio eundem locum habet in vtrisque, licet oon seruato eodem tempore, vt dictum est. Aristoteles igitur non explicat hanc suppositionem in lineis infioitis quia vult illam iotelligi, sed tantum addit differentiam inter dictam suppositionem quando applicatur lineis finitis, & quando applicatur infinitis, & lege sic dico suppositionem dictam esse veram in lineis finitis & infinitis, verum illud est perspicuum impossibile esse vt fioito in tempore quicquam .i. linea finita transeat infinitum .i. lioeam infioitam, transibit igitur in tempore infinito, ut in .6. demonstratum est physicorum. sic igitur dicta suppositio locum habet utrisque in lineis & fioitis & infinitis, modo seruetur dicta differentia ex parte temporis. hęc est Simplicij & expositoris (ut mihi videtur) expositio, licet obscure loquantur. ¶ Siquis autem suppositiooes hasce duas esse voluerit, dicerem eiusmodi suppositiones esse vnam generatim, duas vero speciatim, generatim quidem, accipiendo lineas, & non descendendo ad species linearũ, speciatim vero descendẽdo ad species, nam descendendo ad fiottas, erit potentia suppositio, descendendo ad infinitas erit secunda suppositio. Que Gaietanus. Alia expositio. G H Questio prima expositio habet locũ.

¶ Interest autem nihil finita prope infinitam feratur. An infinita prope finitam. nam cum hæc prope illam moueatur. Et illa per hanc transibit, similiter & si moueatur, & si non moueatur.

¶ Occurres dicta suppositio habet locum in lineis finitis, & in lineis infinitis, vtrum eodem modo abinuicem disiungantur, si finita moueatur prope infinitam, infinita manente, an infinita moueatur prope finitam finita manēte. Se-

I cundo occurres vtrum absoluantur vtrisque motis,ficut al tera mota tantum.Respondet & inquit.Interest autem ni hil finita prope infinitam feratur infinita quiescente. an infinita prope finitam finita v3 manente.nam cum hæc infinita prope illam moueatur,& illa per hanc transibit, igitur refert nihil ad absolutionem dictarum linearum siue finita moueatur,siue infinita modo semper altera maneat . ⁋ Secundo respondet ad secundum,& inquit . Similiter si moueatur,& si non moueatur,siue enim vterque moueantur, siue altera dumtaxat , semper tandem altera ab altera absoluetur. Refert igitur nihil quo ad dictam linearum separationem,siue finita moueatur , siue infinita siue vtraque contra ferantur , siue altera tantum.semper enim tandem abinuicem absoluentur,sed(vt dictum est)non eodem modo de finitis , & de infinitis dicta absolutio intelligitur , de finitis siquidem tempore finito , de infinitis vero tempore infinito intelligitur.hæc Aristoteles vt exponunt græci & docte vt mihi videtur.

K ⁋ Verum si moueantur ambæ citius absoluentur.

⁋ Dixit dictas lineas absolui si vterq; moueatur ,et si altera tantum.dices vtrum eadem ratione. Respondet q non eadem ratione.Nam non æque simul,vbi enim altera moueatur tantum,tardius altera ab altera disiungetur , vbi vterque contraferantur citius abinuicem absoluentur, & ita non eadem ratione.

⁋ Quanq̃ nihil prohibet eã interdum quæ prope quiescentem mouetur:citius pertransire:q̃ prope contra mo tam,siquis eas quidem quæ contra mouentur:vtrasq; ferri tarde posuerit,eam vero quæ prope quiescentem mo uetur:multo celerius illis ferri.nullum igitur ad rationem impedimentum erit : si contra quiescentem altera moueatur:ex eo quia contingit motam quidem eam quæ est.a.prope motam eam quæ est.b.tardius pertransire.

a finita.

L

b finita

⁋ Occurres & recte,pono per casum q.a.moueatur veloci tate vt octo supra.b.quiescentem,centrum est q certo breui tempore.a.pertrãsibit.b.Vlterius pono per casum q si vtra que cõtraferãtur.a.moueatur velocitate vt duo.b.similiter velocitate vt duo, totus motus absolutiuus erit velox vt quatuor.patet q iste sic motę in duplo tardius absoluentur. igitur stat cõtra latas tardius absolui , q̃ si altera moueatur tantum.Quare.que dicta sunt non recte dicta sunt. ⁋ Respondet concedendo totum. Nam siquis sic imaginatus fuerit , etiam debet concedere . a . citius absolui a . b . quiescente , q̃ a.b.motu. intelligebatur enim dicta suppositio(vt dictum est)seruata semper paritate in velocitate. Vbi autẽ non seruetur paritas in velocitate, totum quod dictum est, erit concedendum.& propterea.respondendo dicit nullũ igitũ ad rationẽ impedimentũ erit,si cõtra quiescentẽ altera mo

M ueatur,dico nullũ impedimentũ ad rationẽ eẽ ex eo quia cõ tingit motũ quidẽ eã quę est.a..ppe motã eã quę ẽ.b.tardius pertransire . nam siue.a.tardius siue celerius ab ipso.b.absoluatur,semper suppositio facit ad rationem dicendam,mo do supponatur illas aliquando fore abinuicem absoluẽdas . Hæc de suppositione.

⁋ Si igitur tempus quo finita linea mota absoluitur : in finitum sit & tempus quo infinita perfinitam moueba tur:infinitum esse etiam necessarium sit. Impossibile erit profecto infinitum moueri penitus.Nam tempus fiat in finitum & necesse est etiam si per finitum moueatur. Ac cœlum circuit atq; conuertitur totum in orbem finito in tempore , vt totam eam transeat circunferentiam quæ est intus.v3.a.b.finitam.Impossibile igitur est , infinitum esse:quod circulo mouetur.

Finitum.

Minimũ. Circunferentiam 8 verbũ addità ab sen sum Ari.

N

O

⁋ Vt diximus,Aristoteles vnam fecit suppositionem,quæ, specialiter potest ad duas resolui . nunc supponit tertiam vel melius,quæ dixit in lineis rectis, applicat ad circulares. & vt intelligatur hæc suppositio in circularibus, sit orbis.d cuius cõuexum sit infinitum,vt tenet aduersarius veritatis. & circumferentia.a.b.finita, quia aduersarius veritatis tenet cœlum esse finitum ex parte concaui. Tunc sit suppositio q orbis d.circuendo circa centrum.c.pertransibit.a.b circunferentiam finitam tempore infinito,siue talis circunferentia intelligatur immobilis,siue contra moti, vt est veritas.Nam.inuentũ est orbes inferiores contra moueri primo mobili.hæc suppositio patet per precedentes,nam linea infinita non potest absolui a finita nisi tempore infinito.& e contra etiam,siue illa moueatur,siue quiescat.quare orbis. d.peragrabit nunq̃ circunferentiam.a.d.nisi tẽpore infini

P to.Hęc est tertia suppositio , vel(vt rectius dicam)est vna, que infinitis circularibus est applicata.His habitis. Aristoteles arguit hypothetice deducendo syllogismum cõtra sensum,& inquit.Si igitur tempus quo finita linea mota absoluitur supple ab infinita,sit infinitum , vt supposuimus,& tempus etiam quo infinita perfinita mouebatur, infinitum esse necessarium sit, vt etiam supponebamus , impossibile erit profecto infinitum corpus moueri penitus.Nam siue sit corpus rectum,vt elementum.siue sit circulare , vt cœlum. tempus que tale corpus moueretur , fiat infinitum necesse est,etiam si infinitum moueatur per finitum , quanto magis si per infinitum moueretur.Consequentia tenet ex suppositionibus,nec illam probo alitrr. Ostẽdit hoc aduersariũ sensibus,& inquit.At cœlum circuit,atq; conuertitur in or bem totum finito in tempore, vtpote spatio . 14 . horarũ , vt sensus ostendit.dico q conuertitur in orbem.24.horis, ita vt orbis supremus,quod est principium mobile , totam eam transeat circunferentiam,que est intus.v3.a.b.finitam

Q dicto tempore de corpore recto non ostendit aduersari sensi bus.quia constat.Si.n.cœlum.24.horis constat moueri, etiã sensibus patet elementum nullum posse ferri nisi tempore fi nito,cum omne elementũ intra cœlum cõtineatur. ⁋ Tunc vltimo.addit .ppositũ et inquit. Impossibile igiẽ est infinitũ eẽ:quod circulo mouet.et tota ratio deducit ad breuta sic:ũ, cœlũ ex parte orbis supmi eẽt infinitũ,& ex pte orbiũ cõtẽtorum finitum,vt dicit veritatis aduersarius, orbis.d.supremus tempore infinito peragraret.a.b.orbes contentos , siue illi intelligantur mobiles contra primum , siue immobiles, sed hoc est contra sensum . nam cœlum orbes illos immobi les peragrare.24. horis constat sensibus , quare cœlum omni ex parte finitum esse necesse est . videtur igitur ex dictis vnam tantum Aristotelem fecisse suppositionem , quæ primo fuit declarata in lineis rectis finitis,postea in lineis rectis infinitis, & demum in circularibus.

Ratio breuis.

Contra Gait.

AVER.

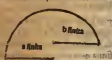
A AVERROES vero hunc locum confusit, verũ quia nostro tempore homines nimium barbarie ipsius afficiuntur, est etiam in his quę dicit non nihil fructus, propterea quæ hic dicit, clarioribus verbis, quibus possumus, referre enitemur. Auerroes itaq; multas facit suppositiones, quarum prima est in precedenti commento videlicet, linea seu magnitudo finitã pertransit finitam tẽpore finito. Secunda est cõuertens p contrapositionẽ vtpote linea non finita ptransit finitã tempore non finito, quæ æque pollet huic videlicet, linea seu magnitudo infinita pertransit finitam tempore infinito. Hæc igitur suppositio tenet, vt dicit Auerroes, quia est ex conuersione per contrapositionem primæ.

Quę Auer. com. 38.

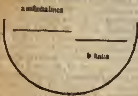
Prima suppositio.

Secunda suppositio.

d. tempus finitum

B Quare si contingit lineã infinitam moueri prope finitam illam peragrando, ab illa non contingit separari nisi tempore infinito, non contẽtus Auerroes dicta probatione, quæ fit per contrapositionem, probat secundo illam secundam suppositionem syllogismo diuisiuo, sic, Si linea infinita peragrabit finitã, aut tempore finito ab illa disiungetur, aut tempore infinito. non tempore finito, vt .6. physicorum est probatum. igitur tempore infinito.

tempus infinitum

Cur liber physicorũ dicitur de motu

¶ Auerro. obiter assignat tres causas cur liber physicorum solet dici de motu liber. prima est, quia omnia ordinantur ad motum vt ad finem. quia primus & C secundus sunt præparationes ad tertium, cum sint de principijs motus. tertius vero est de definitione motus. atq; infinito, quod esse mobile extstimatur quartus de loco, qui est finis motus. de tempore, quod est mensura motus, de vacuo, quod est finis existimatus motus. quintus est de diuisione & speciebus motus. sextus de passionibus atq; proprijs motus. septimus de motu æterno atq; efficiente motum. octauus demum de motu ęterno, atq; primo motore. finis igitur libri physicorum est motus. cum quicquid in illo consideretur, ad motum spectet. Secunda causa est, qa maior pars est de motu, vtpote a tertio libro vsq; ad finẽ, quia (vt Them. dicit) primus & secũdus nõ de motu, sed de principijs motus sunt inscribitur igitur totus liber de motu, quia a pdominãte fieri debet denominatio. tertia causa quare liber physi. est de motu, est propter hæc duo, vtpote, & qa maior pars est de motu, et quia omnia quę in eo libro tractãtur, admodũ habent rationẽ.

Dubitatio. Solutio.

¶ Occurres quia non videt posse separari lineam infinitam a finita, quia quod separatur D tempore infinito, non separatur. Intelligas suppositionẽ hypothetice, vtpote si contingat talẽ infinitã lineam separari. Nã vbi cõtingat separari, separabitur tẽpore infinito. Sic. n. hypothetice intellecta hęc suppõ deseruit demonstrationi dicendę, vt videbitur. Ex his patet secunda suppositio. Quo vero modo Auer. syllogizat, nõ clare constat.

Cõsideratio verborum Auerrois in suis trãslationibus.

¶ Verum anteq̃ syllogismũ conficiat, verba Aris. perlibrat, dicunt. n. eius trãslationes. Reuertamur ergo & dicamus si illud tẽpus est infinitũ, in quo pertransit motus finitus in motũ infinitũ, & separabitur ab eo, & quo iuit motus infinitus, & pertrãsiuit motũ finitũ. Tunc partes eius sunt infinitæ necessario. Hæc sunt verba suę trãslationis. Vbi primo dicit Aris. per motũ intelligere mobile, non. n. motus ptransit in motũ, sed est quo mobile pertrãsit spatiũ, & per immotũ intelligit spatiũ permanẽs. Secũdo per partes intelligit partes motus uniuersaliter, est igitur sensus verborũ apud Auer. si tẽpus est infinitũ, quo mobile finitũ pertransit spatium infinitũ permanens dissecando E se ab illo, & quo mobile infinitum spatium peragrat finitum, tunc partes eius idest motus erunt infinitæ. tenet consequentia (licet ipse non probat) quia infinitum non resultat nisi ab infinitis numero et magnitudine. Si igitur tempus est infinitum, motus etiam illorum erit infinitus, & si motus est infinitus, partes eius motus erunt numero & quantitate infinitæ. Hæc est prima expositio videlicet q; per partes eius, intelligat partes motus. ¶ Aliter exponit, & vult per partes eius, partes mobilis. Si enim mobile ẽ infinitum, partes eius erunt numero, & magnitudine infinitę. Quod si dicas non esse verum in cœlo. Respondet q; secundum aduersarios cœlum ex parte conuexi est infinitum saltem, licet finitum ex parte concaui. Quare partes mobilis saltem aliquæ sunt infinitæ, quod sufficit ad rationem. ¶ Ex his expositionibus colligitur tertia suppositio, videlicet q; si aliquod mobile est infinitum, partes eius motus, vel eius mobilis sunt infinitæ, & F quia hæc suppositio est gemina, prout verbum illud partes eius, potest referri ad partes motus, & ad partes mobilis, propterea bifariam deducit rationem Aristotelis iuxta igitur secundam interpretationem qua verbum illud partes eius referebatur ad partes mobilis, syllogizat sic, si cœlum est infinitum, partes cœli saltem cõuexales erunt infinitę, iuxta tertiam suppositionem secundo loco expositam Cœlum est infinitum & aliquæ eius partes saltem conuexales. igitur totum cœlum, & eius conuexum pertransibunt orbem medium intra ipsum intellectum vel conuexum terræ, tempore infinito. Immo totum cœlum pertransibit totum illum orbem intraclusum vel totam terram tẽpore infinito, & pars cœli vtpote conuexum partem illius orbis vel terrę puta illius conuexum etiam tempore infinito. Vltra sequitur q; totus mundus erit infinitus, & quęlibet eius pars, quod intelligo quo ad motum, hoc est contra sensum. nam sensu videtur cœlum & eius conuexum. 24. horis peragrare orbem intraclusum, vel terram, si ille est immobilis, vel saltem si mobilis G in contrarium in paulo maiore tempore. Addit q; hęc expositio qua per partes eius intelligit partes mobilis est conuenientior postea dicendis. Prima vero qua per partes eius intellexit partes motus est conuenientior verbis textus. Addit autem verba postea dicenda quę sunt illa videlicet. Manifestum est igitur q; corpus. Et reliqua, quibus secunda expositio videtur valde conuenire. Hæc Auerroes quo ad primum modum legendi verbum illud partes eius, et de primo syllogismo iuxta illius expositionem. ¶ Si vero verbum partes eius referatur ad motum, tunc syllogizat sic, si cœlum est infinitum, tunc corpus infinitum secabit finitum tẽpore infinito. si sic ergo pars corporis infiniti secabit partem illius finiti tempore etiam infinito, vtputa conuexum infiniti tum secabit conuexum intraclusi orbis vel terrę tempore infinito. Nam proportio infiniti ad totum orbem intraclusum & ad eius partem videlicet eius conuexum est eadem proportio. Vltra igitur motus totius cœli est in tempore infinito. & motus eius partis videlicet eius conuexi. at hoc est con H tra sensum, cum totus motus & eius pars non sit maior. 24. horarum. differunt autem hic syllogismus a primo, quia hic deducit ad infinitatem totius motus, & eius partis. & per hoc deducit ad illud quod est contra sensum. Primus vero deducit sine hoc ad id quod est contra sensum, quæ est parua differentia. & iuxta hunc secundum syllogismum legit literas Aristotelis satis bene, replicando syllogismum factum iuxta primam expositionem. demum notat syllogismum literę posse vniuersaliter, & particulariter confici. Vniuersaliter quidem conficitur, si concludetur vniuersaliter nullum corpus infinitum posse moueri, & per consequens nullum corpus infinitum esse. particulariter vero si concludetur cœlum non posse moueri si est infinitum. demonstrationem uniuersalem nec Aristoteles fecit, nec per se expressit. potest tamen ex dictis sic confici, si aliquod corpus infinitum daretur vel esset rectum, vel circulare. Si rectum, oportet vt moueatur, vel igitur tempore finito, vel tempore infinito. Si tẽpo-

Tertia suppositio.

Primus syllogismus.

I re infinito moueretur. igitur etiam tempore finito mouebitur. sicut omne quod moueretur in anno. etiam in die mouebitur, & quod in die, etiam in hora. igitur quod tempore infinito: etiam tempore finito mouebitur. Sed hoc est impossibile, quia infinitum totum occupans tempore finito moueri non potest, vt. 6. physi. est dictum. nec dari potest tale corpus moueri motu & tempore finito, quia tunc moueretur supra spatio finito, quod est impossibile. non potest igitur esse corpus rectum. quod vero non sit circulare, deductum est, quia cœlum esse non potest infinitum, nam pertransiret aliquam magnitudinem tempore infinito, quod est contra sensum Nam. 14. horis moueri videtur. Sic igitur vniuersaliter & particulariter patet nullum corpus infinitum posse moueri, & ita nullum corpus infinitum esse.

Dubiũ. ¶ Sed occurres, quia cœlum mouetur tempore infinito, quia æterno motu, & tamen est mobile finitum. igitur non oportet motum correspondere mobili quo ad finitatem infinitatem ve. Præterea imaginor circa terram & omnes orbes: quos ponit Aristote. orbem moueri ab occasu in ortum in duplo tardius. 9. orbe, et alium adhuc in duplo maiorem moueri in duplo tardius. 10. & 11. adhuc in duplo maiorem moueri in duplo tardius, & sic in infinitum igitur potest aduersarius dicere esse orbem ex parte conuexi cœli infinitum qui proprio motu infinite tarde moueretur.

K ¶ Ad hæc dico q licet motus diurnus sit infinitus replicatione et secundum speciem. tamen est finitus secundum indiuiduum, est enim in. 24. horis. In his. n. cœlum pręcise complet reuolutionem diurnam. & super hoc Aristoteles fundauit demonstrationem, nam si cœlum. 24. horis complet reuolutionem, non potest moueri nisi supra spatio finito & tempore finito. igitur est finitum. Ad secundum dicerem illud esse imaginarium, sed non verum, quia secundum rei naturam omne quod mouetur, aliquando erit motum illo motu, quo mouetur saltem secũdum indiuiduũ. aliter motus ille esset frustra: cum nunquam ad finem veniret. Pręterea talem motum tardissimum in infinitum phylosophi non possunt ponere, quia omnem motum cœli ponũt propter motum stellæ. at nulla stella esse potest faciẽs ad vniuersi conseruationem, quę motu infinito mouetur. igitur

L licet illud sit imaginarium, tamen in re nihil esse potest. Hęc colliguntur ex commento.

Quæ sint quę Auerro. dicit hic. ¶ Tu vero scias ea quę Auerroes hic dixit esse nugas, nam ea perlibrat in textu, quæ in codicibus græcis non inuenimus. Præterea multiplicat syllogismos & suppositiones & expositiones ad ea, quæ non reperiũtur in codicibus gręcis. propterea tu considera quæ diximus: nam sunt dicta ad mentem gręcorum expositorum.

Ex ea parte qua Casus. ---- nisi ¶ Præterea quemadmodum linea ex ea parte qua finis est: infinita esse non potest: nisi ad longitudinem. & superficies ex ea parte qua finis similiter infinita esse nõ potest. Cum autem fuerit terminata: nulla ex parte est infinita: veluti nec quadratum nec circulum nec sphæram infinitum dixeris: quemadmodum nec pedale infinitum.

M ¶ Hæc est quarta demonstratio, cuius supponit nullum circulum & nullam sphæram esse infinitum, & syllogizat sic, nullum terminis clausum est infinitum. Circulus & sphæra est omni ex parte terminis clausus. igitur nec circulus, nec sphęra est infinita. Maior deducitur, nam linea ex ea parte qua ipsis terminis clauditur, non est infinita. superficies similiter ex ea parte qua terminis clauditur minime est infinita, & de cæteris id genus similiter. igitur vniuersaliter nullum terminis clausum est infinitum. Minorem non posuit, videlicet sed sphæra terminis clauditur, quia intelligitur, sed subscribit conclusionem per verbum, veluti quod est nota similitudinis. Tu vero lege per verbum illationis, nam verbum illud, veluti, vim habet illatiuam. lege igitur, nec quadratum nec circulum, nec sphæram infinitum dixeris quemadmodum nec pedale infinitum dices. est igitur conclusio, sphæra non est infinita. ¶ Animaduerte tu me multa mutasse, & plura adijcisse, ad sensus explicationem, quæ quia notaui in

Sed si quidem ---- Infinita verbũ supplẽtum. Nec, non est in gręco sed sensui intelligitur ---- dixeris est verbũ supplẽtum. Ex ea parte qua velcunt. Infinita & verbũ supplẽtum.

N lateribus textus, tu considera. Quo vero ad verba attinet, circulus & sphęra differunt. nam circulus est in superficie, sphæra in corpore propterea circulus est superficialis & sphęra corporea figura relinquitur igitur ex his suppositio, vz q sphęra non est infinita.

Circulus, sphęra.

¶ Si igitur neq; sphæra, neq; quadratum, nec circulus est infinitus: atq; si circulus non est: latio circularis non est: & similiter si circulus infinitus non est: latio circularis infinita non erit. Sed circulus infinitus non est. igitur corpus infinitum circulo mouebitur nunq̃.

Sed Latio circularis verbũ est additum.

¶ Hac suppositione stante syllogizat hypothetice sic, si sphæra & circulus & quadratum non est infinitus. Motus circularis non potest esse infinitus. probatur in textu, quia sicut si non est circulus non potest esse motus circularis, ita si non sit infinitus circulus, non potest esse infinitus motus circularis. igitur valet si sphęra & circulus non est infinitus. Motus circularis non potest esse infinitus. Tunc ponendum est antecedens sed circulus infinitus non est, vt ex suppositione habetur. Immo nec sphæra, nec quadratum. igitur motus circularis infinitus esse non potest. Tunc vltra. Si circularis motus non potest esse infinitus, nullum corpus infinitum poterit moueri motu circulari infinito. Hæc patet, quia motu qui nec est, nec potest esse, nullum corpus moueri potest. Probatum est autem motum circularem infinitum nec esse, nec posse esse. igitur tali motu nullum corpus mouebitur. Tunc sequitur conclusio videlicet q nec cœlum potest tali motu infinito moueri, quod erat intentum. dicit si igitur neq; sphæra, neq; quadratum, neq; circulus est infinitus. hoc est antecedens, cui deberet coniungi illud consequens videlicet, latio circularis infinita non erit. verum interposuit probationem. & dicit atq; si circulus non est, latio circularis non est. igitur similiter si circulus non est infinitus, latio circularis infinita non erit. ecce hæc est maior hypothetici syllogismi, & eius probatio. dat Minorem, & inquit. sed circulus infinitus non est. Huic minori deberet addi conclusio vz. igitur motus circularis non est infinitus. sed non addit sed subiungit consequens ad illam conclusionem videlicet. igitur corpus infinitum circulo mouebitur nunquam. sequitur enim si motus circularis non est infinitus, corpus infinitum non potest moueri motu circulari infinito, vt fuit deductum. tacuit vero conclusionem principalem videlicet cœlum non posse esse infinitum, quia eam posuit a principio. ¶ Quo vero ad verba attinet debes scire q sermo Aristotelis est abundus, addit enim sphæram & quadratum non esse infinitum, quod superfluit ad syllogismum. verbum illud additum est ad pleniorem intelligentiam, vt habeatur omne figuratum, esse finitum. & quasi potest fieri alius syllogismus hoc pacto omne figuratũ finitũ. Cœlum figuratum. Cœlum finitum. Qua ratione Aristo. deduxit vnam rationem, & alteram indicaret:

O

P

Quæ sunt. comm. 39. Q ¶ Auerro. autem rationem hanc aliter componit. Ad cuius euidentiam supponit duo, sed ut suppositiones intelligantur, notat in commento q duplex est figura superficialis, vz, & corporalis, superficialis clauditur vna linea, vt circulus, vel pluribus, vt triangulus, vel quadrãgulus, & cæteri id genus. Corporalis vero clauditur superficie vna, vt sphæricum solidũ, vel pluribus, vt corpus quadratum, vel cubicum. ¶ Hoc notato, supponit primo q tam linea q̃ superficies potest esse una ratione finita, altera vero infinita, ex parte quidem generis infinita, nam ratione longitudinis, quæ est genus lineę, & latitudinis quæ est genus superficiei, non repugnat lineę infinitudo, & superficiei, ratione vero differentię, repugnat, est. n. differentia lineæ, cuius extrema sunt duo puncta, superficiei vero, quæ lineis clauditur, & sic ex parte generis nulli horũ repugnat infinitudo, ex parte differentiæ vero repugnat. ¶ Secundo supponit nullum figuratum posse esse infinitum, nisi ex parte generis, vtpote vt quantum, nam vt figuratum infinitum esse non potest, quoniam siue figuratũ

sit su-

A sit superficiali, siue corporali figura, quatenus figuratum, terminis semper clauditur, ponitur autem secunda suppositio apud Auerro. in textu suo parte illa. Tũc.n. est impossibile. ¶ Ex his duabus suppositionibus vult Auer. Aristo. syllogizare ibi Si ergo neq; orbis. Et syllogismus (vt mihi videt) apud ipsum sic componitur nullum figuratum est infinitũ. Cœlum est figuratum, quia sphęricum igitur cœlum nõ est infinitum. Maior patet ex suppositionibus, dictum est n. figuratum, vt figuratum, non posse esse infinitum, nisi ratione generis. Vltra, si cœlum non est infinitum, sequitur nullũ infinitum esse mobile motu circulari, quia si aliquod esset, maxime esset cœlum vt dictum est. Hęc est demonstratio, ut Auer. exponit, quod qualiter valeat, ex nostris commentationibus perspicuum est. ¶ Sed occurres, quia posset dici rationem Aris. probare cœlũ quod mouetur. 24. horis esse finitum, vt motus finitudo denotat, tamen vltra primum mobile est dabile orbis infinitus, qui mouetur motu infinito, quẽ

B orbem non perceperunt astronomi, qui solum obseruarunt orbes, qui mouentur motibus finitis. ¶ Respondet Auer. ex textu, & dicit q; propterea addita est quarta ratio, quia per illam remouetur iste cauillus, quoniam talis orbis vltra alios conceptus, esset orbis, igitur corpus figuratum. Modo nullũ figuratum esse potest infinitum. ¶ Sed dubitatur circa hæc, & primo, quia non videtur valere consequentia Auer. rotũdum est finitum, igitur eius motus est finitus, quia licet valeat mobile est infinitum, igitur motus est infinitus, non valet econtra mobile est finitum, igitur motus, quia cœlum est finitum, quod tamen mouetur tempore infinito ¶ Diximus superius q; propositio Aristo. & Auerrois debet intelligi secundum indiuiduum. Omne.n. mobile finitum motu vno numero finito mouetur, cœlum vero non mouetur vno motu infinito numero, sed specie, quoniam reuolutio cœli est finita. ¶ Secundo occurres, quia figura non videtur de prædicamento quantitatis, sed qualitatis, igitur tam genus q̃ differentię sunt de prędicamento qualitatis, & ita genus non videtur esse de prędicamento quanti ¶ Dici potest q; particu-

C læ positæ in definitione figuræ non sunt propriæ genus, & differentia, sed circũlocutiue ponuntur, & propterea verum genus, & vera differentia esse videntur in prædicamẽto qualis. ¶ Tertio videtur infinitum corpus esse posse, quia aliquã tum corpus esse potest, & aliquanto maius, & sic infinitum. ¶ Sorticolæ dicunt infinitum corpus posse esse, quia syncategorematice, non tamẽ corpus infinitũ, quia non categorematice. Tu vero lege dicta nostra. 3. physi.

¶ Præterea si fit. g. centrum a.b. vero sit infinita: & . e. ad rectum infinita: & . g. d sit mota: nunq̃; ipsa . g . d . ab e. absoluetur. Sed semper quemadmodum . a . b . sese habebit, incidit enim ei; quod est, z, non igitur circuit circulum: quæ est infinita.

D

¶ Hęc est quinta demõstratio, quæ parũ differt a secũda vt dicemus tamẽ more boni geometrę, ponit primo exemplũ in puluere, et q̃si dicat, si per aduersariũ veritatis detur corpus sphæricum infinitum mobile, sit illius dati corporis . g . centrum, linea vero . a . b . sit infinita vtraq; ex parte, & . e . supple . z . sit . e . recta ad angulos rectos infinita secans . a . b . in . z . puncto, & linea . g . d . exiens a centro . g . lateraliter sit linea, quę mouetur motu corporis sphærici infiniti mobilis dati, in casu isto patet lineas. a b. & . e. z. immobilis intelligi, lineam vero. g. d. moueri motu corporis sphęrici dati v3. d. a. e. b. Dico g. d moueri motu corporis sphærici dati, quia intelligit Aristoteles illam moueri versus. z. e. & . a g b. lineas immobiles, hic ẽ casus descriptus in puluere. Tunc arguit si ita est, vt pręcedens casus dicit, nũquã linea ipsa. g. d. ab e. z. absoluetur, quoniam. z e. ponebatur infinita immobilis. Modo infinitum pertransiri non potest, vt toties dictum est, absoluetur igitur nunq̃. d. g. ab. z. e.

F sed semper quemadmodum. a. b immobilis sese habebit, quę immobiliter secat. e. z. in. z. puncto, non quod similitudo currat quatuor pedibus, sed dico. d. g. sese habere ad. z. e. sicut. a. b. ad z e. quia sicut. a. b. nunq̃ derelinquit. z e. sic. d. g. nunq̃ derelinquet z. e. at hoc est impossibile, quia ponebatur g. d. Moueri motu totius sphærici dati, igitur quæ est. g d. infinita nunq̃ circulum complebit, & ita sphęricum, & datum Minime, & per consequens impossibile est dari sphæricum infinitum mobile, ex his apparet, quod essentialiter hæc quinta demonstratio non differt a secunda, sed solum, quia in hac assumit illud videlicet q; g. d. ita sese habebit. ad. z. e. vt. a. b. ad. z. e. quod non assumebatur in secunda demonstratione, tamen fundamentalis via vtriusq; eadem est.

AVERROES autem licet aliqua ex parte aliter rationem componat, tamen vtitur eodem exemplo, licet in illo literas aliquantulum mutat, quia in exemplo nostro p. g. centrũ intelleximus, ipse vero per. e. signat centrum, nos e. z. signauimus lineã immobilem pertranseundam. Ipse illam vocat. h. z. tamen exẽplum omni ex parte est idem. ¶ Præterea Auerro. declarat, quod Aristo. supposuit. Aristote. enim sphæricum infinitum d. h b suppouit habere centrum. c. Aue. super hoc inquit, manifestum est cum posuimus q; corpus rotundum mouetur circulariter, necesse est vt habeat centrum, siue sit infinitum, siue finitum, quod veritatem habere asserunt iuniores de cẽtro motus, non autẽ de centro magnitudinis. ¶ Nos vero diximus illud esse verũ hypotetice, nã si sphæricum corpus infinitum circulariter mouetur, necesse ẽ habere centrũ, licet simpliciter non sit necesse habere centrũ quia infinitũ caret extremis & medio, sed de his supra. ¶ De scripto exẽplo Auer. arguit aliqua ex parte aliter, arguit. n. Si linea. c. d. quę apud nos dicebatur. g. d. separaretur a linea. z. h. quę apud nos dicebatur. z. e. talis separatio nõ esset nisi in vltimo puncto lineæ. z. h. sed talis separatio fieri non põt in vltimo puncto. z. h. quia infinitũ non habet vltimũ, igit talis separatio fieri non potest. Maior probatur ab eo, quia si non esset separatio illarũ linearũ ab inuicẽ in vltimis pũ-

E

Quæ aut. cõni. 40.

G

Exemplũ Auerro.

H

I ctis, tunc alia puncta adhuc superessent, secundum quæ deberet separari, & ita nondum essent separatæ & ex alia parte erant separatæ, quare cõtradictio propterea ait Auer. sed secundum ꝙ est infinita, non habet vltimum punctum. s. in parte. d. & supple tu nec in parte. h. sed oportet in hoc casu c. d. secare arcum similem arcui. d. z. quasi dicat oportet vt linea. c. d. semper sit in secando. z. h. arcum describendo. d. z. dico in secando arcum similem. d. z. quia lineam. z. h. semp in puncto. z. vel illi æquiualenti secabit, nunq̃ se separando a tota linea. z. h. Vocat aũt. z. d. arcum, quia describit arcũ circa vltimam lineam videlicet. d. a. h. b. Vult igitur dicere Auer. ꝙ linea. c. d. taliter mouebitur super lineã. z. h. ꝙ nunq̃ separabitur ab illa, sed semper in puncto. z. vel illi æquiualẽti illam secabit, cũ quo puncto semper seruabit descriptionẽ semilineę. z. d. quę arcus dicitur apud ipsum: propter causam datam. Hæc credo Auer. voluisse, & si non voluit hæc, non curo suam barbariẽ intelligere, quia non est ad rem quod dicit. ¶ Demum in calce commenti ipse syllogizat dupliciter

K conclusionem, primo motus infinitus non perficitur. Motus cœli perficitur, ergo supple motus cœli non est infinitus, ꝙ motus corporis infiniti non perficiatur patet, quia linea. c. d. nunquam separabitur a linea. z. h. constat autẽ lineã. c. d. moueri motu corporis infiniti dati, ꝙ vero motus cœli perficiatur, patet, quia viginti quatuor horis completur. ¶ Vel sic, motus corporis infiniti est infinitus, vt patuit per casum. Motus cœli est finitus, igitur cœlum esse non potest infinitum. Hæc forma parum differt a prima. Hæc Auerro. tu vero ex nostris commentationibus facile intelligere poteris expositionem Aristotelis, & quantum illa Auerrois conueniat textui.

¶ Ad hæc si cœlum est infinitum: & circũuoluitur: infinitum finito tempore erit pertransitum: sit. n. cœlum quidem: quod manet: infinitum: id autem: qd̃ in hoc mouetur æquale. Quare si circumuolutum fuerit: quod est infinitum: equale sibi infinitum tempore finito peragrabit:

L at hoc erat impossibile.

M

¶ Hæc est sexta demõstratio, in qua Aristoteles imaginatur cœlum quod ponitur infinitũ mobile ab aduersario veritatis. d. e. m. f. moueri. 24. horis, hoc. n. ad sensum patet. suppõnit secũdo cœlũ quoddam immobile esse. a. b. l. c. in quo cœlum mobile cõtinet vt in loco sibi equali, tunc arguit si cœlũ mobile. d. e. m. f. est infinitũ, cũ positũ sit ad sensum illud cõplere reuolutionem suam. 24. horis, sequitur illud pertransire cœlum illud immobile intra quod intelleximus contineri vz. a. b. l. c. uiginti quatuor horis, sed cœlum illud immobile ponitur infinitum, quia continet cœlum mobile infinitum, igitur cœlum mobile tempore finito peragrabit spatium infinitum, quia. d. e. m. f. cœlum mobile. 24. horis peragrabit. a. b. l. c. spatium immobile, quod ponebatur infinitum. N

AVERROES vero per cœlũ manens intelligit vacuũ, quod ponitur extra cœlũ secundũ aduersarios veritatis & per cœlũ mobile intelligit cœlum corporeum quod mouetur (vt patet ad sensum,) 24. horis. Tunc ad syllogismũ vult Aris. supponere duo primo ꝙ cœlum vacuo necessario est infinitũ, quia continet cœlũ mobile infinitũ, secundo ꝙ cœlũ mobile. 24. horis cõplet reuolutionem suam. Tũc vult syllogismum esse ad hominẽ. Nam si cœlum mobile est infinitũ, oportet dari vacuũ in quo continetur infinitum, igitur (vt superius est deductũ) cœlũ mobile. 24. horis pertransibit illud vacuũ infinitũ. Ex quibus videtur ꝙ tota ratio Arist. consistat in duabus propositionibus, prima, cœlum mobile est infinitum. Secunda, datur vacuum in quo cœlum continetur infinitum, ex his sequitur spatium infinitum pertransiri tempore finito, quia vacuum datum. 24. horis a cœlo mobili pertransibitur, Constat autem tale vacuum esse infinitum, cum cœlum mobile contineat infinitum. ¶ Sed dubitat Auerro. quia ratio Aristo. est ad impossibile, modo tale impossibile non videtur sequi ad propositionem quæ dicit cœlum mobile esse infinitum, sed ad propositionem dicentẽ esse vacuum infinitum extra cœlum, & ita per consequens impossibile non habetur nisi ꝙ vacuum infinitum sit impossibile, nõ ꝙ cœlum infinitum sit impossibile, aduersarius n. veritatis dicet syllogismum hunc ducere ad impossibile ex propositione quæ ponit vacuum infinitum, non ex propositione quę ponit cœlum mobile infinitum. ¶ Respondet Auer. ꝙ ratio est ad hominem, modo pro ratione hac oportet ad hominem supponere ꝙ omne corpus habeat locum in quo est, & ꝙ locus corporis sit spatiũ continens, quod diminuitur & augetur secundum quod augẽtur, & diminuuntur corpora in eo contenta, hoc est oportet vt locus sit equalis locato secundũ continentiã, & commensurationem, hæc conceduntur ab aduersarijs. ¶ Modo ex concessis arguitur, si cœlum mobile est infinitum, oportet dare per eos locum infinitũ, quem describet cœlũ ipsum tẽpore finito, vltra igitur spatium infinitum erit pertransitum tẽpore finito hoc consequẽs est impossibile, & nõ pro cõcessis ab aduersarijs, igitur pro eo quod addunt, vz ꝙ cœlum mobile sit infinitũ, quare cœlũ mobile esse infinitũ est impossibile, & sic patet qualiter illud impossibile nõ sequit ad cõcessa, sed ad positionem corporis spherici infiniti. ¶ Ego vero iuxta expositionẽ Simplicij & expositoris per cœlũ manens non vacuũ intelligerẽ, sed spatiũ imaginariũ qd̃ cœlũ mobile continere imaginaret. Modo tale spatiũ non est in re, sed possibile ad imaginationẽ modo ex possibili secundũ imaginationẽ non sequitur impossibile secundũ imaginationẽ, sed sequitur spatiũ infinitũ pertrãsiri tẽpore finito, qd̃ est impossibile ad imaginationẽ, igitur nõ sequitur ad possibile secundũ imaginationẽ, vz ad spatiũ infinitũ datum, quod licet non sit in re, est possibile ad imaginationẽ, igitur sequitur ad positionẽ vz ad hoc ꝙ cœlum est infinitũ, vnde breuiter spatiũ infinitũ pertrãsiri tẽpore finito est impossibile ad imaginationẽ, vel igitur sequitur ad hoc quod spatiũ ponebatur infinitum, vel ad hoc qd̃ cœlũ est infinitũ, nõ primũ, qa illud est possibile ad imaginationem, modo impossibile secundum imaginationem nõ sequitur possibile ad imaginationem, igitur sequitur ad secundum vz cœlum est infinitum, igitur nec secundum re nec secundum imaginationem cœlum esse potest, & hoc pacto exponendo tollitur confusio Auerrois in hoc loco. Hæc de ratione Aristote.

O

Que Auer. cõmẽ. 41.

Dubiũ.

Solutio.

P

Que auctor.

Q

¶ Est autem & cõuertibiliter dicere: nã si tẽpus: in quo circumuolutum est: finitum est: etiam magnitudinem quæ

A pertransita est: necesse est finita esse: at equale sibi pertransiuit: igitur finitum est, & ipsum.

¶ Quod per impossibile syllogizauit, nunc ostensiue syllogizat, & resoluitur textus in duos syllogismos, primus si tempus in quo supple cœlum circũuolutum est, finitum est, etiã magnitudinem, quæ pertransita est, idest spatium necesse est finitum esse, tenet hæc consequentia ex sexto lib. physicę auscultationis, quia spatium & tempus regulariter sibi respondent quo ad finitatem infinitatem ve. Tunc suppleas syllogismo sic, sed tempus quo cœlum circũuolutum est, finitum est, quia .24. horarum, igitur spatium descriptum a cœlo erit finitum. ¶ Secundus syllogismus est cœlum æquale sibi pertransiuit, ęquale sibi est finitum supple tu, igitur cœlum est finitum. Vnde potest sic reduci, omne transiens æquale finito est finitum, cœlum pertransiuit ęquale finito, quia pertransiuit spatium ęquale tempori & mobili finito, igitur cœlum

B ipsum est finitum, de secundo syllogismo tangit vim minorem, & conclusionem. ¶ Sed occurret, quia videtur Aris. petere in hoc syllogismo, supponit. n. cœlum est finitum in maiore, arguit. n. omne pertransiens ęquale sibi idest cœlo est finitum, igitur supponit cœlum esse finitum. ¶ Animaduertendum verbum illud ęquale sibi grece esse ἰσοδύνατον, & potest latine exponi ęquale ipsi vel illi, & tunc syllogismus sic cõponeretur, omne pertransiens æquale illi est finitum, & tũc posset intelligi æquale illi spatio vel tempori, & sic maior ē vera v3, omne pertransiens ęquale tempori & spatio finitis est finitum. Minor esset, sed cœlum pertransit æquale spatio & tempori finito (vt deductum est in priore syllogismo,) igitur finitum est ¶ Sed quia textus videtur verbum illud sibi, referre ad cœlum ipsum, posset dici Aristotelem supponere tanquã notum ad sensum spatium intraclusum, quod cœlũ ipsum pertransit, esse æquale cœlo finito saltem quo ad illius concauum, nam aduersarius veritatis concedit cœlum esse finitum quo ad concauum, sed de eius conuexo est quęstio,

C & iuxta hoc syllogismus esset, omne pertransiens æquale finito est finitum. Cœlum pertransit ęquale sibi hoc est ęquale suo concauo, quod esse finitum patet ad sensum, & aduersarij concedunt, igitur cœlum est finitum. ¶ Sed replicabis hoc arguere finitatem concaui tantum, respondeo ꝙ arguit finitatem totius, quia cœlum mouetur non solum quo ad concauum, sed quo ad conuexum. Mouetur enim secundum se, & quodlibet sui, & eius motus respondet spatio intracluso, & non spatio excluso, quia spatium exclusum nihil est. Tu vero si melius habes, dic vt placet. ¶ Quo vero ad verba attinet, debes scire ꝙ verba illa, est autem & conuertibiliter dicere, Auerroes ea ponit secundum conuersionem per contrapositionem. Vbi animaduersione dignum secundum eũ ꝙ primus syllogismus ad impossibile proximo textu factus continet vnum alium potestate & virtute, qui ducit ad impossibile etiam, & est, cœlum est mobile infinitum, igitur spatium ab eo descriptum est infinitum, spatiũ est in-

Dubitatio.

Solutio.

Quę auer. com. 42.

D finitum, igitur & tempus quo spatium illud describitur, modo hoc consequens est impossibile, & contra sensum, vult igitur Auerroes hunc syllogismum esse potentia contentum in syllogismo proximi textus, vbi patet ex infinitudine mobilis esse deductam infinitudinem temporis. ¶ At pręsens syllogismus ostensiuus arguit econtra ex finitudine temporis finitudinem mobilis hoc pacto v3, tempus est finitum, quo cœlum spatium describit, igitur spatium descriptum est finitũ, spatium descriptum est finitum, igitur et cœlum est finitum, hic igitur syllogismus ex finitudine temporis arguit mobilis finitudinē, vult igitur Auerroes ꝙ pręsens syllogismus ostēsiuus sit conuersus syllogismo priori per impossibile, non quidem priori expresso, sed syllogismo in priori contento in potentia. Nam syllogismus potentia in illo contentus per infinitatem mobilis syllogizat infinitatem temporis, hic contra per finitatem temporis finitatem mobilis, igitur hic syllogismus est conuersus syllogismi potentia contenti in priori, & videtur hęc conuersio per contrapositionem, quia primus arguit cœlum est infinitum, igitur tempus est infinitum, præ-

E sens arguit tempus est finitum, igitur cœlum est finitũ. Vbi patet esse syllogizatum ab opposito consequentis per terminorum mutationem de infinitis ad finitos, quod videtur conuenire conuersioni per contrapositionem. Et hoc inquit Auerroes in verbis suis obscuris, hoc non est conuersum sermonis prædicti hoc est syllogismi formaliter expressi, sed conuersum suæ potentiæ idest syllogismi, qui potestate continetur in syllogismo expresso. ¶ Deinde ponit syllogismum conuersum, & inquit, sermo. n. ꝙ si tempus in quo pertransiuit illud corpus inane, fuerit finitum, necessario erit illud inane & corpus, quod est in eo finitum, est conuersum sermonis seu syllogismi non formaliter expressi, sed potestate contenti in syllogismo formaliter expresso, quem syllogismum potestate contentum explicat dicens, si corpus & inane in quo est fuerit infinitum, necessario erit tempus in quo

F pertrãsit ipsum infinitum. Sic igitur pręsens syllogismus non est conuersum syllogismi expressi, sed virtute contenti in illo, & hoc dicit, v3 & hoc quidem, hoc est iste syllogismus cuius præsens est conuersum, non fuit positum in demonstratione prędicta, quę formaliter exprimebatur, & inducebatur in forma hypothetici ad impossibile, & non in forma recta, quoniam hęc demonstratio proximo textu ędita cum inducitur hoc pacto in forma hypothetici a primo ad vltimum habetur syllogismus virtute contentus, in quo cum destruximus consequens, relinquetur oppositum antecedentis, erat. n. consequens, v3 cœlum pertransit spatium infinitum tempore infinito, quod cum destruxerimus, quia sensu patet cœlum vigintiquatuor horis moueri, relinquetur corpus inane, in quo cœlum est non esse infinitum, quod est oppositum antecedentis. Propterea in syllogismo ostensiuo pręsenti sumit tempus quo cœlum describit spatium esse finitum, vt inferatur & spatium & cœlum esse finita. Sic igitur (vt dicit) ex syllogismo potestate contenti in proximo syllogismo concluditur cœlum moueri tempore infinito. Aris. vero

G sumit contradictorium huius pro antecedente, v3 tempus quo cœlum fertur, est finitum, & infert cœlum esse finitum, quod est contradictorium primi antecedentis in syllogismo virtute contento. ¶ Vnde per omnia hæc vult habere Auer. in his syllogismis esse duplicem conuersionem ordinis videlicet, & terminorum. Ordinis quidem, quia quod in syllogismo potentia contento est antecedens primum, in ostensiuo est vltimum consequens, & quod in ostensiuo est consequēs vltimum, in illo est primum antecedens. ¶ Terminorum vero, quia mutantur termini de infinitis ad finitos. Exemplum syllogismus potentia contentus est, si cœlum est infinitum inane infinitum est. Si inane est infinitum: tempus, quo inane describitur, est infinitum. Cõuertitur ad ostensiuum sic, tempus quo inane describitur est finitum, igitur inane est finitũ. Inane est finitum, igitur cœlũ est finitum. Vbi patet duplex mutatio ordinis, videlicet & terminorum, hęc Auer. ¶ Sed quoniam hec expositio pace Auer. est potius confusio, & obscuritas ꝙ declaratio, clarius videtur mihi esse dicendũ hunc

Quęstio expositio.

H syllogismum ostensiuum dici conuersum prioris, quia prior syllogismus, & præsens sunt quodam modo oppositarum rationum, quoniam syllogismus pręsens est ostensiuus, prior uero ducēs ad impossibile, igitur præsens videtur quodam modo oppositus priori secundum rationem generis, non autem speciei, quia præsens non correspondet formaliter priori secundum regulam datam primo posteriorum, & secũdo priorum. ¶ Propterea dixit Aristoteles est autem & conuertibiliter dicere, idest contingit secundum eandem vim idem deducere sub diuersa forma.

¶ Quod igitur id quod circulo mouetur, non sit immensum, neq; infinitum: sed finem habeat perspicuum est.

Immensũ Interminatum.

¶ Epilogat, & ait esse perspicuũ cœlum quod circulo mouetur, nec esse immensum nec infinitũ, sed habere finem. Dixit nec esse immẽsum, quo ad cõuexũ, dixit nec infinitũ, quo ad cõcauũ. ¶ Aue. ait per rõnes dictas patere nõ tantũ de cœ-

Quę auer. com. 43.

I lo ipso finitudinẽ, sed de omni mobili sphærico, & vt sermo sit uniuersalis ad omne corpus simplex, addit etiam de elemẽtis idem. ⁋ Vbi animaduersione dignum septem rationibus esse probatum nullum mobile sphęricum esse infinitum. Verum omnes eadem vi firmantur, quia omnes sumunt illud sensu perspicuum, videlicet cœlum motum suum complere viginti quatuor horis, præter quartam, quæ simpliciter probat nullum mobile sphæricum esse infinitum.

Quæstiões Prima.

SED CIRCA hęc tres emergũt quęstiones, quarũ prima est si corpus mobile circulo sit, vel possit esse infinitũ, & videtur q sic. ⁋ Primo, motor primus est infinitus, igitur primum mobile illi ęquatum est infinitum, quia si non, tunc excessus quo primum mouens excederet primum mobile, esset infinitus, igitur moueret in non tempore. ⁋ Secundo arguit solet infinitum paruum corpus est circulo mobile, igitur infinitũ magnum corpus est mobile circulo, tenet argumentum a simili, antecedens vero probatur, quia medietas cœli est circulo mobilis, & medietas medietatis eiusdem, & sic in in-

K finitum, igitur infinitum paruũ corpus est circulo mobile.

⁋ Tertio arguit Albertillus si impossibile esset infinitũ corpus mobile circulo, hoc esset, quia infinita velocitas nõ potest esse in tempore finito, at falsum esse videtur hoc, quia infinita tarditas tempore finito esse potest, igitur & infinita uelocitas, nam si vnum contrarium est possibile, & alterum, & antecedens deducitur, quia partes circũferentiales polorũ vel mole fabri mouentur aliqua tarditate, & aliquæ versus polos vel centrum in duplo tardius, & aliæ adhuc magis uel versus polos vel centro in quadruplo tardius, & sic in infinitum, igitur de facto in infinitum tarde mouetur aliqua pars, & in tempore finito ⁋ Quarto, in infinitũ est diffusiua lux cœli, igitur in infinitum est cœli conuexum ad quantũ.n. lux cœli diffunditur, ad tantum cœlum diffundi necesse est, antecedens probatur, quia per quantum obstaculum siue opacũ est vmbræ productiuũ, per tantũ lux est luminis multiplicatiua, sed opacum est vmbrę in infinitũ productiuum, igitur

De titulo.

lux in infinitum est luminis multiplicatiua. ⁋ In oppositum

L sunt Arist. & omnes peripatetici, vt Simpli. Thomas, Auer. & Auicen. ⁋ Sed circa titulum debes scire corpus mobile circulo esse illud in proposito, quod mouetur circa medium, omne.n. corpus simplex aut a medio, aut ad medium, aut circa medium fertur. ⁋ Auer. tamen in cõmẽ. velle videtur corpus mobile circulo esse rationẽ vniuersaliorẽ cœlo, nam oẽ cœlum est corpus mobile circulo, & nõ conuertitur, rota.n. figuli circulo fertur, quæ tamen non est cœlum. Sed hoc stare non potest nam Aristo. per mobile circulo intelligit, quod circa mediũ fertur mundi, tale autẽ omne cœlũ est, & omne cœlum est mobile circulo hoc pacto, & quod additur de rota figuli, clarũ est hanc non moueri circulo hac ratione, quia non circa mediũ mundi. Præterea motus illius est mistus ex ascensu & descensu, & non simplex. ⁋ Ex his sequitur titulus quęstionis, intelligitur.n. quęstio de cœlo, quasi quæratur si cœlum sit, vel possit esse infinitum mobile, hæc de titulo.

Quę Auer. com.4.t.

Prima pō

⁋ Et de positionibus agamus, veterum quidam credentes imaginationi dixerũt cœlum quod circulo mouetur, ex par-

M te quid est conuexi infinitum esse, ex parte vero concaui atque centri finitum. Primum probant, quia imaginationi debet correspondere aliquid in re, at imaginatio vltra cœli cõcauum ad infinitum se extendit, & citra non, nisi vsq ad cẽtrum, igitur ex parte conuexi erit infinitum ex parte concaui finitum, hæc veteres. ⁋ Sed hanc positionem Aristoteles sex, vel septem rationibus confutauit, quas in expositione textus diligenter examinauimus. ⁋ Auicenna vero in suo libro de cœlo capite quinto, adiecit alias rationes non leues pro Aristotelicæ positionis confirmatione, quas referre superfluum puto, cum satis explicate ab eo ponantur. ⁋ Albertillus non ignarus peripateticus in suis quæstionibus, supponit primum, ipsum infinitum posse intelligi categorematicę, & syncategorematice. Ipsum infinitum categorematicę æquiualet huic orationi res non habens finem, iuxta quam expositionem Albertillus negat hanc, continuum est diuisi-

Quę Arist. contra ueteres.

Pō Albertilli s.ga.

bile in infinitum, esset enim sensus continuum esse diuisibile in rem quę non habet finem, modo hoc videtur falsum, quęlibet enim partium in quas continuum est diuisibile, habet finem. Simili ratione & in numeris infinitum categorematice est, quod nõ habet finem nec principium. ⁋ At infinitum syncategorematicæ in continuis quidem exponitur per hãc orationem aliquod vel aliquantum & quantulum maius. In numeris vero per hanc aliquot, & quantũlibet plura. Iuxta quam expositionem Albertilla negat Socratem infinitũ pondus posse portare, nam aliquod vel aliquantum pondus posset portare, & quantũlibet maius, quod est falsum. Similiter negat infinitam partem esse in hoc pedali, quia tunc aliquanta pars, & quantumlibet maior. ⁋ At in discretis concedit infinitas partes esse in hoc continuo, quia aliquot partes, & quantũlibet plures, hęc distinctio non est aliena a peripateticis. Nam Ammonius inter peripateticos clarus in li- O

Excerpti Albertilli cum.

bro de interpretatione vtitur illa aperte. ⁋ Ex his sequitur de mente Albertillæ infinitum teneri syncategorematice quando totaliter terminum supra quem habet vim præcedit, categorematice vero quando ex parte postponitur. Propterea hæ sunt impertinentes infinitum corpus est, & corpus est infinitum, quia secunda nec sequitur, nec repugnat primæ. Cum in prima ipsum infinitum teneatur syncategorematice. In secunda vero categorematice. ⁋ Verum excerptum istud est voluntarium, peripatetici enim dicerent propositiones tales esse æquiuocas, & ita de situ termini non nimis curarent, vt patet. ⁋ Secundo supponit ipsum impossibile bifariam dici, vel simpliciter, quo plures deos esse simpliciter dicimus impossibile, vel secundum quid, quo aliquid dicimus esse impossibile potentia naturali, quod non esset impossibile potentia supernaturali, vtpote cœlum quiescere. ⁋ Tertio supponit infinitum cœlum, vel corpus mobile circulariter esse potest bifariam intelligi, aut supposita multitudine orbium, vt supponit Aristoteles, aut imaginando cœlum esse vnum corpus continuum ad infinitum circulariter pro- P
tensum. Supposita multitudine orbium potest intelligi vno modo imaginando vnum orbem moueri certa velocitate, & supra illum esse alium ad duplum velociorem, qui sit duplus ad primum, & sic in infinitum, vel econtra supra illum esse orbem duplum & in duplo tardiorem, & sic in infinitum, & hoc rursus bifariam, quia vel imaginando omnes moueri vno motu diurno, & etiam proprijs motibus, vel solum illos moueri proprijs motibus, & nullo communi.
⁋ His visis tenet Albertilla multas conclusiones, quarum prima est q loquendo de possibili, quod deducitur a potentia naturali, infinitum corpus circulariter mobile non est possibile esse siue supponatur orbium multitudo, siue teneatur omnes orbes esse vnum cœlum, patet quia nulla potentia naturalis est, quæ posset facere orbes infinitos alterum supra alterum nec primo nec secundo modo. Itemq nec est potentia naturalis, quæ posset facere vnum cœlum continuum infinitum. Sinautem loquimur de possibili deducto a potentia supernaturali, aut loquimur in sensu diuiso, aut in sensu composito, si in sensu diuiso, infinitum corpus mobile circulariter potest esse supposita orbium multi- Q
tudine tam primo, quam secundo modo, deducitur, quia de sensu diuiso sic exponitur, aliquod corpus mobile circulariter potest esse, immo de facto est, & duplum ad illud potest esse saltem per potentiam supernaturalem, & triplum, & quadruplum, & sic in infinitum, igitur infinitum corpus circulariter mobile per potentiam supernaturalem potest esse. Confirmatur, quia infinitum syncategorematice etiam sic exponitur, vt dictum est. ⁋ Si in sensu composito, infinitum corpus circulariter mobile, supposita orbium multitudine siue primo, siue secundo modo est impossibile, deducitur, quia tunc de facto hæc esset possibilis, infinitum corpus est, at hoc nunquam esse potest. Sinautem loquimur de infinito, non supposita orbium multitudine, impossibile est esse corpus infinitum circulariter mobile, deducitur quia si esset, haberet centrum, & non

A & non haberet centrũ, quod est impossibile, igitur & antecedens est impossibile, est.n. impossibile ad quod sequitur impossibile. ¶ Possunt autẽ omnes hæ conclusiones reduci ad duas, prima potẽtia natuεali infinitũ corpus circulariter mobile nullo pacto esse potest, siue teneatur infinitum syncategorematice, siue categorematice, item siue teneatur ipsum possibile diuise, siue compositæ. Amplius siue teneatur cœlum vnum, siue multiplex secundum orbes. ¶ Secũda potentia supernaturali infinitũ corpus circulariter mobile esse potest, siue teneatur cœlũ vnũ, siue plures orbes. Modo teneat̃ Positio. 3. infinitũ syncategorematice, & possibile diuise. ¶ Alij non recedentes ab Albertilla dicunt, infinitum corpus mobile circulariter actu esse omni potentia impossibile, infinitũ corpus mobile circulariter in potentia secundũ sensum datũ saltẽ potẽtia supernaturali est possibile, quia potest potẽtia supernaturali esse orbis qui mouet̃ certa velocitate, & eadẽ B potẽtia põt esse orbis duplus ad illũ, qui moueret̃ dupla velocitate, vel dupla tarditate vt deus vellet, & eadẽ potentia posset esse triplus, & quadruplus, & sic in infinitũ. Preterea dato q cœlũ esset vnũ, potẽtia dei posset esse cœlũ certa quãtitate, & eadẽ potentia ampliari ad duplũ, & ad triplũ, et sic in infinitũ. Quare infinitũ in actu esset simpliciter impossibile. Sed tn infinitũ in potentia esset possibile. ¶ Alij reprehen- Positio. 4 dunt hoc, & quærunt vtrũ infinitũ corpus mobile circulariter esse posset supposita multitudine orbiũ omni ratione. Videtur.n. q nõ, quia deus nõ posset facere orbẽ duplũ ad primum, & aliũ triplũ, & sic infinitũ faciendo illos vno motu moueri. Propterea vltra dictas conclusiones addunt, q tenẽdo infinitũ in potentia deus potest facere corpus mobile circulariter infinitum supposita multitudine orbium, modo illos non faciat moueri vno motu communi. Nã motus ille Positio. 5 cõmunis non esset nisi finitus ¶ Alij dicunt q quouis modo sumatur infinitũ, siue in actu, siue in potentia, deus potest facere corpus circulariter mobile infinitũ. Potentia vero natu- C ralis nullo pacto id facere posset. Quod quidem infinitũ corpus circulariter mobile potentia naturali nullo pacto sit possibile, ex dictis perspicuũ est. ¶ Quod vero infinitũ corpus circulariter mobile & potentia & actu & categorematice, & syncategorematice potentia supernaturali fieri possit, probatur ex hoc, quia infinitũ in actu esse non repugnat, deus autẽ secundum catholicos potest facere, quicquid non repugnat. ¶ Quod autẽ infinitũ in actu non repugnet esse, facile deducitur ab eis, quia si repugnaret esse, hoc esset, quia repugnaret enti simpliciter, vel enti creato, vel enti quanto, vel enti quanto naturali. Sed infinitas non repugnat enti simpliciter, nã inter entia est aliquod infinitũ, ut deus, nec enti creato, nam inter entia creata de facto est aliquod infinitũ, vt gratia quæ fuit in Christo redẽptore secundum catholicos. Illa.n. est de facto infinita, & creata, igitur infinitas non repugnat enti creato, nec repugnat enti creato quanto. Primo quia dimensio nõ limitatur sua natura ad certũ gradum ex- D tensionis, igitur est productibilis sub quouis extensionis gradu, & ita sub infinito. ¶ Secundo, si dimensio non posset effici sine certo termino, esset vel quia talis terminus essentialiter consequeretur dimensionem, uel quia dimensio haberet esse per talem terminũ, vt materia per formã. Sed secundũ dici non potest, qm̃ dimensio indifferenter stare potest cum quouis termino. Minime primũ, quia dimensio in sui essentia non includit terminũ, igitur nec in sui esse, & ita omni termino extensionis subtracto, potest dimensio participare esse dei, & ita poterit esse dimensio sine termino. ¶ Tertio, terminus extensionis non est esse dimensionis, quia vna eademq dimensio manens eadem numero potest terminari diuerso extensionis termino, igitur terminus extensionis supponit existentiam dimensionis, igitur dimẽsio esse potest sine termino. ¶ Quarto, differentia non repugnat generi. Sed quantũ diuiditur per finitum & infinitum, igitur esse potest quantum infinitum. ¶ Quinto, secundum Auerroem dimensio est materiæ coæterna, & nullus terminus dimensionis est materię coæternus, sed coæternum alicui est æternus, æternũ vero est quod omni differentiæ temporis coexistit, igitur a B primo ad vltimum dimensio coexistit absq termino, & per consequens potest esse & existere sine termino, & ita potest esse infinita secundum sui rationem. Sic igitur patet q infinitas non repugnat enti vt quantum est. ¶ Quod vero, nec enti vt ens est naturale, deducunt multifariam, quia aut ratione materię, aut ratione formę naturalis, aut ratione motus naturalis, quia forma proficiscitur, aut ratione naturalium virtutum, quę formam consequuntur naturale, non ratione materiæ, quia deus agere potest non præsupposita materia, imo potest agere formã, & ad illã, nouam materiã producere, igitur non ratione materiæ, nec ratione formæ, quia forma naturalis limitationem essendi habet ab agente, vel ab vnione materiæ, sed ratione agentis supernaturalis nõ habet limitationem, quia agens infinitũ põt illimitate producere, nec ratione vnionis materię, qa deus agens agere põt nõ F supposita limitatione materię. Pręterea materia est infinitæ potentię subiectiuæ, igitur potest secundũ se recipere formã infinitã nec ratione motus, quia vt dicitur. 5. physi. & in textu & in cõmẽ. motus vt motus potest velocitari in infinitũ, igitur motui vt motus non repugnat infinita velocitas, igitur forma e qua proficiscit̃, non repugnabit infinitudo vigoris, nec ratiõe virtutũ naturaliũ, quia (vt dicit Aue. 4. phy.) caliditas vt caliditas & vniuersaliter omnis virtus naturalis potest crescere in infinitũ. ¶ Præterea per infinitatem extensionis non tollitur limitatio virtutis naturalis, quia dato q esset uirtus in corpore infinito, adhuc illa esset limitata ad actiones naturales, non .n. se extenderet nisi ad actiones suę speciei. Caliditas.n. in quanto infinito non posset nisi calefacere, igitur haberet limitationem sui generis, licet in illo haberet infinitudinem. Ex his concludũt infinitũ categorematice, & syncategorematice fieri posse a deo, quare & infinitum corpus etiam fieri poterit. Et infinitum corpus quod es- G set circulariter mobile etiam fieri posset ab eadem virtute. Quam positionem sequitur Esculanus in libello 16. quęstionum, & multi alij catholicorum. ¶ Ego vero distinguerem, Dilucidatio. nam de veritate quęsiti aliter est loquendum peripatetice, et aliter catholice. ¶ Si loquimur peripatetice, solutio quęsiti est perspicua. Nam secundum peripateticos deus nihil immediate de nouo agit ad extra, nisi mediante causa particulari, & agente naturali. Si igitur a potentia naturali infinitum non est effectibile, neq a potentia diuina erit producibile. Qua ratione fit, vt infinitum quouis modo sumptum a nulla potentia fieri possit. Quare nec infinitum corpus circulariter motum erit possibile esse secundum peripateticos, & hoc deduxerunt rationes Aristotelis & Auerro. atq Auicennę, vt doctus Expositor bene declarauit. ¶ Si vero loquimur catholice, vt est sentiendum, non clara est quæsiti dilucidatio. Nam alij catholicorum tenuerunt infinitum categorematice & actu esse factibile, vt ratione proxime deducunt. Alij dixerunt infinitum categorematice & actu non esse fa- H ctibile, sed bene infinitum syncategorematice & in potentia, vt Albertillus nos monuit. ¶ Iuxta primam positionem infinitum corpus circulariter motum & categorematice, & syncategorematice, & supposita orbium multitudine in proportione dupla, & non supposita etiam est possibile esse. Modo non supponatur omnes illos orbes moueri vno motu communi diurno. Nam sic implicaret contradictionem. ¶ Iuxta secundam positionem infinitum corpus circulariter motum syncategorematice, tantum est possibile, & de sensu diuiso, vt dictum est, quia supposita orbium multitudine in proportione dupla, vt superius docuit Albertillus. Aliter vero implicat contradictionem. ¶ Ego vero in tam graui quæsito saluo meliori iudicio, cui semper me remitto, dicerem primo q infinitum corpus categorematice & in actu repugnat enti factibili, syncategorematice vero & in potentia non. ¶ Secũdo dicerem q infinitum corpus circulare circulariter unico motu mobile, vnum vz & continuum in actu, etiam repugnat enti. ¶ Tertio dicerem infinitum corpus circu-

I lariter motũ etiã supposita orbiũ multitudine in proportione dupla ordinatorũ repugnat enti syncategorematice, & categorematice tentũ, si vnico motu illos velis moueri diurno. Implicat. n. in obiecto. ⁋ Vltimo dicerem ꝙ infinitũ corpus circulariter motum syncategorematice non repugnat enti, sic intelligendo ꝙ sit dabilis orbis certus certa velocitate circulariter mobilis & duplus ad illum in dupla vel tardius vel velocius mobilis, & sic in infinitum. Ex his patet quo modo infinitum corpus circulariter mobile sit a deo factibile, est. n. a deo factibile quo modo non repugnat enti. ⁋ Quomodo vero repugnat, nõ cadit sub factibilitate, & sic secundo & tertio modo non est a deo factibile, sed vltimo modo est factibile. ⁋ Et tenendo hanc dilucidationem facile ad rationes oppositę positionis respondetur. Diceremn. n. primo ꝙ infinitum corpus circulariter mobile in actu repugnat enti, non in eo ꝙ ens, sed in eo ꝙ corpus, & in eo ꝙ corpus naturale, & in eo ꝙ corpus circulare. Quod quidem infinitas repugnat enti corporeo, idest in eo ꝙ corpus,

Sol. rõnũ. Elucidam.

K Auerroes hic commen. 19. declarauit. Inquit. n. similiter corpus nõ potest intelligi esse infinitum, nisi propter magnitudinem, quæ est in eo quasi genus, propter illud vero quod est in eo quasi forma, & est numerus dimensionum. s. ꝙ descriptio corporis est, quia magnitudo est diuisibilis in tres dimensiones, nõ potest intelligi habere quartam dimensionem neq; habere dimensiones infinitas, & sic concludit non esse possibile intelligi in illo infinitum nisi ex parte generis, quod est magnitudo, patet itaq; de mente Auerrois ꝙ sicut linea, vt longitudo, potest esse infinita, vt linea vera non, quia vt linea terminis clauditur, & superficies vt latitudo potest esse infinita, vt superficies non, quia lineis clauditur, sic corpus vt magnitudo potest esse infinitum, vt vero corpus non, quia vt corpus superficiebus, lineis, & punctis, & profunditate clauditur. Quare apud Auerroẽ implicat contradictionem corpus vt corpus esse in infinitum. ⁋ Auicenna vero in libro suo de coelo capite quarto, inquit, dico etiam ꝙ non potest opi-

L nari quis coelum esse infinitum, quia si quis coelum mente concipit, statim cogitat corpus. Corpus autem inducit superficiem, superficies vero infert finem, & sic nullum corpus excogitari potest infinitum, ecce ꝙ Auicenna vult infinitũ repugnare enti, quatenus est corpus, & sic perspicuum erit infinitum corpus circulariter mobile non esse de numero factibilium, quia repugnat esse in eo ꝙ corpus. ⁋ Quod vero repugnet enti naturali, patet apud philosophos, quia omnes res naturales suapte natura determinatur ad maximũ & ad minimum, omniũ. n. natura constantiũ determinatus est numerus magnitudinis, & augumenti. ⁋ Tunc ad rationes cõtra hoc dico ꝙ infinitas repugnat enti naturali ratione formæ naturalis, & quando dicitur ꝙ limitatio formæ naturalis est ab agente, concedo effectiuæ, & subiectinę a materia, & essentialiter merito sui, sicut rationalitas hominis effectiuę est a sole et ab homine, formaliter ab anima intellectiua, subiectiuæ a materia. Et quando dicitur ratione agentis su-

M pernaturalis non habet limitationẽ, cõcedo, & propterea ex parte dei nõ esset illud repugnans, sed ex parte rei, quę illius non est capax. ⁋ Quod etiã repugnet enti corporeo circulari, deducitur, quia figurato, repugnat infinitas, figura enim termino vel terminis clauditur, at infinitum ab omnibus absoluitur terminis. Ex his igitur perspicua est dilucidatio.

Dubitatio ⁋ Sed occurres, pono ꝙ deus efficiat vnum orbẽ supra omnes in duplo maiorem, vtrũ posset efficere vt ille moueretur etiã motu diurno, & patet ꝙ sic, quia nec esset repugnãtia ex parte orbis facti, vt illo motu moueretur, neq; ex parte dei facientis, vt illo motu moueret. ⁋ Vlterius quęro, si deus posset facere adhuc vltra hunc orbem alium in duplo maiorem illo, qui rursus moueretur motu diurno, & patet ꝙ sic, quia ex parte nullius esset repugnantia. ⁋ Et eadẽ ratione posset facere tertium, & quartum, & sic in infinitum, quorum quilibet moueretur motu diurno, igitur ad hunc intellectum deus posset facere infinitos orbes qui mouerentur motu diurno, & ita infinitum corpus circulariter motũ deus posset facere, cuius omnes orbes mouerentur motu diurno, N

Solutio. quod est contra dilucidationem. ⁋ Potest dici infinitum corpus circulariter motum deum posse facere, cuius omnes orbes mouerentur motu diurno, diuisiue tenendo verbũ omnes, non autem collectiuę, q̃a sic deus posset facere orbes infinitos categorematice & in actu, & sic non est contra dilucidationẽ. ⁋ His dilucidatis ad rationes patet solutio, ad primã patet, quia deus agit libere secundũ catholicos & contingenter. Et propterea, si efficit orbem finitũ, illũ potest mouere velocitatẽ quã ipse vellet, secus secũdum phylosophos, vt dictum est. ⁋ Ad secundam patet solutio ex tertio physi. nam infinitum potest esse in diminuendo, non autem in agẽdo, & ideo negatur cõsequentia. ⁋ Eodem modo soluit Albertillus tertia, quia tarditas est diminutio quędam motus, velocitas vero augumẽtatio, & ideo licet tarditas possit ire ad infinitum velocitas minime. ⁋ Ad vltimam dicerem, ꝙ lux coeli in infinitum non est luminis, quia lux est virtus finita, luminosi. n. virtus finita est igitur luminis multiplicatio O est finita. Ad probationem nego antecedens, quia pręcise eo vsq; vmbra causari potest respectu corporis luminosi, quo usq; multiplicari potest lumen, & quia ad finitam distantiam multiplicari potest lumen, & non vltra, igitur & vmbra, hęc peripatetice.

Secũda q̃o. QVÆRITVR secundo si sit verum ꝙ corpori circulariter mobili in eo ꝙ quantum non repugnat infinitas vt Auerroes dicit, & videtur ꝙ non repugnat, quia quantũ diuiditur per finitum & infinitum, sed differentia non repugnat generi, igitur infinitum non repugnat quanto. ⁋ Secũdo infinitum non repugnat quali, igitur nec quanto, antecedens patuit de facto de gratia redemptoris vt sacri testantur, etiam per Auerroẽ. 4. physicę auscultationis cõ. 72. de subtilitate, quæ potest in infinitum crescere, & ibidem etiam de raritate & densitate cõmen. 84. quibus non repugnat infinitas in eo ꝙ qualitates, igitur nec corpori circulari in eo ꝙ quantum repugnabit. ⁋ In contrarium est, quod dicitur in topicis, quod nõ repugnat generi, reperitur in aliqua specie, & quinto metaphysicæ videre non repugnat talpę, vt P talpa est animal, quia aliquod animal videt. ⁋ De præsenti

Põ Auer. & Iunior. quæsito Auerroes commento. 19. opinatus est de linea, superficie, & corpore idem, vt ꝙ nulli illorum repugnat infinitas sub ratione generis, lineę enim per rationem lineę, repugnat infinitas, non autem per rationem generis, quæ est longitudo, superficiei per rationem superficiei repugnat infinitas, non autem per rationem latitudinis, quæ est genus eius. Corpori similiter per rationem corporis repugnat infinitas, non autem per rationem magnitudinis atq; quanti, quod est suum genus. Nam quanto vt quanto non repugnat infinitudo, hęc Auerroes. ⁋ Positionem hanc Iuniorum quidam confirmarunt bonis rationibus, prima, duorum oppositorum si alterum competit alicui, & non est de ratione illius, alterum eidem non repugnat, verbi causa, quia rationale & irrationale sunt duo opposita, & alterum, vtpote rationale competit animali, & non est de ratione animalis, irrationale potest animali competere, vel saltẽ nõ repugnare. Sed finitum & infinitum sunt duo opposita, & Q finitum competit quanto, & non est de ratione quanti, igitur infinitum saltem quanto non repugnabit. Minor patet quo ad primam partem, nemo enim dubitat finitum competere quanto, ꝙ vero non sit de illius ratione, probatur, quia quantum vt quantum de sui ratione non limitatẽ pręcise ad certum extensionis gradum. ⁋ Secundo probatur eadem positio. Si. n. infinitum repugnabit quanto, vt quantum, hoc erit, vel quia finitum consequitur essentiam quãti, vel quia consequitur esse illius, sed finitum non consequitur essentiam, quia quantum potest stare cum quolibet gradu finito, igitur nullus gradus finiti consequitur essentiam quanti, & ita infinitum non consequitur essentiam quanti. Præterea si finitum consequeretur essentiam quanti, esset de definitione quanti. Constat autem quantum non definiri per finitum ipsum, nec consequitur esse illius, quia

esse est

A esse est actus essentiæ, igitur si non est finitum de ratione quanti secundum essentiam, nec est de ratione quanti secundum esse. Præterea saltem quãto secundum eius essentiam non repugnabit infinitas, igitur nec corpori secundũ rationem essentialem quanti. ¶ Tertio eadem dimensio numero potest stare sub diuersis terminis, & propter hoc dicitur dimensio interminata. igit̃ terminus nõ est de essentia nec de esse quanti, & ita nullum finitum erit de essentia vel de esse quanti, & per cõsequens quãto, vt quantum est, non repugnabit infinitudo. Ex his tribus rationibus videtur probabile infinitum non repugnare quanto secundum rationem quanti. ¶ Alij non parui viri tenuerunt totum oppositum, dixerunt enim infinitum repugnare quanto secundum eius essentiam, & secundum esse, & sic dixerunt omne quantum esse finitum, & omne finitum esse quantum. persuadent positionẽ bonis motiuis. Primo si infinitum nõ repugnat quanto, saltem secundum eius essentiam sibi potest cõpetere, igitur infinitũ quantum est possibile. ¶ Prima consequẽtia patet, quia omne nõ repugnans alicui inesse, potest inesse, non n. datur medium inter possibile, & impossibile, quare si infinitum nõ repugnat quãto, possibile est illi inesse, quia si nõ possibile est illi inesse, impossibile erit inesse. Si impossibile est illi inesse, repugnabit ei. Quare a primo ad vltimũ si non repugnat q̃to, infinitum possibile erit inesse quanto. vltra, si erit possibile inesse quanto, erit possibile aliqua potẽtia, vel finita & naturali vel supnaturali. nõ supernaturali, quia licet hoc esset fortasse catholicũ, non videtur physicũ, & maxime peripateticũ, vel auerroicũ. nec potest esse potentia naturali, quia nulla est illa. vt omnibus constat. ¶ Secũdo si infinitũ non repugnat quanto secundũ eius essentiã, poterit sibi inesse saltẽ secundũ eius essentiã, vt deductũ est. Si potest sibi inesse secundũ eius essentiã poterit reperiri de facto aliquid, cui de inesse illud competit. ¶ Tertio quod est impossibile inesse alicui, est illi repugnãs. Sed infinitũ est impossibile inesse quãto, quia secundũ Aris. 1. priorũ impossibile est, quo posito inesse sequit̃ impossibile. modo posito q̃ quantũ sit infinitũ, innumera sequunt̃ impossibilia, quare impossibile est infinitũ inesse quãto. Maior patet, q̃a impossibile inesse videtur repugnãs. Ex ijs rõnibus deducunt corpori repugnare infinitũ tã secundũ rationẽ corporis, q̃ secundũ rationẽ quãti, tã secundũ essentiã, q̃ secundũ esse. ¶ Ego vero diu arbitratus sum secundã positionẽ cõtra Auer. Nũc vero aliter sentirẽ, dicerẽ. n. esse differentiã inter inesse seu cõpetere possibile inesse, & nõ repugnãs inesse. Sicut inter nõ inesse, impossibile inesse, et repugnãs inesse. Nã inesse ꝓpositionẽ efficit de inesse. ut homo currit, dato q̃ currat. possibile inesse est quo posito inesse nõ sequitur impossibile, nõ repugnãs inesse, est quo intellecto nõ sequit̃ repugnãs intellectui. Inesse igit̃ restringitur tantũ ad id, quod est. Possibile inesse ampliatur ad id quod est, & põt inesse, nõ repugnãs vero ad id qđ ẽ. & potest inesse, et ad id qđ potest intelligi. uerbi causa de inesse homo currit et potest homo currere, & nõ repugnat hominem currere. Potest sedens moueri, q̃a si id qđ nũc sedet, postea

D mouet̃, nullũ sequitur impossibile, & nõ repugnat quod sedet, moueri. nõ repugnat corpus eẽ sine loco, q̃a dato q̃ corpus intelligat̃ esse sine loco, nõ sequitur repugnans apud intellectũ, & tamẽ nec corpus est sine loco, nec potest esse sine loco. secundũ aliquos non repugnat materiã esse sine forma quę tamẽ non potest esse sine forma nec est sine forma. ¶ Ex his patet differentia inter nõ inesse, impossibile inesse, & repugnans esse, quia per regulam topicã, si in affirmationibus aliq̃d est cõmunius in negationibus efficiet̃ minus cõmune. Quare repugnãs est in minus q̃ impossibile, & q̃ inesse. id. n. ꝓprie repugnat, quod nec est, nec potest esse, nec intelligi esse, immo quo posito, seq̃tur contradictio apud intellectum. Tunc facilis esset dilucidatio quęsiti. Dicerẽ igitur infinitũ non inesse quãto, nec corpori in eo q̃ quantũ, & impossibile inesse quãto, & corpori in eo q̃ quantũ, quod tamẽ nõ repugnat quãto nec corpori in eo q̃ quãtũ, q̃a si intellectus intelligeret corpus in eo q̃ quantũ sine fine, nõ sequeret̃ repugnans intellectui. Corpori vero in eo q̃ corpus repugnat infinitũ, quia sequitur contradictio intellectui. Nã eo ipso qđ intelligitur corpus esse, intelligitur figuratũ esse, & tribus terminis terminatum esse, & sic eo ipso q̃ intelligitur figuratum esse vel terminatum, non intelligitur infinitum, vt dicit Auicẽna. igitur contradictio apud intellectum. ¶ Tunc ad rationes oppositę positionis, ad primam negatur prima cõsequentia, infinitum enim (vt dictũ est) nõ repugnat quãto, nec corpori in eo q̃ quantum, quod tamen nec cõpetit seu inest, nec potest cõpetere, nec ineẽ. & cõceditur impossibile ineẽ illi, quod tamen nõ repugnat. vt dictũ est. hoc enim impossibile est inesse alicui, cui tamen nõ repugnat. Nã nõ repugnare est ꝑ intellectũ, impossibile eẽ ꝑ aliquã potẽtiã effectiuã realem, per idem ad secundã, infinitum. n. nõ repugnat quãto, nec corpori in eo q̃ quantũ, quod tamen nec illi inest, nec possibile est inesse, nec oportet q̃ non repugnat alicui reperiri de facto in aliquo illius, quia non repugnare est

F per intellectũ, & nõ secundũ esse. ¶ Ad tertiam patet solutio, licet. n. omne repugnans sit impossibile, nõ tamen oẽ nõ repugnans est possibile (vt dictũ est) quia non repugnas est quod si intelligatur esse, nõ sequitur repugnans intellectui. ¶ Ex his perspicuum est, corpori per rationem quanti non repugnare infinitatẽ. licet beue sibi repugnat per rationem corporis, & consequenter etiam patet corpori circulariter mobili in eo q̃ quantum minime repugnare infinitudinem, cui tamen & ꝑ rationem corporis circularis, & per rationẽ, corporis repugnat, vt toties dictũ est. per hęc patet ad rationes factas in principio, sunt enim pro nobis. Similiter & rationes primę positionis sunt pro nobis, ad rationẽ post oppositũ, patet solutio. regula enim topica est per verbum est, vel reperitur, & non per verbum non repugnat. nam omne quod est in genere vel reperitur in genere est. vel reperitur in specie, sed nõ quod non repugnat alicui per rationem generis, est. vel reperitur in specie. Sed sufficit quod per intellectũ non repugnat speciei alicui. hæc de secunda quęstione.

G TERTIO quęrit̃ vtrũ lineæ & sup̃ficiei vt tales, repugnat infinitas. videtur q̃ nõ, nã in omnibus his rationibus Arist. supposuit lineas infinitas. igitur lineę vt linea nõ repugnat infinitudo, aliter. accepisset in rationibus aliquid repugnãs intellectui. ¶ In contrariũ est Auer. cõ. 39. qui vult lineę et sup̃ficiei nõ repugnare infinitatẽ ex parte lõgitudinis, quę est genus lineę, & latitudinis, quæ est gẽus superficiei. ¶ Quidam magis mathematici q̃ physici arbitrati sunt, nec lineę nec superficiei quatenus tales & per rationem speciei repugnare infinitudinem. Minime per rationẽ generis. probant primo per Aristotelem, qui vtitur illis vt infinitis in suis rationibus. Scđo terminus nõ cadit in definitione illarũ. est. n. linea longitudo sine latitudine & altitudine. superficies latitudo sine altitudine. Tertio Auer. & Auic. & Arist. dicũt corpori per rationem corporis repugnare infinitudinem, quia de ratiõe corporis est figura, quę terminis clauditur. igitur per cõuersionẽ per cõtrapositionẽ, de cuius ratione nõ est figura, de eius rationẽ nõ est finitudo. ex his dixerũt lineę, & superficiei per rationẽ speciei nõ repugnare infinitudinẽ, veluti nec per rationẽ generis. ¶ Auerroes vero cõ. vbi supra

H voluit lineę, vt lineę et, superficiei, vt sup̃ficies, repugnare infinitudinem nõ autem per rationem generis. lineæ enim vt longitudo quedam nõ repugnat, nec superficiei, vt latitudo. Et licet positio hęc vix probari possit, tamen sic videtur mihi esse probanda, vel linea vltra longitudinem includit aliquid vel nihil. si nihil, tunc longitudo nõ esset genus lineæ, et ita lõgitudo, & linea essent nomĩa multiuoca ceu ensis et gladius, quod est contra physicos & geometras. Sin autem linea vltra longitudinẽ addit aliquid, non videtur nisi terminus. est enim linea longitudo sine latitudine & profunditate, cuius extrema sunt duo puncta. igitur addit terminum. Vnde in hac definitione lineę longitudo ponitur pro genere lineæ. Illa particula sine latitudine & profunditate est definitio longitudinis. Nam lõgitudo est quantitas cõtinua sine latitudine & profunditate sic igitur in definitione lineæ po-

Secũda positio.

Dilucidatio.

Inesse possibile inesse non repugnans inesse.

Repugnãs impossibile inesse.

Conclusio dilucidationis.

Tertia quęstio

Prima positio.

Positio Auer.

I nitur longitudo pro genere & definitio vel principalis differentia illius vt definitio sit verior & expressior, vt dicitur in topicis, quare si vltra longitudinem linea dicit aliquid, illud est terminus. Quare lineæ vt linea repugnat infinitas, non autem vt longitudo quędam. Eodem modo potest dici de superficie. quia superficies superaddit aliquid latitudini, uel nihil. & si nihil, tunc latitudo & superficies essent nomina multiuoca, & si aliquid illud est terminus, vnde definitur superficies q̃ sit latitudo sine profunditate, cuius extrema sunt duę lineę igitur superficiei vt superficies repugnat infinitudo, non autem vt latitudo, & tunc patet positio Auer. quæ non solum videtur vera, sed mathematica, e qua positione deducitur q̃ diuisio quę datur de linea, q̃ quædam sit finita, quædam infinita, non est vera diuisio, sed secundum extimationem. ⁋ Ad rationes oppositę positionis dico q̃ Aris. vtitur illis vt infinitis non quatenus intelliguntur infinite per rationem speciei sed per rationem generis, vt ex verbis Arist. deducit Auer. Ad secundam patet solu. nam in completis illarum definitionibus necessario cadit terminus, vt visum ē. Ad tertiam dico q̃ Auer. & Auic. dicunt corpori per rationem corporis repugnare infinitatem per hoc q̃ de ratione corporis est figura non tamen volunt figuram esse causam præcisam, & adæquatam illius, & propterea non licet contraponi. Sed causa præcisa est quia de ratione corporis ē terminus cū sit trina dimensio, & sic licet inferre in omnibus, quod de cuius rōne nō est terminus, de eius rōne nō est finitudo. ⁋ Ad rationem in principio patet solutio ex his. Multæ aliæ quæstiones emergerent, sed quia possunt cadere etiam in sequentibus, postea pertractabuntur.

Solutio rationum

K

⁋ At vero neq; id quod ad medium, neq; id quod e medio fertur: infinitum erit.

⁋ Cum Aris. de corpore circulariter mobili demonstrauit infinitudinē, nunc de corpore quod mouetur motu recto, demonstrat idem, & hoc proponit dicēs, at vero neq; id quod ad medium, neq; id quod e medio fertur, infinitum erit, hoc est, q̃ neq; leue, neq; graue, infinitū sit, manifestum erit ex dicendis. Quod vero ad verba attinet. Debes scire q̃ leue definitum est per hoc quod est corpus quod a medio fertur. Graue vero per id quod ad medium fertur, & q̃m quod a medio fertur, competit leui simpliciter, & leui in respectu, & quod ad mediū fertur, graui simpliciter, & graui in respectu, ideo intentio intelligatur de omnibus, quasi dicat, at vero neq; id quod ad medium vt graue simpliciter, & in respectu, neq; id quod e medio fertur. vt leue simpliciter & in respectu, infinitum erit. Quare de omnibus elementis proponit demonstrare infinitudinem. hæc de intentione.

L

Pergitur verbū est textui suppletum.

⁋ Contrariæ enim lationes sunt: qua sursum: & qua deorsum pergitur. Contrariæ vero sunt ad contraria loca.

⁋ Proposita intentione prosequitur, et primo de graui leuiq; simpliciter, quæ contraria sunt in extremo, quę dupliciter p̄bat esse finita ex parte locorum, & ex parte qualitatū, secūdo de graui leuiq; in respectu, in syllogismo qui ex parte locorū procedit, sumit duas suppositiones more boni geometræ. Prima est, locus sursum & locus deorsum sunt contraria & hāc syllogizat sic loca ad quæ sunt lationes cōtrarię sunt contraria. locus sursum & locus deorsum sunt loca, ad quæ sunt lationes contrariæ igitur locus sursum & locus deorsum sunt contraria. de ratione tangit vim minoris, dicens, contrarię. n. lationes sunt, qua sursum, & qua deorsum pgitur. & per hanc vult habere minorem. vt q̃ locus sursum et locus deorsum sint loca ad quæ sunt lationes cōtrariæ. vim maioris indicat per id quod subdit. contrariæ vero sunt ad contraria loca. quasi velit habere loca esse contraria, ad quę lationes sunt contrarię. Sic igitur habet suppositio prima. vt q̃ locus sursum & locus deorsum sint contraria, cuius breuis probatio est, quia sunt termini ipsorum motuum contrariorum. Hæc de prima suppositione.

M

⁋ Atq; contrariorum si alterum definitum est: & alterū definitum erit. Medium vero est definitum. Nam si vndeuis deorsum feratur: quod subsitat non contingit vltra medium progrediatur. Cum igitur medium definitum sit: & superum locum definitum esse necesse est. N Vltra. Longius. Vlterius.

⁋ Secunda suppositio, locus sursum & locus deorsum sunt definita, p̄bat sic, contrariorū si alterum definitū est, & alterum definitum erit. medium siue locus deorsum, & locus sursum sunt contraria. vt proxima suppositione patuit. igitur si alterum definitum est, & alterū. de ratione tangit maiorē dicens atq; contrariorum si alterum definitū est, & alterum definitum erit. dimittit minorē, sed eius probationem sumit, dicens. medium vero est definitum, nō. n. mediū mundi est abissus in infinitū a nobis distans & hoc probat, id est definitum secundū distantiā a nobis, ad quod cū graue peruenit nō vltra progreditur. Tunc tangit minorē. d. vnā siunde uis deorsum ferat, quod subsitat hoc est graue ipsum, quod omnibus subsitat, perueniens ad mediū nō cōtingit vltra medium progredatur. Tunc quasi epilogādo rationē inquit. Cum igitur medium definitum sit secundum distantiā a nobis, & superum locum secundum distantiā ab illo & a nobis definitum esse necesse est. Sic igitur patet secunda suppositio, q̃ vt locus sursum, & locus deorsum sunt definita. animaduerte tamen primā suppositionem nō deseruire syllogismo, sed ponitur vt habeatur hæc secunda suppositio, in qua tota vis syllogismi consistit. ⁋ Nam prima suppositio est minor syllogismi, quo probatur secunda suppositio, vt patuit. O

⁋ Si igitur loca sunt definita, atq; finita: & corpora erunt finita.

⁋ Ex vi suppositionis vltimę syllogizat sic, si loca naturalia aliquarū corporum sunt finita & definita, corpora locata erunt finita. per secundam suppositionē locus sursum & locus deorsum quæ sunt loca grauium & leuiū. naturalia, sunt finita & definita. igitur corpora grauia & leuia sunt finita, quod est p̄positum. ⁋ Sed occurret, quia videtur aliquid eē acceptū in syllogismo quod nō accipiebatur in suppositionibus. in suppositione enim accipiebatur loca esse definita per distantiam vnius ab altero, & a nobis. at in minore huius syllogismi accipitur q̃ loca illa sint definita, & finita, de finita quidē secundū distantiam vnius ab altero. finita vero secundum continentiam, quia continentia loci deorsum est finita & continentia loci sursum etiam. Modo licet primū sit in suppositione sumptū, secundū vero non, & ita aduersarius veritatis posset dicere q̃ loca sunt definita secundum distantiā vnius ab altero, & tamen vterq; illorum est ambitu atq; continētia infinitus. ⁋ Qua ratione corpus contentum posset intelligi infinitum. quare Aristoteles plus in syllogismo q̄ in suppositionibus accepit. pōt dici q̃ ex vno habetur alterū, si enim acceptum sit loca illa esse definita secundum distātiam alterius ab altero relinquetur vtrūq; illorum esse finitū ambitu atq; continentia. Nam si locus deorsum esset ambitu infinitus, & locus sursum similiter. p̄culdubio centra locorum quę petunt corpora, distarēt in infinitum. hoc autē reprobatū est, per hoc quia graue petens medium nō vltra ipsum amplius fertur. quę ratio docet nō modo loca illa distarr inter se finite, sed vtrūq; illorum esse cōtinentia et ambitu finitum. p̄pterea Aristoteles accipit hoc, quia licet in suppositionibus nō sit aperte sumptū, est virtualiter presuppositum. Tu vero cōsidera, si videbitur aliter. ⁋ Aue. vero syllogizat sic hypothetice, si loca ignis & terræ sunt finita locata. vt ignis & terra sunt finita at loca ignis & terre finita sunt. igit̄ ignis & terra finita erunt. maior syllogismi omnibus constat. at minor probatur ex eo quia locus terrę finitus est, vt dicetur. Sed si vnum contrarium finitum est, alterum etiam finitum erit. Quare si locus terræ est finitus, locus ignis, qui terre est contrarius, finitus erit. vt igitur hæc ratio perspicua sit. Auer. ex textu Aristo. facit suppositiones, prima est loca ignis & terrę sunt contraria. probatur. quia motus ad illa cōtrarij sunt. igitur loca erunt cōtraria, Secunda radix seu suppositio contrariorū. Si alterum est finitum,

Dubia. P

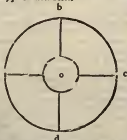
Q

Quę Aue. cōmē. 44.

A est finitum, & alterum necessario finitum erit. probat Aue. hanc radicem primo, contraria ęqualia esse debent secundum qualitatem. Nam si alterum erit infinitum, & alterum finitum, infinitum superabit finitum a proportione infinita, & ita vnum illorum erit tantum. Infinitum enim totum occupat. & cum dicit Auer. contraria esse ęqualia, nõ intelligas de ęqualitate punctuali, ignis enim cõtrariatur terrę, & tamen est terra maior igne ipse. nec de æqualitate virtutis, quia tunc inter illa nõ esset actio, sed de equalitate proportionis, sic vs q alterum alterũ non exuperet proportione infinita. Nam tũc alterum corrumperet alterum, & in rerum natura non esset nisi unum tantũ. ¶ Secundo ꝓbat idem ibi & manifestum est si cõtraria nõ essent ęqualia in gradu cõtrarietatis, alterũ esset altero fortius. at hoc est impossibile, nã alterũ alterum destrueret, & ita tolleretur cõtrarietas. & hęc ratio non multũ differt a prima. ¶ Tertio ꝓbat idem ibi & possibile esset addere, & arguit sic, si alterũ cõtrariorũ esset finitum, & alterum infinitũ, tunc eidem plura essent cõtraria. deducitur, nam sit. a. cõtrarium infinitum. b. vero finitum. resecetur igitur ab. a. aliqd, & addatur ipsi. b. tunc. a. adhuc remanebit infinitum, quia quouis ablato ab infinito semper remanet infinitũ. aggregatũ vero ex. b. & eo quod addebatur sibi sit. c. tunc b. contrariebatur. ipsi. a. per aduersarium & c. etiam eidem. a. quia ad huc inter. c. & a. remanet distãtia infinita. igitur vni erunt plura cõtraria. ¶ Quarto ꝓbat idem ibi [& illud quod] & arguit sic, cõtraria sunt quę maxime distant. 10. metaphysicę. igitur, contraria sunt æqualia. probatur cõsequentia, quia si. a. sit infinitum & b. finitum, si. b. ipsi adderetur quicq̃, ipsi. b. ab. a. magis distabit. igitur. b. & a. prius non fuerunt contraria, vel si fuissent cõtraria nõ fuissent maxime distãtia. ¶ Quinto ꝓbat idẽ ibi et etiam: arguit quia cõtrarietate extremi ad extremã, oportet cõtraria esse ęqualia, nam si nõ, & dicas q alterũ est finitum, & alterũ infinitum, cũ finitum respectu infiniti habeat rationem medij, tunc inter. a. b. esset cõtrarietas medij ad extremum cõtra positionem, ex his patet suppositio secunda.

C Tertia radix apud Auerroem est q mediũ est finitum atq; terminatum. & per medium intelligit vt dicit Auer. locum simpliciter deorsum, ad quem mouetur simpliciter graue. probatur primo quia locus terrę est medium mundi. Sed medium est finitum, quia ęqualiter distat ab extremis. igitur locus terrę est finitus. secundo omnes lapides. i. portiones terrę quando descendunt vndeuis, ęqualiter petunt medium. igitur medium est finitum. Immo indiuisibile assumptum patet, quia si aliqua portio terrę vltra medium progrederetur. Tunc recederet a medio, quare ascenderet.

¶ Tertio hoc probat per exemplum & describatur circulus. a. b. c. d. cuius centrum seu mediũ sit circellus paruus o. tunc patet q si

D vna portio terræ in ipso. a. ponatur, & suæ naturę relinqueretur ad. o. circellum moueretur & si alia poneretur in b. etiam moueretur ad idem. & si in. c. etiam ad idem. & si in. d. etiam ad idem semper moueretur. & nulla harum pertransiret punctum medium circelli: alter moueretur a medio, & sic ascenderet. igitur medium est finitum. In hac ratione patet primo q portiones terræ descendũt per lineas causantes in puncto medio angulos rectos, quod punctum medium est centrum superficiei rotundæ siue circelli medij. Secundo patet (vt antiqui dixerunt) hęc nõ esse verum nisi supponendo cœlum esse sphæricum. Nam sic circellus ille ęqualiter distat a cœli omnibus partibus, per hoc igitur exemplũ patet locum mediũ esse finitũ. E

Dubitatio ¶ Sed occurres vtrum dato q cœlũ sit alterius figuræ. vt triangulæ, vel quadrangulæ, portiones terrę descendentes a partibus cœli ad mediũ, causarent angulos rectos.

Solutio. ¶ Respondet q nõ, & probat, quia si cœlum nõ esset sphæricæ figuræ, sit gratia exempli quadrangulæ, patet q si portio terræ ponatur in. d. cœli parte, non descendet ad. o. centrum, sed ad. a. similiter si alia portio ponatur. c. cœli parte, descendet ad. b. & non ad. o. sed. a. & b. recedunt a cẽtro. o. igitur portiones illæ non concurrerẽt ad. o. medium. sed mouerentur. ad puncta, que recedunt ab. o. igitur ascenderent, quia F recedere a centro est moueri sursum atq; ascendere. Quare si locus terræ deum esse vnus & determinatus, cœli partes debent esse sphęricæ. aliter qua ratione portio terræ in. d. descenderet ad. a. alia portio in. e. descenderet in. f. & sic in infinitum essent partes ipsius cœli e quibus possent descendere per lineas rectas versus. b. o. a. f. puncta inferiora. Pręterea Auer. probat hanc propositionẽ sensu, quia sensu. patet. Cœlum totum esse sphæricum, aut saltem eius mediũ quod. supra orizontem apparet, esse sphęricũ. Nam cum mouetur, videtur sphæricæ moueri, quia ab ortu in occasum. quare lapides si ponerentur in cœli partibus. & derelinquerẽtur suis naturis, ad mediũ cœli mouerentur, oportet enim illos ęqualiter recedere a cœlo, & æqualiter accedere ad mediũ, quod esse nõ posset, nisi descenderẽt per lineas cõcurrentes ad vnũ punctum medium. patet igitur locum deorsum esse determinatum, atq; finitum. His suppositionibus stantibus, patet ratio Auer.

Dubitatio ¶ Sed dubitat Auer. & satis docte quia videtur in ratione petitio eius quod est in principio. Nam Aristoteles probauit ipsum medium esse finitum, per hoc quod cœlum G est sphæricum. Sed ponere cœlũ esse sphæricum est supponere locum ignis esse finitum, eo. n. ipso q cœlum est sphęricum, locus ignis est finitus. igitur petitio.

Solutio. ¶ Respondet q locus sursum potest dupliciter accipi pro loco corporum leuium. vtpote pro spatio, quod est inter cœlum & centrum. alio modo pro spatio quod est inter centrum, & vltimum cœli conuexum. Vult igitur q Aristoteles non probet locum sursum esse finitum accipiendo locum sursum pro loco leuium hoc est primo modo, quia sic vt ratio cõcludit peteret. Sed probat locum sursum esse finitum sumendo secũdo modo pro toto spatio a centro ad conuexum vltimi cœli. et sic non petit, potest enim supponi cœlum esse sphęricum, & tamen dubitari si tota regio superna sit finita, cœlum enim sphęricum esse constat sensu, regio tamen superna si finita sit non constat sensu.

Reprehendit Auer. ¶ Sed pace. Auer dixerim, hęc que dicit, sunt sua, & non Aristotelis. Nam Aristoteles & si syllogizauit, vt ipse syllogizat. tamen ad syllogismum non fecit nisi vnam suppositionem. altera autem suppositio nõ ad sylogismum accepta est, sed ad suppositionem secũda. Præterea so- H lutio hęc quam dubitationi dedit, non videtur ad mentem Aristotelis, quoniam Aristoteles probat graue & leue simpliciter esse finita, vt Simplicius dicit, per hoc quia loca grauis simpliciter & leuis simpliciter sunt finita. Constat autem locum leuis simpliciter. esse concauum lunæ, quare non de loco sursum omnium corporum citra grauia loquitur, sed de loco leuium simpliciter duntaxat. Secundo uel Aristoteles loquitur de loco ignis vel de loco superiori non contracto ad locũ ignis. Si de loco ignis, tunc esset petitio ut dicit. si de loco superiori communiter accepto, tunc non probaret leue tantum esse finitum, vt proposuit, sed omne quod in superiori regione collocatur, quod est contra intentionẽ, quam proposuit. Tertio de eo loco loquitur, qui contrariatur loco grauium. ac locus ignis contrariatur loco grauiũ,

I & non locus sursum communiter acceptus. Quare videtur
expositio Auer. & falsa, non ad mentem Aristotelis Ari-
stoteles enim probat locum esse finitũ per hoc ꝙ locus ter-
ræ est finitus. probat autem locum terrę esse finitum, quia
a nobis distat finitę, ut probatum est, & quia vltra centrum
motus non dicitur descensus, sed ascensus. Vbi patet nullã
esse petitionem quo probato, infert locum ignis rẽ finitum,
per hoc quia si vnum contrarium est finitum, & alterum est
Dubitatio. finitum. ¶ Sed occures, quia dictum est secundum Auer. lo-
Solutio. cum inferum esse centrum. Centrum vero est punctum in-
diuisibile. at indiuisibile non est finitum, nec infinitum. po-
test dici ꝙ centrum est finitum negatiue, quia vz non fini-
tum. vel quis sumit locum inferiorem pro toto ambitu a su
perficie aque concauam vsq; ad centrum, & sic est finitum,
& ad hoc procedit ratio Aristo.

¶ Pręterea si sursum & deorsum definita sunt, & id quod
est inter hęc definitum esse necesse est. Nam si definitum
K non sit, motus infinitus erit profecto: quod quidem im-
Esse fieri fore. possibile prius demonstratum est. Medium ergo ipsum
definitum erit. Quare & id corpus, quod in hoc est: aut
esse poterit.

¶ Hactenus de finitate extremorum corporum, nunc ꝙ cor
pora intermedia finita sint, demonstrat & syllogizat sic, si lo
ca sursum & deorsum definita sint, & id siue locus sit, siue
spatium, quod est inter hæc extrema loca, definitum esse ne
cesse est. supple tu ponatur antecedens. vz sed locus sursum
& locus deorsum definita sunt. igitur et loca media. Minor
est proximo textu deducta. Maior quę est hypothetica con
ditionalis, probatur dupliciter, primo quia si non detur op-
positum consequẽtis. vz ꝙ medium nõ sit finitum, tunc hæc
copulatiua erit vera, vz locus medius non est finitus, & lo-
ca extrema erunt finita, igitur motus qui erit ab vno extre
mo loco ad alium extremum locum, etiam erit infinitus te-
L net consequentia, quia ab extremo ad extremum venire
nõ posset, nisi transiret medium illud infinitum. consequens
est impossibile, vt proximo textu deductum est. igitur me-
dium est finitum. et sic patet maior. vz ꝙ si extrema loca sur
sum & deorsum sint finita, media loca etiã erunt finita, hu-
ius syllogismi tacuit minorem, sed posuit maiorem, & eius
probationem. Ex hoc infert propositum, & syllogismus esse
debet, quæcunq; corpora sunt, quorum loca sunt finita, ipsa
sunt finita. corpora grauia & leuia intermedia sunt corpora
quorum loca media finita sunt, vt dectũ est. igitur graue &
leue media sunt finita. ¶ Quo vero ad verba attinet, dixit
Verborũ cõsideratio. aut esse poterit, siue fieri poterit, siue fore potest, quia multi
visu suasi negant in hac regione media esse aerem actu, pro
pterea Aristoteles adiecit, vel esse, vel fore, vel fieri poterit,
quia si in hac media regione actu aer non sit, potest ibi aut
esse aut fieri inquit. Pręterea si sursum & deorsum definita
sunt, & id quod est inter hęc, vtpote loca media, definitum
esse necesse est. hæc ẽ maior syllogismi primi quam probat
M per oppositũ more boni logici, & inquit. Nam si definitum
non sit, & supple extrema loca definita sit, motus supple
ignis vel terrę, qui esset de extremo ad extremum, infinitus
erit profecto, quod quidem impossibile esse prius demõstra-
tum est. Concludit igitur conclusionem. & inquit Medium
igitur ipsum definitum erit. ecce quod de primo syllogismo
tetigit maiorem, & probationem illius, & conclusionem, di
Dubitatio. misit vero minorẽ. ¶ Sed occures, quia nõ videtur sequi me
dium nõ est definitum igitur motus ab extremo ad extre-
mũ est infinitus, diceret enim aduersarius nullũ esse inter illa
extrema medium, quo in casu motus ab extremo ad extre-
mum non esset infinitus. Immo esset nullus. ¶ Dico ꝙ Ari-
Solutio. teles supponit ad sensum constantiam subiecti, & propterea
dicit sic in syllogismo procedi, si sursum & deorsum defi-
nita sunt. Medium definitum est, quia per oppositum si non
sit definitum, & supple inter hęc extrema medium esse sensu
constat, igitur erit infinitum. ex negatiua enim non sequitur
affirmatiua, nisi cum cõstantia subiecti. Vltra medium erit
infinitum, igitur & motus ab extremo ad extremum, sic igi N
tur Aristoteles. supponit medij cõstantiam. & hoc pacto syl
logismus eius valet. cum per syllogismum primum deduxit
medium esse finitum, concludit corpus quod in hoc medio
actu est, vel esse potest, esse finitum. & vis syllogismi potest
esse cathegorica, vt dictum est, & hypothetica sic si loca me
dia finita sint: corpora media finita erunt. sed loca media fi-
nita sunt. vt syllogismo proximo patet. igit̃ & corpora me-
dia finita erunt. Hæc de primo.

¶ Insuper etiam id corpus, quod sursum, & deorsum fer
tur: potest in hoc esse: hoc enim a medio quidem: illud
vero ad medium moueri aptum est. ex his igitur perspi-
cuum est corpus infinitum esse non posse.

¶ Secundo probat maiorem primi syllogismi, quæ fuit illa
conditionalis. vz si extrema definita sunt, & medium defi-
nitum est. & iterum hęc secunda probatio more boni logici
per oppositum deducitur ab eo. arguatur si igitur extrema
definita sunt, & medium definitum est, si nõ, igitur medium O
inter illa extrema erit infinitum, vt per constantiam subie-
cti prius deduci potest Si medium est infinitum, igitur cor
pus quod sursum & deorsum fertur, nunq; esse poterit sur-
sum vel deorsum, aliter infinitum pertransiretur. at conse-
quens est contra sensum patet igitur medium esse finitũ. de
ratione tangit oppositum consequentis, & quasi dicat si in-
ter medium est infinitum, corpus quod sursum vel deorsum
fertur, nunq; poterit sursum aut deorsum esse destruit con-
sequẽs. & inquit. Insuper esse id corpus, quod sursum, et de-
orsum fertur, potest in hoc. i. sursum aut deorsum esse. Hæc
est destructio cõsequentis. vel deducatur facilius & in idem
textus sic insuper etiam id corpus quod sursum aut deorsum
fertur, potest sursum aut deorsum esse. probatur hæc conse-
quentia, omne corpus aptum natũ moueri ad aliquem lo-
cum, quandoq; est in illo, aliter illa aptitudo naturalis esset
frustra. at omne corpus est aptum natum moueri vel e me-
dio, vel ad medium. igitur omne corpus est quandoq; vel
in medio, vel sursum a medio de hac probatiõe ponitur mi- P
nor tãtum, cum dicitur, hoc enim a medio, illud vero ad me
dium aptum natum est moueri. Sic igitur per hęc vult Ari-
stotelis habere, quod omne corpus quod moueri potest sur-
sum vel deorsum, potest illic quandoq; esse, & tunc vult vt
compleatur ratio at vbi mediũ esset infinitum, corpus quod
esset aptum natũ moueri sursum, nunq̃ esset actu sursum, ali
ter infinitum illud medium pertrãsiretur. Quare resolutorie
procedẽdo si extrema finita sunt, medium finitum est, quia
si medium infinitum sit, corpus quod esset aptum natũ mo
ueri sursum vel deorsum, nunq̃ esset actu sursum, vel deor-
sum, & sic duplici ratiõe patet illa cõdicionalis. demum epi
logat, & patet quod dicit. ¶ Auer. autẽ quo ad vim rationis *Quę Auer. com. 45.*
nõ differt a nostra expositiõe, deducit enim sic, rationẽ, si ex
trema sint finita, & medium infinitum, motus elementi ex-
tremi, vtpote ignis, esset perpetuus et infinitus, cuius oppo-
situm est deductum. 8 physicorum &. 6. quia dictum est nul
lum motum esse perpetuũ & infinitum, nisi circularem, & Q
probat consequentiam, quia si ignis ponatur in terra, nunq̃
attingeret suum locũ naturalem, quia mediũ per quod mo-
ueretur, esset infinitum, quod nõ esset pertransibile: nisi tem
pore infinito. differt vero a nostra expositione, quia ipse hy
poteticã illã, quę est maior primi syllogismi, nõ probat nisi
vna ratione. nos ex textu duabus ratiõibus ꝓbauimus, qua
rum secunda ponebatur ibi, insuper etiam & causa est quia
eius translationes nõ sunt fideles. ¶ Quo vero ad verba at-
tinet notat Auerroes Aristotelẽ ęquiuocasse de medio hic,
& superioribus textibus. Medium enim trifariam dicitur,
quia pro medio mundi, pro centro alicuius sphærę, & pro
eo quod inter extrema mediat. superioribus lectionibus pro
medio mundi accepit. Hic pro eo quod inter extrema me-
diat. Hęc Auer.

¶ At hęc etiam si grauitas non est infinita: neq; aliquod
horum corporum erit infinitum: infiniti namq; corporis
infinitam

A infinita etiam esse grauitatem necesse est. Eadem autem erit ratio & in leui. Nam si grauitas est infinita: erit & leuitas: si id infinitum sit: quod supereminet.

¶ Quod nec graue nec leue sit infinitum: nũc ostendit ratione accepta. ex grauitate leuitateue. & sumit duas conditionales: prima est si aliquod corpus grauium est infinitum: grauitas est infinita. Secunda est si aliquod corpus leuium est infinitum. leuitas est infinita, primam ponit sub ratione contraria, dicit. o. ad hæc etiam si grauitas non est infinita, neq; aliquod horum grauium corporum erit infinitum, per hanc vult habere conuersam. vt q; si aliquod grauium corporum est infinitum, grauitas est infinita. cuius conuersæ rationem assignat: & inquit. Infiniti nãque corporis infinitam etiam esse grauitatem necesse est. causa autem quare posuit illam conditionalem ordinem mutato est vt ostenderet illam esse conuertibilem cum sua conuersa. Secunda conditionalis est si corpus quod supereminet .i. leue est infinitum, leuitas est in

B finita. & hanc ponit sub hac forma, eadem aũt erit ratio & in leui. Nam si grauitas est infinita erit & leuitas etiam infinita, dico erit leuitas infinita si id infinitum sit quod supereminet id si leue sit infinitum. In qua secunda conditionali posuit duo antecedentia nam dicit si grauitas est infinita, & leuitas est infinita, vbi patet primum antecedens. Secundũ patet cum ait si leue ẽ infinitum leuitas est infinita. Sequitur enim leuitatem esse infinitam, tã ad grauitatem esse infinitã q̃ ad leue ipsum esse infinitum. aliter tamẽ & aliter. sequitur enim leuitatem esse infinitam ad grauitatem esse infinitam per hoc quia si alterum contrarium est infinitum, & alterum. sequitur leuitatẽ esse infinitam. ad leue esse infinitũ per hoc quia si subiectum est infinitum, forma per quam subiectum est etiam est infinita. patet igitur recte Aristotelem duo antecedentia adiecisse, verum in textu non prosequetur nisi secundã conditionalem vt si leue esset infinitum, leuitas

Quæ Aue. c. m. 46. est infinita. Hæ sunt duæ conditionales de quibus prosequetur Aristoteles ¶ Auerroes vero dicit demonstrationẽ Aristotelis hanc fundari in tribus propõnibus, prima est omne corpus quod recto motu mouetur, habet grauitatem aut

C leuitatẽ. Secunda debet poni sic si corpus quod mouetur motu recto est infinitũ habet grauitatem vel leuitatẽ infinitã. Tertia est impossibile est grauitatem aut leuitatem esse infinitam. In quibus patet virtus tota syllogismi. Nam propositio secunda est maior. tertia est minor. prima est probatio maioris. Vnde syllogismus est hypoteticus sic si corpus aliquod quod mouetur motu recto: est infinitum grauitas aut leuitas est infinita. Minor est destructio consequentis huius conditionalis. videlicet sed non est grauitas nec leuitas infinita. igitur nullum corpus quod mouetur motu recto, erit infinitũ. Maior fuit secunda propositio, & probatur per primam quia omne corpus quod mouetur motu recto, necessario habet grauitatem aut leuitatem. Minor fuit tertia propositio, & probabitur in sequentibus. tamen probat eam sic motus rectus non est infinitus. igitur nec grauitas nec le-

D uitas est infinita. Iuniores deducunt & recte quia principio actiuo existente infinito ex eo debet prouenire effectus infinitus. quare si motus rectus qui est effectus grauitatis vel leuitatis, nõ sit infinitus, proculdubio nec grauitas nec leuitas

Dubitatio. quæ est principium actiuum illius poterit esse infinita. ¶ Sed occurres quia grauitate vel leuitate existente infinita, sequi

Sol. tur motum rectum grauis vel leuis corporis esse in non tempore vt postea videbit. igit̃ nõ sequitur motũ rectũ esse infinitum & perpetuum, sed magis subitarium & momentarium. ¶ Dici potest ex impossibili sequi quodlibet vt sophistę tradunt, vel ut peripatetici dicatur q; vno dato impossibili plura sequuntur dato. igitur q; grauitas vel leuitas alicuius corporis, quod recto motu mouetur, esset infinita sequeretur motus in nõ tempore, vt deducetur & sequeretur motus infinitus & perpetuus, quod deducitur, quia si grauitas vel leuitas esset infinita, corpus graue aut leue esset infinitum, vt in calce huius commenti ait. Auer. non enim po-

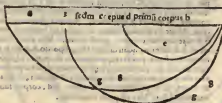
E test forma aliqua esse infinita, nisi extẽdatur in corpore infinito. vltra, corpus graue, aut leue est infinitum. igitur mouetur in spatio infinito. Sed spatium infinitum pertransiri non potest nisi tempore infinito. igitur moueretur tempore infinito. quare si grauitas aut leuitas esset infinita, motus rectus esset infinitus & perpetuus, & sic patet sequi vtrũq;.

¶ Hoc autem ex his patet. Sit enim finita: sumaturque infinitum quidem corpus in quo. a. b. grauitas autem ipsius in quo. g. ab infinito igitur magnitudo auferatur finita: in qua b. d. atque grauitas ipsius sit in quo. e. Ipsa igitur. e. grauitas minor erit grauitate. g. Siquidem minoris magnitudinis grauitas minor nimirum sit. Minor itaque grauitas maiorem mensuret numero aliquo repetitam, atque vt minor grauitas sese habet ad maiorem, ita. b. d. ad. b. z. sese habeat. quippe cum ab infinito quantumuis auferri contingat.

Grauitas verbũ est supplẽtũ. & it verbum grauitate supplemum. Magnitudinis verbũ est supplẽtũ Numero a. liquo repetitũ græce ἐ ποσάκις ... i. quotiescũque vel quãtũuis.

F

Infinitum corpus.

¶ Quia syllogismus Aristotelis est conditionalis, & sumpsit vnam conditionalem, quæ erat, si aliquod corpus grauium est infinitum, grauitas est infinita, probat nunc hanc con- G
ditõnalem, quia ex probatione huius patet veritas secundæ conditionalis. Vtitur autem probatione prioristica per oppositum, quæ probatio est fundata in primo principio. & repetatur conditionalis. videlicet si aliquod corpus grauium est infinitum, grauitas est infinita. quia si non, tunc grauitas erit finita, sequitur enim grauitas corporis grauis infiniti non est infinita, & est grauitas, igitur est finita a negatiua enim ad affirmatiuam de prædicato infinito valet cum constantia subiecti. consequens falsum, quia eo dato, tunc esset dabile aliquod corpus finitum, in quo tanta & æqualis esset grauitas, quanta & æqualis est in corpore infinito, quod est absurdum. & hoc intendit deducere in toto hoc textu, vbi primo ordinat casum, & suppositiones, demum infert hoc impossibile. Inquit. Hoc autem ex his patet: i. hæc conditionalis patet, quia si non sit grauitas infinita, cum sit grauitas erit finita. demonstratione itaque hoc esse impossibile ducens ad hoc. videlicet q; cor- H
pus finitum erit æqualis grauitatis cum corpore infinito. ad cuius deductionem format casum, & suppositiones, vt diximus. & inquit. Sumaturque infinitum quidem corporis in quo. a. b. & cum huius grauitas per aduersarium sit finita, sit illa vt octo & . g. est igitur prima pars casus q; corporis infiniti. a. b. eius finita grauitas vt octo est g ¶ Deinde ponit secundam partem atque secundam suppositionem, quæ est ab hoc infinito corpore. a. b. rescindatur corpus finitum b. d. cuius grauitas sit. e. & quoniam . e. grauitas est minor. g. grauitate, sit illa vt quatuor, ita vt ipsius g. grauitatis ad e. grauitatem sit proportio dupla huius secundæ suppositionis, ratio est, quia in minori corpore semper est minor virtus quare si a. b. sic infinitum & graue ut octo, fieri potest vt ab ipso resecetur corpus minus, cuius grauitas sit ut quatuor, & ita subdupla ad grauitatem. a. b. inquit. Ab infinito igitur magnitudo auferatur finita in qua. b. d. atque graui-

Itas ipsius sit in quo e. probat nunc q̄ .e. grauitas sit minor grauitate.g. & inquit. Ipsa igitur.e. grauitas minor erit grauitate.g. Siquidē minoris magnitudinis grauitas minor est minimum sit. & hoc supponatur esse declaratum .8. physicæ auscultationis, illic enim dictum est semper in maiore quāto maiorem esse virtutem. & quia hæc grauitas minor vtpote.e. per repetitionem mensurat maiorem, subdit minor itaque grauitas, videlicet. e. maiorem mensuret quotiescunque libuerit, hoc est numero aliquo repetitam, ita vt bis sumpta reddat.g. grauitatem qua ratione vult habere q.e. sit subdupla ad.g. ita vt.g. sit verbi causa vt.g.&.e. vt quatuor. Sic igitur patet secunda suppositio q̄ videlicet ab.a.b. infinito graui vt octo extractum est corpus.b.d. graue, vt quatuor, cuius proportio ad primam grauitatem sit subdupla, & si non sit subdupla, sit quanta libuerit, quia idem est iudicium. ¶ Tertia suppositio est, vt ab eodem corpore.a.b. extrahatur secundum corpus. b. з .d. graue videlicet ad duplum ad ipsum.b.d. probat quia ab infi-

K nito potest extrahi quantum libuerit, quare possum extrahere vnum corpus secundum grauius ipso.b.d. & quia est grauius, potest esse vt octo, quia in maiori quanto est semper uirtus maior, & ita possum extrahere ab a . b . corpus maius atque maius, vt sit in tanta proportione maius.b.d. corpore, in quanta.g. grauitas est maior .e. grauitate. inquit. Atque vt minor grauitas sese habet ad maiorem ita. b.d. ad secundum corpus, quod secundo loco extractum est ab.a.b. infinito, quasi dicat vt sit proportio.b.d. ad.b.з. corpus subdupla. probat suppositionem & inquit. Quippe cum ab infinito quantumuis auferri cōtingat, & ita possum extrahere corpus duplum ad primum, & triplum, & quadruplum, & sic in infinitum. sit igitur. b.d . corpus subduplum ad.b.з. Hæc est tertia suppositio.

Grauitas est verbū suppletum. ¶ Si igitur magnitudines grauitatibus proportionem habeant, ita vt minor grauitas magnitudinis sit minoris: & maior etiam sit maioris: æqualis erit profecto finiti ac infiniti grauitas.

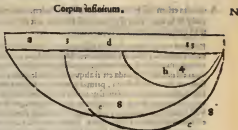
L

¶ His suppositis, arguit impossibile nunc hoc pacto . b.з. corpus est graue ut octo, vt ex suppositionibus cōstat, quia

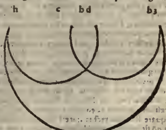
Syllogismus ad.e. grauitatem eius grauitas est dupla . a.b, corpus etiam est graue vt octo, ut supponebatur. igitur corpus finitū & corpus infinitum erunt æqualis grauitatis. vnde syllogismus potest sic cōponi qualis est proportio corporis ad corpus in q̄titate, talis ē proportio corporis ad corpus i grauitate. Sed corporis.b.з. ad corpus.b.d. est proportio dupla. in quantitate. igitur grauitatis b.з. corporis ad grauitatem.b.d. corporis est proportio dupla. Sed ponebatur grauitas corporis b.d. vt quatuor, igitur grauitas.b.з. erit vt octo, Sed corporis infiniti. a.b. erat grauitas vt octo. igitur finiti corporis. vt b.з. & infiniti. videlicet. a.b. grauitas est æqualis. & hoc erat absurdum sequens ad oppositum con-

M sequentis dictæ conditionalis, & sic conditionalis patet. Inquit. Si igitur magnitudines grauitatibus proportionem habeant, ita vt minor grauitas magnitudinis sit minoris, & maior etiam sit maioris, quasi dicat si qualis est proportio corporis ad corpus in quantitate, talis est corporis ad corpus in grauitate, æqualis erit profecto finiti ac infiniti grauitas, vt deductum est, quare in corpore, a.b, grauitas non est finita, sed infinita, & ita patet prima cōditionalis. Hæc de ratione prima. ¶ Auerroes vero non

Qui Auer. com. 47. aliter literam hanc exponere videtur. Inquit. enim vult declarare q̄ omne corpus graue aut leue infinitum necessario habet grauitatem aut leuitatem infinitam, & hoc per syllogismum hypotheticum, qui sic componitur, si corpus quod recto motu mouetur, sit infinitum necessario habet grauitatem aut leuitatem infinitam. Sed nec grauitas nec leuitas est infinita . igitur nec corpus quod recto motu mouetur est infinitum. & addit, sed quia constructio hoc est consequentia, & destructio scili-

cet consequentis non sunt per se manifestæ : Incipit deducere consequentiam, quæ vocatur continuatio per viā ducentē ad impossibile. & demū declarat destructionē consequentis, ecce quod Auer. non aliter textum hunc exponit, quam nos declarauimus. deinde sumit casum totum per partes, vt nos accepimus, sumit enim corpus infinitum designatum per.a.b. lineam, siue figuram eius grauitatem per.c. lineam. Præterea sumit corpus. b. d.e. corpore infinito. a. b. extractum, cuius grauitas sit, h. Item & tertio sumit aliud corpus.b. з. duplum ad . b.d. cuius grauitas sit dupla ad grauitatem . b. d. vt, h. ita vt si h . sit vt quatuor grauitas .b. з. vt octo. Hic est casus in quo dicit duo primum q̄ accipit loco grauitatis lineam, quoniam linea est diuisibilis, & ita sumpsit lineam, vt augeret & diminueret pro necessitate rationis. Secundum est q̄ corpus finitum extractum ab infinito, vocat partem infiniti, non quia sit vera pars, sed quia est minor illo, eo modo quo pars est minor suo toto. Tunc Auer. intendit hanc rationem grauitas.c. est grauitas totius.b. a. vel igitur finita vel infinita. Si infinita, habetur intentum. si finita, sit certo numero denominata vtpote vt octo, quia quouis numero denominetur, idem sequitur. Tunc arguit a permutata proportione sic sicut se habet. h. ad.c. ita. b.d. ad. b . з . Nam vtrobique est proportio subdupla, est enim. h. grauitas ad.c. subdupla. &. b.d. ad.b. з. etiam subduplum, vt in tertia parte casus accepit. igitur permutatim vt.h. ad . b . d. ita. c. ad.b. з. sed.b. est grauitas totius. b.d. vt quatuor igitur. c ; est

grauitas totius . b. з. vt octo . & hæc ponebatur grauitas corporis infiniti. a.b . igitur corporis finiti, & corporis infiniti eadem atque æqualis erit grauitas, & sic patet destructio consequentis, & consequentia. Hæc Auerroes. ¶ Præterea si maioris corporis maior est grauitas: ipsius i.b. maior erit grauitas q̄ ipsius.з.b. Quare finiti grauitas maior erit q̄ infiniti.

¶ Probauit Aristoteles q̄ corporis infiniti . quod recto mouetur motu, grauitas vel leuitas est infinita, quia si non, tunc finiti & infiniti corporis grauitas vel leuitas esset æqualis. Nunc deducit ad secundum impossibile, vt

B

8 8

q si nō, tūc corpis finiti maior erit grauitas grauitate corporis infiniti. quod sic ostendit, per præcedentem deductionem, grauitas corporis.b.3. est æqualis grauitati corporis. b.a.infiniti, quia vtraque vt octo, vt deductum est. Modo accipio aliud corpus maius.b.3. quod reseco ab eodem infinito.b.a.Nā ab infinito possum resecare quantum volo, cum in maiori corpore maior sit semper grauitas, vt in toto hoc processu est suppositum corporis.i.3.quod est maius corporē.b.3.proculdubio grauitas erit maior grauitate b.3. sed grauitas.b.3. est ęqualiter grauitati corporis b.a.infiniti igitur grauitas corporis .i.3. erit. maior grauitate corporis infiniti.b.a. quod erat secundum impossibile. Inquit. Pręterea si maioris corporis maior est grauitas, vt qñanim in toto processu est supponendum, ipsius.i.3.corporis quod est maius.3.b. extracti ab infinito .a.b. grauitas maior erit grauitate corporis. 3.b.Sed supple grauitas corporis.3.b.est ęqualis grauitati corporis infiniti.a. b.Quare finiti grauitas maior erit grauitate infiniti. hoc.est absurdum secundum.

C ¶Et etiam inęqualium magnitudinum eadem erit grauitas quippe cum inęquale finito sit infinitum.

¶Tertium impossibile est si infiniti nō sit infinita grauitas, q v3 inęqualium corporum grauitas sit eadem. Nam grauitas.a.b.& grauitas.a.b.est eadem atque ęqualis, vt deductum est.constat autem infinitum finito esse inęquale. Inquit.Et etiam inęqualium magnitudinum eadem erit grauitas vtpote.a.b.corporis infiniti.&.3.b.corporis finiti.quorum constar grauitatem esse vt octo.vt deductū est. ¶Animaduersione dignum Auer. hoc duo vltima absurda non enumerare diuersa a primo, propterea vnam rationem tantum fecit Auer.de toto textu, quod arbitror euenisse propter malas quas habebat translationes. ¶Simplicius vero & expositor in textu toto notauerūt tria absurda, quæ omnia fulciuntur hoc fundamento. v3 quod semper in maiore quanto vis atque grauitas vel leuitas est maior, vt sensu constat, & commento sequenti dilucidabitur. Sic igitur si corporis infiniti grauitas non esset infinita, sequitur primo q corporis finiti grauitas esset ęqualis grauitati corporis

Qūt Auer. comi.47.

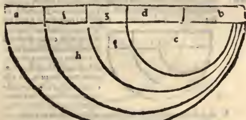
D infiniti.& secundo q etiam esset maior & tertio q inęqualium corporū grauitas esset ęqualis.ecce q tria sunt absurda.quorum deductio patet ex eo quia maioris corporis maior est vis. ¶Sed occurres & optime quia in ratione videtur petitio principij, quia qui diceret corporis infiniti grauitatem non esse infinitam diceret maioris corporis non esse grauitatem maiorem. Immo videtur assumptum & intentum æque ignotum. ¶Fortasse diceret Aris. q maioris corporis maiorem esse virtutem constat sensu, quia per sensum tactus iudicamus & visus maiorem terram grauiorem esse minore. at infiniti grauitatem esse infinitam non constat sensu, quia infinitū cū nō sit, nō patet sensibus, & ita sensu minime cōstat grauitatē infiniti eē īfinitā. Recte igit Aris. accepit notius ad deductionē ignotioris, quippe cū quęsitū sensibus non subiaceat. cōcessum vero bene sensibus patet.

Dubitatio

Solutio.

¶ Secundo debes scire q Auerro. cō.48. exponēs lrām suæ trāslatiōis vult q Aris. epiloget īpossibilia, q fuerūt duo primū v3 q corpus infinitum qđ moueť motu recto, eēt grauitatis finitę, tūc corpus finitū ab illo rescissū eēt eq̄lis & eiusdē grauitatis cū eo. Secūdū q corpus ēt ab eodē rescissū eēt maioris grauitatis q̄ eēt īfinitū a quo rescīdiť quæ īpossibilia fūt deducta, et ita p3 q textus Auer. q īcipit [reuertamur ēt] nō corrñdet textui græco q incipit scđm trāslationē Simplicij & sancti Th. [nihil aūt differt] q̄re nō multū est cōsidēdū Auer. ī expositione verborū Aris. vt latini confidunt, cū psæpe trāslationes eius sint mendosæ. B

¶Differt autem nihil commensurabiles an incommensurabiles sint grauitates Nā & incommensurabiles sint: eadem erit ratio vtpote si.e.mensurās g. terrepetitū exuperet. Nā magnitudines.b.d. tres totę si sumantur: grauitas ipsarum maior erit q̄ ea quæ est in quo.g. Quare idē erit impossibile. F

g

¶ Grauitas cōmensurata intelligitur, quando secundum ęquales magnitudinis partes continuę ęqualis grauitas sumitur. Exemplum. sit corpus.a.e diuisum ī quatuor quartas. v3.a b.b c.c d.d.e.quarum quelibet sit grauis vt quatuor ea est cōmensurata. Nam ęqualium magnitudinum est ęqua grauitas. Incōmēsurata.qñ inęquales ęqualiū magnitudinis partium sumūtur grauitates. exemplum, vt corpus.f.k. diuidatur in quatuor quartas quarum prima.f.g.sit grauis vt quatuor Secūda.g.h.vt quinque Tertia.h.i.vt sex. Quarta.i.k. vt septem, ea est incōmensurata. Nā non qualis proportio magnitudinis ad magnitudinem ea ē grauitatis vnius ad grauitatē alterius, & de leuitate similiter dici pōt. His suppositis remouet dubitationem, quia accepit.e.grauitatem mensurare secundum aliquem numerū grauitatem g.maiorem hoc videtur falsum, quia non oē minus mensurat maius, quia linea tripalmea non mensurat secundum aliquem numerū lineam octipalmeam. cum sit illius pars incōmensurata, & ita posset dici .e. esse partem ipsius .g. grauitatis incōmensuratam. Ob quam rationem Aris. supposuisset falsum. v3 q .e. per aliquem numerū mensurat.g. quoniam si eēt illius pars incōmensurata, per aliquem numerū sumpta aut excedit, aut exceditur semper, vt tria ad octo. siue.n. tria ter siue quater sumantur nunquam reddūt precise octo. Respondet Aristoteles primo & inquit. Differt aūt nihil supple minorē & maiorē grauitates cōmēsurabiles an incōmēsurabiles sint grauitates. differt dico nihil quo ad rationis vi3. Nam & si incommensurabiles sint, eadem erit ratio, quod declarat & inquit. Vtpote si.e.mensurās .g. ter repetitū exuperet. g. ipsū, vt si.g.eēt vt.9.&.e.vt quatuor. Nā magnitudines.b.d.tres totę si sumantur grauitas earum maior erit quam grauitas quę est in quo.g. quia grauitas earū.erit vt 12, & grauitas.g.vt.9. quare idē erit impossibile.

G Expositio

a b c d e
4 4 4 4 4
f g h i k
4 5 6 7

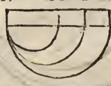
H

I quod aũt idẽ erit impoſſibile declaro, quia grauitas ipſius .e.quæ eſt vt quatuor ter ducta grauitatem vt .ta. igitur grauitas .b.d. corpis ter ducta maiorẽ reddet grauitatẽ gra[te].g corpis infiniti. Sed hęc grauitas maior eſt corpis finiti, qa cõpetit corpi triplo ad.b.d.qđ eſt finitũ.igiť corpus finitum erit grauius infinito quod erit ſecundũ ipoſſibile. Primũ vero ipoſſibile ſequiť dẽpto exceſſu, quia illo dẽpto reddeť æqualis grauitas ipſi g.q ẽt cõpetit corpi finito, quare corpus finitũ erit æque graue cũ corpe infinito, quare ſiue grauitates ille acceptæ ſint cõmẽſurabiles, ſiue incõmẽſurabiles, ſi corpus ifinitũ ſit graue grauitate finita, ſequiť finitũ corpus eſſe grauius infinito, & æque graue illi, vt deductum eſt.

¶ Præterea ẽt cõmenſurabilia cõtingit ſumere: nihil.n. intereſt a grauitate, an a magnitudine initiũ agatur. Veluti ſi ei in quo g grauitas ſumeretur cõmẽſurabilis in quo.e.& ab ifinito ea magnitudo auferať: q̃ hẽt grauitatẽ ĩ quo.e.

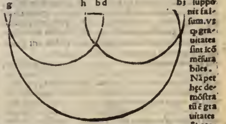
K ceu.b.d. Deinde vt grauitas ad grauitatẽ.b.d. ad aliã fiat magnitudinem, vtputa.b.3. Cõtingit.n. vt ſi magnitudo a.b. ſit infinita Quantauis magnitudo auferatur ab ea: his .n. ſumptis & magnitudines & grauitates inter ſe cõmenſurabiles erunt.

Prima expoſitio. ¶ Hęc ĩ[ta] licet apud nõnullos prĩo aſpectu facilẽ videať, tñ apud me ẽ nõ leuis, ppea iuniores exponũt eẽ ſcđam dubõnẽ ſoluẽdã. Nã ſyllogiſmus Ariſt. fuit a cõmutata proportiõe, vt viſũ ẽ, ĩ quo ſũptũ ẽ.b.d. ab ipſa magnitudine ifinita.a.b. extractũ, cuius grauitas ponebať.e.& ſumptũ erat.b.3. cuius grauitas erat.h. z[la] ad.e.grauitatẽ pmĩ corporis, ponebatur q.b.3. eſſe ẽt extractũ a corpore infinito.a.b.& quia dicebatur ab aduerſarijs ĩfiniti corpo

L ris.a.b. eẽ grauitatẽ finitã ſuppõebať illã eẽ vt octo. Sic igť grauitas corporis ĩfiniti eſt vt octo. Rurſus ſuppõebať grauitatẽ corporis.b.d. eẽ vt q̃tuor, his ſtãtibus arguebať hoc pacto, ſicut ſe hẽt.e.ad.h.ita.b.d.ad.b.3. Vtrobiq3.n.eſt. ſubdupla proportio igť cõmutatim vt.e.ad b.d.ita.h.ad.b.3. ſed.e.ẽ totius b.d igť.h.ẽ totius.b.3. Sed.e.eſt vt quatuor igť.h.ẽ vt octo. Sed.g grauitas corporis.a.b. ĩfiniti erat vt octo igť finiti & ifiniti grauitas ẽ eq̃liter. ſic igť patet ſyllogiſmus. volunt igť iuniores q dubitatio ſit hęc cũ ĩ ſyllogiſmo eiuſmodi Ariſ. icepit a proportione grauitatũ vtrũ potuiſſet incipere a proportione magnitudinum, hoc pacto, vt.b.d.ad.b.3.ita.e.h. grauitatem. hanc ſoluit Ariſ. vt iuniores autumant, & dicit quod ſic, & tunc

M ſic cõponereť ſyllogiſmus vt.b.d.magnitudo ad.b.3.magnitudinem, ita.e.grauitas ad.h.grauitatẽ vtrobiq3.n. ſubdupla eſt proportio. igť permutatim vt.b.d.ad.e ita.b.3.ad.h.ſed.b.d.eſt pciſe ipſius.e.grauitatis; igť.b.3.præciſe ipſius h grauitatis. Sed.e.eſt vt quatuor igť.h.eſt vt octo, quare vt prius finiti & infiniti ęqualis eſt grauitas, ſic igť patet ſyllogiſmũ fieri eq̃liter ſiue incipiat a proportiõe grauitatũ ſiue magnitu

Contra. dinũ. hęc iuniores. ¶ Sed ſtatuola ẽ hæc expõ, nã tã leuẽ dubitationẽ tantus vir Ariſ. nõ attigiſſet. nec conſonat textui, vt

Propria expoſitio. videbiť. ¶ Melius igť cũ Simplicio & expoſitore dicerẽ Ariſ. hic ſoluere primã dubõnẽ per ſecũdã ſolutionẽ, erat.n. dubõ q ſyllogiſmus nõ valebat ſi ſumerenť grauitates nõ proportionales. Cui ſoluebat p primã ſolõnẽ, q ſic, quia vtrobiq3 ſp ſequebanť eadẽ impoſſibilia. Nã ſiue grauitates ſint cõmẽſurabiles, ſiue incõmenſurabiles, ſemper eadẽ impoſſibilia ſequũtur, vt ſuit viſũ. Nũc ſoluit per ſecũdã ſolõnẽ, q ſyllogiſmus vz, quia vtebať grauibus proportionalibus, atq3 cõmẽſuratis, vt per exẽplũ oñdit, & ita vult illũ valere ſaltẽ ſupponendo grauitates eẽ cõmenſurabiles ñ ſimpliciter, igiť ſunt duę ſolõnes, prĩa, q ſyllogiſmus ſimplr vz quouis mõ ſumãť grauitates ſiue cõmẽſurabiles, ſiue icõmẽſu[lis]. Scđa q vz in caſu. vz ſi ſumãť gr[tes] cõmẽſu[les] & hoc oñdit, demũ at.nã ſyllogiſmo eẽ ſũptas grauitates cõmẽſurabiles, & iquit. Præterea ẽt cõmẽſurabilia. vz & magnitudines & grauitates contingit ſumere ĩ dcõ ſyllogiſmo, & ſic ſecũda ſolutio ẽ q dubitatio illa ſupponit falſũ. vz q grauitates acceptę ĩ ſyllogiſmo nõ ſint icõmẽſu[les]. Nã accepię ſt ĩ dcõ ſyllogiſmo cõmẽſurabiles, qa dixerat eẽ accepta cõmẽſu[lia], in quo uerbo qa pt ĩtelligere & corpa et grauitates, qſi rñdẽdo dicit poſſe ĩtelligi de vtriſq3 cuius rõnẽ addit, & iquit. Nihil.o. ĩtereẽ a grauitate, an a magnitudine initiũ agať, & ſic pt ſyllogiſmus eſſe fũdatus tã ĩ corpibus q̃ grauibus mõ cõmẽſu[lia] ſumanť, & hoc verbũ male ĩtellectũ mouit iuniores ad expõeẽ illã, pſequiť tñ declarare q ĩ ſyllogiſmo ſũptę ſint grauitates cõmẽſurabiles, & iquit. Veluti ſi ei ĩ quo.g.q̃ ẽ grauitas corporis ĩfiniti.a.b grauitas ſumereť cõmẽſurabilis ĩ quo.e.q̃ eẽt ſubdupla ad.g.dico.e. ſuppõnẽdo illã eẽ extractã a corpe.a.b. & eẽ corpus.b.d. extracti ab.a.b. corpe ifinito, & hoc inquit & ab ifinito. vz.a.b.ea magnitudo auferať, q̃ hẽt grauitatem in quo.e. ceu.b.d. Deide ſit eadẽ proportio grauitatis.e.ad aliam grauitatẽ. vz.h. vt.b.d. cuius ẽ.e.grauitas, ad aliã magnitudinẽ q̃ de nouo fiat & extrahať a corpe ifinito.a.b. vtputa.b.3.& qđ.b.3. ſit magnitudo extrahibilis ab ipſo.a.b. pbat. qa cõtingit ſi magnitudo.a.b. ſit ifinita, q̃ntauis magnitudo auferať ab ea, & ita pt auferri ab ea.b.3. Tũc oñdit ſolõnẽ, & iquit, his.n. ſũptis, & magnitudines & grauitates iter ſe cõmẽſurabiles ſunt. Nã.e.ẽ ipſi.h. grauitati cõmẽſurabilis, & b.d. corpus ipſi.b.3. corpori ẽt cõmenſurabile. Quare dubõ ſupponit falſum. vz q grauitates ſint icõmẽſurabiles. Nã pt hęc demõſtratio tũ ẽ grauitates & corpora eſſe cõmẽſurabilia. & ſi diceres q aduerſarius vult illa eſſe icõmẽſurabilia, ad hoc ſeruit ſolutio prĩa, q quouis mõ ſumãtur grauitates, & corpora, ſemper ſequunť eadẽ ipoſſibilia, vz q finitũ & ifinitũ ſint ęquegrauia, & q ifinitũ ſit ſinito grauius, vt viſum eſt ĩ prĩa ſolutiõe. Recte igť. S.Th. expoſuit q hic ſoluat ſecũda ſolõne. Ariſ. dcãm dubõnẽ. ¶ Ex his pt dari tertia expõ, q vz Ariſ. remoueat aliã dubõnẽ, nã accepit grauitates cõmenſurabiles, & nõ memiõit corporũ, iõ põt dubitari vtrũ velit in dicto ſyllogiſmo q etiã corpora quorũ ſunt dictę grauitates cõmẽſurabiles, ſint cõmenſurabilia, & demũ ait in hoc textu q licet ſuppoſuit grauitates eẽ cõmẽſurabiles, tñ idẽ eſt ſupponẽdũ de corporibus. ppterea concludendo inquit. His.n. ſumptis & magnitudines & grauitates inter ſe cõmẽſurabiles erunt, & tunc illa particula.n. legať illatiue, ac ſi dicas igiť. Tu vero cõſidera. ¶ Auer. vero in his textibus nihil habet, oẽ trãſlationes cõ. 49. corrñdẽt trãſlationibus gręcis quas expoſitor expõit cõ. 50. propterea quæ dicit digna annotatione in expoſitione proximi textus narrabimus.

N

O

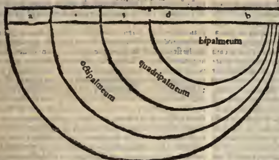
P

Q

¶ Inſuper etiam nihil ad demõſtrationem refert ſimilaris grauitate ipſa magnitudo: ac grauitate diſſimilaris ſit g pe cum ab infinito ipſo tot quotuis ęquilibra corpori p ſi.b.d. Sumere ſit aut auferendo, aut addendo.

¶ Remouet

A

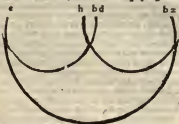
B

¶ Remouet hic secundā vel tertiā dubitationē. Nā in demōstratione supposuerat magnitudines proportionales grauitatibus modo hoc nō est vniuersaliter verū, nō.n. illa propō in maiore quāto est maior virtus. est vniuersaliter vera. Sed solū in corpore similari, quod est silbum partiū per totū. Cū.n. per totū similare sit, & grauitatis similis vndiq; , necesse est in maiori quāto atq; parte maiori maiorē virtutē atq; grauitatē esse. at in corpore dissimilari, quod partiū est dissimiliū, nō necesse est in parte maiori esse grauitatē minorē. Verbi cā, sit vnū mistū, cuius prima pars bipalmea sit teracea a p̄dominio. Scda a p̄domnto sit quadripalmea, & aquea. tertia octipalmea sit aerea .4. 16. palmorū sit ignea a prædnmio, patet q; in minore parte ē maior grauitas, vtpote in prima parte bipalmea, & sic consequenter, quare vr̄ q; ,ppō assumpta in demōstratione sit solū vera supponēdo corpus a. b. infinitū esse similare, et sic demōstratio nō erit vniuersalis,

C sed particularis. Hęc est dubitatio. ¶ Rn̄det q; nihil ad demōstrationē refert similaris grauitate ipsa magnitudo infinita a. b. sit, vel grauitate dissimilaris. Nā semper sequuntur eadē impossibilia v3 q; finitū sit æquilibrū infinito, & q; grauius. & quod sequanē eadē impossibilia, ostēdit per hoc, quia ab infinito. a. b. possum sumere semp̄ æquilibra corpora ipsi. b. d. quæ licet sint magnitudine dissimilaria, tamē pondere erunt similaria, verbi cā, sit pars. b. d. bipalmea, & grauis vt duo, possum sumere ab ipsa infinita magnitudine. a. b. aliud corpus in duplo grauius ipso. b. d. siue sit in duplo maius, siue in triplo, siue in quadruplo, siue quouis modo ac proportione maius, sufficit.n. mihi, vt sit in duplo grauius, & sic secundū corpus erit. b. z. in duplo grauius. b. d. corpore, & pari rōne possum sumere corpus. b. i. in duplo grauius ad. b. z. & quadruplo ad. b. d. siue. b. i. sit in duplo maius. b. z. ipso, siue in quauis ,pportione, sufficit.n. mihi vt sit in duplo grauius ipso. b. z. & in quadruplo ad. b. d. Qua rōne erit. b. i. graue vt octo, & sic finitū erit æquilibrū ipsi infinito, & per idē potest deduci q; erit grauius eodē. Quare siue infinitū sit grauitate similare, siue dissimilare, semper eadē sequuntur impossibi-

D lia. inquit. insuper etiā nihil ad demōstrationē refert similaris grauitate ipsa magnitudo infinita. a. b. sit, siue grauitate dissimilaris. nā semper sequunē eadē absurda. & hoc declarat, & inquit. quippe cū ab infinito ipso tot quotuis corpora ęquilibra ipsi. b. d. parti sumere sit, aut auferēdo aut addēdo in magnitudine. Nā si in minori parte est grauitas minor, sumas ab ipsa. a. b. magnitudine continuo corpora minora, & sic ,pcedas auferendo. Sin autē in maiore est maior grauitas, procedas addendo, siue seruetur proportio in magnitudinibus siue non, sufficit.n. seruare proportionē in grauitatibus, & cā est quia ab infinito, ex quo est infinitū, possumus extrahere, vt quot volumus corpa, quare qualecunq; sit. a. b. infinitū, si sit grauitatis finitę, vtputa vt octo, vel alio nūero stabilitū sp̄ seqē corpus finitū eē sibi ęqlibrū, & maius vt deductū ē. ¶ Quare ex his quæ modo diximus patet corporis infiniti grauitatem finitam non esse. erit igitur infinita. Quod si hoc esse nō pōt: nec infinitū etiam aliquod corpus esse poterit. E

¶ Exclusis obiectionibus, nunc Arist. epilogat rationē, erat enim ratio si aliquod corpus quod mouetur recto motu, esset infinitum, grauitas aut leuitas esset infinita. Sed probatum erit grauitatē vel leuitatē non esse infinitā. igiē nec corpus aliquod, quod recto motu mouetē, esse poterit infinitū, & hoc inquit. quare ex his, quæ modo diximus patet corporis infiniti grauitatē finitā non esse. propterea infert, erit igitur infinita. Tunc vltra concludit, q; si hoc idest grauitas infinita esse non potest, vt statim deducetur proximo textu, F nec infinitū etiam aliquod corpus, qd̄ moueretur motu recto, esse poterit, & sic patet ratio. ¶ Auerroes cō. 49. cuius textus respondet trāslationibus expositoris. S. Thomę, eodē modo hūc locū interpretatur. Verū parte illa pōt intelligi q; si partes, induit secundā expositionem, vbi debes scire q; syllogismus Ari- Qęē Aue. cōmē. 49.

G

stotelis fuit, sicut se habet. e. grauitas ad. h. grauitatē, ita. b d. corpus, ad. b z. corpus. Nam vtrobiq; est subdupla proportio. et arguaē vt prius. ¶ Mō dubō est q; illa ,ppō maior ē vera supponēdo corpus. a. b. ex quo sē diuisa illa duo corpa. b d. & . b z. eē similare suis in p̄tibus, tā in rōne corp̄is, q̄ in rōne potētię atq; grauitatis. Vbi uero p̄tes eius sint dissimilares & diuersarū rōnū nō est verū q; sicut se hз. e. ad. h. ita. b d. ad b z. q̄a stat. e. eē subduplā grauitatē ad. h. et tn̄. b d. nō erit subduplū ad. b z. eo q̄a in maiore p̄te nō sp̄ ē maior potētia, nisi q̄n sint partes eiusdē rōnis. ¶ Dupliciter soluit Auer. vt mihi vr̄, vno mō q; syllogismus valet cū vsu illius maioris, & tūc debet intelligi maior in rōne partiū & corp̄is gn̄ica. Hoc pacto sicut se hз. e. ad. h. ita scd̄m rōnē corp̄is. b d. ad. b z. Nā licet scd̄m rōnē huius vel illius corp̄is in sp̄ē nō sit cōsimilis ,pportio, tn̄ scd̄m rōnē corp̄is in eo q; corpus, ē similis rō atq; ,pportio pōt.n. b d. sp̄ē differre ab ipso. b. z. q̄ tn̄ in rōne corporis erūt eiusdē rōnis, quare vt sic pōt intelligi cōsimilis ,pportio. quare vt. e. ē totius. b d sic. h. est totius. b z. vel aliter intelligo Auer. et melius, q; pōt fieri syllogismus cū vsu illius maioris, sed debet maior sic itelligi sicut se hз. e. ad. h. ita. b d. ad. b z. nō q̄dē scd̄m ,pportionē alicuius nūeri et q̄titatis, sed scd̄m rōnē potētię. Nā vt. e. ē subduplæ potētię ad. h. ita. b d. est subduplæ potētiæ ad b z. quare maior est vera q; vt. e. est subduplę potētiæ ad. h. ita. b d est subduplę potētię ad b z. & sic maior hз locū de ,pportione potentiarū, & nō de ,pportione quātī, et tūc cōple syllogismū, sed. e. ē totius. b d. igiē. h. ē totius. b z. sed. h. ē grauitas potētię vt octo, vt supposuimus igiē. b z. ē graue potētię vt octo et æq̄le erat. a. b. q̄re ut prius finitum erit æquipotens infinito. ¶ Hæc est prima Auerro. expositio, v3 q; syllogismus valet cum vsu illius maioris Secūda est q; potest aliter intelligi vt v3 sylts valeat sine vsu illius maioris, & tunc erit syllogismus. b. d. est graue vt duo, & tunc ab. a. b. corpore extraho aliud corpus quod sit graue vt. 4. siue sit in ratione corporis duplum ad. b. d. siue

Dubiū.

Prima sol. Auerro.

H

I triplum, siue in quauis ꝓportione modo sit in duplo grauius
& accipio tertiũ corpus qđ sit i duplo grauius, scđo & i q̃-
druplo grauius primo, & hoc siue sit in duplo in rõne corpo
ris, siue in quauis ꝓportione. casus iste patet, quia ex quo. a.
b. est infinitũ corpus possum extrahere ab eo tot quot volo
corpora, siue addendo alteri, siue diminuendo. Quo in casu
resecauero ab. a. b. tot corpora, per quot per additioнẽ deue-
niam ad corpus æquilibrũ ipsi. a. b. infinito, & ita habetur
impossibile vt prius syllogizetur. igitur sine vsu propõnis
prædictæ, quæ erat maior sic, corpus. b. i. est graue vt octo,
vt per casum probatũ est. Corpus. b. i. est finitũ igitur in. a. fi
gura corpus finitũ est vt graue octo, sed taliter graue erat. a.
b. igitur infinitũ & finitũ erũt æquilibra, & sic habetur syllo
gismus sine vsu dictæ propõnis, & ꝑ consequens cessat dubi
tatio. Hæc Auer. ¶ Sed occurres, nã id ad quod deducit Ari-
Sol. Auer. stoteles est falsum vʒ ꝙ finitum sit æquilibrũ infinito, & id
quod assumit ad illius illationẽ, est etiã falsum, sumit. n. tot
K corpora posse ab. a. b. infinito separare, quod per additionẽ
deuenitur ad vnum finitũ æquilibrum ipsi. a. b. Modo hoc
etiã est falsum, quia nemo actu separauit tot corpora ab in-
finito, & ita de in esse quod assumitur, est falsum, quare ad
deductionẽ falsi Aristoteles accepisset falsum, & sic non eẽt
bonus syllogismus, nã ex falsis non est incõueniens sequi fal
sum. ¶ Soluit Auer. & inquit. & hæc demonstratio fundata
est in prioribus analiticis. s. lib. prīo ibi. n. dictũ ẽ qđ falsum
impossibile nunquã sequiť ex falso possibili. Mõ quod Ari-
stoteles accepit. est de inesse falsum, tñ de possibili est uerũ,
quia de possibili ab. a. b. ĩfinito extrahi pñt, tot quot vis cor
pora. & sic optime more boni prioristice syllogizauit. syllo-
gizetur igiť hoc pacto si. a. b. est graue vt octo, sed ab. a. b.
possum per resecationẽ deuenire. b. i. graue vt octo. igitur a-
liquod finitũ est æquilibrum infinito. Consequens est falsum
impossibile, & igiť añs erit falsum impossibile, quia per re-
gulã prioristicã, falsum impossibile nunquã sequiť nisi ex fal
so impossibili. añs itaque est falsum impossibile, & nõ pro se
cunda parte, quia licet illa de in esse sit falsa, tamen est vera
L de possibili. igitur pro prima parte, quare falsum & impos-
sibile est. a. b. infinitũ esse graue vt octo, & ita oportet dice-
re. a. b. esse grauitatis infinitæ. Hæc Auer. & optime.
Quæstio. CIRCA finẽ huius demõstrationis solet dubitari. vtrũ in
maiore corpore sit virtus maior. & vř ꝙ non, quia possibi-
le est ignẽ maiorẽ esse minoris virtutis igne minore, vtpote
si ignis maior sit rarior, nã tunc est minus actiuus. ¶ Secun-
do parua terra est grauis vt octo, & magna gleba ẽ vt octo
igitur in maiore quãto nõ est maior virtus. ¶ Tertio paruũ
plumbũ est grauius magno ligno. igitur nõ in maiore quãto
est virtus maior. ¶ Quarto sit aliqđ totũ dissimulare vt ani-
mal, patet ꝙ aliqua pars minor erit grauior vt parua pars
ossis magna pte spiritus grauior est. ¶ Quinto sit vnũ cor-
pus simulare difformiter graue, vtpote, cuius prima pars pe
dalis sit grauis vt octo, & dupla ad illã, vt quatuor, & qua-
drupla ad illã, vt duo, & octupla ad illã vt vnũ, patet ꝙ i mi
nore quãto est maior virtus, & tñ est corpus simulare, cuius
ptes sunt eiusdẽ speciei. ¶ Sexto sit plumbum bipedale latæ
figuræ, & plumbũ pedale sagittalis figuræ, patet ꝙ pedale ẽ
grauius, quia citius descenderet. ¶ Septimo certum est graui
M tatẽ vt octo esse diuisibilẽ in infinitũ ꝑ partes proportiona-
les minoribus terminatis versus finẽ, quia i duas medietates,
& in duas medietates alterius medietatis, & sic in infinitum
nam omne quãtũ est diuisibile in infinitũ ꝑ partes ꝓportio-
nales, tunc accipio corpus infinitũ, cuius pedalia sint modo
infinita, & volo ꝙ in primo pedali sit prima medietas gra-
uitatis. & in secundo sit secunda subdupla ad primã, & i ter
tio sit tertia subdupla ad secũdã, & sic in infinitũ. patet ꝙ to
ta grauitas in toto tali corpore est finita, quia ut octo, & tñ
corpus ẽ infinitũ, in quo ipsa extẽdiť. igiť possibile ẽ esse cor
pus simplex, infinitũ, cuius virtus sit finita. Preterea octauo
argui põt, q, si eẽt infinitũ graue, nõ eẽt nisi graue vt octo,
vt oẽs calculatores tenẽt. ¶ Hæc qđ ꝙ illa ꝓpõ intelligiť ve-
Sol. ra nouẽ cõdõnibus limitata, prima de virtute materiali, ꝑꝑ
quã cõdõnẽ nõ ẽ i maiore pte hoĩs maior virtus intellecti- N
ua, secunda cæteris paribus ex parte raritatis & densitatis
qua tolliť argumẽtũ primũ, qa paruus ignis pt eẽ actiuior ꝑꝑ
maiorẽ densitatẽ. Tertia intelligiť cæteris paribus ex pte in-
tensionis & remissiõis, vtpote si tota latitudo grauitatis gra
dualis sit i toto, & in q̃libet pte, ꝓpter quã condõnem tolliť
argumentũ quintũ & septimũ, nõ. n. in difformiter graui o-
portet in maiore q̃nto esse maiorẽ virtutẽ & in minori mi-
norẽ. Quinta intelligiť cæteris paribus ex pte figuræ, & ꝓ-
pter hãc cessat sextũ argumẽtũ, nã puũ plũbũ põt velocius
descẽdere ꝓpter dispõnẽ figuræ, nõ aũt ꝓpter intẽsionẽ for-
mę. Sexta intelligiť ꝓpõ de multitudine formæ, & nõ de gra
duali mẽsura, & ꝑ hãc cessat rõ scđa, qa licet parua terra sit
grauis vt octo, veluti magna, nõ tñ est æquilibra secũdum
multitudinẽ formæ cessat ẽt octaua rõ, qa licet finitũ sit æq̃ gra
ue intẽsiue, sicut ĩfinitũ. nõ tñ æquilibrũ. Septia intelligiť cõ-
O parãtiõe scã iter corpa eiusdẽ spẽi, ꝓpter qđ cessat tertia rõ,
nam plũbũ & lignũ differũt spẽ, & ꝑꝑes non opʒ alterũ al
tero eẽ grauius. Octaua intelligiť qñ totũ est simulare, e eius
dem spẽi in ptibus, ꝓpter qđ cessat quartũ argum̃. aĩal. n. ẽ
totũ dissimulare, vt cõstat, quare nõ oportet in maiore pte
eẽ maiorẽ virtutẽ. Differt aũt hæc octaua condõ parũ a se-
ptima, nisi qa septima loquiť gñatim siue comparabilia sint
partes alicuius totius, siue nõ. Octaua vero loquiť qñ cõpa-
rabilia sunt ptes alicuius totius. Tñ vna limitatio ẽ, vt cõpa
rabilia sint eiusdẽ spẽi. 9. ꝓpõ intelligiť secũdũ cõsiderationẽ
naturalẽ, & ꝓpter hãc tolliť. 7. rõ, quæ ẽt ablata ẽ ꝑ tertiam
condõnẽ, illa. n. ꝓcedit ex imaginatiõe mathematicorũ, q di
uidũt q̃nta in ĩfinitũ. at secũdũ cõsiderationẽ naturalẽ deue-
niẽdũ est ad minimũ, & ad maximũ, & sic nec grauitas põt
diuidi in infinitũ. nec est dabile corpus infinitũ, ĩ quo graui-
tas illa eẽt extẽsibilis, scđm. n. naturalẽ rõnẽ stabilita sunt v-
traq;, vt dicit Auer. vbiq;. ¶ Sic igiť pʒ itellectus ꝓpõnis, &
ꝙ in pluribus casibus ẽ falsa, q̃ vera, & tunc vlterius patet P
(vt recte Auer. dixit) ꝙ demr̃atio Arif. habet locũ ꝑ vsum
huius ꝓpõnis, & sine vsu huius propõnis, per vsum q̃dem
huius propõnis hẽt locũ, supponẽdo corpus qđ mouet mo
tu recto esse simplex, & cæteris paribus, & limitatũ ꝑ nouẽ
cõditiones, vt dixi. sine vsu vero talis propositionis, patet de
monstratio per regulam prioristicam, vt dixit Auerroes, de
quo supra. Hæc de propositione.

¶ Quod vero grauitatẽ esse aliquod infinitũ impossibile Spatiũ est
sit: ex his perspicuũ est. Si enim tanta grauitas per tantũ verbũ sup
spatium in hoc tempore mouetur: tanta & adhuc in mi- pletum.
nore tempore mouebitur. Hæc parti
cula. In mi
nore tẽpo-
re: est tex-
tui supple-
ta.

¶ Nunc probat minorẽ erat. n. syllogismus, si aliqđ corpus,
quod recto ferť motu est infinitũ grauitas vel leuitas erit in-
finita. Hæc fuit maior, & ꝓbata est, ꝑ hoc, quia corpis ĩfiniti
grauitas finita eẽ nõ põt. Sed grauitas infinita esse non põt
alicuius corpis, hæc est minor. & destructio cõsequentis, &
hãc nũc intendit ꝓbare, qua ꝓbata, infert igiť nullũ corpus,
qđ recto ferť motu, poterit eẽ infinitũ. est igiť intẽtio capitu
li ꝓbare minorẽ syllogismi vʒ nullius corpis grauitatẽ infi-
nitã posse eẽ, & hoc ꝓponit, & inquit. Qđ vero grauitatem Q
eẽ aliqđ in rerũ nã ĩfinitũ ĩpossibile sit, ex his q̃ nũc dicemus
ꝑspicuũ erit. Hæc est intentio capituli. ¶ Deinde ꝓbat ꝓposi
tum, & more boni geometrę, p̃mittit suppõnes tres, quarum
pria est ꝙ si tãta grauitas verbi cã, vt duo, mouet ꝑ tm̃ spa-
tiũ, vel moueret aliquod mobile ꝑ tm̃ spatiũ, verbi cã, peda-
le in hoc tpe, vtpote in hora, tãta grauitas & adhuc id ẽ tãta
et adhuc maior illa vʒ vt quatuor, mouetur vel moueret idẽ
mobile in eodẽ spatio pedali in minori tpe vtpote i dimidio
illius horę. ẽ igiť pria suppõ, si aliq̃ grauitas certę mẽsurę mo
ueret aliqđ mobile i certo dato spatio, & in certo dato tpe.
Maior virtus moueret idẽ mobile sup eodẽ spatio i minore
tpe. Hęc ꝓbata fuit septĩo physicę auscultationis, ꝑ hoc qa Verborũ
q̃nto virtus motiua ẽ fortior, tãto eius mobile mouet velo- cõsidera-
cius, quare tanto in minore tẽpore mouebit. ¶ Quo uero ad tio.
verba gręca attinet, Mouetur, gręce est ... in translatio-
nibus

A nibus vero, quas expositor exponit, legitur verbũ illud Mouet. & vtrunque est bonum, quia virtus materialis in mouendo mouetur per regulam Aristotelis in octaua physicę auscultationis. Immaterialis vero mouet, & non mouetur, quia igitur grauitas est virtus motiua materialis, in mouendo necessario mouetur, & ita vtroque modo verbũ gręcum anuertet potest ad nos venire.

Verbum illud tempore mouetur suppletum est. suppletũ est etiam verbũ mouebitur.

¶ Atque quam rationem habent grauitates, eam modo contrario tempora habebunt. veluti si dimidia grauitas hoc in tempore moueretur; dupla in dimidio illius mouebitur.

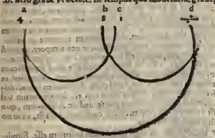
¶ Secunda suppositio qualis proportio est grauitatum mouentium, talis modo contrario est temporum verbi causa si semipedale grauitatis moueret a mobile 1 hora, pedale grauitatis mouebit 1 medietate horę Sequit aũt hęc secũda suppositio ex prima. nã si maior grauitas mouet in minore tẽpore, sequitur ꝙ qualis est proportio grauitatũ mouẽtium, talis modo contrario erit proportio temporũ, vt correspõdenter per augumentum grauitatis in proportione sit proportionalis temporum diminutio.

B ¶ Praeterea finita grauitas omnem finitam intercapedinẽ finito quodam in tempore transit.

Quę Auer. cõ. 51. & 52.

¶ Tertia suppositio finita grauitas omnem finitam intercapedinem atque distantiam finito quodam tempore transit. Hęc tertia suppositio deducta est sexto physicę auscultationis, vbi probatũ est virtutem spatium & tempus sese consequi quo ad rationem finiti infinitiue. ¶ Auerroes vero etiã vt nos exposuimus exponit. Verum, vbi nos in gręcis codicibus habemus grauitatem, quę grece est βαρυ Ipse in suis translationibus habet graue, quod quidem non est valde dissonum, & tunc iuxta eius translationes prima suppositio est ꝙ graue maius in minore tempore mouetur. patet, quia velocius mouetur. Secunda suppositio, quę ex hac sequit, est ꝙ qualis est proportio grauitatis ad grauitatẽ vel grauis ad graue in maiornate talis est temporis ad tempus modo ecõtrario in minoritate. Nã sit. a. graue aliquod vt quatuor

C .b. uero graue vt octo. c. sit tempus quo mouetur. a. graue,

& sit hora, dico quod .d. erit tempus, quo mouebitur. b. graue. & erit medietas horę nam qualis est proportio ipsius. a. grauis, ad. b. graue, talis mõ cõtrario. c. tpis ad. d. tempus, tpius enim. a. ad. b. pportio est subdupla. Ipsius vero c. ad. d. dupla. quare. si. a mouebitur in. c. tempore. b. mouebitur in. d. tempore Hęc est secunda suppõ. Tertia est graue oẽ finitũ mouebit finito 1 spatio atq; finito 1 tpe animaduersione dignum ꝙ Auerroes addit 1 secunda suppõne, & vult ꝙ secundum proportionalẽ auctionẽ grauitatis in infinitũ, sit proportionalis minoratio temporis in infinitum, verbi causa, si. a. graue augeatur ad duplum. b. tempus diminuetur ad subduplum, & si in triplo augeatur, a. etiam in triplo diminuetur, b. tempus semper regulariter secundum contrariam proportionem, modo sint caetera paria ex parte spatij. & figurae, & caeterorum, quae solent addi ad hęc supputationibus, vt sexto auscultationis libro deduximus.

D

Dubia.

¶ Sed occurres per dubitationem Albertillae in quampluribus locis. Sit grauitas vt quatuor. a. quae moueat. b. resistentiam vt tria in certo dato spatio vtpote octipedo, & in certo dato tempore, quae sit hora, & volo quod a. duplicetur & fiat graue vt octo, quaero vtrum. b. resistentiam vt tria mouebit in subduplo tempore vtpote in dimidio horae super eodem spatio, & videtur quod non, quia octo ad tria est proportio maior quam dupla. Nam octo continent tria bis, & vltra adhuc continent illius totius duo igitur mouebit. b. resistentiã magis quàm in subduplo temporis, & tamen graue vt octo est duplum ad graue vt quatuor. igitur proportionali auctioni grauitatis non correspõdet proportionalis diminutio temporis, quippe cum graue sit auctum ad duplum, & tempus non sit diminutum ad duplum; sed ad magis quàm ad duplum. ¶ Hanc dubitationem in septima physicae, auscultationis pertractauimus, vbi diximus Albertillam propter hanc rationem voluisse proportionem velocitatum in motibus non sequi proportionẽ potentiarum motiuarum ad suas resistentias, sed proportionem proportionum potentiarum mouentium ad suas resistentias, vtpote si. a. mouet. b. resistens a certa proportione. c. mouebit. b. in duplo velocius si eius proportio ad. b. sit dupla ad proportionem ipsius. a. ad. b. & sic per grauitatẽ duplam peripatetici non intelligunt qualitatem duplam, sed proportionem duplam grauitatis ad illam quã habuit prius grauitas respectu eiusdem resistentiae, verbi causa. a. mouet b. sibi resistens a certa proportione vincendo & superando resistentia ipsius. b. dico ꝙ grauitas dupla ad grauitatem. a. idest grauitas. c. cuius proportio ad proportionem. qua. a. superat resistentiam. b. est dupla. Mouebit idem. b. super idem spatium in subduplo temporis. igitur proportionalis temporis diminutio sequitur proportionalem auctionem grauitatis idest proportionalem auctionem proportionum grauitatis ad suam resistentiam. tunc ad propositum, licet graue vt octo sit duplum ad graue vt quatuor, non tamen proportio octo ad tria, erit praecise dupla ad proportionem quatuor ad tria, quare si debet tempus subduplari, debet graue crescere ad tantum, vt eius proportio sit praecise dupla ad proportionem priorem, verbi causa, quia prior proportio fuit sexquitertia nam quatuor continent tria semel, & tertiam, igitur debet crescere grauitas illa in tantũ, vt eius proportio ad dictam resistentiam, ut tria, efficiatur dupla sexquitertia, & tunc in subduplo tempore moueret dictam resistentiam. quando igitur peripatetici dicũt ad proportionale augumentum virtutis sequi proportionalem diminutionem temporis, debet intelligi ad proportionale augumẽtum virtutis, vt proportionalis diminui proportionaliter tempus. Haec tamen lege curiosius in septem lib. physicae auscultationis.

Quę Alber.

E

F

G

H

¶ Necesse est igitur ex his, si Aliquid est infinita grauitas: moueri ipsam: & non moueri. Moueri quidem: quo tantum quantum finita & adhuc. non moueri autem: quo quidem moueri oportet secundum excessus proportionabiliter; sed econtrario maior in minori. Infiniti autẽ ad finitum proportio nulla est. temporis autem minoris ad maius finitum est: sed in minore semper minimum autem non est.

Totũ hoc deficit gręcis codicibus videlicet Moueri: & non moueri, vt in alijs translationibus legitur. Nõ hoc verbũ desit codicib' gręcis

Proportio ratio.

Expositio

Quę verba desunt codicibus graecis.

¶ His tribus suppositionibus stantibus deducit dictam conditionalem quae erat minor, & inquit. Necesse est igitur ex his si aliquid est finita grauitas, vel vt melius iaceret, si aliquod corpus esset infinite graue, moueri ipsum, & non moueri. verba autem haec videlicet. Moueri ipsam, & non moueri codicibus graecis, quos habemus, deficiunt. & etiam translationibus nostris, tamen verba haec habent translationes aliorũ, & expositores graeci. Illud consequens est impossibile simpliciter, cũ sit vnũ copulatũ, vel vna copulatiua facta de ptibus cõtradictorijs. ꝙ qdẽ sequat illud moueri dato ꝙ ipsum infinite graue esset, patet ex prima suppõne, vñ inquit, moueri quidẽ supple ipsum si esset, sequitur, qd dictũ

I est in prima suppositione infinitam grauitatem moueri tantum quantum finita mouetur, & adhuc velocius, & in minore tempore. Hæc de prima parte. ¶ Quod uero sequitur ipsam non moueri, deducit ex alijs duabus suppositionibus, et inquit. non moueri autem supple ipsam si esset sequitur per duas suppositiões quas ponit dicens, quo quidē moueri op; maius supple secūdū excessus proportionabiliter, hęc est prima, sed econtrario maior grauitas in minori tempore, hæc ē secunda, ex quibus colligitur q; graue infinitum non mouetur, quia ubi moueretur, oportet habere certam proportionē ad graue finitum in mouendo. Infiniti autem ad finitū nulla est proportio, temporis autem minoris ad maius finitum est supple proportio, sed in minori semper, & quia posses dicere dari minimū tempus, quo infinite graue moueretur, addidit minimum autem non est. Quarto enim physicorū probatum est non dari minimum tempus, vel verba hæc retulit ad proportionem, quia quis posset dicere esse minimum in proportionibus, & ita infinitum mouet per tempus redactū
K ad minimam proportionem. Respondet nullam esse proportionem minimam. Sic igitur si graue infinitum esset. Illud moueretur, quia per primam suppositionem moueret quātum mouebatur finitum & adhuc amplius. & non moueretur, quia in tempore ita paruo, quod ad tempus quo moueretur graue finitum, nullam haberet certam proportionem, quod est contra naturā motus, omnis enim motus est in certo tempore, & comparabilis alteri motui in uelocitate. hæc ex translationibus nostris facile patent; & Auerroes exponit hoc modo, vt legenti patet, licet verba cōmenti sint ualde corrupta. Colligitur autem facilius q; si graue esset infinitum, illud non moueretur, quia vel in tempore, vel in non tempore, vt dicit Auerroes, non est dicendū illud moueri in non tempore, quia omne quod mouetur, in tempore mouet, vt sexto physicæ auscultationis probatur, nec est dicendū illud moueri in tempore, quia cuiuslibet temporis ad quodlibet tempus est quædam proportio, at infiniti grauis ad finitum graue nulla est proportio in excessibus, & ita dato graui infinito, illo nullatenus moueretur, & hæc Auerrois deductio est facillima. ¶ Ex his sequitur cōtra logicos, qui volūt aliquod infinitum moueri in infinitū velociter, & ita in infinito paruo tempore, & nō sequitur illud moueri in tempore. nam licet moueatur in infinito paruo tempore, non propter hoc sequitur illud moueri in aliquo tempore. Quæ (vt mihi uidetur) non sunt peripatetice dicta. Aristoteles enim ubique destruens infinitum vsus est hac suppositione, q; si ipsum esset in nullo tempore moueret, & quod in nullo tempore mouetur, non mouetur. Quare hæc non sunt peripatetice dicta.

Quæ Auer. comē. 52

contra logicos.

L

¶ Neque si esset utilitas vtique aliqua esset: Sumeretur enim contra. Aliud finitum in eadem proportione: in qua infinitum esset maius ad alteram. Quare inęquali tēpore per ęquale infinitum atque finitum mouerentur: quod quidem est impossibile.

Proportio rōne. Quod qui dem Sed Alia.

¶ Vt dictum est, Aristoteles remouet dubitationem contra
M dicta, nam dici posset tale infinitū graue, neç moueri in instanti, nec in tempore magno, sed in tempore minimo. Obiecit contra hunc cauillum primo, quia nō datur tale minimum in tempore. nunc secundo obijcit, q; si daret tale minimum in tempore, nulla esset vtilitas illius. nam (vt ait) sumeretur contra aliud finitum graue in eadem proportione superans illud primum ad quod infinitum cōparabatur, in qua infinitum graue esset maius secundū tale tempus, quod ponitur minimum ad alterum idest ad illud finitū primo positum, & ita illud finitum acceptum vltimo moueretur in eodē minimo tempore. Verbi causa, sit.a.grauitas infinitas, quæ moueatur supra.c.spatio finito in hora, nam ex quo mouetur in minimo tempore, & ita in tēpore, sit illud minimū tempus hora Sitque.b.grauitas finita, quæ mouetur supra spatio ęquali.c.in tēpore maiori ad illud v.puta in proportione decupla ad minus, cum subiectis sit proportio finita, & ita tempus sit decem horarum vel quouis alio numero modo sit proportionale priori. igitur.a.in.c.spatio mouebitur in hora.b.vero in horis vndecim in eodem vel æquali spatio, tunc accipio vnum aliud graue, quod superet.b. in tāta proportione in quanta tempus ipsius.b.superat tempus ipsius. a quibus.a.&.b.mouebantur, & sit.d. tunc arguitur qualis est proportio temporis ad tempus, talis est velocitas ad velocitatem, sed tempus quo mouetur.a.supra.c.& tēpus quo mouetur.d.sunt in æquali proportione. igitur velocitates erunt æquales, & ita idem spatium.c.vel ęqualem est ęquali velocitate pertransiretur a graui. finito & infinito, quod quidem (vt dicit) est impossibile, breuiter igitur tale minimum est inutile, quia non posset poni ita paruū quin p multiplicationem grauitatis finitæ posset mouere eo tempore grauitas finita, vt deductum est, & sic Auerroes intelligit. N

Expositio.

¶ Adhuc autem si in quantouis tempore, finito tamen mouetur a infinita grauitas, per aliquā finitam distantiā: necesse est etiam aliam infinitam in eodem ipso moueri:

Quantouis qualitate. Distantia & verbū suppletum.

Expositio.

O

¶ Secundo dicet quispiam (vt exponit diuus expositor) an sequatur illud inconueniens in quocunque tempore, etiam non minimo, quasi respōdet illud incōueniens sequi in quocunque tempore ponamus grauitatem infinitam mouere etiam non minimo, sequitur enim finitam in eodem tempore moueri per eandem finitam supple distantiam, possumus enim imaginari super finitam grauitatem addi grauitatem semper quousque mouebitur in tanto tempore super tantū spatium, vt mouebatur infinita. Hæc expositor & Simplicius. vel fortasse dicit hæc propter sophistas, qui tenent infinitam grauitatem moueri super spatium finitum in quātouis paruo tempore, & ita non in minimo tempore, propterea replicat Aristoteles dicens adhuc autem si in quantouis tempore, finito tamē, mouetur infinitas grauitas per aliquā finitam distantiam, necesse est etiam aliam finitā in eodem ipso tempore, super eodem etiam spatio moueri imaginando finitæ grauitati fieri additionem eousque quousque moueatur in tanto tempore, & tanto spatio. ¶ Debes scire aliquos sophistas voluisse infinitum moueri in quantouis paruo tempore. Finitum autem non in quantouis paruo tempore; sed in certo dato tempore. Aristoteles obijcit, si in quantouis paruo tempore mouetur infinitum graue, modo illud tempus sit finitum, sequitur finitum moueri in eodem per eandem distantiam. Atq; infinitum mouetur in infinito paruo tempore. tunc mouebitur in non tempore. Infinitū enim tempus paruum est non tempus. Hæc Aristoteles contra sophistas. ¶ Ex his sequitur nihil esse illud sophisticum vz in infinito paruo tempore moueri aliquid, & moueri in tempore infinito paruo, apud enim Aristotelem hęc nō differunt. nam omne tempus quod non est determinatum vel determinabile, est non tempus secundum Aristotelem, quo fit vt suppositio, quam dicunt confusam, nulla sit, vt in nostris logiculis diximus.

Quæ sophi. P

Expositio.

¶ Impossibile est ergo grauitatem infinitam esse. Similiter autem & leuitatem esse est impossibile.

¶ Quasi epilogat conclusionem, & inquit. Impossibile est ergo ex his rationibus grauitatem infinitam esse, similiter autem, etiam impossibile est leuitatem esse infinitam, ut eisdem rationibus probari potest. ¶ Quo vero ad verba attinet, in antiquis translationibus habetur. Et corpora infinitam grauitatem leuitatem ve habere impossibile est. Fortasse hæc verba sunt extra textum de glossa, sed vt cunque sint, patet textus conclusio. Q

¶ Quia quidem igitur infinitum corpus non sit: perspicuum est, & per ea quæ particularia sunt hoc modo speculantibus: & vniuersaliter considerantibus non solum secundū rationes quæ dictæ sunt a nobis in his qui de principijs sunt libris, (Determinatum est enim illic de, infinito uniuersaliter prius quo modo ē & quo modo nō est.) sed etiam non alio modo.

Libris est verbum additum.

¶ Aliqui

A ¶ Aliqui dicunt Aristotelem hic recapitulare, expositor autem ait Aristotelem dixisse de singulis corporibus naturalibus nullum eorum esse infinitum vz nec graue, nec leue, nec neutrum. nunc vero cōmuni ratione idem demōstrare, & ita eum nunc proponere ait de quo est intentio, & vtrunque bene dicitur. Vnde inquit. ꝙ quidem igitur infinitū corpus nō sit, perspicuū est. & per ea quę particularia sunt hoc modo speculātibus. Particularia, hoc est vel ꝑ particulares rationes, vel per particularia corpora, quia probauit nec cœlum, nec graue vel leue esse infinitum. & patet etiam vniuersaliter cōsiderantibus nō solum secundum rationes, quæ dictæ sunt a nobis in his libris supple, qui sunt de principijs, vt tertio physicæ auscultationis (determinatum est enim illic de infinito vniuersaliter prius quo modo ē. & quomodo nō est.) sed etiam nunc alio modo, et etiam per rationes, vniuersales, vt dicemus. ecce quo modo partim recapitulat, & partim proponit ad dicendam intentionem.

Quæ Aue. comē. 54. AVERROES aut in presenti commen. vult ꝙ Aristoteles recapitulat et inquit. recapitulat ea quæ dixerat scilicet ꝙ nulla est grauitas infinita, & ꝙ eandem demonstrationē habet grauitas & leuitas, & ita sicut nō datur grauitas infinita, ita nec leuitas propter eādē demōstrationē. B Præterea patet ēt non dari corpus graue aut leue infinitū, sunt enim duo fundamenta vel due propositiones categoricę per notam conditionis coniunctæ, vz si corpus graue aut leue infinitum est, grauitas aut leuitas infinita est, hoc est principium. ¶ Secūdum, sed nec grauitas, nec leuitas infinita est, igitur a destructione consequentis ad destuctionem antecedentis patet tertio nō dari corpus graue aut leue infinitum. Nam hæc propositio quę est oppositum consequentis si cōiūgitur hypotheticæ, quæ dicta est, vz ꝙ si corpus infinitum graue aut leue est, grauitas aut leuitas infinita est. Iam relinquitur oppositum antecedentis vz ꝙ non datur corpus infinitum graue aut leue. ex his infert Auerroes ꝙ omnia corpora mundi sunt finita, nam corpora simplicia tria sunt vz grauæ, leue, & neutrum, quorum omne finitum esse patet, et C ita omne corpus est finitum, infert etiam ex hoc ꝙ mūdus ipse est simpliciter finitus, quia constat ex simplicibus finitis quantitate et numero, quātitate quidem, quia omne corpus simplex est finitum, numero vero, quia corpora simplicia sunt tantum tria. ¶ Sed mox occures, nam tertio physicę

Dubita. auscultationis dictum est de infinito, & hic etiam. igitur videtur superfluum. soluit Aristoteles, & soluit Auerroes assignās duas differentias inter tractatum de infinito illic, & in hoc libro. prima, quia illic demonstratio est vniuersalis, nam illic declaratur quomodo infinitum est, & quomodo non est, quia infinitum pṫāte est, infinitum actu non est. hic vero particularis, quia de cœlo, de graui & leui in particulari. Secunda differentia est, quia res demonstrata est vniuersalior illic q̄ hic. nam illic declaratur simpliciter nullum corpus esse infinitū cuiuscunque naturæ sit. Hic autem particulariter de mundo vel elemento. igitur duæ tantum sunt differentię, prima ex parte propositionum vel demonstrationū, ex quibus demonstratur, nam propositiones vel demon D strattio tertij libri physicorum est vniuersalior. arguit enim illic ꝙ si daretur corpus infinitum illud nō esset mobile, quoniam omnē locum occuparet. Secunda ex parte rei demonstratæ, nam illic agitur vniuersaliter ꝙ nullum corpus est infinitum. Hic vero de mundo vel elemento, & sic tractatus iste non superfluit. ¶ Sed Auerroes videtur sibi contrarius,

Prima du. nam tertia phy. cō. 48. & 49. ait demōstrationē tertij phys. esse non simpliciter vniuersalem, sed secundum apparentiā, quia illic nondum apparebat numerus omnium corporum, quia nondum patebat dari corpus neutrum. cōment. vero. 49. inquit. & hoc significat perscrutatio eius hic est de hac natura, quoniam non apparuit hic aliam naturā esse, & sic videtur Auerroes sibi contrarius. ¶ Potest dici demonstrationem tertij dici vniuersalem, non per affirmationem de omnibus corporibus, quia cū illic nō erat notus numerus corporum, non poterat sciri de omnibus nullum illorum esse infinitum. hic vero ait illam esse vniuersalem per indifferentiam, quoniam quouis dato, cum illud sit mobile, oportet esse finitum. E ¶ Secundo occurres vtrum demonstratio vniuersalis sit perfectior demōstratione particulari. Respondet expositor, probatio enim quæ est per medium cōmune perfectiorem scientiam causat. Auerro. autē supra cō. 33. inquit & perscrutatio vniuersalis de esse infiniti in actu firmior est hic q̄ in tertio phy. & reliqua. potest dici ꝙ vniuersalis demōstratio est perfectior ex parte modi cognoscēdi, quia vniuersaliora sunt certiora. nō autem ex parte rei cognitæ, quia vniuersaliora sunt cōfusiora, cum plura cōtineant. sed quia minus resolubilia, ideo sunt secundum modum cognoscendi certiora. Tu vero lege commenta hæc. Secunda.

¶ Post hæc autem considerandum est, si infinitum quidem vniuersum corpus non sit, tantum tamen sit, vt plures sint cœli, forsitan enim quispiam hoc dubitabit. nam vt hic qui circa nos est mundus Constat: nihil obestt, & plures alios esse quidem vno, non tamen infinitos. Prius autem vniuarsaliter de infinito dicamus. F

¶ Ostēdit quid potest hæc sit immediate dicēdū quasi inter eius dicta ponēdo ordinem, & inquit. post hæc autē scilicet quę de infinito dicemus, considerandum est, si infinitū quidē vniuersum corpus nō sit, id est si mūdus ipse, qui dicitur pan nō sit infinitus, tātum tamen sit, vt plures sint cœli, vel possint esse, forsitan enim quispiam in hoc dubitabit. vtrū plures possint esse cœli vel mundi, cū enim sint quātitate finiti, ideo emergit de mundorum pluralitate. Nā vt hic qui circa nos est mundus cōstat, ita supple nihil obstet & plures alios huic similes esse, plures dico quidem vno, non tamen infinitos, sed (vt dictum est) prius de infinito ipso dicamus vniuersaliter. quare quęstio post tractatum de infinito pertractanda, erit de mundorū pluralitate, quæ videtur rationalis pro quanto vt hic noster mundus constat, ita plures cōstare alios nihil videtur impossibile. πᾶν

Quæ Aue. comē. 55. AVERROES autem primo colligit mundū esse finitum, & inquit. cum declaratum sit ꝙ partes istius mundi sint terminatæ numero, & etiam finitæ q̄titate. declaratum est necessario, ꝙ iste mundus est finitus. G ¶ Secūdo Aue. declarat quæ quæstio est post hoc desiderata, & inquit. & quia anima nō desiderat magis post illā questionem de infinitate mundi q̄ de numero vtrum sit vnus aut plures, ideo post tractatum de mundi finitate proponit dicere de mūdi pluralitate. ¶ Tertio declarat qualis est quæstio de mūdi pluralitate, & inquit. & vult studere in ea primo propter nobilitatē illius questionis in se, est enim quæstio quæ est ex parte sui nobilis, & in se digna pertractatione: velut & cæterę huius libri. Secundo quia per hanc soluitur quæstio de vnitate & pluralitate primi principij, qui est deus. Nam si mundus est vnus, vnus erit motor primus, & si plures, plures erunt primi motores. sic igitur patet quæstionē hanc esse in se desiderabilem. ¶ Quo uero ad uerba attinet, Auerroes ait cœlum trifariam accipi, ut Aristoteles dicet post, videlicet de toto mundo, de toto cœlo ex omnibus orbibus cōgregato, & de vltimo cœlo. Hic autem ait acceptum esse pro toto mundo. Prȩterea Aristoteles in textu dicit. Nam ut hic qui circa nos est mūdus constat, & ita plures alios esse nihil obstabit. T. cō. 96. & 76. H Vbi Auerrois ait Aristotelrs tangere quandam rationē extrinsecam, qua non nulli probāt plures esse mundos videlicet de indiuiduis inueniuntur plus vno in eadem specie. Hic mūdus est indiuiduus. igitur de eo inuenitur plus vno in specie, & ita erūt plures mundi. Addit vulgus & antiquos philosophos differre, quoniam vulgus existimat plures mundos esse possibile, philosophi antiqui per hanc rationē dicūt plures fuisse de facto. Sed cur hęc ratio dicitur accepta extrinsecus & non per se. non est clarum. ¶ Albertus ait hanc rationē esse per extrinseca, quia per uerisimilia et falsa, quoniam licet maior sit verisimilis, est falsa. non enim est vniuersaliter verum de omnibus indiuiduis ꝙ sint plura vno in specie. alij dicunt hanc accipi ab extrinsecis, quia nō acci-

I pitur ab his quæ cœlo competunt, vel mundo. ¶ Dici potest & tertio quia alia ratio firmior dicetur pro hac parte, probarunt enim quidam mundos esse plures, quia constat ex materia, & omne constans ex materia est multiplicatum in specie, & ita ad differentiam huius rationis illam vocat per extranea. Hæc Auerro.

Specie Speciebus.

¶ Omne igitur corpus aut infinitum aut finitum necesse est esse. Et infinitum, aut similare omne aut dissimilare: & si dissimilare, aut ex finitis specie: aut ex infinitis.

Expositio.

¶ Prosequitur, & proponit tres diuisiones, & inquit. Omne igitur corpus aut finitum aut infinitum necesse est esse. Hęc prima diuisio patet, quia finitum & infinitum sunt primæ differentiæ quanti saltem secundum existimationem, vt in libris physicorum dictum est, & ita hæc est prima diuisio. Secundam ponit dicens, et infinitum, aut similare omne, aut dissimilare. Prætermisit subdiuidere finitum, quoniam si ponitur omne corpus esse finitum, habetur intentum. et per dis- K similare intelligit mistum vel compositum ex partibus diuersarum specierum, vt animal, quod gręce dicitur anomiomeres. animal enim dicitur dissimilare, quia eius partes differunt numero, & specie. per similare autem intelligit corpus compositum ex partibus numero differētibus, sed eiusdem speciei, vt aqua, vel ignis. Nam quælibet pars aquę est aqua, & quęlibet pars ignis est ignis. Hęc est secunda diuisio. Deinde ponit tertiam & inquit. & si dissimilare, supple sit corpus ipsum infinitum quod ponitur, aut partes differentes specie ex quibus constat, sunt numero finitæ aut numero infinitæ, potest enim infinitum corpus dissimilare dupliciter intelligi, aut quod eius partes specie differentes sint numero finitæ sed magnitudine quælibet sit infinita, sic enim partes differentes specie essent numero finitę, sed quoniam sunt magnitudine infinitę, totum esset infinitum. Aut potest intelligi quamlibet eius partem esse finitam magnitudine, sed numero omnes infinitas, sic enim totum esset infinitum, & sic patet tertia diuisio. ¶ Auerroes duas causas assignat cur iterum hic vult probare non esse corpus infinitum. Primo qui- L dem vt eadem veritas probetur dupliciter vniuersali & particulari demonstratione, id enim quod pluribus modis demonstratur, certius cognoscitur, & quia hic vniuersaliter et particulariter probatur eadem veritas ideo iterum de illo pertractat. Secundo vero quia demonstratio tertij libri physicorum supponit corpora simplicia esse finita, & motus illorum esse finitos, & loca etiam. at hę suppositiones hic probantur, & ita certius hanc veritatem hic tangit. ¶ Secundo Auerro. ponit vim syllogismi Aristotelis in toto hoc processu, & vult illum esse hypotheticum diuisiuum hoc modo, si daretur corpus infinitū, aut similare aut dissimilare, sed nec similare, nec dissimilare. igitur non datur corpus infinitum, sed omne corpus est finitum, aut infinitum. igitur omne corpus est finitū. Hic est totus syllogismus hypotheticus, cuius partes cum erunt destructæ, habebitur propositum.

Quę Aue. cō. 56.

M ¶ Quia quidem igitur ex infinitis non sit possibile esse, perspicuum est, si quispiam nobis primas suppositiones manere sinat. Nam si primi motus finiti sint: species quoque simplicium corporum finitas esse necesse est. Simplex quidem. n. motus est, qui simplicis est corporis simplices autem motus finiti sunt. omne autem corpus naturale necesse est semper habere motum.

Expositio.

¶ Nunc incipit destruere partes, & primo probat quod corpus infinitum datum non potest esse dissimilare, quia vt dicebatur. aut esset ex partibus finitis, aut infinitis. Ostendit igitur primo quod partes differentes specie dati corporis infiniti non possunt esse infinitæ. & hoc proponit dicens quod quidem igitur ex infinitis non sit possibile esse supple tale corpus datum infinitum dissimilare, perspicuum est, si quispiam nobis primas suppositiones manere tanquam veras sinat. sunt autem primæ suppositiones tres, prima quod simplex motus sit corporis simplicis, & supple mistus sit misti corporis. Secunda sup- N positio fuit quod motus simplices sunt finiti, quoniam tres, aut ad medium, aut a medio, aut circa medium. Tertia suppositio fuit, quod omne corpus naturale habet motum aliquem simplicem, ita vt nullum possit esse, quin habeat motum simplicem. ex his deducitur tale dissimilare corpus non posse esse ex partibus simplicibus differentibus specie infinitis. Nam si primi motus finiti sunt, vt secūda suppositio est. Species quoque simplicium corporum, ex quibus tale dissimilare corpus infinitum constabit, finitas esse necesse est. Deducit per duas suppositiones alias repetendo primam & inquit. simplex quidem enim motus est, qui simplicis est corporis, hæc est prima suppositio, simplices autem motus finiti sunt, vt dicit secunda suppositio. Omne autem corpus naturale necesse est semper habere motum, vt dicit tertia suppositio. Ex his sequitur corpora simplicia non esse infinita. Addit autem tertiam suppositionem, quoniam quis dicere posset dari corpora naturalia sine motibus, & ita essent corpora infinita sine motibus, vel saltem posset intelligi illa esse. quare his stantibus sequitur species corporum simplicium esse O tantum tres, videlicet eorum quę mouentur a medio, eorum quæ mouentur ad medium, & eorum quæ mouentur circa medium, & cum nullum sit corpus naturale immobile, omnia igitur corpora simplicia differentia specie, sunt numero finita. Ex his sequitur dissimilare corpus non posse esse ex partibus differentibus specie infinitis, & sic destruitur primum membrum.

¶ At vero si infinitum erit ex finitis: & vnamquamque partium infinitam esse necesse est. dico autem vt aquam aut ignem: at hoc est impossibile. demonstratum est enim neque grauitatem neque leuitatem infinitam esse.

¶ Nunc ostendit quod tale corpus dissimilare non possit esse ex partibus specie differentibus finitis, & arguit, quia oporteret vnamquamque partium esse magnitudine infinitam, vt omnibus patet. dico autem vt aquam, aut ignem, aut supple terram, vel aerem, at hoc est impossibile, quia demonstratum est neque grauitatem, neque leuitatem infinitam esse supple in rerum natura, & ita neque graue, neque leue corpus erit P infinitum, & per consequens non potest tale dissimilare corpus infinitum esse ex partibus finitis. ¶ Sed dices Aristotelem esse insufficientem, quia posset dici infinitum dissimilare esse imaginando vnum simplicium tantum esse infinitum & cætera finita, potest dici quod idem est, nam probatum est nullum simplex posse esse infinitum, & ita non potest tale infinitum constare ex vno infinito, & alijs finitis, quia cum nullum sit infinitum, hoc igitur dici non potest.

Expositio.

Dubitatio Solutio.

AVERROES autem sic introducit hunc locum dicens cum dixit modos omnes destruendi sui syllogismi. idest cum enumerauit omnia membra destruenda. Incepit destruere quemlibet eorum, vt concluderet hoc quod intendit, ecce quomodo Auerro. introducit hunc textum, vt diximus nos. Addit tamen duo tacuisse Aristotelem, alterum quod patet esse destructum ex se. Alterum quod iam est iteratum. Hoc est tacuit hanc diuisionem videlicet omne corpus est aut finitum, aut infinitum. Nam ex dicendis patet Q quid destructum relinquetur, tacuit etiam id quod iterauit videlicet suppositiones illas, quia licet seruirent ad propositum, satis pręposuit. ¶ Vlterius Auerro. declarat qualis syllogismus Aristotelis, & inquit. & hoc non est vnus syllogismus, sed plures hypothetici. Et primum ponit dicens. q. ergo dicat quod omne corpus aut est finitum, aut infinitum. Manifestum est quod si impossibile fuerit esse infinitum, necessario erit finitum. Hic est primus syllogismus. Secundus est si fuerit infinitum, aut erit simplex, aut compositum id est mistum sed simplex impossibile est esse. igitur erit mistum. Hic est secundus. tertius est, si est simplex, aut est graue, aut leue. aut neutrum. Declaratum est autem quodlibet eorum esse finitum. igitur nō potest poni simplex. Hic est tertius. quartus est, si infinitum positum est compositum id est mistum, aut erit ex simplicibus differentibus specie finitis, aut infinitis, non

Quę Aue. cō. 57.

A tis. non ex ſpecie differentibus infinitis, quia corpora ſimplicia ſpecie ſunt tria. igitur non erunt ſimplicia, ex quibus eſt infinita. Hic eſt quartus ſyllogiſmus, fieri pōt & quintus vt ſi ex finitis, vel magnitudine infinitis omnibus vel vno, aut magnitudine infinitis, & cum nullum tale ſit magnitudine infinitum. igitur ſimplicia ex quibus eſt tale miſtum, non poteſt eſſe niſi magnitudine finita, & hic poteſt eſſe quintus ſyllogiſmus, & quia in textu noſtro ſit hoc enthymema ſiue conſequentia videlicet, ſi primi motus ſimplices ſunt finiti, ſpecies corporum ſimplicium ſunt finitę, ideo Auerro. inquit. deinde dat cauſam conſequentiæ. d. motus enim ſimplicium corporum ſunt ſimplices. ideſt quoniam neceſſe eſt vt quilibet modorum ſimplicium habeant motum ſimplicem, cum omne corpus naturale habeat motum & in corpore ſimplici non inueniatur motus compoſitus, & addit & cum dedit cauſam iſtius continuationis ſiue conſequentię, poſuit antecedens, & concluſit conſequens & dixit, B motus enim ſimplices ſunt finiti, quia tres tantum. igitur corpora ſimplicia ſunt finita, eſt igitur ſecundum Auerroes ſyllogiſmus hypotheticus a poſitione antecedentis ad poſitionem conſequentis, hoc modo. Si motus ſimplices ſunt finiti, ſimplicia corpora ſunt finita. Hæc conſequentia eſt probata, vt dictum eſt, quia omnis motus ſimplex eſt corporis ſimplicis & nullum eſt naturale corpus, quin habeat aliquem motum naturalem, quare ſi motus primi ſimplices ſunt numero finiti, & ſimplicia corpora ſunt numero finita. Deinde ponatur antecedens. ſed motus primi ſimplices ſunt finiti, quia tres. igitur & corpora ſimplicia erunt tria. ¶ Ex his apparet Ariſtotelem per corpus ſimilare voluiſſe corpus ſimplex, cuius partes ſunt eiuſdem ſpeciei, & per diſſimilare, accepiſſe corpus miſtum, cuius partes miſcibiles ſunt corpora alterius ſpeciei, & hoc pacto exponit Aue. & eſt optima expoſitio. ¶ Deinde Auerro. remouet vnum dubium, nam Ariſtoteles ſumpſit hanc propoſitionem omne corpus naturale habet aliquem motum ideo poſſet quę- C ri cur hanc propoſitionem Ariſtoteles ſumpſit. ¶ Reſpondet Auerroes illam eſſe ſumptam ad remouendum cauillum, nam poſſet dici, ꝙ non tantum quatuor ſunt corpora ſimplicia. Immo infinita, & ita concederetur tres eſſe motus primos ſimplices, et negaretur tria tantum eſſe corpora ſpecie differentia, quia poſſent fingi alia infinita, quę non mouentur, propterea Ariſtoteles addit omne corpus naturale habere motum aliquem, quia impoſſibile eſt eſſe corpus aliquod in natura ſimpliciter quieſcens vel ſimpliciter immobile, vt probatum eſt ſecundum fundamenta poſita in hac arte. ¶ Sed occurres, quia terra eſt corpus naturale, & tamen eſt ſimpliciter immobile, immo (vt Ariſtoteles ait in libro de cauſa motuum animalium) omnes dij omnes deæ non poſſent mouere terram totam, quoniam ſi coelum neceſſario mouetur, terra neceſſario eſt quieſcens. ¶ Reſpondet Auerroes ꝙ licet terra non moueatur ſecundum totum, mouetur ſecundum partes, vnde non oportet omne corpus natu- D rale moueri ſecundum ſe totum, ſed ſufficit ipſum moueri ſecundum partes omne igitur corpus naturale habet motum, vel ſecundum ſe, vel ſecundum partes. ¶ Sed occurres, & optime, quia a pari poſſem dicere eſſe reperibile corpus graue infinitum, & conſequenter ꝙ eiuſmodi non mouetur ſecundum totum, ſed bene ſecundum partes, & ita non in inſtanti, & ſic ratio Ariſtotelis nulla. ¶ Poſſet dici ex impoſſibili ſecundum imaginationem non ſequi impoſſibile ſecundum imaginationem, modo ſi daretur corpus graue infinitum, ſaltem eſſet mobile ſecundum imaginationem ſecundum ſe totum, at hoc eſt impoſſibile ſecundum imaginationem, ad ipſum enim ſequitur impoſſibile ſecundum imaginationem, quia ſequitur ipſum moueri in inſtanti, quod eſt falſum impoſſibile ſecundum rem & imaginationem. igitur infinitum graue non eſt dabile. ¶ Sed vtrum tota terra ſit mobilis. ſolet dici ꝙ ſic, quia continue partes ſuperficiales corrumpuntur. igitur continue oportet ita moueri vt fiat eius centrum, centrum mundi, igitur tota terra continue

Opin. au.

mouetur localiter, & naturaliter. Pręterea partes centrales ſunt corruptibiles. igitur oportet illas aliquando venire ad ſuperficiem, vbi corrumpuntur, & ita oportet terra tota moueri, ita vt partes ſuperficiales fiant centrales, & econtra, & naturaliter. Secus eſt in alijs tribus elementis, nã poſſunt partes centrales venire ad locum ſuæ corruptionis, & totum non moueri, quia graue facta parte quadã ignis, illa veniet ad locum aeris, vbi corrumpetur. Illud vero quod dicebatur de libro de cauſa motus animalium, iam Ariſtoteles ſoluit omnes deos non poſſe mouere terram motu, quo mouent coelum, quia omne quod mouetur, indiget quieſcente hoc eſt eo, quod non mouetur motu illius. E

¶ Deinde Auerroes ibi quoniam ſi corpus compoſitum fuerit finitum, declarat infinitum conceſſum ab aduerſarijs nõ poſſe eſſe miſtum, & ſumit primo qualiter miſtum poteſt intelligi finitum, & inquit. miſtum ex graui & leui dupliciter poſſe intelligi finitum, aut ſecundum commiſtionem F partium paruarum id eſt minimorum, aut ſecundum iuxta poſitionẽ illorum, & quia nondum veritas hæc patuit, ideo ſub dubio loquitur, & tantum ſumit miſtum fieri ex miſtione minimorum. vel ex iuxta poſitione illorum. ¶ Sed dices nunquid tale miſtum infinitum, ſit ex coelo, tanquam ex vno miſcibilium. Reſpondet Auerroes ꝙ non, quia corpus coeleſte nulli eſt elementum, ſicut ex nullo eſt elemento, quaſi coelum nec eſſe elementum alicuius miſti, nec ex elemento, & dixit non eſſe elementum alicuius miſti vniuoce, quia æquiuoca miſtione dici poteſt elementum totius mundi. ¶ Secundo occurres quia poteſt dici miſtum eſſe infinitum, cuius non omnia miſcibilia ſunt magnitudine infinita, ſed vnum tantum, eſſet enim miſtum infinitum ſi ſola terra eſſet infinita, ſicut eſſet animal infinitum ſi ſolum caput eſſet infinitum. Reſpondet & ſubtiliter dicens de lege miſtionis eſſe ſi aliquod miſcibilium eſt infinitum, omnia eſſe infinita, nam miſtio eſt alteratorum vnio. Alteratio eſt inter contraria. igitur omnia miſcibilia ſunt contraria, ſed cõ- G traria oportet eſſe ęqualia in miſtione. Aliter non eſſet miſtio, ſed corruptio, quod illud contrarium, quod poneretur infinitum, omnia alia corrumperet. patet igitur omnia miſcibilia eſſe infinita, ſi vnum tantum eſſet tale. ¶ Tertio ſoluit Auerro. aliam dubitationem, & primo tangit illam d. Si igitur aliquis dixit ꝙ impoſſibile eſt inueniri corpus compoſitum infinitum ex elementis infinitis in forma ſiue ſpecie & magnitudine. ſed infinitis in numero, quia indiuidua ſunt infinita in eadem ſpecie, verbi gratia, terræ infinitę. eſt igitur dubitatio, quia aliquis dicet miſtum eſſe infinitum, non quia ex infinitis ſpeciebus, ſed ex infinitis indiuiduis eiuſdem ſpeciei, quorum quodlibet eſt finitum, quod non eſt impoſſibile ponendo illa diuiſa, & non continua. ¶ Reſpondet Auerro. & inquit. dicemus reſpondendo ꝙ deſtructio iſtius ſermonis apparet poteſtate in ſermone modo dicto, dictum eſt enim non poſſe eſſe terram infinitam in ipſo miſto, quia omnia alia miſcibilia erunt infinita. modo ex hoc apparet falſitas iſtius ſermonis, nam H ſi indiuidua terrę erunt infinita poſſet eſſe ex illis additis, & contactis vna terra, & ita poſſet inueniri grauitas infinita, quare ſi non poteſt eſſe infinita terra vna & continua, nec poſſunt eſſe infinitę eiuſdem ſpeciei. Addit Auerro. Ariſtotelem poſtea hoc declarare, vbi declarabit locum elementorum eſſe vnum numero. Hęc ex commen.

¶ Pręterea loca quoq; ipſarum magnitudine infinita eſſe neceſſe eſt: quare & motus omnium infinitos eſſe, hoc autem impoſſibile eſt: ſi primas ſuppoſitiones poſuerimus veras eſſe, & neq; id quod deorſum neq; id quod ſurſum fertur ſecundum eandem rationem in infinitum moueri poſſit. Impoſſibile eſt. n. fieri quod eſt impoſſibile eſſe factum: ſimiliter in tali: & tanto: & vbi. dico autem ſi impoſſibile eſt factum eſſe album: aut cubitale: aut in ægypto: & fieri horum aliquid impoſſibile eſt; impoſſi- T.c.59.

I bile igitur est & illuc ferri, quo nullum corpus, quod fertur, potest peruenire.

Expositio. ¶ Hæc est secunda ratio, & componitur hypothetice sic, si partes totius infiniti sunt infinitę secūdū magnitudinē, oportet etiā ꝙ loca eorū essent infinita secundum magnitudinē tenet cōsequentia, quia loca oportet esse æqualia locatis. 4. physicę auscultationis. Hoc autem est falsum, & probatur, quia si loca essent magnitudine infinita, tunc & motus illorum omnium erunt infiniti, tenet consequentia, qm̄ motus mensurantur secundum loci magnitudinem 6. physicorum. Sed hoc est impossibile & ostendit Aristo. dicens, si primas suppositiones posuerimus veras esse. & exponit illas dicens et pro scilicet ꝙ neq; id quòd deorsum, neq; id qđ sursum fertur secundum eandem rationem in infinitum moueri possit hę sunt primę suppositiones, si enim verę sint, impossibile ē motus primos simplices esse infinitos secundum locum.

K ¶ Secūdo probat id esse impossibile per id qđ commune est omnibus motibus, impossibile est. n. fieri quod est impossibile esse factum, & ita videmus in transmutatione substantiali fieri non posse, quod factum esse nequit, non. n. fieri potest equus rationalis, quia factum esse tale nequit. Similiter in tali idest motu ad qualitatem, & tanto idest motu ad quantitatē, & vbi idest motu locali. dico autem si impossibile est factū esse albū vt coruū impossibile est quod fiet albus, aut cubitale, vt si formica nō potest esse cubitalis, non potest fieri cubitalis, aut in ægypto, vt si danubius non potest esse in ęgipto, nec potest ad ęgyptū moueri. Sic igitur per rationem cōmunē patet impossibile esse illuc aliquid ferri, quo nullū corpus quod fertur, potest peruenire, vel iam esse peruenitū, & ita per rationē cōmunē patet, nō esse motus primos infinitos secundum mensuram loci infiniti, & ita nec loca, & per consequens nec partes ex quibus mistum ipsum est.

Que Aue. co. 58. AVERROES autem aliter hunc locū exponit, ait. n. vult declarare in hoc capitulo ꝙ impossibile ē aliquod corpus simplex sit infinitum in magnitudine per aliam demonstrationem. Addit tamē differentiā inter hanc demonstrationē, & illā dicens q̄uis sit vniuersalior prędicta. Nā prædicta L fuit de graui, ꝙ non potest esse infinitū. Secunda vero est ex locis, est autē locus mediū vniuersalius. Deinde Auerroes ordinat rationem, & inquit. si formæ simplicium corporū sunt infinitæ in magnitudine, necesse est vt loca eorum sint infinita, & si loca eorū sunt infinita, tunc motus eorū erūt infiniti. ¶ Sed occurres, quia vbi totū graue esset infinitū, illud non moueretur, quia totū occuparet. Respondet Auer. et inquit. aut in seipsis aut in suis partibus, necesse est. n. ꝙ partes corporum simplicium mobiliū moueantur in infinitū non. n. moueretur nisi ad locū totius. cū igitur locus totius sit infinitus, continget ꝙ partes mouebuntur in infinitū. motus autē (vt dicit) illius quod est corpus infinitum, necessario est infinitus quare saltē motus partis illius corporis infiniti erit infinitus.

Dubitatio. ¶ Sed occurres contra hæc, quia graue partiale perfecte locatur, si partem concaui aquæ attingit. igitur non oportet partē corporis infiniti moueri per totū locū infinitū, sed sufficit vt illius partē attingat, quæ non est infinita. ¶ Quidā dixerunt partē elementi non quiescere donec replet totū locū, M vbi totum aptum esset manere, si ibi non maneret. ¶ Melius tamen dicerem, saltē sequi de possibili partē moueri per totum locū. Vnde potest argui sic. si locus est infinitus, pars saltem posset per totum locū motu recto ferri, quia a moto toto, pars posset in omnē partem loci moueri motu recto naturali. Hoc consequens destruetur, vt videbis, & sic dabitur oppositum antecedentis. ¶ Secundo occurres, quia non videtur partē posse moueri ad locū totius, nisi illic sit ipsum totum, cuius ipsa est pars. Secunda dubitatio. ¶ Respondet Auerro. pars. n. mouetur ad totū non secundū ꝙ est totū, sed secundum quod est in suo esse naturali. Verbi causa gleba terrę non mouetur ad totam terrā, vt est totū illius, sed vt mouetur ad mediū, in quo est ipsa terra. Vnde si tota terra esset in cœlo, adhuc pars terræ moueretur ad mediū mundi, Similiter si ignis mouetur ad concauum cœli lunæ, non mouetur ad illud vt lunæ est, N vel veneris, sed vt locus ille est in tanta distantia ad mediū mundi, huius solu. Auerroes dat causam, quia in his quæ sunt similaria, idem est locus totius & partis, medium enim mundi est pars locus totius terræ, & partis terræ, ita enim pars naturaliter quiesceret in medio si illic poneretur, sicut illic quiescit tota terra, & si dices, tunc partes terrę non essent naturaliter locatæ, quia nunquam sunt in medio mundi. Dicas esse naturaliter locatas per accidens, quatenus sunt partes illius, quod est in medio naturaliter locatum.

¶ Ex his patet ꝙ si locus esset infinitus motus rectus totius infiniti, vel eius partis esset infinitus, hoc autem est impossibile. igitur id ex quo sequitur, & notanter dixit motus rectus. quia circularem esse infinitum nihil prohibet, nam ad ipsum non sequitur mobile esse infinitum, nec locum esse infinitum. ¶ Quo vero ad verba textus, quæ sunt in arabicis translationibus si concesserimus primas propositiones, O Auerro. dupliciter exponit primo ꝙ Aristoteles velit per hęc verba innuere ꝙ propositio illa nullus motus rectus est infinitus, sit pars nota, ad cuius oppositum ducit ratio, quasi dicat sequitur hoc impossibile, quod esse impossibile patet. si conceduntur prima principia, videtur enim ꝙ naturaliter est nobis notum (vt dicit) ꝙ omne motum secundum rectitudinem non mouetur nisi ad aliquid, ad quod cum peruenerit, quiescat nisi motus eius esset ociosus, & ideo Auerroes infert & cum ita sit, manifestum est ꝙ cum videmus lapidem motum deorsum & ignem sursum, sciemus ꝙ non mouentur nisi ad loca extra quæ sunt, & terminata & stabilita, ad quæ cum peruenerint, quiescent. Sic igitur per verba illa. Si concesserimus & reliqua, intellexit impossibile ad quod deduxit, esse per se notum, vt primæ propositiones sunt. ¶ Secundo modo exponit Auerro. ꝙ illud ad quod Textus commenti 93. deduxit ratio. probatur in textu per propositiones primas scilicet quę fuerunt assumptæ in fine sexti libri physicorū, & hanc expositionem ait esse verbis conuenientiorem, quia P certe illud esse impossibile probatur in textu primo per suppositiones factas in hoc libro. Secundo per rationem communem, quæ dicta est sexto physicorum, vt nos exposuimus. Vnde hæc Auerrois secunda expositio conuenit nostrę expositioni, quam expositor, & Simplicius dederunt. Ambiges forsitan quam ob causam in motu recto sequitur si ipse est infinitus, ꝙ sit ociosus, & non in circulari, quam dubitationē in sexto libro physicæ auscultationis soluimus.

¶ Præterea & si seiuncta sunt: nihil minus ex omnibus infinitum ignem contingit esse.

¶ Hic (vt mihi videtur) remouet dubitationem, posset enim Expositio. quis dicere, ꝙ infinitum non est vnum continuum, sed sunt partes seiunctę infinitæ, vel (vt Democritus ait) corpora infinita atoma, vel (vt Anaxagoras) partes infinitas consimiles. Obijcit Aristoteles adhuc dictum inconueniens stare, quia nihil prohibet illas continuari, ex infinitis partibus ignis fieri ignem, & ex infinitis partibus terræ fieri terram vnam, quare adhuc relinquetur corpus infinitum. ¶ Hoc pacto exponit Auerro. dicens aliquis potest dicere forte est im Que Aue. comm. 59. possibile inuenire vnum corpus continuum infinitum. discretum autem paruum est impossibile, vt antiqui dicebant de Q corporibus indiuisibilibus, vt Democritus. & ita erunt indiuidua ignis infinita, & eorum vnumquodq; finitum. Ecce quomodo Auerro. exponit modo nostro, secundum Auer. Aristote. Respondet & licet sint ignes infiniti separati. possibile est eos continuari, quo posito in esse, sequitur dari corpus infinitum, & ita grauitas aut leuitas infinita. Hæc conclusio est falsa, & non pro minori, quia ex falso possibili non sequitur falsum impossibile. igitur pro maiori, videlicet ꝙ dentur corpora infinita, quare hæc solutio Democriti, vel anaxagoræ nulla est.

Pręterea ¶ Pręterea corpus erat id quod omni ex parte dimensionem habet. Quare quomodo fieri potest: vt plura

quidē

A quidem sint dissimilia: vnũquodque aũt ipsorũ sit infinitum: omni.n.ex parte vnũquodque infinitũ eẽ oportet.

Expositio. ¶ Secundum expõnem Simplicij quam sequimur. hoc est tertia rõ, quæ ponẽ in forma enthimematis, hoc mõ, corpus ẽ quod omni ex parte dimensionem habet, igiẽ fieri non põt, vt plura quidem sint dissimilia supple in vno misto, vnumquodque autem ipsorum sit infinitum, est igitur enthimema, corpus est diuisibile secundũ cõmunem dimensionẽ, quia secundum longitudinem, latitudinem, & altitudinem, igitur mistum non potest constare ex pluribus corporibus simplicibus dissimilibus in specie, quorum vnumquodque est infinitum, Deducit cõsequentiam, & inquit. Omni.n ex parte vnumquodque illorũ corporum simplicium, ex quibus constat mistum infinitũ esse oportet, & sic erit infinitũ secundũ longitudinem, latitudinem, & profunditatem, quare oẽ spa- B cium occupabit, vz secundũ longum, latum, & profundum, & ita non patietur secum aliud corpus, & per consequẽs implicat contradictionem mistum fieri ex simplicibus corporibus, quorum quodlibet est infinitũ, & hoc pacto exponit expositor. Que Auer ro.cõ. 60. ¶ Auerroes autem extorquet textum ꝓpter malas, quas habuit translationes, legitur.n.in suis codicibus, & iam diximus superius ꝙ corpus vadit per oẽs mensuras, & reliqua. Vbi Auer. per omnes mensuras intelligit tres dimẽsiones quæ sunt ad medium, & a medio, & circa mediũ. ita vt cum declaratum est ꝙ motus sunt tres, & non plures, sequitur corpora simplicia esse tria, & non plura. ¶ Quod vero motus sint tres patet, quia tres sunt dimensiões. Sic igiẽ patet mistum non posse constare ex infinitis. ¶ Animaduerte ꝙ Auer. in illa parte, & quia in demõstratione prædicta, soluit pulchras.q. prima est cur in declarando ratione cõi infinitum non esse, cœpit a misto, & probauit mistum nõ esse infinitum, facilius.n. probasset hoc de misto, si de simplicibus prius idem probasset. Secundo cur prætermisit declara- C re hoc de cœlo cũ cœlũ sit corpus simplex. ¶ Soluit primã ꝙ cœpit a cõposito seu misto, quia in eo est destructio corporum simpliciũ, & ita quasi bis probat nullũ corpus simplex posse esse infinitum semel probando mistum nõ esse tale, & semel ꝓ se. Ad secundam rñdet ꝙ de cœlo non prætermittit hanc declarationem, sed declarat de simplicibus & de cœlo, nullum tale eẽ infinitum. Ex his sequiẽ ꝙ non recto ordine processit Aristo. in hac demonstratione, quia ordo debuisset incipere a simplicibus.

¶ At vero neq; similare infinitũ cõtingit esse oẽ. Prio q̃dẽ: quia nõ est alius ꝓter hos motus. habebit igitur horũ vnũ. Si aũt hoc est: cõtinget aut grauitatem esse infinitã: aut leuitatem esse infinitã. Nam corpus quod circulo fertur: ipossibile est esse infinitũ. Impossibile est.n. quod circulo fertur: esse infinitum: nihil enim interest hoc dicatur. an cœlum infinitum esse dicatur. hoc autem impossibile esse demonstratum est.

Nã, at vero alia nec.

¶ Probauit infinitum non posse esse dissimilare siue mistum, D nunc probat illud non posse esse similare vel simplex, & hoc proponit, & inquit. At vero infinitũ ipsum quod supple ab antiquis dicitẽ omne, nõ cõtingit esse similare id est simplex. Probat primo, & sumit suppositionem positam, ꝙ vz nõ est alius ꝓter hos motus. vz a medio, ad mediũ, & circa mediũ. Ex hac infert, habebit igiẽ supple corpus illud infinitum horum trium motuum vnum. Vlterius arguit, si autem hoc est ꝙ supple illud corpus infinitum habeat horũ trium motuũ vnum, continget esse aut grauitatem infinitam, aut leuitatẽ esse infinitam. Nam si habet motum ad medium, est graue infinitum, si a medio erit leue infinitum, neq; supple põt habere motum circa medium, nam corpus quod circulo ferẽ, impossibile est esse infinitum. causa autem est vt ait, q̃a qđ circulo fertur. vz cœlum ipsum impossibile est esse infinitũ, & ita sequiẽ si cœlum quod circulo fertur non est infinitum corpus quod circulo ferẽ non est infinitũ, valet.n. quia nihil differt cœlum & hoc cœlum nihil etiã corpus quod circulo ferẽ. & cęlum ipsum, quare si impossibile est cęlum esse infinitum, impossibile erit corpus quod circulo ferẽ esse infinitũ. E quod autem cœlum nõ possit infinitum esse, superioribus lectionibus est probatum multipliciter. & hoc inquit. Nihil enim interest hoc.s. corpus quod circulo ferẽ infinitũ esse dicatur, an cœlum infinitum esse dicaẽ, quia idem est corpus quod circulo fertur, & cœlum, sicut idem est, cœlum & hoc cęlum. Hoc autem impossibile esse demonstratum est. Si igitur non põt illud infinitum moueri aliquo motu illorũ, igiẽ non potest esse in rerum natura aliquod corporum naturalium. Auer. autem vult ꝙ Aristo. nunc cõposuit demonstrationem ordine recto, & hoc fuit cã, quare iterauit illã, nã primo formauit eam ordine indirecto, nunc autem ordine recto. Que Auer. cõmẽ. 61. Secunda cã est quia ibi non comprehenderat cœlum, est igitur demonstratio secundum Auerroẽ, si corpus est infinitum, erit aut simplex, aut mistum, siue compositum, nõ mistum, vt supra probatũ est. nec simplex, q̃a vel mobile motu recto, aut mobile motu circulari. non mobile motu recto, q̃a vel ad medium, vel a medio. nõ ad medium, quia tunc dare- F tur grauitas infinita, nec a medio, quia dareẽ leuitas infinita. quæ sunt contra declarata, nec est mobile motu circulari, q̃a tunc esset simile corpori rotundo. i. eiusdem spẽi cum corpore, quod mouetur circa medium. At impossibile est corpus circulare moueri motu infinito. Nam corpus circulare ẽ finitæ reuolutionis, quia vnica reuolutione fertur in. 24. horis, vt probatum fuit. motus autem corporis infiniti est infinitus, & ita in secunda figura tale corpus non põt esse circulare, et ita patet ꝙ licet cœlum moueaẽ motu infinito secũdũ replicationem, tamen non moueẽ nisi motu finito vnica motiõe. & ꝓpterea qui dicit motum circularẽ esse infinitum, nõ loquitur proprie, sed sermo suus est similis in potestate vel virtute sermoni dicentis corpus mobile circulariter ut cœlũ eẽ infinitum, sunt.n. sermones similes, sed non in vniuoco, q̃a sermo dicens motum cęli esse infinitum, & cœlũ esse infinitũ, G intelligit secundũ durationẽ. sermo aũt dicens cœlũ esse infinitum simpliciter. intelligit secundum molẽ. ¶ Quo vero ad verba attinet, cum Aristo. ait. Hoc aũt ipossibile esse demõstratũ est. dupliciter exponit Auer. vno modo per hoc cœlũ: quia demonstratum est supra cœlum non posse esse infinitũ, quia nullo modo posset moueri. Alio modo intelligit per hoc, corpus infinitum in vniuersali, quia demonstratũ ẽ corpus infinitum nullo modo posse moueri.

¶ Præterea nec omnino infinitũ moueri cõtingit. Nã aut secundum naturam, aut ui mouebitur. & si ui: ẽt sibi inerit secũdũ naturam. Quare & locus proprius alius erit: ad quẽ feretur. Hoc autem impossibile est.

Præterea. At vero.

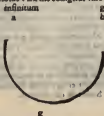
¶ Secudo arguit ex cõmuni rõne motus localis, & inquit. Præterea nec omnino aliquo motu infinitum moueri contingit, & probatur per rõnem cõem, quæ sumitur ꝑ diuisionem motus in naturalem & violentum, & inquit. Nam aut Expositio. H secundũ naturã, aut vi mouebiẽ. probat aũt ꝙ quouis modo moueatur, semper mouetur motu naturali, nam si motu naturali mouetur, moueẽ motu naturali, & si motu violento mouetur, etiam moueẽ motu naturali, quia si aliquis motus cui competit alicui corpori, oppositus illi competit naturaliter, vt superius diximus, quare quouis modo mouetur, non nisi motu naturali fertur. Quare sequitur ꝙ locus proprius alius erit, ad quem fereẽ; alius dico proprius & æqualis illi. Hoc autem impossibile est, supra.n. demonstrauimus talem locum nõ esse propriũ, q̃a ifinitũ oẽm locũ occuparet, si eẽt.

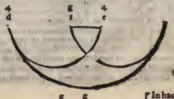
AVERROES autem ait. hæc est demonstratio alia a prædictis, & est ꝓpria corporibus motis recte, vt etiã expositor ait, & sic differt hæc demonstratio quatenus ꝓcedit per diuisionem cõem motus quæ est per violentum & naturalem. Hæc est prima differentia. Deinde tangit secundam, & inquit. Et quasi laborat in ea demonstratione, quam nunc facit, ad perficiendum ex diuisione motus illud quod non fuit positum in demonstrationibus prædictis, & sic differentia est ꝙ præsens demonstratio est sup- Que Auer. cõ. 62.

I pletiua eius quod deficit in prioribus, et declarat quomodo,
& inquit. Demonstrationes enim prædictę fundatę sunt su-
per hoc ꝙ corpus infinitum mobile in rectum impossibile
est moueri motu naturali. si enim moueretur motu naturali,
non mouebitur nisi per grauitatem vel leuitatem, quæ dici-
tur declinatio siue vis inclinatiua. declarat autem illud ꝙ
si moueatur per grauitatem aut leuitatem, necessariū est in-
ueniri illic grauitatem aut leuitatem infinitam, vbi demon-
strat hoc esse impossibile. Hæc fuit demonstratio, & quia
quis posset dicere forte illud tale mouebitur violenter, pro-
pterea dixit respondendo, ꝙ etiam sequitur ipsum moueri
naturaliter. ecce igitur quomodo demonstratio hec est com
pletiua priorum, & vniuersalior, & quia Aristot. in textu.
Dubi. Auer. inquit. Quare & locus proprius alius erit, ad quem fertur.
Vbi patet Aristot. per locum per quem, intelligere spatium
per quod mobile fertur. Ideo dubitat, & non inuenitur in
corporibus simplicibus hæc locorum differentia, sed vide-
mus ꝙ locus in quo mouetur terra siue per quem mouetur
terra violenter, est idem cum loco in quo mouetur naturali
K ter, quia motus naturalis & violentus non differunt pe-
nes spatium, sed penes modum tantum. i. terminos ad quos.
Nam motus terræ violentus & naturalis in aere sunt, sed si
fuerit ad superius, erit violentus, si ad inferius, erit natura
lis, & sic non est verum ꝙ locus per quem est motus violen-
tus differt a loco per quem est motus naturalis, cum ille sit
Solutio. vnus scilicet medium aere plenum. ¶ Soluit Auerro. & in-
quit. Sed tantum visum est ꝙ non intendebat, per locū mo
tus, locum in quo mouetur idest spatium, quod dicitur lo-
cum per quem vel in quo mouetur. Sed locum quo moue-
tur idest terminum ad quem, quasi igitur diceret. erit igitur
alter locus quo mouetur naturaliter supple a loco quo mo-
uetur violenter. nam locus quo terra naturaliter fertur est
medium mundi vel concauum aque. locus vero quo ipsa
fertur violenter est concauum lune, & supple hoc est impos
sibile, nam infinitum omnem locum occupat, & omnia lo
L ca erunt vnus locus. Hæc ex commento præsenti.

CIRCA CALCEM capitis præsentis solet dubita-
ri an impossibile factū sit possibile fieri hoc est verum quod
Quæstio si impossibile factū sit impossibile fieri. est impossibile esse factum, sit impossibile fieri. & videtur ꝙ
sic, nam motus cęli est impossibile factum, quia nunquam
erit verum de eo ꝙ sit factus, cum sit æternus, & tamen po-
test fieri, immo esse suum consistit in fieri. ¶ Præterea ar-
guit Ioannes, fieri est prius & vniuersalius facto, igitur stat
aliquid fieri quod non est, nec erit factum. ¶ Insuper dan-
tur instantiæ, nam continuum potest diuidi in infinitum, &
tamē nunquam potest esse diuisum in infinitum. ¶ Adhuc
gigantes cęperunt turrim construere, vt Iouem debellarent,
vt poetę & philosophi etiam concedunt, nunqoam tamen
talis turris fuit facta. ¶ Rursus aliquis mouetur ad omnes
scientias, & tamen ad eas omnes nunquam potuit esse mo-
tus. ¶ Vltimo omne quod fit potest impediri. igitur non om
Quæ Ioā. in quōnibus ne impossibile factum est impossibile fieri. ¶ Quidam re-
M spondet propositionem Aristotelis esse intelligendā in actio-
nibus naturalibus, & artificialibus, & ijs quæ fiunt secun-
dum rectam imaginationem. Quod in actionibus natura
libus declaratur, vt inquit expositor. quia natura nihil fa-
cit frustra. esset autem frustra si moueretur ad id, ad quod
est impossibile peruenire. ¶ Auerroes autem com. 58. in-
quit. Omne motum secundum rectitudinem non mouetur
nisi ad aliquid, ad quod cum peruenerit, quiescat, nisi mo-
tus eius esset ociosus. Ex his colligitur hæc ratio, in actioni
bus naturalibus si finis est impossibilis, ordinata etiam in fi- N
nem sunt impossibilia, & econtra. nam si ordinata in finem
essent possibilia, & finis impossibilis, tunc esset frustra quod
in finem ordinatur, in quem non potest peruenire. vt secū
do physicorum colligitur, & quia factum esse est vt finis, &
fieri, vt ordinatum in finem. si igitur aliquid est impossibile
esse factum, erit impossibile fieri. Quod etiam valeat in ar-
tificialibus actionibus declarant ex eo quia actio artificialis
imitatur actionem naturalē. & ita videt eodem modo in v-
trisque, ꝙ si aliquid est impossibile factū erit impossibile fie-
ri. Simili mō patet propositio in actionibus, que proficiscun
tur imaginatione recta, est enim imaginatio recta velut ars,
quare si in artificialibus actionibus aliquid est impossibile fa
ctum, etiā erit impossibile fieri. Sed in erronea imaginatio-
ne propositio non valet, quia talis imaginatio potest incipe
re ꝙ non pōt perficere, vt gigantes credentes scādere olym
pum cęperunt turrim cōponere, quā non perfecerunt. ¶ Ego
vero dico propositionem habere locum in actionibus natu- O
ralibus, vt recte isti dicunt & Auer. com. 58. verificat hāc in Quæ mediocris opinio.
omnibus prædicamentis, est enim hic sermo susceptus ęqua
liter in qualitate, quantitate, loco, & 1, nibusque prędica-
mentis. ¶ Secundo dico hāc valere in arte cuius finis est o-
pus, & non operatio, incipit enim rhetor ꝑsuadere & si nun
quam persuasit, & tū non frustra egit, quia nihil prętermisit
de requisitis in arte, cā est quia eius finis non est opus, sed be
ne dicere, quod est operatio. similiter medicus non frustra e-
git, si non induxit sanitatem, & tū cępit curare. quia finis me
dici non est sanitas, sed bene curare. patet igitur propōnem
non habere locum in omnibus artibus, sed quarum finis est
opus, & non operatio, simili modo de imaginatione est di-
cendum, est. n. imaginatio velut ars. ¶ Sexto physicorum
vero Arist. aliter verificat propositionem. ait. n. dupliciter a-
liquid esse impossibile fieri, aut ratione fieri, vt cęlum dici-
tur diuidi, quia id fieri nequit per se rōne fieri. Aut ratione P
facti, vt si diametrum cōmensuratum esse costę esse posset,
iam commensurari posset. Verum solutio prior est clarior. Te. co. 93
¶ Ad rationes ad primam dico ꝙ motus cęli secundum nu-
merum est possibile fieri & possibile factum, quia reuolutio
diurna potest fieri, & potest esse facta. Sed secundum speciē
est impossibile fieri ¶ Ad secundum dico ꝙ prius est 2x ab-
solutum, & ordinatum ad posterius, tunc dico prius absolu-
tum posse fieri sine posteriori, non aūt prius ordinatū in po-
sterius quale est fieri respectu facti, ¶ Ad tertium dico ꝙ
continuum potest diuidi in infinitum secundum actum im-
perfectum & potest esse diuisum in infinitum secundum
actum imperfectum. ¶ Ad vltimum patet solutio. nam gigā
tes cęperūt facere turrim imaginatione corrupta, & nō ima
ginatiōe recta, iō nō peruenerūt ad factū. Hęc pauca de qōne.

¶ Quod autem oīno impossibile sit infinitū pati aliquid
a finito, vel agere in ipsum finitum, ex hisce perspicuum
erit. Sit igitur infinitum ī quo est a finitum vero in quo
est. b. tempus autem in quo mouet aliquid, aut est mo- Q
tum, in quo est. g. si igitur ipsum. a ab ipso. b calefactum
est, aut pulsum, aut aliud quid passum, aut etiam quod-
cunque motū in tempore in quo est. g. Sit illud. d. ipso b.
minus. Atque minus æquali in tempore minus moueat.
sit aūt in quo est. e. ab ipso. d. alteratum. Quod igitur est
ipsum. d. ad ipsum. b. ipsum. e. erit ad aliquid finitum.

¶ In hac

Expositio.

A ☞ In hac parte probat non dari infinitum ratione communi .s.accepta ab actione & passione, quæ sunt in alteratione, & cōponitur sic in barocco, omne corpus sensibile est actiuum vel passiuum, vel vtrūq;. Infinitum non est actiuū nec passiuum, nec vtrūque, igitur infinitum nō ē corpus sensibile, & ita non datur. Quod infinitum nō sit passiuum, ostenditur. & primo q̄ finitum non agat in corpus sensibile infinitum, quia sequeretur aliquid finitum in eodem tempore mouere corpus finitum, quo mouet infinitum, & probatur ponendo infinitum passum esse .a. finitum quod agit, esse .b. & volo ipsum .b. agens esse virtutis actiuę vt octo, per quam agat in .a. in tempore .g. est enim oīs actio in tempore, quare illud sit .g. Vlterius accipio aliud agens quod in virtute sit minus ipso .b. vel eius pars v3 vt quatuor, ita vt .b. sit duplū ad .d. sitque etiam aliud passum ipsi .d. correspōdens .e. quod Auer. appellat .h. sitque virtutis passiuę vt quatuor ēt in eodē tempore .g. Rursus sumo aliud passiuum v3 .z. vt Aue. īquit. quod sit in tanta proportione ad .b. in quanta est .b. ad .d. hoc est in dupla, ita q̄ sit virtutis passiuę vt octo. His sumptis ar-

B guitur, vt .b. ad .d. ita .z. ad .e. igitur cōmutatim vt .d. mouet .e. in tempore .g. vt sumptum est, ita .b. mouebit .z. in eodem tempore .g. Sed in hoc eodem tempore positum erat .b. mouere .a. igitur finitum eodem tempore aget in corpus īfinitū, quo agit in corpus finitū, & ita aget in .a. & .z. quod erat probandum, hūc ī modum expositor et Simplicius exposuerūt. Auer. aūt diminute cōmentatur. Inquit Quod autē oīno impossibile sit infinitum pati, aut agere aliquid in corpus infinitum, ex hisce, q̄ dicemus, pspicuum erit, & primo probat q̄ corpus infinitum non possit pati a corpore finito. & inquit. sit igitur infinitum in quo est .a. finitum uero sup. agens, in quo est b. & quia oīs actio est in tempore, sit tempus in quo finitum mouit aliquid, & infinitum est motum ab illo, ī quo est .g. Vlterius inquit. si igitur ipsum .a. ab ipso .b. calefactum est, aut pulsum, aut aliud quid passū, aut etiam qualitercūq;

C vel quodcunque motum in tpe in quo .g. sit illud .d. ipso .b. minus, uidelicet vel eius pars, vel aliud, modo sit minus, & supple volo q̄ ipsum .d. minus ipso .b. moueat aliquid aliud minus sibi correspondens, & sit illud .e. ab ipso .d. alteratum, vel alio modo motum. quibus arguit, quod igitur est ipsū .d. ad ipsum .b. ipso .e. erit ad aliquid aliud finitum .v3 .z. igitur permutatim vt se hz .d. ad .e. ita .b. ad .z. sed .d. mouet .e. in .g. tēpore, igitur .b. mouebit .z. in .g. tempore, & in hoc mouebat .a. corpus infinitum. igitur eodem vel ęquali tempore mouebit .b. corpus finitum, quo mouit infinitum. ☞ Auer. autem primo introducit textum, & ordinat demonstrationem, & inquit. hec est demonstratio vniuersalis oībus corporibus rectis, & rotundis, & simplicibus, et cōpositis seu

Quæ Auer. com. 63.

E mixtis, & componit illam dicens. Omne enim corpus, aut est agens, aut patiens, aut vtroque participans. Hac propositione supposita potuit declarare corpus infinitum nō esse. Nam composuimus q̄ omne corpus, aut est actiuum, aut passiuum, aut actiuum & passiuum simul, & cum posuit q̄ corpus infinitum īpossibile est agere, aut pati, concludetur in secunda figura q̄ nullum corpus est infinitum. ☞ Deinde declarat quales sint propositiōes huius syllogismi. & īquit. & quia propositio dicens, q̄ omne corpus, aut est actiuum, aut passiuum, manifesta est per se, nam corpora cęlestia videntur agere in ea, quę sunt hic sub eis. hæc aūt videntur agere & pati inter se, & sic maior patet, qualis autē maior sit. inquit. & altera propositio non est manifesta. s. dicens, q̄ infinitum īposibile est aut agere aut pati, ideo supple declarabit maiorem, & ponit ordinem, & inquit. Hęc aūt propositio dissoluitur in duas, quarū vna est q̄ infinitum īpossibile est pati. Alia q̄ infinitum īposibile est agere in rem finitam, ideo incipit declarare propōnem dicentem q̄ corpus infinitum īpossibile est pati a finito. Addit q̄ vtriusq; **F** questionis vel propositionis diuise. i. prime propositionis & secunde accipit eadem exempla, hoc est easdem litteras vniuersales, non dico numero easdem. & diuisit demōstrationē. ☞ Hęc Auer. quo ad demōstrationis īntroductionem, & quia Auer. ponit ordinem in demōstratione, & vtitur quibusdam verbis obscuris, ideo lege uerba eius sic, & cum posuisset propositionem, quā intendebat destruere, coniungit illi propōnem possibile hoc .s. vt aliud corpus sit finitum, & minus corpore finito quod est .b. quod aūt sit .d. & sic vult Auer. q̄ prima verba Aristotelis sonent propōnem quam intendit destruere v3 q̄ infinitum patiatur ab ipso finito, & vult q̄ hinc addat vnam possibilem. v3 q̄ .d. minus ipso .b. agat in .e. vel .h. vt exponit ipse, & vult hanc possibilem esse talem q̄ non cōtingat ex illa per se accepta aliquod impossibile, alter esset impossibilis, & addit q̄ cum posuit hoc possibile, posuit, quod sequitur ex illo, posuit enim q̄ qualis est propositio ipsius .b. ad .d. talis ē proportio ipsius .z. ad .h. vel .e. quo supplero patet tota demonstratio, ex quibus **G** patet secundum Auerro. q̄ demōstrationi Aristotelis est supplendum, & sic textus pręsens diuiditur a sequenti.

☞ Sit igitur æquale quidem in æquali tēpore alterās æquale. Minus autem in æquali minus. Maius etiam maius tantum videlicet quantum maius proportionale est ad minus. Nō ergo īfinitum ab aliquo finito in aliquo tempore mouebitur. Nam aliud minus in æquali a minori mouebitur: ad quod quidem finitum proportionale est. infinitum enim ad finitum in nulla proportione est.

D

infinitum
a

finitum
æquale
b

æqualia

g g

finitum maius
d

minus æquale
z

maius
e

minus
f

H

g g

Expositio.

☞ Textus iste est obscurus, & quid velit facere, non satis patet, fortasse enim textus diminutus est, & dependens a priori textu, qui deficit in lib. græcis quos habemus. Sed vtcunque sit, expositor resoluit textum in duas suppositiones, ex quibus deducit rationem superius inceptam. Ego vero resoluo textum in vnam suppositionem, & ex illa deduco aliam rationem suppositio est si aliquid agēs ęquale mouet aliquod passum sibi ęquale in ęquali tempore, hoc est in certo tempore, quod sit æquale a prin° actionis in finem. Minus agens illo ęquali mouebit passum minus eo quod mo-

I uebatur ab agente ęquali in eodem æquali tẽpore, & agens maius etiam illo agente æquali mouebit passum maius eo passo æquali, quod mouebatur ab agente æquali in eodem æquali tempore. Addit modo. vʒ agens maius hẽat eandem proportionem ad suum passum, quam habebat agẽs minus ad suum, & sup. agens ęquale ad suum. Nã si proportio omnium illorum ad sua passa sit ęqualis tempus quo mouebunt illa, erit æquale, est igitur suppositio tribus agentibus existentibus, quę ad sua passa habeant proportionem ęqualem omnia illa mouent in æquali tempore. ⁋ Quo vero ad verba attinet, dobitabis primo quo modo æquale potest alterare ęquale. cum ab æqualibus non perueniat actio.

⁋ Secũdo æquale ẽt inæquale dicuntur ad aliquid. Ideo quę tes respectu quorum dicetur æquale. ⁋ Dici potest ad primũ per ęqualia non intelligere Arist. secundum gradum, et virtutem, sed secundũ genus. vʒ ꝙ ambo sint ęqualia secundũ rationẽ finiti, ita vt non sit agens finitum & passum infini-

K tum, vel econtra. ⁋ Ad secũdã dico ꝙ dicitur æquale respectu maioris & minoris, & sic Aristo. imaginatur ꝙ si aliquod finitum mouet aliquod finitum in æquali. i. finito tempore, agẽs maius illo mouebit passum maius passo priori, modo habeat ad ipsum æqualem proportionem, & agens minus mouebit ẽt passum minus, modo vt supra seruet proportio ęqualis, & hoc ait. sit igitur equale quidem in æquali tempore alterans æquale. verbi cã. b. alterans z. in tempore. g. hæc enim æqualia sunt quoniam omnia sunt finita, minus autẽ in æquali mouebit minus, vt. z. mouebit. f. & maius etiam maius in ęquali tempore, vt. d. mouebit. e. tantum. videlicet dico maius quantum maius proportionale est ad minus. i. ad suum passum, quod est respectu agentis minus, quasi dico suppositionem hanc veram eẽ modo seruetur ęqualis proportio agentis ad passum in omnibus, & ideo potest exponi tantum. vʒ dico maius, quãtum agens maius ꝓ-

L portionale est ad agens minus, & sic debet seruari proportio æqualis ex parte agentium, & similis est parte patientum, ita vt qualis proportio sit agentis maioris ad agens minus talis sit patientis maioris ad patiens minus, seruata enim ęquali in omnibus proportione omnia mouebunt in ęquali tempore. vʒ i g. tempore. Ex hac suppositione infert. non ergo infinitum ab aliquo finito in aliquo tempore mouebitur. vʒ. a. ab ipso. b. Nam si in aliquo tempore mouebitur, sit illud. g. hoc autẽ quod sit impossibile, ostendit, nam aliud minus illo infinito mouebitur in ęquali a minori agente, ad quod quidem finitum proportionale est. deductum est hoc superius, quia accipi potest vnum agens minus ipso. b. & suum passum mouebit in g. tempore, vt per suppositionem patet, & ita sequitur aliquod finitũ mouere aliquod finitum in æquali tempore, quo finitum mouet infinitum. Hoc autẽ esse impossibile ostendit, quia inter duo finita ẽ proportio, sed infiniti ad finitum nulla est proportio, & sic patet infinitum non posse pati ab agente finito, hoc pacto. uidetur mihi textus clarus.

Quę Aue. cõm. 64. AVERROES autẽ obscure loquẽs resoluit textũ in sex suppõnes quas valde cõfuse ponit, & ponit primam di-

M cẽs quia videmus ꝙ agentia æqualia in patientibus ęqualibus agunt in omnibus partibus illorum in tempore æquali, ita vt totum agat in totum, & pars in partem in æquali tẽpore. hoc est prima suppositio. ⁋ Deinde ponit secundam dicens, & videmus maius agens agere in patientia æqualia in eodem tempore magis q̃ agens minus agat in eadem, & agens minus agere minus in illa q̃ supple agat in eadem agens maius. est igitur secunda suppositio quãdo aliquod passum patitur a maiori & a minori agentibus, magis patitur a maiori q̃ a minori, ita vt ĩpossibile sit ęq̃liter pati ab vtroque & addit. 3, & inquit. Et similiter patiens maius patitur ab agentibus æqualibus minus. sup. q̃ ab agente maiori, & patiẽs minus patiť ab agẽte æquali magis q̃ sup. patiť ab agente minori. est igitur tertia suppositio lʒ idem agens agat in duo passa inęqualia, minus tamen agit in passum æquale vel maius quam agat in passum minus, vel

melius passum ęquale patiens a pluribus agentibus. magis patitur ab agente maiori q̃ ab æquali, vel minori, & magis ab æquali q̃ a minori, hæc tertia suppositio. ⁋ Deinde ponit N quartam. & inquit. Et tunc contingit ex hoc ꝙ cum ab agentibus diuersis patiantur diuersa patientia, ꝙ proportio agentium ad agentia sit sicut proportio patientium ad patientia. est igitur quarta suppositio qualis proportio est passorum inter se talis est agentium. ⁋ Sed quia hæc quarta suppositio potest esse falsa, & habet instãtia, ideo subdit. 5. quasi sequentem ex dictis, & inquit. Quo modo autem ex his fundamentis positis, declaretur quod intendit declarare apparet sic, & ita subscribit quintam suppositionem, cum. n. ponimus ꝙ agentia æqualia agãt in patientia ęqualia eadem actione eodẽ tpe, apparet ex hoc ꝙ agentia æqualia, quorũ ꝓportio adinuicẽ, ẽ sicut patiẽtiũ adinuicẽ, agãt actiones æq̃les i tpibus æqualibus, est igitur quinta suppõ ꝙ quando est agentium & patientium æqualis proportio, actiones sunt ęquales & in partibus æqualibus, & secundũ proportiones agentium atque patientium sese excedentes. ⁋ Sed occurres O quia videtur ꝙ quarta & quinta suppositio non habeant locum nisi quando agentia & patientia sunt æqualia secundũ proportionem, & ita non erit regula uniuersalis, vnde sequit. Agentia. n. æqualia, & patientia ęqualia sunt huiusmodi. s. ꝙ proportio agentium adiuicem est sicut proportio patientium adinuicem quare suppositiones non videntur vniuersales. ⁋ Respondet & inquit. Sed tamen ista sunt in æqua proportione, alia autem in alijs proportionibus, & cũ hoc vel hæ suppositiones apparent in vno modo. i. specie modorum proportionalium, apparebit in alijs. q. d. ꝙ quarta & quinta suppositio habet locum in agentibus & patientibus, in quibus est proportio æqualitatis, vt dictum est, sed debet eo- P dem modo intelligi in alijs speciebus proportionis. Nã quando inter agentia & patientia est consimilis proportio geometrica, etiam in effectibus, seu actionibus erit consimilis ꝓportio. verbi causa, sit. a. agens vt. 12. & . b. agens vt. 8. & . c. agens, vt. 6. dico ꝙ si sint tria alia passa. e. vʒ. f. g. consimilia in proportione minoris inęqualitatis, ut. e. ut. 6. f. ut. 4. g. vt tria, actio ipsius. a. in. e. erit in simili proportione ad actionẽ ipsius. b. in. f. & similiter in alijs, quare quãdo inter agẽtia & patientia est consimilitudo in proportione, uel uniformitas proportionum, & in actionibus erit hæc uniformitas, vt patet. ⁋ Deinde ponit sextam suppõnem. & inquit. Et cum inquã ita sit, manifestum est ꝙ quærenda est eius conuersa, & est ꝙ agentia & patientia, quæ supple agunt & patiuntur in temporibus æqualibus, sunt proportionalia, & dr̃ hęc cõuersa, pro quanto conuertiẽ in illã priorẽ, sequiť. o. hæc agunt in ęqualibus temporibus, igitur sunt proportionalia, & similiter valet hæc patiunť in tẽporibus æqualibus, igitur sunt ꝓportionalia. est igitur suppositio qualis. est proportio inter passa, talis est inter agentia, probat hanc Auer. in terminis, dicamus ergo q̃m ita est. verbi gratia. ponamus duo agẽtia, quorũ alterũ sit. a. alterũ aũt sit. b. & sint duo patiẽtia, quorũ Q alterum sit. c. & alterum sit. d. tangit secundã partem casus. & inquit. Et ponamus ꝙ totum. c. patiatur ab a. & totum. b. patiatur ab ipso. b. in eodem tpe, & sit tps g. dico ergo ꝙ proportio agentis ad agens est sicut ꝓportio patiẽtis ad patiens, hoc est ꝙ proportio ipsius. a. ad ipsum. b. est sicut proportio ipsius. c. ad ipsum. d. & econuerso, & hæc est suppõ, posito casu in terminis, probat illã. & inquit. Et demonstratio eius est sic, quia si proportio ipsius. a. ad. b. nõ fuerit sicut ꝓportio ipsius. c. ad ipsum. d. sit ergo aut maior aut minor. Auer. non probat illã eẽ minorẽ, sed illã non eẽ maiorẽ, q̃m eadem est rõ, & inquit. Si igiť ꝓportio ipsius. a. ad. b. sit maior quã sit ꝓportio inter. c. & . d. quæ sunt passa. Secemus ex ipso. a. agente aliquid vt tm̃ quãtũ excellit, ita ut illo ablato sit æquale ipsi. b. & uocetur. a. h. erit igiť ꝓportio ipsi. a h. ad b. qualis ẽ inter. c. & . d. quia iã fcã est resecatio, quare passio siue effectus ipsius. c. ad. a h. & ipsius. d. ad. b. erit i eodẽ tpe. Vñ rõ Auer. est sicut se hẽt. c. ad. d. ita a h. ad. b. ergo ꝓmutatim sicut. d. patiť ab ipso. b. in tpe. g. ita. c. patietur ab. a h. i eodem

Agentia patien.

12	a	e	6
8	b	f	4
6	c	g	3

a b g b c d

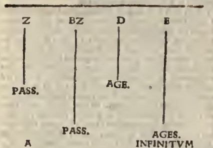
A eodē g.tpe,sed positū est.c.pati ab.a.in tpe.g.& etiā.c. patitur ab.a h.in eodem tpe,quod quidē.a h.est agens minus ipso.a.sequitur quod idem passum vel ęquale ęquali in tempore patieē ab inæqualibus agentibus,quorū alterū maius, alterū minus erit,quod ē cōtra secūdam suppōnem, & iō vt dicit Auer. Arist.posuit q maius agit actionē maiorē in eodem tpe quā agat minus in idem patiēs,quę fuit secūda suppositio. ℣ Deinde Auer.declarat quō & quas suppōnes Aristoteles accepit ibi.Et Arist.quasi fuit cōtentus , & vult q Arist.non accepit has quinque suppōnes in forma,sed solum duas.videlicet primā & secundā,cęteras omisit, & addit q licet has omiserit,nō tñ penitus omisit , cum partim posuit, & partim non,& ita pōt dici q posuit illas Secundo addit q demonstrationem hāc ēt non posuit,sed fuit cōtentus positione istarū suppōnum,& nō curauit cōponere rōnem,quę rō procedit a cōmutata proportione,vt fecimus, & Aristo. omisit cōmutatā proportionē,quia solū deducit ad hoc q ē
B venire ad passum.z.qđ habet ꝓportionē ad.h.qualē hēt.b. ad.d.& nō progreditē vltra. ℣ Deinde Auer.format rōnē ibi. Cum.n.ꝑmutauerimus. Vbi aiaduerte q Auer. accipit lrās omnino diuersas ab eis,quæ accepit in probōne quītæ suppositionis.i.opposito mō,licet illasmet,nam in quinta suppositione lrē sunt.a h.b.c. d.& tempus.g.in demonstratione aūt lrē sunt.a.b.d.h.z.sed agens suit.b.& agens aliud.d.passa vero fuerunt.a.h.z.In demonstratione quintę suppōnis. a.&.b.fuerunt agentia.c.d patientia. At in ista proportiōe cōmutata,quā facit ad probandū primā pṫē minoris vtitur quatuor lrīs.a h.b.c.d.iuxta quas arguitē,sit.c.agens virtutis vt octo,&.d.agens aliud virtutis,vt quatuor, iter quæ erit proportio dupla,sicque patiens rñdens.c.ipsi.a h.& patiens rñdens ipsi.d.sit.h. Tunc arguitē.a h.est passum infinitū , & c.agens in.a.reseco ab.a h.vnum aliud passum & sit.h.ī qđ agat.d.& tale.h.sit vt quatuor,& tunc reseco ab.a h.vnum aliud passum.f.b.& sit in dupla ꝓportione ad.h.in qua erat
C c.ad.d.tunc arguitur sicut se habet.c.ad.d.ita se hēt.b.ad.h. igitē permutatim,vt se hēt.h.ad.d.ita.b.ad.c.sed.d.agit in.h. in tpe.g.ergo.c.aget in.b.in tempore g.sed tali tēpore egit c.in.a h passum infinitū.igitē idē agens pōt agere in duo passa quorū alterū est finitū,& alterū est infinitū,in eodem vel ęquali tpe æqualem actionem,quod est cōtra suppōnes , & sic patet qualiter Auer.permutauit lrās. Tu vero rōnem sic compone,cætera quæ scribit Auer.sunt clara.

Præterea At vero

℣ Præterea neque infinitū vllo in tpe mouebit finitū. Sit .n.infinitum in quo est a.finitū aūt .b. tps in quo est .g. igitē.d.in g tpe minus ipso.b.mouebit.Sit illud .z. quod igitur est.b.z totum ad z.hoc est.e.hñs rōnem ad.d.Mouebit ergo.e.ipsum.b.z.in tpe.g.finitum igitur atque infinitum ęquali in tempore alterabunt:quod quidem est impossibile supponebatur.n.maius in minori alterare:sed
D semper tps sumptū idem faciet quare nullum erit tēpus ī quo mouebit:non.n.fieri pōt,vt tempore infinito moueat aut etiam moueatur:finem enim non habet . Actio autem atque passio habent.

Quod Sed Alterare verbum additum Batm at vero Expositio.

℣ Auer.hunc textū exposuit in cōmento p̄cedenti,pṫe videlicet illa.Et manifestū est ex his,Nos vero cum Simplicio,et expositore dicimus q Arist probat conuersam.vʒ q infinitum vllo in tempore mouebit finitum,& hoc ꝓponit dicēs. Præterea.neq; infinitū vllo in tpe mouebit.sup.motu alterationis vel alio quauis motus spē finitū ipsum.Hęc est cōclusio atque intentio ℣ Probat quasi arguens quia si infinitum poterit alterare rem finitam.Tunc idem passum æque velociter posset ab infinito & a finito alterari , probat autem cōsequētia dicens.Sit.n. infinitū in quo est.a.finitū autē qđ alteratur,sit in quo est.b.& quoniam omne quod alteratur, in certo dato tempore alteratur,sit tps,sup.in quo alterat̄,id in quo est.g.b.igitur alterabitur ab ipso.a in.g.tpe . Ex hoc infert vnū aliud ad ꝓpositionem,& inquit.igitur .d. sup. agens mouebit aliquod aliud minus ipso.b. & sit illud .z. qđ

E

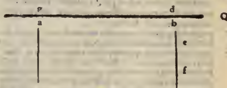
F

est minus ipso.b,tenet consequentia,quia per.d. Arist. intelligit aliquid ipsius.a.mouentis,& per.z.intelligit aliquid ipsius.b.moti.quare sequitē ipsum.d.mouere in eodē tpe.z.qđ est minus ipso.b.moto.est igitē secunda pars casus q ponatur d.vnū agens finitum alterare vnū passum minus ipso.b. qđ sit.z.in tempore ęquali.vʒ.g.& hoc est bene possibile, quia per suppōnes in eodē tempore minus agit in minus , & maius in maius,& æquale in suū æquale. Tertio subintelligit q sit vnū aliud agens finitū quod se habeat ad ipsum.d . agēs in ea proportione qua se hēt.b.passum ad.z.quod quidem vocetur.e.Hoc stante patet q.e.agens mouebit.b. passū finitum ęquali in tempore quo.d.mouebant.z. nam æqualis ē proportio agētium & passorum,sed.d.mouet.z. in tempore quo.a.infinitum mouet.b. passum vt in tempore.g.igitur.e.
G quod est agens tertium finitum mouebit b. passum finitum æquali in tempore quo illud mouebat.a. Vñ sillogysmus est vt.z passum ad.b z.passum,ita. d.agens ad .e. agens , patet per casus positos.igitur permutatim, vt.z.ad d.ita . b z.ad. e.sed.z.mouetur ab ipso.d . in.g. tempore,igitur.b z.mouebitur in.g.tempore ab ipso e.sed in.g.tempore.b z.mouebatur ab agente infinito . igitur idem passum æquali in tempore alterabitur a duobus agentibus, quorum alterum est finitū, & alterum est infinitum, Inquit. Quod igitur est.b z. totum ad.z. idest quam proportionem hʒ.b z. ad.z.hoc est hñs rationem. sup d.agens ad e.quod est dicere , vt.z.ad.b z.ita. d.ad.e. & sup.tu , sed z . mouetur ab ipso.d.in.g.tempore , igitur b z mouebitur ab ipso.e.in g.tempore,& hoc inquit . mouebit ergo.e.agens tertium , ipsum.b z passum primū in tempore.g.& tunc dat vltimum consequens dicens.finitum igitur atque infinitum ęquali in tempore alterabunt.sup. idē passum.vʒ.b z.ipsum , quod quidem . vt inquit est impossibile,supponebatur enim maius alterare idem passum in mi-
H nori tempore , & quia aliquis posset dicere tempus illud nō esset.g.quo.a.mouet.b.sed esset aliud, addit . sed semper tēpus sumptum supple quod vis aliud idem faciet ad propositionem , quare siue accipiatur g. siue . f. siue quoduis aliud tempus , semper sequetur idem impossibile , & propterea infert quare nullum erit tempus in quo mouebit, nullum vʒ determinatum, quia nec hora , nec dies,nec annus. Sed dices concedo nullum esset tempus finitum quo .a.mouebit ipsum.b. sed bene esse pōt tempus infinitum , agens enim infinitum non mouet nisi tempore infinito , contra obijcit Aris.& inquit.Non enim fieri potest vt tempore infinito moueat,aut etiam moueatur infinitum ipsum,quia tēpus infinitum finem non habet , actio autē atque passio habent.sup.finem.dictum est enim oēm alterationem fieri certo tempore , & nullam alterationem esset tempore infinito, vt patet.6.phy.patet igitur infinitam virtutem in nullo tempore posse alterare passum finitum . ℣ Quo vero ad verba attinet debes scire q Aris.in prima parte casus p.b. itelligit idē quod p.b z.ī secūda pṫe casus.Nā ī secūda pṫe casus .z. ē

I aliqd ipsius b.& ita ipsum.b.erat totum.b z.& p cõsequens
idem est.b. &.b z in verbis Aristotelis.
VNDE AVE.iquit.& ponamus aliud corpus scilicet.
d quod agat in corpus .b z.finitum,in quod egit.a.infini-
tum in illo eodem tẽpore.vz.c.necessario. igitur erit actio.
d.in minori. vt passo actione ipsius .a.cum.d.sit finitum .a.
autẽ infinitum q d.quod .d.in alteram partem ipsius.b. z.
non in vtranque.ver gratia.aut in partem.b.aut in partem.
z.¶ Deinde Auer.componit in textu rationem a pmutata
proportione, vt nos fecimus,verum in ia: linea locat .a h.ẽ
enim a h.idem quod.a. vt diximus de.b z.& de .b. Arguit
enim vt.z.ad.b z.ita.d.ad.h.vel.e.igitur permutatim vt.z.
ad.d.ita.b z.ad.h.sed.z.patitur ab ipso .d. in.c. vel.g.tem-
pore igitur.b z patitur ab.h.in.g. vel .c. tempore , sed in.c.
vel.g.tempore.b z.patiebatur a toto.a h . igitur idem pas-
sum patitur a duobus agentibus , quorũ alterũ est finitũ,&
alterũ ẽ infiᵐ. ¶ Quo aũt ad verba attinet. Auer.inquit.& ,p
K portio que cecidit I litteria i libro a quo trãstulimus nũerũ ẽ
conuersa.posuit eni propotionem maioris patientia ad mi-
nus patiens,quia dixit in nostris libris,vt.b z . totum ad . z.
& ita posuit proportionem maioris patientis ad minus pa-
tiẽs esse sicut proportionem minoris agẽtis ad maius agens,
& hoc(vt dicit) non potest esse quia proportio maioris ad
minus non potest esse vt proportio minoris ad maius,&
tu intellige hęc Auer.dicta in libris suis,quia in nostris Aris.
ponit proportionem maioris passi ad minus , & maioris a-
gentis ad minus tñ Auer. inquit imo opem ponere propor-
tionem minoris patientis ad maius patiens , vt.z . ad.b z. eẽ
vt proportionem minoris agẽtis ad maius agens , & postea
commutare proportionem ab ipso.z.ad.d.& inferre ad pro
portionẽ totius b z.ad.e. vel.h.et addit. agens enim maius.
vt.e.aut.b. est ignotum quod vult inuenire p proportiõem,
Digressio Auer. & ita Auer.vult q syllogismus iste sit hoc pacto , vt . z . ad
b z.ita. d.ad.e.vel.h.igit permutatim,vt.z.ad.d.ita. b z . ad
L e.vel.h.sed.z.alteratur ab ipso.d.in.g. vel.c. tempore. igitur
b z.alterabitur ab ipso.e.vel.h. in .g . tempore. Sed hoc eodẽ
tempore.b z.alterabatur a toto.a b.vel. a e. igitur idem pas-
sum alterabitur a duobus agentibus,quorum alterum est fi-
nitum,& alterum infinitum. Ea quibus patet q i tex. nostro
est trãspõ omnino,qua textus noster procedit ab ipso.b.z.ad
z.&ab ipso.e.ad.d.& debet eẽ totum conuersum. ¶ Deinde
Auer.ibi.[hoc enim non contingit] aliquantulum digredieñ
do dubitare videtur contra verba Aris.ait enim actionem
& passionem habere finem , & non dico quę sint illę . &
in quo genere modo hoc dcm̃ non contingit nisi in his quę
sunt pter motum situalem, & in localibus etiam in motu re
cto,& ita videtur eodem motum habere finem solum de nõ
localibus,& de localibus,de rectis tãtum. Iam enim declara
tum est q primum mouens tempore infinito mouent , nam
vtilitas huius motus circularis ęterni , quo mouet primum
mouens , est continuatio & ppetuitas eẽndi,quam res mu
tales acquirunt in spẽ,pp motum eni solis in obliquo circulo
M fiũt generationes & corruptiones, & ęternitas in spẽ qua-
propter necesse est vt motus illa sit infinitus. Quare dictum
Aris.non est vniuersaliter verũ, quum ait nullũ mouens mo
uere actione vel passione in tẽpore infinito. ¶ Rñdet Auer.
& inqt.Sed tñ declaratũ est q impossibile est vt tale mouẽs
sit corpus qm̃ si mouens tempore infinito esset corpus , mo-
ueret in nullo tempore, vt dcm̃ est in vltio.8.phy.Ea his col
ligit intellectum verborum Aris .et inqt Intentabat enim q
impossibile ẽ ponere corpus infinitum,vt moueret aliquod
finitum in tempore infinito.i.agere in idem nũero tempore
infinito, & ita vult q loquaẽ in corpibus , & de motibus
pter localem,qm̃(ut inquit)si gñandum est,nõ cõplebiẽ sua
gñatio,& si afficiendũ est,nõ cõplebiẽ sua qualitas,& si mo
uendũ sup. motu augumẽtationis nõ perueniet ad finẽ , quẽ
intentabat.& addit. q hoc sequitur I corpore cęlesti sicut &
in aliis.s.q est ipossibile , vt corpus cęleste moueat aliquod
ens ex his quę sunt sub eo tpe infinito.ver.gra. aliquod in-
diuiduũ.10.pñtorũ.& hoc est verũ vniuersaliter de oi motus

spẽ.Cęlũ.n.nõ põt aliqd idiuiduũ.10.pñtorũ alterare,vel au N
gere,vel gñare,vel localiter mouere tpe ifinito,secus de mo
tu cęli qa motus cęli ẽ actio,q nõ recipit affectiões.i. termi-
nos.¶ Ex his patet itellectus verborũ Arist. itelligie.o. nullũ
corpus ifinitũ posse moueṙ aliqd corp' finitũ,qa nec tpe fini
to,nec ifinito,& itelligit vr q̃uis motus spẽ,qm̃ nulla motus
spẽ corpus ifinitũ pt moueṙ corpus,ifinitũ,qa nec tpe finito, Dubitatio
nec tpe ifinito,hæc ex Au.¶ Sed obiciẽ multifaria prio uṙ q
si eẽt corpus infiᵐ,illud ageret i corpus finitũ,quia ut supius
dicebaẽ,si infiᵐ eẽt,illud hẽret rõnẽ pricipij. mõ prinᵐ dṙ p. Te cõ.33. Cõmẽ. primo.
excellẽtiã de agẽte prio physi.igiẽ si infiᵐ esset. Illud hẽret rõ
nem agẽtis,& na si eẽt,illud ageret i corpus fiᵐ. ¶ Scđo fini-
tũ põt agere in corpus finitũ.igiẽ a fortiori infiᵐ põt agere in
corpus finitũ,tenet argᵐ prio loco a maiori.scđo qa infini-
tum vṙ ut totũ reᵘ finiti. ¶ Tertio si ifinitũ eẽt,ipsum eẽt, ens
naturale igiẽ eẽt actiuũ,& p cõsequẽs posset agere . ¶ Scđo Secũda dubitatio.
dubitaẽ. vṙ q 1.õ sit verũ dictum Arist.q ois actio & passio
sit finita,prio quia octaua sphęra mouet cæteras , & tñ non O
actione vel motu finito.scđo primus motor mouet cęlũ , &
nõ nisi actione infinita. ¶ Tertio dubitaẽ.quia vṙ aliqua al-
teratio subitaria,quia ut dṙ in libro de sẽsu,multotiẽs aliqua
alteratio fit velox.i.subitaria,vt exponit Alex. ¶ Ad primã Solutio prima
dubõnem solet dici simpliciter,q si infiᵐ esset,nullã hẽret a-
ctionẽ,& cã est,quia ois actio ẽ a certa ,pportione agẽtis ad
passum.Sed infiⁿ ad finitũ nulla ẽ ,pportio. ¶ Sed hęc solu- Cõfutatio
tio nulla est,quia si infinitũ esset,illud esset virtus & forma,
& forme atq: uirtutis est aliquid agere.igiẽ si infinitũ esset,
oporteret illud aliquid agere. ¶ Dico igiẽ aliter q infinitũ eẽ
iplicat cõtradictionẽ quia ipso posito,sequiẽ ipsum agere,et Solutio propria.
ipsum nõ agere,agere quidẽ,quia est uirtus & forma,non a-
gere,vero quia nulli põt esse proportionale.ex his sequitur
q si finitũ esset,ageret,& non ageret.cõcedanẽ igiẽ oẽs rõ-
nes,quæ ,pbant infinitũ si esset,ipsum agere. ¶ Ad secundam
dubõnem rñdit Auer. q octaua sphæra rapit secum oẽs alias
virtute motoris incorpei,qui mouet octauã,& cæteras alias. P
Mõ nos loquimur de actione corpis,non nisi quatenus cor-
pus. ¶ Ad tertiã patuit solutio septio & sexto & octauo phy
sico.nũc uero dicas alterationẽ aliquam fieri subito quo ad
ptes subiecti,non aũt quo ad ptes graduales,quæ successiue
acquiruntur. Hæc de dubitationibus.

¶ Etiam nec ifinitũ ab ifinito pati aliquid cõtingit. Sit n.
tam.a q̃.b.ifinitũ. Tempus autem i quo passũ est.b.ab a. Verbũ illud hoc ipsum passa est deficit in codicibus græcis. Verbũ & deficit. Expositio
sit i quo g d.pars.ergo ifiniti in quo est.e.qm̃ totũ.b.nõ i
æquali tempore passum est idem hoc ipsum passa est &
quia supponebatur minus minori i tẽpore moueri : sit.e.
motũ ab.a.i. d Quod igiẽ.d.ad.g d ipm.e.est ipsius.b.ad
finitũ. Hoc igiẽ necesse est ab.a moueri. a. tpe i quo.g.d.
supponebatur.n.ab eodẽ in maiore atque minore maius
minusue pati quæcũque diuisa sunt per tpis rõnem.

Q

¶ Nunc Arist. ,pbat infinitũ pati non posse ab ifinito. & hoc
,pponit.dicens ẽt nec ifinitũ ab ifinito pati aliquid cõtingit.
Hæc est cõclusio, ¶ Probat hãc,& facit casum,& inquit . Sit
enim tã.a.agens,q̃.b.patiẽs ifinitũ, tpe aũt i quo passũ ẽ.b , ab
a. sit i quo g.d.ex hoc Ifert tertiã pgẽ casus.& inqt. Pars ergo
ifiniti. vz ipsius.b.passi,i quo est,e.qm̃ totũ.b.nõ i æquali tpe
passũ est idẽ. sup.ab ipso. a.hoc ipsummet passũ ẽ, & ita.e. pa-
titur ab ipso.a.ex quo patiẽ ipsum .b, & quia supponebaẽ
minus

A minus minori in tempore moueri,sit.e.motũ ab.a.ipso in tẽpore tpis.vȝ in.d.est igiť tertia pars casus ꝙ.b.e.pars passi ĩfiniti patiať in.d.tpe ab ipso.a. Vltio sumit ꝙ sit vnum aliud passum finitũ quod sit pars ipsius totius.b.in tãta proportiõe se hñs ad ipsum.b.e.in quãta se hẽt g.d.tp̃s ad.d.tp̃s, & sup. sit illud.f.Ex his inferť hoc igiť.f.f.necesse est ab.a. moueri a tempore in quo est g.d.quasi.d.ꝙ his stantibus sequiť tp̃m b.f.Moueri in.g.d.tpe,quia(vt inquit)supponebať ab eodẽ in maiore atq; minore maius minusue pati quęcũque diuisa sunt p tẽporis ꝓportionem,quare si.b.patiť ab ipso.a.ĩ.g.d. tpe &.b.e.ab ipso.a.in.d.tpe.b.f.patieť in.g.d.tpe, & ĩ hoc b.totũ patiebať ab ipso.a.igiť infinitũ & finitũ æquali ĩ tpe patienť ab.a.agente infinito,quod est ĩpossiblie. ¶ Auer.autẽ mutãs aliquo mõ lr̃as,format rõnẽ hoc pacto si corpus infinitũ põt agere in corpus infinitũ,sit agens ĩfinitũ.a.passum vero infinitũ sit.b.& qm̃ ois actio est in tpe,sit tp̃s actionis.c.d. Vlterius accipio aliud passum resecatũ ab ipso.b.quod sit.h.& quia.a.põt agere in.b.ipsum,a.fortiori poterit agere in.h.& cum.b.sit minus ipso.b.a.aget in.h.minori tpe, q̃

Quæ Auer.cõ.66

B agebat in.b.sit illud tp̃s minus.d.proportio igiť.c.d.ad.d.cũ sit finita,sit dupla,vlterius subtraho aliud corpus superans h.in illa eadẽ ꝓportione,in qua.c.d.supabat.d.vȝ ĩ dupla,et sit illud.f.qđ nec Aris.nec Auer.noiat. Tũc arguiť qualis ẽ ꝓportio.c.d.ad.d.talis est proportio ipsius.f.ad.h. quare si.a. agit in.h.in tempore.d.a.aget in.f.in tempore.c.d. sed idem a.agebat in totũ.b.in.c.d.tempore.igiť idem agens aget in duo passa, quorum vnum est finitum, & alterũ infinitum, & in eodem tempore.

¶ In nullo ergo tempore finito infinitum ab infinito moueri potest. In infinito ergo. sed infinitum quidem tempus finem non habet.Id autem quod motum est:habet.

Expositio ¶ Ex his cõcludit cõclõnem.& inquit. In nullo ergo tempore finito ĩfinitũ ab ĩfinito moueri põt,hęc est conclusio. Sed obijcit dicens ĩ infinito ergo,q.d ergo si nõ põt infinitũ ab ĩfinito moueri in tpe finito,mouebiť ne tpe infinito. Rñdet

C ꝙ nec sic moueri põt.& inquit.Sed infinitũ quidẽ tp̃s finẽ non hẽt,est.n.rõ infiniti carere fine.id aũt quod motũ ẽ vel moueť,habet sup.finẽ ois.n.actio vel passio finita est,quare nec tpe infinito põt infinitũ.a.b.infinito moueri,& sic patet cõclusio. ¶ Auer.aũt nobiscũ vult ꝙ Aris.remoueat dubõnẽ, posset.n.dici infinitũ pati ab infinito,nõ quidẽ tpe finito,sed tpe ĩfinito,& ꝓbat Auer.hanc dubõnẽ esse probabilẽ, vnde inquit.& hoc qđ dixit hẽt sufficientiã.i.probabilẽ rõnẽ, qm̃ cum posuerit patiẽs infinitũ.cõtingit necessario,vt eius passio sit ĩfinita,nã ponere passum infinitũ,& passionẽ eius finitam vr̃ ĩplicare cõtradictionẽ,eo.n.ipso ꝙ passũ est infinitũ, & agens infinitũ,sequiť passionẽ eẽ infinitã, & cõfirmando rõnẽ.inquit.& dicendũ est ab aliquo ꝙ ponens hoc.i.ponẽs passum infinitũ pati ab agente infinito passiõe infinita petit principiũ.i.vuľ propõne p se nota.quæ est quasi principiũ, & ꝙ viať principio vel p se notis, probat.quia nulla dr̃ia ẽ

Quæ Auer.cõ.67

D dicere ꝙ passũ infinitũ patiť passione finita ab eo qđ poneretur illud passum ĩfinitũ,& sic ĩplicat cõtradictionẽ, quare rõnabiliter dubitari põt.huius dubitationis ponit Arist. sol. vt vult Auer.reliqua patent. ¶ Aiaduertendũ ꝙ ex ĩpossibili sequiť vtrũque cõtradictoriorũ,posito.n.ꝙ sit passum infinitũ,& agens infinitũ,sequiť actionẽ esse infinitã,& hoc ex p̃te agentis & patientis,& sequiť passionẽ etiam esse finitã ex parte passionis,quia ois passio vel actio est finita inquantum actio vel passio,& ita vtrunque sequitur.

¶ Si igitur omne sensibile corpus actiuã,aut passiuã, aut vtranque potentiam habet,impossibile est corpus infinitum sensibile esse.

Expositio ¶ Scđm cõmenti expõnem hucusq; Aris.sumpsit,& ꝓbauit hãc propõnem,nullũ corpus infinitũ hẽt actiuã vel passiuã, aut vtrãq; potentiã,& hæc est minor & vult ꝙ nunc ponat maiorẽ.vȝ omne sensibile corpus actiuã,aut passiuã,aut vtrãq; potentiã hẽt,& cõcludat cõclusionẽ.vȝ ꝙ ĩpossibile ẽ corpus infinitũ sensibile eẽ. ¶ Deinde Auer.exponit quid p sensibile corpus ĩtelligit.& inquit.& hæc quidẽ propõ est ꝙ

E omne corpus naturale,aut ẽ actiuũ,aut passiuũ.aut vtrũq;, & sic p corpus sensibile,naturale corpus ĩtelligit, & dr̃ corpus sensibile(vt expositor inquit)ad dr̃iam corpis mathematici,quia corpus sensibile est naturale,qđ inquãtũ hm̃õi natũ est mouere & moueri, sic igiť per sensibile corpus ĩtelligit naturale corpus.postea Auer.aũt propõnẽ maiorẽ pateť sensui.quia corpus cęleste vr̃ agere in ea quæ sunt apud nos. Alia autem quæ sunt sub ipso cęlo,vñr agere & pati insimul, quare patet omne corpus sensibile esse,aut actiuũ,aut passiuum,aut vtrunq;.Deinde cõponit syllogismũ dicens.& cõponiť syllogismus sic in secunda figura,omne corpus aut est actiuũ,aut passiuũ,& nullũ corpus infinitũ ẽ actiuũ, aut passiuũ.igiť nullũ corpus est infinitũ. Aliter per sensibile corpus exponit Auer.& inquit.& intendit p sensibile,sensibile tactu. ¶ Sed cõtra,quia cęlũ est sensibile,quod tñ non est tãgibile.Rñdet Arist.loquutũ esse more antiquorũ,qui cęlum & stellas posuerunt tangibilia,quia ignea,vel calida, aut ignẽ, antiqui.n.posuerunt cęlum & stellas ignes,uel mistũ igneũ,ĩ

F quo p̃dñať ignis.expositor autẽ rectius per corpus sensibile, naturale corpus intelligit,quod dr̃ sensibile ad dr̃iam corporum mathematicorum,quæ intelligibilia dicũtur. Inquit Arist.si igitur omne sensibile corpus actiuam, aut passiuam, aut vtranq; potentiam habet. Hęc est maior subintellecta minori,infert conclusionem,& inquit. impossibile est corpus infinitum sensibile esse.

¶ At vero quęcunque ẽt corpora sunt in loco:omnia sensibilia sunt.non ergo corpus vltra cęlum infinitũ erit. At vero neque vsque aliquid Omnino ergo extra cęlum nullum corpus erit. Nam si intelligibile quidem sit:erit ĩ loco: extra enim & intus locum significat.Quare erit sensibile.sensibile autem nullum est non in loco.

¶ Sed contradicta obijciet quispiã,ꝙ vȝ deť infinitũ corpus, Expositio

G non quidẽ sensibile sed intelligibile,non intra cęlũ, qm̃ omne corpus intra cęlũ est sensibile,& ita posset dici esse corpus ĩfinitũ intelligibile extra cęlum,vt antiqui posuerunt vacuũ quoddã.Obijcit huic cauillo Aris.& inquit.At vero quæcunque ẽt corpa sunt in loco,oĩa sensibilia sunt. ¶ Huius causam pulchre expositor assignat,quia locus non quæriť nisi propter motũ,vt dr̃ quinto physi.non aũt mouentur nisi corpa sensibilia & naturalia,mathematica .n. extra motum sunt, patet igiť omne corpus,quod est in loco eẽ sensibile. Ex hac propositione infert.non ergo corpus vltra cęlum infinitum erit,at vero neq; vsque aliquid.i.neq; finitũ.q.d.patet ergo oĩno extra coelũ nullũ esse corpus.Hæc cõclusio patet, quia nec finitũ,nec infinitum esse põt,& quod nullũ horũ eẽ possit.probat.nã si intelligibile quidẽ sit,erit in loco, p regulam quarti physico,quã ponit dicẽs.extra.n.& ĩtus locũ significant.Vltra,sequiť illud eẽ sensibile,qm̃.sup.oẽ corpus ĩ loco est sensibile.& quia quis posset dicere aliquod corpus sensi-

H bile nõ esse in loco,vt dr̃ de octauo coelo,addit.sensibile aũt nullũ est non in loco.Quare cauillus nullus est.Sic igitur patet extra coelum non posse esse corpus infinitum,immo nec finitum,vt rationes probant.

Quæ Auer.cõ.69

AVER.uero in p̃nti cõmento prio ꝓponit intẽtionem. & inquit.cũ posuit ꝙ oẽ corpus,aut est actiuũ,aut passiuũ, et hæc propõ est accepta a sensu, & põt aliquis dicere ꝙ corpus infinitũ possibile est esse extra mundũ,& ꝙ illud neque sit agens,neq; patiens,pp hoc vr̃ mihi ꝙ ĩducit hunc sermonem post illã demõstrationẽ,est igiť expõ Auer.& Aris.velit remouere tacitã rñsionẽ rõnibus,tactis, quæ est ꝙ licet non detur corpus infinitũ sensibile intra mundũ,datur illud extra mundũ,hoc pacto oẽs græci,vt Alexã. Themistius,& Simplicius exposuerũt.Sed circa modũ quo tñ remoueať respõsio illa,non oẽs dicunt eodẽ mõ.Ideo Auer.prio narrat expositionẽ Themistij.secunda ibi[nisi intelligať]ponit ꝓpriã, & in narrãdo Themistij expõnẽ.prio recitat illã, deide cõfutat ipsam. ¶ Themistius igitur(vt Simpli. narrat) ex textu re-

I fellit rñſionem illã per tres ſyllogiſmos. primus eſt, omne corpus quod eſt in loco, eſt ſenſibile. Omne corpus quod eſt extra cœlũ, eſt in loco. igiť omne corpus quod eſt extra cœlũ ẽ ſenſibile. Huius ſyllogiſmi ſcđm Simpliciũ ponitur maior in textu. inquit. n. Quęcunq; ẽt corpora, quę ſunt in loco, ſunt ſenſibilia. hæc eſt maior. minor aũt non poniť, ſed illius probatio. cum inquit. extra. n. & intus locũ ſignificant. Secundus ſyllogiſmus eſt, nullũ corpus ſenſibile eſt infinitũ. Omne quod eſt extra cœlum eſt corpus ſenſibile. igiť nullũ corpus extra cœlum eſt infinitũ. Minor eſt concluſio primi ſyllogiſmi. maior vero fuit ſuperius demonſtrata, per hunc tertium ſyllogiſmũ vʒ, omne corpus ſenſibile eſt actiuũ, aut paſſiuũ, nullũ corpus infinitũ eſt actiuũ aut paſſiuum. igitur nullum infinitũ eſt corpus ſenſibile. Ecce quõ Themiſtius ꝑ hos tres ſyllogiſmos remouit rñſionem illã. ¶ Deinde Auerro. refellit hanc expoſitionem, & primo reſumit quid ſecundũ. Themiſtium habemus de his ſyllogiſmis, & inquit. Ipſe aũt Ariſ. K videtur ſecundũ hanc expoſitionẽ non propalaſſe niſi duas propõnes, quarũ altera eſt, ꝙ omne corpus quod eſt in loco, eſt ſenſibile, quæ fuit maior primi ſyllogiſmi, & non manifeſtauit ſecundã. vʒ, omne corpus extra mundũ eſt in loco, nec illam, vʒ, omne corpus ſenſibile eſt finitũ. igitur ſecundũ hãc expõnem de ſyllogiſmis clare habemus primã propõnẽ primi ſyllogiſmi. ¶ Deinde arguit contra ipſum, vbi debes ſcire ꝙ in trãslatiõibus Auer. ponitur hæc propõ. Illic neque ẽ locus, obijcit mõ Auer. contra Themi. & inquit. & illa propoſitio nõ habet cõitatem in aliquo cum prima, quæ dixit, omne corpus quod eſt in loco, & ſenſibile. q. d. illã propoſitionẽ non hře cõitatẽ. i. pertinentiã cũ maiore primi ſyllogiſmi, qa nec eſt illius minor, nec concluſio. igitur ponitur ſuperflue. ¶ Deinde ponit propriam expoſitionẽ, & vult ꝙ Ariſto. per propoſitionem illam quæ fuit maior primi ſyllogiſmi, intelligat eius conuerſam, vʒ, omne corpus ſenſibile eſt ĩ loco, cui ſi addetur illa propoſitio extra cœlum nullus eſt locus, concludetur in ſecunda figura ꝙ extra cœlum non eſt corpus L ſenſibile. vel aliter format ſyllogiſmum. & inquit. Et cũ huic coniungetur ꝙ ſi extra mundũ eſt corpus, & omne corpus eſt in loco, concludetur ꝙ ſi extra mundum eſt corpus, eſt in loco, & ſic ſecundus modus ẽ ſyllogiſmus hypotheticus, hoc pacto, ſi eſt extra mundum corpus ſenſibile, et omne corpus ſenſibile eſt in loco, igitur, extra mundũ eſt locus aliquis, deſtruiť cõſequens, quia illic nõ eſt aliquis locus, & ita ſequiť nullũ corpus eſſe illic, & hæc vř eius intentio, ſic igiť illa ꝑpoſitio nullus locus eſt illic, poteſt dupliciter ad ſyllogiſmũ primũ attinere, vel vt minor, & tunc oportet intelligere maiorem conuerſam, vel vt deſtructio conſequentis, & ſic oportet componere ſyllogiſmum hypotheuce. vt dictum eſt. ¶ Deinde Auerro. aſſignat ſignum ꝙ Ariſt. voluit maiorem conuerſam, quia dubitat circa hanc rationem, quæ dubitatio non haberet locum, niſi intellexiſſet eius conuerſam, hoc eſt propter maiorem quæ eſt, omne corpus ſenſibile eſt in loco, & propter maiorem hoc pacto conuerſam. Ariſtoteles M dubitat, quia poſſet obijci, quia illic eſt corpus ſpirituale, & non eſt in loco. Ecce igitur quo modo hæc dubitatio habet hic locum tenendo illam conuerſam, & verba eius patent. ¶ Simplicius auctoritate Alexãdri ait. hanc propoſitionem, nullus locus eſt illic, poſſe eſſe demonſtratam, vt patet, quia omnis locus eſt, aut grauium, aut leuium, aut neutrorum corporum, cum non ſint plura corpora, nec plura loca, nec plures motus, quare cum extra cœlum, nec ſit graue, nec leue, nec neutrum, iure nullus erit illic locus, & poteſt (vt inquit Simplicius) intelligi demonſtrari poſtea, vt videbitur. Hæc Auer. Themiſtius, & Simplicius. ¶ Sed hęc mihi videntur ſuperflua. primo quia illa propoſitio, nullus locus eſt illic, non ponitur in codicibus græcis, & ſic rõ Auer. contra Themiſtiũ. nulla eſt. Secũdo quia ſi quis voluerit reſoluere textũ in ſyllogiſmos, reſolueť non hoc pacto, vt Auer. ait. ſed vt diximus nos.

Quæ videtur auctori.

¶ Eſt aũt etiã ſic logicalius eniti: neq;. n. circulo moueri ꝑt infinitum ſi eſt ſimilare: quippe cum infiniti non ſit medium. id vero quod circulo mouetur, circa medium fertur. N Præterea etiamneq; in rectum ferri poteſt infinitũ. oportebit enim alterum tantum eſſe locum infinitum: ad quem ſecundum naturam mouebitur: & alterum tantũ: ad quem præter naturam.

Præterea vero.

Expoſitio

¶ Nunc quòd non detur infinitum proponit probare rationibus logicalioribus, & hoc inquit. Eſt autem etiam ſic idest per alias rationes logicalius eniti, & demonſtrare. Quo vero ad verba attinet, verbum logicalius græce eſt logicoteron, latine rationabilius, ſiue logicalius, & dixit logicalius cõparatiue, & nõ logice, ad ſignificandum ꝙ rationes etiã primę ſunt logicæ, ſed hę, quas nunc ponet, ſunt logicaliores, quatenus ſunt communiores, quia procedunt per propoſitiones communes tam infinito mathematico, quàm phyſico. & prima ratio componitur ſic, ſi infinitum eſſet, infinitum moueretur, ſed infinitum nõ mo- O ueri poteſt igitur infinitum non eſt. probatur minor, quia ſi poſſet moueri, aut motu circulari, aut motu recto. non circulari, quia tunc infiniti eſſet dabile centrum, vel medium, veluti cœli datur centrum, quod eſt eius medium, modo infiniti non datur medium, vt relinquit clarum, ex eo quia non datur circũferentia, quare infinitum circulariter moueri non poteſt. nec motu recto, quia ſi mouetur ſecundum naturam, ſiue præter naturam, oportet dare duo loca, quorũ alter eſſet, ad quem præter naturam fertur, & alter ad quẽ natura moueretur, vt in hoc libro eſt deductum, modo infinitũ non poteſt duo loca habere diuerſa, quia totum occupat, patet, igitur ꝙ ſi infinitum eſſet, nec recto, nec circulari motu moueretur, & ita ipſum eſſe eſt impoſſibile. ¶ Quo vero ad verba attinet, ait ſi eſt ſimilare, & græce dicitur homiomeron, nam vbi infinitum eſſet diſſimilare, & ex diuerſis miſtum, eſſet alia ratio, primo enim probat non eſſe infinitum ſimplex ſiue ſimilare, quia ex hoc patẽt non eſſe infinitum P miſtum, ſiue diſſimilare, quia miſtum ex ſimplicibus cõſtat, vt fuit deductum ſuperius. ¶ Animaduertendum ꝙ eiuſmodi rationes dicuntur logicaliores, vt expoſitor ait, quia ꝓcedunt per rationes cões infinito, & ſecundum rationẽ phyſicam, & ſecundũ rõnẽ mathematicã, quia habere mediũ & extrema vel non habere cõpetunt infinito vt eſt quid cõmune phyſico & mathematico infinito.

Quæ Auer. com. 70.

ET HÆC ſentit Auer. dicens. hęc eſt alia demonſtratio a prædictis & eſt logica. ſ. quia eſt ex veris propoſitionibus, ſed non proprijs. ſup. phyſico tm̃, ſed etiam mathematico. ¶ Sed occurres hæc ratio procedit via motus, quæ ẽ ꝓpria phyſico, dici poteſt ꝙ licet procedat via motus, tamen reſoluitur ad medium cõmune phyſico, & mathematico, habere. n. mediũ, & circũferentiam, & non habere cõe eſt vtrique artifici. ¶ Deinde Auer. ponit compendium rationis Ariſto. & inquit. & compendium rationis ſuę eſt, quia ſi daretur corpus infinitum, aut eſſet circulare, aut rectũ, et qualecunque dareť, eſſet impoſſibile moueri, nam ſi eſſet circu- Q lare infinitum, non haberet medium, circa quod ferreť, & ꝙ non haberet mediũ, probat. aut quia oẽ, hñs mediũ hẽt extrema, & ſup. infinitũ caret extremis. igiť caret medio. Aut quia circa mediũ reuoluiť corpus circulare, & ita circa aliquid finitũ, mõ omne quod circa finitum reuoluiť, eſt finitũ, quare ſi infinitũ, reuolueretur circa mediũ, ipſum eẽt finitũ, & nõ infinitũ, & addit ꝙ hæc ſecunda cauſa eſt magis propria. ſup. huic ſciẽ, ꝗ̃ prima, quia pria ꝓcedit ꝑ hoc quia caret medio, & extremis: & ita eſt cõmunis mathematico, & phyſico. ſecunda vero per hoc, quia caret medio circa quod reuoluitur, mõ reuolui circa medium eſt proprium phyſico, & patet ipſum nõ poſſe eſſe circulare, quod vero nec rectũ. probat. & inquit. Et ſi fuerit rectum & infinitum, neceſſe ẽ vt locus in quo mouetur, ſit maior eo, & ita erit vnum infinitum maius altero. Secundo ſi eſſet rectum, oportet habere duo loca infinita, alterum in quo naturaliter moueretur,

Optima dubitatio.

Solutio.

retur,

A retur, & alterum in quo ui moueretur, quod est impossibile, ¶ Ecce ꝙ Auer. in his uerbis fecit duas consequentias, prima est si daretur mobile infinitum motu recto, alterum infinitum esset altero maius, quam sic deduco, quia ex. 6. phys. omne quod mouetur semper fertur in spatio maiori se omne enim quod mouetur prius pertransit minus se, postea ęquale sibi, & demum maius se. dabitur igitur spatium infinitum maius corpore illo infinito. Seconda consequentia est, si esset infinitum mobile motu recto, darentur duo loca infinita, quorum alter esset extra alterum, consequens est falsum, qa ex quo illud est infinitum, totum occupat, & ita vnus locus non potest esse extra alium, consequentiam deduco, quia si illud moueretur naturaliter ad unum locum, potest moueri violenter ad alium locum oppositum, omne enim quod naturaliter mouetur, potest uiolenter moueri loquendo in motibus rectis. ¶ Deinde Auerroes ponens differentiam inter has duas rationes, distinguit de loco, & uult ꝙ uno modo lo-

B cus accipitur pro loco in quo mouetur, & sic est spatium, in qun recta corpora feruntur, & hoc pacto sumit locum prima ratio. Nam si mobile recte daretur, esset spatium dabile maius ipso mobili, ut deductum fuit. Alio modo accipitur pro loco in quem fertur uel quiescit mobile, & sic loquitur secunda ratio, ubi enim mobile recte daretur, essent duo loca, alter ad quem natura moueretur, alter a quo moueretur, & ad quem rediret uiolenter, et sic patent rationes.

¶ Præterea siue natura habeant motum in rectum: siue vi moueaſ: vtroq; modo potentiam motricem infinitam esse oportebit. Nam quæ infinita virtus est: infiniti est. & infiniti infinita. quare & id quod mouet infinitum erit. ratio autem est in his: quæ de motu: ꝙ finitorum nō habet infinitam potētiam: neq; infinitorum finitam. Si igitur secūdum naturam & præter naturam moueri cōtingit, erūt duo infinita, & quod mouet sic, & quod mouetur.

C

Expositio ¶ Secundo arguit ꝙ infinitum corpus nō possit moueri motu recto. & inquit. Præterea siue infinitum nā habeat motum in rectum, siue vi moueatur. sup. siue vtroque modo, vtroq; modo potētiam motricem infinitam esse oportebit. est igitur consequentia. si aliquod corpus infinitum moueretur motu recto, oportet dare mouens infinitum, siue illud natura, siue vi moueretur. Deducit consequentiam. & inquit. Nam quæ infinita virtus est, illa est corporis infiniti, & ecōtra corporis infiniti virtus mouens est infinita. sic igitur consequentia patet, per hoc quia virtus infinita non mouet, nisi corpus infinitum, & corpus infinitum non mouetur nisi a virtute infinita. Quare si daretur mobile motu recto infinitum, mouens oportet esse infinitum, remittit autem se ad. 7. lib. physicorum. & inquit. Ratio autem est dicta in his quæ de motu. videlicet in. 7. physicorum. vbi dictum est ꝙ finitorum non est potentia infinita, neq; infinitorum finita. demū epilogat rationem. & inquit. Si igitur secundum naturam & præter naturam ipsum infinitum moueri contingit, erunt

D duo infinita. videlicet & ipsum quod mouet sic motu recto, & quod mouetur, & ita dabuntur duo infinita, quod relinquit tanquam impossibile.

Quę Aue. co. 71. A V E R. autem propter malas quas habebat translationes, aliter deducit consequentiam, est enim consequentia, si daretur corpus mobile motu recto infinito, darentur duo infinita in actu. probat consequentiam, quia vbi daretur tale infinitum mobile recte, haberet duos motus, violentum videlicet & naturale, nam omne quod vi mouetur, etiam mouetur naturaliter, & econtra, omne quod naturaliter mouetur, etiam vi moueretur, quare oportet habere duo mouentia, alterum a qun vi, & alterum a quo natura moueretur. igitur duo infinita mouentia, corpus enim motum infinitū non mouetur nisi a mouente infinito. Verum hæc deductio pendet ex eius malis translationibus. Simplicius enim deducit vt nos deduximus. ¶ Vlterius Auerroes ponit differentiam inter hanc rationem, & rationem proximam, & ait in hac esse acceptam vnam propositionē declaratam in phy- E sicis. videlicet ꝙ impossibile est corpus infinitum habere potentiam finitam, quia intendit per librum de motu, librum physicorum. vbi declarauit non posse potentiam finitam reperiri in corpore infinito, & sic vult ꝙ differentia sit ex vsu propositionis prædictæ. ¶ Melius autem Simplicius dicit, ꝙ istæ duæ rationes differunt, quia prima deducit ad hoc impossibile ꝙ dentur duo loca infinita, quorum alter esset extra alterum. Hæc autem secunda deducit ꝙ dentur duo corpora, quorum vnum esset extra aliud. quare prima ratio procedit ex parte locorum. secunda autem ex parte corporum. Dicitur autem hæc secunda ratio logica, quia procedit ex cōmuni proprietate infiniti corporis quod. s. non habeat extra se aliud corpus ęquale, & hoc videtur physico & mathematico commune. ¶ Sed occurres quia non videtur impossibile Dubita. esse duo infinita alterius rationis, quorum alterum est corporeum, alterum virtus extra corpus, vt est deus. ¶ Potest dici Solutio. F ꝙ impossibile ad quod deducit est dari duo corpora infinita, vt dicit Simplicius, quoniam si daretur aliquod corpus mobile motu recto infinitum, illud non potest moueri nisi ab alio corpore, omne enim corpus motum motu recto, mouetur a corpore, secus de circulari, quare si corpus motum erit infinitum, corpus mouens erit infinitum, & ita dabuntur, duo corpora infinita, quod est impossibile, quia extra infinitum nihil est.

¶ Præterea mouēs infinitum quid est? Nam si ipsum quidem seipsum mouet: animatum erit. Hoc autem quonam modo infinitum animal esse potest. Sin autem quid aliud sit ipsum mouēs: duo erūt infinita, & mouēs, & motum forma atque potentia diuersa.

¶ Sed obijciet quispiam dicens corpus infinitum moueri mo- Expositio tu recto a se, & non ab alio corpore extrinseco, ceu animal mouet se a se, & sic non sequeretur esse duo corpora infinita. Contra obijcit, & inquit. Præterea mouens infinitum G quid est? Nam si ipsum quidem seipsum mouet, animatum erit. hoc enim proprium est animalium, vt seipsa moueant. quare sequeretur illud infinitum esse vnum animal infinitum, quod impossibile esse ait. hoc autem. sup. infinitum qun modo infinitum animal esse potest, omne enim animal habet determinatam figuram, & determinatam proportionē partium ad totum, quæ infinito repugnant, patet igitur dici non posse infinitum mouere se. Propterea repetit rationem & inquit. Sin autem qd aliud sit ipsum mouens. sup. ab ipso infinito moto, redibit ratio facta. videlicet ꝙ duo erunt infinita. vt & mouens corpus, & motum corpus diuersa forma hoc est specie, atq; potentia, specie qdem, quia mouens est actus, motum potentia, potentia uero, quia mouens est potētia actiua, motum vero passiua. ¶ Alex. autem (vt refert Sim- Quę Ale. & Simpl. plicius) eodem modo exponit hunc locum, Phs enim probauit non esse infinitū corpus, quia darentur duo infinita. ideo potest dubitari, ꝙ non sequitur, nisi vbi infinitum poneretur inanimatum. Modo aduersarius dicet dari infinitum animatum, quod mouet se. Modo contra hoc arguit Aristoteles vt inquit Alexander, ꝙ eo dato daretur animal infinitum, H & Aristoteles non ostendit falsitatem consequentis. ¶ Sed Alexander & Simplicius illam demonstrant, primo quia in libro de anima demonstratum est, omne animal esse figuratum, cum animal sit corpus physicum organicum, & ita figuratum. Vnde in definitione animę dicitur ꝙ est actus corporis physici organici. Secundo, quia in omni animali partes habent certam proportionem, ita vt oculus sit capite minor, & omnes partes minores toto. Vbi autem animal esset infinitum, partes nullam haberent ad totum rationem, nec inter se, quia tam caput quā oculus esset infinitus.

¶ Auerroes autem arguit syllogismo hypothetico hoc pa- Quę Aue. com. 72. cto. Cum omne quod mouetur, ab aliquo moueatur, quęritur an mouens est animatum, aut inanimatum. non animatum, quia tunc esset animal infinitum. Si inanimatum, erunt duo corpora infinita. videlicet mouens & motū,

I quæ differunt natura, vt dictum est .i. specie. Quia si non dif
ferunt specie, tunc sequitur aliud impossibile. v3 q corpus
mouens & motum erunt eiusdem speciei, & hoc ait, & inue
bat per hoc aliud impossibile, v3 q si natura alicuius formæ
erit innata esse in corpore infinito, tunc natura formæ erit
eadem .i. eiusdem speciei. q.d. si mouens & motum non dif-
ferunt specie, forma eorum erit eiusdem speciei. Tenet con-
sequentia, quia diuersitas formarum arguit diuersitatem di-
mensionum & materierum, & igitur identitas formæ ar-
guet identitatem corporum, quare corpus mouens & cor-
pus motum si non differunt specie, erunt eiusdem formæ at-
que speciei, patet igitur (vt dicit) q si fuerit animal. sup. erit
mobile per se, & econtra si mobile per se, erit animal, & pro
ptetea subdit. si igitur fuerit rectum, contingeret vt sit, aut
animatum, aut inanimatum, & si animatum, erit animal in
finitum, & si inanimatum, & fuerit rectum, contingunt, quę
dicta sunt. v3 vt sint vel duo loca infinita, vel duo corpora
K infinita, & ideo (vt ait) tacuit complures harum diuisionũ,
& non collegit illas ad syllogismum hypotheticum diuisi-
uum quia patet syllogismus de per se.

Verbum corpus supplendum est ⁋ Si autem vniuersum nō sit continuum: sed (vt Demo-
critus dicit ac Leucippus) corpora vacuo sint distincta,
vnum omnium esse motum necesse est. Nam figuris qui-
dem distingui, naturam autem ipsorum vnam esse dicũt:
quemadmodum si aurum vnumquodq; separatum es-
set. horum autem (vt dicimus) necesse est vnum esse mo-
tum. quo namque vna gleba fertur, eo & vniuersa terra
mouetur, & totus ignis atq; scintilla eundem ad locum
Fertur est verbũ additum. feruntur. Quare si cuncta grauitatem habent: nullum cor
pus simpliciter leue erit. Si aũt leuitatem nullũ graue erit.

Expositio ⁋ Quidam (vt Democritus & Leucippus) infinitum concef
L serunt sed non continuum, immo discretum per interpositio
nem vacui, dixerunt .n. atoma .i. indiuisibilia corpora non
posse inuicem coniungi, nisi vacuo mediante. Obijcit igitur
contra hos, & ostendit non dari taliter infinitum, quia secun
dum horum positionem, sequitur omnium esse vnum mo-
tum. Deducit consequentiam per dicta ab eis, quia volue-
runt hæc indiuidua corpora infinita esse distincta inuicem
solummodo per figuras inquantum vnum eorum est pyra-
midale, aliud sphæricum, aliud cubicum, & id genus, tamen
dicunt omnium eorum esse vnam naturam; & per exem-
plum declarat quod dicebat, & inquit. Quemadmodum si
aurum vnumquodq; separatum esset. sup. in plura ac infini-
ta atoma aurea, horum autem (vt dicimus) necesse est vnũ
esse motum. sup. velut omnium illorum corporum vna est
natura, & hoc exemplo adhuc magis declarat. quo nãque
vna gleba fertur, eo & vniuersa terra mouet, & totus ignis
atq; scintilla ad eundem locum feruntur, quæ ratio docet
omnium illorum corporum esse eundem motum, quia eo-
M rum omnium eadem est natura. Ideo concludit quare si cũ
cta grauitatem habent, nullum corpus simpliciter leue erit.
Si autem cuncta habent leuitatem, nullum graue erit. non
igitur datur infinitum discretum per solam vacui interposi-
tionẽ distinctum, vt Democritus & Leucippus dixerunt.

Quę Aue. comẽ. 73. AVER. autem in præsenti commento primo ponit cõ
tinuationem & inquit. Cum declarauit q corpus infinitum
impossibile est esse, hæc fuit conclusio. repetit rationem sum
mam. & inquit. Quoniã si fuerit tale infinitum, aut est sim
plex, vt elementum, aut compositum ut mixtum, & declara
uit q si fuerit mixtum, oportet dare q in eo sit simplex ali-
quod infinitum in magnitudine aut plura, vel specie infini-
ta, vel eadem specie, & numero infinita. Mixtum .n. non po
test esse infinitum, nisi vel quia vnum simplicium componẽ
tium est infinitum, vel quia plura simplicia sunt infinita, &
hoc vel quia sunt specie eadem, & numero infinita, vel quia
sunt specie infinita, aliter (vt ait) nullus modus esset propter
quem compositum atque mistum esset infinitum. ⁋ Deinde
addit quid velit nunc facere Arist. & inquit. Et quia aliquis
posset dicere q possibile est compositum mistum esse infi- N
nitum ex corporibus finitis magnitudine, finitisque specie,
ita q sint indiuiduo ac numero infinita, vt corpora atoma,
quæ ponit Democritus, ille enim posuit hęc corpora omnia
eiusdem naturæ ac speciei. Sed numero infinita. Immo po
nit illa vacui interpositione distincta, ideo incepit contra-
dicere huic positioni. hęc est continuatio, & intentio. ⁋ De-
inde ponit Auerro. qualiter Aristoteles arguit contra hos,
& primo sic, hæc atoma sola figura differunt, igitur non dif-
ferunt specie, tenet argumentum, quia differentia accidenta
lis sola non est specifica. Vltra, non differunt specie. igitur
sunt eiusdem speciei, tenet consequentia ex constantia su-
biecti. Hæc enim specie non differunt & sunt, igitur sunt
eiusdem speciei. Vltra, igitur omnia hæc sunt eiusdem mo
tus specie, & ita omnia vel erunt grauia vel leuia, quare
solum vnum simplex corpus daretur, ita vt si illud sit leue,
graue non erit. si graue, non erit leue. ⁋ Deinde Auerro.
parte illa & hoc quod dixit. Intendit reducere opinionem O
horum ad contradictionem, vt Themistius ait, quia ex
hac positione sequitur vnum elementum specie tantum es-
se, & plura elementa specie esse. Primum valet, quia om-
nia hæc sunt eiusdem naturæ secundum eos. secundum ve-
ro, quia tres sunt motus specie, & ita plura simplicia spe-
cie. Vnde inquit. & hoc quod dixit. v3 plura esse elemen-
ta, & non sequitur positionem, quę dicit hæc atoma esse in
finita, sed sequitur positionem Aristotelis quæ dicit hæc ato
ma esse elementa totius idest mundi, quia enim sunt ele-
menta mundi sequitur quatuor esse elementa, & quintum
corpus. & propterea existimatur q non sequitur proprie
eorum positionem, sed magis illud quod dictum est, quia
sunt elementa totius. habetur igitur vna pars q non tan-
tum vnum sit elementum. ⁋ Deinde ostendit ex positione
eorum, q vnum est elementum. & inquit. & hoc scili-
cet vnum esse elementum sequitur ex positione eorum, quæ
dicit illa atoma esse infinita numero, specie eadem. Nam P
cum fuerint infinita, nihil reperitur extra illa, nam extra
infinitum nihil est, & quia differunt figura tantum, ideo
omnia sunt eiusdem speciei, & ita omnia sunt specifice vnũ
elementum, & propter hoc dixit Themistius in hoc loco
non sequitur conclusio quam intendebat concludere. vide-
licet q omnia atoma essent vnum elementum, immo se-
quitur atomorum naturam non esse vnam, quia ex quo
sunt elementa mundi, oportet illa esse ad minus quinque. v3
quatuor corruptibilia, & quintum corpus, patet igitur illos
sibi contradicere.

⁋ Præterea si grauitatem habent: aut leuitatem: ipsius vni
uersi erit aliquid, aut vltimum, aut medium. Hoc autem
est impossibile: ipso existente infinito.

⁋ Secundo arguit contra eosdem enthimematice. & inquit. Expositio
Pręterea si sup. atoma corpora haberent grauitatem, ita vt
omnia essent grauia, aut leuitatem, ita vt omnia essent le-
uia, ipsius vniuersi sup. infiniti, cuius sunt elementa inter- Q
positione vacui distincta, erit aliquid aut vltimum. sup. si
illa omnia essent leuia, ad quod mouerentur, omne enim le-
ue mouetur ad vltimum, quod est coeli concauum, aut erit
medium, si illa atoma omnia erunt grauia, ad quod ipsa mo
uerentur. destruit consequens dicens. hoc autem est impos-
sibile ipso vniuerso existente infinito, infiniti enim, neque
medium, neque vltimum secundum naturam dari po-
test. patet igitur atoma ipsa nec posse esse grauia omnia,
nec leuia sola.

⁋ Pręterea omnino vbi non est medium aut vltimum: Præterea
nullus erit lationis locus corporibus: hic quidem sursum:
ille autem deorsum. at hic si non sit: motus non erit:
necesse est enim moueri, aut præter naturam, aut se-
cundum naturam. hæc autem definita sunt proprijs
alienisque locis.

⁋ Sed quia pxima rō erat magis ad hoiem, ideo simpliciter Expositio

A ostendit vniuersum non esse infinitum, quia vbi vniuersum esset infinitum, illic non esset medium, quod est grauium locus, nec vltimum, quod est leuium locus. Immo omnino sequitur vbi non est medium, aut vltimum, nullus erit lationis locus corporibus, hic quidem sursum, ille autem deorsum at hic locus si supple nullus sit, motus non erit, deducit, quia omne quod mouetur, aut præter naturam, aut secundum naturam mouetur. Hæc autem proprijs alienisque locis descripta sunt. nam ea mouentur natura, quę ad propria loca ferũtur, ea mouentur præter naturam, quę ad aliena loca mouentur, patet igitur φ si vniuersum sit infinitum, in eo nec erit medium, nec vltimum. vbi nec medium, nec vltimum, nullus erit locus, vbi nullus locus, nullus erit motus, quia nec naturalis qui est ad proprium locum, nec præternaturalis, qui est ad alienum locum. ⁋ Quo vero ad verba attinet, debes scire φ Aristoteles pręsupponit esse deductum ad hoc φ dato infinito, nec esset vltimum, nec medium, & postea arguit

B vbi omnino nullum locum sit, nullum locum esse, nec motum. Hunc textum igitur sic intellexerunt Alexander, &

Que Aue. cõmẽ. 74 Simplicius. ⁋ Auerroes autem resoluit hos text. in syllogismos & ius primus est in camestres sic, omne corpus, aut graue, aut leue est contentum ab aliquo extrinseco corpore, graue quidem, quia est in medio continetur a leuibus. leue autem quia est in vltimo, continetur a cœlo, infinitum non est contentum ab extrinseco corpore. igitur infinitum corpus nec est graue, nec leue. ⁋ Secundo arguit Auer. si vniuersum esset infinitum, illius nullum esset medium, et ita nec circumferentia, & ita nullus esset illic locus, & ita nec motus, cum omnis motus sit ad locum. Vnde hæc propositio corpus infinitum est in loco, implicat contradictionem, quia ex prædicato infertur oppositum subiecti & ex subiecto infertur oppositum prædicati, & probatur in commento, nam si corpus infinitum est in loco. ergo loco circũscribitur, & ita erit finitum, quare ex prædicato infertur oppositum subiecti, item subiectum infert oppositum prædicati, nam sequi-

C tur est infinitum, igitur nullo circumscribitur, & ita non erit in loco. patet igitur propõnẽ hanc implicare cõtradictionẽ.

⁋ Præterea si vbi præter naturam manet aliquid: aut fertur, necesse est cuiusdam alterius esse locum hunc secundũ naturam, quod quidem ex inductione credibile est, necesse erit profecto non omnia, aut grauitatem, aut leuitatem

Habere verbũ ad dõnn. habere: sed alia quidem habere: alia autem non.

Expositio ⁋ Vltimo arguit, & facit talem consequentiam. si locus præternaturalis vni, est naturalis alteri, sequitur non omnia atoma esse leuia, aut omnia grauia, sed quædam leuia, quædam grauia. Vnde inquit. Præterea si vbi præter naturam manet aliquid, aut fertur aliquid, necesse est cuiusdam alterius esse locum hunc secundum naturam, quod quidem ex inductione patet, nam locus qui est leuibus præternaturalis, est grauibus naturalis, & econtra, si inquam ita est, necesse erit profecto non omnia, aut grauitatem, aut leuitatem habere. Sed alia quidem habere, alia autem non habere, vnde syllogismus hypotheticus erit sic, si erunt loca naturalis & pręterna-

D turalis, corpora erunt non eiusdem naturę, sed sunt loca naturalis & præternaturalis, quia leuia deorsum videmus præternaturaliter ferri. grauia vero sursum violenter moueri. tñ videmus grauia deorsum natura ferri, leuia sursum, sequitur non omnia esse eiusdem speciei.

⁋ Vniuersi quidem igitur corpus infinitum non esse: ex hisce perspicuum est.

Expositio ⁋ Vltimo epilogat, dicens. vniuersi quidem igitur corpus in-

Que Aue. cõmẽ. 75. finitum non esse. sup. nec numero, nec magnitudine, ex hisce perspicuum est. sup. rationibus naturalibus, & logicis. ⁋ Auer. autem aliter præcedentem textum introducit, ait. n. videtur φ sermo iste est ad affirmandum quasdam propositiones, quas diximus ante, accepit enim φ omnis motus, aut ẽ a medio, aut ad medium, & aliquis posset dicere hoc esse verum in motibus naturalibus, & non in accidentalibus siue violentis. nam superius & inferius est loca motus naturalis, inferius quidem grauium, superius autem leuium, & ita se- B

quitur φ qui negat sursum & deorsum, negat motus naturales, non autem pręternaturales, qua ratione dici posset infinitum moueri motu præternaturali, non autem naturali, quia ad ipsum esse sequitur sursum & deorsum loca non esse, & ita sequitur naturalem motum non esse, cum quo tamen stat esse motum violentum. ⁋ Obijcit autem huic cauillo Aristoteles secundum Auerroem, quia omnis locus pręternaturalis est naturalis, & econuerso omnis naturalis est præternaturalis, & intellige respectu diuersorum, nam cœli concauum est locus grauibus præternaturalis, leuibus autẽ naturalis. Medium autem est grauibus naturalis locus. leuibus vero pręternaturalis, quare si esset corpus infinitum, illud moueri non posset, quia non motu naturali, quia nullus esset locus, aut sursum, aut deorsum, nec motu violento, quia esset locus violentus. igitur illemet esset naturalis, et per consequens esset aut sursum aut deorsum. Hęc de infinito scribit Aristoteles reliquum est accedere ad quęstionem de vnitate & pluralitate mundorum.

F

⁋ Nunc autẽ & cur plures cœli non sint: dicamus: hoc. n. considerandum diximus esse: si quis de corporibus vniuersaliter demonstratum esse non arbitretur extra mundum hunc nihil ipsorum esse posse. Sed sermonem dũtaxat dictum esse putet de his corporibus, quæ indefinite ponuntur.

Expositio ⁋ Nunc vero an plures numero cœli siue mundi sint, vult aggredi, duę enim de mundo ipso (vt dicebamus) esse possunt quęstiones, & circa molem, an vt mole sit infinitus, & circa numerum, vtrum numero sint ipsi mundi infiniti, quod nunc proponit agere, hoc enim in octaua summa præsentis libri tractare proposuit, vt dixit Auerroes. Sed videtur hæc quæstio quasi inutilis atque superflua, declarauit enim cœlum siue mundum omni ex parte esse mole finitum, extraque cœ-

lum nec esse vacuum nec plenum, hinc videtur sequi vnum G

tantum numero esse mundum, igitur pręsens octaua summa de mundorum numero videtur superflua. Respondet Aristoteles φ sermo dictus fortasse probauit extra mundum nullum esse corpus vacuum infinitum, & sic videtur sermo ille solum locum habere de corporibus infinitis, at potest dici φ licet extra mundum non sint corpora infinita, tamen sunt alij mundi numero quidem infiniti, & plures, mole vero finiti. vt dixit Anaximander Milesius Thaletis discipulus & Anaximenis doctor. hic. n. innumeros mundos esse suasit, & sic nunc de numero mundorum aggredi non videtur superfluum, cum ex determinatione quęstionis dictæ, adhuc non sit quæstio de numero mundorum soluta, quia cum illius quęstionis solutione, stat quęstio pręsens, Inquit. Nunc autem & cur plures cœli siue mundi non sint, dicamus. Vranos n. apud græcos non tantum pro mundi parte, quę est corpus cœleste, accipi solet, sed etiam pro vniuerso. ⁋ Quo vero ad verba gręca attinet verbum illud nunc, græce δὴ, vt

quod licet sonet ad nos propterea vel quapropter, in nostro H

sermone sonat vt transtuli, posita intentione soluit quęstionem dictam de inutilitate præsentis summę & inquit. Hoc enim considerandum diximus esse, si quis vniuersaliter de corporibus demonstratum esse non arbitretur extra mundum hunc nihil ipsorum esse posse, sed sermonem dũtaxat dictum esse putet de his corporibus, quæ indefinite ad immẽsum ponuntur, et sic quęstio hæc est vtilis supponendo solum esse probatum extra mundum non esse aliquod corpus infinitum, quia adhuc restat quæstio, si sint plures extra hunc mundi mole finiti.

⁋ Omnia itaq; & vi & natura, & manent & etiam mouentur. Quo quidem in loco non vi manent: in eum secundum naturam feruntur: & ad quem non vi feruntur in eo quoq; natura manent Quo vero in loco vi manent: ad eum etiam vi feruntur: & ad quem vi ferun-

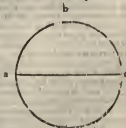
I tur in eo quoq; vi manent. Præterea si hæc latio vi inest: contraria competet secundum naturam.

Expositio ¶ Nunc de proposita intentione exequitur, & sumit suppositiones, prima est omnia mouentur & quiescunt, & vi & ē natura mouentur & quiescunt. Deinde hanc suppositionem exponit. & inquit. Quo quidem in loco non vi manent, in eum mouentur secundum naturam, vt quia terra non vi manet in medio, ad medium natura fertur. contra etiam ad quem non vi feruntur, in eo quoq; natura manent. Quo vero in loco vi manent, in eum etiam vi feruntur, ad quem ē vi feruntur, in eo quoq; vi manēt, vt quia terra in concauo vi manet, in concauo vi fertur. contra etiam quia in concauum vi fertur, in concauo etiam vi manet. Hæc est declaratio primę suppositionis, non secunda suppositio, vt iuniores autumant. Secunda suppositio, cuicunq; hæc latio vi competit, eidem latio illi contraria natura competet, vt quia motus e medio terræ vi competit, iccirco motus ad medium natura sibi competit. hæc est secunda suppositio. ¶ Auer. vero primo quo ad verba græca attinet vult Arist. sumpsisse cœlum pro vniuerso mundo, nam apud græcos vt diximus verbum, vranes (vt Aris. postea tex. cō. 96. dicet) consueuit sumi trifariam, pro vniuerso mundo, pro nexu omnium cœlorum, pro primo mobili, quod apud peripateticos est orbis stelliferus. ¶ Quo vero ad ordinem quæstionū vult quæstionem de mundorū numero esse post quæstionē de finitate, cuius ordinis causam afferre videtur, ex eo quia scito q mundus sit mole finitus, mox surgit appetitus scire an numero sit finitus & vnus tantum, vbi. n. primo non sciretur esse mole finitum, hæc quæstio non emergeret, quia si esset infinitus occupans omnem locum verum & possibilem atq; imaginarium, proculdubio, non esset necesse quærere de mundorū numero. igit soluta quæstione prima, emergit secunda apud appetitum rationalem. ¶ Addit tamen q hæc secunda quæstio est nobilior & difficilior prima, nobilior quidem ratione obiecti, quia immediate ducit ad vnitatem primi motoris. difficilior vero primò ex parte modi procedendi, nā prima q ab soluta fuit demonstratione a priori, hæc autē demōstratione a posteriori. Secundo primā absoluit pluribus demōstrationibus. hāc vero paucioribus. est etiam difficilior ex parte nostra, quia primam quæstionem quasi sensu terminamus. at q extra mūdum hūc nō sit alius mundus, non sensu cerni potest. Addit secundo omnes has suppositiones esse per se notas & vti principijs sensilibus. hęc ex commen. ¶ Sed circa litteram emergit dubitatio, quia non videtur verum omnia & mouere & quiescere, & violenter & naturaliter. primo non de deo, qui est de numero omnium. secundo non de corporibus, quia cœli mouentur tantum, & non quiescunt, & si mouentur, non violenter moueri possunt. ¶ Dici potest verbum Aristo. esse audiendum presse vt de corporibus, & non de omnibus, sed solum infra orbem lunarem contentis. as si vis ipsum fusius intelligere, sub disiunctione audiendum est, vt placet Auerroi. ¶ Secundo dubitant, quia motus terrę supra hemisphęrium nostrum. videlicet ab. a. pee. b. in. c. est violentus glebę terræ, contrarius autem ab ipso. c. per. b. in. a. non esset naturalis. dici potest, vel q ille ab ipso. c. per. b. in. a. non est illi contrarius, quia circulari non est circularis contrarius, aut q forte illi contrarius est tectus deorsum. Aut si est in orbe cœli erit non naturalis terræ ab ipso motu totius cœli. Vel si est infra globum lunę verbum Aristotelis est verum in motibus simplicibus qualis non esset ille terræ, supra illum hemisphærium sub Luna.

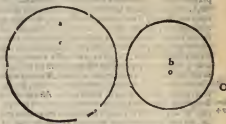
Quæ Aver. cō. 96. (margin)

K L M N (margin letters)

Dubi. pri. — Solutio. — 2. dubi. (margin)

¶ Si ad hoc itaq; medium illinc vi terra fertur: hinc illuc secundum naturam ferretur: & si hic terra non vi manet: etiam huc illinc sane ipsa ferretur: vnus enim corporis vna est secundum naturam latio.

O

Expositio ¶ His sumptis arguit primo sic, si plures essent mundi, vt. a. b. plures essent terræ, vt. o. o. destruatur consequens, sed non possunt esse plures terrę. igitur nec plures mundi. probatur minor, quia vbi essent plures terrę, aut terra in hoc nostro mundo manet secundum naturam aut vi. Siquidem vi hic manebit, ad illum natura ferretur per suppositiones. igitur altera terra superflua ac violenta. at si hic secundum naturam manet, illa huc mouebitur, & illic violenter stabit, & ita illa frustra ac superflue esset. Inquit. Si ad hoc itaq; medium illinc vi terra fertur, hinc illuc secundum naturam ferretur & sic hęc terra violenta hic, atq; superflua, & si hic terra non vi manet, sed naturaliter, etiam huc illinc sane ipsa ferretur, & sic ibi violenta esset, atque superflua. igitur non possunt esse plures terrę, & sic patet minor, & quia quia dicere posset terram hinc illuc natura ferri, contra etiam illinc huc ferri natura, addit. vnius enim corporis vna est secundum naturam latio, & sic hi duo motus non possunt competere vni naturæ. hic est intellectus verborum Aristotelis, non vt iuniores intelligunt. ¶ Auerro. aut vtitur syllogismo sic si sint plures mundi, & terra unius ad medium alterius mouetur, tunc terra violenter ferretur ad medium, & naturaliter recederet a medio. Hoc est impossibile igitur & antecedens. Deducitur consequentia, nam terra vnius mouetur naturaliter ad medium alterius cum sit vnius speciei cum illa, & sic naturaliter recederet a medio nostro, & violenter accederet ad medium illud, quia violenter accederet ad concauum cœli, per quod fertur in medium illud, & sic violenter accederet ad illud medium. Hæc Auerroes. tamen probatio nostra est optima.

P

Quæ Aue. cō. 77. (margin)

Q

¶ Præterea cunctos mundos ex eisdem corporibus constare: quæ sunt eiusdem naturæ: necesse est. corporum etiam vnumquodque eandem vim habere rursus necesse est. vt terram ignem, & ea quę inter hæc sunt. Nam si ea quæ hic & illic sunt: æquiuoca sunt: hoc est non eadem forma dicuntur: vniuersum etiam: quem mundum appellant: æquiuoce dicetur. perspicuum igitur ipsorum aliud e medio: aliud ad medium aptum esse suapte natura ferri: quippe cum ignis omnis eiusdem est speciei, & vnumquodq; etiam cæterorum, veluti etiā hæ partes ignis quæ hoc in mundo sunt.

Expositio ¶ Non hic nouam & secundam affert Aristoteles rationem (vt iuniores autumant) sed cautium aduersus primā refellit, potest enim prima ratio hunc in modum cauillari, q nec

A ꝙ nec terra illa ad hanc, nec hæc ad illam vi aut natura fertur, quoniam sunt terræ alterius speciei, & moueri suapte natura ad suum medium aptæ. Obijcit nunc Aristoteles. Quia si ita esset, tunc corpora illa, ex quibus ille constaret mundus, & corpora hęc, ex quibus hic noster constat, alterius essent speciei, & ita mundi ipsi etiã alterius erunt speciei, quod est contra Anaximandrum & Democritum, qui plures esse mundos fatentur eiusdem speciei, vt sub homine plures homines numero. Primo proponit ueritatẽ rei contra cauillum. Secundo illam probat ducens ad inopinabile. & inquit. Præterea cunctos mundos ex eisdem corporibus constare, quæ sunt eiusdem naturæ, necesse est, corporũ etiam vnũquodq; eandẽ vim habere rursus necesse est vt omnes terræ, oẽs ignes, & omnia cętera habens. est igitur veritas ꝙ illa & hęc corpora sunt eiusdẽ speciei. deinde hac veritate proposita, probat illam ducendo contra positionẽ
B & ad inopinabile. & inquit. Nã si ea quæ hic & illic sunt, æquiuoca sunt, hoc est non eadẽ forma dicuntur, vniuersum etiã, quẽ mundũ appellant, æquiuoce dicetur, quod est pter illorũ opiniones, & sic duxit ad inopinabile. hoc cõfutato, epilogat veritatẽ dictã, & vim rationis recapitulare videtur, dicens perspicuũ igitur ipsorum aliud e medio, aliud ad medium aptum esse suapte natura ferri, quippe cum omnis ignis cum omne igne eiusdem est speciei, & vnumquodq; & cæterorum cum suo simili, velut etiam hæ partes ignis quæ hoc in nostro sunt mundo sunt eiusdem speciei, & sic cauillus nullus, & ratio dicta efficax.

¶ Insuper etiam hæc ita sese habere necessario ijs ex suppositionibus patet: quas de motibus prius dedimus. Nã & motus ipsi finiti sunt: & vnumquodq; elementorum per vnumquẽq; motuum dicitur.

Expositio ¶ Confutauit cauillũ probando illa corpora & hęc eiusdẽ esse
C speciei ducens ad inopinabile, nunc idem probat ratione ex dictis suppositionibus uigorata, hoc modo. Quot sunt motus simplices specie, tot etiam corpora simplicia sunt, & esse possunt. Tres sunt tantũ motus specie, ad medium grauiũ, e medio leuiũ, circa mediũ corporũ neq; grauiũ neq; leuiũ, igitur omnia corpora siue mundi sint plures, siue vnus erũt specie tria, & ita terra illa, & hæc eiusdẽ sunt speciei, & in cæteris idẽ. inquit. Insuper etiã hæc ita sese habere necessario ijs ex suppositionibus nunc patet, quas de motibus prius ad venandum quintũ corpus dedimus. Nã & motus ipsi specie finiti sunt, & vnũquodq; elementorũ per vnumquẽq; motuũ
Que Auer. cõmẽ. 78. dicitur, atq; spẽm sortitur, vt dicebatur. ¶ Ambigerẽt forte iuniores, quia Arist. arguere debet demonstratiue, & tamẽ ducit ad inopinabile, & sic videtur dialecticæ disputare. Inquit Auer. solutionẽ dicens, & hęc propositio non fuit manifesta per se, sed acqritur demõstratione, & sic nõ modo ex concessis, sed etiã ex demõstratione ꝑpter quid demõstratur, corpora nãq; siue vnius sint mundi, siue infinitorũ omnia in tres
D naturas diuiduntur pro numero triũ motuũ, qui specie differũt. vt e medio, ad mediũ, & circa mediũ, & sic hanc rẽ probat demõstratione ex cõcessione, & demõstratione simpliciter, est aũt mediũ. vt inquit. ob corpus celeste, nã sic definit mediũ, ꝙ est e quo lineæ ductæ ad circũferẽtiã sunt æquales. Sphęricũ est, est ꝑpter mediũ, quia sphęra est circulus e cuius medio ad circũferentiã omnes lineę ductæ sunt æquales ecce ꝙ mediũ & sphęricũ sunt quodã modo ad aliud & mutuo referuntur, & sic vnũ propter aliud est. Dicit tertio ꝙ eiusmodi duę rationes, quibus vnitatẽ mundi probat, differunt, quia prima ex cõcessis est ab aduersarijs. secũda ex necessarijs. Secũdo prima est notior, secũda efficacior, verũ secũda virtute ac implicite & in potentia continetur in prĩa, tamẽ in calce textus eã explicabit. Tu vero ex his potes ad
Rñsio. formã respondere. hęc Auer. ad dubitationẽ. ¶ Theologi vero nostri & sectæ Auer. tenent ꝙ deus plures potest facere mũdos, & nõ modo plures, immo hunc quẽ fecit augere in melius, & tũc ad rationẽ Aristo. respõdent negando terrã illius ad mediũ nostrum, aut econtra moueri, quia terra non pro suipsius natura fertur, sed pro ipsius opificis voluntate E
& ordine. Nã vt est rei veritas, omne ens citra deũ est contingens, atq; nihil necessariũ præter deũ, qua ratione fit vt terra nõ necessario ad hoc vel illud feratur medium, sed ad illud, ad quod ipsam ferri deus pręconcipit, aut ratione pter
Que Auer. cõtra the. ea constituit. hæc theologi & sapide. ¶ Aduersus hos Auer. non arguens, excusat se asserens officium & onus contradicendi theologis conuenire metaphysico, cuius virtus est destruere uerba sophistarum, uocat autem theologos sophistas quia tenent opposita principiorum scientiæ naturalis. Sed re vera Auer. ignorans huius veritatis confutationem, in hæc prorumpit. Tu vero confutationes nostras contra eum lege in lib. destruc. destru. quæ licet fuerint iuuenliter & minus perite dictæ, sunt tamen acutæ, & inuentione plenæ.

¶ Quare si motus ijdẽ sunt, & elemẽta sint eadem vbiq; necesse est. partes igitur terrę quæq; in alio sunt mundo ad hoc medium aptæ erũt ferri. & ignis etiam qui ibi est: F
ad hoc vltimum. at impossibile est. Nam si hoc eueniet sursum quidem terram suo in mũdo: ignem vero ad mediũ ferri necesse est. Simili ratione & terram quæ est hic, e medio secũdum naturam ferri, alterius mũdi medium petentem necesse est, propterea ꝙ ipsi mundi inter se talem habent posituram.

Expositio ¶ Ex his quæ nunc dixit colligit suppositionem, qua cauillus elidebatur, & inquit. Quare si motus eidem sunt, & eiusdem speciei, & tres, etiam elementa sint eadem vbique, & tria specie necesse est, hæc est suppositio, & cauilli confutatio. deinde syllogizat epilogando dictum syllogismum, licet hic illum alia forma conficiat, tamen in re vnus est, & syllogismus componitur sic, quæcunque sunt eiusdẽ speciei cum elementis huius mundi, mouentur ad loca ad quæ hæc mouentur, vt aliqua ad medium huius, aliqua ad vltimum huius vtpote concauum huius, aliqua circa me- G
dium huius. Sed elementa alterius mundi pro nunc declarata sunt vnius & eiusdem speciei cum elementis huius. igitur mouent ad loca, ad q̃ hęc elementa mouẽt, vt aliqua ad medium huius, aliqua ad vltimum huius, aliqua circa medium huius. huius rationis dat ex dictis conclusionem tantum, & inquit. Partes igitur terræ, quęq; in alto sunt mundo ad hoc medium aptæ erunt ferri, & partes ignis etiam, qui ibi est, ad hoc vltimum sunt aptę ferri. hæc est syllogismi conclusio. ¶ Deinde destruit illam vt inferat oppositum antecedentis. & inquit. At impossibile est. Nam si hoc eueniet, sursum quidem terram suo in mundo, ignem vero ad medium ferri necesse est. Nam terra illa ad hoc nostrum proficiscens medium, sursum peteret. ignis vero ad vltimum istius, deorsum proficisceretur. simili ratione & terram quæ est hic e medio secundum naturam ferri alterius mundi medium petentem necesse est. propterea ꝙ ipsi mũdi talem habent posituram, vt conuexa eorum iuxta iaceant, hoc modo vt medium vnius distet a medio alterius, H
sic vt terra non possit ad medium alterius moueri, quin recedat a sui medio versus extremum eius. ¶ Debes scire pri-
Quar syllogismus ad impos. mo ꝙ syllogismus ad impossibile interdum est propter maiorem, interdum propter minorem, interdum propter utrasque, aliquando vero ob fundamentũ e quo præmissæ per plura intermedia proficiscuntur. & hoc modo est hic Aristotelis syllogismus, nam eius impossibile non est immediate propter præmissas, sed ob fundamentum e quo præmissæ per manus emergunt. videlicet quia plures sunt mundi & eiusdem speciei. ¶ Secundo debes scire ꝙ dicta ratio
Cauilli ad uersus rõnẽ Aristo. quatuor modis potest cauillari, primo respondendo hæc & illa elementa specie differre. qua ratione nõ est necesse vt terra illa ad hoc medium vel hæc ad illud feratur. Scdo rñdendo medium huius et mediũ illius spẽ differre, quo ẽt fit ut terra illa nõ ad hoc ferat mediũ, nec hæc ad illud. Tertio respondendo media hæc naturali differentia differre, quæ sufficit ut

I ipsę terrę non moueantur indifferenter, vt enim naturalis æthiopum locus est clima primum, & non quartum, sic quoque medium huius est naturalis locus istius terræ, illud autem illius. Quarto respondendo hæc media nimium distare, quæ inter capedo causa est, vt illa, nec ad hoc mediū, nec hęc ad illud ferat, hi sunt omnes cauilli, quorum primū Aristotiles hactenus refellit, cęteros vero suo loco refellemus.

Quæ Auer. cō. 79. ¶ Quo vero ad verba attinet Auerroes obseruat verbum illud suū, quod græce est οἰκεῖον. latine etiā proprio, quia posset quispiam dicere cur Aristoteles dixit terram esse aptā moueri sursum in suo mundo, videtur enim q incōgrue adiecit suo, quia neuter mundus erit suus, quum sit ipsa moueri apta ad quemlibet. Pręterea. Videtur vt ille e quo mouet sit suus, non hic ad quem mouetur, igitur male dixit ad suū. ait Auerroes Aristotelem non inepte adiecisse suum, quia cū

K posuerimus ipsum esse de natura istius, iste erit suus mundus necessario, ita vt ambo habeantur pro proprijs omnibus, sunt enim eiusdem speciei, ideo hic mundus est terrę illius, et ille terrę istius, & sic illa terra potest dici moueri illinc ad suum si mouetur ad nostrum mundum. Sed hæc consideratio non habet locum, si textus bene transferatur, aliter.n. vt vidistis verbum illud suum sonat, q̄ Auerr. intelligat. ¶ Vltra tamen Arist. rōnem ꝓbat Auer. nēs mundos esse vnum mundum, primo quia si plures essent mundi, tunc non essent sursum & deorsum secundum naturā, sed solum ad nos, tenet consequentia, quia elementa mouerentur indifferenter ad omnem positionis differentiā sursum videlicet & deorsū, igitur nullus locus erit eis determinatus, & sic nec sursum, nec deorsum naturalia. Secundo principaliter sequeretur, q natura elementorum in motibus esset vna, veluti est natura aīalis, nam vt animal moueri potest secundum oēm positionis dr̄am, sic quoque elementa, & tunc in mundo ipso non

L inuenirentur differentię positionis naturales, nisi rōne habita

Dubitatio ad nos, ceu in columna. hęc Auer. ¶ Sed vltra hæc potest aliquis cauillare fingendo ignem mundi nostri ferri solū ad

Solutio. circūferentiam alterius, & non peragrare per centrum. ¶ Dici potest q siue valeat syllogismus de igne, siue non, de ipsa terra est omnino impossibilis. Pręterea. ignis ille saltem ad medium alterius accedet secundum quid, quia simul cum terra sui mundi transibit circūferentiam, et veniet ad orizōtem illius, & sic secundum quid ad medium accedere videtur. Hæc de ratione.

¶ Insuper etiam aut ponendum nō est corporum simplicium in cœlis pluribus eandem naturam esse, aut si eandem esse asseramus: medium ipsum vnum, atque vltimū vnum facere necesse erit. Quo quidem absurdo eueniente: vno plures esse mundos impossibile est.

Expositio. ¶ Videtur Arist dictum syllogismum nunc hypothetice diuisiue conficere, quod nos animaduertentes textum transtu

M limus copulatiue, vt vides, & potest syllogismus bifariam intelligi. vno modo ad verbū, alio modo ad sensum magis. Ad verbum quidem sic componitur, aut elementa plurium illorum mundorū sunt eiusdem speciei, aut alterius speciei, non alterius. Tum quia est præter illorum opinionē. Tum quia plures quàm tres essent motus spēs, vt dictum fuit. Si vero elementa sint eiusdem spēi oportet dicere vnum tantū esse medium. vnum vltimum, aliter terra ascenderet, ignis quoque descēdere, quo quidē absurdo concesso, vno plures esse mundos impossibile ē. hæc ad verbum. Ad sensum vero syllogismus erit, si plures sunt mundi aut erunt eccētrici, & hoc intendit per elementa esse alterius naturę, aut concentrici, non potest dici eos esse eccentricos, quia tunc terra ascenderet, & ignis descēderet vt longa oratione fuit explicatum. Si vero sunt concentrici, erit vnum omnium eorum medium, & vnum similiter vltimum, quo quidem illato, impossibile erit plures esse mundos hæc ad sensū. ¶ Auer-

Quæ Auer. cō. 80. ro. vero pręsentem textum ita intelligit. vt Aristoteles colligat premissas & conclusionem, ordinetque has insimul, vt considerator recte iudicet circa eas, veluti iudex & sensus, quorum nullus de absentibus iudicat. Quę N interpretatio non conuenit (vt mihi videtur) verbis Aristo. nisi fortasse suis translationibus, de quibus nihil ad me.

ꝓpōnes Aristo. ¶ Vlterius in fine commenti colligit propositiones, in quibus Aristo. se firmauit, quarum prima est partes mundorum

Prima. necessario sunt eiusdem speciei. secunda est, q orizon siue vl

Secunda. timum & medium partium quę sunt eiusdem naturę est unū

Tertia. numero. tertia est, q cum medium fuerit vnum numero, & vltimum siue orizon vnus numero, mundus erit vnus numero. Ex his possunt confici syllogismi, primus partium mūdorum eiusdem speciei medium est vnum numero, & vltimum est vnum numero per secundam propositionem, partes mundorum sunt eiusdem speciei, per primam propositionem. igitur partium omnium mundorum est idem medium & vnum orizon. Secundus syllogismus, quorūcunq; vnum est medium & vnum orizon, vnus est mundus per conclusionem proximi syllogismi. Omnium mundorum & partiū O illorum vnum est medium & vnus orizon per dictum syllogismum. igitur omnes mundi sunt vnus numero mūdus, hęc Auer. & non imperite.

Qualis ꝓpositio est plures esse mundi. ¶ Quibus ex dictis patet hanc propositionem plures sunt mundi esse falsam impossibilem, quia ex ipsa sequuntur contradictoria, sequitur enim primo plures sunt mundi, igitur non vnus, & sequitur mundi sunt plures, igitur vnus est mundus. vt his syllogismis nunc patet. Dixi falsam impossibilem, quia duplex est falsum, aut falsum possibile, vt nauale bellum est, hoc.n. de inesse falsum ē, sed de possibili potest esse; & propterea hoc posito in esse nō sequitur impossibile primo priorum. Aut falsum impossibile vt equum volare, nam ex ipso posito sequuntur contradictoria, & huius generis est propositio illa.

¶ Enuntiare vero aliam simplicium esse naturam, si minus aut plus proprijs e locis ipsa distent: alienum est a ratione. Quid.n. refert dicere vt tanta longitudine an tanta distent? Tanto enim differrent ratione magis, quāto plus P distant, formam vero eandem habent.

Expositio ¶ Textus præsens potest intelligi vno modo, q quidam dixissent hanc nostram terram e terra illa specie distare, atq; in natura differre quoniam locorum intercapedine differūt, hi.n. sunt qui differentiam rerum nanciscuntur ex locorum distantijs, quod quidem mathematicorum fuit positio, qui asserunt Saturni stellam specie differre a stella veneris loci differentia atq; distantia, vt etiam Auerro. narrat. in.12. metaphysicæ. commen. 44. Obijcit autem Aristoteles huic cauillo. & inquit. Quid enim refert dicere vt tanta longitudine, an tanta distent? quasi dicat. nihil quo ad rerum essentias ac formas. Tanto enim differrent ratione siue motuum supputatione magis, quanto plus distant, illud.n. mobile, quod e longiori loco mouetur, velocius fertur. formam autem

Cōfutatio eandem habent. hæc est vna expositio. ¶ Hæc expositio nulla est, licet verbis multum consonet, primo quia ex illa nihil fructus habemus plus ijs, quę antea dicta sunt. secundo quia Q iam cauillus hic confutatus est, ex eo quia tantum tres sunt motus specie. tertio quia ante Arist. nullus hanc rationem attulit, quia omnes fatebantur mundos similes.

alia expō. ¶ Melius dici potest q cauillus sit terram hanc non ferri illud in medium, nec illam hoc in nostrum locorum nimia intercapedine, cui obijcit Aris. locorum intercapedinem non auferre motum, immo augere motum, quia velocius fertur mobile distans, q̄ proximum, vt sensus docet. Qui cauillus fuit quartus vt textibus proximis enumerauimus. loquit. Enuntiare vero aliā simplicium. sup. illius mundi esse naturam, ita vt non moueantur in medium nostrum, si minus aut plus proprijs e locis ipsa distent, alienum est a ratione. est igitur sensus quod dissonum est rationi dicere ea corpora non habere naturam vt ferantur modo quo nostra feruntur ad medium nostrum locorum interuallo nimio, & hoc probat. Quid enim refert dicere vt tanta longitudine, an tanta distent. Tanto enim differt ratione magis, hoc est motuum velo-

A citate & supputatione, quanto plus distat, formā vero eādē hūt, & sic mīsio nulla fuit, & hæc expō mihi placet, prima.n. sēpsa refellitur, nemo.n. dubitat vnam glebam terræ positā in concauo nostri mundi, & aliam in centro eiusdem speciē nō differre, & sic est facilis confutationis, & non Aristo. digna.

Quę Aue. cōmēta. AVERROES vero videtur quasi aliter exponere. Aristoteles enim contra antiquos intulit, si plures sunt mundi tunc vnum simplex vt terra moueretur duobus motibus contrarijs videlicet sursum & deorsum. est igitur cauillus apud Auerroem primo negando consequentiam, quia illa terra suum in medium tantum fertur, non autem in nostrū, quia suo medio propior est, nostro vero remotior. Secundo, quia non est inconueniens vnam terram specie, non numero moueri motibus contrarijs, si sit composita, & non simplex, vt in proposito, nam terra est composita ex natura terræ &

B appropinquatione suo medio, & sic hæc et illa videntur qua si compositione & specie differre, hi sunt cauilli vt vult ipse. quibus Aristoteles obijcit, quia motus non differunt specie, nisi quia corpora differunt natura & specie essentiali, quo modo non est in proposito, nam illæ terræ differunt cōpōne accidentali, quia siue propinquitas & remotio sint relationes, siue dimensiones, semper sunt accidentia, & sic accidentali differentia differunt veluti hæc & illa gleba. Hęc Auerroes. Quæ quantum verbis conueniant. Tu diiudica.

Dubi. ter. Solu. ⸿ Sed dubitabis fortasse vtrum propinquitas & remotio uarient motuum speciem, cui Auerroes respondet, & inquit. & debes scire q appropinquatio & remotio non faciunt differentiam nisi in motibus rerum, quarum mouens est extrinsecum secundum appropinquationem et remotionem a mouente. In quibus verbis talem innuit distinctionem q motus duobus modis fiunt aut ab intrinseco, aut ab extrinseco. Mouetur quidem terra ad medium a motore intrinseco vtpote

C a forma. Ferrum vero a magnete attractione. Tunc in tali motu attractione propinquitas motoris & distantia variāt motuum speciem. Nam magnes propior ferro sursum collocatus motuum efficit ferri sursum. Si propior sit ferro deorsum, efficit motum deorsum, modo hi motus differunt specie, at in motu terræ talis motuum differentia esse non potest

Quę Aue. cōtra anti. vt perspicuum est omnibus. ⸿ Ex his Auerroes infert contra antiquos & bene q elementa non mouentur ab extrinseco sed ab intrinseco, hoc syllogizat sic, omnis motus ab extrinseco variatur specie, appropinquatione, & distantia, a suo motore. Sed motus elementorum non variantur specie, appropinquatione, & remotione. igitur nō sunt ab extrinseco.

Replica. ⸿ Sed adhuc ambiges, quia terram moueri a se videtur per se notum, quia naturam esse principium motus & quietis est per se notum. igitur male probauit illam Aristoteles.

Sol. ⸿ Pro responsione debes scire q de motu terræ fuerunt variæ apud antiquos positiones, & pro modo duæ, vna dixit terram moueri attractione, quę fit a maiori parte eius, quo modo mouetur gleba e concauo ad totam hāc nostram molem. Alia dixit terram moueri a motu cœli, quia imaginan-

D tur terram fuisse simul cum cœlo factam, & sic cum cœlo in orbem cœpit moueri, quia vero de natura motus orbicularis est pellere ad medium, hac ratione in medium terra pulsa fuit. Tunc ad dubitationem dici potest Aristotelem probasse terram moueri ab intrinseco non quidem demonstratione simpliciter, sed ad antiquos qui hoc per se notum non intelligebant.

Quod terra non mouetur attractione. ⸿ Tamen Auerroes aliquantulum e textus limitibus euagans probat terram non moueri attractione quæ fit a tota terra, primo quia tunc gleba moueretur ad totam terram, vbicunque illam esset, quod est contra sensum. Secundo quia motus glebę esset vt motus ferri ad magnetem, quod est impossibile, quia moueretur motibus contrarijs, quibus concludit terram nec moueri attractione facta a lo-

Quod nec attractiōe nec expulsione. co, nec attractione facta a tota terra. Itemq nec expulsione facta a motu cœli, vel alterius non quidem ab attractione, quia hoc est fere per se notum atq primis principijs propinquum, quod tunc patet, cum causæ attractionis patent. Secundo quia Aristoteles vbiq fugit res quibus existimatur elementa moueri attractione. Non expulsione vero, quia

E impossibile est inuenire corpus naturale, cuius motus non sit naturalis ab intrinseco, dicitur enim naturale a natura, & natura est principium motus. Secundo, quia motus elementorum est per se. igitur non ab extrinseco. Hæc Auerroes digre-

Quod nō attra. Quod nō expul.

Dubi. in littera. diendo. ⸿ Sed circa literam emergit bona difficultas. nam totum Aristotelis impossibile est, q datis pluribus mundis, tunc idem corpus specie accederet ad proprium locum, & recederet, & sic motibus contrarijs videtur moueri. Modo hoc videtur necessarium, nam quando ignis e medio nostri mundi ad concauum.a. fertur recedit ipse.a concauo.b. nam recedendo ab ipso.c. centro, recedit ab ipso.b. concauo cœli igitur accedit ad suum locum, & recedit ab illo, & ita videtur ipse contra

F Solutio. rijs motibus ferri. Dici potest q Aristoteles habet pro impossibili vt idem corpus numero naturaliter accedat ad suum totalem locum, & recedat ab eodem totali loco. at q accedat & recedat secundum diuersas loci partes, non est impossibile Aristotelis. Hæc de ratione Aristotelis.

a

c

b

⸿ At vero aliquem esse ipsorum motum necesse est, perspicuum enim est ipsa moueri. Sed vtrum ne omnia etiā contraria vi moueri dicemus? An quod omnino moueri aptum non est, id vi moueri impossibile est.

Expositio ⸿ Prima suppositio fuit q omnia corpora mouentur et quiescunt, & quæ mouentur vi & naturaliter mouentur, & quæ etiam quiescunt vi & naturaliter quiescunt. Mouet itaq nunc dubitationem contra hanc suppositionem, et ait ea vniuersaliter moueri nemo, dubitat, quia perspicuum est per se,

G sed hæc est dubitatio vtrum omnia illa etiam si sint inter se contraria dicantur vi moueri, & hoc inquit. At vero aliquem esse ipsorum motum naturalem necesse est, perspicuū enim est ipsa moueri per se, & ita suppositio quo ad primā partem est perspicua, quo vero ad secundam inquit. omnia ne igitur etiam contraria vi moueri dicemus. Hæc est dubitatio, nemo enim ambigit ea naturali moueri motu, sed dubitatio est, vtrum moueri possint omnia vi, sumpsit enim omnia moueri & vi & naturaliter. ⸿ Soluit & inquit. an quod omnino moueri aptum non est, id vi moueri impossibile est, & per hoc vult habere econtra q omne id quod est aptum moueri hoc est quod est naturaliter mobile, est vi mobile, & sic si non est naturaliter mobile, non est vi mobile, & si est naturaliter mobile est vi mobile, et tu intellige in his inferioribus, quæ propriæ naturaliter sunt apta moueri, nam cœlū naturalitate æquiuoca dicitur naturaliter mobile vt dictū ē.

H

⸿ Nunquid igitur si est aliquis motus secundum naturā, eorum quæ eiusdem sunt speciei, necesse etiam sit vt vnū quodq eorum ad vnum numero locum moueatur, velut ad hoc mediū, atq ad hoc vltimū? An si ad eadem specie, plura autē numero (propterea q & singula plura quidem sunt, specie vero nō differunt) nō huic quidem partiū tale, huic aliī nō tale, sed similiter omnibus idē accōmodabitur, easdem enim specie omnes esse constat, nume ro autem quāuis e quauis differre.

Expositio ⸿ Consequēter mouet aliā dubitationē, vt aliū cōtra rationē dictā refellat cauillū. & est vtrū partes siue corpora eiusdē speciei, si mouentur, debeant moueri ad eundem locum

I numero, vt omnes terræ ad idem numero medium, omnes ignes ad idem numero concauum. est autem hæc dubitatio rationalis quia dici potest ad rationẽ illam terrã numero suũ in locum numero ferri, hanc in suum, quia differentia naturalis locorũ atq; numeralis sufficit, vt quælibet ad suũ ferat. Respondet per syllogismum hypotheticũ sic si omnia mouentur ad eadem specie loca plura tamen numero, omnia mouẽtur ad eadem numero, ut omnes terra ad idem numero medium. omnes ignes ad idem numero concauum. consequentia probatur, quia singulæ terræ numero differunt. et non specie propterea omnes idẽ numero intendunt. Inquit. an si ad eadem spe loca, plura autem numero supple ferantur (propterea quod & singula ut singulę terræ plura quidem sunt numero, specie vero non differunt) non huic quidem proprium tale medium, huic autem non tale, sed similiter omnibus idem numero medium accõmodabitur. Addit ne quis dicat illa specie & numero differre, eadem enim specie omnes illa partes esse constat apud omnes illos, numero vero quamuis e quauis differre. Quarum omnium est idem numero locus. ¶ Auerroes quo ad hoc quod Aristoteles duas moueat questiones, sapide sensit. Sed peccat primo quia vult Aristotelem quęrere primo vtrum omne corpus naturale habeat motum naturalem, vel violentum, hoc enim verbis gręcis nullatenus conuenit, ut omnibus patet. Secundo peccat, quia vult Aristotelem mouere secundam quęstionẽ ibi. si autem aliquid, & vt soluatur textu illo dico autẽ hoc. Iam patuit in nostris translationibus non esse vt inquit. propterea in expositionibus huius uiri non multum confiderẽ, nec diceremus nunc Auerroem habuisse animam tum Aristotelis, si daretur ingressus, & regressus animarũ, ut in molliori ęta te prędicere solebam. haurio enim nunc aquam ex proprio fonte, & non suppetias peto alienas. Tu uero intende nostras expositiones, magis quam illas Auerrois sunt enim aut magni Simplicij, aut diui Alexandri plerunq;, aut ex alijs græcis peritioribus. nec confidas translationibus veteribus, sunt enim adeo verbum obseruantes, vt nullibi fere sensum seruent, plerunq; enim qui verbis partiliter addicuntur, a sensu milies secedunt.

Margin: Quæ Auer. comẽ. 82. & 83. K

¶ Hoc autem ideo dico: quia si partes quæ hic sunt & partes quæ sunt in altero mundo inter se similiter se habent:

L etiam ea quæ hinc est sumpta nullam differentiam ad earum partium vllam habet: quæ in alio est quopiam mundo magis quam ad earũ aliquam quæ in hoc est: immo eodem sunt modo quippe cum inter se specie non differat.

Margin: Expositio

¶ Solutionem datã nunc exponit, & sillogizat illam sic, vt pars terræ ad partẽ terrę eiusdem mundi, ita tota terra unius ad totam terram alterius Sed una pars mouetur ad eundem locum numero cum quaehbet parte. igitur tota ad eundem numero mouebitur cum tota. Inquit. hoc autem ideo dico, quia si partes quæ hic sunt, & partes quę sunt in altero mundo inter se similiter se habent, vt supple omnes in vnũ numero locum ferantur. vt omnes huius ad vnum numero locum huius. omnes illius ad vnum numero locum illius, etiã ea pars quæ hinc est sumpta nullam differentiam ad earum partium ullam habet, quę in alio est quopiam mũdo magis

M quam ad earum aliquam, quę in hoc est. Immo eodem sunt modo, quippe cum inter se specie non differant, & sic recte dictum est omnes terras vnum numero locũ intendere, atq; ad vnum tantum proficisci. ¶ Auerroes autem credit Aristotelem presenti in textu soluisse secundam quæstionem, quod non credo, nam Aristoteles verbum illud græce λέγω quod latine sonat dico autem, semper addit, cum aliquid obscurum vult exponere. Sed quicquid velit ipse ratio quã Auerroes ex suis translationibus nanciscitur, videtur efficacissima, & sic compono, si plura sunt loca, quia plura sunt vel possunt esse corpora locata. Tunc in hoc nostro mundo plura erunt media numero, plura quoq; concaua atq; vltima, tenet cõsequẽtia, qa hic sunt plures glebę terræ, quam sunt plura corpora locabilia, plures etiam ignis partes etiam quæ sunt plura corpora locabilia, quæ inter se non differunt plus quam N tota hęc terra a tota illa. Sed destruo consequens sic, sed non sunt plura media, nec plura concaua. igitur oppositum ante cedentis non si plura sunt locata numero, plura loca erunt numero. Hæc ex commento, & satis pulchre colligi pñt.

Margin: Quæ Auer. comẽ. 84.

¶ Sed hic est dubitatio, quia non videtur simile de terris huius nostri mundi, & de vniuersa terra hic, & vniuersa ibi. Nam omnes terræ huius sunt vnum continuum, ideo sunt in eodem loco. at hæc & illæ sunt discontinuæ, propterea loca sunt diuersa. ¶ Dici potest Auerroem accepisse partes terræ huius discontinuas, ut sunt videlicet glebę diuersæ, quarum vna ponatur in cœli ortu, alia in cœli culmine, alia in cœli occasu, alia in cœli immo, sic enim illæ in mundi cardinibus collocatę omnes mouentur ad vnum numero locum, & sic ratio stat.

Margin: Dubi. Solutio.

¶ Quare aut has suppositiones amouere. Aut. medium vnum, & vltimum vnum esse necesse est. Quod si sic: his eisdem signis: eisdem vt necessitatibus & vnum dumtaxat cœlum esse: & non plures necesse est. O

¶ His cauillis confutatis, solutisq; tot dubitationibus, nunc quasi epilogando dictam rationem recapitulat hac syllogismi forma. Quare aut has suppositiones quas fecimus necesse est amouere, aut necesse est medium omnium mundorũ esse vnum numero, & vltimum etiam vnum numero. Sed cum suppositiones illæ non sint amouendę, erit igitur omnium mundorum vnum numero medium, atq; vnum numero vltimum, & sic erunt omnes orbes concentrici, & per consequens vnus numero orbis siue mundus, & hoc inquit. quod si sit supple vnum numero medium, atq; vnum numero vltimum. his eisdem signis, eisdem vt necessitatibus, & vnum duntaxat cœlum siue mundum, & non plures esse necesse est. Hæc est conclusio. ¶ Quo vero ad verba græca attinet verbum illud amouere græce est κινεῖν quod latine sonat mouere, tamẽ sensus est ut diximus. ¶ Sed dubitat Auerroes, quia hic syllogismus Aristotelis est probabilis. f. verificare rem, cum non inueniatur ei contradicens. igitur non P conuenit demonstratiuis doctrinis. ¶ Respondet Aristotelem hoc fecisse iuxta suam consuetudinem, qui semper inducit sermones probabiles post demonstratiuos, quia Aristoteles vtitur illis duobus modis aliquãdo ad excitandũ vt cũ arguit pro vtraque parte, & sic ordinat illos ante demonstratiuos. Aliquando ad confirmandum, ad ostendendumque ea quæ dixit esse conuenientia etiam rebus dialecticis, & sic vtitur illis in fine post demonstratiuos. Veluti fecisse videtur hic. Hęc ex commento. ¶ Sed hæc non sunt ad propositum, Auerroes enim credit talem rationem esse probabilem, & esse aliam rationem a dicta, & errat, nam hęc ratio est illa & ex illis signis illisque necessitatibus vt inquit Aristoteles. Quarę hæc ratio est omnino demonstratiua vt prima, cum nullo modo a prima differat.

Margin: Expositio. Quæ Auer. comẽ. 85. Confutatio rationis Aue.

¶ Esse autem aliquid quo ferri terra est apta, atque ignis: perspicuum etiam est ex alijs: omnino enim id quod mouetur ex quodam mutatur in quodam: atque hæc Q videlicet ex quo & in quod specie differunt.

¶ Animaduersione dignum dictam rationem supposuisse vnum quodque corporum simplicium proprium habere locum in quem vti in finem fertur, & tunc quo d dixit, videtur absurdum videlicet quod terra illa moueretur ad medium nostrum. Sed Democritus eius positio est plures esse mundos, ac omnia casu euenire, propterea illa terra mouetur in illud medium, hæc in nostrum, non propter finem, sed temere & casu, iccirco Aristotelis ratio nulla est. Huic igitur obijcit Aristoteles & probat vnumquodque corporum simplicium suapte natura moueri ad aliquem locum per se intentum atque finitum, & hoc proponit dicens esse autem aliquid quo ferri terra est apta, atque ignis, perspicuum est non

Margin: Expositio

A est nõ modo ex ijs, sed ẽt ex alijs dictis in alijs locis naturalis philosophię, & sillogismus cõponiẽ sic, oẽ quod moueẽ de quodã in quodam quatenus illa differunt specie, moueẽ ad locum determinatum non casu, sed propter finem, omne quod mouetur, mouetur de quodam in quodam quatenus illa differunt specie, igitur omne quod mouetur fertur ad aliquem locum proprium vt in proprium finem. De ratione tangit maiorem & residuum perspicuum est.

¶ Præterea mutatio omnis est finita, vt id quod conualescit ex morbo proficiscitur in sanitatem: & id quod increscit ex paruo in magnum assurgit, igitur id quod fertur etiam ex quodam in quodam procedit. fit namque hoc ex loco ad locum.

Expositio ¶ Videtur mihi q̃ Arist. hic probet idem secunda ratione, ppea verbum illud ... confirmatione latinum fecit, & tunc rõ est omnis mutatio finita est, quod fertur mutatur, igitur latio est finita, hoc est de loco determinato in locum determinatum, ponit maiorẽ et inquit. Præterea mutatio omnis B est finita, hęc est maior, hãc inductione pbat, & inquit. Vt id quod conualescit, ex morbo proficiscitur in sanitatẽ & id quod increscit ex paruo assurgit ad manum, & similiter in cæteris. Tunc adde minorem, sed quod fertur mutatur, dat conclusionem, igitur id quod fertur etiam ex quodam in quodam procedit, dico ex quodam in quodam quatenus fit hoc ex loco ad locum. & hoc modo videtur secunda ratio & satis textui conuenit.

¶ Oportet rursus ẽt ipsa ex quo & ad quod aptum est ferri spẽ differre: nam neq; quod sanatur quouis pergit: neque quod mouetur: quo vult mouet. igitur & ignis & terra non ad indefinitum feruntur, sed ad opposita, qualia quippe sunt sursum & deorsum que loco opponuntur. vt sint ipsa lationis fines.

Expositio ¶ Potest hic constitui tertia ratio, propterea confirmatiue verbum illud ... trãstuli. et tũc componitur sic, omne quod fertur inter terminos specie differentes fertur. ignis & terra C feruntur, igiẽ inter terminos differentes specie feruntur. inquit. Rursus etiam ipsa ex quo & ad quod aptum est ferri, spẽ differunt. probat inductione, nam neq; quod sanatur quouis pergit, sed de cõtrario I contrarium, neq; qđ mouetur qđ vult mouetur, sed de cõtrario in contrarium, adde minorem sed ignis & terra feruntur. Tũc dat. conclusionẽ & inquit. Igitur ignis & terra non ad infinitum feruntur, sed ad opposita. idem enim est ferri ad opposita, & ferri nõ ad infinitum. explicat autẽ quę sint illa opposita inter quæ ignis & terra feruntur, & inquit qualia quippe sunt sursum & deorsum, quę loco opponuntur, vt sint ipsa lationis fines, & sic confutatus est Democriti cauillus ijs tribus rationibus. at si videbitur tibi textum aliter intelligendum esse, iudicium tuũ non recusabo. ¶ Auer. autẽ ex toto textu Que Auer. comẽ. 86. vnum facit syllogismum sic, ignis & terra & alia simplicia sunt trãsmutabilia, omne transmutabile transmutatur de contrario in contrarium. Igitur ignis & terra transmutanẽ de contrario in contrarium. Vltra, omne transmutabile de D contrario in contrarium est finitæ transmutationis. ignis & terra trãsmutantur de contrario in contrarium. igitur ignis & terra sunt finitæ trãnsmutationis. Quęcunq; sunt finitæ transmutationis habent loca naturalia ad quę trãsmutantur. secundum naturam ignis & terra sunt finitæ trasmutationis. igitur habet loca naturalia ad quę transmutantur secundum naturam. & tunc sequitur syllogismus dictus vt omnes partes vniuscuiusq; corporis eorum moueatur ad eandem partem. Hæc Auer. & lepide, verum si in textu vnus erit tantum syllogismus a primo ad vltimum vt Auer. vult, multa erunt superflua. vt patet, et propter hoc ne nos faceremus aliquid supflui in illo, fecimus tres syllogismos vertẽtes nõnullas gręcas particulas ad inconsuetum modum traducendi.

¶ Et cum motus qui in orbem fit, opposita quodam modo hẽat, ea quæ diametranẽ. Toti vero nihil contrariũ E fit: fit etiam ex his vt motio quodam modo inter opposita atque finita vertatur: quare finem esse aliquem necesse est & non infinitum procedere.

¶ Obijciet aliquis syllogismo nunc dicto, quia eius minor Expositio erat omnis motus est de contrario in contrarium, ferendo instantiam de motu cęli, hic enim motus est, & non de cõtrario in contrarium, immo est infinitus & imensus nullum finem attingens. Respondet Arist. q̃ hic cęli motus potest considerari secundum partes, & secundum totum, hoc est pro vna reuolutione, & pro congregato ex omnibus reuolutionibus. Siquidem consideratur secundũ partes atq; pro vna reuolutione, sic vertitur inter contraria, maxime secundum illas partes quę diametrantur. vz ortum & occasum, culmen, & imum, hæ enim partes diametrę sunt ac oppositę quatenus sunt fines lineę rectæ. & sic motus cælestis vertitur inter contrarios terminos. at si motus consideratur secundum totum, cum in orbe nullus sic finis, nullum quoq; principium, nisi institutione, vt dicit Ptole- F męus in primo libro apotelesmatum rationabiliter vt sic nihil est contrarium, & vt sic caret fine, & est æternus & immensus. Hæc Aristotiles. ¶ Auer. vero in commento Que Auer. comẽ. 86. tria uidetur dicere ad propositum, primo ait q̃ sic consideretur motus cæli secundum partes, sic vna cæli pars potest dicit mouери motu contrarium sieri aut stella per illas potest dici moueri motibus cõtrarijs. ceu stella quæ est in ortu ascẽdere dicitur, quę autẽ in occasu descendere, & quæ in culmine culminare quęue in imo, per imũ ferri. at si cęli motus consideretur vt est vna perfecta reuolutio & completa, sic nec per se nec per accidens habet contrariũ quia ab eodem incipit & in idem desinit. ¶ secundo debes scire q̃ hæc responsio (vt inuit Auer.) est ad mathematicorum mentem, ipsi enim in cęlo puncta quatuor diametra atq; opposita cõstituunt, in quibus stellæ collocatæ & diametræ, & contrarijs motibus ferri appellantur ab ipsis, sunt autem istæ partes ortus occasus, culmen, imũ. Qua rõne fit vt stellę G in his locis inuentæ aut in genitură themate aut cuiusuis rei contrarijs motibus moueri dicantur, & opponi inter se. contrarię quidẽ, quia quæ in ortu collocatur dicitur ascendere, quę in occasu vero descendere, opponi autem, quia sese per diametrum aspiciunt, & sic in ratione habita ad partes cæli potest concedi motui cæli esse aliquid contrarium. ¶ Tertio debes scire q̃ hoc cõtrarietas partium cæli est per accusatiuus quia non quatenus sunt partes semicirculi sed qua sunt vltima diametri, est enim (vt dicitur i metaphysicæ decimo) contrarietas secundum lineã rectam, & non circularem, & sic soluitur obiectio, & physici & mathematici concordantur. Hæc ex con. accepimus.

¶ Quod autẽ nihil infinitum proficiscatur: ea deprehenditur coniectura: q̃ & terra & ignis quo propiora suis sunt locis: terra quidem medio: ignis vero sursum loco: eo velocius feruntur. Quod si infinitus esset locus: infinita nimirum esset etiam velocitas & si velocitas infinita esset & grauitas & leuitas infinita esset. Nam H vt id quod altero velocius descendit grauitate illud excellit: sic quoque si infinita esset huius auctio & velocitatis nimirum auctio infinita esset.

¶ Quod corpus simplex ad vltimum tãdem perueniat locũ. Quod etiam sit vniuersaliter in omni motu, vt cęlesti, hactenus. Nunc vero non contentus ratione, idem persuadet coniectura. Nam videmus terram & ignem quo propiora suis sunt locis, terra quidem medio ignis vero sursum loco eo, velocius feruntur. Hæc coniectura docet simplicia non proficisci in infinitũ. Quo vero ad verba attinet coniectura est gręce τέκμαρσις, quod etiam est latine tum signum tum coniecturam. auget etiam coniecturam hanc, quid si infinitus esset locus, quem aut ignis au terra esset peragraturus, infinita nimirũ esset velocitas, & si veloci-

I tas infinita esset, & grauitas & leuitas infinita esset & econtra supple tu, si grauitas esset infinita, etiam velocitas talis esset, cuius causam extra necessitatam coniecturæ asserit, dicens, nam vt id quod altero velocius descendit, grauitate illud excellit. sic quoq; econtra si infinita esset huius grauitatis auctio, & velocitatis nimirũ auctio infinita esset. ¶ Quo vero ad verba attinet debes scire ꝙ fortasse in grecis codicibus ẽ error, et vbi dicitur το ϐαρει αυτο ταχυ, debet legi ταχει & tunc littera esset hęc, nam ut id quod altero velocius descendit grauitate illo esset velocius, sic quoq; si infinita esset huius auctio, & grauitatis nimirũ auctio, infinita esset. Aut fortasse nullum verbum mutando littera sic, est nam vt id quod inferius velocius altero descendit, grauitate est velox, sic quoque si infinita esset grauitatis auctio & velocitatis nimirum auctio infinita esset, & sic habes coniecturam ꝙ nihil ad infinitum proficiscatur ex eo, quia quanto res est propior suo loco velocius fertur, & habes coniecturæ confirmationem, quia si locus distaret in infinitum, grauitas vel leui-
K tas atque velocitas simili ratione accresceret in infinitum. Qua ratione euenit vt nihil ad infinitum proficiscatur.

Quæ Aue. com. 33. A V E R. vero textum exponit vt nos fecimus, vult enĩ ꝙ Aristo. hac coniectura probet nihil moueri ad infinitum, quia quanto est propius loco suo, tanto velocius fertur. igitur si infinitum distaret, in infinitum velociter ferretur, & si in infinitum velociter ferretur, esset infinitum graue vel leue. hoc tanq̃ impossibile relinquit. istæ consequentię omnes patent per regulam topicam, nam si cum aliquanta propinquitate stat aliqua velocitas, cum dupla propinquitate stabit dupla velocitas, igitur cum infinita propinquitate stabit infinita velocitas. simili rõne deduci põt de grauitate, nã si cũ aliquanta velocitate stat aliquanta grauitas, cum infinita
Dubitatio stabit infinita, & econtra deduci potest. ¶ Sed dubitabis qm̃ vt dicitur. 6. physicorum. spatium infinitum non potest pertransiri, nisi tempore infinito. Igitur mobile semper distabit æqualiter a loco, quoniam mobile per infinitum distans ab aliquo loco: quantũcunque in infinitum appropinquabitur,
L semper restat adhuc infinitũ per definitionem infiniti, igitur
Solutio. nunc in infinitum velocitabitur. ¶ Debes scire ꝙ ex falso impossibili sequuntur duo contradictoria, alterum per se, alterũ quasi per accidens. Modo hæc propositio motus rectus naturalis fit in spatio infinito est falsa impossibilis, ideo sequitur per se, ꝙ nunquã complebitur. per accidens vero ꝙ complebitur, quia omnis motus rectus est finitus. ad formam igitur dico aliud esse concessum vt sequens. aliud absolute, absolute quidem motum rectum factum in spatio infinito esse terminatum est negandum, vt vero sequens est concedendum,
Quæstio Auer. & sic patet solutio. ¶ Digreditur tamen Auer. mouens quæstionem nam Aris. fecit vnã suppositionẽ ꝙ v3 motus naturalis quanto loco est propior tanto velocior, & ex hac videtur inferre grauitatem esse infinitam, dubitat nunc Auer. ꝙ illa suppositio non est necessaria ad concludendum grauitatem esse infinitam, sequitur. n grauitatem esse infinitam, solo concesso ꝙ aucta velocitate augetur grauitas, igitur illa suppositio non prodest ad syllogismũ Aristo. n. probat graue non moueri in infinitum, quia tunc grauitas cresceret in infinitũ,
M modo hæc consequentia potest deduci sine illa suppositione, solo v3 illo ꝙ aucta velocitate, augetur grauitas Respondet ꝙ tam cum illa q̃ sine illa sequitur ratio Aristo. sed cum illa deductio est clarior, valet. n. uelocitas crescit in infinitum, igitur grauitas, tamen non scitur velocitatem crescere in infinitum, nisi sumatur leue aut graue quanto loco vicinius est, tãto velocius mouetur, igitur ad illationem nihil prodest, sed bene ad probationem minoris quæ est positio antecedentis videlicet ꝙ velocitas sit infinita. & ꝙ illa consequentia valeat sine illa suppositione patet, quia effectus crescit ad crementum potentiæ, ideo si velocitas erit infinita, potentia motiua vt grauitas & leuitas erit infinita. Hęc Auer. ¶ Ex his patet processum ab infinitate velocitatis ad infinitatem virtutis esse quia ab effectu ad causam, econtra vero esse propter qd a causa ad effectum. Secundo sequitur ꝙ syllogismus litteræ apud Auerroem est hypotheticus sic, si graue aut leue moue- N
retur in infinitum, graue & leue efficerentur infinita. consequens est impossibile. igitur & antecedens. consequentia deducitur, quia si mouerentur in infinitum, velocitas cresceret in infinitum, & si hæc cresceret in infinitum grauitas etiam, & sic ratio patet. Hæc ex commento.

¶ At vero neque ab alio: neque vi (vt asserunt quidam) extrusum sursum alterum eorum fertur, alterum deorsum. Tardius nãque maior ignis sursum, & maior terra deorsum moueretur. At huius contrarium nunc cernimus, ignis enim maior, & terra etiam maior velocius semper proprium locum petit. Neque etiam prope finem velocius pergerent, si ui extrusioneque mouerentur, omnia enim quæ sic mouentur, cum longius ab eo quod vim attulit, distauerint: tardius profecto feruntur, atque vnde vi pulsa sunt, illuc non vi feruntur. Quo fit ut ijs consideratis fides sumi possit de his quæ diximus sa- O
tis abunde.

¶ Demum & peremptorie remouet ultimum cauillum circa Expositio rationem vbi debes scire ꝙ de motu elementorum fuerunt duę positiones, vna uoluit ꝙ elementa ipsa ferantur ab impetu quodam sibi tributo a generante, imaginantur enim ꝙ generantes tribuant elementis impetum siue virtutem talem vt aliud ad nostrum dirigatur medium, aliud ad illud, & sic soluitur ratio Aristotelis per hanc positionem. ¶ Alij dixerũt omnia elementa habere vnum motum specie, fieri tamẽ motus diuersi extrusione ut in hominum cœtu fit, vbi omnes eũdem locum petunt, verum homo potentior debiliorem extrudit, vnde ille cogitur moueri ad alium locum, sic dixerunt in elementis, omnia videlicet moueri ad vnum locum, sunt enim diuersi extrusione imbecillioris, vt ignis aerem extrusit, aer aquam, hæc demum terra, tamen omnia vnum appetunt motum, & sic non sequitur terram vnius moueri ad medium alterius, cum non suapte natura moueatur, sed extru- P
sione. ¶ Huic cauillo obijcit Aristoteles, & primo refellit primam, & inquit. At vero neq; ab alio vtpote ab agente uim & impetum imprimente, & hoc contra primam. neque vi (vt asserunt quidam) extrusum sursum alterum eorum fertur, alterum deorsum, quo ad secundam positionem, refellit primam, & syllogismus est, si elementa mouerentur ab impressione agentis maior ignis & terra maior tardius peterẽt loca propria. hoc consequens est falsum, igitur & antecedẽs inquit. Tardius nanque maior ignis sursum, & maior terra deorsum mouerentur, at nunc contrarium cernimus, ignis enim maior & terra etiam maior uelocius semper proprium locum petit. Hęc contra primam. ¶ Deinde arguit contra secundam & syllogismus est, quęcunque extrusione mouentur prope finem tardius feruntur, & vnde cœperunt moueri appetunt redire, sed elementa prope finem non tardius mouentur, neque appetunt redire vnde moueri cœperint. igitur nõ mouentur extrusione. Inquit. Neque etiam prope finem velocius pergerent, si vi extrusioneq; mouerentur, deducit &
addit maiorem. d. omnia enim quę sic feruntur, cum longius Q
ab eo quod vim attulit, distauerint, tardius profecto feruntur, atque vnde vi pulsa sunt, illud non ui, sed proprio impetu feruntur, & appetunt redire, vt terra quia pellitur à centro vi, ideo redire appetit ad cẽtrum. deinde adde minorem, & habes syllogismum. demum epilogat primam rationem, & sermo perspicuus. Hęc Aristoteles. ¶ Auerroes vero velle Quæ Aue. com. 39.
videtur Aristotelem in hoc textu eam positionem confutasse, quæ ait terram moueri vi a motu cœli, & vult Aristotelem hanc positionem confutasse duabus rationibus. prima est hypothetica a destructione consequentis sic, si elementa mouerentur violenter, terra maior tardius moueretur in fine, & terra minor velocius. Hęc patet per descriptionem motus violenti. at contrarium uidemus. igitur antecedens est impossibile. ¶ Sed aliquis huic syllogismo obijciet, qa fieri po- Replica.
test

A test vt maius graue æque velociter moueretur vt minus graue, quãdo ab inæqualibus virtutibus mouerentur, ita vt maius a minori, & minus a maiori moueretur. Cuius responsionem Auer. innuit hæc esse intelligenda quando ambo mouentur ab vna eademque virtute, quod aduersarii concedunt, quia ponunt omnia elementa ab vno moueri constringente numero: nam licet alterum constringat alterum, omnia tandem ab vno motu cœli extruduntur, & sic ratio nulla. Secundo idem probat, & componit syllogismum ad impossibile sic: Quæcunque vi mouentur, quanto propius suo sunt principio tanto velociora sunt, quanto fini vicinius tanto tardius. Sed elementa per eos vi feruntur. Igitur prope principium velocius, prope vero finem tardius mouebuntur. Conclusio impossibilis est & non pro maiori, quia per se nota est: igitur pro minori. Hec in prima figura, ostensiue vero in secunda sic: quæcunque vi feruntur in principio velocius in fine tardius feruntur, elementa non in principio velo-
B cius & in fine tardius feruntur, igitur non ui mouentur. Addit tamen quod Aristoteles ponit hunc in forma hypothetica, cuius illatio siue continuatio per se nota est, & potest declarari per syllogismum in prima figura illa maior, videlicet quod violenter mota prope finem tardius, prope principium celerius feruntur. ab Auer. probatur, & inquit: Et ipse dedit causam propter quam motus violentus, quanto magis appropinquauerit suo fini, tanto tardius mouetur: quæ causa est remotio ab agente extrinseco, omne enim agens fortius agit in partem propinquam quam in remotam, vt sensu patet. Hec ex commento.

Quęstio. GRAECI expositores quærunt cãm cur id quod naturaliter fertur, prope locum velocius fertur: de qua quæstione licet in secundo huius disputabimus, tamen vt Græcorum morem imitemur, aliqua attingamus. Hypparchus Me-
Pś hypar. tapontinus astronomus, qui suas considerationes de stellis
C & mundo perficit apud Rhodum, causam huius assignauit ex parte mouentis per violentiam, ex eo, quia quo magis elongatur motus, eo minus de virtute remanet mouentis, qua ratione tardior fit prope finem, velocior prope principium: in fine autem remittitur in tantum vt finaliter graue ipsum sursum non amplius fertur, sed incipit moueri deorsum ob remissionem eius quod remansit de virtute mouentis violenti, quæ quanto magis ac magis remittitur, tanto magis ac magis contrarius motus intenditur. Hæc Hypparchus: Hunc Liparius expositor Aristotelis etiam secutus est hoc in loco. Obiicit autem huic Alexander & bene,
Obiectio. quia hæc ratio est particularis solum in his quæ naturaliter mouentur post motum violentum, non autem habet locum in his quæ naturaliter mouentur, cum generarentur extra sua loca propria, vt si lapis esset genitus in media aeris re-
Pś Iābli. gione. Iamblicus & alii Platonici (vt. 8. vidimus physicorum) assignant causam ex quantitate medii, per quod fit motus, vtpote aeris, qui minus resistit quanto plus procedit
D in motu naturali, quia minor est, & ideo minus potest impedire motum naturalem. Hanc etiam causam visus est Aristoteles assignare in libro problematum, licet illi libro non multum credendum sit. cum problematice soluat quæstio-
Obiectio nes. Sed etiam hanc confutant Alexander & Simplicius, quia non minus valeret in motibus violentis quam naturalibus,
a m. in quibus contrarium experimur. Secundo argui potest fortius, nam moueatur. m. mobile naturaliter versus c. locum sibi naturalem per spatium a. b. c. & volo quod cum. m. deuenit in b. r. mobile eiusdem speciei, & naturæ cum. m. incipiat simul moueri cum illo eodem. m. & patet quod citius. m. deueniet ad c. quam r. vbi tamen spatium b. c. vtri esset æquale igitur non quantitas medii tantum causa est maioris vel minoris veloci-
r b tatis. Expositor primus propter hæc tenet causam illius
Rñsio. Thom. esse ex eo, quia quanto corpus graue magis descendit, tanto magis confortatur grauitas eius propter propinquitatem ad proprium locum: & hæc videtur Alexandri solutio.
Replica Sed videtur falsa, quia si graue prope locum penderetur, non inueniretur grauius seipso a loco remoto: vbique enim æqualiter ponderabit. Soluit Græcus quidam expositor, quod prope locum grauius esset corpus, eius tamen maior grauitas sensu non perciperetur, cogit namque argumentum illic esse in re maiorem grauitatem, non tamen quod sensu percipi debeat. Sed hæc responsio cuiuius sit, friuola est: videtur enim maior grauitas in descensu maior percipi prope locum, quam remotius: nam si percuteretur, caput græci prope, magis frangeret quam remotius si peuteret vt docet obseruatio. Propter hæc cum Alexãdro & expositore sentio, ideo grauc celerius moueri prope locum quam remotius, quia eius grauitas est maior, siue quia est confortata & acereta atque aucta. Illud tamen cum eis non sentio, quod causa illius confortationis sit sola loci vicinitas, quia vbi vnum mobile non motum esset, tardius moueretur ab eodem termino e quo, quam moueretur aliud mobile prius motum ab eodem, vbi tamen essent æque propinqua. Ideo animaduersione dignum quod duplex est grauitas: altera quidem naturalis, quæ graui ipsi ex generatione datur ab agente naturali mediante eius forma. 8. phy. comen. 4. agens quantum dat de forma, tantum dat de consequentibus formam mediante forma. Altera vero est accidentalis siue aduentitia, quæ a causis graui ipsi accidit extrinsecis, quæ etiam a nonnullis impetus appellatur, & sapide. Huius rei causæ non sunt sola loci vicinitas, vt Alexander & expositor videntur sentire, sed (vt mihi videtur) sunt tres: prima & precipua est ipsum mobile, quod per suam formam est sic moueri aptum: Secunda causa & dispositiua est loci vicinitas, mobile enim viciniate loci disponitur ad huius grauitatis generationem. Tertia causa & instrumentaria & sine qua non est motus naturalis, quo mouetur & loco appropinquat, atque sine quo non posset accidentalem illam grauitatem consequi, cuius signum est, quia postquam quieuit, non est grauius quam præterat. Ex his apparet solutio quæstionis, videlicet quare mobile prope finem accelerat: huius enim causa est, quia fit accidentaliter grauius, quod conforteri in grauitate vocat expositor. Sed tunc emergit difficultas obiter, vtrum hæc accidentalis grauitas sit eiusdem speciei cum illa naturali: videtur enim primo aspectu quod sic, quia motus illarum eiusdem speciei sunt: igitur & ipsæ formæ eiusdem speciei sunt. In contrarium videtur quod non, quia grauitas accidentalis dependet a causis differentibus specie a causis grauitatis naturalis. Modo si causæ differunt specie, etiam effectus differunt specie. 8. physicorum commen. 47. Sed hoc est problema neutrum, potest enim teneri vtrunque, quia in accidentibus idem specie esse potest a causis differentibus specie, vt calor specie idem potest esse a motu, & a lumine, & a calore. Tu vero transmitte ad tempus rem hanc. SECVNDO quærunt vtrũ datis pluribus mundis & eccetricis, terra vnius moueretur ad medium alterius. Respondet Albertillus de inesse illam terram non moueri ad hoc medium, tum quia nec naturaliter nec violenter, tum quia cœlum esset penetrabile, tum tertio quia inter ambos mundos mediat vacuum, & sic graue per vacuum moueretur: Attamen de inclinatione terra illa esset moueri apta ad hoc medium, quia & terra illa cum hac est eiusdem speciei, & locus cum loco, & quia hoc est impossibile, ideo plures mundos esse est impossibile. Sed errat hic vir, nam Aristoteles probauit de inesse terram vnius ferri ad medium alterius, cuius signum est, quia semouit omnes cauillos contra hoc. Secundo, si de inclinatione terra illa est moueri apta, aliquando mouebitur, aliter frustra esset inclinatio ipsa. Dicerem igitur iuxta regulas logicorum, quod multum refert aliquid concedere secundum sui qualitatem, & concedere vt sequens: equum enim habere alas non est concedendum secundum sui qualitatem, quia est impossibile, sed bene vt sequens, si ponitur ipsum volare, & hoc vult dicere Auerroes 7. physicorum com. 2. quod aliter est loqui de veritate hypotheticæ, & aliter de veritate consequentis, vt etiam logici omnes exclamant. Tunc dicerem terram illius moueri ad

Right margin notes: D — Rñso. Sim. — c — Propria pś — E — F — Difficultas obiter occur. — Solutio — 2 quæstio. — Pś Alber. — G — Obiectio. — Propria re spon.

I hoc medium nostrum,non esse concedendum secundum sui
qualitatem,propter illas tres rationes Albertilli:est enim se
cundum sui qualitatē falsum & impossibile,vt vero sequens
ad positum & concessum ab aduersariis concedendum est:
nam concessum est falsum impossibile, ideo concedendum
est etiam falsum impossibile. Miror Albertillum summum
logicum,q͂ non soluit quaestionem more suo logice. Haec
de prima ratione.

Preterea & per eas rationes quae sunt ex prima
philosophia,& ex ipso circulari motu, quē quidem
hic similiter & in ceteris mundis perpetuum esse ne
cesse est,idem profecto deduci potest.

Aristoteles in . 12. primae philosophiae libro textu illo:
Expositio. Atque caelum vnum esse.qui est. 49. commen. duabus viis
vnitatem mundi persuadet : primo quia plura numero, &
specie eadem,sunt concepta cum materia: caelum sine mun-
k dus non concipitur cum materia.igitur mundi non possunt
esse numero plures,& specie iidem.Secundo,id omne cuius
primum mouens est vnum numero tantum & perpetuum,
non potest esse plus vno in sua specie: sed mundus est cuius
primus motor est vnus numero tantum : igitur mundus est
vnus numero. Tertia via accipitur. 8.physicae auscultatio-
nis,vbi probatum est vnum esse primum motum ad quem
omnes alii reducuntur: igitur vnum est primum mobile, &
ita vnus mundus. Has igitur rationes Aristoteles innuit sed
non explicat, quia vult illas esse intellectas tum ex prima
philosophia,tum ex libro physicae auscultationis,& inquit:
Praeterea & per eas rationes quae sunt ex prima philoso-
phia idem ostendi potest,(quas non explicat sed innuit,nos
vero explicauimus) & ex ipso circulari motu, quem qui-
dem hic similiter & in caeteris mundis perpetuum esse &
vnum ad quem caeteri reducuntur necesse est, idem profe-
cto deduci potest. & hic innuit illam. 8. licet raptim. Haec
L Aristoteles ipse. Auerroes vero ex suis malis translatio-
Qu͂ Auer. Com.90. nibus notat duas esse causas,cur homines non credunt natu
ralibus demonstrationibus. Prima est ex mala consuetudi-
ne, vt exemplo suae sectae indicat, vt diximus antea. Secun
da est quia volunt propositiones demonstrationum natura
lium esse notas, vt propositiones demonstrationum mathe
maticarum, quod non est ita: nam demonstrationes mathe
maticae sunt in primo certitudinis gradu, & naturales in se-
cundo.Haec notaui ex suis translationibus, nam in nostris
nihil horum habemus,nec in graeco. Secundo ipse syllogis
mum textus format dupliciter,& primo modo sic : Omne
mobile cuius motus est aeternus,primus, & vnus, ad quem
caeteri reducuntur,est vnum numero in sua specie.Sed mun
dus est mobile,cuius motus est vnus per reductionem,quia
ad ipsum reducuntur & motus omnes nostri,& caeterorum
mundorum,& primus & sempiternus.Igitur vnus in sua spe
cie. Notat Auer. q͂ ratio haec sumpta est ex prima philo-
M sophia, cuius omnes propositiones sunt demonstratae in
scia naturali,quā etiam vult, quam rationem dici metaphysi
cam,non quia sit per propositiones metaphysicas, sed quia
scribuntur atq͂ ponuntur vt concessae in ipsa metaphysica,
vt studiose obseruando verba suae translationis animaduer
ti.Tu vero vide q͂ sint haec deliramenta,quorum nihil legi
mus in codicibus graecis Aristotelis.Aristoteles enim innuit
rationes metaphysicas, & non explicat : illam vero octaui
Syllo.2. physicae auscultationis raptim tetigit. Secundo format syl
logismum e primo ad vltimum etiam ex litera hoc modo:
motus caeli est vnus numero,primus & sempiternus : igitur
motor illius primus est sempiternus,& a materia separatus.
Vltra,igitur vnus numero tantum in sua specie: omnis enim
forma liberata a materia non est plus vna in sua specie. Vl-
tra,igitur primum mobile,cuius ille est motor immediatus
& p se,vt caelū,est vnū numero in sua spē. Potest & ostēsine
sic fieri : oē mobile cuius motor ꝓprius & primus est vnus
numero in sua spē,est vnū numero in sua spē: caelū est eius-
modi.igit vnū numero in sua specie. haec est secunda ratio. N
Tu quoq͂ diiudica,q͂ haec ficta,& nihil ad literam nostram.
Mouet quaestionem Auer. & probat cum pluralitate mun- Quaestio Auer.
dorum posse stare vnitatem principis atq͂ primi motoris,
nam primus motor mouet vt amabile & intelligibile.Modo
vnum amabile & vnum intelligibile possit vti vnus finis de-
siderari atq͂ intelligi a pluribus,vt vnus cibus a pluribus fa-
melicis: igitur potest esse primus motor vt finis vnus nume
ro, & plures esse caeli ac mundi, qui illum ament & intelli-
gant. Et haec quaestio supponit primum motorem mouere
per modum desiderabilis & intelligibilis,hoc est, vt finis &
mundos ipsos mouere se amando & intelligendo illum. Re Rn̄sio Auer.
spondet Auer.& ait non esse simile in caelis & in nobis,nam
in caelis intellectio & res intellecta sunt idem omnibus mo-
dis,in nobis vero intellectio & res intellecta differunt,quia
res quae intelligitur est in materia,licet intelligatur sine ma-
teria. in illis vero res quae intelligitur est deus,& ipse est si- Cōfutatio solutionis Auer.
bi,& aliis caelis intellectio. & ita negatur similitudo. Haec
solutio profecto nisi suppleatur, non est ad propositum:
nā per hoc quod intellectio & res quae intelligit sunt idem O
in illis,non habetur vnum intelligibile non posse intelligi a
pluribus intelligentibus. Simplicius autore Ammonio prae- Rn̄sio Sim.
ceptore,velle videtur Aristo.supposuisse ex prima philoso
phia,primum finem,primam formam, ac primum efficiens,
esse idem in subiecto. & ita patet talem finem non posse po
ni praeter motores quasi alium ab omnibus. Alii ve- 3.solu.
ro dixerunt q͂ concesso adhuc illo fine extrinseco, nihilo-
minus non possunt esse plures primi motores agentes de pa
ri atque ex aequo illum appetentes & intelligentes: essent
enim tales omnes eiusdem speciei,& ita materiales & corru
ptibiles: & sic licet vnus finis possit appeti e pluribus mo-
toribus, non tamen aequaliter & de pari,sed ordine quo-
dam:cuius expositionis est expositor noster. Et hoc forte Expō Auer. Pō Ioan.
voluit balbutire Auer.dum ait in illis esse idem intellectio
nem,& quod intelligitur:nam Deus est quod ab omnibus in
telligitur,& deus est sibi & omnibus intellectio.Nam caeteri
intellectus ipsum deum desiderant & intelligunt per essen- P
tiam eius: tunc supplendum est idem non posse aequaliter in
abstractis a materia a pluribus intelligi, quia tunc essent
aequales perfectione,& sic specie iidem,numero differētes:
& ita materiales. At in materialibus rebus vt in hominibus
idem potest intelligi & amari a pluribus numero differenti-
bus,specie conuenientibus,quia sunt materiales & corrupti
biles.vbi nihil prohibet tales intelligentes corrumpi. Haec
fortasse Auer.

QVAERVNT vtrum in substantiis separatis possunt Quaestio
plura indiuidua esse eiusdem speciei, vt plures numero dii,
plures numero Gabrieles. Ioannes respondet q͂ non,& in
hoc nemo dubitat in schola peripatetica. sed quibus ratio-
nibus hoc demonstretur, est dubium non paruum. Ioannes
assignat duas rationes,prima est quia in separatis a materia Q
nō est plus vno indiuiduo sub eadem specie, nam causa mul
titudinis numeralis sub eadem specie est materia: igitur quae
non sunt in materia,non possunt esse plura numero sub ea-
dem specie per conuersionem per contrapositionem:& hāc
rationem tetigit Auer. in com. Secunda ratio est quia indi
uidua sunt plura numero sub eadem specie,vt sunt sub acci
dentibus diuersis.igitur quae non recipiunt accidentia non
possunt esse plura numero sub eadem specie per conuersio
nem etiam per contrapositionem. Hae sunt rationes Ioan- Obie. Aui.
nis & peripateticae. Sed Auicē. in eius metaphysica has ra
tiones confutat:primam quidem, quia materia est princi-
pium speciei,est enim pars quidditatis & speciei,igitur est ni-
misi commune principium:& ita non potest esse principium,
quo indiuiduum sit vnum numero.Secundam vero refellit,
quia accidentia sunt posteriora substantia, & haec acciden-
tia posteriora hac substantia,quoniam hoc accidens recipi-
tur in hac substantia,& ita illa sunt prius vna numero, & po
stea recepit accidentia indiuidua. Aliam obiectionem facit

Ioannes

A Ioannes contra se, quam vide: & sic rationibus Auicennæ rationes hæ videntur friuolæ. Propterea Auicē. vult omne indiuiduum esse vnum numero propria hypothese: vt enim species est species propria differentia vltima specifica, sic indiuiduum est vnum numero propria differentia indiuiduali, quæ ab Auicē. hypothesis dicitur vbiq;: hæc enim nec est accidens, sed antecedens omnia accidentia: nec substantia, sed modus substantiæ, vt differentia hominis non est homo formaliter, sed modus hominis. Qua ratione aliqui vocant eam hæcceitatem, qua Socrates est hic, & Plato ille, & saluando dicta Aristo. vbiq;, volunt hypothesim hanc peripatetice dici materiam totius, quæ contrahit formam totius ad esse vltimum subiicile, vt longis considerationibus in eorum quæstionibus explanant. Tunc alia via nanciscuntur vnitatem primi, & cuiuslibet intelligentiæ: sumunt enim de mente Aristo. in sempiternis quicquid est possibile esse necessarium, vt .3. auscultationis physicæ diximus, & cum

Pō. Auicē. de prin. indiuiduationis.

Pō quorūdam.

B deus sit sempiternus, omne possibile est ibi in eo actu: quare non possunt plures dii esse, quia deo deficeret perfectio alterius dei, cuius ipse est capax, & sic non omne possibile esset actu in eo: tu vero lege suas considerationes in hoc. Sed hæc Auicennæ positio & illorum non est peripatetica, & in hoc non dubito, quicquid ipsi enitantur ostendere positionem hanc esse Aristo. & bonorum peripateticorum: & hoc mihi sufficit. Tamen vt satisfaciam aliquibus contra illam solitus sum arguere multis rationibus, nunc autem sufficiant tres, quarum prima est: Omnis differentia qua indiuidua enumerantur finita vel infinita, tot aut tanta, est quantitas aut quantitati attinens: nam finitum & infinitum quanto congruit, vt dicit in primo physicæ auscultationis. Sed per differentias indiuiduales indiuidua sunt finita vel infinita, tot aut tanta. Igitur differentiæ indiuiduales sunt quantitates, aut quanto attinentis. Minor est per se nota, nam per differentias specificas non dicuntur finitæ vel infinitæ species, sed perfectæ aut

Cōfut. pō. nis Auicē.

C imperfectæ. Vnde & Plato dixit ꝙ descendere a specie ad indiuidua est ire ad chaos & infinitum. Secundo indiuidua denominantur plura numero, aut igitur numerositate transcendenti, aut numerositate prædicamentali non transcēdenti, quia illa est essentiarum & entium: & sic conueniret speciebus & essentiis, quo modo non sunt ipsa indiuidua. Si vero numerositate prædicamentali, tunc indiuidua essent numero discreta, sed numerus discretus causatur ex diuisione continui, igitur indiuidua sunt numero plura diuisione continui, & hoc volo. Tertio tunc indiuidua nō differrent accidentaliter, quod est contra omnes peripateticos, & ipsosmet deducitur: Quæcunq; differunt aliquibus differentiis, quæ antecedunt omnia accidētia, nō possunt differre accidētaliter, vt omnibus patet: sed indiuidua differūt hypothesibus, quæ per ipsos antecedunt omnia accidentia: igitur non possunt differre accidētaliter. Hæ rationes satis sunt nūc contra fun-

D damentum eorum. Illud vero quod addunt, videlicet ꝙ sempiternitas sit principium quo vnumquodq; sempiternum est vnū numero in sua specie, nō est cōmune. Auer. enim secundo huius cō. 49 vult omnes orbes esse eiusdem speciei, & tamen sunt sempiterni: præterea corruptibilitas non est causa multiplicationis indiuiduorum in eadem specie, sed per eos hypothesis siue hæcceitas: igitur nō sempiternitas est causa vnitatis indiuidui sub eadem specie, sed carentia materiæ.

Pō ppria.

Propterea peripatetice loquēdo videtur mihi quod principium fundamentale, quo indiuiduum est vnum numero, & diuersum numero ab alio eiusdem speciei, est materia affecta dispositionibus qualitatiuis & quātitatiuis. Materia enim sola esset principium remotum, sed materia iis affectionibus cōtracta est principium, quare indiuiduum est vnum in se, & diuisum in numero a quolibet alio eiusdē speciei. Sed pro solutione ad rationes Auicē. debes scire ꝙ dispositiones illæ qualitatiuæ & quātitatiuæ præcedunt indiuiduum siue formam indiuidui, & sequuntur: præcedunt quidem prioritate materiæ ad formam, & in genere causæ materialis, sequūtur

Pro solu.

vero ordine effectus ad causam formalem siue effectricem: ideo in quocunq; priori subiectum erit illis prius, illæ erunt subiecto priores, sed diuersis ordinibus: subiectum quidem prius prioritate efficientis siue formæ ad materiam: illæ ordine materiæ ad formam, quia dispōnes reducuntur ad genus causæ materialis. Tunc patet solutio ad rōnes Auicē.

D

& ad primā dicerem, ꝙ licet materia attineat ad speciem, tamen materia affecta illis disputationibus attinet ad indiuiduum. Ad secūdam dicerem, accidētia quæ nō disponūt materiam pro introductione formæ, p̄supponere indiuiduum vnum numero: ad accidētia quæ disponūt materiam præcedunt, & sequūtur indiuiduum ratione diuersa, vt dictum est, & sic ratio nulla. Hæc raptim mihi videntur nunc, alias fortasse diligentius materiam hanc examinabimus.

Sēt. tōnum

Insuper etiam perspicuum fiet, cœlū unum ēe necessario, nobis hoc modo considerātibus. Nam cum tria sint elementa corporea, tria etiam erunt elementorū loca: unus quidē eius corporis quod subsistit, is uidelicet qui circa mediū: alius autem eius quod in orbem fertur, qui quidem ultimus est: horū tertius is est, q medii est corporis. In hoc enim corpus esse necesse est id quod supereminet. Nā si in hoc non est, extra erit. Sed hoc est impossibile, quippe cum aliud quidem grauitate uacet, aliud grauitatem habeat: atque locus eius corporis quod grauitatē habet, inferior sit: siquidem in medio sit is locus, qui grauis corporis est.

E

Hactenus de rationibus metaphysicis, nūc ad rationem tertiam accedit, & cōponitur sic: ignis est in loco medio inter locum grauium & cælorum, igitur nō est alius mūdus. Circa hāc rationem Aristoteles primo proponit vnam suppositionem, & inquit: Insuper etiam perspicuum fiet cælum vnum esse necessario nobis hoc modo cōsiderantibus. hæc est cōclusio, quam proponit, deinde sumit suppositionem & inquit: Nam cum tria sint elemēta corporea, tria etiam erunt elementorum loca. vnus quidem eius corporis quod subsistit his, videlicet qui circa medium, & hic est locus grauium: alius autem eius corporis quod in orbem fertur, qui qdem vltimus est, & hic est omnium cælorum: horum tertius is est qui medii corporis, & hic est locus ignis. Est igit suppositio ꝙ tres sunt loci pro numero trium elementorum, imus videlicet grauium, summus cælorum, medius leuium videlicet ignis. Tūc arguit: ignis est in loco horum medio tantum: igitur vnus est mūdus. Antecedēs probat, nam si in hoc nō est, extra hunc erit: sed hoc est impossibile, quia nō potest poni in loco cælorum, quia ille est corporum quæ nec grauia sunt nec leuia: nec in loco grauium, quia solum graue est in medio: restat vt solum ponatur in horum medio. inqt: Sed hoc est impossibile, quippe cum corporum aliud quidē grauitate vacet vt cælum, & hoc in supremo residet loco: aliud grauitatem habet, & huius locus imus sit. tamen vtitur verbis obscuris dicens, atq; locus eius corporis quod grauitatem habet, inferior sit: siquidē in medio sit is locus, qui grauis corporis est, & ita non potest esse ignis extra locum medium, quia nō in supremo, quia ille est cælorum: non in imo, quia ille est grauium vt supposuit: & sic patet antecedēs. Ex hoc vult habere esse vnum mūdum tātum, quia si esset alius, in illo esset ignis, & tunc ille ignis nō esset in medio horum duorum locorum: imo extra omnia hæc loca, vt patet. Alexā. autem syllogizat sic: Corpus leue nō potest esse extra hunc mundum, quia aut illud erit supra nostrum mundum, aut sub nostro mundo: si supra nostrum mūdum: igitur leue erit supra cælum, quod falsum est, cū cælum sit extremum: si sub mundo, igitur ignis erit infra graue, & ita leuia erunt sub grauibus. Igitur oportet esse in horum medio. & sic volo, & tunc lege literam iuxta formam Alexā. quia potest sic legi: In hoc enim loco medio necesse est id corpus eē quod

Expositio.

F

G

I superemінet, igitur nullus alius mundus esse potest. Probatur quia si sit alius mundus, tunc in hoc medio loco non est tantum sed etiam extra, tūc ignis erit extra. sed hoc est impossibile, quia non potest esse supra cœlum, nec infra cœlū, propter rationes dictas. Oportet igitur vt sit in horum medio, & sic vnus tātum est mundus. & hoc modo non antecedens, sed cōsequentiam probauit. vel sic: In hoc enim loco medio necesse est id corpus esse quod supereminet, videlicet ignis, & supple in nullo alio: igitur vnus numero mundus. Quod non in alio probatur, quia non supra hoc nec infra: igiẽ vt prius. & sic est probatio añtis, tu vero cōsidera.

At neq; preter naturā sibi accōmodabitur ille locus, cōpetet enim alii fm naturam: at nullum aliud est: in medio ergo esse necesse est. Huius autem ipsius quænam sint differentię, posterius dicemus. De corporeis igitur elementis, quinam sint, & quot, &
k quis cuiusq; locus: insuper etiā quot omnino multitudine sint ipsa loca, ex his q̃ diximus pspicuū est.

Expositio. Refellit cauillum, posset enim statim aliquis dicere ignem esse in aliquo loco extra hūc mūdum præter naturam. obiicit contra & inquit. At neq; præter naturam sibi accōmodabitur ille locus extra hunc mūdum, competet enim alii corpori præter omnia elemēta fm naturam; quia omnis locus præter naturalis vni, est naturalis alii: at nullum aliud est corpus in rerum natura præter omnia elemēta, in medio ergo esse necesse est. & sic ratio dicta locum habet & efficaciam. Deinde se excusat & inquit. Huius aūt ipsius mundi quænā sint differētiæ, posterius dicemus. vt in secūdo cœli. Demū epilogat & sermo suus patet sed diligēter aiaduerte, quoniam verba Aristotelis sunt valde obscura, & nō possunt clariori forma syllogizari, vt p expositionem patuit. Quod
Quæ Auer. Co. 94. vero ad verba attinet, Auer. per elementa nō ea corpora ex quibus alia fiūt intelligit, sed quibus nullū corpus est prius: & sic cœlum elemētum esse potest. Alii vero cœlum esse elementum aiunt vniuersi, qua ratione corporea adiecit, ad dif
L ferentiam materiæ. Sed statim Auer. mouet quæstionem,
Quæstio. quia nō videtur verum, q̃ hæc tria, cœlum, leue, & graue, sint in loco, quia nō possunt esse in loco nisi essentialiter, vt Aristoteles & Alexā. dixerunt: at cœlum per accidens est in loco, igitur suppositio falsa. Respōdet Auer. & dicit pri
Solu. mo q̃ in physicis dictum est cœlum nō esse in loco, qa sumptum ibi fuit extra cœlum nihil esse, quod nūc est demonstratum. Dicit secūdo q̃ qui ponit plures mūdos, cogitur tenere cœlum esse per se in loco, quia cogitur dicere vacuum in quo cœlum est. Dicit tertio q̃ dicētes mundū esse vnum, coguntur dicere extra ipsum nihil esse. Dicit. quarto q̃ cum fuerit his additum illud quod in quarto physi. est dictū, videlicet q̃ corpus extra quod nullum corpus est, non est in loco: & sit hic dictum cœlū esse corpus extra quod nullum aliud corpus est, dabitur cœlum nō esse in loco. Tunc ad formam dicit Aristo. accepisse cœlum esse in loco fm posi
M tionem aduersariorum: est igitur suppositio, tria sunt loca, quæ dupliciter probatur, tum quia tria sunt elemēta, & hæc probatio est in litera, tum quia tūc non ad eundē locum moueretur pars & totum: patet quia vbi terræ plura essent loca, totū potest moueri ad a. locū gleba, ad b. locum. Ex hac suppositione arguit Auer. nō plura sunt loca q̃ tria, igitur vnus tātum mundus: nam vbi plures essent, possunt esse plura loca, q̃ tria. Quod vero ad alia verba attinet, Auer. per locum grauium, intelligit cōcauam aeris superficiem in qua omnia grauia ipsa cōtinentur, & propterea Aris. dixerit qui circa medium est: nam concaua aeris superficies quæ locus est grauium, circa medium est. & per locum supremum, intelligit spatium quod intelligit̃ e cœlo primo vsq; ad. g. quod regio cœlorum dicitur & hæc sunt sapide dicta. At etiam posse intelligi per tertium locum cōcauum vltimi corporis puta lunaris, quia omnia quæ sunt infra illud sunt essentialiter in loco, & in hoc erūt omnia leuia, vt ignis & aer:

& omnia hæc possunt cōuenire nostræ literæ, cætera vero non. Debes scire q̃ illam literam, Huius autem ipsius quæ N
nam sint differētiæ, posterius dicemus. Auer. intelligit huius ipsius .i. corporis leuis: nam postea (vt ait) subdiuidet in aerem & ignem, quod signanter de leui corpore se excusat, vt Auer. ait, quia graue esse duplex videlicet aquam & terram, est per se notum ad sensum: at leue esse sectum in duo est ratione inuentū, quod hac ratione pbat, quia, vt Alexā. ait, ignis ille est æquiuoce dictus, & ita purus & nō visilis, & sic ratione inuentus: Sunt autē ad hoc tres rationes: prima ex eo quia cōbinatio ex calido & sicco esse potest, secunda quia extremum cōtrarium est in rerum natura vt terra, igit̃ ignis: tertia quia omnes ignes sursum petūt, igitur ibi est congregatio ignium: vt etiam probatur mare eē, quia oēs aquæ petūt mare. Aiaduerte tamen, vt dicetur in quarto, q̃ ille ignis est æquiuoce primo quo ad actū primum, quia est purus, hic mistus. Secundo quo ad actum secūdum, quia ille viuificās ratione luminis, quod nobis mutuatur a stellis: hic vero noster mortificat Hæc ex cōmento. Sed attēde q̃ hæc
Error Auer. sunt bene dicta, sed nō ad Aristo. aures: nam Aristo. per verba illa nō ignem, sed mūdum intelligit, cuius differentias in O
secūdo huius dicet, quod rōnabiliter se excusando ait: nā fecerat mētionem de extra & sursum, & cæteris id genus: Propterea hæc Auer. expositio est remota a mēte Arist. & non modo in hoc errauit in litera ista, sed in multis aliis: ego vero collegi vtilia ad textum.

Quod autem vnus dūtaxat sit mundus, sed nec etiam plures fieri possint: insuper etiā quod perpetuus sit, cum neq; sit corruptibilis neq; genitus: dicamus primum de ipso dubitantes.

Hactenus q̃ non sint plures mundi tribus rationibus per Expositio.
suasit, nūc q̃ plures esse non possint, de nouo dubitat. Facit autem hoc quoniā falsum est duplex, vt dicebamus: falsum possibile, & falsum impossibile. Potest autem esse aliquid falsum, & esse possibile, vt nauale bellum est, videtur falsum sed possibile: & ita aliquis dicere posset, vt Empedocles, plures P
esse mūdos, esse falsum de inesse, quia semper est vnus de inesse. tñ fieri posse plures successione & generatione, vt phœnix semper est vna, plures tamen esse possunt successione & generatione: propterea proponit nūc probare nec posse esse plures. Addit insuper etiam q̃ perpetuus sit, cum neq; sit corruptibilis neq; genitus. Nam licet illud tractabitur in alia summa, ipsum tamen nūc proponit, quia hæc pscrutatio facit ad problema de vnitate mūdi, quia si mūdus non est corruptibilis nec genitus, tūc erit vnus tm̃ & de ineē & de poss. Proponit tñ disputare de hoc, vt veritas magis elucescat ex soꝛone dubitationū tertio metaphysicę. Hæc de intētione.

Videbitur itaq; profecto si hac ratione considerauerimus fieri non posse, ut ipse unus & idem dūtaxat sit. Nam cunctis rebus, quę, & a natura & ab arte fiunt atq; cōficiuntur, aliud est ipsa p seipsam for Q
ma, & quę cū materia mista est: ueluti sphęrę forma, aliud est, & aurea atq; ęnea sphæra: & circuli rursus aliud est ipsa forma, & æneus circulus atq; ligneus: quippe cum sphæræ aut circuli. quod quid erat esse assignantes, nō aurum non ęs in ratione afferemus, cū hęc de illorū substantia non sint: at si aut ęneam aut auream definierimus, etiam si pręter singulare quicq̃ aliud intelligere aut sumere non possumus, (interdū enim hoc accidere obstat nihil, ut si unus duntaxat circulus fuerit sumptus.) non minus sanè aliud est esse circuli, & huius circuli: & illud quidē forma, hoc aūt in materia forma erit ac singulare.

Prosequitur Aristo. & primo syllogizat mūdorum multi Expositio.
tudinem, deīde soluit qōnem. de primo supponit q̃ aliud est forma cœli vt forma, & aliud forma cœli vt in materia, & syllogizat:

A syllogizat: Si in oībus sensilibus & singularibus, quæ aut arte cōficiuntur aut natura fiūt, aliud est forma p seipsam sumpta, & forma vt in materia mixta: sed cœlū est sensile atq; singulare a natura aut arte: igiť in cœlo aliud est forma per seipsam sumpta, & forma vt in materia. Circa hāc rōnē primo proponit id quod vult pricipaliter syllogizare, & inqt: Videbiť itaq; profecto si hac ratione cōsiderauerimus fieri nō posse, vt ipse mūdus vnus & idē sit solū. deinde sumit maiorē sylli dicti, & inquit: Nā cunctis rebus quæ & a natura fiūt, & ab arte cōficiunt, aliud est ipsa per seipsam forma, & quæ cū materia mixta est. Hāc maiorē ꝓbat primo exēplis mathematicis, deinde rōne. Exēplis quidem mathematicis propter duo, & qa res mathematicæ sunt certissimæ, & quia manifestū est p se in illis, ꝙ in rōne earum nō poniť sensilis materia, & inqt: Veluti sphæræ forma aliud est, & aureæ atq; æneæ sphæra, & circuli rursus aliud est ipsa forma, & æneus circulus atq; ligneus. Hæc sunt exēpla. Deinde rōnē affert,

B & inqt: Quippe cū sphæræ aut circuli definitionē (quæ diciť quod qd erat esse) assignātes, non aureū, nō æs in rōne afferemus, cū hæc videlicet aurū & æs de illoꝝ substantia non sint: at si aut æneā aut aureā definierimus, subaudi tu, illa addemus. Sed dices vtrū quādo singulare est vnū tātum in sua specie, in illo differat forma, & hæc forma, vľe & particulare, qdditas & indiuiduū. Rńdet, etiam si ꝑter singulare qcq̄ aliud intelligeŕ aut sumeŕ nō possumus, (interdū. n. hoc accideť obstat nihil, vt si vnus dūtaxat circulus fuerit sumptus, & vt de facto est de vna phœnice, & vno sole, & cæteris id genus:) nihil ꝑfecto minus aliud est eē circuli, & huius circuli, & illud qdē forma p seipsam, hoc aūt in materia sola erit ac singulare. Sic igiť dato ꝙ vnū numero tm̄ sit sub spē indiuiduū, nihil tn̄ minus adhuc in ipso differt forma ſm se considerata, & hæc forma. Hæc est maior sylli. Aīaduersione dignū Aristo. pro tāto hunc confutasse cauillū, quia aliquis præuenire posset de mundo, ꝙ ipse est vnus numero in sua

C specie, ideo in illo non differt forma per seipsam sumpta, & hæc forma, & ideo non recte exponit. S. Tho. hunc locum intelligens quo ad modum definiendi.

Cum igitur cœlum sensile sit, singulare erit profecto: sensile enim omne in materia existit.

Expositio. Nunc ponit minorem, erat. n. minor sylli, sed cœlum est sensile & singulare & in materia. nūc ponit hanc minorem, sed non hoc ordine, sed inqt: Cum igitur cœlum sensile sit, singulare erit ꝑfecto: sensile enim omne in materia existit. Fecit autē minorē hoc modo, vt det intelligere ex vno seq alteꝝ: ꝙ hæc tria, videlicet singulare, sensibile, & esse in materia sunt conuertibilia: & in hoc Aristoteles sumpsit minorem, & illius probationem.

At si sit singulare, aliud nimirū erit esse cœlum, & cœlum simpliciter: est ergo aliud hoc cœlum & simpliciter cœlum: atq; hoc est ut species & forma,

D illud cum materia mixtum.

Expositio. Nunc sylli cōclusionem infert, videlicet ꝙ in cœlo aliud sit forma per seipsam sumpta, & forma in materia ꝯcepta. Veꝝ epilogat vim totius sylli, vt discipulus facilius illi assentiaŕ, nam longius sumpsit propōnes, & inquit: At si cœlum ipsum sit singulare, sensile & in materia ꝯstitutū, aliud nimirꝫ erit esse cœli indiuiduum, & simpliciter cœlum vľe: est ergo aliud hoc cœlū, & simpliciter cœlum: atq; hoc videlicet cœlum simpliciter est vt spēs & forma, illud videlicet esse cœli est mixtū cū materia. Hæc ē ꝯclusio & totius sylli epilogus.

Sed quorū forma quędā atq; species est, eorū aut sunt, aut plura singularia fieri possunt. Nā si sint (ut quidā autumant) formę, hoc accidere necesse est: sin nihil sit talium separatum, non minus idē accidere necesse erit. In oibus enim iis quorū substātia in materia est, plura esse atq; infinita uidemus ea quę sunt eiusdē spēi. Quare aut plures sunt cœli, aut plures esse possunt. Ex his igitur sumet quispiam, & esse plures cœlos, & etiam esse posse. D

Expositio. Ex primo syllo accepit cœlū esse formā in materia, nunc huic addit aliā maiorē sic: sed quorū forma quædā aut spēs est in materia, eoꝝ aut sunt aut plura singularia saltē successione fieri possunt: erit tūc cōclusio ꝙ aut cœli plures actu sunt, aut plures esse poterūt. Hic est syllꝰ principalis, cuius minorē ex primo nactus est syllo, maiorē exponit nūc dicēs: Sed quoꝝ forma quædā atq; species est, eoꝝ aut sunt, aut plura singularia eē possunt, vt phœnix quæ licet sit vna, tn̄ plures esse pn̄t. Hæc maior est quæ debet legi suspēsiue vsq; ad cōclusionem: deinde hāc maiorem declarat tam ſm opinionē Platonis, qui formas siue spēs autumat sensilium separatas, q̄ ſm positionē Herculeoꝝ atq; peripateticorū, quæ nullam formā separatā ponit. ſm Platonē quidē, quia vbi idea separata ꝯcedaŕ, cum illa sit veluti exēplar sensilis rei, & vnum exēplar esse potest multoꝝ exēplatoꝝ, possunt

E saltem plura esse indiuidua eiusdem speciei: ſm Herculeos vero, qa si non cōcedaŕ separatio formaꝝ, nihilominus plura indiuidua esse possunt eiusdem spēi: quod pro modo sensus testimonio approbat, quia in oībus formis quæ cū materia cōcipiuntur, sic cernimus. inquit: Nam si sint (vt quidam autumāt) formæ e materia ipsa separatæ, hoc accidere necesse est, quatenus vnius exēplaris esse possunt plura exēplata. Sin nihil sit talium separatū, non minus idem accidere necesse erit, quod sensus astipulatione ostēdit, & inquit: In oībus enim iis quoꝝ substantia in materia est, plura esse atq; infinita videmus ea quæ sunt eiusdē speciei. Et hoc ratione etiā patet: primo vt expositor sentit, quia cū materia signata nō sit de ratione speciei, ratio spēi potest indifferēter saluari signata in hac & in illa, & ita plura possunt esse indiuidua eiusdem speciei. Secūdo quia materia ipsa est multiplex ptāte, quare si forma est in materia possunt eiusdē spēi formæ esse in eadem materia. Demum suspensionem finiens cōclusionem subscribit dicēs: Quare aut plures sunt cœli, aut plures esse possunt. Tūc epilogat & inqt: Ex is igitur sumet quispiā & esse plures cœlos, si omnis forma in materia actu est in pluribus materiis: & plures cœlos esse posse, si non actu sed potestate forma in materia plura quærat indiuidua. Dedsoma. F

HAEC est quæstio Aristo. oīum (vt mihi videť) difficillima, quod etiā Auer. testaŕ ex eo quia hæc quæstio fecit dubitare Galenum: & debes scire ꝙ Auer. summatim rōnem gōnis format alio modo, & pōt literæ cōuenire, licet remote: ordinē vero in verbis Arist. nullatenus pcepit, propterea verba exposuit cōfuse, cuius expositioni non est confidendum, qcqd tn̄ sit syllꝰ eius est hoc modo: Omne corpus naturale & sensile cōponitur ex materia & forma: cœlū est corpus naturale ac sensile: igiť est cōpositum ex materia & forma. Secūdus syllꝰ huic subacceptus est: Omne cōpositū ex materia & forma, aut actu sub eadē specie multiplicatur, aut est multiplicari posse. Sed p cōclusionē præcedētis sylli cœlum cōponitur ex materia & forma. Igiť aut actu sub eadem spē multiplicatur, aut multiplicari potest. Maior huius secūdi sylli declaratur ab Auer. qa forma quo forma, apta est ꝑdicari & eē in pluribus: nam vľitas ipsa est rōne formæ, indiuidualitas vero rōne materiæ. Modo hæc est vľis definitio, videlicet ꝑdicari & esse in pluribus. Forma aūt ipsa est vľe siue subiectū siue fundamētum vľitatis, & sic forma cœli est aut esse potest in pluribus materiis. Vocat autem Auer. formam subiectum siue fundamētum vľitatis, primo qa est fundamētū similitudinis & cōuenietiæ in qua cōsistit vľitas ipsa. Secūdo quia est fundamētum intelligibilitatis: oē enim intelligibile ob formā eius intelligiť, cum eius materia impediaŕ cognitio. Tertio quia est p se causa essendi, at materia est p se causa priuationis, p accidēs vero eēndi. Sunt & aliæ causæ, sed hæ sufficiunt. Maior sylli primi fuit, ꝙ oē sensile atq; naturale cōponitur ex materia & forma, & in hac laborat Auer. per totum cōmentū. Vbi debes scire, ꝙ reꝝ aliæ sunt penitus intellectiles, ceu formæ puræ, deus videlicet &

Quę Auer. Cōm. 92.

G

Quod forma sit subiectum siue fundamentū vľitatis.

I intellectus orbiũ: aliæ sensibiles oĩno, vt cõposita singula-
ria, quo sunt singularia, aliæ intellectiles & sensiles, vt cõpo
sita ex materia & forma nam ratione materiæ sunt sensilia,
ratione vero formæ sunt intelligibilia atq; vlia. Quibus ve
rificatur maior, videlicet ꝙ omne corpus sensile cõponitur
ex materia & forma: materia quidem, qua reddat sensile for
Dubĩ. ma vero qua reddat intellectile. Sed iuniores rõnabiliter
dubitauerũt, videtur enim ꝙ materia nõ sit causa sensibilita
tis: esset enim ipsa magis sensilis: propter quod nãq; vnum-
quodq; tale est, illud magis tale erit. Secũdo omne quod sen
tit mouet sensum, sed mouere & agere est rõne formæ, igit
Solutio non ratione materiæ, sed rõne formæ res sentit. Sunt qui
non imperite sentiũt aliud esse rõnem sentiendi, & conditio
nem rei sensilis: ratio enim sentiẽdi est forma, quoniam ipsa
est ratio assimilãdi & agendi in aliud: cõditio vero mouẽtis
& sensilis est materia, primo quia materia ipsa reddit cor-
pus quãtum, secũdo quia ipsa reddit sensile indiuiduũ, tertio
K quia eadem reddit corpus quale. Hæc.n. tria, videlicet quan
titas, singularitas, atq; qualitas, conditiones sunt mouentis
& rei quæ sentitur. Secus est in ipsa intellectione: nã forma
est ratio & cõditio mouẽdi intellectum, quia ipsa est vle, &
ratio & cõditio qua ipsa res intelligit. & tũc ad primam pa-
tet. Ipsa n. materia nõ est causa qua res sentit, sed conditio
sine qua nõ. Ad secũdum patet solutio, ipsa enim forma est
ratio sentiẽdi, & materia cõditio. Veꝝ licet forma sit ratio,
& materia cõditio, neutra tñ sentit. illa. n. ratio sentiendi sen
silis est. Hæc autẽ conditio eius quod sentit, quæ non sentit.
Solũ syllĩ Arist. Sed Auer. syllm qõnis soluit, & videt sua solutio superflua,
quia Arist. postea dabit: fecit tñ illam nõ inutiliter propter
iuuenes. Est igitur solutio ꝙ maior debet sic intelligi, ꝙ om
ne cõpositum ex materia & forma est aut actu numeratum
sub eadẽ specie, aut multiplicari aptum ratione formæ: quo
fit vt cœlum siue mundus ipse sit aptus ratione suæ formæ
multiplicari, nõ autem ratione materiæ, ꝓpter.n. vlitatem
Verborum expositio. formæ possunt esse plures, defectu vero materiæ nõ est nisi
vnus numero tñ. Quod vero ad verba attinet, Arist. dixit
L siue sint spẽs & reliqua, vt ait Auer. ꝓpter duas põnes, vt-
pote propter positionẽ Platonis qui cõcedit ideas, & pro-
pter opinionem Aris nã iuxta vtrasq; idẽ euenit: iuxta Pla
tonẽ quidem, quia voluit mũdum factum esse ab ipso primo
opifice ad exẽplar mũdi intellectilis, quia idea est mundi:
modo vnũ exemplar nihil ꝓhibet esse pluriũ exemplatorũ.
Iuxta Aris. vero quia mundus ex materia est & forma, quæ
Dubi. Aul. est apta esse in multis materiis. Sed dices, Aris. ꝓbans in oĩ
sensili esse aliud formã, & hanc formam, vtitur inductione
incõpleta non in oĩbus speciebus, sed solum in sphæra & cir
culo. Rñdet ꝙ hoc sufficit, quia nõ oportet vt oẽs species in
ducantur, quia esset petitio principii, cũ deueniret ad spẽm
Rñsio Aul. de qua est quæstio. Demũ Auer. in calce cõmenti valde ma
gni facit qõnem & rõnem hanc, primo ex parte rei, qa mun
dus ipse ex materia cõstat, & omne ex materia cõstans põt
esse plus vno in sua specie. Secũdo ex parte nostra, quia ex
M tra hũc mundum possumus imaginari vacuũ, in quo plures
esse mũdos nihil ꝓhibet fingi: quare ex parte vtraq; in eadẽ
specie plures eẽ mundos posse videt. Astipulat huic, qa hæc
positio induxit plures dicere vacuũ. Secũdo quia hæc posi
tio coegit loquentes suæ legis ponere vacuũ esse primũ in-
tellectũ nã cum ipsi imaginabant mundos esse plures a deo
creatos, & non possunt creari mũdi nisi det vacuum, cõclu-
debant vacuũ esse prius intelligibile q̃ mundus sit factus a
deo: & hoc totũ dixerũt credentes imaginationẽ esse intel-
lectum, & sic videt efficax hæc ratio. Sed Auer. rñdet ratio
ni suoꝝ theologoꝝ, & inquit: Hoc necessariũ est dicenti ꝙ
mundus est postq̃ non fuit: & sic apud Auer. illa cõsequen-
tia valet, dato ꝙ mũdus de nouo incepit, Aliter ipse negat
illã. Sed de illa cõsequentia lege Auer. physicæ auscultatio
nis. 4. cõ. 6. &. 3. huius cõ. 29. & in lib. destru. destru. dispu.
prima, in solutione. 18. vbi deductionẽ ꝯñtiæ accuratæ scri
psimus. Hæc ex cõmẽto ad expositionẽ literæ collegimus.

ET LICET superius disputauimus de causa multiplica N
tionis indiuiduoꝝ sub eadem specie, adhuc ꝓpter nõnullos Quæstio de multiplicatione indiuiduorum sub eadem specie
studiosos iuuenes disputemus peripatetice, causam multipli
cationis indiuiduoꝝ in eadem specie. Expositor vlr opinat
peripatetice sentiẽdo, in sempiternis nõ posse esse plus vno
indiuiduo in specie: dico vlr, quia tam in corporibus, vt de
stellis, q̃ in separatis, vt sunt ipsi intellectus separati. Mouet
autem S. Tho. noster peripatetice sentiendo, ex eo quia cau Põ. S. Th.
sa multiplicationis indiuidui in eadem specie, est cõstare ex Rõ. S. Th.
materia vti ex sui parte, & cũ contrarioꝝ cõtrariæ sint cau
sæ, fit vt causa quare in sempiternis non est plus vno indiui
duo in specie, quod possit carere materia: & ita participare.
materia est causa multiplicationis. esse vero expers materiæ
est causa vnitatis. De hac causa legimus textum Aris. in. 12. Replic. quorundam.
met. Sed aduersus hanc positionem qdam obiiciũt, prio
quia aĩæ post mortem carent materia, & tñ sunt plures sub
eadem specie. Secundo nulla causa priuatiua est causa effe-
ctus positiui, sed carentia materiæ est causa priuatiua, igitur
nõ est causa vnitatis indiuidui sub eadem specie, quæ est res O
positiua. Tertio si carere materia esset causa ꝙ tota species
saluaret in vno indiuiduo. tũc vnum numero indiuiduũ ha-
beret vniuersam suæ specie pfectionem: sed vniuersa speciei
perfectio est infinita: igit illud esset infinitæ perfectionis. Vl
timo Auer. 2. huius cõ. 49. velle videt contra Aui. oẽs or-
bes esse eiusdem speciei, qa sunt sempiterni & carẽt materia:
igit in sempiternis & materia carentibus esse potest plurium
indiuiduoꝝ multiplicatio sub eadẽ specie. His rõnibus qui Põ quorundam.
dã sentiũt ad mentẽ peripateticoꝝ, imediatã cãm quare sint
vel esse possint, vel plura indiuidua sub eadem specie, esse
cõtingentiã. Nam cũ contingens natura ea sit quæ esse & nõ
esse potest, igit eius sunt vel possunt eẽ plura indiuidua. Vni
tatis vero cãm sub eadẽ specie esse aiunt sempiternitatẽ &
necessitatem. quia oẽ posse in natura necessaria actu est igit
cũ in sempiterno & necessario spẽs possit saluari in vnico in P
diuiduo, & vnico indiuiduo nõ repugnat perfectio tota suæ
spẽi, erit tota spẽs actu & necessario in vno indiuiduo, & sic
in nullo alio eiusdẽ spẽi. Secus aũt theologice sentiẽdo, cũ
enim catholici mũdos & intelligẽtias ponãt cõtingẽtes ex
ĩpio volũtatis opificis, fit vt plures & mũdi & intelligẽtiæ
sint vel esse possint in eadẽ spẽ. Hæc qdã. Sed hæc põ pace Cõfutatio
hoꝝ dixerim nõ est pipatetica, nã peripatetici cõtingẽtiam
nõ dicũt cãm multiplicationis, cũ ipsa sit modus entis seqns,
ipsum ens, ꝑpea qa illud materia participat. vnde Aristo in
lib. de interpretatione, inqt Cõtingẽs est rõne potẽtiæ, &
potẽtia est talis rõne materiæ, igit cõtingẽs est modus entis
ratione materiæ. & sic nõ videtur causa pluralitatis sub eadẽ
speciæ, sed potius cõditio siue modus illoꝝ. Et sic peripate Põ propria
tice sentiẽdo videt esse dicendum, naturam posse pluribus
cõicari, ex eo quia eius indiuidua participãt materia, quam
hac ratione Plato interdum infinitudinem appellauit: cõtra
vero natura non pluribus communicatur, ex eo quia illius Q
indiuiduum materiæ est expers: cuius positionis est Auer.
vbique: potissimum in lib. de substantia orbis vltimo capite.
Cum enim indiuiduum materia participat, est corruptibile,
& ita oportet esse plura actu vel successione, ne species ipsa
pereat omnino: & etiam quia eius materia est potestate plu-
res formæ eiusdem speciei. Ex hoc apparet illos errasse, Qualis error quorundam.
qui assignauerunt nõ causam immo effectum pro causa: ma-
teria enim est causa contingentiæ & multitudinis, quicquid
sit theologice sentiendo, quo modo nunc non loquimur:
contra vero quando ipsa natura materiæ expers, ipsa est
sui essentia indiuiduum & species, & ita nec est nec esse po
test plus vna in specie. Ex hoc sequitur vnum esse indiui-
duum in æternis, non propter materiæ carentiam, sed ob
essentiam naturæ, quæ in seipsa est hæc & indiuidua, & non
participatiue, licet hoc deprehendatur a nobis propter ma
teriæ carentiam. Tunc ad rationes illorum & ad primam,
nondum certum habemus ad mentem peripateticorum & Solũ rõnũ illorum.
maxime Aristoteles quid de animabus post mortem sit asse-
rendum,

A rendũ, & propterea in lib. de intellectu perquiratur. Ad secundum patet solutio, illa enim carentia non est causa vnitatis sed essentia incõmunicabilis, quæ sic cognoscitur esse propter materiæ carentiam, vt dictum est. Ad tertium nihil dubium est, ꝙ quodlibet indiuiduum illius est infinitum secundum quid in sua specie, nec propter hoc dicunt illi contra Aristo. quia quodlibet illorum est simpliciter finitum. Ad illud Auerrois dicemus secundo huius, vbi opinionem Auerrois bene explicabimus. Hæc pauca nunc satis.

At considerandum rursus est, quid nam horũ recte quidq; non recte dicatur. Alteram igitur esse rationem sine materia et in materia formæ recte dicitur, sitq; hoc uerũ, nulla tamen ob hoc mundos aut esse, aut plures esse posse necessitas est, si hic uniuersa ex materia constat, ut constat profecto.

Expositio. Respondet Aristo. & postea responsionem declarat: breuiter igitur ad argumentum Aristo. B concedit conclusionem primi syllogismi, & ita totum primum syllogismum, videlicet ꝙ in mũdo alia sit ratio formæ, & formæ in materia. De secũdo syllogismo vult maiorẽ esse limitandã, dicebatur. n. sic: oẽ corpus cuius ratio formæ est alia quatenus est forma & quatenus ĩ materia, est plus vno in specie. vult ꝙ hæc maior sit vera, modo nõ constet illud ex vniuersa sua materia: vbi vero ex vniuersa materia constabit, non oportet illud esse plus vno in specie: & sic est in proposito. Mundus. n. cõstat (vt dicetur) ex tota sua materia, ideo esse nõ potest plus vno in specie, quo fit vt si syllogismus secundus sic intelligatur, illius maior est vera & minor falsa, inquit: At considerãdum rursus est, quid nam horum recte, quidq; non recte dicatur. Hæc est intentio, deinde de solutione prosequitur, & inquit: Altera igitur esse rationem sine materia & in materia formæ, de ipso mundo recte dicitur, sitq; hoc verum, & ita C totus primus syllogismus concedatur. De secundo syllogismo inquit: Nulla tamen ob hoc mundos aut esse aut plures esse posse necessitas est & sic negatur conclusio secundi syllogismi, quia maior est limitanda, cuius limitationem inquit: Si hic mundus ex vniuersa materia conste, vt constat profecto. q. d. si pro quia constat in rei veritate, & hoc modo limitata maiore negatur minor, & ita negabitur conclusio, & sic ad formam argumenti patet solutio. Que Auer. cõmẽ. 93. Auer. autem præter hoc ꝙ nõnulla verba suæ translationis obseruat, quæ non sunt in codicibus græcis, quo ad rem ipsam recte sentit, vult enim ꝙ conclusio primi syllogismi, videlicet mundus componitur ex materia & forma, sit vera & sic totus primus syllogismus. De secũdo dicit ꝙ maior debet sic intelligi: Omne compositum ex materia & forma est plus vno in specie, quoties constat ex parte materiæ, & non ex tota: modo in propositio mundus ex tota constat materia, & non ex parte: propterea non sequitur posse esse, aut esse plures vno in D eadem specie Hæc Auerro. quæ ad rem ipsam vera sunt, licet non multum ad verba Aristo. vt diximus.

Fiet autem forsitan hoc modo id quod dictũ est magis manifestum, nam si simitas, concauitas est in naso aut in carne, caroq; materia est simitatis: si omnibus ex carnibus una efficiatur caro, atq; in hac existeret simitas ipsa, nullum profecto aliud simum aut esset aut fore posset. Simili quoq; modo si materia in homine caro est atq; ossa, si uniuersa ex carne omnibusque ex ossibus homo exoriretur, modo hæc minime dissolui possint, alius nimirum homo esse non poterit. Similiter autem & in cæteris id genus.

Expositio. Concessit Aristoteles in aliquo rationem formæ, & huius formæ esse aliud, & nõ esse in specie multiplex, & hoc si ex vniuersa constiterit materia: vero ex parte materiæ constiterit, oĩno erit in sua specie multiplex numero, hoc nunc E explanat exemplis, & non quidem exemplis quæ sunt aut esse possunt, sed exemplis quæ possunt intelligi esse: ne videlicet de re ipsa accidat quæstio, & ideo fingit exempla: & etiam quia vniuersale (vt logici sentiunt) se extendit ad ea quæ sunt, aut esse possunt, aut intelligi esse, & quæ ait translatione ipsa perspicua sunt. Sed quod ad verba attinet, Aristoteles adiecit. Modo hæc minime dissolui possunt, quia si dissolui possunt, ex ipso homine corrupto posset alius homo esse, ceu ex dissoluta arca, ex eisdem lignis fieri potest alia arca. Hoc autem suppleuit propter propositionem Empedoclis, qui vnum mundum generat ex alterius corruptione: & propter hæc animaduertit Simplicius duas esse conditiones, quibus non possit esse plus vno numero indiuiduo in sua specie: prima est vt constet ex tota sua materia, secunda vt sit sempiternum: phœnix enim ex tota eius constat materia, sed quia corruptibilis est, plures phœnices esse poterunt saltem successione & reditu. F Que Auer. cõmẽ. 94. Auerroes autem enititur exponere verba suæ translationis, vt quid per membrum, quidve per locum Aristoteles voluerit, & laborat frustra, cum nullum horum verborum reperiatur in nostris græcis codicibus. Secundo voluit Aristotelem in litera nostra accepisse hæc conuerti, Omne constans ex tota sua materia est vnum numero tantum in sua specie, & omne vnum numero tantum in sua specie constat ex tota sua materia: & etiam textui non conuenit, cum nihil Aristoteles meminerit talis conuersionis. Sed ambæ sunt vere, licet textui non conueniant. Dubiũ in dicto Aue. Solu. Sed obiicies quia non videtur vera illa, omne vnum numero constat ex tota sua materia: nam Deus vnus est numero, qui tamen nec ex tota eius materia, nec ex parte constat, cum nulla sit ex materia. Fortasse verbum Auerrois est verum dumtaxat in his quæ de materia prodeunt qualis non est Deus benedictus, nec intellectus vllus. Digress. Auer. Tertio aliquantulum digrediendo sumit duo, quorum primum est: Si aliquod in- G diuiduum constat ex tota sua materia, non potest esse plus vno numero in sua specie. Secundum est: Quod si materia nõ ẽ tota in vno indiuiduo sed illius aliqua pars, esse possunt plura in illa specie, quia secundum vnam partem in vno erit, secundum aliam in alio. Ex his infert primo infinita posse esse indiuidua in eadem specie, modo nullum illorum constet ex tota sua materia. Nam materia est quanta in terminata quantitate, & ita est multa, immo infinita potestate, & sic partitione materiæ infinita esse poterunt indiuidua. infert secundo ꝙ licet infinita esse possunt, actu tamen semper numero sunt finita: quia tota materia intra concauum continetur lunare, quæ cum finita sit, non nisi finitorum erit capax actu. Ex his procedit ad probandum vnicum numero esse mundum: Nam omne indiuiduum quod est plus vno numero in sua specie, est pars alterius mundi, quia est in parte materiæ, quæ est pars totius mundi, vt dixit. At hic mundus non est pars alterius, aliter esset processus in infinitum. Igitur est vnicus numero in sua specie. Hæc H ex cõmen. colligi possunt.

Omnino itaq; quorum substãtia in subiecta quadam est materia, eorum nihil exoriri poterit, nisi ex aliqua constiterit materia. At cœlum est quidem singulare, & ex materia constat, sed quia non ex parte ipsius, sed ex uniuersa constat, fit ut quáuis ratio cœli, & huius cœli sit alia, nullum tamen aliud erit, aut plures fieri possent, propterea ꝙ hoc omnem comprehenderit materiam.

Ex his Aristoteles cõuertit syl'm ad oppositũ hoc modo: Expositio. Omne singulare cõstãs ex tota sua materia est vnũ numero

I tantū in sua specie. Mūdus est singulare cōstans ex vniuersa eius materia. igit vnus numero tantū, & qa Aristo. videt qsi ratione cōuertere, ideo transtuli verbū illud γὰρ itaq;, & nō quasi reddat causam. Quod vero ad uerba attinet, dubium (Quę Aue. cōmē. 95.) videtur qd Aristoteles per cœlū quod graece est οὐρανὸς, velit. Respōdet Auerroes ꝙ Aristoteles potest intelligere vniuersum mundum, & quintum corpus. & si intelligit vniuersum, sic materia mūdi erunt elemēta, forma vero corpus ipsum quintum: est enim corpus quintū forma elemētorū, tum quia perficit elemēta præbendo esse & operationē, tum secundo quia quintū corpus est præstabilius, omne enim præstabilius alio est vt forma respectu illius, vt tertio de anima docet Auerroes cōm. 36. & sic mūdus cōponitur ex quasi materia, & quasi forma. Quæ ratio docet mundum cōstare ex tota eius materia, qm̄ ex omnibus elemētis: nullū nāq; elemētū esse potest, quin sit pars huius mundi, & ita constat ex tota eius materia. Quare merito quinti corporis mūdus K posset multiplicari, quia potest quintū corpus perficere infinita elementa, sed defectu elementorū, quæ esse non possunt extra hunc mūdum, vnius tantū numero mundus est. Sed si per cœlum intelligit quintum corpus, dictum Aristotelis stare non potest, nā cœlum vt sic non habet materiā, quia esset corruptibile, vt Aristoteles declarauit: & sic patet expositio Auerrois. Sed vtrum hæc expositio sit bona, posterius dicemus. (Quęstio Auer.) Mouet autē qōnem Auerroes (accepit enim cœlum sumptum pro corpore quinto nō cōponi ex materia & forma) & obijcit nunc cōtra, qa cœlū illo mō est res sensilis & intellectilis: aut igitur p eandē naturā est intellectile & sensile, aut p aliā atq; aliā: non p eandē, qa tunc res qua sentit esset res quæ intelligit, contra ea quæ diximus: si alia atq; alia, cum natura qua sit sensile sit materia, & natura qua est intellectile sit forma, constabit e materia & forma: & ita erit corruptibile & genitum veluti omne corpus naturale. (Sol. Auer.) Respondet Auer. & concedit totum, videlicet cœlum ipsum cōponi ex mā & forma, quatenus cœli forma est itellectus & cœ- L li materia est corpus recipiens illum: quæ natura recipiēs nō est p se seclusa intelligētia in actu, sed materia corporis cœlestis animati quod est actu. Vt igitur hō cōponitur ex anima & corpore, quod corpus seclusa anima non est in actu, & cum anima est materia in actu hominis: & sic cœlū est aīal ex anima & corpore, quod corpus seclusa intelligentia est non in actu, sed bene cum intelligētia materia actu animalis cœlestis. (Replica.) Sed replicabis, qa tunc seclusa intelligentia a cœlo, ipsum non esset intellectile. Responsio innuit & concedit ꝙ seclusa intelligentia illa, materia non est intellectilis, imo vt cōmunis materia non est intellectilis nisi per analogiā ad eius formā, ita cœlum nō est intellectile nisi per respectū ad eius animā, & ita vt cōmunis materia nec est, nec est in rerū natura absq; forma, nec est intellectilis, sic cœlestis illa materia nec esset, nec esset intellectilis absq; intelligentia: & propterea intellectus ille agit per corpus cœleste, quatenus est (Replica.) subiectum illius, vt de cōmuni dicitur materia. Sed adhuc M replicabis, qa si ita se habet corpus cœleste ad intelligentiā vt materia cōmunis ad formam, tunc corpus cœleste esset in (Respōsio) potentia, & ita possibile non esse. Respondet ꝙ vtraq; materia est potentia, sed aliter & aliter: cōmunis quidē materia est potentia ad vtrūq;, videlicet ad esse & nō esse: & propterea illa dicitur materia in potētia absolute: cœlestis vero est potentia sm̄ dimidiū, vtpote ad esse tantum, & ideo dicitur materia in actu respectu cœli: & ꝓpter hoc diximus vtrasq; materias esse eiusdem speciei potentiæ in ratione metaphy- (Replica. Respōsio.) sica, non autem in ratione physica. Sed adhuc dices, nōne in cœlo est aliqua potētia ad vtrūq;? Respōdet in cœlo esse potentiā sm̄ vtrūq; ratione habita ad motum, non autem ratione habita ad formā: hinc concludit cœlum esse neutrū non cōpositum ex materia & forma eiusdem rationis physicæ, quia tunc esset graue vel leue, & ita corruptibile, & sed est cōpositum ex materia & forma alterius rationis, vt dictum est. Quod vero ad verba attinet, Auerroes in suis trāslationibus habebat; Si igitur nō fuerit cōpositum ex medie- N tate materiæ suæ sed ex tota, erit tunc vnum. & tunc laborat exponere cur dixit ex medietate signanter. Vbi debes scire ꝙ medium aliquando accipitur pro altera parte alteri æquali, quæ dimidium dicitur totius: & hoc modo vult Aristotelem medium non sumpsisse, nam Socrates & Plato non cōponuntur ex medijs materijs sumptis medijs pro dimidijs, qa tūc nō posset esse tertius homo præter ambos illos, nec alter altero posset esse maior, & ita non præcise ex medijs materijs constant. Aliquādo vero sumitur pro parte vt idem sit medium quod pars totius, ita vt distinguatur cōtra totum, & sic sumpsit hic, & ita est sensus. Si igitur non fuerit compositum ex medietate, hoc est, parte materiæ, sed ex tota, tunc vnum tantum est, & hoc modo loquitur hic, nec est mirum, quia vt non ex qualibet qualitate est ens, sic nec ex qualibet quātitate. Sed hæc Auerrois obseruatio vera est, (Qualis obseruatio Auer.) sed ꝓficiscitur ex malis translationibus: in codicibus enim græcis nulla est hæc consideratio. Animaduersione dignū O (vt Auerroes indicat) demonstrationē hac differre ab alijs, (Qualis demon. hęc.) videlicet ab ea quæ processit ex motu terræ, & ab ea quæ fuit ex loco ignis, quia hæc est propter quid & causam afferens: illæ vero demonstrationes sunt signi, quia omnis demonstratio ducens ad īpossibile dicitur signi. Vnde demōstratio huius loci est, omne indiuiduū constans ex tota eius materia est vnum numero tantum in sua specie, cœlum siue mundus constat ex tota sua materia, igitur vnū numero tantum. Addit tamen ꝙ minor huius potest declarari per illas, quia mundū constare ex tota sua materia, ex eo patet quia non potest esse extra hunc mundum aliquod elemētorum, vt per illas rationes constat, & sic dictæ demonstrationes dant mundum esse vnum tantum, hæc vero causam illius affert. Quare congregādo utrasq; vel omnes simul, erit summa certitudo. Hæc Auerro.

SED circa hæc q̄rūt vtrū vnus sit tm̄ mūdus, ita vt nec sint (Quæstio de quātitate mundorum.) nec possint esse plures, & solet argui, ꝙ sint vel possint esse plures. Primo mūdus est effectus dei etiā apud ꝑipateticos, P vt in libro destructionū, & potētia dei cū sit infinita nō determinatur ad hunc vnū solū mundū, igit pōt facere alios.

Secundo, quanto species est nobilior tanto est pollentior: mundus est species nobilior specie hominis vel æqui: igitur potest perficere plura indiuidua, quā illa hominis aut æqui.

Tertio, melius est multiplicare optima quā ea quæ sunt minus bona, mundus est optimum quid, igitur melius est ponere plures mundos quā vnum. Quarto, hodie sunt alia mixta numero, alia quoq; elementa q̄ erant antea, & hæc sunt ipsius mundi partes, quibus non manentibus eiusdem videtur etiam ꝙ mundus nō maneat idem, quare plures esse possunt successiue. Circa quæstionem hanc variæ sunt positiones, (Pōnes de mundorū multitu.) & omnes reducuntur ad duas nam qui de ipso mundo loquuntur, aut vnum numero mundum arbitrantur, vt est positio Aristotelis: aut plures mundos. Si plures, sunt positiones. Alij enim dixerunt infinitos esse mundos eiusdem spe- Q ciei, intelligētes per mundos hominis ipsius indiuidua, nam homo ipse microcosmus dicitur, hoc est, paruus mūdus, qđ fortasse Anaximenes & Democritus voluerunt dicere. Alij (Anaxime. & Democriti pō.) dixerunt mundos eiusdem speciei esse plures, sumētes mundum pro elementario hoc sensili mundo, qui intra lunarem orbem continetur: nō quidem simul sed successione, & hoc Empedocles sentit, hunc mundū concordia & discordia fieri & corrūpi asserens. (Empedoclis pō. Pō astron.) Quod etiā magni stellarū scriptores affirmant, dicentes hunc mundum variari stellarū motu, vt etiam Aristoteles credit in libro meteororum. Isti enim sunt qui probant mutationes rerū & diluuia, ex cōiunctionibus stellarū maxime Saturni & Iouis atq; Martis proficisci, in quibus & mista omnia ad elemēta, & elementa ad materiā fere resolui contendunt. (Pō Plato.) Plato autem mundū hunc corrumpi, & de nouo fieri autumat singulis triginta sex milibus annorū: quo tēpore completur reuolutio maximi orbis. Alij sunt qui plures mūdos dicunt inter se eccentricos eiusdē speciei

A

Pō ꝙ Maximeni & Democrito ascribitur.

ac naturæ solo numero inter se differentes, æque perfectos tum molentum qualitate atq; virtute: & hi sunt Democritus & Anaximenes, vt Aristoteles recitat: quod etiam Plato videtur affirmare ex eo, quia vno exemplo plura esse possunt exemplata. Qui igitur mundos eiusdem speciei arbitrentur, tot sunt. Contra vltimos obiecit Aristoteles pluribus rationibus, vt circa literæ cōmētationes visum est: at contra primos rationes Aristotelis nullæ sunt. Qui vero plures mundos alterius speciei esse arbitrantur, hi sunt Anaxagorei, & Platonici, qui trisaram cosmon distinguunt: alius quidē est intellectilis, alius sensilis, inter hos medius est cœlestis. Intellectilis quidem is est, qui omnibus intelligentijs nexus est: cœlestis vero is, qui omnibus orbibus congregatur: sensilis & elementarius, qui elementis & mistis constat. Sunt autem hi mundi hoc ordine sese habētes, vt nihil sit in vno quin sit in alio: vt quod in elementario, est ignis, in cœlo est mars, in angelico est Seraphin. quod in elementario est aqua, in cœlo est luna, in angelico est Cherubin, & in cæteris id genus similiter, qua ratione dixit fortasse Anaxagoras quodlibet esse in quolibet, quatenus quicquid in vno est, in alio etiam erit. Nec etiam cōtra hos rationes Aristotelis valent, vt omnibus perspicuū est: nec enim hec Aristoteles ipse negasset, immo vbiq; concedit. Hæc sunt quæ de mundorum multitudine dici possunt. Id vero est quæstione dignū, vtrū Deus ipse posset facere plures mundos eccentricos æque perfectos, & eiusdem speciei. sed quia noster expositor Thomas non minus theologus ꝗ philosophus, in cōmentationibus huius loci aperte defendit mundos nec esse plures actu, nec posse esse etiam per dei potētiam: hoc nunc nobis sufficiat, quia theologica est disputatio. Tunc ad rationes vt ad primam, dici potest potentiam dei esse terminatam apud peripateticos: sed dato ꝙ sit infinita: dico ꝙ licet potētia dei nō sit terminata ex parte dei, est terminata ex parte rei quæ fit: non enim dicitur dei potentia exhausta, si non possit hominem meliorem facere ꝗ fecit, quoniā homo non est res melius factibilis, sic etiā non dicitur potentia dei exhausta, dato ꝙ non possit facere plures mundos, quia impossibilitas est ex parte rei. Ad secundum dici potest, pollentiā & virtutem speciei non consistere in perficiendo plura indiuidua, sed in melius operādo, vt dicitur tertio de anima, & ita mūdus, qa eius operatio est melior illa hominis, ideo est perfectior. Ad tertiū dici potest, esse melius multiplicare optima, quando illa multiplicatio non est impossibilis, sic enim dij possent multiplicari. Ad vltimā dicunt illā rationē probare plures posse esse mundos successiue partialiter, nō autem totaliter, vt dictum est. Hæc de quæstione.

Quid Aristoteles.

Quod plures sint mūdos alteri' spēi vdient.

B

Quid qōne dignū.

Solutio.

C

Reliquū igitur est id ipsum demōstrare ex omni naturali atq; sensili corpore cōstitisse, sed primū afferamus quid nā cœlū ipsum esse dicimus, & quotupliciter, ut nobis id certius fiat quod quęrebatur.

Expositio D

Supposuerat Aristo. in qōnis solutione, mūdū ipsum ex tota sua materia cōstitisse, nunc Aristoteles vult hoc demonstrare, & afferens primo intētionē eoꝝ quæ dicturus est ac ordinē, inquit. Reliquū igit est id ipsum demonstrare ex omni naturali atq; sensili corpore cōstitisse: (erat enim hoc suppositum, & hæc est intentio) sed primū afferamus quid nam cœlum ipsum esse dicimus, & quotupliciter dicatur: & non temere, hoc. n. præaccipiendum est, vt nobis id certius fiat, quod quærebatur. Hic est ordo.

Vno igitur modo cœlū dicimus substātiā ultimę uniuersi conuersionis: aut corpus naturale, quod in ultima uniuersi cōuersione constituitur. Vltimū. n. ac supremū corpus, potissimū cœlum appellare consueuimus, in quo omne diuinū insidere dicimus.

Expositio.

Nunc rē ꝓpositā exeqtur, & ponit tres significatus eius quod græci οὐρανὸν dicunt, nos vero cœlum. In prima significatione, cœlū est substantia vltimæ conuersionis totius vniuersi, vt orbis stellatus: dicitur enim vltima conuersio, quæ græce est periphora, diarius ipse motus, quo cœlum ipsum. 24. horis fere vniuersum circuit, Orbis autē stellatus est substantia huius vltimæ conuersionis, quia subiectum illius, accepit enim hic οὐσίαν pro subiecto, & sic primus cœli significatus est, quo subiectum motus diarij cœlum dicitur. Aut aliter describit dicens: Aut cœlum dicitur corpus naturale, quod in vltima vniuersi conuersione constituitur: sunt enim tot cœli periphoræ siue conuersiones, quot sunt orbes, at cœlum in primo significatu id est, quod est corpus in vltima conuersione omnium orbium constitutum. Quod vero ad verba attinet, prima nominis descriptio fuit per substantiā, cuius ratio naturalē rationē transcendit, cum ad metaphysicum spectet, propterea aliam expositionē adhibuit in codē ipsius cœli significatu, quæ per corpus naturale est, nam hæc naturali scientiæ magis conuenit. Probat hanc significationē modo quo solent probari nominum interpretationes, ex consuetudine videlicet loquendi: nominibus. n. vtendum est vt plures, vt dicitur secundo libro topicoꝝ, & inquit: Vltimum enim ac supremum corpus potissimum cœlum appellare consueuimus, in quo omne diuinum insidere dicimus: vt substantiæ imateriales & deus ipse, dictum enim est supra omnes homines locum qui sursum est, dijs tribuisse. Sed fortasse dubitauerit iunior: nam superius Aristoteles locum ignis esse dixit simpliciter sursum, ipsosq; cœlos nec sursum nec deorsum esse, cum sint grauitatis & leuitatis expertes: at nunc cœlum stellatum asserit esse maxime sursum, quia est locus omnis diuini. Expositor recte sentit, sed facilius dici potest, sursum & deorsum posse venire in vsum nostrum, aut vt sunt differentiæ positionis, aut vt sunt termini motuum rectorū, vt sunt differentiæ positionis, sic illud dicitur esse maxime sursum, quod est e centro ipso maxime remotum: & hoc modo Aristoteles loquitur, si vt sunt termini motuum rectorum, sic locus ignis est maxime sursum, locus terræ maxime deorsum: & sic locutus est in alijs locis, & sic tollitur contradictio.

E

Expō vni.

F

Dubiū.

Solutio.

G

Alio modo cœlū illud corpus dicimus, quod est proximū ultimę uniuersi conuersioni, in quo luna & sol, nōnullęq; stellarū sunt collocatę: etenim hæc in cœlo esse dicimus.

Expositio.

Secūdo mō cœlū sumit pro ꝯgregato ex oībus orbibus, excepto orbe stellato, in quo sunt duo lumina sol & luna, & quinq; planetæ. inqt. Alio mō cœlū illud corpus dicimus, quod est ꝓximū vltimæ cōuersioni totius vniuersi: hoc est, totum aggregatū ex orbibus infra cœlū stellíferū, in quo luna & sol, nōnullæq; stellarū sunt collocatæ, vt quinq; planetæ, quē signātū sitr ꝓbat cōsueto mō loquēdi. dicēs. Etenī hæc in cœlo esse dicimus, & certū est illa nō esse in cœlo stellifero, sed infra illud. igitur cœlū etiā potest sumi pro cōtēto infra illud. Quod vero ad verba attinet, verbum illud συνεχὲς græce, latine etiā est cōtinuū, ꝓpterea dubitant, expositores, qa nō videt tale aggregatū esse cōtinuū orbi stellifero: (Nam cōtinua sunt, quoꝝ motus est vnus) & soluunt asserentes hæc esse continua quoad nām, quatenus oīa sunt incorruptibilia, & in orbē mobilia. Sed hæc dubitatio nō est necessaria, Aristoteles. n. etiā interdū verbū συνεχὲς, pro proximo sumit, & sic transtulimus: qua ratione nulla est dubitationis necessitas, nulla etiam solutionis.

H

Dub. expō

Solutio

Confuta.

Insuper etiā alio modo dicimus cœlū, id corpus quod a cōuersione ultima continetur, quippe cum totum & uniuersum cœlū dicere consueuimus.

Expositio.

Vltimo cœlū sumitur pro corpore, quod ab vltima conuersione continetur, & sic pro toto mundo: quod etiam ex vsu loquendi probat, quia totum & vniuersum cœlum dicere cōsueuimus. Quod vero ad verba attinet, Aristoteles diarium motum appellauit vltimū, cum alibi appellet primum:

Que aucto com. 96.

I Vbi Auer. indicat illum esse vltimum & primum: vltimũ quidem pro quanto cæteros continet, & rectos & orbiculares motus omnes: primũ vero quatenus est causa & principium omniũ motuum, vt octauo dicitur physicæ auscultationis.

Dubi. Solutio s. Tho. Sed dices, cum hoc nomen cœlum, de illis tribus dicatur, estne vniuocum illis, an æquiuocum? Respondet expositor cœlum dici primo & principaliter de suprema sphæra, secũdo de cæteris sphæris quatenus sunt illi primæ ꝓximæ, tertio de vniuersitate corporũ, quatenus continetur ab illa suprema: quæ ratio docet cœlum principaliter dici de suprema.

Solutio Auer. Auerroes autem velle videtur cœlum esse dictum principaliter de vniuerso mundo, & secundo de sphæra vltima, quatenus illa fortasse est principalissima pars totius vniuersi: & tertio de orbibus alijs, vt sunt partes minus principales. Sed illa expositio prima textui conuenit, hæc autem videtur rationi magis conuenire.

K Cum itaq; trifariam cœlũ ipsum dicatur, totum id quod ab ultima conuersione comprehenditur, ex omni naturali sensiliq; corpore constare necesse est, propterea quia extra cœlum nullum sit corpus, neq; fieri possit.

Expositio. His præmissis syllogizat propositũ & intendit hunc syllogismum: omnia corpora sensilia sunt vniuersa mundi materia. Mundus constat ex omnibus sensilibus corporibus, Igitur mũdus constat ex tota eius materia. Circa igitur hunc syllogismum præmittit intentionem, quæ est conclusio illius, & vis syllogismi, & inquit: Cum itaq; trifariam cœlum ipsum dicatur, totũ id quod ab vltima conuersione cõprehenditur, ex omni naturali, sensiliq; corpore constare necesse est. Hæc est intẽtio siue syllogismi cõclusio, propterea quia extra cœlũ nullum sit corpus, neq; fieri possit. Hæc est syllogismi vis.

L Nam si extra ultimam conuersionem corpus sit naturale, ipsum aut simplicium corporum aliquod, aut compositorum, aut secundum naturam, aut præter naturam sese habere necesse est.

Expositio. Propositam intentionem syllogizat hypothetice, diuisiue, destructiue, sic: Si aliquod corpus extra vltimã sphæram sit, ipsum erit aut simplex, aut mixtum, aut secundum naturam, aut præter naturã. Sed nullum horum est, neq; esse potest. Igitur extra cœlum vltimũ nullum corpus naturale vel sensile esse potest: huius præmisit disiunctiuam, quæ est maior, & sermo translationibus perspicuus est.

Simplicium quidem igitur nullum erit, demonstratum enim est circulariter delatum suum locum commutare non posse.

Expositio. Probat nunc minorẽ, videlicet ꝙ nullum horum sit, quia aut erit corpus quod circulariter fertur, aut leue, aut graue.

M Primo probat ꝙ nõ sit corpus quod circulariter fertur, quia demonstratũ est sexto auscultationis physicæ, corpus quod circulariter fertur nõ posse suũ locũ cõmutare, nisi ſm formã, nõ aũt ſm mãm. Aiaduersione dignũ rationẽ hanc esse sic formandã, si extra vltimũ cœlũ est corpus qđ in orbem fertur, aut est ibi violenter, & hoc quia esset alteri locus ille naturalis: aut naturaliter, & cum quicquid sit naturale vni indiuiduo vnius speciei in simplicibus, illud idem numero sit naturale cuilibet indiuiduo eiusdem, (vt totiens est probatum) locus ille erit etiam naturalis vltimo cœlo nostri mundi: igitur aut ille orbis ad locum nostrũ, aut noster orbis ad locum illius feretur: & quicquid erit, sequitur cœlum posse locum commutare secundum formã & materiam. Cuius destructionẽ indicat Aristoteles dicens. Demonstratũ est enim in sexto physicorũ, circulariter delatum suum locum cõmutare non posse. & ita illud consequens est impossibile.

At neq; id esse potest quod e medio fertur, neq; id quod subsidet, quando quidẽ per naturã ibi non erunt: quippe cum ipsorũ alia sint propria loca. Præter naturã autẽ si sint, alij cuipiam corporum exterius ille locus per naturã inerit. Qui nãq; alicui præter naturam competit, alij per naturam insit necesse est: at nullũ preter hęc corpus existit: fieri igitur non potest ut extra cœlũ corporum simplicium aliquod sit collocatum. N

Hactenus ꝙ corpus extra vltimum cœlũ, non sit corpus quod in orbem fertur, probatum est: nunc quod neq; sit leue neq; graue probat sic, quia si extra cœlũ sint ignis & terra, erunt ibi aut ꝑ naturã aut præter naturã. Per naturã quidem ibi esse non possunt, quia vni corpori nõ est naturalis nisi vnus locus: modo, n. oĩbus grauibus assignatus est vt locus naturalis mediũ nostri mũdi, oĩbus vero leuibus vltimũ omniũ concauũ lunæ: quare alia loca præter hæc duo esse nõ possunt illis nãlia. Expositio.

Præter naturã vero minime ibi erunt, quia locus ille exterius alij corpori præter hæc erit naturalis, per regulã traditã superius: modo nullũ tale videtur præter hæc esse: quare extra cœlũ nullũ horũ est, inqt: At neq; id esse potest, qđ e medio fertur, vtpote leue: neq; id quod subsidet, vtpote graue, quãdo quidẽ per naturã ibi nõ erũt. quippe cum ipsorũ alia sint propria loca & naturalia infra, videlicet cœlũ octauũ, leuibus vltimũ lunare, grauibus autẽ medium totius: & impossibile est vni corpori naturaliter cõpetere plus vno loco. Præter naturã aũt si sint, alij cuipiam corporum exterius ille locus per naturã inerit; qui nãq; alicui præter naturã cõpetit, alij ꝑ naturã insit necesse est: hæc enim est regula in hoc libro sæpius declarata. At nullũ præter hæc tria, videlicet leue & graue & neutrũ existit corpus in rerũ natura, cui inesse possit locus ille. Fieri igitur non potest vt extra cœlũ corporũ simpliciũ aliquod sit, Et in hoc recte expositor sentit, rationes has non valere nisi ex illo, quod superius est demonstratũ vnum, videlicet esse vltimũ, quod est locus naturalis omnium leuium: vnũ etiam mediũ, quod etiam est naturalis locus omnium grauium. Ex hac. n. suppositione rationes hæ vim habent pollentem. O Laus S. Tho. P

Quod si corpus simplex nequeat ibi ullum esse, neq; etiã mixtorũ aliqđ ibidẽ esse poterit. Mixtũ enĩ si fuerit alicubi, simplex etiã ibidem sit necesse est.

Hactenus ꝙ nullum simplex extra cœlũ sit corpus, probatum est: at nunc ꝙ nullum sit extra cœlum mixtum probat. Nam si extra cœlum est aliquod corpus mixtum, oportet vt ibidem sit corpus simplex: nam si mixtum fuerit alicubi, simplex etiã ibidem sit necesse est: saltẽ id simplex, quod in illo est mixto. Etiam propter aliam causam, quoniã mixtum & mouetur & est in loco a prædominãte elemento. Igitur in illo loco extra cœlum si fuerit aliquod mixtum, oportet in eodẽ esse simplex prædominans, virtute cuius mouetur & est in loco. Quare cum extra cœlũ nullũ sit simplex, neq; mixtum esse potest vllum: hæc Aristoteles. Expositio. Q

Aristoteles vero (vt Auerroes sentit) probauit extra cœlum non posse esse aliud cœlum præternaturaliter, quia tunc cõmutaret locũ ferendo se illinc ad locũ cœli nostri. Tacuit aũt (vt Auerroes inquit) probare ibi cœlũ esse nõ posse naturaliter, quia est per se notũ, quod hac ratione ꝓbatur. Nam si extra cœlũ nostrũ esset aliud cœlũ, esset ibi etiã alius mundus, quod deducis, quia si extra cœlũ nostrũ est aliud cœlum, oportet in medio illius esse terrã fixam circa quã fertur: omne enim quod mouetur, eget quiescente: & si ibi fuerit terra, erit etiã & ignis, &. n. si vnũ cõtrariũ fuerit in rerũ nã, & reliquũ etiã erit. Vltra, si in illo sunt extrema, erũt ibi & media. q̃re si ibi erit cœlũ, erit etiã alius mundus. Que auer. com. 97.

Aut melius fortasse id tacuit vtroq;, quia qcquid dicitur, seqtur cœlũ posse locũ mutare: nam si extra cœlũ vltimũ est aliud cœlũ eccentricũ, qđ ibi esse naturaliter si ponatur, nostrũ mouebitur ad illud, si præternaturaliter, illud mouebitur ad nostrũ: quæ ipse subticuit. Alia expo.

A Deinde Aristoteles (vt inquit Auerroes) probat extra cœlum non posse esse elementa, & debuisset præsumere diuisionem hanc, aut naturaliter aut præternaturaliter, quā nō præaccipit, sed destruit absq; præacceptione, & (vt Auerroes inquit) hoc fecit, quia ex alterius destructione sequitur alterius probatio, vel fecit vt esset breuis: nam vtroq; modo bene fit. Hæc ex Auerroe.

At uero neq; fore etiā possibile est. Nam aut præter naturam, aut secundum naturam erit: & aut simplex, aut mixtum. Quare eadem ratio rursus insurget, nihil enim refert considerāti si sit, an fieri possit. Perspicuum igitur ex dictis, nec esse, nec fieri posse ullius extra cœlum corporis molem.

Expositio. Hactenus ꝙ de inesse nullum corpus sit extra mundum probauit, nunc idem probat de contingenti, ꝙ non contin-

B git aliquod corpus esse extra mundum: & arguit diuisiue vt prius, quia si aliquod corpus extra mundum contingit esse actū, aut erit simplex, aut mixtū: & vtcunq; sit, aut naturaliter, aut præternaturaliter: et arguatur vt prius. Quare eadē ratio insurget: nihil.n. refert consideranti si illud sit de inesse, an fieri possit de contingenti.

Dubiū. Sed dices, videtur ꝙ inesse & cōtingens esse differunt, vt dicitur primo priorum: igitur refert illud consideranti.

Solutio S. Tho. S. Thomas respondet Aristotelem intelligere in sempiternis: nam vt dicitur in tertio auscultationis physicæ, in æternis non differt esse, & posse.

Confu. Propria solutio & de mente Auer. Sed hæc solutio nulla est, quia qui dicerent plures mundos esse possibile, non dicerent illos esse sempiternos, sed genitos & corruptibiles. Melius igitur cum Auerroe dicerem ꝙ inesse, & contingens esse, non differunt quo ad rationem. Ipsum enim inesse est contingens deductum ad actum, at contingens est ipsum inesse futurum, igitur quo ad rationem nō differunt. Vbi nāq; extra hunc mundum esse potest corpus, potest poni inesse: contingens.n. positum in esse, non infert

C impossibile ex positione illius, & sic nihil refert quo ad rationem: propterea concludit: Perspicuum igitur ex dictis, nec esse, nec fieri posse vllius extra cœlum corporis molem. Hæc est conclusio ex dictis.

Quare uniuersus mūdus ex tota sua materia constat: nam materia eius erat naturale atq; sensile corpus. Quo fit ut nec nunc plures sint cœli, nec fuere, nec fieri possint, sed unicum dūtaxat est hoc cœlum, atq; perfectum.

Expositio. His modo sumptis syllogizat intētum sic, corpus naturale atq; sensile est mūdi materia, mūdus constat ex omni corpore naturali atq; sensili, igitur mūdus constat ex omni sua materia, inquit: Quare vniuersus mundus ex tota sua materia constat. Hec est conclusio, deinde sumit maiorē dicens:

D Nam materia eius erat naturale atq; sensile corpus, cui adde minorem iam declaratam videlicet, sed mundus constat ex omni sensili atq; naturali corpore: & sequitur conclusio, videlicet ꝙ mundus cōstet ex tota sua materia.

Confutatio. Quo vero ad verba, laborat expositor, nam in suis translationibus sic scribebatur: Vniuersus enim mundus ex tota sua materia constat. Vbi Aristoteles videtur reddere causam eius quod dixerat, (dixerat enim mundum ex omni sensili corpore constitisse) cuius nūc quodāmodo videtur reddere causam ex eo quia cōstat ex tota sua materia, & laborat soluere, & omnis sua consideratio est inutilis: nam verbum illud græcum γὰρ, ad nos venit interdum pro certe, interdum pro quia, interdū pro quare, & cæteris id genus: vt luci etiā ipsum enim, apud nos sumi consueuit, & ita transtuli ego: Quare vniuersus & reliqua, vbi nulla euenit difficultas. Vlterius animaduersione dignū, de mundo extitisse quatuor positiones: alia

Pōnes de mundo. quidē Democriti atq; Anaximenis, ꝙ actu sint plures mundi inter se eccentrici. Alia Empedoclis, ꝙ fuere plures, sed actu vnus est, nam lite & amicitia fuerunt corrupti & geniti. Alia & tertia Platonis, ꝙ nec sunt nec fuere plures, sed esse possunt plures: quia eius opifex vno exemplo potest facere plures. Quarta est peripateticorū, ꝙ nec sint plures, nec fuere, nec esse possint, sed est vnicus & perfectus semper. Hæc quatuor epilogādo tetigit dicens: Quo fit vt nec nunc plures sint cœli, (& hoc cōtra Democritū & Anaximenē) nec fuere, (& hoc ꝯtra Empedoclē) nec fieri possint (& hoc contrā Platonē) sed vnicū numero in sua specie dūtaxat est hoc cœlū atq; perfectum, (& hoc pro opinione peripateticoꝝ.) E

Quæ auer com. 98. Ex cōmēto Auerrois colligitur vna ratio aduersus Platonem, quæ sic componitur: Si contingit plures esse mundos, cōtinget plures esse numero materias, atq; plures esse numero terras. Si contingit plures terras esse, cōtingit vnā numero terrā moueri motibus contrariis naturaliter. Vltimū consequens est impossibile, igitur primū antecedēs. Sed deus nō potest agere impossibile, igitur nec vno nec pluribus exemplis deus potest plures mūdos facere. Secundo in cōmento colligitur alia ratio contra Democritū & Anaximenē, &

F causa quare in æternis non est plus vno indiuiduo in specie hoc mō: Indiuidua sunt plura numero, qa nō pñt esse æterna ſm idē numero: igitur per cōuersionē ꝑ ꝯtrapōnē, quæ possunt esse æterna ſm idem numero, non sunt plura numero sub eadē specie: at cœlū est & potest esse æternū ſm idē numero: igitur non est plus vno numero in specie. Causa vero hæc est vt saluetur esse perpetuum, quod cum non possit fieri per vnum, fit per plura: indeq; fuit necessitas multitudinis indiuiduorū.

Error Auer. Ex modo dictis ab Aristotele perspicuus est error Auerrois: Auerroes enim superius cōmēto. 95. voluit ipsius mundi materiā esse elemēta ipsa, formā vero mundi esse corpus quintum. At Aristoteles vult materiam mundi esse omne corpus naturale ac sensile: quo fit vt non modo ipsa elementa materia sint mundi, sed omne corpus quintum, cum omnia & naturalia sint & sensilia.

Quæstio de mundi forma. SED tunc emergit quæstio nō parua, quæ videlicet sit mūdi forma: ab Aristo.n. habemus quæ sit mundi materia, sed quæ sit illius forma, ab Aristo. non habemus: & hæc quæstio

G eo potissimū emergit, qa cuilibet mäæ respōdet aliqua forma: vnde & Auer. dixit mundi formā posse esse in aliis materiis.

Oēs pō. Prima pō. Auer. Conuenere itaq; oēs, vniuersi mundi formā esse vnitatem: sed longe difficilius est, quid nam sit vnitas hæc. Alii nāq; sensere vnitatē illam esse virtutē quādam spiritualem e primo ente in ipso vniuerso, singulaq; eius parte diffusam atq; causatam, qua quidē mundi siue partes siue mēbra connectantur, atq; coalescant, ceu animalis corruptibilis membra spiritu e corde diffuso ad ipsa colligi videntur. Cui positioni consentire visus est Auerroes & in secundo huius, cōmē. 71. & libro destructio destructionum, disputatione tertia, in solutione. 12. dubii. Tu vero lege huius confutationē alibi.

Pō The. Simpli. Plato. Themistius vero in primo de anima capite. 23. & in pluribus locis libri tertii de anima: atq; Simplicius ibidem, vnitatē illā mundi aīam arbitrati sunt, quā Plato ipse in Ti-

H mæo asserit esse in medio, vt vniuersum recte gubernet. Hāc dicunt ad elemēta quidē esse naturam, ad cœlos vero aīam, ad homines esse intellectū.

Pō Plutar. rhod. Huius quoq; positionis fuit Plutarchus rhodius, in eo libro quem de opinione Platonis de anima ad Antobolū filium conscripsit. Et sine dubio si Aristoteles hanc aīam mundi cū Platone sentit, nullibi apertius eam indicat, ꝗ̄ hic. Nam materiā explicat, igitur formā indicat. Sapide etiā hæc aīa vnitas est. nam vt ab vnitate proficiscitur numerus, sic ab hac proficiscitur rerum multitudo & mūdus. Quo fit vt ex parte formæ esse possint plures mūdi, quia hec vnitas esse potest, vnde infinita proficiscatur multitudo: ex parte vero materiæ vnus est, cum nulla alia sit materia quæ proficisci ab illa possit.

Qualis hec pō. Propria positio. Sed quia fortasse hæc positio nō est peripatetica, atq; nullibi exposita ab Aristotele, aliter & peripatetice dicerē per vnitatē illam esse intelligendum primum motorē, quē græci Deum vocāt: potest enim Deus considerari aut realiter aut intētionaliter. Vt enim realiter cōsideratur, est anima vniuersi per quādā æquiuocationem dicta, cōstituens mundū in esse, & ipsius quālibet partē. I

I At si intentionaliter consideratur, sic nec mundi nec alicuius partis eius forma erit, sed intellectus seipsum intelligens & forma omnium intellectuum, qui ipsum intelligunt. Et ꝙ hæc sit intentio Aristotelis, statim in sequētibus dicetur, ait enim. Vnde & aliis communicatum est, his quidem clarius, his vero obscurius est ipsum atq; viuere, quæ ratio docet Deum esse omnibus formam. Amplius, omnes peripatetici voluere deū esse primū finē primū agens, atq; formā primā, que res nulla esset, nisi ipse esset forma vniuersi, nullius enim alterius esse potest. Rursus Aristo. ex vnitate motoris cōclusit vnitatē mundi, quod nisi Deū voluisset esse mūdi formā, eius rō nulla esset. Hanc forsitan doctus Parmenides balbutire voluit, dum oīa vnū ait, nam, vt Plato exponit in libro Parmenidis, Parmenides omnia dicit esse vnū numero, vnitate illius primæ formæ, quæ tamen proprus & peculiaribus formis differunt, vt membra hominis vnum sunt vnita-

k tate communis formæ, at plura etiam nemo dubitat, peculiaribus ac propriis formis. Deus igitur est mundi forma, siue per hoc quia ipsum constituit & in esse perficit, siue per hoc quia est operans intrinsecum. Quo fit vt ex parte formæ esse possint plures mundi, potest enim deus aut plures constituere mundos, aut in pluribus esse operator intrinsecus defectu vero materiæ, vnicus est tantum numero mundus. Aut forte peripatetice etiam sentiendo dicerem formam totius mundi esse ipsum totum. quod est vnum numero ordine & positura: materia vero partes sunt, quæ & sensilia & naturalia corpora dicuntur, dicebamus enim in auscultatione physica, partes esse totius materiam, totum vero ipsum formam partium. Quo fit vt partium mundi forma sit ipsum totū, ipsius aut totius materia sint ipse partes. Tu vero elige harum quāuis. Hec de mundi ipsius forma.

Quod sit illa positio Aristo. — *Positio Parmeni.* — *Alia propria positio.*

Pariter insuper perspicuum est, ꝙ neq; quidē locus, neq; uacuum, neq; tempus extra cœlum est, in

L omni nāq; loco corpus ipsum esse potest. Vacuum uero id esse aiunt, in quo corpus non existit, sed esse potest. At tempus numerus est motus, motus uero absq; naturali corpore nequaquā est. At qui ostensum est extra cœlum nec esse corpus ullum, nec esse posse, patet igitur ibi neq; locum, neq; uacuum neque tempus esse.

Expositio. Fortasse hæc est nona summa, in qua probat quasi ex dictis extra cœlum nihil eē: hactenus enim ꝙ extra cœlū nullum sit sensile et naturale corpus probauit, nunc vero ꝙ nec sit ibi locus, nec vacuum, nec tempus probabit, & primo proponit intētionem & inquit: Pariter insuper perspicuum est ꝙ neq; quidem locus, neq; vacuum, neq; tempus extra cœlum est. *Considera. verba.* Quod vero ad verba attinet, propterea videtur Aristoteles hec simul & pariter cum dictis conclusisse, quia hec tria sunt accidentia, quæ naturalia corpora sequuntur, vt quarto auscultationis physicæ est explicatum:

M Iccirco quod principaliter de corporibus declarauit, simul & pariter de propriis ipsorum accidentibus concludit, *Syllo. hic.* & syllogismus literæ est hypotheticus hoc modo. Si extra cœlum sit locus, vel vacuum, vel tempus, extra cœlum esse posset corpus naturale, sed (vt probatum est) extra cœlum nec est, nec fuerat, nec esse potest corpus naturale, igitur extra cœlum nec locus, nec vacuum, nec tempus est, erat, vel esse potest. De ratione probat maiorem deducendo in singulis, & inquit. In omni nāq; loco corpus ipsum esse potest, & ita si extra cœlum esset locus, ibi corpus naturale esse posset: hec de loco. Vacuū vero id esse aiunt in quo corpus non existit sed esse potest, & ita si extra cœlum esset vacuum, ibi corpus naturale esse posset, hæc de vacuo. At tempus numerus est motus, motus vero absq; naturali corpore nequaq̄ est, & ita si ibi esset tēpus, ibi etiam esset corpus naturale, & sic patet maior, videlicet ꝙ si extra cœlum sit locus, vel vacuum, vel tempus, extra cœlum esse posset corpus naturale. Deinde ponit minorem, quæ est destructio consequentis, & inquit. Atqui ostensum est extra cœlum nec esse corpus vllum nec esse posse, hec est minor & destructio consequētis. N
Infert conclusionem, quæ est destructio antecedentis, & inquit. Patet igitur ibi neq; locum, neq; vacuū, neq; tēpus esse.

Quo circa ea quæ illic sunt, neq; apta sunt in loco esse, neq; tempus ipsa facit senescere, neq; ullius eorum est ulla mutatio, quæ super ultima sunt constituta latione.

Qualia vero sint ea quæ extra cœlum sint, nunc ostēdit, *Expositio.* & hoc non iniuriam, nam ex hoc fere patebit, quæ sit mundi forma, si deus ipse (vt aliquid putant) sit vniuersi forma, & quia hæc ex dictis sequitur, rem hanc perfecit per formā illationis. Declarat autem primo qualia non sunt illa, deinde qualia sunt, & hoc rationabiliter, quia negatio est cognitione prior affirmatione, maxime quando res est difficilis cognitu. aut quia illa qualia non sunt cognoscuntur, qualia vero sunt, aut non cognoscuntur, aut cum difficultate, & dicit. O
Quia probatum est supple extra cœlum non esse locum, sequitur vt illa quæ ibi sunt, non sint in loco, rursus quia probatum est extra cœlum non esse tempus, sequitur illa non senescere in tempore, tertio quia supra vltimam lationem nulla est mutatio, sequitur vt illa non sint mutationis participia. Illa igitur quæ ibi sunt, nec in loco sunt, nec in tempore, nec mutatione participant. Animaduersione dignum hæc de illis posse declarari alio modo, quā ex dictis. Ea nāq; quæ hic sunt, in loco esse videntur, quia sunt corpora, sunt quoq; in tempore, quia materiam habent atq; contrarium, mutantur vero, quia priuationi miscentur. At cum illa nec corpora sint, nec materiam vel contrarium habeant, nec priuationi miscentur, erunt igitur loci, temporis, ac omnis mutationis expertia. Qualia igitur illa nō sint, his modo patet.

Sed nullis alterationibus, nullisq; passionibus prorsus subiecta, optimam atq; sufficientissimam uitam ducendo omne æuum absoluunt. P

Hactenus qualia non sint, ex dictis conclusit, nunc vero *Expositio.* qualia sint, non ex dictis, sed ex aliquibus expositis addit, & inquit: Sed nullis alterationibus, nullisq; passionibus siue morbis prorsus subiecta, optimam atq; sufficientissimam uitam ducendo, omne æuum absoluunt. Hæc autem tria non ex his, sed ex aliis patent: nullis enim alterationibus nullisq; passionibus subiiciuntur, quatenus illa nō sunt materie atq; contrario permixta, vt terracea ipsa animalia, possident autem optimam vitam, quatenus summe appetibilem, sufficientissimam, quatenus nullo indigent aut pro vitæ conseruatione, aut pro illius vitæ operum executione, habent etiam vitam æternā, quatenus omne æuum rerum absoluunt. Etiam ex dictis patere potest quod sunt alterationis expertia, quia nō sunt in loco, omne enim quod alteratur est in loco. Morbis non afficiuntur, quia tempore non senescunt, vitam habent optimam, quia ei nihil miseriæ miscetur, sufficientissimam, quia nullo bonorum eget nec fortunæ, nec materiæ, Q
nec animi differunt autem æternitas, æuum, & tempus, vt quarto physicæ auscultationis sumitur, quippe cum ab æternitate æuum, ab æuo tempus proficiscatur. Quo fit vt quia vita illorum omne æuum atq; omne tempus absoluat ideo sit pœnitus æterna.

Diuinitus enim nomen hoc pronuntiatum est a priscis, finis enim qui uitæ uniuscuiusq; continet tēpus, cuius nihil secundū naturam est extra, æuum uniuscuiusq; est nuncupatum. Per eandem etiam rationem & uniuersi cœli finis, & finis qui tempus totum infinitumq; continet, æuum est, a semper essendo nuncupatione sumpta, imortale atq; diuinum.

Remouet cauillū, posset. n. obiici vitam illoꝝ non absol- *Expositio.* uere oē æuū, qppe cum æuū, sit etiā ipsius cœli mensura, ꝙ vita illoꝝ excellere nō pōt. Rñdet ꝙ æuum potest sumi pro-

A mensura vniuscuiusq; rei adæquata, qua quidem ratione tẽpus.70. annorum esset æuum hominis, vel spatium.9. annorum esset æuum canis. Aut potest sumi proprie cœli mensura, quæ & ipsi cœlo æquatur, & omne tempus continet. & hæc potius sempiternitas, a semper essendo est nuncupata, q̃ æuũ ad propositum cum dictum est vitam illorum absoluere omne æuũ accipit æuũ pro tpe cuiusq; rei adæq̃to, & nõ pro cœli sempiternitate, quę est coæqua vitę illorum. Aquit. Diuinitus enim nomen hoc (vt æui) pronunciatum siue distinctum est a priscis. finis enim siue mensura, qui uitæ vniuscuiusq; connnet tempus, cuius nihil secundũ naturam est extra, æuũ vniuscuiusq; est nuncupatum, & sic æuum vno modo sumitur pro spatio temporis, quo aliquid æquate naturaliter viuit, per eandem etiam rationem & uniuersi cœli finis, & pro idest finis qui tempus totũ infinitumq; continet alia ratione sumpta immortale atq; diuinum, ita vt sempiternitas dici debeat ad propositum sumendo æuum primo modo, sic vita illorũ

B absoluit omne æuum. Sed secundo modo accipiendo æuum, sic illorum vita non absoluit omne æuũ, quia non æuum coæqui, cum sit illi æquatum. ¶ Quo vero ad verba græca attinet, verbum illud æuũ græce est αἰὼν. quod nonnulli interpretes sempiternitatẽ latine dixerunt. verbum vero absoluunt, græce est διανύει quod etiam illi latine dicunt perficiunt, iuxta quorum translationem erit sensus, sed nullis alterationibus, nullisq; passionibus prorsus subiecta, optimam atque sufficientissimam uitam ducendo in tota sempiternitate perficiũt hoc est viuunt, atq; degunt, & q̃ illa degant in sempiternitate, authoritate probat antiquorum, qui ipsum αἰῶνα siue ipsam sempiternitatem bifariam sumunt, aut pro mensura cuiusq; equata, aut pro cœli mensura, quæ proprie dicitur sempiternitas a semper essendo. & in hac illa degunt, atque viuunt, quatenus per hanc agunt atque operantur, & in hunc modũ Simplicius ipse exponere videtur, quem expositor noster sequitur. Ego autem αἰῶνα latine dixi æuum, quod Auerroes in suis translationibus seculum habet, & non inepte, & tũc quo

Verborũ expositio.

Quę Auer. com. 100.

C nam modo textus sit exponendus. ex his patet. Sed quæres quid Aristoteles per id quod est extra cœlum intelligit, cum ait illud neque esse in loco, neque in tempore, nec in mutatione. Respondet Auerroes authoritate Themistij. Alexandrum intellexisse & primam causam, & orbem vltimum et supremum & vtroque modo exponendo, Auerroes asserit Alexandrum recte dixisse, & hoc nititur exponere, & de prima causa, & de supremo orbe. de prima causa quidem, quia primam causam collocat Arist. in primo continenti siue supremo cœlo, quia eius motio apparet illic prius. propter qđ Arist. in. 8. physicę auscultationis asserit deum esse in conuexo sphæræ siue in supremo orbe. Ecce quonã modo peripatetici locant deum per operationẽ, de quo postea dicemus, tũc si intelligit per illud quod est illic, primam causam, patet illam nec in loco esse, quia extra cœlum nullus est locus. nec in tempore, quia extra cœlum non est tẽpus. Nec in mutatione, quia extra cœlum nullus est motus. Si vero orbem intellexerit, patet primo ipsum non esse in loco, quia omne qđ

D est in loco continetur a corpore, at extra orbem non est corpus. Secundo patet ipsum non esse in tẽpore, primo quia ipse est causa temporis. igitur non est in tempore. Secundo, q̃a non terminatur tempore, cum perduret semper, & ita prima causa & orbis quo ad has conditiones non differunt. ¶ Ex his obiter Auerroes concludit ad mentem Alexandri orbem siue mundum esse ęternum atque non in mutatione constitutum, & hoc per conuersionem per contrapositionem hoc modo, omne generabile & corruptibile tẽpore terminatur, igitur omne non terminabile tempore est non genitum. Sed cœlum est non terminabile tempore. igitur ingenitum. Hæc quo ad conditiones negatiuas. ¶ Quo vero ad affirmatiuas, videtur quod neque orbis neque prima causa alteratur, vel patiatur. cum ambo sint sine materia & contrario, & tunc per id quod est supra lationem si exponatur de prima causa, intelligit supra omnem motũ tam rectum q̃ orbicularem, & hoc melius intelligitur, & si exponatur de orbe intelligitur per lationem motum rectum. Secundo videtur q̃ ambo viuant uita optima, licet aliter ut suppleodũ est. nã deus viuit per essentiã: quo modo animã viuere diceremus. orbẽ vero participatiue, quo modo animal viuit. Ecce quonam modo Auer. omnia hæc & de deo, & de orbe verificauit pro opinione Alex. ¶ Sed expositor refellit expõnem Alex. & ostendit illam non posse intelligi de orbe. Primo quia Aristo. excludit omnem transmutatiõnem ab eis quæ illic sunt. modo orbis nõ excluditur ab omni transmutatione. Secunda ait ea quę sunt extra cœlum non esse in loco, sed nihil est extra se. igitur nõ de orbe. 3. Aris. ait illa optime viuere, hoc autẽ non videtur cœlo inesse. nam cœlũ viuit per vnionẽ animæ ad corpus, et sic viuit quasi participatiue. 4. ait illa hẽre vitam sufficientissimã. modo cœlũ talem uitã non haber, non. n. viuit sufficienter, quia mouetur, ꝓpter bonũ eius, & ita uiuit egẽdo. ꝓpter hæc expositor forte Simplicij authoritate omnia illa esse dicta de intelligentijs asserit, quod ea ratione magis patet, q̃a græca littera est pluraliter scripta, & nõ singulariter, et ita nõ de orbe tantũ, nec de deo solũ, sed de oĩbus illis substãtijs ari. videt intelligere. ¶ Sed si quis afficeret expõni Alex. animaduertat, q̃ cœlũ viuit & intelligentia viuit, cœlũ. n. viuit participatiue. intelligẽtia per essentiã. Tunc Ari. per illa in pluralit intelligit nõs orbes, principe supremo tanq̃ optimo & ꝑfectiori, omnes. n. viuũt, participatiue tamẽ. aut intelligit oẽa intelligẽtias, principe prima causa, hæ. n. per essentiã viuunt. Tunc ad rationes, ad primã diceret Ari. excludere omnem mutationẽ corruptiuã. Ad secundã per extra intelligit negatiue, hoc est nõ intra: et hoc modo orbes sunt extra cœlũ hoc est non intra mundũ siue cœlũ. Aut dicendũ orbes esse extra cœlũ, quia non sequunt conditionẽ eorũ, quę sunt intra cœlũ, sunt vero ibi, hoc est in conuexo omniũ elementorũ. Ad tertiã diceret orbes optime uiuere ratione habita ad animalia terracea, quę paruo tẽpore viuunt. non autẽ optime viuere rõne habita ad substãtias illas, quæ per essentiã viuunt. Ad quartã diceret illa viuere sufficiẽter, quia nullo exterius egent pro ipsorũ pręseruatione, cum quo stat illos egere aliquo pro motu, & sic Alexander defendi potest.

Argumenta expositoris contra Alex.

Defensio Alex.

E

F

G

¶ Vnde & ipsum esse atq; viuere alijs quidem clarius, alijs vero obscurius communicatum est.

¶ Hactenus q̃ substantię illæ viuant vita optima, sufficientissima, atque perfectissima declarauit, hic infert ipsum esse & viuere esse cõmunicatum omnibus alijs rebus, licet nõ eodem modo, sed alijs quidẽ clarius, alijs vero obscurius. vt sit syllogismus iste ab eo quod viuit optime, & est perfectissime, cõmunicatũ est esse & uiuere alijs omnibus, vt a calido per essentiã cõmunicatus est calor alijs omnibus per participationẽ. 2. meta. Sed illa viuunt vita optima, & sunt res perfectissime, ꝓpterea infert vnde et ipsum esse atq; viuere alijs quidẽ clarius, alijs uero obscurius cõmunicatũ est. dixit autẽ hæc, quia res sunt induplici differẽtia, aliæ quidẽ quarũ esse & vita est ęterna secũdũ indiuiduũ, vt orbes, & intellectus, & his clarius hoc est pfectius viuere & esse ab illis deriuatũ est cum ipsa sint, quæ illa participent, & nõ in suo simili. Aliæ

H uero quarũ esse & uiuere est æternum secundũ spẽciẽ, ut animalia & stirpes, & his deriuatũ est esse obscurius ac imperfectius cum in suo simili vita & esse participare videntur. Sed siue sic siue sic, omne defluit ab illis, quæ aut per essentiam uiuunt aut perfectissima & sufficientissima vita existũt. ¶ Aut animaduersione dignum apud Alexan. posse etiam intelligi vt colorat Auer. etiam de orbibus, inest enim esse & uiuere maxime & perfectissime orbibus, potissimum ei qui motu fertur diario, inde alijs generabilibus deriuatum est esse & uiuere, sed non modo eodem, cum alijs clarius sit communicatũ vt animalibus, quæ viuunt vita simili illius, maxime homines, qui viuunt intellectu. Alijs obscurius, vt stirpibus & elementis, quæ vitæ parum habent. elementa quidem quatenus sunt partes rerum viuentium. stirpes autem quatenus viuũt vita imperfectissima & uili.

Expositio

I ¶ Et enim ut in externis circa diuina sententijs persæpe rationibus omne diuinum necessario intransmutabile esse declaratum est, primum ipsum atque summum: quod ita se habeat: astipulatur dictis.

Expositio ¶ Nunc ea quæ illis prębuit, manifestat, & primo proponit illa, addens excusationem sui. Secundo ea declarat. Illa itaq; proponens & suũpsius excusationem addens. Inquit. &.n. vt in externis circa diuina sententijs per sæpe rationibus siue disputationibus omne diuinum necessario esse intransmutabile declaratum est. primum ipsum atq; summum quod ita se habeat, astipulatur dictis, & ita intendit probare illud esse intransmutabile, cuius excusationem proponit, ex eo q̃a alibi illud est etiam dictum. ¶ Quo vero ad verba attinet animaduersione dignũ vt ea Simplicio colligi potest, Duo apud philosophos esse genera dogmatum. Alia nãq; dogmata erant, quæ multitudini scolarium tradebantur, & iunioribus, & prouectis, & hęc a græcis dicebãtur encyclia phylosophemata. Alia vero erant acutiora, quę ꝓuectioribus tradebantur. Hæc syntagmatica, hoc est seria, & ordinaria, vel

Dogmata duo ap̃ philosophos.

K acroatica hoc est auscultatoria dicebantur. In his igitur externis dogmatibus, quæ tradebantur omnibus, dictum est omne diuinum esse intransmutabile. Animaduersione dignũ omne diuinum esse intransmutabile, quia non subiectum motui, & primum, quia non subiectum tempori, et summũ, quia non contentum loco. diuinũ quia e materia separatũ. Hæc ab expositoribus tum græcis, tum latinis. Sunt qui encyclia intelligunt philosophiã moralem, quam Auer. vulgarem appellat. In morali.n. scientia traditum est omne diuinũ esse mutationis expers. Tu vero in his confide græcis.

¶ Neque enim aliud præstabilius est: quod quidem moueret: esset enim illud porro diuinius ipso.

Expositio L ¶ Nunc probat illud & primo sic, quod non habet aliquid præstabilius ipso, non mouet̃ diuinũ illud & primũ nõ habet aliquid præstabilius ipso. igitur non mouet̃. de rõne rãgit minorem, & inquit Neque.n. aliud pręstabilius est, quod q̃dem moueret. hæc est minor, esset.n. illud mouens porro diuinius ipso, & ita non primũ. ¶ Sed dices animal mouetur a calido, & tñ calidum non est animali pręstabilius. igit̃ non oportet vt omne mouens sit pręstabilius moto. ¶ Dici potest animal moueri a calido per accidens, perse vero ab anima appetente frigidum pro commodo corporis. at si primũ mouetur, oportet vt moueatur perse, quia non est virtus in corpore. vt declaratum est in lib. viij. auscultationis physicæ.

Dubita.

Sol. ¶ Neque praui quicquam habet, neq; bonorum suorũ aliquo indiget.

Expositio Expõ. 1. Expõ. 2. ¶ Expositor vult vt hæc sit secunda rõ ad idem, quæ sic componitur, omne quod mouetur habet praui quicquam, atque bonorũ aliquo indiget. at primũ & summũ nihil habet praui, nullo quoque bonorũ indiget. igit̃ non mouet̃. M Melius dicerem nunc Arist. probare aliud attributum summo vt q̃ viuat vita perfectissima & sufficientissima. perfectissima quidem, quia nihil praui habet. Sufficientissima vero, quia nullo bonorum indiget, neque fortunæ, neque naturæ, neque animi vt. 10. ethicorum habet̃. vita nãque illorum optima ẽ, quia nihil praui habet hoc est miseriæ admistum veluti nostra, cuius voluptas est semper miseriæ iuncta. Sufficientissima, quia non indiget bonis naturę, cũ neque aptus sit infirmari. nec fortunæ, cum diuitijs non egeat pro nutritione & educatione, nec animi quia virtutes sunt remedia uitiorum, at illic vitijs non subsunt. videt̃ autem hæc expositio melior prima, tum quia Aristotelem facit vberiorem. Tum quia ratio prima friuola est. Sic enim probarem orbẽ non posse moueri, quia neque praui quicquam habet, nec eget.

¶ Et ĩcessabili igitur motu rationabiliter mouet̃: cũcta.n. moueri desinunt: cum suum in locũ venerint. eius autem corporis, quod in orbem fertur. idem est locus e quo incipit: & in quem finit. N.

Expositio ¶ Demum ex dictis infert orbẽ ipsum moueri a primo motore motu incessabili. ex dictis quidem, quia probatũ est primum esse intransmutabile & optima viuere vita. igitur intransmutabiliter ac incessanter mouet, est enim motus ille vt vita sibi. Sed non modo ex dictis hoc vult esse deductũ; sed probat hoc ratione alia cuncta enim quæ desinunt moueri, eo desinunt quia in sua loca veniunt. at orbis nunquã in suum venit locum, est.n locus idem e quo incipit, & in quem finit. Auer. vero enititur defendere. Alex. qui textum de orbe exponit, videtur enim q̃ de orbe non recte dicatur eo nihil eẽ pręstabilius, & sic videt̃ Aris. loqui de prima cã. ¶ Respondet Auer. dupliciter primo intelligendo per motũ alterationem, & tunc vult Aris. voluisse orbem non esse alterabilem, quia ipse est causa omnium alterationũ. Secũdo, quia omne alterans per se est præstabilius alterato. mõ nullũ corpus est orbe præstabilius. Secundo respondet Arist. p̃ illa verba non voluisse orbem esse intransmutabilem, sed q̃ nulla est cã prior, quę ipsum alteret posset. n. dici orbẽ esse alterabilem, quia est aliquid prius, e quo alterari potest. Rñdet Arist. nullã talẽ esse posse, quia illa erit corruptibilis ois enim corruptio fit a corruptibili, & ois alteratio fit a corp̃e. Orbe nullum est corpus prius, nec cã prior corruptibilis. Secundo ait verba illa [& incessabili igitur] de orbe melius esse dicta, nã orbis mouet̃ prima cã non mouetur. dici potest pro Thoma Aris. sic intellexisse [& incessabili igitur motu rõnabiliter mouetur] supple omne illud quod e prima cã mouetur per se, & sic potest de prima cã id intelligi. ¶ Colligit Auer ex tex. suo talem syllogismũ, omne quod mouet̃ per infinita loca æterno tẽpore mouet̃, cęlum mouet̃ per infinita loca quia per infinitos situs, qui sunt loca formalia. 6. auscultationis physicæ. igit̃ ęterno tempore mouet̃. Maior patet, quia non est maior rõ de vno q̃ de alio loco, nõ.n. rõnabilius debet quiescere magis in vno q̃ in alio. Supponit autẽ in hac ratione situm esse locum, ad mentem Auicennæ, qui motum cęli situalem esse asserit, vt diximus in physicis, et in lib. destru. destru. disputatione. xiij. in sol. dubij quarti. ¶ Quo vero ad verba Aris. attinet, verbum illud rõnabiliter gręce est ωνονω latine etiam logice dicit̃. declarat aũt Auerro. in calce suę commentationis, quo nã modo rationabiliter hoc est ratione logica cęlum mouetur motu incessabili, & nõ ratione demonstratiua. Nam Aristo. sic arguebat, omne quod mouetur ab eodem loco in eundem locum mouet̃ motu incessabili, at cęlũ mouet̃ ab eodem loco in eundẽ locum. igit̃ motu incessabili. Quod autẽ hæc ratio sit logica vt dixit Auer. eo patet, quia non datur per causam completam, non.n. moueri ab eodem in idem est causa vt motus sit incessabilis, quia si ita esset in corpore finito & corruptibili esset virtus infinita, nam rota molendini mouetur ab eodem in idẽ igit̃ mouetur motu incessabili, & sic eius virtus esset infinita, qđ est impossibile, quia est corpus infinitũ, & ita hæc rõ est logica, nõ demonstratiua, & iõ debet cõpleri hoc mõ supponendo cęlum suapte natura moueri ab eodem in idem & circa idem centrũ. Tunc ratio Arist. completur sic, omne corpus quod mouetur ab eodem in idem, per infinitos situs circa idẽ centrum suapte natura, mouetur motu incessabili. cęlũ mouetur ab eodem in idem circa idem centrum per infinitos situs suapte natura. igit̃ mouetur motu incessabili, & tunc cessat obiectio de rota, quia licet illa mouet̃ ab eodem in idẽ, & circa idem per infinitos situs, hoc non est per se suapte natura, sed per accidens ac violenter, & sic completur rõ Aristotelis. ¶ Sed dices tunc ratio Aristotelis peteret, quia supponit cęlum suapte natura moueri circa eundem locum numero, & ab eodem in idem, modo hoc negaret cauillator. propter hæc probat Auerroes cęlum suapte natura moueri ab eodem in idem circa mediũ. Et primo per locũ ab opposito, quia si non moueretur naturaliter, tunc violẽter moueretur

Quæ Auer. cõment. 100.

O

P

Quæ Auerro. quo ad verba cõ. 100.

Q

Replica. Rñsio.

A retur, cuius contrarium est probatũ in principio huius libri, & ita esset nõ perpetuus, qua ratione motor illius eẽt in materia genitus & corruptibilis, vt patuit. 8. physicæ auscultationis. Secũdo tunc sibi accideret labor, oẽ nãq; quod violenter mouet, videtur cum labore moueri. Ex his complet rationem, ꝙ videlicet ideo mouetur cœlum incessanter, qa natura mobilis est innata nõ moueri violenter, nec quiescere naturaliter. Natura etiam motoris est innata mouere naturaliter, & non facere quietem: quare ex his naturis proficisceretur nõ nisi motus ꝑpetuus: & ita patet q̃ sapide Arist. appellauit suam rationem logicam, & nõ demonstratiuam. Expositor vero ait Arist. hãc rationem appellasse logicam, quia nõ ex necessitate cõcludit: potest enim dici ꝙ licet motus cœli nõ sit cessabilis ob naturam loci, cessat ꝑpter naturam, vel voluntatem motoris, qui mouet quãtum vult, & nõ quãtum potest. Et vtroq; modo est sapide dictum, vt mihi videtur: verum de his diximus in. 8. physicæ auscultationis, ꝙ hæc ex commentationibus Auer. colligi possunt, ad textus nostri cõmentationem.

Qui S. Tho.

B

Quæstiões. Pria qõ an extra cœlũ sit uacuum

CIRCA calcem huius capitis plures emergunt qõnes. Prima est vtrum extra cœlum sit vacuũ, & videtur ꝙ sic, primo quia cœlum debet esse in loco, modo in nullo nisi in vacuo esse videtur. Secũdo quia si quis esset in extremo orbe posset manũ extendere. Tertio quia si duorum cõtrariorũ vnum est in natura, alterum etiã erit in natura: sed plenum & vacuum sunt cõtraria, & plenum est in natura, igit̃ vacuum. His rationibus obediunt stoici, qui vacuum quod κενὸν vocant, & extra cœlum, & ibi situm corporibus concedunt, quibus etiam Philoponus consentit, ex eo quia vt in paruo mundo, ita in magno est: sed hõ est cõpositus ex vacuo & pleno, igit̃ in mũdo & extra mundum vacuum erit. Alexã. Aphrodisius probat vacuũ extra cœlum nõ esse ꝯtra illos, primo quia si esset, vel esset finitum aut infinitum: non finitũ, quia non magis finiret̃ in vna parte q̃ in alia: nec infinitum, quia tũc esset infinite capax, & ita esset ociosa potestas eius, cum nunq̃ reciperet corpus infinitũ. Secũdo quia vniuersum vacuum est vnius rationis in toto & qualibet parte, & sic non magis reciperet corpus in vna parte q̃ alia. hæ rationes sunt Arist. tertio auscultationis physicæ. Sed pace eorum oẽs vñr friuolæ: prima quidem quia dato ꝙ vacuum illud esset infinitum, eius tñ potestas nõ est ociosa: sufficit. n. vt ipsius aliqua pars actu corpus aliquod suscipiat: esset. n. ociosa, quãdo nec illud, nec illius aliqua pars corpus susciperet. Secũda vero multo imbecillior, qm̃ non a natura loci, nec locati locatur in hac parte magis q̃ in illa, sed a volũtate opificis. Solebamus propter hæc aliter stoicos confutare, primo quia illa vacua dimensio, aut est eiusdem rõnis cum quãtitate p̃dicamentali, aut alterius: Si eiusdẽ rationis, cum illa p̃dicamentalis non possit esse absq; substãtia, igitur nec illa: Si alterius sit rõnis, voluntariũ est. quare nõ videtur vnde sit differentia harum, definitio. n. quantitatis vna est vtrisq;, atq; affectio eadem ambarũ. Secũdo si illud vacuum esset, aut esset alicuius perfectionis, aut nullius, non est dicendum illud nullius esse, quia tunc nihil esset, ens enim & perfectum idem: Si aliquantæ perfectionis, igitur mũdus non esset pfectus ex tota sua materia constans, decet. n. sibi perfectio illius. Tertio. arguit Auer. 4. auscultationis physicæ cõ. 1 ꝙ tunc talis dimensio esset substantia separata, imo infiniti vigoris, substantia quidem separata, quia vel in subiecto illa esset, vel nõ: si in subiecto esset, tũc extra cœlũ esset corpus aliquod sensile, in quo illa esset: si vero nõ sit in subiecto, aut illa est apta esse in subiecto, aut neq; est in subiecto, nec apta nata est esse: si illa nõ sit in subiecto, & potest subiecto inesse, cũ nunq̃ insit, esset eius potentia ociosa: si nec sit, nec apta nata sit inesse, igitur est substantia abstracta, & ita intellectus, & cum sit infinita substantia, tunc esset infiniti vigoris, quia in aliqua illius parte esset aliquis vigor: igitur infinita parte maiore, erit infinitus. Quarto cum mundus esset in illo vti in loco, tunc esset corporum & dimensionum penetratio. Hæ rationes nunc contra stoicos satis sint. Tunc ad rationes, ad primam respondet Alexan. casum esse impossibilem, quia cœlũ est æternum & nõ penetrabile, aut quia nõ est extra cœlũ locus, in quem manus posset extendi. Sed replicabis quia saltem esset illud imaginariũ, modo ex possibili imaginario, nõ debet sequi impoſ̃e imaginarium. Diceret Alexã. ꝙ tunc etiã imaginarium est vacuũ esse extra cœlum, vt ille casus est imaginarius. Ad secũdum respondet Auer. 4. auscultationis physicæ cõ. 43. & 45. nõ omne corpus esse in loco, sed solum rectum: sphæricum. n. vt sphæricum non limitat sibi locum, sed magis est circa locum. Ad tertium dici põt illam regulam non habere locũ nisi in contrariis positiuis, & quæ sunt de ꝑfectione mundi. Animaduersione dignum stoicos reduci posse in bonũ, nam vt plenum ipsum corporeã naturam peripatetici appellant, ita eam naturã quæ corpore vacat κενὸν hoc est, vacuum stoici dicũt. Vacare autem corpore est, aut cum potestate recipiendi interdũ illud, & hoc modo Plato nõnunquam materiã ipsam κενὸν siue vacuum vocat, quippe cum ipsa sui essentia corpore vacet, potẽs tñ recipere corporeã naturam, & sic concedi potest vacuũ esse intra mundum, (vt Philoponus dixit) quatenus materia prima intra globũ cõtinetur lunæ. Alio modo vacare corpore est, quia nec corpus habet, nec est aptũ habere, & hoc pacto vniuersam intellectualem naturam veteres vacuum siue κενὸν esse dixerunt, quia vacat corpore, nec ipsum recipere potest: quam quidem naturã, cum nõ sub cœlo contineatur, extra cœlum esse fatentur. Et hoc modo si intelligant stoici, recte sentiunt, ac cum peripateticis. Hæc de vacuo.

Cõfutatio Alexandri. cõtra stoicos.

C

Cõfutatio stoicorum Alex.

Cõfutatio stoicorum

D

D

Solo rõnũ stoico.

Replica.

Solo.

Interpretatio põnis stoicorum

E

SECVNDO quærere solebã an spiritus illi cœlestes, q. vulgo Angeli Dñi, sint in loco: & videtur ꝙ sic, quia Arist. ait illos esse ibi, & quãdoq; ait eos esse extra cœlum. In contrarium est, quia oẽ quod est in loco est corpus, at spiritus illi nõ sunt corpus. Aliqui de loco ita sentiũt, volunt. n. locũ esse vno modo circũscriptiuũ, & hic corporibus cõuenit. & definitiuum, quo res ipsa ita hic definitur esse quod non ibi, & hunc spiritibus attribuunt. Hũc aiunt inesse illis per prius, q̃ agant propterea illis cõuenire asserunt. Persuadent positionem hãc, primo qa aliter spiritus ille frequẽter nusq̃ erit: ipso nãq; non operãte frequenter nullibi erit. Secũdo tunc spiritus ille esset in toto cœlo, qa in illo toto operat̃. Tertio locus est in locato, sed cœlũ non est in spũ, igitur spiritus non locatur ꝑ cœlum, in quo agit. Vltimo, Arist. in octauo physicæ auscultationis concludit deũ esse in maximo orbe, & vtitur hac ratione. Ibi est vbi operat̃, sed operat̃ in cœlo maximo, igitur ibi est. Ex hoc arguũt, aut locus dei est alius ab eius operatione, vel ipsa operatio: si alius, habet̃ intentũ: si idem, tũc cõpeteret syll̃s, esset enim idem medium & conclusio. Hæ rationes pro illis physicæ dici possunt, at cæteræ, quæ sunt theologicæ theologis omittant̃. Quicqd sit de veritate positionis, hæc positio nõ est peripatetica: Arist. enim & Auer. hic asserunt illos esse ibi, quia illic operantur, & sic volunt spiritus illos esse in loco ꝑ operationes, vt in secũdo huius cõ. 15. dicet̃. Cui rei etiã diuus expositor vbiq; consentit, & deducitur, primo qa tunc cœlestis spiritus continuo locum mutaret, quia cõtinuo subest aliũ atq; aliũ definitiuo loco, quatenus cœlum alium atq; alium locum formalẽ mutat. Secũdo, peripatetici Deum ipsum ponunt in loco, & non possunt ponere locum illius eẽ definitiuũ, quia deus nullibi potest definiri, nisi ꝑ operationem sensilẽ, cum sit immensus: igitur spiritus ꝑ operationes locatur. Præterea locus hic definitiuus nõ est peripateticus, nã peripatetici oẽm locum volũt esse de prædicamẽto quantitatis, atq; id quod vbi vocant relinq; ex loci adiacẽtia: hæc igit̃ positio non est peripatetica. Et licet in. 4. physicæ auscultationis multa diximus. debes scire tria esse in locatione ipsa: locũ qui locat rem quæ locatur, & rationem qua locus locat, & res quæ locatur. Verbi causa: In corporibus, locus est vltima corporis superficies, fines quæ locatur est corpus ipsum, ratio vero.

De loco spirituũ. q. 2.

Põ aliquorum.

F

Persuasio.

Quod non sit peripatetica.

G

Qui loca

I locādi est dimensio. Et quia quæcunq; dicuntur in his, æqui uoce illis attribuuntur, ideo illa tria p quādam æquiuocationem illis tribuimus, & ita locum dicemus esse illoꝝ vnicuiq; proprium q mouet cœlum, in quo operationem pfecit: rē vero quæ locatur dicimus esse spiritum ipsum, q orbi proprio tribuit: rationem vero locādi dicimus esse virtutem siue quātitatem vigoris, q̄ spūs ipse agit. Sed cū hæc virtus nō nisi operatione manifestet, dicimus spūs illos esse in loco p operationem, nō quia operatio cuiusq; sit locus cuiusq;, sed quia p operationem manifestat ratio locādi vtpote virtus, qua quisq; suo in orbe locat. Tunc ad rationes illoꝝ & ad primā dicerē semper spūm quēq; esse in loco, quia semper suo in orbe operat, vt peripatetici sentiunt. Ad secundam dicerem cōcedendo spūm esse in toto cœlo vti in loco cōi, ad ea in cœli parte vti in loco pprio, vbi maxime apparet eius operatio. Ad tertiam intellectus siue spūs potest accipi vt cœli aīa, & sic est in cœlo, vel vt res locabilis, & sic cœ

K lum est in spū, vti in suo cōtento. Ad vltimā patet solutio, Arist. enim per ibi, intelligit cœlum maximum: probat enim Deum esse in maximo orbe, quia ibi apparet eius operatio, & sic aliud est locus dei, & aliud ratio locādi: est enim Dei locus maximus ipse orbis, ratio locādi est operatio ipsa. Hæc de locis spirituum.

Qnę. 3. de pluralitate mundorum

TERTIO quærunt vtrum possint esse plures mundi, & licet hæc qō sit tacta, qa occurrunt noua, iterū aggredimur, & arguit q sic, primo si mūdus est vnus numero in sua spē, tunc mūdus erit indiuiduum quoddā: hoc est falsum, qa tūc erit in se indiuisum, & diuisum a quolibet alio suæ speciei, modo cū nullum aliud sit suæ spēi indiuiduum, videt q nec ipse possit esse indiuiduus. Secundo si mundus esset vnus numero in spē, tunc eius forma esset indiuidua, & ita sensilis omne.n. indiuiduum est sensile, & hoc p materiā. Tertio, si eius forma esset indiuidua, non posset esse pluribus in locis, vt in ortu & occasu & cæteris id genus: sed vni tantum loco primo metaphysicæ cō. 31. Quarto, materia mundi

L potest recipere plures formas, quia est in potentia ad infinitas eiusdem spēi, & forma mūdi potest recipi in infinitis ma-

Pōnes ueterum

teriis, igitur possunt esse plures mundi. Democritus & Anaximenes infinitos actu esse mundos cōtendunt, Empedocles

Pō Aristo.

fuisse successione disputat, Plato plures esse posse ab vnitate exēpli affert. Arist. vero instituit, primo quia si plures eēnt mundi, tunc vnum corpus simplex, vt terra vel ignis moueretur motibus cōtrariis. Secundo, primus motor est vnus, igit mundus vnus numero: aut vt Simplicio placuit, oē mobile cuius primus motor prima forma, finis primus est vnū numero, ipsum est vnum numero simpliciter: sed ipse mundus est mobile, cuius motor primus est forma prima, & finis primus igitur est vnus numero in sua specie. Tertio mūdus constat ex tota sua materia, igit est vnus numero. Hæc

Dubitātio contra rōnes Aristo.

Arist. contra antiquos. Sed dubitat cōtra rationes Arist. contra primā quidem, quia data mundorum pluralitate, ter-

M ra vnius nō potest moueri ad medium alterius, tū quia tunc penetraret cœlum, quod est impōle, tū secundo quia sic perforaret cœlum, & relinqueret vacuū: tum tertio qa anteq̄ veniret ad medium illius, a mediis elementis corrūperetur. Contra secundam vero, primo quia forma illimitatior capacitate materiæ mundi, igitur nō limitat sibi illā numero tm̄ materiā. Secūdo forma minus illimitata de facto plura indiuidua pficit apud pipateticos, vt intellēs q est vnus numero oīum hoīum, igit forma illimitatissima vt deus pficit plures mūdos. Qua rōne fit vt rō Arist. secūda nulla sit, qa maior illius ē vera, quoties forā nō est capacior materia sua. Cōtra tertiam aūt, nā per illam rationē probarē vnum tm̄ esse hominem numero, qa vnusq;sq; hō ex tota sua materia numero cōstat, & sic vnus tm̄ erit numero, hō. Hæc contra rōnes

Sol. Dubi.

Arist. Sed breuiter rn̄det rōnes Arist. esse demonstratiuas, ad ea igit quæ cōtra primā procedunt rōnē patuit solo superius, & nūc de breuibus dico, q aliud est aliquid concedēdum vt sequens, & aliud p sui qualitatem. Terram.n. vnius mouert ad medium alterius nō est concedendū s̄m sui natu- N ram, vt dubitationes demōstrant, sed vt sequens ad impōle, quod cōcesserunt & posuerunt antiqui. Ad rōnes contra secundam, aīaduersione dignum aliquā formā esse capaciorem altera posse intelligi, vno modo, quia actu plures materias pficit. alio modo, quia potest pficere, siue apta nata est pficere: tertio quia suū subiectum p̄stantius pficit. Tunc dicerent peripatetici deum esse formā intellectu pfectiorem, secundo & tertio modo, est.n. & apta nata forma plures pficere, & p̄stantius q̄ intellectus pficiat, & ita cōcedo deum esse formā illimitatiorē sua materia, & ipso intellectu: & ita ex parte sui possunt esse plures mundi, sed defectu materiæ nō est nisi vnus numero mūdus, & ita nō est simile de intellectu & de deo; non.n. intellēs plures pficit materias, qa sit illimitatior deo, sed quia nō repugnat plures materias eius esse, nec desunt sibi materiæ, quas pficiat: deus vero nō perficit, quia nec sunt, nec esse possunt plures. Ad rōnes contra tertiam; dicēdum q mūdus cōstat ex tota sua materia numero actu, quia oībus ex sui partibus quæ actu sunt, & ex tota sua ma- O teria specie, quia nec est nec eē potest aliqua pars mūdi extra eum: at vnus hō numero licet cōstet ex sua tota materia numero, non tm̄ specie, quia pōt esse aliqua hoīs materia, quam forma illius nō perficiet, & sic est vnus numero, quia nihil sibi deest de numero, nec de spē. Hæc pro defensione rationū Arist. Pro rn̄sione ad rōnes in principio qōnis, debes scire q vnū numero interdum est per priuationem mul-

Vnū numero quot modis.

titudinis, qua rōne ipsa materia prima est vna numero, quia sumptus essentia non est plures numero, ceu duæ quæ sunt vnū numero priuatione oīum īpedimentorū, & hoc modo Auer. 12. metaphysicæ cō. 14. ait materiā ipsam esse vnam numero priuatione differentiaꝝ indiuidualium. Est & aliud vnum numero p additionem siue pōnem differentiæ indiuidualis, qua rōne Socrates est vnus numero, quia addit spēi differentiā q̄dā indiuiduā siue illa sit materia signata, siue alid id genus. q̄ qdē in seipso īdiuisum ē, diuisum vero e quolibet suæ spēi. Vnū vero numero p priuationem rursus bi- P fariam est, aut p priuationem cuius fundamentum est potentia, & hoc modo materia prima est vna numero, quia ea priuatio qua ipsa est vna numero, in potentia materiæ fundat: Aut p priuationem cuius fundamētum est actus, & hoc modo intellectus hois apud peripateticos est vnus numero; deus, & singula intelligētiaꝝ, natura quoq; specifica quoties cōcipitur vt tm̄ ipsa. Et vnum numero p priuationem, cuius priuationis fundamētum est actus, adhuc bifariā, aut per priuationē differentiaꝝ actu tm̄, & hoc modo quælibet natura specifica est vna numero p priuationē, quia vt actu concipit sine differentiis indiuiduis, vna numero dicit priuatione. Aut p priuationem actualē & potētialem, & hoc modo deus est vnus numero actu,.n. caret differentiis, quibus diuidat, & ptāte quia eas habere nō potest. Silr & intellēs apud Auer. hoc modo est vnus oīum, quia nec habet numerales Q differentias, nec potest habere. Tūc ad rōnes; ad primam dico mundum esse vnū numero in sua spē per actualem & potentialem differentiarum carentiam, & nō per hoc qa sit in se vnū, & diuisum e quolibet alio eiusdem spēi. sic.n. vnū numero est Socrates, aut Plato p additionem differentiæ. Ad secundum patet etiam solutio, est.n. Deus vnus numero per priuationem actualem & potentialē differentiarum; & non p additionem, & sic nō est forma sensilis. Per idem ad tertiam loquit Auer. ibi de vno numero p additionem, nam vnum numero p priuationē pōt in pluribus esse. Ad quartum concedit mundi formā esse plures materias pficere, est enim suapte natura illimitata ad illā, & ad infinitas, sed ipsa mundi materia nō potest perfici ab aliis formis; quia est in potentia s̄m dimidium cōtingentis, videlicet ad esse tātum. Quare patet actu nō esse plures mundos. Sed tunc emergit

Vnū possit esse plures mūdos

dubitatio vtrum de contingenti possint plures esse mundi. Animaduersione dignum propositionem de inesse, vt Philon & Philoponus dicunt primo priorum, nihil aliud eē nisi

propositionem

A propositionẽ de contingenti, quæ iam exiit ad actum, qua rõne fit vt oĩs propositio de inesse aliquãdo fuerit contingens. Vnde euenit vt id quod actu non est, & quo posito in actu sequit impoꝛe, non potest eẽ de contingẽti: & ita Aris. probauit hactenus nõ esse plures mundos actu, quia sequit impoꝛe, videlicet corpus idem simplex moueri motibus cõtrariis naturaliter, etiam illud idẽ nec de cõtigenti eẽ posse, vbi nãq; fieri posset, eo posito in actu, nihil ipoꝛe proficisceret, & sic eius rõ potest de contingenti sic ordinari: Si contingeret plures eẽ mundos, contingeret plures eẽ terras numero: si contingeret eẽ plures terras numero, contingeret plura media mundoꝝ esse, in quibus illæ eẽnt: si contigeret plura esse mũdorum media, cõtingeret terram vnius moueri ad medium alterius: si cõtingeret terrã vnius moueri ad medium alterius, contingeret idem corpus simplex moueri naturaliter motibus ꝯtrariis simul, vt deductũ fuit toties. Hoc vltimum cõsequens est impoꝛe, igitur impoꝛe est plures mũdos esse.

B

Põ. s. Tho. Ex hoc. S. Tho. noster ait nec eẽ plures mundos, nec fuisse nec eẽ posse etiã per potentiam Dei: nam deus nõ potest supra falsum impoꝛe, & si possit supra falsum poꝛe, vt oẽs cõsentiunt catholici. Alii catholici sumũt nihil eẽ alicui

Põ aliorũ. naturale p suam formã, sed quatenus a deo volitũ. Terram enim dicũt moueri ad medium, nõ quia est terra, vt arbitrantur pipatetici, sed quia e deo ipso volitum est eam sic moueri: nec ignẽ calefacere dicũt, quia ignis, sed quia deus sic præconcipit & vult, qua ratione fit vt plures mũdos esse sit falsum poꝛe, nam terra vnius nõ moueret ad mediũ alterius p naturam, sed quia deus ita pconcepit & statuit. Mouebit igit quælibet ad suũ mediũ, quia ita deus iussit, & ita nullũ impossibile sequeret. Sed inter tantos nolovt sus Mineruã docere, nobis. n. sat sit locũ monstrasse vt onus relinquẽdum theologis.

Interpretatio de mundorũ pluralitate. Sed qm̃ verba authẽtica sunt semper reducẽda in bonũ, (vt iubet Themistius) videamus quidnã potuerint sentire veteres de mũdorum pluralitate. Mundus quadrifariã igit

C est, alius intellectilis, quẽ Plato Angelicũ vocat: alius huic proximus cœlestis, q ex cũctis sphæris cõficit: tertius huic

Quadruplex mundus. contiguus sublunarius, siue elementarius: quartus ex oĩbus his cõpositus, q & vniuersum dicit. Subordinant autẽ mũdi isti trifariam, emanatione, finis adeptione, atq; continentia: emanatione quidẽ, quia licet oẽs vna e causa pficiscant vt a deo, ordine tñ quodam emanarunt, vt Plato in Timæo & Phædro ait: effluxit. n. e primo opifice prĩo Angelicus, mediãte hoc vero effluxit secũdo cœlestis, mediãte vero hoc, rursus elementarius emanauit. Finis vero adeptione, nã licet oẽs vno fruant fine, Angelicus tñ imediatius attingit, quo mediante cœlestis ille fruit, quo etiã medio elemẽtarius. Cõtinentia vero, nã quodlibet vnius cõtinet in alterius quolibet, quod Anaxagoras fortasse balbutiuit dicens quodlibet esse in quolibet, volens mundũ esse in mũdo: quo vero modo quodlibet sit in quolibet, supra diximus.

Mũdus cõpositus duplicem. Mundus vero ex oĩbus his cõpositus, quem vniuersum vocant Platonici; adhuc diuidit, alius. n. est magnus, qui Macrocosmus dicit,

D & hic ex elemẽtis, Angelis atq; Orbibus cõstat. Alius puus est vt hõ, qui Microcosmus dicit, sunt. n. in ipso hoie omnia

Quonam modo hõ sit paruus mũdus. ea quæ in magno spectãtur. Quo quidẽ n. ad eius intellm, mundus in eo est Angelicus: quo vero ad eius humores quatuor, mũdus est in eo elementarius: quo vero ad mẽbra corporis, mundus est in eo cœlestis, nã pedibus capiti applicatis orbis fit quidam sphæricus vt cœlum: cuius caput est initium arieti datum, collum tauro, humeri geminis, pectus cancro, latera & stomachus leoni, venter virgini, vertebræ & renes libræ, scorpioni pudenda, coxæ sagittario, genua capricorno, crura aquario, piscibus pedes. Sunt quoq;, & stellæ septẽ, cor Sole, crebrum Lunalien, Saturnus, iecur Iupiter, cistis vero fellea Mars, Venus testes ipsi in quibus vis amoris residet, spiritus Mercurius. Quo quidẽ igitur modo possit intelligi esse plures mundos, & quonam modo possint veteres de mundorum pluralitate recte sentire, ex his modo perspicuum.

His autem definitis dicamus deinceps genitus ne an ingenitus; & num interiturus an nõinteriturus sit mundus. D

Expositio. Hactenus de mundorum pluralitate pfecit, nũc de ipsius mundi genitura & obitu vult agere, vt summam decimã aggrediatur: sed quia hæc res est nouum negocium, icirco primo sumit intentionẽ addens ordinem tam ad ea quæ iam dixerat, q̃ ad ea quæ dicturus est, insuper etiam causam ordinis affert, & inquit: His aũt definitis dicamus deinceps genitus ne an ingenitus, & nũ interiturus an non interiturus sit supple mundus. Per hoc quod dixit, deinceps, dedit intelligere hãc intentionem sequi ad tractactum de mundorum pluralitate, vt Alexander innuit.

Dubiũ. Sed dices, solutio eius quæstionis patet in hoc libro tam per ea quæ dicta sunt in tractatu de cœli æternitate, q̃ per ea quæ dicta sunt in proximo tractatu, igitur quæstio hæc videtur superflua.

Quæ Auer. cõ. sol. E Solutionem indicat Auer. dicens ꝙ quãuis res hæc ex dictis pateat, vtile tamen est ponere hanc quæstionem per se, vt res ipsa perfectior sit, ac magis perspicua.

Sed prius cęterorum suspitiones transigamus: nam contrariorum demonstrationes de contrariis sunt ambiguitates.

Expositio. Quia proposita quæstio est difficilis valde, habetq; pro vtraq; parte patronos, icirco in dicendis ordinem assumit, & ait se velle primo in dicta quæstione transigere suspitiones cæterorum, qui in hac elaborarunt: cuius rei necessitatem conatur assignare, & primo ob cõcitationem, quoniã ex rationibus pro ꝯtrariis positionibus emergunt ambiguitates in nostra positione, & hoc ait: Nam contrariorum siue cõtrariarum opinionum demonstrationes sunt ambiguitates de cõtrariis positionibus, quas nos credimus.

F Quod vero ad verba græca attinet, verbum illud suspitiones, græce est ὑπολήψεις, latine tum coniecturas, tum suspitiones: & merito positiones antiquorum suspitiones appellat, quatenus ex friuolis argumentis emergebant.

Præterea etiam dicenda magis credentur, si litigãtium iura prius fuerint audita.

Expositio Secundo necessitatem assignat ex lege & officio boni iudicis, quia contraria iuxta se posita magis elucescunt, & magis auditis partibus sententia recipiet, & inqt.

Expositio. cõ. eodẽ loc. Præterea etiã dicenda magis credentur, si litigantium iura prius fuerĩt audita. & sic prius debemus recitare positiones & argumenta positionum, & postea sententiam afferre. Quod vero ad verba attinet, verbum illud ἀμφισβητούντων λόγων, si verbum verbo reddatur sonabit, dubitãtium sermonum, quod quia minus sonat transtuli vno verbo, litigantium, est enim illud idem & clarius.

G Adiecit autem hanc rationem, q̃a recte Auer. ait: Plures sermones aduersariorum in destructione suarum rationum, nõ sunt nisi ad vincendum, & non ad sciendum veritatem, velut sophistæ faciunt.

Insuper absentes condemnare minus profecto videbimur: iudices nãq; non aduersarios, sed arbitros esse oportet.

Expositio. Tertio necessitatem tradit ab honestate iudicis, & inquit: Insuper absentes condẽnare minus profecto videbimur, si eos ac si præsentes, si auditis iuribus illorum sententiam afferamus: iudices nãq; non aduersarios, sed arbitros esse oportet. Tribus igitur rationibus debemus opiniones antiquorum, & rationes illorum prius transigere, tum quia prouocant nos, tum quia sententia nostra melius credetur, tum q̃a officium boni iudicis est non condemnare absentem.

Quæ errores Auer. Multa habet Auer. suis in trãslationibus, quæ Aristote. sunt insomnia, propterea prætermittenda sunt.

Omnes igitur ortum ipsum esse asserunt, sed ortum quidem alii sempiternum, alii uero interiturũ, quemadmodum quoduis aliud eorum, quę natura constant: alii uicissim interdum hoc, interdum alio modo in corruptione sese habere, idque semper hoc fieri modo dicunt, ceu Empedocles agrigentinus atq; Heraclitus ephesius sentiunt.

Prosequitur nunc & narrat aliorũ positiones, & primo inter eos narrat cõem conuenientiam, secũdo differentiã. Cõuenientiã itaq; dicens, inquit: Omnes igitur ortum ipsum esse asserũt. Erat.n. hic cõis oĩum philosophorũ ante Aristo. consensus, qa vt Auer. dixit supra cõ. 22. primus græcorũ qui mundi æternitatem præsumpsit dublicare, fuit Aristo. cuius positionem cum hæreticam arbitrati essent Athenienses, ferunt Aristo. veluti hæreticum ab vrbe pepulisse, vt Plutarchus narrat. Hæc est cõuenientia. K Deinde afferens eorũ differentiam, tangit tres positiones, & inquit. Sed ortũ quidem, supple oẽs consentientes, alii sempiternũ a parte post asseruerunt, vt primi in Græcia vates Orpheus, Linus. Musæus, & Hesiodus, hi enim res diuinas poetice cecinerunt, quos & Mercurius trismegistus, & Plato, & apud Hæbreos Moses, & nos christicolæ sequimur. Secũdam positionem vero ponit dicens: Alii vero interiturum dicũt, quẽadmodum quoduis aliud eorum, quæ natura constant, vt animalia & stirpes, atq; elementa, hæc enim hac corrũpuntur lege, vt nunq; redeant, quã positionem Democritici sentiunt. Deinde tertiam positionem addit dicens: Alii vicissim interdũ hoc, interdum alio modo in corruptione atq; ortu sese habere, idq; semp hoc fieri modo dicũt, ceu Empedocles agrigentinus, atq; Heraclitus ephesius sentiunt. (Quę Auer. cõ. 2.) Auer. autem reducit omnes de mũdo positiones ad regulam, quia aut credi potest hũc nec generabilem nec corruptibilẽ esse, & hæc est positio Arist. qui primus inter græcos ipsam ꝓtulit, q̃q; ex occultis Chaldeorũ verbis excipi possit. L Aut credi potest ipsum esse genitum & corruptibilem, & hanc positionẽ Anaxagoras scripsit: sed vt puto translatoris est error, Anaxagoras enim mundum generare ait p extractionem ab intelligentia, quæ nunq; cessat extrahere, propterea Democrito Simplicius dedicat illam: hanc quoq; sustinere aut oẽs leges, quod an sit, alias dicemus. Aut credi potest ipsum esse genitum, sed non corruptibilẽ, & hæc est positio Platonis in Timæo. Aut fingi potest ipsum genitum nõ fuisse, sed bene corruptibilem, hãc ait nullum sensisse, nisi quosdam loquentes suæ legis, & (vt dicetur postea) Plato etiam cõcessit. Qui si loquantur de possibili, vt ꝙ Deus potuisset facere æternũ a parte ante, & corruptibilem a parte post, nõ imperite sentirent, cum multi nostrorum theologorum id sentiant: & sic quatuor esse possunt de mundo positiones.

M Igitur ortum quidem esse, sempiternum tamen fore asserere, ex his est quę ĩprobabilia sunt. Ea nãq; sola probabiliter ponenda sunt, quę in multis aut in omnibus esse uidemus: at de hoc contrarium accidit, cuncta siquidem orta & occidi uidentur.

Refellit nunc positionem Platonis, quia cæteras persæpe confutauit, & postea cõfutabit: & ostendit primo positionẽ Platonis nihil probabilitatis sapere. Nam vt primo dicitur topicorum, probabile est quod aut omnibus, aut pluribus videtur. Modo de positione Platonis videmus totum oppositum, nam videmus omnia orta occidi, & aucta senescere. Quod vero ad græca verba attinet, verbum improbabilia græce est τῶν ἀδυνάτων, hoc est, impossibilium, sed accepit impossibile pro improbabili. ideo inquit: Igitur ortum quidem esse, sempiternum tamen fore asserere, ex his est quæ improbabilia sunt, & quod ita intelligat, indicat id quod subdit dicens: Ea nãq; sola probabiliter ponẽda sunt, N quæ in multis aut in omnibus esse videmus: (Nam hæc est definitio ipsius probabilis propositionis) at de hoc totum accidit oppositum siue contrarium, cuncta siquidem orta, & occidi videntur. & supple aucta senescunt, & sic Platonis positio nihil probabilitatis habet. Animaduersione dignum probabilitatem positionis, vt tradit Auer. secũdo physicæ auscultationis, (Quid probabile.) interdum ex parte rei proficisci, & hoc prædicatũ positionis inest subiecto pro omnibus vel pluribus: interdum ex parte nostra, vt cum apparet omnibus aut multis. Aristo. igitur declarauit positionem Platonis nihil probabilitatis sapere ex parte rei, cum dixit se videre oppositũ in omnibus aut pluribus: non autem ex parte nostra, quia forsitan ex parte nostra positio Platonis est probabilior cũ sit multorum sapientum, & multo famosior illa Aris. & hoc Auer. sentit cũ asserit positionem Platonis esse cõtra inductionem in omnibus, nam siquis in omnibus his quæ fiunt (Quę Auer. cõ. 102.) induxerit, reperiet omne ortum occidi. Sed ambigit Auer. (Dub. Auer.) quoniam hæc propositio nullum genitum est sempiternum, probatur inductione & demonstratione, igitur debet dici demõstratiua & nõ sufficiens, vt Arist. in Barbaris traslationibus ait, & in nostris ꝓbabilis. In hoc stat dubitatio Auer. Respondet & verba sunt obscura, sed suspicor eum velle dicere (Solu.) Arist. assignasse generatim quæ sit dispositio siue positio credibilis, & quid incredibilis, & non de hac positione speciatim. Vbi animaduerte aliquid conuenire alicui sub ratione generis, quod sibi non cõuenit ratione speciei, & sic hæc positio omne quod fit corrumpitur, sub ratione generis est credibilis, quatenus videtur in omnibus vel pluribus sub ratione propria specifica est demonstratiua, & ita Aris. generatim assignauit quid sit credibile, vt habeat hanc positionem Platonis nihil credibilis habere. Tu vero considera, nam verba huius meliora non habentur.

P Preterea quod non habet principium ita se habẽdi, sed aliter se habere prius per omne æuum fieri nequit, hoc & transmutari nõ potest: erit.n. aliqua causa per quam quidem, si ipsa prius esset: aliter id sese habere posset, quod aliter sese habere nequit.

Hactenus ꝙ Platonis positio nihil probabilitatis habeat, (Expositio. Syllo. text.) per primam rationem ostendit: nunc secũdo arguit contra illam, & syllogizat sic: Quod nõ habet prĩcipium aliquod quo aliter se habeat, imo aliter se habere prius est impossibile, omne hoc transmutari nequit: at mundus nõ habet principium quo aliter se habeat, imo aliter se habere est impossibile: igitur mundus transmutari nequit. Probatur maior qa oppositum prædicati infert oppositum subiecti, quia dicere quod transmutari possit, est dicere quod habet principium quo aliter se habeat, id quod aliter se habere nequit. inquit: Præterea quod non habet principium ita se habendi, sed aliter se habere prius per omne æuum fieri nequit, hoc & trãsmutari non potest. Q hæc est maior, quam probat dicens: Erit enim aliqua causa qua quidem si ipsa prius esset, aliter id sese habere posset, quod aliter sese habere nequit. & sic ex ipsius prædicati opposito infertur oppositum subiecti, eo enim ipso quod esset transmutabile, haberet causam aliter se habendi, & tamen erat impossibile aliter se habere. Subticuit minorem propter breuitatem. Animaduersione dignum (vt septimo metaphysicæ accipitur) materiam esse (Quid sit corruptionis apud Aristo.) principium intrinsecum quo compositum aliter se habeat, propterea omne id quod hoc principio caret, intransmutabile esse necesse est.

Quod si mundus ex his constet, quę aliter prius sese habeant, siquidem semper sic sese habebant, neq; aliter sese habere possunt, genitus ipse profecto non esset: si uero est genitus, & illa uidelicet aliter sese habere posse, & non semper ita sese habere necesse est. Quare constituta dissoluentur, & disso-

A luta prius constiterunt, idque infinities aut sic se habet, aut poterat se habere. Quod si ita sit, incorruptibilis sane non erit, siue ea e quibus constat aliter sese habuerint interdum, siue aliter sese habere potuerint,

Expositio.

Posset huic Aristote rationi obiici ad minorem, (Nam vt Plato sentit) mundus præfuit in chaos quodam, postea deus reduxit eum ad ordinem, quem ordinem nunquam amplius confundet, & ita minor syllogismi est falsa: constat enim mundus ex omnibus partibus veluti ex materia, quibus compositis mundus generabatur: habet igitur principium & materiam, qua cœpit, & tamen nunquam desinet. Huic responsioni obiicit Aristote. & ita habebitur minoris probatio, & accipit illas mundi partes siue materias, e quibus constitit mundus, & quærit aut illæ partes aliter sese habebant tunc quã nunc aut eodem modo nunc vt tunc. Et siquidem eodem modo igitur nõ est factus, B quia e materia semper eodem modo sese habente nihil noui proficiscitur magis nunc quam antea. Si vero aliter sese habẽt tunc quam nunc, aut igitur necessario sese habent sic aliter tunc quam nunc, aut contingenter. Si necessario, igitur semper se haberent aliter tunc quam nunc: est enim necessarium semper ens, vt dicitur primo priorum, & ita illæ e quibus mundus constat, semper essent aliter sese habentia tunc quam nũc, quod non est intelligibile. Si autem contingenter, igitur possibile esse & possibile non esse sic sese habere: hæc enim est ipsius contingentis definitio primo priorum: igitur vt partes illæ contingenter constiterunt, ita cõtingenter possunt dissolui, quoniam contingens est aut quod est & potest nõ esse, aut quod non est & potest esse. Aliter enim natura cõtingens verteretur in necessariam, cõtra omnes regulas prioristicas. Quod si partes quæ constiterunt, possunt dissolui, mundus ipse corruptibilis est, quippe cum corruptio nihil aliud sit quam partiũ dissolutio, genitura vero partium constantia vt Plato sentit.

Diffinitio contingentis. Quid corruptio. Quid generatio.

C inquit: Quod si mundus constet ex his, quæ aliter prius sese habebant. hoc vt dicebamus potest esse dupliciter, aut ita vt illa semper sic se habeant, aut non semper sic se habeant, propterea inquit. Siquidem semper sic sese habebant, neque aliter sese habere põt, genitus ipse profecto nõ esset. e mã .n. semper eodẽ modo sese habente nihil noui proficiscit itaque subiũgit: Si vero est genitus, & illa videlicet aliter sese habere posse, & nõ semp ita sese habere necesse est. propterea concludit: Quare constituta dissoluentur, & dissoluta prius cõstiterunt, idque infinities aut sic se habet, aut poterat sic sese habere. Quod si ita est, incorruptibilis sane non erit, siue ea e quibus constat, aliter sese habuerint interdũ, siue aliter se se habere potuerit. vtroque enim modo erit corruptibilis, nam corruptio est partium dissolutio, vt genitura erat illarum ordinata constantia: hæc est conclusio principalis. Auer. autem licet nõn multum ad verbum, rationes Aristo. aliter inducit, & supponit duo, quorum primum est, quod res carẽs potentia siue principio transmutationis, non potest aliquando transmutari: quod probat, quia aliter alteratio esset causa suiipsius: nam si careret subiecto, oportet vt careat agente, vt dicetur commen. 124. & si caret subiecto & agente, & ipsa fiat, non videtur fieri nisi a se, & ita habetur intentum. Secundum est quod ea e quibus mundus constat, fuerunt sub dispositione contraria ad illam sub qua sunt nunc, & iterum hæc sub hac dispositione nunc constituta, erant sub contraria dispositione, patet quia in tempore præterito fuerunt illa sub priuatione formæ mundi, & in tempore futuro iterũ: sub priuatione eiusdem: probat hanc quia nisi partes mundi ante tempus genituræ fuissent sub priuatione, tunc nõ fuisset ex illa possibilis compositio. & arguit: Materia mundi fuit in principio sub potẽtia ac priuatione ad formam mundi, & nunc est in potentia ad priuationem illius formæ, igitur mundus est genitus & corruptibilis, quare vt sua natura

Que Auer. Cõ. 103.

D

poterat constare, ita sua natura potest dissolui: est enim natura contingens eadem. Sed huic rationi obiicitur primo quia tunc oculus cæcus posset recipere visum, quia antea potest recipere. Amplius, tunc corruptum idem numero redibit, vt Socrates: Nam post mortem remanet materia. Dici potest, hæc Aristote. huic principia siue suppositiones esse intelligendas, quando omnia e quibus res ipsa constat, post illius corruptionem remanerent. Et hoc Plato concedit. Nam omnia e quibus mundus constat, post illius corruptionem remanent vt materia, videlicet omnia elementa: forma vero, aut deus aut mundi anima (Et sic apud Aristote.) est hoc principium omne quod incepit, desinit, iterumque idem numero redibit, si omnia e quibus constabant, remanent: sed si omnia non remanent, sed saltem materia, redibit idem specie. Tunc restat saluare cur Socrates non redeat post mortem, cum & anima restet, & materia. Qui enim tenent animam rationalem esse corruptibilem facile euadunt, dicent enim non remanere omnia, quia non remanet forma. Alii dicunt non redire Socratem, quia non remanent dispositiones & qualitatiuæ & quantitatiuæ, & hoc iterum friuolum est: nam similiter mundus non rediret, quia licet & eius forma & materia restent, corrumpitur ordo, quo forma vniebatur materiæ, vti per quandam dispositionem, vt Plato sentit. Alii dixerunt resurrectionem esse naturalem & possibilem ex parte partium essentialium, quia restant materia & forma constabiles: sed defectu agentis naturalis, illa est impossibilis per naturam. Nec hoc est peripateticum, in omni enim natura vbi est possibile ab intrinseco, est possibile ab extrinseco, vt commen. 124. dicemus. Aliter esset aliquod naturaliter ociosum. Propter hoc qui volunt defendere animam rationalem esse immortalem apud Aristote. cum magna difficultate possunt sua principia saluare. Hæc postea melius dicentur, vbi ostendemus posse etiam stare cum principiis Aristote. & respondebimus ad omnem cauillum, & tu scias quod hæc ratio est omnium difficillima ad probandum animæ mortalitatem apud Aristote. & videbis postea melius.

D Obiectio.

Solu.

Quod sino do intelligit, o[mne] q[uod] incepi, desinit, &c. de ipsa resurrectiõe, deque aiæ i[m]mortalitate.

E Prima põ. Secunda. Cõfutatio.

3. positio.

Cõfutatio.

Quare est rei difficultas.

F

Præsidium autem quod inferre sibi tentauerunt aliqui eorum, qui incorruptibilem quidem esse, sed genitum asserunt, minime uerum est. Aiunt namque & se perinde ut hi qui picturata describunt, de genitura mundi esse locutos, non quia ortus sit ipse interdum: sed doctrinæ causa, quia notius existit, si ut designationem uiderint factum.

Xenocrates qui est de positione Platonis, sibi & præceptori præsidium tentauit inferre, & eius breuiter solutio est quod aliquid esse genitum ex aliquibus partibus, verbi causa, domum ex parietibus, potest intelligi vt illa particula. Ex, notat ordinem temporis, & hæc est genitura secundum veram & propriam rationem dicta, & hoc modo cuncta artificialia, & omnia naturalia generantur: præcedunt enim partes totius compositionem tempore. Aut potest intelligi vt particula illa. Ex, notat ordinem naturæ ac causalitatis: Quo modo dicimus quod continuum ipsum sit ex partibus diuiduis, quia simul tempore sunt partes & totum, tamen partes præcedunt totum natura & causalitate, similiter oratio ex nomine & verbo, & id genus, & hæc dicitur generatio æquiuoce & multum metaphorice: potius enim deberet dici dependentia totius a partibus: quã generatio. Ad propositum, dum Plato ait ipsum mundum factum esse suis e partibus, intelligit secundum ordinem naturæ & causæ, & non temporis. Quod si Plato dixit mundum esse factum ex partibus tempore præcedentibus, non est intelligendum sic sensisse vt verba sonant, sed sic dixisse vt discipuli facilius discant, velati geometræ faciunt, qui pro faciliori doctrina triangulos describunt & cæteras fi-

Expositio.

Generari ex aliquibus dupliciter.

G

I gūras id genus, in quibus designationibus discipuli percipiunt partes esse priores tempore toto, & tamen in rei veritate non sunt priores nisi natura, & causalitate. inquit: Præsidium autem quod inferre sibi tentauerunt aliqui de numero eorum, qui incorruptibilem quidem esse, sed genitum asserunt, minime verum est: aiunt nanq; & se de mundi genitura esse locutos, perinde vt hi qui picturata describunt in geometria, non quia ortus sit ipse interdum, sed doctrinæ causa, quia notius existit magisq; id discent, si vt designationem viderint factum mundum ipsum. Hæc Xenocrates. Hinc emersit illud Simplicii, quod Aristote. non intellectui verborum Platonis aduersatur, cum non aliud sentiat: sed verbis tantum, ne male deprehensa seducant animum a veritate. Alexander autem voluit Arist. & verbis & intellectui contradixisse, & hoc mihi magis consonant, nam si solum verbis obiiceret, proculdubio solutione Xenocratis esset contentus: at nos videmus ipsum etiam illi responsioni acerrime contradicere. Auerro autem vult Aristote. hic uelle contradicere exemplo quo Plato vtebatur in sua positione de genitura mundi, eo enim exemplo persuadere enitebatur mundum ipsum esse genitum quidem, sed non in tempore, sed ab æterno, & hoc approbat Auerro. quia tempus sequitur motum cœli: ideo si mundus fuisset genitus in tempore, tempus fuisset ante tempus, & sic velle videtur Auerro. Aristote. non positioni sed exemplo, quo vtebatur Plato, contradixisse. Sed dices, si Plato concedit partes priores fuisse mundo, & omne prius & posterius sunt temporis differentiæ, propterea quasi soluendo Auerro. talem indicat distinctionem, quod esse aliquid alio prius est aut tempore, aut natura siue causalitate. Modo esse possunt aliqua aliis priora, & cum illis simul esse tempore, vt in rebus æternis, & sic ad propositum dixit Plato partes mundi simul esse tempore cum mundo, & ab æterno, priores tamen causa. Sed quantum hæc Auerro. expositio græcis codicibus conueniat, tu qui idem & Philosophus es & græcus, diiudica. Quanquam enim quæ dicit vera sint, nemo dubitat hæc esse aliena a verbis Arist.

Quæ Simplicii. — Quæ Alex. — Quid ipse. — K — Quæ Auer. Com. 104. — Dub. — Solutio. — Qualis hæc Aue. expō. — L

Sed hoc (ut dicimus) non est simile: nam in picturarum quidem effectione si cuncta simul sint posita, idem accidit: at in horum demonstrationibus non item, sed impossibile est idem accidere. Ea namq; quæ prius posteriusue sumuntur, subcontraria sunt, quippe cum ex inordinatis olim, ordinata processisse contendant ita ut idem sit ordinatum simul & inordinatum, fieri non potest.

Expositio. Refellit igitur Aristote. nunc responsionem Xenocratis, & declarat quod exemplum in picturis non est simile ad genituram mundi, & inter hæc duas dissimilitudinis causas colligit, primo tamen proponit intentionem, & inquit: Sed hoc (vt dicimus nunc arguendo contra Xenocratem) non est simile, vel magis ad verbum, non est idem. Hæc est intentio, deinde sumit primam differentiam, & inquit: Nam in picturarum quidem effectione, si cuncta simul sint posita, verbi causa, omnes partes simul sint in vniuersa pictura constitutæ, idem accidit, hoc est, partes non sunt variatæ nomine & ratione. Latera enim trianguli & antequā simul configurarentur, & cum simul sunt configurata, semper sunt lineæ eædem nomine & ratione: at in horum demonstrationibus, hoc est, in demonstratione genituræ rerum vel mundi, non item fit, sed impossibile est idem accidere. i. immo variantur partes omnino, cuius causam affert dicens: Ea nanq; quæ prius posteriusue in mundi ipsius genitura sumuntur, vt omnia corpora sensilia subcontraria sunt, hoc est, mutata de dispositione disparata ad dispositionem disparatam, quippe cum ex corporibus sensilibus olim inordinatis, ordinata processisse cōtendant: erant enim elementa & omnia corpora sensilia confusa, nec aqua pura, nec ignis purus, nec aliquod illorum purum, sed omnia confusa & imperfecta, vt idem sit ordinatum simul & inordinatum fieri non potest, & sic partes mundi videntur mutare speciem & nomen, partes picturarum minime, & hæc est prima differentia. Quod vero ad verba attinet, Aristote. vocat ordinatum & inordinatum subcontraria, quoniam proprie non sunt contraria cum sint relationes: sed sunt subcontraria, quia tantam habent vim vt contraria ipsa.

M — N — Ordinatum inordinatum subcontraria.

Præterea generationem atq; tempus separare inter illa necesse est, at in picturis tempore nihil separatur. Esse igitur impossibile simul ipsum sempiternum esse & genitum, perspicuum est.

Expositio. Secunda differentia est, quod inter partes mundi & mundum ipsum tempus & generatio interiacet, quia partes eius prius ortæ fuerunt in confuso, deinde tempore mundus ex illis partibus confusis fuit ornatus, propter quod κόσμος dicitur, quasi ornamentum, & sic inter partes & mundum mediat generatio apud Platonem. In picturis vero non mediat tempus, nec generatio, cum non prius sint partes quam totum. Et si dices hoc est contra sensum, nam sensu videmus partes præcedere descriptione totum. Dici potest partes illas esse priores per accidens vt describuntur, sed vt concipiuntur, sunt simul tempore, cum non oportet illas mutari de inordinatione ad ordinem, vt sunt mundi partes. Animaduerte quod hæc secunda differentia sequitur ex prima, nam si partes mundi prius fuerunt confusæ, & postea redactæ ad ordinem, ipsas esse tempore priores toto necesse est. Demum epilogat, & sermo patet. Auerro. autem inter picturæ designationem, atq; mundi genituram, tres colligit differentias. Prima est quod in mundi genitura, immo generatim in omni genitura, vt partes successiue generantur, ita & totum ipsum, vt etiam declarauit primo physicæ auscultationis commento. 62. At in genitura figuræ partes non successiue vt totum generantur, figura enim in indiuisibili consistit. Sed quonam modo generatio sit successiua quoue subitaria, omitto, sufficienter enim disputatum est in libro de generatione, atq; in physicis. Secunda differentia est quod omnem generationem præcedit alteratio, at figuræ effectionem minime, ad quantitatem enim non est alteratio. Tertia est quod elementa mixtum tempore præcedunt & partes mundum similiter, at lineæ minime figuram ipsam præcedunt, nam cum lineæ sunt, ipsa figura est: & econtra cum figura sit, etiam lineæ sunt. Sed dices nonne linea videtur reperiri actu ante figuræ generationē, vt patet in puluere? Dici potest indiuisibilia esse nō possunt nisi quatenus sunt in rebus diuisibilibus, & ita non ante figurā: id vero qđ geometræ describunt, non linea est, sed lineatum corpus. Ex his colligit Auerro. rationē subtilem, quæ sic componitur: Aut genitura mundi ex partibus est similis effectioni figuræ secundum rem, aut secundum doctrinam: non secundum rem, vt ex his differentiis patet, erit enim generatio mundi cum simultate generationis partium, quod est contra rationem generationis, & econtra ea quæ dicta sunt: si vero secundum doctrinam, tunc genitura mundi erit temporaria ceu illæ figuræ. Respondebat Xenocrates concedendo illa ambo esse similia in re quantum ad aliquid, puta quantum ad hoc quod mundus dependet a partibus, & quod partes sunt non tempore, sed natura priores, & sic illius generatio non est proprie dicta, sed magis debet dici dependentia quædam. Contra obiicit Auerro. primo, quia tunc Plato non differret ab Aristote. & sic Aristote. habet quod vult. Secundo, quia Plato simpliciter inquit mundum fuisse genitum: modo generatio cum profertur, intelligitur pro mutatione facta in tempore, cum generatio non nisi cum difficultate

O — Dub. — Solutio. — Quæ Auer. com. 104. — P — Dub. — Solutio. — Rō Auer. — Q — Cauillus Xeno. — Obiectio Auer.

tate

A tate intelligatur de dependentia. Tertio, omnis relatio acqritur propter acquisitionem noui fundementi nouęq; cei absolutæ, at cum ordo sit eelatio & inordinatio similiter, igitur si mundus est translatus de inordinatione ad ordinem mutatur in aliquo absoluto, & sic est genitus vera generatiõe. Hęc colliguntor ex commen. 105.

Quę auer. comẽ. 106.

Auerro. præterea commen. 006. ob suas malas translatiões, (vt mihi videtur) nihil ad verba Aristo. ait, sed quicquid sit de expositione verborum Aris. in verbis eius colliguntur (vt mihi videtur) tria.

Rões cõtra Plato. Prima.

Primũ sunt duæ rationes contra Platonem, quas Aristote. non sentit, & prima est: Quæcunque sunt in loco et tempore reperiuntur actu aliquando priora eo, quod ex his componitur: ea è quibus mundus fit, quia (vt dicit) sunt corpora existentia in actu, contingit vt sint in loco & tempore: igitur sunt priora mundo.

C

Secunda.

Secunda ratio Auerro. Quæ innata sunt reperiri in tempore, aliquando repeciuntur in tempore priore suo mixto. nã

B (vt dicit) quod innatum est reperiri in tempore, non inuenitur sine tempore: sed partes mundi sunt innatæ reperiri in tẽpore: igitur sunt priora mundo. Econtra est de lineis rebusq; abstractis, non enim possunt reperiri in tempore nec in loco, propterea si sunt priora suo mixto, non nisi secundum esse & naturam sunt priora: & sic in generatione figuræ partes non nisi natura pręcedunt figuram, propterea addit q̃ si Plato voluit dicere, cum dixit mundum esse genitum, ipsum dependere ex partibus quæ pręcedunt ipsum esse & naturam, verum dixit. Sed eius verba hęc non sonant: quare aut peccat recedendo a veritate, aut male docet.

Rñsio ad rões Aũ. cõtra Pla.

Sed hę Auerro. rationes friuolæ sunt aduersus Platonem, nam omnes essent contra Aristote. Aristote. enim concedit elementa & corpora sensilia e quibus ipse mundus est, esse in loco & tempore, vt procedit prima ratio, & tamen non concedit illas tempore debuisse mundum præcedere. Amplius, concedit mundi partes esse innatas reperiri in tempore, vt procedit secunda ratio, & tamẽ non concedit esse prius tempore mundo, & propterea dici potest partes eas e quibus mundus constat, reperiri in tempore

C & loco, & esse aptas reperiri, non quidem secundum seipsas totas, quia sic sunt perpetuæ: elementum enim secundum se totum est perpetuum, vt dicitur secundo de generatione: sed secundum quid atq; secundum partes, quia sic quodlibet elementum est generabile & in loco certo. Mundus itaq; apud Platonem & Aristote. non ex elementis constat, quatenus cõsideratur secundum partes, sed quatenus consideratur secundum totum: & sic rationes illæ Auerro. friuolæ sunt.

Quales sint partes

Secundo debes scire ex verbis Auerro. quòd partes mundi & partes figuræ non eodem modo se habent, quia partes mundi quatenus sunt entia sunt alicuius qualitatis, hoc est, formatæ, quarum formam ducunt per ordinationem mundi, & ita componuntur ex qualitate, siue forma, & quali siue materia & subiecto: omne enim elementum componitur ex materia & forma. Quæ ratio docet vt partes illæ cum consient ex partibus, quali videlicet & qualitate sint prius genitæ ex aliquo quod se habet vt forma, & aliquo quod se habet vt materia, postea

D mundus ex illis constat: at in figuris non est ita, non enim partes illius componuntur ex qualitate & quali, cum quęlibet pars sit simplex.

Interpretatio eius qđ Auer. ait.

Et tu intelligas quòd si Auerro. velit quia partes mundi, hoc est, elemẽta, sunt compositæ ex materia, & forma, ideo tempore sint prius genitæ mundo, errat, quia nõ secundum tota sunt genita, sed secundum partes: non enim omne compositum ex materia & forma, est genitum in tempore nisi aut secundum totum, aut secundum partes. At si velit saltem illas esse genitas secundum partes, verum dicit, quia per hoc partes mundi differũt a partibus figurę. illę enim generantur saltem secundum partes: hæ nec in parte nec in toto. Sed licet hoc modo sit bene dictum, nihil tamen contra Platonem, vt visum est.

Qđ Auer. obiicit theo.

Tertium quod colligitur ex verbis Auerro. est obiectio contra theologos. obiicit enim sic: Si mondus generatur, generatur aut ex ente, aut ex non ente, quod est priuatio entis. Si ex ente, igitur ante mundum pęcessit ens, & sic non fuit ipse simpliciter genitus. Si ex non ente, aut ex non ente essentialiter, aut accidentaliter: non ex non ente E essentialiter, quia tunc non ens reciperet ens, hoc enim est aliquid fieri ex alio essentialiter vt scilicet recipiatur in illo vt in materia. Si accidentaliter ex non ente, igitur essentialiter ex aliquo ente, & sic ante mundum aliquid fuisset vt prius.

Solutio rõni Auer.

Sed debes scire Auerro. supposuisse omni potentiæ actiuæ respondere passiuam, & econtra: & propterea non potest intelligere mundum fieri nisi aliquo pręsupposito. Nos autem tenemus potentię actiuę limitatę bene respondere passiuam, quia hæc cum sit limitata, agit secundum partem, non simpliciter. At potentiæ actiuę illimitatę tenemus non respondere passiuam, quia potentia talis agit simpliciter: ideo hæc ratio friuola est, non enim mundus apud nos generatur, sed ex nihilo e potentia illimitata creatur.

Constituere uero mundum uicissim atq; dissoluere, nil aliud facere est, quàm ipsum quidem sempiternum parare, sed formam mutantem. Quemadmodum si quis interdum corrumpi, interdum generari eum arbitretur, qui uir ex puero, exq; uiro puer fieret. F

Expositio.

Hactenus quædam de Platonis positione, nunc vult refellere positionem Empedoclis & Heracliti: & primo positionem Empedoclis, deinde illam Heracliti, demum ad Platonem redit. Quantum vero ad primam partem, primo exponit quid sonant verba Empedoclis: hoc enim necessarium fuit, quia cum Empedocles poetice scripserit, verba habent amphibologicum sensum, & inquit: Constituere vero mundum vicissim atq; dissoluere, (vt Empedocles facit) nihil aliud facere est, quàm ipsum quidem sempiternum parare, videlicet quo ad subiectum & substantiam, sed formam suam mutantem, hoc est, ordinem & dispositionem. Rem hanc per quoddam simile declarat, & inquit: Quemadmodum si quis interdum corrumpi, interdum generari eum hominem arbitretur, qui vir ex puero, exq; viro puer fieret. Nam in tali huius hominis mutatione semper remanebit idem numero homo subiecto & substantia, sed dispositione ac accidente differt. Hæc est interpretatio verborum Empedoclis. G

Patet namque si elementa inter sese conuenerint, non quemuis sed eundem ordinem, eandemq; effici constitutionem.

Expositio.

Probat talem esse sensum verborum Empedoclis, & primo per rationem, secundo ex his quæ ipse ait. Quantum ad primum ratio sic componitur. Omne quod redit idem numero in pristinam dispositionem, non potuit esse secundum substantiam atq; subiectum corruptum: vbi enim fuisset corruptum, non potuisset redire ad eãdem dispositionem, quia sic corruptum rediret idem numero, cuius oppositum determinabitur in libro de generatione. At mundus idem numero redit ad pristinam dispositionem, vt ipsi aiunt. Igitur nõ est corruptus subiecto ac substantia. huius vim minoris narrat, & inquit: Patet nanq; si elementa inter sese conuenerint ornatu & positura, non quemuis sed eundem ordinem, eandemq; effici constitutionem, quæ prius erat. & sic idem numero manens redit ad pristinam dispositionem. H

Præterea & secundum ipsos qui hanc sententiam dicunt, hi nanq; utriusq; dispositionis contrarium ipsum causam esse aiunt. Quare si totum quidem corpus continuum permanens interdum hoc, interdum illo disponitur modo atq; præornatur: totius uero constitutio mundus est atq; cœlum: non mundus profecto, sed eius dispositiones generantur atq; corrumpuntur.

Expositio.

Nunc ostendit sensum illum esse bene datum ex his, quæ ait Empedocles, & inquit: Præterea & secundum ipsos q hanc sententiam dicunt, hi nanq; vtriusq; dispositionis, videlicet confusionis & ornatus, contrarium ipsum causam esse aiunt,

I nam ornatus causam aiunt esse discordiam, confusionis vero concordiam. Ex hoc sequitur ipsos sensisse mundum non substantiam & subiectum mutasse sed accidens, nam concordia, discordia non substantiæ sunt causę sed accidentis. & ita patet tum ratione tum ex verbis eorum sensum illum esse bene assignatum. Ex his ostendit & cōcludit quòd potius oppositum sequitur ad positionem Empedoclis, videlicet q mundus sit ęternus potius quàm quod sit factus: & ita habetur intentum, & hoc inquit simul conclusionem & rationem epilogans. Quare si totum quidem corpus ipsius mundi continuum permanens subiecto & substantia, interdum hoc interdum illo disponitur modo atq; præornatur: totius vero constitutio siue ornatus mundus est atq; cœlum: non mundus profectò, sed eius

K dispositiones generantur & corrumpuntur. Est enim mundus elementa ipsa, atq; sensilia corpora, quę subiecto & substantia sunt ęterna apud eum, dispositione vero mutabilia. & ita mundus est ęternus, non corruptibilis vel generabilis, cum generatio & corruptio non ad accidens, sed ad substantiam sint. Et hunc textum pauci intelligunt. Auerro. autem ex malis translationibus, quas habebat parum textus intelligit; sed quicquid sit de verbis, ipse vult Aristote. contra Empedoclem tale fecisse enthymema: Si mundus concordia generaretur & corrumperetur discordia, vt Empedocles sentit, tunc mundus esset æternus substantia & subiecto, solumq; accidēte corruptibilis: nam solum mutaretur de forma in formam, hoc est, de dispositione in dispositionem, & esset æternus in substantia.

Quę auer. cō. 107.

L Vlterius verba textus obseruat, verba enim non quemuis sed eundem ordinem & reliqua, græcè sunt οὐχ ἡ τυχοῦσα τάξις γίνεται & latinè sonant, non qui vis. In veteribus translationibus erat non contingens homo fit. In arabicis vero erat, non fiunt ex his dispositiones diuersæ, & tunc apud arabes est sensus, q cum elementa conuenerint adinuicem, non fiunt dispositiones diuersæ. Modo quid Aristot. sentit, nemo dubitat, qui aliquantulum in gręcis sit versatus. Sed Auerro. vult hæc verba reducere in bonum, & primo exponit quid per dispositiones Aristote. intelligit, & vult per dispositiones posse intelligi formas substantiales, & tunc sensus est q cum elementa conuenerint adinuicem, non fiunt dispositiones diuersę, idest, formæ & substantię diuersę, quia nō substantia sed accidens variatur. Aut vult per diuersas dispositiones esse intelligendum infinitas, vt sit sensus, q cum elementa conuenerint non generantur dispositiones diuersæ, idest infinitæ in specie, quia dispositiones illæ erunt eædem specie & diffinitione, quæ semper iterantur in elementis secundum reciprocationem.

qd Aũ intelligat per dispōnes

M Et q non essent infinitæ specie, probat, quia tunc quælibet dispositio de numero illarum simpliciter esset corruptibilis, quia dum corrumperetur, nihil suę speciei remaneret, nunquamq; rediret. Quæ ratio docet apud Empedoclem mundum in substantia esse æternum secundum numerum, in accidentibus vero secundum speciem. Et reddit causam quare hoc Aristote. subiecit, & inquit Aristote. hoc dixisse quia si accidentia eius non essent æterna, posset dici ipsum aliquo modo esse corruptibilem saltem in accidentibus nec numero nec specie redituris. Addit tamen esse necesse accidentia illa esse æterna specie, cum sint opposita & reciproca supra elementis. Hæc Auerro. quæ quantum literæ sonent, tu modo intelligis. Secundo, obseruat alia verba, in suis enim translationibus habebat: Totius autem mundi dispositio mundus & cœlum est, non vtiq; mundus generabitur & corrumpetur, sed dispositiones ipsius. in quibus verbis innuit, ipso in mundo esse tres compositiones, aliam quidem ex elementis loco materię & sua forma, siue forma illa sit deus siue anima, siue quęuis res. Aliam in parte qualibet, vt ignis est compositio ex propria materia ac forma: hęc enim compositio potius est in partibus quàm in ipso, & iuxta has vult intelligi illud Aristote. cum dicit: Totius autem mundi dispositio mundus & cœlum est, sumit enim dispositionem pro totius compositione, vel pro compositione in partibus reperta. Aliam vero compositionem arbitratur in elementis, vt sunt mixti mundi

N partes, quæ congregantur: & de hac intelligit cum ait, nō itaq; mundus generatur & corrumpitur, sed dispositiones, hoc est, congregationes ipsius, quæ in elementis reperiuntur. Multa addit, quæ non sunt vtilia nec possunt applicari ad verba nostra, propterea pretermitto. Ex his accipitur magnum argumentum ad probandum animam rationalem esse corruptibilem, aliter homo in morte non corrumperetur substantialiter: & arguam vt Aristote. contra Empedoclem sic, omne cōpositum cuius partes essentiales remanent, ipsum in substantia non mutatur sed in accidente: sed hominis partes essentiales post mortem remanent. igitur homo non substantialiter corrumpitur, sed solum accidentaliter. Sed hoc argumentum friuolum est, & est solutum bene in libro de intellectu, & infra dicemus, quia de hoc intendo loqui.

De aĩæ immortalitate.

O At uero mundum ipsum omnino ortum, corruptum iri atq; non redire, si sit quidem unus, impossibile est. Nam antea quā ortus esset, constitutio præcedens ipsum semper erat, qua quidem non facta, ipsum mutari fieri non posse dicimus.

Expositio.

Nunc refellit positionem Democriti, & primo narrat illius impossibilitatem, secundo eam deducit: de primo inquit: At vero mundum ipsum postquam est omnino ortus, corruptum iri atq; non redire, si sit quidem vnus, impossibile est. Hęc positionis est Democriti impossibilitas, quòd videlicet sit ex omni parte genitus, & corrumpatur non rediturus si ipse sit vnus. Secundo deducit hanc impossibilitatem, & sumit ante mundi ortum pręcessisse compositionem quandam, videlicet elementariam, qua videlicet omne elementum erat compositum, qua quidem compositione non præsupposita, ipse mundus fieri nequibat. Est igitur assumptum, ante mundum præcessisse corpora elementaria in actu necessario vt materia mundi, & hoc ait: Nam antequam ortus esset, constitutio præcedens ipsum semper erat, hoc est, quædam erant pręconstituta vt materia, qua quidem nō facta & pręsupposita ipsum mutari fieri non posse dicimus. Hoc est assumptum Aristot.

P Syllo. Arist.

Ex hoc vult habere talem syllogismum cōtra Democritum: Omne quod generatur ex aliqua materia præsupposita, impossibile est si sit vnum, ipsum corrumpi non rediturum. Nam qua ratione illa materia pręerat ante compositionem, eadem restabit post corruptionem: nam corruptio est reditus ad pristina principia. & si restabit, aut erit ociosa aut redibit ad pristinam formam. Addo minorem ex verbis Aristo. Sed mundus generatur ex aliqua materia præsupposita, & est vnus. Igitur impossibile est ipsum corrumpi non rediturum. Hæc ex his verbis voluit intelligere, licet sint difficilia valde.

Sin uero mundi ipsi sint infiniti, contingit magis. Verùtamen hoc etiam si fieri possit nec ne, ex his patebit quæ postea dicentur.

Expositio.

Nunc declarat quod dixit, mundum corrumpi non rediturum esse impossibile si sit vnus, & inquit: Sin vero mundi ipsi sint infiniti, contingit magis, hoc est, illud non esset impossibile, quia posset vnus mundus corrumpi in alium, & ille adhuc in alium, & sic in infinitum: at vbi mundus sit vnus & sit ortus ex aliqua materia præsupposita, corrumpi non potest ipse non rediturus, nisi illa materia esset ociosa.

Q Sed quia hæc res est etiam ambigua data mundorum infinitate, addit: Verumtamen hoc etiam si fieri possit nec ne, ex iis patebit, quæ postea dicentur. dicentur autem hęc postea in lib. de generatione aut forte per hoc intelligit an genitum vel ne, hoc enim postea dicetur. Ex his quę dicit hæc Aristote. patet solutio ad eam rationem quæ contra immortalitatem animæ conclusit naturalem resurrectionem. esset enim resurrectio quando vnus numero homo tantum esset, at quia plures, sic resurget secundum speciem, & non secundum numerum apud Aristotelem: sic enim non erit frustra quicquam, cum saluetur in specie vnio. Hęc contra Democritum. Auerro. vero contra

A Itra Democritum aliter rationem format: & sua ratio, ut mihi videtur, cõsistit in duabus suppositionibus: quarum prima, Mundus genitus est ex quibusdam, quę de contingenti potuerunt esse mundus, & quæ de inesse erunt quandoq; mũdus, & quę poterunt non esse mundus de contingenti postquam fuerint. hæc patet quia una est potentia ad opposita: omnis enim propositio de inesse primo fuit contingens esse, postea uero de inesse, & de contingenti non esse. Secunda, omne possibile quandoq; erit, aut saltem ipso posito inesse nullum sequitur impossibile, aliter possibile reuerteretur impossibile. Quibus ita statutis arguitur, ea quæ prius fuerunt ante esse mundi, potuerunt esse mũdum antea, deinde fuerũt actu mundum, demum redibunt ad non esse mundi: & cum illa sint eadem numero continentia, postea igitur poterunt esse iterum mundum, cum sint illa eadem ex suppositionibus.

B Sed replicabis, quia per hæc eadem deducerem Socratem post mortem rediturum esse, quia restant illamet, quæ antea poterant esse Socrates. Respondet quòd rediret quando esset unus numero, & nihil aliud suæ speciei. sed quia sunt plures homines, ideo redit idem non numero, sed idem specie. Hæc ex commento colligi possunt ad propositum Aristote.

De mundi incep.

De ipsius mundi inceptione in octauo auscultationis physicæ multa diximus: nunc vero illud non ignorandum theologum cum naturali philosopho in hac re non conuenire.

Differentia inter theologos & philosophos

Naturalis enim philosophus non assentit alicui propositioni, nisi cuius ueritas aut patet immediate ex sensibus, aut colligitur per rõnem ex sensibus deductam, aut quę perspicua est solo terminorum intellectu. Qua ratione fit ut ipse cogatur dicere nihil incipere posse nisi ab ente, cum per concordiam omnium sensuum patuerit, omne quod fit fieri ex ente: visu quidem, quia album non nisi ex nigro vel medio: auditu vero, quia graue non nisi ex acuto, vel medio: odorato, nam suaue ex austero vel medio: gustu, quia dulce ex amaro aut medio: tactu, quoniam calidum ex frigido aut medio: & sic

C quia in illa omne quod fit ex ente fit, omnes concordant sensus propterea, vti principium sumitur a naturali philosopho.

Theologus autem superiori lumine illustratus, illud concedit, quod ex reuelatione accepit, modo non sit sensus repugnans, aut contra sensum. & quia accepit mundum incepisse de nouo, & hoc non est contra sensus, (ea enim inceptio quã fieri ex ente ait sensus, est quę aut per alterationem, aut non sine alteratione) ideo mundum cœpisse credit, non quidem per alteratione uel cum alteratione, sed per creationem ex nihilo. Hæc enim creatio nec est conueniens sensibus, nec cõtraria sensibus, sed supra sensus, transcendens. Hæc pauca pro nunc satis sint.

Sunt enim aliqui quibus fieri posse uidetur, ut & ingenitum aliquid corrumpatur, & genitum incorruptibile permaneat, ut in Timæo. Illic enim cœlum quidem ortum esse, nõ tamen corruptibile sed

D reliquo semper fore tempore dicunt: ad quos naturaliter quidem de cœlo solũ est dictum. Si uero de omnibus uniuersaliter considerauerimus, de hoc quoq; erit manifestum.

Expositio.

Expositio huius loci non patet, ideo debes scire q in textu pręcedenti dixit restare dicere vtrum hoc sit possibile necne. cum enim explicasset positionem Democriti, & dixisset non esse possibile mundum corrumpi non rediturum si sit vnus, & declarauit cur dixerit si sit vnus, statim subiecit: Verũ tñ hoc etiam si fieri possit nec ne, ex his patebit, quæ postea dicentur. Modo per hoc intelligere potest an infiniti sint mũdi, & tunc refertur ad ea quæ dicentur in tertio huius, & in lib. de generatione. Et si sic intelligatur Aristote. nunc postquam refellit positiones istorum, redit ad illam Platonis, & ita illud illud verbum Enim, non reddit cãm, sed nouum inchoat sermonem. Aut potest intelligere per illud pronomen Hoc, an mundus sit genitus & incorruptibilis vel corruptibilis, & sic Aristote. tunc reddit causam, quare res hæc reuocetur in ambiguum & inquit: Sunt enim aliqui quibus fieri posse videtur, ut & ingenitum aliquid corrumpatur, ceu chaos illud si- E ue materia illa informis, quæ fuit ingenita & mundi genituram præcessit, corrumpatur in mundi genitura, quia perdit confusionem suam atq; informitatem. & ita concedit Plato æternum a parte ante posse corrumpi a parte post, vt de materia illa informi patet, itaq; subiungit, genitum incorruptibile permaneat, vt de mundo in Timæo dicunt. Illic enim cœlum quidem ortum esse, non tamen corruptibile sed reliquo semper fore tempore dicunt, & ita duo Plato concedit, quorum primum est aliquod æternum a parte ante desinere, & aliquod æternum a parte post incepisse. Deinde ordinat se ad sequentia, & declarat quorum sit sibi contradictum, & q̃rum cessat sibi contradicere, & inquit: Ad quos sine contra quos naturaliter siue rationibus naturalibus & non metaphysicis, est contradictum. superiore enim tractatu solum cœlum ipsum esse æternum. quia caret contrario est probatum: & sic est contradictum in parte, cum cœlum non mundus sit

F totus, sed mundi pars. subiungit. Si vero de omnibus vniuersaliter cõsiderauerimus, de hoc quoq; erit manifestum, quasi dicat, quòd restat nunc probare de vniuerso mundo ipsum non esse genitum: nec corruptibilem. Hæc de ordine. Auerroes vero ait Platonem duo concessisse, quorum primum est aliquod ęternum habere potentiam ad corruptionem, quod nonquam corrumpetur, vt in Timæo asserit de ipso mundo.

Quę auer. cõmẽ. 119.

Secundum est esse aliquod æternum a parte ante, quod postea corrumpetur. Et hoc verificat Auerroes de potentia materiæ mundi, quæ æterno tempore præcessit formam eius, quæ tamen in aduentu formæ corrumpitur. Hoc alij concedunt in cæteris compositis, potentia enim respectiua in aduentu formæ desinit, quæ antea fuit ipsa æterna. Nos vero verificauimus rem hanc de illa materiæ informitate atq; confusione, quæ æterno tempore antea præcessit: & tamen in genitura mundi corrumpitur, & hoc est magis ad verba Platonis. Quod vero ad verba attinet Aristote. in translationibus barbaris dixit positionem Platonis esse innaturalem, quod Auerr. ait esse propter duo. Tum primo, quia eius

G oppositum petet inductione, omne enim quod generat corrumpetur, aut pro maiori parte. Secundo, quia Plato debuit primo disputare an possit aliquod genitum esse æternum, & postea descendere ad mundum. vniuersalia enim præcedunt particula cognitione, cum propositiões particulares nec sint essentiales, nec per se, sed cõtingentes, & extra artem. Igitur hæc positio est omnino innaturalis, & quia eius oppositũ patet per rationem naturalem, & quia non naturali ordine processit ab vl̃ibus ad particularia. Hæc aũt quę hic dixit Auerr. non conueniunt verbis grecis, propterea sunt vana.

Primum autem diuidendum est, quo nam modo genita atq; ingenita, corruptibilia quoq; ac incorruptibilia dicimus. Nam cum aliqua multipliciter dicantur, nullaq; in sermone seruetur differentia, mentem confuse sese habere necesse est, si quis ut indiuisibili eo utatur, quod multifariam diuiditur.

H Incertum nanq; erit per quam ipsorum naturam id accidat quod dictum est.

Expositio

Hactenus de positione antiquorum in quæstione præposita, nunc propriam positionem vult prosequi, & sumit primo quædam, quorum primum est quot modis dicantur genitum & ingenitum, corruptibile ac incorruptibile, & proponit intentionem speciatim, & causam intentionis, & inquit, Primum autem diuidendum est, quo nam modo genita atq; ingenita corruptibilia quoque ac incorruptibilia dicimus. Hæc est intentio, cuius causam affert, & inquit: Nam cum aliqua multipliciter dicantur, nullaq; in sermone seruetur significatuum differentia, sed proferantur nulla pręmissa distĩõne, mentem audientis confuse sese habere necesse est. cuius etiã causam subdit si quis, ꝓ quia quis, ut indiuisibili eo utitur, qđ multifariam diuiditur. Incertum nanq; erit per quam ipsorũ significatuum naturam siue speciem id accidat quod dictum est. i. sequatur id quod infertur, igitur ante quęstionis deter-

I minationem debemus præmittere quoties hæc dicuntur.

Animaduersione dignum, vt primo topicorum capite. t 4. habetur, quoties aliquid diuiditur, est utile & ad manifestationem positionis & oppositionis, & vtile ne fiat syllogismus secundum nomē, hoc est, ne aliquis paralogizet: & propter hęc duo Aristo. vult illa esse prædistinguenda, & ad euitandā coofusionem, & ad sciendum per quam naturam accidat inconueniens dicendum. Quod uero ad oerba attinet, verbum aliqua, non est in græco, sed sic habetur, nam cum multipliciter dicantur, & reliqua; ideo Auerro. intelligit locum hunc dupliciter, aot supplendo dictiones, vt sit sensus, nam cum aliquæ dictiones multipliciter dicantur, & reliqoa. Aut supplendo subiecta quæstionis propositæ, vt sit sensus, nam cum hæc videlicet genitum ingenitum, corruptibile & incorruptibile multipliciter dicantur, & reliqua: & vtroq; modo, vt mihi videtur, verbis coouenit græcis. Hæc Aristo. ac Auer.

Que mer. coml. uo.

K

Dicitur itaque Ingenitum, uno modo si sit nunc aliquid, quod antea non erat, sine generatione mutationeue, ut ipsum tangi atq; ipsum moueri aliqui dicunt: inquiunt enim ipsum tangi atque moueri generari non posse.

Expositio. Prosequitur & distinguit primo ipsum Ingenitum: & primus modus respectu generationis. nam quoties aliquid fit, & non per modum quo generata fiunt videlicet transmutatione & motu, talia dicuntur primo modo ingenita siue ingenerabilia. Solum namq; pro tanto: quia non fiunt per modum

L eorum quæ generantur. & inquit, Dicitur itaq; ingenitum vno modo si fit nonc aliqoid, vt animal vel album, quod antea non erat sine gñatione & motatione, vt ipsum tangi atq; moueri aliquid dicunt ingenita esse, aiunt enim ipsum tangi atq; moueri generari non posse, quia noo fiunt per modum quo cætera fiunt. Hic est primos modus.

Alio modo si generari uel ortum esse aliquid possit, non tamen sit: nam hoc ea ratione ingenitum dicitur, quia oriri potest.

Expositio. Secundo modo aliquid dicitur ingenitum, si generari vel ortum esse aliquid possit, non tamē sit dudum ortum, ut si. a. possit oriri animal uel album, nondum sit ortū: & reddit causam quare hoc dicatur ingenitum, & inquit: Nam hoc ea ratione ingenitum dicitur, quia oriri potest. Igitur secundo modo dicitur ingenitum per priuationem actus generationis, vt

M quia nō est actum genitū, sed potest generari, quomodo foetus in vteru meæ vxoris diceretur ingenitūs, quia actu generationis priuatur. Hic est secundus modus.

Alio modo si aliquid factum esse impossibile sit, ita ut interdum sit interdum non sit. At impossibile bifariam dicitur: aut enim quia non uerum est ortum esse posse, aut quia non facilè, nec cito, nec bene fieri potest.

Expositio. Tertio modo ingenitum vult dici quod impossibile est fieri, dico fieri quomodo aliquid genitum interdom est interdū non est, & hoc modo mōs aureus est ingenitus siue ingenerabilis, caret enim potentia generationis. Addit tamen hūc modum posse diuidi in duos, & inquit: Nam impossibile bifariā dicitur. aut enim quia non uerū est ortum esse posse, ut mons aureus dicitur ingenitus. aut quia non facile, nec cito, nec bene fieri potest. Quare omnes modi sunt tres, quorū si tertios diuidatur in duos, omnes erunt quatuoe. Horum sufficiētia sic sumi poest: nam ingenitum negationem siue priuationem dicit, aut igitur ingenitum negat modum generationis, aut rem ipsam quæ est generatio. Et si quidem modum, erit primus modus ingeniti: Si vero negat ipsam generatiooem, aut negat actum, aut potentiam. Et si quidem actum, erit secundus modus, si negat potentiā, aut negat simplr vt sit impossibile generari, aut secundum quid: vt sit difficile, vel non citò, vel non bene generabile. Ecce omnes modos ingeniti.

Sed referamus quæ Auerro. dicit in declaratione horum modorum. Primo igitur debes scire ad uerbam generationem tria requiri. primum vt res exeat de potentia ad actum. secundum vt præcedat alteratio ante talem exitum. tertium est, ut fiat in tempore saltem per accidens. Et ex hoc sequitor quod id quod fit sine his tribus, dicitur ingenitum, & hoc per priuationem conditionum requisitarum ad veram generationem. & hoc modo tactio & mutatio fiunt, similiter & relationes. Secundo sequitur vt tale ingenitum dicitur similitudine ingenitum, non verę, quia tale postquam est potest noo esse. igitur genitum fuit, sed pro tāto dicitur ingenitom, pro quanto non fiebat secundom omnes conditiones eorum quę uere generantur. Sed mox dubitat Auerroes, quia non videtur hoc genitum nisi apud suum non esse, ideo potest quęri utrum tale dicator ingenitum tempore entitatis, an tempore priuationis, ao vtroq; modo. Themistius inquit, tale esse ingenitum vtroq; tempore, quia vtroq; tempore caret conditionibus eorum quæ uere generantur. Hæc Auerr. quo ad primum modum. Sed quæritur vtrum motus incipiat esse per motum atq; generationem, uidetur quòd sic. motus enim incipit esse per exitum de potentia ad actum, igitur per motum. Amplius quòd per generationem etiam arguo, transmotatio rei de non esse ad esse est eius generatio, motus incipit per talem transmotationem, igitor per generationē.

N

Que aer. cōml. ui. Ad uera generatio nem tria requirunt.

O

Dubitatio

Pro solutione dici potest (vt Auicenna sentit) quòd aliquid esse uel geoerari est, aut quia ipsum est quod generatur, aut quia ipsum est quo aliud generatur. Vlterius Auicenna quinto suæ metaphysicæ talem ponit regulam, quòd in denominatiue talibus standum est ad ea quæ formaliter sunt talia. & quia physica corpora denominatiue sunt motibus mobilia, generatione vero generabilia: igitur motus ex se ipsismet generantur, & sic non pet motom, nec per generationem incipiunt. Sed sat est ipsos esse quibus alia incipiunt. Hæc de primo modo. Secundo debes scire φ in textu barbaro secundus modus sic describitur: ingenitum est quod non est, possibile tamen esse per veras generationis conditiones. Ponitur igitur secundom Auerro. illa particula, possibile tamen esse, ad differentiam ingeniti tertio modo, quod dicitur possibile fieri. nam tale ingenitum secundo modo dicitur ingenitum secundum quid, quia pro tempore sui non esse. Sed obijcit Auerro. quia videtur tale ingenitum concidere cum genito dicendo texto proximo, igitur distinctio non erit per opposita. Respondere uidetur, φ tale ingenitum concidit cū genito, tamen secundum diuersa dimidia. quia ingenitum quidem dicitur secundum dimidium non entis: genitum uero secundum dimidium entis, quia ad esse habet potentiam. & ex hoc infert φ Aristo. enumerauit hunc secundum modom cū aliqua affirmatione addendo, possibila tamen esse: hoc enim videtur quædam affirmatio, quam quidem addidit, qooniam hoc ingenitum dicitor quodammodo idem generabili. Secundo dubitat, naoi cum ea quæ generentur, primo modo, secundum rem generantur, licet non secūdum modum, quare non dedit duos modos videlicet inuicem oppositos, ut fecit de genito & ingenito secundo modo. Respondet, quia tale ingenitum per priuationem conditioonum, tam tempore esse q̄ tempore non esse, semper caret dictis conditionibus generationis. igitur ea enumerat ingenerabilia, quæ aliquando sunt ingenita vt tempore noo esse, aliquando genita vt tēpore esse, nam de his quęstio erit Platonis, & hoc probat authoritate Themistiq. Hæc Auer. de secundo modo. Tertio debes scire φ tertius modus apud Auerr. est quoties aliquid est ens in quo non est materia neq; potentia ad esse, & ad non esse, vt æternum ipsum: tale enim caret materia & potentia ad utrunq;, ideo dicitur ingenitum: & hanc intentionem dicit Arist. sentire ibi, vt quādoq; quidem & reliqua, quam addidit ut indicet hic ingenitum sumi pro eo quod est, & nunquam fuit possibile generari vel corrumpi, ut æternum, ad differentiam impossibilis rei, vt hippocentaurus est & id genus. Qua ratione ait non bene Themistium intellexisse, quia sumpsit secūdo modo ingenitū pro impossibili generari, motus

Solutio.

Que Auic.

P

Q

A ex eo quia impossibile subdiuisit pro impossibili omnino, & pro difficili, quod nõ esset, nisi ingenitum sumpserit pro impossibil: & ꝓpterea Themistius reduxit hos omnes in tres, vt patet eius reductio secunda. Et quod nõ bene senserit Themistius, arguit & ꝓbat, primo qa omisit modũ famosum, videlicet ingenitũ pro æterno: secũdo qa omisit illud quod est ad ꝓpositũ, ingenitũ.n. pro æterno, est ad ꝓpositũ: tertio qa omisit ĩgenitũ pro eo qđ nõ est, põt tñ esse cum facilitate: igitur diuisio Themistij est diminuta tribus modis. Propterea Auer. enumerat oẽs modos, nam omne ingenitũ aut dicitur tale, quia nõ per veras causas generationis, aut vere (si qdẽ primo modo erũt duo, primus modus, & id quod nõ actu est) sed põt esse cũ difficultate Hæc .n. diuidunt nõ vere, quia quãtum ad rẽ generãtur, quo vero ad modũ, nõ: nam primus modus dicitur per hoc, quia simpliciter caret conditionibus generatorũ: difficile vero genitũ habet, sed paucas. Si aũt aliqd dicitur ingenitũ vere, hoc est, aut qa nõ est, potest tamẽ facile esse: aut quia nõ est, nec potest esse, vt dicitur ipsum impossibile: aut quia est, nõ tamẽ incepit, nec desinet, vt æternũ: quomodo dicitur triãgulũ habere tres esse igenitũ, qa nũquã fuit nouũ, & sic sunt quinq; modi. Et si dicas, ꝙ tunc Arist. esset diminutus, respõsio innuit ꝙ Arist. sub vniuersali ratione dedit intelligere oẽs hos, nam sub tertio enumerauit impossibile & necessariũ, & sub secũdo enumerauit facile & difficile, sub primo enumerauit ipsum tantum: igitur tantum quinq;, quos Aristoteles non distinxit propter breuitatem. Hæc Auerroes, quæ quantum textui conueniant, tu vides.

Simili ratione & ipsum genitum, uno quidẽ dicitur modo, si aliquid sit posterius, quod prius nõ erat, siue per generationẽ, siue sine generatione: sit interdum quidem ens, interdum uero non ens. Alio uero modo si possibile sit, siue ueritate siue facilitate ipsum possibile sit definitum. Alio autem modo, si generatio sit ipsius ex eo quod non est ad C id quod est: siue iam sit, modo per generationem sit: siue & nondum sit, modo esse possit.

Expositio. Hactenus quot modis ingenitũ dicatur, nunc quot modis ipsum genitum, & inquit: Simili ratione & ipsum genitum, vno quidẽ dicitur modo si aliquid sit posterius, quod prius non erat, & hoc siue p gñationẽ verasq; causas generationis sit modo ens, modo rursus nõ ens: siue sine gñatione verisq; causis gñatiõis. Patet igit in hoc primo modo asseri actualẽ interpretationẽ, nõ tamẽ p determinatũ modũ incipiẽdi, quẽ gñatio ipsa signat, & sic genitũ primo modo .i. quod est genitũ & prius nõ erat siue p gñationẽ, siue nõ. Et hoc sentit Auer. ait .n. Aris. in vno sermone cõprehẽdisse duo opposita duobus modis ipsius igeniti. Erat .n. vno mõ igenitũ, quod nõ per veras causas poterat generari, vt actiones & motus: alio modo quod non erat, sed p veras causas poterat gñari. Nunc his duobus modis ponit vnum modũ oppositũ, dicens esse illud primo modo genitũ qđ D est nũc & prius nõ, aut p veras causas gñationis, & hoc cõtra fm modũ ingeniti: aut sine veris causis, & hoc cõtra primũ modũ: & huius cãm innuit, quia genitũ hoc primo modo est illud quod est in actu postquã fuit in potẽtia, propterea opponitur vtriq; illorũ. Hæc Auer. ex qbus dat vnũ & idẽ posse dici gñabile & igenerabile, vt actiones & motus & relationes, hæc quatenus nunc sunt, & prius nõ erant, genita dicunt, quatenus vero sine causis gñationis sunt, ingenerabilia dicunt. Addit tñ melius intelligi gñabile tẽpore esse, ingenerabile vero tẽpore nõ esse, siue primo siue secundo sumãtur mõ. Hæc de primo modo. De secundo inqt: Alio vero modo si possibile sit, siue veritate siue facilitate ipsum possibile sit definitũ. & sic hic secũdus modus differt a primo, quia hic secũdus asserit possibilitatẽ inceptionis, primus autẽ asserit inceptũ esse: cõuenit tamẽ, quia hic est absq; determinato modo ĩcipiẽdi, veluti primus, & ita fm E hunc modũ asserit possibilitas inceptionis absq; determinato modo incipiendi, qua rõne fit vt possit distingui in duo fm distinctionẽ potẽtiæ Hæc de secundo modo. De tertio autẽ inqt: Alio mõ si gñatio sit ipsius ex eo quod non est ad id quod est, siue iam sit, modo p gñationẽ sit: siue & nondũ sit, modo esse possit, & sic fm hunc tertiũ asserit nõ tm inceptio, sed incipiẽdi modus, licet possit diuidi in duo quatenus aut est aut esse põt id quod hoc tertio incipit modo. Debes scire ꝙ duo sunt modi, inceptio & modus incipiẽdi p generationẽ determinatus. Primus modus limitat sibi inceptionẽ, & nõ modũ incipiendi. Scđus nec inceptionem nec modũ incipiendi. Tertius & inceptionẽ, & modũ incipiendi, & sic patet quo nam modo differunt. Et si dicitur ꝙ tertius modus videtur nõ limitare sibi inceptionẽ, quia ait, siue iam sit siue nondũ sit, dici potest fortasse quod per nõ sit intelligit cõplete, vt sit sensus, siue iam sit oino complete, siue iam sit sed nondum cõplete, & sic patet differẽtia horũ modorũ. Et si dicitur ꝙ hic tertius modus cõtinet sub primo, vt nemo dubitat, respõdet Auer. vno modo hoc esse cõcedẽdũ, nam primus modus est cõmunis fm incipiẽdi modũ, at hic est determinatus fm incipiendi modum. Themi. aliter dixit, voluit enim Aristo. per hunc tertium modũ illũ intelligere, ex quo q̃dam necessario oriuntur, vt solet dici, cras orietur sol, hic .n. ortus necessarius est, & sic differt a primo modo. Sed refellit hanc responsionem, qa id quod necessario generatur, nõ fit p præuiã alterationẽ, & ita nõ est ad propositũ: Aristo .n. loquitur de generabili per præuiã alterationẽ. Et debes scire ꝙ duplex est generatio, altera qdem per præuiã dispositionẽ ac alterationem, & hæc quia est in tempore, potest impediri in illo medio tẽpore. Alia æquiuoce dicta, quæ est sine præuia alteratione, vt depẽdentia quædam, & hæc non potest impediri. Aristoteles loquitur de prima, & non de secunda, propterea male Themistius. Hæc Auerroes.

Replica. Solutio. Replica. F Que Auer. eodem cõ. Duplex est generatio. G

Insuper etiã corruptibile & incorruptibile similiter dicuntur. Nam si aliquid prius est, posterius uero non erit, aut contingat nõ esse, siue per corruptionem mutationẽue, siue sine corruptione, corruptibile hoc dicimus esse. Preterea & illud quod per corruptionem interdum nõ esse potest, corruptibile esse dicimus. Insuper etiam aliter corruptibile dicimus, quod facile corrumpitur, quod quidem aliquis profecto interibundum dixerit.

Expositio. Hactenus de genito deq; ingenito, nunc de corruptibili atq; incorruptibili, & primo de corruptibili. Vbi debes scire, vt sapide notat expositor, duo esse in corruptione veluti etiã duo erãt in ipsa gñatione, alterũ est ipsa rei desitio, alterũ vero modus desinẽdi, videlicet p cãs & cõditiones vere corruptorũ, ideo tres facit modos, & inquit: Insuper H etiã corruptibile & incorruptibile similiter multifariã dñr, nam si aliquid prius est, posterius vero non erat, aut contingit nõ esse, siue p corruptionẽ mutationẽve, siue sine corruptione, corruptibile hoc dicimus esse, & sic primus modus est p indifferẽtiã modi desinẽdi, quia est tam eorũ quæ desinunt p corruptionẽ, quã eorũ quæ desinũt sine corruptione. Debes scire ꝙ contingẽs esse enuntiat p ꝓpõnem de futuro, vt nauale bellũ erit, & per propõnem de p̃senti. Sed de modo contingẽti, vt cõtingit nauale bellũ esse, vt dicitur in lib. de interpretatione, & quia corruptibile est cõtingẽs non esse, propterea dixit si aliquid prius est, posterius vero nõ erit, denotans illud esse contingens p ꝓpõnẽ de futuro: adiecit etiã, aut contingit nõ esse, vt denotet per ꝓpõnẽ de p̃nti de modo cõtingẽtis. Hæc de primo mõ. De scđo vero inqt: Præterea & illud qđ p corruptionẽ interdũ nõ esse põt, corruptibile dicimus, & sic secũdus mo-

Contingẽs esse enuntiatur per ꝓpõnem de futuro et de p̃nti.

I dus est per limitationem modi desinendi, quia est solum eorum quæ per corruptionem desinunt, qua ratione videtur hunc modum esse vti speciem primi modi, aut saltem quid limitatius esse. Hæc de secundo. De tertio inquit: Insuper etiam aliter corruptibile dicimus, quod facile corrumpitur. Hic tertius addit ad primum limitatione modi desinendi, quia est eorum quæ desinunt per corruptionem, & addit ad secūdum, quia est eorum quæ facile intereunt. Quod quidem hac ratione profecto aliquis græce εὐφθαρτον dixerit, bene vel facile corruptibile latinæ, quod vno verbo latine diximus interibundum, & sic patet hos tres modos se habere per adiectionem. Nam primus est per indifferentiam modi desinendi, cum sit tam eorum quæ per corruptionem desinunt vt animalia & elementa, quā eorū quæ desinunt sine corruptione vt relationes & tactiones siue motus. Secundus est per determinationem modi desinendi quia est solum eorum quæ desinunt per veram corru-K ptionem. Tertius adhuc magis per determinationem modi desinendi, quia est dūtaxat eorum quæ per verā & facilem desinunt corruptionem. Sed dices, cum in corruptione duo sint, desitio ipsa & modus desinēdi, vt in generatione duo erant, inceptio & modus incipiendi, quare vt in generabilibus distinxit tam penes inceptionem per actum & potentiam, quam penes modum, non sic in corruptione etiam distinxit per desitionem ad actum & potentiam, & per modum desinendi vt fecit? Solum.n. per modum desinendi distinxit. Dici potest esse loquēdum vt plures, quia vero φθαρτὸν, Hoc est, corruptibile in lingua græca non venit ad vsum, nisi pro re quæ est & potest non esse, ideo non distinxit in actum & potentiam. Id enim quod corruptum est, non φθαρτὸν, idest, corruptibile in illa dicetur lingua, sed ἐφθαρμένον, hoc est, corruptum, propterea corruptibi-L le non per potentiam & actum distinxit, sed per indifferentiam modi desinendi. Auerroes vero primo declarat causam cur corruptibile per verum desinendi modum dicatur corruptibile, & arguit per locū a minori, nam si corruptibile sine modo desinendi dicitur corruptibile, igitur corruptibile per modum desinendi magis dicetur tale. Secundo per exemplum Themistij declarat, quid est illud quod est corruptibile per modum desinendi, & ait id esse corruptionem magni fluuij secundum translationem de loco ad locum, fluuius enim corruptibilis est secundo corrumpendi modo. Tertio ait ꝙ licet ipsum corruptibile sit duplex, facile & difficile, solum sumpsit corruptibile facile, quia est plus in vsu videtur enim omne fere corruptibile esse quasi facile tale, quoniam ad non esse minora requiruntur, vt dicitur secundo topicorum. Vltimo Auerroes in commento horum modorum sic ponit numerum, nam corruptibile dicitur de corrupto in actu & in potentia, si de corrupto in actu, est dupliciter, aut per veram &
M propriam generationem, vt elementa generantur: aut ad generationem alterius, quod per se generatur, vt elementa. Si vero dicitur de corruptibili potentia, hoc est dupliciter, aut facile, aut difficile. Hæc Auerro. Sed pace sua hæc sufficientia est ad modos corruptibilis, quos ipse finxit, & non quos Aristote. enumerauit: error enim venit ex malis translationibus.

Vel φθαρτὸν. / Vel φθαρμένον. / Dubi. / Solutio. / Vel φθαρτὸν. / Vel φθαρμένον. / Quę Auer. com. 113. / Qualiter Auerro. expositio.

Etiam de incorruptibili eadem est ratio: aut.n. sine corruptione, interdum quidem est interdum uero non est, ceu tactiones ipsæ, propterea quod prius erant, & postea nō sunt sine corruptione. Aut id quod cum nunc quidē sit ens, ipsum tamen impossibile est non esse, uel non fore aliquando.

Expositio. Hactenus de corruptibili & de incorruptibili nunc transigit & rursus diuidi ipsum in tria. Primus modus sumitur per negationem modi desinendi, quatenus est eorum quæ desinere quidem possunt secundum rem, Sed non per mo- N dum desinēdi, & hoc ex inquit: Etiā de incorruptibili eadem est ratio, aut enim sine corruptione interdum quidem est interdum vero nō est, ceu tactiones, propterea ꝙ prius erant, & postea non sunt sine corruptione. Hic est primus modus, & de secundo inquit: Aut id quod cum nunc quidem sit ens, ipsum tamē impossibile est non esse, vel non fore aliquando, & hoc modo æternū est incorruptibile, nam priuat rem & omnem modum desinendi.

Tu enim es nunc, & tactio etiam est nunc corruptibiles tamen estis, quia erit aliquando tempus, quādo nec te esse, nec hęc tangere uerū erit dicere.

Expositio. Soluere videtur dubiū circa dicta Aristoteles, nam omne quod est dum est, impossibile est non esse, igitur omnia sunt hoc modo incorruptibilia. Soluit ꝙ omnia dici possunt necessaria sub cōditione videlicet dum sunt, & sic om- O nia incorruptibilia ex conditione videlicet dum sunt, tamē sunt possibilia absolute sumpta, & hoc inquit: Tu enim es nunc, & tactio etiam est nunc, (& sic necessaria ac incorruptibilia ex conditione) corruptibiles tamen estis, supple absolute, quia erit aliquando tempus, quando nec te esse, nec hæc tangere verum erit dicere, & ita sunt absolute possibilia, necessaria tamen ex conditione, & sic patet ad dubiū.

Maxime uero proprie incorruptibile dicitur, quod quidem est, non potest autem sic corruptum esse, ut & nunc sit, postea aut non sit, aut non esse contingat. Vel & cum sit ens nondum corruptum, postea contingat non esse.

Expositio. Quia sumpsit incorruptibile dici dupliciter, & de æterno, quod simpliciter est incorruptibile, & de eo quod est, dum est, docet nunc de quo horum maxime proprie dicitur & vult maxime dici de eo incorruptibili, quod simpli- P citer est impossibile corrumpi, vt Deus. Sed pro intellectu literæ, debes scire ipsum corrumpi vel ipsum corruptibile bifariam apud aliquos exponi. Vno modo per affirmationem de præsenti & negationem de futuro, vt nunc Socrates est, & post hoc non erit vel potest non esse, igitur corrumpitur vel est corruptibilis. Aut per negationem de præsenti & affirmationem de præterito, vt nunc non est vel potest non esse & antea fuit, igitur Socrates corrumpitur vel est corruptibilis. Vult igitur maxime proprie incorruptibile dici per negationem desitionis, tam primo ꝙ secundo modo exponendo, & inquit. Maxime vero proprie dicitur incorruptibile, quod quidem est, non potest autem sic corruptum esse, vt nunc sit, postea aut non sit, aut non esse contingat, & sic per negationē desitionis primo modo expositæ, inquit. Vel & cum sit ens nondum corruptum, postea contingat non esse & sic per negationem desitionis secundo modo expositæ, & sic maxime proprie incorruptibile erit ipsum æternum. Q

Dicitur etiam incorruptibile & id, quod non facile corrumpitur.

Expositio. Quę Auer. cōmē. 114. Tertio incorruptibile vult dici, quod non facile corrūpitur, vt mons, & serpens, & id genus. Auerroes vero sumit horum innumerum sic, incorruptibile vel est quod est & non potest non esse, & hoc dicitur æternum: aut quod est & potest non esse, & hoc dupliciter, aut sine causis corruptionis, & sic est primus modus: vel per causas corruptionis, & hoc dupliciter, aut facile, aut difficile. Sed quam sit ad verba Aristo. hæc sufficientia, tu intelligis. Sed quæres quo nam modo ipsa corruptio desinat esse, aut per corruptionem, aut sine corruptione? Iam patet solutio, ipsa enim corruptio non corrumpitur denominatiue, vt nec albedo est alba. Sed formaliter & per se ipsam: vt albedo est alba.

Dubi. / Solutio. / Quomodo corruptio corrūpit.

A At si hæc ita sese habeant, considerandum est quo nam modo possibile atq; impossibile dicimus. Nam & quod propriissime incorruptibile dicitur, ex eo profecto definitur, quia impossibile est corrumpi, neq; interdum esse, neq; interdum nõ esse potest. Insuper etiã ingenerabile dicitur impossibile, & quia sic generari non potest, ut prius quidem non sit posterius uero sit, ceu diametrum commensurari.

Expositio. Hactenus de generabili, corruptibili, ingenerabili, & incorruptibili, nunc de possibili & impossibili, & primo proponit intentionẽ, secundo rationem intentionis, tertio prosequitur, & in proponendo intentionem dat intelligere ordinem ad dicta, & inquit: At si hæc ita sese habeant, considerandum est, quonam modo possibile atq; impossibile dicimus. Eccc intentionem & ordinem. Assignat rationem ex his quæ primo topicorum capite duodecimo dixerat, ibi.n. B dictum est ad sumendum quoties aliquid dicitur, vtile est inspicere ad definitiones & partes illius, arguit igitur, hæc ponuntur in definitione eorum quæ accepta sunt, igitur post tractatum de illis, restat tractari de his, & sic restat videre quoties hæc dicantur. Antecedena probat, & inquit: Nam & quod propriissime incorruptibile dicitur, ex eo profecto definitur, quia impossibile est corrumpi & ex eo quia, neq; interdum esse, neq; interdum non esse potest, & sic incorruptibile propriissime sumptum videlicet quod erat necesse esse, siue æternum, per ipsum impossibile definitur. Deinde ꝙ etiam ingenerabile per idem definiatur ostendit, & inquit: Insuper etiam ingenerabile dicitur, & quia sic generari non potest vt prius quidem non sit, posterius vero sit ceu diametrum commensurari costæ & sic ingenerabile per impossibile definitur, & per oppositũ corruptibile & generabile per possibile ipsum definiuntur, hoc quidem per possibile non esse vt corruptibile, illud vero ꝑposse esse vt generabile: igit C & de impossibili & possi rationabiliter restat dicere post illa. Que Auer. Com. 115. Auerroes autem laborat in explanando cur Aristoteles dixerit æquale, siue temperatũ naturaliter, in definitione ingenerabilis, & eius labor est vanus, quia illud verbum nõ est in codicibus græcis, & ideo pondera, quod non est Aristotelis, sed est id quod dicit per insomnium.

Si quid igitur ad stadia centum moueri potest, aut pondus attollere, ad summum semper assignamus: ueluti centum tollere talenta, atq; centum per stadia inambulare.

Expositio. Possibile dupliciter. Proposuit se dicturum de possibili deq; impossibili, nunc prosequitur. Verum debes scire ꝙ possibile, vno modo sumitur vt est propositionis materia, quod idem valet quod contingens, & hoc modo est habitudo terminorum subiecti & prædicati, qua ratione differt ab inesse, atq; necessario inesse, vt in primo priorum diximus, & hoc modo possibile D diuiditur in inpossibile, quod sequitur ad verũ siue necessarium, & ad falsum quod esse potest, & de tali possibili siue impossibili, non loquitur hic Aristo. Alio modo sumitur possibile vt sumit a potẽtia, vt scdo de interpretatione dicitur, quo modo dicimus aliquid esse possibile regi, quod est impossibile militi, vt debellare regnum possibile est regi, & militi nõ, & de hoc modo possibili vel impossibili loquitur Aristo. nunc: & quoniam hoc est duplex, dictum a potentia actiua, & dictum a potentia passiua, ideo primo docet possibile dictum a potentia actiua, secundo remouẽdo dubium docet possibile a potentia passiua, de primo inquit: Si quid igitur vel animal, vel quoduis aliud ad stadia centum moueri potest, aut pondus attollere, ad summum semper assignamus, veluti centum tollere talenta, aut centum per stadia inambulare, & sic potentia actiua terminatur atq; cognoscitur per maximũ in quod potest. Possibile diffinitur per actũ, actus uero per obiectũ. Debes scire ꝙ potentia definitur per actum, actus vero per obiectum, & quia ab excellentiori obiecto cognoscitur maior vis potentiaq; rei, iure per maximum ipsa potentia definiri debet. E

Quamuis & partes quæ citra sunt possit, si & excessum possit: quare ad excessum atq; finem definiri oportet potentiam ipsam. Nam igitur id quod potest tot per excessum, etiam ea quæ citra sunt necesse est posse: ut si centum talenta leuare, & duo posse: & si per centum stadia ambulare potest, & per duo ambulare posse: Potentia itaq; excessionis est.

Expositio. Remouet tacitum cauillum, posset.n. dici, potentia quælibet quæ potest in maius potest etiã in minus, igitur nõ tantum per maius ipsa definitur sed etiam per minus. vbi.n. solum per maius ipsa definiretur, videretur solum ipsam posse in maius. Soluit & inqt. Quãuis & partes quæ citra sunt possit, si & excessum possit, quare ad excessum atq; finẽ definiri oportet potentiam ipsam, cuius causam indicat, quãuis in græco videtur cõcludere, sed vis est reddere causam, F & inquit: Nam id quod potest tot per excessum, etiã ea quæ citra sunt necesse est posse, vt si centũ talenta leuare, & duo posse leuare necesse est. & si per centũ stadia ambulare potest, & per duo ambulare posse necesse est. Potentia itaq; excessionis est. Sic igitur vult per excessum esse definiendũ, qa in excessu continentur minora. Huius rei potest assignari causa ex quodam simili, nam vt magnitudo molis determinatur per maximum, vt quantitatem tricubiti non per bicubitum definimus, nec rationem hominis si assignamus per sensile, sed per rationale, sic magnitudo vigoris per maximum definire oportet: minora.n. in eo continentur. Nota. Ex his patet Aristotelem actiuam potentiam definisse nõ omnem, sed mutabilem, quædam enim potentia est immutabilis, vt illa dei tantum in mouendo orbem maximum, & quia hæc mouet illum ĩmutabiliter, ita vt nec maius, nec minus possit mouere illo, ideo hæc non definit ꝑ maximũ, nec minimũ. Duplex potentia mutabilis & immutabilis. G Potẽtia vero quæ mutabiliter mouet tunc minus, nunc maius, definitur & cognoscitur esse alia atq; alia maior per maximum eorum quæ potest. Potentia dupl'r põt diffiniri. Secundo debes scire ꝙ potentia potest dupliciter definiri, absolute, & sic est principium agendi vel patiendi, & hoc modo spectat ad metaphysicũ. Alio modo comparatiue respectu alterius potentiæ, qua ipsa aut maior aut minor dicitur, & sic cognoscitur per maximum, nam si maximum quod potest altera, sit maius eo quod altera potest, vna potentia est etiam altera maior, & hoc modo Aristoteles describit. Quare potentia diffinitur ꝑ maximum. Tertio debes scire ꝙ potentia propterea non definitur per minora in quæ potest, quia talia possunt minui in infinitum, modo per infinitum nihil scitur nec definitur, propterea per maximum & non per minimum definitur. Que Auer. com. 116. Vnde ex verbis Auerrois duæ rationes colligi possunt, quibus potentia debeat definiri per excessum, primo quia defectus minuitur in infinitum, & per infinitum nihil cognoscitur. Secundo, quia eo modo potentia cognoscitur, quo differt ab alia per magis & minus, sed potentia differt per magis & minus a potẽtia per maximũ, igitur per maximum definitur. H

Præterea & si eorum quæ per excessum dicũtur, tantum aliquid impossibile est, etiam plura impossibilia sunt: qui nãq; mille stadia peragrare nõ potest, is profecto neq; mille & unum poterit.

Expositio. Vt possibile de quo erat intentio dicebatur a potẽtia, sic impossibile denominatur ab impotentia siue defectu: Docet igitur nunc definire impotentiã, & vult ipsam cognosci per minimum eorum quæ nõ potest, & reddit causam quia procedere licet in excessibus ad infinitum, & per infinitum nihil cognoscitur, & ex hoc inquit: Præterea & si eorũ quæ per excessum dicuntur, tantum aliquid impossibile est (vt mille stadia peragrare est aliquid impossibile respectu in potentiæ deambulatiuæ Socratis) etiam plura impossibilia sunt. vt mille & vnum, & mille & duo, & sic in infinitum, & hoc in-

J quit: Qui nãq; mille stadia peragrare non potest, is profe-
cto neq; mille et vnum poterit, nec mille & duo, nec mille &
tria, & sic in infinitum: igitur impotentia non per excessum,
cum non detur, cognoscitur, sed per minimum eorum, quæ
Quæ Auer. com. 117. non potest. Potest etiã ex Auerroe colligi alia ratio, quia
taliter est impotentia definienda, qualiter differt ab alia per
magis & minus. sed differt ab alia per minimum eorum quæ
non potest: dicitur.n. vna impotentia altera vel maior, vel
minor, si minimum eorum quæ non potest, est maius vel mi
nus altero minimo alterius.

Nihil tamen nos perturbet finis eorum quæ po-
test aliqua potẽtia, si id quod proprie possibile dici
tur, per finem excessus definiatur: forsitan enim di-
cet quispiã, id quod dictum est non necessario ita es
se, qui nãq; stadiũ uidet, is non & magnitudines eas
K quæ citra sunt uidebit, sed potius e contra, qui pun-
ctum uidere potest, aut paruum audire sonum, is &
maiorũ sensum habebit. Verum nihil refert ad ra-
tionem, definiatur enim exuperatio ipsa aut in potẽ-
tia aut in re ipsa, id enim quod dictũ est perspicuum
est: uisio siquidem ea sit quæ per minus, uelocitas
uero quæ per maius excellit.

Expositio. Mouet contra se dubitationem, ex cuius solutione pate-
bit quonã modo passiua potẽtia terminatur, & primo pro-
ponit illam dicens: Nihil tamen nos perturbet finis eorum
quæ potest supple aliqua potẽtia. vt visus vel auditus vel id
genus supple, si ille finis per minimum & non per maximũ
describatur, dico nihil perturbet: Si id quod proprie possi-
bile dicitur, per finẽ excessus vt patuit definiatur. causa tur-
bationis esse potest contrarietas definitionum, quã subscri-
bit, & inquit. Forsitan.n. dicet quispiam id quod dictum est,
L non necessario ita esse, qui nãq; stadium vel quid tale videt,
is non & magnitudines omnes quæ citra sunt videbit, cum
sit dare minimum visile: sed potius e contra qui punctum vi
dere potest, aut paruum audire sonum, & maiorum quã sit
punctum, vel quã sit paruus sonus, sensum habere potest.
Respondet & inquit: Verum nihil refert ad rationem qua
definiebatur ipsum possibile p excessum, definiatur.n. exu-
peratio ipsa semper, aut in ipsa potẽtia aut in ipsa re. Nam
quomodolibet finiatur, semper per excessum definitur, &
hoc subdit dicens. Id.n. quod dictum est, perspicuum est,
quia semper seruatur excessus: visio si quidẽ ea sit, quæ per
minus definitur, velocitas vero quæ per maius. Debes sci
re q tam potentia actiua, quã passiua determinantur per ma
ximum atq; excessum: nam visiua est altera maior cuius vi-
sio est maior, motiua altera maior cuius motus est velocior.
Igitur ambæ per excessum operum definiuntur, non tamen
eodem modo: nam in passiuis excessus est a parte potentiæ
M quæ patitur, est.n. visio aquilæ maior, quia potest videre mi
nus. In actiuis vero contra est per maius, quia potentia regis
maior est illa militis, quia potest in maius, & ita vtraq; per
excessum cognoscitur, licet in passiuis excessus sit a parte
potẽtiæ, in actiuis a parte obiecti. Quæ ratio docet poten
tiam passiuam debere cognosci per minus, & ita prædictam
rationem non destruit hæc obiectio, cum illa sit data de acti
ua, deq; possibili denominato ab actiua potentia, & hoc di
xit Aristoteles his uerbis: Visio siquidem ea sit, quæ per mi
nus, & ita ex parte potentiæ. Velocitas autem quæ per ma-
ius excellit, & sic ex parte rei: est enim visio opus potentiæ,
visiuæ, vt velocitas opus potentiæ motiuæ.

His uero definitis dicendum est quæ sequuntur.
Si itaq; quædã sunt possibilia esse & non esse, quod-
dam tempus maximum & essendi & non essendi de
finitum sit necesse est: (dico autem rem esse posse
aut non esse posse in uno quoq; prædicamento, ut
hominem aut album aut tricubitum aut aliud id
genus.) Nam si non erit aliquod quantum defini- N
tum, sed semper proposito maius, cuiusq; ratione ni
hil minus dicatur, idem sane uno tempore infinito
erit possibile esse, altero tempore in finito possibile
non esse: quod quidem est impossibile.

Potentia, vt dicebatur, quædam dicitur respectu operis, Expositio.
& hæc quonã modo cognoscatur, declarauit: alia est respe-
ctu esse vel non esse, & quia est ea qua aliquid potest plus vel
minus durare, ideo per ipsius temporis excessum declarabi
tur, & primo proponit intentionem & inquit: His vero defi
nitis dicendum est ea quæ sequuntur deinceps. Hæc est intẽ
tio, deinde prosequitur & proponit vnam hypotheticam,
videlicet si aliqua esse & non esse possunt, eorum terminus
erit per maximũ tempus, in quo esse possunt, & hoc inquit:
Si itaq; quædam sunt possibilia esse & non esse, quoddam
tempus maximum & essendi & non essendi definitum sit ne
cesse est. cuius hypotheticæ cum ponitur antecedens, erit O
positio consequentis, q cuiusq; rei sit maximum tempus du
randi siue essendi & nõ essendi. Hæc Aristoteles. Deinde de
clarat in quibus hæc determinatio locũ habeat, & vult hanc
determinationem locum habere in omni prædicamento, &
hoc adiecit, ne quis credat tempus perdurationis solum in
animalibus esse constitutum. Nam quidam dixerunt montes
& valles esse perpetuas: ideo subdit in omni prædicamento
esse constitutum terminum suæ durationis, tam ad esse, quã
ad nõ esse. Deinde reddit causam eius quod dixit & arguit
per impossibile & inquit: Nam si non erit aliquod quãtũ in
ipso tempore essendi vel non essendi definitum, sed quod-
cunq; dato ac proposito semper maius, sic q non sit deueni
re ad vnum maximum, cuius comparatione nihil aliorũ qui
bus potest durare res ipsa sit minus, idem sane vno tempore
infinito erit possibile esse, altero tempore infinito possibile
non esse, quod quidã est impossibile: nam, vt dicetur, erunt P
duo tempora infinita æqualia. Sed hoc quonã modo sit im-
possibile, quo ve sequatur, posterius dicetur sæpe. Sic igitur
patet possibile esse & possibile non esse, terminari per maxi
mum tempus. Quod vero ad verba attinet, ambiges vtrũ
eadem sit potentia qua aliquid possit pati, siue qua dicatur
possibile pati, & qua possit esse vel nõ esse, & videtur q sic:
nam materia est potentia qua vnumquodq; possibile potest
esse & nõ esse, & hæc est potentia passiua, qua vnumquodq;
potest pati. Dici potest q materia ipsa ratione habita ad
formam, est potentia essendi & non essendi: ratione vero ha
bita ad agens est passiua, & sic est idem subiecto, ratione dif
ferens. Hæc quo ad verba.

SED CIRCA rem dubitatur contra primam regulam, De maximo & minimo.
qua dicebatur potentiam actiuam terminari per maximum,
quia si ita esset, tunc non quilibet excessus, nec quælibet pro
portio maioris inæqualitatis sufficeret ad motum, quod est
falsum. Primo quia tunc daretur motus tardissimus, videli-
cet ille quo a. potentia moueret b. resistentiam excessu mi-
nimo, quo sufficit. Secundo, quia tunc rei successiuæ dare- Q
tur vltimum, nam signatis a. agente, & b. resistente, volo q
crescat resistentia ipsius b. vsq; quo excedatur ab ipso a. ex
cessu minimo, & simus in illo instanti, vel immediate post il-
lud adhuc mouebit, vel non mouebit: si mouebit, ille nõ fuit
minimus excessus, cum sub minore illo a. adhuc moueat b.
si non mouebit, tunc illud est vltimũ motus. Contra secun
dam regulam quæ dicit impotentiam terminari per minimũ
eorum quæ nõ potest, nam signo maximum in quod potest
potentia a. quod sit b. & signo minimum quod non potest
eadem potentia a. respectu cuius dicitur impotentia; & sit
c. tũc arguo, aut hæc sunt æqualia aut inæqualia: si æqualia,
tunc a. potẽtia potest in vtrũq;, & sic b. non dicetur minimũ
quod nõ, cũ in illud possit: si inæqualia, certũ est q c. nõ est
minus ipso b. qa tunc a. posset in b. & c. quicqd.n. potest in
maius, potest in minus. Si vero maius sit ipsum c. ipso b. aut
excessu diuisibili aut indiuisibili: nõ est dicendũ excessu indiuis-

A sili, quia per indiuisile nihil excedit, si sit excessus diuisilis, sit vt duo, & cum possit diuidi, adhuc ipsum a. potest mouere b. ipsum, & aliquid maius, modo sit minus ipso e. vtpote ipsum b. cum illo plus excessus videlicet cũ vno plus, & sic ipsum b. non fuisset maius. Contra tertiam arguo, quæ dicit potentiam passiuam terminari per minimum, nam accipio illud minimum, quod mouet illam potentiam passiuam, vel excellit illam, vel est æquale, vel minus, non æquale nec minus, quia nec ab æquali, nec minori prouenit actio, si maius, & cum non sit maius in re indiuisili, erit maius in re diuisibili, & ita vt prius potest minus illo mouere eandem, vt si illud minimum fuisset vt quatuor, & resistentia siue potentia passiua vt tria, posset minus illo minimo dato vtpote vt tria cum dimidio vnius mouere illam eandem. Contra ultimã dubitant, quia si daretur maximum tempus essendi, tunc rei permanentis daretur vltimum, vt deductum est. Secundo, rei permanentis datur primum nõ esse, igitur non datur maximum tempus quo esse potest. illud. n. primum non esse, est

B minimum eorum, quibus esse non potest. Tertio, tempus quo Socrates mortuus non est, est infinitum, igitur non maximum. similiter quo Socrates non fuit ante generationem fuit infinitum, igitur nec essendi necnon essendi tempus maximum dari potest. Hæ sunt fortissimæ quæstiones contra

Regulæ de potentiis. Prima regula.

Aristotelem. Circa hæc debes scire, ꝙ tam ex Aristot. ꝙ ab Auerroe, & cæteris græcis expositoribus, colliguntur hic quatuor regulæ de potentiarum terminatione, quarum prima est, potentia actiua terminatur per maximũ quod sic, atq; per ipsum cognoscitur quãta sit, hoc est, per id quod inter omnia quæ sic potest aut mouere aut afficere, est maius.

Secunda.

Secunda m potentia actiua scitur quanta est per minimum in quod non potest, hoc est, per id, quod est minimũ eorum in quæ non potest.

Tertia.

Tertia potentia passiua scitur quãta est per minimum a quo potest pati, hoc est, per id quod inter omnia e quibus potest pati est minimum.

Quarta.

C

Quarta est, possibilis esse, atq; possibilis non esse est maximum tempus.

Positio iuniorum.

Hæ colliguntur crassa Minerua ex verbis Aristo. Iuniores vero potẽtias actiuas definiunt per minimũ in quod non, nam pondus æquale potentiæ est minimum quod non, potentias vero passiuas per maximũ a quo non possunt pati. Consimiliter aiunt potentiam ad esse, & non esse terminari per minimum in quo non, & sic tenent quatuor, quæ videntur contraria Aristoteli & expositoribus. pro iunioribus tamẽ sunt rationes dictæ, quæ sunt fortissimæ, nec possunt solui leuiter.

Nonnullorum conciliatio.

Nonnulli aiunt Aristotelem & Iuniores idem sentire. Nam Aristoteles intellexit actiuas potentias sciri per maximum, citra quod possunt, & hoc aliqui appellant minimum quod non, passiuas autem per minimum vltra quod nõ possunt, quod illi appellant maximum in quod non possunt, & ita de maximo & minimo tempore: volunt. n. esse dandum maximum circa quod omnis res possunt durare, & hoc est minimum per quod non potest durare. Hæc expositio videtur deficere propter duo, primo quia Auerroes expresse

D

vult actiuas terminari per maximũ quod sic, & passiuas per minimum quod sic. Secundo, quia est cõtra exempla Arist. de directo. Simplicius quoq; expresse idem asserit.

Confutatio. Secunda responsio.

Propterea dici potest potẽtias actiuas & passiuas terminari per maximum vel minimum in numeris integris, non autem in numeris cum fractionibus, & hæc conuenit verbis Aristotelis & Simplicij, & omnium peripateticorum. Iuniores vero loquuntur de maximo & minimo cum fractionibus, & consi-

Alia nostra solutio.

lium hoc non displicet. Solitus etiã eram dicere cum Auerroe alibi vt sexto physicæ auscultationis cõmen. 15. & 32. & alibi, ꝙ secundũ consideratione materialem regulæ Aristotelis sunt veræ: naturalis. n. phylosophus omnia considerat vt sensilia atq; sensu notantur. Mathematicus considerat per imaginationem quicquid potest cogitari, quæ ratio docet ad imaginationem mathematici regulas iuniorum habere locum. Tunc ad rationes, ad primam dico potentiã actiuam terminari per maximum sensile, & dico ꝙ licet quilibet excessus sufficiat ad motum, vt motus abstrahit a sensu, non tamen sufficit ad motum sensu notabilem, & ita concedo esse motum tardissimum, quo nullus notabiliter tardior sentiri posset. Similiter concedo dari vltimum quo aliqua virtus mouet aliquã resistentiam motu sensu notabili, nõ tamen vltimum simpliciter quo virtus mouet resistentiam aliquã quouis motu. Ad secundum dico potentiam actiuam terminari per maximum notabiliter sensile, impotentiam per minimũ notabiliter sensile quod non. Et cõcedo hæc esse diuersa, & illud minimum quod non esse maius maximo quod sic, ex quo non vltra sequitur illud nõ fuisse maximũ: nam fuit maximum apud sensilem notam, licet non maximum secundum rem. Concludit igitur argumentũ illud non esse secundum rem, cum quo tamen stat illud esse maximum apud sensum. Ad tertiam dic eodẽ modo, potentia. n. actiua terminatur per minimum quod non, & passiua per maximum quod non in consideratione mathematica, non autem

F in consideratione sensili ac naturali. Per idem ad obiecta contra quartam, concludunt. n. non dari maximũ secũdum rei naturam, licet sit maximum apud sensilem consideratio nem. Et ad vltimum debes scire ꝙ aliter est dari maximum possibilis non esse, & maximum tempus non essendi: similiter maximum tempus essendi, & maximum tempus possibilis esse. Vnde concedo non dari maximum tempus non essendi, quia illud a parte post est infinitum, sed bene datur maximum tẽpus possibilis non essendi, nam omnis res quæ potest non esse, venit ad maximũ ipsius, quo ipsa fuit sub possibili non esse. Similiter datur maximum tempus possibilis esse, quia deueniendum est ad vltimum tempus, in quo cessat potentia essendi, & est res ipsa, & tu intellige vt supra secundum considerationem naturalem, non secundum rem in se.

Hæc nunc mihi videntur, licet aliter scripserim in libro de

G generatione, sed cum nihil certi habuerim in scientia naturali, ego scribo vt venit in buccam. Mutantur enim opiniones secundum tempora, vt dixit Empedocles.

Principium uero hinc sumatur, impossibile enim atq; falsum non idem significant. Impossibile nãq; & possibile, atq; falsum & uerum, uno modo ex suppositione sunt: ueluti triangulum duos rectos habere impossibile est, si hæc sint: etiam diameter commensurabilis erit, si hæc sint. Sunt autem alio modo simpliciter & possibilia & impossibilia, & uera & falsa. Non est igitur idem falsum aliquid esse simpliciter, & simpliciter impossibile.

Expositio.

In omnibus Aristo. vt studiosus geometriæ seruat ordinem geometricum, geometra nãq; primo terminorum definitiones sumit, secundo suppositiones constituit, tertio conclusiones deducit. Aristoteles igitur hactenus sumpsit terminorum definitiones, nunc suppositiones constituit, quarũ

H prima est, falsum & impossibile non sunt idem, sed quia hoc potest esse falsum, ideo declarat hæc quatuor, videlicet falsum & verum, possibile & impossibile, posse sumi ex suppositione, & sic falsum & impossibile, potest esse verum & possibile, vt equum habere alas est falsum & impossibile, tamen posito ꝙ volet, erit verum & possibile ex illa suppositione. Alio modo illa possunt sumi absolute, & sic falsum non est impossibile simpliciter: multa n. falsa sunt possibilia vt sedẽtem currere est falsum, sed possibile. Hæc est prima suppositio, & inquit: Principiũ vero hinc sumatur, impossibile enim atq; falsum non idem significant. hæc est suppositio. Sed quia potest hæc suppositio esse falsa, & potest esse vera, subscribit distinctionem & colligit in quo sensu sit vera & in quo sit falsa, et inquit: impossibile nãq; & possibile & falsum atq; verum. vno supple modo ex suppositione sunt, vt equum habere alas, est verum ex suppositione si volat, & hoc ait: Veluti triangulum duos rectos habere est impossibile si hæc sint: videlicet si triangulus sit quadrangulus, nam sup-

I posito illo, triangulus non duos rectos habebit, & diameter commensurabilis erit costæ si hæc sint, videlicet ꝙ diametri ad costam sit proportio tripla, aut quadrupla, & sic ista vno modo sumũtur ex suppositione. Sunt autẽ alio modo simpliciter & possibilia & impossibilia & vera & falsa, & sic secundo modo accipiuntur simpliciter, & hoc igitur modo non est idem falsum aliquid esse simpliciter, & simpliciter impossibile. Hæc est suppositio.

Te nãq; dicere stare, falsum est quidẽ sed non impossibile. Similiter & eum qui citharam quidẽ pulsat, non autem canit, canere dicere falsum est quidẽ, sed non impossibile. Simul uero stare atq; sedere, & diametrum esse costæ commensurabilem, non modo falsum est, sed etiam impossibile.

Expositio.

K Videtur nunc Aristoteles quasi probare quod dixerat, & simul exponit. Quod quidem probet, patet per illud verbum. Nãq; quod causam reddit: exponit vero, quia falsum vult esse in plus ꝙ impossibile, si quidem omne impossibile sit falsum, & non e contra. inquit: Te nãq; dicere stare, falsum est quidem, sed non impossibile, & similiter & eum qui Citharam quidem pulsat, non autem canit, canere dicere falsum est quidem, sed non impossibile, & ita falsum est in plus quã ipsum possibile. Simul uero stare atq; sedere & diametrum esse costæ cõmẽsurabilẽ, nõ modo falsum est, sed etiã impossibile. Sic igitur falsum videt vti genus ad posse & impossibile, posse n. videt falsum, & ĩpossibile etiã, & sic patet ratio eius quod dixerat, & declaratio quõ modo differũt.

Non igitur idem est supponere falsum ac impossibile, impossibile si quidem ex impossibili accidat,

Expositio.

Ex prima illa suppositione infert secundã, videlicet ꝙ nõ est idem supponere falsum & supponere impossibile, impossibile si quidem ex impossibili accidit, at ex falso non

L semper impossibile, cum (vt dictum est) sit & falsum possibile, & falsum impossibile.

Sedendi itaq; atq; standi aliquid simul potentiam habet, quia quãdo habet illam, & alterã habet; uerũ nõ ut simul sedeat atq; stet, sed in alio atq; alio tpe.

Expositio.

Iterum ex dictis infert tertiam suppositionẽ, videlicet ꝙ licet aliquid possit simul habere potentiam ad duo opposita, nunq̃ tamẽ potest simul habere illa opposita, sed in alio atq; alio tempore: quia licet possit esse in simultate potentia eum, non tamen in potentia simultatis. inquit: Sedendi itaq; atq; standi aliquid simul potentiam habet, quia quando habet illam, & alterã habet: verũ non vt simul sedeat atq; stet, sed in alio atq; alio tempore. Hæc est tertia suppositio. Ex his quæ Aristoteles dixit hic, accipitur id quod logici dicũt esse falsum duplex, vno modo impertinens, quod videlicet sui qualitate est falsum, & hoc vocãt falsum simpliciter, alio

Vnde ars obligatoria.

M modo falsum sequens ex positis, quod vocatur falsum ex suppositione: Simili modo distinguere possumus de necessario, impossibili vero, & contingenti. Quare apud Aristotelem aliquod falsum est concedendũ, quod simpliciter est negandum, vt te esse in Roma, si admisisti te esse Romæ, quare qui negat artẽ obligatoriam, nõ peripatetice sentit. Aiaduerte tamẽ ꝙ Auerro. ex vniuerso hoc textu facit duas suppositiones, quarum prima est, falsum esse duplex, falsum videlicet possibile, & falsum ĩpossibile, ita vt sit ipsum falsum veluti genus ad possibile & impossibile. Secunda est ꝙ qualis in actibus est successio, talis & in potentijs: cum. n. aliquid recipit vnum contrarium cessat potentia ad illud, & surgit potentia ad alterum, at cum recipit alterum cessat potentia ad illud, & surgit rursus ad aliud, & hoc fit alternatim secundum successionẽ, & sic vult Auerro. nihil simul posse habere duas potentias ad contraria. Sed pace Auerrois dixerim, nec expositio verbis Aristotelis conuenit, nec rationi; non verbis quidem, quia Aristoteles fecit (vt visum est) tres

Quę Auer. com. 119.

Cõfu. Aue.

N suppositiones, ad id quod hæc secunda non inuenitur in illius verbis, immo contrarium illius. Non rationi vero, quia temperatum vt tepidũ habet duas potentias simul ad contraria, vt ad calidum & frigidum. Et tu debes scire ꝙ expositio Auerrois nullatenus verbis Aristotelis conuenit, vt visum est. Id autem quod dixit ipse de potentijs potest esse verum, quãdo illæ potentiæ sunt ad contraria imediata, Arist. autem loquitur de contrarijs mediatis.

Exp. õ suppositionum Auerro.

Si igitur aliquid plurium potentiam habeat tempore infinito, non est hoc in alio atq; alio tempore, sed simul. Quare si aliquid quod tempore infinito existit, corruptibile est, illud ut non sit, potentiam habet. Si igitur id quod tempore infinito est ens, sit possibile non esse, simul nimirum erit atq; non erit actu. Igitur falsum quidem euenit sane, quia falsum supponebatur: nam si id impossibile non esset, etiam id quod euenit impossibile profecto nõ esset. Omne igitur qđ semper est, simpliciter incorruptibile est. O

Expositio.

His sumptis syllogizat, & syllogismus est hypotheticus hoc modo. Si aliquid quod tempore infinito est ens, sit corruptibile, illud habet tempore infinito potentiam non essendi. Vltra, illud potentiam non essendi tempore infinito habet, igitur actu simul est & non est, at consequens est impossibile, igitur & antecedens. Circa rationem primo resumit vltimam suppositionem, & inquit: Si igitur aliquid potentiã plurium habeat tempore infinito, nõ est hoc in alio atq; alio tempore, sed simul, sumpsit. n. idem habere potentiarum simultatem, & non potentiam ad simultatem: hac suppositione resumpta, syllogizat & inquit: Quare si aliquid quod tẽpore infinito existit, corruptibile est, illud eodem tempore infinito vt non sit potentiam habet. Vltra inquit. Si igitur id quod tempore infinito est ens, sit possibile non esse illo infinito tempore, simul nimirum erit atq; non erit actu, vt declarabitur postea. Destruit consequens, & inquit: Igitur falsum quidem euenit sane, quia falsum supponebatur: nam si id quod supponebatur impossibile non esset, etiam id quod P euenit impossibile non esset, & ita antecedens est impossibile, quia vltimum consequens est impossibile concludit: Omne igitur quod semper est, simpliciter incorruptibile est: Et sic habetur syllogismus: Auerroes autem in commento tribus modis rationem Aristotelis deducit, primo sic: Si æternum potest non esse, interdum illud non erit, aliter possibile illud fuisset frustra: & si non erit interdũ, tunc tempore infinito non erit, & ex quo tempoee infinito ponebatur esse, igitur eodem tempore erit ens & non ens. Secundo deducit, & syllogismus sic componitur vt dicit, hoc demonstrãdo mundum esse corruptibilem, hoc demonstrato eundem mundum esse æternum, igitur in tertia figura aliquod æternum est corruptibile. Hæc conclusio est contra definitiones ipsius corruptibilis & æterni, igitur aliqua propositionum est impossibilis, & non minor, igitur maior, & sic ipse mundus non erit corruptibilis. Tertio sic: Omne quod fuit nõ ens, postea ens, iterum quandoq; erit non ens. Sed mundus fuit non ens postea ens apud Platonem: igitur aliquãdo erit non ens. Maior declaratur, quia esse & non esse sibi mutuo succedunt, igitur & potentiæ ad illa, igitur vt ad esse sequitur non esse & econtra, sic ad posse esse sequitur posse non esse & econtra, & ita eiusmodi potẽtiæ sibi mutuo succedũt vt actus. His rationibus dici potest mundum antequã ad actum poneretur, fuisse in potentia ad esse, ac adueniente ipso esse, cessat potentia ad illud, & non surgit potentia ad nõ esse, nam per aduentum actus essendi, ipse adeptum æternitatem. Et hanc responsionẽ tradunt nõnulli Theologi de rationali anima, quæ antea fuit sub nõ esse, & postea a deo adepta est æternitatẽ. Huic respõsioni obijcit Auerro, primo quia tale æternũ est nõ possibile nõ esse p te, igitur impossibile nõ esse ab æquiualẽti ad æqualens. Vltra, est ĩpossibile

Quę Auer. Cõm. 30.

Q

Rñsio ad rationem.

Aristo. Obiectio.

non esse

A non esse, igitur necesse esse simili ratione. Vltrà, necesse esse, igitur semper ens: hæc.n.est definitio necessarij, & ita in nulla differentia tẽporis non ens, & ita nõ fuit nõ ens. Amplius arguit: Accipiatur tps quo mundus steterit sub non esse, aut tale tps ante mundi geniturã est finitum aut infinitũ. si infinitum, igitur tps non essendi & tps potentiæ essendi erit unũ; igitur in eodem tpe erit ens & nõ ens, qm̃ tps potentię unũ est ac omni ex parte infinitum. At si tps essendi & tps non essendi sunt finita ac diuersa, igitur quodlibet illorum erit finitum, & ita alternatim erit nunc ens nunc non ens. Debes scire q oẽs istæ rõnes sustẽtãtur in duobus, quorum primũ est: Oẽ possibile fieri qñq; in actu, ut iã in suppositionibus sumptum est: dictũ.n.est falsum possibile differre à falso impossibile, quia falsum possibile qñq; erit, at falsum impossibile nunq̃ erit. Secundum, nẽ id quod est infinitum per tps infinitũ una ex parte per se, est infinitũ omni ex parte. Nã ex quo per se est infinitũ, non magis ad unã q̃ alterã partẽ erit tale: Aut igitur ad ambas partes tale est, aut ad neutrã. His ita sumptis, rõnes oẽs Arist. & Auer. sunt efficaces

Rationes Ari. i oib' fundantur.

B Sed contra hanc secundã suppositionẽ obiciunt: Nã potentia materiæ est infinita à parte ante, & tñ non est infinita à pte post, cũ in aduentu formæ cessat ipsa, & sic non oportet oẽ infinitũ una ex parte esse infinitũ ex oi

Obiectio

Soluit Auer. hanc primò dicens talẽ potentiã esse infinitã oi ex parte, rõne habita ad subiectũ remotum, qđ est prima materia: rõne uerò habita ad subiectũ ꝓpinquũ, uidelicet ad mãm ꝓximam erit utraq; ex pte finita, ut ẽt sentit ipse 12.meta.cõ.11.

Solu Auer.

Sed dices nõ eadẽ res erit æterna & non æterna ut potentia materiæ, hoc aũt impossibile est tã absolutè q̃ cõparatiuè. Secundò, in aduentũ formæ cessat nis potentia q̃ ꝑerat in mã, igitur nõ remanebit à pte post.

Replica

Fortasse pp hęc Auer. aliter ait, & uult potentiã mãæ respectiuã esse æternã à pte ante p accñs, qa genita infinita ꝓcesserunt, inter q̃ fuit ordo per accidens, ut dr̃.8.physicæ auscultationis.cõ.15. Tunc ad formã diceret: Secus esset de æterno à parte añ, & æterno à pte pòst: nam

Alia Auer. responsio.

C æternũ à pte ante põt esse p accñs, quatenus p accñs potuerunt ꝓcedere infinita: at æternũ à pte pòst, non est nisi p se, qa non est tale nisi p priuationẽ cãrũ facientiũ corruptionẽ, & sic tale p se: & ita rõ non est ad ꝓpositũ. Hinc emergit error multorum ut Auer. addit, quia uiderunt potentiã respectiuã posse esse æternã à pte ante, & desinere à parte pòst, crediderunt à simili posse quicq; esse æternũ à pte pòst, & factum à parte antè: quare cũ illa potentia ad esse est infinita à pte ante, poterit ẽt potentia ad nõ esse infinita esse à parte pòst. Hoc aũt dicit nõ est simile, qm̃ p accñs esse põt qcq; æternũ à pte ante, nihil aũt esse põt æternum à pte pòst, nisi p se: & hinc error illorũ ꝓficiscitur, qa non distinxerunt inter esse tale p se, & tale p accñs. Ad ꝓpositũ igitur, oẽ infinitũ ex una pte p se, est infinitũ oi ex pte p se, qa cum tale p se sit infinitũ, & p se & de oi sint idẽ atq; ſm q ipsum, erit tale infinitũ oi ex parte & sua natura infinitum, & ita utro latere: & hoc modo est mundus: Ipse enim mundus si est æternus à parte pòst, cum

D sit tale per se, nihil ipsum præcessit nec per se nec per accñs: & cũ sit primum corporũ, nec à parte ante eius generatio potuit impediri, nec eius corruptio à parte pòst: ideo ẽ æternus omni ex parte. hæc Auer. in præsenti commen.

Q. 5 optiã

Circa hæc q̃runt, utrũ aliquod æternũ possit esse corruptibile, siue utrũ oẽ corruptibile necessario corrũpetur. Et uĩ q non, primò nã partes centrales terræ sunt corruptibiles, & tñ nunq; corrũpentur, cũ illis non possit applicari cõtrariũ: eadem quoq; rõ fieri põt de partibus ignis iuxta concauum cœli constitutis. Secũdò, motus cœli est æternus & põt nõ esse, ut.12.meta.cõ.41.sentit Auer. Tertiò, lumen solis est corruptibile, & tñ nunq; corrũpetur. Quartò, ſm Arist. nõ oĩa necessario eueniunt, ut in lib. de interꝓtatione uisum est: igitur non oẽ gñandũ necessario gñabitur, nec aliquod corrũpendũ necessario corrũpetur. Præterea dubitatur contra rõnes Arist. primò qa Socrate existente albo põt fieri niger: ponatur igitur in esse, tunc idẽ erit albus & non albus, quod hñs est falsum impossibile, igitur argumentũ Aristo. forma nulla est. Secundò dici posset de sensu diuiso æternũ posse nõ esse, de sensu uerò cõposito non põt æternũ non esse, ut logici tradunt.

E Tertiò dici põt ſm ueritatẽ mundũ esse corruptibilẽ, & qñ dẽ ponatur in esse q corrũpat, casus non debet admitti qa repugnat posito: est.n. positũ mundũ esse æternum.

In qõne hac iuniores oẽs consentiunt determinationẽ Aristo. non hr̃e locũ nisi in substãtiis: in substãtiis.n. oẽ æternum à parte ante est æternũ à parte pòst, & nihil in substãtiis esse põt æternũ & corruptibile: At in accidentibus determinationẽ Arist. locũ non hr̃e aiunt, ut argumenta cogunt de motu & lumine. Huius rei coniectura, quã ipsi non dicunt, esse põt ex eo quia substantia est æterna p priuationẽ cãrum corruptionis: ut.n. substantia est corruptibilis ex eo quia habet causas suæ corruptionis, uidelicet materiã & cõtrarium, ita est æterna per harũ cãrum priuationẽ, & sic in substantia nihil æternũ põt esse corruptibile: esset.n. sine causis corruptionis, & cum causis corruptionis: At accidẽtia ipsa multas ob cãs esse pñt æterna, interdũ quia eorum subiectum est æternũ, ut motus cœli, qui sui ex parte corruptibilis est, sed à pte subiecti est æternus, atq; à parte agentis.

Sol' iuniorum

F Interdũ per priuationẽ cãrum corruptionis ueluti dimensio ipsa materiæ, quę quidẽ quia caret contrario, iõ est incorruptibilis, & ita nõ est simile de substantiis & de accidentibus: nã in substantiis oẽ corruptibile uno mõ est corruptibile omni modo, cum non nisi uno mõ substantia corruptibilis sit: at in accidentibus põt accidens merito contrarii esse corruptibile, ut motus rõne quietis, alia rõne erit æternũ, uidelicet subiecti & motoris: quibus maior pars qõnũ deletur

Sed hæc solutio uidet stare non posse, primò per uerba Arist. superius, ubi accepit uĩr in omni ꝑdicamento esse maximũ tps signandũ, quo aliquid põt corrũpi: ubi Auer. cõ. illo. 118. uoluit in oi ꝑdicamẽto corruptibile fore corrũpendum. Secundò, rõ Arist. uĩ cõtra hos de accidentibus ut de substantiis, sic si aliquod æternum põt desinere esse siue sit substantia siue sit accidens, igit habet potentiã ad non esse, aut igitur tpe finito uel tpe infinito, & arguatur ut prius, & quicquid dices tu de accidẽtibus,

Cõfutatio

G dicã ego de substantiis pro Platone. Tertiò, Arist. & Auer. infra cõ. 128. sumunt oẽ perpetuũ uĩr ſm indiuiduũ esse necesse esse, quorũ rõnes perquire. Demũ Auer. idem sumit in accidentibus in.2.huius.cõm.15.ut uidebitur.

Propter hęc uidetur mihi uĩr esse dicendũ, tã in substantiis q̃ accidentibus nullum æternũ posse esse corruptibile, nec corruptibile qcq̃ esse æternum. Amplius, omne corruptibile necessario corrumpetur, & omne generabile necessario generabitur in se uel sibi simili: dico uel sibi simili, quia non est simile de corruptibili & generabili, omne nãq; corruptibile de necessitate corrumpetur: At põt esse aliquod generabile, quod nõ necessario generabitur, ut forma animalis quæ esset infinito tẽpore postea generanda. Cuius drĩæ cãm dedit Auer. ex eo, nam corruptibile est per se tale: at gñabile per accidens põt impediri ſm indiuiduũ, & satis est ut non impediatur secundũ spẽm. Hæc peripateticè dicerẽ.

Põ ꝓpria

Tunc ad rationes, nonnulli ad primã ex ignorantia logicæ negant albũ posse esse nigrũ: nã oẽ possibile ut dicunt apud Aristo. necessario erit. Sed isti sunt reprehensione digni, nã Aristo. dixit expresse sedentẽ currere esse falsum qdem, sed possibile: & ita interdũ

Solões rõnum & ad primam

Sol' aliquorum

H erit. Propterea debes scire q secus est loqui in possibilibus secundum tempus æternum, aliter & in possibilibus secundum tempus finitum: possibile enim æternum determinatur ad unum, at possibile nouũ est contingens ad quodlibet illorum: ideo ratio Aristotelis ualet contra Platonem, qui dixit æternum posse corrumpi tẽpore infinito. Hæc responsio est Auer. infrã commen.124.

Cõfutatio Propria sol. Auer.

Verum hæc solutio non est ad formam, propterea dicerem secundum peripateticos omne posse posse poni in esse, ut ex eius definitione colligit: uerum interdũ põt poni in esse in eodẽ tpe subiecto constituto sub eadẽ forma q̃ ꝑfuit, interdum in diuersis tpibus: in hac.n. põt Socrates esse albus, ipso sub eadẽ forma cõstituto uerificat ꝓ uno & eodẽ tpe esse Socratẽ & albũ: at dicendo sedentem posse est currere, nõ possumus ponere in esse ꝓ eodẽ tpe sub eadẽ forma, sed est sensus q abiecta sessione, id qđ sedebat curret: & ita ꝓ diuersis tpibus ex his ad formã: Si.n. æternũ

Qualis sol. Auerro

Alia solo.

I potest desinere siue eodē tempore siue diuerso aliquando desinet. & ita patet solu ad primā, per idem ad secundam.

Ad tertiam eodem modo tollitur, nam nulla præcessit obligatio. Nam Aristoteles non contra obligationem, sed contra pōnem instetit, & ita si æternum pōt non esse aliqñ non erit, siue eodē siue alio atq; alio tpe, & si Plato ex obligatione concesserit mundū esse æternum, non debuit concedere posse nō esse, nam ex hoc concesso sequitur repugnās. Mō nullum repugnans positu & cōcessu debet admitti uel concedi. Hæc ad rōnes contra demonstrationē Arist. nunc ad rōnes contra ueritatem in se. Ad primā de partibus terræ & ignis miror recentiores, qui nescientes solonē ad illā multa blacterāt. concedunt. n. aliquod esse corruptibile qđ nūq; corrumpet, quia potentia ad priuationē non debet reduci ad actum: sed ad esse, quia est ad perfectionē potentia n. ad ipsam priuationem frustrari pōt. Sed hæc sunt directe contra Ari. & Auer. qui uīr uoluere omne coruptibile qñq; corrumpi non modo ſm idem spē, sed ſm idem numero.

K Propterea debes scire φ Aris. mouit & soluit dictam dubitationem de partibus centralibus atq; partibus ignis iuxta coelū constitutis, in libello de longitudine & breuitate uitę. cap. 3. ibi nāq; ait: Omne corruptibile qñq; fore corrumpendū. & ita partes cētrales terræ non a continente corrūpētur, sed uenient ad locū suæ corruptionis per accñs, aut ex ordine uniuersi, aut ex eo qa terra ex una parte consumitur plus, & uersus illā mouetur tota ut uniuersi mediū teneat, & inde interdū partes centrales fiēt circunferentiales, & eodē modo de partibus ignis: ignis. n. ex una pte corrūpit, & idē ne det uacuū cæteræ succedunt, & tandē quæ erant remotę ab ipso aere ꝓximæ fient. Ad illud de motu & lumine dictum est: nam hæc cōtinue gñantur & cōtinue corrumpuntur, & sic sunt alia atq; alia: hoc. n. ait Auer. in eſntiis: Nam est æternū eſſentiū omne ſm totum, attamen continuo est aliud atq; aliud ſm partes. De dimensionibus ēt patet, sunt n. ęternæ secundum essentiam: at secundū esse continuo sunt alię atq; aliæ, ut in libro de substantia orbis diximus. Ex his patet primo oē corruptibile qñq; corrūpi, itemq; nullum æternum posse esse corruptibile.

L Scd'o patet rō Aris. nam ubi æternū esset corruptibile, æternū posset nō esse per definitionē corruptibilis. & si posset non esse, qñq; nō erit. nā suppositum fuit eē maximum tpīs tā potentiæ ad esse, q̄ potentiæ ad non esse, & ita tale æternū qñq; nō erit, & cum erat ęternū, erat in tpe infinito ens, & sit in tpe infinito ens, in oī dr̄ia futuri tpīs ens. & qa erat corruptibile & in quadā dr̄ia tpīs nō ens p deducta, tūc in illa tpīs dr̄ia erit nō ens & ens. nō ens quidem, qa iam in illa fuit deducta potentia ad actum: ens uero qa erat in oī dr̄ia tpīs ens, & p consequens in illa quare sit ens & non ens: At cū istud consequens sit impōle primū quoq; añs erit impōle, & ita nullū æternū est corruptibile. Debes scire φ hæc qō, utrū oē corruptibile de necessitate corrumpet, aut omne generabile necessario generabitur, est impertinēs huic rōni Aris. qm̄ siue concedant siue negent, rō Aris. est efficax. per illa. n. sufficit supponere, φ oē corruptibile corrūpat aut in sui indiuiduo aut in sui spē, sīr

M φ oē gñabile generet aut in sui indiuiduo aut in sui spē. scd'o ēt supponere mūdū de mēte Platonis esse unum numero in sui spē. Ex his facile rō deducit, mūdus est corruptibilis, igit aliqñ corrūpet aut in sui spē aut i sui indiuiduo: nō in spē qa nō sunt pl'es mūdi in eadē spē, igit idē numero mūdus qñq; corrumpet, & ultra, tūc idē erit & nō erit scd'm numerū, & deduci patet. Sīr deduci pt de gñabili. erit. n. ipse qñq; aut in spē aut in indiuiduo genitus, & ita idē qđ prius. Ex his sequitur quomodolibet soluat prima quæstio, semper rōnem Aris. ualere. Hæc nunc mihi uidentur.

Simili rōne ēt ingenitū erit, nā si gñabile ē, aliquo in tpe ipsum nō esse pōle erit; si quidē corruptibile id sit, qđ prius quidē nō erat, nūc aūt est; aut quod nō: quidē est, pōt aūt aliqñ posterius nō esse; gñabile uero id qđ prius nō esse poterat. At nō est tps aut finitū aut infinitū in quo id qđ sp est, nō esse possit; etenim finito tpe esse pōt, infinito si quidē & in tpe esse pōt: Non igitur contingit idem unumq; & semper ens & esse & non esse posse. N

Hactenus probauit æternū non posse esse corruptibile, nunc uult probare φ æternū nō sit genitū siue gñabile, & duo facit: Primo ꝓbat sempiternū nō posse nō esse, scd'o ꝓbat sempiternū nō posse semper nō eē. Quo ad primā partē arguit ut supra de corruptibili, hoc mō: Si æternū pt eē genitū, æternū qñq; fuit nō ens, ut ex definitione ipsius geniti patet, uidelicet fuit qñq; nō ens, igr̄ certa dr̄ia tpīs fuit nō ens; sed tale est æternū, igit omne dr̄ia tēporis fuit ens, & ita in illa qua fuit nō ens, ēt fuisset ens, qua ratione sit idem erit & non erit, & hæc ratio, ut diximus, fundatur in illa una suppositione, omne æternum quod p se limitat sibi tps infinitum una ex parte, limitat sibi illud oī ex pte. inquit. Sīr ratione ēt ipsum æternum ingenitū erit: hæc est intentio, q̄ probās & inquit: nam si genitum erit uel si generabile est, aliquo in tpe ipsum non eē possibile erit. deducit per definitiones q̄s sumpsit, & inquit: Si quidē corruptibile id sit, quod prius quidem non erat, nunc aūt est: aut quod nūc quidem est, potest aūt aliquando posterius non eē: generabile uero id qđ prius non esse poterat. & sic patet illa consequentia, uidelicet si æternum aliquod est genitum, illud qñq; non fuit. Destruit consequēs & inqt: At non est tps aut finitum aut infinitum in quo id quod semp est, non esse possit. Addit iñ φ qcqd est uel potest eē tpe infinito, est uel pōt esse tpe finito, qcqd n. pōt eē in oī tpe, eē pt in qualibet tpīs dr̄ia, & ex hoc uult hr̄e si illud sempiternū sit sp ens, ēt a pte añ fuit sp ens: & ubi a parte añ te est sp ens, tūc idē sit est atq; nō est. eēt. n. a pte ante qa sempiternū & in oī tpe ens, nō esset aūt, quia genitum & quodā tpe non ens, & ita illud consequens est impossibile, ꝓpea concludit oppositum añtis, & inqt: Non igitur contingit idem unūq; & sp ens esse & non eē posse, nullum ergo sempiternum est genitū uel ingñabile. Hæc Aris.

At uero nec negatio contingit, uz ut nō sp sit impōle: igit est & sp aliqd eē & corruptibile esse: pariter quoq; nec gñabile. Nā si duo sint termini, quorū posterior sine priore esse non pōt, si ille inesse alicui nō posit, ēt posterior eidē inesse nō poterit. Quare si id quod semp est non pōt aliqñ non esse impossibile est & generabile esse. P

Hactenus probauit æternum non posse esse genitum, non probat φ non possit non semper esse Debes scire φ ipsi semper esse duo opponuntur, alterum est posse non esse, alterum uero posse non semper esse. Aristo. igitur remouit a semper ente primum, probauit enim semper ens non posse non esse: nunc remouet secundum, & probat semper ens nō posse non semper non esse, immo φ semper ens necessario, & semper sit, & primo proponit intentionē, & inquit: At uero nec negatio contigit illa opposita, uidelicet ut non semper sit. dicebamus n. hæc opponi, semper esse, & non semp esse, & ita nunc remouet scd'm, uidelicet φ semper ens non posit non semper esse. Hoc aūt non alia ratione uult esse ꝓbatū, nisi ea quę paulò ante tacta est: erit enim id eū simul ens & non ens. Ex his epilogando & aliquid addendo concludit. Impossibile igitur est & semper aliquid esse, & corruptibile eē, & hoc quod ad primam rōnem: Pariter quoq; nec generabile, & hoc quo ad secundam rationem. Ad hoc uero utrumq; addit rationē, quæ non est tacta sub hoc modo, licet in re sit illa met, & inquit: Nam si duo sunt termini, quorum posterior sine priore esse non potest, si ille prior alicui inesse non posit etiam posterior eidem inesse nō poterit. uerbi causa, ut quoniam animal & homo sunt termini ordinati secundum prius & posterius, & homo nulli inesse potest nisi eidem animal insit, propterea cui non inest aīal, eidem nec potest homo inesse. Hæc sumatur ut maiori, cui subaudi tu minorem: Sed possibile esse, & non esse, & corruptibile & generabile ita se habent, quod possibile esse & non esse est prior & cōior & ipso corruptibili & ipso generabili. oē. n. corruptibile est possibile esse & nō eē, non aūt econtra;

Expositio (marginal note, beside "Hactenus probauit æternū non posse esse corruptibile") — O (marginal letter, beside "& inquit: nam si genitum erit") — Expositio (marginal note, beside "Hactenus probauit æternum non posse esse genitum") — Q (marginal letter, beside "posit non semper esse. Hoc aūt")

A econtra:sılr oē gñabile est poſe eſſe uel non eſſe, & nō ecōtra: aut saltē ſi nullus hom̄ ſit altero cōior, erunt cōuertibiles ſecūdū cōſequentiā. Ex his ſequit ꝙ ſi id qd' est ſp ens non poſſit nō eſſe, hoc eſt, ſi ipſi ſempiterno non ineſt poſe eſſe & nō eſſe, ipoſſibile eſt & gñabile eſſe & corruptibile eſſe: & ſic patet epilogus cū noua rōne, licet nō differat in re à cæteris. Auer. ait inter has rōnes, uidelicet eā qua ꝓbauit nullū æternū eſſe corruptibile, & hāc qua ꝓbat æternū non eſſe gñabile, talē ſentit drīā, ꝙ prima ducit ad illud incōueniēs: Q. ſi æternū eſt corruptibile, in eo eſt potentia infinita ad corruptionē. Hoc aūt ducit ad incōueniens ſub diuiſione, uidelicet ꝙ in eo erit potētia ad corruptionē finita uel infinita, & tūc colligit ex his uerbis ꝙ ut actus potentiarū ſunt incōpoſſes, ſic quoq; potentiæ ad illos: & ita ut actus ſibi ſuccedunt in eodē, ita potentiæ: & intelligit de potentijs ad contraria immediata, ut dictum eſt. Sed quicqd ſit de ueritate rei, hæc expō non conuenit textui. Ariſt. n. nullā in his rōnibus facit drīam, niſi quia prima proceſſit à parte antè, ſecunda uerò à parte pōſt.

Qu; auer. co. 111.

B Quæstio. Quærunt hìc utrū oē gñabile de neceſſitate gñabiť, & licet qō ſit impertinēs, ut uides, (Ariſ. n. ꝓbauit æternū non poſſe eſſe genitū, qa tunc aliqñ fuiſſet non ens, & ita aliqñ ens & non ens) tñ arguit ad illā: nā ſi oē gñabile neceſſario gñareť, tūc oia euenirēt neceſſario, contra Ariſ. ubiq;. Ioānis sol. Tenet Io. in qōnibus, oē gñabile neceſſario gñari, & oē corruptibile neceſſario corrūpi: & ꝑſuadet hāc pōnē primo per ſilr ernā: ut corruptibile ad ens, ita gñabile: ſed oē ens corruptibile neceſſario corrūpeť, igiť oē ens gñabile neceſſario gñabiť. Secūdo, rō Ariſ. pōt ualere de gñabili ut ualet de corruptibili: & arguit: Si aliqñ corruptibile nunq̄ corrūpeť, idē ſilr ē & nō ē: eodē mō arguiť, ſi aliqd' gñabile nunq̄ generabiť, idē ſilr eſſet & nō eſſet: eſſet qdē, qa oē poſe aliqñ ē: nō eſſet aūt, qa nūq̄ gñabiť. Tertiò arguit: Sp ens ſecūdū Ariſt. eſt neceſſariu ens, igř ſp nō ens eſt neceſſe non eſſe: ſp. n. ens & ſp non ens ſunt contraria, & ſic neceſſe eſſe & neceſſe nō eſſe ſunt contraria: Vltrà, ſp non ens eſt neceſſe nō eſſe, igř eſt ipoſe eſſe, qa neceſſe non eſſe & ipoſe eſſe cōuertūtur ęqpollēter. Ex hoc pōt argui ſic, ſi non oē gñabile neceſſario gñareť, poſſet eē aliqd' gñabile qd' nūq̄ gñaretur. ſit iſtud. a. arguo mō ſic. a. nūq̄ gñabiť, igř. a. ſp non

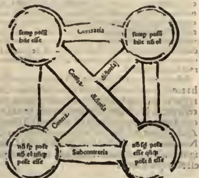
C ens. Vltrà, ſp nō ens, igř neceſſe nō eſſe: neceſſe nō eſſe, igř ipoſe eſſe: ipoſe eſſe, igř. a. non gñabile eſt: at erat gñabile, igř idē erit gñabile & nō gñabile: hoc cōſequens eſt ipoſe, igiť primū añs, & ita oē gñabile qñq; gñabiť. hæc Io. Cōfutatio. Sed uir iſte delirat, primò qa pōt aliqua forā eſſe gñabilis, quę nunq̄ gñať, ut forā ad quā mā eſt in potētia ꝓ infinito tpe futuro poſt hoc tp̄s nr̄m: igř nō oē gñabile neceſſario gñabiť. Secundò, ſi oē gñabile neceſſario gñareť, gñatio nō poſſet ipediri, & ſic inter cāṡ gñationis & rē genitā eſſet ordo eſſentialis & neceſſarius, & nō ꝑ accñs, ut dixit Auer. Vltimò, oīa neceſſario euenirent, qd' Ioā. non pōt euitare, licet multa dicat ꝓ ręſſione huius. Propositiō. Propterea debes ſcire ꝙ duplex eſt ſp ens, duplexq; ſp nō ens: eſt. n. aliqd' ſp ens ꝑ ſe, qd' qdē eſt tale ꝑ ſui nām: & qa nihil pōt eſſe tale ꝑ ſui naturā, niſi ꝑ priuationē cārū corruptionis, uidelicet mæ & contrarij, idō oē tale eſt neceſſe eſſe. Aliud aūt eſt ſp ens per

D accñs, ut potētia mæ ad formā in infinitū poſt gñandā: hęc enī potentia eſt ꝑ accñs ſp ens, ꝓ q̄to ipediť in ſui exitu ad actū ex ſucceſſiōe infinitarū formarū futurarū in mā, inter q̄s nō eſt ordo neceſſarius: & tale ſp ens nō eſt neceſſe eſſe, imò ſui nā eſt cōtingēs eſſe, ſed ꝑ accñs ſp ens: Silr ratione duplex eſt ſp nō ens, aliqd' ꝑ ſe tale, ut illud qd' ꝑ ſe eē non pōt ꝑ priuationē cārū potētiū ipſum gñare, ut hypocētaurus & mons aureus: & tale cū ſit ꝑ ſe tale, eſt neceſſe nō eē & ipoſe eē. Aliud eſt ſp non ens ꝑ accñs, ut forā q̄ in infinito tpe poſt erit gñabilis: hæc. n. ꝑ accñs eſt ſp nō ens, qa impediť ab infinitarū formarū ſucceſſu in eadē mā, inter quas eſt ordo cōtingēs & ꝑ accñs. Ex his ſequit oē gñabile ꝑ ſe neceſſario gñari aliqñ, ſilr oē corruptibile ꝑ ſe neceſſario eſſe corrūpēdū: cum qbus ſtat aliqd' eſſe gñabile ꝑ accñs, qd' nunq̄ gñabiť, & aliqd' corruptibile ꝑ accñs, qd' nunq̄ corrūpetur. Sequitur ulterius ſi mundus fuit generabilis neceſſario fuiſſe genitū: ſi aūt corruptibilis neceſſario fore corrūpendū. Nā cum non poſſit impediri eius ſiue generatio ſiue corruptio, neceſſario fuiſſent deductæ ad actum.

E

Sol. rōnū Ioan. Tūc ad rōnes Ioan. & ad primā patet ſolutio. non. n. omne corruptibile neceſſario corrūpetur, nec omne generabile neceſſario gñabitur, ſed ſolū eſt uerū de his q̄ ꝑ ſe, & nō ꝑ accidens. Ad ſecundū, rō Ariſtu. concludit de per ſe corruptibili: nā corruptibile per ſe, eſt qd' per ſe pōt non eſſe, & ita qñq; non erit: & ſic non pōt eſſe ſempiternū, quia tunc in aliqua drīa tpis idem erit & non erit: & cā deductionis eſt, quia oē poſe non eſſe ꝑ ſe debet reduci ad actū in ſpē & in induiduo: at corruptibile ꝑ accñs non oportet ut reducatur ad actū, niſi in aliq̄ ſuæ ſpēi: ſilr concludit de ꝑ ſe generabili, non aūt de ꝑ accñs gñabili. Ad tertiū patet ſolutio, cōcedo. n. a. eſſe gñabile & nunq̄ gñari per accidēs, & ſic concedo ipſum eſſe ſemp non ens ꝑ accñs, & ꝑ conſequens non oportet eſſe neceſſe nō eſſe, & ipoſe eſſe. Vñ ut ſemper ens ꝑ accñs non eſt neceſſe eſſe, ſic ſemp non ens per accidens non eſt neceſſe non eſſe. hæc de qōne. F

Cū aūt negatio quidē eius qd' eſt, ſemp poſſibile eſſe ſit id quod non ſemp poſſibile eſſe exiſtit, contrariū aūt ſit id qd' ſemp poſſibile nō eſſe eſt, cuius qdē negatio eſt nō ſemp poſe nō eē: negationes amborū eidē in eſſe neceſſe ē, eſſeq; medium eius qd' ſemper eſt, atq; eius quod ſemper non eſt, id quod eſſe & non eſſe poſſibile eſt.

G

Expoſitio. Secundā rōnē uult nunc conficere, & ſupponit mediū inter ſemp poſſibile eſſe, & ſemper poſſibile non eſſe, eſſet poſſibile eſſe & poſe non eſſe: & hoc ꝓbat (ut mihi uř) ſic: Mediū ſemp poſſibilis eſſe, & ſemp poſſibilis non eſſe, eſt non ſemp poſe non eſſe non ſemp poſſibile eſſe: ſed qñq; poſſibile eſſe eſt non ſemp poſſibile nō eſſe, & qñq; poſe non eſſe eſt nō ſemp poſe eſſe: igř qñq; poſe eſſe & qñq; poſe non eſſe ſunt mediū ſemp poſſibilis eſſe, & ſp poſſibilis nō eſſe. inqt Cū aūt negatio qdē eius qd' eſt ſemper poſſibile eſſe: ſit id qd' non ſp poſe eſſe exiſtit: nihil uerius contradicere, q̄ ꝑ negationē ꝓpoſitā, ſubdit: Contrariū aūt ſit id qd' ſemp poſſibile nō eſſe eſt, cuius qdē negatio eſt non ſemp poſſibile non eſſe, cū inquā ita ſit, negationes amborum illorū quæ ſunt ſubcontrariæ eidē ineſſe neceſſe eſt, nam ſubcontrariæ ſimul ueræ ſunt, eſſeq; medium eius quod ſemper eſt atq; eius quod ſemper non eſt, id quod eſſe & non eſſe poſſibile eſt: & ſic habetur ſuppoſitio. Debes ſcire ꝙ ex his exoritur alia figura, ut ſemper ens, ſemper non ens ſunt contraria: non ſemper ens, non ſemper non ens ſub contraria: nā ex poſſibili ſequitur eſſe, & ex impoſſibili ſequitur non eſſe. Secundò debes ſcire ꝙ ꝓpōnes de aduerbio ſemp æquipollent uñibus ſecundū tp̄s, ut ſemper ens æqpollet illi in omni tpe ens, & ſemper

H

I non ens illi in oi tpe non ens, aut in nullo tpe ens. Subcōtrariæ aūt æquipollent partibus ſm tpē, ut non ſemp ens, illi aliquando ei stat non ſemper non ens, illi aliquādo nō ens, & ſic patet ordo harum propoſitionum.

Vtruſq; nāq; negatio qñq; eſt, ſi non ſit ſemp quare & non ſemp non ens erit qñq;, & qñq; non erit atq; erit non ſemp poſſibile eſſe, uidelicet qa qñq. ē ens atq; ēt non ens. Idem igitur erit poſſibile eſſe & non eſſe, quod quidem & medium eſt utrorūq;.

Expoſitio. Probat nūc ſuppoſitionē ſumptā, & rō eſt qd non ſemp ens, & nō ſemp non ens, ſunt illorū media: at qñq; ens eſt non ſemp non ens, & qñq; non ens eſt non ſemp ens. igit qñq; ens & qñq; non ens ſunt media: huius ſumit minorē, & inquit: Vtruſq; nāq; negatio qñq; eſt, ſi pro qa, non eſt ſemp. & tu intellige ſingulā referendo ſingulæ ut negatio ſemp entis eſt qñq; non ens, negatio ſemp non entis ē

K qñq; ens: & ſic patet minor: ex hoc concludit minorē, & inquit: Quare & non ſemp non ens erit qñq; ens, & qñq; non erit atq; erit non ſemp poſſibile eſſe, uidelicet qa qñq; eſt ens atq; qñq; non ens. Tunc dat cōcl'onē, & inqt. Idē igitur erit poſſibile eſſe & non eſſe, qd' qdē & medium eſt

Quæ auer. cō. 113. utrorūq;: & ſic patet dicta ſuppō. Ex uerbis Auer. pōt aliter rō formari hoc mō: Contrariorum negationes ſunt mediū quoddā, ut ſemp eſſe & ſemp non eſſe ſunt contraria, igitur horū negationes ſunt mediū. Huic concluſioni ſubaccipio, ſed non ſemp non ens & non ſemp ens, itē; qñq; ens & qñq; non ens ſunt illorū negationes, (ut diximus) igitur ſunt mediū: & hæc pñt colligi ex uerbis eius, licet non

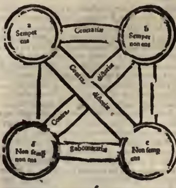
Dubitatio expreſſe. Et ſi dices negationes harū, omnis homo eſt animal, nullus homo eſt animal, non ſunt medium, quia ſunt

Solutio. ambæ falſæ: dici pōt illud intelligi de contrariis quæ diuidunt ens ſecundum uerum & falſum, hoc eſt, de contrariis quorum unum eſt uerum, alterum falſum: quod ēt Auer-

L roes innuere uidetur.

Rō aūt uſis hęc eſt. Sint. n. a. & b. nulli eidē poſſibilia ineſſe, a. uerò aut c. & b. aut d. cuilibet iſunt. Cui igitur neq; a. neq; b. ineſt, ei c. d. cuilibet inſint neceſſe eſt: At id qd' inter a. b. medium eſt, ſit e. id. n. quod neutrū contrariorum eſt, medium eſt illorū. Ambo igitur, uidelicet c. d. eidem ineſſe neceſſe eſt. Nam aut a. aut c. cuilibet ineſt, quare & ipſi e. Cum igitur a. illi impoſſibile ſit ineſſe, c. illi inerit. Eadem eſt & in ipſo d. ratio.

M

Expoſitio. Nunc probat illud in terminis uſibus ad oēm materiā, et uſ eius rō hæc: A qbus ambo cōtraria remouent, eiſdem ambæ illorū negationes cōpetunt: de quolibet. n. alterum contradictoriorū dr: ſed ab e. ipſo ambo contraria remouentur ut a. & b igitur ambæ illorū negationes, uidelicet c. d. cōpetunt: quare e. eſt c. & d. & ita nō ſemp ens, & nō ſemp nō ens: & ſic qñq; ens, & qñq; non ens inquit: Rō aūt uſis hæc eſt: ſint. n. a. & b. nulli eidē poſſibilia ineſſe, & ita ſint contraria: horū aūt negationes ſint ad a ipſum c. ad b. uerò ipſum d. a uerò aut c. cuilibet inſunt, & b. aut d. cuilibet inſunt, cum ſint contradictoria Cui igitur neq; a. neq; b. ineſt, ei c. d. cuilibet inſint neceſſe eſt. hoc eſt igitur maior à quo remouentur a. & b. contraria, ei inſunt c. d negationes illorū: At id qd' inter a & b. mediū eſt: ſit e. id. n. qd' neutrū contrariorū eſt, mediū eſt illorū: ē igitur minor, ſed ab ipſo e. remouentur a. & b. contraria. Tunc dat concluſionē, & inqt. Ambo igr uidelicet & c. & d. eidē ineſſe neceſſe eſt. Repetit rōnē, & inqt: Nā aut a. aut c. cuilibet ineſt, cū ſint contradictoria: quare & ipſi e. aut c. inerit. Cum igitur a. illi impoſſe ſit ineſſe, c. illi inerit: Eadē eſt & in ipſo O d rō, ut de c. & a qa d. b. ſunt contradictoria ēt. Et ita patet e. ipm eſſe & c. & d & ita qñq; ens, & qñq; non ens: & p ɔñs id qd' eſt non ſemp ens, & non ſemp nō ens, eſt qñq; ens & qñq; non ens, ut ꝓpoſuimus. Quod uerò ad uer- Alia lectio. ba attinet, debes ſcire ꝙ Ariſ. dixit ipſi e. cōpetere d & c. ſi ab eodē remouent ambo a. & b. Nā ubi ambo illa non remouerent, nō oportet hæc ambo ineſſe, ut qm̄ è cœlo ipſo ambo illa nō remouētur: eſt. n. cœlū a. hoc eſt, ſemp ens, idō cœlo non inſunt hæc ambo, ſed illud c. ꝗ remouet alterū illorū: & ita ſibi ineſt d. hoc eſt, non ſemp non ens, qa ab eo remouetur b hoc eſt, ſemper nō ens, & ineſt a. hoc eſt, ſemper ens: hæc enim ambo ſubalterna competunt ſibi.

Igitur nec id quod ſemper eſt, neq; id quod ſemp non eſt, generabile aut corruptibile eſt. Præterea pſpicuum eſt, & ſi generabile aut corruptibile ſit, nō ſemper eſſe: ſimul nanq; erit poſſibile ſemper eſſe, & poſſibile non ſemper eſſe. At hoc oſtenſum eſt prius eſſe impoſſibile.

Ex his concludit & ſyllogiçat ꝓpoſitū, & dat duas cōcluſiones, uidelicet conuerſam & conuertentē. Prima eſt neq; ſemp ens, neq; ſemper non ens, eſt gñabile uel corruptibile: quod ſyllogiçatur ex dictis ſic, omne generabile & corruptibile eſt e. hoc eſt, qñq; ens & qñq; non ens ſiue non P ſemp ens & non ſemp non ens, at ſemp ens & ſemp non ens non ſunt e. igitur nec ſunt gñabile nec corruptibile, & hoc inquit: Igitur nec id qd' ſemp eſt, nec id qd' ſemp non eſt, gñabile aut corruptibile eſt Hæc eſt cōclō, cuius ſylls patet ex dictis. Deinde cōcludit cōuertētē, uidelicet nullum gñabile nullumq; corruptibile ſp eſt aut ſp non eſt, & hoc patet ſimili ſyllō: nā nullū ſp ens nullūq; ſp non ens eſt e. hoc ē, qñq; ens & qñq; nō ens: at & gñabile et corruptibile eſt e. igr generabile & corruptibile nō eſt ſemp ens, nec ſp non ens. inqt. Præterea pſpicuū eſt, & ſi gñabile & corruptibile ſit e. ipm non ſemp eſſe, & nō ſemp nō eſſe: ſimul nāq; erit poſe ſemp eſſe, & poſe non ſp eſſe: At hoc oñſum eſt prius eſſe impoſe. & ita pſpicuæ ſunt ambæ illæ ex his ꝗ ſuppoſuit. Sūt q faciūt drīā inter ſp ens & æternū à pte Pō aliquo rō & de rōnali anima pōſt, ſilr ſp nō ens & æternū à pte añ. Cōcedūt. n. aliquid eſſe æternū à pte pōſt, ut rōnalis ala, & hæc nec eſt ſemp. Q. ens, nec ſp non ens. Silr informitas mãx ꝗ gñationē mundi pceſſit, eſt æternū nō ens à pte añ, non tñ ſp nō ens: & tunc cōcedūt alam rōnalē eſſe qñq; ens, & qñq; non ens: qñq; non ens qdē, ante uidelicet ꝗ fuiſſet: qñq; uerò ens, poſteaq; eſt. Et hoc uolunt Ariſ. nō contradicere bicnā ipſe tñ ꝓbat nullū ſp ens, nullūq; ſp non ens, eſſe gñabile uel corruptibile: & ecōtra nullū gñabile uel corruptibile eē ſp ens uel ſemp non ens: & hoc cōcedunt: aia. n. rōnalis eſt qñq; ens à parte pōſt, in omni tpe & in nullo tpe à parte añ. Hæc igitur dicunt ad ſaluandū rōnalē alam eſſe æternā cū rōnibus Ariſ. ſed de his uidebimus in fine. Hāc ob- Quæ auer. com. 124. iectionē Auer. tangit in cōmē. pōt. n. dici rōnē Ariſ. ꝙ illa eſt ex ſufficientibus & probabilis, nā poſſibile eſt aliqd ſit genitum & nunq; corrumpatur, ſilr eſſe poteſt nō ens

ſemper

A semper in p̄terito & semper ens in futuro. Illud aūt quod Aris. ꝓbat, est semp ens in oī dr̄a tp̄is tā p̄teriti q̄ futuri nō esse generabile neq; corruptibile. Cū quo tñ stat aliqd esse sempiternū in futurū & esse genitū, aliqd' esse æternū in p̄terito, & esse corruptibile de futuro. Quare cū rōne Aris. stat rōnalē animā esse factā & æternā à parte pōst. Vult Auer. hanc obiectionē remouē dā esse per primā demonstrationē. accepit.n. in prima demōstratione, q̄ oē id qd' p se sibi limitat æternitatē ꝓ aliquo tp̄e, illam sibi limitat pro omni tp̄e: Dico per se, quia per accidens ob impedimentum pōt aliquod limitare sibi æternitatem pro uno tp̄e, ut potētia materiæ ꝓ p̄terito, quā non sibi limitat per se ꝓ oī tp̄e: & hoc mō intelligitur ꝓpō Arist. oē æternum per se, omni ex parte est æternū: & tunc patet eius conclō q̄ est, nullum æternū p se est generabile nec corruptibile. Obiectio uerò

B ablata ē, nā īformitas potētię, & id gen⁹, sūt ęternę p accñs.

Digressio Aū.co.cō, Propter hæc notat Auer. esse impossibile ut aliquid habeat potentiā ad esse uel nō esse infinitum in præterito sine futuro, uel in futuro, sine præterito; & tu intellige per se, nā (ut dixi) per accidens esse pōt, ut de potentia materiæ diximus. Probat hoc primo, quia tunc infinitū reciperet additionem, immò sequitur q̄ reciperet additionem & non reciperet: reciperet quidē, quia uel futurū præterito, uel præteritū futuro adderetur: non reciperet uerò, quia ex quo id limitat sibi īfinitū tp̄s per se, ut sibi limitare illud omni ex parte: & sic non posset sibi fieri additio. Secundò infert in tali sempiterno simpliciter non posse esse potentiā ad esse, nec potentiā ad non esse, quia tunc sil' & semel essent actiones ambarū potentiarū, hoc est, quia tunc illud esset & non esset: Deducit, quia semp cū potentia unius contrarij stat alterū contrariū, ut cū posse esse ægrū stat sanū esse, cū posse uerò esse sanum stat ægrū: succedunt.n. sibi potētiæ ut ipsi actus. Igitur si in sempiterno esset potentia ad esse, secū eēt non esse siue priuatio ipsius esse: & quia in eo est potentia

C ad non esse, ēt secū esset esse: Igit sil' in eo essent esse & non

Cauillus, esse. Sic igit in sempiterno simpl'r nulla est potētia. Ex his remouet cauillū: posset.n. dici aliqd' esse æternum à parte pōst, & hr̄e potentiā ad non esse, siue ad corruptionē. Nam cū actu contrario stat potentia contrarij, & ita cū esse stat potentia ad non esse: igit cū esse sempiterno stat potētia ad

Cōfutatio non esse sempiterna. Contrà obijcit, primò q̄a duæ potentiæ essent in eodē, uidelicet ad esse & non esse: hęc consequētia ꝓbat p id qd' dixit, q̄a æternū p se ex una parte est æternū ex oī: & sic si hēt potentiā ad non esse q̄ñq; non erit, & erit q̄a sempiternū: igit habet potentias utrasq; ad esse quidē, q̄a non erit: ad non esse uerò, q̄a erit. Secundò falsē sequitur ut potentia ad non esse sit frustra, quia nunq̄ reduceret

Solu. pro Platone. ad actū p te. Deinde Auer ꝓ Platone r̄ndet, & uult mundū ab intrinseco esse corruptibilē, sed ab extrinseco rōne agentis non pōt corrūpi, ex eo q̄a aut non est agens aptum ipsum corrūpere: uel si est, utpote deus, ip̄m non corrūpit, q̄a sapiens non destruit opus suū. Aut q̄a deficit contrariū, quo tale agens mūdū corrūpat, aut q̄a non corrūpet omnino, q̄a mūdū fecit hac lege, ut non corrumpat oīno. Qua

D rōne dici pōt mūdū ab intrinseco rōne mãæ esse corruptibile, defectu agentis corrūpi non posse: & hoc mō si mundus poneretur in esse corrupto, sequit falsum impossibile,

Cōfutatio non q̄dem ex p̄te mãæ, sed ex parte agentis. Contra obijcit Auer. & primo sumit talem diuisionē, poſe duplex, ab intrinseco ut rōne mãæ, & ab extrinseco rōne agentis uel contrarij, & arguit: Si mundus est corruptibilis, aut potētia ab extrinseco & ab intrinseco, aut potentia ab intrinseco & non ab extrinseco, aut potentia ab extrinseco & non ab intrinseco. Non est dicendū ip̄m esse corruptibile utraq; potentia, q̄a sic aliq̄ñ corrūperet contra Platonē. Si uerò dicit posse corrūpi ab intrinseco, sed non ab extrinseco, contra definitionē poſs hoc ur̄, nā aliqd' esset poſe qd' nunq̄ eēt, immò ip̄m esse est falsum impoſe: si.n. esset corruptibilis ab intrinseco, posset poni in esse corrupto. Aut igitur à se, uel ab agente: non à se sine agente: igitur ab utroq;, aliter nō posset poni in esse, contra definitionē eius q̄ est, poſe ē,

quo posito in esse: nullum sequit impoſe. Si uerò dr̄ ipsum posse corrūpi potentia ab extrinseco & non ab intrinseco, r̄ndeatur, quod nā oē possibile ab extrinseco est poſe intrinsecè: cuilibet.n. potentiæ actiuæ corr̄ndet passiua. Vñ ait Auer. q̄ s̄m ueritatē hæc duo conuertunt, poſe ab intrinseco & poſe ab extrinseco, quia oē possibile ab extrinseco est possibile ab intrinseco, & econtra: sil'r & oē impossibile ab extrinseco est impossibile ab intrinseco. cuilibet.n. potētię actiuæ r̄ndet passiua, & econtra. Verū est hęc dēia: nam oē poſe ab extrinseco apparet esse possibile ab intrinseco, & s̄m rē est possibile ab intrinseco: contra uerò non apparet, licet sit. Est.n. oē possibile ab intrinseco possibile ab extrinseco, licet existimet esse aliqd' poſe intrinsecè ex se, qd' non est poſe ab extrinseco, ut dicit Auicē. de ipso cœlo: de ipso tñ impossibili est totū oppositū, oē impossibile ab intrinse-

F co est impossibile ab extrinseco, econtra uerò non apparet, q̄a existimat aliqd' esse impossibile ab extrinseco, quod ē poſe ab intrinseco: Ait tñ hæc conuerti s̄m rē, q̄a oē possibile respectu agentis est poſe respectu patientis, & econtra, oē possibile respectu patientis est possibile respectu agentis. Sic igitur dici non pōt esse poſe ab intrinseco rōne materiæ, & defectu agentis non esse possibile, ut hac rōne est deductū. Confirmat hanc eandē rōnem locus à contrario, nā possibile & impoſe sunt contraria. Igitur si oē impossibile ab intrinseco est impossibile ab extrinseco, p locum à contrario, oē possibile ab intrinseco erit possibile ab extrinseco: igit si mundus est possibilis ab intrinseco, mundus ē possibilis ab extrinseco: & sic r̄n̄sio Platonis est nulla, & q̄a hæc rō q̄ dr̄. 2. topic. consequentia in ipso, ē locus topicus, & dixit rōnē Aris. q̄ fit p definitionē poſs esse firmiorem.

Addit tñ hunc locū hr̄e uim demr̄onis, q̄ñ prædicatū antecedentis est uerè contrariū consequentis, & subiectū sub

G iecto, ut est in ꝓposito: impoſe.n. & possibile opposita sūt, & esse tale ab extrinseco & ab intrinseco sunt subiectū cōtrariō ei qd' est, non esse tale ab intrinseco nec ab extrinseco: iō sequit impossibile ab intrinseco ē impossibile ab extrinseco: igitur possibile intrinsecè est possibile ab extrinseco, sunt.n. prædicata prædicatis, & subiecta subiectis contraria: igit locus necessarius. Sic igr̄ patet r̄n̄sionē Platonis eē nullā. cū.n. mūdus sit poſs corrūpi ab intrinseco, pōt aliq̄ñ esse corruptus ab intrinseco, pōt aliq̄ñ esse corruptus. Ponat in esse, q̄a poſe est, q̄ posito in esse, nullū sequit impossibile. Igit uel à se ponit in esse, uel ab extrinseco: non à se, q̄a nihil corrūpit se: si igit ab extrinseco, habet ip̄m esse possibile corrūpi utroq; mō, & ab intrinseco, & ab extrinseco: & hoc uoluit Aris. Vr̄ nāq; implicatio contradictiōis, ut aliqd' sit poſe intrinsecè, & non ab extrinseco, q̄a tūc eēt poſe, & non posset poni in esse. Hæc sunt q̄ ex eō colliguntur. Ex his patet cōfutatio triū pōnū. Dicunt.n. nonnulli cœlo tn̄ esse mãm eiusdē rōnis cū mã gn̄abiliū, & esse i eo potentiā ad corruptionē ex p̄te intrinseca, sed defectu contrarij non corrūpet. Patet hanc pōnē non esse peripateticā: nā si cœlum pōt corrūpi ab intrinseco, ēt ab extrinseco rōne contrarij uel agentis corruptiui poterit corrūpi: oē nāq; possibile ab intrinseco est possibile ab extrinseco secundū peripateticos. Alij dicunt primū motorem, ut Deū, esse infiniti uigoris in agendo, defectu tamen materiæ nō agit uel agere pōt infinitum: est enim ille effectus infinitus possibilis quidem ab extrinseco, non aūt ab intrinseco. Patet ēt nec hoc esse peripateticè dictū, licet sit uerū: nā oē possibile ab extrinseco est possibile ab intrinseco, & oē impoſe ab intrinseco est impossibile ab extrinseco. quare si effectus infinitus est impossibilis ab intrinseco, ēt ab extrinseco erit impoſs: & si poſs sit ab extrinseco, ēt ab intrinseco erit poſs. Alij ad mētē Aristo. contendunt rōnalē animā incepisse à parte ante, esse uerò æternam à parte pōst. Nec hoc ur̄ peripateticè dictū, nā cū anima rōnalis sit possibilis desinere ab extrinseco, si Deus uellet, ēt erit possibilis desinere ab intrinseco: modo non est peripateticè sentire esse aliquod utroque modo possibile, & æternum quauis ex parte. Verum uerò posse defendi cum dictis Arist.

Marginal notes, right column: E; Cōfu. pōnū Prima pō.; Cōfutatio; H; Secūda pō; Cōfutatio; Tertia pō.; Cōfutatio

De' ensio Platonis

I animæ rõnalis perpetuitas, posterius dicemus. Sed quicquid sit de his, Plato defendi põt, quoniam põt teneri mũdũ incepisse per creationem, ut tenemus nos. Verũ in hac creatione duo consideranda sunt mundi ipsius productio, & pducti mundi ornatus: Deus.n.mundum fecit confusum, deinde ornauit, qd' Moses septem diebus esse factum scribit, & hoc modo informitas præcessit ornatũ. Tũc ad rõnem concedo mundũ incepisse, & sui natura esse possibilẽ nõ esse, uoluntate tñ opificis esse æternum. Ad primã, omne illud qđ sibi limitat infinitudinẽ tpis suapte natura una ex parte, limitat sibi illã oĩ ex parte, conceditur cum dr̃, mũdus limitat sibi per se suapte natura infinitudinẽ tpis à parte post, nego, qm̃ hanc nancisciẽ è uoluntate opificis, & nõ propria natura: nam, ut dicit Plato in Timæo, sua nã solubilis est, sed uolũtate primi opificis æternus. Ad cõfirmationem rõnis Auer. dico q illa probat mundũ esse possibile esse, & possibile non esse ab intrinseco, & ab extrinseco: mundus.n. põt corrumpi ab intrinseco, & Deus ipm K põt destruere, imo redigere i nihil, ut nos tenemus, sed sua uolũtate limitata ad conseruandũ ipsum est æternus. Ad secundã rõnem Aris. patet solutio: Auer.n. dixit illa nõ ualere nisi robore primæ rõnis. Illa.n. probauit nullũ sempiternum oĩ ex parte esse, aut generabile, aut corruptibile, & nullũ generabile aut corruptibile esse æternũ oĩ ex parte, & hoc cõcedo. Attñ inter sp ens & semp nõ ens, esse põt media ens qñq; & non ens qñq;, itẽq; æternũ à parte post factũ a parte ante, & æternũ a parte ante factum a parte post: quare rões Arist. usq; huc contra Platonem non demonstrant ut peripatetici credunt.

Verum igitur si quid & ingenerabile fuerit atq; ens: id sempiternũ esse necesse sit, similiter ẽt si aliquid sit incorruptibile atq; ens. Dico aũt ingenerabile & incorruptibile, ea quæ proprie dicunt. Inge- L nerabile quidem id quod nunc est, prius uero nõ erat uerũ dicere nõ esse. Incorruptibile uero id qđ núc est, posterius uero nõ erit uerũ dicere nõ esse. Nam si hęc mutuo sese consequunt hoc pacto, ut & ingenerabile sit incorruptibile & incorruptibile ingenerabile, ipsum ẽt sempiternum utrũq; consequatur necesse est. & si est aliquid ingenerabile, & si est aliquid incorruptibile, sit continuo sempiternum necesse est.

Expositio.

Circa ea quæ antea dixerat, mouet qõnem, utrum si aliquid sit ingenerabile atq; ens, id sit sempiternũ. Silr ẽt si aliquid sit incorruptibile atq; ens, quæritur utrũ sit sempiternum uel ne. Adiecit aũt, atq; ens, qm̃ ex negatiua nõ sequitur affirmatiua nisi cum constantia subiecti. non.n. ualet a. est ingenerabile, igitur sempiternũ, nisi addatur, a. est ingenerabile atq; ens, igitur sempiternum, hypocentaurus.n. est ingenerabilis, non tamen sempiternus. Et quia multis modis sumptum est ingenerabile & incorruptibile, ne sit solõnis uel qõnis obscuritas, exponit quonã modo sumit M illa in qõne, & inquit: Dico aũt ingenerabile & incorruptibile ea quæ proprie dicuntur. ingenerabile quidẽ id quod nunc est, prius uero nõ erat uerum dicere nõ esse. Incorruptibile uero id quod nunc est, posterius uero non erit uerũ dicere non esse. & sic patet qõnis titulus. Soluit hanc quæstionem hypothetice, & inquit: Nam si hæc sese consequũtur hoc pacto, ut & ingenerabile sit incorruptibile, & incorruptibile ingenerabile, ipsum ẽt sempiternum utrunq; consequatur necesse est, & si est aliquid ingenerabile, & si est aliquid incorruptibile, sit continuo sempiternum necesse est. Est igitur solutio hypothetica hoc modo, si ingenerabile & incorruptibile cõuertuntur, necesse est sempiternum prędicari de utroq; & de positione añcedentis statim disputabitur, ut sciamus an sit ponendũ consequẽs. Auer. uero hunc tex. non qõnarium facit, sed illatorium, credit enim. Arist. ex modo dictis inferre conclusiones, quarum prima est, ingenerabile est æternum: secunda, incorruptibile est æternum: tertia, ingenerabile est incorruptibile & N econtra: & hanc expõnem ur̃ sectari expositor noster, & in fine cõmenti colligit rõnem talem: Cũ aliquid prædicatur de duobus conuertibiliter, necesse est illa duo conuerti, ut, si a. de b. & c. prædicatur conuersim, b.c. necesse est cõuerti: in prioribus.n. dictũ est, quoties tres termini sylli conuertuntur inter se, ppositio q est conclo in terminis cõuertitur. Hinc emergunt duo sylli, primus: oẽ æternũ incorruptibile, ingñabile æternum, & gñabile incorruptibile. Secundus, oẽ æternum ingñabile, omne incorruptibile æternũ, omne incorruptibile ingñabile: hæc.n. est cõclõnis cõuersio. Hæc est expõ Auer. gñatim. Sed hæc expõ non conuenit uerbis græcis, in græco.n. codice ita scribitur εἰ οὖν τι καὶ ἀγένητον, ὄν δὲ, τοῦτο ἀΐδιον ἀνάγκη εἶναι, quorum uerbum uerbo reddendo sensus est, igitur o e si & ingñabile, ens tñ, id necesse est sempiternũ esse? Ecce q modo uerba sunt qõnaria, & non illatoria: & si sunt illatoria, nõ sunt cõclusionis illatoria, sed qõnis quæ ex dictis emergit.

Cõfutatio expõnis Auer.

At uerò hæc ita esse ex ipsorum definitione patet, O etenim siqd corruptibile est, gñabile esse necesse ẽ. Aut enim ingenerabile aut generabile est: at si ingenerabile est, incorruptibile esse supponitur. Insuper, ẽt si quid generabile est, id corruptibile esse necesse est. Aut.n. corruptibile, aut incorruptibile est: at si incorruptibile, sic ingenerabile esse supponebat.

Expositio.

Nunc disputat de positione antecedentis, utrũ uidelicet ingenerabile & incorruptibile conuertãtur, & supponit duo quorum primum est una hypothetica, uidelicet q si ingenerabile & incorruptibile conuertuntur, necesse est generabile & corruptibile conuerti. & inquit: At uerò hæc ita esse ex ipsorum definitione patet. & probat suppositione q ad ambas partes, & inquit: Etenim siquid corruptibile est, generabile esse necesse est. quod probat: Aut enim ingenerabile, aut generabile est, nec datur mediũ: at si ingenerabile est, incorruptibile esse supponitur. & sic idem erit corruptibile & incorruptibile, quare siquid corruptibile, idẽ generabile est. Hæc est prima pars suppositionis. De secunda inquit: Insuper ẽt si quid generabile est, id corruptibile esse necesse est. probatur ut prius, quia aut corruptibile, aut incorruptibile est: at si incorruptibile, sic ingenerabile esse supponebatur. & sic idem generabile esset & ingenerabile. P Et sic igitur si ingenerabile & incorruptibile conuertunt, patet generabile & corruptibile conuerti: & sic patet hypothetica, quę fuit prima suppositio. Debes scire q in uerbis Aristotelis potest fieri consequentia in ipsis hoc modo: ingenerabile est incorruptibile, igitur generabile est corruptibile: & econtra, incorruptibile est ingenerabile, igitur corruptibile est generabile: conuertuntur igitur hæc quemadmodum opposita: ut enim oppositum in opposito, ita propositum in proposito. Auer. autem eandem suppositionẽ probat per regulam prioristicam, dicitur enim ibidem q quoties fuerint duo termini oppositi contradictoriẽ diuidentes uerum & falsum, i. ita oppositi q de quolibet est alter uerus, alter falsus, tunc si aliquis alius terminus conuertitur cum uno illorum, tunc contradictorium primi cõuer- Q tetur cum contradictorio secundi, ut modo ad propositum, generabile & ingenerabile diuidunt omne ens, similiter & corruptibile & incorruptibile, igitur si incorruptibile conuertitur cum ingenerabili, corruptibile conuertetur cum generabili. Hæc ex commen.

Qualis uis rõnis Aris.

Quę auer. com. 126.

Quę auer. com. 125.

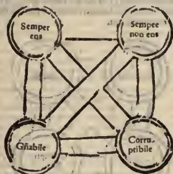
Præterea si mutuò sese non consequunt incorruptibile atq; ingenerabile, neq; ipsum ingenerabile, neq; ipsum incorruptibile sempiternũ sit necesse ẽ.

Secunda suppositio est, si mutuo non sese consequuntur ingenerabile atq; incorruptibile, neq; ipsum ingenerabile neq; ipsum incorruptibile sempiternum esse necesse est. Hęc suppositio ponitur, nec aliter probatur: nam per se nota est omnibus, & maxime Platoni, contra quem [illegible] obiicere.

A cere. Quonam uerò modo hæ suppositiones ad propositũ faciant, ex dicendis colligi poteſt.

Sequi autem hæc ſeſe mutuo, ex eo perſpicuum eſt, quia generabile & corruptibile ſeſe mutuo conſequuntur. Hoc uerò & ex antedictis patet: eſt.n. id medium ſemper entis atq; ſemper non entis, qđ neutrũ ſequitur. Tale aũt eſt generabile ipſum atq; corruptibile: utrunq;.n. definito tẽpore quodam & eſſe & non eſſe põt. Dico autẽ quodam tempore, ſi utrunq; eſſe & non eſſe aliquanto tempore põt.

B

Expoſitio. Declarauit ex ſuppoſitione geoerabile & corruptibile cõuerti, nunc ſimpliciter his ſuppoſituoོibus ſtantibus illud probat: & quia ex hoc probat, demonſtrabit ingenerabile

C & incorruptibile coouerti, proponit hæc, & inquit: Sequi autem hæc, uidelicet ingeoerabile & incorruptibile ſeſe mutuo, ex eo perſpicuum eſt, qia generabile & corruptibile ſeſe mutuo conſequuntur. Sic igitur intentio eſt probare ingenerabile & incorruptibile ſeſe mutuo ſequi, p hoc quia geoerabile & corruptibile mutuo ſeſe conſequuntur. Deiode ſequitur & probat generabile & corruptibile ſeſe mutuo ſequi ex antedictis, & ſyllogiſmus eſt: Mediũ ſemper entis & ſemper ooo eotis ſibiipſi conuertibile eſt: hoc enim nemo dubitat idem uidelicet coouerti ſecum. Sed generabile & corruptibile eſt medium ſemper entis & ſemper oon entis: neutrum enim eſt. Igitur ſibiipſi conuertibile. & ſic, omne generabile eſt generabile & corruptibile, & omoe corruptibile eſt generabile & corruptibile. iogr. Hoc uerò ex antedictis etiam patet: eſt enim id medium ſemper entis atq; ſemper oon entis, quod neutrum ſequitur, hoc eſt, quod per negationem ſeſe habet ad ambo. Tale autem eſt generabile ipſum atq; corruptibile: utrunque

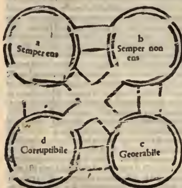
D enim definito tempore quodam & eſſe & oon eſſe poteſt, exponit autem quid per definito quodam tempore intelligit & inquit: Dico autem quodam tempore, ſi utruoque & eſſe & non eſſe aliquanto tempore poteſt. ut pee centum annos, uel mille, uel aliquanto id genus: & ſic de ratione minorem & illius probationem habemus. Sed dices, Ariſto-

Dubitatio. teles declarauit generabile & corruptibile coouerti, ex eo quia ingeoerabile & iocorruptibile coouertuntur: nunc declarat econtra, ingenerabile & iocorruptibile conuerti pee hoc, quia generabile & corruptibile conuertuntur. igiť petioo principij & circulus. Reſpondet Auer. & inquit: Et

Que auer. coñ. 18. non eſt petitio principij atq; circulus, quooiam propoſitiones quibus utitur in una, non utitur io alia: oam prima oſtẽſio fuit hypothetica, hæc eſt categorica ac ſimplex: declarauit enim primò generabile & corruptibile conuerti, ſi iogenerabile & incorruptibile conuertuntur: nunc declarat, quia generabile & corruptibile conuertuntur, ideo iogenerabile & incorruptibile conuertuntur. Hæc ex Auerroe.

Si igitur aliquid aut generabile aut corruptibile ſit, id illorum medium eſſe neceſſe eſt. Sit.n. a ipm ſemper ens, b. uerò ſemper non ens, c. generabile, d. corruptibile, c. itaq; inter a. & b. medium eſſe neceſſe eſt. Illorum enim ad neutrum ultimum tempus eſt, in quo aut a. ipſum non erat, aut b. ipſum erat. Generabile uerò aut actu aut poteſtate neceſſe eſt eſſe tempus ultimum: at ipſorũ a. & b. neutro modo tempus eſt ultimum. Tempore igitur quodam & definito & erit omnino & non erit ipſum c. Similiter dicendum eſt de ipſo corruptibile d. Generabile igitur ac corruptibile medium eſt: ſeſe igitur mutuo ſequuntur generabile & corruptibile. B

F

G

Idem nunc in terminis declarat, & primo reſumit concluſionem ex dictis, & inquit. Si igitur aliquid aut generabile aut corruptibile ſit, id illorum medium eſſe neceſſe eſt. Hæc eſt concluſio, quæ ex dictis ſequitur: deinde diſponit terminos, & inquit: Sit enim a. ipſum ſemper ens, b. uerò ſit ſemper non ens, c. generabile, d. autem corruptibile. diſpoſitis terminis reſumit concluſionem quam uult probare, & inquit: c. itaq; generabile inter a. & b. medium eſſe neceſſe eſt. Hanc ſyllogiçat ſic: Omne illud cuius eſt dare tempus ultimum ſui eſſe uel ſui oon eſſe, eſt medium pee abnegationem eorum quorum non eſt tempus ultimum ſui eſſe uel non eſſe. Ipſius c. generabilis eſt dare ultimum tempus ſui eſſe uel non eſſe, ipſorum uero a. b. non eſt dare. igitur. c. generabile eſt illorum medium per aboegationem. De ſyllogiſmo ponit minorem, & inquit: Illorum autem uidelicet a. & b. ad neutrum, hoc eſt, oec ad eſſe nec ad non eſſe ultimum tempus eſt, in quo aut ipſum a. noo erat, aut ipſum b. erat. Generabile uerò aut actu aut poteſtate neceſſe eſt eſſe, ſup. ultimum tempus, aut ad eſſe aut ad oon eſſe. At ipſorum a. & b. neutro modo tempus eſt ultimũ, hoc eſt, nõ neceſſe eſt eſſe tempus ultimum oec ad eſſe nec ad non eſſe. hæc fuit definitio ipſius poſſibilis: dictum eſt enim cuiuslibet generabilis eſſe dabile maximum tempus ſui non eſſe, cuiuslibet uerò corruptibilis maximum tempus ſui eſſe. & ſic minor perſpicua eſt, quam concludit dicens: Tempore igitur quodam & definito, & erit omnino & noo erit ipſum c. Similiter & dicendum eſt de ipſo corruptibili d: Sic igitur minor eſt perſpicua, uidelicet q; ipſius c. generabilis & ipſius d. corruptibilis eſt dare maximũ tẽpus eſſendi uel nõ eſſendi: ipſorũ uero a. b. minime. Hac minore expoſita & declarata, dat cõcl'onẽ & inq: gñabile igiť

Expoſitio.

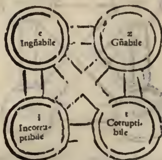
H

I ac corruptibile medium est. Verbum illud medium, grecè est μεταξὺ, latinè utrunq;. & intelligit ambo per participationem secundum quid, & neutrum per totalem participationem: & sic intelligit medium. Ex hoc repetit conclusionem principalem quā fecit, & inquit. Sese mutuo sequūtur generabile & corruptibile. Breuiter igitur ratio est, omne medium aliquorum sibiipsi conuertitur, generabile & corruptibile mediū est semper entis & semper non entis, igit sibi conuertitur. Q. sit mediū eo patet, quia neutrum illorū est, nisi secundum quid: At fortè ratio inerx est, nullū semper ens nullum semper non ens habet ultimū tps sui esse uel sui non esse. generabile omne & omne corruptibile habet ultimum tps sui esse uel sui non esse: igitur nullum generabile nullum corruptibile est semper ens neq; semper
K non ens. & sic medium per abnegationem extremorum, & de hac ratione ponit minorem & maiorem. hæc Aristo.

Quæ auer. cō. 128. Auer. uerò aliter format rationem literæ, syllogiçat. n. sic, nullum semper ens aut semper non ens habet finem in tēpore. generabile & corruptibile habent finem in tpe: igit generabile & corruptibile non sunt semper ens nec semp
Digressio Aū. eo. cō. non ens. & sic medium erit per abnegationē saltem. Deinde ibi & hoc non uerificatur, sed digreditur quia pro Platone dici pōt inter semper ens & semper non ens esse tria media, unum erit genitū corruptibile, aliud genitū incorruptibile, aliud corruptibile ingenitum. Hæc. n. tria media sunt, quæ apud eos non conuertuntur, ueluti inter album & nigrum dantur plura media inter se non conuertibilia, ut rubrum, pallidum, croceum, & id genus. Rñdet Auer. & dicit primo q hæc propositio, omne generabile est corruptibile, inductione patet: nam hoc genitum est corruptibile, & illud genitum est corruptibile, &c. id genus: igitur oē genitum est corruptibile: & econtra induci pōt. Dicit secū
L do q eiusmodi rōnes logicæ sunt inducię ad confirmādū, & non ad demonstrandū: & ita uult Auer. eiusmodi rōnes non esse demonstratiuas. Deinde affert Auer. potissimā rōnē Arist. quæ est: si potentia ad esse aut ad non esse esset infinita, tunc esset in infinitum in utroq; tpe. & ita esset impossibile dictū, q eodē tpe idem esset & nō esset, ut fuit deductū. Sed dices. 3. physicæ auscultationis Auer. cō. 52. uelle uř infinitū sm quid recipere additionē, & ita nihil pphibet potentiā una ex parte esse finitā, alia ex parte infinitā. Rūdetur fundamentū Auer. esse hoc, q si aliquid p se & suapte natura limitat sibi tpis infinitudinē una ex parte, limitat ēt sibi illā omni ex parte. non. n. uř maior rō de una parte q de altera: quod. n. inest alicui p eius naturam, non magis sibi inest p unā q p alterā partē. & ita tale tps recipiet additionē & non recipiet additionē: additionē quidē, quatenus ponitur præteritū absq; futuro, aut futurū absq; præterito: non recipiet uerò additionē, quatenus illud sequitur esse infinitū simplr. Propter hæc concludit Auer. q cū ita sit, erit gñabile ipsum ens definito tpe, & non ens ēt finito tpe. & cū ens finito tpe & non ens finito tpe conuertantur: igit in prima figura gñabile & corruptibile cōuertuntur. & tu intelligas oē gñabile esse nō ens finito tpe, uel
M ens finito tpe semota pphibente: qd' dico pp formā, q tpe infinito pōst est gñabilis. Hæc. n. est non ens tpe infinito, sed non p se, sed rōne impedimēti, ut diximus toties in hoc
Quāt rō Arist. demōstratia est. lib. Debes scire q nec inductio ualet, nec hæc rō ualet: inductio qdē non. quia petit: hæc uerò rō minimè, quia mundus sua natura non sibi infinitudinē tpis limitat, sed uoluntate opificis. Verū animaduersione dignum, q si teneamus oē gñabile & corruptibile esse tale pp materiā & cōtrariū, & q deus & natura nihil frustra faciunt, erit tunc rō Arist. demonstratiua: sic. n. tenendo inter semp ens & semp nō ens, non pōt esse nisi unū mediū, uidelicet gñabile qd' est corruptibile. Non. n. dari pōt gñabile incorruptibile, quia oē gñabile pp materiā & cōtrariū gñat, igit est corruptibile: oē. n. qd' est corruptibile, non nisi materia & contrario corrūpit. Nec pōt dari corruptibile ingñabile p eandē rōnē, qa oē corruptibile est gñabile, & econtra. Q. si est aliquid corruptibile, igit qñq; corrūpet, aliter frustra esset: &
N si est aliqd' gñabile, ēt aliqñ gñabit, aliter Deus & natura fecissent aliquid frustra? Hoc igit supponendo rō Arist. est demonstratiua: sed tenendo res posse fieri sine gñatiōe, & desinere absq; corruptione, ut Theologi tenent, rō Aristo. nulla est: ipse. n. mundus incepit per creationē, & desinere pōt per reductionem in nihil. & ita potest esse aliqd factū, ut mundus uel anima, & non esse corruptibile.

Sit insuper e. ingenerabile, z. uerò sit generabile, i. aūt incorruptibile, t. corruptibile. Ostensum est igitur z. t. sese mutuo sequi. Quando itaq; sic aliqua ut hæc disponuntur, ut z. quidem & t, sese mutuo sequentur. Insuper e. & z. nulli eidem insunt, sed alterum omni inest. Similiter etiam i. t. Necesse itaq; e. i. sese mutuo sequi.

O

P
Expositio. Hactenus q generabile atq; corruptibile conuertātur pbauit, nunc probat q ingenerabile & incorruptibile conuertunt, & sumit tria. Primò quidem disponit terminos, & inquit: Sit insuper e. ingenerabile z. uerò sit generabile, i. aūt sit icorruptibile, t. corruptibile. Hoc est primum. Secūdò sumit q si aliqua sint ita disposita, ut z. t. hoc est, ut generabile & corruptibile, illa ita conuertentur, ut conuertūtur generabile & corruptibile. Hoc dicit, sed prius resumit id quod probauerat dicens: Ostēsum est igitur z. t. sese mutuo sequi. hoc probatum est, itaq; ponit suppositionem & inquit: Quando itaq; sic aliqua disponuntur ut hæc, uidelicet z. quidem & t. hoc est, ut generabile & corruptibile, illa sese mutuo sequētur, ut sese mutuo sequebantur z. t. hæc est secunda suppositio. Tertia suppositio est q e. z. nulli eidem insunt, sed alterum omni, similiter ut dictū est i. t. Est igitur tertia suppositio q ingenerabile & generabile, incorruptibile & corruptibile contradicunt, & de quolibet alterum est uerificabile. His sumptis infert conclusionem & inquit: Necesse itaq; e. i. sese mutuo sequi. hæc est conclusio. Sic igitur sumpsit tres suppositiones, ut mihi uidetur, & cōclusionem proposuit.

Q Sit enim ita, ut ad ipsum i. non sequatur e. ipsum, igitur z. sequetur: nam cuilibet aut ipsum e. aut ipsum z. inest. At si ad illud i. ipsum z. sequitur, ēt t. ad idem sequetur: quare ad ipsum i. t. sequetur. At impossibile esse supponebatur. Eadem autem rōne & i. sequi ipsum e. demonstrabitur. Nā ita sese habet ingenerabile e. ad ipsum z. generabile, ut incorruptibile i. ad corruptibile t.

Expositio. His suppositis, probat cōclusionem assumptam hoc mō: Ad i. incorruptibile sequit e. ingñabile, & ecōtra ad e. ingñabile seqtur i. incorruptibile. Igitur hęc mutuo sese consequuntur. Probat antecedens, & primò q ad i. incorruptibile sequatur e. ingenerabile, hoc mō, quia aut sequitur ad ipsum i. incorruptibile e. ipsum ingñabile, aut suum oppositum, uidelicet z. generabile, de quolibet enim suppone
batur

A batur alterum dici. Si ad illud sequitur z. generabile, etiam sequetur t. corruptibile ad illud idem, quia supponebatur z. & t. sese mutuo sequi. Igitur à primo ad ultimũ, ad l. incorruptibile sequetur t. corruptibile, quod est impossibile. quare oportet ut ad i. ipsum sequaĩ e. ingenerabile, & habetur prima pars, inquit: Sit enim ita ut ad ipsum i. non sequaĩ e. ipsum. hoc est, ut ad incorruptibile non sequaĩ ingñabile, igitur ad ipsum sequeĩ z hoc est, gñabile: nam cuilibet aut ipsum e. aut ipsum z. inest, ut suppositum est. At si ad illud i. incorruptibile ipsum z generabile sequeĩ, & t. corruptibile ad idem sequeĩ. Quare à primo ad ultimum ad ipsum i. incorruptibile t. corruptibile sequeĩ. At impossibile eẽ supponebatur. & sic patet prima pars, quod ad i. Incorruptibile e. ingenerabile sequitur. Deinde probat secundam, uidelicet quod ad e. ingñabile, sequatur i. incorruptibile: nam si nõ, tunc ad ipsum sequetur t. corruptibile, & ultra & ad ipsum

B sequeĩ generabile, quod est impossibile ut prius inquit. Eadem & rõne & i. sequi ipsum e. demonstrabitur. Nam ita sese habet e. ingenerabile ad ipsum z. generabile, ut incorruptibile ipsum i. ad corruptibile t. quare ut ad incorruptibile i. sequiĩ e. sic econtra ad e. ipsum sequeĩ i. & sic patet totum ans, & per consequens sequiĩ hæ mutuo sese cõsequi. Auerro. aũt assignat causam cur Ari. usus sit terminis ignotis, quam & in lib. priorum assignauit: & uult hoc esse factum, tum ut demonstratio esset uñior ad oẽs materias, tũ quoq; ut demonstratio cognoscatur esse per se, & non talis pp materiam. Colligit ulterius Auer. in litera regulam hanc, si fuerint duo termini contradictorii diuidẽtes quodlibet ens: sm uerum, & falsum, & duo alii sĩr, si unus unius diuisionis conuertitur cũ uno alterius diuisionis, & reliquus cũ reliquo conuertetur: hoc mõ & in proposito generabile & ingenerabile diuidunt oẽ ens, sĩr corruptibile & incorruptibile: igiĩ si corruptibile & generabile conuertuntur, & ingenerabile & incorruptibile conuertentur. Hæc ex commen. colligi possunt.

Que auer. cõm. 128.

Regula libri priorũ.

Dicere itaq; nihil prohibere genitũ aliquid incorruptibile esse, & ingenerabile aliquid corruptum esse, semel illo genito, hoc corrupto, refellere est aliquod eorum quæ data sunt. aut. n. ĩfinito aut quo

C dam definito tempore omnia, aut agere, aut pati, aut esse, aut non esse possunt.

Expositio.

His disputatis atq; suppositis, accedit ad refellendum põnem Platonis, & primo resumit illã & inqt. Dicere itaq; nihil prohibere genitũ aliquid incorruptibile esse, ut Plato dicit qui mundum genitum facit sed incorruptibilem: & ingenerabile aliquid corruptum esse, ut idẽ Plato, qui informitatem materię mundi ingenerabilem fecit, sed tandem corruptam Dicit aũt hæc, quoniam mũdum incorruptibilem facit, semel illo genito: informitatẽ ingenerabilem, semel illa corrupta. Hęc duo inquã dicere, refellere est aliquod eorum principiorum quæ data sunt ut uerę suppõnes. & primò destruitur illa suppõ, quæ dicit, cuiuslibet rei possibilis datur maximũ tps suæ possibilitatis. Hæc autem destructio est falsa, cuius rõnem inqt: Aut enim infinito aut quodã definito tpe oĩa, aut agere aut pati aut eẽ aut nõ esse pos

D sunt. & sup. tu, cum non infinito tpe, igitur definito quodã tpe: & sic falsum est dicere possibilitatem non habere maximum tps sui esse uel sui non esse, & ita destruitur una suppositio, si Platonis opinio est uera.

Et infinito propterea, quia tempus infinitum aliquo modo est definitum, quo non est maius. Præterea id quod aliqua ex parte est infinitum, neq; infinitum est neq; definitum.

Expositio.

Posset aliquis cauillare, Platonem defendens dicendo eẽ dabile maximum tps quo potentia exit ad actum, & illud esse tps infinitum. Vel, quod id est infinitum ex una parte tantum. Rñdet Arist. refellens hunc cauillum, & inquit: Et infinito propterea, quia tps infinitum aliquo modo est definitum, quo non est maius. & sic si sumitur tps infinitum pro maxime, cauillum dicit uerum. Sed si sumitur pro eo quod dato semper restat aliquid accipere, ratio adhuc stat insoluta: quod uidelicet non est uenire ad ultimum tps exitus potentiæ ad actum. Similiter rñdet ad secundum, & inquit. Præterea id quod aliqua ex parte est infinitum, neq; infinitum est simpliciter neq; definitum: quare non põt dici maximũ nec minimum tps quo potentia exit ad actum. Est igitur rõ Aristo. hæc, data positione Platonis possibile non haberet ultimum tps possibilitatis, quia non est illud tps infinitum: nã tps infinitum nec est maximum nec minimum nec tps finitum per Platonem: quare destruetur illud principium.

E

Disputant hîc græci utrum Aristo. contradicat uerbis Platonis, an intellectui, & confundunt omnia. Ego uerò cũ expositore sentio hanc disputationem non facere ad intellectum libri coeli. sat enim est Aristo. probare quod proponit, siue id sit contra Platonem, siue non. Sed quonam modo defendi possit positio Platonis in fine dicetur.

Expositio. Qualis est græcorum disputatio.

Præterea cur magis hoc in signo corruptũ est id quod antea semper erat, aut genitum est id quod tempore infinito prius non erat? Nam si non magis in uno quá in alio, & ipsa signa sunt infinita, perspicuum infinito tempore fuisse aliquod generabile & corruptibile. Quare aliquod infinito tempore possibile non esse & esse. Ipsum essendi enim atque non essendi simul potentiam habebit: ipsum quidẽ prius si corruptibile est, ipsum uerò posterius si generabile. Quare si posuerimus esse quæ possunt, simul contraria erunt.

F

Secundò arguit Arist. & supponit, omne illud quod requirit infinitudinem una ex parte, eam requirit ex omni parte, & hoc inquit. Præterea cur magis hoc in signo corruptũ est id quod antea semper erat, ut informitas materiæ mundi: aut genitum est id quod tpe infinito prius non erat, ut mundus qui apud Platonem tpe infinito fuit non ens, & postea cœpit esse? Ex his uult habere quod oẽ requirens infinitudinem tpis pro una parte, requirit eã simpliciter ea omni parte: quia ex quo per suam naturã & per se requirit illã, non magis eã requirit ex una parte quã ex alia, & ita pro omni parte. Ex hoc supposito arguitur, mundus requisiuit potentiam ad esse tpe infinito à parte ante, igitur omni ex parte: & requisiuit potentiam infinitã ad non esse à parte post tpe infinito, igitur omni ex parte: igitur simul habet potentiã essendi & non essendi. essendi quidẽ, quatenus à parte ante eã requirebat: non essendi uerò, quatenus à parte post illam requirit. Igitur simplr ambas habet omni ex parte, & sic simul actus contrarij in eodẽ, quia omne possibile reducitur ad actum. inquit? Nam si non magis in uno quã in alio signo, & ipsa signa sunt infinita, perspicuũ infinito tpe fuisse aliquod generabile & corruptibile, ut mũdus est. Nã cũm ipse à parte ante habebat potentiã infinitã ad esse, oĩ ex parte habuit illã: & cũ à parte pòst habet potentiam infinitã ad non esse, omni ex parte habet illã. igitur simul & semel habet ambas. inquit: Quare aliquod infinito tpe est possibile nõ esse & sup. tu. possibile eẽ. cuius cãm ait: Quia

Expositio.

G

H essendi atq; non essendi simul potentiã habebit: non essendi quidẽ prius, si corruptibile est: essendi uerò posterius, si gñabile. Quare si posuerimus esse quæ pñt, simul cõtraria erunt, uidelicet esse & non esse. uñ uis rõnis est: Mundus requirit potentiam ad esse à parte ante infinitã, igitur à parte pòst tpe infinito, igitur mũdus nunq; est nec erit. Vltrà, mundus à parte pòst requirit potentiã infinitã ad nõ esse, igitur omni ex parte, & p consequens infinito tpe simplr põt nõ esse, & ita infinito tpe simplr est: quia quod põt nõ esse, oportet ipsum esse: & sic idem simul esse & non esse.

Sed obijcies, à pari arguerẽ de potentia ad esse Socratis, quod tpe infinito fuit ad formam Socratis hodie geniti. similiter & de potentia ad formam in infinito tpe post gñandã.

Obiectio.

Dici põt hanc potentiam esse à parte ante infinitam per accidens, pp impedimentum successionis infinitæ eorum quæ accidentaliter ordinantur. Aristo. uerò arguit in his quæ requirunt infinitudinem per se, qualiter est potentia

Solutio.

I ad esse mundi uel ad non esse, quæ non possunt impediri, Qu§ auer. cõm. 131. cum sit unus numero in sua specie. Expositio autem Auerro. nullo modo conuenit huic textui, cùm nec textus ambarum translationum cõuenerint.

Præterea & hoc in omni signo similiter erit, quare essendi atq; non essendi tempore infinito potentiam habebit. At demonstratum est hoc impossibile eẽ.

Expositio. Tertio arguit sic: Omne quod est in omni signo similiter infinito tempore simpliciter existit. Mundus fuit in omni signo possibile esse à parte ante, & in omni signo possibile non esse à parte pòst. Igitur simul possibile esse & possibile non esse de rõne tangit minorem, & inquit. Præterea & hoc in omni signo similiter erit. Hæc est minor dat conclusionem & inquit: Quare essendi atq; non essendi tempore infinito potentiam habebit. At demonstratũ est hoc impossibile esse. K Hæc rõ non differt à prima ẽm rẽ, nisi forsitã forma: quia hæc est categorica, illa hypothetica. Qu§ auer. cõ. 132. Expõ etiam Auer. huic nõ consonat, sicut nec arabicus textus cũ græco.

Præterea si actum potentia antecedit, uniuerso tẽpore erat, quo & ingenitum uel etiã non ens erat, possibile tñ fieri tempore infinito. Simul igitur nõ erat, & potentiam habebat essendi aliquãdo, & postea non essendi tempore infinito.

Expositio. Quarto arguit enthymematicè sic, si potentia ad esse mũdi præcessit actum essendi tpe infinito, tunc mundus omni ex parte simpliciter tpe infinito fuisset non ens ingenitum, fieri tñ possibile: igitur simul non erat, & habebat potentiam essendi aliqñ, & postea ẽt habebat potẽtiam nõ essendi pro alio tpe. Hoc est impossibile, quia iam deducit idem simul esse & non esse. inquit: Præterea si actũ potentia antecedit tpe infinito à parte ante, ut Plato dicit, L uniuerso tpe erat illa potentia, quo tẽpore toto & ingenitum erat, uel ẽt non ens. Similiter igitur non erat, & potentiam habebat essendi aliqñ ut pro certo tpe, post quod ẽt habebat potẽtiã non essendi tpe infinito. & hoc habet pro impossibili: uidetur. n. impossibile ut mũdus tpe uniuerso sit non ens, & possibile esse toto illo tpe, hoc ordine, ut sit possibile esse ꝓ aliquo tpe, & post esse in illo tpe. possibile non esse in alio. Hoc aũt pro tanto est impossibile, quia omnis potẽtia exibit ad actũ nisi sit impediens: quare potentia illa infinita, qua stetit sub non esse, aliquando erit sub esse, & cum fuit infinita simpliciter: igitur idem simul erit & non erit. Declaratio rõnũ. Arist. Debes scire q oẽs hæ rõnes fundant in quibusdã ꝓpõnibus, quarum prima est q potentia requirẽs per se pro exitu ad actum tps infinitum ex una parte, ipsum requirit pro omni parte, & sic requirit illud simpliciter. Hæc declarata fuit ꝓ tanto, quia non maior rõ est de una parte q̃ de altera, & ita uel ꝓ nulla uel ꝓ ambabus partibus tps illud requiret. Secunda, potentiæ sese mutuo consequunt quemadmodum esse & non esse: nam cũ res est, cessat potentia ad esse, & surgit potentia ad non esse: & econtra cum res non est, cessat potentia ad non esse, & surgit potentia ad esse, & sic semp cũ uno actu stat potentia oppositi, & cũ potentia oppositi stat actus oppositus. Quibus sequit tertia, q si quid habet simul potentiam ad esse & non esse, ipsum siĩ est & nõ est: M quatenus. n. est potentia non ens, ipsum est: quatenus uero est potentia ens, ipsum non est: & sic idẽ siĩ est & non est. Ex his rõnes Aris. hñt efficaciã. Si nanq; ipse mundus tpe infinito à parte ante habuit potentiã ad esse per primam ꝓpositionẽ, ẽt à parte pòst infinito tpe habebit potentiã ad esse ulterius: & similiter si mundus à parte post habet potentiam ad non esse tpe infinito, igitur à parte ante ẽt. igit duæ potentiæ insimul erunt in eodem, & ita duo actus, uidelicet esse & non esse: & hoc est totum posse Aristo. contra Platonem, ut mihi uidetur.

Aliter ẽt perspicuum est, impossibile esse aliquid corruptibile esse quod aliquãdo non corrũpetur: erit. n. semper & aliquid corruptibile, quod & actu nunquã corrũpet. Quare simul erit possibile semp esse, & non semper esse. Corruptibile igitur aliqñ corrũpet. N Præterea si quid generabile est, genitũ est: possibile enim est genitum esse, & non semper esse.

Expositio. Aliter contradicit Platoni, & primò proponit hoc, & inquit: Aliter ẽt perspicuũ est, impossibile esse aliquod corruptibile esse qđ aliqñ non corrũpatur. hoc proponit: deinde addit impossibile & inquit: Erit. n. semp & aliquid corruptibile, qđ & actu nunq̃ corrumpet. Quare simul erit possibile aliquid semper esse, qđ quidẽ ẽt non semper est, uel quod nunq̃ est: aut fortè sic, quare simul erit possibile aliquid semper esse, & non semper esse. ut deductum fuit in aliis textibus, ꝓpterea concludit: Corruptibile igitur aliquando corrũpet. Vis igit rõnis (ut mihi uĩ) est, si aliquod corruptibile nunq̃ corrũpet, tunc aliquod erit semp corruptibile, qđ actu nunq̃ corrumpetur ultrà, igitur aliquid erit possibile semp esse quod nũq̃ est, & ita possibile ociosum. O Vlterius idẽ probat de gñabili, & inquit: Præterea si quid gñabile est, igitur est aliqñ genitũ: aliter possibile esset aliquod genitũ esse, & non semper esse. hoc est, & non aliqñ esse: sic. n. lrã clara est. Debes scire q multa sunt gñabilia q̃ nunq̃ gñabuntur, uelut formæ q̃ generabiles sunt tpe infinito post hoc. Aris. uerò intelligit ꝑ generabile, id quod est determinatè generabile: oẽ. n generabile ꝑ cãs suæ generationis determinatas necessario generabitur: per accidens aũt, ut dixit Auer. nihil prohibet aliqd generabile eẽ, quod nunq̃ generabit. Auer. uerò habet tex. transpositos, ꝓpterea hoc cõ. 133. Rñdere põt textu græco illi: Dicere aũt nihil prohibere. Qu§ auer. cõm. 133. Sed quicqd sit de transpõne, Auer. in hoc cõm. declarauit, oẽ per se generabile necessario generari: ẽ enim ꝑ se generabile, qđ habet determinatas cãs suæ generationis, nec põt impediri: ꝑ accidens uerò generabile non necessario generabitur, quia impediri possunt causæ generationis. P Quales rõnes Arist. Animaduersione dignũ, rõnes Aris. non ualere simpl̃r: si. n. teneamus q mundus ante sui generationẽ siue ꝓductionẽ habuit potentiã ad esse tpe infinito à parte ante, non ex parte materiæ informis, sed ex parte agentis, ita ut sit possibile esse potẽtia in agente & non in materia, ꝓculdubio cessant rõnes. Fuit. n. possibile esse tpe infinito, non ꝑ se & sui natura, sed potentia in uolũtate opificis: & ꝓpterea non sequit ut ẽt à parte eandẽ habeat potentiam, sed tanto tpe uero uel imaginario, quanto tpe Deus uoluit. Sic & si à parte pòst tpe æterno ꝑmanet, ꝓculdubio non uirtute existente in ipso. quia sic ẽt à parte ante permansisset, sed uirtute existente in opifice: & sic rõnes Aris. non simpliciter demonstrant. Sed si teneatur positio Platonis q ante genituram mundi, præcessit potentia ad esse tpe infinito tam ex parte agentis, q̃ ex parte materiæ informis, quã singit Plato mundũ præcessisse, rõnes Arist. sunt demonstratiuæ. Illa nanq; potentia cũ fuisset per naturã intrinsecã mũdi, ẽt omni ex parte fuisset, & ita omni tpe mundus ob illam potentiã esset possibile esse, & similiter quia ẽt suapte natura est possibilis non esse ob eandem materiã, iure omni tẽpore haberet potentiam ad esse, & potentiã ad non esse, & cum deus & natura nihil frustra egerint, erit quandoq; tps in quo mundus simul est & nõ est. Q Disputare uerò an hæc sit positio Platonis, aut illius uerba, ut Alex. & Simplicius disputant, uidetur parum facere ad intellectum ueritatis & præsentia libri, ut rectè dicit expositor. Hoc enim dimitto uacuis negocio.

Possumus aũt & hoc contemplari mõ impossibile esse: aut si genitum aliqñ aliquid est, incorruptibile esse: aut si ingñabile est, & antea semp erat, corrũpi.

Expositio. Hæc esse potest quarta ratio: uerum primò proponit iterũ id quod uult probare & est conclusio textus hæc, nullũ quicq; genitũ ẽ incorruptibile, itẽq; nullũ ingenitũ siue ingenerabile põt aliqñ corrumpi. inquit: Possumus aũt & hoc contẽplari mõ impossibile esse, aut si genitum aliqñ aliqd est, incorruptibile esse & hoc ꝓcedit contra Platonem, q mũdũ genitũ ait esse, nunq̃ tñ interiturũ. deinde ponit secũdã

partem

A parte concłonis, & inqt: Aut si ingñabile siue ingenitũ est, & antea semp erat, ẽt impossibile est corrũpi. Hęc ẽt ps est cõtra aliud dictũ Platonis, dũ dicit informitatẽ mãæ ingenitã esse, corrũpi tñ in genitura mundi. Hæc est cõcłto tota,

Nã nullum incorruptibile, nullum quoq; ingenerabile casu esse põt illiusmodi: quod.n. casu est atq; fortuna, id profectò aut est aut fit præter semper & plerunq;: At ea cum tpe aut omni ex parte, aut aliqua ex parte infinito, aut semper, aut plerunq; sint talia; erunt profectò natura talia.

Expositio. Propositã conclusionẽ pbat, & primo probat q talia incorruptibilia & ingenerabilia non pñt casu uel fortuna generari uel corrũpi: & debes scire q per incorruptibile intelligit mundũ semper permansurũ, & per ingenitũ intelligit informitatẽ nunq̃ genitã. Est igitur sensus conclusionis probandæ, informitas ingenita non est possibilis corrũpi casu sed natura, mundus semp manens non est possibilis corrũpi casu sed natura. & syllõs est, hæc sunt possibilia gñari uel corrũpi infinito tpe: ingenitũ.n. illud chaos tpe infinito est possibile corrũpi, incorruptibile ẽt ut mundus tpe infinito põt corrũpi: & sic hæc sunt possibilia gñari uel corrũpi tpe infinito. Quæ tpe infinito semper uel plerunq; sunt possibilia gñari aut corrumpi, nec casu nec fortuna sunt: igitur hæc nec casu nec fortuna erunt possibilia gñari aut corrũpi. pponit concłonẽ & inqt: Nã nullũ incorruptibile, nullũ quoq; ingñabile casu esse põt, suppleui ex græco, illiusmodi. uerbi cã: Ingñabile possibile corrũpi, ut informi-

B tas, incorruptibile siue incorruptũ tpe infinito manẽs ens, ut mundus, corrũpi postea. Hæc est concło, deinde sumit maiorẽ, & inqt: Qd'.n. casu est atq; fortuna, id pfectò aut est aut fit præter semp atq; plerunq;. hæc est maior: minor est, ingenitũ posse corrũpi, & manens semp incorruptum posse corrũpi est, aut tpe infinito simplr omni ex parte, aut tpe infinito una ex parte: & sic aut semper aut plerũq;. hãc ponit dicens: At ea cum tpe aut omni ex parte, aut aliqua ex parte infinito sint talia, aut semper si simpliciter tempore infinito sint possibilia generari uel corrumpi, aut plerunq; si aliqua ex parte tpe infinito sint talia. dat conclusionẽ & inquit: Erunt profectò natura talia, & non casu uel fortuna. Animaduerte q refert ingenitum corrumpi & esse corruptibile: informitas.n. materiæ mundi, quę ingenita fuit, nec semper nec frequenter fuit corrupta, sed semel: fuit tamen possibilis corrumpi, aut semper si tpe infinito ex utraq; parte fuit possibilis corrumpi, aut frequenter si ex altera parte

C fuit possibilis corrũpi. Arist. igitur pbauit ingenitum posse corrumpi non fuisse casu uel fortuna sed natura, & non pbauit ipsum corrumpi fuisse natura, quia licet utrũq; sit uerum, tñ rõ Arist. facit ad primũ intellectũ, aliter minor ẽẽt falsa, & hoc non intelligũt expositores. Quod uerò ad uerba attinet, debes scire q per uerbũ illud incorruptibile, intelligit semper manens incorruptũ, & per ingñabile, intelligit ingenitũ: & sic litera clara est. Adhuc debes scire q illa uerba, at ea cum tpe, scribuntur in græco in numero singulari: ego uerò transtuli in numero plurali, ut conclusio conueniret propositionibus. Sic igitur est conclusio Arist. hæc, nullum ingenitum casu uel fortuna põt corrumpi, nullum quoq; incorruptum semper manens casu uel fortuna põt corrumpi: & per consequens, hæc sunt talia à natura.

Quare interdum esse, interdum non esse dicunt,
D taliũ nanq; eadẽ potentia est contradictionis, & ut sint & ut non sint materia causa est. Quare opposita simul actu esse necesse est.

Expositio. Hactenus cõclusit ingenitũ posse corrũpi, & genitũ semp manens posse nõ esse, natura esse aut fieri: cui adde hãc maiorẽ, sed q̃cunq; natura aut sunt aut fiunt, pñt esse interdum aut non esse interdũ. cuius rõnẽ subscribit, dicens: Talium nanq; q̃ sunt à natura eadẽ potentia est contradictionis, & ut sint & ut non sint materia cã est. demũ repetit concłonẽ principalẽ dicens: Quare opposita sil' actu esse necesse est. q̃ consequentia quonã mõ ualeat, iã deduximus sæpe. Silr q̃ mõ deducatur ex dictis, ẽt declarauimus. Aduerte uerbũ illud quare, in græco nõ esse, sed subieci ob faciliorem uerbo℞ intellẽm. Quæ uerò dicit Auer. hęc sunt penitus infructuosa, nec ad lr̃æ explanationẽ, nec ad q̃õnis dilucidationẽ faciunt. Sed ambiges fortè & bñ, qa ur̃ hæc consequẽtia nulla, uidelicet talia sunt in potentia ad utrunq;, uidelicet ad esse & non esse: igit̃ erunt in eodẽ cõtraria insil', uidelicet esse & non esse: nã Socrates stãs est in potentia ad sedendũ & ad currẽdũ, & tñ nũq̃ sil' sedet & currit. Dici põt non esse sil'e hîc & ibi. Socrates.n. est in potẽtia ad currendũ & sedẽdũ diuersis tpibus, p q̃o finito tpe est in potẽtia ad utrunq;: at in illis eodem tpe potentia est ad utrunq;, qa tpe infinito ex utraq; pte: & sic sequitur illa in talibus sil' eẽ.

E
Quę auer. cõ. 134. & 135. & 136.
Dubitatio.
Solutio.

Verũtamen neq; dicere uerum est nũc esse, si fuerit res in anno præterito: neq; in anno præterito rẽ fuisse, si nunc sit. Impossibile igitur est id quod aliqñ fuit non ens, posterius sempiternũ esse: habebit enim posterius & non essendi potentiam.

F
Expositio.

Remouet cauillũ, nã dici posset id incorruptibile qd' est genitũ ueluti est mundus ipse, hẽt potentiã ad non esse, non qdẽ in futur℞, sed respectu pręteriti. Silr ẽt id qd' est ingenitũ, sed corruptibile ut materiæ informitas, hẽt potentiã ad esse respectu præteriti. contra obijcit dicens: Verũtñ neq; dicere uer℞ est nunc esse, si fuerit res in anno præterito, & ita si potentia ad esse uel non esse fuerit in anno p̃terito, nõ ppea esse eã nunc uer℞ erit. unñ & si potentia ad sedendum fuit heri in Socrate, nunc cũ sedet, nõ est amplius. uerum dicere esse in potentia ad sedendũ: neq; est uer℞ dicere in anno præterito rẽ fuisse, si nunc sit, ut si nunc sit Socrates in potentia ad sedendũ, heri ẽt fuisse, qa heri sedit: & ita patet genitũ incorruptibile qualis est mundus: non ẽt in potẽtia nunc ad non esse, dato q elapso tpe fuerit in potentia ad illud: nec ingenitũ corruptibile est in potentia nunc ad esse, dato q p̃terito tpe fuerit in potentia ad illud. Demũ cõcludit principalẽ cõcłonẽ, non qdẽ ex mõ dictis, sed ex dictis iã, & inqt: Impoſe igit̃ est id qd' aliqñ fuit non ens, ut mundus ipe, posterius sempiternũ esse: qa hẽbit posterius potẽtiã nõ essendi, qa cũ non fuit, potẽtiã hẽbat ad esse: & postq̃ est, cessat potentia ad esse, & surgit potentia ad nõ esse: sunt enim potentiæ sibi mutuo succedentes uelut & actus. Et sic patet conclusionem hanc non ex proximo dictis sequi, sed ex dictis olim de potentia & actu. Hæc Aristo.

G

Præterea hęc potentia non est ad nõ esse tunc: eẽt enim id actu aliqñ, qd' tñ fuit in priore atq; præterito tpe. Si igitur id actu præsens sit, qd' possibile est, erit pfectò uerũ dicere nunc esse, si transacto in anno nõ esse dicat̃. At impoſe est: nulla nãq; potentia ẽ respectu ipsius fuisse, sed respectu eẽ aut fore.

Expositio. Siqs uult sequi seriẽ græcã & uerbũ uerbo reddere, quid Arist. hîc uelit, non intelliget. Vr̃ igit̃ mihi Aris. destruere consequens inductũ, aut cauillũ tactũ, in quo dicebat̃ mundũ hr̃e potentiã ad non esse, non qdẽ futur℞ sed p̃teritum: &

H hæc rõ non differt à prima, nisi qa hæc est hypothetica & manifestior, & qa primò pponit uim rõnis, dicens: Præterea hæc potentia non est ad non esse tunc. q.d. nulla potentia est respectu priuationis q̃ fuit in pręterito. Hoc pponit. Quod uerò ad uerba attinet, debes scire q pars hęc gręcè sic scribitur, ὑπάρχει γὰρ ἐνεργείᾳ ὄν, ἀλλὰ τοῦ πέρυσιν καὶ ἐν τῷ παρελθόντι χρόνῳ, quã si uerbũ uerbo reddis, nullũ habet sensum: mihi tñ uisus est eius sensus esse ut dixi, tu uerò qui gręcè sapis, diiudica. hoc pbat ex eo qa res præterita esset aliqñ præsens. Tenet consequentia p illã cõem animi conceptionẽ, oẽ poſe erit qñq; de inesse, & hoc inquit: Esset.n. id actu aliqñ, qd' tñ fuit in priore atq; præterito tpe. & ita præteritum esset qñq; præsens. Quod uerò ad græca uerba attinet, debes scire q hæc uerba non sic legũtur in gręco, quæ uerbum uerbo reddendo sic transferri possunt: eẽt enim actu ens, sed in anno priore atq; præterito tempore.

I Quod cũ difficile itellectu sit, hoc modo reddidi, tibi grecę linguæ perito relinquẽs dijudicandũ. Demũ quasi epilogã do totum syllm, inquit. Si igitur id actu pñs sit, qđ possibile est, hoc est, si oẽ posse qñq; est actu præsens, erit ꝓfecto uerũ dicere nũc esse aliqd, si transacto in anno nõ esse dicatur. & ita erit uerũ dicere qđ iam non est, fieri præsens & esse actu, qđ mõ destruit dicens: At impossibile est. cuius cãm reperit dicẽs. Nulla nãq; potentia est respectu ipsius fuisse, sed respectu esse aut fore. Est igĩ uis rõnis, si potentia est ad priuationẽ pteritã, tunc illa priuatio qñq; erit pñs, cũ nẽ possibile qñq; erit de inesse. Hæc mihi uĩ huius loci & interpretatio & expõ. sunt. n. mihi textus hi & grece & latine difficiles, quos qdem interpretando, fateor ingenue me mihijpsi nõ satisfacere. Auer. nãq; q̃q; non ad rem, tñ in Qq̃ auer. com. 138. cõ. 138 alr arguit contra Platonẽ, & supponit duo: primũ ꝙ oẽ sempiternum suapte natura est tale: cum. n. ipm nõ sit K tale, aut casu aut fortuna est tale, qđ est impossibile. nã casuale & fortuitum non diu ꝑmanet, desinit. n. cito, qa innaturalr stat in materia illius: ideo sempiternũ tale est natura. Scđo supponit trifariã esse rei naturam, aut sp entis, aut sp nõ entis, aut qñq; entis, & qñq; non entis. Ex his arguit, si æternum esset corruptibile, tunc natura cõtingens uerteretur in necessariã: & si econtra, si genitũ esset æternum, nã contingens uerteret in necessariam: q̃ sunt contra suppões. Hæc Defensio Platonis colligi pñt, licet nõ multum ad propositum. Aduerte iñ Platonicos negasse diuisionem illam naturę, sunt. n. multo plures: una semꝑ entis utraq; ex parte, alia sp entis altera ex parte, alia sp non entis utraq; ex parte, alia sp nõ entis aliqua ex parte, alia entis qñq; & non entis qñq;: ꝓpterea hęc ratio Auer non demonstrat.

L Simili uero ratione & si id quod prius erat sempiternum posterius nõ sit. Nã si possibile inesse ponimus, uerũ erit profecto dicere id nunc esse, quod priore in anno atq; præterito oĩno tpe fuit.

Expositio. Hactenus confutauit cauillum de re sempiterna in futuro, q̃ dicebatur possibilis non esse, quia qñq; in præterito fuit non ens: nũc confutat cauillum de re sempiterna a parte ante, qualis est illa informitas materiæ mũdi. Dici. n. põt a cauillatore, post informitatis corruptionẽ adhuc remanere potentiam ad esse, non qdem quod est uel erit, sed ad esse qđ fuit illius informitatis, & ita concedit informitatẽ nunc corruptã habere potentiã ad esse, non qdem pñs aut futurũ, sed pteritum, et hoc ꝓponit dicens. Simili uero rõne sup. est impossibile, & si id quod prius erat sempiternũ, posterius non sit. hoc est dicatur habere potentiã ad esse, non qdem pñs aut futurũ, sed preteritum qđ iã habuit. & qđ sic mõ sit impossibile, ꝓbat dicens: Nam si posse inesse ponimus, uerũ erit, ꝓfecto dicere id nunc esse, qđ priore in anno atq; pterito oĩno tpe fuit. Nam si informitas nũc corrupta habet potentiam ad esse pteritum qđ olim habuit, & posse qñq; ponetur de inesse, ꝓculdubio illa informitas iam corrupta redibit: & cum ipsa sit sempiterno tpe nõ ens a parte post erit ꝓfecto sil' ens & non ens: ens quidẽ, ꝑ reductionem M possibilis inesse: nõ erit uero ens, quia ponitur sp non ens a parte post. Hæc mihi uidetur expõ huius loci, tñ non mihi satisfacio: sunt. n. omnes hi textus obscuriores. Hæc Ari. contra Platonem logice, aut metaphysice.

Naturaliter ẽt & non uniuersaliter si considere mus impossibile sane uidebitur, aut corrumpi posterius quod sempiternũ prius erat, aut posterius sempiternum esse quod prius non erat. Corruptibilia enim & generabilia & alterabilia cuncta, contrariis alterantur corrumpunturq; & ab his ipsis, quibus natura constant.

Expositio. Hactenus contra Platonem rõnibus logicis aut cõibus ꝓcessit, nunc rõne naturali q̃ huic lib. conuenit uult procedere, & eius rõ sic componitur, quæcũq; generanẽ aut corrumpunẽ contrarijs alteranẽ, at mundus contrarijs nõ alteratur, nec informitas illa, igĩ nec mundus est genitus, nec informitas illa est corrupta. Inqt: Naturalr ẽt & non uĩr si N considerẽmus, impossibile sanè uidebiẽ, aut corrũpi posterius qđ sempiternũ erat, & hoc contra informitatem, aut postea eius sempiternũ esse qđ prius non erat, & hoc contra mundũ. Hæc est concľo, deinde sumit maiorẽ, & inqt: Corruptibilia. n. & gñabilia & alterabilia cuncta, contrarijs alteranẽ corrumpunẽq; & ab his ipsis, quibus nã constant. Hæc est maior, cui addita ducta minorẽ, patet concľo. Hæc est ratio Aris. quã nãlẽ uocat. Auer. uerò ait hanc rõnẽ esse natura- Qq̃ auer. cõm. 140. lẽ, quia utiẽ nãlibus principiis, ut illo. s. oẽ qđ gñatur gñaẽ à suo sĩli, & oẽ qđ corrũpiẽ corrũpiẽ à contrario. Illam uerò fuisse logicã, qa utiẽ definitione possibilis, q̃ est dicta & declarata in logica. Tunc docet Auer. ꝑ rõnẽ hanc naturalẽ, ꝙ oẽ gñabile sit corruptibile, hoc mõ: Oẽ hñs contrarium est corruptibile, oẽ gñabile hẽt contrarium, igĩ oẽ gñabile est corruptibile. Secundò docet ꝑ eãdẽ rõnẽ: Oẽ corruptibile esse gñabile, nã oẽ hñs sĩle est gñabile. oẽ corruptibile hẽt sĩle: sequitur oẽ corruptibile est gñabile. Ex his ꝓbat nullũ genitũ esse æternũ, & nullũ æternũ esse corruptũ: primũ O qdẽ quia oẽ genitũ est corruptibile ꝑ primũ syllm, scđm uerò quia oẽ corruptibile fuit genitũ, ꝑ secundũ syllm, & demũ cõcludit mundũ gñari nõ posse, nec corrũpi, quia si generareẽ, fieret ex alio mundo: nã gñatio unius est corruptio alterius. primo de gñatione. Si uerò corrũpereẽ, remaneret alius mundus: quia corruptio unius est generatio alterius. Hæc ex commento colligi possunt.

Sed circa finẽ huius libri occurrit qõ non parua, utrũ stet Q. õ de ꝑpetuitate aĩæ rõnal. cũ principiis Aris. hic traditis, rõnalis animæ post mortẽ ꝑpetuitas: Dico cũ principiis Aris. hic positis, qa utrũ hæc sit mens Aris. ubiq;, est alia qõ. Dico rursum cũ principiis Aris. quia nullus de concľone ipsa in se debet dubitare: demonstrauimus. n. in lib. de intellectu, potissimis ferè rõnibus ipsam esse ꝑpetuã à parte post. Qõ igitur perstringitur ad præsentes rõnes, quas Aris. cõtra Platonẽ erexit. Aliq Põ aliquorum. de qõne hac asserunt animæ post mortem ꝑpetuitatẽ repugnare principiis Aris. hic positis, & utunẽ hac breui rõne, P quia principiũ est Ari. contra Platonẽ, oẽ qđ incepit desinere qñq;: ꝓ qua parte uolo oĩum rõnũ Aris. uires hic breuibus resumere. Prima fuit, actus & potentiæ circa idem sibi mutuo succedunt, potissimũ si potentiæ sint ad esse & non esse. Ex hac arguo, rõnalis anima ante eius creationẽ Rões Aris. Prima rõ. fuit sub non esse, & tunc sub potentia ad esse: igitur cũ ipsa est ens, cessat potentia ad esse, & surgit potentia ad nõ esse. Sed oẽ posse non esse est corruptibile apud Arist, hæc igitur rõnalis anima est corruptibilis: & cũ oẽ corruptibile qñq; desinat, rõnalis igitur aĩa qñq; desinet. Ex alia rõne Ari. Secunda. 2. arguiẽ, aut rõnalis anima sua nã est necessaria aut contingens: si necessaria, igitur ex utraq; pte æterna. fuit. n. apud Ari. principiũ, ꝙ oẽ necessariũ exigens tps æternũ una ex pte, exigit illud oĩ ex pte. Si uerò sit contingens, est aliud principiũ, oẽ cõtingẽs hẽt maximũ tps suæ ꝑmanẽtię, igiẽ rõnalis aĩa si sit contingẽs qñq; non erit. Ex tertia Arist. Tertia. rõne arguiẽ, rõnalis animal aut est semꝑ ens uel semꝑ nõ Q ens, aut qñq; ens & qñq; non ens: nec dici põt esse semꝑ ens. quia tunc omni dñia tpis ens: nec semꝑ non ens, quia tunc omni dñia tpis non ens. Quare qñq; ens & qñq; non Quarta ens, & ita non ꝑpetua. Ex. 4. Aris. rõne arguo, oẽ possibile ab intrinseco & ab extrinseco est corruptibile, ut Arist. dixit: anima rõnalis est possibilis ab intrinseco, quia põt recipi in materia, & ab extrinseco rõne agentis: igitur non ꝑpetua. Ex. 5. Aris. rõne arguo, omnis natura aut necessa- Quinta ria aut contingens aut impossibilis, rõnalis aĩa est qdã natura nec impossibilis nec nã necessaria, igĩ nã cõtingẽs, & ita nõ ꝑpetua. Sexto arguo ex his q̃ Ari. dixit cõtra Anaxagoram Sexta. & Empedoclem: contra Anaxagorã quidem sumpsit, quãdo alicuius compositi remanent omnes partes essentiales ut materia & anima, igitur idem numero homo posset redire: concľo est impossibilis & nõ ꝓp maiore, qa illa fuit Aris. cõtra Anaxagorã: igĩ ꝓp minore. Et nõ ꝓp mã, qa illa apud Aris. est ꝑpetua igĩ ꝓp rõnali aĩa: q̃re ipsa post mortẽ remanere nõ põt. Cõtra Empedoclẽ uerò, qa sumpsit, nihil essentiale

A corrũpi, cuius essentiales ptes oẽs remanent. Tũc addo, sed per se aĩa & materia remanẽt post mortẽ, igitur homo non corrũpitur: quare oportet ut aĩa rõnalis corrũpatur, si homo debeat corrũpi per se. Ex oĩbus his argui põt, q aut Aris. per eiusmodi rões uoluit hr̃e mundũ esse æternũ utraqꝫ ex parte, uel tm̃ q qm̃ ipse nõ incepit p uerã gñationẽ, nec desinet p uerã corruptionẽ. Si uoluit hr̃e (ut dicit expositor) solum mundũ non incepisse per uerã generationẽ, nec corrũpi per uerã corruptionẽ, tunc in principio secundi non debuisset cõcludere ipsum esse sempiternũ simpliciter per carentiã principij & finis. Si uerò per eiusmodi rões uoluit hr̃e ipsum mundũ esse simpliciter æternũ ex utraqꝫ parte, sequitur animã aut esse genitã & mortalẽ, aut esse æternam simpliciter omni ex parte. Quare uĩr non posse stare cum Arist. rõnibus & principiis hic animæ post mortem perpetuitas. Et hanc partẽ illi apertè ubiqꝫ concedunt, Albertilla quoqꝫ & Hesberus, & multi logici: asserunt enim animæ rõnalis immortalitatẽ non conuenire principiis & rõnibus Arist. hic contra Platonem assumptis, & ẽt nec alibi. Sed B pace horum dixerim, hæc non sunt necessaria, nec Aristo. positionẽ sapiunt, nã non est fas Arist. sibiipsi alibi contradicere: & ita errant, primò quia huic positioni Ari. alibi cõtradicit, secundò quia perpetuitas animæ post mortem põt stare cũ rõnibus Aristo. contra Platonem hic & alibi: & q Arist. huic contradicat alibi, transigamus. Inquit. n. de generatione animaliũ lib. 2. cap. 10. Restat igitur ut mens sola extrinsecus accedat, & quæ sola diuina sit: nihil. n. cum eius actione cõicat actio corporalis. hæc Aristo. Ecce quo modo non per uiã naturalẽ atqꝫ generationẽ tã fieri narrat. &. 12. meta. lib. inquit. Si aũt aliquid maneat posterius pe scrutandũ est: in quibusdã. n. nihil prohibet, ut si est anima talis non omnis, sed intellectus: oẽ nãqꝫ impossibile est fortasse. hæc Aristo Ecce quã expresse eã remanere post mortem ait, & ita habes duo, & eam incipere per aliũ q̃ per semen & generationẽ, & eam non corrũpi simul cum corruptione corporis: quod ẽt in lib. de anima 2. indicat dicens: Et hoc sõ contingit separari ut perpetuũ à corruptibili.

Vis omniũ ratio.

Cõfutatio dictꝫ põit.

Quę Arist. alibi.

Tex. c. 17.

Tex. c. 21.

Simplicius uerò & Auer. qui tenent rõnalem animam simul cũ corpore incipere, simulqꝫ cum eo desinere: Arist. uerba glossant, & aiunt rõnalem animam esse quid constitutum ex parte sensitiua, ex semine traducta uti ex materia, et C intellectu deforis accedẽte siue nouiter copulato illi uti ea forma. Fingunt. n. in cõmentationibus libri de anima, intellectũ ipsum posse dupliciter considerari, aut quo ad esse intentionale, & hoc mõ est unus numero æternus à parte ante & à parte põst. Alio mõ quo ad esse reale, & sic est pars & forma: pars quidẽ animæ rõnalis quæ constituitur ex ipso & parte seminaria, quæ est perfectissima sensitiuarum: forma uerò hominis, nã mediante illa sensitiua homini esse præbet intellectuale. Præbendo. n. esse & copulando se illi sensitiuæ, præbet esse ipsi homini. Verba igiẽ Aristo. in lib. de animalibus, intelligunt de intellectu ipso: hũc enim Arist. ait deforis accedere: nã disposita materia & in illa inducta per agens naturale sensitiua parte, mox intellectus accedit & illi copulatur unã cũ ea animam rõnalẽ faciens & corpus constituens. dissoluta uerò materia & sen D sitiua anima, rõnalis anima soluitur, intellectus remanet secundũ se perpetuus: & ita intelligunt uerba. 12. meta. & libri secundi de anima. Sed pace horum dixerim hæc uideẽ fictio, ut multis rõnibus in lib. de intellectu demonstrauimus, & nunc aliquantulũ demonstrremus. Primò qa Arist. in lib. de anima, primò persuadens animã simul cum corpore non corrũpi, inquit: Quare seniũ non est in sustinendo aliquid animam, sed uelut in ebrietatibus & infirmitatibus Ecce quo mõ non de intellectu sed de anima loquitur nã de anima concludit intentũ suum. Præterea in calce eius dem primi de anima, inquit: Et ipsa quidẽ separatur à sensibili principio, sensum tamen nullum sine hoc habet. Ecce quo modo de rõnali anima ipsa loquitur, & non de intellectu. Præterea apud Aristo. interdum intellectus & rationalis anima idem sunt. in. 2. de anima, inqt: Anima est

Quę auer. & simplici

Cõfutatio

Tex. c. 65.

Tex. c. alt.

Tex. c. 14

Tex. c. 21.

hec, qua uiuimus & sentimus, & mouemur & itelligimus. E modo nisi rationalis anima non esset intellectus, ea nõ intelligeremus. Præterea ibidem Aristo. uocat intellectum alterum genus animæ, separariqꝫ solum uelut perpetuum à corruptibili: & ita uult intellectum esse animam, licet alterius rationis ab aliis animabus corruptibilibus. Multas alias auctoritates Aristo. scripsimus in libro nostro de intellectu, & potissimum ex lib. quem Aristo. de natura deorum inscripsit, quem fortasse in hoc primo extra circulares rationes appellauit. Quod igitur illi contradicant Aristo. alibi, nunc hec pauca sufficiant. Quod uerò aiæ immortalitas possit stare com rationibus Arist. hic declaremus, ubi primò animaduersione dignum, ea quæ fiunt esse in dupli ci differentia: quædã enim sunt compos ta, quædam simplicia. Composita quidem omnia apud Aristo. non fiunt, nisi præsupposita materia, & per consequens non nisi per uerã generationẽ: non enim Aristo. 7. meta. & alibi nouit composita posse fieri nisi per hoc, q forma extrahitur de po F tentia materiæ ad actum à misto cum materia. Simplicia uerò, ut rationalis anima & cœlorum animæ & id genus, nouit fieri posse non p suppositã potentia materiæ de qua extrahuntur, sed solũm præsupposita materia in qua recipiuntur. Rationalis enim anima ipsa non fit præsupposita potentia ex qua educitur ab agente naturali, sed præsuppo sita potentia in qua inducitur: ueluti formæ artificiales præsupponunt materiã in qua, & non ex qua: entia enim naturalia in quibus tales formæ recipiuntur, nec inclinantur ad illas, nec contradicunt: & hac ratione dicit in qua. At potẽtia ex qua, illa diciẽ quæ inclinatur ad id quod in eius subiecto inducitur, ueluti respectu formæ ignis, & id genus: qua ratione fit, ut hæc non per generationem fiant: & propterea uidemus Aristo. factionem talẽ nunc accessum uocasse, ut in libro de generatione animalium, mentẽ foris accedere dixit. Nunc uerò iussum Dei, ut in lib. de proprietatibus elementorũ inquit, spiritum uitæ uenire iussu dei: hic enim dei iussũ, est animæ ipsius productio. Interdum appellauit illam dependentiam. inquit enim in. 12. metaphy. Deus est animal sempiternum à quo cœlũ & tota natura dependet. Auer. ubiqꝫ appellauit taliũ simplicium productionem, generationem æquiuocẽ. Theologi creationem, & alii aliis modis nonunerãt. Sed quicquid sit de uerbis G ipsis, uideẽ de mente Aristo. bifariam esse modum generationis: alterum quidẽ quo composita ipsa generantur, quẽ ueram generationem esse ait, eiusqꝫ oppositũ ueram corruptionem: alterum uerò quo simplicia ipsa producuntur, & hunc siue accessum, siue iussum, siue dependentiam, siue generationem æquiuocã appellemus, non dicunt Theologi nisi creationem. Cũm quo Plato ẽt in Timæo conuenit, asserens Deum hæc generandi forma spiritus omnes sua uoluntate effecisse. Q. si ambiges cur composita ipsa Aristo. uoluit non fieri nisi uera generatione, simplicia uerò æquiuoca generatione in lib. de intellectu perquire. Quibus ulsis patet Aristo. in hoc lib. rectè contra Platonem processisse, non aũt contrà rationalem aiam, aut generationem, aut corruptionem. Mundus enim est apud Platonem compositum quoddam: quare si fit, generari non potest nisi p modum quo omnia composita fiunt: & ita per ueram genera H tionẽ, atqꝫ uerã eius formæ extractionẽ de potentia ad actũ. Igiẽ si hac generatione non fit, nec uera corruptione corrũpẽt: & ita erit simpliciter ingenitus ac simpliciter incorruptibilis, cũ nullo alio mõ fieri aut corrũpi possit. Valẽt igiẽ rões Aristo. aduersus Platonẽ, & non aduersus animã rõnalẽ. Tunc ad primam, q rationalis anima ante eius creationẽ non habuit potentiã ad esse ex qua extraheret, sed bene præsupposuit potentiã ad esse in agente, & potentiã materiæ in qua ipsa induceretur, postqꝫ uerò ipsa fuit subiesse, cessauit potentia ad esse & ad non esse: ad esse quidem, qa ipsa est actu: ad non esse uerò, quia uirtute dei acquisiuit eẽ necessarium: & quia potentia ad esse & non esse est potentia ex qua, quã ipsa nec habuit antea, nec p consequens postea: qua rõne sit ut p eius creationem acquisierit naturam

Quõ aiæ immortalitas stat cũ Ari. rõnibus

Potẽtia ex qua petra tia in qua.

Quot uerbo factio simplicis dicat Accessus iussum,

Depẽdẽtia

Gñatio eq Creatio Bifariã modus gñoni

Quales rõnes Aristo. cõtra Pla.

Sol. rõnũ Sol. primæ

I[2] necessaria, qua simul cessēt potentia ad esse & ad non esse: Secus aūt est de mundo: cū.n. mundus ipse sit ens cōpositū, supponit potentiā ea qua, quā et adueniente esse retinet, & cōuertitur ad potentiā ad non esse: quare cū ipse acquisierit esse, relinquit potentia ad non esse, & ita restat corruptibilis: Rō igitur Ari. ualet de mundo, & non de rōnali anima.

Solu. 2. Ad secundā dico diuisionē illā esse bonā in cōpositis: ois.n. natura cōposita est, aut necessaria, aut contingēs, aut impossibilis: In simplicibus uerò secus est. rōnalis.n. anima non est simpliciter necessaria, nec simpr contingēs, nec impossibilis. sed est necessaria sm qd, utpote tpe sui esse: contingens uerò tpe sui non esse. Ex hoc patet illud Ari. dictū, oē necessariū ex una pte esse necessariū simpr, non esse uerū nisi in cōpositis. nā cōpositū est, aut totalr necessariū, aut totalr contingens.

Solu. 3. Ad tertiā dici pōt, in cōpositis inter sp ens & sp nō ens, mediare solū contingens siue posse esse & nō esse. Sed i simplicibus (ut rectè dicit Auer.) inter semp K ens & semp nō ens pōt tria esse media: unū est ens qnq; & qnq; nō ens, ens æternū à pte ante & corruptibile à parte pōst, ens genitū à pte ante & æternū à pte post: & ita concedo aiam rōnalē nō esse semp ens, qa qnq; fuit non ens; nec semp non ens, qa postea sempiterna erit. Nec sequitur ut pp hoc sit cōtingens: nō.n. oē nō semp ens & nō semp non ens est cōtingēs, qa pōt esse necessariū sm qd, qa potuit esse tpe q̄dā nō ens, & tpe q̄dā ens necessario. In ipso mundo secus est: est.n. ipse cōpositū q̄ddā, & ita uel semp ens, uel semp nō ens, aut contingēs ut diximus.

Solu. 4. Ad quartā dr, aiam rōnalē esse posse ab intrinseco potētia in qua, & posse ab extrinseco potentia agentis. Mundus aūt esse non pōt posse nisi potentia ex qua, ppea ualet rō de mūdo non de rōnali aia.

Solu. 5. Ad qntā dr, rōnalē aiam nec esse nām simpr necessariā, nec simpr imposse, sed necessariā secūdū qd. Et cū dicis accipio eā ante eius creationē, & sic uel est cōtingens uel necessaria: dico q̄ est nā contingens, non qdē cōtingentia eius, sed cōstituta in agente. Et si dicas, cū L ipsa fiat necessaria, tunc natura contingens uertit in necessariā: dico nihil esse impossibile nām contingentē uoluntate agentis effici necessariā ppria nā: hoc.n. non fit ut illa contingentia remaneat, sed solū fit abiecta cōtingentia: illa.n. abiecta nanciscitur æternitatē à parte pōst formaliter, licet effectiuè dependeat.

Solu. 6. Ad sextam iā in expositione diximus responsionē, ualet.n. contra Anaxagorā, qa remanēt oēs partes mundi, & mundus non pōt esse nisi unus numero, ppea oportet ut illemet redeat: ubi aūt essent plura numero indiuidua, non oportet ut redeat nisi idem spē. Ad illud Empedoclis dicere hoiem uerè corrūpi, qa ut generabatur per hoc q̄ agens summā dispōnē induit, qua rōnalis anima mām informare, ita corrumpitur dispōne ea corrupta, qua anima illa in materia conseruabatur. Secus est in mundo: nā in mundo non alia ponunt nisi elemēta & cœli, q̄ remanēt post amicitiam eodē modo disposita, & quan M titate & qualitate: ideo mundus non substantialiter corrūpitur. Q. si dicas, nulla pars hois substantialiter corrūpit, igitur homo non substantialiter corrumpitur: nego consequentiā, qa debes dicere, nulla pars hominis substantialiter corrumpitur, nec aliquid ad substantialē unionē ordinatū, igitur homo non substantialiter corrumpit. Modo & si nulla pars substantialis corrūpatur, tn̄ corrūpitur dispositio essentialiter ordinata ad substantialem unionē. Tu lege in li. de anima. Hæc de qōne uideot mihi nūc esse dicēda.

De mundi genitura secūdū Platō. Alexā. Consequenter uideamus qd Plato sentit de mundi genitura, & utrū rōnes Ari. ualeant contra Platonē. Alex. aphrodisius magnus pipateticus, Platonis uerba intelligi cōtendit ut iacent, uelut & Arist. illius discipulus interpretatus est. Propterea circa mundi geniturā imaginatus est de mēte Platonis, ante illius gnationē p̄cessisse chaos seu informē mām, p tps infinitū antea, qd postea ab ipso oium rerum opifice reductū fuit ad ordinē atq; ornatum. Quæ rō docet mundū non incepisse de nouo, sed ab æterno fuisse à Deo pductū, licet indistinctè atq; confusè: postea uerò in tpe non mundi ipsius pductionē fuisse, sed ipsius distinctionē aut ornatū, quā quidem Plato uocat geniturā. Et iuxta hāc N expositionem de mēte Platonis oportet concedere, & productionē & distōnē. Productio qdē mūdi fuit ab æterno, ut et Ari. sentit, distō uerò in tpe: ante distōnem qdē p̄cessit motus informis atq; inordinatus, & sic cū eo tps: in distinctione uerò motus ordinatus factus est, & in eo tps ordinatū. hæc Alex.

Pō Xenocratis & Simpli. Xenocrates uerò Platonis discipulus, & Simplicius pipateticus, uoluerunt ab æterno fuisse mundi pductionē & distōnē, ut Aris. sentit in sua opinione: uerū mundū considerari dicunt, & respectu dei opificis, & respectu partiū. Si qdē respectu dei, cū ab illo sit factus totus simul, uf quasi factus informis & cōfusus: si uerò respectu partiū, ut sic uf distinctus & ornatus: & ita Plato pductionē mūdi uult esse illius dependentiā ab opifice, geniturā uerò & ornatū illius dependentiā à ptibus. Et quāuis una sit secūdū rē dependētia eius ab opifice & à ptibus, rōne tn̄ differunt, quatenus illa dei nā p̄cessit illā partium: & ppea dicit O informitatē p̄cessisse distōnē & geniturā, non qdem tpe, ut credit Arist. sed nā atq; cāitate. Qua rōne euenit ut Arist. nō rei, sed uerbis Platonis malè intellectis contradixerit.

Pō catho. Catholici uerò Platonē reducunt ad ueritatē religionis & aiūt Platonē uoluisse mūdū esse factū de nouo, uerū prius informē & cōfusum, postea p septē dies fuisse ornatū: & sic nihil aliud sentire Platonē cōtendūt, q̄ id qd Moses in lib. geneseos scribit. Confirmāt hoc Numenius & Hermipp9, q Platonē aiunt nihil aliud esse q̄ Mosem in lingua attica, & Timæū nihil aliud esse q̄ Atticā genesim.

Sol. rōnū Aristo. Quibus expositis patet rōnes Ari. nullas esse, siue prima siue. 2. siue. 3. defendat pō. Qd qdē nullæ sint, si. 2. &. 3. pōnes defendantur, nemo dubitat. Et q̄ nullæ sint si defendat prima, declaremus soluēdo oēs: Ad primā igr dico q̄ potentiæ sibi mutuo succedunt ppria nā subiecti, sed uoluntate opificis pōt cū ipso esse nō succedere potentiā ad nō esse, & hoc Plato ait in Timæo cū inqt: Vestra nā solubiles estis, mea aūt uoluntate insolubiles: est.n. uolūtas mea maior nexu uestro.

Ad scdam diceret Plato negādo illud Aris. principiū, non enī oē æternū una ex pte est æternū ol ex pte, nisi circūscripta oi extrinseca rōne. Mō mūdus nactus est æternitatem nō p eius nām, sed uirtute opificis atq; illius uolūtate. Ad tertiā Plato ponit inter sp ens & sp nō ens media plura, tā P uidelicet in simplicibus q̄ in cōpositis, ut rectè Auer. dixit: enumerat.n. ultra cōtingēs adhuc posse secundū qd, & necessariū secūdū qd, hoc est, una ex pte. Ad qrtā rō cōcludit mūdū posse desinere esse posse ab intrinseco & sua nā, & potentia agētis absoluta: tn̄ est necesse esse à pte post, ex suppositione uoluntatis opificis. Ad quintam patet solutio: apud enim Platonem illa diuisio naturæ in contingentem & necessariā & impossibilē, si p necessarium & impossibile intelligat Aristo. simpliciter, non est sufficiens: nam est aliquid necessarium ex suppositione, aut impossibile ex suppositione.

Cōfirma. Auer. Sed arguebat Auer. aut mūdus sua natura pōt non esse, uel sua natura est necesse esse: si sua natura est necesse esse, igitur omni ex parte est necesse esse: si sua natura pōt non esse, igitur qnq; non erit: aliter possibile nunq̄ poneretur in esse. Amplius Aris. arguebat, mundus caret con Q trario, igitur est simpliciter incorruptibilis: at ingenerabilia diceret Plato ad primū, q̄ mundus sua natura nec est necesse esse nec possibile esse, sed datur medium, ut dixi: nam datur aliquid qd sua natura est necesse esse secundū qd, & non simpliciter, ut mundus ipse: & in hoc fallitur Auer. quæ enim dixe sunt peripatetica, & non Platonica. Ad secundum Aristo. diceret Plato ipsum esse incorruptibilem, per carentiam contrarii, & et per uoluntatē opificis: nec sequitur ipsum esse ingenitū nisi modo quo animalia generantur. est enim genitus per distinctionē & ordinē, & non per inceptionem realem, ut diximus de mente Alexā. Hæc Plato diceret in sui defensione, & per consequens de Libro primo.

¶Finis Primi Libri de Cœlo.

A ARISTOTELIS DE Cœlo Liber Secundus, interprete & expositore Augustino Nipho Philosopho Suessano.

VNIVERSVM igitur cœlũ, neq; factũ esse, neq; interire posse, ueluti censuerequidã, sed unũ esse atq; sempiternum: neq; principium, neq; finem habens uniuersi æui, infinitum aũt habens & continens in seipso tempus, & ex his quæ dicta sunt, & per opinionem aliorum qui etiam ipsum ortum esse asserunt, fidem sumere licet. Nam si sic quidem sese ha-
B bere non est inconueniens: illo autem modo quo illi inquiunt est inconueniens. magnum & hoc profecto momentum habet ad faciendam fidem de imortalitate, deq; æternitate ipsius.

Expositio. HACTENVS In libro primo de uniuerso mundo, nunc de ea mundi parte quæ cœlum dicitur, proponit pertractare, resumit autem primo ea quæ dixit de illa in primo libro, & addit persuasiões, & inquit: Vniuersum igitur cœlum, neq; factum esse, neq; interire posse, ueluti censuere quidam, sed unum esse, atque sempiternum, neque principium, neq; finem habens uniuersi æui, infinitum autem habens, & continens in seipso tempus, & ex his quæ dicta sunt in libro primo, & per opinionem aliorum qui ẽt ipsum ortum esse asserunt, fidem sumere licet. hæc sunt dicta. Quod uero ad uerba attinet, quid per cœlum Aris. uelit, dubitant græ-
Quid ꝑ cœlum hic.
C ci expositores, quos expositor sectatur per cœlum intelligere totum mundum, cuius rei signum est, quia ait ὁ πᾶς οὐρανός, hoc est, omne cœlum, quod Aris. semper uniuerso mundo tribuit: At mihi uidetur Arist. per cœlum ipsum uoluisse quintum corpus, quod est mundi pars, & non totum mundum: nam & de hoc in fine primi libri disputauit, & de hoc in hoc libro secundo uult agere. Dixit aũt uniuersum cœlũ, non pro mundo ipso, sed ratione habita ad elementa: nã nullum elementorum est æternũ nisi secundum species, nõ aũt secundum totum & partes: propterea ait uniuersum cœlum esse ingenitum, hoc est, secundum totum: & q̃libet sui partem. Adiecit neq; interire posse, propter opinionem Platonis, qui cœlum esse sua natura corruptibile asserit, uoluntate opificis æternum. ꝓpterea subdit, neq; interire posse ueluti censuere quidam. Et ne credat aliquis cœlum ipsum esse sem-
D piternum, secundum speciem & successionem infinitorum indiuiduorum suæ speciei ut homo, subiecit. Sed unum esse atq; sempiternum, neq; finem habens uniuersi sui æui. q. d. ipsum esse sempiternum & specie & numero. Amplius ne quis putet cœlum esse æternum ueluti Deus ipse, cuius esse & uiuere est totum simul absq; successione prioris & posterioris, subiecit: Infinitum autem habens & continens in seipso tempus. & ita coextensum est temporis successioni. Dicitur autem cœlum habere tempus, ut subiectum habere dicitur accidens: cœlum enim primum habet motum primũ, qui aut est tempus, aut primum temporis subiectum. Dicitur autem cœlum continere tempus, ueluti causa continet effectum, & quatenus extra cœlum non est tempus, neq; temporarium quicq̃, sed res quæ optimam uitam ducunt. Et quia hæc conclusio fuit probata propriis rationibus ex propria intentione, hic persuadet eam e positionibus aliorum quasi loco cõtrario, quia uidelicet ad hanc positionem nullum prorsus sequitur impossibile, ad positionem uero contrariã sequitur impossibile. Veritas enim est, ut dicit in libro prio-
E rum, quæ testatur sibi ex omni parte. Inquit: Nam si sic quidem sese habere non est inconueniens, & hoc intelligit per uerbum illud græcum ἐνδέχεται. illo autem modo quo illi inquiunt est inconueniens. quod intelligit uerbo illo συμβαίνει. q. d. nam si ad hanc opinionem nostram nullum sequitur inconueniens, ad illam aũt contra. iam sequitur magnum: & hoc profecto momentum habet ad faciendam fidem & persuasionem de immortalitate, deq; æternitate. Immortalitatem retulit ad uitam, æternitatem uero ad esse: nã cœlum & est æternum, & uiuit æterno tempore. hic est epilogus. Sed quia qđ græce est γένεσιν, & latine factũ, Auer. in suis translationibus habet non esse ex elemento, laborat Auer. declarare quonam modo cœlum ipsum non sit ex elemento, & distinguit de duplici compositione: quatenus elementum potest sumi pro materia, & pro corpore elementario. Nam alia est compositio prima, q̃ ex elemento fit ꝓ prima materia sumpto: & alia est compositio secunda pro mistione accepta, quæ ex elemento ꝓ corporeo elemento sumpto. Vult igitur Auer. cœlum non esse ex elemento, nec prima nec secunda compositione. Prima quidem nõ, quia cœlum non habet contrarium, & quia caret potentia transmutationis. Secunda uero minime, quia est simplex, & quia nõ est compositum ex contrariis, & quia mouetur motu circulari simplici. Quę expositio uana est nihil faciens ad uerba Arist. sed ad uerba translationis barbarę. Notat hic Auer. causam ob quam nos simus plus Arist. sectaturi q̃ cæteros philosophos, & ait auctoritate Alexandri hoc euenisse, quia hæc Aristotelis doctrina est minoris ambiguitatis, & a contradictione remotior.
Quæ auer. coml. i.
F
Qualis expõ Auer.

Quocirca bene sese habet idipsum, quod sibi persuasere ueteres, atq; maxime ueræ sunt maiorũ nostrorum sententiæ, quæ quidem asserunt esse immortale atq; diuinum aliquid eorum, quæ motum quidem habent: talem tamen ut nullus ipsius sit finis, sed potius ipse cæterorum terminus. G

Expositio. Vult laudare nunc positionem antiquorum, ut Chaldæorum, propter duo, & ut concludat propositionem, & ut persuadeat opinionem suam. & inquit: Quocirca bene sese habet idipsum quod sibi persuasere ueteres, atq; maxime ueræ sunt maiorum nostrorum sententiæ, quę quidem asserũt esse immortale atq; diuinum aliquid eorum quæ motum q̃dem habent. & explicans de quo habente motum intelligat inquit. Talem tamen ut nullus ipsius sit finis, sed potius ipse sit cæterorum motuum terminus. hoc autem ait excludẽdo ea quæ motu recto mouentur, hæc enim mouentur motu habẽte finem aliquem, & non motu qui sit finis aliorum, ueluti mouetur cœlũ ipsum. Quod uero ad uerba attinet, debes scire q̃ cœlum ipsum dicitur ęternum, immortale, & diuinum: æternum quidem ratione habita ad esse, quia hẽt esse indeficiens. Immortale ratione habita ad uitam, quia æterno tempore uiuit. Diuinum autem ratione habita ad operationem, quia uelocissime fertur, & motu qui est finis aliorum, nullum finem habens.
Cœlũ æternũ, imortale, diuinũ.

Finis nãq; continet. Et hæc circulatio cum sit pfecta, & imperfectos motus continet, & eos qui finẽ atq; cessationem habent. Ipsa quidem neq; principiũ neq; finem ullum habet: nam incessabilis cum sit, in finito tempore existit. Cęterorum uero, horum quidem sit causa & principium, illorum autem ut cessationem suscipiant. H

Expositio. Antiqui cœlum esse æternum excoluerunt, propterea, ut dixit, quia ipsum moueri motu qui est aliorum finis crediderunt. Probat nunc circulationem, qua cœlum ipsum mouetur, esse finem aliorum, & syllogizat sic omnis finis continet hæc circulatio qua cœlum mouetur continet, igitur in tertia figura, hec circulatio qua cœlum mouetur est finis. De ratione ponit maiorem & inquit: Finis nãq; continet. hæc enim est finis descriptio, ab eo enim quia est ultimum continet omnia ante ultimum. Deinde tangit minorem, & simul il-

I lius probationem,& inquit: Et hæc circulatio cum sit perfe
cta,& imperfectos motus ut rectos cootinet, & eos qui fi-
nem atq; cessationem habent & per imperfectos forte re
ctos,per eos autem qui finem atq; cessationem habent, ge-
nerationem atq; alterationem & auctionem intelligit. Ex-
ponit autem quæ dixerat:(duo nãq; dixit)& ipsam non ha
bere principium neq; finem,& esse cæterorum causa atque
finis,quæ exponit dicens: Ipsa quidem circulatio qua cœlũ
ipsum fertur,neq; principium neq; finem ullum habet, nã
incessabilis cum sit,infinito tempore existit. Hæc quo ad pri
mum,quo uero ad secundum.inquit. cæterorum'uere.sup.
finis & causa , horum quidem causa & principium quo ad
motus ipsos , illorum uero causa & principium ut cessatio
Declaratio uerborum. nem suscipiant,quo ad quietem. Quod uero ad uerba atti
net,debes scire circulationem cœli esse causa motuum ho-
rum corporum inferiorum,cessationum uero non esse cãm
per se,sed defectu recipientium:est enim causa motuum p
se,propter similitudinem , quia motus est ipsius motus per
K se causa;quietis uero per accidens,quia motus non est cau-
sa quietis nisi per accidens & defectu suscipientis. hæc eo
cessant moueri defectu naturæ eorum. Propterea attulit
Quæ auer. cõml. 2. autem ut suscipiant cessationẽ. Auer.autem,licet non mul
tum ad uerba,innuit cœlestium motuum esse alios qui gene
rant hęc,alios qui hæc conseruant. Motus enim solis in ob-
liquo circulo,hoc est per.12.signa, qui anno pficitur,causa
est generationis & corruptionis,per accessum quidem ge
nerationis,per recessum uero corruptionis. Motus uero diu
rius,qui 24 horis agitur,causa est conseruationis & perpe
tuitatis,ut diximus in libro de generatione.

Supremum autem locum cœlumq; ipsum uete-
res quidem diis tribuerunt,argumento quia solum
ipsum immortale est. Insuper etiam ipsum nec geni
tum,nec corruptibile esse,itẽq; omni mortali imbe-
cillitate uacare . Præterea esse sine labore, ea ratio
nunc testatur, quæ est quòd nulli subiicitur uio-
L lentæ necessitati , quæ quidem cohibens detineret
ipsum aptum alio modo ferri. Omne siquidem tale
languidum est,tanto quidem magis , quanto fuerit
magis sempiternus atq; optimæ dispõnis expers.

Expositio. Vlterius uerificat a ia quæ Chaldæi dixerunt speciatim,
& quo ad cœli sempiternitatem, & quo ad eius substantiã,
& quo ad motus illius qualitatem. Quo quidẽ ad cœli ster
nitatem,inquit: Supremum quidem locum cœlumq; ipsum
ueteres quidem tribuerunt diis,argumento quia solum ipm
inter cætera corpora immortale est. congruebat enim im
mortalibus locus immortalis & sempiternus. Quod uero
ad uerba attinet,cœlum ipsum locus sursum dicitur,quia ue-
teres cœlum esse aut ignem aut igneum quid dixerunt,mo
do locus ignis uel ignei sursum est:uel cœlum sursum locus
est,quatenus est terminus leuium,atq; locus ad quem ferũ-
tur leuia. Quod uero ad cœli substãtiam inquit. Insuper etiã
nec genitum nec corruptibile esse,itemq; omni mortali im
M becillitate uacare:hoc est,omni morbo atq; labore. Et hæc
quo ad substantiam, quo autem ad motus ipsius qualitatẽ,
inquit: Præterea esse sine labore.hæc quo ad motus qualita
tem,quorum tamen rationem subscribit & inquit. Ea ratio
nunc testatur,quæ est q nulli subiicitur uiolentæ necessita-
ti,quæ quidem cohibens detineret ipsum aptum alio modo
Syllo. ferri . Vnde syllogismus esse potest,nullum subiiciens uio-
lentæ necessitati est caducum,imbecille atq; in motu labo-
rat:cœlum nulli subiicitur necessitati uiolentæ:igitur nec ca
ducum,nec imbecille,nec cum labore est.& hoc modo ea
ponendo textum,illa tria uidelicet,nec caducum,nec imbe
cille esse,nec moueri cum labore, attinent ad conclusionẽ:
cuius rei uniuersæ ea ratio est,quia nulli subiicitur uiolentæ
necessitati. Aut exponi potest quod illa tria sint præmissæ,
atq; attineant ad rationem. Et tunc Aristoteles probat qđ
dixerunt Chaldæi uidelicet cœlum esse perpetuum ea tri-
bus. Primo quia cœlum ipsum est nec genitum nec corru-
ptibile,hoc est,quia nõ est caducum. Secundo quia non est N
imbecille. Tertio quia mouetur absq; labore. Et tunc tran-
slatio ad uerbum,& sensus uerborum erit hoc modo:cui q
dem ea nunc ratio astipulatur,quæ est sup. q nec corrupti
Expositio bile nec genitum est.hæc est prima ratio. Deinde tangit se-
cundam,& inquit: Itemq; & quia omni mortali imbecillita
te uacat. Deinde tangit tertiam,& inquit: Præterea ,& quia
mouetur sine labore , quod græce est ἄπονον. Deinde tan-
git causam huius tertiæ rationis , quod quidem signanter
facit,quia est noua & non primo explicata libro, & inquit:
Propterea quia nulli subiicitur uiolentæ necessitati, quę qui
dem cohibens detineret ipsum aptum ferri alio modo.& q
nihil sit tale uiolans neq; cohibens,probat & inquit: Omne
siquidem tale est magis laboriosum siue rigorosum, quanto
magis motus eius est sempiternus,atq; optimæ dispositiõis
expers,hoc est,quietis. Aliquod enim est cohibens debile,
ut cogens ad oppositum pro modico tempore aliquod pol
lens,ut id quod cohibet pro multo tempore aliquo pollen-
O tissimum,ut cohibens pro æterno tempore: quare cohibens
cœlum ferri eo modo quo fertur,pollẽtissimum est eo maxi-
me,quia sempiterno motu mouetur & sine quiete. Aut for-
sitan uerbum illud ἐπίπονον latine languidum est,& tunc de
bes scire id esse languidum, qđ contra naturalem inclinatio
nem ferẽ,id uero idoneum atq; ualidũ,qđ naturali inclina-
tione ferẽ. Ex hoc sequitur cœlũ nõ ferri cum labore, atq;
cõtra naturalẽ inclinationẽ,& huius rei cãm affert dicẽs,Oẽ
siquidẽ tale languidum est, (dcm̃ est.n.languidum esse qđ
contra naturalem inclinationem fertur, & cum labore)tan-
to quidem magis & maxime languidũ, quanto motus eius
fuerit magis sempiternus, & perpetuo contra eius naturalẽ
inclinationem,atq; optimæ dispositionis expers,quę est ua
litudo & status in naturali dispositione. Sic igitur cœlum nõ
mouetur cum labore,quia tunc esset languidissimum om-
nium,cum perpetuo contra eius naturalem inclinationem
ferreretur,& esset ab optima & naturali dispositione semp
P uacans. Et hæc expositio est uera & mens Aristo
Quæ auer. cõml. 3. Auerroes uero digreditur in præsenti commento satis fru-
ctuose ,cuius digressio incipit: Et causa illius est: ubi primo
declarat quonam modo motus cœli est sine labore. Et de-
bes scire causam laboris in animali terraceo, esse contrarie-
tatem principiorum motuũ:anima nãq; suapte natura mo
uet corpus eius circulariter,corpus uero pędominio elemẽ-
ti grauis,moueri est aptum deorsum,unde iam duo motus
existunt,ex quibus fit mistus animalis motus, qui processi-
uus dicitur,& cum labore fit in animali ipso, ob principio
rum motus contrarietatem . Ex quibus syllogismus Auer-
rois est , omne quod mouetur cum labore , componitur ex
contrarijs principijs motus:cœlum nõ componitur ex prin
cipijs contrarijs:igitur mouetur sine labore. Deinde ibi. Et
iste motus in ipso remouet tacitum cauillum : posset enim
dici,si cœlum non mouetur uiolenter,atq; labore, utrum ne
moueatur motu naturali. Probat q nec motu naturali,et qa
naturalis esse potest motus,aut ratione principij actiui,aut
Q ratione principij passiui,ideo probat dupliciter motum non
esse naturalem Primo quia non ratione principij passiui, qa
tunc esset compositum ex materia & forma, & ita genitũ,
& corruptibile . Secundo quia nõ ratione principij actiui,cũ
cœlum non habeat formam nisi æquiuoce , quæ partim est
forma naturalis,partim abstracta:naturalis quidem , quia
cœlo motum tribuit,& quia est in cœlo ut in proprio subie
cto:abstracta uero pro quanto non educitur de potentia
materiæ,nec diuiditur ad diuisionem corporis in quo est:iõ
ratio docet potius motum cœli esse uoluntarium & intelle-
ctiuum,quatenus est a forma , quæ est magis intellectus q̃
natura. Ex his infert formam cœli non habere subiectũ,ut
dicitur ut generabilia habent,neq; contrarium,nam nõ est
natura,sed intellectus. Sed statim ambiges , q si subiectũ
illius formæ sit simplex atq; contrarietatis expers,quale nã
est? Respondet subiectum illius esse corpus ipsum cœlicũ,
ueluti corpus ipsum actu est animæ subiectum,ad quam for
mam sequuntur dimensiones corporeæ, saltem secundum

naturam

A naturam, & alia accidentia cœli, ut lumen, & figura, & id genus. Quare hic erit ordo, quòd intellectus recipitur primò in cœlo ipso, secundò dimensiones, tertiò cætera accidentia. Ex his infert multa, & pro intellectu primi debes scire apud Auerro. trifariam esse compositionem in rebus, una quidem & potissima est ex intellectu agente & possibili, secunda ex intelligentia & orbe, tertia ex materia & forma. & ideo inquit: Et ideo forma & formatum sunt in cœlo idem numero, sed secundum dispositionem magis diminutam, quàm sit adunatio recipientis & recepti in forma abstracta, quæ est cōposita ex intellectu agente & possibili: & sic in primò gradu unionis est compositio ex intellectu agente & possibili, in secundo uerò ex intelligentia & orbe, in tertio ex materia & forma. Causam huius affert, quia intelligentia recipitur in cœlo per carentiam medij & recepti & dispositiui: at forma recipitur in materia mediantibus dimensionibus, quæ sunt saltē medium dispositiuum: cur uerò hæc sit minor compositione
B intellectuum, non explicat, sed postea dicemus. Secundò infert cœlos ipsos recipere intellectus: nam recipiunt formas induiduas & sine medio: igitur intellectus. Tertiò infert cœlos esse animatos atque intelligentes secundum se & quodlibet sui, nam formantur à forma quæ est anima & intellectus. Quartò infert motum eius esse sine labore, quia, ut patet ex dictis, est motus animæ tantum. Quintò infert id esse optimum in cuius actione non cadit diminutio. Hæc colliguntur ex commenti digressione.

Dubitatio Prima. Solu. Ioan. Sed circa dicta hæc occurres primò, utrum intelligentia sit causa orbis alio genere causæ quàm formalis? Ioannes alibi sentit intelligentiam esse causam cœli solum ut formam, & nullo alio genere causæ, nisi ut finis, siquidem finis & forma coincidant: & persuadet opinionem, quoniam omne agens agit per motum, at intelligentia cœlum non efficit per motum, igitur non est causa effectrix
C cœli. Sed positionem hanc refellit Auerroes in libro De structio destructionum, primò sic. omne finitæ actionis atque finitæ quantitatis dependet à sua forma effectiuè. cœlum est finitæ actionis ac dimensionum finitarum, igitur dependet à sua forma effectiuè. Secundò, agens aliquam actionem sine qua compositum esse non potest, est causa agens illius compositi: sed intelligentia est causa motus, sine quo cœlum esse non potest: igitur ut prius. Tertiò, in separatis à materia, forma, finis, & agens, idem sunt: at intelligentia est forma separata à materia: igitur est finis, agens, & forma cœli. Ratio autem Ioannis tollitur per hoc, quia intelligentia est agens cœlum æquiuocè, & non per motum ut agens physicum.

2. dubita. Pō Ioan. Secundò occurres compositione ex intellectu agente & intellectu possibili, cuius est apud Auerro. Ioannes ubique uult esse animæ rationalis: uult enim animam rationalem esse separatam substantiā

Cōfutatio. compositam ex intellectu possibili & agente. Et licet positio hæc nullatenus sit catholica, nihilominus nec Auerroica est: nullus nanque stultus rationalem animam poneret
D penitus separatam & unam numero omnium, cùm omnis anima actus sit corporis.

Pō Auer. Propterea quicquid catholicè sit sentiendum, de mente Auerrois duplex est compositio in homine, altera prima, quæ est ex intellecto possibili & cogitatiua, quam Simplicius uocat *[Greek]*: his enim rationalis conficitur anima, quæ quidem numeratur ad numerationem corporum, saltem propter *[Greek]*. Altera & secunda ex intellectu agente & possibili, qua efficitur homo beatus. Et composito huic non dedit Auerroes nomen, nisi dicatur intelligentia hominis in actu: & sic patet solutio. Ex his patet hanc compositionem esse maximam, quia est ex rebus uniuersalibus omnino eiusdem generis. In secundo loco patet esse illam quæ est ex orbe & intelligentia, quatenus est ex rebus differentibus peni-
E tus. Minimam uerò esse eam, quæ est ex materia & forma, & quæ est ex genere differentibus & per medium.

Tertiò occurres utrum omnis forma indiuidua sit intellectus. 3. dubita. Respondent iuniores quòd non, nam animę brutales sunt indiuiduæ & totæ in toto, & totę in singula parte, & non sunt intellectus. Cōfutatio. Hæc positio non est peripatetica, nam omnis forma quæ educitur de potentia materię & conseruatur ac dependet in esse & conseruari à materia, dependet per modum materię, & ita diuisibiles erunt omnes. Pō peripateticorum. Propterea dicendum peripateticè, omnem formam indiuiduam esse intellectum, nam omnis talis & si sit in materia, non dependet à materia, nec educitur de potentia materiæ: solum enim hanc uocant intellectum, quę perficit subiectum, & non educitur de potentia subiecti.

F Quartò occurres, utrum idem sit anima & natura? 4 dubita. Respondet Alexander, animam & naturam esse subiecto idē differre tamen definitione: dicitur quidem anima pro quāto est actus corporis physici, natura uerò pro quanto est principium omnium motuum qui sunt in animali. Obijcit Simplicius, quæ differunt definitione, differunt re, quæ differunt re, differunt subiecto: igitur non possunt aliqua definitione differre, & subiecto esse eadem. Dici potest quòd omnia quæ differunt definitione differunt re, sumēdo rem pro ente siue essentia, non autem sumendo rem pro numero: & ita Alexander sumit: aliqua enim differūt essentia, quæ non differunt numero. Quintò occurres, 5 dubi. quot sunt causæ quibus aliquid mouetur cum labore?

Dici potest esse tres, & remotissimam quidem esse materiam: nihil enim potest cum labore moueri nisi sit in materia, non quòd omne existens in materia moueatur cum labore. graue enim non laborat in descendendo. Remotam uerò esse contrarietatem principiorum motus: nihil
G enim mouetur cum labore, nisi componatur ex principijs contrarijs, non tamen omne tale mouetur cum labore: mixtum enim terraceum nō mouetur cum labore. Proxima demum causa est spirituum resolutio: hac enim stante est labor, & hac remota cessat labor, & propterea causa hæc conuertibilis est cum effectu, & proxima existit. Quibus patet cœlum non moueri cum labore propter tria, & quia caret causa remotissima, & quia caret causa remota, & quia caret causa proxima. Sextò occurres, si motus cœli nec est naturalis nec uiolentus, quonam modo in primo 6. dubita. libro uoluit ipsum esse naturalem? Amplius, si est uoluntarius, igitur potest non esse. Solutio. Dici potest esse illum naturalem æquiuocè, quatenus forma & materia cœli sunt naturæ æquiuocè dictæ, & sic loquitur in libro primo: hîc uerò uult illum non esse naturalem propriè. Ad secūdum dici potest cum uoluntate stare contingentiam & necessitatem, potest enim aliquid esse liberum & necessarium, ut in libro Destructio destructionum patet. Quonam modo cœlum sit locus deorum, in libro primo exposuimus.

Quamobrem neque putandum est ipsum ita H sese habere iuxta ueterum fabulam, qui ad ipsius subsidium egere Athlante ipso ferunt. Hi nanque qui hanc protulerunt sententiam, idem quod posteri uisi sunt sentire. Supposuere enim cœlo ipsi fabulosè animæ necessitatem, ceu corporibus his terraceis quæ sursum sunt, ac pondus habent. Nō igitur hoc pacto existimandum est.

Refellit falsas responsiones de motu cœli: nam alij cœli motum esse uiolentum & cum labore arbitrantur, &

I tunc ad rationem Aristotelis quę erat quòd hoc dato, motus coeli non esset perpetuus, respondet iuxta tres opiniones. Prima est poetarum, qui concedunt motum coeli esse cum labore & uiolentum, perpetuum tamen subsidio Athlantis gigantis, qui pedibus constitutis super duas columnas humeris coelum sustinet, & ipsum perpetuò reuoluit. Contra obijcit Aristoteles, quod hæc opinio poetarum est similis opinioni posteriorum Platonicorum, qui coelum esse graue dicunt, sustineri tamen animæ necessitate. Sed hoc est confutatum primo libro, ubi declaratum est ipsum neq; graue esse neq; leue. inquit: Quamobrem neque putandum est ipsum coelum ita sese habere iuxta ueterum fabulam, qui ad ipsius subsidium sursum egere Athlante ipso gigante ferunt: & hoc probat allegoriçando fabulam, & confutando illius allegoriam, & inquit:

K Hi nanq; qui hanc protulerunt sententiam, idem quod posteri uisi sunt sentire. & per posteros intelligit Platonē & sequaces: & quòd hoc modo sentiant, declarat & inq;: Supposuere enim coelo ipsi fabulosè animæ necessitatē, ceu corporibus his terraceis quæ sursum sunt, ut homines qui caput habent sursum erectum, & pondus habent. & ita per Athlantem animam uisi sunt intelligere, quæ coelum sustineat, ueluti anima hominum sustinet homines ad coelum erectos. Ex hoc infert errorem, & inquit: Non igitur hoc pacto sentiendum est. quia tunc coelum esset graue, contra ea quæ diximus in libro primo. Debes scire quòd fabula Athlantis habet adhuc duas allegorias, quarum alteram tangit Aristoteles in libro de causa motuum animalis, cum ait pedes Athlantis esse in terra, quatenus centrum est punctum circa quod uoluitur coelum, & per quod transit diameter mundi: humeros autem habuisse ad ortum & occasum, quatenus sunt dextrum & sinistrū coeli: caput uerò ad meridiem, quatenus est coeli sursum, ut dicemus. Alteram uerò afferunt iuniores interpretes,

Athlantis fabulæ expositio.

L qui Athlantem coelum sustinuisse ferunt ob astrorū scientiam, quam magnam habebat: atto lebat enim semper mentem ad stellas: ideo sustinere coelum fabulantur poetæ. Aristoteles autem hîc confutauit primam allegoriam, per hoc quia tunc coelum esset graue. Auerroes autem aliter textum introducit, & uult Aristotelem hucusq; declarasse opinionem suam de perpetuitate coeli esse uerā, tum propter rationes, tum propter authoritates ueterum: nunc uerò uult Aristotelem declarare opinionem suam de natura coeli, quòd non sit graue nec leue, esse etiam ueram: & hoc respiciendo ad positiones contrarias. Nam dicentes coelum esse graue, coguntur ponere impossibilia, alij Athlantem, alij celeritatem, alij animam fingere coguntur: Animaduertit tamen Auerroes eam positionem quæ ponit ipsi coelo animam, esse partim ueram partim falsam: ueram quidem quo ad conclusionem, coelum

Quę auer. cōmt. 4.

M enim est animatum & uiuum, etiam secundum Aristotelem: falsam uerò quo ad rationem atq; syllogismum. asserebat enim coelum esse animatum, argumento quia graue est, qua ratione indiget anima sustinente ne cadat. Hęc quidem ratio peccat, primò quia propositiones sunt falsæ: coelum enim neq; est graue, neque leue, sed tertiæ est naturæ. Secundò quia melius est dicere ipsum esse leue quàm graue, quia leuibus cognatum, licet etiam sit error, cùm nec graue sit nec leue. Tertiò, dato quòd ualeat, coelum est graue, igitur habet animam: non tamen ad motus subsidium sufficit sola anima, cùm omne graue egeat quiescente, in quo sustineatur, ut in libro de causa motuū animalis est dictum: & ita ultra animam est necessarium aliquid aliud, in quo sustineatur. hæc Auer.

Pręterea neq; sustineri tanto tempore potest ob conuersionem ipsam, quæ celerior motus est pro- N
pria sua inclinatione, ut Empedocles inquit.

Expositio.

Secundò respondebat Empedocles, tenendo coeli motum esse uiolētum & cum labore, coelum etiam esse graue: sed perpetuò ferri ac continuò ob eius celerem conuersionem, quæ celerior est coeli propria ad centrum declinatione, ueluti in motu aquæ in cipho repositæ uidetur, quæ sursum detinetur ob ciphi celerem agitatum. Contra instare uidetur Aristoteles per hoc, quia non tanto tempore fuisset, siquidem nullum uiolentum perpetuum.

Quæ auer. cōm. 5.

Auerroes autem uult, ut diximus, nunc refelli positionem dicentem conuersionem: nam propter celeritatem conuersionis nitebatur Empedocles defendere coelum esse graue. Præterea Auerroes resoluit textum suum ad syllogismos quatuor, quos in uerbis græcis Aristoteles non sentit: si quis tamen uult illos legat Auerroem.

Præterea nec ab anima quæ perpetuò ipsum O
manere cogat, consentaneum est rationi: nam talis animæ uita nequaquam sine tristitia beata esse poterit. Motus enim, & quoniam est cum ui, (mo ueri siquidem corpus primum aliter aptum ferri) & continuò mouet, & negotiosam esse, & omni à mentis delectatione uacare necesse est. Quòd si neq; ut animæ mortalium animalium inest reqes aliqua, quæ est corporis remissio circa somnum facta: erit profectò necesse ut ipsa detineat illud perpetuum atque incorruptibile, ueluti quędam rota Ixionem.

Expositio.

Vltimo refellit positionem Platonis, quam in Timæo scripsit. Plato enim posuit ibi animam mundi in medio, quæ uniuersum sustinet, quæq; mouet totum motu perpetuo & conformi: de qua diximus satis in libro de intellectu. Huius fundamentum (ut Auerro. inquit) est, quia corpora hæc terracea præseruantur ac conseruantur à putrefactione propter eorum formas. Quare quantò corpus erit præstabilius ac temperatius, tantò eius præseruatio erit maior: & quia coelum est cæteris corporibus sublimius, ideo meruit animam præstabiliorem: & hæc uidetur ratio Platonis apud Auer. Huic opponit Aristo. quòd

Quæ auer. com. 6.

P tunc uita talis animæ non poterit esse beata: nam mouet cum ui, & conatu, & perpetuo: igitur cum tristitia semper uitam ducet, & ita nec beata nec delectabilis erit. inquit. Præterea nec ab anima quæ perpetuò ipsum manere cogat consentaneum est rationi, supple ipsum moueri: (ut Plato sentit) nam talis animę uita nequaquam sine tristitia beata esse poterit. Cuius rationem affert dicens: Motus enim & quoniam est cum ui, propter rationem dictā, uidelicet quia mouet corpus primum aptum aliter ferri: & continuo mouet, (quia enim mouet cū ui & continuo) & negotiosam esse atq; occupatam, & ab omni mentis delectatione uacare necesse est. Verbum enim illud ἐμφρόνως pro mente transtuli, & non pro prudentia, ut alij fecerunt. Deinde quasi rationem hanc epilogando sub alia

Q ul eam replicat & inquit: Quòd si neq; ut animæ mortalium animalium inest requies aliqua, quæ est corporis remissio siue dissolutio & restauratio spirituum circa somnum facta, necesse erit profectò ut ipsa illud detineat perpetuum atq; incorruptibile, ueluti rota quædam Ixionē.

Quis Ixio

1. Ixio fuit uir ille, qui (ut poetæ aiunt) cum Iunone concumbere uoluit, & uirtute Iouis loco eius cum nebula concubuit, ex quo centaurus factus est: ad cuius

punitionem

A punitionem ferunt Iouem cōstituisse ut rotæ radijs eius membra frangerentur. Vnde poeta.

Illic Iunonem tentare Ixionis ausi,
Versantur celeri noxia membra rota.
& Ouidius.
Quiq; agitur rapidæ uinctus ab orbe rotæ.

Et hoc pacto Plato cogitur dicere de anima illa, qua perpetuò mouetur corpus cum pœna uelut ixion. Auerro. autem loco Ixionis, habet Aquiten, quem ignoro. Debes scire quòd omnes hę tres positiones reducuntur in unam: nam poetæ per Athlantem animam uoluerunt intelligere, Empedocles uerò per uelocitatem motum animæ mentalem, & hunc Plato motum animę dicit. Secundò debes scire quòd Platonis positio potest reduci in bonum. nam uerbum illud βάρυ, quod nos graue dicimus, interdum pro corpore apto deorsum ferri, interdum pro corpore dependente sumpserunt græci: & in hunc sensum sumpsit Plato: Cœlum enim B graue appellat, siue βάρυ, pro quanto subtracta eius anima & dependentia eius ab illa, demergeretur ad chaos, atq; ad priuationem, & sic graue sumpsit pro corpore dependente ab illa anima: & hoc modo fortasse Simplicius allegorizat Platonis sermonem. Hæc de positione ueterum.

Si igitur (quemadmodum diximus) res dicto modo de prima latione sese habere licebit, non tantum melius de eius æternitate erit sentiendum, sed etiam hoc duntaxat pacto de ea uaticinatione, quā de his habemus, sententias consonas certius proferre possumus. Sed de his rationibus hactenus nunc.

Expositio. Concludit nunc fructum suæ positionis: ubi debes scire de dijs tradi hæc, quòd moueant sine labore, quòd perpetui, quòd beati, quòd formæ separatæ, & eiusmodi id genus: & hæc omnia per positionem Aristotelis haberi possunt: Nam si motus cœlorum sint perpetui & sine labore, dij qui cœlos mouent, erunt sine labore, perpetui, beati, atq; ab omni mo C le separati, ut uidimus in libro physicę auscultationis etiam, quare & hic est tantus est Aristotelis fructus. inquit: Si igitur quemadmodum res dicto modo de prima latione sese habere licebit, ut quòd sit perpetua & sine labore, non tantum melius de eius æternitate erit sentiendum, sed etiam hoc duntaxat pacto & per nostram duntaxat positionem de ea uaticinatione, quam de dijs habemus, sententias consonas certius proferre possumus. Sententiæ hæ consonæ, quas uaticinationes appellat, sunt diuinæ illæ cognitiones, ut quòd dij sint sine labore, perpetui, beati, & à mole separati: hęc enim tantum per positionem Aristotelis haberi possunt, & hoc si naturali cognitione habentur: Nam si reuelatione nos Christicolæ ueritates has habemus, certiores sumus. Verùm quia res hæc est metaphysica, addit: Sed de his hactenus. hæc Aristoteles.

D Cum autem sint, qui dextrum ipsius cœli aliquid esse inquiunt, & sinistrum etiam: ut hi qui pythagorei nuncupantur: (est enim hæc illorum sententia.) considerandum est utrum res sic sese habeat ut illi dicunt, an alio modo, si eiusmodi principia corpori ipsius uniuersi accommodentur.

Expositio. Hactenus de æternitate motus, & de ipsius qualitate egit: nunc mouet quæstionem circa positionis cœli differentias, utrum in cœlo reperiantur sex differentiæ positionis. Causa autem quæstionis est, quia pythagorei in cœlo dextrum & sinistrum statuerunt, emergit quæstio, utrum cæteræ aliæ inerint cœlo, & inquit: Cum autem sint qui dextrum ipsius cœli aliquid esse inquiunt, & sinistrum etiam: ut hi qui pythagorei nuncupantur, quorum hæc est positio: considerandum est utrum res sic sese habeat ut illi dicunt, an alio modo, hoc est, non tantum illa duo, sed etiam reliqua quatuor: E & quia quæstio est hypothetica, addit: Si eiusmodi principia corporis ipsius uniuersi accommodentur. Quæstio igitur hypothetica est, si dextrum & sinistrum cœlo insint, cæteræ omnes inerunt. Hæc quæstio est Aristote.

Confestim nanque primò, si dextrum inest ei sinistrumq;, priora principia prius ipsi inesse sentiendum est:

Expositio. Quæstio illa gemina fuit, nam & hypothetica & categorica esse poterat: potest nanq; absolutè quæri utrum illæ differentiæ cœlo insint, & potest quæri hypotheticè utrum si cœlo insunt dextrum & sinistrum insint cæteræ omnes. Aristoteles igitur primò respondet ad quæstionem ut hypotheticè formatur, & inquit: Confestim nanque si dextrum inest ei sinistrumq;, priora principia atque communiora ut antè & retro, sursum & deorsum, prius inesse ipsi cœlo sentiendum est. Ad formam igitur quæstionis solutio est, quòd si F illa duo insunt, oportet cæteras omnes inesse: & in hoc apparet defectus pythagoreorum, qui illas duas tantum cœlo tribuunt, reliquas autem non.

Determinatum igitur de his est, in his quæ de animalium motibus sunt definita, quòd uidelicet ipsorum naturæ accommodentur. Clarissimè nanque animantibus inesse uidentur, quibusdam omnes eiusmodi partes, ut dextrum & sinistrum & cætera quibusdam quædam, stirpibus uerò sursum & deorsum duntaxat.

Expositio. Nunc incipit soluere quæstionem absolutè, & sumit quædam, quorum primum est eiusmodi differentias clarissimè inesse animantibus, sed non eodem modo: nam alijs insunt omnes, ut hominibus: alijs quædam, ut ante & retro, sursum & deorsum, ueluti animalibus imperfectis ut conchis & id genus: alijs duæ tantum, ut sursum & deorsum, ueluti plantis. inquit: Determinatum igitur de his est in his quæ de animalium motibus, sunt definita, quòd uidelicet ipsorum animalium naturæ accommodentur. insunt enim hæ animali G ipsi quatenus animal est, & inquit: Clarissimè nanq; animantibus inesse uidentur, quibusdam omnes eiusmodi partes inesse uidentur, ut dextrum & sinistrum, & supple cętera id genus: quibusdam quædam, ut antè & retro, sursum & deorsum: stirpibus uerò sursum & deorsum duntaxat. Ex his patet in talibus hunc esse ordinem, ut communissimæ sint sursum & deorsum, quia omnibus insunt: post has sint antè & retro, ultimæ sint dextrum & sinistrum. Hæc est de prima suppositio.

Insuper etiam si oportet aliquod ipsorum cœlo inesse, primum profectò, quod quidem inesse diximus animalibus, consonum est ipsi inesse.

Expositio. Sumit secundò quòd cui aliquod horum inest, ei necesse est inesse omne id quod est ante illud, ut si animali inest dextrum & sinistrum, eidem insunt ante & retro: & si alicui antè & retro, eidem insunt sursum & deorsum: & non conuertitur ordo. H Hæc suppositio est data in responsione ad quæstionem primo modo formatam, & resumitur hîc, quia seruit ad propositum.

Præterea hæc tria cum sint, unumquodque horum esse potest quoddam principium. Dico tria, ut sursum deorsum, & antè & retro, & dextrum sinistrum. Hæ nanque dimensiones insint omnes corporibus perfectis consonum est. Præterea sursum est, quod longitudinis est principium: dextrum, quod latitudinis: ipsum antè, quod altitudinis. Insuper etiam alio modo motuum ratione: hæc enim principia dico, unde motus incipiunt his, quæ mo-

1 tum habent. Ab ipso quidem sursum est auctio, à dextro motus secundum locum, ab ipso antè motus sensitiuus. Id nanq; dico esse antè, in quo sunt sensus ipsi.

Expositio. Tertiò sumit hæc tria esse principia, quod tripliciter probat: primò quia insunt corporibus perfectis. omne oanque quod perfecto inest, sapit naturam principii, quia ratio principii uult esse perfecta. Secundò quia sunt dimensionum principia, ut exemplo indicat. Tertiò quia sunt motuum principia. inquit: Præterea hæc tria cum sint, unumquodq; horum esse potest quoddam principium. & exponit esse tria, quia sunt sex: ait tamen esse tria, quia tres differentiæ sunt, quarum prima est sursum & deorsum, secunda est antè & retro, tertia dextrum & sinistrum. & probat hæc esse principia, & inquit: Hæ nanque dimensiones siue differentiæ in sint omnes corporibus perfectis consonum est. Hęc prima, deinde tangit secūdam & inquit: Præterea sursum est, quod
K longitudinis est principium: dextrum, quod latitudinis: ipsum antè, quod altitudinis siue profunditatis. Hæc est secunda ratio, deinde tangit tertiam & inquit: Insuprr etiam alio modo motuum ratione: hæc enim principia dico, unde motus incipiunt his quæ motum habent. Ab ipso quidem sursum est auctio, à dextro est motus secundum locum, ab ipso antè est alteratio ut motus sensorius. Id nanque dico esse antè, in quo sunt sensus ipsi. Igitur hæc sunt principia, & hæc est tertia suppositio. Animaduersione dignum tria horum esse principia, è quibus & tres terminos, ad quos sursum longitudinis & auctionis principium est, deorsum uerò finis utriusque: dextrum principium latitudinis & motus localis, sinistrum finis: antè principium altitudinis & alterationis, retro finis. Hæc Aristote. ipse. Quæ auer. com̄. 8. Quod uerò ad uerba attinet, animaduerte uerba Aristote. fideliter esse translata, licet friuola quædam uerba mutauerim ut sensus exposcebat, quę non refero quia sunt perspicua. Auerro. autem uelle uidetur
L hîc Aristote. non posuisse tertiam suppositionem, sed conclusionem principalem, uidelicet quòd cœlo insint eiusmodi tres differentiæ positionis: & uult Aristotelem hoc probasse, tum inductione, tum definitione. Inductione quidem quia cunctis insunt animalibus perfectis, cœlum autem animal esse perspicuum est. Definitione uerò, quia ipsi coelo insunt omnes definitiones horum, igitur & definita. Quæ expō Auer. Quæ expositio dissonat uerbis & processui Aristotelis, ut patet. Dubitatio. Sed quod ad uerba attinet, dubitaret aliquis, quia appellat illa esse tria & in exemplo enumerat sex, indicat Auerroes solutionem dicens Aristotelem pro tanto illa dixisse tria, pro quanto respexit ad nobiliora quę sunt principia, dextrum, sursum, & antè: reliqua tria his opposita sunt ignobiliora, & potius termini siue fines quàm principia. Solutio. Sed adhuc ambiges, quonam modo hæc tria habent uim principii, cætera autem non? Indicat Auerroes declarationem: dextrum enim
M rationem habet principii, quia pes dexter est principiū motus, sinister uerò concurrit per accidens ut sustentaculum: quod an ita sit, perquire librum de causa motuum animalium. 2. dubit. Solutio. Amplius, sursum est auctionis principium, aut quia p ipsum nutrimentum assumitur, quo animal augetur, aut qa penes ipsum & à parte eius augeri dicitur animal: præterea ipsum antè esse alterationis principium etiam patet, quia, ut dicetur in textu, in ipso ponuntur sensus ipsi, quia à sensilibus alterantur. Hæc ex commento.

Insuper etiam non omni in corpore quærendum est sursum & deorsum, dextrum & sinistrum, antè & retro: sed in his quę animata cum sint, motus principium habent. In nullo si quidem inanimatorum uidemus unde principium motus: nam alia quidem omnino non mouentur, alia uerò mouentur quidem, sed omni ex parte similiter, ueluti ignis sursum duntaxat, & terra ad medium. N

Quartò sumit eiusmodi differentias esse quærendas tantum in corporibus animatis, argumento quia motus principium habent: aut fortè quarta suppositio est, has differentias his in corporibus inueniri, quæ motus habent principium, argumento quia animata sunt, & quia in rebus inanimis non reperiuntur. inquit: Insuper etiam non omni in corpore quærendum est sursum & deorsum, dextrum & sinistrum, antè & retro: sed in his quæ animata cum sint, motus principium habent. huius rationem ponit per locum ab opposito, & inquit: In nullo siquidem inanimatorum uidemus unde principium motus: nam alia quidem omnino non mouentur, alia uerò mouentur quidem, sed omni ex parte similiter, ceu ignis sursum duntaxat, & terra ad medium. Expositio. Quod uerò ad uerba attinet, posset qs occurrere & quęrere qd Aristoteles uelit, per principia motuum esse in rebus animatis, non autem in rebus inanimatis. Dubi. ad uerba. Solutio. O Expositor ait posse intelligi per principia, & interna ut est anima ipsa, siue melius uirtutes siue potentiæ animæ, hæ enim rebus ipsis animatis insunt, inanimis uerò non: & externa quæ partes sunt: & hoc modo exponit Aurrroes. Quæ expositio uidetur plus textui consonare, quia probat inanima nō habere talia principia, quia omni ex parte feruntur: Secundo posset occurrere quia omnia naturalia habent principium motus, igitur non rectè ait quibusdam nullas inesse quibusdam aliquas. 2. dubi.

Exponit expositor dupliciter, aut primum uerbum retulisse ad artificialia, & tunc est sensus, alia nanque omnino non mouentur ut artificialia, quæ mouentur per accidens, & non inquantum talia: alia uerò mouentur quidem, sed omni ex parte similiter ut naturalia; uel uerbum illud retulit ad naturalia cum sunt in propriis locis constituta. Secundum uerò ad illa naturalia, quæ extra locum proprium collocantur, & hoc inquit. Nam alia quidem omnino non mouentur, ut corpora naturalia constituta propriis in locis: alia uerò mouentur quidem sed omni ex parte, similiter ut naturalia extra locum collocata: & hæc expositio secunda consonat exemplo. Hæc quo ad uerba. P

Verum in his, sursum & deorsum, dextrum & sinistrum, ad nos ipsos quidem dicimus referendo: nam aut respectu nostri dextri, ut augures: aut similitudine ad nos, ut in ipsa statua: aut in his quę contrario modo sese habent in positura, dextrum quidem ad nos sinistrum est, sinistrum autem è contra: & retro quod ad nos anterius est. In seipsis uerò consideratis nullam cernimus differentiam: nam si contrauertantur contraria dicemus, dextra & sinistra, sursum & deorsum, antè & retro.

Obiter occurrit dubitatio, utrum aliquo modo rebus inanimis talia sint tribuenda. Expositio. Respondet & indicat talem distinctionem, quòd res inanimæ possunt dupliciter considerari, aut ad nos, aut absolute. Si ad nos, sic trifariam reperiūtur: aut respectu nostri dextri, ut augures faciunt qui cornicem leuam in bonum referunt, dextram in malum: aut similitudine ad nos, ut statuæ quæ talia habent per quandam similitudinem nostram: aut per contrapositoram, ut in imaginibus quæ apparent in speculis. Q inquit: Verum in his sursum & deorsum, dextrum & sinistrum, ad nos ipsos quidem referendo dicimus inesse: nam aut respectu nostri dextri, ut augures: aut similitudine ad nos, ut in ipsa statua: aut in his quæ contrario modo sese habent in positura ad nos, ut imagines habent quæ in speculis apparent, in quibus dextrum ad nos est sinistrum, sinistrum è contra uidelicet dextrum: & retro quo ad nos anterius est. hæc si considerentur ad nos. Si uerò inanima absolutè in seipsis considerantur, nullam

lam

A Iam in eis cernimus differentiam: nam si contrauertantur contraria dicemus, dextra & sinistra, sursum & deorsum, ante & retro. Hæc quo ad dubitationem. Auerro. autem in commento, uult rebus ipsis inanimis etiam dici inesse tales differentias per respectum ad mundum, ut dicatur sursum esse in lapide ea lapidis pars, quæ magis loco sursum appropinquat: ea deorsum, quæ loco deorsum. Et hoc est bene dictum.

Que auer. cōmēt.io.

Quamobrē & Pythagoricos admirabitur quispiam sola hæc duo principia protulisse, dextrum & sinistrum: reliqua uerò quatuor omisisse, quę non minus principalia sunt. Non minorem siquidem sursum ad deorsum, & antè ad retro, quā dextrum ad sinistrum, in cunctis animalibus differentiam habent: quippe cum hæc ui solum, illa figura etiam differūt.

Expositio.

B Fecit pro solutione quæstionis quatuor suppositiones, quas nunc soluit, & primo narrat & refellit opinionem Pythagoricorum, secundò respondet ad quæstionem secundum opinionem propriam. Quantum ad primum Pythagorei cœlo tribuerunt duo horum tantum, dextrum uidelicet & sinistrū: reliqua uerò quatuor prætererunt. Hæc fuit positio Pythagoricorum. Obiicit autem Aristoteles huic positioni primò ratione sumpta à differentia illorum sic, quæ non minorem differentiam habent nō minus principalia sunt, reliqua quatuor non minorem differētiam habent immò maiorem, igitur non minus principalia sunt. ac de ratione tangit minorem, & primò narrat positionem illorum, & inquit: Quamobrem Pythagoreos admirabitur quispiā sola hæc duo principia protulisse atq; cœlo tribuisse, dextrum uidelicet & sinistrum: reliqua uerò quatuor omisisse, quæ non minus principalia sunt. & ꝙ non minus principalia sint, syllogiçat & sumit primò minorem, & inquit: Non minorem siquidem sursum ad deorsum, & ante ad retro, quàm dextrum ad sinistrum in cunctis animalibus differentiam habent. immò

C maiorem, quod probat & inquit: Quippe cum hæc duo uidelicet dextrum & sinistrum ui solum, illa quatuor figura etiā differunt: hoc est, non tantum ui, sed ui & figura. Debes scire, ut colligitur à commento undecimo, ꝙ maior differentia est inter sursum & deorsum, & inter ante & retro, quàm inter dextrum & sinistrum: nam dextrum & sinistrum solum differunt uirtute, & conueniūt in figura. Manus enim dextra pollentior est sinistra, licet sit eiusdē figuræ: similiter dexter humerus est fortior sinistro ad motum, licet sinister sit fortior ad portandum pondus: amplius, pes dexter potentior est ad motum, sed pes sinister ad stationem: & ita differunt uirtute & potentia, sed figura conueniunt. Secundò differunt uirtute, quia in dextro est uis principij, in sinistro uerò uis finis: attamen figura conueniunt. At sursum & deorsum non tantū uirtute, sed etiam figura differunt: uirtute quidem, quia in supera parte uis est principij auctionis, in parte infera finis:

Quarta auer. com.n.

D amplius, in anteriore parte uis principij alterationis, in posteriore finis. Figura uerò, quia ut uidetur dissimilaria sunt. Et tu intellige illa magis differre, hæc minus, hoc est, illa pluribus, hæc paucioribus differentijs differre. Hęc ex cōmēto.

Insuper etiam sursum quidem & deorsum omnibus animantibus inest, pariter animalibus & stirpibus: dextrum uerò & sinistrum stirpibus non inest.

Expositio.

Secundò idem indicat ratione sumpta ab ordine, hoc modo: quibus insunt posteriora, eis insunt priora: dextrum & sinistrum sunt posteriora, illa quatuor sunt priora: igitur quibus insunt dextrum & sinistrum, his insunt illa quatuor. de ratione uim & probationem minoris tangit, & inquit: Insuper etiam sursum quidem & deorsum omnibus animantibus inest, pariter animalibus & stirpibus: dextrum uerò & sinistrum stirpibus non inest. & sic si cœlo hæc duo insunt, etiam illa quatuor eidem inerunt.

B Præterea si longitudo latitudinem antecedit, & sursum quidem longitudinis, dextrum uerò latitudinis principium fuerit, sitq; rei prioris principium prius: erit profectò ipsum sursum dextro ipso generatione prius. Multifariam nanq; ipsum prius dicitur.

Expositio.

Hæc ratio non uidetur ad principalem cōclusionem, sed ad probationem minoris proximæ rationis procedere, quæ erat cætera quatuor esse priora illis duobus, uidelicet dextro & sinistro, & sic uidetur confirmatio: & signanter probat ipsum sursum antecedere dextrum, & facit unum enthymema, in cuius antecedente sumit tria, & inquit: Si longitudo latitudinem antecedit, & sursum quidem longitudinis, dextrum latitudinis principium fuerit, sitq; rei prioris principium prius. his tribus sumptis infert intentum, & inquit: Erit profectò ipsum sursum dextro ipso generatione prius. & quia multifariam dicitur prius, ut generatione, tempore, & definitione, & ipse uoluit sursum esse prius generatione, addit: Multifariam nanq; ipsum prius dicitur. ideo supple signanter dixi generatione prius esse. Et enthymema hoc potest sic ad syllogismum resolui, principium rei prioris est prius, sursum est principium rei prioris, dextrum uerò est principium rei posterioris: igitur sursum est dextro prius. Minor prosyllogiçatur sic, longitudo est prior latitudine, latitudo enim causatur ex fluxu longitudinis, sursum est principium longitudinis, dextrum uerò latitudinis: igitur sursum est principium rei prioris. Animaduerte quòd ipsum sursum esse dextro prius generatione, ut longitudo latitudine: quia ex fluxu longitudinis generatur latitudo. Sed in hac ratione non parua occurrit quæstio, per eam enim probarent dextrum esse prius ipso ante. Nam latitudo est prior latitudine: latitudo enim motus, facit altitudinem siue profunditatem, & cùm dextrū sit principium latitudinis, ipsum autem antè sit principium profunditatis: uidetur per hanc rationem ipsum dextrum esse prius ipso antè. Hæc quidem non parua est quæstio, cui nūc nihil mihi probabilis occurrit, fortè alias considerabo.

F

Dubi. maxima.

Excusatio.

Ad hæc si sursum quidem est super quod agitur motus, dextrum è quo, ipsum uerò ante per quod, ita ut uim aliquam principii ipsum sursum inter alias species subeat, iurè profectò increpādi sunt: tum quia principaliora principia omiserunt: tum quia uniuersis hæc similiter inesse putabant. G

Expositio.

Tertiò principaliter arguit, Pars super quam fit motus, & pars è qua fit motus, & pars per quam fit motus, sunt in cœlo. Sed sursum est pars super quam fit motus, dextrum est pars è qua fit motus, ante uerò est pars per quam fit. Igitur in cœlo sunt sursum, dextrum, & antè. Debes scire quòd motus animalis incipit à dextro & conuertitur in sinistrū: propterea fingamus hominem moueri in orbem è latere dextro in sinistrum. tunc patet in tali motu dextrum esse principium motus, & sinistrum finem: sursum & deorsum puncta super quæ fit motus, antè & retro partes per quas fit motus. Ad propositum, si motus cœli incepit, principium motus fuisset ortus, & ita esset dextrum cœli: finis occasus, & ita sinistrum: polos super quos uertitur sursum & deorsum: culmen & imum per quæ fieret, & ita ante & retro. de ratione igitur tangit minorem, & inquit: Si sursum est super quod agitur motus, dextrum è quo agitur, ipsum uerò antè per quod agitur, ita ut uim aliquam principii ipsum sursum inter cæteras species obtineat: & hæc supple in cœlo sunt, uidelicet pars è qua, & pars super quam, & pars per quam: iurè profectò increpandi sunt: tum quia principaliora principia omiserunt, uidelicet antè & retro, sursum & deorsum: tum quia hæc duo, uidelicet dextrum & sinistrum uniuersis inesse putabant. at non est ita, solum.n. perfectis animalibus insunt. Hæc mihi uīr interpretatio & expositio huius loci. Alii uerò aliter hunc locū intelligūt, ut Thomas & iuniores, qs fe H

I ... ctus sum alias: nunc uerò uidetur mihi hæc explanatio uerior. Qu. 12. anno. com. 12. Auerroes uerò uult ipsum sursum esse principium motuum, quia in eo collocatur cor: est enim in spiritualibus contentum, & uersus sursum uergens. Modò cor est principium omnium motuum. Confu. expõnis Au. Verum hæc expositio non ualet: primò quia Aristoteles in libro de animalibus, ait cor esse in medio. Secundò quia non conuenit uerbis Aristotelis. Secundo exponit Auerro. propter quid ipsum antè est ad quod, & uult ipsum antè esse ad quod trifariam: primò quia uisio fit intramittendo, secundo quia contraponitur uisibilibus, tertiò quia est ad quem mouentur spiritus à corde: sed prima expositio est de mente Aristotelis. Q. 5 anno. Mouet tamen Auerroes quæstionem dicens: Aristoteles ait ipsum sursum, id est, cor esse principium motuum: nam dextrum ait esse principium exitus & manifestationis, antè uerò dicit esse finem: propterea quærere utrum hæc intelligantur respectu eiusdem motus, an respectu diuersorum motuum. Solutio. K Soluere uidetur Auerroes asserens ipsum cor esse principium omnium motuum secundum rem, alia uerò esse principia manifestandi ipsum, ut dextrum & ipsum antè, & hoc siue eiusdem siue diuersorum motuum principia intelligantur. Et quomodocunque sit, ratio ualet: Aristoteles enim uult habere ipsum sursum esse enumerandum inter principia, quòd habetur ex hoc quòd cor est principium motuum, quod uel est ipsum sursum, uel sursum uergit. Sed qualiscunque sit hæc quæstio & illa solutio, ad uerba Aristotelis non prosunt. Defensio pythagoreorum. Simplicius defendit Pythagoreos, asserens eos uoluisse in cœlo esse omnes sex ut in omni animali perfecto, uerùm harum solum duarum submeminit, quia omnia entia reduxit ad duo, uidelicet bonum & malum, quæ per dextrum & sinistrum habentur. Secundò quia hæc ut postrema supponunt prima, & propterea duo nominauerunt, dantes cæteras intelligere. Hæc Simplicius.

Nobis uerò cum sit iam antea definitum, tales potestates inesse his quæ principium motus habent, & cœlum sit animatum atque principium motus habēs, L patet ipsi & sursum & deorsum & dextrum & sinistrum inesse.

Expositio. Nunc soluit quæstionem categoricam secundum ueritatē atque propriam opinionem, & uult cœlo inesse omnes eiusmodi differentias positiones, & syllogizat ex his quæ supposuit hoc modo: Omne animatum habens principium per se motus, habet dextrum & sinistrum, sursum & deorsum, & cætera id genus: hæc fuit una suppositio. Sed cœlum est animatum & principium motus habens: ut alia suppositio dixit. Igitur cœlum habet dextrum & sinistrum & id genus. Inquit: Nobis uerò cùm sit iam antea definitum, tales potestates his inesse quæ principium motus habent, & quæ supple sunt animata, (Hæc est maior) & cœlum sit animatum atque principium motus habens, (hæc est minor) patet ipsi & dextrum & sinistrum & sursum & deorsum inesse, & reliqua. Hæc est conclusio.

M Nec oportet profectò ambigere ob rotundam figuram, quæ est ipsius uniuersi, quonam pacto aliud ipsius sit dextrum, aliud sinistrum, aliud sursum, aliud deorsum si partes conformes sint cunctæ, atque omni tempore moueantur.

Expositio. Sed obijcit sibi primò, omne habens eiusmodi differentias positionis est difforme in partibus, cœlum non est difforme in partibus. igitur cœlum non habet eiusmodi differentias. Secundò, omne habens dextrum incipit de nouo moueri, at cœlum non incepit moueri, igitur non habet eiusmodi Inquit: Nec oportet profectò ambigere ob rotundam figuram, quæ est ipsius uniuersi, quonam pacto aliud ipsius sit dextrum, aliud sinistrum, aliud sursum, aliud deorsum: si partes conformes sint cunctæ, (Hæc est uis primæ dubitationis) atque omni tempore moueantur, (Hæc est uis secundæ dubitationis.)

Sed intelligendum est perinde atque si quis in his N figuris, quæ dextri etiam ad sinistrum differentiam habent, circumposuerit sphæram: habebunt enim potestates diuersas, ob figuræ tamen similitudinem habere non uidebuntur.

Respondet Aristoteles ad primam, & breuiter intendit negare maiorem, quia potest conforme habere in figura uirtutes eiusmodi diuersas, imaginādo multiforme effici conforme. Expositio. inquit: Sed intelligendum est perinde atque si quis in his figuris, quæ dextri etiam ad sinistrum differentiam habent, circumposuerit sphæram, ita ut remanentibus omnibus uirtutibus efficiatur orbis: habebunt enim tales partes conformes potestates diuersas, ob figuræ tamen similitudinem habere non uidebuntur. & sic breuiter maior neganda est, & breuiter concedendum quod in cœlo conformia esse possunt illa sex diuersa. Ad illam enim uniuersalem quæ erat maior, omne habens sex species, positionis est difformæ, sufficit instare per instantiam quæ est, uel est possibilis, uel saltē O imaginaria: & ita licet nihil sit conforme per quod instare possem habens illas sex species, nec possit esse, est tamen imaginarium aliquod conforme habens illas, ut de homine difformi conuerso ad conformem per imaginationem.

Auerroes uerò aliter probat cœlum habere sex differētias Qu. 1 anno. cōm. 13. positionis, & arguit hoc modo: Omne animatum quod pluribus partibus motus, fertur ex parte propria per partē propriam ad partem propriam, habet sex eiusmodi differētias: cœlum est animatum quod pluribus motibus mouetur ex parte propria ad partem propriam: igitur habet illas sex differentias. Minor diuiditur in tres propositiones, quarum prima est, cœlum mouetur pluribus motibus: secunda, motus cœli est ex parte propria ad partem propriam: tertia, cœlum est animatum. Dicit Auerroes duas ultimas propositiones esse per se notas, cœlum enim moueri ex parte propria ait patere. Amplius, cœlum esse animatum similiter manifestū est per se. Et tam etsi Simplicius hîc disputat, quod nos alio loco pertractauimus, cœlum tamen moueri pluribus motibus non exponit, nec ait patere, potest tamen intelligi de mo- P tibus partialibus: una enim motus pars incipit ab ortu & terminatur ad culmen cœli, alia è culmine ipso ad occasum, alia ab occasu in imum cœli, ultima ab imo in ortum rursus. Sed occurres: (nam ex qualitatibus illarum potest haberi intentum) Si cœlum mouetur ex parte propria per partem propriam super partem propriam, sequitur ipsum habere dextrum, sinistrum, & cætera id genus. Similiter ualet, cœlum mouetur pluribus motibus per se, igitur habet dextrum & sinistrum & cætera id genus. Rursus ualet, cœlum est animal, igitur habet dextrum & sinistrum & reliqua maxime si sit animal perfectum. Quæres igitur, quare Aristote. non accepit nisi tantum illam, cœlum uidelicet esse animatum, & præteriit alias duas, è quibus non minus sequitur propositum illud? Innuit Auerro. solutionem, dicens hoc esse factum, quia Aristote. uoluit dare causam ob quam ha- Q bet dextrum & sinistrum, & per consequens reliqua: quæ causa uidelicet ipsum esse animatum, modò per alias duas non habetur causas: ut igitur demonstratio sua sit per causam, sumpsit cœlum esse animatum, & præteriit reliquas. Hæc ad quæstionem. Quo uerò ad exemplum Aristot. de homine conformi, qui prius erat difformis, Auerrois uoluit hominem illum debere habere duas conditiones: prima est, ut caput habeat ad polum meridionalem siue antarcticum, pedes ad polum septentrionalem siue arcticum, dextrum ad ortum, sinistrum ad occasum, pectus & partem anteriorem ad culmen cœli quod super terram est, dorsum & partē posteriorem ad imum cœli, quod est sub terra. Huius causam affert, quia aliter non esset motus cœli ab ortu in occasum per meridies super duos polos, quod est contra rōnē: nam pars culminis cœli quæ est super terram est præstabilior, igitur debet esse prima in motu, & magis quam pars cœli quæ est sub terra. Amplius, ortus est præstantior occasu, igitur ab or-

eu

A tu debuit incipere secundum naturam uersus culmen diei, ueluti è parte nobiliori uersus partem nobiliorem. Secunda huius hominis conditio est, ut homo ille conuertatur ad figuram sphæricam omnibus uirtutibus & potentiis, quas habebat ante conuersionem remanentibus. Quibus perspicuum est talem hominem habere has uirtutes & esse conformem, igitur cum conformitate partium stat diuersitas uirtutum.

Addit Auerro. aliud exemplum ad propositum, ut si homo sinistro pede fixo è dextro uersus sinistrum uolueretur perpetuò: ubi patet ipsum esse diuersarum uirtutum, & conformem esse: & ita coelum. Sed occurres Aristoteli dicendo, (Dubitatio.) conditionalis nihil ponit inesse, igitur ex illa conditione, uidelicet si incepisset moueri, non debet poni inesse, quod habeat principium motus: potest enim conditionalis esse uera, cuius antecedens & consequens sunt impossibilia, ueluti ex illa conditione si equus uolat, nunquam de inesse sequitur ipsum habere alas. (Sol. Auer.) Auer. quasi soluens fingit duo principia in coelo magnitudinis & temporis, & sic uult coelum B habere principium magnitudinis ut orientalem partem, & si non habeat principium temporis: & ita uidetur euadere à quæstione. (Cõfutatio.) Sed hęc solu. friuola uidetur, nam tunc dextrum non esset in coelo nisi sub ea ratione, qua esset principium latitudinis, & non qua esset principium motus: cuius contrarium sensit Aristo. (Propria so.) Melius dici potest quòd licet conditionalis nihil ponat inesse, potest tamen esse signum propositionis de inesse: hæc enim conditionalis, si coelum incepisset moueri haberet dextrum est signum quòd oriens est dextrũ, non tamen causa. Hæc tamen dubitatio accidit in textu sequenti, quæ propter commentum mota est hic.

Eodem modo de mouendi principio est intelligendum: etenim etsi nunquam coelum moueri coeperit principium tamen habeat ipsum necesse est unde incepisset, si tale mobile inciperet moueri: & rursus mouebitur, si stabit.

(Expositio.) Soluit secundum & ait non propter hoc esse negandum C principium mouendi è coelo ipso, & si non coeperit moueri: ut si homo perpetuò super pedem sinistrum esset motus in orbem, non minus haberet dextrum. & inquit: Eodem autem modo de mouendi principio est intelligendum: etenim etsi nunquam coelum moueri coeperit, principium tamen habeat ipsum necesse est unde incepisset, si tale mobile inciperet moueri: & rursus mouebitur, si stabit. ueluti homo haberet dextrum quod est motus principium, etiam si motus esset perpetuò in orbem: & ita non repugnat ei quod perpetuò fertur, habere principium motus. Dubitatio uero huic contingens est soluta in commento dicto.

At longitudinem ipsius dico, quæ ad uertices est intercapedo, atque uerticum alterum sursum alterum deorsum: differentiam enim hemisphæriorum in solis his cernimus, argumento quòd uertices ipsi D non mouentur. Præterea etiam mundi latera sursum esse & deorsum non dicere consueuimus, sed esse præter uertices, propterea quia hæc est ipsius longitudo: in latus enim est, quod præter sursum atque deorsum est.

(Expositio.) Hactenus quòd coelum habeat dextrum & sinistrum, & penes quæ sumantur declarauit: nunc de ipsius supera & infera parte pertractat, & inquit: At longitudinem ipsius dico, quæ ad uertices est intercapedo. Vertices sunt, quos græci polos uocant. Linea itaque quæ è uertice traheretur ad uerticem, longitudo mundi siue coeli est, quæque diameter ẽe dicitur subiungit: Atque uerticum lineam illam terminandum, alterum sursum alterum deorsum dico. Generatim igitur quæ longitudo, & quæ pars supera & infera sit, patet. Hoc probat primò sic, ea penes quæ attenditur distantia B attenditur distantia hemisphæricorum: igitur uertices sunt partes sursum & deorsum, Minor patet pro tanto quia solũ uertices in coelo sunt immobiles, & propterea solum super hemisphærarum, sunt sursum & deorsum: sed penes uertices ipsos fit motus. Debes scire quòd coelum est sphæra, cuius una medietas arctica, altera antarctica est: linea enim æquinoctij diuidit illas. Dicitur una arctica siue septentrionalis, quia punctus ipsius medius est uertex septentrionalis. Dicitur altera antarctica, quia punctus medius est uertex meridionalis: & ita patet hemisphæria sumi penes eiusmodi uertices ob illorum immobilitatem inquit: Differentiam enim hemisphæriorum, ut quòd unum sit septentrionale alterum meridionale, in solis his punctis cernimus, argumẽto quòd uertices ipsi non mouentur. & ita uidentur uti centra illorũ. Hoc docet totam coeli longitudinem esse intercapedinẽ ad illos uertices. Secundò idem persuadet à consueto modo loquendi, & hoc quia quæ sunt ad ortum & occasum non solemus dicere esse sursum uel deorsum, sed magis ad latera: F quæ uerò sunt ad uertices ipsos, solemus dicere ipsa esse aut sursum aut deorsum. Qui loquendi usus docet uertices esse sursum & deorsum, ortum & occasum esse latera siue latitudinis terminos, uidelicet dextrum & sinistrum. inquit: Præterea etiam mundi latera sursum esse & deorsum non dicere consueuimus, nec ea quæ ad illa sunt, sed esse præter uertices, propterea quia hæc est ipsius coeli longitudo: in latus enim est, quod præter sursum & deorsum est. & sic ab hoc loquendi modo, habemus ortum & occasum esse latera, siue dextrum & sinistrum, uertices uerò esse sursum & deorsum.

Sed occurrit Auerroes, quia non uidetur uerum uertices (Q. ratio.) esse immobiles, nam uel quiescunt per se, uel per accidens. Si per se, igitur possunt moueri: cui enim inest unum oppositorum eidem inesse potest alterum, per regulam topicam. Si per accidens, igitur ad quietem alicuius per se: sed nihil est actu in ipso coelo quod per se quiescat, igitur nullo pacto quiescunt. (Sol. Auer.) Innuit Auerroes duas solutio. quarum prima G est Aristotelem loqui secundum imaginationem mathematicorum: illi enim fingunt polos siue uertices immobiles.

Secunda est uertices ipsos quiescere per accidens, ad quietem partium quæ iuxta uertices ponuntur, quæ quidẽ quiescunt secundum naturam & subiectum licet secundum formam moueantur, ut sexto physicæ auscultatiõis dictum est. Vertices igitur per se secundum formam mouentur, quiescunt tamen per accidens quiete partium, quæ quiescunt secundum materiam. (Confu. Au.) Sed hæc Auerro. determinatio friuola uidetur, primò quia si uertices mouerentur, mouerentur aut motu recto, aut motu circulari: non recto, quia neque sursum neque deorsum: neque circulari, quia omne quod mouetur circulariter describit circulum apud Euclidem. Quòd si uertex describat circulum, tunc illius circulis adhuc erit dare cẽtrum, & uertices, & ita in infinitum. Secundo, datur medium inter quiescens & mobile, ut id quod non mouetur: deus enim neque quiescit neque mouetur, sed est immobilis: ita uertices nec mouentur nec quiescunt sed sunt immobiles, quia H cùm sint indiuisibiles, non sunt apti motui nec quieti. (Defensio) Solebam dicere uertices secundum mathematicorum imaginationem esse puncta indiuisibilia, quæ nec mouentur nec quiescunt: & sic procedunt rationes quæ secundum physicã imaginationem, sunt partes minimæ quæ mouentur motu totius per accidens, cùm sint moueri aptæ, cùm sint diuisibiles: & hoc modo concederet Auerroes, illos describere circulos per accidens propter motum fundamenti & coeli.

Verticum uerò qui nobis apparet, infera pars est: qui uerò nos latet, est supera. Nam dextrum cuiusque dicebamus unde motus localis principium est. At conuersionis coeli principium est, unde exoriuntur sydera: quare hoc erit dextrum, sinistrum uero ubi occumbunt. Si igitur à dextris incipit, & circunfertur ad dextra, uerticem qui nos latet, superam partem esse necesse est. Si enim is erit qui apparet, mo-

tus erit ad partes sinistras: qđ qdē non concedimus.

Expositio.

Hactenus generatim quòd uertices sint sursum & deorsum cœli, nunc speciatim dicit uerticem qui nobis apparet esse partem inferam, qui uerò nos latet esse partem superā. Syllogiçat autem sic, si motus cœli incipit ab ortu & finit in occasum, polum qui nos latet oportet esse superum, qui nobis apparet inferum, sed motus cœli incipit ab ortu: igitur polus occultus est sursum. inquit: Verticum uerò qui nobis apparet, infera pars est: qui uerò nos latet, est supera. probat supponendo quæ de dextro & sinistro dixit, & inquit: Nam dextrum cuiusque dicebamus unde motus principium est: at motus localis cœli principium est, unde exoriuntur sydera: igitur in prima figura ortus erit dextrum, sinistrum uero ubi occumbunt. hoc sumpto arguit: Si igitur mouetur à dextris & circumfertur ad dextra, uerticem qui nos latet, superā parentem esse necesse est. K Probat positionem antecedentis per locum à contrario, & inquit: Si enim is erit qui apparet, motus erit ad partes sinistras. quod quidem non concedimus. Vbi nanq; ille homo fingeretur, qui caput haberet ad uerticem apparentē, & pedes ad uerticem occultum, non posset habere dextrum ad ortum, nisi dorsum teneret ad culmen diei: quod est contra dicta: propterea si debeat habere pectus ad culmen diei, & dextrum ad ortum, caput habeat ad polum occultum, pedes ad polum sublimem necesse est.

Quæ auer. com. 15. Q. 8 Auer.

Auerroes uerò in commento huius loci digreditur, & habet quandam quæstionem, quam mouet dicens, aut Aristo. per dextrum & sinistrum & eiusmodi cætera, uult partes cœli integrales, aut extrinseca quædam. Si partes integrales, tunc mutabuntur: erit enim una pars nunc in ortu, nunc in occasu, & in aliis locis. Si intelligit extrinseca, non uidetur quæ sint. Hanc quæstionem soluit ibidem, & uisa est mihi eius solutio uelle innuere quòd eiusmodi uirtutes sunt animæ cœli potestates, ut illæ hominis: & tunc bifariam considerari possunt, uidelicet aut respectu animæ tantum, & sic sunt in uniuerso cœlo & in qualibet parte cœli, ueluti anima L ipsa etiam: & hoc modo sunt immutabiles: Aut respectu illius in quod influunt & hoc dupliciter, aut respectu cœli, in cuius partem primò influxerūt, & sic pars cœli nobilior quę primò fuit in ortu, dicitur dextra, quæ fortè fuit stellatior pars orbis primi: & huic opposita fuit in occasu. Si enim cœlum incepisset moueri, hæc pars fuisset in ortu primò, & hæc primò recepisset influentiam dextri, & hoc modo hęc pars mutatur de dextro in sinistrum, quia nunc est in ortu, nunc in occasu, nunc in aliis posituris: Aut respectu mundi habitabilis, in cuius una positura perpetuò influit: & hoc modo sunt immutabiles, quia ea pars mundi quæ primò nim ortus assumpsit, semper eam detinet per eandem proportionem ad uertices & ad centrum: & sic, ut uno uerbo dicam, hæ differentiæ positionis accipi possunt pro uirtutibus animæ absolutè, quæ non mutantur, & non sunt in aliqua parte mundi M magis quam in alia. Alio modo, pro partibus cœli, quæ in prima motus genitura, si incepisset, susceperunt influentias talium: & sic sunt partes immutabiles secundum absolutam rationem, licet mutationem subeant respectu mundi inferioris. Tertiò, possunt sumi pro posituris mundi acceptis in cōparatione ad uertices & centrum, & etiam sic sunt immobiles, quia ea mundi positura quæ semel fuit ortus, semper est dextrum: & in aliis similiter. & ita per ortum uult esse intelligendum eam mundi positura, ad quam primò prima pars cœli fuisset si incepisset moueri, ut ea in qua fuisset Cancer, qui fuit horoscopus genituræ mundi: & per occidens uult partem huic contrariam, ut eam mundi posituram in qua fuisset Capricornus. Et addit istas posituras esse stabiles, si terra quæ nunc habitatur, naturaliter semper habitetur: quod ait propter eos qui uolunt terram debere cooperiri aquis naturaliter, & quòd non mutetur simpliciter secundum totum quod ait propter tenentes diluuium, quod ait concessisse Albumasarem mathematicum. Debes scire pro declaratione huius loci, quòd Ptolemæus fingit unum orbem maximum non realem, sed more geometrico, imaginarium, qui immobiliter totum mundum continet: & hunc realem esse dicunt N catholici, & stabilem atque locum beatorum. Sed siue sit realis siue imaginarius, propositum non destruitur. quo ficto ulterius oportet imaginari illum hominem magnum conuersi in hunc, ita ut dextrum eius conuertatur in eam huius cœli partem, super quam emersisset prima pars cœli realis, & hęc est dextrum & ortus: sinistrum uerò conuertatur in eam huius orbis partem, quæ primæ opponitur: pectus eius in tale culmen supra terram constitutum, dorsum in imum sub terram positum, caput uerò ad uerticem antarcticum meridionalem australem, pedes ad polum illi contrarium arcticum septentrionalem borealem. Hoc constituto, dicendum uirtutes animæ siue cœli siue mundi posse trifariam considerari: aut respectu huius orbis imaginarii, & hoc modo sunt stabiles atque fixæ: semper enim uis dextri influit in ortum huius qualitatem initiatiuam motus perpetuam, & uis sinistri in- O fluit in occasum huius similiter qualitatem terminatiuā motus, & similiter aliæ uirtutes in aliis huius orbis differentiis. Aut respectu orbis mobilis motu diurno, & hoc modo in prima orbis motione ea huius orbis mobilis pars recepisset uim dextri, quæ primò fuisset in ortu primi orbis, quæq; moueri cepisset uersus culmen diei: & sic de aliis etiam dicendum est. Et hoc modo tales uirtutes sunt mobiles & immobiles: mobiles quidem, respectu orbis imaginarii fixi, quia mouentur cum suis illis partibus, quæ primò affectæ fuerūt ab illa cœli anima. Immobiles uerò respectu partium cœli in quibus fuerunt receptæ, nam illas nunquam deserunt, atq; nunquam in alias migrant. Aut considerari possunt absolutè, hoc est, nec respectu orbis imaginarii nec respectu orbis mobilis, sed ut sunt uires animæ, & hoc modo sunt immobiles omnino, quia sunt totæ in toto illo, & totæ in qualibet parte illius, & hoc semper & immutabiliter. Hæc est declaratio Auerro. Secundò dubitaret aliquis an tales uirtutes sex sint in cœlo: & arguit Auerro. quòd non, quia tunc essent formæ in subiecto, & ita materiales, igitur corruptibiles, igitur aliquando corrumpentur, aliter possibile redderetur impossibile: declaratum est enim generatim tam in substantiis quàm in accidentibus, omne corruptibile necessa- P rio corrumpi. Soluit Auerro. has potentias siue uirtutes nō esse materiales, hoc est, eductas de potentia materiæ: sed sunt potentiæ animæ cœli, quę cœlo unitur secundum se: & omnes eius potentias propria atq; ratione sunt formæ immateriales ueluti & ipsa anima cuius sunt, licet sint cœlo copulatæ ueluti anima ipsa. Adhuc occurres, tales sex differentiæ sunt in prædicamento relationis, quas tu modò ponis in prædicamento qualitatis aut substantiæ, si sunt aut animæ cœli qualitates aut ipsa anima. Adhuc respondet Auerro. & uult tales differentias posse etiam sumi pro relationibus quibusdam, & non tantum pro potentiis ipsis: nam si sumātur respectu animæ, sunt substantiæ uel qualitates: sin autē respectu terræ habitabilis nostræ, sic sunt relationes siue similitudines quædam sumptæ respectu terræ, ceu sumuntur in columna respectu animalis: ita ut ea pars sit in cœlo dextra, quæ est in directo illius habitationis ubi primò apparuit cœlum moueri, si incepisset moueri: sea in anteriore, quæ Q transit per eam terræ partem ad quam primò cepisset emergere & sic in cæteris suo modo: & hoc modo tales relationes sunt fixæ, quia sunt subiectiuæ in terra ipsa, & reales respectu terræ: in cœlo autem sunt respectus rationis & imaginariæ, ut de columna dicitur in septimo physi. Hoc autē persuadet auctoritate Aristotelis, qui ait Deum esse in maximo circulo ut in orbe primò, & non nisi in orientali parte illius: qua ratione sicut orientalis pars sit dextra. debet enim Deus esse in nobiliori parte, qualis pars est dextra. Et hoc modo ut dicit, non mutantur istæ differentiæ, quia sunt reales respectu terræ & fixæ, licet partes continuo mutentur, ut accidit in motu rotæ quæ mouetur a motore fixo, ubi patet partes uariari, & respectus ad illum est inuariabilē. Soluit obiter dubium, dixerat Deum esse in parte orientali, & cū pars orientalis sit ampla & magna, quæret quis in qua parte illius sit deus. Soluitur, deum esse in medio ortus, ut ibi

apparet

De orbe fixo

2. dubita.

P Sol. Auer.

3. dubita.

A **Quinta dub. Solutio.** apparet potentia mouendi illius. Sed adhuc dubitares, in coelo sunt nobile & ignobile, igitur coelum fit ex contrarijs.

Respondet in calce commenti, & uult partem nobilem esse stellatam: ignobilem esse non stellatam: & hoc modo coelum bene est ex partibus diuersis, non tamen contrarijs.

Sexta dub. Adhuc dubitabis, coelum mouetur successiue de dextro in sinistrum, & de antè in retro, & omnis successio est per admistionem contrarij, igitur in coelo est contrarietas. **Solutio.** Respõdet authoritate Alexandri, non semper successionem eẽ propter admistionem contrarij. potest enim quandoq; esse propter incompossibilitatem terminorum, ut. 6. physi. est determinatum. Hæc Auerroes in commento, in quibus erũt dubitationes non paruæ.

Patet igitur eum uerticem qui nos latet, coeli partem superam esse, & eos quidem qui illic incolunt, in hæmisphærio supero esse, atq; in dextris: nos autem in infero, atq; sinistris: cuius cõtrarium Pythagorei autumant, qui quidem nos supera faciunt dextraq; in parte, illos infera atq; in sinistra: at contrarium accidit.

B **Expositio.** Ex dictis duo concludit, primo conclusionem principalem, uidelicet q uertex meridionalis est coeli pars supera. Secundo quòd illi qui sub illo uel uersum illum incolunt, sunt in parte mundi supera, nos uero econtra sumus in infera parte, quia uersus uerticem septentrionalem, quæ est coeli pars infera, hæc autẽ sunt de directo contra Pythagoreos, ut ait, inquit: Patet igitur eum uerticem, qui nos latet, cum sit sub pedibus, quem manes uident, coeli partem superam esse, hoc est primum, & eos quidem qui illic incolunt, in hæmisphærio superiore esse, atq; in dextris. nos autem in infero, atq; sinistris, & hoc est secundum: cuius cõtrariũ Pythagorei autumant. illi enim nos supera faciunt, dextraq; in parte, illos infera atq; in sinistra: at, ut inquit, contrarium accidit. Hæc contra Pythagoreos, in quibus erunt dubitationes non paucæ.

Sed secundæ conuersionis seu uagarum stellarũ, nos quidem in superis dextrisq; sumus, illi uero in inferis atque sinistris: est enim his motus principium contra, quia lationes ipsę contrariæ sunt. Quare fit ut nos in principio, illi in fine sint constituti. De partibus igitur per dimensiones locosq; definitis, hæc hactenus.

F **Expositio.** Forsitan uult declarare, quo nam modo hæ positiones distinguantur secundum motus stellarum uagarum, quæ græce planetæ dicũtur, & hæc est bona expositio, qua Thomas textũ hũc exponit, & placet. Aut forsitan uult declarare quo nam mõ nos simus siti respectu motus planetarum, declarauit enĩ quo modo sumus collocati respectu motus dia-

C

D

G

H

Meridies d

Incolæ ultrã æquinoctiũ.

m

ortus a

occasus c

Græcia

t

u

30

20

Septentrio b

I trũ,& hoc modo exponit Auer & pro hac expositiõe facit ea
ratio,q Arist quasi uerificat positionem pythagoricorum.
Sed quocũq; modo exponatur,debes scire usq; ad tempo-
ra Aristote duos motus in stellis esse deprehensos,alterum
diurnum communem omnibus stellis,quo uidelicet mouen
tur orbis stellatus,& omnes alij orbes in.24.horis. Alterũ
uero proprium huic aduersum ab occasu in ortum,quo mo-
tu mouentur planetæ diuersis temporibus,ut Sol & Venus
& Mercurius fere in anno,Mars in tribus,& alij suis tempo
ribus,quo motu stellas fixas moueri usq; ad tempora Arist.
non fuit obseruatum. Tunc sequitur,ortum in tali motu &
dextrum esse in occasu,sinistrum in ortu:sursum ad septen-
trionem,deorsum ad meridiem: ante ad culmen,retro ad
imum. Et iuxta hęc patet habitatio nostra qualis sit respectu
motus huius inquit:Sed secundæ conuersionis quæ est ua-
K garum stellarum,nos quidem in superis dextrisq; sumus,il
li uero in inferis atq; sinistris. cuius causam subdit & inqt:
Est enim his scilicet uagis stellis aut habitantibus motus pri
cipium contra quia rationes ipsæ contrariæ,hoc est,aduersæ
sunt,non enim propria est in eis contrarietas. cõcludit:Qua
re fit ut nos in principio,illi in fine collocati sint. demũ epi-
logat & inquit:De partibus igitur per dimensiones locosq;
definitis.hactenus has enim partes dupliciter descripsit,p
dimensiones,ut dextrum per esse principium latitudinis,&
alias alijs modis,& per motum localem,ut dextrum per eẽ
principium motus localis,& cęteras alijs modis.hæc Arist.
Quæ auer. comt.16. Ex his colligit Auerroes,de intentione Aristotelis posse esse
habitationem ultra æquinoctium,utpote inter polum meri
dionalem & circulum Capricorni,ueluti citra inter polum
septẽtrionalem & circulum Cancri.Et hæc est intentio Ari
stotelis in meteoris,& Alexandri & Simplicij,& his nostris
annis.1507.uerificatum est per nauigantes,qui ultra æqui-
noctium per multa miliaria inuenerũt habitationes: sed de
Quæstio Auer. his alias. Sed mouet Auerroes quæstionem,in qualibet
quarta terræ est dextrum & sinistrum,ante & retro,sursum
L & deorsum & in qualibet ciuitate,& in qualibet domo,qua
re ergo dixit Aristote.incolentes meridiem esse in dextro &
Prima sol. sursum,& nos esse deorsum & in sinistris? Soluerunt quidã
Aristotelem,per nos,intellexisse græcos,ut sit sensus nos.s.
græci sumus deorsum,quia sub polo septentrionali,& in si
nistro istius quartę,quia græci uergunt magis uersus occa-
Cõfutatio per Auer. sum. Sed hanc responsionem refellit Auerroes,quia a pari
nonnulli etiam illorum alterius poli sunt uersus occasum,&
nonnulli uersus ortum:igitur absolute nõ debuit dicere eos
esse in dextro,& ita uidetur eum non esse locutum de græ-
cis tantum,sed de tota hominum societate quæ citra æqui-
noctium est,& de tota societate hominum quæ ultra ęqui-
Sol. The. noctium est,& sic uidetur non parua quæstio. Themistius
dixit,ut narrat Auerro. Aristote.esse locutum more Pytha-
goreorum,qui dextrum & sursum pro eodem sumunt,&
similiter sinistrum & deorsum:& tunc iuxta hoc nulla est q
stio:nam ubi non est necessitas,loquendum ut plures:huius
M solutionis est etiam Thomas. Tertio respondent Aristote-
lem aliter accepisse hic dextrum & aliter antea: hic enim de-
xtrum pro nobili,& sinistrum pro ignobili sumit,& sic po-
lus meridionalis est sursum & dextrum,hoc est,nobile,po-
lus noster est deorsum & ignobile. At Pythagorei contra-
rium autumant,dicunt enim hunc polum esse sursum & de-
xtrum,quia nobilior est illo.Cuius signum forte dicunt esse
ex multitudine stellarum,quæ in parte hac cœli sunt,pro-
pter quas quidam dixerunt hunc locum esse habitabilẽ na
turaliter:dicẽtes propter stellas terram hanc exiccari aquis,
quia stellæ calefaciunt hunc locum:igitur hic polus est prę
stantior saltem per statu stellarum,& dexter siue nobilis,
ut dixerunt Pythagorei. Respõdet pro Aristotele asserens
fortasse stellas huius poli esse plures numero,& quantitatę
discreta illis pollentiores & maiore,& ita illa pars facit id
paucioribus,quod hæc pars pluribus facere non potest,&
ita illa est nobilior. Sed tunc Auerroes quærit,utrum pars
meridionalis sit nobilior parte septentrionali:hæc enim q̃-
stio uidetur ambigua,quia locus ille est deorsum & sinister
respectu motus planetarum,igitur est uilior,at noster respe N
ctu motus diurni est econtra,est enim sinister & inferus,
igitur uilior:ideo undiq; sunt angustię.Soluit sub ambiguo,
nam si motus diurnus est nobilior motu uagarum,ille erit
præstabilior,quia sursum & dexter: at si contra motus ua-
garum est nobilior motu diurno,iste noster est nobilior,&
dexter. Aut aliter locus cœli dicendus est nobilis & ignobi
lis pro ratione stellarum,& quia stellæ illic sunt maiores &
pollentiores,forte ille locus est præstantior. Ait tamen quę
stiones has,& similes non posse attingi ab intellectu no-
stro,aut saltem esse difficiles. Astronomi uero dicunt illos
præstare,quo ad uitæ longitudinem: nam sunt in dextro &
supero motus diurno,e quo est continuatio & uita: nos ue-
ro præstare quo ad reliqua animæ,quia hæc sunt a uagis
stellis,sub quarum dextro,& supero collocamur. Hæc
satis.
Sed circa finem huius capituli quærunt,an in cœlo siue mũ Prima qõ
do sint hæ sex positiones,dextrum & sinistrum,ante & re- gñalis.
tro,sursum & deorsum. Et arguo quòd non. Primo hæ po O
sitiones siue partes differunt specie,sed in mundo siue cœ-
lo non uidentur differre partes specie,igitur in cœlo hæ esse
non possunt. Secundo,hæ sumebantur & definiebantur per
diuersos motus,ut dextrum per motum in loco,ante per
motum alterationis,sursum per motum auctionis: sed in cœ
lo non est nisi unus & simplex motus localis: igitur hæ non
sunt in cœlo. Tertio,omne corpus in quo hæ partes sunt,
est dissimilare: sed cœlum non est dissimilare,immo con-
forme in se & quolibet sui: igitur ex his non uidentur eius-
modi siue partes siue positiones esse in cœlo. Secundo quę Scd'a qõ.
runt utrum dextrum cœli sit ortus,& uidetur q non. Pri-
mo,ortus non est principium latitudinis,igitur non est de-
xtrum:tenet consequentia per definitionem dextri,& ante-
cedens patet,quia Ptolemæus sumit per distantiam polorũ
latitudinem,per distantiam ortus & occasus sumit longitu-
dinem. Secundo,si ortus esset dextrum,ubiq; in cœlo esset
dextrũ,quia quælibet pars cœli põt esse ortus alicui habita
tioni. Tertio,si motus incepisset,non prius incepisset in or-
tu quàm in cæteris cœli partibus,quia est continuum,& P
continuum est cuius motus est unus: igitur nõ magis ortus Tertia qõ.
est dextrum cœli quàm quæuis alia pars. Vlterius tertio
dubitatur utrum sursum & deorsum debeant sumi a polis,
& uidetur quòd non. Primo,quia sursum est locus ignis,
deorsum locus terræ. Secundo,quia sursum & deorsum de
bent sumi secundum terminos longitudinis,sed non est lon
gitudo magis capienda inter duos polos,quàm inter quæ-
uis duo alia puncta cuiusq; maximi circuli. Tertio,deus est
in loco supero,sed deus est in ortu,igitur ortus est superus
locus. Quarto quærunt utrum culmen cœli sit ante:& ui- Quarta qõ
detur quòd non. Primò ante est principium alicuius mo-
tus,sed culmen est medium continuationis motus. Secun-
do,ante est principium alterationis,in cœlo non est altera-
tio. Tertio,ante est principium altitudinis,sed in cœlo ni-
hil est altius. Hæ sunt dubitationes maximæ de eiusmodi Q
cœli partibus siue posituris. Sed circa istas dubitationes Selu qõnis
primo loquemur generatim de toto,deinde speciatim de si & solutio-
bus. Quantum ad primam partem,quidam penitus e cœ- nis ordo.
lo ipso eiusmodi differentias reales abstulerunt,dicentes Prima põ.
omne tale quod eiusmodi differentias habet,esse difforme
ac dissimilare,& quia cœlum est conforme & similare,has
posituras e cœlo ipso remouent: sed quia dicitur quandoq;
stella dextra aliquando sinistra,propterea uolunt eiusmodi
differentias esse in cœlo solum comparatione ad nos,ter-
ramq; nostram quam inhabitamus,non autem realiter uel
subiectiue in cœlo ipso: ut de columna dicitur. Nonnulli
in tantum huic positioni innixi sunt,ut dixerint hanc posi-
tionem esse Auerro.cum dicat tales differentias inesse cœlo
per respectum & similitudinem ad nos. Pythagorei uero
cœlo tribuunt solum duas dextrum & sinistrum,uerticesq;
ipsos esse dextrum & sinistrum,& ortum & occasum simi-
liter,& culmen & imum etiam: potissimum tamen ortum
& occasum. Mouentur enim ex hoc,quia in cœlo non est

A nisi unus motus localis uidelicet, penes quem motum loca
lem solum dextrum & sinistrum colliguntur. Ea his solum

Diuisio cœli.

B

Aliorũ pō. hæc duo cœlo ipsi tribuunt. Quidam alij uolunt in cœlo
esse tales differentias, sed esse stellam tantum: uolunt enim
stellam esse dextrum cœli, sinistrum: ante, & retro, & om-
nes differentias positionis in cœlo. Ad cuius declarationẽ
diuidusit cœlũ ipsum in quatuor quartas. Prima quidem est
ab a. in b. per tres horas ante punctum ortus, & tres post.
Secunda est ab ipso b. in c. per tres horas ante punctum cul
minis, & tres post. Tertia est ab ipso c. in ipsum d. per tres
C horas ante occasum, & tres post. Quarta uero est ab ipso d.
in a. per tres horas ante imum, & tres post. Dicunt igitur
stellam, uerbi causa, solem in prima cœli plaga cõstitutum
esse cœli eius dextrum, solem uero in secunda collocatum
ipsum esse cœli ante, solem in tertia positum esse cœli sini-
strum, solem in quarta dispositum esse retro. Quæ ratio do
cet nihil aliud esse eiusmodi cœli positiuras siue differentias
nisi stellam orbis diuersimode constitutam: & quemadmo
dum dicunt de orbe solis, sic dici potest in quolibet orbe,
omnis enim orbis habet stellam propriam, quæ est potior
pars, & ita illa est oẽs hæ positurę diuersimode constituta.
Hãc positionem sentit Albertus inter Latinos nõ paruus,
nam stella est potior pars cœli: igitur in illa sunt omnes uir-
tutes animæ, & ipsa orbis anima, ueluti in corde omnes
Cõfutatio uirtutes & ipsa anima. Sed hæc positio non est peripateti-
ca. Primo, quia ex hac sequeretur solam stellam esse anima
D tam, uel saltem principaliter animatam, quia ibi solum est
anima cœli, & omnes uirtutes. Et ubi conceditur, cum stel-
la sit animata anima nobiliori, adhuc ipsa habet dextrum &
sinistrum, & ante & retro, sursum & deorsum, & redit quæ
stio de partibus eius, ea quo ipsa sit uniformis, ut dictum
est. Secũdo, hæc positio est contra exemplum Aristotelis:
nam in litera declarans quo modo possunt tales partes cœ-
lo inesse, fingit hominem magnum cuius dextrum teneat ad
ortum, & sinistrum ad occasum, & ante ad culmen, & re-
tro ad imum, & tunc uult talem hominem conuerti in sphę
ram remanentibus omnibus uirtutibus. Si igitur stella ha-
bet omnes has uirtutes & est hæc omnia diuersimode con
stituta, tunc ille homo habuisset caput, pedes, pectus, & dor
sum, & brachia omnia in stella, contra imaginationẽ Aristo
telis, Simplicij, Auerrois, & omnium. Tertio, uidetur hæc
positio contra alium casum Auerrois & Aristotelis, & cæte
rorum expositorum, qui aiunt ortum esse dextrum, quia si
cœlum cepisset moueri, illinc primo cepisset. Ponatur igi-
tur ad imaginationem uel secundum ueritatem religionis, B
motum incepisse: certum est tunc cœlum in primo instanti
genituræ habuisse omnes has differentias, & partes, quia si
dextrum, igitur & sinistrum: & cum hæc sint infima, ut di-
xit Aristoteles contra Pythagoreos, igitur omnes priores
habuisset, & cum tunc non habuisset actu stellam nisi in ali
qua quatuor quartarum, sequitur tunc non habere illas om
nes, sed tantum dextrum uel aliquod unum tale, contra Ari-
stotelem & eius rationem. Quarto, tunc in cœlo non pos-
sent assignare sursum & deorsum esse polos, quia nunquam
stella uenit ad polos, aut ad quartas illi uicinas: nulla enim
stellarum uagarum potest ultra eclipticam distare plus sex
gradibus, ut supputant Astrologi. Quinto, cum tot sint stel-
læ in cœlo octauo, & ut dicunt mathematici, plures sint æq
potentes atq; æque lucidæ: oportet aut has differentias non
sumi penes stellas, aut esse tot sex, quot sunt stellæ, quod nõ
credo esse Peripateticum. Sexto, tunc in mundo non pos-
sunt assignari tales differentiæ, de quo Aristoteles principa F
liter disputat: nam nulla stella est, quæ sit principaliter to-
tius mundi: immo solum tales differentiæ possunt assignari
in singulo orbe, cuius est una uaga stella at non in mundo,
neq; in orbe stellato, cuius contrarium Aristoteles proba-
uit, qui has docuit penes motum diurnum & penes motum
uagarum stellarum, innuens primas quæ sumuntur penes
motum diurnum esse totius mundi, secundas esse orbis stel
larum uagarum. Quod autem hæc positio sit contra Auer-
roem, quem tantopere efferunt, patuit commen. 15. & præ-
senti commento. 16. & contra Alexandrum, Simplicium,
& omnes expositores græcos. Restat igitur ut primo con- Propria pō.
cludamus in cœlo esse tales differentias, secũdo declaremus
mentem Aristotelis. Dicamus igitur nihil dubitantes hæc
cœlo esse tribuenda, & secundum rem, & secundum substã
tiam: quod tribus rationibus potest explicari. Primo, hæc Prima rō.
competunt animali ut animal, sed cœlum est optimum ani
malium, igitur sibi magis competunt: omne enim quod im-
perfectis animalibus competit, fas est ut perfectiori com-
petat, & hanc rationem dixit Auerroes esse a priori. Secun
do, omne quod habet principia motus per se, quibus moue
tur de parte terminata per partem terminatam & super par G
tem terminatam, habet dextrum atq; sursum & ante: pars
enim terminata unde motus dextrum est, pars per quam
est motus ante existit, pars super quã est motus est sursum.
at cœlum hæc habet, ut probatum est: igitur cœlum omnia
hæ principia etiam habet. Tertio, omne quod mouetur à
se habet dextrum, & cætera id genus: nam quod mouetur à
se habet principium motus & essendi, & manifestandi, &
hoc dicitur dextrum: cœlum autem moueri a se nemo dubi-
tat: patet igitur cœlum hęc habere. Quod quidem igitur cœ
lum habeat sex differentias positionis, perspicuum. Vlte- Qualia sint dictæ pōnis q̃ Astro.
rius quales & quæ sint, declaremus, ac primo dicamus ani-
maduersione dignum, aliter Astronomum sumere hæc, &
aliter naturalem. Astronomus dextrum & sinistrum sumit
penes situm stellæ ad stellam, similiter & sursum & deor- H
sum, ante & retro. Dextram appellat Ptolemæus stellam,
quæ prius exoritur ante stellam, ut si Mars sit in signo Arie
tis, & Iupiter in Tauro: Mars dicitur dexter ad Iouem, quia
exoritur nobis ante Iouem: Iouem quoq; esse sinistrũ Mar
ti dicit, quia exoritur postea. Hoc etiam modo dicunt ante
& retro: non enim faciunt inter dextrum & ante, sinistrum
& retro differentiam. Superior uero stella est, quæ paucio-
res signi partes discurrit, ut Mars si fuerit in Arietis parte pri
ma, Iupiter in ipsius Arietis parte. 15. coniuncti dicuntur,
sed in coniunctione Mars dicitur superior. Sumitur etiam
quandoq; superior, pro digniori in signo, ut Mars in Arie-
te superior est Ioue, quia Mars habet in Ariete plures iuris-
dictiones quàm haberet Iupiter: aliquando etiam pro eius
constitutione in altiori parte orbis sui siue epicicli, ut quando
est in auge siue absida. Hæc astronomi. Naturales autem su
munt hæc quandoq; penes unum, quandoq; penes plures
motus, hoc est, quatenus sunt principia uel fines unius uel
plurium motuum, plurium quidem, ante, dicunt quod est

I principium alterationis aut finis, dextrum, principium lationis, sursum uero, auctionis. Vnius uero dextrum dicunt, unde motus inciperet: ante autem, per quod motus cotinuatur: sursum, super quod motus fit. Verum apud physicos hæc sumi possunt aliquando ut partes aliquando ut ubi, ut. 4. physicorum commen. 5. & quidem ut ubi, sic duæ sunt tantũ differentiæ, uidelicet sursum & deorsum in mundo infero, & sursum qdem est locus ad quem leuia feruntur, deorsum uero locus ad quem grauia feruntur: & hoc modo non sumpsit hæc Aristoteles. Vt uero partes, trifariam adhuc sumpserunt: aut ut partes potestatiuas, hoc est, pro potestatibus & uirtutibus ipsis, aut ut partes integrales, hoc est, pro membris, aut ut partes relatiuas, hoc est, pro relationibus. His uisis uidendum est primo, quonam modo hęc sint in uniuerso mundo: secundo, quo modo in singulo orbe. De primo dicamus has inesse ton mundo ut uirtutes neminem debere dubitare. nam cum hæc competant ei quod mouetur a se & habet animã, siue deus sit ut mundi anima, siue aliqua anima in medio mũdi, (ut ponit Plato) hæc anima sine dubio

Quonã mõ sunt in mũdo.

K potest motum diurnum incipere, qua ratione uim dextri nãciscitur, illum continuare, & ita uim anterioris. illum circũuoluere, & ita uim superioris, quare anima mundi erit istas potestates secundum subiectum, differẽs tantum ratione, cõmunis nanq; habita potestate ad ipsam animam sunt idem, ratione habita ad partes cœli per quas influit, differunt. Vt enim per ortum manifestat uim initiatiuam motus, dextri potestas est: ut per occasum manifestat uim terminatiuam, sinistri est potestas, ut per culmen manifestat uim continuatiuam, potestas est anterioris: ut per polos uim super quam uoluitur orbis, potestas supera est, & infera. Secundo, dico has mundo inesse ut relationes, nam tales partes terræ habitabili subiectiue insunt, & cœlo terminatiue, ut dixit Auerroes, ea enim est mundi pars dextra, quæ semper correspõdet ortui terræ habitabilis, siue sit una siue alia atq; alia, ea sinistra quæ occasui, & sic de alijs. Dico tertio tales non pos

L se inesse mundo ut partes siue membra, nisi per modum dicendum: primo, quia nihil est in mundo difforme atq; dissimilare: secundo, quia hæ partes mundi continue uariantur (ut dicit Auerroes.) Hæc de differentijs generatim respectu mundi motusq; diurni. Sed occurres primo an hæ uirtutes sint qualitates uel substantiæ. Secundo, quo nam modo cum difformitate uirtutum stare possit uniformitas corporis perfecti, per illas maxime quia ablata difformitate i quãtitate, tollitur diuersitas in qualitate, est enim quãtitas prior qualitate. Tertio, potentiæ differunt per actus, sed unus est motus in cœlo: igitur una potentia. hæ dubitationes sunt si hæc sumantur ut potestates. Vlterius si sumantur ut relationes, dubitatur etiam, quia dictũ est has subiectiue in terra esse habitabili, & attributiue in cœlo, ut de columna dicitur, quod non uidetur uerum: primo quia tunc cœlum siue mundus non esset formaliter dexter uel sinister uel aliqd tale. Secundo, quia tunc quæ paes nunc est dextra efficere-

Dubitatio.

M tur sinistra, quia quæ nunc est orientalis, erit occidentalis.

Vlterius dubitatur utrum hæ differentiæ possint attribui mundo, aliquo modo ut sumuntur pro membris siue partibus integralibus. Hæ sunt dubitationes maximæ. Ad primam dici potest has uirtutes siue potestates secũdum rem esse substantiam, quia secundum rem sunt ipsa cœli anima quæ est multiplex potestate, per modũ quo diximus in anima hominis: secundum uero modum esse qualitates, quia denominant cœlum quale, atq; sibi tribuuntur ueluti aduẽtitiæ atq; exteræ: hæc ad primam. Ad secundam dici potest, quæ sunt dispersa in re inferiore, esse collecta in natura superiore: & quæ potest natura inferior per difformitatem & multitudinem, potest natura superior per simplicitatem atq; paucitatem, & sic anima cœli per conformitatem, & p hanc paucitatẽ cœli, potest exire in actus harum uirtutum ad quos non exit ipsa natura inferior, & licet quantitas sit prior qualitate, non tamen difformitas quãtitatis est prior qualitate: ipsa enim difformitas qualitas est, & una qualitas potest remanere ablata alia maxime cum remanet pprium

Solutio.

subiectum. Ad tertiam dico omnes has sex potentias at- N tendi penes motum localem tantum cœli, licet in animali generabili penes diuersos motus: & penes unicum motum, eo quia cœlum est simplicius & nobilius: uerum licet omnes hæ attendantur penes unum motum, non tamen uno modo consideratur, quoniam attẽditur ad illum motum ut inchoatus, & sic est uis dextri, & ut continuatus, & sic est uirtus anterioris, & ita in cæteris. Similiter & ita sunt plures potestates ab unico actu diuersimode cõsiderato. Ad alias dubitationes alterius partis dico, quod ad primam dici potest cœlum esse dextrum & sinistrum & eiusmodi formaliter, propter hæc sumpta, ut potestates denominatiuæ denominatione extrinseca propter relationes quę sunt subiectiue in terra habitabili, & terminatiue in ipso cœlo. Ad secundam dico sine mutatione cœli nunc unam partem effici dextram nunc sinistram, & hoc sumendo hæc pro relationibus, quibus Pythagorei & peripatetici possunt facilè cõcordari: nam pythagorici negauerunt alias differentias positionis per respectum ad alias species motus, uidelicet alterationis & auctionis: dextrum autem & sinistrum cœlo tribuerunt respectu motus in loco tantum. Ad ultimam dico quod O tales siue potestates siue membra siue relationes, nulli tribui possunt, nisi quatenus mouetur saltem specie motus localis, & quia mundus ipse ut uniuersum est non mouetur nisi secundum partes, iccirco sibi tribui non possunt, nisi quatenus sibi competit motus. Vnde Aris: primo declarat tales differentias penes motum diurnum, secundo penes motũ uagarum stellarum, & sic uelle uidetur has nulli inesse, nisi propter motum. Id autem quod mouetur principaliter est primum mobile, siue sit orbis stellatus apud Ptolemæum & Aristo. siue sit orbis nonus, qui est purus, non stellatus. Nũc autem supponamus non esse nonum orbem, atq; nullum superiorem ultra octauum stellatum: nam hoc est physicum, & potest stare cum obseruatione omnium motuum, ut in nostris astronomicis diximus. Supponamus secundo motum diurnum incepisse, aut saltem posse intelligi incepisse. His habitis dicerem etiam posse sumi hæc sex pro mẽbris, nam erit dextrum ea huius orbis pars, quæ est præsta- P tu prima, hęc autem non potest esse nisi aliqua horũ quatuor aut Aries, aut Libra, aut Cancer, aut Capricornus. Hæc enĩ sunt principalia signa cœli, primo quia sunt initia diuersorũ temporum. tum quia sole decurrente per ipsa nõ parua mutatio fit in die, nam decurrente per Arietem efficitur ęquinoctium uernale, per Libram efficitur æquinoctium autumale per Cãcrum facit Sol ipse solstitium ęstiuum, per Capricornum facit solstitium brumale: quare hęc sunt cœli stellari potissima signa. Vlterius, si cœpit mundus currere, ut probatũ est in nostris astronomicis, cœpisse in uere, hoc est, Sole decurrente per primam Arietis partem necesse est: ab Ariete nãq; supputat annum Ptolemæus, & cæteri astrologi anni pricipium faciunt. Ex his arguo si mundus incepit tempore ueris sole tenente primam Arietis, partem, uel in ortu fuit Cancer, uel Capricornus, uel Libra, uel Aries. Non põt esse Cancer, nec Capricornus, nec Aries, ut dicemus, quia mo- Q tus principium uagarum stellarum est ab occasu. Igit̃ oportet ut mundus cœperit Sole existente in occasu, quia nõ cœpit nisi quando Sol cœpit moueri: sed cœpit moueri ab occasu apud Aris. igitur si mũdus incepit in occasu fuisset Aries, & consequens in ortu fuisset Libra, in culmine Cancer, in imo Capricornus. Hinc patet Libram esse membrum dextrum, nam hæc primo suscepit uim dextram, cœpitq; moueri primo, atq; primo in ortu fuisse: sinistrum uero esse Arietem huic diametrum, quem sol tenebat in occasu, a quo occasu cœpisset moueri per successionem signorũ uersus Taurum, cœli ante esse Cancrum, qui tenebat culmen: retro uero Capricornum, qui tenebat imum, & sic patet hęc sex posse capi pro membris, potestatibus, & relationibus. Hęc de uniuerso. Et de uagis stellis dicamus. Aris. sumpsit in motu harum sex istas differentias similiter ut in motu diurno, propterea oportet dicere ita sese habere stellam ad orbem ut cor ad animal: ut igitur cor est principale principium om

Concilia inter pythagoreos & peripatetici.

A nium eorum quæ apparent, in animali, sic stella in orbe, & ut cor est principale subiectum uirtutum dextri sinistri & cæterarum, & partes corporis non sunt principia harum secundum esse, sed secũdum manifestationem, sic in quolibet orbe stella est secundum esse omnes hę uirtutes, partes orbis manifestatiua principia tantum. Stella igitur est dextrũ orbis secundum esse & manifestationem: secundum esse quidem, quatenus omnes alias continet, secundum manifestationem uero, quia in illa cœpisset apparere motus orbis illius stellę. Pars uero huic opposita erit sinistra, pars huic culminans erit ante, pars huic inferna erit retro: uertices uero orbis, sursum & deorsum. septentrionalis superius, meridionalis inferius. Ex his patet si mundus cœpisset, ut putat Albumasar, fuisse conuentum omniũ stellarum uagarum in occasu, quia si cœpisset, omnes fuissent ubi cœpissent moueri: sed apud Arist. principium motus stellarum uagarum est occasus, igitur omnes fuissent coniunctæ in occasu. Secundo patet omnes fuisse in Ariete: immo in prima parte Arietis, quia si mũdus cœpisset non cœpisset nisi libra existente

Error Albumasaris & cæterorum astronomorum.

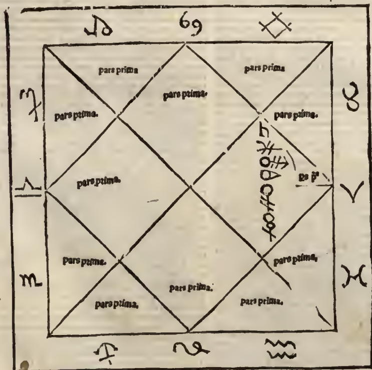
B oriente, & sic Sole cum cæteris occumbente. Tertio, patet q̃ fabulosa sit opinio Albumasaris, quod mundi horoscopus sit Cancer: ubi enim Cancer horoscopasset in mũdi principio Sol culminasset atq; fuisset in medio cœli, & ita cœpisset moueri nõ a loco principij motus eius, uidelicet ab occasu. Vnde positio hęc & religionem & philosophiã destruit. Quarto patet q̃ fabulose præsagierint, qui scribunt annales prædictiones. omnes enim supponũt reuolutionem mundi ab Ariete, atq; mundi horoscopum esse Cancrum, quæ omnia sunt fabulosa, & puerilia. Sed hæc ad astronomos, & de his speciatim hæc hactenus. Nunc ad rationes in principio, & ad primam concedo hæc differre specie, & in cœlo esse differentiam specificam saltem uirtualem siue potestatiuã. Ad secundam patet solutio: in cœlo enim hæc per unicum simplicem motum colliguntur, & per unicam simplicem figuram, quia est natura superior: & hæc etiam ad tertiam. Ad rationes alterius dubij, & ad primam dico secus est loqui de latitudine & lõgitudine habitationum, & respectu cœli. Ptolemæus enim dicit ab occasu in ortum sumi longitudinem, & a meridie in septentrionem sumi latitudinem, quatenus linea longitudinis est maior linea latitudinis, ut in proposito: est enim linea habitationis ab occasu ad ortum partium. 180. linea uero habitatiõis a meridie in septentrionem est partiũ. 63. at respectu motus diurni secus est, ut diximus. E

Ad secundam patet solutio quæ sit pars cœli orientalis generatim & respectu uniuersæ habitationis, ea enim est q̃ correspondet uel correspondisset, si motus cœpit in prima habitatione uersus ortum, & sic de cęteris per correspondẽtiam in cæteris habitationis partibus. Ad tertiam dico, quod licet nulla pars cœli prius alia incepit prioritate temporis, potest dici prius incepisse moueri primitate intentionis motoris, quia principaliter illius motum intẽdit. Ad rõnes tertiæ quæstionis patet solutio in ad duabus primis. Ad tertiã uero dico deum esse in loco supero respectu terræ nostræ, ut in cœlo: uerum principaliter in dextro, unde cœpit cor & spiritus motus. Ad dubitationem quartam patet solutio, & ad primam dictum est culmẽ esse ante, quatenus manifestæ principium continuationis: & hoc satis. Ad secundam sistr, F

¶ Figura genituræ mũdi apud Aristotelem si mundus fuisset genitus.

C

G

D

H

I non enim dicitur principium altitudinis, quia sit principiũ lineæ altioris, nihil enim est ibi altius uel longius altero: sed quia inde naturaliter altitudo debet mensurari. Hęc mihi uidentur nunc. de quibus succincte scripsi in libro physicorũ & in libro Destru. destru. sed nunc copiosius, quoniã hic locus est proprior.

Cum autem motus circularis motui circulari cõtrarius non sit, considerandum quam ob causam plures sint lationes. Et quanquam de his facere quęstionem tentemus, quæ longe absunt, (dico longe, non tam secundum locum, quàm potius ex eo quia accidentium quæ illis accidunt, omnino per paucorum sensum habemus.) dicemus tamen, atq; de ipsis causa hinc sumenda.

Expositio. Hactenus de cœli posituris siue partibus quęstionem terminauit, nunc mouet qõnem secundam circa lationum pluralitatẽ Facit aũt tria: mouet enim ipsam, & quęstionis rõnẽ
K assignat, & difficultatem eius in medium affert: deinde tentat solutionem iuxta uires eius. Qõ itaq; est utrum cœlestes lationes plures sint. Ordo qõnis hic est quia in solutione pręcedentis qõnis supposuit duplices esse motus, diarium ab ortu in occasum per culmen, uagarum stellarum ab occasu in ortum per idem culmen. Vt igitur id quod supposuerat uerum esse indicet, consequens erat terminate hanc qõnem. Causa quæstionis est: nam si cœlestes motus essent cõtrarij, statim solutio qõnis apparere, quia contrarietas esse non põt nisi cum multitudine, & ad minus inter duo, q̃a igitur tales motus nõ sunt contrarij, (ut probatũ est) iure emergit qõ de motuum pluralitate. Debes scire q̃ differt quęrere an plures sint lationes cœlorũ, & quærere pp quid sunt
Sensus qõnis. plures: plures enim esse sensu atq; obseruatione deprehensum est. Primo nãq; esse motum diurnũ sensu cõiter ab oĩbus, deinde motum uagarũ stellarũ econtra obseruatum est sensu a sapientibus: & ppea Arist. non quęrit an sint plures motus. Cã uero pluralitatis est ignota atq; difficilis tentatu:
L primo rõne Heracliti quia orbes longe absunt a nobis: nam si ea quæ sunt in remota urbe ignoramus, q̃to magis q̃ sunt in cœlo, & pp quam causam sunt: Secundo quia pauca uidemus accidentia, è quibus per demonstrationẽ signi ꝓficiscamur ad inuẽtionem causæ, qua inuenta sciamus causam ob quã plures fuerũt motus cœlorũ. inquit. Cum aũt motui circulari motus circularis contrarius non sit, considerandũ quã ob causam plures sint lationes cœlestes. Hęc est qõ, & cã qõnis: deinde qõnis difficultatẽ adijcit, & inquit: Et q̃q̃ de his facere qõnem tentemus, que longe absunt per parentesim se exponit & inquit: (Dico longe non tam s̃m locũ ut putabat Heraclitus, q̃ potius ex eo qui accidentium quę illis accidunt, aut quæ ab illis ꝓficiscuntur omnino per paucorũ sensum habemus.) & q̃uis res sit difficilis, proponit tñ uelle dicere aliqua de qõne proposita pro facultate ingenij, & hoc inquit: Dicemus tñ, atq; de ipsis cã hinc sumenda, q̃ subiunget statim. Hæc est qõ, & qõnis cã, atq; difficultas.

M Circa hãc partem annotemus quę Auer. fructuose hic scribit. Debes igitur scire primo, q̃ esse plures motus cœlestes
Quæ auer. com.17. põt declarari demonstratione sumpta ab agente, quo pacto metaphysicus fortasse in lib.12. metaphysicæ probauit: ꝓbauit.n. motus cœlestes esse plures, quia motores sunt plures, quæ uia transcendit fines naturalis sciæ. Alio mõ demonstratione sumpta a fine, quod bifariam contingit, nã aut per causam finalẽ primam primũq; finem, quę et propria erit metaphysico, quia primus finis, prima forma, & primus motor idẽ sunt in separatis substantijs. Aut demõstratione sumpta a fine secundario, qui finis est ipsa genita atq; generatio ipsa & corruptio, ob quæ cœlũ pluribus lationibus fertur: est.n. opus & operantis finis, & effectus finis agẽtis: & hac demõstratione Aris. rem hanc enitetur explanare. Ex his ꝓfecto
De astronomia apotelesmatica. argumentũ astronomorũ qui partem eam quã græci Apotelesmaticam uocant, nostri iudiciariam, approbatur: declarabit.n. Aris. cœlum pluribus motibus moueri, quia hæc inferiora pluribus mouent̃ motibus, & non uidetur rõ cur hæc è cœlorũ motibus proficiscuntur, quo ad aliquos motus, uidelicet generationẽ & corruptionẽ, & non quo ad alterationem, auctiones, lationes, atq; cæteros motus. Hinc elidit̃ N
Cauillus Pici. cauillus Pici in lib. confutationũ astronomorũ, arguebat.n. si Aris uelit motus & actiones rerũ harũ proficisci è cœlestibus motibus, rẽ hãc in lib. cœli explicasset, ubi de cœlo enit̃ur explanare oĩa quę sibi competunt. At hęc proficisci a cœlo non uidemus in hoc lib esse explicatum. solum n. ꝓbauit cœlum agere motu & lumine, quibus nõ põt agere in tantã rerũ uariationẽ, nisi supponamus influxus occultos, quos in lib. hoc non legimus. Iam patet quatenus iniuste processit.
Solutio. Aris. n. hic explicauit hæc inferiora proficisci a motibus cœlorũ, quo ad generationes & corruptiones, atq; quo ad cæteros motus & uariationes, & hoc generatim q̃tum physico conuenit: specialim aũt q̃ è tali stellarum motu cum tali uel tali illarũ configuratione proficiscitur in hoĩe qui nunc edit̃ metus, in illo per alium modum cũ alia figuratione audacia, non erat physici, sed astronomi qui hinc subalternatur, declarare. Hæc ad astronomos. Secundo debes scire, ut recte innuit Auer. q̃ Aris. hic declarat quoddam æquiualens
Consideratio meta. differens physica. illi quod in metaphysica est declaratum: nã in metaphysica declaratur finem esse aut in re ipsa quæ mouet, & hic finis est primarius & principalis, aut extra rem, ut opus, qui q; finis secundarius dr̃. Qua ratione euenit corpora cœlestia moueri prima intentione pp se, uti pp finem primariũ. secũdaria intentione pp nos: atq; ob finem secũdariũ. Arist. igit̃ hic declarat cœlũ moueri pp nos, q̃d est æquiualens ei quod in meta. dictum: nõ tñ est illud, quia illud est ꝓlixius explicatũ idemq; nec declarat nos esse finem secundariũ, sed ob nos cœlõ pluribus motibus moueri. At meta. distincte explicat & nos esse motuũ cœli, & pp nos uti pp finem secũdarium cœlum moueri. Tertio debes scire q̃ Aris. nõ potuit
Qualis declaratio Aris. declarare, cœlum pluribus motibus moueri ꝓpter causam agentem, materialem, uel formalem, sed solum propter finẽ secundarium: quia, ut dicit Auer. motus cœli non sunt cõtrarij: contrarietas.n. motuum proficiscitur ab ipsa agentium, formarum, atq; subiectorum propinquorũ contrarietate, ꝓpterea sola causa finali id indicabitur. Quarto animaduertendum est bifariam esse finem, aut rei generationem, aut rem ipsam: uerbi causa. Finis medici qui est actio, est concoctio humoris: qui uero est res, est ipsa sanitas: sic & in generatione finis quæ est actio, est ipsa generatio: finis quę est res, est ipsum genitum. Ex q̃bus uult tria, corpora cœlestia moueri, propter actionem & propter rem: amplius finem actionem, & finem rem, esse subiecto idẽ, differre ratione: rursus corpora cœlestia esse propter ambo hæc. Verum nota quia ponderat Auer. ea quæ non sunt in codicibus Arist. P
Quot fines.

Cã qõnis. Quinto debes scire q̃ huius quæstionis, cœlum mouetur pluribus motibus, assignari possunt duæ causæ: altera per uiam compositionis procedendo a prima causa usq; ad ultimam, altera per uiam solutionis procedendo econtra ab ultima usq; ad primam. exemplum primi. Actio diuina est, igitur motus cœli sunt: motus cœli sunt, igitur sunt elementa contraria: elementa contraria sunt, igitur generatio & corruptio sunt: generatio & corruptio sunt, igitur cœlũ pluribus motibus mouetur. exemplum secundi: Propter quid mouet̃ cœlum pluribus motibus. propter generationem & corruptionem. Cur generatio & corruptio. quia elemẽta sunt cõtraria Propter quid elementa sunt contraria. propter motus cœli, & motus cœli propter actionem diuinam. Hæc Auer. quo ad uerba Aristotelis. Q

Eorum quodq;, quorum est opus aliquod, operis ipsius gratia est. Dei operatio immortalitas est, hæc autem est sempiterna uita, quare Deo sempiternum inesse motu necesse est. At cum cœlum sit tale, (est enim corpus diuinum) fit ut corpus rotũdum habeat, quod suapte natura semper in orbem fert̃.

Expositio. Prosequitur solutionem quæstionis, & primo syllogizat cœlum moueri motu sempiterno, quod licet sit e dictis ꝓspicuum, uult tamen repetere illud per aliud genus demon

strationis

A strationis, ut dicemus, & syllogiçat sic: Deus mouetur sempiterno motu, cœlum est Deus, igitur cœlum mouetur sempiterno motu. deum uero moueri sempiterno motu per unũ enthymema probat, in cuius antecedente sumit tria, et inqt Eorum quodq;, quorum est opus aliquod, operis ipsius gratia est. hoc est primum, & dixit quorum est opus aliquod (ut recte græci considerant) ob quædã monstra quorũ nullum est opus, ppea q̃ hæc non sunt propter opus, sed ut defectus naturæ: deinde sumit secundum, & inqt Dei operatio est immortalitas: & quia immortalitas põt sumi pro incorruptibilitate, & pro abstracto illius concreti qđ est mortale, ne sit altercatio de noĩe, sumit secundum, & inquit: Hęc aũt est sempiterna uita. & per hoc dat intelligere non accepisse deum pro substantia illa separata, quam nos deum appellamus: illa enim non uiuit nisi per essentiã, ut albedo est alba: sed accepit deum pro corpore diuino, istud enim est q̃ uiuit & sempiterna uita. Ex his tribus infert propositum, & inquit: Quare deo sempiternum inesse motum necesse est.

Syll.

et potest resolui syllogismus hic hoc modo: Quod est gratia operis, quod est sempiterna uita, mouetur motu sempiterno tempore: deus est gratia operis, quod est sempiterna uita (ut totiens est probatum): igitur deus mouetur motu sempiterno.

B Debes scire q̃ Viuere, est multifariam, ut dicitur in secundo de anima: unde cœlum uiuit uita intellectius, qa intelligit, & uita animalis, quia mouetur a se, & ppterea uera est maior, quæ dixit, id moueri sempiterno motu quod uiuit sempiterna uita. Nulla enim uita põt esse sempiterna, nisi sit motus uel intellectus: uita sensus esse non põt sempiterna, ut probatũ est in lib. de anima. & sic habetur hæc cõclusio, deus mouetur motu sempiterno. Hac sumpta ut maiore addatur hæc minor, sed cœlum est deus: & hoc sumẽdo deum pro diuino corpore, erit conclusio q̃ cœlum mouet̃ motu sempiterno. inquit: At cum cœlũ sit tale, hoc est, deus, & quia deus põt capi pro prima cã & pro diuino corpore, addit per parenthesim: (Est enim corpus diuinum) tunc infert conclusionem & inquit: Fit ut cœlum ipsum habeat corpus rotundum, uel sit ipsum corpus rotundum, quod suapte natura semper in orbem fertur. Hęc erat propositio siue suppositio, quam repetere uoluit.

Qua uita cœlũ uiuit.

C **Cur igitur nõ quodlibet mundi corpus tale est? quia necesse est aliquod manere in medio corporis quod circunfertur.**

Expositio.

Sumpta hac suppositione, uidelicet q̃ cœlum mouet̃ motu sempiterno, quærit utrum quodlibet mundi corpus moueatur motu sempiterno: & quia hoc patet fere ad sensum, quærit ppter quid non quodlibet mundi corpus motu sempiterno moueat: & hoc facit, ut ex hac solutione procedat ad solutionem principalis quæstionis. inquit: Cur igitur non quodlibet mundi corpus tale e? hoc est, mouentur sempiterno motu: Hæc est quæstio. Quod uero ad uerba attinet, uerbum illud quodlibet, græce ὅλον, quod licet intelligatur pro toto integrali, nonnunq̃ tamen pro toto uniuersali intelligitur, ut in proposito. respondet & inquit: Quia necesse est aliquod manere in medio corporis quod circunfertur. ueluti centrum immobile: dictum enim est in libro de causa motuum animalium, omne quod mouetur indigere quiescẽte.

D Et quasi per hæc uoluit habere hoc enthymema, cœlum perpetuo mouetur, igitur oportet esse in medio mundi aliquod semper quiescens, circa quod fertur. Dictum est in præcedenti textu, omne agẽs cuius est opus aliquid esse gratia operis: quæret quispiam, quonam modo est gratia operis: innuit Auer. solutionem ubi dicit: Primo q̃ omne agens quod operis gratia agit, agit pp illud aut prima aut secunda intentione. Secundo dicit quod oẽ agens quod pp se agit, agit ppter aliud, & non conuertitur: põt enim agens agere pp aliud & non pp se, ut agens naturale agit solum pp aliud & non pp se, at agens diuinum agit propter se & pp aliud, propterea quia diuinum & optimum: sed hæc res eget speculatione, quam fecimus in libro de substantia orbis. Secundo ambiges quo[illegible] modo actio dei immortalitas. Respõdet Auerroes Aris. per immortalitatem intelligere esse dei: nam deus primo mouet propter se, hoc est, esse suum, scđaria intentiõe pp alia: econtra aũt agunt agentia naturalia, ut quę agunt primo pp alia, secũdo pp se

Quę auct. cõ 17.
Quæstio incidens
Sol. Auer.
Sola dub.
Sol. Auer.

E

Sed Auer. uĩ sibi contrarius, quia supra uoluit omne agens qđ agit pp se agere pp aliud, & nõ omne quod agit pp aliud agere pp se: nunc uero dicit oppositũ uidelicet omne agens quod agit pp aliud agere pp se li. et secundaria intentione. Secundo, hoc non est ad mentẽ Aris. hic: Aris. enim per imortalitatem intelligit uitã cœli: & nõ primę causę. Tertio, non intelligit uitã intellectualem, qa tunc per hoc Aris. non concluderet cœlũ perpetuo moueri: sed intelligit uitam quę cõsistit in mouendo. Propterea dicendum sine dubio hanc expositionẽ non esse ad propositũ Aris. sed in illo quod dicit, utrũ agens naturale aliquo modo agat pp se, esse bonã dubitationẽ: uidetur enim primo q̃ nõ pp authoritatem eius in principio, secundo pp rõnem. Nã homo nec quatenus uiuens agit pp se, quia ut uiuens agit ppter ppetuitatem spẽi: nec quatenus animal, quia ut sic agit pp sensum & motum, quæ non sunt ipse homo, sed actiões atq; accidẽtia hominis: nec quatenus homo, quia ut sic agit ut copuletur intellectui agenti, quæ cõpulatio differt ab homine.

Cõfutatio dicti Auer.
Quæstio ad qđ dictum Auer. ẽ utile.

F In contrariũ est quod Auer. ait nũc, uidelicet omne agens diuinũ agere pp se & prima intentione, & oẽ agẽs naturale agere pp se sed secundario. Amplius, unũquodq; intendit conseruationẽ sui, igitur unũquodq; agit gratia sui, & ita pp se. Teneo scđam partẽ problematis, & dico oẽ agẽs agere grã sui uel prima uel scđa intentione, & distinguo de fine, nam finis est quo, & cuius gratia. nam homo agit pp se tanq̃ pp finem cuius gratia, & agit pp copulationem, tanq̃ pp finem quo: & ad authoritatẽ Auer. dico actionem dei differre ab actione agentis naturalis, quia actio dei est gratia dei ut finis quo & grã cuius, quia quicqd est i deo est deus. & hoc modo prius negaui agens nãle agere pp se, cũ quo tñ stat agens naturale agere grã sui & pp operationem, grã sui, ut finis: gratia cuius, pp operationem: ut finẽ quo.

Sol. q.

G **At nulla ps huius aut omnino aut in medio manere potest: etenim esset ipsius motus secundum naturam ad medium. At ipsum suapte natura in orbẽ fertur. Præterea motus sempiternus non esset, quippe cum nihil p̃ter naturam sit sempiternum: id enĩ quod est prętер naturam, posterius est eo quod est sm naturam. Insuper etiam id quod est præter naturam, monstruositas est in generatione eius qđ est sm naturam. Necesse igitur est illud esse terrã: hæc enim in medio quiescit. Atq; nunc quidem hoc esse terram supponatur, cum immobilis sit: postea uero dicetur de ipso.**

Expositio.

Hactenus conclusit esse in medio cœli aliquod semper quiescens, disputat nunc quid nam possit esse, & proponit illud non posse esse cœlum uel aliquid de natura cœli, & hoc inquit: At nulla pars huius omnino manere potest, aut manere in medio.

H Hoc probat duplici ratione: primo quia si id quod quiescit in medio esset aut cœlum aut cœli quicq̃, tũc cœlum moueretur ad medium naturaliter, saltem quando poneretur extra medium quod est destructum, & dictum ipsum naturalr ferri in orbẽ. inquit: Etenim esset ipsius motus secundum naturam ad medium, utpote saltem quando esset extra medium. subdit: At ipsum suapte natura (ut dictũ est) in orbem fertur. Secũdo si id quod quiescit in medio est cœlum uel cœli quicquam, tunc motus cœli non esset sempiternus. Probatur, quia aut oporteret duos motus esse naturales uni naturæ, utpote ipsi cœlo moueri ad medium & circa medium, aut tantum est sibi naturalis motus ad mediũ, & sic motus circularis nõ erit sempiternus. Supponit igitur Aristoteles motum circularem esse sibi uiolentum, si quod naturaliter quiescit in medio, esset aut cœlum aut cœli quicquam: & tunc hoc supposito, infert talem non posse esse perpetuum contra dicta. & hoc inquit: Præterea motus sempiternus non esset, quasi sic arguat, si quod quiescit in medio

Prima rõ.
Scđa rõ.

I est coelum, aut coeli pars, motus quo coelum mouetur in orbem non esset nisi uiolentus, aliter duo motus essent uni naturæ specie naturales: & si motus coeli est uiolentus, igitur non perpetuus. Deinde probat dupliciter consequentiam hanc, primo quia nihil præter naturam est sempiternum: id enim quod est præter naturam, posterius est eo quod est secundum naturam, & qd' est post aliud non est sempiternũ, sempiterno.n. nihil est prius tempore. Componatur syl's, nihil præter naturam est sempiternum, motus coeli est præter naturam in casu illo, igitur nõ sempiternus. Scdo, nulla monstruositas accidens in generatione rei naturalis. est sempiterna. Id quod est præter naturã atq; uiolentũ est mõstruositas accidens in generatione rei naturalis, igitur non põt esse perpetuũ. inquit: Insuper ẽt id quod est præter naturam, mõstruositas est in gñatione eius quod est naturale. & sic habetur illud quiescẽs in medio non posse esse coelõ, uel coeli partem. Quod uero ad uerba attinet, uerbum illud ἔκστασις,
K latine est stupor, atq; monstruositas q & ego transtuli. Ex hoc procedit ulterius probando illud esse terrã, & inqt. Necesse est igitur illud esse terram. probat per sensuum testimonium, & inquit: Hæc enim in medio quiescit: & qa hæc probatio est de facto q illud sit terra quia uidetur, & põt ꝓteruus dicere illud esse terram, sed & posse esse aliud a terra ideo addit. Atq; nunc quidem hoc esse terram supponatur, cum immobilis sit: postea uero dicetur de ipso diligentius, & per rationem. Est igitur secunda hypothetica, aliquid quiescit in medio, igitur terra est in rerum natura & in medio quiescens.

At si terram esse necesse est, etiam ignem esse necesse est: contrariorum enim si alterum est natura, & alterum esse natura necesse est. Nam si sit contrarium, ẽt naturam quandã ipsius esse necesse est, quæ quidem est materia contrariorum.

Expositio. Tertia hypothetica est, si terra est, necesse est ignem esse:
L nam si unum contrarium est in natura, necesse est alterum contrarium esse in natura, quod probat & inquit. Nam si sit contrarium, ẽt naturam quãdam ipsius esse necesse est, quæ quidem est materia contrariorũ, saltem potestate. Contraria igitur oportet esse in rerum natura, quia conueniunt in materia, quæ est una amborũ saltem successiue. Sed occurres
Dubitatio dicendo per hoc non probatur nisi q si unum contrariũ est, alterum potest esse, quia materia est sub uno cõtrario actu, sub altero uero potestate. Dici potest aliter esse respectu to-
Solutio. tius mundi, & respectu partis mundi: nam quicquid est possibile respectu mundi, oportet ut sit saltem secundum spẽm:
Quæ Arist. supponit. at respectu partis mũdi nõ oportet. Debes scire, ut ex Auer. colligitur, Arist. in hac ratione supposuisse ignem & terram esse contraria, quæ quidem primo huius dicta sunt, ex cõtrarietate motuum illorum.

Præterea affirmatio priuatione prior est, ceu calidum frigido: sed quies atq; graue per priuationem
M motus atq; leuitatis nuncupantur.

Expositio. Secundo ad idem arguit, affirmatio priuatione prior est, ceu calidum frigido. Sed quies dicitur per priuationem motus, & graue per priuationem leuitatis. Igitur leue est prius graui, & motus quiete. Quod quidem quies dicatur per priuationem motus, est clarum, sed quod graue dicatur per priuationem leuis, non patet: sed debet supponi ut famosum, & ut posterius probãdum. Ex hoc q graue est posterius ipso leui, & est, sequitur ipsum leue & ignem esse: nam si posterius est in rerum natura, ẽt prius necesse est esse. & sic patet tertia hypothetica. Debes scire elementa considerari hic & considerari in libro de generatione. hic quidem ut corpora mobilia ad locum: ibi uero ut mobilia ad formam, ut diximus. propterea ibi sumpsit contrarietatem penes qualitates alteratiuas, quæ sunt causa motus ad formam, & uoluit ignem esse contrarium aquæ: hic penes qualitates motiuas, & uult terram & ignem esse maxime contraria penes graue & leue, atq; motus sursum & deorsum.

At uero si ignis atq; terra est, ea quoq; corpora esse necesse est, quæ sunt horum media: elementorum enim unumquodq; cõtrarietatem habet ad unumquodq;. Atq; hoc etiam nũc supponatur, posterius uero tentabimus ostendere. N

Quartum enthymema siue hypothetica est, ignis & terra sunt, igitur intermedia sunt, utpote aer & aqua: & probatur per eandem rationem per quam probauit ignem esse si terra est: probauit enim ignem esse si terra est, quia si unum contrarium est, & reliquum esse necesse est. Et isto modo ꝑ similem rationẽ arguo, si unum cõtrarium est, alia esse oportet illi contraria: sed extrema & media sunt contraria: igitur si extrema sunt, etiam media esse necesse est. inquit: At uero si ignis atq; terra est, ea quoque corpora esse necesse est, quæ sunt horum media. probat per similem rationem per quam probauit de extremis, & inquit: Elementorum enim unumquodq; contrarietatem habet ad unumquodq; tam extremi ad extremũ, q̃ extremi ad mediũ, q̃ ẽt medij ad mediũ. Sed quia est dubiũ an hæc media elementa duo sint an unum, amplius an sint contraria penes motum uel penes qualitates, & utrum penes ambas uel penes alteram tantũ, quasi huius excusationem afferens, inquit: Atq; hoc etiã nũc supponatur, posterius uero tentabimus ostẽdere, & in quarto huius, & in secundo de generatione. Expositio O

Hæc autem cum sint, patet necessario generationem esse, propterea q nullum horũ sempiternum esse potest: patiuntur enim & agunt inter se contraria ipsa, mutuoq; a sese corrumpuntur. Preterea nõ est rationi consentaneum mobile aliquod esse sempiternum, cuius motus secundum naturam sempiternus esse non potest. At talis est horum motus. Ex his igitur patet necessario generationẽ esse.

Quintum enthymema siue hypothetica est, extrema & media sunt, igitur necessario generatio & supple corruptio est. deducit primo enthymema, & inquit: Propterea quia nullum horum sempiternum esse potest: patiuntur enim & agunt inter se contraria ipsa, mutuoq; a sese corrumpuntur, at per definitionem contrariorum patet, quæ in libro de generatione est. posita confirmat dicens. Preterea secundo nõ est rationi consentaneum mobile aliquod esse sempiternũ, cuius motus secundum naturam sempiternus esse non potest. At talis est horum elemẽtorum motus. est enim rectus, qui esse non potest sempiternus, sed solus circularis, ut in libro. 8. physicæ auscultationis dictum est: Et dixit nõ est rationi consentaneum, quod græce est εὔλογον, quia cauillator posset dicere elementa esse perpetua, & illorum motus esse finitos: At nunc sumit ut probabile, q si motus non sit perpetuus, nec corpus sit perpetuum. Nam sufficit proposito nostro, cum alibi sit demonstratum. Ex his colligit enthymema, & inquit: Ex his patet necessario generationẽ & supple corruptionem esse. & ita si extrema & media sunt, necessario generatio & corruptio sunt. Expositio Q

Atqui si generationem esse necesse est, aliã quoq; lationem aut unam aut plures esse necesse est: quippe cum iuxta totius motum elementaria corpora mutuo similiter sese habere necesse sit, quod quidẽ ẽt apertius in sequentibus declarabitur.

Sextum enthymema est, generatio & corruptio sunt, igitur præter lationem diurnam necesse esse aliam: dico aliam aut unam aut plures. una quidem dicitur quatenus omnes uagæ stellæ ab occasu per culmen redeunt in occasum, plures uero quatenus temporibus diuersis peragant: ut luna per mensem, Sol, Venus, & Mercurius, per annum fere: & cæteri per sua tempora. Deducit enthymema, ubi debes scire, ut dicitur in libro de generatione, q diurnus motus est causa uniformis conseruationis elementorum, ac motus uagarum & maxime Solis est causa reciprocæ difformis conseruationis, hoc est, ut nunc generentur nunc corrumpant. Expositio.

inquit

A inquit: Quippe cum iuxta totius motum utpote diurnum elementaria corpora mutuo similiter sese habere necesse sit. & ita non erit nisi conformis generatio siue illorum conseruatio, & difformis non erit. Sed quia hîc hæ res est breuibus tacta, quæ eget maiori oratione, inquit: Quod quidem etiam apertius in sequentibus, ut de generatione & corruptione, declarabitur. (Processus Aristo.) Erit igitur totus Aristotelis processus ad hunc modum cœlum perpetuò mouetur, igitur aliquid in medio mundi perpetuò quiescit: aliquid in medio mundi perpetuo quiescit, igitur terra est: terra est, igitur ignis est: ignis & terra sunt, igitur aer & aqua: aer & aqua & ignis & terra sunt, igit generatio & corruptio sunt: generatio & corruptio sunt igitur plures sunt cœlestes motus: igitur à primo ad ultimum, si cœlum perpetuò mouetur, necesse est cœlum pluribus motibus moueri.

B Nunc autem tantum patet quam ob causam plura sint corpora orbicularia: generationem enim necesse est esse, & generationem si & ignem necesse est esse, & hunc atque alia si & terram necesse est esse, & hanc si manere aliquid semper necesse est, & manere aliquid semp si moueri aliquid semp necesse est.

(Epilo.) Epilogando nũc quasi processum conuertit: nam primus fuit è causa semper ad effectum, hic autem resolutoriè ab effectu semper in causam. Debes scire quòd apud peripateticos idem est probare plures motus circulares esse, & plura corpora circularia esse: non enim idem orbis potest moueri motibus diuersis, propterea loco unius utitur altero & inquit: Nunc autem tantum patet quam ob causam plura sint corpora orbicularia. & affert causam & inquit: Generationem enim necesse est esse. ultrà, & generationem, si & ignẽ necesse est esse, ultrà, & hunc atq; alia intermedia si & terram necesse est esse, ultrà, & hanc si manere aliquid in medio totius mundi semper necesse est, ultra, & manere aliquid semper si moueri aliquid semper necesse est. Hæc est
C resolutio atque epilogus. (Quæ auer. cõmẽ. 21. Primi Ad.) Auerroes uerò hoc modo colorat rationem Aristotelis, in generatione & corruptione duo inueniuntur, ordo & continuatio siue perpetuitas: ordo quidem quia uno tempore est rerum generatio, alio tempore rerum corruptio: perpetuitas uerò quia talis ordo nunquam deficit. Semper enim post generationem est corruptio, & post corruptionem generatio: hinc fuit necessitas ut cœlum pluribus moueretur motibus, ut per ipsum motum totius, uidelicet diurnum, continuus atq; perpetuus ordo efficeretur per motum uagarum stellarum atq; solis, è contrà ordo inter generationem atq; corruptionem emergeret. (Secundum) Secundò notat corpora cœlestia moueri propter generationem & corruptionem pluribus motibus, non tanquam propter finem primum, sed tanquam propter finem secundum: quia ut dictum est omne agens nobile atq; diuinum si agit propter
D se, agit propter aliud, quia sua perfectio est in largiendo alteri quod sibi communicat. (Dubi. circa textum.) Sed circa dicta Aristotelis dubitatur quia Aristoteles fecit hoc enthymema, ignis & aqua sunt atq; cætera elementa, igitur generatio est: hæc enim cõsequentia non ualet, quia stat contraria esse & non inuicem applicari. Præterea in naturalibus bene ualet à posteriori ad prius, ut domus est, igitur lapides & ligna: non autem econtra, ut secundo physicorum dictum est: quare nõ ualet, ignis & terra atq; media sunt, igitur generatio est. (Sol. Auer. co. 21. pri.) Hanc dubitationem soluit Auerroes, & si rectè percepi, innuit duas solutiones: prima est quòd licet Aristoteles faciat illud enthymema, uidelicet elementa sunt, igitur generatio est: sua tamen intentio fuit dicere quòd generatio est propter elementa, non quòd ualet conuersim arguere ab uno ad alterum, quæ solutio est ad hominem atq; uerba tantum. (Solutio. 2.) Secunda est, ut mihi uidetur, quòd licet in naturalibus uniuersaliuer non ualeat ab effectu ad causam, & è contrà, ut de domo dictum est, in casu tamen nostro ualet: & sic de speciali causa E contingit oppositum in oppositum: nam ualet conuersim, generatio est, igitur elementa sunt: & econtra, elementa sunt, igitur generatio est: sed non declarat quonam modo ualeat uerum quidam aiunt ualere illud supplendo elementa esse approximata atq; debitè applicata. (Propa sol.) Sed melius dicerem quòd Aristoteles probauit generationem esse possibilem, si elementa sunt contraria, per hoc quia possunt inter se agere & pati: sed quia quicquid in mundo est possibile, debet reperiri in aliquo indiuiduo de facto, aliter mundus esset imperfectus, propterea sufficit probare elementa posse generari, q̃a statim sequitur esse generationem & corruptionem. Multa uerba tamen ait Auerro. quæ sunt ualdè obscura, sed ex illis has solutiones colligi: quibus si tu meliores inueneris, sequar te, & laudabo.

(Q̃ õ iuni.) Quærunt iuniores quonam modo ualeat, cœlum mouetur, igitur necesse est terram quiescere: uidetur enim q̃ non F ualeat, quia ad esse prioris non requiritur esse rei posterioris: posset enim prius absolui à posteriori. (Sol. Alber.) Albertilla & omnes uolunt hanc siue consequentiam siue enthymema, ualere gratia materiæ & non gratia formæ, & (ut peripateticè loquar) per accidens & non per se. Per se quidem non ualet, quia non ualet in omni consimili. Sed quonam modo per accidens siue gratia materiæ, Albertilla exponit illam ualere propter generationem atq; corruptionem, hoc pacto, cœlum mouetur, igitur generatio & corruptio est: generatio & corruptio est, igitur terra quiescit ut animalia in illa & plantæ generentur. (Cõfutatio.) Sed hæc positio expresse contradicit Aristo. & omnibus expositoribus, & maxime Auerro. qui dicit illam consequentiam ualere propter illud, quod declaratum est in libro de causa motuum animalium, uidelicet quia omne quod mouetur indiget quiescente. Deinde uia diuisionis concludit illud esse terram. Præterea hæc deductio petit principium, nam per terram quiescere concludit generatio- G nem & corruptionem esse, & sic non debet concludi, terram quiescere per generationem & corruptionem esse: arguit enim Aristoteles à primo ad ultimum, & primò infert terram quiescere, & postea esse generationem. (Põ ꝓpria) Propterea uidetur esse dicendum cum Auerroe & Simplicio, illud enthymema esse necessarium per illam propositionem uniuersalem, omne quod mouetur indiget quiescente: & sic uidetur deductio fundari super duobus, quorum primum est, omne quod mouetur indiget quiescente: secundum uerò est, tale quiescens per uiam diuisionis nihil aliud posse esse nisi terram, quod retulit probandum ad tempus. (Replic. Albertillæ.) Sed huic expositioni occurrit Albertilla, primò quia illa authoritas non est ad propositum: nam Aristoteles loquitur solum in motu animalium mortalium. Secundò uidetur sufficere quòd terra non moueatur motu cœli, cum quo stabit ipsam posse moueri aliquo motu. Tertiò epiciclus mouetur, & tamen nullum habet corpus quiescens, circa quod mouetur. (Defensio) Sed hæ sunt friuolæ replicę prima quidem quia Aristoteles generatim sumit, omne quod mouetur indigere quiescente, tam in anima H libus mortalibus quàm cœlestibus: cuius signum est, quia declarato hoc concludit, omnes deos omnesq; deas nullo modo mouere posse uniuersam terram: & hoc pro tanto, q̃a cœlum necessario mouetur. secunda uerò, quia per quiescẽs nihil aliud Aristote. & expositores uolunt, quam q̃ quiescat per quietem oppositam motui cœli: nam terra continuò forsitan mouetur. Tertia autem, quia Orbilius ille siue Ocellus, quem epiciclum uocant, non est corpus naturale: quo uerò modo sine eo saluari possint apparentiæ, alibi dicemus.

(Dubi. sõl.) Sed tunc emergit quæstio non parua circa hæc, quia dictum est illud enthymema esse necessarium, quia omne q̃d mouetur etiam cœlum ut mouetur indiget quiescente, utrũ in gñe alicuius causę uel alio aliquo modo indigeat. (Prima sol.) Rñdẽt nonnulli dicentes motum cœli esse considerabilem, ut primus est omnium motuum, & ut circularis: & propterea uo-

I Cōfutatio
lunt motum cœli egere quiescente terra ex ea parte qua circularis est, non autem ex ea parte qua est primus motus. Ex parte enim qua primus est, è nullo dependet, sed ex ea parte qua circularis. Et licet hæc solutio uideatur apparens, tamen adhuc est dubia ut prius, uidelicet quonam modo & propter quid circularis indiget quiescente, & in quo genere causæ.

Sol. Ioan.
Ioannes aliter dicit in solutione argumenti, & aliter in solutione corporis quæstionis. In solutione argumenti uult id quod mouetur non egere quiescente in aliquo genere causæ, sed consecutiuè atque concomitatiuè, ceu subiectum indiget propria passione: non enim illa indiget ut causa, sed ut concomitatiuo atque consecutiuo, sine quo esse non potest: & licet multis modis uideatur dicere, tamen omnes modi reducuntur ad hunc, si bene consideres.

Cōfutatio
Sed hęc solutio stare nō potest, primò quia principale & consequens apud omnes in eodem subiecto sunt, aut alterum alteri accidit ueluti in exemplo suo, homo & risibile. Secundò, quies centri ponitur in definitione motus circularis, igitur id quod mouetur circulariter in aliquo genere causæ indiget quiescente.

Sol. ppria.
K
Propterea uidetur mihi esse dicendum, cœlum quod mouetur egere quiescente trifariam, ut loco, ut materia, & ut forma: ut loco quidem, quia ut dicit Auerro. quarto physicorum, comment. 43. & 41. locus cœli moti est centrum quiescens. Secundò ut materia, non in qua uel ex qua, sed ut materia circa quam. Tertiò ut forma, quia in definitione cuiuslibet qd' mouetur, ponitur quiescens: nam omne illud moueri dicitur, quod respectu quiescentis alicuius aliter se habet nunc quàm prius: ecce quod ponitur, uel intelligitur in definitione motus. Ex his patet aliter motum animalium mortalium egere quiescēte aliquo, & aliter motum cœli: animalia enim mortalia ad sui motum egent quiescente, & ut firmamento in quo instrumenta motiua firment, & ut requisitum ad rationem atque definitionem motus: cœlum uerò solum eget quiescente ut requisito ad definitionem motus. Tunc patet ad rationem quæ fiebat in principio quæstionis.

L
Quærunt secundò utrum hæc consequentia, cœlum sempiterno motu mouetur, igitur mouetur pluribus motibus: teneat per ordinem à primo ad ultimum:

Sol. Alber.
Albertilla uult hanc consequentiam tenere à primo ad ultimum, quo modo intermediæ tenent: sed intermediæ tenent gratia materiæ: ideo & hæc ualet à primo ad ultimum gratia materiæ. Et si dicat, intermediæ non tenent nisi per diuersa media: concedit respondendo esse illam bonam, si intermediæ sunt bonæ, quantumcunque per uaria media probentur.

Cōfutatio
Et licet nec quæstio sit peripatetica nec solutio, tamen dico Albertillam non esse nunc locutum ut bonum logicum: logici enim eam consequentiam dicunt ualere à primo ad ultimum, quando consequens in prima est antecedens in secunda, & consequens secundæ est antecedens in tertia, & sic usque ad ultimum. Hoc autem fieri non potest per diuersa media, quia inter unum antecedens & consequens erunt plura adhuc consequentia & antecedentia: & propterea si liceat ad hæc descendere,

Propria, sol.
dicerem hanc non esse consequentiam à primo ad ultimum, sed esse tot enthymemata, quod factæ sunt probationes: sunt enim sex siue enthymemata siue hypotheticæ auersæ atque abiunctæ, quæ propriis tenent mediis, reductæ tamen ad modum consequentiæ à primo ad ultimum: & tu posses dubitare de intermediis enthymematibus, quæ quia pro magna parte declarabuntur postea, nunc sit dictum in tantum.

M
Tertia q8.
Tertiò posset quæri de actione cœli in nos resque sublunares generatim & particulatim, quæ res est nostrum propositum transcendens, & in libro Destructio destructionum per ea ætate satis disputata, propterea nunc quæro breuibus, utrum cessante motu cœli cessent generationes & motus & uniuersaliter oīa sublunaria.

Pō Alexā. pipatetici.
Alexāder inter pipateticos maximus, tenet quod cessante motu cœli, adhuc elementa agerent & paterentur & adhuc essent, & pro mente Aristo. dicit illa non agere & pati ordinatè. Immo contingeret quādoque omnia elementa conuerti in ignem, & hoc propter inordinationem agendi. Pro hac positione arguit Albertilla, primò quia cœlum agit in nos triplici instrumento, motu, lumine, & influentia: igitur cessante motu, adhuc per lumen & influentiam agere posset. Secundo, cessante motu cœli adhuc animalia haberent uoluntatem & sensum, igitur possent moueri. Præterea arguit Alexander ipse, cessante motu cœli adhuc elementa remanent, quia si non remanerent, redigerentur in nihil: quod omnes perterruit physicos. Si remanerent cum adhuc habeant contrarias qualitates, igitur agerent & paterentur. Præterea elementa & mixta, sunt æterna secundum speciem: igitur cessante motu cœli adhuc elementa remanent, & per consequens agere & pati possent: consequentia tenet, quia æternum secundum speciem corrumpi non potest quouis alio corrupto. N

Pō quorundam
Quidam uerò tenent cessante motu cœli remanere elementa & mixta, & ipsa posse agere & pati, motu etiam ordinato inter se & in mixta: quam positionem non modò theologicè posse defendi sentiunt, sed physicè atque peripateticè: & pro hac positione arguunt ipsi. O Primò, quia quiescente cœlo, adhuc cœlum esset locus communis omnium rerum sublunarium, sed locus est qui conseruat rem locatam, igitur adhuc conseruaret sublunares res. Secundò, quiescente cœlo adhuc ignis posset stamina comburere aut stuppam. Tertiò, stella calida ut Mars aerem sibi proximum atque in directo constitutum in ignem conuertere posset, & sic cresceret ignis: stella frigida ut Saturnus ignem sibi proximum in directo constitutum in aerem atque elementa frigida resoluere, unde fieret perpetua calidorum & frigidorum hincinde conuersio, quātum enim Mars ipsius ignis accresceret ex parte una, tantum Saturnus frigidorum. Quartò, Sol posset aquam in uaporem conuertere, qui in media regione aeris conuerteretur in pluuiam, quæ cadens in terram pulueri admisceretur, & sic fieret mixto perfecta uel imperfecta. Quintò, licet non essent anni tempora in eadem mundi parte propter solis motum per signiferum, essent tamen in eodem tempore in diuersis partibus mundi simultanam ubi Sol est præsens erit æstas, ubi absens bruma, ubi medius media ageret tempora. P Sextò, quælibet stella prædominatur alicui rei sublunari iuxta illud Hermetis, nullum est granum arenarum in terra, quod proprium in cœlo non obtineat sydus suscitans ad eius incrementum: igitur tale conseruabile suppositum suo syderi poterit per illud conseruari. Septimò, quiescēte ipso cœlo stellæ suapte natura essent adhuc effectrices causæ formarum, ut Mars caloris, Saturnus frigoris, & cæteræ cæterarum formarum. Materia etiam esset adhuc subiectum commune omnium formarum & perpetuum, primò physicorum: igitur effectus esset, & sic generatio & corruptio, nihil enim deficeret de requisitis. Octauò, non minus Mars est stella per motum quàm per quietem, & cæteræ similiter, igitur si cum motu fauet calidis, sine motu per lumen fauebit eisdem.

Decl. Ari.
Sed quia audierunt Aristotelem concludere in libro physicæ auscultationis octauo, motum cœli esse primum motuum, & sine primo non possunt posteriora esse, propterea dixerunt Aristotelem uoluisse ipsum non esse primum secundum causalitatē, Q ueluti nauclerus præcedit omnes nauis ministros, sed eminentia & perfectione: quo modo aurum est primum metallorum, & sicut auro ablato possunt esse metalla, ita ablato motu cœli etiam alij motus esse poterunt. Hæc pro Aristo.

Sūma pō. num.
Ex his sequitur quòd ambæ hæ positiones conueniunt: uolunt enim ambæ cessante motu cœli elementa agere & pati, corrumpi & generari: uerum Alexan. dixit hæc fieri inordinatè, alij uero asserunt hæc fieri cum ordine aliquo.

Cōfutatio.
Sed contra hanc positionem arguo, primò quia in omni genere oportet dare unum quod est causa atque mensura omnium eorum quæ sunt in illo genere, sed omnes motus unius generis, igitur omnium motuum unus est primus, qui est causa omnium aliorum: hunc Aristoteles uoluit esse motum cœli, igitur illo cessante omnes motus rerum cessabunt, quorum ille est mensura & causa. Secundò, omnis motus hic sublunaris

A naris est in tempore, sed cessante primo motu cessat tempus apud peripateticos: est enim tempus aut primus motus, aut illius prima affectio: igitur cessabit omnis motus. Tertio, arguit Simplicius, causæ interiores atque sublunares, ut dicitur secundo de generatione, sunt instrumentariæ atque materiales respectu uirtutum cœlestium, sed instrumentum non mouet nisi motum, igitur cessante motu cœli quo mouentur elementa, ipsa non mouebunt. Propter hæc Thomas noster in
Pô Tho.
expositione huius libri cum intentione Simplicii, tenet cessante motu cœli cessare omnes motus corporum sublunarium, & loquitur generatim de omnibus motibus horũ sublunarium: utrum uerò remaneant substantiæ elementorum, hîc non determinat. Verùm in disputationibus theologicis tenent cessante primo motu elementa remanere, & quo ad
B substantias, & quo ad qualitates, licet non quo ad actiones & passiones: & propterea concludit nullum mixtum remanere in illa motus cessatione, nec quo ad actiones nec quo ad substantias, præter homines, qui & quo ad actiones perfectiores, & quo ad substantias præstabiliores remanebunt. Verum uerò hoc asserat ut catholicus, aut ut peripateticus, nõ satis liquet, cùm soluat rationes physicorum cum principiis non remotis à philosophia: credendum tamen est ipsum esse
Propõ pô.
1. suppõ.
locutum ut theologos, cum quæstiones sint theologicæ. De hac igitur quæstione primò loquemur ut peripatetici, deinde ut catholici. Quantum ad primum debes scire apud peripateticos cœlum non posse agere lumine, nec influẽtia si illa daretur, de quo alias, sed solum per motum: per lumen quidẽ, quia motus stellam adducit ad partem à qua distabat: unde Aristoteles in libro de generatione, inquit cœlum agere motu obliquo, quia motus iste stellam abducit & adducit, quæ
C est generans: præterea, ut dicetur in hoc secundo, stella motus uelocitate ipsum aerem comterens ac disgregans efficit calorem. Per influentiam uero, quia motus adducit stellam, quã ducendo configurat illam alteri stellæ aut per oppositũ siue diametrum, uel per triangulum uel quadrangulum uel sexangulum: & inde diuersæ proprietates atque influentiæ rebus exurgunt. Præterea, per motum stella uaria signa decurrit, è cuius decursu per illa rebus contingunt uariæ affectiones. Insuper ẽt, per motum stella nunc assurgit in meridiem, nunc declinat in septentrionem, quo ductu uaria atque uaria eueniunt rebus portenta. Hæc sunt quæ è Ptolemæo omniũ mathematicorum principe in libro apotelesmatum approbantur, quæque Porphyrius philosophus pluribus signis enititur demonstrare, ut in nostris astronomicis declarauimus.

2. suppõ.
Secundò, debes scire quod sublunarium corporum quædam sunt simplicia, quæ sunt quatuor elementa: quædam mixta ex his, quorum quædam sunt imperfecta, ut res meteoricæ, grando, nix, & id genus: quædam perfecta, quorum etiã alia
D inanimata sũt, ut lapides, metalla, & id genus: alia animata, quorum alia animata sunt ea anima, quã nutritoriam uocãt, alia ea anima quæ sensitoria, alia uerò intellectiua. Quæ omnia considerari possunt quo ad generationem & corruptio-
3. suppõ.
nem, & quo ad motus & quo ad operationes. Tertiò, debes scire quod ex falso impossibili non sequitur nisi falsum impossibile: hoc. n. declaratum est in primò huius, ubi dictum est ex falso impossibili sequi falsum impossibile, pro tãto quia definitio sua est hæc: falsum impossibile est ad quod sequitur
4. suppõ.
falsum impossibile. Quartò, debes scire quæstionem hãc, uidelicet utrum cessante motu cœli cessent corpora sublunaria moueri & generari & corrumpi atque agere, posse intelligi absolutè loquendo de cessatione: alio modo loquendo determinare hoc modo, ut cesset motus & remaneant cœli.

5. suppõ.
Quintò, debes scire aliquod sua natura siue qualitate esse absolutè negandum, quod ut sequens est concedendum: ut equum habere alas sui natura uel qualitate est negandũ, quod est concedendum si proponatur & concedatur equum uolare. Atque hoc est quod dicit Philoponus in libro de interpretatione, & in libro priorum, ubi uult aliquid esse necessariũ ex suppositione, quod sua natura est impossibile, ut hominẽ equum esse: hoc. n. est impossibile, sed positis quibusdam, sequitur ut [illegible]cessariũ hominem esse equum: ut quod omne hinnibile sit equus, & homo sit hinnibilis. Ex his dico primò, quod lo-
E
1. conclu.
quendo de cessatione motus absolutè concedenda sunt hæc duo, uidelicet quod omne ens, omne corpus, omne elementũ, omne mixtum, & omne animal, & omnis homo cesset, & quo ad generationem atque corruptionem, & quo ad motus, atque quo ad operationes. secundo, concedendum est hæc omnia saltem secundum speciem esse perpetua. Primum apertè as-
Primũ de mẽte Arist.
serit Aristo. in. 12. metaphy. ubi ad uerbum inquit: Amplius si non erunt præter hæc sensibilia alia, non erit principium, neque ordo, neque generatio, neque cœlestia, & ita nihil erit. & per alia intelligit motus cœlestes, ut sit sensus, si præter sensibilia hæc non sunt motus cœlestes, tunc nihil erit. Præterea in. 8 physicæ auscultationis propè principium inquit: Motũ cœli esse ueluti uitam omnibus, quæ per naturam sunt: nihil autem esse potest sine uita, quæ sibi competit. Præterea in
F hoc secundo, & in libro de generatione, & in libro metaphysicæ, uult Aristoteles motum cœli esse finem cœli, quo conseruatur in esse: sed ablato fine aufertur esse: igitur aufertur cœlum, sed motor esse non potest sine mobili: in necessariis igitur aufertur omnis motor, & sic ablata erit omnis natura superior: sed hæc natura inferior esse non potest sine natura superiori, igitur ablato motu tollitur omne esse. Tertiò, in omni ordine essentiali ablato primo totius ordinis, aufertur omne posterius: sed motus cœli est primus, quia ẽ finis motoris, & inde ea omnia quæ sunt hîc: igitur ipso ablato, omnia redigentur in nihil. Ex his patet prima pars. Secunda
2. cõclu.
uerò etiam probatur, quia si cessat motus absolutè, cessent omnes res, uel per corruptionem, uel per annihilationem: nõ per corruptionem, quia corruptio unius est generatio alterius: nec per annihilationem, quia impossibile est aliquid ex nihilo fieri, & ita aliquid in nihil redigi apud peripateticos. Quare ex his patet hæc sequi, quia ex falso impossibili sequitur falsum impossibile: quæ quidem sunt concedenda non secundum sui qualitatem, sed ut sequentia ad concessa uel posita. Secundò dico quòd si cessaret motus cœli & cœli rema-
G
nerent, cessarent omnes res sublunares quo ad substantiam & quo ad motus, & essent perpetuæ. Hæc est positio Auerr. in libro Destructio destructionum, disputatione prima, in solutione dubii undecimi, ubi inquit: Si nullus esset cœlestium motus, ordo totius uniuersi destrueretur. & in libro de substantia orbis capite quarto prope finem, inquit: Et si motus cœli destrueretur, motus entium inferiorum destrueretur, & sic mundus. Immo secundo physic. ex priuatione pluuiæ infert totius mundi sublunaris annihilationem. Simplicius etiam in hoc loco rem hanc approbat & contra Aristotelem scribit. Præterea, probatum est ratione motus cœlum agere per lumen & per influentiam, igitur cessante motu cessat actio stellarum quæ fit per motum & lumen & influentiam. Secunda uerò pars patet ut prius, quia uel cessarent per corruptionem, uel per annihilationem: & ut diximus neutro modo fieri potest: causa autem quare hæc sequuntur & concedenda sunt, est quia antecedens est falsum impossibile, ut dictum est. Hæc peripateticè sunt dicenda, quibus faci-
H
le soluuntur omnes rationes: nam rationes quæ probant cessante motu elementa agere & pati, faciunt pro altera parte cõcessi, quæ concludunt oppositum: faciunt & pro altera: quæ ambæ sunt concedendæ non pro sui qualitate, sed ut sequentes ad falsum impossibile. Exemplum huius solebamus dare de fluuio, qui à fonte flueret, dato quòd cesset fons, utrum flueret: certum enim est ipsum fluere, quia fluuius: & nõ fluere, quia cessante causa fluxus: quæ pro tanto conceduntur, quia ponitur fluuium fluere sine fonte unde nascitur: quod est falsum impossibile. Catholicè uerò dico primò quod cœlum quã-
Pô theolo.
doque quiescet, quod quidem licet probari non possit esse, potest tamen probari non repugnare esse, primò ex parte mobilis: nam omne mobile æqualiter est potens motum & quietem recipere, igitur ex parte cœli non repugnat ipsum quiescere. Secundò, ex parte agentis: agẽs enim motũ cœli agit per intellectũ & uoluntatẽ: sed omne agens per intellectum & uoluntatem põt cessare ab actione sine mutatione sui, quã egit ob aliquem finem attingendum, quo habito sine muta-

I tione sui cessare potest: igitur non repugnat ex parte motoris
motū cœli cessare. Tertiò ex parte finis, nā in gēre cœli res
q̄ restabunt erūt in meliori statu, & unūquodq; appetit me-
liorē statū sibi possibilē, quare ne appetitus rerū sit frustra,
cœlum quandoq; quiescit. Secundò de statu rerum hęc di
cimus, q̄ cœlum restabit secundum meliorem conditionē:
oēs.n.res remanebunt in suis finibus, ut sol & uagæ stellæ
simul in ortu, ubi diximus esse uagarum stellarū motus finē,
quæ dimidium terræ illustrabūt: ex parte occasus erit libra,
quæ fuit motus principiū sub qua elementa lucida erunt &
pura alterum terræ dimidiū illustrantia. Amplius, elementa
restabunt quia sunt de perfectione uniuersi ut partes essen-
tiales, & erunt incorruptibilia atq; impassibilia, quia licet re
stabunt ex parte intrinseca passibilia, deficit tamē motus cœ
li applicans illa nunc ad generationem nūc ad corruptionē:
nec impossibile est aut incongruum potentiam aliquam fru
strari, quando subiectum illius detinetur sub meliori disposi
K tione. Præterea restabunt homines uel resurgent, quia ho-
mo ordinatur ad perfectionē essentialē uniuersi, ut essentia-
lis pars ipsius: est.n.in homine aliquid quod non continetur
uirtute nec in elementis nec in corporibus cœlestibus.s.ani
ma rōnalis. Et hi restabūt incorruptibiles atq; impassibiles,
quia q̄uis corpus hominis sit ex contrariis cōpositum, inest
tñ principium incorruptibile, quod hominem poterit preser
uare à corruptione absq; uiolentia, cū sit intrinsecū: & hoc
poterit esse sufficiēs motus principiū, cùm à motu cœli non
dependeat. Rursus cætera animalia atq; plantę oēs cessabūt,
mixta quoq; imperfecta & perfecta: mixta nanq; imperfe-
cta uel perfecta sunt propter plantas, quasi ut nutrimenta il
larum: plantæ uerò ꝓpter animalia preparatę eis in cibum à
natura: animalia ꝓpter homines necessaria eis ad cibū atq;
alia auxilia, ut ait ēt Ari. primo politicę. Hęc uerò necessitas est
uita animali hominis durante, quę quidem in illa rerū inno-
uatione siue perfectione tolletur, quia corpus humanum re-
L stabit aut resurget nō animale, sed spirituale, impassibile, atq;
immortale. In plantis ēt nihil habetur, quod non contineat
in uirtute elementorū atq; cœlestibus uiribus: quare sufficit
pro statu hominis saluando atq; mundi perfectione innouā-
Authores da, ut elementa, & homines, & cœli restent. Hanc aūt inno
Plato uationem uoluit significare Plato forsitan, dum reuolutionē
Poetæ magni orbis stellarum. 36. milibus annorum futurā esse de-
Hermes monstrat. Hanc poetę allegoriçant per nectar & ambrosiā.
Fideles Hermē uerò hanc indicat in Pimandro, per eius insomniū.
Coniecturæ Hanc boni fideles expectant, & summopere exoptant & ꝓ
ꝓ ueritate hac religio acerrimis armis pugnauit: Significant hanc rerū
reli. nouam perfectionem tria: primum est ulē naturæ desideriū
ad melius: & hic status nouus melior est, quia discurrendo
per omnia, omnes res quę restabunt meliori afficient con-
ditione, ut cœli, elementa, & homines: quare si desideriū na-
turale non sit frustra, qñq; hæc noua perfectio est uentura.
Secundum est desiderium humanū per se ad perpetuitatem,
& conatus ad illā per multos labores, quod in nullo anima-
lium uidemus: solus.n.homo immortalitatem expectans (in
quit Plato) ad religionem, pietatē, uigilias, labores, sese expo
M nit: quod natura frustra & deus nulli dare debet: animalia
uerò & si mortem interdum aufugiant, non ut immortalitatē
expectantia, sed ut uitæ quā habent aduersam atq; nocuam
aufugiant, quod est quasi per accidens perpetuitatē expete-
re. Tertiū est insitum hominis desideriū ad impassibilitatē,
& pro hac diuitias, potestates, honores, status, atq; robur cō
stituerūt Epicurei: pro hac uirtutes stoici & academici, pro
hac legumlatores religiones & cultus deorum, & uigilias:
omnes.n.impassibilitatem nancisci suis uiis crediderunt, epi
curei uoluptate, academici uirtutibus, legumlatores dogma
tibus: nemo uerò eniti debet ad impossibile. His coniectu-
ris concludimus, quod catholicè sentimus non esse minus ꝓ
babile eo quod peripatetici uolunt: quibus patet mundū nū
quam esse interiturum, sed in melius esse reuersurum, & ꝑ
petuò remanere. Tunc ad rōnes peripateticorum & ad pri
mam, negamus finem cœlorum esse motum: hoc.n.ignomi
niosum est tantis corporibus tribuere tam uilē finē, q forsitā

est finis pro modo & statu mundi imperfecto. Ad secūdum N
dico, motum cœli esse primū omnium motuū præter illum
hominis, qui est ab ipsa rationali anima, quę nec cœlo nec ele
mentis subditur. Hæc de quæstione.

Figuram autem ipsum cœlum rotundam habere De cœli fi.
necesse est, tum quia hæc commodissima est, tum ēt
quia substantia atq; natura est prima. Dicamus ta-
men generatim de figuris, quænam & in planis &
in solidis prima sit.

Hactenus de causa pluralitatis motuum cœli, nūc de eius Expositio.
figura, quæ res proximis tractatibus annexa est: & quia sum
ptum est motum cœli esse perpetuum, quod fieri non potest
nisi in corpore rotundo, propterea & de figura cœli conse-
quens est aggredi. Circa quod primò proponit ueritatem rei
agendæ, & rationes illius: deinde dictas rationes proponit
declarare. de primo inquit: Figuram autem ipsum cœlum ro
tundam habere necesse est. & hoc per duas ratiōes, quas bre O
uiter ponit & inquit: Tum quia hæc commodissima est &
in se & cœlo ipsi, tum etiam quia substantia atq; natura est
prima. Hæ sunt duæ rationes breuiter tactæ, sed ut melius
intelligantur, & dilucidius res ipsa agenda tractetur, propo
nit intentionem quam uult exequi deinceps, & inquit: Dica
mus tamen generatim de figuris, quænam & in planis & in
solidis prima sit. nam & per hæc rationes dilucidiores uide-
buntur, & res agenda melius deprehendetur. Dicet iunior, Dubitatio.
declaratum est cœlum moueri motu circulari, sed motus cir
cularis agi non potest nisi in rotundo corpore, igitur ꝑ hoc
q̄ cœlū mouetur circulariter patet ipm esse rotundū, & ita
non debet hic tractari. Respondet Auerroes illud esse deter-
minatum ut sequens & quasi per accidens, nunc uerò per se
& quasi ut quæsitum principale uult tractare. Debes scire, Sol Auer.
ut Auerro. ait, quia tota ratio consistit in duabus propositioni cōm 22.
bus, quarum altera est q̄ primum corpus meretur primam
figuram, altera uerò est q̄ rotunda figura est prima figura-
rum: uult modò Auer. Aristotelem uelle declarare secundā,
uidelicet q̄ figura rotunda est prima cæterarum. Nam pri-
ma propositio, uidelicet quia est commodissima, est manife- P
sta per se, & Auerroes declarauit illam aliquantulum dicen-
do: Quia ita hæc figura sese habet ad cæteras, ut cœlum ad
alia corpora: at cœlum est aptissimum, capacissimum, atque
commodissimum corporum: igitur rotunda erit aptissima, ca
pacissima, & commodissima. hæc Auer.

Omnis itaque figura plana, aut rectilinea est, aut
curuilinea: atq; rectilinea quidem à pluribus conti-
netur lineis, curuilinea autem ab una tantum.

Prosequitur &, ut dicebat Auer. probat circularem figu- Expositio.
ram esse potiorem, & primò supponit diuisionem & descri
ptionem figurarum, & inquit: Omnis itaq; figura plana, aut
rectilinea est, aut curuilinea, quæ græcè est περιφερογραμμος.
hæc est diuisio: deinde describit membra, & inquit: Atq; re-
ctilinea à pluribus continetur lineis, ut triangulum, & qua- Q
drangulum, & id genus: curuilinea autem ab una tantum, ut
ipse circulus. Causa huius est, quia linea recta necessario est
inter duo puncta, circulus uerò circa unum punctum, ut de-
scribunt geometræ. Hæc est suppositio. Auer. tres rationes Quare uero
assignat, quare Aris. uolens loqui de corporeis solidisq; figu cōm. 22.
ris, de ipsis planis superficiariisq; loquatur. Prima est, quia si-
miles: figura siquidem circularis eodem sese habet modo ad
cæteras, ut corpus rotundum ad cætera. Secunda est, q̄a res
est dilucidior in superficiariis, & omnis declaratio è notiori
bus proficiscitur. Tertia est, quia iste modus, quo circularis
sese habet ad cæteras est causa, quare in corporeis rotun-
dum sese habet ad alia: uidetur enim linea saltem ad ima-
ginationem mathematicorum superficie prior, superficies
uerò corpore.

Cum itaq; unoquoq; in genere unū multis, atq;
simplex composito natura sit prius, planarum profe
ctò figurarum circulus erit prima.

Hac

A Hac itaq; suppositione concessa syllogiçat propositum,
Expositio. uidelicet q circularis figura sit prima hoc modo, unum mul
tis & simplex composito est prius natura, circulus est unus
& simplex, cæteræ figuræ multæ atq; cõpositæ, igitur circu-
Dubitatio. lus cæteris natura est prior. Occurres forsitan, quia Arist.
supponere uidet circulum se habere ad cæteras figuras, uelu
ti unum & simplex ad multa & cõposita: modo hoc uř fal-
sum, nam ex unitate siue uno oẽs numeri consequentes cõ-
ponuntur, atq; oẽs ad unitatem resoluuntur: sic aũt non re-
soluuntur cæteræ figuræ ad circulum, cũ non ex circulo con
Sol. auer. ficiantur, quare similitudo nulla. Solutionem innuit Auer.
illam similitudinem sumi non penes figuram ad figuram, sed
penes lineas: nam una figura non resoluitur in aliam ratione
qua figura, cum una species in alteram non resoluatur: sed
Replica ratione linearum, quatenus unus numerus linearum resolui
tur in alterum. Sed replicat Auerro. contra quia resolutio fit
ad partes eiusdem speciei, figura rectilinea ut triangula resol
B uitur in lineas rectas, quæ sunt alterius speciei à circulo, igiť
lineæ rectilineæ figuræ non ad lineam circuli resolui potest.
Sol. auer. Respondet Auer. circulum esse primam figuram secundũ
perfectionem, cuius signum est quia rectum nõ continet cir
culare, sed circulare bene rectum: circulare enim finitur seip
so, rectum autem ad aliud, ut diximus in primo huius. Con
Replica tra adhuc obijcit, quia Aristo. non accipit prius in demõstra
tione ista secundum hunc modum, nam tunc hæc prima de-
Vera solu. monstratio non differret à secunda: propterea soluit aliter cir
culum præcedere cæteras figuras ut unum multa, & simplex
compositum, non tamen penitus similiter, sed quantum ad
duo: primò quia ut compositum habet plura quã simplex,
ita cæteræ figuræ habent plura quàm circulus. Secundò qa
ut compositum omne præsupponit simplex, ita omne rectũ
præsupponit circulare. Aut soluitur sic, q circulus & rectili
nea figura possunt considerari inter se, & respectu tertii, ui-
delicet speciei figuræ respectu tertii sunt æquales, quia æqua
les sunt in specie figuræ, inter se autem circulus est prior re-
cta, quia assimilatur unitati & simplicitati, cæteræ uerò mul-
titudini & compositioni. Debes scire q illa propositio, fi-
Figura prior competit corpori prio. gura prior competit corpori priori, & probatur sic ab Auer.
primum secundum substantiam est prius secundum accidẽ
C tia propria atq; essentialia. at figura est essentiale accidẽs cœ
lo: igitur ut cœlum cætera corpora antecedit per substantiã,
sic etiam per accidentia & figuram antecedere debet. Quod
uerò figura sit essentiale accidẽs cœlo, probatur per hoc qa
est summè remotum à materia, quæ capax est omnis figuræ,
cuius signum est elementa esse multarum figurarum, propte
rea quia sunt materiæ propinquæ, propter quod etiam ait
cœlum esse magis formæ quàm materiæ propinquum, ele-
menta magis materiæ: & propterea etiam cœlum minus ua
riabile est, quia proximum est formæ, quæ est causa inuaria
bilitatis, elementa econtra magis uariabilia sunt, quia proxi
ma materiæ, quæ omnis uariationis causa existit. Hinc col-
Cur uariatio nes accidentium. ligitur causa quare omne accidens cœli sit inuariabile, om-
ne accidens elementis & mixtis uariabile: hoc enim pro tãn
to est, quia in cœlo est plus de forma, quæ est causa inuaria-
D bilitatis; in aliis uerò plus de materia, quæ est causa uariatio
nis. Et hæc quæ hic Auer. asserit, sunt pulchrè dicta.

Præterea si perfectum est extra quod nihil ipsius accipi potest, uelati prius definitum est, & rectæ quidem lineæ additio semper fieri potest, circulo autem nequaquam: perspicuum est eam lineam esse perfectam, quæ circulum ipsum continet.

Expositio. Secundo idem persuadet & sumit circulum esse perfe-
ctum, atq; lineam & figuram perfectã, quod sic syllogizat:
perfectum est extra quod nihil eorum quæ attinent ad ip-
sum accipi potest, ut dictum est prius: & rectæ quidem li-
neæ additio semper fieri potest, circulo autem nequaquam:
perspicuum in secunda figura est eam lineam esse perfectã,
quæ circulum ipsum continet, & ita habetur suppositio qđ
circulus sit perfectum quid, & perfecta figura, & cæteræ im-
perfectæ. Quod uerò ad uerba attinet, debes scire q dixit, E
perfectum esse extra quod nihil ipsius accipi potest, quia per
fectum est dupliciter: alterum perfectum est simpliciter, ex-
tra quod nihil simpliciter accipi potest, ut deus & infinitum
ens, si esset. Alterum est in genere siue specie, extra quod ni-
hil eorum quæ attinent ad eius speciem accipi potest, & hoc
modo Aristo. loquitur. Sed occurres, at qui uidetur lineæ re Dubitatio.
ctæ possibilis additio, & circulo, rectæ quidem per additio- Sol. iunio.
nem partis ad partem, circulo uerò per ampliationem. Iu-
niores respondent lineæ rectæ pro tanto fieri posse additio-
nem, pro quanto per talem additionem non uariatur rectitu
do, at per additionem ampliatiuam uariatur circulatio. Sed Cõfutatio
hæc solutio friuola est, nam si per ampliationem circuli ua-
riatur circulatio, uel uariatur circulatio secundum speciem,
uel secundum numerum: non secundum speciem, quia tunc
circulus amplus, & pressus differunt specie, quod non conce
derem. Si uerò uariatur secundum numerum, etiam hoc mo a b c
do uariatur rectitudo: nam linea a.b. differt numero à seipsa
post additionem b.c. partis, ut omnes concedunt. Melius Propa sol.
igitur dicerem & circulo posse addi, & lineæ rectæ posse ad- F
di quicquam, uerum additio est de ratione rectæ lineæ: om-
ne enim rectum terminatur ad aliud quoddam, circulare ue
rò terminatur in seipso. Vel dici potest, lineæ rectæ fieri ad-
ditionem per hoc quod ad nouum terminum terminatur, ut
linea a b. prius ad b. terminabatur, post additionem ad c. ter
minabitur. At circulus facta quauis additione, semper ad eũ
dem terminatur punctum, nam idem numero est punctus
terminans & ante & post additionem.

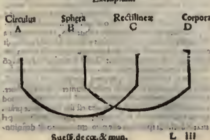
Quare si perfectum prius est imperfecto, propter hęc & circulus prima est figurarum.

Expositio. Sumpta illa suppositione nunc syllogiçat hoc modo, per-
fectum imperfecto est prius, sed per declarata circulus est p
fectus, cæteræ figuræ imperfectæ sunt, igitur circulus prima
est figurarum. Debes scire q imperfectum respectu eiusdẽ
uia generationis esse potest prius ipso perfecto, prius enim
tempore puer est q̃ uir. Absolute tamen semper perfectũ
est prius substantia & natura ipso imperfecto. G

Eodem quoq; modo sphæra solidarum figurarũ prima erit: sola namq; hæc una à superficie continetur, rectilinea uerò e pluribus: ut enim in planis circulus sese habet, ita sphęra in solidis ipsis.

Expositio. His nunc suppositis de figuris planis, applicat hæc ad fi-
guras solidas, siue corporeas, & syllogiçat, sicut circulus in
superficiariis ita sphæra in corporeis, sed circulus est superfi
ciariarum prima figura, igitur sphæra corporearum. Maior
deducitur, quia ut circulus una linea, ita sphæra una superfi-
cie continetur: & ut aliæ rectilineæ pluribus lineis continen
tur, ita alia corpora. De ratione primò ponit conclusionẽ, &
inquit. Eodem quoq; modo sphæra solidarum figurarũ pri-
ma erit. hęc est conclusio, cuius sumit minorem & illius pro
bationem, & inquit: Sola nãq; hæc una à superficie continē-
tur, rectilinea uerò è pluribus. hęc minor & probatio cuius
sumit maiorẽ & inquit: Vt. n. in planis circulus sese habet, H
ita sphęra in solidis ipsis. Hæc est ratio Aristo.

Exemplum.

Expositio. De loco a cõmutata propor. Cõm. Aũ.

I Debes scire q licet locus à commutata proportione per se non ualeat nisi in numeris, per accidens tamen ualet in his quæ numero participant in proposito, circulus & sphæra unitate, rectilineę figurę & corpa multitudīe pticipāt, ppea in his locus pdest. Et in hoc appet Auer. nõ rectè locũ hũc intellexisse, credit. n. Arist. pbare sphærā esse primā figurā solidarum non à cõmutata proportione, sed per illāmet rõnem per quā probauit circulum esse primam figuram rectilinearum, & propterea uoluit rõnem hanc sphæra in ipsa, atq cor poribus ēt aliquantulum aliam: errat enim quia omnino eadem uel similis est, qui arguit à commutata proportione, ut patet intelligenti uerba Aristo.

Præterea & qui solida diuidunt in plana, atq ex planis ipsis corpora generant, his astipulari uidētur. Solam siquidem solidarum figurarum sphærā non diuidūt, ac si non plures superficies q̄ unam habeat. Diuisio enim in plana non ita efficitur, ut si quis di-

K uidens aliquod totum in partes diuideret, sed ut in specie diuersa. Sphęram igitur esse figurarum solidarum primam, perspicuum est.

Expositio. Secundò probat idem testimonio ueterum, qui corpora componi ex superficiebus posuerunt, hi nanq rectilineas figuras solidas oēs resoluunt in supficies, atq sphærā solum fecerunt indiuisibilē atq iure solubilē: hoc aũt iō, quia sphæram crediderunt esse primā figuram solidarum. Debes tñ scire, ut ex Simplicio colligi pōt, q ueteres posuerūt duas diuisiones corporis, unā in partes, alterā in principia, (qui. n. diuidit lignum in frusta, hic in partes diuidit: qui uerò lignū diuidit in superficies, ipsum resoluit) & primā diuisionē non

L dicunt corruptionem, quia non est resolutio ad principia: secundam uerò rei & corporis corruptionem esse uolunt, quia est ad principia resolutio. & hoc addit dicens: Diuisio enim in plana non ita efficitur ut si quis diuidens aliquod totū, in partes diuideret, quia sic non esset resolutio uel corruptio corporis, sed ut in specie diuersa, & ideo est resolutio. deinde

De principiis rerum. epilogat. & patet. Debes scire de rerum compositione uel corporum duas extitisse apud ueteres positiones. Democritus corpora ex indiuiduis siue atomis generat, Plato & Pythagorei ex suuperficiebus, siue figuris. Et qui ex figuris corpo-

Tetracedrō octocedrō icocedron. ra faciunt, non uno modo hoc faciunt, nam ignem edunt ex quatuor angulis, siue superficiebus: qua ratione tetracedron hoc quadrangulus dicitue, quæq; Pyramis figura dicif: aerē uerò ex octo generant, qua ratione octocedron appellatur. Aquam aũt ex uiginti faciunt, ut icocedron dicatur, de quibus lege Euclidem. 14. lib. suæ geometriæ. Ex quibus opoetet uenire ad corpus simplex, quod unius figuræ est ut sphæra est apud tamen Democriticos secùs est, qui diuidunt corpora ad infinita.

Est insuper maximè rõni cõsentaneum, si & ordo per numerū constituat, sphærā ipsam hoc modo assi

M gnare, unitatem quidem circulo, dualitatem aũt triā gulo tribuēdo, cum duobus rectis suos angulos habeat ęquales. Quod si unitas triāgulo tribuatur, circulus nullatenus erit figura.

Expositio. Tertiò idem probat testimonio Pythagoricorum, & inquit: Est insuper maximè rationi consentaneum, si & ordo p numerum in corporibus constituatur, sphæram ipsam hoc modo primum omnium assignare, unitatem quidem circulo, dualitatem autem triangulo tribuendo, ea ratione quia suos angulos duobus rectis habet ęquales. Et quia posses dicere triangulum esse tribuendum unitati, quia est prima omnium figura, propterea obiicit. Quòd si triangulus prima cõstituatur figura unitati tribuendo, circulus nullatenus erit inter figuras collocandus. quia poni non pōt post triangulū,

Qua auer. cõmē. 25. cum sit simplicior illo, & sic caderet à numero figurarū. Auer. aũt enititur formare ad textum rationē hoc modo, id quod numero & definitiōe est prius alio, est illo simpliciter prius. sphæra est numero & definitione prior, igitur simpliciter prima: & declarat sphæram esse priorem numero & definitio-

N ne, non quidem uerè, sed secundum similitudinē, quia in tali figura non inuenitur ratio unitatis & simplicitatis, ut diximus. Sed hæc similitudo est sola quo ad præsuppositionem, qa oēs aliæ hanc præsupponunt. Declarat ēt hanc rõnem esse firmiorem cæteris, nam quatuor modis dicitur prius numero ordine, ut binarius prior ternario, qa numeratio prius ab illo incipit: definitione, ut quando non pōt intelligi sine alio & aliud sine ipso: compositione, quo modo simplex præcedit compositum: perfectiōne siue causalitate. Tunc uult primam demonstrationem processisse per prioritatem compositionis, secundam per prioritatem definitionis, Tertiam & quartam per prioritatem perfectionis, & propterea hanc demonstrationem esse potiorem. Hæc Auerro. Sed omnia sunt superflua & ad rem ipsam nihil facientia, ut quæ cum textu conuenientiam non habent.

Qualia sint q Aũ. ait.

Cum autē prima figura primi sit corporis, primū uerò corpus est quod in ultima est circūferentia, ro-

O tundum profectò erit quod latione ipsa circūfertur.

Expositio. Nunc ad propositum syllogiçat sic, primi corporis est prima figura, ultimum cœlum est primū corpus, & supple prima figura est rotunda. igitur ultimum cœlum est rotundū. Et hæc erat principalis conclusio.

Et id igitur quod illi continuum est, nā quod rotundo continuū existit, id rotūdū est. Similiter & ea quę in horū medio collocantur: ea nanq quæ è rotū do continentur atq tanguntur corpore, rotunda eē cuncta necesse est. Sed quæ sunt sub planetarū sphæra, ab illorum supera tanguntur sphęra. Quare sphæricum erit uniuersum, nam omnia tanguntur, aut sunt continua sphæris ipsis.

Expositio. Expõ Aũ. cõmē. 26. Hactenus q ultimum cœlum, quodu is sit, q sit rotundū conclusit: nunc uero idem declarat de reliquis sub illo contē tis. Et Auer. intelligit locum hunc dupliciter, nam cœlum in priori textu pōt sumi pro orbe ultimo, siue stellato apud Aristotelem & Ptolemæum, siue pro nono apud iuniores astrolo

P gos: & pōt sumi pro toto congregato ex omnibus orbibus: & propterea hic locus pōt dupliciter inteligi, uno modo intelligendo per id quod continuum est cœlo ultimo, ut orbē Saturni, & cæteros, & tunc erit sensus q orbis Saturni & reliqui sunt rotundi, quia sunt continui ultimo orbi. Alio modo pōt intelligi per cœlum aggregatū, & cui continua omnia elementa quæ sunt in sphæra hac sublunari, & tunc est sensus, omnia sub cœlo, hoc est, sublunaria esse rotunda, qa continua sunt illi. Et probat Auer. esse secundam expositionem secundam: primo quidem quia elementis figura sphæri ca uidetur competere propter aliud, ut propter continens, ut uidebitur. 3. & 4. huius, quare rectè de elementis dicitur eā esse sphærica, quia sunt sphærico continua, siue contēta. Secundò nihil per se competēs alicui debet assignari inesse illi propter aliquod extrinsecum, quia tūc assignaretur sibi inesse per accidens. Sed sphæricitas ultimo cœlo, & cuilibet orbi

Q contento sub eo competit per se: igitur non propterea quia sunt ultimo cœlo continui erunt sphærici cæteri orbes. Quibus Auer. concludit illud esse intelligendum de elementis, & per cœlum intelligendum esse totum aggregatumnā hęc sunt quæ per causam extrinsecam sunt rotunda. Sed hęc ex

Cõfu. expositionis Auer. Propria expositio. positio non consonat uerbis Aristo. nec prioribus nec posterioribus: prioribus quidem non, quia Aristo. per corpus qđ est in ultima circūferentia, ubiq intelligit ultimum cœlum solum: posterioribus aũt hoc est præsentibus, quia Aristo. loquitur copulatiuè innuens duo, ut uidebitur. Propterea uidetur nobis q Aristo. probet duo, primum est q orbes inferi ores sunt rotundi, secundum q sunt elementa rotunda: primum probat per hoc quia cæteri orbes sunt ultimo continui, secū dum uerò quia elementa continentur ab ipso rotundo undiq: Id autem quod decepit Auerro. est uerbum illud conti nuum, quod non semper refertur ad quanta, συνεχὲς enim grece interdum pro consimili in natura specifica intelligitur apud Aristo. igitur erit uis primæ rationis cæteri orbes cõ tenti

A tentos ab ultimo esse sphæricos,quia sunt illi continui, hoc est,eiusdem naturæ atq; speciei : omnes enim corpora sunt perfecta,& prima, æterna atq; diuina , & hoc inquit : Et id igitur quod illi continuum est,hoc est, totum unigeneum,ut sunt cæteri orbes : nam quod rotundo continuum existit, hoc est,quod rotundo est unigeneū & eiusdem naturę,id rotundum est.& hoc non intellexit Auer.hoc est primū. Secūdū est,q̧ elementa quæ sunt sublunaria corpora ē rotunda sunt:non tñ quia sunt cœlo unigenea atque natura cognata, sed quia sunt è cœlo ipso rotundo contenta,atq; tacta siue cōtigua,& hoc inquit:Similiter & ea quæ in horum supple orbiū medio collocanť,ut sunt quatuor elementa quæ sunt in medio cœlorum,sunt sphærica , licet non ꝑpter illā rōnem: ea namq; quæ è rotundo continenť atq; tanguntur (tanguntur, hoc est,contigua sunt , tactus enim ꝑprie non est nisi in his quæ sunt eiusdē gñis)corpore , rotunda esse cuncta necesse
B est.hæc est maior,deinde ponit minorē & inquit: Sed q̄ sunt sub planetarū sphæra,ut elementa ipsa,ab illorū planetarum sphæra quæ est supera ad elementa,tanguntur atq; continenť. Quare sphæricū erit uniuersum:nā omnia tanguntur ut elementa,aut sunt sub sphæris ipsis ut orbes , quorum alius sub alio est usq; ad ultimū.Quod uerò ad uerba attinet, debes scire q̧ uerbū illud aut,græcè est και,quod est magis nota copulationis,sed sonat disiunctionē:& si uis legere copulatiue dic,omnia tanguntur & hoc quo ad elementa,& sunt cōtinua sphæris ipsis & hoc quo ad orbes.& sic redūdat sphęricitas totius orbis,partim ꝑpter continentiā, partim ꝑpter continuitatē.Hæc Aris.ex quibus uides q̄ remota sit Auer.

Que auer. cōmē. 26. expositio. Sed Auer.mouet utilem q̄ōnem:nā cūm elementū duas habeat partes,conuexū uidelicet & concauum,ratio Aris.non uideť ualere nisi de conuexo ignis,non aūt de concauo: nam pōt conuexū esse rotundū & concauū non esse, ut de pila uideť.Quare non uidetur ualere hæc Aris.rō , nisi de conuexo ignis,& non de cæteris elementis.

Sol. Auer. Respondet Auer.elementa propterea esse sphærica , quia cūm naturali-
C ter suis in propriis locis situantur sphærica sunt : & huius cā est,quia elementa ad eorū propria loca mouentur æqualiter

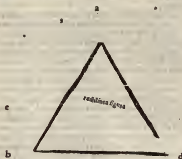
Replica cō tra Auer. Rño aliorū ex omnibus partibus. Sed hæc solutio nulla uideť,nam tūc hæc essent simpliciter omni ex parte rotunda , non propter rōnem Aris.hic,sed quia naturaliter omni ex parte æqualiter feruntur ad loca:hæc aūt est noua rō, & ita cessabit ratio Aristotelis. Propter hæc alii dicunt idē esse iudiciū de quolibet eiusdē speciei,& quia conuexum & concauum sunt ꝑtes unius speciei,ideo ambæ sunt rotundæ.

Cōfutatio. Sed hæc responsio friuola est,quia à pari terra quantum ad omnia omnesq; partes esset sphærica,& quo ad concauum,& quo ad conuexum,quia hæ partes sunt eiusdem speciei.

Propa sol. Videtur igiť mihi Aristotelem unum supponere,quod in.4.physicorum est probatum,uidelicet unum elementum continere aliud : & tunc ratio sua est efficax,nam cœlum ultimū,ut orbis lunæ, est quo ad concauum rotundum , igitur ignis erit rotundus quo ad conuexum uel ea rōne qua ignis continetur ab orbe
D lunari,continet aerem,igitur aer est rotundus ex parte conuexa:& in aliis id genus similiter.& hoc modo hęc ratio est demonstratiua,q̧ Auer.non percepit.

Q. ō bona circa figuras elāfon: Sed tunc occurrit cōtradictio:nam Aris.in primo huius uoluit hæc corpora esse rectæ figurę,nunc uerò probat oppositum. Dici potest elementa bifariam posse considerari,aut ut quiescūt,aut ut mouentur:si ut mouentur , sine dubio sunt rectæ figuræ , quia motu recto supra lineam rectam mouentur:& hoc modo intellexit Auerro.primo huius commen.5.Si uerò ut quiescūt, adhuc possunt considerari quo ad eorum particularem naturam,aut quo ad naturam communem uel uniuersalem . Si quo ad particularem,sic nullam sibi limitant figuram , quia ut dicebat Auerro.commen.22.habent plus de materia , & ideo uariabiliter accidentibus substant,& naturaliter omnibus subiecta sunt:& hoc modo.3.cœli commen.67.& in fine huius primi commen.108.intelligit. Si uerò quo ad uniuersalem atq; communem naturam,sic naturaliter sibi limitant figuram sphæricam, quia hæc propria est uniuerso, & commodissima:& sic tollitur hæc quæstio.

Præterea cum uideatur atq; supponatur uniuer- B sum ipsum circulo ferri,sitq; ostensum extra ultimā circunferentiam neq; locum neq; uacuum esse, rotūdum ipsum propter hæc eadem necessarium est . Si enim rectilineum fuerit , & locum & corpus & uacuum esse continget extra ipsum : nam rectilineum cum circulo conuertitur:Eandem nunquam occupabit regionem,sed ubi prius erat corpus,nunc non erit:atq; ubi nunc non est,rursus ob angulorum cōmutationem erit.

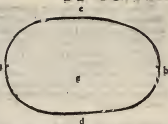

g

Expositio. Hactenus de ea ratione, quæ à perfectione figuræ sumebatur,nunc de prima ratione, quæ ab ipsius sphæricæ figuræ commoditate agit,& arguit hanc figuram cœlo esse commodam,quia per eam euitatur uacuum: Syllogiçat autē hypothetice sic,totum circulariter mouetur, & extra totum nihil est,igitur totum est sphæricum:Deducit autem, quia dato opposito consequentis,ut quod non sit sphæricum, sequitur oppositum alterius partis antecedentis , ut quod detur G uacuum:Deducit rursum,quia si non sit sphæricum,sit rectilineum ut triangulare,uel quadrangulare:sed gratia breuitatis sit triangulare:& patet quòd cum ipsum conuertitur circulum,relinquit uacuum ob commutationem uidelicet angulorum:occupabit enim b.angulus nunc locum, quem postea non occupabit g.& ita relinquetur uacuum.inquit:Præterea cum sensu uideatur atq; supponatur uniuersum ipsum circulo ferri,(hoc enim apparet propter motum solis , & est probatum) sitq; ostensum extra ultimam circunferentiam neq; locum neq; uacuum esse,(hoc est antecedens)rotundū ipsum esse propter hæc eadem necessarium est.probat ex opposito consequentis,& inquit:Si enim rectilineum fuerit utpote triangulare,& locum & corpus & uacuum esse continget extra ipsum:(deducit)quia rectilineum cum circulo conuertitur : Eandem nunquam occupabit regionem , sed ubi prius erat corpus,postea non erit : atq; ubi nunc non est,rur H sus ob angulorum commutationem erit.Quare angulorum alternatio uacuum efficit aut relinquit. Debes scire in rectilinea figura semper esse aliquos angulos præeminentes, quia si lineæ ductæ à centro eius æquales,esset circulus ut per definitionem eius patet primo Euclidis . Ideo aliquę partes erunt eminentes,aliquæ pressæ atq; submissę,ex quibus sequitur uacuum esse commutatione angulorum . Debes scire quòd Aristoteles non demonstrauit ad hunc motum sequi uacuum solum,sed & alia quæ uacuum ipsum sequuntur,ut corpus,locus,&c.ut primo huius operis habetur.

Simili ratione & si aliqua alia figura ei tribuatur non habens eas lineas,quæ ex medio trahunť ęquales,ueluti lenticularis aut oualis.In cūctis enim eueniet & locum & uacuum extra cœlum esse, propter ea q̧ totum non eandem obtinebit regionem.

I Et quia posses, dicere, cœlũ non esse rectilineum penitus, nec sphæricum simplicit, sed lenticulare aut ouale: propterea arguit,

ꝙ si hoc modo cœlum ipsum ponatur, ẽt in eius motu uacuũ relinquet, propter cõmutationem cuspidum a.b. inquit: Simili rõne & si aliqua alia figura ei tribuatur non habens eas lineas, quæ ex medio trahuntur æquales, ueluti lenticularis
K aut oualis. In cunctis enim talibus non perfectè sphæricis, eueniet & locum & uacuum extra cœlum esse, siue extra lationem coeli, propterea quia totum non eandem obtinebit
Qœ auer. cõml. 27. regionem propter cuspidum cõmutationem. Mouet Auer. hîc qõnem, quia teneri põt cœlum esse aut ouale aut lenticulare, imaginando ipsum moueri circa axem super polos a.c. b quæ axis sumitur secundum longitudinem, nam sic non sequitur uacuũ: sed bene ubi moueretur super e.d. polos circa axẽ e.c.d. Auer. iudicat distinctionem figurarũ, quia sunt in triplici drĩa: quædam. n. sunt, quæ qualitercunq; uertãtur semper relinquunt locum, ut rectilineæ: quædam quæ qualitercunq; conuoluantur nunq̃ relinquunt locũ, ut perfectæ sphæricæ: aliæ uerò mediæ, ut oualis & lenticularis & id genus, quæ taliter possunt moueri ꝙ acquireretur nouus locus partibus suis: taliter uerò ꝙ nullo modo acquireretur: Ouum enim si super polos & circa axem longitudinis moueret, nõ acquireretur partibus nouus locus: sed si super polos & circa axem latitudinis circũuoluatur, relinquet locum post par
Sol. ad formam. tes. Et ad formam rñdet iuxta Themistiũ & alios peripateticos, ꝙ rõ Aristo. est hæc, talem figuram cœlum debet ha
L bere, per quam qualitercunq; reuolueretur non relinqueret uacuum uel locum: sed per oualem uel lenticularem figurã non qualitercunq; motum & reuolutum non relinqueret uacuum, ut patuit: quare tales figuras cœlum habere nõ debet.

Ex hac rõne põt argui contra eccentricos, quia non qualitercunq; reuoluti non relinquunt uacuum: unde põt logicè sic argui, si deferentes non mouerentur proportionaliter, eẽt uacuum: sed antecedens est possibile uel saltẽ apud intellectum non implicans contradictionem: & ita eccentrici non
cõtra ecc. sunt: sed de his alias. Ex hoc infert Auer. cœlum ultimũ nõ esse in loco continente, sed potius in loco contento, ut in centro, ut dictum est in. 4. physicorum com. 43. & 41. & huius rei causam assignauit Auẽpace, quia sphæricum ut sphæricũ est perfectum, de cuius rõne est potius continere q̃ contineri: cætera uero corpora cum sint imperfecta continentur, &
Dubitatio. Prima. Secunda. sunt in loco continente. Sed occurres rõni Aristo. & confirmationi Themistii: rationi quidem Aris. quia supponit extra cœlum non esse uacuum, & deinde infert: si cœlum est
M ouale uel id genus, derelinquit uacuum: Id enim quod non ponitur non põt derelinqui. Confirmationi uerò, quia petit principium: non enim notum est cur cœlum debeat talẽ habere figurã, ꝙ qualitercunq; reuolutum non debeat relinquere uacuũ: hoc. n. petitur. Ad primũ dici põt Aristotelem
Sol. primæ supposuisse extra cœlũ non esse uacuũ tanq̃ uerum, concedit tñ ut sequens extra cœlum esse uacuum, si cœlum non ponatur sphæricum, propter cõmutationem angulorum. Ad secundam solebamus dicere id esse impossibile ad imaginationem, ad quod sequitur impossibile ad imaginationem: & quia si cœlum est ouale, põt saltem intelligi moueri aliquo modo quo relinquit uacuum, & uacuum esse est impossibile ad imaginationem: igitur habere oualem figuram est im-
Sol. secũdæ Cõfutatio Propa sol. possibile & secundum rem & imaginationem. Sed hæc solutio non placet, quia uacuum esse est possibile ad imaginationem, ut multi casus ostendunt. 4. phy. Melius dicere hanc rationẽ esse pbabilẽ, & accepisse illã maiorẽ ut famosam oĩbus. N

Præterea si coeli latio quidem motuũ est mensura, ppterea quia sola continuus & uniformis & sempiternus motus est. In unoquoq; aũt genere mensura est id, quod est minimum. Minimus autẽ motus est qui est uelocissimus. Perspicuum est cœli motũ omnium motuum esse uelocissimum.

Nunc tangit tertiã rõnem, quæ sumitur ex parte qua motus cœli mensurat alios motus: & primo sumit motum cœli esse uelocissimum, quod probat sic: in unoquoq; genere mẽsura est minimũ illius generis, motus cœli est mensura omnium aliorum motuũ, igitur motus cœli est minimus. Vltrà minimus motus est uelocissimus, motus cœli est minimus, igitur uelocissimus. Debes scire ꝙ ad hoc ut aliqua mensura sit respectu aliorũ, tria sunt necessaria: primũ est continuitas: si esset. n. res ipsa interpollata, non correspõderet mẽsurato. Secundum est regularitas siue uniformitas, quia si illa eẽt uaria, esset incerta. Tertium est æternitas siue immutabilitas, quia aliter non esset cõmunis omnibus mensuratis. Hæc tria cœlesti motui cõpetunt: est. n. primo continuus, quia si interpollatus non corresponderet mensuratis. Secundo uniformis, nam si modo uelox, modo tardus, esset incertus. Tertio æternus, quia sic est mensura tam præsentium q̃ præteritorum q̃ futurorum. Hæc Aristoteles. Expositio O

Atqui eorũ q̃ ab eodẽ in idem feruntẽ, minima est linea circularis, per minimã aũt est motus uelocissimus. Quare si cœlum circulo fertur, atq; uelocissimè mouetur, rotundum ipsum esse necesse est.

Nunc transit ad ppositũ, & syllogizat sic: motus uelocissimus p minimã fieri debet lineã, circularis linea est minima, igitur motus uelocissimus debet fieri p circularẽ lineam. Vltrà, motus uelocissimus debet fieri p lineã circularẽ, motus cœli est uelocissimus, igitur debet fieri p lineam circularem, quod est ppositum cum inquit: Atqui eorũ quæ ab eodẽ in idem feruntur, minima est linea circularis, (Hæc fuit minor primi syllĩ) per minimum aũt est motus uelocissimus, (hæc fuit maior supple tu) igitur per circularem lineam debet fieri motus uelocissimus. Vltrà, motus uelocissimus debet fieri per circularem lineam, & cœli motus est uelocissimus ut patuit, igitur per circularẽ. & hoc inquit: Quare si cœlũ circulo fertur, atq; uelocissime mouetur, rotundũ ipsum esse necesse est. Hæc Aristoteles. Sed hic dubitatur primo, quia non uĩ motus cœli esse minimus: nam est aliquis motus minor illo ut motus alicuius animalis super spatio breuiori. Secundo uidẽ ꝙ non sit uelocissimus, nam sit in cœli magnitudine, qua maior nec est nec esse põt. Tertio uĩ ꝙ circulus non sit linea minima, quia põt resolui in rectã, quæ erit maior quauis linea naturali. Debes scire ꝙ uelocitas est duplex, circulationis & motus absolutè: Velocitas circulationis attenditur penes tp̃s, quo pacto motus diurnus cœli est uelocissimus, qm̃ horis. 24. & in motibus uagarum stellarum motus lunæ uelocissimus, quia circiter. 28. dies: motus aũt Saturni ẽ tardus, quia maiore in tp̃e suũ circulũ cõplet: quo ẽt modo motus stellarũ fixarum dr̃ tardissimus omniũ, quia circulum cõplent singulis. 36. millibus annorum: & ita uelocitas hoc primo mõ penes tp̃s attendĩ. Velocitas aũt motus absolutè, attendiẽ penes spatiũ peragratũ à mobili in tãto tp̃e, qua rõne fortasse concederent astronomi motũ Saturni esse motum absolutè uelociorẽ motu lunæ, quia fortasse plus de spatio æquale in tp̃e peragrat. Secundo debes scire ꝙ motus cœli dici põt minimus, aut ut circulatio, aut uẽ motus absolutè. Si sumatur ut circulatio, multi motus sunt minores isto: nam circulatio cœli est. 24. horarum, aliquis aũt põt esse completus è foro in scholas in hora, igitur ista circulatio est minor illo completo. Si uerò sumatur absolute non habita rõne ad finem, hæc est minimus, quia si Socrates in hora p suũ motũ peragrat spatiũ è foro in theatrũ, p uelocitatem motus cœli æquale spatiũ illi peragrat in tp̃e imperceptibili: hora. n.
Expositio. P Dubita. Secunda. Tertia. Solutio. Q

A ascendit dimidium fere unius signi, quod est fere quantum est tota terra, ut ita dicam. Motus itaq; coeli est minimus, quia nullus illo aut potest esse minor respectu tanti spatij uel æqualis. Ergo motus coeli est minimus absolute, qui ut circulatio forsitan non dicetur minimus. Ex his sequitur quod hic motus est uelocissimus, primo ut circulatio, quia nullum mobile tantam uel æqualem circulationem faceret in tam breui tempore. Secundo ratione ut motus, quia proportionabiliter nihil pertransit tantum uel æquale spatij in tam breui, in quam breui pertransit punctus uelox in coelo datus. Tertio dicitur minimus a dispositione magnitudinis, quoniam magnitudo ipsa est sphærica, & magnitudo sphærica occupat minimum locum, & multo minorem quam occuparet si aliter esset uel triangula uel quadrangula, aut aliquid tale: declaratum.n.est in geometria, sphæricum esse minoris spatij atq; occupationis omnibus figuris tantæ uel æqualis continentiæ. Ex his patet quonam modo coeli motus est minimus iuxta primum argumentum uidelicet quod est minimus

B respectu tanti uel æqualis temporis, quo agitur tantum uel æquale tempus. Secundo patet cur est uelocissimus iuxta secundam rationem, quia est quo punctus uelox coeli pertransit tantum spatium in tanto tempore, quo tempore tantum aut æquale spatium non pertransitur ab aliquo alio mobili. Tertio patet circulum esse spatium minimum uel lineam minorem respectu tantæ occupationis, est.n.sphæricum minoris spatij uel occupationis omnibus figuris tantæ uel æqualis continentiæ. Hæc mihi uidentur nunc, sed si aliter occurret aliquando dicemus.

Sumet etiam quispiam ex his corporibus quæ circa medium constituuntur fidem aliquam. Nam si aqua quidem est circa terram, aer autem circa aquam, atq; ignis circa aerem. supera quoq; corpora eadem ratione, continua quidem profecto non sunt, sed sese tangentia. At aquæ superficies rotunda est, continuum siquidem sphærico, uel circa sphæricum motum, etiam ipsum tale esse necessarium est. Quare hac etiam ratione perspicuum erit coelum ipsum sphæricum esse.

Expositio. C Nunc tangit quartam rationem, quæ ex parte sumitur corporum elementorum, & ut mihi uidetur est hypothetica sic, si aqua circa terram est rotunda, & aer circa aquam rotundus, & ignis circa aerem rotundus, coelum & totum uniuersum superum circa ignem erit rotundum. Pono antecedens, sed aqua est rotunda circa terram, & consequenter cætera alia, igitur & corpora supera. de ratione primo accipit antecedens & inquit: Sumet etiam quispiam ex his corporibus quæ circa medium constituuntur fidem aliquam. (& dixit fidem aliquam quia hæc ratio est a posteriori, ut dicemus.) Nam si aqua est circa terram supple rotunda, aer autem circa aquam similiter rotundus, atq; ignis circa aerem & rotundus hoc est antecedens cui addit consequens & inquit. Supera quoq; corpora circa hæc rotunda erunt. Sed quia quis posset intelligere hæc esse continua ut partes, interponit quonam modo hæc se continent, & inquit: Continua quidem profecto non sunt,

D sed sese tangentia. & elementa inter se, & coeli cum elementis. deinde accipit positionem antecedentis, & inquit. At superficies aquæ rotunda est. tum quia est contigua sphærico ut terræ, tum quia circa sphæricum ut circa terram mouetur. & hoc inquit: Continuum siquidem sphærico, uel circa sphæricum motum, etiam ipsum esse tale necessarium est. Sumpsit autem hic continuum, ut dixit & sese exposuit, pro tangente atq; contiguo. Hæc est positio antecedentis, & illius probatio, tunc ponit consequens ut fit in bono syllogismo hypothetico, & inquit: Quare hac ratione sphæricum erit coelum. Debes scire Arist. supposuisse conuexum terræ esse rotundum, & circa illud esse aquam undiq; saltem quoad eius naturalem situm. Hoc autem quia nondum probatum est, sed ex lib.phy. sumptum, propterea dixit hanc rationem facere fidem aliquam. Quæris Auer. hic quæstionem, quam etiam græci expositores intentant, quia ad rationem hanc non uidetur sufficere: quia dato quod aqua sit sphæricæ figuræ, ex hoc manifestabitur aerem esse sphæricæ figuræ quoad eius concauum, non autem quo ad eius conuexum. Alexander narrat hic Simplicius, uult per hanc demonstrationem probare corpora mundi esse sphærica solum quoad concauum, per eam autem quæ antea est dicta, probare hæc esse sphærica quoad conuexum; & ita neutra demonstratio sufficit, sed ambæ probant insufficienter intentum. Sed huic obijcit Simplicius & expositor, quia Aris. utramq; demonstrationem seorsum inducit, quasi utraq; per se sufficeret. Hæc tamen replica nulla est: nam licet seorsum eas inducat, non tamen ad eadem conclusionem, sed ad diuersas conclusionis partes. Melius igitur replicari potest, quia tunc per primam rationem non haberetur nisi conuexum ignis esse rotundum tantum, & per hanc solum concauum aqua, & sic non haberetur quodlibet elementum esse rotundum. propterea cum Simplicio & Auer. dicendum; Vbi debes scire, quod ratio Aris. fundatur in duabus propositionibus: prima est, tangens sphæricum est sphæricum. secunda æqualiter recedens e centro est sphæricum secundum conuexum. ex his sequitur demonstratio Aristo. nam ex prima habetur aquæ concauum esse rotundum, quia tangit rotundum, ex secunda habetur conuexum aquæ esse rotundum, quia æqualiter recedunt omnes partes conuexi a centro: igitur conuexum aquæ est rotundum: sed circa aquam est aer, igitur aeris concauum rotundum, per primam propositionem, & conuexum etiam aeris, per secundam, & sic de omnibus. Notat tamen Auer. non esse simile de elementis, & de coelis ipsis, nam de elementis non habetur ipsum esse sphæricum utraq; ex parte, nisi ex illis duabus propositionibus: at de coelo illæ non sunt necessariæ, quia si habetur quod coeli concauum quod tangit ignem est rotundum, habetur de conuexo, contra etiam de conuexo si habetur, & de concauo habebitur, & huius causa est, quia figura est accidens essentiale coelo, & partes coeli omnes sunt unius speciei: propterea si una est sphærica, omnes erunt sphæricæ: at figura non est essentiale accidens elementis, sed sibi competens per naturam superiorem. Sed replicabis per replicam Auer. superius factam, quia quod essentiale est alicui, non uidetur sibi competere propter aliud: at coelo figura sphærica est essentiale accidens: igitur non sibi competit propter aliud, & ita non propterea quia continet ignem. Dici potest non esse probatum coelo inesse, sphæricam figuram per hoc quod continet, tanquam propter causam, ut de elementis forte est dicendum, sed tanquam per signum, et sic ratio bona est nunc. Hæc mihi uidentur.

Quæ auer. contr. 30. — Sol. Alex. — B — Confuta. S. Tho. — Defensio — Propria solu. — Propria solu. — F — Elementa differunt a coelo in figura. — Replic. — G — Solutio

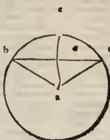
Quod uero aquæ superficies talis sit, patebit suppositiones si sumpseris, & ex eo quia suapte natura aqua in magis cauum semper fluit locum, & ex eo quod magis cauus est locus, qui centro est propinquior.

Expositio. Vt diximus, ad probandum aquæ superficiem omni ex parte esse sphæricam, duæ propositiones erant necessariæ, quarum prima est quod tangens sphæricum est sphæricum, & hæc quo ad concauum: secunda uero quod æqualiter recedens a centro est sphæricum quo ad conuexum. Videtur itaq; mihi Aris. nunc probare quod omnes aquæ partes conuexales æqualiter recedunt a centro, aut forte hoc probat de aqua, quia uidetur contra sensum: cernimus enim terram aquis discoopertam: propterea hic probat id quod est naturale aquæ, nam

H id uidetur esse accidentale sibi. Sumit autem duo primum, est aquam suapte natura fluere semper ad locum decliuem, uel depressiorem: secundum est locum decliuem uel depressiorem esse eum, qui est propinquior centro. Hæc duo sunt sensu nota.

Ducantur igitur ab a. centro rectæ lineæ a. b. & a. c. producaturq; ex b. in c. linea recta b.c. ad quam uti in basem ab a. perpendiculariter ducatur a.d. & producatur in e. patet itaq; a.d. lineam minorem esse lineis a.b. & a.c. ex centro ductis. Locus igitur iste concauus magis erit, quare affluet aqua quo ad exequetur: at a.e. his æqualis est, quæ e centro ducebantur: quare aquam ipsam in his esse quæ a centro sunt ductæ necessarium est, mox enim quiescit. At ea quæ tangit eas quæ e centro sunt ductæ: circum/

I ferentia est: rotunda est igitur superficies aquæ quę quidem est b.e.c.

Expositio. His suppositis procedit ad rõnem, & sumit casum primo dicens, Ducantur igitur ab a. centro rectæ lineæ a.b. & a.c. hæc est prima pars casus: producaturq; ex b. in c. linea recta b. c. ad quã uti in basem ab a. producatur a.d. pducaturq; usq; in e. punctum: omnia hæc sunt uera, quia e puncto ad punctum licet
K rectam lineam ducere. Ex isto casu infert primum consequens, & inquit: Patet itaq; a.d. lineam minorem eẽ lineis collateralibus a.b. & a.c. ex centro ductis. hoc licet pateat sensibus, quod physico sufficit, probatur sr. Nam linea a.e. est maior linea a.d. quia illam cõtinet, & aliquid ultra: sed linea a.e. est æqualis cuilibet illarum lateralium, quia protrahuntur ab eodem cẽtro eiusdem circuli ad circunferentiam, qua rõne sunt omnes æquales per definitionem circuli: igitur illæ laterales sunt maiores linea a.d. & sic consequens uerum. ultra, ex hoc infertur, q̃ locus iste uidelicet a.d. decliuior erit ut per suppositionem patet, quia centro propinquior, & hoc inquit: Locus iste concauus siue decliuis magis erit. Ex hoc ulterius infert tertium dicẽs Quare affluet aqua quo ad exæquetur, redigatq; ad æqualitatem. & hoc per primum suppositum. ultra a.e. linea his
L ęqualis est quę a centro ducebantur, ut per casum patet, q̃ ee aquam ipsam si debet naturaliter quiescere, in his esse lineis quæ a centro sunt ductę necessarium est, & non in una parte pressior in alia altior: nam hoc modo collocata mox quiescit. Ex his habemus aquæ superficiem, cum naturaliter locatur, esse terminum omnium linearum ęqualium a cẽtro ductarum. Tunc arguit: At ea quæ tangit eas omnes lineas quæ a centro sunt ductæ æqualiter, & e qua ad centrum omnes lineæ ductæ sunt ęquales, circũferentia est. ad de minorem Sed superficies aquæ naturaliter locatæ tangit omnes lineas ductas a centro æquales. rotunda igitur est superficies aquæ, quę quidem est b.e.c. & hoc erat propositũ.

Syllog. Ex his potest syllogismus sic componi, omne corpus cuius superficies tangit oẽs lineas ab eodem centro ductas æquales, est quo ad sui conuexum sphæricum: sed aqua est corpus eiusmodi, ut per tot & tãta est dictum, aqua igitur quo
M ad conuexum sphærica est. hoc modo textus hic põt reduci ad ordinẽ, licet sit ualde confusus. Sed quęret quispiam, cur
Quę auer. cõmẽ. 31. Aris. magis de aqua rem hanc declarat, q̃ de terra: Innuit Auerroes duas causas, primo quia sphæricitas conuenientior aquæ uidetur: non enim in illa apparent montes & ualles ut uidentur in terra ipsa, & hoc quia est fluxibilior, magisq; figuris apta, terra uero econtra. Secundo, quia postea declarabitur in fine huius hoc idem de terra, addu quoque Auerroes hanc rationem de aqua tenere, siue terra ipsa supponatur esse sphærica siue non, quia est ratio efficax omni ex casu.
Declaratio uerborum. Quod uero ad uerba attinet, notat Auer. quid Aris. uelit per κοιλότερον, hoc est, per magis concauum, & uult eẽ intelligendum de concauo quod habet aquam deorsum naturaliter, & non de concauo simpliciter. Imaginatur enim Auer. concauum simpliciter, & hoc uult esse cẽtrum totius: & concauum secũdum quid, quod est decliuior locus aquę, intra tamen sphæram suæ locationis. Vult igitur aquã non fluere naturaliter ad concauum simpliciter, hoc est, ad centrum mundi, & hoc probat, quia tunc idem esset locus naturalis terræ & aquæ, & ita essent eiusdem speciei. Mouetur igitur ad magis cõcauũ intra suam regionem, ultra. n. suam regionem moueť uiolenter. Ex hoc patet non dari abissum N
Dubitatio quia est deuenire ad centrum mundi terminans longitudinem totius.
Solutio. Occurres fortasse, quia amota terra a centro pprio, nonne aqua natura sua ad centrum moueretur e. Dici potest q̃ moueretur ad centrum non per naturam propriã, per naturam enim propriam solum moueretur usq; ad locũ decliuiorem suæ sphæræ, illinc postea uiolenter quo ad naturam propriam, sed quoad naturam communem ordinẽq; uniuersi, qui est ut grauiora sint sub leuioribus, ipsa moueretur: nec est impossibile aliquid moueri naturaliter secũdum communem naturam, quod non mouetur naturaliter secundum naturam propriam, ut alibi dictum est.

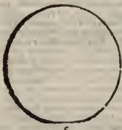
Manifestum igitur ex his quæ dicta sunt, mundum esse rotundum, atque ad amussim comptum adeo, ut nihil eorum, quæ manu conficiuntur, nec eorum quę apud nos oculis cernuntur imitabile qcquam habeat. Nihil enim eorum ex quibus constat O
tantam rotunditatem atq; exactionem suscipere potest, quantam primi corporis circunuecti natura. nã eam pportionem ipsum seruare patet, quam aqua ad terram cæteraq; elementa, quæ plus remota atq; distantia sunt, seruabunt.

Expositio. Ex his concludit cœlum esse rotundissimum, & addit bonam rõnem & inquit: Manifestum igitur est ex his quę dicta sunt, mundum esse rotundum, atq; ad amussim adeo comptum & exacte sphæricum, ut nihil eorum quæ manu conficiuntur ut astrolabi, & sphæræ astrologorum, nec eorum q̃ apud nos oculis cernuntur, ut res naturales, ueluti conchæ, & testudines, & id genus imitabile quicquam habeat. Est igitur conclusio q̃ est rotundissimum, cui in rotunditate nihil est comparabile. hoc persuadet ulterius, & inquit. Nihil enim eorum ex quibus constat, hoc est, nullum elementorũ uel mixtorum tantam rotunditatem atq; exactionem suscipere potest, quantam primi corporis circũuecti natura. & q̃ nullum elementorum tam exactam rotunditatem recipere P
possit, persuadet & inquit. Nam eam proportionem ipsum seruare patet, quam aqua terra cæteraq; elementa, quæ plus remota atq; distãtia sunt, seruabunt. Vnde quia aqua est rotundior terra, quia ipsa terram continet, & aer rotundior aq̃ per idem, & ignis aere per idem, cœlum est rotundissimũ, quia omnia continet distatq; in natura ab omnibus. Auer.
Quę auer. cõmẽ. 32. autem probat hoc idem: primo quia cætera corpora dicuntur magis & minus rotunda per hoc, q̃ cœlo magis atq; minus assimilantur, igitur cœlum maxime rotundum. Secundo, quia uidemus quanto elementum est cœlo propinquius tanto est rotũdius alio, igitur cœlũ est maxime tale. Tertio uidemus q̃ q̃to elmẽtũ est a cœlo remotius, tanto minus est rotundum, ut terra quæ est uallosa, montuosa. Addit Auer. non modo hanc differentiam rotũditatis inueniri in elmẽtis, sed in stellis ipsis atq; orbibus: nam Aristo. in libro de animalibus, lunam comparat terræ, quia est maculosa, & quãto orbis est propinquior primo mobili, tanto magis rotundus est, & hoc significat primum mobile esse rotundissimũ. Q
Quarto persuadet Auer. hoc, quia si cœlum non esset perfecte rotundum, extra ipsum esset aut uacuum aut plenum, ut deductũ fuit. Ex his Auer. infert contra mathematicos nõ esse eccentricos, nam si essent, tunc in corporibus cœlestibus
Contra eccentri. essent nonnulla corpora non perfectæ rotunditatis, quia eccentricus habet unam partem tenuiorem, alteram crassiorẽ, & sic non perfecte sphæricus. Secundo darentur corpora q̃dam ad replendum uacuum inter cœlos, quod deducitur, quia quando pars tenuior moueretur cum parte tenuiori interioris eccentrici, remaneret uacuum nisi essent corpora interrecepta implentia uacuitates, ueluti in animali datur caro ad replendum uacuitates interceptas inter ossa. Pro parte
Difficile ar[illegible] tamen eccentrici adducit apparentiam de eclipse, quia uĩ una lunaris eclipsis longior, alia uero breuior: interdũ enim dimidia duratio est lõgioris, interdũ breuioris tpis, ut insup putationibus astronomicis legitur: eclipsis uero di[illegible] hoc est

A quando terræ umbram plus luna ingreditur, breuior quando minus, ut declarat Ptolemæus in libro magnæ constructionis: intrat autem plus uel minus in umbram terræ, quãdo magis aut minus eleuatur: igitur ultra motum longitudinis habet eleuationis motum. Sed omnis motus uno orbe fit, igitur oportet esse orbem eccentricum, per quem nunc eleuetur nunc deprimatur: eleuatur enim cum est in absida siue auge, deprimitur uero cum est in opposito augis: quare eccentricus est. Ad quod dicit Auer. hoc esse difficile, immo sine eccentrico ait hoc non posse saluari, quæ res fortasse postea tangetur. Hæc satis pro nunc.

Cum autem in circulo bifarius motus effici possit, uerbi causa, ab a. unus quidem b. uersus, alter uero uersus c. & hos quidem non esse cõtrarios prius est dictum. Si igitur nihil in æternis fortuito aut a casu esse potest, cœlum uero sempiternum est atq; eius conuersio, quam ob causam ad alteram, & non ad alteram fertur partem? nam & hoc, aut esse principium, aut esse ipsius principium necesse est.

B

C

Expositio. Hactenus de cœli figura, consequenter disputat de causa propter quam motus cœli fuit magis uersus culmen diurnũ quàm nocturnum imum. Ante tñ quàm quæstionem erigat supponit duo, primum est bifarium posse esse motum in circulo ab ipso a. principio: unum quidem b. uersus, alterum uero uersus c. Secũdum est tales motus quàm quàm ad partes diuersas tendant non esse contrarios, quia declaratum est in circularibus motibus nullam esse contrarietatem. Postea mouet qõnem, addens duo alia supposita, primum quod in æternis nihil fortuito aut casu euenit. secundum est cœlum & motum cœli esse æternum. Quærit igitur qõnem dicens. Si igitur nihil in æternis fortuito aut a casu esse potest, cœlum uero sempiternum est atq; eius conuersio etiam sempiterna est. quam ob causam ad alteram, & non ad alteram fertur partem? cur ab ortu per meridianum culmen, & non ab ortu per nocturnum imum? Debes scire quod Auer. aliter

Que. aut. com. 33. textum inducit, ut q refert qõnem ad diuersas cœli partes: nam cœlum, ut supra dictum est, secundum unam partem

D mouetur ab ortu ad occasum uidelicet secundum primum mobile, secundum uero aliam partem mouetur ab occasu in ortum utpote secundum orbes planetarum. Vult igitur nunc ut Aristo. quærat, quam ab causam diurnus ab ortu, planetarum uero motus ab occasu cœperit: hæc autem expositio quando non conuenit nec uerbis quæstionis, nec uerbis solutionis, stulta est & supersedenda, relata prius Auer. solutione. Itaq; debes scire quod rõnabilitas huius quæstionis ut colligitur ab Auer. uidetur propter tria, pro ut tribus modis hæc quæstio esset irrationalis: esset enim hæc quæstio irrationalis, si cœlum moueretur modo quo moueretur, & non posset intelligi aliter moueri, ꝓpterea supponit in circulo posse esse motum ab a. & uersus b. & uersus c. ut sit dignum qõne quare magis uersus b. quàm uersus a. moueat cœlum. Secundo esset irrõnalis quæstio, si illi motus ad partes diuersas essent contrarij: ubi enim essent contrarij, non possunt competere indifferenter alicui, quia duo contraria

B non competunt uni naturæ, propterea supponit tales non esse contrarios, sed compossibiles cœlo uel circulo: ideo est dignum quæstione, si sunt compossibiles cœlo, cur magis unus quàm alter competit. Tertio esset irrationabilis quæstio, si motus cœli esset fortuitus, cum rei fortuitæ non sit quærenda causa, quia est fortuita, propterea supponit talem motũ non esse fortuitum, quia in sempiternis nihil est fortuito, & cœlum & eius motus sunt sempiterni, est igitur quæstio rationabilissima, uidelicet propter quid motus cœli est ab ortu super terram, & non sub terram, nam cœlum utroq; modo potest intelligi moueri, & absq; repugnantia, quia non sunt contrarij, estq; res non fortuita, sed cãm habens. Hæc de rationabilitate quæstionis apud Auerroem. Aris. tñ rationabilitatem quæstionis (ut mihi uidetur) aliter assignat, nam cũ cœlũ sic moueri ut mouetur, non sit principium & causa, quia motus dependet à motore, & modus mouendi, etiam rationabile est quærere causam cur cœlũ potius hoc mouetur modo quàm illo. inquit. Nam & hoc aut esse principium, cuius non potest dari causa, aut esse ipsius principiũ

F necesse est. supple hoc esse principium non est uerum, quia & motus & modus mouendi habet principium & causam, igitur quæstio non est inutilis. Hæc de quæstionis rationabilitate.

De nonnullis igitur eniti dicere aliquid æqualiter, & de omnibus, nihilq; præterire, signum esse uidetur forsitan, aut ingentis amentiæ, aut multæ petulantiæ.

Expositio. Contra se inuehit per argumentum maledici, & soluit quasi excusationem sui assignans, deinde ad rem uenit. Maledicus inuehet Aris. esse uel amentem uel ostentatorem, in mouendo talem quæstionem. Amens enim is dicitur qui non discernit inter facile & difficile, ostentator uero qui in omnibus ẽt arduis præsumit. Ex his sequitur Aris. circa hanc qõnem aut esse ostentatorem, aut amentem: amentem quidem si non discernit quantum hæc sit facilis, aut difficilis: ostentatorem autem si hæc quæstio difficillima fuerit, & de ipsa

G præsumit. inquit: De nonnullis eniti dicere aliquid æqualiter, & de omnibus, nihilq; præterire, si non discernit inter facile & difficile, signum esse uidetur ingentis amentiæ. iuxta illud scienti & ignoranti omnia sunt plana. Si uero discernit & præsumit dicere æqualiter de facili & difficili, & de quibusdam & omnibus, uidetur signum multæ petulantiæ, siue ostentationis, siue prompti animi. Ad alterũ horum Aris. circa hanc quæstionem occurrit, nam si parui facit illã, amens & stultus uidetur, quia non discernit rem quæ cognitu difficillima est, a re quæ facilis est. Si uero cognoscit esse arduam & magni facit illam, ostentator & prompti animi uidetur nimis, quia præsumit ad id quod est ultra captũ humanum. Hæc maledicus contra Arist.

Verum non omnes iure increpandi sunt æqualiter, sed dicẽdi causam, quæ natura sit, inspicere oportet, & quo præterea modo se habet in credendo hu-

H manene an ualidius. Nam cum certiores necessitates assecutus quispiam fuerit, gratias tunc agere debet inuentoribus.

Expositio. Respondet ad maledici argumentum, quia uidetur ille nõ iuste increpare prius debuit uidere causam dicendi propter quam aliquis audet dicere: nam si dicit ueritatis amore, nõ iuste increpatur. Præterea non iuste increpat, si non prius inspicit ea quæ quis dicit, qualia sunt. Nam si ea quæ dicit sunt ultra communes hominum opiniones atq; consuetas traditiones, non est iustum ut increpetur, quia si non satisfecit ad plenum, & alius successor satisfaciet, est dignus gratia, quia inuentoribus sunt agendæ gratiæ: hi enim aliquid contulerunt, ut dicitur secundo meta. si Timotheus non fuisset, non tantam cantandi haberemus artem, & si Phrynis non antecessisset, non talis Timotheus euasisset. inquit: Verum non omnes iure æqualiter increpandi sunt, quia ante-

I quam maledicus increpet, ad duo respicere debet, quæ explicat & addit: Sed dicendi causam quæ nam sit inspicere oportet, quia si fuerit ueritatis causa nõ iuste increpabit maledicus, hoc est primum: subdit. Et quo præterea modo se habet in credendo ille qui præsumit, humane ne, hoc est secundum communes hominum traditiones, an ualidius cæteris. Nam cum certiores necessitates uel doctrinas quispiã posterius assecutus fuerit, gratias tunc agere debet inuentoribus. sic igitur iuste maledicus nõ increpabit Aristotelem, quia si succedet nouus ueritatem plus attingens, Aristote. habendæ sunt gratiæ quatenus dedit principium. Hæc in maledicum.

Nunc uero id quod nobis uidetur dicendum est. Nam si natura eorum quę factu possibilia sunt semper optimum facit, & est ut in lationibus rectilineis ea præstabilior, qua locum pergitur ad supe-
K rum: (Diuinior siquidem sit locus superus infero) sic ea qua petitur anterius etiam pręstabilior ea qua retrorsum itur, dextrum siquidem etiam & sinistrũ ita sese habent, ut dictum est. Atque dicta dubitatio cœlum habere prius posterius ue confiteatur, causa profecto hæc dubitationem diluit. Nam si se habet ut potest optime, hæc erit sane eius quod diximus causa. Est enim optimum simplici atque incessabili motu moueri, si uersus præstabilius etiam id fuerit.

Expositio. Soluit per syllogismum hypotheticum à positione antecedentis ad positionem cõsequentis hoc modo: si de possibilibus natura facit quod melius, & melius est moueri ab ortu uersus meridiem q̃ uersus mediam noctem, igitur motus cœli debuit esse ab ortu uersus meridiem, & non uersus mediam noctem. Sed melius est moueri ab ortu uersus meridiem, q̃ uersus mediam noctem, igitur motus cœli est ab
L ortu uersus meridiem magis q̃ uersus mediam noctem.

Minorẽ uidetur probare primo per simile in lationibus rectis: nã ut in illis motus quo superius itur est pstabilior, diuinior siquidem sit locus superus infero, sic in lationibus cœlestibus, ea erit præstabilior qua itur per partem superiorẽ terræ. Sed quia hæc ratio põt refelli, quoniam antipodis forte per lationem subterraneam ibitur per superius, ideo probat hoc per aliam rationem, quia a dextro motus erit præstabilior si ibit ad ante, q̃ si ibit retro: at ortus est dextrũ cœli, meridies est ante eius, igitur per ante pręstabilior erit motus: ante siquidem præstabilius sit retro ipso. inquit: Nunc uero id quod nobis uidetur dicendum est: & hoc si gratiæ sint inuentoribus habendę, deinde sumit antecedens, & inquit: Nam si natura eorum quæ factu possibilia sunt, semp optimum facit. hoc est, primum & optimum est moueri per locum supra terram: & hoc ait interponens primam rationem, & inquit: Et est ut in lationibus rectilineis ea præstabilior, qua locum pergitur ad superum: (diuinior siquidem sit locus superus infero) sic ea qua petitur anterius etiã
M præstabilior ea qua retrorsum itur. Est igitur antecedens suspensiuum, uidelicet si natura facit de possibilibus melius, & melius est moueri per anterius cœli q̃ per posterius. Et quia posses dicere meridiem nõ esse anterius cœli, aut quia dextrum & sinistrum non sunt ut dictum est, dextrum quidem in ortu, sinistrum in occasu, quia tales differentiæ positionis uidelicet ante & retro non sunt in cœlo, ut dicunt Pythagorei, subdit hæc refellendo: Dextrum siquidem & sinistrum ita sese habent ut dictũ est. Atq; dicta dubitatio cœlum habere prius & posterius, siue a ante & retro p̄supponat atq; confiteatur. hic terminatur suspensio, quasi dicat, si hæc ita sunt, cã profecto hęc, hoc est, quia locus supra terram est pars cœli anterior, dubitationem diluit. Et reperit breuiter totum syllogismum hypotheticum sic: Si per locum superiorem moueri est optimũ, cœlum sic debet moueri motu simplici & incessabili uersus hanc partem est optimum. Igitur sic debet moueri. De ratione, primo ponit maiorem, & in-

quit: Nam si se habet ut potest optime, hæc erit sane eius N
quod diximus causa. est igitur maior si per locum superum moueri est optimum, per talem locum debet moueri, deinde dat minorem, quæ est positio antecedentis, & inquit: Est enim optimum simplici atque incessabili motu atq; uersus meridiem moueri, repetas positionem consequẽtis uidelicet: Igitur per talem locum debuit moueri. Hęc est solutio Aris. Ex his patet hunc cœli motum propter tria esse diuiniorẽ cæteris: primo quia simplex, ubi enim mixtus esset ex contrarijs, esset cum labore, & pœna, cuius contrariũ est probatum. Secundo, quia est incessabilis, & non nunc per meridiẽ nunc per mediam noctem, quia esset cum interpollatione quietis, & ita non esset perpetuus. Tertio, quia est uersus partem cœli præstabiliorem, & à parte cœli præstabiliori, ut à dextro per anterius. Nam si aliter esset, non fecisset natura melius de possibilibus, nobilitatem enim motus ipse nanciscitur & a principio & a fine & a medio per quod itur in finem. Auer. quo ad textus ordinem nihil recte dicit, uerum circa primum suppositum, q natura facit de possibilibus melius, ait hoc patere in animalibus terrenis, ubi natura directa a diuina sollicitudine, creauit in illis nonnullas res non necessarias, sed tanq̃ meliores, ut oculos quos natura non propter necessitatem creauit, cum animal esse possit absq; illis ut talpa, sed propter melius. Quare si tantam seruat natura circa hæc animalia terracea & caduca solicitudinem, quanto magis circa animalia illa diuina atq; immortalia? Notat tamen differẽtiã melius in æternis, & melius sublunaribus. Nam in æternis illis animalibus ipsum melius est necessarium, possibile enim in illis non dicitur, nisi ut sequitur ad necessarium: & huius causa est, quia cœlum caret causa contingentię ad utrũq;, uidelicet prima materia. In animalibus uero terraceis, melius est possibile aptum magis esse q̃ non esse: nã licet possit homo sine oculis nasci, plerũq; cum oculis nascitur. Animaduerte tamen ut in lib. Destru. destru. declarauimus, in cœlis animalibusque cœlestibus non esse contingentiam, sed bene libertatem, libertas enim & contingentia differunt ut dixit Auicen. quia duplex est potentia, altera quidem in genere intellectiuum intellectus possibilis, altera in genere sensilium prima materia, ex potentia in gñe intellectiuum proficiscitur in animali libertas, ex potentia uero in genere sensilium contingẽtia. Qua ratione euenit ut penitus materialia cõtingentiam solam habere possint, quia materiam habent, intellectũ nõ habẽt: animalia cœlestia uero solam libertatem habere possunt, & non contingentiam, quia intellectum habent, materiam uero non: homines uero et libertatem & cõtingentiã, quia intellectum habent & materiam. Hæc res dilucidius p quisita est in libro Destru. destru. Hæc forte Auer. Dubitat Alexander, quia Aris prius probauit ortum esse dextrũ, quia inde est motus principium, hic uero uidetur probare motum inde incipere, quia est dextrum, igitur circulus. Respondet Alexander Aristo. non probasse motum incipere ab ortu, quia ille est cœli dextrum, sed demonstrauit illam partem eẽ nobiliorem. Et hoc, ut mihi uidetur, exponit Simplicius, uolens Aris. non probasse motum cœli incipere ab ortu, quia locus ille est dexter, sed q si incipit ab illo loco, quem supposuimus esse cœli dextrum, debet procedere uer-
Q sus meridiem, quẽ appellauimus cœli ante, et hoc modo nõ est demõstratio, nec circulus. sed ratio ex suppositis, & hæc est ueritas, loquitur enim Aristo. hypothetice, ut uisum est. Dubitat Albertilla utrum sit demonstrabile cœlũ esse sphęricum. Respondet Albertilla generatim de nullo corpore, nec de cœlo posse demonstrari sphæricitatem: mouetur tandem ex hoc quia opposito concesso, nullum in naturali philosophia sequitur impossibile. Auer. uero tertio huius com men. 45. tenet hoc esse demonstrabile, immo in libro esse demonstratum. Ad huius autem ueritatis declarationem est sciendum medium demonstrationis esse interdum definitionem minoris, hoc est subiecti conclusionis: interdũ maioris, hoc est, prædicati conclusionis, quod quidem qualiter cõtingat, in nostris cõmentationibus libri posteriorum est dictum,

Qualis motus cœli.
Que auer. com. 34.
O
Quale melius in æternis.
Contingentia libertas.
P
Dub. alex. Que simp.
Dub. Alb. Solutio. Albertill.
Pô Auer. Declaratio Positionis Auer.

A dictum, & ita Aristo. dictam conclusionem tribus modis demonstrat. primo per definitionem maioris siue prędicati: secundo per definitionem minoris siue subiecti, tertio per impossibile. Prima quidem processit ex definitione figuræ, est enim figura sphærica figura simplex, una, & prima, una tantum linea circa idem centrum contenta: & per hanc definitionem processit prima ratio. Secunda uero ex definitione subiecti siue minoris, hoc est, ex definitione coeli, est enim coelum corpus animatum, primum, & a se mobile: & per hanc processit secunda. Cæteræ rationes quibus utebatur, erant per impossibile. Ex his potest argui contra Albertillam, omnis propositio uera atq; necessaria & per se, quæ non patet solo terminorum intellectu, cui intellectus assentit per definitionem aut subiecti aut prędicati, est demonstrabilis. Talis est dicta quęstio siue dicta propositio ut nõc supponitur est demonstrabilis. Obiectio illius friuola est, quia dato opposito multa sequuntur impossibilia in naturali philo- B sophia, ut patet intelligenti. Hæc de dubitatione.

Post hæc motum ipsius uniformem esse, minimeq; difformem adiũgamus ad dicta oportet. Atq; hoc dico de primo coelo, deq; prima latione: in his enim quę sub illo sunt, plures lationes conueniunt in unum iam.

Expositio. Et de uniformitate motus coeli nunc aggreditur, ut quæ sit quæstio necessaria atq; utilis: necessaria quidem quia in tractando de figura coeli, supposuit motum coeli esse uniformem: quare ne nihil indeclaratum omittatur, restat nunc & de uniformitate loqui. Vtilis uero ad quęstionem proximo tractatam, in quo dictum est coelum moueri uersus superũ, quia nobilior pars est: posset enim quis ambigere an semp & uniformiter sic moueatur, uel quodam tempore sic, alio C non: propterea hæc pertractatio utilis est ad solutionẽ tactã. Est præterea unum quæsitum per se, quod ad hunc lib. spectat, summè desiderabile maximè propter astronomos, qui uidentur difformitatem obseruare in motibus. Proponit igitur intentionem, & inquit: Post hæc motum ipsius coeli uniformem esse, minimeque difformem adiungamus oportet ad dicta consequenter. & quoniam duplex est motus diurnus, quo primum coelum. 24. horis ab ortu in occasum redit iterum ad ortum, alius uagarum stellarum ab occasu in ortum uarijs temporibus rediens ad occasum: declarat de quonam motu tractaturus sit, & perstringit intentionem ad motum diurnum, & inquit: Atq; hoc dico de primo coelo, deq; prima latione. cuius uidetur causam assignare dicẽs: In his enim quæ sub illo sunt, plures lationes conueniunt in unum iam. & per unum, potest intelligi unum motum, & tunc est sensus q; non uult dicere de alijs motibus, quia omnes conueniunt in unum, quatenus omnes orbes motu ra- D ptus mouentur hoc motu diurno, & ita quicquid de illo dicitur, etiam per accidens uidetur esse dictum de alijs. Vel potest intelligi per unum, finem unum: nam secundum astrologos siue dentur plures orbes cõcentrici, ut Calippus & Eudoxus ponunt, siue eccentrici & epicycli, ut Ptolemæus, omnes conueniunt ad unum finem, uidelicet ad deferendũ unũ planetam: & propterea sunt dimittendi, quia numerus illorum tractatur in prima philosophia. Vel tertio potest intelligi per unum, rationem unam: & tũc est sensus q; speciatim non est loquendũ de motibus uagarum, quia illi motus cõueniunt in unam rationem cum motu diurno, & ita quicqd de motu diurno probatur, per easdem rationes potest probari de illis: & propterea non est loquẽdum speciatim de illis, cum in dicendo de motu diurno idem dicatur de motu illarum. Hæc est intentio & expositio intentionis.

Nam si difformiter mouebitur, ipsum habere augmentum, statum, & declinationem, perspicuum est. Omnis enim difformis latio, & declinationem, & augumentum, & statum habet. Est autem status, aut unde mobile ipsum fertur, aut ibi quo fertur, aut in medio, ueluti forsitan. his quidem quæ natura feruntur in eo ad quod mouentur: in his autem quæ præter naturam feruntur, in eo unde mo- E uentur: in his uero quæ proijciuntur, in medio. At circularis lationis, neq; unde, neq; quo, neque medium est, quippe cum nec principium, nec finis, nec medium ipsius sit prorsus: nam & tempore est sempiterna, & in longum protensa, & insectilis. Quare si lationis ipsius non est status, neq; difformitas erit: difformitas siquidem ob declinationem atq; augmentum fiat.

Expositio. Propositam intentionem nunc exequitur, & syllogizat conclusionem propositam hypotheticè sic. si motus coeli est F difformis, motus coeli habebit augmentum, statum, & declinationem, ut per definitionem motus difformis patet: sed motus coeli non habet augmentum, statum, & declinationẽ igitur non est difformis. Minor syllogizatur, quia omne qđ habet augmentum, statum, & declinationem, habet unde, qua, & quo: at motus coeli non habet unde, qua, & quo: igitur non habet augmentum, statum, & declinationem. Minor ad hunc prosyllogizatur, quia omne quod habet unde, qua, & quo, habet principium, medium, & finem: principiũ enim est unde, medium uero qua, finis autem quo. At motus coeli non habet principium, quia tempore est sempiternus: non habet medium, quia longitudine atq; continuitate est productus: non habet finem, quia est insectilis atq; nũquam cessabilis. Inquit. Nam si difformiter mouebitur, ipsum habere augmentum, statum, & declinationem perspicuum est. probat hanc consequentiam per definitionem motus difformis, & inquit: Omnis enim difformis latio est, q; G & declinationem, & augmentum, & statum habet. & sic patet consequentia. & quia uult destruere consequens, premittit declarationem terminorum, & inquit: Est autem status, aut unde mobile ipsum fertur, aut ibi quo fert, aut qua fertur, ut in ipso medio, cuius exemplum subiungit: Veluti, inquit, forsitan his quæ natura feruntur (status erit) in eo ad quod mouentur. Dixit forsitan, quia posterius hoc ratione declarabitur. inquit: In his autem quæ præter naturam ferũtur, status erit unde mouentur: in his uero quæ proijciũtur, status erit in medio. his declaratis destruit consequens, & inquit: At circularis lationis, neq; unde, neq; quo, neq; mediũ hoc est, qua. cuius causam subscribit dicens. Quippe cũ nec principiũ, nec finis, nec mediũ ipsius sit prorsus. & hoc rursus declarat dicẽs: Nam & tempore latio coeli est sempiterna, propterea non habet principium, & in longum protensa, hoc est, non pausans in medio, & propterea caret medio: & insectilis, hoc est, non desinens in fine, & propterea caret fine. Non igitur habet principium, medium, uel finem. Tũc quasi epilogat uim rationis, & inquit: Quare si lationis ipsius non est status, neq; difformitas erit: difformitas siquidẽ H ob declinationem atq; augmentum fiat. Hæc Arist. Quod Dubitatio. uero ad uerba attinet, uidetur non esse uerum omnem motum difformem habere augmentum, statum, & declinationem: nam motus naturalis habet augmentum, & statum, & non declinationem: motus proiectorum habet statum & declinationem. S. Thomas respondet q; uerbum illud omnis, Sol. Tho. sumitur collectiue ut sit sensus, in omnibus motibus difformibus hęc tria esse, non autem in unoquoq;. Sed hæc expo- Cõfutatio Propria Sol. sitio peruertit textum, exponit. n. singulare per plurale, & propterea opinatur Aristotelem per augmentum intelligere partem auctiorem, per declinationem partem remissiorem, per statum partem summam, quæ esse potest, hæ in omni motu sint difformi: nam in eo est pars remissior, intensior, atq; summa quæ esse potest: & hoc Aristoteli sufficit. Se- Sola dub. cundo dubitatur, quia proiecta & præternaturaliter mota eadem sunt, igitur non rectè posuit diuersa. Auerro. atque Sol. Auer. & Simpli. Simplicius per proiecta animalia intelligunt, quæ pro tãto dum mouentur, proijciuntur, pro quanto instrumenta Triplex mobilis. motus proijciunt: propterea uidentur mobilia esse in triplici differentia apud Auerro. quædam quæ in principio ac-

I celerant, ut uiolenter mota, quædam quæ in medio, ut animalia quædam quæ in fine, ut quæ mouentur motu naturali. Huius autem causa est, quia uiolenter mota mouentur ob impetum quem ab agente sumunt modo quanto propinquiora sunt principio a quo sumpserunt illum, tanto maiorem habent impetum. animalia autem mouentur propter expansionem spirituum, qui magis in medio q̃ in principio expanduntur. naturalia uero intenduntur in fine, propterea quia plus acquirunt dr desiderio ad finem, uel de qualitate motiua quę acquiritur ex medio & mobili, ut. 8. phy. dicit. Alexander urro aliter intelligit, quem uide.

Quæ autem comẽ. 35. De eccentr. & epicyclis.

Digreditur autem Auerro. aduersus mathematicos, & concludit primo de mente Aristo. diuersitatem quę apparet in planetis, non esse propter eccentricos, aut epicyclos, quia tunc ea omnibus illis motibus non fieret unus motus numero, quoniam essent circa diuersa centra, & supra diuersos polos: cuius contrarium dicit Aristote. cum ait ex omnibus illis fieri unum motum, saltem congregatione. Arguit
K contra mathematicos, primo contra epicyclos, nam si epicyclus esset, eius motus non esset circa centrum terræ: cuius contrarium ait Aristo. omnem motum cœli esse circa medium mundi, omnem leuium è medio, et omnium grauium ad medium. Secundo contra eccentricos per argumentũ factum commen. 32. quia si darentur, uel esset uacuum, uel darentur corpora ociosa, ut ibi fuit deductum. Secundo ad idem, locus totius et partis in corporibus simplicibus idem est, sed locus totius cœli est centrum mundi, similiter locus totius sphæræ unius planetæ igitur omnia erunt concentrica. Sed obijciea, quòd quemadmodum in elementis ita in cœlis: sed plura sunt loca elementorum, ut alius terræ, alius aquæ, & id genus. Igitur cœlorum non est unus locus. Respondet q̃ secus est de elementis, secus de cœlis: nam elementa locantur per extrinseca, orbes per intrinsecum, ut posite per centrum intra omnes orbes contentum. Tertio arguit logicè contra hæc, ubi debes scire quòd demonstratio
L bona est, in qua causa conuertitur cum effectu, modo licet positis eccentricis & epicyclis, possint saluari & sequantur apparentiæ, non econuerso, apparentijs positis, illi sint, nisi pro nunc, donec inueniatur alia causa melior, quæ conuertitur cum illis. Peccant igitur, quia arguunt a propositione habente plures causas ueritatis ad alteram illarum: hæ enim apparentiæ possunt per eiusmodi saluari, & per alia quæ nõdum sunt inuenta. Quarto logicè arguit, quia triplex est demonstratio: signi, ut ab effectu nobis noto ad causam: causæ tantum, ut ipsa causa quæ per effectum est inuenta ad effectum: causæ & esse, siue simpliciter, quę est per causam notam nobis & naturæ, qualis est demonstratio geometrica: licet igitur ab apparentijs ad epicyclos sit processus, qui ecõtra nullus est, quia proceditur ab ignotis ad nota. sunt enim apparentiæ notæ, eccentrici & epicycli ignoti. Obijcit autem sibi Auerro. per argumentum Ptolemęi quinto magnę constructionis, ut per illud quod apparet in eclipsibus lunæ: eius enim eclipsis est nunc breuis, nunc lõga, breuis cum de
M umbra parum capit, longa uero cum multum: hoc autem fieri non potest sine eccentrico, igitur eccentricum est. Respõdet Auer. & imaginatur lunam moueri motu titubationis circa quendam punctum, non describendo circulum perfectum, atq; super polos alterius orbis sibi continui: sic enim titubando potest esse eleuatio illa sine eccentrico, quem motum appellat lineæ leulabiæ: sed quia hæc solutio non ualet nec est intelligibilis, propterea promittit inuenire astronomiam bonam. Hæc sunt contra astronomos. Sed pro

Pro astrolog.

astronomia sunt obseruationes maxime. Prima quidem est, quia planeta quandoq; maior, quandoq; minor uidetur, sigitur quandoq; nobis propior, quandoq; remotior ut perspectiui probant: qua ratione oportet concedere aut eccentricos aut epicyclos. Hæc ratio est pluribus tractata a Ptolemęo, ut in quinta dictione magnæ constructionis capite. 14. & 16. Secunda uero est quia perceperunt inæqualitatẽ motus solis circa medium mundi, cum igitur motus solis sit irregularis circa medium mundi, oportet ut sit regularis circa centrum proprium: quare habet aliud centrum circa N quod regulariter mouetur, & ita eccentricum: et hęc ratio laudatur à Ptolemæo in. 3. dictione capite. 3. tertio Ptolemæus arguit per diuersitatem eclipsium, quæ apparet in luna cũ eclipsatur, ut fuit deductum, epicyclos uero concludit aliæ apparentiæ: prima est quia obseruata est luna in eadem parte eccentrici quandoq; eleuata quandoq; depressa, hoc autem per epicyclum saluatur, secunda est retardatio & acceleratio in luna, & in alijs planetis directio & retrogradatio & statio, quæ esse non possunt nisi per epicyclum. Hęc pro astrologia. De re ista hæc modo sufficiant ad hũc librum: nam in codicillo nostro de orbibus, persuasi hoc apertissimis demonstrationibus, confutaui etiam nonnullas uanas fictiones aliquorum, qui ut peripatetici uideantur, in fabulas ruduntur aniles: & demonstraui Porphyrium philosophum, non minus physicum q̃ mathe. declarare, quatenus Ptolemæus ea quæ Arist. cœpit, perfecit.

Præterea cum omne quod mouetur ab aliquo moueatur, difformitatem motionis euenire necesse O est, aut ex parte motoris, aut ex parte rei quæ mouetur, aut ex parte utriusque. Nam si id quod mouet iisdem non mouerit uiribus, & si id quod mouetur alteretur & nõ idem permaneat, & si utrumq; mutetur id quod mouetur, difformiter moueri prohibet nihil. At horum nihil circa cœlum fieri potest: nam id quod mouetur, & primum, & simplex, & ingenerabile, & incorruptibile, & omnis mutationis expers demonstratum est esse: id etiam quod mouet, multo magis rationi consonat tale esse, primi siquidem primum: & simplicis simplex, & incorruptibilis ingenerabilisque incorruptibile ingenerabile ue motiuum est. Cum igitur id quod mouetur non permutatur, & si est corpus id quod mouet, profecto non mutabitur corpore cum uacauerit. Quare & impossibile est lationem esse P difformem.

Secundo arguit hypotheticè sic, si omne quod mouetur ab aliquo mouetur, ut in physicis est ostensum, difformitatem motionis euenire necesse est, aut ex parte motoris, aut ex parte rei quæ mouetur, aut ex parte utriusq;. Sumas igitur maiorẽ sic, si motus cœli est irregularis & difformis, necesse est ipsum esse difformem aut ex parte mobilis, aut motoris, aut utriusq;. Et exponatur istud consequens, nam si id quod mouet ijsdem non mouerit uiribus, sed nunc remissis nunc auctis: & si id quod mouetur alteretur & non idem permaneat, sed nunc magis nunc minus consistat: & si utrumq; mutetur, motore quidem ad remissionem uirtutis, mobile ad auctionem resistentiæ: id quod mouetur, difformiter moueri prohibet nihil, immo est simpliciter necessarium: Est igitur maior uera, q̃ si motus cœli esset difformis, oportet aut ut motor, aut ut mobile, aut ut utrũq; permutetur. Destruit consequens & ponit minorem & inquit: At horum nihil circa cœlum fieri potest. quod probat per ea q̃ probata sunt, Q & inquit: Nam id quod mouetur & primum, (ad quod stat ultima omnium eorum quæ mouentur deductio) & simplex, quia non ex elementis: & ingenerabile & incorruptibile, quia caret materia: & omnis mutationis expers, quia caret contrario demonstratum est esse. Id etiam quod mouet multo magis rationi consonat tale esse, primi siquidem primum, & simplicis simplex, & incorruptibilis ingenerabilisq; incorruptibile ingenerabileq; motiuum est. demum epilogat uim rõnis & inquit: Cum igitur id quod mouetur non permutatur, & si est corpus id quod mouet, profecto non mutabitur corpore cum uacauerit. Quare cum nec ex parte motoris nec mobilis nec utriusq; aliqua sit permutatio, etiam impossibile est lationem esse difformem. Potest igitur syllogismus categoricè sic confici. Omne quod difformiter mouetur permutatur uel ex parte motoris uel mobi-

Expositio.

A lis, uel utriusq; coelum nulla ex parte permutari potest: igitur coelum non difformiter mouetur. Hæc Aristo. Auerro. autem reducit demonstrationem Aristo. ad duas propositiones, ex quibus potest confici unus syllogismus: quarum prima est, uelocitas & tarditas in motu ex proportione potentiæ motiuæ super resistentiam proficiscitur, nam stante eadem resistentia & aucta potentia motus increscit. Similiter stante eadẽ potentia & diminuta resistẽtia motus increscit. Diminuitur autẽ, aut diminuta potentia & resistentia non, aut aucta resistentia & potentia non. Quare forsitan non male sentiunt Calculatores, dicentes uelocitatum proportionem proficisci è proportione proportionum potentiarum mouẽtium ad resistentias mobilium, quod etiam Auerro. 7. phy. auscultationis sentire uidetur, commen. 35. & in. 4. eiusdem commen. 71. quæ res in nostris physicis perquiratur. Secunda propositio est ꝙ motores coelorum coeliq; ipsi sunt simpliciter inuariabiles, tum quia simplices tum quia ingenerabiles & materia carent, tum quia carent contrario. Ex his sequitur talem motum esse simpliciter uniformem. Secũdo

Quæ auer. com̃. 36.

Quid 'cap' [calculatores].

B debes scire (ut Auer. indicat) animal moueri propter duo, propter instrumentum ut propter spiritum qui ad membra motiua transmittitur, & propter desiderium assequendi aliquem finem quem non habet: hinc in animali motus redditur irregularis primo ex parte spiritus, qui quandoq; remisse mouetur, quia nondum spiritus expansus est: quandoq; celeriter, cum spiritus maxime expansus fuerit: quandoq; declinat, cum spiritus est resolutus. Secundo ex parte desiderij, crescit enim desiderium quandoq; ad motum, ut propter saluationem ueluti in lepore, cum uenatici aufugit canis rapinam: quandoq; decrescit, propter alias causas. Ex his secunda ratio esse potest, quare motus coeli est regularis: ex parte quidem instrumenti, quia nullum habet resolubile, ex parte desiderij, quia nullum habet agendi finem aliquem quem non habeat, sed cõseruandi quem habet. Hæc igitur ratio ex parte motoris & mobilis sumpta est.

Insuper etiam si difformis euadat, aut ipsa tota
C mutatur, & interdum uelocior, interdum tardior rursus fit: aut ipsius partes. Partes quidem difformes non esse patet: iam enim facta esset stellarum distantia infinito in tempore, si alia tardius, alia uelocius moueretur. At nulla in distantiis aliter sese habere uidetur.

Expositio. Tertio arguit ex parte mobilis tantum, nã si motus diurnus quo orbis stellatus mouetur apud Aristotelem difformiter mouetur, aut difformitate motus partiũ, hoc est, stellarum, aut difformitate totius lationis. Sed neutro modo esse potest in coelo, ut probabitur, igitur motus coeli non est difformis. Primo proponit maiorem, & inquit: Insuper etiã
D si difformis euadat, latio ipsa prima qua stellatus orbis mouetur, aut ipsa tota mutatur, & exponit se dicens. Et interdũ uelocior interdum tardior rursus fit, (ut in lepore spectatur qui nunc accelerat, nunc tardat, nunc repedat) aut ipsius partes, uidelicet stellæ quæ in ipso sunt. Hæc est maior, destruit consequens & addit minorem, & primo probat partes, hoc est, stellas non difformiter moueri, & inquit: Partes quidem difformes non esse patet: iam enim facta esset stellarum distantia infinito præterito in tempore, si alia tardius alia uelocius moueretur. At nulla in distantiis aliter sese habere uidetur, aut obseruatur. Igitur stellæ illæ sunt inuariabiles. Hæc ratio est Ptolemæi in libro magnæ constructionis, probat cum distantiam stellarum inuariatam esse per obseruationes Abrachis dicens: Dixit autem Abraches stellam in labio meridiano cancri, & stellam lucidam quæ caput antecedente, fere secundum rectitudinem, nisi ꝙ media illarum tendit ad meridiem per digitum cum dimidio, & longitudines inter eas fere æquales esse. Amplius, earum quatuor quæ sunt in capite leonis, duas orientales uidelicet, & aliam ad caput hydræ esse in linea recta asserit. Scripsit A[bra]ches alias, quas omitto quasque Ptolemæus suis obseruauit temporibus, reperitq; eas cum eiusdem distãtijs

Quæ Ptole.

B constitutas. & cum inter ipsum & Abrachen anni fluxerint circiter. 260. uideritq; eas tanto tempore mansisse, conclusit eas semper inuariatas esse. Vide Ptolemæum.

Tota uero mutari non potest remissio, nanq; cuiusq; ob imbecillitatem fit. Imbecillitas uero res est præter naturam. etenim imbecillitates quæ cunctis insunt animalibus, præter naturam accidunt: ceu senectus & Tabes.

Expositio. Hactenus ꝙ non sit difformis penes partes, ꝙ non penes totum: nunc persuadet. & primo proponit hoc, & inquit. {Tota uero mutari non potest.} utpote ad mutationem totius coeli cuius causam reddit: & inquit. {Remissio nãq; cuiusq; animalis quo ad corpus ob imbecillitatem fit. Imbecillitas uero res est præter naturam.} quod exemplo ostendit. Et inquit. {Etenim imbecillitates, quæ cunctis animalibus insunt: præter naturam accidunt, ut senectus, & tabes} quæ græce est phthisis: ut Celsus inquit. Hæc est illa, quam nonnulli medici uocant naturalem maciem, siue senilem ethicam, quæq; ex diminutione procedit caloris naturalis. Sic igitur habemus si coelum aliquãdo debilitaretur: oporteret præter naturaliter disponi.

F

Tota nanq; forsitan animalium constitutio ex talibus constat: quæ propriis differunt locis, nulla enĩ partium ipsius suo est in loco.

Expositio. Posset obijci Aristote. ꝙ senectus & tabes sunt naturales, quia communi cursu & ineuitabiliter animali accidũt: Respõdet hæc esse naturalia quo ad naturam uniuersalem, præter naturam autem sunt particularem. Sunt quidem præter naturam particularem: quia illa intendit conseruationẽ indiuidui. Sunt uero secundum naturam uniuersalem: quia illa intendit conseruationem uniuersi. Inquit {tota nanque forsitan animalium constitutio ex talibus constat, quæ proprijs differunt locis} ut ex quatuor elementis: quare secundum naturam uniuersalem est illa dissolui in propria loca
G proficiscendo: contra tamen naturam particularem, quatenus ad illã sequitur destructio indiuidui: & ita imbecillitates quæ propter mistionem elementorum eueniunt, præter naturales sunt, saltem respectu indiuidui. Hæc ad cauillum.

Si igitur in his quæ prima sunt, nihil præter naturã est (simplicia nãq; sunt & non mista, sua quoq; in regione cõstituta, nihilq; prorsus ipsis contrariũ) imbecillitas profecto nulla in ipsis erit. Quare nec remissio, nec intensio: nam si intensio fuerit, remissio etiam erit.

Expositio. Complet syllogismum: qui hoc modo est, si latio coeli difformis est tota: mutatur mutatione coeli. sed mutatione coeli non mutatur quia coelum non est mutabile: & hoc probat. si igitur in his quæ prima sunt: nihil præter naturam est,
H simplicia nanq; sunt, & non mista, sua quoq; in regione cõstituta, nihilq; prorsus ipsis contrarium: imbecillitas profecto nulla in ipsis erit: quare nec remissio, nec intensio: nam si intensio fuerit remissio etiam erit: & econtra. latio igitur coeli uniformis est.

Quæ auer. cõmẽ. 37. Dub auer. Solutio

Auerroes autem mouet quæstionem: quia aliquis potest dicere coelo non accidere uariationem ex parte mobilis, propter causas dictas: sed uariationem ex parte motoris: qui licet in substantia sit uariabilis, accidente potest uariari: nam ut animal sublunare accelerat & tardat motum per uoluntatem quæ sequitur apprehensionem alicuius finis: sic & corpora coelestia: quæ etiam mouent per appetitum & uoluntatem: quæ sequuntur apprehensionem alicuius finis. Respondet aliter esse in animalibus illis diuinis, aliter in animalibus sublunaribus. Hæc enim non mouent se, nisi moueantur ab appetibili extrinseco, è quo causatur & surgit comprehensio: & ita hæc animalia uidentur moueri per sciẽtiam causatam a rebus, diuina uero illa animalia mouent se per scientiam: quæ est causa rerum. Contra replicat Auerro. nam illa nos intelligunt, & intelligendo gubernant nos,

I igitur uoluntate intrinseca possunt nunc accelerare, nunc tardare motum: & si non pro eorum necessitate: saltem pro nostra, ueluti in gubernatore exercitus euenit. Solutio. Respondet scientiam illorum esse in actu semper, quia est eorum substantia. quare nihil nunc intelligunt, quin prius intellexerũt, nihil prius quod nõ nunc, hæc enim intelligunt intelligẽdo se. & per essentiam propriam. superiora uero per essentiam superiorum, & sic scientia illa est inuariabilis, & ita appetitus. Tu si uis responde ad formam. Ex his refellit errorem Auicennæ, uoluit enim Auicenna cœlum de uirtutibus animæ habere intellectum & sensum: dico sensum interiorem ut eum, quem græci phantasiam uocant: nos uero imaginationem. intellectum quidem illis Auicenna præbuit ut se ipsa semper in actu intelligant: sensum uero ut de nouo hæc perciperent, & pro necessitate gubernent. Qua ratione adhuc quæstio stat contra Aristote.

PS Auic. de sensib. cœli.

Confuta. Auer. Contra obijcit Auerroes enthymematice, si cœli haberent phantasiam: haberẽt instrumenta sensuum. & si haberent instrumenta sensus: essent eis tributa ob salutem. & si sibi sensoria illa essent ob salutem tributa, possunt accidere eis occasiones, & casus declaratur hoc enthymema, nam ut dicitur in fine libri secundi de anima: phantasia est motus factus a sensibus secundũ actum. igitur si habent phantasiam: habent sensus exteriores. & si sensus exteriores. igitur sensoria: quæ græce organa dicuntur sensuum. Hæc est prima consequentia. Secũda deducitur cum enim sensuum dentur alij animalibus ob necessitatẽ, alij ob melius hoc est ob salutẽ tactus quidẽ ob necessitatem datus est, cæteri ob melius atq; salutem. Ex his sequitur si illa habent sensoria: esse eis sensoria data ob salutem: nam hic finis est. hæc de secunda. Tertiam deduco iterum. nam si ob salutem sensoria tribuit illis natura, cum cõtraria sint apta fieri circa idem. igitur illis possunt accidere occasiones, casus & calamitates, uelut obcecatio, uel fractura cilij: & id genus: aliter enim frustra essent tributa ob salutem. Hæc autem sunt obscena: quare animalia illa hæc nullatenus habere necesse est. posset tamen quæri hic an cœli sentiant, ut platonici uidentur tenere, quæ res in aliud differatur tempus.

K

L

Præterea in rationabile etiam est, mouens ipsum infinito tempore esse impotens, & rursus alio infinito potens. nihil enim tempore infinito præter naturam esse uidetur. At imbecillitas res est præter naturam.

Expositio. Quarto arguit ex parte motoris: ubi debes scire motum cœli posse esse difformem uno istorum modorum, uel intelligendo uno tempore infinito ipsum intendi semper. Alio tempore infinito remitti semper. uel toto tempore infinito à parte ante & à parte post remitti solum: aut intendi solum: uel uicissitudinaliter ipsum nunc intendi, nũc remitti, hocq; uicissim infinities redire. Ostendit igitur Aristoteles nullo horum modorum posse esse difformem: & primo q non sit difformis per hoc q uno tempore infinito intenditur semper, ut in præterito: alio remittitur semper ut in futuro, siue econtra. & arguit hypothetice sic, si motus cœli uno tempore infinito intenderetur, alio uero infinito remitteretur: tunc

M mouens cœlum uno tempore infinito esset potens. Alio tempore esset impotens ac imbecille, destruit consequens primo, quia nihil præter naturam potest esse tempore infinito, nec aperte ante solum, nec aperte post solum, ut fuit deductum in primo huius. At imbecillitas res est præter naturam: ut in priore ratione est ostensum. igitur non potest esse tempore infinito ante: aut tempore infinito post.

Dubitatio Solutio Debes scire quòd Aristoteles uidetur diminutus: non enim semper remissio causatur ex imbecillitate potentiæ mouentis: sed quandoq; ex incremento resistentiæ mobilis. igitur uidetur diminutus: dici potest uno modo quòd etiam hæc aucta resistentia erit res præter naturam, & sic ratio ualet ut prius. Vel dici potest in hac ratione supponere id quod in proxima ratione probauit uidelicet nullam posse esse uariationem ex parte mobilis. nunc probat q nec à parte motoris.

Insuper etiam nec æquale in tempore id quod est præter naturam, & id quod est secundum naturam existit. N

Expositio. Secundo idem probat quia non potest æquali tempore esse id quod est est præter naturam: & id quod est secũdum naturam. Tempus enim permanentiæ rei præter naturalis minus est tempore permanentiæ rei naturalis. quia res præternaturalis est rarenter. res uero naturalis ut per se intenta est plerunque. igitur tempus imbecillitatis non potest esse æquale tempori potentiæ., cum imbecillitas sit præternaturalis, potentia uero naturalis, ut nunc supponendum est.

Itemq; nec omnino potens: uel omnino imbecille. nam si remittetur motus: ipse infinito tempore remittatur necesse est. aut nihil aut intendi semper: uel remitti retro semper potest: erit enim infinitus: indeterminatusque ipse motus. Sed omnem diximus & è quodam in quiddam definitum esse. O

Expositio. Secundum membrum fuit imaginando motum uel toto tempore utraq; ex parte remitti per remissionem potentiæ motoris. uel toto tempore utraq; ex parte intendi per crementum potentiæ motoris: hoc uult confutare, & primo ponit conclusionem, & inquit. Itemq; nec omnino hoc est uniuerso tempore utraq; ex parte potens, uel omnino imbecille utraq; ex parte. hoc proponit probare. Et licet illa particula uel græce sit καί quod uidetur habere sonum copulatiuum: hic disiunctiuam habet uim, proposita conclusione, probat illam, & arguit hypothetice a destructione consequentis dicens. nam si remittetur motus uniuerso in tempore puta a parte ante: & a parte post na ut toto tempore sit remissio: ipse infinito tempore remittatur necesse est. est igitur hypothetica sua maior, si motus toto tempore remittatur: infinito tempore remittetur destruit consequens et ponit minorem: aut nihil aut intendi semper: hoc est tempore infinito, aut retro semper remitti potest. Conclude, igitur non potest toto tempore remitti, uel intendi. probat minorem, & P inquit. Erit enim infinitus indeterminatusq; ipse motus, qd iterum destruit dicens, sed omnem diximus, & è quodam in quiddam definitum esse: ut patet. 6. physi. igitur non potest tempore infinito intendi, uel tempore infinito remitti omni ex parte.

Dubitatio Sed occurres quia non est inconueniens motum cœli esse infinitum & indeterminatum, quia non est è quodam in quiddam. 6. phy. solum enim. Illud est de motu recto.

Solutio Debes scire ut colligitur ab Auerroe motum esse terminatum posse dupliciter intelligi, aut secundum quantitatem, aut secundum qualitatem. Motus quidem rectus quãtitate & qualitate terminatus est. quantitate quidem, quia è quodam est in quiddã: qualitate uero quia est finite intensus uel finite remissus. Motus cœli est quantitate infinitus; quia non est è quodam in quiddam: sed circa quoddã. qualitate uero finitus, quia finite intensus aut finite remissus.

Quæ auer. com. 38.

Secundo debes scire quòd omnis intensio uel remissio debet esse finita: quia omnis talis est alteratio quædam, omnis alteratio est è quodam in quiddam. Tunc ad quæstionem patet impossibile Aristo. si enim toto tempore motus procederet remittendo. Tunc tempore infinito remitteretur: & sic remissio esset sine termino. hoc autem est impossibile: quia omnis motus præter circularem diximus esse è quodã in quiddam, & ita remissio cum sit motus alterationis est è quodam in quiddam, & per consequens non infinita. Ex hoc patet q dici non potest hanc remissionem esse uniformem & infinitam, quia oportet tandem uenire in terminũ cum sit ipsa motus è quodam in quiddam. Et nota q alij hunc textum non intelligunt: nam translatores non perceperunt bene uerba Aristo. Q

Auer. uero digrediendo probat motores orbium esse uirtute finitos ac uigore & potentia terminatos. Primo, quia si motores orbium essent infiniti: tunc non differ[illegible], deducitur quia infinitum totum occupat, ultra non differ[illegible]. igitur

non erunt

A non erunt tot quot orbes; immo unus tm̄ infinitus. Secūdo, si quilibet esset infinitus: tunc motores ad sua mobilia non haberent proportionem. igitur non haberent proprias & constitutas proportiones, qui differunt, & ita omnes erunt unus: est enim ablata causa differentiæ. Tertio, si quilibet motor esset infinitus: tunc motus esset in non tempore: nam proportio uelocitatum est pro proportione proportionum potentiarum ad sua mobilia. quare ut proportio infinita excedit proportionem per infinitum: ita motus per infinitum excedit motum. Quarto, Aristote. arguit infra, si orbi adderetur astrum, aut non moueretur, aut tardius moueretur. Modo si motor esset infinitus: staret oppositum consequētis cum antecedente. propter hæc tenet Auerro. motores orbium esse finitos. Vbi debes scire quòd esse terminatum potest esse quo ad tempus, & quo ad gradum perfectionis. Termina-

B tum tempore est quod tanto tempore perdurare potest, & nullo maiore. Terminatum uero gradu est, quod potest esse sub gradu a. & nullo maiore. Quare duplex terminus & qualitatiuus, & quantitatiuus, terminus quantitatiuus sequitur materiam: res enim est in tanto tempore, & non in maiore propter potentiam materiæ. Terminus uero qualitatiuus est gradus perfectionis, & hic sequitur formam: terminus itaq; proportionum potentiarum mouentium ad sua mobilia sequitur mensuram uirtutum ipsarum & formarum. Ad quæstionem igitur motores orbium cum materia careant, non sunt tempore terminati, quia sunt formæ & differentes, erunt potentiæ terminatæ, & proportiones terminatæ. quæ res est communis formis separatis, & materialibus, quia omnes sunt formæ. hæc materia de infinitate motorum cœlestium, tractatur in codicillo nostro de infinitate primi, & quære illic multa pulchra ad propositum, & si uis uidere an orbis resistat motori, quære librum Destructio destructionum: nam multa in illa ætate diximus, quæ nunc non egent retractatione.

C Præterea idem sequetur, si aliquis esse quoddam tempus minimum sumat: quo in minore cœlū moueri non potest. nam ut neq; ambulare, neq; citharizare quouis tempore aliquis potest. Sed cuiusque actionis definitum est minimum tempus, per hoc q̧ ipsa non exceditur: sic nec cœlum moueri quouis in tempore potest. Si igitur hoc uerum est: non erit sane lationis semper intensio. Quòd si non erit intensio: nec remissio erit. Similiter enim ambo erunt.

Expositio. Secundo idem persuadet sic, si est tempus minimum quo cœlum mouetur, ita ut in nullo minore moueri possit: non potest toto tempore motus cœli procedere uelocitando atq; uelocitando. patet enim hoc, quia ubi uelocitando & uelocitando procederet motus: non posset dari tempus minimū. Minuitur enim tempus motu uelocitato: nunc pono antecedens, sed datur tempus minimum quo cœlum mouetur, & sequitur positio consequentis. igitur non potest infinito totoq; tempore procedere uelocitando ac uelocitando. Minor probatur per simile in omnibus aliis actionibus: in omnibus

D enim aliis actionibus est minimum tempus, quo minore nulla illarum esse potest. inquit. præterea sup. idem sequitur si aliquis esse quoddam tempus minimum sumat: quo in minore cœlum moueri nō potest. est igitur maior si cœlum mouetur tempore minimo, nō potest uelocitando toto tempore infinito procedere. deinde probat positionem antecedentis per simile in aliis motibus, & inquit. Nam ut neq; ambulare: neq; citharizare quouis in tempore aliquis potest. Sed cuiusq; actionis definitum est minimum tempus: hac uidelicet definitione quòd illa actio non exceditur nec in minore esse potest. hoc est ad hūc sensum q̧ in illo fit, & in nullo minore: infert positionem antecedentis, & inquit. Sic nec cœlū moueri quouis in tempore potest & ita patet cœlum tempore minimo moueri. Tunc epilogat uim rationis, & inquit. Si igitur hoc uerum est: non erit sane lationis semper intensio, sed uerum sup. est cœlum moueri minimo tempore: igi-

E tur non erit lationis semper intensio. ultra, ex hoc remouet aliud membrum, & inquit. q̧ si non erit semper intensio: nec erit semper remissio. reddit causam, & inquit. Similiter enim ambo erunt: intensio quidem in minimo tempore: remissio in maximo. ut igitur non est minus ipsius minimo: sic non est maius maximo. & ita ambo similiter sunt in certo constituto tempore. Hæc est ratio ut mihi uidetur.

Eritq; alterum si & eadem quidē uelocitate aut maiore intenditur: & tempus fuerit infinitum.

Expositio. Non imperite expositor sentit circa hunc textum: uult enī Aristote. per hunc sermonem remouere cauillum: nam posset cauillator fingere motum cœli procedere crescendo per partes proportionales minoribus & minoribus uersus futurum, quæ auctio nunquam tantum augetur, ut sit in minore tempore minimo: uerbi causa possum fingere cœlū ab æterno cepisse moueri uelocitate ut duo: deinde creuisse per uelo-

F citatem, quæ est ut unum illi priori addita ita ut tota excresceret ad uelocitatem ut tria deinde creuisse, per dimidium eidem additum ita ut tota excrescat ad tria cum dimidio. deinde per dimidium dimidii eidem additum: ita ut tota sit ut tria cum dimidio & dimidio dimidii, & sic infinitum, quo quidem in casu motus procederet uelocitando, & tempus minorando: non tamen minorabitur tempus ut sit deuenire ad minus minimo, quia additio fit per partes proportionales minoribus & minoribus, quæ nunquam facient unam uelocitatem ultra quatuor, & sic semper erit, & nunquam ultra minimum tempus. Huic igitur cauillo respondet Aristo. dictum argumentum ualere si fiat additio per partes æquales priori uel maiores, ut si motus fuerit uelocitatis ut duo, addatur tanta uelocitas, uel maior. sic enim sequitur esse deueniendum ad tempus in infinitum minus. & per consequēs non dari minimum. inquit. Eritq; alterum. i. intensio in tem-

G pore in infinitum minore si & eadem uel æquali uelocitate uel maiore motus ille augendo intenditur, procedatq; & tē pus illius augmenti fuerit infinitum à parte ante & à parte post, ut dictum erat. nam sic non est dubium non esse deueniendum ad tempus minimum.

Replica. Et si dices. igitur Aristo. non habet motum cœli esse uniformem, quia saltem potest intelligi ipsum procedere uelocitando per additionem partium proportionalium minoribus procedentibus uersus futurum.

Solutio. Dici potest non haberi conclusionem perfecte per hanc probationem: propterea est recurrendum ad alias rationes: tunc enim nihil deerit.

Rō calculatorum. Ex his potest ratio calculatorū solui, qua probant dari infinitum uelocem motum. arguunt enim signetur primum momentum siue primum instans nō esse calefactionis, & arguunt in hoc instanti non est calefactio, cum sit primum calefactum esse, & immediate ante hoc fuit calefactio: igitur immediate ante hoc fuit infinitus uelox aliquis motus, quoniam nullum fuit instās ante hoc, quin inter illud, & hoc fuerit aliquis motus. igitur in infinitum uelox

Solutio. fuit aliquis motus. per uerba Aristotelis patet solutio: non

H enim est impossibile infinitum uelocem fuisse aliquem motum non per certam uelocitatem, sed ad intellectum datum, hoc est syncategorice ut dicunt. debes scire q̧ illam consequentiam si non erit intensio: nec remissio erit: nam similiter ambo erunt.

Quę Auer. & Simpli. Alexan. & Simplicius uelle uidentur Aristotelem arguere sic, si motus cœli potest uelocitari semper: potest debilitari semper, & econtra. igitur si non potest uelocitari semper, nec tardari semper poterit. primam uero consequentiam probant, quia uelocitas dicitur respectu tarditatis, & econtra.

Quę Auer. comē. 29. Auerroes uero probat per hoc quia una est oppositorum potentia, quia si unum est possibile: etiam alterū est possibile, & si unum est impossibile, etiam alterum. ut secundo topicorum dicitur. sed in textu aliter deduximus, ut patuit. Auerro. præterea probat aliter quòd motus cœli non posse tardari in infinitum nec augeri. Primo; quia tam posi

I tia motoris, quàm potentia mobilis est finita & terminata. Secundo per impossibile, quia si potentia motoris remitteretur, ueniet ad tantam remissionem ut mouere non possit amplius. & si intenderetur, ueniet ad tantam intensionem ut moueat per infinitum modicum tempus, & sic ad non tempus, & ita non erit motus. Hęc Auerro. Occurret iunior, nam tempus quo mouetur coelum uidetur maximum: eo quia in illo mouetur, & in nullo minore. igitur si est maximum: non potest esse minimum. Dici potest illud esse maximum & minimum: nam aliter est in sempiternis: aliter in corruptibilibus. in sempiternis enim priuilegio immutabilitatis omnis motus est in maximo & minimo tempore, sed respectu diuersorum: est enim maximum quo non potest esse maius: est uero minimum, quo non potest esse minus. Hęc autem sunt quia motus ille est immutabilis & uniformis. in rebus uero corruptibilibus quæ mouentur motu difformi non est sic, ut

Dubitatio.

Solutio.

K patet in sexto physicorum. Hæc de dubio

Reliquum igitur est ut dicamus motui ipsi uelocitatem uicissim atque tarditatem inesse. Sed hoc ratione prorsus caret: estque figmento simile. Præterea rationi etiam magis accedit, idipsum si sit, nos non latere. ea siquidem quæ iuxta se ponuntur: facilius sensu discernuntur. Cœlum igitur unum esse, hocque ingenitum atque sempiternum, itemque uniformi semper motu ferri: intantum sit nobis dictum.

Expositio.

Tertium nunc membrum refellit, & probat coelum non moueri difformiter per uicissitudinariam crementi & decrementi difformitatem. primo, quia uidetur absque ratione & figmentum. secundo, quia sensu percipitur oppositum. inquit. Reliquum igitur est ut dicamus motui ipsi uelocitatem uicissim atque tarditatem inesse: hoc enim fuit tertium membrum. Contra obiicit. & inquit. Sed hoc ratione prorsus caret, & quia nihil correspondet sibi in re, erit figmento simi-

L le. Secundo obiicit quia contra sensum. & inquit. Præterea rationi etiam magis accedit idipsum si sit, nos non latere: ea siquidem quæ iuxta se ponuntur: facilius sensu discernuntur. Vnde cum hoc anno sit uelocitas, alio tarditas, & sic uicissim iuxta se hæ ponantur facile sensu discerneremus: opposita enim iuxta se posita magis elucescunt. cæterum epilogat omnia quæ dixit de toto coelo, quia uult trãsire ad partes eius.

Q. 5 8 motus cœli reg.

Quærunt utrum motus coeli sit regularis, & uidetur quod non quia ille est cum resistentia. igitur irregularis. antecedens patet, coelum enim resistit motori, ut Auerro. probat hic per multa uerba. consequentia tenet per id quod uidemus in animali: corpus enim quia resistit animæ: propterea motus animalis est difformis. Aristoteles uero probauit oppositum per multas rationes. Albertus facit differentiam inter motum regularem, & uniformem: propterea concedit motum coeli eẽ difformem. nam partes iuxta polos tardius, partes uero iuxta æquinoctium celerius feruntur. non tamen concedit ipsum esse irregularem, immò regularem, quia nõ certo tempore uelociorem, certo tardiorem. Sed contra hãc solutionem est: nam Aristoteles probat hunc motum esse uniformem: uerbum enim illud ὁμαλὴς græce, latine sonat uni-

Põ Alberti.

Cõfutatio.

Propria sen.

M formis. propterea dicerem motum coeli esse uniformem: obl animaduersione dignum motum coeli esse uniformem ratione puncti uelocissime moti, ut ratione capitis arietis uel libræ qui est in sectione zodiaci & æquinoctialis, quia igitur hic punctus semper uniformiter mouetur ut in uigintiquatuor horis: ideo totus motus dicitur uniformis. penes uero motum cæterarum partium, nec uniformis, nec difformis est denominandus, quia penes illum non dicitur uelox uel tardus.

Solu. Ioan.

Ad rationem respondet Ioannes, mobile resistere motori & coelum resistere motori posse bifariam intelligi: uno modo per inclinationem naturalem ad alium motum illi contrarium, ad quem mouet uelut corpus animalis resistit animæ, quia graue uel id genus, & hoc modo resistere irregularitatem efficit: alio modo propter potentiam mobilis ad

N actum diuersam, quia mobile est potentia tale qualis est motor in actu, quæ resistentia est in omni motu necessaria, & hoc modo coelum resistit motori: nam coelum est in potentia ad aliquod ubi, & ad oppositum ubi, ad quod motor intendit. Sed hæc solutio nulla est quia cum infinita uelocitate potest stare hæc resistentia diuersorum ubi: potest enim coelum moueri in duplo uelocius, & habere adhuc potentiã ad diuersa ubi, & rursus in triplo uelocius & habere eãdem: & ita in infinitum, & sic nulla esset causa quare tanta uelocitate mouetur, nisi uoluntas motoris. Et licet de hac materia multa dixerim in libro Destructio destructionum: dico nũc coelum resistere motori posse intelligi dupliciter: uno modo respectu termini: alio modo respectu motus: coelum resistit motori respectu termini, quia non permittit ut inducatur ita cito in terminum ad quem, ut motor intẽdit, sed solum uigintiquatuor horis: non autem respectu motus, quia non inclinatur ad contrarium motum illi quo mouetur, & propter hoc est uniformis. Hæc de quæstione.

Cõfutatio.

Propria sen.

De his uero quæ stellæ nuncupantur: consequẽs est nunc dicere, & ex quibus constent, & quas figuras habeant, & qui ipsarum sint motus. O

Expositio.

Tria nunc de his coeli partibus, quæ græce astra dicuntur, latine stellæ: proponit dicere. uidelicet cuius naturę sint quasque habeant figuras, & qui ipsarum motus sint: hęc enim tria de toto coelo sunt determinata: propterea restat nunc eadem de partibus determinari. Ordo quæstionis est, quia totum semper est parte notius, ut sexto topicorum ait Aristoteles. propterea tractatus de toto coelo præcedit tractatum de partibus. rationabilitas uero quæstionis est, quia uidemus non semper partem sequi naturam totius: in animali enim partes & inter se, & à toto differunt specie: propterea posset idem censeri de partibus coeli, & ad totum coelum, & ad se. quæstio igitur non caret ratione.

Ordo quæstionis.

Rõ quõnis

Consentaneum itaque maxime rationi est, & ea quæ dicta sunt consequitur: unamquamque stellarum profiteri ex hoc corpore esse: in quo lationem habet. dicebamus namque aliquid esse quod circunferri aptum est. P

Expositio.

Proposita intentione, nunc prosequitur, & primo de substantia & ponit tantam conclusionem. uidelicet stella est de natura eius coeli, ad cuius motum ipsa circunfertur: hoc dicit, & esse ad dicta sequens, maxime rationabile: probat quod sit maxime rationabile hoc modo, quæcunque una eademque motus specie mouentur: hæc sunt unius naturę: coelum & eius stella una & eadem motus specie mouentur. igitur coelum & stella unius sunt naturæ. inquit: Consentaneum itaque maxime rationi est & ea quæ dicta sunt, sequitur unamquamque stellarum profiteri ex hoc corpore esse: in quo lationem habet: declarat quo modo maxime rationabili, & prætermittit: quo modo ad dicta sequitur, & inquit. Dicebamus nam aliquid esse, quod circunferri aptum est: quare cum stella sit circunferri apta: uidetur ut sit ipsa etiam de natura coeli. Videtur etiam hoc sequi ad dicta: licet ipse non declarat, quia dictum est partem & totum esse eiusdem naturæ: quando tale totum est simplex, atque similare uelut de igne dixit in primo coeli. at cum coelum sit simplex atque similare, stellaque illius pars: erunt igitur eiusdem naturæ. Q

Præterea ut qui dicunt igneas esse: ideo dicunt quia superum corpus ignem esse asserunt: nam rationi accedit unumquodque ex his constare: in quibus est unumquodque: sic quoque nos dicimus.

Expositio.

Hoc iterum probat per id quod dixerunt ueteres: illi enim stellas posuerunt esse eius naturæ: cuius coelum esse dicebant: uelut qui coelum ignem fatebantur: hi quoque stellas igneas & dixerunt. igitur eodem modo si nos coelum esse dica-

mus

A mus naturæ quintæ: etiam stellas esse eiusmodi naturæ dicendum erit: sunt igitur cœlicæ naturæ hæc Aristoteles. Ex uerbis Auerrois colliguntur differentiæ inter stellam & orbem: prima est quia orbis ipse non est per se sensilis: cum careat luce. stella uero uisilis est, quia lucet, & propterea cœlum esse est demonstratum, quia uidemus stellam moueri: cum enim stella uideatur moueri: nec moueri possit ut auis in aere, & ut piscis in mari: mouebitur ad motum orbis, hinc scimus orbem esse. Secunda differentia est quia stella est nobilior pars orbis, quia lucet & calefacit: cæterum ipsius orbis non. Ex his syllogizat Auerro. omnis pars est de natura totius: stella est pars cœli. igitur stella est de natura cœli. Hæc Auerroes.

Quæ auer. comm. 41.

De contrarietate partium cœli.

Quærit expositor utrum stella & pars cœli non stellata sint contrariæ. Respondet inter illas non esse contrarietatem: Tum primo quia illis non competit ratio contrarietatis: Tum secundo, quia qualitates sunt in cœlo ueluti in causa uniuersali: quomodo uniuersalia sunt in intellectu; & ita concedit illas esse diuersas: non tamen contrarias. Sed replicabis primo quia saltem dispositiue uidentur contrariæ, quia differunt penes rarum & densum, penes lucidum & tenebrosum. secundo agunt effectus contrarios. igitur sunt contrariæ. Defendi potest positio illa: nam Auerro. in paraphraxe libri meteoro. ait tales partes solum differre per magis & minus. quælibet enim est lucida, quælibet etiam perspicua, uerum quædam est adeo parum lucida, quòd non potest uisum terminare: propterea dicitur tenebrosa. quælibet quoque perspicua, atque peruia: licet sit à dominio lucida, & sic patet ad primum. Ad secundum negatur assumptum, forte enim ad effectum non concurrit reliquum orbis, nisi solum per motum, & hoc modo nõ differunt. Verum de hoc superius uidimus. Secundo quærit utrum pars stellata & non stellata quæ peruia est sint specie differentes. Tenet Thomas quòd specie differunt: genere tamen conueniunt, & hoc quia differunt densitate & raritate, luce & tenebra, quæ arguunt specificam differentiam naturarum. Sed hæc positio non uidetur peripatetica ut dicemus in commen. 49. quia non differunt forma: non materia, non motu, forma quidem non differunt, quia una est anima specie & numero peruiæ partis, & stellatæ: materia minime, quia omnia sunt ex quinta essentia, quæ nec est grauis: nec leuis. Motu quoque nequaquam ut Aristoteles arguit. igitur peruia pars & stellata non possunt differre specie. Ratio Thomæ non concludit, quia omnes dispositiones sunt in una & altera; licet secundum magis & minus ut dixit Auer. Sed de re hac forsitan repetemus.

Replicæ. B

Defensio

De differentia stellæ a parte orbis.

Põ Thomæ C

Cõfutatio.

Põ ppria.

Caliditas autem ab ipsis atque lumen fit propterea quia aer ab illarum latione conteritur. Motus enim & ligna & lapides & ferrum aptus est intendere. Consentaneum igitur magis est rationi id ignire quod est igni propinquius. propinquius autem est aer.

D

Expositio.

Omnes conueniunt in hoc quòd Aristoteles refellit cauillos uel persuasiones quibus stellas esse igneas ueteres concesserunt: erat autem primus, omne calefaciens & lucidum est ignis uel igneum, stellæ calefaciunt, & sunt lucidæ. igitur igneæ. probabant maiorem sic, omnis ignis calefacit atque lucet. Igitur per conuersionem in terminis, omne calefaciẽs, & lucens est igneum uel ignis. Ad hanc persuasionem respõdebat Aristoteles, & uidetur innuere distinctionem talem quòd aliquid potest dupliciter calefacere. Vno modo per essentiam, quo modo ignis uel igneum calefacit. Alio modo per dispositionem siue qualitatem in alio receptam, & hoc modo stellæ calefaciunt, quia per dispositionem quandam receptam in aere, & non per dispositionem atque qualitatem in ipsis contentam. inquit. Caliditas autem ab ipsis atque lumẽ fit quia aer ab illarum latione conteritur. Igitur non per essentiam: sed per dispositionem illam quæ est attritio, in aere receptam. Hæc est solutio: deinde probat solutionem: primo per locum à minori ad maius, sic minus uidetur motum & attritionem posse ignire ligna, lapides, & ferrum, quàm aerem, & igniri. Igitur si illa ab attritione & motu igniuntur, aer maxime ignietur. Inquit. Motus enim & ligna, & lapides, & ferrum, aptus est intendere consentaneum igitur magis est rationi, id ignire quod secundum naturam & locum est igni propinquius. propinquius autem igni est aer. Immò aer est ferè ignis ipse differens parum per locum, & parum per alteram solam qualitatem. B

Veluti & in ipsis quæ proiiciuntur sagittis. hæ nanque ipsæ adeo igniuntur ut eliquescat plumbum, quod in ipsis est. Et cum hæ igniantur: etiam aer qui ipsas circundat hoc idem patiatur necesse est. F

Expositio.

Apud Alexandrum & Simplicium dictam solutionem probat nunc Aristoteles per exemplum, & forte potest esse ratio probans maiorem proximæ rationis: accepit enim motum & attritionem ignire lapidem, lignum, & ferrum. hoc itaque probat per exemplum. & inquit. Veluti & in ipsis quæ proiciuntur sagittis. hæ nanque ipsæ sagittæ adeo igniuntur, ut eliquescat plumbum, quod in ipsis est: hoc est exemplum probationis. deinde quasi epilogat rationem, & inquit. Et cum hæ igniantur: etiam aer, qui ipsas circundat, hoc idem patiatur necesse est, ut patuit per locum à minore ad magis. Hæc est uis rationis. Debes scire Alexandrum uoluisse hoc argumentum esse per locum à minori quasi ab effectu. hoc modo, si sagittæ igniuntur. igitur aer ipsas circundans ignitur, quia minus uidentur illas igniri quàm aerem. Simplicius uero uult argumentum esse à causa sic, quia sagittæ calefiunt. igitur aer calefit: calefit enim ratione fricationis factæ à sagittis: quare locus est à causa. Expositor laudat Alexãdrum. Ego uero cum Simplicio sentio primo, quia aliter exemplum non esset ad propositum. Aristoteles enim per confricationem quam sagittæ faciunt in aere, & per quam calefit aer uult probare stellas confricando aerem calefacere. Si enim uidemus aerem calefieri à confricatione quæ fit à sagittis. igitur aer est calefactibilis à confricatione, & ita stellæ possunt calefacere confricando. Secundo, quia dubitatio quæ sequitur non esset ad propositum: supponit enim aerẽ calefieri à sagittis per confrictionem, & sagittas calefieri à cõfricato aere. igitur similiter stellæ confricando aerem calefaciunt illum, & ab illo calefient: nisi igitur expositio Simplicii esset: hæc dubitatio non esset ad propositum.

Alex. expõ

Simplicii expositio

Quæ expositor.

Quæ auctor

G

Hæ igitur ipsæ ideo calefiunt, quia in aere ipso feruntur: qui ob percussionem motione fit ignis: superiorum autem corporum unumquodque in sphæra fertur, ut ipsa quidem non igniantur: aer autem, cũ sub sphæram sit corporis circũuecti; illius oblatione necessario calefit.

Obiiciet aliquis Aristotelis contra solutionem: nam si lamina sagittarum sese habent ad aerem: quemadmodum stellæ igitur ut illa lamina calefaciunt conterendo aerem, & calefiunt ab attrito aere: sic stellæ aerem conterendo calefacient, & ab illo calefient. uidetur respondere non esse simile, quia lamina feruntur in aere: propterea calefiunt ab illo, at stellæ conterunt aerem: non autem ab illo calefiunt, quia nõ in ipso feruntur, sed propriis in sphæris. etiam dico in corporibus corruptibilibus esse actionem & reactionẽ. at stellæ sunt corpora æterna, & propterea dato quòd in aere ferrentur non propterea calefierent. inquit Arist. hæ igitur ipsæ sagittæ ideo calefiunt, quia in aere ipso feruntur, qui ob percussio- H

I nem, quam aër recipit à sagittis ipsis motione fit ignis. at superiorum corporum unumquodq; in sphæra fertur, & non in aere, ita ut ipsa hæc corpora non igniantur, quia in sphęra feruntur, & sic negatur similitudo. nam sagittæ per aerẽ, illæ stellæ per sphæras feruntur. forsitan dixeris quonam pacto stellæ illæ possunt aerem conterere cum procul sint, quasi respectus, inquit. Aer autem cum sub sphæra sit corporis circũuecti: illius oblationem & ob motum raptus necessario calefit: rapitur enim usq; ad cacumina montium. Ignis enim & aer motu diurno feruntur, ut quid motum cometarum deprehenditur, & per hanc uiam raptus motus cõterit. Quod uerò ad uerba græca attinet uerbum illud percussio gręce est πληγὴ, latine etiam plagam: plaga uero percussio est, ut poeta, plagisq; peremptum. Tunsa per integram soluuntur uiscera pellem. Et ita per plagam uidetur intelligere percussionẽ quã sagittæ agunt in aerem.

K Et maxime hac in qua sol est infixus. quapropter cum propius iam accesserit: ac exoritur, & super nos est: fit caliditas. ipsas igitur, neq; ignea esse, neque in igne ferri. de ipsis hæc à nobis sint dicta.

Expositio. Adhuc posset Aristoteli obiici, quia tunc omni tempore esset calor æqualis, quia semper est aeris attritio facta ęqualiter à stellis. Respondet & uidetur uelle merito motus esse semper calorem æqualem: non autem merito luminis: propterea inquit. & maxime aer & nos calefimus hac sphæra in qua sol est infixus, quia plus alus lucet: affert signum. d. quapropter cum propius iam accesserit, ut quando uenit ad apicem capitum nostrorum uidelicet quando ingreditur cancrum & exoritur, & super nos in meridiano fuerit: fit caliditas maxima, quæ est ęstiua: demum epilogat, & sermo patet.

Quæ auer. com. 42. Sol. Alex. Mouet autem Auerroes quæstionem utrum sol & stellæ aerem calefaciant conterendo ipsum, & arguit q non, quia non tangunt aerem, igitur non conterunt ipsum. Respondet **L** Alexander non esse necesse corpus extremum quod in aliquid agit mediante alio transmutare illud; ueluti de pisce q torpedo dicitur, hic enim manus mortificat piscatoris mediantibus rhetibus; rhetia tamen non mortificat. Contra **Obiectio The. cõtra Alex.** obiicit Themistius quia exemplum non est bonum: nam rhetia patiuntur à stupore quamuis non passione ea qua manus patitur, & ita oportet ut orbes patiantur à stella solis aliqua passione, & si non sit similis passioni aeris. Modo non uidetur quæ sit hæc passio. **Obiectio Au.** Secundo arguit Auerro. quia nihil potest moueri localiter ab aliquo corpore mediãte corpore aliquo, & corpus illud medium non moueri à primo mouente, igitur si aliqua pars aeris mouetur à sole mediante parte orbium inferiorum: partem illorum necesse est moueri ab illo localiter, quod non apparet. Propterea respondet Auerro. **Solu. Auer.** & sumit quædam quorum primum est, q partes cœli in agẽdo in aerem uel ignem differunt, penes differentiam densi & rari. ita ut quanto cœli pars fuerit densior: tanto agẽtior erit. Quòd si dicas in cœlo non esse densum nec rarum: soluit Auerroes in cœlo non esse densum & rarum uniuoce cum denso & raro in elementis. In elementis enim hæc conse-**M**quuntur calidum & frigidum: in cœlo densum est, cuius partes propinquius iacent. rarum uero cuius partes remotius iacent. Secundum est, q corpus non agit in corpus solum per uirtutem quæ est in superficie, sed per uirtutem quæ est in profundo extensam secundum extensionem profunditatis. hoc Auerroes probat duobus signis: primum est, quia si sint duo corpora æque calida, quorum unum altero est profundius quanquam in superficie æqualia sint, ut si ambo pedalia: id quod est spissius aliis paribus fortius agit, & hoc per fortiorem uirtutem quæ est gratia maioris profunditatis, quod quidem significat corpus non modo agere per uirtutem existentem in superficie, sed in profundo. Secundum est, quia si sint duo corpora æqualia quantitate & continentia: semper densius cæteris paribus est agentius, ut ferrũ plus quàm lignũ. **N** & hoc quia in profundo densius est, uirtus enim unita fortius agit seipsa dispersa. Ex his sequitur primo q in orbe pars stellata est agentior non stellata, quia spissior. Secundo q inter stellas maxime sol est actiuus, quia maior & spissior omnibus. Tertium principale est Solem & stellas esse totius uniuersi partes integrales, nã uniuersum qđ ex omnibus orbibus constituitur uidetur esse ut unum animal colligatum ex pluribus membris: cuius animalis est unus motus uniuersalis ut diurnus, & plures partiales pro ratione partium. Ex his ulterius sequitur ut infert Auerroes partem illam aeris, quæ est in directo solis & cuiusuis stellæ fortius pati conteriq; magis, tantoq; magis à stellata quam à nõ stellata quã ea stellata est actiuior atq; magis conteritiua quàm sit non stellata. tantoq; à sole magis quam ab aliis, quanto sol est maior & spissior. his præmissis pro solutione uidetur inuenire talem distinctionem quòd solem uel stellas calefacere cõtinens nos potest intelligi dupliciter. Vno modo singulari-**O**ter & diuisim sine aliis partibus quæ sunt mediæ, & hoc modo sol non calefacit, quia sic deberet tangere ignem uel aerem ipsum, quæ singulariter calefaceret. Alio modo potest intelligi quòd sol calefacit pro tanto quia uniuersum cœlum in cuius profundo est sol, habet principaliter calefacere uirtute solis, & hoc modo calefacit. hæc enim uirtus à profundo concaui totius aggregati uersus nos usq; ad conuexum ubi sol est usq; etiam ad ultimum cœli ultimi calefacit per uirtutem in profundo. Imaginandum igitur est in medio totius aggregati esse solem ueluti in medio animalis cor, & à uirtute profundi cordis calefieri omne extra cœlum ab illo contentum, ueluti à corde animalis calefiunt linteamina, & ut non oportet cætera membra iuxta cor calefieri, si debeant linteamina calefieri, sic non oportet orbes inferos & superos qui solem circundant calefieri, & ut non oportet linteamina tangi à corde, sed solum ab aliqua parte corporis: in cuius profundo est cor, sic non oportet continens nos tãgi à **P** sole, sed satis est ut tangatur ab aliqua parte corporis in cuius profundo est sol, & uirtus solis, qua ratione fit ut totum aggregatum principaliter calefaciat per uirtutem solis quę est in eius profundo, & sol non nisi ut pars calefacit. propterea non oportet ut tangatur continens à sole, sed à cœlo, & sic tangit tale corpus calefaciens ignem, & ignis postea rarefactus tangit aerem usq; ad nos. Ex his patent duo. primum quòd principale alterans est totum cœlum per uirtutem in profundo, & non sol per se & singulariter, ut Alexan. credebat. Secundum est, q tale uniuersum cœlum aerem uel ignẽ calefacit ratione luminis ut dicemus ratione motus: quo corrapit, & tertio uirtute solis & stellarum existentium in profundo calefacit aerem & ignem conterendo, quæ contritio est in aere, & igne insensibilis quo ad nos: nos enim sentimus calorem: conteritionem uero non sentimus. Sed con- **Replica Simplicii** tra Auerroem arguitur per rationes Simplicii, qui licet præcessit Auerroem; hæc etiam positio Auerrois fuit antiqua. Primo, quia tunc ualles essent minus calidæ quàm montes, quia in eis minor est conteritio, quia plus à cœlo remouentur. **Q** Secundo, quia terra est ut punctum respectu totius cœli, sed omne agens æqualiter ageret in punctum. Igitur non totum cœlum, sed stella agit respectu cuius terra non est ut pũctum. Tertio, quia tunc æqualis deberet esse calor in locis umbrosis, & luminosis, quia ubiq; æqualis est conteritio.

Pô Thom. Thomas negare uidetur hanc conteritionem, & concedit stellas & cœlum agere lumine & motu: non quidem cõterendo, sed mouendo. ad hoc enim uerba Aristotelis accommodari possunt optime, quia forte per conteritionem non uult nisi motum raptus, ut in textu diximus, & tunc concedit æqualem esse calorem merito motus raptus ubiq; & semper uariari tamen merito luminis. **Quæ auer.** Auerroes autem concedit cœlum

A cœlum tribus modis mutare continens ad calorem, lumine, ut dicemus, motu raptus, ut dixit Thomas, & contentione, & tunc concedit merito motus semper esse æqualem calorem: non autem merito luminis, nec contentionis. Primo, quia attritio fit principaliter à toto cœlo ratione partis stellatę, sed stella non semper est nobis æqualiter proxima. secũdo, quia nõ semper ęqualiter applicata: nã nũc est recta, nunc obliqua nunc aliter constituta. Præterea concurrunt etiã aliæ stellæ aliis uirtutibus, ut dicemus. hac ratione fit ut attritio ipsa nõ fit in uniuerso aere æqualis, sed hic magis, illic minus. Tũc ad rationes ad primam conceditur ualles & partes remotiores a cœlo esse minus calidas quo ad attritionem, sed quo ad radiorum reflexionem calidiores esse. Ad secundum dico, quod licet à cœlo toto æquidistet terra non tñ à stella, rõne cuius cœlum conterit aerẽ. Ad tertium patet sol. põt enim cõcedi merito motus aliis partibus esse æquales: non tñ merito luminis atq; contentionis. Hæc de mente Auer. concederem, & non uideo sequi aliquod impossibile, & consonat uerbis Aristotelis.

Sol. rõnum

Dubi. 1 op põne Aũ. B

Sed ambiges unde cœlũ uel sol habeat uim hanc attritiuam. Aristotelis enim inquit caliditatem effici, quia aer ab illarum latione atteritur. igitur conterit per motũ raptus, & ita cœlum calefacit motu raptus, & per consequens non uidetur differre motus raptus ab attritione. Concederem solem uim habere attritiuam, & totum cœlum, uerum maxime solẽ, quia est densior atq; profundior. hanc tamen uim dicerem efficere attritionem, mediante motu raptus: nõ tamen esse motum raptus, sed aliqd ultra. Tu considera, quoniam hoc est intentatum ab aliis.

Solutio.

Secũda qõ utrũ lumen & mot⁹ calefaciãt.

Secundo quærit Auerroes, utrum motus & lumen calefaciant, & arguit quod non. primo, omne calefaciẽs per se est corpus & calidum. Sed motus & lumen non sunt corpora calida. igitur non calefaciunt. Secundo, omne quod fit generatũ à sibi simili, ut in metaphysica dictum est. at motus & lumen non sunt calida similia in specie.

Sol. Auer.

Respondet Auer. ad secũdum & ad primum insimul, & uult calorem effici posse è nõ calore: nec è corpore calido: item nec esse uerũ generatum simile fieri à simili. hoc enim in substantiis tenet, & nõn in accidentibus. uerbi causa. nigredo fit interdum à calore, interdum à frigiditate: quare & calor quandoq; à calore, qñq; à non calore ut à motu & lumine fit. sic igitur Auerroes uult in substãtiis habere locum uerba Aristotelis.

Replicę cõtra Auer.

Sed uidetur nec in substantiis habere locum authoritate Aristotelis. primo, quia mures generari possunt à nõ mure, sed à calore solis diffuso in aere uel aqua. 12. meta. cõ. 12. Secundo, tertio cœli. cõmen. 56. dicit Auerroes ignem effici, quandoq; à motu

C calii, quandoq; ab alteratione, quandoq; ab igne.

Sol. p Aũ.

Nonnulli pro Auer. respondent, dictum Auerrois esse intelligendũ de uniuoco uirtuali. Sic enim omnes generationes fiunt ab uniuoco in uirtute. & hoc modo mus & ignis fiunt ab uniuoco in uirtute.

Cõfutatio

Sed hæc defensio friuola est. primo, quia hoc modo accidens & ab uniuoco in uirtute fit: non enim fit nisi ab eo in cuius uirtute est. secundo, nihil Aristoteles haberet con-

D tra Platonem in metaphysica. nam idea esset saltẽ in uirtute similis genito.

Propria so.

Melius igitur diceremus dictum Auerrois esse intelligendum per exclusionem: hoc pacto, quod tantũ in substantiis generatio est ab uniuoco, quia in substãtiis, & in nullis non substantiis: ex hoc tamen nõ sequitur ut in omni substantia fiat generatio ab uniuoco. ab exclusiua. n. non sequitur uñs, nisi de terminis transpositis, & sic patet ad obiectiões.

Tertia qõ quo & qs motus calefacit. Solutio

Vlterius quærit Auerroes quis motus calefacit, & quo modo calefacit. Respondet Auer. talem motum esse localẽ, & non alterationem, nisi quatenus alteratio est calefactio, nec auctionem, nec generationem, nisi quatenus generatio est rei calidæ. Probat, quia talis motus est ueluti uita. 8. physi. Secundo, quia uidemus ignem per motum augeri, & per quietem extingui. Ad secundum respondet motum esse perfectionẽ corporis calidi, & hoc modo motus calefacit, ueluti calidi corporis perfectio.

Replica th.

Sed huic responsioni obiicit Sanctus Thomas intelligens motum esse proprietatem corporis calidi. Primo, quia motus non est proprium calido: cum omnib[illegible] corporibus naturalibus competat. Secundo, nullũ posterius est causa prioris. Si igitur moueri sit proprium calido: magis erit calor causa motus, quam contra, motus causa caloris.

E

Põ Thomę

Propter hæc tenet Sanctus Thomas motum calefacere, quia est primus. Nam primum in unoquoq; genere semper est causa aliorum quæ sunt in illo.

Obiiciens Ioannis

Sed positioni Sancti Thomę obiicit Ioannes. primo, quia si ita esset, non esset magis causa caliditatis quam frigiditatis: ẽ enim frigefactio motus, ut calefactio ipsa. Secundo, si motus localis ut primus calefaceret: tunc motus posteriores ut motus uiolentus quo sagitta mouetur, non calefacerent.

Defensio Aũ. & Th.

Sed rationes Thomæ non ualẽt contra Auerroem: nec illæ Ioannis contra Thomam. illæ Thomæ quidem non ualent, quia Auerroes non dicit motum esse proprietatem calidi corporis, sed perfectionem corporis calidi Modo prima perfectio alicuius subiecti est causa omnium eorum quæ accidunt illi subiecto, ueluti anima quæ est prima corporis uiui perfectio: est causa omnium accidentium corporis animati: ita in proposito quia motus est

F prima perfectio corporis calidi: est causa eorum quæ accidũt corpori calido, & ita est causa caloris, qui accidit illi. & hoc inquit. Cum igitur corpus calidum fuerit motum: erit in ultima sua perfectione, & cum fuerit in ultima sua perfectione, tunc calor erit in eo in ultima perfectione, ueluti in re existũt omnia accidentia quæ consequuntur formam post aduentũ formæ, & ita Auerroes uelle uidetur motum comparari ad calorem ut anima aut forma ad accidentia propria quæ consequuntur formam. Si igitur hoc modo Auerroes intelligit: obiectiones Thomæ non procedunt.

Replicæ.

Sed adhuc replicabis quia motus est prima perfectio cœli, & tamen non calefacit cœlum. Secundo, motus est prima perfectio aquæ quæ mouetur, & tamen aqua non calefit. Dici potest Auerroem uelle ad motum sequi calorem in subiecto apto nato quale nec cœlum, nec aqua est. Illæ uero Ioannis minime. prima quidem non, quoniam primum in genere solum est causa eorũ quæ sunt in illo genere per se primo, atq; intenta. modo calefactio est per se in genere motuum ut per se primo intenta. frigefactio per accidens: propterea lauo est per se causa calefactionis: per accidens frigefactionis interdum. Secundum

G minime, quia etiam motus uiolentus est primus in genere motuum, respectu alterationum & id genus: licet non sit primus respectu lationum, & hoc sufficit ad hoc ut ille alterationem efficiat. uerum utrum positio Auerro. sit uera: in fine dicemus.

Quarta qõ an lumẽ calefaciat.

Quarto quærunt utrum lumen calefacit: dicendum per se patere lumen calefacere. Tum quia loca umbrosa uidentur frigida respectiue. Tum secundo quia uidemus plenilunia esse calidiora calefacit igitur, & magis cum reflectitur radius ad perpendicularem: duplicatur enim tunc radius. Adhuc magis cum radii congregantur ut apparet in speculis concauis. nemo igitur dubitat quòd calefaciat. Sed de modo est dubio: cui respondet Auerroes & dicit primo, quòd sicut motus non per se calefacit, sic nec lumen. dicit secũdo ut motus calefacit quatenus est prima perfectio corporis calidi ad quã sequitur calor ut accidens proprium, sic lumẽ est prima perfectio corporis calidi: ad quã sequitur per se ipse calor. Aliter respondet imaginando stellas esse formaliter calidas ut dicit in libro de substantia orbis, & tunc cum lumine miscet

H calor stellarũ, & ducit ad nos, uenit enim lumen commixtũ calori. persuadet hoc primo, quia stellæ & orbes cõicãt in lumine, & trãsparẽtia, igit non incõuenit cõicare in calore. Secundo authoritate Aristotelis. nam luna est similis terræ in opacitate & difformitate. igitur sol similis igni in luce & calore. Tertio authoritate astrologorum. nam hi posuerunt aliquas stellas calidas, aliquas siccas formaliter.

Quinta qõ

Quinto quærunt utrum stellæ causent frigiditatem per se. Respondet Auerroes corrigendo dictum astronomorum: & uult stellas per se proprie omnes esse calidas, humectare uero & frigefacere, & exiccare per respectum. persuadet hoc, quia si aliqua stella esset frigida maxime esset Luna. modo Aristoteles ait noctes in plenilunio esse calidas: & in hoc errat Auicenna, qui tenet stellas per se frigefacere, exiccare aliquas, humectare aliquas. hæc ex commen. Sed uidetur mi-

Circa dctũ Auenois

I hi primo circa hæc quædam dubitanda: quædam reprobanda; quædam corrigenda. Primo dubitatur, quia dixit primo
motum per se calefacere quatenus est prima perfectio calidi. Deinde dicit motum & lumen per accidẽs calefacere. Ecce euidens contradictio est. Videtur etiam falsum: q̃a omnis causa per accidens est, aut casualis, aut remouens prohibens, aut coniuncta causæ per se: quarum nulla potest esse
Defensio I. motus uel lumen. Defendi potest Auerroes; nam dicitur causa per accidens uno modo, quia non agit per uniuocationẽ rationis & nominis: & sic, omnis causa æquiuoca est causa per accidens: & hoc modo intelligit Auerro. alio modo dicitur per accidens, ut distinguitur contra causam quæ agit secundum naturam: & hoc modo uult esse causam per se: quia sua natura motus & lumen calorem agunt. & sic patet solu-
2. dubita. tio ad rationem. Secundo dubitatur quia si stellæ essent formaliter calidæ: tunc stellæ contrariæ essent elementis frigi-
K dis. secundo esse formaliter calidum uidetur esse ignis. Dici potest stellas esse formaliter calidas: non quidem calore elementario, sed calore per æquiuocationem nominis, qui est ueluti uita omnium naturalium rerum: quare cessat prima obiectio: hic enim calor nulli contrariatur: cum non sit elemẽtarius. cessat etiam secunda; est enim stella calida non per ca-
Rephensio Auerrois lorem elementarium: ideo non est ignis. Sed reprehendendus est Auerro. in eo quod ait lumen calefacere nos; quia uenit commixtum calido stellarum: hoc enim esse nõ potest nisi lumen esset corpus: quod sibi calorem illum incorporaret: & ueheret eum ad nos: unum enim accidens non potest alteri misceri ut in libro de generatione dicitur. propterea hic secundus modus, quo lumẽ calefacit est impossibilis: nisi aliter intelligatur. Ideo melius est dicere iuxta primũ modum ꝙ lumen sit caliditas uirtualiter, quæ in subiecto apto nato extrahit caliditatem formaliter de potentia ad actum; nec est credendum lumen efficere hanc caliditatem, ut agẽs quia accidens non est per se agens; sicut nec per se eos, sed ut instrumentum stellarum, quæ uirtualiter sunt calidæ. Quo
L etiam modo non est dicendum attritionem uel motum efficere per se calorem in aere uel igne. nam cum motus non sit per se ens: non potest esse per se causa: sed est imaginandum calorem effici à cœlo stellisq; calidis uirtualiter per attritionem uel per instrumentum. Amplius, nõ est imaginandum exhalationem inflammari à motu, nec animal dum mouetur calefieri per se à motu, quia nec motus hoc efficere potest quatenus est fluxus formæ, quia sic est respectus: nec pro forma fluente, quia sic est ipsa ubi fluentia, quæ sunt quantitas: & q̃titas non est de principiis actiuis. propterea est dicendum exhalationem inflammari à motu ueluti ab instrumento: per se uero à continente, in quo mouetur. Animal etiam effici calidum effectiue principaliter ab ipsa sui anima: à motu uero per accidens pro quanto facit partes fricari, & ita forma rei mobilis per se efficit calorem. Motus uero est dispositio quædam, mediante qua calor efficitur.

De qualita tib. stellarũ Põ Auer. Vlterius circa hæc dubitant utrum aliquæ stellæ infrigident, aliquæ humectent, aliquæ exiccent, quemadmodum aliquæ calefaciunt. Tenet Auerro. quòd omnes calefaciunt primo, quia omnes mouentur & lucent: igitur omnes calefaciunt. uidetur hæc ratio Aristotelis primo meteororum. Secundo, quia frigiditas & siccitas non ingrediuntur opus naturæ. igitur cum stellæ maxime nos conseruent: non debent
M esse frigidæ, nec siccæ. Tertio mouetur ex reflexu maris; nã per sex horas crescit insequendo lunam: per sex decrescit. Hoc pro tanto physici aiunt quia aqua in principio ortus lunæ rarefit à calore lunæ; & ita calefit, deinde condensatur & frigefit. igitur luna calefacit, quæ minus uidetur calefacere. Quarto Ioannes arguit pro Auerro. quia si stellæ frigefacerent: maxime ignem frigefacerent, quia agens naturale for-
Obiectiones Thomæ. tius agit in propinquum quàm in remotum. Obiicit autem Sanctus Tho. contra hanc positionem: primo, quia tunc cæteræ qualitates essent per accidens in uniuerso, quia non per se essent intentæ à cœlo. Secundo, quia formæ elementorũ sunt uirtutes cœli. igitur & qualitates: dans enim formam dat consequentia per se ad formam. Tertio, mundus iste in-
ferior regitur ab illo superiori: hoc aũt non est nisi quia quæcunq; hic fiunt dependent ab illo; aliter nõ esset causa uniuersalis omnium. Quarto, omnes formæ continẽtur actu in primo motore; & potentia in prima materia; ut dicit ipsemet Auer. 11. meta. cõmen. 18. Modo primus motor hæc efficere non potest nisi mediante cœlo, ut. 8. physi. auscultationis dicit ipse. cõmen. 15. Vltimo Aristoteles secundo de generatione, inquit, omnes formas has contineri in terminis, uocat autem terminos corpora cœlestia, ubi exposuimus, quia in il-
Sol. aliquorum. lis est terminus cuiuslibet rei naturalis. Respondent nonnulli, cœlum hæc omnia agere mediante calore: omnes enĩ formę fiunt à cœlo mediante calore, quia frigiditas fit ꝓpter magnam distantiam à fonte caloris ut in terra & aqua. humiditas in aere & aqua propter aliquam approximationẽ: calor uero propter uicinitatem: omnia enim pro ratiõe situs ad calorem uidentur in suis qualitatibus à stellis depẽdere, ut Auer uidetur dicere in lib. Destructio destructionum dispu.
O prima in solutione dubiõ. 12. imaginandum enim est calorẽ omnes efficere qualitates diuersimode sumptum, ut enim in regione ignis constitutur in tanta ad cœlum distantia calorem & siccitatem efficit, ut uero in regione aeris calorem & humorem, quia maior est distantia, ut in regione aquę adhuc in maiore distantia humorem & frigiditatem, ut in regione recipitur terræ frigiditatem & siccitatem: est enim tunc maxime distans, & sic omnia facit calor diuersimode sumptus.
Sol. ꝓpria au. Nos uero solebamus dicere, cœlum posse intelligi esse causam qualitatum uno modo per se ut causa immediata, & hoc modo solius caloris est causa per se, quoniam per illum cuncta conseruat. Secundo ut causa uniuersalis, & sic cum causis particularibus efficit diuersas qualitates: frigiditatẽ quidem cum aqua: humiditatem cum aere ueluti homiñẽ cum homi-
Cõfutatio. ne: sol enim & homo hominem generant. Nunc uero hæc Auer. positio uidetur mihi erronea: primo contra primã solutionẽ, quia calor per se non efficit nisi calorẽ: unum. n. agens naturale non facit nisi unum: per accidens aũt põt efficere cõtrarium. igitur solum elementa calida esse or per se intenta a
P calore cœli, stellisq; ipsis: elementa frigida per accidẽs sicut per accidens a calore proficiscuntur. Contra secundam uero solutionẽ, quia tunc cœlum cã esset calidorum elementorũ dupliciter, generalis, & particularis: cæterorum uero nõ nisi generalis cã. modo hoc non uidetur, quia omnia sunt de perfectione uniuersi, & mundo necessaria. Contra omnes uero est obseruatio astrologorũ, quia uidemus in uno eodẽq; die esse calorẽ intensum & frigus intensum: immo in eadẽ hora uentũ moueri frigidũ, & statim cessare ad calidũ: hoc autẽ non põt esse nisi cæteræ stellæ habeant dominiũ in die: merito quarũ propter diuersitatẽ prędominiorũ, efficiatur nũc caliditas, nunc frigiditas, astronomi. n. obseruarunt q̃ñ Saturnus in anno habet dominiũ, facere annum generatim frigidum, q̃ñ in quarta anni, facere quartam frigidam, quando in mense: facere mensem frigidum, q̃ñ in septimana: facere septimanã frigidã, q̃ñ in die facere diem frigidum, quando in hora facere horã frigidã, & plus obseruarunt in ortu diei plerũq; factã esse caliditatẽ: in meridie frigiditatem. Modo talis
Q difformitas non põt esse a solo lumine & motu tantum: nec si oẽs calefacerent, quia ab uniformi non prouenit difforme, igitur in mane calor fit propter dominium Martis. In meridie frigus propter Saturnum. igitur aliquæ stellæ calefaciũt,
Põ Ptolemæi. aliquę exiccant, aliq̃ humectant, aliq̃ frigefaciũt. Et hęc est positio uera Ptolemæi qui Saturno frigiditatẽ & siccitatem præbuit. Ioui temperiẽ: Marti uredinem: soli calorem: Veneri temperiem Mercurio utrunq;: Lunæ humorem. Tunc ad rationes pro Auer. factas; respondeo ꝙ non omnes per lucẽ calefaciunt, quia licet lumen ut lumen calefaciat: tamen ut tale lumen uidelicet Saturnium uel Martium non calefacit: sic de motu dico, licet motus ut motus calefaciat: non tamen ut motus talis planetæ cum tali configuratione: ut enim continuum ut continuum est diuisibile in infinitum: non autem ut ligneum uel cereum: sic lumen ut lumen est calefactiuũ: ut uero Saturnium, est frigefactiuum: ut Iouium temperatiuum: ut Martium ustiuum: & ut alterius atq; alte[...] stellæ
instrumentum,

A instrumentum, alterius atq; alterius qualitatis effectiuum: sic quoq; motus: ut enim motus est calefactiuus: ut talis stellæ cum tali planeta constitutus, est frigefactiuus, uel calefactiuus, uel natura stellæ cuius est & ad quam est qualitatis effectiuus: & hoc modo nos non ponimus influentiam aliã à motu & lumine. Albertilla uero concedit lumẽ & motum calefacere: sed recurrit ad influentiam, quæ potest per se frigefacere. Ad secundum dici potest frigiditatem & siccitatem non ingredi opus naturæ quo ad uitam: non autem quo ad alia: multa enim bona ex his emergunt. Ad tertium de luna astronomi reducunt motum illum ad similitudinem occultam: uel forte ad lumen lunę & motum eius, quia tale est.

Ad quartum dico non maxime ignem frigefieri: quia adsunt plures causæ conseruationis eius illic: quales non sunt in B his inferioribus. Ex his patet Auerroem nõ intellexisse Aristotelem. Aristoteles enim ut puto non differt à principe mathematicorum Ptolemæo. Aristoteles enim non plus dixit, nisi quod cœlum calefaciat continens suo motu, & lumine: ex hoc non habetur nisi quod lumen ut lumen est effectiuum caloris: similiter motus ut motus: cum quo tamen stat lumen, ut Saturnium, esse frigefactiuum, ut Martium esse exiccatiuum, ut deniq; instrumentum alterius & alterius stellæ esse alterius & alterius qualitatis effectiuum similiter & de motu cẽsendum: ut enim stella differt specie à stella ut dicemus: sic lumen à lumine, & motus à motu. Auerro. autem non faciẽs differentiam inter per se & per accidens: generatim uoluit omne lumen quatenus lumen: & hoc lumen quatenus hoc lumen: & omnem motum quatenus motus est: & hunc motũ, quatenus hic motus calefacere: & non est ita. est enim uerũ per se: & falsum per accidens ut ipse alt in multis sermo physicæ auscultationis commen. Peruenit autem Ptolemæus ad hanc rem ex obseruatione, quam rerum cœlestium obseruatores fecerunt circa stellarum affectiones: ut docet in primo apotelesmatum: circa lunę cum sole configurationes. Præ C terea anonymus quidam Ptolemæi interpres, & Porphyrius philosophus in eruditionibus docent hoc, esse obseruatum multis & multis seculis Saturnum, & Iouem quando cum sole commeant in aquario hyemem efficere temperatã: cum uero Mars per Cancrum & Leonem æstatem facere æstuosam: & in aliis id genus simili obseruatione duo compertum est. Hæc autem non sunt contra Aristotelem, quia ultra motum & lumen non ponunt influentiam: immo sunt additiones & declarationes eius quod Aristoteles etiam scripsit. Ptolemæus enim non minus peripateticus, quam mathematicus perhibetur ab omnibus. Hæc de quæstione.

Cum autem & stellæ ipsę transferri uideantur: & cœlum totum: aut utrisq; quiescentibus: aut utrisq; commotis: aut altero quiescente, altero commoto fieri translationem necesse est.

D Expositio. Tria de stellis pertractare proposuit, substantiam, siue naturam, motus illarum, & figuras: egit de substantia & natura: nunc & de motibus quibus mouentur proponit disputare. Ars inueniendi. Animaduersione dignum Aristotelem rem hanc nancisci arte inueniendi, quam & in posterioribus: & in sexto topicorum docuit. In arte uero inueniẽdi, ut dicit Philoponus posteriorum secundo, & primo, est aliquid ut concessum, & aliquid ut quæsitum: quid igitur quod in præsenti quæstione est cõcessum esse cœlum & stellas apparere moueri. hoc enim ut cõcessum supponit: quæsitum uero est: quonam modo illud esse possit: tribus enim modis fingi potest: aut imaginando cœlum & astra quiescere: & mota apparere quodam extrinseco motu ut dicemus: aut imaginando utraq; proprijs incessibus atq; motibus moueri: seruatã tamen quadam regula: Aut imaginando unum quiescere, alterum moueri: quod quidem esse potest ut astrum quiescat: & cœlum moueatur: uel econtra ut cœlum moueatur quiescatq; astrum. omnibus enim his modis apparentia motus illorum saluari uidetur. propterea quæsitum est quonam horum modorum Dubita. 1. apparentia illa fiat. Sed dubitatur primo; quia uidetur hæc quæstio ex dictis soluta. igitur nunc inutilis dictum est enim stellam esse densiorem sui orbis partem ueluti illius nodum. E Ex ueritate hac sequitur stellam moueri ad motum orbis, ueluti nodum ad motum tabulæ. Indicat Auerro. solutionem: nam quæstio est soluta quasi per accidens & de secundaria intentione: nunc uult soluere principaliter: Id enim quod proprijs principijs declarari potest, est melius si per se declaretur. (Quæ 1011. comi. 43.) Secundo dubitatur circa concessum: supponit enim cœlum & stellam apparere mota. unde in græco scribitur φαίνεται quod latine est uidentur. Sed dictum est stella solum uideri moueri: non orbem: cum non sit per se sensilis. (2 dubita.)

Respondet Auerroes in eodem commen. stellas apparere motas per sensum: cœlum per existimationem siue coniecturam: & hoc satis est pro concesso. uel referri potest hoc ad duplicem motum quem uagæ stellæ habent. diurnum uidelicet & proprium: & sic argumento sensus haberi potest stellas pluribus motibus moueri: & de hoc est quæsitum, F propter quid est.

Ambo igitur quiescere terra ipsa quiescente; impossibile est: non enim fierent quæ apparent: at supponatur terram quiescere.

Expositio. Nunc incipit destruere membra: quia syllogismus est diuisiuus à destructione membrorum impossibilium sufficienter enumeratorum ad alterius membri positionem. Debes scire ut Auerro. inquit sophistas ut heraclitanos opinatos eẽ (Quæ ex Auer.) hæc sublunaria omnia esse in continuo motu: illa uero cœlestia esse firma & semper quiescentia: & tunc apparentiam per quam uidentur stellæ moueri ab ortu in occasum nitebantur soluere per motum terræ, dicentes ita de stella contingere ut de motu ripę quando homo mouetur in naui propter motum uisorii in quo uisio ipsa perficitur: ut etiam narrat Aristo. in lib. de somno & uigi. hoc etiam confirmari potest per simile in ebrio: cui circunstantia omnia moueri apparent: propter uertiginem spirituum oculi ut docet philosophus in tertia particu. problematũ, problemate 9. Aristo. igitur reprobat hoc syllogismo hypothetico sic, si terra quiescit impossibile est illa quiescentia esse & uideri mota: sed supponatur nunc terram quiescere: quia infra probabitur igitur G impossibile est alia quiescentia uideri mota. Quod uero ad uerba attinet: debes scire Aristo. adiecisse. Non enim fierent quæ apparent. Ex quo uerbo ut sumit Auer. potest formari ratio absoluta. Nam dato quod de terræ quiete aliquis dubitaret: adhuc habemus argumentum: nam coniunctiones stellarum, oppositiones, directiones, & retrogradationes, & cætera id genus per motum terræ saluari non possunt: propterea adiecit. Neq; enim fierent quæ apparent. sup. dato quod terra moueretur. Hæc Aristo.

Restat igitur aut ambo moueri, aut alterũ quiescere, alterum moueri. Si igitur ambo mouentur: absurdum emerget, stellarum uidelicet & orbium uelocitates pares esse: unaquęq; enim æque uelox erit, atq; orbis in quo fertur. Simul siquidem cum orbibus in idem rursus redire uidentur. Accidit igitur H stellam suo in orbe circulum descripsisse, & orbem lationem suam peregisse, atque suam circunferentiam descripsisse.

Expositio. Secundo probat quod non potest fingi orbem & stellam motibus proprijs seorsum moueri, & arguit sic, si stella & orbis proprijs seorsum motibus mouerentur: tunc paribus uelocitatibus æquales circunferentias describerent. Deducitur hæc conditionalis siue maior, nam in quanto tempore stella ab uno puncto imaginario uerbi gratia. ab ortu circunferentiam describendo totam redit ad ortum: in tanto tempore orbis describendo circunferentiam redit ad eundem punctũ. & sic paribus uelocitatibus mouent. Primo proponit id quod restat disputandũ, & inquit. Restat igit aut ambo moueri: aut alterum quiescere, alterũ moueri. Quod quidem ambo non mouent: pbat, & inquit. Si igitur ambo mouent: absurdum emergit uidelicet stellarũ & orbiũ uelocitates pares esse deducit, unaquæq; n. æque uelox erit atq; orbis in quo fert. pro-

I bat hoc dicens, simul siquidem cum orbibus in idem rursus redire uidentur, stellam uidelicet per sensum, orbem per existimationem igitur pariter mouebuntur & æquè celeriter. propterea dat totam hypotheticam. & inquit. Accidit igitur stellam in suo orbe circulum descripsisse, & orbem lationē suam peregisse, atq; suam circūferentiam descripsisse. ita ut paribus uelocitatibus mota sint. Quod uerò ad uerba attinet debes scire q à communi translatione mutaui nonnulla uerba: nam græce uerba illa, suo in orbe circulum descripsisse, sunt ἄστρον διεληλυθέναι τὸν κύκλον ut uerbum uerbo reddam est, stellam circulum trāsiuisse. quod cum minus sonet: Quæ auer. comi.44. illo pacto transtulimus: nam uerbum illud διεληλυθέναι etiā pro descripsisse legimus quandoq;. Cætera patent. Disputat autem Auer. de quo motu loquitur: cum probat seq stellam pari uelocitate moueri cum suo orbe. & uidetur mihi q̄stio superflua: quoniam intelligi potest de uagis, & de fixis. K Alex. de ipsis uagis: Simplicius uero de fixis intelligit. sed rō Aristo. habet locum in omnibus: nam comparat stellam ad suum orbem: modo quæcunq; sit: ratio est eadem. Dubitatio. Sed uidetur rōnem hanc qua Aristo. deducit consequentiam esse nullam: nam cum orbis non uidetur: possum fingere ipsum moueri proprio motu, & stellam proprio, sed disparibus uelocitatibus: quia uel orbis celerius, uel stella celerius intelligi potest, nec ratio ualet supponit enim esse motum pari uelocitate orbem describere circūferentiam, & stellam: hoc. n. cum non uidetur. negabitur. Solutio. Dici pōt & bene hoc non posse fingi. primo, quia est suppositum ea in. 24. horis moueri. secundo, quia ut deduceretur orbis diuideretur, uel rarefieret: ubi enim stella tardius moueretur: & orbis uelocius: necessario stella finderet orbem: uel rarefaceret ipsum. econtra & si stella celerius mouebitur: Aristo. igitur hanc partem non destruxit: quia per ea quæ dicturus est: relinquetur confutata. hæc res non fuit mihi leuis.

Non est autem rationi conueniens ut uelocitates stellarum & magnitudines orbium eandem habeant L rationem. Nam quáuis orbes uelocitates eius ꝓportionis habere quam & magnitudines habent, non sit absurdum, immò necessarium: unamquáq; tamē stellarum quæ in his sunt, nullatenus habere rationi cōsentaneum est. Nā si illa necessario sit uelocior, quæ per maiorem orbem fertur: stellę si orbes suos mutuo commutabunt: alteram ulociorem: alteram tardiorem fore perspicuum est: qua ratione nullū motum habebunt propriū: sed ab ipsis orbibus ferrent.

Nunc uult destruere consequens: & ita ponit quasi minorem. Expositio. debes scire q orbes siue circuli qui græce cycli dicunt, habent uelocitates magnitudinibus proportionatas, qa maior orbis in eodem uel æquali tēpore uelocius mouetur: & ita maior uelocitas est in maiore magnitudine: & licet uelocitates sint in orbibus secundum proportionem magnitudinū: hoc non est in stellis: ita ut stellæ habeant in uelocitatibus proportionem, secundum proportionem magnitudinū orbium: itaq; stella habeat in uelocitate proportionem ad aliā: M quam orbis suus habeat in magnitudine ad orbem alterius stellæ. est igitur intentio probare unam stellam non habere in uelocitate talem proportionem ad aliam: qualem suus orbis habet ad orbem alterius. qua ratione euenit ut ipsa non moueatur necessario pari uelocitate cum suo orbe. Nam orbis ad orbem semper in uelocitate proportionem seruat: nō autem stella ad stellam. Hoc proponit, & inquit: Non est autem rationi conueniens ut uelocitates stellarum & magnitudines orbium eandem habeant rationem. hoc est non est rationi consonum ut ita se habeat stella ad stellam in uelocitate: sicut orbis eius ad orbem alterius in magnitudine. Nam q̄uis orbes uelocitates eius proportionis habere quā & magnitudines habent, non sit absurdum: immò necessariū: unā quāq; tamen stellarum quæ in his orbibus sunt habere nullatenus rationi consentaneum est. est igitur hęc conclusio: nō oportet ut qualis sit proportio magnitudinis orbis ad magnitudinem orbis, talis sit stellæ in uelocitate ad stellam. uerbi N causa non oportet ut qualis est proportio orbis Mercurij ad orbem Lunæ in magnitudine: talis sit proportio Mercurij ad Lunam in uelocitate. Et hoc probat, quia tunc Mercurius q est in orbe maiori erit uelocior Luna: quæ est in orbe minore: aut igitur est naturale, & necessario uel casuale: non naturale, quia si fieret translatio stellarum de orbe ad orbem: ita ut Mercurius saltaret in orbem Lunæ: & Luna in orbē Mercurij: tunc Mercurius efficeretur tardior, & luna uelocior. igitur non necessario naturaliter. Inquit. Nam si illa necessario sit uelocior: quæ per maiorem orbem fertur: stellæ si orbes suos mutuo commutabunt: alteram uelociorem, alteram tardiorem fore perspicuum est: cuius contrarium erat ante cōmutationem orbium. qua ratione nullum motum habebūt proprium: sed ab ipsis orbibus ferentur: quod est propositū. debes scire q hæc conclusio non sequitur præcise ex nūc dictis: sed addita est, quia posterius complebitur. Obiectio Solutio. Obiicies fortasse casum non esse possibilem uidelicet q fieri possit orbium transpositio. Solutio patet: orbium enim transpositio O pro tanto est impossibilis, pro quanto stella est pars sui orbis illi continua: ubi autem sit pars discontinua, & per se proprium habeat motum: casus est imaginarius, & possibilis, quia motus unius non dependet ex motu alterius, & sic erit possibile unum transponi in alio: & hoc modo ualet id quod Aristoteles ait.

Sin autem casu id accidit: non erit profectò rationi consonum ut in omnibus orbis sit maior: simul atq; latio stellæ quæ in ipso est uelocior. unam enim uel duas hoc pacto sese habere: non est absurdum. omnes uero similiter sese habere figmento simile est. Præterea etiam in his quæ natura sunt nihil fortuito euenit. Insuper etiam id quod ubiq;, & in omnibus est à fortuna non proficiscitur.

Expositio. Hactenus q non sit naturale stellam in uelocitate sese habere ad stellam, ut orbis ad orbem in magnitudine probatum est. Quod uerò nec casuale: tribus rationibus probat. primo, quia quæ casu eueniunt: in paucioribus contingunt. P at in illis hoc est in omnibus. secundo, casuale non est in his q sunt à natura stellæ & orbes sunt à natura. tertio, casuale non est ubiq; & semper. at hæc sunt ubiq; & semper. Quare non est casuale. Ex his potest haberi q non quali proportione orbes sese habent in magnitudinibus: tali stellæ se habent in uelocitate. & tunc habebitur stellam non moueri pari uelocitate cum suo orbe, quia tunc semper haberet uelocitatem proportionatam magnitudini orbis. quod est nunc destructum. Dubitatio. Sed ambiges. nam Aristo. uidetur concedere casum in una uel duabus stellis, & negat illum in omnibus. Solutio. igitur concedit casum in cœlestibus. Solui potest ut Auer. innuit Aristote. non esse locutum assertiue, sed hypotheticè: quasi dicat non esse contra naturam casus: ut in una uel duabus id esset.

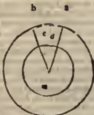
Atqui si orbes quiescunt, & stellæ mouentur: eadem rursus absurda, & similiter erunt. Eueniet enim Q eas uelocius moueri, quæ sunt extra: & uelocitates esse pro orbium magnitudinibus.

Tertium membrum erat alterum imaginando quiescere: alterum moueri: hoc autem esse potest: imaginando uel orbes quiescere: & stellas moueri per illos: uel cōtra orbes moueri & stellas quiescere in eis. et probat primum, & inqt. Atqui si orbes quiescant: & stellæ mouentur: eadem rursus absurda, & similiter erunt: eueniet enim eas stellas uelocius moueri quæ sunt extra. hoc est in exteriori orbe: ut Mercurium uelocius Luna moueri: qui est in orbe exteriori, & uelocitates esse pro orbium magnitudinibus, quia semper Mercurius mouebitur in uigintiquatuor horis in tanta ꝓportione uelocius luna, in quanta eius orbis est maior orbe lunæ. Dub auer. comi.46. Ambigit Auer. quia licet illud impossibile sequatur

A tur si orbes & stellæ proprijs motibus & seorsum mouerentur, non tamen sequi uidetur ubi cœlum quiescit & stella sola per se mouetur. Respondet Auer. illud sequi pro tanto quia omnes stellæ mouentur motu diurno atque in æquali tempore, cum enim in æquali tempore circuant, illa stella quæ in maiore est orbe, uelocius mouebitur & quæ in minore tardius, quare uelocitates proportionabuntur. Secundo magis ad rem dubitabis: nam cauillator posset dicere Mercurium & Lunam non in diuersis orbibus moueri, sed unum esse cœlum omnium: in quo mouentur circulariter ueluti piscis in mari uel auis in aere. Dici potest quod Aristo. supponit duo, primum est, ipsos saltem describere circulos imaginarios in 24 horis: & secundum est, circulum Mercurij esse maiorem, quod patet, quia Mercurius mouetur supra Lunam, quia Luna eclipsat Mercurium & non econtra, & tunc B idem sequitur, ac si essent ueri orbes.

Cum igitur neque utraque neque stellam duntaxat moueri sit rationi consentaneum: restat orbes quidem moueri, stellas uero quiescere, & infixas in ipsis orbibus ferri. hoc enim modo tantum nullum absurdum euenit. uelociorem enim esse maioris circuli celeritatem consentaneum est rationi, si orbes circa idem centrum sint constituti: quemadmodum enim in cæteris corpus maius uelocius latione propria fertur: sic & in orbicularibus. nam earum portionum quæ ab eodem auferuntur centro, maioris orbis maior portio est. Quare æquali in tẽpore maior orbis iure circunfertur.

C

Expositio. Ex his concludit membrũ quæsitum, & inquit. Cum igitur neque utraque, neque stellam duntaxat moueri sit rationi cõ D sentaneum: restat orbes quidem moueri, stellas uero quiescere supple a proprijs motibus, & infixas in ipsis orbibus ferri. Quod uero ad uerba attinet infixas grece est ἐνδεδεμένα, latine, infixas, siue firmatas, siue constitutas, quæque non sunt ut claui: sed ut nodi in tabulis. Hoc est membrum quæsitum. deinde probat hoc per id quod ad ipsum nullum sequitur repugnans. Primo, cum ueritate huius membri stat orbem maiorem ut illum Mercurij celerius ferri orbe lunæ & Mercurium in suo orbe in eodem tempore. uerbi causa, in hora maiorem arcũ describere. Mercurius enim per motum diurnum ad motum sui orbis describit in certo tempore arcum ab ortu in culmen a.b. Luna uero in eodem tempore ab ortu in culmẽ arcum d.c. igitur Mercurius uelocius secundum sui orbem fertur. inquit. Hoc enim modo tantũ nullum absurdum euenit: uelociorem enim esse maioris circuli celeritatem siue motum consentaneum est rationi: si orbes circa idem centrum sunt constituti, quod saltem uerũ est quo ad motum diurnum: de quo loquimur. & hoc probat a simili in corporibus rectis. & inquit. Quemadmodũ enim in cæteris ut in corporibus rectis uelocius propria latione fertur. sup. corpore minore: si tempore æquali ambo ferrentur: sic & in orbicularibus. nam earum partium, siue portionum quæ arcuum quæ ab eodem auferuntur centro, siue

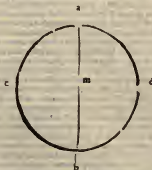
super eodem describuntur centro, maioris orbis maior portio, siue arcus est ut arcus a.b. orbis Mercurij maior est arcu d.c. in orbe lunæ: si uidelicet describantur super centro m. secundum eandem longitudinem, uidelicet ab ortu in culmen: quo motu ferri supponuntur eodem in tempore, & ita motus Mercurij describens arcum a.b. celerior erit motu lunæ describendis arcum d.c. apponit conclusionem, & quod dicit patet. E

Insuper cœlum accidet non diuelli, & propter hoc ipsum: & etiam quia declaratum est totum ipsum esse continuum.

Expositio. Secundo ostendit non sequi secundum impossibile, et inquit. Insuper cœlum accidet non diuelli ut in illo membro accidebat, & propter hoc ipsum: quod nunc diximus uidelicet, quia stella mouetur ad motum orbis: & etiam quia declaratum est, totum ipsum cœlum esse continuum. Forsitã dices Aristoteles impossibile sequi quando stella moueretur per profundum cœli: sed quando mouetur per superficiem quia animal mouetur per superficiem terræ, & non diuellit terram. Sed bene talpa quæ sub terra fertur, terram diuellit. Dici potest Aristotelem supposuisse stellam moueri per profundum: nam si moueretur in superficie inter orbem & orbem relinqueret post se uacuum. *Dubitatio* F *Solutio.*

Propterea cum stellæ ipsæ rotundæ sint: quemadmodum & cæteri sentiunt: & nos qui ex illo corpore insunt, illa facimus, conuenienter concedimus. rotundi quoque ipsius duo sint per se motus, rotatio & conuersio: si stellæ per se mouebuntur: altera harum motionum mouebuntur.

Expositio. Prima ratio sumpta erat per comparationem stellarum ad orbes: hæc sumitur ex parte figuræ stellarum: supponit autem duo. primum est, omnes stellas esse rotundas, quod proba, tum auctoritate cæterorum: tum per ea quæ dixit. dixit enim stellas esse de natura cœli. igitur erunt de figura cœli: quæcunque enim conueniunt in natura: etiam in figura & accidẽtibus essentialibus conuenire uidentur, inquit. G Cum stellæ ipsæ rotũdæ sint: quemadmodum & cæteri sentiunt, & nos dicimus conuenienter ad dicta nostra, qui stellas facimus ex natura eius corporis in quo est. Hæc est prima suppositio, quæ est legenda cum nota suspensionis. Secunda est, unumquodque rotundum. uerbi causa. lunam posse intelligi moueri duobus modis, aut rotatione, aut conuersione. rotaret enim luna si a cẽtro terræ per centrum lunæ usque ad conuexum ultimum octaui cœli traheretur una axis per pendiculariter quæ sit a. b. & circa hanc axem super illos

H polos perpetuo uolueretur ueluti rota molendini circa centrum proprium. Conuerteretur autem si super nos circa cẽtrum m. uolueretur ab ipso c. in d. redeundo in c. ad modũ quo ueges uel rota carri circũuoluitur. Hæc est secunda suppositio. Deinde ponit consequens. si inquam ita est ut stellæ

I per se moueantur, ex quo sunt rotundæ, altera harum motio non mouebuntur. Dubitatio. Sed occurres, nam ueges potest moueri defluendo: & per conuersionem. igitur pōt adhuc intelligi stella moueri defluendo: sed de hoc nihil meminit Aris. Solutio. Dici potest talem defluxionis motum esse rectum, at rotundis per se non competit motus rectus: maxime his rotundis, quæ sunt alterius naturę ab elementis, elementarijsq; rebus, propterea Aristo omisit.

At neutra moueri uidentur. Nam si rotabunt: in eodem profecto manebunt, & locum non mutabunt: uidentur autem locum mutare: ut etiam omnes dicunt.

Expositio. Facta diuisione ostendit illas non moueri motu rotationis: nam quæcunq; motu rotationis mouentur manent in eodem situ, & locum secundum subiectum non mutant: uelut de rota molendini dictum est. at stellæ uidentur locum mutare cum discurrant ab ortu in occasum: ut etiam alij omnes K concedunt. Inquit. At neutra motione moueri uidentur: primo q; non rotatione: nam rotabunt in eodem profecto situ respectu polorum & centri mundi manebunt, & locū non mutabunt secundum materiam. at uidentur locum mutare, ut discurrere ab ortu in occasum ut & omnes alij dicunt. igitur stellæ non mouentur motu rotationis. Cauillus. Solutio. Fortasse cauillabis asserēs illas rotari cū aliqua defluxione uersus occasum, hoc profecto ablatum est: nam defluxus competit his quæ recto motu mouentur: quatenus cœlestia moueri non pūt.

Insuper etiam omnes quidem consentaneum est rationi eodem motu rotare, at sol stellarum solus hoc facere uidetur, cum exoritur, atque occidit. Et hic non per se: sed ob distantiam a nostro uisu. uisus enim longe sese extendens ob imbecillitatem uacillat: qui quidem forsitan causa est, ut etiam stellæ fixæ micare uideantur, uagę uero non micare. Vagæ nanq; stellæ quia prope sunt: uisus sui compos ad ipsas pertingit. Ad fixas uero longe ualde diffusus uiL brat. Tremor autem ipsius facit ut hæc uibratio, stellę ipsius uideatur. Nā differt nihil uisus an res quæ cernitur uacillet.

Expositio. Secundo idem uidetur persuadere per locum a maiori ad minus. Nam si stellæ rotarent: maximè sol rotaret. Declaratur, quia sol stellarum solus hoc facere uidetur cum exoritur atq; occidit. at sol non rotat, quia hic non per se apparet rotare, sed ob distantiam a nostro uisu. declaratur. nam uisus longe sese extendens & profusus ob imbecillitatem quā in conatu consequitur uacillat. huius signum est, quia idē uisus forsitan causa est, ut & stellæ fixæ micare uidentur. uagæ uero non micare. Vagæ nanq; stellæ quia prope sunt, uisus potens & sui compos ad ipsas pertingit. Ad fixas uero longe ualde diffusus uibrat. quæ uibratio uisus apparet esse stellæ. nam quo ad uibrationem differt nihil uisus an res quæ cernitur uacillet. Sic igitur apparet solem ipsum non rotare, & M tamen maxime rotare uidetur. Igitur nulla stella rotat, hæc Aris. Dub. auer. cōmē. 45. Dubitat Auer. quia non uidetur sol scintillare ob distantiam: nam sol propior est Ioue, & maior. & Iupiter non scintillat. igitur nec sol ob distantiam scintillare debet. Sol. Auer. Respondet Auer. & concedit solem non scintillare ob distantiam ut ratio cogit. Sed ob lucis potentiam, & excellētiam, signum huius est, quia in ortu & culmine scintillat atq; occasu. In meridie nanq; solum ob lucis excessum scintillat. In ortu uero rotare uidetur & scintillare ob lucis excessum, & medij crassitudinem. atq; turbulentiam, est enim tunc aer uaporibus plenus, qui in nocte exhalauerunt, atq; inspissati erant, & sic concedit ipse rationem. Cōfutatio. Sed hæc solutio est de directo contra textum. ait enim Aristo. solem scintillare ob distantiam. Sol. Alex. Alexan. ait solem uibrare siue titubare in ortu propter apparentiam duorum motuum, qui tunc uidentur.

Qualis sol. Alexan. Nec hæc solutio est ad textum: nec uera in se: ut omnibus credo esse notum. Propria Solutio. Dicendum igitur ad talem solis titubationem concurrere medij crassitudinem, ut in ortu, & humidi in oculo existentis ob lucis præstantiam eliquationem, siN ue resolutionem, & inordinatum motum spirituum principaliter concurrit distantia & lucis præstantia. Et tunc dico Arist. accepisse distantiam pro causa: quia lucis præstātiam eē cām, nec dubitat. Ad illud de Ioue, dico q; nō sunt cætera paria: quia tanta distantia solis a nostris oculis cum tāta lucis excellentia sufficit eliquescere humidum oculi, & facere inordinatum motum spirituum. at tanta Iouis distantia cū tanta luce non sufficit. Et hoc Auer. ignorauit. Amplius, Scda dub. dubitatur, quia Mercurius est prope, & paruæ lucis, & tamen scintillat: propter quod græce stilbon a micatu appellatur, ut dicit Simpli. Solutio. Dici potest hoc sibi accidere a uicinitate, quam cum sole habet: ipse enim semp ante solem exoritur uel occidit non elōgatus plus uno signo, & sic uidetur semper prope diem uel in noctis principio, cum adhuc dies est: & inde id euenire potest: accedit ad hoc etiam eius paruitate. Nam tanta distantia quā est Mercurij ad oculos nostros, cū tāta eius puitate sufficiēs est ad scintillatū Mercurij.

Atqui nec cōuerti stellas perspicuum est. id enim O quod conuertitur, uoluitur. at id lunæ quod facies appellatur: semper spectatur. Quare cum ea quæ p. se mouentur, proprijs motibus per se moueri æquū sit: his autem moueri nō uidentur: perspicuum est, ipsas per se non moueri.

Expositio. Hactenus q; stellæ non mouentur motu rotationis, nunc q; non mouentur motu conuersionis, proponit, & syllogizat sic; quæcunq; mouentur motu conuersionis, uoluuntur. Sed stellæ non uoluuntur, ut patet in luna: quæ non uoluit. ppterea quia semper eius facies nobis apparet. Hoc etiam cōfirmari potest, propterea quia ueges quę uoluitur, aliquo modo recto motu mouetur, si debeat locum mutare secundum materiam & subiectum. at stellæ non mouentur motu recto, ut diximus. propterea epilogando syllogizat dicens. Quare cum ea quæ per se mouentur, proprijs motibus per se moueri æquum sit: his autem proprijs motibus stellæ moueri non uiī: perspicuū est ipsas per se nō moueri.

P Quæ auer. cōmē. 49. De macula lunę. Digreditur uero Auer. in commen. primo de macula, quę sit & respondet maculam illam apparere ob partium lunaria corporis difformitatē, est enim de luna quemadmodum de ipsa terra putandum. Nam ut terra est in partibus difformis, rarior quidem in aliqua parte, densior in alia, ita luna in parte est peruia & transparens, in parte opaca, qua quidem è partium difformitate resultat illa quam faciē dicunt. lumē enim ex ipso sole susceptum non uniformiter penetrat propter partium lunæ differentiam: psuadet Auer. hoc primo, quia in stellis siue cœlestibus sunt extrema uidelicet puium, & opacum, peruium est pars orbis non stellata: opacum uero est ea lunę pars quæ nō est penetrabilis: igitur oportet esse medium, & hæc est pars maculosa lunæ. Q Secundo idem probat auctoritate Aristo. qui lunam comparat terræ: quia ut terra ab igne illuminatur, sic luna a sole, & ut terra difformitate partium difformiter illuminatur, sic luna. quæ uero partes clariores, quæ obscuriores uideantur probabile est respondere tuo modo, uel ut Albertilla satisfacit. Sed nunc occurres quonam modo luna lumen è sole ipso mutuetur ipsumq; quonam modo nobis emittat. Respondet Auer. lumen posse recipi & emitti sm fractionem, siue reflexionem, & sm penetrationem. Scdm reflexionē quidem recipitur ueluti in speculo calibeaceo, secundū penetrationem uero ut si lumen per singulam profundi partem penetrauerit. Tenet igitur Auer. lunam recipere lumen per penetrationem, & non per reflexionem. primo auctoritate Auempacis in tract. suo de re hac. Secundo quia si per reflexionem reciperetur: non fieret illuminatio uniuersalis totius nostri hemisphærij. Sed tanti duntaxat spatij: quanta esset eius magnitudo ut in speculo calibeaceo uideri potest; quod quidē tantum præcise illuminat quantum est. Tertio, quia in diminutionibus suis cum ipsa esset non mitteret lumen ad terrā: ueluti cum esset corniculata. Sed forte contra Auer. faret: quia si lumen reciperetur per penetrationem semper ... plene

A plena: nam semper lumen omnes lunæ partes illustraret uerum sume tempus ad consultan. hæc de luminis receptione. De macula et narrat Auer. alias positiones. prima est, maculam illam prouenire ob interpositionem cuiusdã corporis, quod inter nos interponitur & lunam, prohibẽs nos uidere totalem lunæ claritatem. Contra obijcit, quia non ubiq; eodem modo appareret: non enim eodem modo corpus illud in omni terræ regione interpositum uideretur. ueluti eclipsis solis non est ubiq; eadem, licet sit ob interpositionem lunæ. Secunda positio est, maculam illam esse umbram siue similitudinem montium uel quorũdam marium ceu in speculo apparet species. Obijcit aũt Auer. per idem quia tunc non omnibus habitantibus ubiq; appareret eadẽ uel forsitan non est remotum dicere lunæ partes esse diuersas ueluti sunt partes terræ quarum aliæ sunt uallosæ, aliæ montuosæ: ex quarum drĩa effici potest facies illa lunæ, nec est rõni dissonum: nam luna est corpus imperfectè sphæri-

B cum cum sit maximè ab ultimo cœlo elongatum, ut supra dixit Arist. Tu uero in hoc nõ dedigneris considerare. Sed quærit Alex propter quid fuit illa partium differentia in luna merito cuius macula appareret. Respondet (ut mihi uĩ) q illa quæ sunt in inferioribus dispersa, in superioribus sunt unita: & quæ in superiori natura unita, in inferioribus dispersa. luna igitur ex ea parte, quia est super elementis: meruit lumen unitum, quia uero est infima stellarũ meruit illud aliqua ex parte dispersum. Hinc fuit necessarium partes nõ eẽ consimiliter dispositas. fortasse dicendum q sicut nulla est quærenda cã quare terra est difformis: nisi quia terra, sic ipsius lunę nulla est cã quare est difformis, nisi quia luna. hęc de macula. Secundo disputandum est, an orbes omnes sint

An stellæ diuẽ spẽ. põ Auic.

eiusdem speciei. Rñdet Auic. ut narrat Auer. stellas differre specie ueluti & orbes differũt: & tunc Arist. fuisse locutũ exemplariter: non. n. uult habere q quia luna non mouetur: igitur nulla mouetur: ut hoc sit pro tanto, quia omnes sunt eiusdem speciei. Nam hoc est loco exempli non demonstrationis, & propterea cõcedit Auic stellas siue orbes esse eiusdem generis, & differre specie. persuadet hoc primo, quia

C motus differunt specie. igitur & orbes. añs patet, quia motus diurnus, & motus proprius uagarum stellarum diffrũr spẽ. sunt enim a terminis contrarijs in contrarios terminos supra diuersos polos. Secundo, quia centra orbium differunt specie, maxime si sint eccentrici & epicycli. Hęc est positio Auic.

Obiectiones Auer contra Auic.

Obijcit autem huic Auer. sic, si orbes essent spẽ differentes & genere conuenientes: essent compositi ex materia & forma, & si compositi ex materia & forma. igitur generabiles & corruptibiles: & si generabiles & corruptibiles. igitur esset aliquod corpus cœlo prius: & ita orbes non essent prima corpora.

Declaratio rõnũ auer p iuniores

Iuniores deducunt primam consequentiã per hoc, quia quæcũq; sunt in genere sunt contraria, & omnia contraria componuntur ex materia & forma. Tertiam consequẽtiam declarat, quia omnis resolutio est ad corpus: & ita ante coelum esset corpus.

Cõfutatio

Sed hęc friuola sunt, prima enim deductio nulla est: quia sic omne habens contrarium componeretur ex materia & forma, quod non est uerum, ni

D si in substantia: albedo enim & nigredo contrarię sunt: & tamen nulla illarum ex materia & forma componitur. Præterea. falsum esse quæcunq; sunt in genere esse contraria: nam species numerorum sunt in genere, & non sunt contrarię.

Propria deductio.

Secunda deductio friuola etiam est, non enim omne quod resoluitur resoluitur in corpus: non. n. elementũ in corpus resoluitur: sed in primam materiam. propterea aliter deduci potest: primo quidem, quia generalissimum apud Auer. in paraphrase Porphyrij prædicamenti substantiæ est corpus generabile, & ita sequitur, si orbes sint eiusdem generis substantiæ, omnes erunt corpora generabilia. Sed istud est petere.

Alia deductio.

Propterea solemus dicere Auer. supposuisse differentiã sumi ab actualitate formæ, genus ab ipsius materiæ potẽtialitate, propterea sequitur omne per se in genere esse compositum ex materia & forma. nec obstat id quod de nigredine dicitur, quæ est in gñe, & tamen non componitur ex materia & forma. Nam nigrum est in genere, & non nigredo ut

E Aristo. in topicis ait. Tertia consequentia deduci potest. primo, quia generatio unius corporis est corruptio alterius corporis prioris. quare si orbes fuerunt geniti: aliquod corpus prius fuit. Secundo, quia omne quod generatur, extrahit̃ de potentia materiæ uirtute agentis corpore, omne enim extrahens est corpus 7. meta. commen. 31. Tunc Auer. respõdet ad rationes Auicen. ad primam respondet coelum esse

Sol rõnũ Auic.

ueluti unum animal, cuius primus motus est diurnus. Motus uero econtra est non primus. Sed ueluti motus membrorum. In uno enim animali unus est primus motus: possunt tamen plures esse non primi ut qui a dextris fit in sinistrum: uel econtra. Sic igitur ea mobilia differunt specie: quorum motus primi differunt specie. at motus primus omnium orbium est unus, uidelicet diurnus: cæteri sunt per accidẽs: absolute enim negandum est differentiam motuum facere differentiam specificam. nam in uno animali numero possunt esse diuersi motus specie, ut dicit, quorum unus est a dextris

F in sinistrum, alius ecõtra. Ad secundum respondet omnes orbes esse concentricos: nam apparentię saluari possunt per motum leuabab: ut supra fuit dictum. Sed tunc dubitares, nam si orbes sunt eiusdem speciei, erunt tunc indiuidua contenta sub eadem spẽ. Respondet q sunt eiusdem speciei secundum prius & posterius: ubi debes scire q aliqua eẽ eiusdem speciei est dupliciter reductione ad unam primam essentiam ordine quodam. & hoc modo omnia membra animalis sunt eiusdem spẽi: quia omnia reducũtur ad unã essentiam aię, & ad unã essentiã primi membri, puta ad cor, ordine iñ quodã sm perfectius et imperfectius, nobile & ignobile: & hoc modo oẽs orbes sunt unius speciei, reducunt̃ enim omnes ad unam primam essentiam, uidelicet deum, qui est anima prima & communis omnibus, & ad unum primum membrum. uidelicet ad orbem stellarum fixarũ ordine quodam secundum perfectius & imperfectius, nobile & ignobile. Alio modo aliqua dicuntur esse eiusdem speciei participatione eiusdem rationis & definitionis, quo modo Socrates & Plato, & uniuersaliter indiuidua eiusdem speciei prædicabilis de ipsis uniuoce sunt eiusdem speciei. & hoc mo-

G do orbes nõ sunt eiusdem speciei. Nam natura cuiuslibet indiuidui eorum est alia a natura alterius aliquo modo, & naturæ quæ mouent ea sunt conueniẽtes eiusmodi conuenientia & differentia huiusmodi differentia.

Obiectiones cõtra auer.

Sed contra hanc Auerro. positionem multipliciter potest obijci. primo, quia tũc motus uagarum non esset per se primus uagarum stellarum, hoc est falsum, quia est a per se anima & a per se corpore illarum: est etiam per se intentus & necessarius generationi ueluti etiam motus diurnus. Secundo, si inter se orbes non differunt specie, & conueniunt specie & genere. igitur redit in positionem Auicẽ. q erunt compositi ex materia & forma. Tertio, in æternis non est plus uno indiuiduo in spẽ. primo huius commen. 90. unde Auer. in lib. destruct. destru. disputa. prima, in solutione dubij. 55. inquit orbes non sunt unum in specie, multi in numero. immo multi in specie, quius non inueniatur de illa specie nisi unum indiuiduum. Quarto, plus differt stella unius orbis a stella alterius orbis q̃ stella eiusdem orbis a stella eiusdem orbis, uel q̃ pars stellata a non stellata. Sed stella unius orbis a stella

H eiusdem differt uirtute & numero. igitur stellæ diuersorum orbium differunt specie. Quinto, motores differunt specie secundum omnes. igitur & orbes. Sexto, stellæ differunt in accidentibus proprijs ut astrologi dicunt. igitur specie. Septimo, si orbes differunt sicut membra: tunc non erunt uel non oportet esse eiusdem figuræ ueluti non oportet omnia membra animalis esse eiusdem figuræ. Octauo, tunc ratio Arist. nulla, non enim oportet ea quæ differunt ut membra moueri uno motu, alio enim motu mouet̃ cor, alio cerebrũ.

Nono, Arist. in lib. de proprietatibus elementorum expsse ait solẽ specie differre ab alijs stellis. de hac quæstione non est dubium quo ad stellas eiusdem orbis: omnes enim sunt eiusdem speciei cum orbe non differentes nisi secundũ magis & minus fuit dictum. Sed est dubitatio de stellis diuersorum orbium an specie differant, habent enim motus di-

I uersos maxime secundum astrologos ponentes eccẽtricos;
& secundum Arist. ponentem eos fieri super polos diuersos
& motores specie differentes: & igitur orbes differunt spẽ.
Hæc quæstio non est leuis. accedit ad hoc auctoritas Pto-
lemæi, qui uirtutes specie differentes tribuit stellis, & sexus
diuersos, & conditiones diuersas, & lumina siue luces diuer
sas, & temperationes siue complexiones diuersas. quæ res
Pŏ ꝓpria. non est leuis determinationis. Ad solutionis igitur euidẽ-
tiam debes scire. primum ꝙ genus, species, & indiuiduum,
possunt sumi prædicamentaliter & transcendenter. Prædi-
camentaliter. n. quæcũq; in genere, spẽ, uel indiuiduo sunt
corruptibilia sunt & composita ex materia & forma media
te uel immediate, aut fundata in compositis ex materia &
forma, ea enim omnia quæ sunt in genere substantiæ sunt
per se composita ex materia & forma: at cætera aliorum ge
nerum sunt fundata in compositis ex materia & forma. hu-
ius aũt causa est quia genus est sumptum a potentiali: omne
autem potentiale est tandem propter propter materiam. dif
ferẽtia uero ab actuali, & omne actuale est forma. ꝓpterea i
accidentibus album est in genere, non albedo: albũ sed nõ
K corpus album ꝓpter multiplicẽ significatum. quia albũ est
quod cõponitur ex gñe & differentia: ex potentiali & actua
li & non albedo. ubi aũt dicitur albedinem esse in genere: in
tellige ut dicitur animam esse in genere. transcendenter ue-
ro esse potest aliquod genus commune secundum aliquam
rationem, similiter spẽs simul indiuiduum. quali ratione di-
cimus in æternis unum indiuiduum esse tantum in spẽ: ibi. n.
genus & species æquiuoce, hoc est transcendenter dicun-
tur, iuxta illud Auer. 10. meta. & in lib. de substantia orbis.
æternis & corruptibilibus nihil est cõe uniuocum. Secũdo
debes scire ꝙ aliqua esse diuersa spẽ, siue pđtalr, siue tran-
scendenter dupliciter est. Totaliter & partialr, totaliter, qui-
dem, ut homo & equus: hęc. n. differunt specie totaliter, quia
differunt spẽ, & nullius ottius sunt partes, nec reducũtur ad
aliquod unum primum ratione cuius possunt capere aliquã
conuenientiam, partialiter uero & non totaliter differunt
L spẽ membra unius animalis, ut cerebrum, iecur, lien, & cæ-
tera id genus. quia sunt partes complexione, & fortasse for-
ma, & influxu, & operatiõe differentes. non aũt totaliter: qa
reducuntur omnes ad unũ membrum secũdum prius & po
sterius, ad unam formam atq; ad unam principalem opera-
tionem. reducuntur. n. ad cor, ad animã, quæ cordis primo,
deinde cæterorum est forma, & ad unam principalem opa-
tionem, quæ est hoīs propria, quã omnes illæ partes inten-
dunt, ob quam sunt, & ad cuius seruitiũ sunt constitutæ. pro
pterea licet partialiter spẽ differunt, non totaliter, imo fortas
se conueniunt in uno numero totalr, & differũt inter se par
tialiter, maxime si tenetur animam esse unicam omnibus, &
totam in uniuerso aīali, & totam in quolibet animalis mem
Pŏ Auer. & propria. bro. His uisis dico primo de mẽte Auer. & Arist orbes siue
stellas, nec differre spẽ, nec gñe, nec numero, nec conuenire
genere, nec spẽ, nec numero: loquẽdo de specie, genere, & in
diuiduo prædicamentalibus. quia in æternis non est genus,
nec spẽs, nec indiuiduum, nec penitus quicq̃ cõe uniuoce
cum rebus sublunaribus. Ex hoc apparet differentia Auer.
ab Auic. Auic. n. uoluit orbes esse indiuidua spẽ differentia,
& genere conuenientia prędicamentaliter, & contra ipsum
M ualent rationes Auer. erunt enim compositi ex materia &
forma: & generabiles & corruptibiles, & ita aliquod corpus
erit illos pręcedens. & huius ratio est quia omne quod est in
gñe, spẽ, uel indiuiduo prædicamentaliter, est compositum
ex materia & forma, uel fundatum in composito ex materia,
& forma. Secundo dico ꝙ loquendo de gñe, & spẽ, & indi
uiduo, transcendenter, eo uidelicet modo quo in æternis es
se possunt orbes siue stellæ diuersorum orbium, partialiter
quidem specie differunt: totaliter uero non: declaratur, quia
cœlum totum est unum animal magnum ueluti homo par-
uum, cuius membra sunt orbes siue stellæ. ut igitur in homi
ne membra differunt spẽ partialiter, ꝓꝑ differunt differen-
tiam complexionum, & operationum, & partialium forma
rum. sic orbes & stelłę differunt partialiter complexione, ut
declarat Ptolemæus, operationibus: quia unumquodq; illo N
rum proprio & peculiari motu mouetur: atq; formis: quia
quilibet orbis a propria forma perficitur, atq; in spẽ reponi
tur. Et ut omnes hominis partes reducuntur ad unum pri-
mum membrum, ad unam primam operationem, atq; ad
unam communem & primam formam, sic omnes orbes
ad unum primum membrum reducuntur. uidelicet ad or-
bem stelliferum a quo continentur. ad unam primam opera
tionem utpote ad unum communem motum diurnum: quo
omnes mouentur, & quẽ omnes intendunt primo & princi
paliter: atq; ad unam primam & communem formam. ui-
delicet primum motorem, qui uniuersi est prima forma:
orbium uero secundum prius, & posterius. Et hoc est
quod uoluit dicere Auer. cum dixit: sed tamen debemus in
telligere cum diximus ea conuenientia in spẽ: ipsa esse con-
uenientia in spẽ secundum prius & posterius, & non secun-
dum uniuocationem, hoc est æqualiter. nam licet membra
animalis cœlestis cõueniant in una prima actione, una pri-
ma forma, & in uno primo membro: conueniunt in illis or-
dine quodam, ueluti & membra hominis. nam nõnulli per O
prius & immediatius attingunt illa tria: nonnulli remotius:
alij remotissime. & ita non differunt spẽ totaliter: sed bene
partialiter hoc idẽ uult dicere Auer. dum inquit. Diuersitas
autem motuum non facit diuersitatem formarum specifica-
rum: quoniam diuersitas motuum est ex modo diuersitatis
animalis in parte dextra & sinistra: et manifestum est ꝙ istę
diuersitates inueniuntur in eadem spẽ animalis. uidelicet in
homine. q. d. unum esse primum animalis cœlici motũ diur-
num uidelicet, qui est omnium primo & per se: cæteri uero
sunt partiales ut motus membrorum, qui non faciunt diffe
rentiam specificam totalem, quia sunt compossibiles in una
spẽ, immo in uno indiuiduo, sed bene faciunt drĩam specifi
cam membralem siue partialem, quo modo concedendum
est orbes differre spẽ. Simili ratione stat concedere orbes
moueri circa diuersa centra: necessaria enim est ut omnes mouea
tur circa cẽtrum secundum communem motum: qui primo
omnibus competit. cæteri enim non totalem, sed partialem
differentiam specificam faciunt. Et hæc positio sic intellecta P
non habet calumnias, nec aliquid mali contra se. nec aũ me
inueni aliquem, qui eam declarauerit. Tunc ad rõnes con
tra Auer. ad primam dico uagas per se primo & principali-
ter moueri motu diurno, quia ob illum sunt, a motore quoq;
illius proficiscuntur primo. Mouentur uero proprijs partia
libus motibus membratim nõ per se primo: sed ad seruitiũ
primi. quia sine illo primus motus non attingeret finẽ, sicut
sine motu cordis anima non attingit finem in animali. Ad
secundam patet quo modo positio Auer. differt ab illa Aui-
cennę per ea quæ præmisimus, & per idem patet concordia
dictorum Auerro. quam ignari non animaduertunt. Ad
tertiam iam patuit solutio: stellæ enim eiusdem orbis, uel
stella & pars non stellata eiusdem orbis non specie diffe-
runt: sed secundum magis & minus: propterea omnes
stellæ cœli octaui sunt eiusdem speciei, sed differunt secun-
dum magis & minus: propterea Ptolemæus in libro apote-
lesmatum non dicit absolute aliquas illarũ esse martias,
aliquas ueneras, & id genus: sed omes esse eiusdem specifi Q
cæ idiotropiæ, atq; peculiaritatis, uergere tñ nonnullas ad
martias qualitates, nonnullas ad ueneream & id genus. Ad
quintam dicendum motores differre spẽ partialiter: conueni
re tñ in uno primo: et ad unum finem, ad unam formã: pri-
mus enim motor est intellectuum quidem cœlorum forma
intentionalis, orbium uero forma realis. Ad septimam pa
tet solutio, quia cum hac orbium conuenientia stat differen
tia membrorum in complexione, operatione, & forma: & in
hoc Ptolemæus potest cum Philosophis concordari, ut pa-
tet per ea quę diximus. Ad octauam dico quod secus est in
membris animalis simplicis et animalis mixti ex elemen-
tis. In animali simplici totum & omne membrum prin-
cipale debet habere cõsimilem figuram. quia ob simplici-
tatem est similare in toto & qualibet parte: ueluti uidemus
aquam totam uergere ad rotunditatem, & guttam unam
similiter

A fimiliter, in animali uero commifto ex membris diuerfę mistionis, non oportet. Per idem ad nonam, patet enim omnia membra cõuenire in uno motu communi ueluti in una forma, & differre in motibus proprijs, uerũ in animali simplici & fimilari membra conueniunt in uno motu communi, & quafi in fpẽ motuum ꝓpriorum: ꝑ tonus & partium fimplicitatem. Ad decimã patet fol. Sol enim differt fpẽ & ftellæ oẽs inter fe nõ totaliter: fed partialiter. Hæc dc qõne: q̃ tene cordi: nam alij non bñ perceperunt ueritatem huius.

Qųeftio de luce ftellarum. Prima põ

Consequenter quæruntur quæ ftellarum eft primo lucida. Dixerunt noftri coętanei primo lucidum effe cœlum ftelliferum. nam ut in animali cor eft primum uiuens: quod omnibus alijs prębet uitam. Sic cœlum octauum eft primũ uiuens, quod omnibus alijs prębet uitam. uita autem datur calore, calor autem lumine & motu. quare primum lucidum eft cœlum ftelliferum.

Cõfutatio

Sed hæc pofitio, nec quo ad rẽ, nec quo ad conclufionis rationem ualet, quoad rem quidem nõ ualet, quia primum in unoquoq; genere eft caufa omnium aliorum in illo genere. at cœlum ftelliferum non reddit lucẽ

B alijs: ut nemo eft qui dubitat, quia in eclipfe lunæ: luna non amitteret lumen. quo uero ad rõnẽ dicendum mẽbrũ primũ non debere effe primum fecundum omnia, cor enim eft primum apud Galenum: non tamen eft primum principium nifi uitæ, non autem fenfuum & motuum. Sic dico cœlum ftelliferum effe primum cœlici animalis membrum, non ꝓpterea quia fibi competat omnis ratio primitatis, fufficit. n. ut fibi infit prima cœlorũ actio quæ eft motus diurnus, quẽ omnes intẽdunt, & ad quem omnes orbes reducuntur, & hæc primitas facit ipfum effe primum membrum fimpliciter inter mẽbra cœlici animalis, & ita ratio non ualet.

Scda põ

Alij abfolute protulerunt folem effe primo lucidum, & propterea non lucem fuscepit ab aliquo, & ipfe eft præbens lucem omnibus ftellis. Et hæc pofitio eft Ptolemæi in libro apotelefmatum. Et tunc fi tenetur motus ftellarum fixarum fingulis. 36. millibus annorum femel fieri, ad mentem Ptolemæi oportet dicere deum effe principaliter in fole uti in medio,

C mouereq; uniuerfum animal cœlicum motu diurno, principaliter folem, ad cuius motum diurnum mouentur omnia reliqua membra cœli. Singulum uero membrum moueri a fuo motore, ut ftelliferũ fingulis. 36 millibus annorum, alij orbes proprijs motibus. Qua ratione non oportet ponere nonum cœlum quod primo moueatur: ad cuius motum cæteri orbes mouentur: & maxime fi non detur trepidatio tibitici aftronomi. Qua ratione orbis folis erit primus fimpliciter & motu & luce. quæ res non eft aliena a fundamẽtis Arifto. maxime fi daretur motus octauę fphæræ. & hoc mõ orbis folis principaliter a motore communi mouebitur motu diurno: partiali uero motore mouebitur motu proprio. Et quod fol fit primo lucidus: patet per uerba Arifto. in libello de proprietatibus elementorum, fi ille eft fuus. Secundo, omne accidens quod pluribus competit oportet ut primo competat uni ratione cuius cæteris competat per regulam

D pofterioristicam. & cum lux omnibus ftellis competat, oportet ut uni, primo competat, at non uidetur effe aliud nifi fol.

Cõfutatio

Sed hæc pofitio fic principaliter & abfolute relata non ualet: maxime fi uelit auferre omnem lucem ab alijs ftellis ẽ primo, quia in fimplicibus corporibus lux uidetur effe effentialiter confequens naturam: quare cum ftellæ fint aliquo modo unius naturæ, uidentur effe omnes eiufdem proprietatis. Secundo, fol non eft lucidiffimus, nifi quia denfiffimus ut dicunt Philofophi, fed omnes ftellæ funt denfę. funt enim denfiores partes fui orbis. Tertio omne peruium cum condenfatur lucet: ueluti de albumine oui patet, quod magis uidetur, quando magis denfatur. Sed ftellę funt denfiores partes in corpore peruio. Igitur omnes lucent.

Propria põ

Propter hæc uidetur mihi effe dicendum lucem poffe fumi pro qualitate uifibili confequente abfolute denfum ꝑuium. & hoc modo omnes lucent: quia omnes funt in peruio denfiones fiue denfiores partes. Alio modo pro qualitate uifibili confequente peruium denfum, quod poteft notabiliter qualitatem illam uifilẽ caufare. & hoc modo omnes funt illuminatæ a fole, quia licet merito denfitatis fuæ ftella

E haberet aliquam lucem: non tamen notabilem, propterea recipiunt lucem a fole notabiliorem: & per hoc patet quare luces ftellarum funt diuerfæ proprietatis. Nam licet uigorẽtur a luce folis ut efficitur faturnia aliam habẽt affectionem: & aliam ut eft martia. Et hoc modo loquitur Ptolemęus: nã quæ dicit Ptolemæus funt omnia ad mentem Arifto. Pro folutione tamen & concordia dictorum debes fcire ut Auerroes innuit in paraphrafe libri meteororum lucem poffe fumi in aptitudine. Alio modo in actu. primo modo dicitur luciditas, quę eft aptitudo ad lucem. & fic eft effentiale, & primum accidens cœlo in eo quod cœlum, & cæterorum ut funt membra cœli. quo modo lux non eft intenfibilis, nec remiffibilis, nec fol erit primo talis, nec orbis ftelliferus. Secundo uero modo lux eft maxime in fole, & in cæteris aliqua ex parte propter denfitatem earum: notabiliter tamẽ effecta ab illa folis. & hoc Auer. ait ibidem: cum ait. omne accidens conueniens pluribus eiufdem fpeciei, eft natum con-

F uenire illis fecundum magis & minus: utpote pro ratione recipientium. Ex his fequitur in animali cœlico effe duo membra principalia: Solem uidelicet & ftelliferum cœlum. Solem quidem præftantia lucis, ftelliferum cœlum præftãtia motus, abfolute tamen primum eft ftelliferum cœlũ. Secundum uerò Ptolemęum qui ftellifero cœlo obferuauit motum proprium membralem. Sol erit primum fimpliciter, lucis & motus exceffu ut diximus. hæc de quæftione.

Infuper etiam a ratione alienum eft nullum ipfis, inftrumentum naturam ad motum tribuiffe: natura fiquidem nihil cafu facit. neq; æquum eft animalia quidem hæc ipfi curæ fuiffe: illa uero adeo præftabilia contempfiffe. Sed uidetur tanquam de induftria factum, ea cuncta auferre quibus per fe procedere ipfa poffent. ꝓpterea quia & ipfa plurimum ab his femouit, q̃ inftrumenta habuerunt ad motũ.

Expofitio.

Quia aliquis obijcere poffet ftellas proceffiuo motu ferri: ideo tertio arguit, hoc non conuenire bonitati naturę, & in

G quit. Infuper etiam a ratione alienum eft nullum ipfis ftellis inftrumentum naturam ad motum tribuiffe, ueluti pedes, aut fcardas, alas, & id genus. natura fiquidem nihil cafu facit, nec mancum. Confirmat. d. neq; æquum eft animalia quidem hæc ipfi naturæ curæ fuiffe: illa animalia adeo præftabilia cõtempfiffe. Sed uidetur tanquam de induftria effe factum ea inftrumenta cuncta auferre: quibus per fe ꝓcedere ipfa poffent, ut pedes & id genus. hac uidelicet ratione quia et ipfa cœlica animalia plurimum ab his caducis femouit, quæ inftrumenta habuerunt ad motum. & ita quia illa cœlica animalia funt elongata ab his & in natura & motu: ftudio factum eft ut non habeant inftrumenta ad motũ. Hæc Arifto. de motu ftellarum.

Qųeftio de motu ftellarum. Põ fimpli.

Quęrunt utrum ftellæ proprijs motibus mouentur. Simplicius de mente Platonis uult oẽs ftellas moueri motu rotationis in proprijs concauitatibus. perfuafit rem hanc. primo, quia ftellæ funt corpora naturalia: igitur meruerunt aliquem motum. fecundo funt animata & per fe uiua: igitur a

H feipfis mouentur ut in octauo phyficæ aufcultationis eft dictum. tertio, quia funt fphærica. igitur aptiffima motui.

Põ Albti.

Albertilla uero de luna opinatur cũ Simplicio, quia nõ potuit faluare uniformem apparitionem illius maculæ fiue faciei per omnem cœli regionem: aliter enim appareret in ortu, aliter in meridie, & aliter in occafu, nifi imago illa rotaret regulariter cum motu lunę, & tunc Simpli. ait. pofitionem hãc non effe contra Arifto. Arifto. enim probauit motum ftellarum qui apparet ab ortu in occafum non effe rotationẽ nec conuerfionem: propterea uidetur Ariftote. probaffe ftellas moueri ad motum orbium per cœli regiones: non tamẽ negaffe rotationem, & ita negauit uolutionem fiue conuerfionem, & ftellas non moueri regionatim per rotationem, & ita poffunt ftare hæc.

Cõfutatio

Sed hæc pofitio licet poffit ftare cum dictis & rationibus Arift. hic: non autem cum fundamentis fuis. Arift. enim fupra dum caufam pluralitatis motuum

I nactus est, & ex conseruatione uniuersi stellis uisus est solū duos motus tribuisse. uidelicet diurnum & obliquuum. Nec aliquem alium cognouit Secundo Aris. omnem motum circularem posuit circa medium mundi. Tertio, omnes rationes Auer. de eccentricis & epicyclis sunt contra hanc positionem. Propria pō Propterea tenendum est peripatetice stellas moueri solum duobus modis. uidelicet communi motu diurno: uidelicet & proprio obliquo. Sed si damus motum octauo orbi, hunc non oportet dare alicui stellæ in sua concauitate. Ad rationes, ad primam dicerem stellam non esse corpus naturale solitarie & seorsum, sed est pars corporis naturalis, licet densior pars. propterea & non competit motus, nisi ratione totius. Ad secundam per idem. non enim stella est animata per se & seorsum, sed ut pars alicuius totius primo animati. & propterea sibi motus alius a toto non competit. Ad tertiam dici potest, figuram non esse aptam motui, nisi sit corporis seorsum sumpti quale non est stella.

Pō tertia. Sunt qui dicunt motorem primo & per se stellam mouere, per accidens orbem ad motum stellæ. Verum hoc eget consideratione: nam Aris. uidetur contrarium dicere, forrasse
K enim motor primo mouet stellam primitate intentionis: non autem primitate uirtutis, quia sua uirtus primo est totius cœli. Tu uero referas te ad tempus. ad rationem Albertillæ dici potest, maculam illam esse cētralem (quia ut dicebat Auer.) luna uidetur opaca circa centrum. propterea circa partes medias centrales luna illuminari non potest, uelut circa exteriores partes illuminatur a sole. hinc macula centralis est, & quia id quod est in medio rei uisibilis (ut docet perspectiui) undiq; uidetur æqualiter imprimere ueluti patet in multis figuris depictis humanis, quæ semp ex omni situ uidentur respicere eodem modo. propterea quia pupilla in earum oculis existens, collocata est in medio ideo lunę macula secundum eundem situm imprimit in oculum in ortu, & occasu, & culmine constituta. propterea secundum eūdem modum apparet imago. et ita non est necessitas ad uniformem apparitionem ut luna regulariter rotet, Hæc de
L quæstione.

Quocirca cum ratione uidebitur profecto & totum cœlum esse rotundum, & unaqueq; stellarum, Sphæra siquidem præ cæteris figuris commodissima est ad eum motum: qui eodem in loco fit. Sic enim & uelocissime ferri: & eūdem maxime locum occupare potest. Insuper etiam ad eum motum quo ultra pergitur maxime inutilis est. Est enim minime similis his quæ per se ipsa apta sunt moueri: quippe cum nihil habeat submissum: nihil eminens ceu rectilinea figura. Sed plurimum e corporibus his q̄ progrediuntur, in figura distat. Cum igitur cœlum eo motu moueri: oportet qui in eodem fit loco, stellas autem non per seipsas procedere: iure profecto utrunq; rotundum editum est. hoc enim pacto alterum quidem mouebitur. alterum uero quiescet.

Expositio. Tria promisit: substantiam stellarum, & motum, & figuram explanare, declarauit substantiam & motum: nunc
M figuram explanat: ubi debes scire Aris. non pcedere demonstratiue hic, quia satis ex declaratis demonstratio habetur: cum enim probatum sit nobilissimo corpori conuenire nobilissimam figuram, qualis est sphærica: iam habetur omnē stellam esse sphæricam. quæ est portior pars orbis. Sed hic procedit per colores qui a fine solent colligi: nam coelo cō petit uelocissime ferri, atq; semper esse in eodem loco, quia q̄; cito una pars recedit, alia succedit: Insuper etiam tam coelo q̄; stellæ competit non gradiri uersus anteriorem partem ut cætera animalia pergunt. hæc tria præcipue sphæræ cōpetunt: est enim aptissima motui ut probatū est. nec apta ut sic, è loco in quo est uel circa quem mouetur, recedere. est insuper penitus inutilis progressioni. quare arte & ratione coelum & quælibet stella rotunda editur. hic est color ueritatis. & quia omnes isti colores ex his quæ proxime dixit, sequū-

tur. inquit. Quocirca cum ratione uidetur profecto & totum cœlum esse rotundum, & unaqueq; stellarum, & explanat colores, & inquit. Sphæra siquidem præ cæteris figuris commodissima est ad eum motum, qui in eodem loco fit. Hæc utilitas declaratur, quia sic & uelocissime ferri, & eundē maxime locum occupare potest, & ita sphæræ sunt duæ utilitates. Addit tertiam. d. insuper etiam ad eum motum quo ultra, siue per partem anteriorē pergitur ut animalia gradiuntur, maxime inutilis est. est enim minime similis his, quę per seipsa apta sunt moueri cuiusmodi sunt animalia: quippe cū nihil habeat submissum, nihil eminēs ceu rectilinea figura. Sed plurimum sphæra ipsa è corporibus his quæ progrediuntur in figura distat. Deinde epilogat. & inquit. Cum igitur coelum eo motu moueri oportet, qui in eodē fit loco, stellas autem non per seipsas: iure profecto utrūq; rotundum editur. hoc enim pacto alterum quidem mouebitur uidelicet cœlum: alterum uero quiescet a motu processiuo stella. Et potest syllogismus esse, omne quod in seipso mouetur, et omne quod non procedit e sphæricum est. cœlum in seipso mouet, & stella non procedit. igitur cœlum & stella est sphę- O
rica. Hæc Aristo. de substantia, deq; motu, atq; figura stellarum. Animaduerte q̄ ea quæ dicit Auer. non sunt ad pro- Quę auer. com. 50.
positū, quia nec fixas esse stellas per sphæricas esse, nec sphęricas per fixas esse Aristote. declarauit: sed uarijs ut uisum est medijs. propterea nihil necessarij habent, quæ Auerroes inquit.

Quærunt utrum stellæ moueantur per cœlum ut pisces Quęstiōes
per aquam, uel auis per aerem. Secundo, utrum stellæ sint animalia, uel orbes ipsi. Ad primam quæstionem respondent quidam regionem illam cœlestem esse plenam æthereo corpore multo tenuiore igne, qua ratione uolunt illud esse plus rarefactibile & condensabile igne. immo non esse nisi igneum corpus ul' purius qd. Q: uero sit rarefactibile p- An stellę p cœli mouantur.
suadent; quia si quis esset prope orbem lunę ita ut posset manum extendere: certum est q̄ extendendo brachium cœlū depelleret, quia uel resisteret, uel non Si non, igitur depelleret, & ita condensaret illud: Si resisteret igitur esset durum. Prima pō.
P quod cœlo non conuenit. Hoc stante uolunt stellas moueri motu animalis per æthereum illud corpus describendo circa centrum mundi circulos imaginarios. Ego uero non in- Cō futatio
telligo opinionem: nam Aristo. in litera distinguit si hæ stellæ mouentur, esse non potest, nisi uel motu rotationis, uel reuolutionis. uel processiuo motu. rotatione quidem non: quia uidentur moueri è loco ad locū uel ab ortu in occasum: quæ uero rotant, non mutant situm, quia si mutarent reuolutio esset. nec reuolui possunt: quia uidemus lunam semper conseruare faciem a parte nostri aspectus. motu processiuo moueri non possunt: quia omne quod mouetur motu processiuo utitur instrumento, at natura nullū illis præbuit instrumentum. Secundo Aristo probauit stellas non posse moueri proprijs motibus cœlo quiescente, quia cum una sit supra aliam, ut eclipsis docet, una maiorem circulum describeret in eodem tempore q̄; altera. & cū imaginabile stellas transponi: non uidentur perpetuo seruare uniformem uelocitatē. Tertio tunc cœlū rarefieret & cōdensaretur, q̄ est impossibile, quia esset diuisibile & ita corruptibile s'm quid. Quarto tūc Q
eadem stella per se moueretur motibus diuersis, quia sol eodem tempore mouetur motu diurno describendo paralellū diurnum, & motu obliquo ab occasu in ortum; ut docet obseruatio. & hoc non est merito orbium ad quorum motum fertur. igitur per se motibus diuersis. Quinto tanta motuū diuersitas, quantam obseruarunt astrologi esse non potest in stella, nisi ponantur plures orbes: accideret enim sępe quies media in retrogradatiōibus, & alijs differentijs, quas astronomi obseruarunt. Ad id uero q̄ dicunt cœlum nō resistere præmentis dico aliquid resistere posse esse positiue ob uidelicet qualitatem cōtrarium, quo modo terra resistit p duritiem, & hac resistentia cœlum non resistit, quia nō est durum nec mole qualitatiue: Aut negatiue per hoc quia nō est aptum alicui mutationi, propter esse æternum & inalterabile, & hoc modo non resistit per duritiem, sed per hoc quia

non

A non est aptum alicui mutationi peregrinæ. hæc dicerem, ut Peripateticus. (An cœlũ sit aïal, & an per sensum.) Ad secundam quæstionẽ Alexander Aphrodisius tenet cœlum esse animatum, non tamen animal cui expositor noster consentit. Vtitur autem breui ratione quia (Prima põ Alex.) græci animal nihil aiunt esse, nisi per sensum, non enim uolunt aliquid Zoon, siue çodion esse dicendũ nisi per sensum, & non per omnem sensum, sed ad hoc ut animatum quicq̃; çodion siue animal dicatur: sufficit tactus, qui est primus & communis sensus, fauent Alexandro multa Aristote. uerba, nam Aristo. animal uult esse corpus mixtum & instrumentarium tertio de anima. Amplius uidetur præbere animali somnum & uigiliam, mortem, & uitam: quæ cœlo non competunt. (Põ Simpl.) Simplicius autem tenet cœlum esse dicendum animal, & per sensum, uidelicet tactum, & uisum, & auditũ tactum quidem illis præbet, quia cum sese tangant, non est fas ut non sentiant. Infelix enim esset animal tam beatum, diuinum corpus tangere & non sentire illud: auditum uero & uisum, quia sensus sunt perfectionis: non utilitatis. pro- B pterea magis cœlo tribuendi, cum sit optimum, cui nihil deesse debet, quod de perfectione sit animalis mortalis. Præterea cum cœli hæc gubernent: non est fas hæc non cognoscere. uidetur autem per intellectum hæc cognosci non posse, intellectus enim singularia non apprehendit nisi mediante sensu, qua ratione Auicen. tribuit illis uim sensitiuam interiorem, quam appellant imaginatiuam, quod forte concedere cogitur Simplicius. (Cõfutatio põnis Simplici.) Sed hæc positio Simpli. stare non potest, primo ut bene obiecit Auer. contra Auicẽ. quia tunc cœlum haberet sensoria ut oculos uel aures & id genus. tenet argumentum, quia sensus est uirtus particularis, omnis autem uirtus particularis est organica, siue instrumentaria. in hoc enim Aristo. ponit differentiam inter sensum & intellectum, quia intellectum nullius particulæ actum ponit nec uti particula aliqua corporis, intellectus enim potentia est sine materia at sensus & exterior & interior utitur. talia autem organa siue sensoria cœlo non conueniunt, est enim corpus conforme atque penitus similare. Secundo ut recte arguit expositor ex uerbis Aristo. cœlo ex sensu nihil & C melius euenit. nam ad curam rerũ sublunariũ sufficit cognitio uniuersalis, quæ esse potest per essentiam illorum, quatenus causæ sunt illorum ad motum non est cognitio situum p quos mouentur necessaria, ut autumat Auicen. sufficit cognitio illorum uniuersalis per intellectus essentiam, qui est causa motus. ad perfectionem eorum non sunt necessarii sensus, quia quicquid cœlũ per sensus cognosceret, perfectius per intellectum deprehendit: imnio si cœli hæc terrena uiderent, mœrore nonnunq̃ afficerentur, aut non recte gubernarent: non enim est fas diuinitati illorum exacta rerum harum cura: sufficit enim uniuersale regimen. quare cum nec necessitatem, nec utilitatem, inde nanciscantur, nullo pacto (Põ Auer.) sunt sibi tribuendi. Auer. uero cum Alexand. tenet cœlos non habere de animæ uirtutibus nisi intellectum, appetitũ & motum, & uult cœlos esse animalia. Tum quia habent dextrum, sinistrum, & cæteras positionis partes. Tum quia D mouentur a seipsis, quod proprium est animalibus. etiam quia habent animas & corpora: animal enim ex anima uidetur & corpore confectum. (Põ Ptolemæi.) Ptolemæus uero & cæteri astronomi non modo orbes aiunt esse animalia, sed signum cœleste quod est globus stellarum animal esse dicunt: unde & çodiacus dictus est, quia circulus est animalium. Aristote. quoq; appellat cœlos animalia sæpe, & Porphyrius, & Pla- (Põ ppria.) tonici. Mihi uidetur quæstionem esse de nomine: nam Alex. qui cœlos negat eẽ dicẽda animalia, nihil remouet de uirtutibus animæ, quas Auerro. illis tribuit. Auerroes autẽ qui cœlos animalia uocat nihil plus tribuit illis, q̃ Alexander tribuerit: ideo quæstio est de nomine. græci uero q nomen animalis imposuerunt a sensu (ut diximus) quia çodiõ animal est per sensum: coguntur autem a cœlo remouere nomen animalis, aut tribuere illis sensus, ut fecit Simplicius. Arabes uero qui animalis nomen tribuit a sensu, uel uirtute nobiliori sensu, ut ab intellectu siue apprehensionẽ & motu cœlos animal nuncupare coguntur, quia cognoscit & a se mouetur. igitur quæstio est de nomine. Qua rõne Aristo. B appellat cœlos animalia nonnunq̃; more Platonico: secutus nomen, non rem. Plato enim cœlos animalia appellat, quia sensus illis dedit, ut Simplicius auctor est. Aristote. itaq; illos animalia uocat, non a re sensus, sed a nomine tantũ. non nunquam & plerunq; more suo uocat illos uiua & animata corpora. propterea sibi dextrum tribuit, & motum a seipsis & alia quæ uiuis uha optima conueniunt, & hic loquendi modus est peripateticus. quæ uero Simplicius asserit, sunt Platonica, nec rationes cogunt: nam sensus illi dicunt imperfectionem aliquam, licet non nihil perfectionis. ideo ab illis diuinis corporibus sunt delendi. tactus uero quo sese sentiat non competit, quia sese per essentias cognoscunt. Intellectus siquidem inferioris cœli intelligit per essentiam superioris, & superior inferiorem ut illius est causa, & forma. Hęc sunt peripatetice dicenda, & in hoc Sanctus Thomas sapide ut bonus peripateticus sentit cum Alexan.

Patet autem & ex his id quod ab aliquibus dictum est latione. uidelicet horum concentum fieri, ex eo quia sonitus consoni emergunt: belle quidem omne atq; tumide esse dictum: non tamen ita sese habere in ueritate. Sunt enim quidam, quibus uidetur necessarium esse tantorum corporum latione fieri sonum. Eorum siquidem & corporum latione quæ apud nos sunt: neque molem habentium æqualem: neque talem motus uelocitatem: qualis in sole lunaq; est: sonus efficiatur. Præterea cum tot multitudine tanteq; magnitudine stellę, tãta uelocitate lationis ferantur, impossibile est tali latione sonum ualde grandem non effici. F

Quia sonus ex motu proficiscitur, ut in libro de anima est explicatum, post tractatum de stellarum motu, restat disputare an stellæ suis lationibus sonos efficiant. Nam sunt q dicunt illas & efficere sonos, & harmonicos, ueluti Pythagorei, atq; uulgus putant: qui angelos cytharis & cantis beati coram deo autumant. Mouebantur autem Pythagorei loco a minore, & argumento a causa ipsius soni loco quidem a minore: quia uidemus corpora quæ hic adsunt mole parua, celeritate lenta sonos ædere: quanto magis illa, quæ & mole & magnitudine hęc excellunt. Argumẽto uero a causa ipsius soni: nam sonus e motu impetuoso proficiscitur accedente ad illius magnitudinem & corporum mole, & motuum celeritate. Modo stellæ & multitudine, maxime stellæ octaui, & mole, & celeritate nimis ualent, quæ res docet in eis effici sonum, & ualde grandem. Hæc Pythagorei, atq; uulgus. Expositio. G

Hæc autem cum supposuerint, & in super uelocitates ex interuallis rationes concentuum habere: harmonicam effici uocem stellarum conuersione persuadent.

His autem suppositis addũt sonus cœlicos esse harmonicos, ubi animaduersione dignum sonum acutum uelocitate atq; fortitudine motus effici, grauem uero tarditate atq; imbecillitate. Medium autem ratiõe media in uelocitate & tarditate, fortitudine, atq; imbecillitate. amplius, Musici dicũt proportionem sonoram consistere in proportione inter grauem & acutum sonor: quibus persuaserunt cœlicum cantũ esse harmonicum: nã in cœlicis motibus reperitur pportio motuum in uelocitate & tarditate, quippe cum aliud uelocius, aliud tardius, aliud mediocriter feratur, & in certa celeritate unum aliud excellit pro ratione interuallorum quæ inter se habent. Sed per hæc dicebamus consistere proportionem in acutie & grauitate sonorum: quare uox illorum harmonica est: Sic igitur uidentes uelocitates proportionari pportione interuallorum unius ab altero, dixerunt sonum effici harmonicum. Expositio. H

Verum cum sine ratione uideretur nos sonum hunc non audire: causam rei huius attulerunt so-

I num hunc continuo esse cum orimur, ut non sit ad contrarium silentium manifestum. uocis enim & silentii, diiudicationem uicissitudine fieri dicũt. Quare ut malleatoribus ob cõsuetudinem uidetur inter esse nihil, sic hominibus idem euenire aiunt.

Expositio. Soluerunt problema. uidelicet, quam ob causam sonos illos non percipimus, & dixerunt hoc euenire ex connata assuetudine, ueluti malleatoribus accidit. Nam cum sonus ille nobiscum nascatur, nunquam silentium illi contrarium percipimus, & inde diiudicare non possumus inter sonum & silentium.

Hoc autem (ut prius diximus) lepide quidẽ atq; musice dictum est: impossibile autem est ita sese habere. Non enim solum nihil nos audire absurdum est: cuius causam soluendi assumpserunt. Sed etiam nihil pati sine sensu. Exuperantes siquidem soni & K inanimatorum corporum moles collidunt. ceu toniti ui lapides dissipant atque ualidissima corpora. Quod si tanta feruntur corpora, & sonus sonum excellit pro ratione qua magnitudo, quæ fertur magnitudinem quæ fertur exuperat: huc perfectum sonum illorum peruenire, atq; illius ingentis uiolentiæ huc robur attingere necessarium est. at neq; audimus nos, neq; uiolenti qui trina corpora quæ hic sunt: patiuntur hac ratione quia stellæ non sonant.

Expositio. Refellit positionem, tam etsi illam lepide & colorate esse dictum uelit ubi debes scire ex parte sensilis rei duo esse uirtutem perficiẽdi sensorium, siquidem sensile sit tale actu, quale sensorium potestate, & uim destruendi, offendendiq; ipsum si nimis exuperauerit. prima quidem esse non potest sine secunda, bene autem secunda sine prima: sensile enim bene potest sensorium lędere, cum nimis increuerit, & si non sentiatur: nam agens naturale passo sufficienter appli- L catum, & in bona distantia, necessario agit: licet non percipiatur eius actio. Ex hoc arguitur: licet soni coelici propter consuetudinem non perciperentur, cum sint agentes naturaliter in auditorium, & auditorium aptum est pati ab illis, & sint in debita distãtia, igitur necessario auditorium offendẽt. huius signum est, quia auditibilia multo minus id agũt ut tonitrua. propterea addit q; si tanta feruntur corpora: & sonus sonum excellit pro ratione qua magnitudo quæ fertur magnitudinem quę fertur exuperat. Sonus enim paruę magnitudinis cum parua uelocitate motæ paruus est, magnæ uero magnus. si ita est: & sonus parui corporis ut lapidis q; per tonitruum ducitur, peruenit ad nos, & lędit auditoriũ, huc profecto sonum illorum peruenire atq; illius ingentis uiolentiæ robur huc attingere necesse est: destruit consequens & inquit. At neq; audimus nos, neq; uiolenti quicquam corpora quæ hic sunt patiuntur hac ratione quia stellæ non sonant igitur oppositum antecedentis. uidelicet stellæ non so- M nant consequentia uero patuit. quia sunt illa magnitudine Sol. The. & celeritate exuperantia lapidem tonitrui. Respõdet Themistius pro Pythagoreis, uolens sonos illorum non lædere nos, nimia quam habent ad nos intercapedine. Contra obijcit Auer. & supponit. Magnitudinem illorũ esse multo maioris spatij, q̃ sit ab illis ad nos intercapedo. Tunc arguit magnitudo est maior spatio. igitur sonus illius potest pertransire spatium minus ea. Secundo magnitudo minor spatio ut illa lapidis tonitrui dissipat. igitur magnitudo maior spatio multo magis dissipabit. Fortasse respondebis sonos ab stellis effici: nõ ab orbibus. modo stellæ sunt paruę, quo Quę auer. fit ut non perueniat ad nos illarum sonus. Cõtra obijcit & com. 31. supponit tria, primum nonnullas stellas esse maiores tota terra. 2m eas moueri per se & uelocius in maiore & tardius in minore. Tertium est illas non posse moueri per se, nisi scindendo orbes. Ex his sequitur rarũ sonum ad nos uenire, partim magnitudine illarum, partim uelocitate, parti fra- N ctione. Secundo idem potest persuaderi de stellis octaui orbis, quæ sunt magnitudine & uelocitate, & fractione ualidæ. Tertio ab illis ad nos mittitur calor, igitur & sonus. tenet consequentia, quia calor est materialior sono. Sonus spiritalis res, & res spirituales longius multiplicantur, ut in secũdo de anima est dictum. hæc Auer. contra Them.

Insuper etiam & horum causa patebit, simul atq; his rationibus quas diximus astipulabitur, quòd ueræ sint. dubium siquidem quod & compulit Pythagoreos dicere latione corporum fieri concentũ, nobis argumentum erit. quæ nanque per se feruntur, ea sonum percussionemque faciunt. At quæ in eo quod fertur infixa sunt, aut insunt, ueluti in naui partes: ea sonum efficere nequeunt. neq; nauis ipsa si in fluuio feratur.

Expositio. Secundo arguit ex prius dictis, & syllogismus est, omne O quod sonum efficit per se mouetur & plagam siue ictum efficit (ut dictum est) stellæ nec per se mouentur, nec efficiunt ictum. igitur non efficiunt solum. Inquit. Insuper etiam & horum causa patebit simul atq; his rationibus quas diximus astipulabitur q; ueræ sint. q.d. id quod diximus de stellis q; mouentur ad motum orbium, erit nobis manifesta causa, q; non faciunt sonum & econtra, quia non efficiunt sonum, erit uerificatio de stellis q; non per se mouentur, & hoc quia dubitatum quod compulit Pythagoreos dicere stellas sonare, est nobis argumentum: arguebant enim illas sonos efficere quia frangunt coelum per se mouendo: igitur si ita est, cum nos probauimus ipsas non moueri per se coelum findendo habebimus ipsas non efficere sonum. Sumatur igitur a positione Pythagoricorum hæc maior, omne quod sonum efficit, & per se mouetur, & ictum facit. Hęc enim est maior Pythagoricorum. At stellæ non per se mouentur, nec ictum agunt, ut fuit probatum: igitur stellæ non agunt sonum. maior est Pythagoricorum, & patet ratione, quia uidemus par- P tes infixas nauigio non efficere sonum, nec nauim ipsam, quando in fluuio mouetur. & hoc quia non frangit aquam. Et ego credo q; stellas non sonare per nihil melius probari põt: q̃ per dicta uidelicet quia non per se mouẽtur, nec scindunt quicq; in suis motibus.

Licebit autem, & per easdem rationes absurdum esse dicere si tantæ nauis malus atq; puppis: aut etiã nauis ipsa latione sonum magnum nõ efficiat. quippe cum id quod fertur non pp aliud quod fertur, facit sonum. Id uero quod cõtinuo fertur ob aliud, quod fertur: nisi, percussionem fecerit, id efficere sonum, impossibile est.

Expositio. Ni fallor, uidetur mihi Aristotelem obijcere sibi, quia dicere posset cauillator, nonne malus & puppis sonum efficiunt, dum nauis mouetur, licet non magnum, & tamẽ sunt membra nauis: sic stellæ possunt sonum efficere ad motum orbium, licet paruum, licet sint partes orbium. Obijcit Aristoteles quia id quod se solo fertur & nõ ad motum alterius per se sonum facit, quia per se ictum efficit. At id quod per Q aliud mouetur atq; ad motum alterius, nisi percussionem fecerit aliquam aut ratione sua aut pro quanto defertur ab alio: impossibile est sonum efficere. Inquit. Licebit autem & per easdem rationes absurdum esse dicere si tantæ nauis malus atq; puppis aut nauis etiam ipsa latione sonum magnũ nõ efficiat, sed supple paruum & tamen sunt partes, ad hos, nã sic dicentes opponit dicens, quippe cum id quod fertur per se solum & non propter aliud quod fertur facit sonum ictu suo & per se percussionem agendo. id uero quod continuo & coniuncte alteri fertur ob aliud quod fertur, nisi percussionem aliquam fecerit saltem ratione delationis, id efficere sonum impossibile est, & ita dici non potest stellas facere debilem sonum, quia mouentur ad motum alterius, quia siue per se, siue per aliud moueatur, omne quod sonat oportet ictum aliquem efficere. & hæc est propositio uera Vbi debemus consistere.

A Quare dicendum hic est: si stellarum corpora siue in aeris, siue in ignis amplitudine uniuersim fusa feruntur (ut omnes aiunt) sonum immensum efficiant necessarium est, qui quidem & huc perueniat, & hæc offendat corpora. Sed cum hoc euenire non cernamus: neque animantis motu, neque uiolento ulla stellarum ferretur: quasi de futuris prouidente natura. Nam si hoc modo non sese haberet illarum motus: nihil profectò circa hunc locum esset, quod simili modo sese haberet. stellas igitur rotundas esse, & per seipsas non moueri satis diximus.

Expositio. Epilogat nunc rationem & potest sic componi, si stellæ B feruntur in aeris regione secundum opinionem dicentium cœlos esse de natura aeris, uel in ignis regione secundum opinionem dicentium cœlos esse de natura ignis: necesse est ut in hunc nostrum mundum sonum efficiant, qui in ipsum perueniat, & hæc offendat corpora. Sed cum hoc euenire non cernamus. igitur neque animantis motu neque uiolento ulla stellarum ferretur, & hoc ut addit recte fecit natura, quasi sagax prouidens de futuris. Nam si hoc modo non sese haberet illarum motus: nihil profectò circa hunc locum esset, quod simili modo sese haberet. Immo corrumperetur, & nihil stabile esset, ob motum & sonum ualidum stellarum. Hæc de substantia, motu, & figura stellarum. Animaduerte ex uer- (Quæ auer. comm. 56.) bis Auerro. colligi tres causas quare stellæ non mouentur per se, sed ad motum orbium. prima ex parte materiæ, quia ipsæ non sunt aptæ moueri aliquo motu. Secunda effectiua quia creator agit secundum dispositionem subiecti: propterea talem motum non sibi tribuit. Tertia finalis ut hæc animalia (Dubitatio) saluarentur. Destrueretur enim sono fractiuo illarum. Dubitatur quia uidetur Aristote. facere hanc conuersiuam consequentiam uidelicet si stellæ per se mouerentur: sonum efficerent. igitur si stellæ sonum non efficiunt: stellæ non mo- C uentur per se. Modo hoc non uidetur uerum, quia ut dicit Themistius nec prima nec secunda consequentia ualet. Prima quidem non, quia possunt quædam per se moueri, & sonum non efficere, ut orbes ipsi: hi enim per se mouentur, & tamen sonum non efficiunt. Secunda uero minime, quia orbra non efficiunt sonum, & tamen mouentur per se & ita illa conuersio econtrario nulla uidetur. Hæc est dubitatio.

Sol. Auer. Auerroes respondet consequentiam ualere per accidens & de materia, quia solum in stellis: ex eo quia sunt magnæ & Replica. ueloces. Sed hæc solutio Auerro. non sufficit, quia stat oppositum utriusque consequentis cum utroque antecedente: stat enim esse quædam magna ut orbes per se moueri. & sonum non efficere, & stat aliqua magna sonum non efficere, & per se moueri. ut orbes, & ita adhuc stat ratio Themistii.

Sol. ppria Propterea dici potest, quod non sic arguit Aristoteles ut Auerroes & Themistius sumunt. sed ait Aristoteles si stellæ per se mouentur in aere uel igne: sonum efficerent. quare cum sonum non efficiant: igitur non per se mouentur in ae- D re uel igne, & hoc modo cauillus Themistii nullus, & re- (Quod deus habet prouidentiam) sponsio Auerro. non est ad propositum. Ex his quæ dixit Aristoteles sumitur deum habere rerum prouidentiam, ut dicit Alexan. & hoc est uerum ut in libro Destructio destructionum disputauimus.

(Circa dicta quæstiones m.) Circa dicta emergit prima dubitatio utrum stellæ suis motibus efficiant sonos. Secundo dato quòd efficerent, utrum sentirentur. Tertio quonam modo potest reduci in bonum Pythagorica potest. Tertia utrum omnia quæ sunt (Prima qō an stellæ cāñt sonū.) in cœlo sint substantiæ. Circa primam Plato & Pythagorei & multi poetæ & oratores ut Cicero & Macrobius, & Simplicius uidentur uelle cœlos suis motibus & proportionibus efficere sonum & harmonicum: unde ut Macrobius narrat illic nouem sunt musæ pro numero nouem orbium, nouemque sirenes ut Plato ait. Signum affert Cicero ex delectatione quam anima habet in cantu: hoc enim est quia meminit musicæ cœlestis ubi ipsa stetit. Huic uulgus maxime E hæret, credens angelos canere, & sonare, esseque eorum beatitudinem harmoniam. Sed Aristoteles noluit fabellas, atque (Pō Aristo.) colores, omnia enim in naturali philosophia uult esse proprie dicta, & non composite. & tenet orbes quidem in motibus proportionem seruare: non autem sonoram. Et uide- (Rō Aristo.) tur mihi quòd res Aristotelis in duabus proportionibus consistat. Prima, quòd orbes sunt alterius naturæ ab elementis hoc est ab igne & aere. Secunda, nihil sonum efficere potest nisi in aere uel igne, hoc est nisi ictum in aere uel igne fecerit. Ex his sequitur nec orbes sonare, nec stellas, quia regio illa suprema non est igne uel aere plena. Sed corpore alterius naturæ ab elementis, ut dicit prima propositio. & per secundam nihil sonum efficit, nisi aerem uel ignem percutiat. Quare cum stellæ uel orbes aerem uel ignem non percutiant, iure non sonant. Hæc demonstratio illis stantibus, sed an illæ stent in toto hoc libro est disputatum. cæteræ F uero Aristotelis rationes ualent propositis illis propositioni- (Q. 2. an si sonēt stellæ; sonus audiatur.) bus. De secunda quæstione Albertus illa ait posse defendi stellas & orbes sonum efficere & non peruenire ad aures nostras, & hoc quia aer propinquus corporibus cœlestibus nō (Pō Alber.) tremit: qua ratione species illius soni non potest per ipsum ad nos multiplicari: orbes enim non mouent aerem motum (Cōfutatio.) tremulo. Sed hæc euasio friuola est, quia licet in multiplicatione reali ipsius soni necessarius sit motus tremulus aeris: non tamen in multiplicatione intentionali. ut declarat Aristoteles in secundo de anima. Potest igitur sonus realiter multiplicari per totam regionem cœlestem, & deinde nostram intentionaliter. Secundo si cogitur ponere sonum (Cōfutatio.) realem in regiōe cœlesti, cogitur ponere ibi fractionem aeris, & ita totam illam regionem plenam aere, & ita tremu- (Euasio Simpli.) lum ibi motum. Simplicius uero aliter euadit: uult enim primo sonos illos non esse audibiles à nobis propter improportionem sensorii nostri ad illos: non enim sensorium mouetur ab omni sensili sui generis. Olfactorium enim humanū multos percipit odores, quos canes nō percipiunt. canes autē G multos quos nos percipere non possumus. hoc enim est quia illi odores sunt olfactorio nostro proportionati. alii uero olfactorio canum. secūdo ait illos non esse dissipatiuos, sed perfectiuos, atque conseruatiuos: ueluti sunt motus & lumen cœli qua ratione euenit ut si non audiantur: non dissipent.

Contra positionem Simplicii obiicit expositor: primo quia (Replicę cōtra Simplicium) non omnia cœlestia sunt perfectiua: nam fulgor corrumpit oculum. igitur pari ratione sonus. Secundo intellectus est omnium intellectilium: igitur omnium sensitiuū sensus. Tertio tunc natura fecisset aliquod sensibile, quod à nullo sensu sentiretur, & ita ociosum, ut deducit Auerroes secundo metaphysica. commen. primo. Quarto accidentia communia cœlorum percipiuntur. igitur & propria. antecedens patet, quia percipiuntur motus, magnitudo, & figura, & lux. consequentia uero declaratur, quia accidentia propria percipi possunt mediantibus communibus secūdo de anima & ita soni siue sint ppria siue cōmunia accidentia semper pcipi pote- H runt. Quinto arguebat Auerroes calor cœlestis pcipit tactu igitur sonus. nam sonus multiplicat se in maiore distantia q̄ tactile. Hæc contra Simplicium. Pro defensione Simplicii uno modo dici posset illos sonos non esse audibiles ab auditu corruptibili. Solum autem ab auditu cœlorum, quia cœli apud Simplicium habent auditum, uisum, & tactum. Secundo dici potest magis peripatetice, ubi debes scire Simplicium uelle sonos illos posse sentiri: immo à Pythagora fuisse auditos. Sed non in quauis dispositione. auditorium enim cū materiale sit, nisi immaterialitatem aliquam nanciscatur: non potest sonos illos cœlestes percipere. redditur autem immaterialis, à silentio turpium audibilium: signum autem quia omnes religiones præcipiunt silentium: in quo religiosi testantur se audiuisse uoces angelicas: quas audire non potuissent nisi purum habuissent auditorium, alienumque ab audibilibus corporeis, & turpibus. Tunc ad rationes dico, ad primum

I q; fulgor corrumpit oculum: quatenus recipitur in regione hac inferna: in qua nancifcitur uim corruptiuam. Sonus autem ille hanc fortiri non poteſt, quia ſeſe intentionaliter multiplicabit. Ad ſecundum concedo aliquem ſenſum eſſe illorum, ut auditum purificatum, & ſic non datur aliquod audibile, quod non percipitur ab aliquo auditu. Ad quartum patet ſolutio: illa enim accidentia propria ſunt audibilia non tamen ab omni auditu, ſed purificato. Ad quintum patet ſolutio: ille enim cauſatur in hac noſtra regione motu, & attritione & reflexione radiorum, quo modo non poteſt ſonus multiplicari, & ſic poteſt Simplicius defendi. De tertio dici poteſt, & reduci ad ſenſum peripateticum, q; Pythagoras p harmoniam cœleſtem uoluit proportionem uelocitatum in motibus, & hoc quia omnia hic & illic per æquiuocationem dicuntur. Huius autem color eſſe poteſt, quia harmonia ſonora duo dicit: uidelicet qualitatem audibilem, & proportionē uelocitatem motuum, & tunc diceret Pythagoras uoluiſſe illic eſſe ſonos quo ad materiam: hoc eſt quo ad uelocitatum proportionem: non autem quo ad formam, hoc eſt quo ad

K qualitatem audibilem, & hoc modo Pythagoras recte ſentit, & forte dixit illa ſub illo colore. ad ſuadendum auditores in bonum. De quarto, Simplicius uidetur uelle quæcūq; ſunt in cœlo, eſſe ſubſtantias, nihilq; in illis accidere. Amplius, omnia dici per æquiuocationem. Nam quæ ſunt in his accidentia: in illis ſunt uirtutes. & quoniam ſenſus nō percipiūt niſi accidentia: idem uoluit ſenſus non percipere illa ut propria obiecta: dicit enim nos percipere non magnitudines illorum, non motus, non figuras, nec ſtellas ipſas: ſed quędam quæ ad illa conſequuntur ut fulgores, & id genus. Sed huic obiicit quidam primo quia Ariſtoteles ſecūdo de anima ponit diaphanum eſſe communem cœlo & igni atq; aeri. Secūdo, magnitudines & figuræ ſunt rationes abſtractæ à materia. igitur illis & his communes. Tertio, ſi motus magnitudo & ſtella non uiderentur omnis ſpeculatio aſtronomica periret. Quarto, imperfectum non eſt ſubſtantia perfecti: at motus eſt imperfectum quid. igitur nō ſubſtātia cœli. Quinto, tunc idem in ſole eſſet figura & lumen. Sed hæc non cogunt contra Simplicium, ubi debes ſcire Simplicium & Ale

L xandrum omnia cœli accidentia uoluiſſe eſſe propria ac eſſentialia, ut etiam Auer. dixit ex hoc quia carent materia. cōtra ſunt accidentia horum, quæ accidunt ab extrinſeco propter materiam his. Simplicius igitur uult cœlorum accidentia non eſſe dicenda accidentia ab accidendo extrinſecus, ſed eſſe ſubſtantias hoc eſt propria & eſſentialia. ideo æquiuoce illis & his competunt, & per idem uult illa non percipi ſenſu penitus, ſed cum aliquo diſcurſu. & hoc modo intelligendo opinionem Simplicii rationes illius non ualent. Hæc de ſonis.

Sxpō opi. Pythago.

An accñs I cœlo ſint ſubſtantię. Pō Simp.

Replica

De ordine uero ipſarum quonam modo unaquęque diſpoſita ſit, ut quædam ſint priores: quædam poſteriores, & quonam modo ſeſe habent interuallis: ex his quę in aſtrologia dicūtur, contemplemur: dicitur enim ibi ſufficienter.

Expoſitio.

Aggreſſurus Ariſto. de ordine ſtellarum atq; ſitu: hac in

M præmittit argumentum ad dicenda, & inquit. De ordine uero ipſarum quonam modo unaquęq; ipſarum mota fuerit ut in græco legitur, uel diſpoſita fuerit & uerbum ſonat: ita ut quædam ſint priores, quædam poſteriores: hoc eſt ut aliq; ſint ſuperiores: aliquæ inferiores, & quonam modo ſeſe habent in interuallis: hoc eſt quanta intercapedine altera ab altera diſtauerit. Ex iis quæ in aſtrologia dicuntur contemplemur: dicit enim ibi ſufficienter. Cuius cauſam aſſignat Simplicius quia hæc deprehendi non poſſunt per principia naturalis philoſophiæ, ſed per proportiones magnitudinum, quę ad mathematicum ſpectant unde Anaximander primo fertur magnitudines ſtellarum adinueniſſe. Pythagoras ordinē ſtellarum, & coniunctiones ſolis & lunæ. Hyparchus etiam metapontinus, & poſt ipſum Ptolemæus multo diligentius, hæc & plura adinuenerunt. Debes ſcire ut Auerroes innuit

Quæ aut. cōmt. 67.

aſtronomiam & naturalem differre in conſiderando ſtellas. N primo quia aſtrologus in talibus quæſtionibus aſſignat ipſum quia eſt tātum. naturalis autem ipſum propter quid. Secundo quia aſtrologus omnia illa conſiderat in ordine ad quātitates motuum aut diſtantiarum aut ſituum. naturalis autē abſolute ut mouentur tantum, & ſic habetur differentia: primo uero meta. commen. 19. uidetur Auer. idem dicere.

Accidit autem pro ratione quæ eſt in interuallis. Motus fieri ſingularum, ut alii ſint ueloctores: alii tardiores. Nam cum ſupponatur ultimam cœli circulationem ſimplicem atq; uelociſſimam eſſe. cæteras uero tardiores atq; plures. quippe cū unaquęq; ſuo in orbe cœlo contrafertur. Aequum iam erit eā quæ proxima eſt ſimplici primæq; conuerſioni plurimo in tempore ſuum orbem peragrare: eam uero O **quæ longiſſime abeſt, in minimo. cæterarum uero ſemper eam quę eſt propinquior, in maiore: eam quę eſt remotior: in minore. proxima nanq; maxime exuperatur. remotiſſima autem minime omnium, ob diſtantiam. at media pro ratione diſtantiæ iam. ueluti etiam mathematici oſtendunt.**

Expoſitio.

Propoſita intentione: nunc accedit ad rem, & primo proponit ueritatem quæſtionis: ſecundo explanat quid uelit efficere. Tertio probat quod propoſuit. de primo inquit. Accidit autem pro ratione quæ eſt in interuallis motus fieri ſingularum ſtellarum. eſt igitur ueritas quæſtionis qualis eſt proportio diſtantiarum ſtellarum à prima ſphæra & à centro, talis eſt motuum illarum in uelocitate. Expono quid dico, ſphæra prima mouetur ſimplici motu & uelociſſimo ab ortu in occaſum: cæteræ omnes econtra ab occaſu in ortum feruntur hoc modo, ut quæ eſt primæ ſphæræ proxima ꝓprio motu tardiſſime mouetur. ut Saturnus ſingulis. 30. annis quę P ab eadem eſt remotiſſima, uelociſſime, ut luna ſingulo menſe. quæ autem in media diſtantia, mediis temporibus. Inqt. Nam cum ſupponatur ultimam cœli circulationem ſimplicem atq; uelociſſimam eſſe: ſimplicem quidem, quia regulariſſima eſt. uelociſſimam uero, quia. 24. horis: cæteras uero tardiores atq; plures, & hoc quo ad earum motus. tardiores quidem, quia omnes excedunt ſpatium diei. plures, non ſolū quo ad diuerſos planetas, ſed etiam unus planeta pluribus motibus mouetur. quippe cum unaquęq; ſuo in orbe cœlo: uidelicet primo contrafertur: ex his concludit quid uoluit ipſe dicere dum dixit motuum uelocitates eſſe pro ratione interuallorum, & inquit. Aequū eſt iam eam quæ proxima eſt ſimplici primæq; lationi ſiue primæ conuerſioni plurimo in tempore ſuum orbem peragrare: eam uero quæ longiſſime abeſt in minimo: cæterarum uero ſemper eam quæ eſt propinquior in maiore: eam quæ eſt remotior in minore. Hæc eſt expoſitio eius, quod uoluit dicere. Talem expoſitionem ſiue ueritatē perſuadet & ut mihi uidetur ſupponit duo: quorum primum eſt orbes inferos propter raptum quo mo- Q uentur ab ortu in occaſum. 24. horis: impediri ſuis in ꝓpriis motibus. hoc patet pro tanto quia proprii ſtellarum motus, aut ſunt contrarii motui diurno, aut aduerſi ſaltem. ſecundū eſt ea quæ impediuntur à proprio motu propriaq; operatione quanto magis propè ſunt impedimentum magis tardant illum. quanto uero remotiora: tanto accelerāt: quaſi minus impedita. Ex his ſoluitur problema. uidelicet propter quid aliquæ ſtellæ tardius: aliquæ uelocius: aliquæ mediocriter feruntur. patet ſolutio: nam quæ proximæ ſunt tardius mouētur, quia uis impeditiua in illis maxime uiget propter appropinquationem. quæ remotiſſimæ: tardiſſime, quia ipſa impeditiua uis minus impedit. quæ aūt in medio: erunt mediocriter celeres, propter impedimētum mediocre. Et in hoc apparet error Auer. qui uoluit intelligere Ariſ. de motu diurno: quo omnes mouentur: penes enim hunc uoluit Ariſ. intelligere dum dixit aliquas ſtellas tardius: aliquas uelocius ferri:

hoc

A hoc enim est contra expositionem eius quod proposuit, & contra rõnem quã assignat Aristoteles, ut patet intelligẽti. & propterea ipse cogiẽ exponere modo quo nos exposuimus. Secundo patet non esse necessarium solem esse immediate supra lunam: si exponatur, ut nos diximus, quia Sol ꝓprio motu tardius ferẽ Venere & Mercurio: licet motu medio sit semper eorum coniunctio ut in magna compositiõe docuit Ptolemæus. Verum de hoc postea dicemus. Sed quia Auer. exposuit Aristo. uelle Solem esse immediatum supra lunam: & hoc propterea quia credit solem moueri celerius Venere & Mercurio: cum res hæc de situ stellarum sit contra astronomos: propterea excusat Aris. & uult dictum Arist. uidelicet ꝙ qualis est proportio distantiæ à primo talis est uelocitatũ
B in proprijs motibus, non esse uerum per se nisi de extremis utpote de Saturno & luna. Saturnus quidem tardissime, qa proximus primo mobili. Luna uelocissime, quia remotissima. de medijs uero uult esse dictum accidentaliter, ꝙ moueã tur medijs uelocitatibus, quia non præcise secundum ꝓportionem distantiarum, & sic cum dicto Aris. stat solem esse in medio: præcipue siquis imagnetur ex omnibus intermedijs effici unum quasi medium inter lunam & Saturnum: nõ quidem uniforme, sed disforme, & hac ratione Saturnus tardissime mouebitur, quia primo proximus. Luna uelocissime, qa remotissima. Medium quod est aggregatum ex cæteris: mediocriter. hæc Auer. in defensione suæ expositionis ad men-
Dubitatio tem Aristo. Sed an hæc uera sint statim dicemus. Sed circa hæc quæ Aris. inquit, occurrit non parua dubitatio quia ex uerbis Aris. uidetur sequi in motibus cœlorum esse contrarietatem & uiolentiam: ait enim Saturnum tardissime moueri, quia est proximus uiolentanti, & quia magis in illo præualet uis primi mobilis. Luna tardissime, quia in illa mini-
Sol. Alex. & Auer. me præualet. igitur uidetur uiolentia in illis. Soluit Auer. & Alex. & præsupponunt duo: quorum primum est motores ordinari secundum ordinem orbium: ita ut quanto orbis est
C propinquior primo mobili: tanto eius motor est perfectior. propterea motor Saturni perfectior est motore lunæ. Secũdum est omnes motores naturaliter appetere assimilari primo quantum possunt, quia propter hoc mouent. Ex his soluitur quæstio, ꝙ Aristo. per magis præualere in proximo: ꝗ in extremo intelligit magis præualere in ui similitudinis desiderij: & per minus præualere, intelligit minus præualere uim similitudinis desiderij: propterea sequitur Saturnum tardius moueri, quia motor Saturni est uicinior primo motori, ideo in desiderio est illi similior, & per consequens in motu. Motus aũt eius similior est diurno: si tardissimus fuerit, qa minus tendit ad contrarium. ut igitur seruaret motor Saturni similitudinem desiderij ad primum retardauit motum, ut illius tarditate appropinquet primo quantũ põt. Contra uero, quanto est magis remotus: tanto in desiderio minus similis est primo, & sic in motu minus similis. quare uelocitabit.
Obiicies Thomas. Sed hic obijcit Thomas, & Simplicius, quiã Aristo. absolute posuit maius corpus uelocius moueri proprio motu quã moueatur corpus minus, quia in maiore quanto maior est
D uirtus. Secundo, proximum summo uidetur esse magis tale. sed Saturnus est proximus summo. igitur debet esse uelocissimus. Tertio, motor Saturni est alijs perfectior: igitur mouet uelocius. Quarto, non uidetur ordinis consequentia seruari, quia non uidetur medios moueri medio motu. Quinto, proportio distantiæ planetarum ad primum mobile & ad centrum est uniformis: & non proportio uelocitatum. Ad hæc dici potest ut ex uerbis Simplicij colligitur: primo quòd secus est loqui de motu planetarum, & secus de circulatiõe illorum. Secundo ꝙ aliter est loquendum de his motibus ut naturales sunt, & ut uoluntarij atq; per pręcognitionem. dicendum igitur ad primum concedendum Saturnũ uelocius moueri: non tamen uelocius circuere. penes enim aliud sumitur uelocitas motus, & uelocitas circulatiõis, ut diximus superius. & per idem ad secundum & tertium, concludunt
Defensio Alex. enim motum esse celeriorem: nõ autem circulationem. Ad quartum & quintum dicendum ordinem consequentiæ debuisse seruari quatenus naturali motu mouerentur: non autem seruatus fuit: quatenus mouentur uoluntario motu. hæc E
De situ so. pro Alexan. dici possunt. Sed circa hæc de situ solis est dubium. Auer. enim credens solem moueri uelocius proprio motu quàm moueatur Venus & Mercurius cogebatur uno modo ponere solem supra lunam. In alia responsione defendit Aristo. fingendo Aris. intelligere per medium omnes planetas excepus Saturno & Luna, qui sunt extremi. Sunt igitur propter hoc qui ad mentem Aristote. uolunt Solem esse supra Lunam, & Mercurium, & Ventrem, & ita Ptolemęum cum Aristo. sentire. Sed uidetur mihi Auerro. primo errare de motibus. nam Venus & Mercurius uelocius mouentur suis proprijs motibus ipso sole: licet motibus medijs semper sit media Veneris & Mercurij atq; solis coniunctio, ut astronomi obseruarunt. Secundo errat, quia Aristo. expresse in libro de mundo ponens ordinem planetarum, Solẽ iuxta lu-
nam collocauit. Amplius infra in prima quæstione difficillima, supponit solem & lunã esse proxima: aliter quæstio non F
haberet locum. ut uidebitur commen. 60. de ueritate. igitur rei ꝗ ad tres primos, nõ est dubium illos esse supra Solẽ hoc modo ut Saturnus sit primus: secũdus Iupiter. Terti⁹ Mars. de cæteris an sint sub Sole aut supra, Ptolemæus uidetur uarius: nam in. 9. magnæ compositionis sectione, asserit se non potuisse discernere an supra Solem uel sub Sole sint quia nõ ualet. non abscondunt Solem: igitur sunt supra, quia stat illos nunquam diametrari inter Solem & nostros oculos: uelut uidemus in luna, quæ sepe cum sole coit, & non semper obscurat Solem. dixit Ptolemæus stat illos nunquam diametrari inter Solem & oculos nostros, quod intellige apud posteriores, qui uelint defendere oppositum, quia secundum ueritatem ipse in eodem libro sectione tertio ostendit demonstrationibus Venerem & Mercurium concurrere cum Sole in eadem linea. propterea Albertilla & alij plures causas assignant quare non eclipsant Solem tam etsi sint sub Sole: hoc enim esse aiunt, quia sunt nimis lucidi: modo lumen interpositum inter oculos & lumen, nõ eclipsat illud: alij aũt
esse propter eorum diaphanitatem: Alij. ex paruitate corporis: alij assignant causam ex distantia à terra uolentes conum G
umbræ non pertingere ad mediam aeris regionem. Quicquid sit de re: tandem Ptolemæus ubiq; tenet Solem esse in medio omnium, & licet de his multa diximus in libro eruditionum astronomicarum, quantum tamen ad propositum: ex duobus potissimum mathematici talem situm perceperũt primo, quia inuenerunt distantiam Mercurij à terra esse maiorem illa lunæ per instrumenta cosmetriæ: & minorẽ illã Veneris & Solis. itemq; similiter in Venere respectu solis. Secundo, qa sumptis diuersis instrumẽtis & exactissimis ꝓ diuersitate aspectuũ dephendenda sit tpe in diuersis locis in latitudine multum remotis apparuit diuersitas aspectus notabilior in luna q̃ in mercurio, & in mercurio q̃ in Venere: & in uenere q̃ in Sole, quod esse non poterat nisi quia Luna est terrę ꝓpinquior, & Mercurius post ipsam & Venus post Mercurium, & Sol post Venerem. Quæ uero dicenda sunt H
pro Aris. uidetur mihi saluare ipsum, quia astrologia nõ erat completa: quoniam Ptolemęus compleuit. Hæc de situ.

Figuram autem cuiusque stellarum non iniuria quispiam maxime arbitrabitur rotundam esse. Nam M
cum ostensum est stellas ipsas nõ aptas esse per se moueri atque naturam ipsam nihil temere, nihil frustra efficere: patet etiam eam figuram ipsis immobilibus tribuisse, quæ minime est motiua. Minime autem motiua est rotunda: quatenus nullum ad motum instrumentum habet. quare patet stellarum molem rotundam esse.

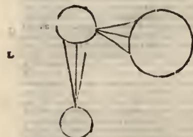
Et de figura stellarum nunc repetit: nam ut recte Auerro. Expositio.
Inquit. De figura stellarum dictum est per accidens, quatenus sequebatur ad dicta: nunc uero per se loquitur ut ꝓmisit. probat igitur singulam stellam esse rotundam primo syllogismo sumpto à fine, & componitur sic. omne quod nec ꝑ se mouetur: nec aptum est moueri motu recto: omne tale est rotundum. Hæc maior patet pro tanto, quia ubi haberet fi-

I guram rectam:naturat emere & frustra egisset. Sed stellę nec per se mouentur, nec per se sunt moueri aptæ: igitur omnes sunt rotundæ. Hæc Aristoteles. dubitauit autem Auerro. superius de circulatione demonstrationis, & dubitat Alexan. hic, quæ omnia fuerunt dicta tunc.

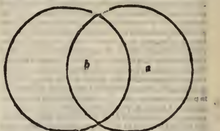
Præterea similiter sese habent omnes atq; una. at Luna per ea quæ circa uisum accidunt: rotunda esse ostenditur. non enim in suipsius luminis auctione atq; in minutione fieret pluries nunc quidem falcata, aut gibborosa: nunc diuidua.

Expositio. Secundo idem probat per argumentum à simili hoc modo Luna est rotunda. igitur cæteræ stellæ. & hic locus est essentialis, quia in his quæ sunt eiusdem speciei, quicquid per se competit uni indiuiduo illius speciei: competit omnibus indiuiduis eiusdem. & cum omnes stellæ sint eiusdem speciei: igitur si Luna est rotunda: omnes aliæ erunt rotundæ. Quod uero Luna sit rotunda: probat primo per apparentiā illustrationis, quā recipit à Sole post coniunctionem quia ut dicit nisi Luna esset rotunda, non fieret nunc quidem falcata
K siue in forma falculę: nunc diuidua siue semiplena: nunc prętumida siue gibborosa: demum plena, & tota rotūda. Animaduersione dignum ut in codicillo de criticis diximus, & in lib. eruditionum, Lunam cum Sole habere. 11. figurationes in quarum singula luminis uariationem sortitur, & à diuersis apparitionibus diuersa nomina habet: cum enim luna cum Solę conuenerit: Lunę tunc cum Sole sinodus est latine coniunctio, & hæc est prima luminis uariatio. secunda est lunæ apparitio siue ortus, qui gręce est anatole qui tunc est cū Luna uideri post: post Solem per distantiam partium partiū circiter. 12. Tertia est apparitio luminis: qua Luna græce dicitur conoides latine cornicularis, siue menoides siue falcata, quæ tunc est cum Luna à Sole distauerit partibus circiter. 45. quarta est apparitio: qua Luna dicitur dichotoma, latine semiplena, siue diuidua. & est quādo Luna è Sole distat partibus. 90. quinta est apparitio, qua Luna græce dicitur amphicirta hoc est gibborosa siue p̄tumida, & est cum Luna è Sole ipso distat partibus. 135. sexta est qua luna dicitur pan
M selena hoc est plenilunia, & est cum distat à Sole per dimidium totius circuli. uidelicet per. 180. partes: reddit autem luna post hoc ad gibborositatem & ad diuidualitatem, & ad cornicularitatem, & falculationem, & ad occultationem: demum ad sinodum. & ita omnes uariationes sunt numero. 11. Aristo. autem enumerauit falcationem, gibborositatem & diuidualitatem: declarat autem Auer. anatolē siue apparitionem siue ortum, & ait tunc esse cum Luna exit à Solis cōiunctione siue sinodo. tunc enim fiunt duæ Pyramides: quarū una est à Sole: cuius conus est in Luna, terminatus ad minimum arcum luminis: basis uero in Sole. Altera est ab parte Luna uacua ad oculum maior prima: in qua quidem conus est in oculo: basis in uacuo Lunæ. Hoc autem esse non posset nisi Luna esset rotunda, & sic patet ratio Aristo.

L

Insuper etiam & per ea quæ in astrologia dicunt idem demonstrari potest: propterea quia non essent Solis deliquia falcata. quare si stella una est talis: cæteras, omnes ēt rotundas esse, perspicuum est. N

O

Expositio. Secunda ratio sic componi potest de luna & Sole insimul omnia ea ad quæ in accretione luminis sequitur communis, arcualis sectio sunt rotunda. Sol & luna sunt, ad quæ in accretione luminum sequitur sectio cōmunis arcualis siue falcata. igitur rotunda, quid uero sit sectio communis; debes scire q quando eclipsatur Sol per interpositionem lunæ inter Solem & oculum nostrum, ut quando sunt in capite uel cauda ambo: tunc nec Sol nec luna apparet, sed cum Sol incipit apparere uidentur ambo sub quadam portione circuli uidelicet uel a. uel b. quæ est ambobus communis. ut in eclipsibus clare cernitur: hoc aūt non esset: nisi ambo essent rotundi, Hæc de sphæricitate stellarum habemus ab Aristotele.

Cum autem duæ sint dubitationes: de quibus quiuis non iniuria dubitauerit; enitemur id dicere quod nobis uidetur: arbitrati promptitudinem potius dignam esse ueneratione quàm temeritate: si quis ob philosophiæ sitim exiguas in his rebus facultates diligat; de quibus maximas dubitationes habemus. P

Expositio. Tractaturus Arist. duas arduas dubitationes: antea p̄mittit sui excusationē, & respōsionem ad detractorem: posset. n. detractor incusare Aris. de petulantia siue nimia prōptitudine: in hoc q uult ponere os in cœlo, pertractando tales q̄ōnes, quæ sunt ultra captū humanū. cui respondet q siquis ob philosophiæ sitim exiguas in his rebus facultates diligat: de quibus maximas dubitationes habemus, promptitudinem huius arbitrati potius dignam esse ueneratione q̄ temeritate: enitemur dicere id quod nobis uidetur. & in hoc non uidebimur arrogantes. igitur de his q̄ōnibus difficillimis proponit dicere euitando arrogantiam, tum quia uult dicere id quod uidetur: non id quod est. Tum quia est arbitratus promptitudinem talis hominis potius laude, q̄ uituperio dignā.

Præterea cum plures sint tales: non minus admirabilis est, quam ob causam non semper stellæ quæ plus è prima distant latione: pluribus motibus mouentur. sed mediæ pluribus: etenim consentaneum ratiōi uidetur primo corpore unicam lationem subeunte, proximum minimis motibus moueri, ut duobus. id autem quod ad hoc consequitur: tribus, aut aliquo alio ordine tali. at nunc contrarium accidit. paucioribus enim Sol & Luna motibus mouentur: quàm nonnulli planetarum, qui longius è medio ipso distant, & propinquiores sunt ei corpori, quod est ipsorum primum. Q

Expositio. Quærit nunc quæstionem Aristoteles, ubi debes scire astrologos qui fuerunt temporibus Aristotelis & Platonis ut Eudoxus & Calippus. In quinq; superioribus. uidelicet Saturno, Ioue, Marte, Venere, & Mercurio, obseruarunt multas motus differentias, concedentes enim illos motum motu communi.

A communi, uidelicet diurno, & proprio, uidelicet ab occasu in ortum deprehenderunt in motu aliorum proprio multas differentias ut progressionem, retrogradationem, stationem, celeritatem, tarditatem. In Luna uero & in Sole motum communem & obliquum, & duas tantum motus differentias, uidelicet uelocitatem, & tarditatem, & sic in quinque superioribus ultra motus duos communem & proprium perceperunt quinque differentias. In Sole uero & Luna inferioribus, ultra motus duos communem & proprium solum differentias duas. propterea querit Aristoteles praeterea cum plures sint tales dubitationes difficiles, non minus admirabilis dubitatio est, quam ob causam non semper stellae, quae plus è prima distant latione pluribus motibus mouentur, sed mediae pluribus: reddit causam quaestionis & inquit. Etenim consentaneum rationi uidetur primo corpore unicam lationem

B subeunte: proximum minimis motibus moueri ut duobus id autem quod cõsequitur ad hoc tribus, aut aliquo alio ordine tali. ratio est quia quanto aliquid est propinquius primo tanto magis debet illi assimilari. at nunc contrarium accidit: paucioribus enim Sol & Luna motibus mouentur quam nonnulli planetarum, qui longius è medio ipso mundi distant, & propinquiores sunt ei corpori quod est ipsorum primum. Veluti sunt quinque planetarum. In quibus uerbis clare patet (ut Auer. ait) Aristotelem Solem collocasse immediate supra Lunam. Haec est quaestio prima difficilima. Notat Auer. hic non esse communiter dictum illud quod Aristoteles ait de motibus stellarum, nam in Luna Ptolemaeus percepit ultra motum communem & propriũ duos alios, quorum unus dicitur distantia duplicata, ut tarditas & uelocitas, quas differentias consequitur Luna per hoc quod mouetur in distantia duplicata, hoc est in duplici auge, eccentrici uidelicet, & epicicli, & in opposito utriusque augis: Secundus dicitur motus Lunae in capite uel cauda: percepit enim Ptolemaeus punctum capitis moueri, & per consequens differenter Lunam intrare caput uel caudam, quae res apud peripateticos non est famosa: licet sit apud Ptolemaeum obseruata in

C strumentis. Sed quicquid uelit Ptolemaeus: ait Auerroes quaestionem fundari in duobus, uidelicet quod ordo stellarum est ut dictum est quod uidelicet Sol sit immediatus supra Lunam, & quod differentiae motus sunt tot, & illae. Haec Auerroes.

Que auer. commẽ. 61.

Patefactum autem fuit: hoc nobis & de quibusdam per uisum: Lunam enim uidimus diuiduam, Martis stellam subiisse, quae celata fuit, & in ipsius parte nigra. egressa uero perlucidam, & illustratam. similiter & de caeteris stellis dicunt Aegyptii & Babylonii, qui plurimis iã annis ante hec obseruarunt, & à quibus multa fide digna de singulis stellis accepimus.

Expositio. Supposuit ordinem planetarum esse hoc modo ut Luna sit infima & Sol supra Lunam. probat hoc, praesertim de Luna per suam & aliorum obseruationem. obseruauit enim ipse propriis oculis lunam dum fuisset semiplena siue diuidua, Martis stellam subisse, fuisseque inter illam & oculos interpositam: ubi uidit Martis stellam coelari in parte Lunae obscura, & quia Luna est uelocior ipso Marte: uidet stellam Mar-

D tis exiisse per partem claram & lucidam, & de caeteris idem testant aegyptii & babylonii, quod res esse non posset nisi Luna fuisset infima. de Sole uero nihil asserit, sed supponit ita esse.

Insuper etiam iure hoc idem dubitauerit quispiã, quam & ob causam in prima quidem latione tanta est stellarum multitudo, ut uniuersus ordo innumerabilis esse uideatur: in ceteris uero una seorsum est stella: duae autem aut plures eadem in latione nõ uidentur esse infixe. de his itaque bene se habet dubitare, quo & maior excitetur intelligentia: nam & si paruas occasiones habeamus & in tanta remotione distantes ab his quae illis accidunt, si tamen ex talibus contemplemur: non uidebitur absurdum esse id quod nunc addubitatum est.

Secunda quaestio est propter quid tot stellae fuerunt in prima latione ut in orbe octauo: tot quot numerare nemo põt. In caeteris uero una seorsum est stella: duae autem aut plures eadem in latione siue sphaera non uidentur esse infixae. approbat autem Aristoteles quaestionem hanc quo per ipsam maior excrescat cognitio de illis: nam & si paruas occasiones habeamus hic reperibiles, & illae paruae: quas habemus, in tanta remotione distent ab his quae illis accidunt: distant dico loco, & natura: nihil enim est hic per quod istae quaestiones possunt solui: si tamen ex talibus contemplemur, quae hic apparent, & quae illic uidemus: non uidebitur absurdum esse id quod nunc addubitatum est: nec absurda solutio, quae ad illud dubium assignabitur. B

Sed nos de his penitus cogitamus ac si & corpora essent dumtaxat unitatum ordinem habentia, & inanima. Oportet autem putare ipsa tanquam uitae & actionis participantia esse. Sic enim id quod accidit non uidebitur esse alienum à ratione. F

Expositio. Soluit Aristoteles quaestiões & primo primam, & primo narrat quo modo dicta quaestio est difficilis & quo modo potest solui. & ait quaestionem esse difficilem pro tanto quia in dicta quaestione uidetur esse suppositum corpora coelestia esse corpora duntaxat habentia ordinem unitatum & inanima: nam hoc modo uidetur esse ordo motuum secundum ordinem numerorum, & secundum situm corporum ut in elementis Plato posuit, qui ordinauit elementa secundum ordinem numerorum: posuit. n. igni & terrae correspõdere duos numeros cubicos. igni quidem cubicũ binarii, uidelicet octonarium numerum: terrae uero cubicum ternarium. uidelicet, 27. media posuit secundum proportionẽ. 18. & 12. & sic collocauit elementa secundũ proportionẽ sexquialteram. Si igit coeli essent corpora tantum ut Empedocles sentit, & alii, qui non norunt substantias separatas. oportet locare illos pro rõne numerorũ & situ corporũ, & hoc pacto quõ est difficilis: expedit igit si quõ debet solui putare ipsa participantia eẽ uitae G & actionis: hoc est quod uiua sint, & quicquid agunt tangant per praeconceptionem finis & non ex impetu naturae ut elementa agunt, & hoc pacto id quod accidit de ordine motuum & multitudine illorum non uidebitur esse alienũ à ratione, quia stat intermedia moueri pluribus, extrema uero paucioribus praeconceptione finis. ut dicemus. Haec de facilitate & difficultate quaestionis primae. Auerro. uero innuit tres rationes ad probandum coelos esse animatos atque uiuos. Primo, quia coeli sunt praestantiores animatis. igitur sunt animati, quia non animatum non est animato praestantius. Secundo, quia omne quod habet figuram terminatam, & motum à se de parte terminata in partem terminatam est animatũ. tale est coelum. Tertio, motor corporis coelestis est non in materia: igitur est intellectus, & ita coelum est intelligens & animatum. Cõfirmatur per Aristotelem. 12. meta. ubi probat coelum moueri per intellectum & uoluntatem. igitur est animatum & agens propter finem. Solet quaeri utrum coelum circũscripta intelligentia sit perfectius aliquo animato ut musca, si dicitur quod sic, ratio Auer. non ualuit. nam sic inanimatum est praestantius animato. si dicitur quod non: hoc uidetur erroneum, quia illud est corpus aeternum & immortale. Ioannes secundo physicorum tenet quod coelum circunscripta anima adhuc est praestantius uiuo aliquo ut musca & id genus, quia est aeternum, diuinum, & id genus. Sed haec positio errat: primo, quia reddit rationem primam Auer. imbecillam. Secundo, quia tertio de anima Aristoteles pro ratione operationum docet diiudicare rerum naturas: dicẽs id esse nobilius cuius prima operatio est nobilior. modo prima opatio uiui ut muscae est praestabilior prima operatione coeli circũscripta intelligentia: immo coelo ut sic nulla competit operatio. Propterea tenerem coelum circũscripta intelligentia nullam habere perfectionem. Immo non esse, nisi ens in anima, & sic patet solutio.

Que auer. cõmẽ. 61.

H

De nobilitate coeli.

Põ Ioan.

Cõfutatio.

Sol. ppria

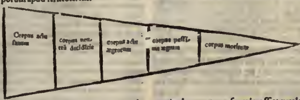
Nam ei quidem quod optime sese habet: ipsum

I bonum ſine actione uidetur ineſſe: illi uero quod eſt illi proximum: per paruam, ac unam. at his quæ longius abſunt: per plures: ueluti in corporibus. Aliud enim ſine exercitio bene ſe habet. Aliud leui facta deambulatione. Aliud & luctatione, & curſu, & puluere indiget. Alii rurſus neq. quouis ſeſe exercenti modo hoc unquã inerit bonum, ſed aliud tale.

Expoſitio. Propoſuit Ariſtoteles ſoluere dubitationem primã. Nũc proſequitur & præmittit tria ut mihi uidetur: primum eſt, ꝙ eſſe poteſt aliqua latitudo entium ad optimum finem ordinatorum, quæ habet gradus ſecundum plus & minus participare actionis. Exemplum in corporibus: nam poteſt eſſe corpus quod eſt ſanum nullo egens: aliud in ſecundo gradu erit corpus quod leui deambulatione eget ad eſſe ſanum, ut ſi fuerit in ſtomacho aliqua indigeſtio parua. In tertio eſt corpus, quod multis indiget ad eſſe ſanum ut luctatione, & curſu, & puluere, ſiue magna agitatione & exercitio, quæ fiebãt
K in arena ſiue puluere. In quarto eſt corpus ægrum quod ſanitatem adipiſci non poteſt per aliquod ingenium. Sed conſequitur aliquid tale ueluti aliquid ſimile. lege literam ſic cum prima continuam, non uidetur abſurdum eſſe id quod nunc addubitatum eſt: nam ei quidem quod optime ſeſe habet ipſum bonum ſine actione uidetur ineſſe. & hic eſt primus rerum gradus. Illi uero quod eſt illi proximum: per paruam ac unam, & hic eſt ſecundus gradus. at his quæ longius abſunt: per plures uidetur ineſſe bonum ipſum. Hic eſt tertius gradus: deinde exemplificat in corporibus ordinatis ad ſanitatem, & addit quartum gradum & inquit. Veluti in corporibus: aliud enim ſine ullo exercitio bene ſeſe habet, ut id quod eſt actu ſanum. & hoc eſt primo gradu corporum. Aliud leui facta deambulatione ut corpus parum lapſum in ſtomacho, uel capite, quod dicitur neutrum recuperabile, & à medicis dicitur neutrum decidentiæ: nam niſi leuiter inambulet ægrotabit actu. & hoc ponitur in ſecũdo gradu: aliud
L & luctatione, & curſu, & puluere indiget, ut corpus actu ægrotum. uerbum illud puluere græce eſt κονίσεως latine puluere, & apud alios pugna, quod ad idem uenit: nam pugna in arena & puluere fiebat. hoc enim modo corpora actu ægrota ueteres curabant ante cognitionem herbarum & cæterorum in medicina ſcriptorum. propterea corpora actu ægrota in tertio gradu ponuntur. alii rurſus neq; quouis ſeſe exercenti modo, hoc unquam inerit bonum, ſed aliud tale, ut quędam mitigatio, ueluti in podagricis, & ſpaſmaticis & id genus, quæ morbo incurabili laborant: hæc enim per unã uel plures actiones non ſanitatem, ſed aliquid ſimile acquirunt, ut mitigationem. & hoc corpus eſt in gradu quarto. põt addi quintus gradus ut poſtea dicetur, qui eſt eorum corporum, quæ nec ſanitatem, nec mitigationem per actionem unam uel plures adipiſci poſſunt. Hæc eſt prima latitudo rerum apud Ariſto. & corporum: in qua coordinantur corpora & res penes attingere finem per unam uel plures uel nullam actionem. Cuius exemplum eſt.

Latitudo corporum apud Ariſtotelem.

M

Expoſitio. Apud Galenũ uero in primo & ſecundo libro teghnæ aliter corporum latitudo conſtituta eſt, quæ res cum noſtrum propoſitum egrediatur ſufficiat te ſcire corporum latitudinem apud Ariſtotelem hoc modo eſſe conſtituendam. Hæc igitur eſt prima ſuppoſitio.

Recte autem agere aut multa aut ſæpe difficile eſt. Vt talos coos iacere plures: difficile eſt. Sed unũ N
uel duos: facile. & rurſus cum hoc quidem illius gratia: opus eſt facere: illud autem ob aliud, & illud itẽ ob aliud, in uno quidem duobus ue facilius quiſpiã finem aſſequetur. at quo per plura procedit eo illũ difficilius nanciſcetur.

Secunda ſuppoſitio eſt ꝙ agere multa aut unum per multas actiones difficilius eſt quã agere unum per unam actionem, uel per paucas actiones. probat exemplo ludorum, qui apud coum celebrabantur, & inquit. Recte autem agere aut multa aut ſæpe difficile eſt: hoc eſt dicere recte agere multos effectus, aut unum per multas actiones difficile eſt. Primo probat ꝙ agere multa eſt difficile per exemplum, & inquit. Vt talos coos iacere plures: difficile eſt, qui tali græce dicũtur aſtragali: nonnulli uolunt eſſe genus enſiũ, nonnulli alia genera, quibus utebantur ciues coij ſuis in ludis: alij genus ludorum. ſed hoc nihil ad rem: ſat ſit ꝙ unum talum proijcere uel duos facile eſt: multos tamen difficile. Quod quidem O
multa agere ſit difficile: hoc exemplo patet. Quod uerò unũ agere multis actionibus ſit etiam difficile, oſtendit per exemplum in eis quæ agunt unum pluribus modis. ut dux & medicus: ambo enim unum agunt. dux quidem uictoriam per multas actiones. medicus uero ſanitatem: ambo enim agũt per multa media: quorum unum eſt gratia alterius ut tandẽ ad unum finem ueniant. Inquit. Et rurſus cum hoc quidem illius gratia opus eſt facere ut in curatione, & bello: illud autem ob aliud, & illud item ob aliud: in uno quidem duobus ue facilius quiſpiam finem aſſequetur. at quo per plura procedit eo illũ finẽ difficilius nanciſcet. & ita patet difficile eſſe unum effectum attingere pluribus actionibus, & ſic habetur ſecunda ſuppoſitio. Et quia per hoc uult habere Ariſtotelem eum motorem cœleſtem qui pluribus agit difficilius agere; Dubitatio
eum qui paucioribus agit facilius agere. Ideo quærit Auer. Sol. Auer.
& dubitat in cælo non poſſe eſſe difficultatem, nec facilitatem, quia tunc motus ille eſſet cum labore. Et ſua ſolutio tãdem eſt Ariſtotelem per facilitatem & difficultatem in illis uelle proportionem, & reſiſtentiam: qua mobile debita proportione reſiſtit motori. Et tu debes ſcire ut ſuperius diximus duplicem eſſe reſiſtentiam: alteram quidem ad motũ: quam habet graue ipſum cum trahitur ui ſurſum. & talis reſiſtentia non reperitur in corpore cœleſti. Alteram uero eſſe ad terminum motus, qua habet omne mobile ne ſubito trahatur in terminum ad quem. & hæc prouenit ex debita proportione motoris ad mobile, & hæc eſt in cœlo. quod hoc ſigno patet, quia non quilibet motor cœleſtis mouet quodlibet mobile. Amplius, ſi non haberet hanc proportionem finitam moueret in non tempore ut ſuperius fuit deductum. & ſic patet in cœlo eſſe difficultatem quaſi æquiuoce dictã. Hæc ex Auer. trahi poſſunt.

Quocirca etiam ſtellarum actionem talem arbitrari oportet: qualis eſt animalium ac ſtirpium. etenim hic hominis actiones plurimæ ſunt. Multa Q
enim bona ut conſequi poſſit: multa agit etiam aliorum gratia. Ei uero qui optime ſe habet non eſt opus actione. Ineſt enim ipſi id gratia cuius cætera agunt. actio uero ſemper in duobus conſiſtit: quando & id gratia cuius agitur: & id quod huius gratia agitur. at cæterorum animalium pauciores ſunt:

A sunt, & planctarum parua quædam est & forsitan una. Nam aut unum est quod consequi possunt: ueluti & homo ipse, aut & ipsa multa omnia antecedunt ad ipsum optimum assequendum.

Expositio. Hæc est tertia suppositio in qua Aristoteles ponit secundam latitudinem rerum, quæ beatitudinis participant, & in primo gradu huius latitudinis ponetur homo actu felix, qui pro fœlicitate nullo eget, quia actu habet copulationem intellectus agentis cum possibili: hic enim nullo eget, quia iam finis est uel ad finem peruenit. In secundo gradu est homo, qui per multas actiones ad fœlicitatem entitur: nam ad hoc ut homo pertingat ad fœlicitatem primo requiritur uitæ longæuitas, quia non subito homo beatur, & ita requiritur uita. Secundo sensilium apprehensio: tertio uniuersalium omniũ intellectilium intelligentia. sic igitur in secundo gradu est homo perfectibilis per fœlicitatem. In tertio sunt animalia & B plantæ, quæ fœlicitatem attingunt non in se, sed quatenus attingunt sensum & uitam, quæ sunt requisita ad fœlicitatem. In quarto ponuntur ea quæ nec fœlicitatem nec requisita attingunt, ut forsitan sunt elementa. Sed hic deficit illud quod attingit fœlicitatem per paucam actionem: propterea compleri potest latitudo animantium ad fœlicitatem ordinatorum, ut in primo gradu sit homo perfectus actu fœlix. In secundo sit homo cui parum deest, ut perfectus per omnia sensilia, nõ autem per omnia intelligibilia. In tertio est homo imperfectus. In quarto animalia & plantæ. In quinto elementa & cætera quæ nihil fœlicitatis habent. Ex his apparet hanc latitudinem posse conuenire cum prima. si sic intelligatur: fortasse enim ut indicat Simplicius: hæc non est tertia suppositio sed exemplum secundum primæ latitudinis. primũ enim exemplum fuit in corporibus: hoc est exemplum in uiuentibus, quod magis ad propositum est, quia ut bene accepit Aristoteles, oportet arbitrari ita esse de ipsis cœlis ut de animantibus.

Latitudo rerũ pticipantiũ fœlicitatem apud Aristotelem.

attingentia requisita ad illam. & hic est primus gradus latitudinis, & tu subintellige secundum: uidelicet hominem, qui B parum deest à beatitudine. Hæc enim dedit intelligere Aristoteles & per primam latitudinem, & per hoc quod dedit extrema: inter quæ innuitur semper medium. Et in hoc apparet Auer. non intellexisse hunc locum: laborauit enim cõcordare latitudinem hanc cum prima per dicta Themistij & Alexan. & non potuit, quia non percepit ordinem Aristotelis: nec pace quorũdam dixerim bene intelligit ipse id qđ optime se habet: retulit enim hoc ad deum, quod stare non potest. in latitudine enim uiuentium & rerum mortalium atq; corruptibilium non potest cadere deus. nisi Aristoteles non fecerit latitudinem. Sic igitur patent tres gradus: quorũ primus est hominis perfecti ex toto, qui gradus correspondet primo gradui latitudinis corporum. Secundus est hominis sapientis, cui parum deest ad fœlicitatem, qui correspondet secundo gradui primæ, utpote corpori neutro. Tertius est hominis capacis disciplinæ nondum disciplinati, qui correspondet tertio gradui primæ utpote corpori actu ægroto: F Deinde ponit quartum Aristoteles. & inquit. At cæterorum animalium pauciores sunt, & plantarum parua quædã est, & forsitan una: hæc tamen non finem attingunt, sed requisita, & hoc subdit: nam aut unum & idem est quod consequi possunt ueluti & homo ipse, aut si non finem unum attingũt: saltem pertingunt ad ipsa multa quæ omnia antecedunt ad ipsum optimum assequendum. & hic est quartus gradus: cui adde quintum, qui est eorum, quæ nec finem nec requisita ad finem attingunt ut elementa & oĩa alia inanimata: correspondet autem gradus quartus, qui est animalium & plantarum quarto gradui primæ qui fuit corporũ pessime ægrorum. Quintus autem qui est elementorum: correspondet quinto illius, qui est corporum quæ omnino moritura sunt. & in hoc apparet concordia latitudinum, quã Auer. & expositores ignorarunt. Sed obijcies, quia non uidetur posse diuersa genera collocari in eadem latitudine ut homines animalia & alia. Iam dici potest hæc esse diuersa genere in se considera

Contra Al. contra quosdam.

Dubitatio.

C G

homo fœlix

homo sapiens

hõ disciplinabilis

animalia plantæ

elementa

Expositio. Hæc autem expositio nõ disconuenit uerbis Aristotelis. Ideo lege, quo circa & stellarum actionem talem arbitrari oportet qualis est animalium & stirpium, & ita ut animalia stirpes & cætera corpora ponuntur in quinq; ordinibus, sic & corpora diuina. deinde disponit latitudinem animalium D & stirpium, & cæterorum. & incipit à tertio gradu: deinde redit ad primum gradum. & inquit. Etenim hic hominis actiões, q penitus à fœlicitate est alienus plurimæ sunt actiones. multa enim bona ut consequi possit: multa enã agit aliorum gratia hoc est tandem ut omnia ad unum finem reducãtur. & hic est tertius gradus latitudinis. deinde ponit primũ gradum, & inquit. Ei uero homini supple qui optime se habet non est opus actione. Inest enim ipsi id gratia cuius cætera agunt ut beatitudo. Sed obijcis uidetur homini fœlici non inesse id gratia cuius cætera agunt, quia animalia, plantæ, & elementa, non agunt gratia beatitudinis. Respõdet quòd in omni fine attingendo sunt duo, finis ipse, & medium, uult igitur omnia esse gratia beatitudinis, quæ homini inest fœlici, quia aut propter illam ut homo, aut propter requisita ut animalia & plantę. & ideo inquit. Actio uero semper in duobus consistit quando & id gratia cuius agitur ut est finis, & id quod huius gratia agitur ut medium, siue requisitum, animalia [illegible]tur & plãtæ sunt saltem gratia illius quatenus sunt

ia, sed ut ordinantur ad unum habent rationem communẽ: penes quã possunt collocari in eadem latitudine.

Aliud igitur habet optimum, & ipsum particeps est ipsius. Aliud per pauca propè peruenit. Aliud p multa. Aliud non aggreditur: sed satis propè ultimũ H accedit, ueluti si sanitas sit finis. Aliud semper sanum est. Aliud attenuatum. Aliud currens & attenuatũ: aliud & aliquid aliud agens ipsius gratia cursus, ut huius sint plures motiones. Aliud ad sanitatem peruenire non potest. Sed ad cursum dumtaxat aut ad ipsam attenuationem: quorum est, & alterum per se finis.

His suppositis construit ordinem in orbibus, ut habeatur solutio ad formam quæstionis, ubi debes scire q omnes orbes ponuntur in latitudine quinq; graduum ueluti corpora, & uiua, quæ latitudo attenditur penes attingere finem, quod est optimum: tale autem est permanentia. Qua ratione sit ut illa sint in primo latitudinis gradu, quæ permanentiam attingunt sine actione. Illa uero in secundo latitudinis gradu, quæ permanentiam attingunt per paucas actiones. Illa in tertio, quæ per multas. Illa in quarto quæ non permanentiã, sed aliquid propè permanentiam. Illa in quinto, quæ nec p

Expositio.

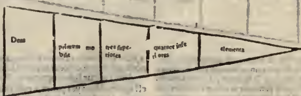
I manentiam nec aliquid propè permanentiam attingunt, Cuius exemplum repetit de fanis: dicens, ueluti si fanitas sit finis: aliud semper sanum est: aliud attenuatum solum. Aliud currens & attenuatum, quia currens gratia attenuationis, Aliud & aliquid aliud agens ipsius gratia cursus: ita ut huius sint plures motiones. aliud ad sanitatem peruenire non potest, sed ad cursum duntaxat, aut ad ipsam attenuationem, quæ sunt rursus propter aliquem alium finem ut propter sanitatem. tacuit autem quintum gradum. uidelicet qui est eorum, quæ nec finem, nec ordinatum in finem attingunt, quia per se ex dictis patet. Quæ uero sunt illa quæ in his quinque gradibus collocantur: dicetur postea. Quid uero Aristoteles intelligat per id quod habet optimum & particeps est ipsius, postea dicetur.

Nam maxime quidem omnibus optimum est illum consequi finem. at si hoc non fiat: tanto aliquid semper melius est, quanto id attingit, quod optimo propinquius fuerit.

Expositio.
K Quæres forsitan: quonam modo potest dici bonum attingere, quod non finem, sed medium attingit. ut quonam modo potest rursus dici bonus: si non sanitatem, sed attenuationem attingit. Respondet ꝙ ambo hæc bona sunt, quia aliquo modo ambo finem attingunt. attenuatio quidem per se sanitatem, cursus in attingendo illud quod attingit sanitatẽ, & propterea inquit. Nam maxime quidem omnibus optimum est illum finem consequi utpote sanitatem, uel finem proprium. at si hoc fieri non potest: tanto aliquid semp melius est, quanto id attingit quod optimo propinquius fuerit ut melior cursus, quàm præparatio ad currendum: nam cursus attingit attenuationem propè finem. Præparatio uero cursum, qui longe est à fine. Hæc generatim de rerũ ordine.

L Quocirca & terra quidem non mouetur omnino: propinqua autem paucis motibus mouentur, non enim ad ipsum ultimum pertingunt, sed quousque diuinissimum ipsum principium consequi possunt. Primum autem cœlum statim per unum motum illud assequitur. at ea quæ in medio primi & ultimorum sunt, attingunt quidem; per plures tamen motus attingunt.

¶ Latitudo orbiũ & eorũ q̃ optimũ attingũt apud Aristo.

N quare permaneant, & ipsum in causando permanẽtiam aliorum attingit per unam solam actionem permanentiam primi. In tertio sunt tres superiores planetæ, ut Saturnus, & Iupiter, & Mars: nam isti attingunt permanentiam ipsam per plures motus: per quos per se agunt in rebus permanentiã & fixionem. In quarto sunt quatuor inferiores, qui non per se attingunt permanentiam per hoc ꝙ sunt causæ per se permanentiæ, sed per hoc ꝙ sunt causæ generationis & corruptionis, quæ non sunt permanentia, sed ordinatæ ad permanentiam: Calippus enim & Eudoxus permanentias & grãdes effectus tribuerunt tribus superioribus, ueluti Albumasar etiam in libro de magnis coniunctionibus. Soli & duobus aliis effectus annuos: Lunæ menstruos. & sic attingunt permanentiam non propriè, sed quatenus disponunt ad permanẽtiam. In quinto ordine siue gradu est terra cum tribus aliis elementis, quæ nec permanentiam attingunt per unã, nec per plures actiones, nec aliquid ad permanentiam ordinatum. Ex his patet solutio ad formam dubitationis: concedo enim illud esse perfectius quod attingit finem per pauciores actiones: at quatuor inferiores non attingunt finem; sed media in finem: attingunt enim permanentiam attingendo generationem & rerum mutationes, quãquam enim animalia attingant quod attingunt de felicitate per pauciores actiones quia per sensus, & plantæ per unam ut per nutritionem: tamen dicuntur imperfecta, quia non finem, sed media attingũt. Inquit. Quocirca & terra quidem & supple alia elementa non mouentur omnino ideo sunt in gradu quinto. propinqua autem ut quatuor inferiores planetæ paucis motibus mouentur: non enim ad ipsum ultimum pertingunt, quia non permanent quatenus per se sint causæ permanentiæ, sed quatenus causæ sunt requisitæ ad permanentiam. Primum autem cœlum statim per unum motum illud assequitur. quia est permanens per hoc ꝙ solo motu diurno est causa rerum permanentiæ. at ea quæ in medio primi & ultimorum sunt ut tres superiores attingunt quidem: per plures tamen motus attingunt. omisit primum gradum in quo ponitur id quod attingit sine actione. Ex his patet ad formam dubitationis, & causam problematis.

Q. Dissolu. ad formã

O

P Auerroes autem disponit ordinem rerum in quatuor gradus, quorum quilibet latitudinem habet, & in primo ponit ea quæ sine actione permanentiam & optimum attingunt, ut deus & substantiæ separatæ. In secundo ponuntur ea quæ

M
Expositio.
Vt dicebatur latitudo orbium constituitur penes attingere permanentiam. quare in primo gradu ponetur deus, qui permanentiam attingit sine actione, & hoc uoluit intelligere superius dum dixit, esse aliud quod optimum habet: atque ipsius particeps est. quidam enim retulit ad deum & ad reliquas intelligẽtias, quia deus optimum habet per essentiam: est enim per essentiam permanẽns. Intelligentiæ per participationem.

Cõfutatio. ppa. expõ
Quod stare non potest, quia Aristoteles hic ponit deum absque orbe: non autem intelligentias ponit absque orbibus. Immo in numerando orbes intelligit intelligẽtias; sunt enim orbes animalia diuina. & sic per id quod habet optimum, & participat optimum solum primum ens intelligit, quia per participare intelligit possidere; μετέχω enim græce etiam possideo est latine. In secundo gradu est orbis stellatus, qui apud Aristotelem est primum mobile atque uiuens & animal per se. hoc enim permanentiam attingit unica actione, quia solum per motum diurnum est causa aliorum

Q attingunt permanentiam & optimam operationem per actionem: in quo & cœli omnes, qui per paucam operationẽ, & homines qui per multam operationem attingũnt: collocantur. in tertio ponuntur elementa quæ non permanentiã in numero acquirunt, licet per paruas actiões, sed in specie. In quarto ponitur terra, quæ attingit quietem centri absque omni motu. cætera elementa sua loca per aliquem motum, ut aqua attingit concauum aeris per motum lunarem. aer per motum ab igne. ignis per motum diurnum. Sed hunc ordinem recte quidam reprehendit; nam per hunc non habemus solutionem ad quæstionem, quia ex quo in secundo ponuntur orbes & homines: sol & luna qui in secundo ordine attingunt perpetuitatem & optimum paucioribus motibus: erunt in secundo ordine præstabiliores, quod Aristoteles adduxit in dubitatione. Præterea homines non ponuntur in latitudine æternorum; posuit enim homines in latitudine uiuorum. Propterea quidam disponit quinque gradus: & in

Replica. cuiusdam

Sol. cuiusd.

A & in primo ponit deum & substantias separatas. In secundo primum mobile. In tertio tres superiores. In quarto, quatuor inferiores. In quinto terram. (Cōfutatio) Sed pace sua hæc dispositio non ualet: primo quia cæteri intellectus separati nō ponuntur sine orbibus. sunt enim animæ orbium, atq; formæ, modo formæ ordinantur cum suis subiectis. Secundo prætermittit tria elementa: non enim minus illa sunt in tali ordine, q̃ terra, sunt enim orbicularia corpora ut terra. Tertio ex hoc ordine adhuc dubitatio habet locū, quia in tertio ordine ponuntur quatuor inferiores, qui non finem sed requisitum ad finem attingūt. modo in illo ordine sol & luna paucioribus motibus attingunt q̃ Venus & Mercurius. Venus enim secundum astrologiam Eudoxi & Calippi octo motibus mouet, Mercurius nouē, Sol & Luna paucioribus. Res igitur est satis obscura. (Propria Solutio) Ideo astrologia Eudoxi & Calippi est uera q̃ Aristo. hic & in meta. sectatur, oportet constituere quatuor fines tribus ordinatis ad unum. primus est permanentiam attingere perfecte. & tunc quod attingit hanc per se nihil agendo est in primo gradu, ut deus, qui attingit hanc nō

B agendo, sed quatenus est finis agentium. Quod uero attingit hanc agendo per paruam actionem est primum mobile, quod mouetur motu diurno. Quod attingit per multos motus attingendo illam per se, & dando rebus permanentiam, per se sunt tres superiores. Hæc de primo ordine. Amplius, secundus finis est disponere ad perpetuitatem præbendo dispositiones diuturniores, & hoc modo Venus & Mercurius attingunt, tribuit. n. Venus amorem siue appetitum, Mercurius industriam, sine quibus esse non potest perpetuitas. Sol & Luna attingunt præparādo ad dispositionem quia administrant generationem & corruptionem, quibus mediantibus generatur dispositio permanētiæ, & propterea licet hæc quatuor ponantur in quarto gradu, Venus & Mercurius tenent primam partem huius gradus, quia per se disponunt ad permanentiam. Sol & luna disponunt ad dispositionem. In quinto ponuntur elementa, hæc enim intelligit per terram: utitur enim terra pro omnibus, quia sensibilior apparet. Et sic patet solutio ad problema, non enim

C absolute ualet, omne id esse nobilius quod paucioribus motibus fertur, nisi respectu sui ordinis & eiusdem finis, oportet enim imaginari omnia hæc attingere permanentiam, & secundum gradus attingentiæ ita poni in latitudine, gradus autem attingentiæ sunt ignoti, sed in hoc patent, quia Saturnus illum attingit perfectiori modo q̃ Iupiter, quia id quod attingit Saturnus præparat magis ad id quod attingit primū mobile, quàm id quod attingit Iupiter, & id quod attingit suis motibus Iupiter adhuc magis præparat quàm id quod attingit mars suis motibus, & hoc modo disponuntur in ordine tertio ipsi tres superiores, qui cum sint ignoti quo ad gradus attingentiæ, collocantur in tertio ordine insimul, tāta enim exacta cognitio attingendi est ignota Arist. & astrologis: sufficiat autem generatim scire eos attingere immediatius permanentiam q̃ quatuor inferi attingant, q̧ gradus attingendi sunt pro ordine situs & loci, & distantias a primo.

D Simili ratione de quarto ordine, sat enim est scire Venerem & Mercurium si ponuntur supra solem attingere immediatius illam permanentiam præparando q̃ Sol & Luna, & pro ordine situs esse gradus attingendi, & sic non a pluralitate uel paucitate motuum argui potest, nobilitas uel ignobilitas. Sed respectu unius & eiusdem finis, & respectu eiusdē gradus finis: non enim ualet Mercurius & Sol attingunt eūdem finem, & Sol paucioribus motibus. igitur sol est nobilior. sed oportet addere, q̧ ambo attingant eundem finem secundum eundem gradum. Modo si Mercurius ponitur supra Solem attingit eundem finem secundū gradū perfectiorem, quem ignoramus. & si econtra sol ponitur supra luna & Venere & Mercurio est dicendum econtra. Hæc sunt dicenda secundum astronomiam quam sectatus est Aris. sunt igitur quinq; gradus, quorum quilibet latitudinem habet. (Dubitatio prima.) Sed contra rationem Aristotelis est dubitatio, quia supra uoluit motum obliquum qui est uagarum esse propter generationem & corruptionem, diurnum uero propter conseruationem. hic uidetur oppositum sentire. nam tres superos ponit (E) attingere permanentiam per se: inferos uero disponere. (Solutio.) Dici potest motum obliquum, qui est uagarum esse propter generationem & corruptionem. tamen tres superi disponūt generationes ad maiorem durationem, ideo immediatius attingunt permanentiam. & hoc sufficit Aristote. (Secūda dub.) Amplius ambigere potest quispiam, quia Aristoteles loquitur ita de planetis ac si moueātur ab uno motore pluribus motibus: modo hoc est contra eum in. 12. meta ubi uoluit tot esse orbes & motores respectu unius cœli atq; unius stellæ quot sunt differentiæ motuum perceptę in illo planeta, ut quia in Mercurio. 9. differētiæ sunt perceptæ, etiam nouem orbes totidemq; motores esse oportet. (Solutio) Dici potest stellam esse finem omnium motuum & cęteros orbes constituere unum cœlum ueluti multa sub membra unum membrum instrumentarium, quæ sub membra omnia sunt propter unū: ueluti caro, Musculi, lacerti, & cætera, quæ coxam constituunt omnia sunt propter coxam & ad motum coxæ. Tunc diceret Aristoteles esse intelligendum non de partibus mem (F) bri comparatiōem, sed de stella & toto cœlo, quod licet moueatur pluribus motoribus: tamen ex omnibus illis intelligitur fieri una uirtus mouens congregatum ex particulis & orbibus, & de illa intelligitur latitudo et gradus latitudinis, ponūtur enim partes in eodem gradu latitudinis in quo ponitur totum ipsum cuius sunt partes. Hæc ad secundā. (Tertia dub.) Amplius tertio dubitabis, quia ubiq; Aristoteles posuit primū motorem mouere aggregatum ex omnibus cœlis ut unum animal. Hic ponit eum separatum & sine actione attingere finem. (Solutio) Dici potest, primum esse absq; actione quia ipse nō est principaliter propter actionem ut sunt cæteri motores, sed agit propter se, & non propter aliud. dicitur igitur attingere bonum absq; actione, quanto sua actio non est causa attingendi, & propterea primus potest considerari ut finis & ut agens, & ut finis est separatus, ut agens autem est coniunctus, cęteri autem non sic, omnes. n. agunt propter actionem, quia propter actionem conseruantur. & hoc non intellexit Ioānes, propterea ponit deum esse finem tantum. Hęc Aristoteles iuxta astrologiam Eudoxi & Calippi. (Quæ Ptole.) Ptolemæus autem ubiq; Solem & Lunam facit principes atque (G) primarias uniuersi stellas Primo, quia augent & minuunt & tollunt cæteris stellis actiones, & ipsi a nullis impediuntur. dicuntur enim stellæ combustæ, nunc fortes quia lucanæ, nunc debiles quia occiduæ & uespertinæ, nunc alijs modis affectæ pro alijs cum Sole configurationibus. at Saturnus si cum Sole est, nihil ostendit, quia est similis mortuo, ut ubiq; ait Ptolemæus. Secundo, motus cæterorum regulantur pro motibus solis. est enim solis motus regula cæterorū ut norūt Astronomi & supputatores. Tertio actio in rebus manifeste proficiscitur a Sole & luna. a cæteris proficisci nō est deprehensum nisi per respectum ad lumina: ut docet Ptolemæus in primo Apotelesmatum, propterea Ptolemæus solem & lunam uniuersales atq; principales efficit causas, cæteras stellas instrumentarias, atq; subministras: ueluti præfectus & centuriones; nec hæc actiones nisi supposita actio (H) ne solis & lunæ. qua non supposita id quod agunt friuolum est & leue. Id uero quod decepit Albumasarem, Eudoxum, & Calippum, & Aristotelem, qui hos secutus est; uidetur tarditas, effectus, & perduratio: quæ tribus superis tribuit. Amplius, solem & lunam posuerunt ultimos in loco, & illi crediderunt pro situ & loco effici plus & minus nobiles. hæc omnia sunt remota a ueritate. Nam tarditas, effectus, & perduratio, non faciunt ad nobilitatem actionis, nisi respectu actionis maioris cæteris enim paribus est uerum: datis enim duabus actionibus æqualiter pollentibus, quæ est diuturnior est maior. modo licet actio illorum triū sit diuturnior, tamen est parua. & non habens uim nisi aut supposita actione luminum, aut addita. Amplius, situs solis non facit ipsum esse ignobiliorem tribus: primo, quia non est de ratione sphærici continere, & propterea dato q̧ superi contineāt nō propterea sunt nobiliores. Secundo, quia nō magnitudo. non enim semper maius corpus est perfectius, nisi uirtus eius sit

I perfectior. modo motus saturni est tardior illo lunæ & so-
lis. actio quoq; in rebus minor. Tertio ut recte Auerro. 12.
meta. commen. 44. ait & Simplicius hic, ex situ non est indi
canda nobilitas & ignobilitas nisi secūdum quid, & sic stat
Saturnum sole esse nobiliorem secundum quid, qui simplici
ter est ignobilior. De his multa diximus in lib. de nostrarū
calamitatum caussis, & in libro eruditionum. Nunc uero hęc
sat sint. Hæc de prima quæstione.

De ambiguitate uero quæ fuit quare in prima q;
dem latione tanta existit stellarum multitudo. Cæ-
terarum autem seorsum singula proprios sumpsit
motus? ob unum quidem primo quispiam iure es-
se putabit. nam cuiusque uitæ primæ atque primi
principij ad cætera, magnum excessum intelligere
oportet.

Expositio. Nunc accedit ad secundam dubitationem, primo repetit
illam & inquit. De ambiguitate uero quę fuit, quare in pri-
ma quidem latione tanta existit stellarum multitudo. Singu
la autem cæterarum stellarum seorsum ꝓprios sumpsit mo
K tus. ut stella Saturni suos: illa Iouis suos: illa etiam Martis
suos, & sic singula suos. Hæc est dubitatio, ubi per lationem
corpus latum intelligit. nam mathematici lationem pro cœ
lo sumunt. Cui dubitationi respondet, & inquit. Ob unum
quidem primo quispiam iure esse putabit, quod explicat, &
inquit. Nam cuiusq; uitæ primæ atq; primi principij ad cæ
teras uitas secundas, cæteraq; principia secunda magnum
excessum intelligere oportet: cum igitur prima latio siue pri
mum mobile primo uiuat, atq; sit primum principium, cæ-
teri orbes uiuant uita secunda, atq; sint secunda principia,
& quasi subministra illi primo: iure primum mobile excel-
lit ualde illos. excessus autem esse non potest nisi quo ad nu
merum stellarum, quare multas meruit stellas: tanto quidē
plures, quanto in uitæ ratione atq; principij efficacia cæte-
Quę auer. com. 67. ros orbes excellit: hæc Aristote. Auerroes autem ob ma-
las quas habet translationes indicat ad mentem Aristotelis
stellas fixas tribus differentijs motus moueri, & ab ortu in
occasum redeundo ad ortum, & proprio motu ab occasu in
ortum singulis centenis annis parte una. & motu progres-
L sionis & repedationis, quem babylonij obseruarunt singu-
lis septem millibus annorum compleri quibus uerificatis opor
tet concedere. 10. sphæras. 10. quidem per cuius motū om-
nes aliæ ab ortu rapiantur in occasum. 9. uero per cuius mo
tum saluetur progressio & repedatio fixarum. 8. autem per
cuius motum stellæ ipsæ ferantur singulis centenis annis p
te una. Animaduerte tamen nonnullos uoluisse per motū.
9. effici motum stellarum singulis centenis annis parte una
per. 8. uero motum effici titubationis: sed hoc ad mathema-
ticos omitto. Hæc res non est ut Auerro. dicit. Aristo enim
stellas fixas non percepit moueri nisi unico motu ab ortu in
occasum tantum, qua ratione orbem stellatum primam la-
tionem siue primū mobile ubiq; appellat, & iuxta hoc fun-
damentum uidetur dirigere omnes rationes primæ & secū
De ratione Aristo. dæ dubitationis. Sed quonam modo ualeat hæc Aristote.
ratio, agamus & primo supponamus primum mobile esse
rerum causam, quod quidem multis rationibus supra est de
claratum. Secundo supponamus primū mobile esse causam
uniuersalem omnium rerum. Ex his sequitur prima pars so-
lutionis, ex eo enim quia primum mobile est causa. Meruit
M stellam: orbis enim nō agit nisi propter stellam, pars enim
actiua cœli est stella ipsa. ex eo uero quia uniuersalis est om
nium causa, atq; prima, meruit tot innumeras stellas, ut per
quasdam illarum sit causa quarundam rerum, & per quasdā
alias, sit causa aliarum, & per omnes sit causa omnium: iux-
ta illud Hermetis, nullum est granum arenarū in terra, quin
proprium obtineat sydus in cœlo suscitans ad eius incre-
mentum. sic igitur quia est causa, & prima causa atq; uniuer
salis meruit tot stellas. Secunda pars rationis declaratur &
quia primum mobile, quatenus est uniuersalis causa omniū
uiuorum, immo cæterorum orbium, meruit pręstabiliorem
uitam, uita præstabilior est per præstabiliorem animam,
anima præstabilior est pollentior motrix. pollentior motrix N
meruit corpus maioris resistentiæ. corpus plurium stellarū
maioris est resistentiæ corpore paucarum stellarum ut dice
tur. igitur meruit orbem plurium stellarum. Amplius præ-
stabilior uita meruit præstabilius corpus, præstabilius est
cœlum plurium stellarum q̃ sit cœlum paucarum stellarū.
Hæc igit̃ est prima causa problematis, ut ex uerbis Auer. Quę auer. com. 68.
colligi potest, qui tamen hanc authoritate babyloniorum con
firmat. babylonij enim stellis primi mobilis tribuerunt du-
plicem agendi modum, communem uidelicet et proprium:
proprium quidem quatenus primum mobile per eas stel-
las quæ arietem figurant arietibus præest & animalibus id
genus, & per stellas quæ taurum claudunt, tauris & cæteris
id genus fauet, & per cæteras stellati orbis imagines cæte-
ris animalibus & rebus administrat. communē uero, qua-
tenus stellæ omnium imaginū concurrunt generatim ut ef-
fectrices causæ ad omnia ea, ad quę planetę ipsi concurrūt.
huius rei causa est: quia planetis dederūt speciales uires nō
solum erga animalia, plantas, mineralia: sed etiam erga ele-
mentaria corpora. tribuerunt enim Saturno bonam conside O
ratiuam. Sua enim ui melancholica magnum præbet mo-
mentum in considerationibus & artium inuentionibus me
lancholia enim fauet scientiæ ut in libro problematum par
te. 30. docet Aristo. tribuunt Saturno alia multa, & Ioui, &
Marti alia, quæ esset longum narrare, sed nos diximus in li
bro eruditionum: ad propositum igitur stellæ primi mobi-
lis generatim ad omnia hęc concurrunt: ad quæ speciatim
septem planetæ concurrūt. Addit tamen Auerroes hæc om
nia esse confutata in libro quem Aris. scripsit de regimini-
bus cœlestibus: quem nos non uidimus nec in gręco, nec in
latino. Animaduersione dignum Arist. per hanc rationem
solum causam dedisse de multitudine stellarum secundū ge-
nus, hoc est quare primum mobile meruit plures stellas. de
terminatum uero numerum ut qui mille. & 22. stellæ, uel
alium id genus per hanc rationem non explificauit: sufficit
enim philosopho ratio generalis multitudinis. specialis uero
ratio non competit philosopho. Secundo animaduersione
dignū astronomos in cœlo stellato obseruasse mille & 22.
stellas, & has in. 48. imaginibus collocarunt, ut in lib. erudi P
tionum scripsimus. cæteras uero non obseruarunt, quia nō
inuenerunt illas habere actionem in rebus, partim quia nō
nullæ illarum nimis paruæ sunt: ita ut earum uirtus ad nos
non possit uenire. cum enim uix uisum moueant, quanto mi
nus tactum mouebunt: omne enim sensile maiorem sphæ-
ram uisionis efficit, q̃ tactionis, ut declarauit Arist. in lib. de
anima partim quia nonnullæ uisu notabiles nimis declinãt
ad apicē nostrorum capitum, ita ut radij ueniant trãsuersales
& in nostra regione non imprimunt. propter hæc ū mihi
ratio Aris non arguere nisi de mille & 22. aliter ratio nulla
est. nisi forte temporibus Aris. fuerit famosum stellatum or
bem agere per omnes, quod temporibus Ptolemæi fuit cor
rectum. Quæres forsitan utrum dato motu stellarum fixa- Dubitatio.
rum proprio, & motu titubationis, quos obseruarunt astro-
nomi posteriores, ratio hæc Aristotelis habeat locum. Di- Solutio.
ci potest q; datis tribus differentijs motus in stellis fixis uer
bi cã dato q; cor leonis moueatur motu diurno, et motu pro Q
prio singulis centenis annis gradu uno, & motu accessus &
recessus ut iuniores astrologi autumant, adhuc rō Arist. pōt
habere locum, ubi debes scire q; pro his tribus dīrijs motus
sufficit unum cœlum, uelut pro omnibus differentijs motus
obseruatis in sole sufficit unum cœlum. & ut pro motus so-
lis differentijs sunt requisiti tres orbes: sic pro differentijs
motus, quibus mouetur cor leonis sufficiunt tres orbes, qui
unum cœlum constituunt unitate finis, erunt igitur tres or-
bes requisiti ad motum fixarum, & unum cœlum. Quo ue-
ro modo hi orbes sint collocati: non est ad rem nunc expli-
care. sat igitur sit rationi Aristo. celum stellatū esse unum, in
quo sunt plures stellæ requisitæ pro bono & conseruatione
uniuersi: siue illud cœlum sit unum ab unitate finis, siue unū
unitate continuitatis. Hæc Aristoteles, & hæc iuniores
astronomi.

Insequ

A Insuper etiã hoc accidere uidetur per hanc quoq; rationem. Nam prima quidem latio una est, plura tamen diuina corpora fert. cęterę autem multæ quidem sunt, unum tamen unaqueque duntaxat uehit corpus. stellarum enim quælibet pluribus fertur lationibus. hoc igitur pacto natura ipsa coęquat atque ordinem efficit quendam: uni quidem lationi multa corpora tribuendo. uni uero corpori multas lationes.

Expositio. Nunc Aristoteles assignat secundam causam, & uult naturam recte tribuisse primo mobili plures stellas, & unum motum: cæteris orbibus unam stellam & plures motus. nã sic seruauit ordinem, quia qđ de motu defecit in primo mobili suppleuit per stellas, & quod de stellis defecit in cæteris orbibus suppleuit per motus. Sed unde sumatur huius B causę congruentia, non facile apparet. Ex uerbis expositoris & Simplicij colligitur hæc causa, quæ in duobus fundamentis consistit, quorum primum est planetas esse tãquam instrumenta primi mobilis, primum uero mobile ut principale agens. Secundum est principale agens semper agere per propriam uirtutem atq; formam. Instrumentum uero per influentiam receptam a primo, hoc est inquantum motum a primo. Ex his patet color secundæ causæ. Nam in eo q; primum mobile est principale agens, atq; multifariã influens, meruit plures formas atq; uirtutes: quibus agat atq; influat. in eo uero quia orbes planetarum sunt instrumenta adęquata primo mobili, meruerunt moueri pluribus motibus, qui diriguntur ab illo primo, & hoc modo seruatur æqualitas inter instrumẽtum & principale agens. Sed replicabis: nam & per motum & per stellas potest multiplicari influentia.

Replica Ideo quærẽ quare orbis primus meruit potius plures stellas, q; plures motus, ex quo per motus & per stellas influere potest. Defensio Dici potest, primum mobile meruisse plures stellas & unicum motum, quia sic seruat suam dignitatem. ubi nanq; pluribus motibus moueretur, attingeret finem uilio- C ri modo ut diximus, & ideo orbes planetarum ueluti indigniores meruerunt plures motus & unam stellam, quia sic seruant gradũ nobilitatis, qui sibi cõpetit. Aris. igiẽ primo resumit duo, & inquit. Insupee etiam hoc accidere uidetur p hanc quoq; rationem. Nam prima quidem latio una est, plura tamen diuina corpora fert, quæ dicunẽ astra, siue stellæ. cæteræ autem multæ quidem sunt: sunt enim. 7. cœli, unũ tamen unaqueq; sphæra siue cœlum dũtaxat uehit corpus. ut cœlum Saturni solum stellam Saturni: licet plures hẽat orbes ad illam subseruientes, cuius causam affert. d. stellaꝝ. n. quælibet pluribus fertur lationibus. Sic igitur patent hæc duo, & q; primum mobile una latione fertur & plures uehit stellas: cæteri cœli pluribus lationibus mouentur & unam uehunt stellam. Ex his infert solutionem secundam, & inqt. Hoc igitur pacto natura ipsa coæquat atq; ordinem efficit quendam uni quidem lationi multa corpora tribuendo, uni uero corpori multas lationes. Hæc est secunda problematis causa.

D Pręterea & cæterę lationes ob hoc unum habent corpus, quia plura corpora mouent, sunt autem hæ quæ & prope ultimam sunt unam stellam habentem. Sub multis enim sphæris. Vltima sphæra alligata fertur. unaqueque autem sphæra corpus est. Erit igitur commune opus illius profecto: nã unaqueq; latio alia quidem per naturam, propria erit: alia autem ac si adiaceat. uniuersi autem finiti corporis ad finitum uirtus finita est. Sed de stellis quidem quæ in orbem feruntur, quales nam substantia sunt atque figura, & de loco ipsarum, deq; ordine dictum est.

Expositio. Videtur assignare tertiam causam, quæ est ex necessitate sumpta, nam ubi cœlũ erraticum haberet plures stellas, aut non moueretur: aut tardius moueretur. Pro huius tamẽ declaratione primo debes scire apud Arist. differre cœlum, et E orbem: cœlum enim græce οὐρανός orbis uero sphęra est. cœlum autem quandoq; pro mundo, quandoq; pro aggregato ex multis orbibus ad unam stellam deseruientibus consueuit sumi orbis autem semper apud Ptolemęum & Aristote. pro una sphęra uel parte deseruiente ad motum stellæ. quo modo dicimus cœlum solis habere tres orbes eccentricum & duos deferentes. Ex hoc dixerunt astrologi qui obseruarunt temporibus Aristo. unum cœlum ordinatum ad unum planetam esse ueluti unum membrum, cuius sunt plures particulæ. ut in coxa est caro, est os, est neruus, & id genus: sic in cœlo solis est eccentricus apud Ptolemæum, & duo deferentes, apud illos sunt tres uel quatuor cõcentrici, qui unum cœlum efficiunt unitate finis. Secundo debes scire astrologos suorũ temporum collocasse orbem qui defert stellam semper in ultimo uersus nos. cæteros cõcentricos superius. nam per ultimum stella fertur proprio incessu ab occasu in ortum: per cæteros superiores fertur secundum alias differẽ F tias motus, qui ideo sursum sunt, ut rapiant ultimum: propterea ab illis ultimus orbis quasi ligatus fertur, quia mouetur ad motum cæterorum. cæteri uero quasi soluti per se mouentur, quia non ad motum inferioris, semper enim contentus orbis ad motum continentis fertur, & non econtra. Tertio debes scire q; licet orbes unius cœli uarijs motibus mouentur, totum tamen cœlum ex illis aggregatum mouetur quasi ab una uirtute ex omnibus uirtutibus aggregata, quæ mouet uniuersum certa proportione, ita ut addita una stella tolleretur proportio, & sublata similiter, & ex his patet tertia cã. si enim cœlum erraticum plures haberet stellas aut nõ moueretur aut tardius moueretur, quia destrueretur proportio. inquit. Præterea & cæteræ lationes uidelicet citra primum mobile contentæ ob hoc unum habent corpus idest unam stellam, quia plura corpora hoc est plures orbes mouẽt supple ob unum finem: merito cuius unum orbem constituũt, & exponit quæ sunt hæ lationes quæ unum corpus mouẽt, & inquit. Sunt autem hæ. s. concentricæ quæ & prope ultimam deferentem stellam sunt collocatæ. hæ enim mouent G unum corpus, propter plura corpora, quia mouent unã stellam per plures sphæras. & huius expositionem addit dicẽs, sub multis enim sphæris concentricis ultima sphæra alligata fertur, ut dictum est: unaqueq; autem sphæra corpus est. propterea recte dictum est sphæram esse corpus. Ex his q̃si concludit suppositionem: & inquit. Erit igitur commune opus illius stellæ profecto. Nam unaqueq; latio de superioribus alia quidem per naturam propriam erit hoc est libera & soluta, quia non mouetur ad motum contentæ. alia autem ut ultima mouetur ac si adiaceat: quia non tantum motu proprio, sed motu superiorum fertur ueluti alligata illis. Vniuersi aũt ex o[r]bus cõgregati, quod est finitũ corpus ad finitũ uirtus finita est. & ita patet ad formã, nã si uirtus est finita, nõ põt mouere nisi unã stellã: nam ubi plures moueret, destrueretur proportio. Quod uero ad uerba attinet, debes scire quòd Aristoteles dixit lationem mouere unum corpus: H non quia latio mouet, sed quia est id quo mobile fertur. demum epilogat & res patet.

Sed uideamus quæ dixit Aristoteles hic, & an uera sint & dicamus non esse opinionem suam de stellis fixis cõmunem apud omnes. ipse enim uoluit stellas fixas esse primo uiuentes, & causas esse omnium uiuentium, q; non est secundum opinionem Ptolemæi & uerorum astronomorum. ueri enim astronomi ut narrauit Ptolemæus in tertio lib. Apotelesmatum uoluerunt solem & lunam esse uitæ & annorũ datores, qui græce aphetæ dicuntur. cætera autem si præbẽt annos atq; uitam, non nisi propter conditiones quas cum sole uel luna habẽt: dat enim sol uitam & annos his qui de die exoriuntur: luna uero his, qui de nocte. hãc opinionem etiã (ut Porphyrius inqt) Neocepsus & Petosiris & Dorotheus obseruarunt multis temporibus, & inuenerunt ueram. Præterea id quod Aristo. ait de motu non est secundum opinionem Ptolemæi. Arist. enim tribuit motum diurnum primo cœlo ad cuius raptum uoluit cæteros orbes moueri. at Pto- Dubitatio contra Arist.

I lemæus uoluit motum diurnum esse communem omnibus & principaliter conuenire soli, qui sui præsentia diem efficit sui absentia facit noctem. Ex his sequitur solē esse causam principalem & lunam, cæteras stellas esse causas instrumētarias, patet quia cœlum agit in nos lumine & motu. Sol autem luce quidē omnes excellit stellas. Motu uero quia diurnus motus licet communiter omnibus orbibus competat principaliter tamen soli, quæ res est contraria penitus opinioni Aristo. res ista astronomorum si cōfirmatur, quia stellæ uires habent habitudine ad solem: crescunt enim stellarum uires & mutantur pro alia atq; alia habitudine ad solē, & ad lunam: stellæ enim ipsæ fixæ cum primum lucanę fiūt, uires sibi comparant pollentes: cum autem occultantur uel in alio situ ponuntur ad solem, alias uires nanciscuntur. Idē & de uagis scribit Ptolemæus. Hæc enim res apud astronomos manifesta est. Amplius, cæteræ stellæ non agunt nisi ut directæ uel affectæ a sole & luna, quia ut declarauimus in li

K bro nostrarum calamitatum, & in libro eruditionum. nisi aliæ considerationes siue configurationes cæterarum stellarum fuerint admistæ luminibus non agunt in nos, admiscentur autem multis modis ut diximus, quia uel p aspectū, uel per peragrationem faciam in figura sexdiangula, uel per hoc q contingunt in domicilijs solis uel lunæ, uel in altitudinibus illorum, aut triangulis illorum, aut in finibus illorum. nam fines solis sunt dimidium signorū utpote sex signa æstiua: & lunæ sex alia brumalia ut diximus in eruditionibus, & breuiter non præsupposita actione uel affectione luminum cæteræ constellationes non agerent, sed quia non possunt accidere nisi in locis & potestatibus alterius luminaris, ideo actio luminarium est uniuersalis & principalis, cæterarum uero ut instrumentaria & subministra. & sic patet ea q Aris. dixit non esse uera secundum obseruationem astronomorū uerorum. Signum autem est eius quod astronomi dicunt, q cum constellationes contigerit, si cum eis fuerit plurima luminum mistio, pollentes effectus portendunt. si uero parua

L debiles & imbecillos agunt. Secundo quoq; Arist. ratio his modis confutatur, non enim orbis stellatus simplici motu mouetur primo & per se, sed totum aggregatum, immo principaliter sol, & secundario cæteri. Amplius plus ualet ipse sol q omnes aliæ quæuis stellæ, cum omnis uirtus ab eo defluat. propterea Ptolemæus præbet uires primas soli & lunæ, secundas septem planetis, tertias uires tribuit fixis.

Sol. q̄onis quā Arist. mouit secū dū Ptole. Melius igitur soluerem quæstionem secundum astronomiam Ptolemæi, & dicerem, motus & stellas principaliter fuisse propter se, secundario propter nos. & ita orbis stellatus meruit tot stellas, quia aliter non potuisset cōcurrere ad bonum uniuersi. cęteri meruerunt unam tantam, quia per illam sufficiunt proportione sua gubernare uniuersum. Hæc de cœlo ipso habemus ab Aristo.

Digressio Auer. commē. 71. Digreditur autē hic Auerroes ipse satis subtiliter, & mouet duas dubitationes, prima est quia Aristoteles ait si cœlo adderetur astrū, aut non moueretur, aut tardius moueretur, obijcit Auerro. quia hoc ueritatem non habet nisi cœlū moueatur cum labore: nam si non mouetur cum labore, tūc additis quotuis stellis, nunquam laborabit in sui motu. Secunda dubitatio est, quia Aristo. superius & in translationibus suis hic innuit orbem supremū rapere omnes alios ad sui motum, quod primo aspectu uidetur impossibile, primo quia raptus motus sine tactu non fit. Modo constat orbes

M non posse se tangere, omnis enim tactus est inter corpora actiua & passiua. Secundo omne mouens raptu alia, mouet uiolenter. Quod autem uiolenter mouet, nō mouet sempiterno motu, sed finito tempore, quare motus cœli non esset infinitus. Inducit Auer. solutionem Alexandri et

Sol. Aui. et Alexan. Auicennæ, quæ est etiam Philipponi, isti enim concesserunt motum cœli sui natura esse finitum in tempore, & cœlū omne esse generabile et corruptibile atq; omnino finitum in tēpore: dicunt tamen hæc habuisse æternitatem a motore pperpetuo, qui est potentię infinitæ. Refellit autem hanc solutio

Cōfutatio nem Auerroes, quia tunc contingeret ut aliquid sit possibile corrumpi, quod nunquam corrumpetur, cuius contrarium est conclusum primo cœli. Ioannes uero grammaticus (ut

N

Sol. Io grā matic. narrauit Auerroes) concessit in cœlo esse potentiam finitam in tempore, merito cuius dixit cœlum esse corruptibile cum Platone & contra Aristotelem, ait tamen cœlum nactum esse æternitatem a potentia infinita. Hoc autem probauit Ioannes per quandam quæstionem, quam dedit contra peripateticos, quam hic Auerroes non explicat, sed in 12 meta. commen. 41. & in. 8. phy. commen 75. & alibi. fuit autē quæstio, quia omne finitum in magnitudine est finitū in potentia, & quod est finitum in potentia est finitum in tempore. tale autem est corruptibile. Sed obijcit huic Auerroes et

Cōfutatio recte, quoniam si illic sunt duæ potentiæ finita s. in ipsa magnitudine. Infinita uero in motore separato: tunc idem esset corruptibile & incorruptibile: nam secundum finitam erit corruptibile, secundum autem infinitam erit incorruptibile. Confutatis his solutionibus. Respondet ad primam:

Sol primę q̄onis & secundæ Auer. & eius solutio consistit in hoc q labor uno modo sumi potest pro solutione spirituum, qua ratione & ipsa animalia sua in motibus laborant. Alio modo pro diminuta uelocitate

O siue hæc proficiscatur, a resolutione spirituum siue ab additione resistentiæ, siue ab ipsa proportionis uariatione. Sic igitur conceditur ibi esse laborem secundo modo, & hoc in casu si adderetur astrum. & probatur in cœlo non esse laborem primo modo, quia si ibi esset labor, primo modo, utpote ex resolutione uirtutis proficiscens: tunc eius motus esset proprie uiolentus, & ita non æternus, & addit esse econtra illico nam si cœlum non moueretur motu ęterno, tunc laboraret: tenet enim hęc consequentia in animalibus: omne enim animal quod mouetur motu finito, mouetur cū labore & resolutione uirtutis. In nō animatis uero secus est ut diximus in. 2. commen. huius secundi. Hæc de prima dubitatione. Ad secundam quæstionem respondet Auer. sa-

Sol. secūdę q̄onis. tis subtiliter & imaginatur orbes esse partes atq; ut membra unius animalis cœlestis, cuius prima forma est primus motor qui est principaliter in primo membro totius aggregati, quod quidem apud Arist. est primum mobile ut cœlum stellatum: apud Ptolemæum est sol. & ratione illius est forma cæterorum. Differt autem tale cœlicum animal ab ani-

P mali morticino: primo, quia animal morticinum est ex membris compositū dissimilaribus, cœlicum animal ex similaribus. Secundo, quia animal morticinum est unum ingeniose per uillos & lacertos, cœlicum autem est animal unum & uerius, unum per potentiam spiritalem, hoc est ratione formæ totius: quæ est primus motor, qui est totus in toto & totus in omni parte. Ex his ad formam, non enim primū mouet reliquos raptu, sed per se uniuersum, & cæteros ut partes illius. Motores uero particulares mouent illos orbes proprijs motibus. Et sic per raptum non attractionem intellexit Arist. sic enim orbes sese tangerent: sed sequelam, nam prima forma primo mouet congregatum. principaliter uero primum mobile: & per istam sequelæ cunctos alios, quia alij minus principaliter mouentur: & sic nec per raptum intelligit uiolentiam, ut de raptu Proserpinę dicunt poetę, sed intelligunt concomitationem ipsi peripatetici, & sic patet solutio ad ambas rationes. uerum de re hac multa diximus in li

Q bro Destru. destr. disputatione. 3. in sol. 12. dubij. Hæc de secunda quæstione. Soluit tertiam quæstionem quam dedit

Sol q Ioā. grāmatici Ioannes grammaticus & solutio eius consistit in hoc q cœli possunt considerari ut corpora, & hoc pacto sunt finiti in uelocitate motus, & uigore atq; potentia mouendi, & in hoc conueniunt cum corporibus generabilibus & corruptibilibus. Nam finitudo uigoris competit corpori in eo q corpus, & ita omni corpori. Alio modo ut sunt corpora simplicia, & sic sunt infinitæ potētiæ in duratione: causę enim corruptionis sunt materia & contrarium, et corpus cœleste est ab his absolutum, at quia corpora generabilia sunt materię & contrario admista, ideo sunt finitæ potentiæ in tempore. quare omnia corpora in ratione corporis uigore finita sunt. In ratione autem talis corporis, ut cœlum in ratione simplicis corporis est infinitum in tempore. Hæc corpora autē in ratione qua composita, sunt generabilia. Hæc ad quęstio

A nem Ioan. Sed replicabis, quia Aristote. primo huius: dixit coelum esse finitum. igitur & magnitudine & ui erit finitum & ita non æternum. (Replic. gel. Auer.) Respondet Auer. dictum Aristotelis esse audiendum de finitate quæ consequitur corpus in eo ꝙ corpus, hoc est de finitate potentiæ actiuæ, nõ. autem de finitate quæ consequitur corpus in eo ꝙ compositum. quod quidam ignorantea deducti sunt in perplexionem. erit igitur coelum tempore quidem infinitũ per priuationem atq; carentiam materiæ & contrarij. finitum autem in qualitate motus per hoc ꝙ est corpus. (Verificationes.) Ex his uerificat. Auer. tria primum ꝙ coelum est simplex non compositum ex materia et forma physicis, & hoc quia est æternum. Secundum ꝙ forma coeli non est materialis hoc est educta de potentia materiæ. Sed separata ab ipsius coeli materia, dans tamen coelo constitutionem. Tertium est quonam modo intelligiť Aristote. uidelicet ꝙ si orbi adderetur stella, aut nõ moueretur, aut tardius moueretur, hoc enim pro tanto uerũ est pro quã B to destruitur portio quia crescit resistentia: de quo satis commen. 63. dixit. Hæc Auer. in digressione. Circa quę possem multa dicere: sed quoniam de his in multis locis diximus ut in lib. 8. auscultationis physicæ. in. 12. meta. & in lib. de substantia orbis: nolo nunc conterere tẽpus in accidentaľr atq; obiter dictis, ut uentosi faciunt: qui multa in digressionibus componunt pauca autem ad textum.

Restat ut de terra dicamus ubinam collocata sit: & utrum ex his sit quę quiescunt, an ex his quę mouentur, deq; etiam ipsius figura.

(Expositio) Hactenus de coelo, deq; stellis dixit quatenus mouentur, & quia non mouentur nisi circa terram: ideo per uiam consequentiæ sequitur nunc de terra dicere, non quidem inquãtum est unum elementorum, sed quatenus est centrum mũdi, propterea dixit restat ut de terra dicamus: notans præsentem considerationem sequi ad dicta per uiam consequentię proponit dicere de positione de motu atque quiete, & de figura.

C De situ igitur ipsius non omnes eodem mõ sentiunt. Nam plurimi quidem ipsam in medio collocarunt: qui coelum ipsum finitum inquiunt esse.

(Expositio.) Prosequitur & primo de situ eius, de quo ait non omnes eodem modo consentire, nam plurimi quidẽ ipsam in medio collocarunt. hi autem sunt qui coelum & uniuersum mũdum finitum faciunt ut Anaximander, Anaximenes, Anaxagoras, Empedocles, & Plato. adiecit autem notanter qui coelum ipsum finitum esse inquiunt: nam qui faciunt ipsum infinitum, ut Parmenides & Melissus, non ponunt eam in medio, nec in latere. infinitum enim medio caret principio & fine. Hæc est de situ terræ prima positio.

Alii uero qui Italiam incolunt: & Pythagorei dicunt: contrarium sentiunt. nam in medio quidem ignem esse aiunt, terram autem unam esse stellam; ferrique in orbem circa medium, atque hoc modo diem & noctem efficere. Insuper etiam aliam huic contrariam terram constituunt, quam terram ad D uersam nuncupant.

(Expositio.) Secunda positio est Pythagoricorum, qui dixerunt in medio esse ignem: terram uero esse stellam quæ circa ignem illum perpetuo circumfertur, per cuius motũ occupando nunc nobis solem: nunc manifestando, diem nobis ac noctem efficit. adijciũt rursus terram aliam huic contrariam quam grę co uerbo antichthonam appellant: latine aduersam & huic contrapositam. hanc nos non uidere asserunt; quia inter nos & illam mediat terra hæc nr̃a. Hæc est secunda positio de situ terræ atq; eius motu.

Non quidem ad ea quæ apparent, rationes & cãs accommodantes. Sed ad quasdam opiniones, ipsorumq; rationes apparentia reducentes, ornare profecto enituntur.

(Expositio.) Docet nunc secũdum quem philosophandi modum hæc positio fuit: fuerunt enim duo præcipui philosophandi modi. unus quidẽ ex sensilibus, quo philosophandi modo peripatetici philosophati sunt: nam hi rationes intellectiles uerificabant per experimenta sensata. dicebant enim experimentum uerorum sermonum esse quatenus conformatur sensatis: & ita ex sensilibus philosophia defluxit. Alius philosophandi modus fuit ab intellectilibus, quo Pythagoras & Plato & alij multi philosophati sunt; hi enim sensilia reducebant ad intellectilia, & pro tanto uera esse sensibilia asserebant, pro quanto intellectilibus conueniebant, & propterea Aristoteles inquit. Non quidem ad ea quæ apparent rationes & causas inquirentes, sed ad quasdam opiniones ipsorumq; rationes apparentia reducentes ornare profecto enituntur. Hæc de positione Pythagoræ. Circa quam animaduersione est dignum Simplicium hãc Pythagoræ opinionem interpretasse hoc modo: dixit enim Pythagoram appellasse ignem calorem solis & stellarum circa medium terræ penetrantem. terram autem hanc materiã uocauit stellam: quatenus sua ad solem habitudine est causa diei & noctis, appellans hanc moueri quatenus habitudine ad solem uariatur. terram huic oppositam uoluit esse lunam, est enim luna terra coelica. Hæc nostra terra est elemẽtaria. quæ huic contraposita est, quia illa sursum, hæc deorsum est. Dicitur quoq; occulta, quia non semper uisibilis ꝓpterea quia discurrit per imum terræ quandoq;. hoc modo Simplicius reducit positionem hanc in bonum. (Quę Simp. de põne Pythagoræ.) Catholici uero aliter reduxerunt: nam hanc terrã posuerunt circa ignẽ infernum perpetua uariatione mutari: posuerunt enim infernum in abysso terræ: in quo loco Pythagoras animas cruciari ait eorum qui male uixerunt: & ad timorem illarũ fieri tonitrua & tempestates ut Aristo. narrat secundo posteriorum, terram huic aduersam dixerunt esse sensualem appetitum. qui coopertus mole hac terrea & corporea non cognoscitur: ideo mouetur pro ratione corporis, & uoluptatis corporeę. (Quę catholici de põne pythagoræ.) Sunt igitur duæ terræ; altera quæ circa infernum semper uariatur: & hæc est illa in qua incolimus. Alia quæ ex hac processit; quia corpus nostrum procreatũ est, hinc aduersa, quatenus illa sub hæc supratendit pro motu appetitus G & ambæ conformiter uariantur. Hæc de positione Pythagoræ secundum Theologos. Auerroes autem de mente Pythagoræ ponit duas terras hanc quam incolimus circa ignẽ collocatam, motam quidem alteratione, non autem latiõe. (Quę auer. com. 72.) Alteram quæ circa nos reuoluitur atque capita nostra: quæ quando peruenit ad apicem alicuius regionis efficit illi noctem, & per eius interpositionem facit eclipses. Hæc Auer. tam etsi iste color Auerro. sit aperte mendax, propterea dic aut ut Simplicius dixit, aut ut catholici.

Compluribus etiam aliis uideri poterit locũ medium non esse terræ accommodandum: non ex his quæ apparent fidem sumentibus: sed ex rationibus potius: præstabilissimo enim corpori præstabilissimum locum conuenire oportere arbitrantur. atq; ignem quidem terra præstantiorem. finem autem ipsis medijs. (ultimum enim & medium fines sunt.) H quare ex his ratiocinantes non ipsam in medio sphęrę, sed potius ignem collocari contendunt. Pręterea Pythagorei cum & id maxime cõseruari deceat: qđ in uniuerso est præcipuum; sitq; id quod est in medio tale: ideo ignem qui hũc locum tenet: Iouis custodiam appellant.

(Expositio.) Nunc pro positione Pythagoricorum uult argumentari, & primo proponit quid per tales rationes accidere posset, & inquit. Compluribus autẽ alijs qui nondum philosophati sunt uideri poterit locum medium non esse terræ accommodandum, non ex his quæ apparent, & memorijs, sensibus, & experientijs fidem sumẽtibus, ueluti peripatetici philosophantur. Sed ex rationibus intelligibilibus potius. Sic igitur per rationes dicendas poterit alicui postero uideri terram non esse in medio. Dixit autem Aristoteles alicui postero, quia nemo ante ipsum rem hãc prodijt, nisi Pythagoras;

I post autem ipsum quidam philosophus qui archidimius di
citur opinionem hanc his & alijs rationibus secutus est: ut
Simplicius an. deinde explicat duas rationes, & prima est
enthymematica; in cuius antecedente sumit primo pręstabi
lissimo corpori competere locum præstabilissimum. Nam
locus locato similis est Secundo sumit ignem esse præstan-
tiorem terra, quod patet lucis præstantia, efficacia agendi, et
sua spiritualitate. sumit tertio, finem esse semper locum præ
stabiliorem locis intermedijs, et quia appellauit mediũ mũ
di finem: addit, ultimum enim ut concauum coeli & mediũ
mundi fines sunt saltem motuum rectorum. Ex his tribus
quasi discurrentes inferunt non terram in medio mũdi: sed
ignem esse collocandum. Hæc est prima ratio, quæ sumitur
a loci pręstantia, atq; corporis nobilitate. Secunda ratio ẽ
enthymematica est, & sumit primo in antecedente ignem
etiam ueluti Iouis thesaurum propter eius præciositatem. su
mi, secundo thesaurum esse collocandum sempee in loco
absconso: talis est medium terræ, propterea ignem qui hũc
locum tenet Iouis custodiam siue thesaurum uocant: & ali-
K bi Pythagoras uocauit locum illum custodiam siue carcerẽ
aliam ob causam, quia ibi animas malorũ cogit perpetuis
mœroribus affligi: quæ positio est consona ueritati nostro-
rum Theologorum.

Quasi medium simpliciter diceretur: & medium
magnitudinis, & rei medium esset: atq; naturæ. ut
enim in animalibus nõ est idem animalis & corpo-
ris medium: sic profecto & magis circa ipsum uni-
uersum cœlum est putandum. igitur hanc ob cau-
sam non oportet ipsos circa uniuersum perturbari:
neq; custodiam ad centrum ipsum reducere: sed il-
lud quærere medium quale quid est, & ubi est aptũ
esse. est enim hoc modo medium principium, &
preciosum. at mediam loci uidetur magis simile es-
se ultimo quàm principio. Medium enim termina-
L tur: at terminus est ipse finis. preciosius autem est
continens & finis: quàm contentum. siquidem hoc
sit materia: illud substantia constitutionis. Hæc
de terræ loco opinantur.

Expositio. Respondet nunc Aristo. ad rationes, & distinguit mediũ
esse duplex, magnitudinis & naturæ. est medium magnitu
dinis illud e quo lineæ ductæ sunt æquales, ut umbilicus in
animali: mediũ naturæ est in quo est uirtus conseruatiua to-
tius, siue sit in situ medio, siue sit in extremo, & hoc modo
cor est medium, quia in eo est uirtus conseruatiua totius, &
ita in cœlo duplex est medium magnitudinis quidem ut cẽ-
trum terræ è quo ad circunferentiam omnes lineæ ductæ
sunt æquales. Naturę uero est illud in quo maxime uiget uir
tus conseruatiua uniuersi, & hoc apud Aristotelem est cœlũ
stellatum. apud Ptolemæum est Sol ipse. inquit. Quasi me-
dium simpliciter diceretur: ita ut medium magnitudinis sit
medium rei & naturæ. & non est ita: ut enim in animalibus
non est idem animalis & corporis medium: nam animalis
medium est cor, corporis autem umbilicus, sic profecto &
M magis circa ipsum uniuersum cœlum est putandum, quòd
aliud sit corporis medium ut centrum, & aliud animalis cœ
lici ut sol, uel orbis stellatus. Tunc ex his respondetur ad
primam dico non semper medium magnitudinis esse nobi
lius, semper enim medium naturæ est nobilius & per conse
quens non oportet ignem collocare in medio mundi tanq;
in loco nobili: sed dices saltem debet collocari in medio na
turæ, dicendum propter hoc ignem non esse corpus præstã
tissimum: sed cœlum stellatum, uel sol est tale. Ad secun-
dam patet solutio etiam per idem, quia ignis non est custo
dia & thesaurus Iouis, cum non sit corporũ præstabilissi-
mum: nec locus centri est nobilissimum. inquit. igitur hanc
ob causam non oportet ipsos circa ordinem uniuersi pertur
bari, & hoc quo ad primam rationem, neq; custodiam si-
ue thesaurum ad ipsum centrum reducere: & hoc quo ad se
cundam rationem: sed oportet quærere illud esse mediũ qđ
est quale hoc est multæ uirtutis, & quid hoc est magnæ sub N
stantię: & hoc ubicũq; fuerit: & de tali medio rationes fuis-
sent efficaces: tale nãq; medium non est centrum mundi. &
propterea ponit differẽtias inter medium magnitudinis, &
medium naturæ: & inquit. Est enim hoc modo mediũ qđ
dicitur naturæ, preciosum & principium. principium quidẽ
quia uniuersum conseruat. preciosum uero, quia in eo est oĩs
uirtus totius. at medium loci siue magnitudinis est magis
simile uili & ultimo. ultimum quidem quia cõtinetur & ter
minatur. uile uero quia magis materiæ q̃ formæ compara-
tur. Ex his patet quanta sit inter media hæc differentia: &
per cõsequens illos usos esse sophistico syllogismo, quia ac-
ceperunt medium multiplex ac si uno modo diceretur. Hęc
ad rationes Sed mouet Auerroes contra Aris. dubitatio- Que aver. com. 74.
nem. nam in lib. de animalibus Arist. uult cor ipsum esse in
medio ut rex in medio regni. Hic autem ait non esse de ra-
tione medij naturæ debere collocari in medio: sed in extre-
mo. Soluit Auerroes & bene aliter esse in animali magno
& animali paruo. In animali magno pars nobilior est circũ O
ferentialis siue extrema, quia illa continet totum & proptee
ea illic debet esse id quod est medium naturæ. at in animali
paruo concauitas pectoris est nobilissima pars: & ideo illic
meruit esse cor: & sic loquendo de animali cõiter ad cœli-
cum & morticinum: non est de ratione eius ut illius mediũ
sit in medio, uel in extremo: sed solum esse in loco nobiliori
quicquid sit illud. at in animali cœlico de ratione medij natu
ræ est ut sit in extremo. In animali uero morticino de ratio-
ne medij est ut sit in pectore. Hæc Auerro. & recte. Circa
quæ debes scire in sphæricis corporibus & incorruptibili-
bus esse de perfectione continere, & propterea quanto cor-
pus erit magis è terra remotum: tanto erit perfectius, quia
tanto erit magis continens, & sic in animali magno mediũ
naturæ siue uirtutis meruit locum altiorẽ. in rectis uero cor-
poribus & corruptibilibus non est de perfectione contine-
re, quia possunt esse perfecta & contineri ut cerebrũ est Cra
P neo perfectius: q̃q; à Craneo contineatur, quia Craneum
est factum pro scuto eius atq; defensiuo illius: quo non ege-
ret, si esset incorruptibile: & ita in ipsis potest medium natu
ræ siue uirtutis esse in medio, ut in medio pectoris, quia po
nitur illic ut clausum & absconsum ne lædatur a multis. ta-
lis autem læsio cum non possit accidere medio uirtutis in
sphæricis corporibus: ideo potest esse medium uirtutis, &
tenere extremum perfectissimum magnitudinis, & sic re-
cte Auerroes.

Et de quiete atq; motu similiter non omnes q-
dem eodem modo putant. Nam qui eam in medio
non esse asserunt, circa medium illam moueri in-
quiunt: & non modo hanc, sed etiam aduersam ut
prius dictum est. quidam uero plura etiam talia,
corpora ferri posse circa medium existimarunt, no-
bis tamen immanifesta ob terrę huius obiectionẽ.

Hæc de ipsius terræ loco: & de quiete atq; motu eius pro Expositio.
ponit non omnes eodem modo sentire: quemadmodũ nec Q
de loco. Nam alij ut quidam Pythagorei eam non ponunt
in medio, sed ignem in medio: & illam circa medium: & hi
ipsam circa medium perpetua agitatione torqueri atq; cir-
cunferri semper autumant, & nõ modo hanc, quam nos in-
colimus: quam gen uocant: sed illam terram, quam appella
runt antichthonam id est huic aduersam, etiam moueri cir-
ca medium ignem uoluerũt. Hæc est prima positio Pytha
goricorum quorundam. Alij imaginati sunt in medio esse
ignem, & circa ignem esse plures glebas magnas: & illas
moueri continuo circa ignem, & iterum circa illas glebas
moueri hanc nostram quæ sua interpositione occultat gle-
bas illas Sic igitur ambæ istæ positiones sunt Pythagoricę,
& ambæ terram moueri circa ignem uolũt, licet prima po-
sitio duas tantum terras cõcedat gen uidelicet & antichtho-
nam. Sed has duas, & adhuc alias interclusas. Animaduer
te tamen q̃ melius hæc secunda positio intelligitur ponen-
do illas plures terras esse antichthonas, & exteras huic ta-

A mē annexas, & omnes moueri circa medium ignem. & hoc consonat rationi dicendæ, & literæ non disconuenit, dicit.n. quidam uero plura etiam alia corpora fieri posse circa medium existimarunt nobis tamen immanifesta, ob terræ nostræ interpositionem quia sunt nobis antipodæ, omnes tamen mouentur ut annexæ huic nostræ. Et hæc expositio debet teneri, quia non dissonat textui: & rationi proximæ conuenit. De interpretatione uero huius secundæ positionis, dici pōt ut de prima, quam omitto breuitatis causa.

Qua ratione & lunares deliquiationes plures fieri dicunt, q̄ solares. quippe cum non tantum terra hæc sese obiiciat: sed unumquodq; eorum quæ feruntur corporum.

Expositio. Ponit motiuū secundæ pōnis, nam motiuū primæ est tactum dū de loco dixit. ubi debes scire solis eclipsim fieri interuētu lunæ inter oculos nr̄os & solem. defectus uero lunæ fit interuentu terræ inter solem & lunam. & quia uidemus plures lunares defectus, q̄ solares, hoc significat esse plures terras: per quarum interpositionem frequentius luna deficit, quia nunc una, nūc alia interuenit. at solares rariores efficientur, quia luna est una. est igitur uis rōnis plures sunt eclipses lunares q̄ solares. igitur plures sunt terræ q̄ lunæ. Sed luna est una. igitur terræ sunt plures. Sed debes scire rationem hanc non ualere. astronomi enim obseruarunt non effici lunarem eclipsim: nisi per interuentum huius nostræ terræ: quia tunc luna umbram intrat, & non recipit lumen a sole. ratio igitur hæc non plures esse terras: sed eiusdem terræ plures fieri interuentiones significat, q̄ sint interuentiones lunæ inter nos & solem. huius autem frequentioris interuentionis hæc est ratio, quia luna frequentius caput uel caudam draconis intrat. at illius raræ interuentionis causa est diuersitas aspectuum ut dicunt astronomi. & ita licet luna & sol coniugantur in capite uel cauda, propter diuersitatē aspectuum potest esse non eclipsis solis. nam in eclipsi lunæ q̄ fit interuentu terræ, nihil operatur aspectus noster. at in eclipsibus solis operatur: & sic ratio eorum nulla.

Sol. rōnis pythagoricorum.

C Et cum terra centrum non sit: sed per ipsius totū hemisphærium distet, nihil prohibere arbitrantur apparentias accidere.

Expositio. Soluit contra se obiectiones, quia hæc positio uidetur cōtra apparentias, quia si terra non esset in medio, non semper medietas Zodiaci nobis appareret: & ita plura q̄ sex signa essent supra Oriçontem nostrum, hoc autē est contra astronomos, qui dicunt tam in die breuissimo q̄ longissimo esse semper sex signa supra terram, & sex sub terram. consequentia patet, quia ubi terra esset extra medium ita ut superficies terræ conuexa nobis antipoda esset extra centrū, tunc ipsa esset uni cœli medietati ꝓpinquior alteri remotior; & sic sequitur plura q̄ sex signa apparere, quia eleuatione sua a centro discooperiret nobis plus q̄ cœli dimidium. debes scire q̄ hæc ratio maxime ualet ponendo terram esse eccentricam: sic enim uni cœli dimidio esse propinquior, alteri remotior. & hoc modo ratio habet colorem. Exemplum huius patet hac figura. Respondet itaq; Arist. & dicit duo primo

D

b
o
terra
a
cœlū
x
m cētrū mūdi
d

q̄ terra non est centrum mundi: & hoc forte quia centrum debet esse indiuisibile. at terra est magnæ dimensionis, imo maior luna: & multis aliis stellis. Secundo dicit terram non esse concentricam mundo. immo eccentricam, quia distat a centro mundi per totum hemisphærium atq; diametrum. B
&.enim his duobus uoluit esse addendum tertium, q̄ quāuis terra multum distet a medio mundi: talis tamen distantia nō prohibet ueritatem apparentiæ prædictæ: primo quia terra est insensibilis quantitatis respectu firmamenti: secundo q̄ illa distantia est insensibilis respectu distantiæ ipsius a cœlo: & sic ratio & apparentia saluatur.

Nam sicut si terra esset in medio, & nos similiter in centro non habitaremus: nihil profecto nunc magis ostenderetur per dimidium diametri nobis distantibus, q̄ tunc: sic quoq; & modo. F

Expositio. Reducit rationem illam in contrarium ut reduxerunt Pythagorici. erat enim ratio si terra non esset in medio, sed eccentrica: tunc nō semper medietas çodiaci nobis appareret. Pythagorici autem sic reducebant illam in contrarium, dato q̄ terra esset cōcentrica, & in medio, & nos superficiem illius incolimus: tunc etiam non dimidium cœli appareret. tenet consequentia per similem rationem: nam plus distat centrum a concauo cœli, q̄ superficies terræ ab eodem: & propterea pro ueritate utriusq; partis dicēdum est talem distantiam esse insensibilem fere respectu uniuersi. Quod uero ad uerba attinet in græco leguntur uerba ualde obscure: quæ cum minime intelligibilia sint, ego modo hoc transtuli, nihilq; addidi non necessarium. nihilq; omisi utile. ideo inquit. Nam sicut si terra esset in medio: & nos similiter in centro nō habitaremus: sed in superficie: nihil profecto nūc magis de cœlo ostenderetur nobis distantibus a centro per dimidium diametri quàm (supple tunc ubi centrum habitaremus: & suppleui in græco sic quoque modo: ubi teneamus terram esse eccentricam. & sic patet solutio pro utraque parte.

Alii uero & ipsam in centro collocatam moueri asserunt circa polum: qui per uniuersum extendit: ueluti in Timæo scriptum est. G

Expositio. Nunc narrat positionem aliorum: & inquit. { Alij uero & ipsam in centro collocatā moueri asserunt circa polum q̄ per uniuersum extenditur, ueluti in Timæo scriptum est. } dixit circa polum qui per uniuersum extenditur, quia polus potest sumi pro puncto siue uertice, qui axem terminat, & pro ipsa axe: quæ a uertice ad uerticem extenditur, propterea addit circa polum qui per uniuersum extenditur: ad denotandum polum hic esse sumptum pro ipsa axe, circa quā cœlum reuoluitur, & ipsa terra etiam. axis enim cœli per centrum terræ transit. Sed tunc est dubitatio an hæc sit positio Platonis ut apparet primo aspectu. Ad hanc quæstionem respondet Simplicius non esse hanc mentem Platonis quia in phedrone asserit terram in medio quiescere ut alligatam centro. & non est consonum Platonem sibi contradicere. Ad uerba Timæi ait Platonem dixisse terram ἰλλομένην circa polum: modo ileo per iotam significat alligationē. Aristoteles uero legit εἱλλομένην per ei diphthongon quod significat idem quod uerto. Et sic ex Timæo nihil habet. Alex. uero excusat Aris. & dicit primo Aris. nō dixisse hanc esse mētem Platonis, sed esse scriptum in Timæo. modo siue Plato dicat contrarium alibi, siue non, ad opinionem Aristote. nihil facit. Dicit secundo, q̄ siue ileo scriptum sit cum iota, siue cum ei diphthongo, semper intelligitur metaphorice ꝑ translatione, quæ potest uersionem significare. Sed replicat Simplicius: quia non uidetur hæc positio Timæi, quia Timæus ibi asserit terram esse in centro firmatam. Secundo quia ileo scribitur per iotam: & ita significat alligationem. Tertio dato q̄ scriberetur per ei diphthongum, & significaret uersionem, adhuc uersio ipsa non semper significat motum. nam dicuntur figuræ circulares conuersæ idest ad omnem partem uersæ etiam si sint quiescentes. Quarto cum dictio illa multa significat, semper debet trahi in bonū. Hæc

Dubitatio circa pōnē platonis de motu terræ Pō Simp.

H

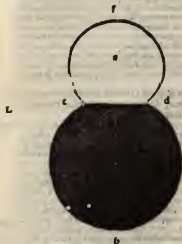
Replic. Simplicii.

Quæ contra Simpl.

I contra Alexandrum. Sed profecto Simplicius temere loqtur: nam in contradicendo Alexandro incusat Aristo. de liuore, & de ignauia grammaticæ, & propterea ipse conatur excusare Aristotelem ut legi potest ab eo, ego uero cum Alexandro cõsentio: qui fuit fidus & summus peripateticus. Ad primum dicerem Alexandrum non dixisse hanc esse opinionem Timæi uel Platonis: sed esse scriptum in Timæo, quicquid uelint Timæus & Plato, hæc enim fuit positio ut dicit Heracliti pontici. Ad secundum dici potest q uerbum, illo quouis modo scribatur, semper metaphorice sumi potest pro motu uersiuo saltem. Ad tertium licet non semper uersio significat ipsum motum: in proposito tamen motum significare uidetur. Ad quartũ si ibi dictio multa significaret. tũ Plato esset usus æquiuocatione, & propterea dici debet illic uerbum illud non significare nisi unum tantum, & ut Aristoteles dixit. Hæc igitur dici possunt pro Aristotele & Platone.

Ita prope modum & de figura ipsius ambigitur:
K nam aliis rotunda: aliis plana perinde ut tympani figura uidetur esse. hanc coniecturam secutis, nam cum exoritur atque occidit sol rectam & non curuam ab ipsa terra occultationem facere uidetur. oporteret enim si rotunda esset terra curuam fieri diuisionem.

L
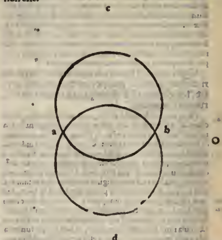

Expositio. Nunc etiã de figura uult ponere opiniones, & asserit alios
M posuisse terram rotundam: alios posuisse planam saltẽ quo ad eã partem, quã nos incolimus ad modum tympani. & pro secunda positione ponit rationem primam: quæ potest ad enthymema sic reduci, sol cum occidit uel oritur ortũ & occasum facit secundum intersectionem rectam, igitur uel terra uel ambo sũt recta. tenet ꝯña ex tertio geometriæ lib. ubi dr quoties duo circuli sese intersecãt eorũ intersectio debet circularis esse ueluti etiam patet in solis & lunæ defectibus: nam luna solem intersecat per lineam circularem. antecedens patet ad sensum, nam sit sol a. terra b. & occultet se sol ad occasum nostræ regioni: apparet linea c. d. quæ fit ex solis & terræ intersectione recta, & non curua.

Non animaduertentes solis ad terram intercapedinem: neq; ambitus magnitudinem: quo modo parui circuli si longe distauerint, ad rectam lineam uidentur intersecti. propter igitur hanc apparentiã

N non oportet ipsos terræ molem opinari rotundam non esse.

O

Respondet Aristoteles huic rationi quia non sunt cætera paria in corporibus rotundis ualde distantibus, & parum distantibus, similiter paruis & magnis. sunt igitur duæ causæ illius apparentiæ in occultatione solis: prima est solis ad terrã magna intercapedo. Secũda est magnitudo ambitus terræ ad solis apparentem magnitudinem. Signum autem affert Aristoteles in paruis circulis. utpote a. c. b. & a. d. b.
P Nam si hi ualde distãt: sectio eorum apparebit recta utpote per lineam a. b. quare & in occultatione, solis etiam recta uidebitur sectio, tanto magis, quanto ipsa terra maior ipso sole apparuerit. Et ideo Aristoteles ait, igitur propter hanc apparentiam non oportet ipsos terræ molem opinari rotundam non esse. Et hoc declarat Auerroes bene. & inquit. Est se determinatum in astrologia propter remotionem solis à terra & à nostris oculis maximam apparere circulum intersectionis adeo paruum ut non uideatur. est enim terra magna respectu solis, & sol paruus respectu terræ. ideo comparatione terræ. arcus ille est paruus: & propterea uidetur recta sectio, secus est in eclipsi solis: nam luna est prope solẽ, & apparet magna respectu solis: propterea sectio illa est notabilis, & ita apparet arcus sectionis notabiliter. Sic igitur arcus sectionis qui fit in solis occultatione est adeo paruus ut non discernatur: eo quia sol apparet ualde paruus respectu apparitionis terræ. arcus uero sectionis, qui fit in separatione solis & lunæ apud eclipsim apparet magnus: quia ambo luminaria apparent fere æque magna. Et addit Auer-
Q roes q siue apparentia hæc sit uera, siue non propter apparentiam non debemus negare demonstrationem, maxime si apparentia potest saluari: sunt autem rationes duæ: prima quia ambulanti ad septentrionem a meridie sibi quædam apparent stellæ in septentrionem: quæ antea non apparebãt. & aliquæ occultantur: quæ prius non erant occultæ. Hoc autem esse non potest nisi ob terræ rotunditatem. Secunda est ex ortu & occasu syderum: nam si terra esset plana æque cito sydus omnibus habitatoribus appareret, quod contrariũ est manifestum. Ex his patet terrã esse rotũdam. & per hæc patet regula geometriæ esse intelligenda qñ circuli sunt æquales: uel parum inæquales. & in debita distantia: sub qua arcus possit uisum mouere.

Addunt præterea & hanc figuram ipsi atq; hanc illam subire aiunt: propter quietem. igitur & de ipsius terræ quiete, deq; etiam motu plures profecto sunt modi.

Secundo

A Secundo arguit, Aristote. terram esse Tympanilem utraque ex parte, & uia syllogismi est: omne immobile talem debet habere figuram per quam non mouetur: nec sit aptum moueri. Sed talis est figura Tympani. igitur terra est Tympanilis, & quia plures de quiete & motu terræ dictæ sunt opiniones: propterea concludit plures esse modos dicẽdi de motu terræ & de quiete. Circa hanc rationẽ debes scire ut Auerro. innuit, quòd quies terræ potest esse à pluribus causis: quarum una forte esset Tympanicies terræ: alia æqualis undiq; partium accessio ad centrum: dicit modo Auer. quòd à causa ad effectum bene ualet, quia si est tympanilis: igitur quiescit, & si partes undiq; æqualiter ad centrum accedunt etiam sequitur esse rotundam e contra uero ab effectu habente plures causas ueritatis ad alteram illarum non ualet: non enim sequitur terra quiescit: igitur est Tympanilis, quia quies esse potest ob accessionem & quia Aristote. uidit (ut dicit Auerro.) leuitatem huius rationis: propterea dimisit illius solutionem.

Quæ auer. com. 71.

B In ambiguitatem igitur omnes incidere necessarium est: fortasse enim mentis expertis est non admirari: cur nam parua quidem terræ pars si in sublime tollatur: relicta feratur, quiescereque non appetat; Maiorque uelocius feratur. Vniuersa autem siquis ipsam in sublime eleuatam dimittat, fertur profectò: nunc uero tantum pondus quiescit. Insuper ēt siquis partibus ipsius eleuatis, antequam cadant: terram dimoueat: deorsum mouentur si nihil obsistat. Quare dubitatio quidem omnibus iure ob philosophiam emergit.

Expositio. Mouet quæstionem Aristote. cur terra non cadit, sed semper immobilis existit, & arguit quòd debet cadere: primo, eadem est ratio totius terræ & unius glebæ, sed una gleba C semper descendit quousq; non inuenit resistens. igitur tota debet descendere donec non inuenit resistens, at cum nullũ sit resistens propterea admiratione digna est tantæ molis ges. Quod uerò ad uerba attinet debes scire uerba illa uniuersa autem siquis ipsam in sublime eleuatam dimittat: fert profectò, legi uidentur negatiue hoc modo. uidelicet non fertur, quod stare non potest. terra enim tota si extra centrũ ponatur semper mouebitur, donec medium eius efficiaẽ medium mundi. & propterea illud uerbum debet legi, ut trãstulimus. quoniam ἐπὶ ἄν ut in græco scribitur, sonat affirmationem quandoq; Tu uero qui græce sapis considera. Secundo arguit, particulæ terræ quæ sustinentur in aliquo firmo, si eleuatæ fuerint, & antequam cadant, ee moueatur sustentaculum & terra ipsa cadet, donec inuenerit resistens. Sed supple tota nullum habet obstaculum. igitur debet cadere. Hęc Aristo. pro quæstione. propterea infert, quare dubitatio quidem iure omnibus ob philosophiam emergit.

At solutiones circa rem hanc nonne quispiam profectò admirabitur: quo ipse uidentur magis absurdæ dubitatione? quippe cum alii ob hæc terrę partem quæ infera est, infinitam esse contendant: ipsam D infinita in re radicatam dicentes, ueluti Xenophanes Colophonius inquit, ne molestè ferant qui causas quærunt.

Expositio. Mota quæstione uult soluere & primo proponit quales: nam sunt antiquorum solutiones, & inquit. at solutiones circa rem hanc assignatas nonne quispiam profectò admirabit q̃ ipsę uident magis absurdæ dubitatione (q. d. q̧ sic, & propterea absurditatem illarum explanans, declarat opiniones philosophorum antiquorum, & inquit. quippe cum alij ob hæc terræ partem, quæ infera est, quæq; uergit uersus imũ infinitam rem & contendant, ipsam in infinita re radicatam esse dicentes: qua sustentatur ne cadat, ueluti Xenophanes Colophonius inquit: hanc enim causam assignat breuiter ne qui quærunt causam quæstionis dictæ, negotio & inquisitio ne nimia molestentur, ac uexentur. & ita hoc dicit ad euitandum laborem.

Pō Xenophanis causphonis de terræ quie.

E Sed Empedocles hoc dicto attonitus: ita inquit, si infinita est terræ profunditas, atq; immensus æther, quæ per multas linguas oraq; iam dicuntur: parum de uniuerso sapiunt.

Expositio. Increpat Arist. positionem Xenophanis authoritate Empedoclis Agrigẽtini, qui suis in carminibus, quæ de philosophia conscripsit, Xenophanem derisit dicens, si infinita est terræ in deorsum profunditas, & immensus æther, ut Xenophanes ait, quæ per multas linguas oraq; multorum diuulgantur: plebeia sunt atq; parũ de philosophia uniuersi atq; rerum naturæ sapiunt: immo sunt penitus ab omni philosophia de uniuerso mundo, & rerum natura aliena de uniuerso quidem mundo, quia probatum est in primo libro cœlũ esse omni ex parte finitum. de rerum uero natura, quia probatum est grauitatem terræ & cuiusq; elementi qualitatem finitam esse & propter hæc Aristo. non aliter contradixit Xenophani quàm authoritate sapientis Empedoclis qui opinionem illam derisit.

F Alii uero ipsam super aquam residere aiunt, hanc enim sententiá uetustissimá accepimus, quá Thaletẽ Milesium tulisse ferũt, qui per natationem eam ita quiescere asserit: perinde atq; lignum aut aliud id genus. etenim nihil horum in aere manere est aptũ. Sed super aquam.

Expositio. Secunda positio est Thaletis Milesii, dicentis terram quiescere, quia super aquas natat, ueluti lignum aut id genus super aquas stat, & non descendit. & dicit notanter sup aquaa quia nihil horum est aptum in aere manere, sed super aquã, ut naues & cætera id genus.

Quasi non eadem sit de terra ratio, & de aqua, q̃ terram sustinet, neq; enim aqua sublimis apta est permanere. Sed semper sup aliquod est. Preterea ut aer G leuior est aqua: ita & aqua est leuior terra. cur igit nam id quod leuius est subsidere putant eo quod suapte natura grauius est. Præterea si tota est apta super aquam manere: ipsius ēt quãuis particulã idẽtidem aptam esse pateret. at hoc nunc nequaquã fieri uidetur nam quæuis pars in fundum fertur, tãtoq; uelocius: quanto maior fuerit.

Expositio. Obijcit nunc Aristo. Thaleti primo, quia eadem de aqua ipsa remanet difficultas, quidnã sustinet ipsam ne deorsum feratur. Secũdo, quanto aqua est aere grauior: tanto terra est grauior aqua. at aer casum aquæ non prohibet: pluuia nanq; sui grauitate aerem findens, descẽdit. igitur nec aqua casum impediet terræ. Tertio, quia glebula terræ in aqua descẽdit, & maior gleba celerius, ut quæ maiorem habeat aquæ diuidendi atq; findendi uirtutem. igitur multo pollentius uniuersa terra in aqua apta est moueri. Hæc Aristote. contra Thaletem. Debes scire (ut Auerro. ait) Aristote. Xenophonti non contradixisse, sed Thaleti: primo quia Xenophon assignauit causam accidentalem, quia non modo terræ, sed alijs elementis accommodabilem: omne enim corpus quatenus infinitum, est immobile. Secundo, quia illi positioni in libro primo est obiectum, ubi probatum est nullum esse corpus infinitum. Secundo debes scire etiam apud Auer. q; licet secundum rem per quantum aqua est aere grauior: per tãtum terra sit grauior aqua: non tamen quo ad apparentiam nam aqua descendit in aere usq; ad illius concauum, & aer à profundo aquæ ascendit ad conuexum aquæ. terra uero licet descendat in aqua non tamen apparet aquam ascendere ad cõuexum terræ si in fundo terræ collocata sit. Secundum tamẽ rei ueritatem comparatio est eadem, quia licet aqua stet in poris terræ oportet putare hoc non esse naturaliter, sed ex ordine uniuersi: & si dicas, cacabum cupreum supernatare in aqua: Respondet Auerro. hoc esse propter concauitatem cacabi, quæ plena aere supernatat atq; supernatare facit cacabum ipsum cupreum. Hæc Auer.

Quæ auer. com. 79. H

I Videntur tamen usq; ad terminum quędam quęrere:non autem usq; quo est dubitatio possibilis. est enim nobis hic omnibus mos non ad rem facere quęstionem, sed ad eum qui contraria dicit, etenim in seipso eo usq; quærit: quousq; ipse cõtra se ipsum obiicere nequit. quo circa recte quæsiturum per instantias obiicere oportet, quæ generi sunt accommodatæ: hic autem est: qui omnes differentias contẽplatur.

Expositio. Nunc excusare uidetur illos, & declarat quales fuerunt ueterum inquisitiones, ubi debes scire quod inquisitio ueritatis dupliciter debet fieri uno modo ad opponentem tantũ. alio modo simpliciter. ad opponentem quidem fit, quando nullum opponentis relinquitur argumentum insolutum, & tũc credimus recte philosophatos esse: cum nulla opponenti relinquitur replica contra nos respondẽtes. & hoc genere phi-K losophandi philosophantur sophistæ, & forticolæ, captiunculatores omnes, & magna pars hominum, qui temporibus nostris philosophantur: hi enim modo in circulis disputatorijs aduersarijs contradicant, & contra se nullam ab aduersario relinquant replicam: credunt plene philosophatos sese esse. Alio modo inquisitio fit simpliciter, quãdo & obiectiones remouentur aduersantium. non modo quæ sunt, sed omnes obiectiones quæ possunt fieri, & quæ regulam præbet remouendi infinitas obiectiones, si infinitæ esse possint. & hac inquisitione elaborarunt sapientes, parum ad gloriam attendentes, sed solum ad rei ueritatem: qua & Plato & Arist. & cæteri clarissimi philosophi enitebantur philosophari. Inquit Aristote. uidentur tamen usq; ad terminum quendam quærere, quia usq; quo possint soluere quæstiones suorum ipsarum: non autem usq; quo dubitatio est possibilis & nũc & postea. cum non præbuerint regulam remouendi omnes quæstiones possibiles. & tunc quasi extra consuetudinem L excusationem affert dicens, est enim nobis hic mos non ad rem facere quæstionem, sed ad eum qui contraria dicit, & per consequens solum ad opponentem studio gloriæ, & posuit Aristo. se inter hos ob modestiam, ne uideatur sui iactator. & declarat quo nam modo sic loquiraturdicens, etenim in seipso eousq; quærit: quousq; contra seipsum obijcere neqt, & sic ad præsentes obiectiones tantum aduertit: non ad possibiles fieri à quouis. Ex his quasi monet philosophantes per optimum præceptum, & inquit. quo circa recte quæsiturum per eas obijcere oportet instantias, quæ generi sunt accommodatæ. & non per sophisticas ac extraneas, quæ genus trãscendunt, sed per instantias proprias, quæ generi accommodantur: hic autem est qui omnes differentias illius generis contemplatur: ex quibus uera rei colligitur definitio, quę est principium demonstrationis. Ex his sequitur quod qui uult perfecte inquirere debet perfectam rei definitionem colligere: nam per talem cognoscit perfecte rem ipsam: atq; omnia accidentia de re per eandem ostendit, & tandem remouet omnes rationes atq; quæstiones quæ sunt uel esse possunt. Nã M perfecta definitio est, quæ nata est soluere omnes quæstiones contingentes in re ipsa. Hæc Aristot. Auerroes autẽ in Que auer. comment. 30. commen. talem innuit distinctionem quod inquisitio potest fieri dupliciter: uno quidem modo usq; ad quæstionis finem. Alio modo ad finem disputationis. ad quæstionis quidem finem fit inquisitio secundum potentiam demonstrationis: cuius documentum ponitur secundo posteriorum, ubi dicitur talem inquisitionem fieri inuentione ultimæ differentiæ. ad disputationis uero finem fit, quando secundum posse dialecticum fit, quod est aut in seipso, ut quando omnes obiectiones: quas sibi ipse facit: tolluntur aut ad alium, ut quando tolluntur omnes opponentis obiectiones, ueteres igitur faciebant inquisitionem secundum finem disputationis. Hęc Auer.

Anaximenes uero & Anaxagoras & Democritus latitudinem causam esse dicunt, per quam ipsa terra manet. non enim diuidere: sed operire aerem inferũ asserunt ipsam, quod quidem facere uidentur ea corpora, quæ latitudinem habent. Hæc enim & a uentis cum difficultate moueri possunt ob adhęsionẽ. N Hoc igitur idem sua latitudine terram facere ad subiectum aerem dicunt. hunc uero cum locum nõ habeat sufficientem ad quem migret: dẽsum deorsum quiescere aiunt. ueluti aqua in clepsydris. Quod autem magnum pondus assumptus & manens aer ferre possit: plures alias coniecturas addidere.

Expositio. Tertio solutio est Anaximenis, Anaxagoræ, & Democriti, dicentium terram esse latam quo ad omnes partes uelut quadrangulum, & sua latitudine in aere detineri ne deorsum cadat, quod quibusdam coniecturis persuadere enitebant, Primo, quia terræ latitudo facit ut aer inferus non diuidat. Secundo, quia uidentur corpora lata uehementer uentis resistere, quia sunt ualde firmata in fundamento. Tertio, quia O aer subinferus densus est, & non habet locum ad quem feratur. Veluti aer inclusus in clepsydris, ubi enim fit uas habẽs in sui summitate paruum foramen & obturatum, & infra in fundo unum aliud foramen non obturatum, & subito submergatur in aqua: aer interior clausus, quia non habet quo diffugiat, aquam non permittit intrare. & simili modo aer subsidens terræ compressus ab ea, nec habens locum unde diffugiat: non permittit terram descendere. & à longiori oratione sese excusans, inquit. quod autem magnum pondus assumptum & manens aer ferre possit: plures alias cõiecturas addidere. ut de utribus inflatis, & folle, & id genus, quę possunt magnum pondus sustinere. Quod uerò ad uerba attinet cum Aristo. ait, ueluti aqua in clepsydris. non intelligas absolute, sed hoc modo quod aer uel aqua in clepsydris quãdo alterum foramen obturatum est: non permittit corpus aeris uel aquæ subintrare, quia non habet aqua uel aer inclusus unde diffugiat. Auerroes autem resoluit textum ad tres rationes. Prima est latitudo terræ, quæ est diuisioni inepta. Secunda est quia aer locum non habet ad quem diffugiat. Tertio confirmatur per exemplum de utre & aere denso: qui magnum pondus sustinet. Que auer. cõme. 31.

P Sed primum quidem si non lata figura sit terræ: propter hoc quiescet nonne. Nam quietis non latitudo causa est ex his quæ dicunt, sed magis magnitudo. ob loci siquidem angustiam, aer ipse cum nõ habeat exitum: ob multitudinem manet, qui quidem multus est eo quia à magnitudine ipsius terræ magna comprehenditur. quare idem est, etsi rotunda quidem sit terra, modo tãta sit mole. Manebit enim ex illorum sententia.

Expositio. Obiicit nunc Aristote. huic positioni: primo, quia si rationes hæ essent efficaces: propter easdem si terra ponatur rotunda maneret non minus ab aere sustentante: nam ita aer comprimitur à magno corpore si latę figurę sit, sicut si cuiusuis alterius: mõ sit magnũ, & sic si esset rotũda & magna adhuc aerẽ cõprimeret. has rõnes iccirco breues expono, quia Q sunt clarę, atq; nõ nimis utiles: sat. n. est rem sensus. Auer. autẽ forte uidens hanc rationem posse habere cauillum supplet Aristote. esse contentum hac ratione, quia acutius postea cõtradicet: addit tamen rationes pro Aristote. & arguit primo, Que auer. com. 32. quia uel aer per latera potest exire & terræ recedere, uel nõ. Si potest recedere: terra non quiescet, quia aer per latera recedet, & descendet terra. Si uero aer non potest recedere: tunc terra comprimet ipsum cuiusuis figuræ sit. & sic ratio Aristote ualet. Secundo, non datur maxima aeris uel aquæ condensatio: igitur non est deueniendum ad resistentiam qua aer resistat propter impossibilem ulterius condensationem.

Ex hoc loco colligitur ad mentem Auerro. non dari summam aeris uel aquæ condensationem. Siue maximam condẽsationem, quod aliqui sic probant, quia sit a. aer maxime condensatus partem, & in nunc quod est præsens applicetur sibi b. potens condensare, & queritur utrum imm[...]iate post hoc

A hoc a. ipsum erit, uel non. si non erit: tunc illud fuisset ultimũ instans esse eius, si uero erit: tunc magis condensabitur. In contrarium est Auerro. In primo capite de substantia orbis, ubi expresse concedit maximam cõdensationem in aere uel aqua & alibi. & hoc teneo. Tunc ad authoritatem Auerro. hic dici potest ipsum esse locutum de condensatione mathematice considerata: quo modo loquebantur antiqui, qui omnia ad mathematica reduxerunt. nam hoc modo considerãdo condensationem non habet maximum nec minimum, quia ut sic non habet partes summæ proximas, nec summæ remotas. Ad secundum dico quòd primum instans applicationis est primum corruptum esse aeris summę condensati, & ita ratio concludit dari primum non esse rei permanẽtis.

Sed replicabis aut b. applicatur enti uel non enti. Si enti: igitur applicatur condensatissimo, & stabit argumentum. Si non enti: tunc applicatio nulla est. Amplius, omnem corruptionem præcessit alteratio, & sic in instanti applicationis B non potest esse corruptio, quia tunc subita esset, & nulla præcessisset alteratio. Ad tertium dico q applicatur enti in potentia, quia in illo instanti applicatur aquę quæ fuit aer uel potest esse, & hoc sufficit. Ad secundum dici potest uerbũ Aristote. esse uniuersaliter uerum exceptis maximis & minimis, aut forte Aristo. loquitur secundum considerationẽ uniuersalem ut sexto physico. dicit Auer. commen. 15.

Omnino autem ad eos qui ita de motu loquunt: non quidem de partibus est contentio, sed de aliquo toto atque uniuerso. a principio enim definitum est utrum aliquis motus naturalibus corporibus insit: an nullus. & utrum naturalis quidem penitus nullus sit. uiolentus autem sit.

Expositio. Quicquid uelit expositor: Aristoteles nouum principium facit quia uult tractare positiones subtiliores & ueritatẽ de causa quietis terræ. Vbi debes scire q in materia de motu potest esse quæstio generalis & specialis. generalis quidem quæstio est utrum aliquod corpus naturale mouetur, uel nullum mouetur. & si mouetur utrum omnis motus sit naturalis, uel omnis uiolentus. specialis autem quæstio est dato q C mouetur aliquod in terra: propter quid particula terrę mouetur, & tota quiescit. & de igne similiter propter quid totus non mutat locum, & pars sic. Aristoteles igitur primo proponit id in quo antiqui facile & in quo difficile tetigerunt, & inquit. omnino autem ad eos qui ita de motu loquuntur supple alicuius corporis aliquid fuit facile: aliqd difficile. & hoc subdit non quidem de partibus est contentio: nam possunt assignare causam: cur gleba mouetur & cur quiescit: nemo enim in hoc ambigit, sed de aliquo toto atq; uniuerso, ut de tota terra est contentio: cur quiescit & non mouetur. deinde quasi causam assignans & sese excusans à longiori tractatu, inquit. a principio enim definitum est utrum aliquis motus naturalibus corporibus insit, an nullus? & si insit utrum naturalis quidem penitus nullus sit: uiolẽtus autem sit? Hęc enim duo sunt in primo definita: igitur non sunt amplius re- D petenda. Sed quærendum est de primo propter quid uidelicet particula quidem mouetur, ut gleba, & tota terra nõ mouetur. circa quid igitur restat quæstio, & quid antiquis facile & quid difficile fuerit: ex his perspicuum est.

At cum de his sint determinata, quę pro facultate præsenti potuimus: his tanquam ueris utendum est. Si enim nullus est horum naturalis motus: nullus erit uiolentus. si uero neq; naturalis neq; uiolentus est: nihil prorsus mouebitur. Hæc enim ita esse prius determinatum est: atq; etiam nihil posse quiescere. ut enim motus alius naturalis uel uiolentus: ita quoq; quies. at si aliquis motus naturalis fuerit: neq; uiolenta latio solum, neq; quies erit.

Expositio. Hactenus quid facile & quid difficile antiquis fuerit, & rursus quæ generatim definita sunt: sumpsit. nunc uero uult supponere quædam, quæ accipit ex quæstionum dictarum B solutione. nam licet dictæ quæstiones non erant repetendæ: tamen solutiones sunt sumendæ ut suppositiones ad ueritatis inquisitionem. & uidetur primo aspectu arguere hypothetice à destructione antecedentis, & non arguit, sed sumit duo, primum si non est motus naturalis aliquis: tunc uiolentus nec erit aliquis, nec quies naturalis, nec uiolenta, sed nihil penitus mouebitur. deducitur consequentia: si nõ est motus naturalis: non est uiolentus: nam naturalis & uiolentus sunt respectu eiusdem. Vltra, si non est uiolentus: nec naturalis, per idem. & si non naturalis, neq; uiolentus: nihil mouebitur penitus. Hæc enim prius ita esse determinatum est: cũ quibus etiam determinatum est nihil posse quiescere, quia si nihil prorsus moueri potest: nihil quiescere poterit. Motus enim & quies circa idem subiectum sunt fieri apta. & ut motus est alius naturalis: alius uiolentus, sic quoq; quies. Hæc est prima suppositio. secunda suppositio est si motus naturalis fuerit: tunc neq; erit uiolenta latio solum: neq; quies uiolenta solum. immo erit aliquis motus naturalis, & aliquis F uiolentus: aliqua quies naturalis, & aliqua uiolenta: tenet. ratio per idem argumentum. Vbi debes scire q uis processus Aristote. uidetur prima facie ab opposito antecedentis hoc modo. si nullus est motus naturalis: nullus est motus & nulla est quies: igitur si est aliquis motus naturalis: neq; omnis motus erit naturalis, neq; omnis uiolentus, neq; omnis quies est naturalis, neq; omnis quies est uiolenta. sic enim uidetur arguere Aristote. prima facie: sed re uera non arguit: quia tunc peccaret in logica: non enim ualet ab opposito antecedentis nisi in conuertibilibus. Melius igitur dicendum Aristote. duo fecisse supposita disperata pro decisiõe problematis propositi. & hoc est melius ut mihi uidetur. Occurres primo quia Aristote. fecit diuisionem penes contraria hoc pacto, utrum omne corpus habeat motum, uel nullum habeat. & habet, utrum omne habeat uiolentum uel nullum habeat uiolentum, uidetur q melius fecisset ut in octauo libro physico. fecit, utrum aliquod corpus habeat motum naturalẽ & aliquod uiolentum. Dici potest ut ex uerbis Auer. colligi potest in propositionibus per se non referre uniuersaliter G & particulariter proferre: impossibile enim est dare corpus quoddam, quod motum habeat naturalem, & quoddam qd' non habeat. omnia enim sunt eiusdem naturalitatis. Secundo occurres quia Aristote. intulit, si aliquod corpus nec naturalem, nec uiolentum habet motum. igitur nullum motũ, contra. nam ignis in propria regione nec naturalem habet motum, nec uiolentum, & tamen habet motum quo mouetur ad motum coeli. dici potest diuisionem Aristote. esse audiendam in motibus rectis: de reliquis uero alibi dictum est. Debes scire de mente Auer. q omne quod naturaliter mouetur naturaliter potest quiescere: primo ex diffinitione naturæ, quæ est principium motus & quietis. Secundo quia quot modis dicitur medium in finem: tot modis & finis dicitur. Sed motus qui est medium in quietem, dicitur naturalis & uiolentus: igitur & quies in termino ad quem: dicitur naturalis, & uiolenta. Secundo debes scire etiam ex eodem commẽ. q si aliquis motus est alicui naturalis: hic illi eidem non potest esse uiolentus, & si hic est naturalis & non uiolentus, quies in termino ad quem est etiam illi naturalis & H non uiolenta. contra, etiam ubi quies in termino ad quem uiolenta alicui fuerit: motus ad illam etiam uiolentus erit, & quies in termino à quo naturalis eidem erit. Ex his infert Auerro. q si terra ad medium naturaliter mouetur: tunc ipsa uiolenter extra medium quiescit. & si à medio mouetur uiolenter: tunc ibi quiescet naturaliter: aliter nullam haberet gratem: quibus patet solutio problematis Aristo. propter quid terra quiescit in medio: hoc enim (ut melius dicetur) est, quia est naturalis terræ dispositio, & locatio.

Marginal notes: Quæ auer. cõmẽ. 93. 1. dubita. — Solutio — 2 dubita. Solutio — Quę auer. comẽ. 84.

Quare si ui quiescit nunc terra: in medium etiam accessisset ob conuersionem, quam quidem causam omnes dicunt ex his quę feruntur in humidis, & circa aerem accidunt. In his enim maiora semperq; gra

I uiora, ad medium ueniunt conuersionis: quo circa & terram omnes qui cœlum generant: in ipsum uenisse medium aiunt.

Expositio. His suppositis antequam ad solutionem accedat quasi p uiam consequentiæ concludit positionem Empedoclis, & inquit. quare si ui quiescit nunc terra, & supple in nullo dictorum modorum quo ueteres processerunt, quiescit sequitur etiam ut in medium accessisset ob cœli conuersionẽ, quã quidem ex sui proprietate causam omnes dicunt ex his quæ feruntur in humidis, & circa aerem accidunt: uidemus eo m cum aqua ponitur in motu ualde circulari, & proiiciatur lignum in illa mox lignum ad medium ducitur. & hoc idem apparet in aere: quo uoluitur cadus plenus aquæ, & non cadu: est enim conuersio & motus circularis sui proprietate pellens ad medium conuersionis. qua ratione & terram omnes qui cœlum generant in ipsum uenisse medium aiunt ui. unde licet pulsiua conuersionis, quę naturaliter ad medium pellit.

K Animaduerte ꝙ hæc positio non sequitur ex suppositis, sed quasi, per hoc quia non restat alia positio dicenda.

At quia manet: causam quęrunt. Vbi & alii ex latitudine & magnitudine hoc modo causam dixerũt. Alii ut Empedocles cœlum conuersione sua ueloiore quàm sit & terræ ipsius motus: lationem eius impedire. ueluti in aqua fit, quę in Cyathis est. et enim hęc Cyatho circũuecto, & si persæpe in labra usq; infera ducatur aeris: non fertur tamẽ deorsum apta deorsum ferri: eandem ob causam.

Expositio. Epilogat positiones duas omittens alias tanquam friuolas, & hoc loquit. at quia manet, & hoc uident omnes: admirati causam quærunt. ubi alij ex magnitudine: alij ex ui conuersionis causam afferunt. ueluti ex Empedoclis exemplo aquæ non cadentis ex circũuectione Cyathi. Hæc ex dictis, & translatione patent. Debes scire (ut Auer. innuit) ueteres

Quę auer. comi. 85. omnes de motu terræ conuenisse: omnes enim dixerunt motum terræ esse propter expulsionem factam à cœli conuer-

L sione. De quiete uero non conuenerunt, quia alii quietis causam ex magnitudine: alij ex ui conuersionis alij aliis modis assignauerunt.

At si neq; conuersione, neq; latitudine cohibẽte, quo nam ferretur aere quidem ipso subtermeante. ad medium enim ui mota est: ui quoq; in ipso manet. Sed cum aliqua latio sit secundum eius naturã sibi necessaria hęc igitur est, ne ea qua sursum pergitur, an ea qua deorsum, an alia quædam. aliquam enim esse necesse est. Quod si non est magis ea qua sursum quàm ea qua deorsum itur: aer superior lationem ad superius non prohibet: igitur nec is aer qui infra est: eam prohibebit qua deorsum pergitur. easdem enim causas eiusdem quorundam esse necesse est.

Expositio. Nunc confutat has positiones & primo insimul: hoc pacto, si terra quiescit aut conuersione cohibente aut latitudi-

M ne aerem coartante: uiolenter quiesceret in medio: tunc ultra terra quiescit uiolenter in medio: igitur aliquo alio motu mouebitur naturaliter. modo hoc non uidetur, quia nec deorsum magis, quam sursum, nec econtra. inquit. at si neq; conuersione cohibente neq; latitudine coartante, terra quiesceret: hoc est si esset remotum omne impediens: quo nam ferretur, aere quidem ipso subtermeante atq; cedente, ut per casum ponatur. & probat quòd debeat ad aliquem locum moueri, & inquit. ad medium enim ui mota est secundum omnes, quia in hoc conueniunt. ui quoq; in ipso manet, ut etiã consentiunt. sed cum aliqua latio est sibi secundum naturã necessaria: hæc igitur est ne ea qua sursum pergitur: an ea qua deorsum: an alia quædam. dico hoc quia aliquam esse necesse est nec uitari potest per suppositiones. & cum non possit assignari nisi motus ad medium: ipsa ad medium quiescet naturaliter. Addit tamen speciatim contra ponentes latitudinem, & inquit. quòd si non est magis ea qua sursum ꝙ N ea qua deorsum itur: aer superior lationem ad superius non prohibebit, quia non resistit prementi. igitur nec is aer qui infra est, eam prohibebit, qua deorsum pergitur, quia simili ratione non resistit illi, oportet enim resistere si terra coartaret atque pelleret, & quia conclusum est ipsam non magis deorsum quàm sursum tendere: nec ipsa magis sursum quã deorsum peller, uel coartabit, & sic omnino nulla est causa ex coartatione aeris accepta. Hæc contra hos arguo tentatus est insiotui.

Præterea illud etiam ad Empedoclem aliquis dicet: quando enim elementa seorsum à lite distabant: quæ nam causa terræ quietis erat: non enim & tunc conuersionem causam assignabit.

Expositio. Simpli. Speciatim obiicit Empedocli, & Simplicius hanc interrogatoriam rationem sic interpretatur. præterea illud etiam ad Empedoclem aliquis dicet, quando enim elemẽta seorsum inter se à lite, idest propter litem distabant, ut tempore mun- O di ornatus, quæ nam causa terræ quietis erat. non enim & tunc conuersionem causam assignabit. Hæc Simpli. & expo-

Cõfutatio sitor. Quod quidem stare non potest: primo quia hæc interrogatio facta est prius ab Aristote. uidelicet propter quid nunc in mundi ornatu terra quiescit, & est soluta propter motum cœli qui in mundi genitura pepulit ad centrum conuersionis, & qui nunc terram pulsam cohibet moueri, & sic friuola uidetur interrogatio secundum hanc expositionem.

Expõ. ꝓp Melius igitur cum Auerro. & Alexan. diceremus præterea illud etiam ad Empedoclem aliquis dicet, quando enim elementa seorsum à lite distabant utpote tempore quo amicitia dominabatur ueluti in mundi confusione, quę nam causa terræ quietis erat: non enim & tunc conuersionem causam assignabit, quia non erat cœli motus ullus: & tamen tunc quiescebat terra. Igitur Empedocles sibi ipsi contrarius & insufficiens uidetur. Sed replicat Simpl. huic expositioni per hoc Replica quia in mundi confusione terra non est. igitur non est recte quærere quare tunc quiescit: omnis enim quæstio supponit subiectum esse primo posteriorum. Sed hæc replica friuola P est: nam Empedocles elementa rerum principia posuit, & ingenita atq; incorruptibilia: bene tamen per concordiam cõfusibilia, & per litem distincta. quæstio igitur supponit terram esse, & est secundum rei ueritatem: licet non secundum esse distinctam ab aliis, & propterea quęstio est conueniẽs.

Insuper etiam absurdum est prius considerare terræ partes ob conuersionem ad medium esse latas: nunc aũt nõ quam ob causam uniuersa quæ põdus habent feruntur ad ipsam. non enim conuersio nobis propinqua est. Præterea quam ob causam ignis etiam sursum fertur. non enim ob conuersionem. Quod si hic aliquem ad locum aptus est ferri: idem etiam de terra putandum esse patet.

Expositio. Secundo ostendit cœli conuersionem non esse causam motis terræ ad medium (ut dixit Empedocles), nisi ut nunc, non Q simpliciter & omni tempore: nam licet in litis principio cœlum pepulit sua conuersione terram, quia illam tangebat: nunc quonam pacto expellere põt illius partes: cũ nec illas nec nos tangat, oportet. n. mouens & motũ simul esse.

Debes scire ut ex uerbis Auer. & Alex. colligit, Empedoclẽ potuisse reddere cãm motus terræ ad medium in prima mũdi genitura. nam cum cœlum cœpit conuerti expulit ignẽ: ignis aerem: aer denique aquam & terram. at nunc illa uniuersali expulsione facta: Empedocles causam assignare nõ potest partium eius, & sic illa causa fuit secundum tempus & non simpliciter. Secundo debes scire quòd licet Empedocles possit assignare causam motus terræ ad medium: non tamen quietis eius in medio, quia ut recte Auerro. ait autoritate Alexandri, quę propter circũgyrationem ad medium pelluntur: simul cum illo circũuecto mouentur, ut patet de Expositio Alexan. optima ligno in aqua & aqua in cyatho motis. quare nondum patet causa quietis terræ simpliciter. Secundo arguo Arist. duorum

A rum contrariorum si aliquod est naturale uni oppositum illi erit naturali opposito illius, & per consequens cum ignis nõ mouetur sursum ob conuersionem: nec terra deorsum mouebitur ob conuersionem: non enim erit maior ratio de terra quàm de igne, cum omnia elementa subdantur cœlo, & potest ad hoc addi ratio Alexan. quia si terra esset mota ad medium in prima mundi genitura, & non ob eius naturam, sed ui conuersionis cœli, omnia elementa ui eiusdem conuersionis essent ad medium pulsa & ibidem detenta, & sic nõ magis ignis ad concauum uenisset quàm terra ad medium. & hoc sonat ratio Aristote. Inquit enim. preterea quam ob causam ignis etiam sursum fertur: non enim ob conuersionem, quia illa sui ui pellit ad medium eius. quòd si hic aliquem ad locum aptus est ferri, & non ui conuersionis cœli: idem etiã de terra putandum esse patet: uis enim conuersionis nõ magis terræ applicabitur quàm igni uel alteri cuiuis elemento. quare cum ignis propria natura ad concauum uenit, & nõ B ui conuersionis: igitur nec terra ad medium uenerat ui conuersionis. ad omnia nanque uis conuersionis æqualiter sese habet: tantoq; magis ad ignem quãto sibi propinquior est. & hæc Alexan. expositio est acutior, & magis ad robur rationis. Aut forte hæc ratio potest formari sic, quia sicut sese habet ignis ad motum sursum, ita terra ad motum deorsum. sed ignis sua natura sursum fertur, & non ob cœli conuersionem. igitur & terra deorsum. Et hoc modo ratio etiam literæ conuenit.

Insuper etiam nec conuersione graue & leue definitum est. Sed eorum quæ prius erant grauia atq; leuia: alia in ipsum ueniunt medium. Alia sui motu superferuntur. erat igitur & antequam conuersio fieret, aliud graue: aliud leue.

Expositio. Tertio arguit Aristote. Enthymematice sic, cœli conuersio non est causa distinctionis specificæ elementorum. Sed alia ante conuersionem ad medium, alia è medio moueri a- C pta. igitur antequam conuersio fieret erant formæ graue & leue, uidelicet quibus elementa propria in loca moueri erãt apta. Et forte syllogismus (ut Auerro. indicat) est iste. graue est id à quo res est apta moueri ad medium, & leue id quo est apta moueri à medio. Sed cœli cõuersio nec est graue nec leue. Igitur cœli conuersio non est id quo elementa sunt apta moueri sursum aut deorsum. Et forte textus Aristote. potest resolui in duos syllogismos: primus est, quęcunq; non distinguuntur aliquo per specificam distinctionem: non mouẽtur illo per se. Sed elementa non distinguuntur cœli conuersione: igitur nec per se cœli conuersione mouebuntur. Secundus est, quæcunq; sunt ante aliquid non habent motus & opera ab illo. Sed elementa sunt ante cœli conuersionem. igitur nõ habent per se motus & opera à cœli conuersione. uidetur enim hæc duo indicare Aristote. in suo Enthymemate: cum antecedens sumpsit copulatum.

(Quæ ex Aũ. c. 89. — Expõ ãpa)

Quæ quonam distincta erãt, & quomodo & quo erant apta ferri. nam infinitum si sit: sursum & deor- D sum esse non potest: quibus graue atq; leue definita sunt. qua ratione fit ut plurimi circa huius rei causas elaborarint.

Expositio. Auerroes autem reducere enititur uerba hæc ad quartam rationem contra Empedoclem: quatenus uidetur reducere ipsum ad contradictionem per concessa ab eo: at hæc expositio nullatenus textui consona. Propterea uidetur mihi Aristote. demum refellere quasi ea nunc dicta contra Empedoclem, primam positionem, quę dixit problema de quiete terræ esse nullum: supponit enim esse medium locum, superũ, & inferum. at talia loca esse non possunt, quia mundus infinitus est: in quo nihil ẽ sursum, nihil deorsum. Cõtra hos quasi rationem innuit per hoc, quia tunc cessarent definitiones grauis & leuis, quia graue per locum deorsum. leue per locum deorsum. leue per locum sursum definitur. quare si hæc loca cessabunt: tunc cessabunt definitiones grauium & leuium, & ita nihil esset graue, nihil leue in natura. at cum hæc sunt impossibilia: restat supponere esse graue & leue, & locum supe- E rum, & inferum, & quærere causam problematis. uidelicet quam ob causam hoc sursum illud deorsum feratur. Inquit. Quæ quo nam distincta erant, & quomodo, & quo erant apta ferri: supple si infinitum est uniuersum: nam si infinitum sit: sursum locus & deorsum esse non potest: quibus graue atq; leue definita sunt, & sic cessant omnia. quæ re a cum sit impossibile: ideo supponendum est graue & leue esse, & loca sursum & deorsum: qua ratione fit ut plurimi circa problematis causam elaborauerint. quia supposuerunt mundũ esse finitum & esse illa loca distincta. Hoc modo textus est intelligendus: licet non absq; difficultate.

(Quæ auer. cõm. 89. cõtra Aũ. Propria ex positio.)

Sunt autem aliqui qui ob similitudinem ipsam manere dicant: quemadmodum ex priscis Anaximander. Id enim inquit, quod in medio cõstitutum est, & qđ ad extrema æqualiter sese habet, & simul atq; F neq; ad contraria moueri potest: non sursum magis quàm deorsum, aut uersus latera ferri cõtingit. quare necessario illud manebit.

Expositio. Nunc narrat positionem antiquissimi Anaximandri de causa quietis terræ: hic enim uoluit terram quiescere ob similitudinem hoc est ob similem habitudinem quam terra ipsa habet ad cœlum, secundo æquidistantiã ab illius qualibet parte. Id enim quod in medio collocatum est totius & quod æqualiter ad extrema cœli sese habet, nec est aptum moueri ad contraria simul: non sursum magis quàm deorsum aut uersus latera ferri contingit, & sic terra necessario ob talem ad cœli conformitatem atq; æquidistantiam necessario in medio manet. Hæc Anaximander antiquus. Auerroes uero hanc positionem declarat exemplo quodam ut si corpus quoddam imaginaremur sphæricum adamantinum siue magneticum, & in medio illius ferreum corpusculum rotundum ut centrum: tunc patet tale centrale corpus in medio quiescere, quia æqualiter attraheretur ab omnibus partibus illius, nec simul sit aptum moueri motibus contrariis. Et quia hæc po- G sitio habet colorem addit Auerro. hanc esse minus falsam: nã aliæ positiones motum & quietem terræ aiunt esse uiolentum. Hæc uero ait motum esse naturalem ad medium: quietem autem uiolentam. Sed an hoc sit uerum ad mentẽ Anaximandri dubito: non enim uidetur menti conueniens posse esse ad aliquem locum motum naturalem, & quietem uiolentam eiusdem corporis. propterea uidetur hæc positio (si est, ut dixit Auerro.) minus rationalis. concedens enim partem ueritatis ponit implicans contradictionem. ideo hic locus considerationis est.

(Quæ auer. cõmi. 90. — Cõfu. Aũ.)

Sed hoc lepide quidem, non uere tamen dictum est. hac enim ratione omne quod in medio poneretur, maneat in illo necessarium erit. quare & ignis ibidem quiescet. quippe cum id quod dictum est: terrę proprium non sit.

Sed refellit positionem hanc primo per impossibile, quia H tunc omne quod in medio poneretur: ibidem quiesceret, & sic ignis illic maneret propter eandem quam habet ad cœlum rationem, quam & terra habebat. hoc autem falsum est quia non esset assignatum ut terrę proprium: assignauit enim quietis terræ propriæ causam propriam ex similitudine proportionis ad partes cœli: quare cum hæc causa potest igni accommodari: uidetur non propria.

Expositio. Quæ auer. cõmẽ. 91. Sed ambiges fortasse quia diceret aliquis non eodem modo esse de igne & terra. nam ignis non est aptus sua natura quiescere in medio. at terræ est naturale. & per consequens obiectio Aristote. nulla. Innuit Auerroes solutionem. rationem Aristote. esse fundatam in dicto Anaximandri qua æqualem terræ à cœlo undiq; distantiam causam quietis assignauit. Hæc enim æqualis est in igne & terra & omni corpore si in medio poneretur. & addit Auerroes hanc rationem posse reduci contra Empedoclem, qui dixit quietem ter

I ræ esse quia est in medio conuersionis. sic enim posset sequi
Quæ Them. de igne si in medio poneretur. Et Auerro. narrat positionẽ
Themistii, & solutionem ad rationem Aristote. dicit enim
Themistius primo, quòd hæc ratio non est uniuersalis de
omni corpore posito in medio. & propterea uult rationem
habere uim per exemplum Platonis de naui:inquit enim Pla
to in Timæo, quòd si aliquod pondus ponatur in medio na
uis, non facit illam ad alterum laterum præponderare pro-
pter æqualitatem, ita quod dicitur de igne. dicit Secundo ꝙ
hæc ratio est communis, sed quæsiti est causa propria per-
quirenda. Hæc enim causa potest accommodari omnibus,
quę in medio ponerentur. dicit tertio hanc rationem esse ad
hominem. nam cum Plato uniuersalem causam quietis ter
ræ æquidistantiam talem assignauerit: uidetur Aristo. con-
cludere illam ut non modo uniuersalem terræ, sed omnibus
Quæ auer. cōtra The. alliis quæ in medio ponerentur. Contra quem Auerro. ait
Quæ The. non bene esse dictum hanc rationem esse ad hominem, quæ
ad rōnem est secundum rem. procedit enim ex simili ratione causæ,
Aristo. quæ potest in omnibus esse eadem. Vlterius Themistius
K soluit rationem Aristote. contra Anaximandrum, quia est
contra Platonem: ubi debes scire Themistium uoluisse pro
positionem fuisse uniuersalem cum exceptione: hoc uidelicet
pacto, omne positum in medio æqualiter illic quiescit, modo
sit de illis quæ apta sunt illic quiescere. Ad propositum au-
tem ignis non est illic quiescere aptus. Sed uiolenter. hinc
ratio Aristote. nulla est contra Plato. est enim sermo Plato.
uniuersalis accommodate, non simpliciter, cuius exemplum
ponit de homine: nam si homo in medio poneretur mundi,
qua ratione est graue: illic quiesceret, quia tamen est animal
Cōfutatio Solutio Themi. esset moueri aptum alium in locum. Sed huic solutioni obĳ
cit Auerro. nam si Plato loquitur in corporibus aptis quie-
scere, aut loquitur de quiete uiolenta, aut naturali si in uiolen
ta: cum ignis possit uiolenter quiescere: ratio Aristote. adhuc
de igne militabit. Si de quiete naturali. igitur terra non ob
æqualem ad cœli partes distantiam quiescit, sed ob eius na-
turam, & sic suæ quietis nulla alia est causa nisi eius natura,
siue species. Secundo si intelligitur in aptis quiescere: tunc
L ignis non moueretur ad concauum: nec collocaretur in con
cauo. patet quia ibi non est aptus quiescere. nam mouetur ꝑ
petuo motu firmamenti in illo Tertio Anaximander assigna
uit causam quietis terræ ob æquidistantiam ad omnes cœli
partes. Sed hæc causa potest igni accommodari. igitur &
Dubitatio Auer. de igne ualebit. Sed tunc Auerro. mouet dubitationem con
tra se, quia uidetur dictum Aristote. non esse uniuersale: non
enim ignis quiescit in medio in quocunque casu, quia non
quando poneretur parum citra medium, & sic uidetur im-
possibile Aristot. esse particulare solum in casu in quo ignis
Solutio. esset præcise in medio. Respondet Auerro. concedendo ra-
tionem Aristote. supponere casum illum quòd ignis sit in
medio præcise, & addit quòd tunc secundum hanc positio-
nem Anaximandri causa sua non ualeret nisi de terra centra
li: non de superficiali, nam hæc nō æquidistat ab ipsius cœ
li partibus. Amplius non ualeret de Gleba quæ in sublime
Dubitatio. attolleretur. Hæc Auerro. Sed tunc dubitabis utrum si ali-
qua ignis portio præcise in centro poneretur ibi quiesceret.
ex uerbis enim Aristote. non habemus quid certi, quia ipse
M arguit ad opinionem illius, si enim terra quiesceret ob æqui-
distantiam: ignis posset ibi quiescere, & sic non est causa ꝓ-
pria terræ: hæc Aristote. ex quibus nihil certi habemus. pro-
pterea arguitur quòd ibi non quiesceret, quia si ibi se-
mel quiesceret, tunc semper quiesceret. igitur uiolentum per
petuum. Amplius, tunc corruptibile redderetur æternum,
Solutio & multa alia sequi possunt. Teneri potest ignem ibi quie-
scere & uiolenter: esset enim aptus moueri ad circunferen-
tiam: licet ad illam nunquam ferretur, & tunc diceremus ad
primum non esse uiolentum perpetuum, quia talis ignis cor
rumperetur à natura uniuersali ad euitandum impossibile,
sed dices quid nam resistit igni ne moueatur à medio, dic ꝙ
nihil positiue, sed bene aliquid priuatiue, quod est esse indif-
ferens ad motum cuiuslibet loci. Hæc de quæstione.

**Insuper etiam nec necessarium est, non enim dun-
taxat in medio manere uidetur, sed ad medium etiã** N
**ferri. quo enim quæuis ipsius pars fertur: eo uniuer
sam etiam ferri necessarium est. at quo suapte natu-
ra fertur: ibi quoque suapte natura manebit. non igi-
tur quia similiter ad extrema sese habet: manet. hoc
enim omnibus commune est: ferri autem ad mediũ
terræ proprium est.**

Secundo arguit contra Anaximandrum ostendens eius Expositio.
causam non esse necessariam, & syllogismus potest compo
ni sic, omne corpus naturaliter motum ad medium, naturali
ter quiescit in medio. terra corpus est quod naturaliter mo-
uetur ad medium. igitur terra naturaliter quiescit in medio.
Inquit. Insuper etiam nec necessarium est subaudi dicere
terram quiescere in medio ob æquidistantiam: tunc accipit
uim minoris, & inquit. Non enim duntaxat in medio mane- O
re uidetur, sed ad medium etiam ferri. hæc est minor: cuius
probationem subdit dicens. quo enim quæuis ipsius pars
fertur eo uniuersam etiam ferri necessarium est. In corpori-
bus enim simplicibus eadem est natura totius & partis.
Tũc quasi maiorem addit in eius exemplo, & inquit. at quo
suapte natura fertur: ibi suapte natura manebit. Hæc uidetur
uis maioris ex hoc syllogismo: non propriam conclusionem
intulit, sed concludit transumptum dicens: non igitur quia si
militer ad extrema sese habet: manet. & addit huius causam
dicẽs. Hoc enim omnibus commune est, quia omne corpus
si æquidistaret à circũferentia, quiesceret. at ferri in mediũ:
proprium est terræ. hæc est expositio textus.

Auerroes uero sic rationem textus format & utitur regula Expositio.
topica uidelicet contrariorum contrariæ sunt causæ. Sed cau Quæ auer. comẽ. 92.
sa quietis terræ est æquidantia à circunferentia. igitur causa Expositio.
quietis terræ sursum est exitus ab æquistantia, & sic ubi- Auer.
cunque poneretur terra extra medium: posset illic quiesceret P
etiam in concauo quiesceret. Obĳcies fortasse quia nos par- Dubitatio.
tes terræ non ad centrum moueri cernimus sed ad superfi- Solutio.
ciem terræ, & sic falsum est terram petere centrum ut Arist.
conclusit contra Anaximandrum. Respondet hoc esse per ac
cidens ob impedimentum: cuius signum est, quia uidemus
grauia uigorari in motu: tanto quidem plus, quanto magis
erunt propè medium: ita hoc non per se, sed ob impedimen-
tum est. Alexander autem ut Auerro. authoritate Themi. Expositio.
narrat, arguit sic, si causa quietis terræ est æquidistare à cir- Alexan.
cunferentia cœli: tunc causa motus terræ ad medium esset Obiectio
æqdistare à cœlo. tenet consequẽtia quia una eadem est cau Themi.
sa finis, & mediorum in finem: quare cum quies sit finis, &
motus ad medium sit ordinatus in quietem: si æquidistantia
est causa quietis: erit etiam causa motus. at æquidistãtia nõ
est causa motus ad medium. igitur nec quietis: hæc Alexan.
Ex his uidetur Alexan. talem uoluisse consequentiam. æqui-
distantia non est causa motus terræ ad medium. igitur non
est causa quietis terræ in medio. Obĳcit huic Themi. quia
non ualet uisus non est causa ambulationis. igitur non est
causa uisionis, & in proposito non ualebit æquidistantia nõ
est causa motus terræ ad medium. igitur non est causa quie-
tis: eo quia quies & motus sunt disperata, & ita stat aliquid
esse causam quietis, quod non est causa motus. est enim ut
Them̃. inquit. Hæc regula quod quorum causę eædem sunt Q
& ipsa sunt eadem, & sic non ualet. Secundo obĳcit The-
mistius ei qd̃ Aris. & Alexan. dixit, ꝙ uidelicet causa motus
& quietis terræ in medio est grauitas. nam si grauitas est
causa motus ad medium: igitur quãdo graue erit in medio,
uel non erit amplius graue, aut grauitas non erit causa quie
tis: primum est impossibile. est enim essentiale terrę esse gra
ue. & ita grauitas non erit causa quietis terræ in medio. Ex Pō Themi.
his dat Themistius causam motus esse exitum ab æquidistã
tia. causam uero quietis esse grauitatem æquidistãtem. & ita
uult Themistius tria. Primum est consequentiam illam non
ualere, æquistantia non est causa motus terrę in medium. igi
tur nec quietis. Secundo uult grauitatem nec motus nec quie
tis causam esse. Tertio uult causam quietis esse æquidistan-
tiam: causam uero motus esse exitum ab æquistantia. Hæc

A Themistius ueritatem Auerro. Huic positioni obijcit Auerroes. nam una est causa finis & ordinati in finem, & econuerso. sed motus est ordinatus in finem, & quies est finis motus: igitur una est causa utriusque. igitur si aliquod principium est causa motus terræ ad medium cum aliqua dispositione: idē erit causa quietis in medio cum diuersa dispositione, & ita grauitas est causa motus in medium cum hac dispositione, quæ est esse extra medium, quietis autem cum hac dispositione quia est in medio. Tunc ad rationes Themistii soluit Auerroes & uult non esse inconueniens: unam eandemque causam esse diuersorum effectuum inuicem ordinatorum dispositione diuersa. ut grauitas est causa motus ad medium cum hac dispositione, quæ est esse extra medium. Et eadem est causa quietis cum hac dispositione, quæ est esse cum medio. Ex his contra Themistium sequitur, quia ipse usus est dispositione agentis pro agente: utitur enim æquidistantia pro agente quietem, & exitu ab æquidistantia pro agente motum, quod est impossibile. æquidistantia enim dispositio

B est agentis pro quiete. exitus ab æquidistantia dispositio pro motu. Errauit igitur Themistius in logica dupliciter Primo per fallaciam secundum quid ad simpliciter: esse enim extra medium est causa secundum quid. & esse graue est causa simpliciter. Secundo per fallaciam accidentis. Nam esse extra locum est causa per accidens motus. sed graue per se. & quòd tales dispositiones sint non per se nec simpliciter: probat, quia si essent causæ per se & simpliciter: tunc inuenirentur semper cum grauitatem in medio quàm extra medium cōstituto. quod enim per se & simpliciter causa est alicuius nunquam ab illo separatur, & sic quando Aristoteles dicit grauitatem esse causam motus & quietis: loquitur de ipsa sumpta cum dispositionibus contrariis. uelut nauta sua præsentia salutis nauis causa est: absentia uero submersionis. Ex his patet uis rationis Aristote. si æquidistantia est causa quietis per se & simpliciter: (ut dixerunt antiqui) tunc ipsa etiam esset causa motus ad medium. at cum illa non sit causa motus: igitur nec quietis. Hæc pro Alexandro & Aristotele Auerroes elaborauit. Debes scire quòd ego non uidi Themistium nec hæc

C legi in Alexandro. scio tamen nec expositionem Auerro. nec illam quam Alexandro tribuit conuenire uerbis græcis. propterea non confido. ea tamen quæ dixit sunt subtiliter dicta.

Ex his Auerrois dictis colliguntur duo, quorum primum est grauitatem esse causam motus ad medium per hanc dispositionem, quæ est esse extra medium: & quietis per aliam uidelicet per æquidistare à cœlo. Secundum est quòd idem est agens ordinatorum in finem & ipsius finis, & econtra.

Contra primum arguitur. Moueri ad medium est naturale graui: esse uero extra medium, est eidem uiolentum: modo arguo. Nullum agens naturale & per se agit effectum naturalem mediante dispositione uiolenta. dispositio enim & finis dispositionis eiusdem sunt naturalitatis. igitur graue non agit motum ad medium mediante illa dispositione. Secundo. Nullum agens per se utitur diuersis dispositionibus positiuis nec ad unum nec ad oppositos effectus, quoniam una natura non utitur nisi uno instrumento ut dicitur tertio

D de anima commen. quinto. Contra secundum etiam dubitatur quoniam agentia naturalia ut homines sunt causæ dispositionum facientium pro anima rationali, & deus agit eā in materia: uel saltem de foris accedit secundum Aristotelē. Secundo (ut dicitur secundo physicorum) artes seruientes agunt dispositiones ut adolatiuæ: architectonicæ uero & principales inducunt formam: tertio sensibilia agunt ipsa phantasmata, & phantasmata disponunt intellectum pro intellectione, & tamen intellectus agens facit intellectionem: alias obiectiones omitto. Ad hæc dici potest aliquem effectum posse esse naturalem dupliciter: essentialiter ut risibile homini, & accidentaliter ut motus grauis, & risus homini. diceret Auerroes ad primum, non esse absurdum aliquem effectū naturalem accidentaliter proficisci ab aliquo agente mediāte dispositione præter naturali. Sed bene esset absurdum de effectu naturali essentialiter. Sed replicabis, cuicunque repugnat consequens: eidem repugnat antecedens, Sed esse extra medium repugnat graui: igitur moueri ad medium. sese habent enim hæc ut antecedens & consequens: sequitur enim graue mouetur ad medium: igitur est extra medium. B

Dici potest illud esse uerum in repugnantia logica, & non in repugnantia naturali: stat enim consequens repugnare alicui naturaliter, & non logice, ut in proposito. Ad secūdum principale dici potest, nullum agens uti diuersis dispositionibus quando illæ non essent subordinatæ. modo illæ dispositiones sunt subordinatæ uti effectus uidelicet motus & quies. Ad secondam dubitationem apud Auerroem dici oportet illam propositionem esse ueram in actione naturali, & non uoluntaria, & sic cessat ratio de artibus. corporea & non intellectuali, siue spirituali, & sic cessat ratio de intellectu & ipso phantasmate eam etsi de intellectione aliter dicam in libro de intellectu: nunc loquor secundum communem opinionem. De rationali anima apud Auerroem oportet concedere illam traduci ex semine: licet hæc positio sit purus error ut in libro de intellectu disputauimus. Auerroes F tamen putat animam rationalem traduci ex semine patris, & matris hoc argumento, pater & mater, & sol possunt inducere omnes dispositiones pro rationali anima. igitur possunt generare illam, quia idem agens est disponens & generans, & in actione naturali & corporea ut habet ubique, & maxime contra Auicennam de colcodea septima metaphysica. commen. 31 Et deceptus fuit. aliud enim est disponere ad unionem, & aliud ad esse siue productionem: pater enī & mater atque sol non ad esse siue productionem rationalis animæ disponunt: illa enim immediate est à deo, sed ad unionem propterea sunt causæ unionis, & non essentiæ siue productionis, quod Auerro. ignorauit. sed ut dixi de his satis ample in libro de intellectu. nunc uero sit dictum in tantum.

Etiam absurdum est hoc de terra quærere cur nam maneat in medio: de igne uero non quærere: cur nam in extremo quiescit. nam si & illi locus extremus naturalis est: patet & terræ locum aliquem natura competere necessarium est. G

Tertio ostendit Anaximandri positionem esse insufficientem: nam inconueniens est quærere cur nam terra in medio quiescit, & non quærere cur nam ignis in summo, quia si illic natura stet ignis: eadem ratione stabit terræ natura in medio. conuenit enim ei locus aliquis naturalis. hæc enim ratio ualet per regulam topicam uidelicet contrariorum si unū est alteri contrariorum naturale, & alterum alteri naturale erit. quare cum terra & ignis sunt contraria: etiam locus sursum & deorsum sunt contrarii: sequitur quòd si locus sursum est naturalis igni: locus deorsum erit naturalis terræ. & sic patet insufficientia rationis. Expositio

Insuper etiam si iste locus sibi non est: Sed ob similitudinis necessitatem (ueluti ea quæ de capillo est ratio, quòd non diffringatur, cum uehementer quidem: similiter autem utraque ex parte tenditur. itemque ea quæ de sitiente uehementerque esuriente affertur, cumque pariter æque à cibis potibusque distauerint: quiescat enim & hoc necessarium est) quærendum est de ignis quiete, quæ in extremis est. H

Quarto arguit, si iste locus sibi nō est naturalis, sed ob similitudinis necessitatem quā ad extrema habet est, quærendum est de ignis quiete, quæ in extremis est: quare magis illic quā alibi, & quare illic, quod non assignant, & est legenda litera cum parenthesi: interponit enim rationes sophistarum: quibus probabant capillum non posse frangi si utraque ex parte trahatur. nec sitiens & esuriens posse moueri si ex una parte potus: ex altera cibus collocetur. eodem modo uidetur accidere his qui terram hoc modo locant. uidentur enim locare illam pro hoc quia ad neutram partem magis, quàm ad alteram trahitur Inquit. Insuper etiam si iste locus sibi non est naturalis, sed ob similitudinis necessitatem sibi competens: hic fias parenthesis, & tunc accede ad finem illius hoc modo Expositio

I quærendum est de ignis quiete, quæ in extremis est quã ob causam illic est. uidetur enim aceidere his ueluti ea quæ de capillo est ratio, ꝙ non diffringatur cum uehementer æqualiter utraq; ex parte trahitur. & de eo qui simul æqualiter sitit & esurit, quando cibus ex una & potus ex alia parte collocetur Hęc Aristo. Animaduerte de mente Auerro Aristotelem ut Auerroes ait hæc exempla assumpsisse ad ostendendum terram æqualiter tractam à circunferentia coeli non diuidi. Secundo debes scire exemplum de capillo esse falsum: quia ut Auerroes ait, aut potentiæ trahentium sunt fortiores resistentia capilli, & ita capillus scindetur. uel minores, & ita non scindetur. & quia potentiæ coeli sunt fortiores resistentia terræ tractæ: igitur terra scindetur. Tertio debes scire ꝙ Themistius probat ꝙ terra non scindetur, quia tractus omni ex parte est consimilis. igitur non magis in altera parte q̃ in altera diuideretur. cui respondet Auerroes ꝙ diuideretur in medio: nam ab æquali tractu sequitur ęqualis diuisio. est au

Quæ auer. comm. 93.

K tem æqualis diuisio in medio, quia ibi potentiæ trahentium uniuntur, & sic ex illo æquali tractu diuisio erit æqualis, & in medio. Ad rationem de eo qui simul esurit & sitit: dici potest licet Auerroes non respondeat: canem talem ad alterum moueri utpote ad id: cuius phantasma fortius moueret imaginatiuam uim. & quia habere maius phantasma: est cõtingit: ideo ad quodlibet moueri. ꝙ si cætera essent paria etiam ex parte phantasmatis: moueretur ab intelligentia nõ errante: uel responde tu.

Et etiam mirabile est de quiete quidem ipsorum quærere: de motu uero, non quærere, quam ob causam alterum sursum: alterum ad medium fertur: si nihil impedit.

Expositio. Quinto deficiunt quia laborant in quærendo causam qetis terræ, & non in quærendo causam motus: cum de utroque sit quæstio non parua. igitur omul ex parte uidentur insufficientes.

Præterea etiam nec uerum est quod dicitur: per

L accidens tamen hoc uerum est: necessarium esse id omne in medio quiescere: cui non magis huc quàm illuc moueri competit. propter hanc enim rationem non quiescit: sed mouebitur: non tamen totum sed dissectum.

Expositio. Sexto reprobat opinionem illam quia uidetur committere fallaciam accidentis: siue fallaciam secũdum quid & simpliciter: non enim est per se uerum ac simpliciter ut omne positum in medio: cui non magis huc quàm illuc moueri competit, ipsum simpliciter quiescat. poterit enim moueri nõ totum huc & illuc, sed sectum per unam partem quidem illuc: per alteram uero huc. per accidens tamẽ esse potest, ut si corpus tale quod in medio ponitur: esset infrangibile, atque ita durum ut diuidi non posset, uel quia esset indiuisibile. Auerroes autem sic format hanc rationem, partes terræ nõ æquidistant à circũferentia, & potentia coeli in trahendo est pollentior resistentia terræ. Igitur in tanto tempore esset diuisa. Sed dices cur Aristo. non addidit in antecedente, secundam propositionem, uidelicet ꝙ potentia coeli sit pollentior resistentia terræ: Respondet Aristote. non addidisse illam, quia

Quæ auer. comm. 94.

M omnibus est nota. omnes enim sciunt potentiã coeli in trahẽdo esse fortiorem, quã illam terræ in resistendo. confirmatur hoc quia collectio partium terræ in medio fuit uiolenta, & sic tendunt partes ad motum uersus circũferentiam. secũdo nonnullæ partes terræ ut montes sunt coelo propinquiores: adeo ut uideantur à terra separatę: igitur saltem hi traherent à coelo. Hæc Auer. Themis. uero respondet Aristo. præsupposuisse terram natam esse moueri à medio: quo sequitur ipsam diuidi. at apud ueteres res non est hoc modo. Cui Auerroes dicit hanc responsionem esse ueram uel prope ueram. Nam terra propter æquidistantiam à coeli partibus & summam à coelo distãtiam: frigida est, & quia est frigida: est grauis, & quia grauis: quiescit in medio. sic igitur quatenus hæc positio uult remotionem terræ à coelo esse causam grauitatis & per consequens quietis: recte sentit. quatenus uero uult æquidistantiam esse causam talis: non recte sentit. sed quicquid sit de ueritate: omnino Themistius errat, quia non apparet ex uerbis antiquorum hæc solutio. Occurret: nam in quarto huius dicitur causam grauitatis terræ esse formã eius substantialem mediantibus frigiditate & siccitate. igitur nõ distantia à coelo. Dici potest distantiam non esse causam principalem, sed concausam: Totalis enim causa & principalis est forma cum qualitatibus. nonnulli fingunt duplicem esse grauitatem uidelicet naturalem, & accidentalem: naturalem quidem proficisci dicunt à forma & qualitatibus primis. accidentalẽ uero à distantia à coelo, sed de re hac in. 4. N

Dubitatio

Solutio

Eadem enim & in igne ratio assignabitur: necesse est enim si in medio sit positus: similiter quiescere perinde atq; terram. quippe cum pariter ad quoduis punctorum extremorum sese habeat. & tamen è medio ipso mouebitur ueluti & ferri ad extremum cernitur, nisi aliquid impediat: non tamẽ totus ad unũ punctum fertur. (hoc enim duntaxat euenire ob eã quæ est de similitudine rationem necesse est): sed eius partem secundum proportioné ad extremi partem secundum proportionem. dico autem ut quartam partem ad quartam continentis partem. nullũ siquidem corporum punctum sit. O

Expositio. Credunt nonnulli hic poni septimam rationem, quod nõ placet: potius enim quod dixit de terra: explanat per simile in igne dictum enim est terram in medio positam, si trahereẽ æqualiter à coeli partibus tandem secari: hoc confirmat per simile in igne, & inquit Eadẽ enim & in igne ratio assignabitur. necesse est enim si in medio sit positus: similiter quiescere perinde atq; terram. quippe cum pariter ad quoduis coeli punctorum extremorum sese habet: ueluti & ipsa terra: at ostendit hoc non posse esse in igne, ut inferat nec posse esse in terra, & inquit. Et tamen è medio ipso mouebitur, ueluti nũc & ferri ad extremum cernitur, ubi non est in medio: nisi aliquid impediat. non tamen totus ad unum coeli punctum fertur. & hoc (ut ait) concludit dicta ratio uidelicet ꝙ non feratur totus ad unum punctum coeli, uel ad diuersa coeli pũcta insimul: cum quo tamen stat partem eius ferri in partem, ut quartam eius ferri in quartam coeli partem. & hoc sequitur si corpus nullum sit punctum, & nec ignis positus in medio sit indiuisibile, ut concessit Democritus dari corpora indiuisibilia, & sic patet terra diuidi pro ratione partium trahẽtiũ. ueluti & de igne contingit. P

Vt autem ex magno minorem in locum mutari potest, si condensetur: ita quoq; in magnum ex paruo, si rarefiat. quare etiam terra hoc pacto mouebiẽ à medio ob rationis similitudinem: si non fuerit terræ naturalis locus hic. quæ igitur de figura, loco, quiete, motu eius putantur: tot fere sunt. Q

Expositio. Conclusit Arist. ignem illum in medio positum moueri ꝑ diuisionem partium in partes coeli, & terram eodem modo: obijciet nunc aliquis: plures sunt coeli partes q̃ illæ terrę uel ignis. igitur non potest ignis uel terra diuidi, ꝑ partibus coeli respondet terram uel ignem rarefieri Imaginãdo ipsum ex paruo loco rarefieri ad maiorem: ueluti in prima mundi genitura tota terra erat rarefacta per totum coelum quasi disseminata, & deinde fuit coadunata ad medium mundi, & in paruam molem reductam. igitur ut terra potuit ex raro fieri densa: sic econtra ex densa rarefieri, & totum coelum occupare. & sic tollitur cauillus hic. Auerro. uero hunc tex. resoluit ad enthymema hoc pacto, si terra collocaẽ in medio ob ęqdistantiam, terra in medio rarefieret. at impossibile est terram rarefieri. igitur impossibile est ipsam esse in medio ob ęqdistantiam. Obijcit huic Them. ut narrat Auer. & primo ꝙ consequentia nõ ualet, q̃a per unã eandẽq; cãm terra in medio quiescit, & non rarefit, quę cã est nobis occulta. & ꝑpea ꝯñtia nulla est: nisi declareẽ nihil posse ĩpedire rarefactionẽ.

Quæ auer. comm. 91. Obiectio Them.

Secundo

A Secundo obijcit, quia rarefactio & latio non sese concomitantur. stat enim terram quæ quiescit in medio rarefieri, & non ferri, ueluti stat ipsam alterari & non ferri a medio: & sic rarefactio & latio res sunt penitus disperatæ, & ita ab una ad alteram, nec affirmatiue, nec negatiue ualet argumentum. Tertio obijcit, quia stat ipsam nō rarefieri & stare in medio: stat enim per æquidistantiam: non rarefit uero, quia undiq; æqualiter trahitur. Quarto obijcit, quia ignotū est, unde terra rarefiat, & sic nihil concludit. Hæc Them. aduersus rationem Aristo. *Sol. Auer.* Respondet Auer. & primo refellit Themistium quo ad illud quod dixit de causa nō rarefactionis: dixit enim unam causam esse per quam terra non rarefiat, & per quam non mouetur, quę tamen causa occulta est, quia non æquidistātia est, sed alia ignota, hæc enim fuit prima replica Themistij: obijcit Auer. si æquidistantia non est causa quietis: nec est causa non rarefactionis: sed quid assignatur causa illius: cum non sit causa illius causati: nec conuertibilis cum illo. Videtur igitur ratio Anaximandri committere fallaciam non causæ ut causa. Hæc ad primum. Re-

B spondet deinde ad tertium: in qua dixit Them. rarefactionē & lationem non sibi correspondere: cum possit intelligi terram rarefieri, & non moueri e medio, & ita non sequitur. Vult Auerro. Aristo non argumentatum esse a destructione antecedentis, ut putat Themis. sed a destructione consequentis hoc pacto, si terra esset in medio per æquidistantiam: iterata rarefieret. Sed terram impossibile est rarefieri: igitur impossibile est esse in medio per æquidistantiam, & probat Auer. ipsam non posse rarefieri. Tum primo, quia si posse rarefieri: esset summe rarefacta, & sic nec posset augeri, nec minui. Tum secūdo: quia tunc in tanto tempore esset diuulsa: & ita terra non potest rarefieri, quare nec per æquidistātiam locari. Aristoteles igitur ostendit terram non posse rarefieri, & non ostendit ꝙ si rarefit: mouetur extra centrum. arguit enim a destructione consequentis, & non a constructione consequentis. Errat igitur Them. dum credit Aristo. sic argumentatum esse a positione consequentis. & sic ad tertium. Deinde respondet Auer. ad quartum: dixit enim Themis. terram rarefieri eē occultum, at Auer. dicit terrā rarefieri

C esse manifestum, eo quia causa rarefactionis est æqualis impetus terræ ad partes circumferentiæ. igitur si patet terrā nō moueri ob æquidistantiam, patet ipsam rarefieri propter eādem causam. cæteras omittit, quia ex his patent. Et demū Auer. ponit fundamentum Them. qui uult omnes rationes fundari in hoc ꝙ aliud est esse causam quietis simpliciter in eo ꝙ quies. & aliud quietis in medio, & ita uult æquidistantiam non esse causam quietis terræ simpliciter, sed quietis in medio. Cui Auer. obijcit, dicit hęc non esse manifesta per uerba antiquorum. Ego uero digressionem non esse ad propositum. non enim Aristo. in uerbis ultimis textus argumētatus est: sed potius obiectioni sibi factę respondit, ut uisum est. Et preterea ego Them. non uidi. propterea credo ut male ab Auer. translatum: male ab eo esse intellectum.

Sed quicquid sit, dubitatur, utrum æquidistantia sit aliquo modo causa locationis terrę in medio, & uidetur ꝙ nō: nulla relatio est causa absoluti. æquidistantia est relatio &

D collocatio terræ est quid absolutum. Secundo, nullum ens rationis est cā entis realis. Sed æquidistare est ens ab anima. locus uero est res extra animam. ꝙ æquidistātia sit ens rationis: patet quia est quædam mensura. Tertio dubitatur, quia uidetur Auer. sibi contrarius. nam in commen. 92. dixit æquidistantiam esse causam dispositiuam quietis, in cōmen. uero. 94. dixit esse causam remotam pro quanto est cā frigoris, quod frigus est grauitatis causa. & graue causa quietis terræ. modo hæc uidentur ualde remota: non enim causa causæ est dispositio illi. quare si æquidistantia est causa grauitatis: non est dispositio illi: ut sit causa lationis terrę. & ita uidetur summa cōtradictio. Dici potest ꝙ dispositio apud Auer. quādoq; intelligitur pro præparatione, modo quo qualitates & quantitates sunt dispositiones pro forma: quandoq; pro concomitante & causa sine qua non, & hoc modo dicimus disgregatiuum uisus esse dispositionem albi, quia nō potest esse, quin disgreget uisum. Ad propositum dico ꝙ capiendo dispositionem, non pro præparatione, sed pro causa sine qua non, sic æquidistantia est dispositio quietis terræ in medio, quia non potest quiescere, nisi æquidistet. Similiter & inæqualiter distare dispositio motus. capiendo uero dispositionem pro præparatione, sic nec æquidistantia est dispositio ad quietem: nec inęqualiter distare ad motū. Ad rationes, ad primam dici potest æquidistantiam: quo quidē ad rationem mensuræ esse ens rationis, & hoc modo, nec est dispositio: nec causa. quo uero ad rationem quanti, est cā sine qua non. Ad secundum similiter quo ad rationem quāti est absolutum quoddam. quo uero ad rationem mensuræ est relatio. de contradictione dici potest, ꝙ distantia a cœlo siue æquidistare a cœlo, non est causa grauitatis positiue: sed priuatiue, quæ consurgit per non calefieri. Et hoc sat est.

Nos autem agamus primo, an motum habeat, an

F maneat. nam ueluti diximus, nonnulli ipsam unam stellarum fecerunt. nonnulli uero eam in medio collocantes, uolui & moueri circa medium polum tradidere. esse uero hoc impossibile patet. Sumentibus principium, si fertur, siue extra medium siue circa medium, necessarium esse hoc motu ui ferri. non enim ipsius terræ est motus. etenim unaqueq; partium hanc habet lationem. quippe cum nūc omnes in rectum ferantur ad medium. quapropter cum motus terræ uiolentus sit præterq; naturam: impossibile est perpetuum ipsum esse. at ordo mundi perpetuus est.

His confutatis, nouum facit principium in quo ueritatem problematis determinabit, & primo repetit problema, & inquit Nos autem agamus primo: an motum habeat, an maneat. Et causam quæstionis breuiter repetit. d. Nam ueluti diximus nonnulli ipsam unam stellarum fecerunt, ut primi *Expositio.* Pythagorei nōnulli non stellam, sed in medio eā collocātes

G uolui & moueri circa medium polum hoc est circa axē medium tradidere, ut attributum fuit Platoni, & Heraclytus ponticus opinatus est. Sed Aristo. mox contra hos hypothetice syllogizat a destructione consequentis hoc modo, si terra mouetur, siue a medio: siue circa medium, omnino ipsa uiolenter mouetur. destruitur consequens & primo deducit consequentia, per hoc, quia quælibet terrę pars circa medium, uel a medio uiolenter mouetur. igitur & tota, quia una est totius & partis ratio. Deinde destruitur consequens per hoc, quia tunc motus terræ non esset perpetuus: cuius contrarium autumant propter ordinem mundi perpetuū.

Quod uero ad uerba græca attinet, debes scire Aristotelē *Que auer. com. 96.* sic, dicere: nonnulli uero eam in medio collocantes: uolui & moueri circa medium polum tradidere polus enim scribitur græce, & in translationibus quas Auerroes habebat scribitur corpus medium. & tunc Auerroes per corpus medium intelligit corpus continens terram, quod ideo in medio collocatur, quia est intra cœlum: & circa hoc moueri aliqui dixerunt terram. Secundo exponit per corpus quoddā

H corpus intra terram contentum circa quod reuoluitur. Tertio per corpus medium intelligit centrum, quod ipse magis affirmat: quia hoc uidetur ad mentem Platonis in Timæo. Sed istæ expositiones Auerrois friuolę sunt. Prima quidem *Cōfutatio expōnis Auer.* & secundo, quia nemo uoluit illam positionem: narrauit enim positiones omnes, & nunc repetit illas: modo antea nullus est explicatus sic protulisse. Tertia uero cōtra est uerbum græcum: polus enim græce trifariam sumi consueuit, ut Simplicius superius narrauit, nonnunquam pro cœlo ipso, nonnunquam pro cœli uertice, nonnunq; pro axe mundi transeunte per centrum terræ ad uertices terminata. Propterea expositiones hæ superfluæ sunt: procedentes ex malis translationibus.

Præterea omnia quæ orbiculari latione ferūtur, post relinqui uidentur, pluribusq; una latione mo-

I ueri, præter primam sphęram. quare & terram, siue circa medium, siue in medio sit posita duabus lationibus moueri necessarium est. hoc autem si accidat, progressiones, regressionesq; fixarum stellarum fieri necessarium est. at hoc non uidetur fieri: sed eædem eisdem in locis ipsius semper exoriuntur occiduntque.

Commen. Secundo arguit Aristoteles: & licet ratio possit componi multis modis, compono illam sic, omne quod motu orbiculari mouetur præter primam sphæram duobus ad minus motibus mouetur, uidelicet diurno et proprio. Sed terra per te mouetur motu orbiculari & præter primam lationem. igitur mouebitur ad minus duobus motibus, uidelicet diurno & proprio. Conclusio est falsa, et non propter syllogismum. igitur ob propositiones, & non propter maiorem, quia eam illa declarata superius. igitur propter minorem, & sic habetur oppositum minoris, uidelicet quod terra non mouetur. Quod uero cōclusio sit falsa, declaratur. ubi enim terra duplici motu moueretur. stellæ fixæ, quæ non habent, nisi unicum motum apud Aristotelem, uidelicet diurnum, non semper uersus eādem terrę partem orirētur, terra enim moueretur oblique ueluti stellæ per zodiacum, hoc enim modo mouentur oēs planetæ motibus proprijs, & sic stella quę orietur iuxta æquinoctium uno tempore alio orietur longius. Hoc autē est contra obseruationem eorum, semper enim cor leonis ortum fecit ad eundem punctum secundum obseruationem motus fixarum, quæ erat temporibus Aristotelis. Auerroes uero per duplicem motum, quo terra moueretur: intelligit motū in longitudine, & in latitudine, quos tribuisse terræ ueteres asserit & tunc iuxta hoc non est dubia ratio Aristotelis. cum enim terra esset egressa a loco priori, stella fixa quæ fecisset ortum ad a. punctum faceret ad b. Sed hoc quod dicit Auerroes, nimis remotum est, primo enim an antiqui hoc uoluerint, non apparet. Secundo rationem Aristotelis nimis infirmat, quia esset solum ratio ad hominem. At Aristoteles uidetur arguere simpliciter, & propterea exponendus est locus iste, ut diximus.

K

Quæ auer. cōmē. 97. Cōfutatio Eorum quę Auer. dicit.

L Præterea partium & totius eadem est ad mediū uniuersi latio naturalis.

Expositio. Tertio arguit partium totiusq; eadem est ad eundem locum latio. at partes terræ naturali latione ad medium totius mundi feruntur. igitur & tota terra etiam ad medium ferretur.

Verum, quia hoc est: si ipsa nunc in centro fixa iacet dubitabit profecto quispiā cum idem sit utrorumq; medium, ad pondus habentia & terræ partes, ad utrum naturaliter ferantur, utrum quia est uniuersi: an quia terræ medium est? ad medium itaq; quatenus est uniuersi ferri necesse est. etenim leuia atque ignis in contrarium terræ ponderibus cum ferātur: ad ultimum locum qui medium continet feruntur.

Expositio. Mouet consequenter dubitationem: conclusum enim est terram & particulas terræ ad medium moueri, & in medio fixa iacere: propterea quærit, utrum grauia & leuia & particulæ grauium & leuium moueantur ad medium siue centrum, quatenus est medium mundi, an quatenus est mediū terræ, est enim idem terræ & mundi medium. Respondet hæc grauia moueri ad medium, siue centrum quo centrum est mundi medium, & non quo est terræ medium. probat hoc loco a cōtrario, nam contrariorum contrarij sunt motus, loca, & rationes mouendi & locandi, sed leuia & ignis mouentur ad extremum locum mundi, quatenus est extremus mundi locus. igitur & terra & eius partes mouebuntur ad centrum, quod est mundi medium. Auerroes uero aliter probat, quia si terra moueretur ad medium mundi, non quidē quo medium est mundi, sed quo est terræ, tunc ignis deberet moueri ad circumferentiam terrę. cōsequens est falsum,

M

Quæ auer. com. 99.

N consequentia uero tenetur nam cum ignis & terra sint contraria, locus ad quem mouetur ignis, debet esse contrarius loco ad quem mouetur terra & ita si terra mouetur ad centrum, ut est medium terræ ignis debet moueri ad circumferentiam ut est terræ. opposita autem debent esse circa idem. centrum enim ut medium terræ non opponitur circunferentiæ ut est mundi, quia mundus & terra non sunt idem. igitur opponitur ad circunferentiam ut est eiusdem terrę. Hęc Auerro. & bene.

Accidit autem idem medium esse terrę ac uniuersi, quo fit ut ferātur etiam pondera ipsa ad medium terrę, sed per accidens, quatenus terra medium suū habet in ipso uniuersi medio.

Possis forasse obijcere ē utrū particulæ terræ aliquo modo dici possint moueri ad centrum siue ad medium terræ. Expositio. Cui Arist. respondet per accidens particulas terræ posse dici moueri ad medium terrę. Dico per accidens, quatenus accidit unum & idem esse medium terræ & mundi. Addit & Auerro. bonam rationem, dicens hoc esse, quia ad eundem locum partes & totum mouentur. at tota terra non ad medium mouetur, quatenus est medium terræ, quia sic alibi posset terra moueri, sed quatenus est medium mundi. igitur & particulæ eodem modo mouebuntur ad medium mundi, non ea ratione, qua est terræ medium, sed medium simpliciter.

O

Quę auer. cōmē. 100.

Ferri autem grauia & ad ipsius terræ medium, signum est, quia grauia quæ ad hanc feruntur: non æquidistantia feruntur: sed ad similes angulos procumbunt. quare ad unum medium terræ uniuersiq; feruntur.

P

Expositio. Sumpsit particulas terræ ferri ad medium terræ quatenus medium illud est mundi. & hoc probat a signo, quia omnes particulæ terræ si essent extra centrum, ut in a b. c d. circunferentia, non æquidistantes feruntur ueluti per lineas parallelas, sed ad similes angulos procumbunt, ex parte quidem circunferentiæ, ad angulos rectos, ex parte uero centri m. ad angulum acutum. igitur omnes ad unum tendunt punctum.

Q

Patet igitur terram necessario in medio esse, atque immobilem. Tum ob eas quas diximus causas. Tū quia pondera quę ui sursum iaciuntur ad amussim in idem rursus redeunt, & si in infinitum uis illa iaciat. patet igitur ex his: neq; moueri terram, neq; extra medium collocari.

Expositio. Quæ probata sunt, nunc epilogat. Sed contra illam hypotheticam occurres, quia uidetur non ualere, si proiceret uirtus terram in infinitum sursum, illa in eundem locum rediret, quia si proijceret in infinitum, nunquam motus cessaret petere locum sursum. igitur nunquam rediret. Dici potest Aristotelem per infinitum intellexisse spatium ultra spatium mundi, uel forte consequentia est bona, quia ex illo eā

A cesso sequitur utrunq; uidelicet redire, quia graue. & non redire, quia proijcitur in infinitum.

Ad hæc causa quietis ex his quæ dicta sunt patet. Nam si apta est ad medium undique sui natura ferri, ueluti apparet: & ignis a medio ad extremum rursus: impossibile est, quamuis ipsius particulam e medio ferri: ui non illata. quippe cum una est unius latio: & simplicis simplex, & non contrarię. at ea quę a medio ei quæ in medium, latio est contraria.

Expositio. Ex dictis concludit causam quietis terrę. Et primo de partibus terræ. Secundo de tota terra: & de partibus uult terrã ob eam causam esse in medio quiescentem, ob quam naturaliter est apta ad medium moueri. Mouetur autem unaquęq; particula ad medium, sui natura uel sui forma. igitur & in medio quiescit sui natura uel sui forma. non enim ut dicit idem ob eandem naturam contrarijs lationibus est aptũ moueri uidelicet latione a medio, & latione ad mediũ, quia **B** hæ sunt contrariæ, & nihil cõtrarijs motibus ferri potest sui ipsius natura. quippe cum una est unius latio, & simplicis simplex, ut in lib. prim est prolixe disputatum. Sic igit particulæ quiescunt in medio sui natura, ueluti in medium mouetur sui natura. Et syllogismus literæ esse potest illic unumquodq; eo modo quiescit quo mouetur. Sed particulæ grauis sui natura mouentur ad medium. igitur particulæ grauia sui natura quiescunt in medium.

Si igitur quamuis particulam ferri non potest è medio, patet etiã magis fieri non posse, ut ex eodem uniuersa feratur. quippe cum eo totum sit aptum ferri, & quo & pars sit apta ferri. quare si nec a superioribus uiribus moueri potest, in medio profecto manere ipsam necessarium est.

Expositio. Hactenus q particulæ terræ in medio quiescant sui natura ex dictis conclusit, nunc de tota terra idem infert dicens. si igitur quamuis particulam ferri non potest a medio, pa**C**tet etiam magis fieri non posse, ut ex eodem uniuersa ferat: quod probat d. quippe cum eo totũ sit aptum ferri, quo & pars sit apta ferri. propterea concludit: quare si nec a superioribus uiribus moueri potest: in medio profecto manere ipsam necessarium est. dixit nec a superioribus uiribus, quia ut dicitur in lib. de causa motus animalium, si omnes dij omnesq; deę uellent mouere terram, non possent, nisi facerent cœlum quiescere. *Quæ auer. cõmẽ. 102. Cõfutatio dicti Auer.* Auer. uero tex. aliter intelligere uidetur: uult enim Aristote. probasse terram quiescere in medio per hoc signum, quia partes quiescunt in medio. quæ expositio stare non potest, quia Aristo. primo assignauit causam quietis in partibus terræ, per hoc, quia sua natura sunt aptæ moueri. Secundo assignauit causam quietis totius terræ, per hoc, quia una est ratio totius & partis, & in mouendo, et in quiescendo, ideo expositio Auer. non facit ad uerba Aristo. *De sylli forma.* Circa uero formam syllogismi laborat Auerro. Ideo pro intellectu eorum quæ dicit, debes scire, Auerro. uelle ex tex. Arist. duos posse confici syllogismos: primus est, si partes terræ undiq; sui natura feruntur ad medium mundi, terra per eius naturam quiescit in medio, & tunc posito antecedente, sequitur positio consequentis. Secundus syllogismus est, si ignis **D** mouetur suiipsius natura ad circunferentiam, terra naturaliter & sui natura quiescit in medio, & iterum ut supra ponatur antecedens, & sequitur positio consequentis. uult igitur Auer. Aristo. accepisse unum antecedens copulatum ex illis ambobus antecedentibus, ex quo postea dedit cõsequẽs intentum hoc modo, si terra omni ex parte ad medium, & ignis omni ex parte ad circunferentiam feruntur: terra ipsa quiescit sui natura in medio uniuersi. at ponatur totum antecedens, & sequetur conclusio dicta, & sic syllogismum Auer. uoluit esse formandum. Themistius autem uoluit syllogismum esse formandum per antecedens simplex non copulatum. Nam illud quod Aristo. dixit de igne uoluit esse exẽplum, & non habere: uim rationis. quanq; Auer. dicat illud q Alex. dicit de igne esse ab errore translatoris, credens il**B**lud non reperiri in codicibus græcis, & quia hoc uidetur temerarium, qui enim debet a textu demere, uel addere, dẽt uidere librum in fonte: propterea seipsum corrigens redie ad primam expositionem. Quæ res est non imperita. Occurres forte, quia in textu uidentur propositiones superfluę: quarum prima est, motus simplex est corporis simplicis. Secunda, unus motus est unius corporis. Tertia, & cõtrarij nõ sunt unius corporis. Hæ enim superfluæ uidentur. Innuit Auerroes solutionem has non superfluere, sed esse utiles ad tria: prima ut habeatur terram nõ posse moueri, nisi uno motu: secundo ut habeatur q hæc corpora sint simplicia ueluti motus ipsorum. Tertio q corpora sint contraria ueluti & ipsorum motus. hæc Auerro. Tertio ex uerbis Auer colligitur duplex causa quietis, uidelicet secundum formam & secundum finem, quiescit enim terra in medio secundum formam quidem, quia sua natura & sua forma illic est apta quiescere. Secundum finem uero, quia nisi terra quiesceret, cœ**F**lum non moueretur, ut igitur cœlum moueatur, ideo terra quiescit: omne enim quod mouet indiget quiescente. Quęrit postea, utrum possit assignari causa secundum agens, & respondet q sic, & hanc uult esse æquidistantiã a circunferẽtia cœli. Est enim æquidistantia causa frigiditatis, frigiditas uero causa grauitatis, grauitas autem causa quietis, & sic ęqdistantia dari põt ut causa effectiua, quod ueteres uoluerunt dicere, licet per fallaciam secundum quid, & simpliciter, & per fallaciam accidentis decipiebantur. assignari igitur possunt quieti terræ tres causæ, una quidem ut finis, uidelicet ob id quod cœlum mouetur. alia ut forma, uidelicet quia graue. Tertia ut agens, uidelicet quia æquidistat. Unde Them. uult Arist. uerum dixisse, sed sine ratiõe. ueteres autem & uerum, & cum ratione. Contra obijcit Auerro. quia non est uerum q æquidistantia sit causa quietis, simpliciter, sed per accidens, siue secundum quid. Amplius, dato q sit causa per se non est causa per se, nisi remota, pro quanto est causæ gra**G**uitatis, & sic non recte sentit Them. Sed adhuc occurres, primo, quia terra est perpetua, & grauitas est perpetua. igitur æquidistantia non est causa effectrix quietis terræ perpetuæ. Secundo æquidistantia est dimensio: dimensio non est de principijs actiuis. igitur non potest esse causa ut agẽs.

Respondet Auerro. quod æquidistantia non est causa effectrix: sed conseruans effectiue, quia terra non est genita secundum totum, licet forte respectu partium possit esse causa effectrix, quia terra est generabilis secũdum partem & ita de nouo quiescibilis. Ad secundam respondet, æquidistantiam non esse causam grauitatis & quietis quatenus quantitas, sed quatenus est medium motus circularis, & pro quanto facit terram distare a causis calefacientibus cœlestibus. Hæc colliguntur ex commento, & satis acute.

Dubitatio prima. Sed circa hæc emergit prima dubitatio, utrum grauitas sit causa formalis quietis terræ. Et arguitur primo q non, quoniam priuationis nihil est causa ut forma. sed quies est priuatio. igitur illius nulla est causa ut forma. Secundo una forma non est, nisi unius: sed grauitas est forma terræ. igitur non quietis terrę. Tertio, forma & efficiens non in idem nu**H**mero conciduot. 12. meta. commen. 36. Sed grauitas est causa agens motum & quietem. igitur non forma. q grauitas sit causa agens motus & quietis uidetur quarto commen. s s. *Solutio* Quinto non est idem forma motus & quietis. Pro responsione debes scire, q dum dicitur grauitas est forma quietis, uel motus intelligi põt dupliciter, uno mõ pro prima illius, pfectiõe q forma partis dicitur, et sic nec genis, nec motus potest esse forma. Alio mõ pro omni intrinseco alicuius quo illud dependet: quo medici dicũt calorem esse formam nutritionis, pro quanto est quid intrinsecum nutritioni, nutritionem intrinsece efficiens, & sic forma idem est, qđ agens proximum & in actu. efficiens uero per excellẽtiam dicitur de extrinseco, & separato. Per hæc ad rationes patet solutio, omnes enim concludunt grauitatem non esse formã primo modo. bene tamen esse potest forma secundo modo, q cum agente concidit. *Secũa dub.* Secundo dubitatur, utrum distantia a cœlo sit causa frigiditatis, & per consequens grauitatis. &

I uidetur ꝙ non. primo, quia frigiditas est accidens essentiale elementorum. igitur consequens formam substantialem elementorum, ut dicitur octauo physico. commen. 4. Secundo tunc partes ignis essent graues aliquantulum, ut illæ q̃ sunt prope aerem, quia sunt aliquantulum a circunferentiæ ambitu remotæ.

Solutio. Defendi potest Auerro. per distinctionem frigiditatis & grauitatis positiuæ, & priuatiuæ: positiua enim frigiditas uel grauitas elementaria proprietas est. priuatiua uero causatur per priuationẽ causarum calefacientiũ. Tũc ad primum patet solutio, frigiditas enim & grauitas positiuæ sumptæ sunt proprietates elementariæ, & non priuatiuæ. Ad secundum concedo partes ipsius ignis inferas eẽ graues & frigidiores per priuationem causarum calefacientiũ & leuitantium. quæ tamen elemẽtariæ, nec graues sunt, nec frigidæ. Hæc pro defensione Auer.

Astipulantur autem & his ea quæ a mathematicis sunt dicta circa astrologiam. apparentia enim ac-
K cidunt mutatis figuris: quibus definitus est stellarum ordo: propterea ꝙ terra in medio est collocata. de loco igitur deq; quiete & motu terræ quomodo sese habent tot dicta sunt.

Expositio. Quæ auer. cõmẽ. 103. Debes scire ut Auer. inquit. ꝙ tres sunt cœli diametri. Prima est à polo ad polum, quam philosophi longitudinẽ appellant, penes quam sumpserunt sursum & deorsum in cœlo. Secunda est ab ortu in occasum, quam dixerunt esse latitudinem, penes quam dextrum & sinistrum statuerunt. Tertia est a culmine diei ad imum noctis, quam altitudinem, siue profunditatem collocarũt, penes quam ante & retro definierunt. Aristo. igitur per testimonium astrologorum uult probare terram esse collocatam in pũcto medio intersectionis harum diametrarum: quod medium centrum appellant græci. axem uero dicunt eam lineam, quæ per centrum tale transiens utrisq; appulit polis. Ex his Aristo. uidetur declarare (ut Auerro. ait) terram esse in medio per obseruationem astrologorum. Primo, quia quælibet stella uidetur æqualis
L in quolibet cœli puncto. stella enim quæuis fixarum tantæ magnitudinis apparet si in ortu, quantæ si in occasu, quantæ si in culmine fuerit. Vbi autem terra eccentrica esset, & ad alterum pũctorum magis appropinquaret, procul dubio stella appareret difformis & inæqualis. Secundo stellæ fixæ ascendunt præcise semper ab eadem terræ parte, & occidũt semper ad eandem terræ partem, quod esse non posset, nisi terra esset in medio & fixa. Preterea non semper essent sex signa supra terram, & sex infra terram. Tertio a figuris stellarum, cuiusmodi sunt aspectus, ut triangulus, sexãgulus, quadrangulus, & diameter. Amplius & cum his eclipsis. nisi. n. terra esset præcise in medio diametrorum tales aspectus, & maxime eclipses non essent secundum regulas astrologorum. Ex his omnibus concludit Aristo. terram esse in medio. Inquit. astipulantur autem & his ea quæ a mathematicis sunt dicta circa astrologiam. apparentia enim accidunt circa or-
M tum, & occasum, & ascensiones, atque aspectus mutatia figuris, & aspectibus, quibus definitus est stellarum ordo: propterea, quòd terra in medio est collocata. demum epilogat.

Figuram autem rotundam ipsam habere necessarium est. unaqueq; enim partium ad usq; medium põdus habet: & minor a maiori pulsa non põt egredi: sed præmitur potius: & alia alii cedit donec ad medium ipsum perueniat.

Expositio. Nunc de terræ figura, & primo præmittit conclusionem d. Figuram autem rotũdam ipsam habere necessarium est: hæc est conclusio. Syllogizat hoc sic, omne corpus cuius partes circunferentiales æqualiter tendunt ad medium maiores, minores comprimendo, est rotundum. sed terra est huiusmodi, igitur terra est rotunda. De ratione tãgit minorem, & inquit. Vnaqueq; enim partium adusq; medium pondus habet, & minor a maiori pulsa non potest egredi: ueluti fit in unda: ubi una aqua comprimit aliam, per quam compres-
N sionem illa intumescit ac egreditur. sed premitur potius, & alia alij cedit donec ad medium ipsum perueniat. Hæc est minoris uis.

Oportet autem intelligere id quod dicitur perinde accidere atque si terra fieret, eo modo perfecte, quo etiam naturalium quidam ipsam protulerunt ortum esse. Verum illi quidem lationis quæ fit deorsum uiolentiam causam esse asserunt. Melius autẽ est ueritatem ponere, atq; hoc ideo accidere dicere, quia natura habet id quod pondus habet ad ipsum medium ferri. Cum igitur ea quæ segregabantur potestate congeries essent, undiq; similiter ad ipsum medium ferebantur. Siue igitur similiter ab extremis partes diuisæ ad medium sint congregatæ, siue alio modo sese habentes. Idem facient.

O Excusatio. Soluit per hęc Arist. contra se cauillum, nam obijciet quispiam terra est perpetua. igitur nulla pars alteram compressit. & ita ipsa terra per eiusmod compressionem non uidetur consequi rotunditatem. perpetui enim nulla potest assignari causa. Respondet ꝙ hoc intelligi oportet hypothetice, ac si genita esset terra, ut ueteres dixerunt. Et tamen aliqua differentia, quia ueteres dixerunt terram fuisse motam ad medium ui atq; expulsione: nos uero peripatetici natura. Inqt. Oportet autem intelligere id quod dicitur perinde accidere atq; si terra fieret, uel genita esset, eo profecto modo quo ẽt naturalium quidam ipsam ortam esse protulerunt, addit tamen differentiam, & inquit. Verum illi quidem lationis q̃ fit deorsum uiolentiam causam esse asserunt uidelicet ui conuersionis pellentis ad medium, ut dixit Empedo. Melius autem est ueritatem ponere, ut nos ponimus, atq; hoc ideo accidere dicere, quia natura habet id quod pondus habet ad ipsum medium ferri. Ex his repetit conclusionem, & inquit. Cum igitur ea quæ de terra segregabãtur, uel segregata erãt & disseminata per circunferentiam cœli potestate cõgeries essent, siue congregabilia essent in medio, propter hoc un-
P diq; similiter ad ipsum medium ferebantur: & quia posset aliquis dicere nõ similiter ferri ad medium: propterea, quia ex una parte possunt esse plures q̃ ex alia, ueluti ex parte ortus plures possunt esse partes terræ q̃ ex parte occasus, quo casu non similiter congregarentur: adiecit respondendo siue igitur similiter ab extremis partes diuisæ ad mediũ sint congregatæ, siue alio modo sese habentes, hoc est plures in una parte quàm in alia, idem facient. Nam semper grauius premit minus graue, donec superficies terræ rotũda fiat circa medium. & sic hoc non refert ad rationem dictam.

Quæ auer. comẽ. 104. Digreditur autem Auerroes hic satis ad propositum. nã Themist. reprehendit Aristo. arguebat enim sic, terram esse rotundam est necessarium, & terram & mundum esse generabiles est impossibile. igitur terram esse rotundam non debet declarari per tale impossibile. Respondet Auerroes & satis perite, ꝙ terra potest considerari quatenus corpus cõpositum ex materia & forma & quatenus unum elementũ mundi. & quatenus elementum mundi adhuc dupliciter, & quo ad partes, & quo ad rationem totius. Tunc dicit Auer.
Q ꝙ terra est gñabilis & corruptibilis ea ratione qua corpus compositum ex materia & forma. Amplius, si consideretur ratione qua elementum, est generabile ea ratiõe, qua partes habet, non autem ratione qua totum, quia elementa est secũdum partes generabilia, non autem secundum totum. Ad propositum Aristote. utitur eiusmodi ex ea parte qua possibilia sunt, & non ex ea parte qua impossibilia sunt. hæc ad q̃stionem. Confirmat solutionẽ primo auctoritate Plato. & Aristote. quia Plato & Arist. utuntur talibus propositionibus. Arist enim octauo Physic. ait ꝙ motus circularis est prior natura cæteris, quia eo remoto, tolluntur & cæteri, & non econtra. Amplius, quarto Physic. ponit motum esse natura priorem tempore, quoniam cum remouetur motus, et tempus remouetur. Et propterea concludit ꝙ ordo prioris ad posterius secundum naturam, est tam in æternis q̃m generabilibus.

A nerabilibus, licet in generabilibus id sit manifestius. Propterea primo ordinem illum in generabilibus intelligimus & postea per rationem communem utrisq; generibus intelligimus ordinem illum in æternis. Secundo idem declarat Auer. loco a simili, nam ordo causæ & causati est in utroq; genere, sed in generabili quidem necessarius hypothetice, ut pote si causa ponitur. In generabilibus enim posita causa ponitur effectus, & ea remota remouetur effectus. In æternis uero ordo est necessarius categorice atq; absolute, quia & causa & effectus necessario ponuntur. Ex his patet solutio, q Aristote. supposuit terram esse genitam, ut sermo esset manifestior, & cum hoc est possibile dupliciter, & ex parte qua corpus est compositum ex materia & forma: & secundum partes. Colligit tandem Auerro. fundamentum Aristo. & quasi formam syllogismi, quo utitur in textu, & ponit talem regulam, qualis ordo est inter aliqua, si sint generabilia, talis est inter ea si sint æterna, sed in terra si esset genita, B partes mouerent pari uelocitate ad punctum medium faciendo figuram rotundam. igitur & modo cum sit perpetua. declaratur exemplo de domo, ut si esset domus æterna necessario causæ eius ut lapides & lateres essent æternæ. Ex his quæ in hoc commento dixit Auer. colligitur intellectus propositionis Aristo. uidelicet omne prius natura alio potest eẽ sine suo posteriori intelligitur enim, aut in se, aut in suo simili specie uel genere, quo modo ordo naturæ esse põt in æternis. causa enim in illis esse potest sine causato, saltem in suo simili genere uidelicet in generabilibus. Sed hæc q̃ Auer. dixit, non apparent necessaria, primo quo ad formam syllogismi, secundum enim Auerro. ratio textus debet sic cõponi, omne corpus cuius partes omnes naturaliter & æqualiter tendunt ad medium est rotundum. Sed contingit terram esse corpus, cuius partes tendunt æqualiter natura ad punctum medium. igitur terra est rotunda. modo hæc ratio est ex maiore de necessario, & minore de contingenti. igitur cõclusio est, uel de contingenti, uel de inesse, ut fuit declaratũ in lib. Priorum ab Arist. & est coniugatio imperfecta egens deductione ad impossibile. & ita Auerro. per hanc suam responsionem debilitat formam syllogismi Aristo. licet respõ C deat ad materiam. Secundo uidetur aliud Auerro. dictum obscurum. ait enim, ordinem similem esse in æternis & generabilibus, quod uidetur falsum. Primo, extrema ordinis æternorum sunt alterius rationis ab extremis ordinis generabilium, quoniam æterno & generabili nihil est commune uniuocum. igitur ordo non potest esse eiusdem rationis in utrisq;. Secundo, si esset similis ordo in utrisq;, cum ordo naturæ apud Auerro. hic sit cum tempore igitur perpetua essent in tempore, cuius oppositum dicitur quarto physic. Ad hæc dici potest defendendo Auerro. ad primam dici potest q minor est de contingenti plerũq;, & hoc modo cum una necessaria potest infere unam etiam necessariam. Nam licet ex maiore necessaria, & minore de contingenti ad utrunq; non sequatur conclusio necessaria, tamen ex maiore necessaria, & minore de contingenti plerũq; bene potest sequi cõ D clusio necessaria, ut in proposito. Sed forte dici potest syllogismum literæ non debere formari sic mistim ex una necessaria, & altera de contingenti: sed ut diximus in lr̃a. Ad secundum dici potest, q causa & causatum in æternis & generabilibus sunt eiusdem rationis uniuoce in ratione metaphisica, non autem in ratione physica. ratio enim metaphysica est ratio causæ ut causa. ratio physica est ratio causæ, ut per trãsmutationem causat, & sic ordo potest esse uniuocus in causa & causato æternis, & generabilibus dico uniuocus in ratione metaphysica non autem in ratione physica. Hæc pro Auerroe.

Perspicuum igitur est id quod omni ex parte similiter ad medium fertur. Similem necessario omni ex parte molem habere. nam si undiq; æque fiat additio, æque extremum a medio distare necessariũ est. Hæc autem figura rotunda est.

Expositio. Auerroes uelle uidetur, q cum Aristote. probasset partes terræ esse rotundas, nunc idem probat de tota terra. Quod E non placet, nec textui conuenit. Melius igitur uidetur nunc Aristo. probare maiorem. erat enim maior hæc, omne corpus cuius partes æqualiter tendunt ad medium est rotundum. & q ita sit patet Inquit enim. Perspicuum igitur est id quod omni ex parte ad medium fertur, similem omni ex parte necessario molem habere. Est hęc maior. probat hanc maiorem. d. Nam si undiq; æque fiat additio, æque extremum a medio distare necesse est. Hæc autem figura rotunda est. Dicitur enim figura rotunda, a cuius medio ad circunferentiam omnia extrema sunt æqualia. & sic patet maior. Et hęc expositio conuenit uerbis.

Differt autem ad rationem nihil, & si partes ipsius non undique similiter ad ipsum medium concurrant. maior enim semper minorem quæ ante se est ad usq; medium propellat necessarium est: ambabus ad usq; medium momentum habẽtibus: & grauiore minus graue ad illud trudente.

F Expositio. Velle uidetur Auer. Aristo. soluere cauillum dictum, dicebatur enim rationem illam non habere locum, nisi ponendo terram generari. & ita uult Auer. nihil referre ad rationẽ si terra non sit genita, modo partes maiores propellant minores ad punctum medium. Sed hæc expositio non conuenit uerbis, Arist. ut intelligenti patet. propterea Arist. uidetur soluere alium cauillum, quem etiam prius tetigit raptim, uidelicet q non ualet dicta ratio: quia supponit partes terrę ol ex parte esse æquales æqualiter pulsas: posset enim dici, q non sunt æquales. nam esset possibile intelligere plures esse ex parte ortus q̃ ex parte occasus, & plures esse ex parte culminis, q̃ imi terræ. & ita non ęqualiter undiq; concurrerẽt. Respondet, differt autem ad rationem nihil, & si partes ipsius non undiq; similiter ad ipsum medium concurrant, sed ex una parte plures, ex alia pauciores. Cuius causam exponit. d. Maior enim semper minorẽ quæ añ se est ad usq; medium propellat necesse est, ambabus ad usq; medium habẽtibus momentum, quod græce est ropes, latinẽ inclinatio, & grauiore trudente usq; ad medium minus graue. his enim G duobus stantibus, non refert ad rationem. Siue enim plures, siue pauciores terræ partes sint ex una parte cœli quàm ex alia ad rationem refert nihil, modo maius graue & minus graue habeant inclinationem ad medium, & maius trudit minus.

Quod enim quispiam addubitauerit: eandem habet cum his solutionem. Si enim cum terra ipsa est in medio atq; rotunda: sibi ex altero hmisphęrio multiplex adiiciatur pondus: non erit idem totius & terræ medium. quare aut non manebit in medio, aut si quiescit: cũ & medium non obtineat, apta erit etiam nunc moueri.

Expositio. Dubitat Arist. contra dicta, dictum est enim terram esse rotundam & in medio: contra ponatur q terra sit rotũda & illo modo situata, & per casum sibi ex altero hemisphærio siue subterraneo, siue superterraneo adijciatur multiplex põdus, tunc certum est medium terræ pro tunc non esse præcise medium mundi. H Erit igitur dubium, utrum terra quiescet secundum illam situationem, aut non. si sic, tunc non erit in medio situata: quod est contra declarata si non quiescit. igitur mouebitur. & ita non erit naturaliter immobilis. Quo uero ad uerba attinet dixit multiplex pondus, ad differentiã montium, qui licet essent plures ex parte unius hemisphærij q̃ alterius, non tollit res hæc propositum, quia sunt parui. & paruum pondus addunt.

Quod igitur addubitatur: hoc est. attamen non est difficile uidere si parum considerauimus, atque distinxerimus quomodo censemus quãtamuis magnitudinem pondus habentem ad medium ferri. perspicuum enim est non quousq; extremum centrum ipsum tangat. Sed maior pars exuperat: quo

I usq; suo medio, medium sumat. hucusq; enim momentum habet.

Soluit dubitationem & concedit terram moueri non simpliciter secundum totum uidelicet dimittendo centrum secundum se & quodlibet sui: sed secundum quid tandiu, quã diu medium terræ efficitur medium mundi. Et hoc inquit. Quod igitur addubitatur: hoc est. at non est difficile uidere si parum considerauerimus, atq; distinxerimus, quonodo censemus quantamuis magnitudinem pondus habentem ad ipsum medium ferri, & tunc respondet, & inquit. Perspicuum enim est non quousq; extremum centrum ipsum tãgat, supple moueri, quia sic moueretur extra medium, sed quousq; maior pars exuperat minorem, quod fit quousque suo medio, medium mundi sumat. hoc est, sed quousq; medium terræ efficitur medium mundi: hucusq; enim momentum ac inclinationem habet: postquam uero medium terræ, est medium mundi: tunc mox quiescit.

K Differt igitur hoc nihil, de gleba & quauis parte: an de toto terra dicatur. Non enim ob paruitatem, aut magnitudinem illud accidens dictum est: sed de omni eo quod ad medium momentum habet. Quare siue tota, siue per partes alicunde ipsa feratur: eatenus ferri necesse est: quatenus sit undiq; medium occupauerit adæquatis minoribus a maioribus momenti perpulsione.

Expositio. Posses forte dicere dictam solutionem beneualere de partibus terræ, non autem de tota terra. Cui respondet. d. Differt igitur hoc nihil de gleba & quauis parte, an de tota terra dicatur. Non enim ob paruitatem, aut magnitudinem illud accidens dictum est: quia licet differũt quo ad molem: non tamen differunt quo ad naturam intrinsecã. Et propterea de omni eo intelligitur, quod momentum, siue inclinationem habet. Propterea cõcludit, quare siue tota, siue per partes alicunde ipsa feratur, eatenus ferri necesse est: quatenus similiter undiq; medium muodi occupauerit, quod fit profecto quando maiora minoribus propulsione momenti & in-

L

De motu terræ clinationis æquantur: hoc enim facto, mox quiescit. Ex his colligitur non esse impossibile terram moueri. Sed occurres, si terra mouetur, tunc cœlum quiesceret, omne enim quod mouetur indiget quiescente, & propterea si terra mouetur, cœlum non potest moueri, nullũ enim esset quiesceos quo egeret præter terram. Secundo dictum est, terram esse simpliciter immobilem. dici potest terram esse mobilem secundum partes: non autem secundum totum, non enim tota terra relinquit medium mundi, sed secundum partes quælibet pars potest relinquere medium mundi, nunquam tamen tota, & sic sufficit ad motum cœli saluandum. Immo dicunt iuniores continuo terram moueri secundum partes, quoniam continuo terra ex uoa parte crescit, & alia decrescit, & sic continuo medium eius se facit in medio mundi. Præterea, partes centrales appetunt corrumpi. igitur opoetet terram moueri, ut partes illæ ueniant ad locum corruptionis. Sed circa hæc quæres, quo modo si terræ adderetur aliquid ponderis magni, ipsa efficeretur in medio mun-

Que mer. cōmt.107. di. Respondet Auerroes ex uerbis tex. & inquit. Hoc fieri quatenus pars maior expellit minorem donec centrum totius aggregati fiat centrum mundi. & tota terra sphærica

M relinquatur. Et hæc uidetur Aristote. intentio. inquit enim. Sed maior pars exuperan quousq; suo medio, medium sumat. Et sic uidetur ꝙ terra sit rotũda: propterea, quia partes maiores circunferentiales comprimunt partes minores cẽtrales. Vnde Auerroes perlibraodo uerba Aristo. ait eum dixisse hoc. i. maiores comprimere minores tandiu quãdiu medium terræ sit mundi medium, & q̃diu figura terræ sit sphærica, quia erant duæ dubitationes, altera de terræ sphæricitate, altera de medio terræ quomodo est in medio mũdi. Has igitur ambas Aristo. persoluit uno uerbo, dicens fieri terram sphæricam & eius medium, medium mundi, quia

Dubitatio optima. maiores partes compellunt minores ad centrum. Sed occurres, quia si partes maiores compellunt minores, tũc terra in sua regione grauitaret: præterea partes centrales non mouerentur ad centrum, nisi compulsæ, & ita non naturali N ratione. Insuper centrales partes sunt grauiores. igitur ad centrum naturalius mouent, ꝙ circunferentiales, & ita non compulsæ mouebuntur. Auer (ut mihi uidetur) innuit so- Sol. Auer. lutionem quandam: illud fieri ad imaginationem: ait enim, quoniã cum imaginati fuerimus, quòd additum fuit supra sphæram terræ quasi eius medietas, tunc figura terræ non erit sphærica, neq; medium eius erit medium muodi. Cum ergo positum fuerit ꝙ maior pars constringit mediã, & minorem quousq; congregatio duarum partium perueniat ad medium totius, & descendat superior pars magnitudinis congregatæ ad locum inferiorem: necesse est ut illud quod congregatur ex duabus partibus sit in figura sphærica, & ꝙ medium eius ueniat ad medium totius. Hæc Auer. ex quibus uelle uidetur compressionem illam nõ esse realem: sed ad imaginationem: dato ꝙ maior pars terræ ponatur supra O minorem: hoc enim nõ est in re, quia nunquam maior pars posita est supra minorem, & ita uidetur imaginarium totũ illud, quibus patet solutio ad dubitationes. Hæc solutio, si est bona uel non considera. Ego dicerem compelli esse du- Alia solu. pliciter per se, & per accidens. illud compellitur per se, quod resistit compellenti, nunquam enim compulsio propria fit nisi quando est actio & resistentia, & hæc non potest esse in casu ut rationes cogunt. Alia est compulsio per accidens quomodo dicimus brachium compelli ad motum corporis quia animal ipso moto, brachium quod est illius pars mouetur, & sic brachium compellitur a corpore animalis, & hoc pacto est in proposito: maior enim pars terræ si adderetur, compelleret minorem præiacentem, quia illa maior pars moueretur ad medium per se, & minor moueretur per accidens ad motum illius, & hoc pacto illa minor compelli diceretur. Et fortasse hoc sentit Auer. cum inquit. Ponatur ergo ꝙ supra terram sit additũ quasi eius medietas ex aliqua partium orbis, uel mundi. Verbi causa, ex parte orientis sit addita una: & ex parte occidentis sit addita altera, necesse P est enim tunc, ut illud quod congregatur ex medietate orientali, & medietate occidentali uincat medietatem præiacentem, ita ut totum aggregatum ex tribus illis partibus locetur in medio mundi, & sit sphæricum. Tu uero considera melius.

Siue igitur facta est: necessariam est factam esse hoc modo. Quare manifestum est sphæricam esse generationem ipsius. Siue ingenita semper manens: eodem modo se habere, quo quidem quamuis si orta esset: primum orta fuisset. Et secundum hanc igitur rationem necessarium est esse sphæricam eius figuram.

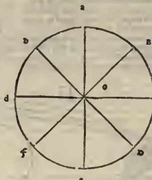
Sed remouet aliam dubitationem, ut recte Expositor ait, Expositio. quia posset dici rationem factam habere locum supposita generatione terræ, quam Arist. non tenet in toto: sed secun Q dum partes tantum. Respondet Aristo. siue igitur facta est terra (ut antiqui arbitraotur) necessarium est ipsam esse factam hoc modo quo diximus uidelicet ꝙ partes pulsæ a partibus muodi maiores compellunt minores ad centrum. Et propterea concludit, quare manifestum est sphæricam esse generationem ipsius. Tangit aliud membrum secundum peripateticos uerum, & inquit. Siue ingenita semper manẽs est, etiam necesse est eodem modo se habere, quo quidem quamuis si orta esset: primum orta fuisset. i. necesse est eodẽ modo se habere ac si orta esset. Illud enim (ut inquit Expositor) quod non est generatum, oportet eo modo se habere: quo se haberet si esset generatum, eodem enim modo albũ disgregaret uisum si esset factum, & si esset æternum, quia proprium non generationem, sed essentiam consequitur. Modo sphæricum esse uidetur quasi proprium terræ: & ita siue terra sit facta, siue æterna, sphærica erit sua natura. Tũc epilogat rationem & inquit. Et secundum hanc igitur rationem necessarium est esse sphæricam eius figuram. Sed occurres. Solutio

A curres, quia non uidet æternum & corruptibile, habere eas-
dem affectiones. Nam ubi animal esset æternum, non esset
ægrotabile. Nunc autẽ qu.a mortale, est ægrotabile. Præter
ea, ubi animal esset æternum, non esset augmentabile, nũc
autem, quia curruptibile, est augmentabile. & alijs rationi-
Solutio. bus potest soluari. Innuit solu Simplicius in uerbis suis,
uult enim easdem esse æterni & morticini affectiones, quæ
Quæ auer. non indiuiduas sequuntur conditiones: sed speciei. Tu ue-
ro lege uerba eius. Auerro. autem ait: si igitur terra nõ fuit
generata, sed semper fuit in ista dispositione, quam haberet
cum completa esset, si esset generata. manifestum est q figu
ra eius est sphærica, propter causam quam diximus, cũ nul-
la sit differentia, siue fuerit generata, siue fuerit æterna: nul-
la supple differentia quantum ad necessitatem consecutio-
nis causæ, & causati. Nam siue terra sit æterna, siue facta
semper, necessario sequitur ipsam esse sphæricam, quia ter-
Verborum ra secundum eius essentiam est causa sphæricitatis. Quod
cõsideratio uero ad uerba attinet, ait Aristo. Necessarium est esse factã
hoc modo. Hoc modo, ut Auer. ait, quia cum generatio ter-
B ræ fuerit completa (ut quidam aiunt) terra ipsa erit sphæri-
ca. Vel aliter potest intelligi, ut dicit Auer. Hoc modo. Vi-
delicet, q cum generatio terræ fuerit completa: & ipsa fue-
rit mota hoc modo: uidelicet, q partes maiores compellãt
minores, tunc terra ipsa relinquetur sphærica. & quia in trã
slationibus arabicis reperitur sic. Et si ita sit, manifestum est
q locus terræ est sphæricus. Auer. per locum intelligit con
cauum aquę, & tunc exponit dupliciter uerba illa. Si ita sit.
primo modo si ita sit q terra generetur: nam si terra genera
tur, sequitur concauum aquę, quod est locus terræ, esse sphę
ricum. Secundo modo si ita sit, quòd maiores partes cõpel
lant minores: sequitur enim si maiores minores compellant
concauum aquæ, uel eius superficiem concauam, etiam quę
terram continet, esse sphæricum. Hæc Auerro. Quæ sunt (ut
mihi uidetur) superflua. nam hęc uerba non habentur in grę
cis codicibus: ideo consideratio hæc nulla est.

C **Et quoniam omnia grauia similes ad angulos:**
sed non æquidistantia feruntur. Hoc autem aptum
est ad id quod natura sphæricum est. Aut igitur
est sphærica: aut natura sphærica. Vnumquodque
autem tale esse dicere oportet: quale natura uult
esse, & quod est, sed non quod uiolentia, & præter
Expositio. **naturam est.**

Nunc ponit aliam rationem, & syllogismus est, omne cor
pus cuius partes ad consimiles angulos feruntur, & non pa
ralellæ, est sphæricum. terra est corpus cuius partes graues
omnes feruntur ad similes angulos & non paralellæ, igitur
æquidistãtia est sphærica. Continuetur igitur sic tex. & secundum hanc
paralella igitur rationem: supple quę procedit per hoc quòd maiores
partes comprimunt minores, necessarium est dicere eius fi-
guram esse sphæricam: & etiam sup quoniam omnia grauia
similes ad angulos & non æquidistantia feruntur, quę sunt
partes terræ. hæc est minor. Deinde tangit maiorem, & in-
D quit. Hoc autem aptum est ad id quod natura sphæricum
est. est igitur maior: corpus cuius partes feruntur ad simi-
les angulos, est sphæricum per naturam. Concludit conclu
sionem, & inquit. Aut igitur est sphærica: aut natura sphæri
ca. apposuit autem hoc, ut Expositor recte sentit, propter tu-
morositates montium, & uallium concauitates, quæ uiden
tur rotunditatem terrę impedire: sed huiusmodi sunt ex alijs
causis accidentalibus uel uiolentis, & licet ita sit, tñ unum-
quodq; tale esse dicere oportet ac denominare, quale uel q
natura uult esse, & quod est supple pro maiori parte. nam
tumorositates montium, & concauitates uallium non ha-
bent aliquam quantitatem notabilem in comparatione ad
totam terram. Sic igitur denominãda est terra, pro eo quod
est secundum naturam, & pro maiori parte, & non pro eo
quod est uiolenta & præter naturam: uel pro minori parte:
forrasse enim tumorositates montium, & concauitates ual-
lium terræ non insunt per naturam, sed ex uiolentis causis,
& præter naturam, ut docuit Aristo. in libro meteororum,

igitur terra est dicenda sphærica: quatenus est talis p maiori B
parte, uel quatenus est talis magis per naturam. & hæc est

F

conclusio. Quod uero ad uerba attinet, per similes angulos
Aristote. intelligit angulos rectos, quos grauia faciunt, cum
descendunt ad centrum. & hoc uidetur uelle Auerro. quum
inquit. propter causam quam diximus. s. q omnes partes
terræ descendunt consimiliter ad medium. i. quia apud cen
trum faciunt angulos æquales. Vnde expositor idem. d. ex
ponit secundum rectos angulos, quos facit linea recta per
quam est motus corporis grauis cum linea contingenti ter
ram. Vnde angulus b. o. c. rectus consimilis est angulo h.
g. o. & cęteris omnibus: omnes enim sunt recti ad centrum
o. quoniam grauia non stant firmiter super terram, nisi se-
cundum lineam perpendicularem. Aliter etiam Auer. ex- Quæ auer. com. 30.
positionem subscribit cum descendunt a locis in superiori G
circunferentia. inter quæ sunt arcus æquales. & ita per an-
gulos similes intelligit angulos respicientes arcus consimi-
les circulorum: quorum centrum est centrum mundi. Nam
arcus a. b. est similis arcui b. c. & cæteris, qui causantur ex
hoc q grauia mouentur a circũferentia a. b. c. d. e. f. g. h. Cir
ca centrum o. & utroq; modo bene dicitur. Præterea dici-
tur in textu arabico. Propter sermonem quem diximus. Et
in codicibus græcis dicitur. Et secundum hanc igitur ratio
nem. Et hoc Auer. dupliciter intelligit, uno modo propter
sermonem quem diximus de motu grauium: nam omnia
grauia petunt unum punctum. igitur tota terra est sphærica.
& per uerba illa in quibus dicit. Et quia corpora grauia.
In suo textu & in nostro Et quoniam omnia grauia. Intelli
git, quia mouentur ad medium consimiliter, & sic sunt duæ
causæ sphæricitatis terræ: altera quia omnia grauia petunt
unum punctum. Altera, quia mouentur ad consimiles an-
gulos. Aliter exponit intelligens per sermonem quem dixi- H
mus. i. rationem proximam quæ processit per alias condi-
tiones motus grauium quas dedit in descẽsu earum ad me-
dium absq; descensu etiam eorum secundum angulos ęqua
les. ratio enim proxima, ut recte diuus expositor ait, proces
sit ex specie partium eius, quia per hoc q maiores compel-
lunt minores. Hæc secunda ratio accipitur ex figura motus
partium terrę. Et addit Auerro. hanc secundam rationem
esse firmissimam: quoniam præcedens supponit generatio-
nem terræ, uel secundum ueritatem, uel secundum imagina-
tionem. Hæc autem ratio procedit ex simpliciter notis. In
translationibus arabicis legitur. Et hoc est signum: Et reli-
qua. & Auerro. ait. hoc signum esse potissimam rationem,
quia conuertitur cum causa grauia enim mouentur ad simi
les angulos, quia terra est suapte natura sphærica, & q terra
ra est suapte natura sphærica grauia mouentur ad similes
angulos, hæc enim conuersio est, quia sphærica figura est
terræ naturalis. Sed occurres, quoniam figura elementis Dubitatio.
inest accidentaliter, ut docuit Auerro. In hoc secundo com-

I mentis.21.&.26. At hic Aristo. uoluit sphæricam figuram in esse terræ naturaliter. Præterea tertio huius commen.67. dicitur elementa nullam sibi limitare figuram, hic autem dicitur sphæricam figuram esse terræ naturalem. Respondet Auerro. & inquit. Sed non oportet accipere hanc figuram, ut sit inseparabilis ab eius substantia, & necessaria in ea: & sic per naturale non intelligit inseparabile. Cuius causam affert Aueroes dicens, quoniam si ita esset, non separaretur ab ea ista figura, sed separata sphærica figura a terra corrumperetur terra per corruptionem suam. i. ad corruptionem figuræ sphæricæ. Sic igitur uult sphæricam figuram esse terræ naturalem: sed non inseparabilem. Sed obijcit sibi, quia alibi, uidelicet tertio huius commen.67. & in textu & commento dicitur, elementa nullam sibi limitare figuram naturaliter: & tamen hic dictum est sphæricam figuram esse naturalem terræ: sed separabilem. Respondet, & inquit. & cum ita sit, equiuoce dicimus q terra habet figuram sphæricam: & q aliter habet terra figuram naturalem, q habeat corpus cœleste. Nam accidentium naturalium, quædam sunt

Sol. Auer.

K

L separabilia: quædam inseparabilia. Cœlum igitur habet figuram sphæricam naturaliter inseparabiliter: elementa uero naturaliter. Est enim accidentale duplex naturale, quia separabile, ut sanitas animali. & inseparabile, ut risibile homini. Vtrunque enim accidens est naturale, sed sanitas separabile accidens: risibile autem inseparabile. Cœlo igitur inest figura sphærica naturaliter: & terræ etiam naturaliter. uerũ cœlo inest naturaliter essentialiter, atque inseparabiliter: terræ naturaliter accidentaliter & separabiliter. Ex his sequitur accidentali aliquando accipi prout distinguitur cõtra essentiali. aliquando contra naturale: quasi idem sit quod uiolentum. Sed dubitabis contra solu. Auer. quoniam quod p accidens competit aliquid, cõpetit ab extrinseco. figura autem competit terræ ab intrinseco, quia ꝑpter eius formam. quare non per accidens. præterea quod est naturale emanat a principijs intrinsecis, & quod emanat a principijs intrinsecis est essentiale. igitur figura est accidens essentiale, & ita non separabile. Solebamus dicere, q figura potest accipi in actu, & in potentia. Primo modo est accidens naturale, & separabile: ut risus hominis. Secundo modo est essentiale, & proprium: ut risibilitas eiusdem. Vltimo Auerr. exponit illa uerba. Vnumquodque aũt tale rẽ dicere oportet, quale natura uult esse. Et dicit primo hæc uerba esse dicta cõtra opinionem aliquorum: qui dixerunt causam sphæricitatis terræ esse motum partium terræ ad medium: est enim potius oppositum partes enim mouentur ad medium, quia terra est naturaliter sphærica. Dicit secundo, q Aristote. per hæc uerba innuit hanc figuram esse terræ naturalem. Cuius causam ait, quia omnia res, uel semper, uel pro maiori parte reperitur in sua dispositione naturali. & quia terra pro maiori parte: supple reperit in hac figura, uel semper, ideo hæc figura est sibi naturalis. Vnde ait fortasse esse ita de hac figura respectu terræ: uelut de generatione. nam ut de generatione dicitur, q terra est generabilis secundum partem, & non

Dubitatio

Sol. Auer.

M

Solutio

N secundum totum ita terra pro maiori parte est sphærica: non autem quælibet pars: sunt enim montes & ualles quæ a causis non naturalibus terram non faciunt totam sphæricã, fiũt enim montes & ualles in terra, ut Aristo. docet in libris meteorologicis propter terræmotus, inundationes aquarum, & propter ruinas, & id genus quæ sunt accidentalia terræ, & non naturalia. Hæc ex commento.

Præterea, & per ea quæ secundum sensum uidentur. Lunæ namque defectus tales non haberent diuisiones,

O

Nunc rationibus mathematicis probat terram sphæricam esse, & primo per signum sumptum ad eclipsibus. nam in eclipsis Lunæ obseruationibus patet diuisiones non fieri nisi circulares uocat diuisiones græce apotomas, latine decisiones, est autem decisio siue diuisio linea arcualis secans partem Lunæ claram a parte obscura sui, ut linea a. b. Cũ enim eclipsis conspicitur in Luna uidetur linea illa arcualis: & semper eclipsim deficere per lineam arcualem. hoc autem fit pro quanto umbra terræ pyramidalis e. est rotunda Non autem esset rotunda, nisi opacum, quod est terra, est sphæricum quare hoc signo patet terram esse sphæricam, & syllogismus est, omne corpus quod umbram efficit pyramidalem sphæricam, est simpliciter sphæricũ, terra efficit umbram pyramidalem sphæricam. igitur est sphærica. & si dicas, planum rotundum efficere umbram sphæricam: dicas uerum esse ex quadam parte, non autem ex omni parte posito luminari, ubicunque enim Sol ponitur, umbra terræ est sphærica pyramidalis, & ꝑpterea terra est simpliciter sphærica. inquit. Præterea & per ea, quæ secundum sensum uidentur, ut sunt mathematica. Lunæ nãque defectus tales non haberent diuisiones arcuales sup. nisi umbra terræ esset simpliciter pyramidalis sphærica. & umbra non esset simpliciter pyramidalis sphærica, nisi terra esset simpliciter sphærica. Quare ex defectibus Lunæ colligitur ut à signo terram esse sphæricam. hæc est prima ratio Debes scire quòd luminare ad opacum umbrosum trifariam ẽẽ potest, aut maius umbroso, aut minus, aut æquale. si luminare est maius umbroso, & umbrosum est rotundum simpliciter, umbra causata ab eo erit pyramidalis simpliciter rotunda. Si luminare esset minus umbroso rotũdo, adhuc umbra esset pyramidalis simpliciter rotunda est tamen hæc differentia, quia si sol esset maior terrã, cuspis pyramidis esset uersus terram: si autem Sol esset minor terra: cuspis pyramydis esset uersus Solem at si Sol esset æqualis terræ umbra esset columnaris patet igitur umbrosum rotundum semper rotundam efficere umbram. Sed dices, uidetur Aristotele transire ad alterum genus, quia conclusionem naturalem demonstrat per mathematica. Innuit Auerro. solutionem dicens, cum cõpleuit significationes naturales. i. demonstrationes acceptas a signo naturales: uult dicere mathematicas. non supple ad simpliciter demonstrandum, sed ad confirmandum: non quia innatæ sint dici in hac scientia, sed per accidens & sic patet solutio. Aristotele enim transiuit ad mathematica, non

Expositio.

P

Q

Quæ auer. com. 209.

A tica, non per se, quasi illa demonstrant per se cõclusiones na turales, sed per accidens: quatenus sunt uicina physicis re bus. Quod uero ad uerba attinet Auer. uult decisiones fie ri tam in particularibus q̃ uniuersalibus eclipsibus: & p par ticulares eclipses intelligit, quibus luna non obscuratur in to to. uniuersales autem, quibus luna obscuratur secundũ totum. In utrisq; enim patet eclipses fieri secundum arcuales diuisiones.

Amphycirtica utraq; ex parte, curua, uacua, gibbosa.

Nam in his quidem figuris quę nunc per mẽsem sunt: omnes accipit differentias. etenim recta fit, & amphycirtica, & uacua. In defectibus autem semper lineam quæ distinguit, curuam habet. Quare cũ deficiat propter terrę, interpositionem terrę utiq; circũferentia, quę sphærica est: figuræ causa erit.

Expositio.

Remouet quæstionẽ, quia diceret quis hanc circularẽ abscisionem lunæ non esse propter rotunditatem terræ, sed pro-

B pter rotunditatem lunæ: uelut fit in mutationibus lunæ mẽstruis, ubi patet lunæ decisiones fieri nullo interueniente umbroso. soluit & inquit. Nam in his quidem figuris, quæ nũc per mensem sunt: luna ipsa omnes accipit differentias, & nõ tantum arcuales diuisiones. est igitur differentia q decisiões menstruæ sunt omnis generis: eclipticæ uero arcuales tm̃. & hoc declarat dicens, & luna ipsa recta fit, uel melius. etenim decisio in luna recta fit, ut quando est partiliter dimidia, ut circa. 7. uel. 21. diẽ. Illic. n. decisio non arcualis, sed recta apparet. & amphycirtica: est. n. decisio amphycirtica. i. utraq; ex parte curua, utpote quando est plena, ut accidit circa. 14. diem. est uacua, hoc est gibborosa, & tunc est arcualis, ut circa 11. diem uel. 17. quare in mẽstruis figuris decisio est omnis generis: at in eclipticis decisio non nisi arcualis cernitur. causa differentiæ est, quia menstruæ figuræ fiunt propter situm lunæ ad solẽ diuersum, ut in astronomicis nostris scripsimus. In defectibus aũt figura decisionis fit semper obiectu terræ: cuius umbra est sphærica, propter terræ sphæricitatem. ideo concludit quare cum deficiat propter terræ interpositiones luna ipsa: terræ utiq; circũferentia, quę sphærica

C est figuræ in defectibus arcualis causa erit. & sic constat terram esse rotundam. Addit Auer. & hoc fuit necesse. s. lineã

Quę auer. cõmi. 109.

decisionis esse arcualem, quia ex quo hæc figura terræ est circularis: & ẽt umbra in sua superficie erit circularis: circularia dico tripliciter, aut pyramidalis, aut colũnaris. & pyramidalis dupliciter (ut dictum fuit) q̃a uel cuspide directa uersus terram, uel uersus solem, & ita tripliciter. Hæc ex commento.

Preterea etiam per stellarum apparentiá patet nõ solum rotundam esse, sed ẽt mole non esse magnam. Parua enim migratione facta nobis ad meridiẽ atq; ursam: orizon circulus manifeste alius fit, ut stellæ q̃ sunt super caput: magnam habeant mutationem, & non eędem uideantur ad ursam, atq; meridiem migrantibus. nõnullæ enim stellarum in Aegypto quidem uidentur, & circa Cyprum: in regionibus autẽ

D quæ ad ursam sunt non uidentur, & stellarum eæ, quæ semper in his apparent, quæ ad ursam sunt in locis: in illis faciunt occultationem. Quare perspicuũ est ex hisce figuram quæ est terræ, non solum rotundam esse, sed etiam magnæ sphæræ non esse: non. n. hic cito mutationẽ faceret translatis sic breuiter.

Mutationẽ palam.

Expositio.

Secundo probat terram esse sphæricam ex apparẽtia stellarum facta per progressum nostrum. Verũ obiter cum eadem probatione probat terræ magnitudinem esse modicã. & hoc proponit dicens, præterea etiam per stellarum apparentiam patet non solum terram rotundam esse, sed etiã mole non esse magnam. Quo uerò modo per stellarum apparentiam hæc duo probentur: ostendit ex hoc, quia modica p gressione facta à polo ad polum apparent aliæ atq; alię stellæ. progressus enim à polo ad polum ut paruus, ostendit magnitudinem terræ esse paruam, ut uero alias stellas occultat, & alias pandit: indicat terram esse sphæricam. parua enim migratione facta nobis ad meridiem atq; ursam: orizon circulus manifeste alius finita uidelicet alius stellæ quæ sunt su-

E per caput, magnam habeant mutationem: & non exdem uideantur, ad ursam atq; meridiem migrantibus. nõnullæ. n. stellarũ in Aegypto q̃dẽ uidenẽ, & circa Cyprũ. In regionibus aũt quę ad ursam sunt nõ uidenẽ, & stellarũ eę quę semper in his apparent, quæ ad ursam sunt locis: in illis faciunt occultationẽ: ita ut illic orianẽ & occidant, & non habitantibus meridiẽ. Animaduerte q quidã uolunt Arist. probasse terram paruã esse & rotundã per hoc q parua mutatione facta de polo ad polũ: orizon alius atq; alius fit: orizontẽ uero fieri altũ atq; alium probauit p hoc q stellæ alię atq; aliæ apparent. sed hoc non refert: sufficit. n. ad ꝓbandũ terram esse paruã, quia per paruam migrationẽ fit hæc occultatio & manifestatio. rotundã aũt, quia facta migratione de polo ad polũ fit occultatio stellarũ aliquarũ, & manifestatio aliarũ. quare migratio circa terrã, ut parua demonstrat paruitatẽ terrę,

F ut de polo ad polũ: demonstrat rotunditatẽ eius. ubi. n. terra esset plana orizon esset unus, & stellę eędẽ omnibus uiderentur, ubi esset concaua stella oriens citius appareret occidentalibus. & si dices per hoc hri solum terrã esse rotundam ex polo ad polum: dic q eodẽ modo fit de ortu ad occasum: citius. n. eclipsis oritur orientalibus q̃ occidẽtalibus, quod nõ esset nisi terra esset sphęrica parua uero uideẽ ab ortu ad occasum, quia dña apparitionum eclipsis non est maior 14. horarum. Quod uerò ad uerba attinet: orizon est uisus finitor. est aũt circulus diuidens partem cœli, uisam à non uisa: cuius polus est ad apicem nostrorum capitũ. hunc circulum Auerroes appellat circulũ super conuexum terræ. ex hoc patet orizontẽ fieri altũ per nostram progressionẽ, quia nobis translatis à polo ad polum, uel ab ortu ad occasum fit alius atq; alius apex in cœlo: igitur alius atq; polus orizontis, & consequens alius atq; alius orizon circulus. ursa uero est globus septem stellarũ, quæ sunt ad septentrionem. de his uero diximus in eruditionibus astronomicis. Vltimo infert con-

G clusionẽ, & inquit. Quare perspicuum est ea hisce figurã, quę est terræ, non solũ rotundam esse, sed ẽt magnę sphærę nõ eẽ: cuius causam reperit, & inquit. Non. n. sic cito mutationẽ faceret in stellis nobis translatis sic breuiter. igitur migratio circa terram ut breuis indicat terræ paruitatẽ, ut occultans stellas & alias pandens significat terræ rotunditatẽ. Quod uerò ad uerba attinet: Aristoteles generatim locutus est de terræ mole, quoniam mensura terræ particularis spectat ad cosmimetras, ut nos dicemus in libris meteororum: postea uero solum narrando de mensura terræ apponet quãdã sm opinionẽ aliorum. Dubitat Auer. & inquit. Sed forte aliquis quæret & dicet, quã paruitatẽ intendebat: dixit. n. Aristote. terram esse paruã: paruum. n. & magnum dicuntur in respectu, ut dicitur in prædicamentis. quare emergit quæstio respectu cuius terra dicatur parua uel magna. Respondet terram posse dici paruam respectu mundi, & respectu alicuius stellæ, & propterea ait si igitur intendit q terra est parua respectu orbis uel respectu cœli: cuius ipsa est centrum: non

H est scitũ ex hoc modo & ex physicis rationibus, sed ex alijs. & explicat istud: nam scitur terram esse uelut punctum respectu firmamenti: ex conuenientia motuum qui sunt in instrumentis uidelicet astrolabis ad motus qui sunt in cœlo. In astrolabo enim unus gradus eleuationis Solis respondet uni gradui eleuationis in cœlo: uidetur. n. q arcus quos secãt stellæ in astrolabis, uel alijs instrumẽtis capiendi motus sint similes arcubus. quos secant in orbe. & hoc esse non põt nisi quia terra non habet sensibilem quantitatẽ apud cœlum, ita q centrum astrolabi, uel alterius instrumenti & centrũ sphæræ cœlestis sint idem punctum sm sensum. Præterea etiã idem accip. potest ex occasu, & ortu stellarum, & mediatione cœli sm quãtitatem æqualem apud sensum: quicquid. n. oritur in astrolabo: oritur in cœlo, & quicqd occidit in astrolabo: occidit in cœlo, & quicqd in cœlo mediat: mediat in astrolabo, & oĩa hęc significant q terra respectu cœli est ut punctũ. & centrũ in cœlo: sic igiẽ patet terrã posse dici paruã respectu totius mundi. Secundo ostendit terram posse dici

I paruã respectu stellarũ, ut postea dicet. Sciunt aũt (ut dicit) terrę q̃titas quia diuiserunt orbẽ. ĩ 360. gradus, & sciuerunt ꝑ ambulationẽ uersus polũ arcticum q̃tũ capit una portio terrę ex istis partibus siue gradibus cœli, & inuenerunt gradum similẽ in terra arcui qui est gradus orbis quasi. 60. miliaria: hoc est sciuerunt cuilibet gradui eleuationis poli rñdere. 60. miliaria, & inde extraxerunt terrę mensurã. Scita q̃titate terræ per eclipses acceperunt q̃titatẽ Solis & lunę in respectu terræ, & sic inuenerunt illã respectu cœli per rõnes dictas esse ualde paruas, & per hanc aliam rõnem ꝙ sit parua & minor sole, & maior ipsa luna: est.n. (ut dicit Ptolemęus in libro magnę cõpositionis) luna una pars de. 30. partibus terrę. Sol uero est. 166. quantũ terra: Mercurius est minus q̃ una pars. de. 27. partibus terrę: Mars q̃tũ terra: Iupiter. 95. Saturnus. 90. quãtum terra.

Dubitatio. Sed circa hęc occurres: uidet.n. primo ꝙ terra respectu firmamenti non sit ut punctus, quia Luna respectu firmamenti est aliquãta, ut patet, & terra est maior luna. igitur terra respectu firmamenti non est ut punctus.

K

Solutio. Põt dici ꝙ terram esse punctũ respectu firmamenti potest dupl'r intelligi: uno modo ꝙ sit absolute pũctus respectu firmamenti, ut ex ipsa multoties sumpta nulla pars cœli resultet. Alio modo ꝙ terra nullã uariationem faciat respectu cœli. Primo modo, terra non est punctus, qm̃ aliquoties sumpta redderet cœlum, ut puto. Secundo modo concedit Auer. terrã esse punctum, quia respectu cœli nullam facit uariationẽ, nam per astrolabũ oculo existente ubiq; semper uidetur medietas cœli: siue.n. oculus sit in centro terrę: siue in superficię: semper cœli medium apparet nobis: ẽt quia ubiq; oculo posito nulla colligit̃ in stellis fixis diuersitas. Tunc patet ad rationem: luna.n. ponitur prope nos, & ideo apparet maior stellis fixis, sed si poneretur in firmamento: non uideretur, sicut nec terra.

2 dubita. Secundo dubitatur quia non uidet̃ ꝙ cuilibet gradui in cœlo correspondeant. 60. miliaria ambulanti uersus arcticum. nam secundum Ptolemæũ cuilibet gradui cœli correspondent. 56. miliaria & duæ tertiæ unius. Debes scireq;

L

cosmimetræ inuenerunt terræ q̃titatẽ hoc pacto sumendo astrolabũ in nocte clara, & ꝑ foramina acceperunt gradum eleuationis poli arctici: qua notata, mouebant̃ uersus polũ directe donec in altera nocte eleuet̃ polus unus gradus: postea mensurarũt spatiũ terræ peragratũ de nocte ad noctẽ, & inuenerunt cuilibet gradui rñdere miliaria. 56. & duas tertias unius. Multiplicabant demũ. 56. ꝑ. 360. & relinq̃bat̃ q̃titas terræ. Ad uerba Auer. fortasse illa sunt corrupta, q̃a alibi legitur cuilibet gradui rñdere. 56. miliaria fere uel fortasse miliare ẽ diuersimode acceptũ ab Auer. & à Ptolemęo. Sed

Cõliũcti et Coaptare. hęc nullius sunt utilitatis ut dicit Hermes in li. de nã locorũ.

Quapropter hi qui eũ locũ, qui circa colũnas herculeas est, coniunctũ esse ei, q est circa Indicum. Atq; hoc modo mare esse unũ: non uidentur incredibilia ualde existimare. Dicunt aũt ex elephantibus ẽt coniectantes. Nam circa utraq; loca, quę extrema sunt: genus ipsorum est, uelut extremorum: hoc passorũ, propter coniunctionem.

Elephãtib'. Barris Cõiectãtes, Argumentantes.

Expositio. M

Ex paruitate terræ, ostendit cosmographiã aliquorũ esse rationabilẽ, & inquit. Quapp hi qui eum locũ, qui circa colũnas herculeas est, coniunctũ esse ei, qui est circa indicum mare, atq; hoc modo mare esse unũ, quod est inter hos terminos: non uident̃ incredibilia ualde existimare. Auer. aũt

Quę auer. comm. colũnas has appellat idola. quorũ unum ait positũ esse in ultimo occidentis hispanię quod dicebat̃ idolum cadem uel Indiæ, quod se uidisse asserit eleuatũ, deinde corruptũ in prelio inter barbaros, & Hispanos anno Machometi. 530. Alterũ est positũ in oriente, quod Hercules posuit in signũ uictorię. Inter hæc mare positum putatur esse unũ & continuũ. De colũnis Herculis, & de maribus illarum in lib. cosmographiæ multa scripsit Ptolemæus: nunc uero hoc colligatur tm̃, hos terminos non fuisse positos: nisi quia terra parua est, & ab uno homine meabilis, ut ab Hercule. Deinde adducit signũ quo utebant̃ geographi, & inquit. Dicunt aũt hoc sup. coniectantes ẽt ex elephantibus: nam circa utraq; loca quę extrema sunt: genus elephantum est uelut extremorum. i. qui elephantes sunt extremi, & patiuntur hoc. i. esse in extremis locis propter coniunctionem locorum, quia igitur elephãtes extremaliter differentes sunt in utroq; loco colũnarũ: arguerũt illa loca esse coniuncta, & non ualde distãtia. & ita terra est parua cũ animalia eiusdem generis specie differentia extremaliter sint utroq; in loco. N

Dubitatio. Sed occurres, quia medium est propinquius extremis, q̃ extremũ extremo. igitur si elephantes sunt in locis extremis propter locorũ illorum propinquitatem: magis erunt in locis inter illa medijs. Hoc aũt non uidetur: sunt.n. elephantes orientales & occidentales tãtum, ut Plinius inquit, et obseruatio docet. Vnde Plinius lib. 7. capite. 11. Inquit. Elephantes fert Africa ultra syrticas solitudines, & in Mauritania, ferũt æthiopes, & troglodytę, ut dictum est. Vbi apparet elephantes gigni in extremis locis. Et dicuntur elephantes orientales extremaliter diuersi ab elephantibus occiduis, quia differunt moribus & robustitate, ut Plinius dicit. At elephantes Africi non sunt sic extremaliter differentes inter se. O

Auer. soluere uidetur in cõmento intelligens per coniunctionem locorum similitudinem. locus orientalis ubi oritur genus elephantum, licet sit distans situ à loco occiduo, ubi elephantes sunt tamẽ est illi similis in qualitatibus, & ideo animalia consimilia genere patitur. Media loca licet sint situ propinquiora extremis: affectionibus sunt distãtiora, & ideo in medijs non sunt elephantes. Hæc colligi possunt ab Auerroe. Asserit ẽt se uidisse ceraphum in domo regis marochiæ, quã anno Machometi. 514. tulit quidam q dicebatur alsunde de atheno, & sic nec elephantes nec cetam-

Cõfutatio. pha generãtur in locis medijs. Sed pace Auer. dicerem: si ꝑ coniunctionem locorũ Arist. intelligeret propinquitatẽ qualitatum, & non distantiæ: non haberet terram esse paruam. ꝓpterea mihi uidetur, ꝙ Aristoteles hanc rationem ab elephãtibus sumptam non dicat ad mentem propriam, sed geographorum: quos non curat corrigere, quia licet ratio eorum non ualeat, ut in dubitatione demonstraui, tamen dicunt uerum de paruitate terræ, & hoc sufficit pro ueritate proposita, & sic ad dubitationem patet solutio.

P

Quãtitaté. Mathematicorum etiam quicunq; quantitatem circũferentię metiri conantur: ad quadringenta mi-

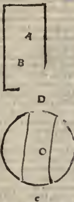
Magnitudinem Milia Myriadas. lia stadiorum dicunt esse. ex quibus coniectantibus molem ipsius terrę non solum sphęricam esse, sed ẽt ad cæterarum stellarum magnitudinem magnam non esse necesse est.

Vltimo idem probat per rationem mathematicorum, & inquit. Mathematicorum ẽt quicunq; quantitatem circũferẽtiæ supple terræ metiri conantur: dicunt illã esse ad quadringenta myriades. i. ad quadringenta milia stadiorũ. ex q̃bus coniectantibus molem ipsius terræ non solum sphæricã eẽ, sed ẽt ad cæterarum stellarum non omnium sed aliquarum magnitudinem magnam non esse: necesse est. Auer. aũt ait,

Quę auer. cõmẽ. ubi. abstrahunt mensuram maximi circuli terræ per uiam, quam narrauimus, ut per correspõdentiã gradus in astrolabo, & in cœlo. & ex mensura maximi circuli inuenit mensurã sphęrę q̃a circuli ad eius diametrũ est ꝓportio tripla sesq; septima fere, q̃titatẽ uero terrę respectu Solis & lunę accipiũt ab eclipsibus lunaribus, ut nunc suppono. respectu aũt cæterarum stellarũ colligit̃ mensura terræ per astrolabũ, quod hẽt duas regulas. Nã per hoc astrolabũ scitur diameter cuiuslibet stellæ: modo per scientiam diametri scitur quantitas orbis: quibus omnibus deprehensis cognitum est terram esse paruã & respectu cœli, & respectu aliquarum stellarum. Addit autem Auerroes aliam rationem ꝙ terra sit parua, quæ non est in nostro textu: uidelicet, quia terra continet quantum cõtinerent superficies non circularis. Igit̃ est sphærica, & ita paruã: est enim regula si duæ superficies continent æquale, & altera est circularis: illa est parua. Hæc est ratio Auerroia, quæ tamen nulla est, & nec in textu nostro.

Dubitatio. Sed circa calcem huius secundi occurrit quæstio calculatoris contra Aristotelẽ in tractatu de elementis. Aristoteles enim probauit sphæricitatem terræ ex eo ꝙ maiores partes minores comprimũt, & minores

A & minores resistunt maioribus. Nam data hac Aristotelis imaginatione sequeretur in infinitum tarde moueri aliquod corpus graue, & probo consequẽtiam supponẽdo primo totam terram esse perforatam à puncto. d. ad punctum. c. per. o. centrum. & sit foramen. d. o. certæ magnitudinis, ut uides. Secundo, uolo ut spatium. d. o. diuidatur per partes ꝓportionales minoribus terminatis uersus. o. centrum. his stantibus, pono unum bolum grauis lõgum. 10. cubitorum, quod descendat ꝑ foramẽ. d. o. c. Tunc quæro uel pars. b. resistit. parti. a. uel nõ: si non resistit tunc tollitur rõ Aristotelis facta per partium cõpressionem. sin autem resistit tunc arguo per quantum descendit molare. a. b. uersus. o. centrum: per tantum crescit resistẽtia ipsius. b. partis ad. a. sed in qualibet parte proportionali spatij. d. o. c. descendit. igitur in qualibet parte proportionali descendit tardius. sed cum in hac infinitæ sint partes proportionales terminatæ uersus. o. centrum: relinquetur aliquod graue in infinitum tarde moueri.

B

Solutio. Aliqui concedunt in infinitum tarde moueri aliquod graue: nullum tamen graue in infinitum moueri. Alij concedunt continue tale molare tardius moueri, & tamẽ nec in hac parte nec in illa tardius moueri. Peripatetici autem facilius responderent dicentes diuisionem spatij in infinitas partes proportionales esse in potentia, & non actu. similiter infinitum spatium fuisse potentia pertransitum: non autẽ actu.

C Verum de hac ratione diximus supra.

Finis secundi libri de cœlo.

ARISTOTELIS DE COELO Liber Tertius Augustino Nipho Interprete ac expositore.

DE PRIMO QVIdẽ igitur cœlo ac partibus. Adhuc autem de stellis quę in ipso feruntur: ex quibus constant: qualiaq; secũdum naturam sint: insuper etiã ꝙ ingenita ac incorruptibilia sint: prius pertractauimus. cum autem eorum quę na-

D tura dicuntur esse: alia quidem sint substantię. alia autem harum opera atq; affectus: dico autem substãtias quidem simplicia corpora, ut ignem & terram, & quęcunq; sunt his coordinata, etiam quęcunq; ex his sunt. Veluti totum cœlũ atq; ipsius partes. itẽq; animalia & plantę, & horum partes. passiones autẽ & opera, motiones cuiusq; horum: aliorumq; quorũcunq; sunt hæc ipsa elementa causa secundum ipsorum uim. Adhuc aũt alterationes, reciprocęq; mutationes: patet plurimam de natura historiam de corporibus esse: omnes enim naturales substantię aut sunt corpora. aut cum corporibus ac magnitudinibus fiunt. Hoc autem patet, & ex definitione eorũ, quę sunt natura, & ex singulorum contemplatione. De primo quidem igitur elementorum, & quale qd sit secundum naturam, & quod incorruptibile ac ingenerabile sit: dictum est. Restat autẽ dicere de duobus. Simul autem accidit de his dicentibus, & de generatione & de corruptione considerare. E

Expositio.

HACTENVS de corporibus quæ circulari motu mouentur: at nunc de corporibus quæ mouentur motu recto restat dicere. Primo ergo prętittit proemium: in quo explicat eius intentionem. Deinde prosequitur, & quia continuatio priorum ad sequentia est de partibus proemij: ideo primo continuando se ad ꝑcedentia ostendit de quibus iam dictum est: postea de qbus restat dicere. de primo itaq; inquit. De primo quidem igitur cœlo: ac partibus. Adhuc aũt de stellis quæ in ipso feruntur: prius pertractauimus: pertractauimus prius declarando ex quibus constat, & qualia secundũ naturã sint. insuper ẽt ꝙ ingenita ac incorruptibilia sint. hæc. n. tria de primo cœlo: eiusq; partibus, & de stellis pertransiuimus, quia declarauimus partes cœli: cœlũq; ipsum, & stellas esse alterius naturę ab elementis. Secundo declarauimus qualia sm naturã sunt quia ꝙ sint animata atq; sphærica. Tertio declarauimus ꝙ sint ingenita & incorruptibilia. F

Consideratio verborum. Quod uero ad uerba attinet: quid per primum cœlum, quid ẽt per partes intelligat: non una rõne exponitur. Sed ꝑtermissis inutilibus expositionibus, approbo ꝙ per primum cœlũ Arist. intelligit mundũ superiorẽ cœlicũ supralunarem: cuius partes sunt orbes seu sphærę ipsę: in quo quidem mundo superiori feruntur stellæ, ut nodi ad motũ tabulę: mundus. n. ille superior dicitur primum cœlum respectu corporum, quę sub eo sunt: primo ordine situs quia illud est supremũ. Secundo, ordine durationis, quia illud est perpetuũ cætera id manentia caduca. Tertio, rõne causalitatis, quia illud est omniũ eorum, quæ hic sunt causa. per eius partes (ut diximus) intelligit orbes, quæ sunt partes integrales per uirtutẽ primæ formæ ad unum copulatæ. & per astra intelligit stellas tam errantes, ꝙ non errantes, quę mouẽt ad motũ orbium. De cœlo igit̃ primo. i. toto & de eius partibus. i. orbibus, & de stellis quę in eo ferũtur: dicta sunt tria. quorũ ultimũ pertractatũ est in. 1. lib. illic. n. G dictum est ꝙ cœlum nec est genitũ nec corruptibile: Cętera duo sunt pertractata in. 2. lib. Nec omnia quæ pertractauit, resumpsit: sed solũ principalia. Deinde ostendit de quibus restat dicere, uerum primo manifestat in quo fere tota naturalis consideratio consistit: postea ex hoc concludit quid restat dicere post ꝑmissa. Circa primum syllus sic componit. oẽs substantiæ naturales sunt corpora. Sed tota consideratio naturalis est de substantiis naturalibus. igitur tota consideratio naturalis est de corporibus. Circa hũc syllm primo minorẽ pręmittit, & inquit. Cũ aũt eorum, quæ natura dicunt esse alia quidem sint substantię, alia harum substantiarũ opa atq; affectus siue passiones. Exponit aũt quæ sint substãtiæ naturales & enumerat primo simplicia corpora quę dicunt elementa, & inquit. Dico aũt substantias quidẽ supple ut elementa ueluti ignẽ & terrã, & quęcunq; sunt his coordinata: uerbum coordinata græce est systica latine coelementa: nam aer & aqua sunt simul elementa corporum mixtorũ cũ eis: H at si systica gręce intelligatur coordinata dico ꝙ aer & aqua sunt igni & terræ coordinata: nam aer igni, & aqua terrę est ordinata. Secundo exemplificat de mixtis, & inquit. Etiam quæcunq; ex his sunt: hoc est mixta, & exponit quæ sint hæc mixta, quę sunt ex elementis, & inquit. Veluti totũ cœlum. i. uniuersum cœlũ supralunare, & ipsius partes. i. sphærę itẽq; animalia, & plantę, & horũ partes uel mẽbra, sed quo modo cœlũ & sphærę sint mixta ex elemẽtis, non clare constat: fortasse loqtur more Empedoclis, q cœlũ ipsum ait esse mixtũ ex elementis. nã ad rẽ non refert sic uel aliter dicere: satis. n. est hr̃e ꝙ cœlũ est substantia naturalis. Quę igit̃ sint substãtiæ naturales: patet. Deinde manifestat, quę sint opera atq; affectus, & inqt. Passiones aũt & opera sup. sunt primo motiones locales cuiusq; horũ sup. elementorum, & aliorũ quorũcunq; sunt hæc ipsa elemẽta causa secundũ ipsorum uim.

I q.d.opera & affectus sunt primo motus locales simpliciũ corporum, & motus locales mixtorum: quorum elementa sunt causæ non secundũ eorum substantias, sed secundũ uirtutem: elementa.n.non substantialiter ingrediunt̃ mixta, sed uirtualiter, ut nunc Arist. indicat uerum de his postea. Adhuc aũt secundo, opera & affectus sunt alterationes supple secundũ qualitates, reciprocęq; mutationes quæ sunt generationes elementorũ uel mixtorũ, quæ dicuntur reciprocæ, quia aer fit ex igne, & ignis ex aere, & sic de cæteris. Ex his apparet Arist. per opera & affectus non diuersa intelligere, sed eadem: sunt.n.in proposito nomina multiuoca idẽ fere significantia. Hæc de minore. Deinde dat conclusionẽ syll'i, & inquit. Patet plurimã de natura historiã de corporibus esse, & per plurimã intelligit oẽm. Nam tota philosophia est principaliter de corpore naturali. Vtitur aũt hoc loquendi modo ut honeste loquatur. uel dicit plurimã, quia adhuc in naturali philosophia agitur de anima & primo motore: quorũ nullũ

Elementa sunt uirtualiter in mixto.

K est corpus naturale. Tertio ponit maiorem &. inquit. Omnes.n.naturales aut sunt corpora, aut cũ corporibus & magnitudinibus fiunt. nam formæ naturales, & accidentia quæ illas comitantur: cum corporibus fiunt ac magnitudinibus. hanc maiorem dupliciter patere ait: primo ex definitione eorum, quæ sunt secundũ naturam: nam hæc sunt corpora cõposita ex materia & forma. Secundo ex singulorũ contẽplatione. omne.n.consideratum in naturali philosophia est aut corpus, aut cũ corpore. Patet igitur in quo consistit principaliter physica consideratio. Hic patet q̃ non tantũ scientia de anima dicitur historia, sed uniuersa philosophia, ut hic ait Arist. Deinde Arist. ostendit quid restat dicere, repetens rursus quid principaliter dictũ est, & inquit. De primo qdẽ igitur elementorũ, & quale quid sit secundum naturam ut q̃ est animatũ & sphæricũ, & q̃ incorruptibile & ingenitum sit dictum est: quare patet de substantiis esse dictũ de cœlo, & q̃ sit animatum ac sphæricũ, & q̃ sit simpliciter æternũ. uocat aũt cœlum elementum, quia est corpus simplex, ut Simplicius ait, uel melius ut ait Alex. quia est elementum mundi. Addit quid restat, & inquit. Restat aũt dicere de duobus. uidelicet leui, & graui: sunt.n.tres tantum naturæ: uidelicet grauis leuis, & natura neq; grauis neq; leuis, quare cum de

Nõ solum scia de aia dr̃ historia.

L cœlo sit dictũ, quod est natura neutra: restat de duobus aliis dicere. Vltimo addit quid restat dicere quantum ad opera atq; affectus, & inquit. Simul aũt supple cum his duobus nobis dicentibus accidit dicere de generatione & corruptione, & forte hoc refert ad lib. de generatione & corruptione patet igitur intentio duorum librorũ sequentiũ. Auer. aũt in primo commen.1. præmittit intentionẽ, & inquit. Quia intẽtio Arist. in hoc lib. de cœlo est loqui de partibus mundi simplicibus: uidelicet in dando causas accidentium essentialium, & iam locutus fuit in primo libro & secũdo de corporibus cœlestibus, & accidentibus eorum: uult modo loqui de aliis.4. simplicibus corporibus, quæ recte mouentur. Hæc de intentione. Quod uero ad uerba attinet Auer. per primum cœlũ intelligit omnes motus cœli.i.aggregatum ex omnibus orbibus qui mouent̃ cœlico motu. & per partes eius intelligit orbes, & ait q̃ cœlum uocauit primum per æquiuocationẽ.i.

Que auer. cõmẽ.1.

M secundũ causalitatem, & quia in translationibus arabicis sic legitur. Et de stellis existentibus in eo cuiusmodi corporis sunt, & cuiusmodi naturæ, & q̃ non sunt ex aliquo.4. iden Auer. exponit quid intelligit per uerba illa ex aliquo.4. primo exponit q̃ intelligat mixtum: nam stellæ non sunt ex aliquo.i.de natura mixti facti ex.4.elementis. Aliter exponit, & uult q̃ intelligas formam uel materiam. q.d. q̃ stellæ non sunt ex forma uel materia, quæ est ipsorum.4.elementorũ. Aut exponit.3.utrunq;.q.d.q̃ stellæ non sunt ex materia & forma: ex quibus sunt elementa. Verũ expositiones hę sunt uanæ: nam nihil horum uerborum est in codicibus græcis nostris. Vlterius quia in ipsius translationibus legit̃. modo aũt dicamus q̃ naturalium fere quædam. Ideo ponderat fere, & ait dixisse fere, quia considerat de cœlo, quod non est ex.4.elementis: nec ex mixta natura, & addit hoc dixisse ne quis crederet de cœlo & elementis non esse eandem consi-

derationem. nam licet cœlum sit æternum: est mobile, & ita cadit sub consideratione physica, & hæc quæ dicit, et uana sunt: nam in ueris Aristo. lib. hæc particula non reperit̃. Vlterius Auer. uult per opera & passiones non idem intelligere, sed diuersa. Nam passiones ipse intelligit accidentia propria ac essentialia. Nam passio communiter dicitur tam de ꝓprio, q̃ de communi accidente: proprie autem non nisi de essentiali accidente. Sic igitur per passiones intelligit accidẽtia propria per operationes autem intelligit motus. Nam quæcunq; insunt corporibus physicis sunt aut actiones, aut passiones. Vlterius quia in eius translationibus ait, & hoc manifestum est ex hoc. & dupliciter exponit quid per hoc intelligit, & primo per hoc intelligit cœlum: nam de cœlo dictũ est in primo & secundo lib. diuersimode, ut uisum est. Aut intelligit substantiam huius artis. hoc est subiectum scientię N

naturalis: de quo in primo lib. dictum est. tamen redit ad primam expositionem & intelligit cœlum: nam in primo lib. dictum est de ipso cœlo, quæ sit illius natura, & est ingenitũ & incorruptibile, & etiam hæc uana sunt: cum in libris Aristo. hæc non reperiantur. Deinde Auer. ponit differentiam inter considerationem de elementis quæ habetur in hoc libro, & illam quę habetur in lib. de generatione. nam in lib. hoc considerat de elementis, ut sunt partes mundi in lib. de generatione ut sunt partes mixti generabilis & corruptibilis. Præterea hic lib. considerat de generatione & corruptione, ut sunt accidẽtia essentialia eorum ac mixtis, in lib. de gñatione ut sunt effectus causati ab elementis. Præterea hic considerat de generatione ac corruptione, ut sunt subiectum considerabile. illic ut sunt causę subiecti: saltem dispositiue. disponunt enim ad formas, quæ sunt ut subiecta. Hæc Auer. licet multa alia friuola dicat, quæ non ualent. O

Generatio enim aut omnino nõ est, aut solum est in his elementis, aut his quæ ex illis sunt. hoc aũt ipsum primum est considerandũ utrũ sit, aut non sit.

Omnino Præter ol.

P Propositurus autem Aristo. opiniones antiquorum de ꝓposita intentione: primo magis particulariter loquens præmittit diuisionem quandam & inquit. Generatio enim aut omnino non est in rerum natura, hoc est aut nihil est. Aut generatio si est, solum est in his elementis de quibus dicemus, aut in his mixtis, quę ex illis sunt est. igitur hæc diuisio q̃ generatio uel nihil est uel solum reperitur in elementis, atque mixtis: facta hac diuisione, recolligit intentionem magis in particulari, & inquit. Hoc autem ipsum primum est considerandum utrum uidelicet generatio sit, aut non sit, quia ex huius primi consideratione patebit secundum: patebit enim q̃ si generatio est: non est nisi in elementis & mixtis, & in nullis aliis. Hæc de particulari intentione.

Expositio.

Hi quidem igitur qui prius de ueritate philosophati sunt: tam in his sermonibus: quos nunc dicimus, quã inter sese discordes fuere. Nam hi quidem ipsorum generationem corruptionẽ ue tollunt omnino: nihil enim eorum quę sunt generari, aut corrumpi, sed solum uideri nobis dicunt, ut sunt qui circa Melissum, & Parmenidem. Q

Præmissa intentione nunc exequitur de illa, & primo qd ueteres sensere narrat, & inquit. Hi quidem igitur qui prius de ueritate philosophati sunt: isti in suis opinionibus discordes sunt tam in his sermonibus: quos nunc dicimus de generatione & corruptione, quàm inter sese discordes fuere: erce q̃ isti differunt inter se, quia de generatione & corruptione non eodem modo loquuntur, & differunt à nobis, quia quouis modo loquantur: non recte sentiunt. Et q̃ differant à nobis, declarat ponendo eorum positiones: nã sic patebit illos differre inter se, & inquit. Nam hi quidẽ tollunt omnino gñationẽ & corruptionẽ ipsorũ corporum naturalium, dicentes generationem ac corruptionẽ nihil esse in rei ueritate, sed solũ hæc uideri generari, & corrumpi, ut sunt qui philosophati sunt circa Melissum, & Parmenidem: isti enim tollunt omnino generationẽ ac corruptionẽ, sed dicunt illas esse s̃m apparentiã. Quod uero ad uerba attinet, per ueritatẽ intelligit sciẽ

Expositio.

A tiam speculatiuã, & dicit qui prius de ueritate cõtẽplati sunt ꝑ eos, qui prius ꝑ̃lati sunt de moribus, & rep. seu politici.

Aliqua. Alia. Praeterea. Autem. Borũ' ĩ uete. bi additã.

Quos & si aliqua bene dicunt: non physice tamen dicere oportet putare. Esse nanq; entium aliqua ingenita omninoq; immobilia est magis alterius atq; prioris quàm physice considerationis. prȩterea quia nihil quidem aliud praeter sensibilium substantiam esse suspicati: hi primi quasdam tales intelligentes naturas (siquidem erit eorum aliqua cognitio aut prudentia). Sic ad hȩc traduxerũt per rõnes, q̃ inde sunt.

Expositio. Ostendit quid bene, quid ue male dixerunt isti sic dicentes. Quantum enim ad hoc ꝙ sint quædã entia ingenita atq; incorruptibilia, recte dicunt: sunt enim entium quædã quæ in rei ueritate nec genita sunt, nec corruptibilia, ut substãtiæ separatæ. Sed dupliciter deficiunt. primo quia physice credẽtes loqui, non physice, sed metaphysice loquuntur, & hoc ait, esse nanq; entium aliqua ingenita omninoq; immobilia est B magis alterius atq; prioris quàm physice considerationis, quia consideratio illorum spectat ad metaphysicam, quȩ est prior scientia q̃ sit physica. Secundo defecerunt, quia hi primi philosophantes nihil quidem aliud esse prȩter sensibiliũ substantiam suspicati quasdam tales, scilicet æternas intelligentes naturas, siquidem erit earum naturarum aliqua siue cognitio siue prudentia, & dixit hoc, quia in rei ueritate nihil de illis intellexerunt, sed solum temere ac à ueritate compulsi, sic ad hæc physica corpora traduxerunt per rationes quȩ inde sunt. In quibus uerbis patent tres illorum defectus: primus enim est quia credentes physice dicere, loquuntur metaphysice secundo quia non intelligentes aliquid æterni locuti sunt de ingenitis & æternis. tertio quia quæ æternis cõpetunt, ad physica traduxerũt. & hanc translationem fecerũt propter rõnes, quæ inde factæ sunt: rõnes .n. inde factȩ sunt, q̃a crediderunt ꝓpria ȩternis conuenire caducis & genitis.

Quæ auer. com. 2. Auerro. autem introducit textum hoc modo dicens cũ uoluit perscrutari utrum sit generatio aut non sit ad maiorem declarationem, quia generationem esse est manifestum tamẽ ad maiorem declarationem declarabit an generatio sit: ideo uult Auer. ꝙ incepit ab eo quod est famosius, & ponit C illud tãquam suppositionem. uidelicet ꝙ si generatio & corruptio sunt: necessario sunt in .4. elementis uel in mixtis ex illis: hæc igitur est propositio famosa, & quasi suppositio. & ait hanc famosam propositionem non concessisse nisi concedentes generationem esse: omnes enim qui generationẽ esse dicunt, aiunt illam esse in elementis atq; mixtis, & quia Aristo. loquitur cum eis, qui tenent generationem esse: ideo primo quærit utrũ generatio & corruptio sint in elementis atq; mixtis, q̃a hæc perscrutatio est prior natura uel doctrina alia perscrutatione. Nam sequitur si generatio est in elementis ꝙ generatio sit, ipsam enim esse non est nisi esse in elementis uel mixtis, & sic patet inductio textus secundum Auer. Vlterius Auer. reducit positiones antiquorum in duas contrarias, & ait ꝙ una positio dicit nulla generari entia. Alia ait, D omnia entia generari, quorum positiones ambæ falsæ sunt, & ueræ subcontrariæ. Nam quȩdam sunt ingenita, ut substãtiæ separatæ, & sic hæc est uera: quædam non generantur. Hæc etiam quædam generantur, ut physica corpora, elemẽta, & mixta. igitur positiones illæ contrariæ sunt falsæ. subcontrariæ ueræ.

Dubitatio. Sed quæres quare locutus est contra eos, qui dicunt nulla entia generari, & non contra eos qui dicunt omnia entia generari.

Solutio. Respondet Auer. & assignat quinq; rationes, & inquit: Primo & locutus fuit contra istos. uidelicet qui dicunt nulla entia fieri, & non contra alios, qui dicũt omnia entia fieri, quãuis uterq; sermo fuerit secundũ partem, quia pars uera in sermone istorum supple qui dicũt nulla entia fieri: est nobilior. est enim pars uera subcontraria illi uidelicet quȩdam entia non generantur nec corrumpuntur, idest quædam entia non fiunt. Hæc pars uera est de substantijs separatis, quæ sunt nobiliores res omnibus rebus. igitur cum hæc pars uera sit nobilior, & de nobilioribus sit magis agendum: relinquitur ꝙ recte contra istos debuit loqui, & non contra alios. Secundam rationem ponit ibi, & paucissimis, quæ talis est. Paucissimi antiquorum partem hãc uerã intellexerunt, quia hæc pars ꝙ quædam non fiant: solum uera est de substantijs separatis: quas pauci aut nulli intellexerunt. modo de occultioribus est magis agendum. & ita recte contra hos ipse loquitur, quia pars eorum uera est latentior. B

Tertio rationem ponit ibi: pars aũt uera in sermone, quæ talis est, pars uera in opinione eorum qui dicunt omnia generari atq; corrumpi est sensui manifesta: est enim huic subcontraria hæc, quædam entia generantur & corrumpuntur, quæ (cum sensibus pateat) non indiguit pertractatione.

Quarto rationem ponit ibi, & quia hæc perscrutatio, quæ talis est, pars uera secundæ positionis continet .4. elementa & mixta, modo in his generationem corruptionemq; fieri nemo est qui dubitat. ideo nõ erat digna pertractatione. Quinto ponit ibi & et principalia, quæ talis est: pars hæc uera q̃ est ꝙ quædam res fiunt: in lib. physicorum est diligenter discussa, ubi declaratum est esse quædam principia abstracta F & penitus immobilia, ut sunt substantiæ separatæ. Ideo nõ egebat retractatione, nec noua discusione: patet igitur ꝙ cõtra primam positionem recte locutus est ostendendo quæ pars sit uera, & quæ falsa. Deinde Auer. ibi. & non oportet nos perscrutari hic. exponit quædam uerba textus, quȩ (ut intelligas) sic in eius translationibus leguntur, & non oportet nos perscrutari hic de rebus non cadentibus sub generatione & corruptione, quæ neq; mouentur omnino in qualitate, hoc .n. conueniens est libro de auditu naturali: in quo ꝑscrutamur de natura. Vult igitur Auerroes circa hæc uerba, ꝙ Parmenides & Melissus deficiant, quia pars uera eorum ꝙ uidelicet quædam non generantur, solum habet locum in substantijs separatis: de quibus loquitur non hic, sed in libro physi. & ita errant: quatenus posuerunt quædam non pertinentia ad hunc locũ, & sic Auer per res quæ non cadunt sub generatione, intelligit primum mouens, quod in fine 8. physicorum declaratur, & prima principia uidelicet materiã & G formam, quæ sunt æterna non cadentia sub generatione: de quibus in lib. 1. physico. locutus est, & per ea quæ non mouentur in qualitate intelligit orbes, qui circulariter mouentur, quia illic declaratum est motum circularem non esse per generationem uel alterationem transmutabilẽ. Assignat autẽ Auer. causam quare in lib. physico. hæc omnia pertractauit, & ait, quia ille liber est uniuersalis omnibus libris continens radices uniuersales omnibus libris philosophiæ naturalis. Assignat et causam quare addidit in quo perscrutatur de natura, & est quia natura enumeratur inter causas & principia uniuersalia quæ in illo lib. pertractantur. Hæc Auerro. Sed sunt hæc omnia uana: nam in codicibus græcis nihil horum reperitur, & ita omnia hæc sunt ad cęcũ sicut multa alia huius hominis. Vltimo Auer. ponit ibi. cum dixit, opinionem dicentis rationem Parmenidis & Melissi, qua dixerunt hæc sensibilia nulla generari, & syllogismus eius est. Scibilia nõ generantur, nec corrumpuntur: est .n. scientia non nisi de ȩternis. Hȩc sensibilia sunt. Scibilia igitur nec sunt genita, nec corruptibilia: hæc dicit Auer. in summa, & ut dixi sunt sua H uerba non Arist. iam .n. habemus ueros Arist. textus, & legimus eos ꝓprio in fonte: ideo suadeo iuuenes nihil credãt Auer. circa uerborum Aristote. interpretationes, quoniam translationes quas habebat erant omnes erroneæ, ut ipsemet fatebitur infra commen. 35.

Quidam uero alij quasi studiose contrariam his habuerunt opinionem: sunt enim quidam qui nullam rerum ingenitam esse asserunt, sed omnes fieri: genitas autem has quidem incorruptibiles permanere. Has autem rursus corrumpi. Maxime quidem hi sunt: qui circa Hesiodum sunt. Deinde & aliorum qui primi de natura dixerunt.

Quidam uero quidam alii studiose de industria. De natura dixerunt quasi physiologi.

Nunc narrat secundã positionẽ eorum, qui sectantur Hesiodũ, qui dixerunt omnia generari, uerum eorum quæ generantur quædam dixerunt incorruptibilia permanere: quędã generari & corrũpi. Vnde inquit. Quidã uero alij quasi stu

I diose. i. quasi de industria contrariam his habuerunt opinionem & dixit quasi de industria, qa positionē hanc habuerūt, ut illis contradicerent. Deinde narrat positionem horum & inquit. Sunt enim quidam qui nullam rerum ingenitam esse asserunt, sed omnes fieri fatentur. Verum genitas non eodē modo dicunt omnes, quia alias incorruptibiles permanere: alias rursus corrumpi. Vltimo explicat, qui fuerunt hi, & inquit. Maxime quidem hi sunt, qui circa Hesiodum sunt. Deinde sunt huius etiam opinionis & aliorum qui primi de natura dixerunt, quod græce est physiologesantes. Sed quæ sint res quæ fiunt, & postea permanent incorruptibiles: nō explicant expositores de mente Hesiodi. Verum quidam dixerunt esse primam causam, quam factam esse uoluit Hesio-
K dus, sed incorruptibilem. Alij esse chaos, quod Hesiodus factum esse dixit, sed permanere semper, ut ab eo omnia proficiscantur. Alij dicant quid uelint; nam hoc parum ad nos, q quærimus Aristote. intelligere.

Stabile. Stabiliter

Hi uero alia quidem omnia & fieri & fluere dicunt: nihilq; stabile esse. Vnum autem quoddam solū permanere: ex quo hæc omnia transfigurari sunt apta, quod quidem cæteri complures & Heraclitus Ephesius uelle dicere uidentur.

Expositio. Nunc narrat tertiam positionem, & inquit. Hi uero alia quidem omnia & fieri & fluere dicunt, nihilq; stabile esse. Vnum autem quoddam solum permanere: ex quo hæc omnia trāsfigurari sunt apta. Hoc autem secundum expositores græcos est materiale principium, quod subsistit omnibus quæ fiunt & corrumpuntur. Deinde quorum sit hæc positio tangit, & inquit. Quod quidem cæteri complures, & Heraclitus Ephesius uelle dicere uidentur. huius etiam positionis fuit Thales qui aquam esse hoc principium dixit: Anaximenes uero aerem: Anaximander inter utrunq; scilicet uaporē,
Quæ auer. com. 3. Heraclitus autem Ephesius ignem: de quo specialiter mentionem fecit, quia ipse magis asserebat omnia esse in continuo fluxu. Hæc græci expositores addiderunt. Auerroes autem breuiter resumit opiniones, & recte, & ait quòd secūda opinio est eorum, qui dixerunt omnia generari, & isti sunt bipartiti. nam alii dicunt generabilium esse quædam
L genita, & non corruptibilia, ut Plato dicit de mundo: ait enim: mundum factum, sed incorruptibilem. Alii dicunt genita omnia & corruptibilia: asserunt enim omne generabile esse corruptibile, qui etiam bipartiti sunt: nam alii uolūt genitum ipsum esse permanens & fixum donec corrumpatur. Alii q genitum semper est in fluxu, & quod non est hic nisi materia & subiectum mutatione cuius generatio est æterna. eo quia omnis transmutatio est firmata super aliquod permanens, & ait q isti non discordant in hoc. Sed circa principium quod ponunt subsistere: nam alii dicūt illud esse ignē. Alii terram: alii aquam, alii uaporem, ut dictum est. Hæc optime Auerroes.

Sunt autem quidam qui & omne corpus generabile faciunt: componentes ipsum ex superficiebus: ac dissoluentes in superficies.

Expositio. Quarta positio est Platonis, qui dixit, omne corpus ge-
M nerari, componens ipsum ex superficiebus, & dissoluens ipsum in superficies.

Quod quæcunq. Contra Contraria.

De aliis quidem igitur alius erit sermo: his uero qui hoc dicunt modo: omniaq; corpora ex superficiebus constituunt. Quod quidem alia accidit dicere contra mathematicas scientias perfacile est uidere. erat tamen æquum aut non dimouere ipsas, aut credibilioribus rationibus, quā suppositiones sunt: dimouere.

Expositio. Nunc reprobat opinione: & primo ostendit contra quas uult argumentari, & inquit. De aliis quidem igitur supple tribus opinionibus alius erit sermo, quia partim in primo physicorum: partim in libro de generatione: partim autem inferius in hoc libro, postea resumit opinionem contra quā uult obijcere, & inquit. His uero qui hoc dicunt modo: omniaq; corpora ex superficiebus constituunt, ut sunt Platoni- N
ci, quod quidem alia accidit dicere contra mathematicas scientias: perfacile est uidere. Obijcit Platoni per hoc generatim quia ex positione eius sequitur contra suppositiones in scientiis mathematicis traditas: sunt enim in mathematicis plures suppositiones, ut punctum esse indiuisibile simpliciter, lineam esse indiuisibilem secundum latitudinem: superficiem autem secundum altitudinem: modo dicere quòd linea fiat ex punctis, & superficies ex lineis, & corpus ex superficiebus, est suppositiones has destruere, sequitur enim punctum esse partem lineæ: lineam superficiei: superficiem corporis. Modo pars rei diuisibilis est diuisibilis. Quare sequitur illa omnia esse simpliciter diuisibilia. Ecce quo modo ex positione Platonis sequitur contra suppositiones mathematicas. Ideo ait contra ipsum: erat tamen æquum aut non dimouere ipsas suppositiones: quas diximus. aut dimo
uere ipsas suppositiones per credibiliores rationes quā sint O
suppositiones illæ. quasi uelit dicere, quòd quia non dantur credibiliores rationes, quàm sint suppositiones: ideo est fatuum sic opinari. hæc Aristoteles contra Platonem generatim. Assignat autem expositor duas rationes, cur prætermissis aliis opinionibus: tantum contra Platonis positionem insistit: primo, quia hæc positio erat famosior, sicut & Plato uir erat insignis. Secundo, quia hæc positio est ordine doctrinæ prior, quoniam est de generatione corporis in eo quòd corpus: aliæ sunt de generatione corporum sensibilium. mo
do corpus ut corpus est prius corpore, ut sensibile. Auer- Quæ auer. com. 4.
roes autem assignat aliam causam: quare non est loquendum contra primas opiniones, quia illæ non sunt naturales: nā negant generationem esse. modo generatio est quoddam suppositum in naturali philosophia. ideo loqui de hoc spectat magis ad metaphysicum ac logicum, qui inquirunt supposita ac subiecta aliarum facultatum. Sed hæc ratio Auerrois non cogit, quia saltem potest dici contra eos qui asserunt omnia generari: isti enim non negant subiectum: nec suppositum. Præterea dubium est si metaphysicus habeat hoc agere, ut alibi dicit ipse: immo naturalis philosophus p
bat esse aliquod fixum & immobile, sed hæc Auerrois ratio P
ualeat, quantum ualere potest.

Deinde patet eiusdem esse rationis solida quidem ex superficiebus: superficies autem ex lineis: & has ex punctis componi. Quæ si ita sint: non necesse est partem lineæ lineam esse. sed de his prius in sermonibus de motu considerauimus: demonstrauimus enim indiuisibiles nullas longitudines esse.

Obijcit secundo speciatim, & primo sumit quoddam Expositio.
quasi suppositionem dicens, deinde patet eiusdem esse rationis solida, idest corpora quidem ex superficiebus: superficies autem ex lineis, & has lineas ex punctis componi, est igitur suppositio eadem ratione componi corpora ex superficiebus, superficies ex lineis, & lineas ex punctis. Tunc arguit quæ si ita sint hæc supple quæ diximus: non necesse est Q
partem lineæ lineam esse, quia ex quo fit ex punctis: partes lineæ erunt puncta, quod quidem est impossibile: de quo se remittens ad sextum physicorum, inquit. Sed de his prius in sermonibus de motu considerauimus: demonstrauimus Quæ auer.
enim indiuisibiles nullas esse longitudines, & per conse- com. 5.
quens non posse componi ex punctis. Auerroes autem dicit primo positionem Platonis sequi impossibilia quæ sequuntur positionem dicentem continuum componi ex indiuisibilibus. Secundo ait, illam sequi alia impossibilia contra mathematicos. Tertio dicit, et illā seq īpossibilia naturalia: sed quia hanc sequuntur illa impossibilia quæ sunt contra eos qui dicunt continuum componi ex indiuisibilibus: ideo incepit dicere illa impossibilia. Secundo dicit Auerroes q dicentes corpora ex superficiebus componi: non dicunt superficies componi ex lineis. & qui dicunt superficies fieri ex lineis, non dicunt lineas fieri ex punctis: propterea dixit esse eiusdem rationis: nam eadem ratione corpus fit ex superficie

bus,

A bus, quia superficies ex lineis. & quia linea ex punctis, quia proportio superficiei ad corpus est sicut lineæ ad superficiē, & puncti ad lineam. & quia puncta sunt indiuisibilia: ideo idem quasi est dicere corpus fieri ex superficiebus, & superficies ex lineis, & lineas ex punctis, quod continuum ex indiuisibilibus: propterea remisit se ad sextum physicorum, ubi probauit continuum non componi ex indiuisibilibus. Addit tamen q licet in sexto sint impossibilia dicta: hic speciatim addit quædam uidelicet q sequitur partem lineæ non esse lineam, sed punctum. partem superficiei non esse superficiem sed lineam: partem corporis non esse corpus, sed superficiē. Quæ omnia sunt contra geometras, qui dicunt lineam diuidi in duo media, in infinitum, & superficiem, & corpus similiter. In his enim tribus magnitudinibus diuisio proficiscitur in infinitum. Sed occurres quia tunc de eisdem considE
B raret physicus, & mathematicus. Secundo quia si de his in sexto libro physicorum est dictum: superfluit hic eadem repetere. Respondet Auerro. ibi, & quia perscrutatus est, & uult quòd physicus, & mathematicus considerent has tres magnitudines, physicus, ut sunt termini, idest forma in materia. mathematicus ut sunt absolutæ à materia, & ita patet solutio ad primam. Ad secundam dicit hic non superfluere loqui de his, quia loquetur per rationes particulares, & magis materiæ propinquas quàm locutus sit in physicis. Hæc Auerroes.

Quæcunque autem de physicis corporibus impossibilia accidit his dicere, qui lineas indiuisibiles faciunt: parum per nunc etiam consideremus. Nam ea impossibilia, quæ quidem in illis accidunt; etiam in naturalibus sequentur. At non omnia quæ in his sequuntur, in illis accidunt: propterea quòd mathematica abstractione dicuntur. physica autem additione.

Sequuntur uerbū addictum. Accidunt uerbum addictum.

Expositio. Nunc Aristoteles per rationes naturales uult Platoni contradicere, & causam reddit ex hoc, quia impossibilia quæ accidunt de corporibus mathematicis, accidunt de corporibus
C physicis. Contra autem non: non enim oportet ut impossibilia quæ accidunt de corporibus physicis: accidant de corporibus mathematicis. Propterea uult nunc seorsum ponere impossibilia de corporibus physicis, quia hæc non accidunt de corporibus mathematicis. Dicit autem Aristoteles hæc: quia posset quis dicere: tu dixisti impossibilia de corporibus mathematicis contra Platonem: igitur sufficiunt. Respondet quòd nunc uult dicere impossibilia quæ accidunt de corporibus physicis, quia licet omnia impossibilia, quæ accidunt de corporibus mathematicis, accidunt de corporibus physicis: non tamen omnia quæ accidunt de corporibus physicis accidunt de corporibus mathematicis & huius rei causa est, quia impossibile accidens alicui, est illi repugnans, idē enim est impossibile, quod repugnans. modo, corpus mathematicum est ut uniuersale ad ipsum corpus physicum, quia corpus mathematicum abstractione est, ut ipsum uniuersale. physicum additione, ut ipsum particulare. quare rectè omne impossibile accidens de corporibus ipsis mathematicis: accidit de corporibus physicis, quia omne repugnans uniuer-
D sali: repugnat particulari. Inquit. Quæcunq; autem de physicis corporibus impossibilia accidit his dicere, qui lineas indiuisibiles faciunt: parumper nunc etiam consideremus. dixit autem parumper, quia alibi in sexto physicorum ample disputauit, & in libro de generatione. sed quia aliquis diceret, dicta sunt impossibilia de corporibus mathematicis contra Platonem, ut textu proximo captum considerauit. igitur non est de nouo impossibilia repetere, quæ accidunt de corporibus physicis. Respondet, & inquit: Nam ea impossibilia, quæ quidem in illis supple mathematicis accidunt esse in naturalibus sequetur. at non omnia quæ in his naturalibus sequuntur in illis mathematicis accidunt: & assignat causam. inquit. Propterea quòd mathematica abstractione ut uniuersalia dicuntur: physica additiōe ut particularia, & ita

uidetur impossibile quod accidit mathematicis accidere naturalibus: sicut omne repugnans uniuersali, repugnat particulari. Auerroes autem primo premittit conuenientiam & differentiam inter physicum & mathematicum, & inquit. Quòd physicus, & geometra conueniunt in considerando has tres magnitudines, quæ sunt corpus superficies, & linea. Secundo dicit, quòd licet conueniant: tamen differunt in modo considerandi. Tertio ait, quòd quia conueniunt & differunt. Ideo conueniunt in propositionibus ex quibus fiūt syllogismi, & conclusionibus, quæ ui syllogismorum inducuntur. Quarto infert, quòd omnia impossibilia quæ accidunt à positione falsa, quam Plato ait de his magnitudinibus tribus: cum ait corpus ex superficiebus & superficiem ex lineis: lineam ex punctis componi, accidunt etiam naturalibus: nisi sint aliqua accidentia, quæ accidunt illis, ut sunt abstracta à materia, & non quatenus sunt in materia, aut cōuerso, quæ accidunt naturalibus ut in materia, & non illis, ut abstracta à materia. ponit exemplum, & ait tam physicum quàm mathematicum concedere continuum posse diuidi per diminutionem in infinitum: siue ipsum continuum consideretur ut in materia, siue ut absolutum à materia, quia ut tertio physicæ auscultationis dicitur, si continuum consideretur ut in materia: cum ratione materiæ sit diuisio in infinitum, ut sic continuum potest diuidi in infinitum. si consideretur ut continuum, etiam potest diuidi in infinitum: quare secundum utriusq; considerationem continuum potest diuidi ad infinitum: differunt autem ex parte auctionis, quia mathematicus concedit posse crescere in infinitum, quia continuum considerat ut à materia & forma abstractum, & sic absq; omni limitatione, illud contemplatur. physicus uero, quia considerat continuum, ut terminus hoc est ut forma: cuius est aliam terminare, quia est terminus per essentiam, iure non concederet continuum posse crescere in infinitum, ut primo huius commē. 32. & sexto physicorum commen. 11. & septimo physicorum commen. secundo dicitur. Quæ ratio docet mathematicum ponere continuum diminui, & augeri in infinitum. physicus uero diminui quidem sic, augeri autem minime. Quinto ait, q impossibilia quæ accidunt naturalibus, accidunt geometris saltem in parte: non autem uniuersaliter. non enim oportet quæ accidunt rebus ut concretæ sunt, accidant rebus, ut abstractæ sunt: non enim quod accidit rei secundum concretionem atque secundum quid accidit rei simpliciter. His præmissis Auerroes introducit textum, & uult quòd cum deducta sunt impossibilia, quæ pertinent geometriæ, deducentur quatenus pertinent huic scientiæ naturali, & dixit parumper, quia non perfecte omnia geometrica impossibilia adducit in hac naturali sciētia: cum quædam eorum prætermittat. Sed occurres, quia physica & mathematica sunt scientiæ diuersorum generum & non subalternæ: igitur differunt penitus in syllogismis, propositionibus, & conclusionibus, & etiam in impossibilibus. Vult quòd Aristoteles respondeat concedendo simpliciter has duas scientias differre, ait tamen scientias has conuenire in aliquibus, & secundum quid, & ita non omnia, sed quædam impossibilia sunt communia utriq; scientiæ: assignat autem causam Auerroes, quia mathematicus & physicus conueniunt quo ad subiectum: differunt autē quo ad rationem considerandi. nam geometra considerat corpus ut diminutum, idest absolutum ab accidentibus materialibus & à motu: physicus, ut concernens hæc. & sic quando Aristoteles ait mathematicam esse scientiam absolutam, & physicam concretam: non intelligit per absolutam, uniuersalem subalternantem, & per concretam subalternatam, ut geometriam & perspectiuam, arithmeticam & musicā: quarum una alteram subalternat, sed intelligit has circa idē subiectum considerare sub diuersa ratione, quia geometra sub ratione abstracta, & physicus sub ratione concernente motum & accidentia materialia, & addit quòd quomodocūq; sit inter scientiam altiorem, quam uocat Aristoteles diminutam, & inferiorem, quam uocat additam, est aliqua conue-

Quæ auer. comi. 6.

(right-margin section letters: E, F, G, H)

A siderat per similitudinem de his de quibus considerat per se geometra: & addit q etiam inferiores scientiæ considerant de accidentibus subiecto geometriç, & arithmeticç & sic fieri pōt hęc diuisio, q accidentium de quibus artifex cōsiderat, quæ sunt quæ per se insunt & propriæ, alia per similitudinē; alia uero per subalternationem, quatenus superiorum scientia dicit causam illorum, quomodo perspectiuus considerat accidentia lineæ per causam traditam in geometria. Tunc ait physicum considerare de diuisione cōtinui dupliciter scilicet uno modo per assimilationem: nam diuisio continui quam naturalis considerat, est similis diuisioni quam considerat geometra. Secundo per causam, quia reddit causam diuisionis qualitatum, cōsiderat enim physicus diuisionem qualitatis, quia ē similis diuisioni quantitatis. Et addit causam illius, quia recipitur in subiecto quanto, quod est semper se diuisibile. Hæc Auerroes ad materiam. Ad B formam autem dic tu quòd physicus considerare potest de per accidens rebus, ut sunt similes his quæ sunt per se, & ut illæ habent causam per se. ex dictis igitur ab Auerroe, & numerus patet quòd ubi positio Platonis esset uera, tūc corpora essent indiuisibilia: componuntur enim ex rebus indiuisibilibus, ut superficie, puncto, & linea. Vlterius sequitur nullum accidens diuidi ad diuisionem eorum, quo existente, sequitur nullum accidens esse diuisibile per accidens.

Totū ambo Habere supplet uerbū. Habebunt uerbū suppletum. Non habēt uerbū suppletum.

Si igitur impossibile est utraq; parte nihil grauitatis habente: totum habere grauitatem. sensibilia autem corpora, aut omnia: aut quædam grauitaté habent: ut terra & aqua, ut etiam ipsi dicent. Si punctum nihil grauitatis habet: patet neq; lineas hēre. Quod si hę non habent: neq; superficies habebunt. Quare nec corporum ullum.

Expositio.

Secundo arguit & primo probat corpora non posse habere grauitatem nulla eius parte grauitatem habente, & inquit. Si igitur impossibile est utraque parte nihil grauitatis C habente, totum habere grauitatem. est igitur maior nullum totum potest habere grauitatem nulla eius parte grauitatem habente. igitur sensibilia supple corpora habere non pñt grauitatem nulla earum parte grauitatem habente. Ex hoc syllogismo colligatur hæc conclusio pro maiori. uidelicet corpora sensibilia grauitatem habere non possunt nulla eorum parte grauitatem habente. Cui addo hanc minorem: punctum nihil grauitatis habet. igitur corpora sensibilia non sunt ex punctis, uerum Aristoteles facto primo syllogismo, facit secundum hypothetice a primo ad ultimum: & inquit. Si punctum nihil grauitatis habet, patet neq; lineas habere: nam linea secūdum Platonem est ex punctis. Vltra, si lineæ non habent grauitatem, nec superficies habebunt. quòd si nec superficies, igitur nec corporū ullum grauitatem habebit. Potest igitur dupliciter ex opinione Platonis deduci sensibilia corpora grauitatem non habere. primo ex conclusione primi syllogismi hoc modo, nullum corpus potest habere grauitatem nulla eius parte habente grauitatem, puncta, lineæ, & superficies non habent grauitatē, D igitur nullum corpus est ex punctis, lineis, et superficiebus.

Secundo potest aliter deduci hypothethice sic, si punctum non habet grauitatem, lineæ non habent grauitatem. Si lineæ non habent grauitatem: nec superficies. si nec superficies igit nec corpora sensibilia, quæ sunt ex superficiebus.

Declaratio uerborum.

Quod uero ad uerba attinet, uerbum illud totum græce est ampho, latine ambo uel utrūq;. Sed quoniam totum nihil aliud est quàm utraq; medietas, ideo transtulimus totum, quatenus totum & utraq; medietas idem est. Item etiam p partem non essentialem intelligit, quales sunt materia & & forma, seu genus & differentia, sed quantitatiuam: impossibile enim est totum esse graue nulla eius parte quantitatiua existente graui, potest tamen totum esse graue dato quòd materia eius non sit grauis. & hoc pacto Plato loquebatur de partibus, uoluit enim corpus esse ex superficiebus tāquā ex partibus quantitatiuis, & superficies ex lineis: & lineas B ex punctis uelut ex partibus quantitatiuis. Quare si puncta non sunt grauia, nec lineæ erunt graues, quæ sunt ex pūctis, & si lineę non sunt graues: nec superficies quę sunt ex lineis: & si superficies non sunt graues, nec corpora, quæ secundū Platonem sunt ex superficiebus.

Auerroes autem uult q hic Arist. incipiat contradicere Platoni. Vnde ait modo incepit perscrutari de parte indiuisibili intellige q nullum corpus sensibile componitur ex pte indiuisibili. Deinde Auerroes ibi. Alexander autem digreditur. ad cuius digressionem declarandam debes scire q uerba textus arabici sunt hæc, dicamus igitur q impossibile est ut duo sint, quorum neutrum habet grauitatem, & cum congregantur, utrūq; haberet grauitatem. Noster uero textus est. si igitur impossibile est utraq; parte nihil grauitatis habente totum habere grauitatem. uerbum totum græce est ampho latine utrūq;, & uerbum utrūq; intelligitur pro toto: nam totum est utraq; partium: super his uerbis Alexander ait q laudandus est Aristoteles, qui addidit cum congregantur, habebit utrūq; grauitatem: est enim laudandus, quia posuit uerbum utrūq;. Nam posuit hoc propter materiam & formam, nam nec materia nec forma grauitatem habet, & tamen corpus compositum ex eis habet grauitatē. quasi dicat q signanter dixit utrūq;, quod grçce est ampho. & non dixit totum, quia possibile est neutra parte existente graui totum esse graue, non autem est possibile neutra pte existente graui, utrūq; esse graue, quia si neutra grauis est utrūq; graue esse non potest, tamen potest neutra pars esse grauis, & totum bene esse graue, ut nec materia nec forma grauis est, & tamen totum est graue, quare propositio est neutra parte existente graui, utrūq; non potest esse graue.

Quę auer. cōmē. 8.

Auerroes autem ait, quòd Aristoteles dixit utrūq; & nō totum: non tantum propter materiam & formam: sed uniuersalius ob multa alia, utpote propter ea de quorum neutro dicitur aliquid, quod dicitur de toto, unaquęq; enim partium nō est totum, sed congregatio est totum, uerbi causa, G sint tres homines qui simul iuncti moueant nauim: seorsum nullus mouere possit, dico quòd neutra pars mouet: & tamē totum mouet, & licet hoc pacto sit, tamen neutra parte mouente nauim utrunq; mouere non potest, quare differt dicera utrunq; & totum. Nam neutro mouente, totum mouere potest, non tamen utrūq; mouere potest, neutra parte mouēte, quare illa additio recta fuit. Ex his ipse Auerroes colligit illam additionem utrūq; non tantum esse positam propter materiam & formam: sed uniuersaliter propter omnes partes quantitatiuas. Nam neutro homine mouente nauim, totum mouere potest; neutra enim parte mouente nauim in actu, totum mouere potest in actu. non enim partes sunt actu in toto, sed potestate. Quare hæc additio non tantum propter materiam & formam ponebatur, sed uniuersaliter propter omnes partes quantitatiuas, neutra enim existente tali, utrunq; non potest esse tale. Et ideo Auerroes laudat Alexandrum quia nouit differētiam inter totum, & utrūq;. H & fuisset mirum de Aristotele si indifferenter posuisset totum, & utrūq;. Nam si ista additio utrunq; non fuisset, esset sermo sophisticus, quia ubi posuisset loco uerbi utrūq;: ipsum totum: sermo esset multiplex, quia de toto quantitatiua & partibus quantitatiuis uerus, de toto essentiali & partibus essentialibus falsus. Obiicit autem contra Alexandrum, & inquit. Et si ista additio non esset, scilicet illius uerbi utrūq;, nisi propter formam & materiam, & tunc sermo esset disputabilis in fine carentię contradictionis. idest ualde disputabilis, & ita non demonstratiuus. Secūdo arguit, & inquit. Et tunc ista propositio contradiceret dicentibus corpus esse ex materia & forma: supple si illud uerbum utrūq; additum esset solum propter materiam & formam. Nam si solum esset additum propter materiam & formam: esset qa totum compositum ex materia et forma non esset utrunque, idest materia & forma simul. Hoc est falsum, quia totum nihil aliud est q̄ utrūq;, idest materia & forma simul. Tertio arguit, & inquit. Tunc etiam esset ratio dicentium partē in-

I diuisibilem esse. Nam dicere possunt ut totum quantum est ex materia & forma non quantis, ita ex partibus indiuisibilibus potest esse quantum. quare oportet dicere uerbum illud utrunque non esse additum solum propter materiam & formam. Ideo Auerroes inquit. Nos autem diximus quòd hoc est uerum. impossibile enim est ut cum congregantur habeat utrunque eorum quantitatem, quam ante congregationem non haberent, & sic oportet dicere materiam & formam prius esse quantas, si ex illis fit aliquod quantum totum: & ita uelle uidetur q uniuersaliter totum omne est utrũq; i. suæ partes, & per consequens non tantum propter materiam & formam; sed propter omnes partes additum est illud uerbum ad signandum omne totum esse utrunque idest suas partes. Vltimo Auerroes sic componit syllogismum: puncta non sunt grauia nec leuia. corpora componuntur ex punctis: igitur corpora non componuntur ex grauibus & leuibus, & ita oportet dicere nullum corpus esse
K graue, nec leue.

Punctum uero grauitatem habere non posse, perspicuum est. Nam graue quidem omne & grauius est: & leue etiam leuius aliquo esse potest. grauius autem aut leuius fortasse non necesse est graue aut leue esse. Quemadmodum & magnum quidem est maius: maius autem non semper magnum est: complura enim sunt, quæ cum absolute parua sint, quibusdam aliis maiora sunt. si igitur quod cum graue sit grauius sit, necesse est maius esse, & graue omne, diuisibile utique erit, punctum autem indiuisibile supponitur esse.

(Expositio.) Secundum Auerroem probatur in hoc textu maior uidelicet q punctum nec sit graue, nec leue, & syllogismus sic componitur, omne graue est diuisibile. punctum non est diuisibile: igitur non est graue. Maior probatur. omne maius est diuisibile, omne graue est maius. igitur omne graue est diuisibile. Minor iterum patet: quoniam omne graue ẽ grauius, & maius graue, & non econtra. Primo igitur probat
L hanc minorem. & inquit. Punctum uero grauitatem habere non posse perspicuum est. Hæc est maior proximi syllogismi, deinde probat minorem ultimi syllogismi, & inquit. Nam graue quidem omne, & grauius est, & leuius etiam aliquo leuius esse potest. grauius autem aut leuius fortasse non necesse est graue aut leue esse, huius rei exemplum ponit, & inquit. Quemadmodum & magnum quidẽ est maius, maius autem non semper magnum est. complura enim sunt. q cum absolute parua sunt: quibusdam aliis maiora sunt, & sic patet, omne graue esse maius, & ita patet minor ultimi syllogismi, demum resumit syllogismum, qui probat maiorem proximi syllogismi, & inquit. Si igitur quod cum graue sit grauius sit, necesse est maius esse, ut nũc probatum est, concludit & graue omne diuisibile utiq; erit, & sic habetur maior syllogismi præsentis, deinde accepit minorem, & in
M quit. Pũctum autem indiuisibile supponitur esse. igitur simple non est graue, & pari ratione nec leue. (Quę auer. cõm. 9.) Auerroes autem in præsenti commen. ultra textus expositionem: soluit per ordinem quinq; dubitationes. prima est, quia non uidetur recte dictum, omne graue esse grauius, & nõ omne grauius esse graue. nam omne comparatiuum supponit positiuum: quare si est grauius, sequitur id esse graue. (Prima du. Solutio.) Soluit hanc dubitationem parte illa: si igitur de aliquo aliquid dictum fuerit, & uult q rerum quædam sunt absolute tales, quędam non nisi comparatiue tales. tunc uult q omne comparatiuum in absolute talibus infert suum positiuum. In aliis uero quę solum sunt respectiue talia: non tenet, & sic patet solutio. (Scda dub. Solutio) Secundam dubitationem ponit ibi, & non debet aliquis, quæ talis est: una parua pars terrę est grauior magna parte aquę, & tñ non est maior aqua. Respondet ibi. Respõdemus, & uult q propositio philosophi intelligat in his quæ sunt eiusdem speciei. in his enim quæ sunt eiusdẽ naturæ, omne grauius est maius, & omne leuius est maius. (Tertia du. Solutio.) Tertiam dubitationem soluit ibi. Et etiam est manifestum, quæ talis est, q̃ parua plumbi est grauior magna parte ligni & tamen non est illa ligni parte maior. N Respondet esse intelligendam ꝓpositionem tam in simplicibus q̃ mistis eiusdem speciei, in his enim omne maius est magnum, ut dictum est. (Quarta du. Solutio.) Quartã ponit ibi. Neq; etiam aliquis, quæ talis est, minimum terrę est simpliciter graue; & tamen nullo est maius. cum enim sit minimum, nullo potest esse maius. igitur non omne simpliciter tale, est maius aliquo. Respondet ibi, quoniam Aristo. & solutio est q propositio Aristote. est uera in genere, hoc modo, omne graue simpliciter est maius inquantũ graue, non autem in specie, quia minimum terræ est graue simpliciter, quod tamen non est aliquo maius. (Quinta du. Solutio) Quintam dubitationem ponit ibi. Cum enim positum fuerit, quæ talis est, q data hac solutione tunc syllogismus Aristotelis nullus esset. O Respondet q syllogismus debet sic componi, omne simpliciter graue est grauius inquantum graue. punctũ non est grauius inquantum graue, quia est simpliciter indiuisibile: igitur punctum non est simpliciter graue. Quod uero punctum non sit grauius inquantum graue, patet, quia non est diuisibile, nec ut quantum, nec ut punctum. Hæc Auerroes. Sed ego contra hæc dubito satis, quia intensio formæ quouis modo fiat, fit secundum eundem punctũ, quoties enim secundum idem punctum subiectum est magis, tunc fit intensio. quare non sequitur pũctum est grauius. igitur maius, sed sequitur igitur magis. possumus enim dicere unum punctum esse magis uel minus graue, quod nec est maius, nec minus alio puncto. (Expositio.) Potest dici nunquam posse esse indiuisibile quale nisi per accidẽs, quatenus est aliquid subiecti diuisibilis. & ita saltem sequit in his quæ sunt eiusdem speciei, si unum punctum est magis graue, saltem per accidens esse maioris subiecti, tu uero melius considera.

Præterea si graue quidem est densum. leue autẽ rarum & densum; hoc a raro differt, q æquali in mole plura ipsi insunt. Si igitur punctum sit graue ac leue: & densum & rarum erit. At densum quidẽ P est diuisibile: punctum autem indiuisibile.

(Expositio.) Secundo idem probat sic, omne graue uel leue est diuisibile. Punctum non est diuisibile. igitur punctum nec est graue, nec leue. Maiorem probat sic, omne densum est diuisibile, & omne leue est diuisibile. graue est densum, & leue rarum: igitur omne graue & omne leue erit diuisibile. Quod uero omne densum sit diuisibile: & omne rarum sit diuisibile, patet ex differentia densi & rari, nam rarum & densum differunt, quia in denso plures partes insunt. uel potest cõponi hypothetice syllogismus sic, si punctus est grauis, uel leuis, punctum est rarum uel densum. tenet argumentũ, quia graue est densum, & leue est rarum. ultra, si punctum est rarum uel densum: punctum est diuisibile. tenet consequentia quia rarum & densum differũt penes partes plures uel pauciores. at punctum est simpliciter indiuisibile. igitur nõ potest esse nec graue, nec leue. Q (Quę auer. cõm. 10.) Auerroes autem ait hanc esse rationem secundam, quæ sustentatur in ꝓpositionibus, Prima est, omne graue est densum, & omne leue est rarum Secunda est, rarum & densum est diuisibile. Ex his syllogismus componitur apud Auerroem, omne graue est densum, & omne densum est diuisibile. ergo omne graue est diuisibile. Sed punctus non est diuisibilis. igitur non est grauis, eodem modo potest argui de leui. (Dubitatio.) Sed Auerroes dubitat cõtra primam propositionem, nam lapis diaphanus est rarus, ut crystallus, qui tamen lapis est grauis. Præterea nubes est leuis, quæ tamen est densa. Secundo si graue est densum, & leue rarum: tunc non daretur simpliciter graue, sicut nec simpliciter densum, nec daretur simpliciter leue, uelut nec simpliciter rarum. Tertio dubitatur contra differentiam densi & rari. Nam si densum differt à raro, quia sub æquali magnitudine plures continet partes, & rarum inquantum æquales continet sub minori mole: tunc nec terra esset densa nec ignis rarus. Nam terra sub æquali mole non continet plures partes; non enim terra est æqualis molis cum igne

A ipso, est enim regio ignis ualde maior regione terræ. Ad primam Resdondet Auerroes q quæ dicta sunt de raro & denso, sunt dicta secundum opinionem Platonis, nam qui ponit corpus componi ex punctis, cogitur dicere densum esse, quod ex pluribus punctis constat·ratum autem ex paucioribus, modo ambo sub eadem sint dimensione. Ad secũdam etiam respondet, quòd secundum opinionem Platonis oportet dicere nihil esse graue simpliciter, nihilque leue simpliciter. Sed solum quod est grauius, & minus graue, leuius, & minus leue. Nam quod ex pluribus superficiebus &c. ipsum erit grauius, quod autem ex paucioribus, ipsum est leue. Patet igitur secundum opinionem Platonis nihil eẽ graue simpliciter; nihil etiam leue simpliciter. Ad tertiam dico ego, q ratum & densum conueniũt in dimensione: sunt enim ambo sub æquali dimensione. differunt autem quia densum sub æquali dimensione plures continet partes: rarum autem, pauciores. Tunc dico terram totam esse den-
B siorem igne toto: non absolute, sed dato q sint ambo sub eadem dimensione. est igitur ignis rarior terra, pro quãto sumpto igne & terra sub æquali dimensione, terra plures continet partes quàm ignis. Ex his sequitur, quòd hæc secunda ratio non est simpliciter: sed ad aduersarium. e contrario rationi prædictæ in proximo textu, quæ fuit contradictio simpliciter.

Præterea autem. Præterea si omne graue durum aut molle esse necesse est: ex his aliquod impossibile facile deduci potest. Nam molle quidem id est, quod in se ipsum cedit. Durum uero, quod non cedit. At quod cedit, diuisibile est.

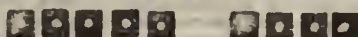
Expositio. Hæc est tertia demonstratio, ut dicit Auerroes, secũdum rem in se, & non ad hominem, & componitur hypothetice. si punctum est graue, punctum est durum aut molle. Tunc ex hoc infertur aliud impossibile uidelicet q punctum facile cedit, uel non facile cedit, deducitur ex definitione mollis & duri: nam molle quidem id est, quod in se ipsum cædit: durum autem, quod non cædit. Valet igitur, si pũctum est graue: erit durum, aut molle. & ultra, si durum aut molle
C igitur cedens in se ipsum uel non cedens. & ita sequitur punctum esse diuisibile, qm̃ quod cedit, diuisibile est. *Quæ auer. comi. 11.* Auerroes uero resoluit textum in propositiones, quarum prima est, quòd omne graue aut leue est durum aut molle. & hanc Auerroes probat, quia omne graue aut leue est tangibile, & omne tangibile est durum aut molle. ergo omne graue aut leue est durum aut molle. Verum textus Aristote. loquitur solum de graui, & non de leui, & dicit quòd omne graue est aut durum aut molle. & hoc facile patet, quia omne graue est aut aqueũ, aut terreum. modo aqueum uel aqua mollis est, & terreum uel terra dura. Secunda propositio, quã Auerroes notat, est quòd durum est illud quod non cedit secundum Empedoclem, & molle quod cedit. quod est uerum, ut Auerroes ait, quia est acceptum a definitione duri & mollis. Hæc secunda propositio, ut ait Auerroes, si coniungitur propositioni primi syllogismi, hoc pacto. uidelicet
D omne durum nõ cedit. omne molle cedit. graue est durum & leue molle: igitur omne graue non cedit, & omne leue cedit. Tertia propositio est, quòd omne cedens aut non cedens prementi est diuisibile. Ex his sequitur omne graue aut leue esse diuisibile. Quarta propositio. uidelicet, q omne cedens est diuisibile, & omne non cedens est diuisibile. declaratur ab Auerroe ex definitione eorum: nam cædens illud est, quod in profundum cedit. non cedens uero quod non cedit in profundum. modo omne quod profundum habet, est diuisibile, quare omne cedens & non cedẽs diuisibile est. Tunc ex his totus syllogismus est, omne graue aut leue est diuisibile. Punctus non est diuisibilis. igitur non est grauis, nec leuis. Hæc Auerroes. Verum tertiam propositionem quæ dicit omne cedens uel non cedens esse diuisibile, melius declarant alij, quia cedere est in se ipm locum dare. Hoc autem esse non posset, nisi haberet plures partes, quarum una quodammodo resurgeret in locum alterius, quare molle erit partibile. eadem ratione durum diuisibile esse oportet: non enim posset dici nõ cedens, nisi haberet partes, quarum una non dat locum alteri. E

At uero neq; ex his quę grauitatem non habent, erit graue: in quot enim hoc atq; in qualibet accidet quonammodo definient, si non fingere uolunt.

Hactenus probauit puncta non posse esse grauia, nec leuia: quæ fuit maior in syllogismo Auerrois. at nunc probat quòd nullum graue potest esse ex non grauibus, quæ fuit quasi uis minoris illius syllogismi, & hoc proponit, & inquit. At uero neque ex his, quæ grauitatem non habent, erit graue: supple tu, tanq̃ ex partibus q̃titatiuis, ut superius dicebatur. Probat autem hoc: primo, quia nonnulli dixerunt graue esse ex partibus multis. leue autem ex partibus paucioribus, inquit modo: in quot enim hoc atque in qualibet accidet. Hoc est dicere, si graue est quod ex numero maiori partium resultat, quotus est ille numerus, utrum denus, uel uigenus, & ex qualibus partibus numerus ille est, & quonã modo definient supple illum numerum, & illas partes si non uolunt fingere: non enim assignabilis est numerus, nec partes. *Expositio.* F Auerroes autem in præsenti loco exponit, ut diximus: addit tamen esse intelligendum de compositione secũcundum quantitatem, & non secundum qualitatem, ad differentiam corporum grauium, quæ secundum qualitatem componuntur ex materia & forma, quæ non sunt graues, nec leues. *Quæ auer. comi. 12.*

Præterea si omne grauitate maius graue, est grauitate maius, continget & unumquodque eorum quæ indiuisibilia sunt, grauitatem habere. Nam si puncta quatuor grauitatẽ habent: qđ uero ex pluribus constat q̃ hoc, grauius est eo quod est graue: atq; quod graui grauius est, graue esse necesse est: ueluti etiam albo albius est album: fit ut uno pũcto maius: grauius erit ablato æquali. Quare punctus unus grauitatem habet. *Præterea & maius ẽ uerbũ addit. Grauitate maius graue grauius. Fit quare* G

graue quinq; punctorũ. graue quatuor pũctorũ.

A B

Secundo confutat eandem positionem quæ dicebat graue esse ex pluribus punctis, leue autem ex paucioribus, & inquit. Præterea si omne grauitate maius graue, idest: si omne grauius, est grauitate maius, idest est grauius propter grauitatẽ: ueluti omne albius est albius propter album additũ contingit & unumquodq; eorum quæ indiuisibilia sunt, ex quibus constat corpus grauitatem habere. deducit enthymema, & inquit. Nam si puncta quatuor grauitatem habẽt ex quibus constat quantitatiue b. corpus. Quod uero ex pluribus costat quàm hoc grauius est eo quod est graue idest est grauius ipso b & ipsum sit a. ex quinq; punctis. quasi dicat, & si est unum aliud quinq; punctorum grauius ipso b. uidelicet quod sit a. & quod grauius est aliquo graui, necesse est esse graue: ueluti albo etiam albius est album. si ita hęc omnia sint: fit ut corpus quod est uno puncto maius uidelicet a. grauius erit, supple ipso b. ablato æquali. i. quod est graue uno puncto minus. Quare punctus unus grauitatẽ, habet: est igitur breuiter deductio enthymematis a. est grauius ipso b. & non nisi propter unum punctum, quod habet plus. igitur punctum illud est graue: non enim posset a. esse ipso b. grauius in illo uno puncto, nisi punctus ille esset grauis: non enim potuisset Ceruus esse Caprea maior uno digito nisi digitus esset aliquantus. Sed occurres: nam calidũ a. est calidius ipso b. quia constat ex pluribus caliditatis gradibus, & tamen nullus gradus est calidus. Similiter sol est calidior Ioue quia constat ex pluribus gradibus lucis; & tñ *Expositio.* H *Dubitatio*

I lux non est calida. igitur non uidelicet a. est grauius ipso b. quia constat ex pluribus punctis. igitur puncta sunt grauia.

Dici potest ꝙ ratio ualet ad Platonem, qui uoluit corpora sensibilia, ut grauia, & leuia componi secundum quantitatē ex punctis. Nam secundum eum sequitur grauius esse corpus, quod ex pluribus punctis est, & leuius ex paucioribus, ꝗ ex omne punctum erit graue, quia ex illis sit graue quātitatiua compositione, modo calidum non fit ex gradibus qūtitatiue, nec sol ex gradibus lucis, & ideo nihil ad rem. ex his patet prima uia refellendi positionem Platonis.

Præterea si superficies solum, ut lineæ componi possunt, absurdum est. nam ut & linea ad lineam utroq; modo & per longitudinem, & per latitudinem componitur: eodem modo & superficiem cum superficie oportet. linea uero componi cum linea potest, si secundum longitudinem superponatur:
K non solum si apponatur. At si per latitudinem etiá cōponi possunt: erit aliquod corpus, quod neq; est elementum: neq; ex elementis, si sic superficiebus cōpositis componatur.

Expositio. Hactenus de prima uia refellendi opinionem Platonis, nunc Aristote. transit ad secundam uiam, ubi primo debes scire, ꝙ Plato posuit corpora quinq; componi ex superficiebus: nam igni præbuit pyramidalem figuram: terræ figurā sex basium: aeri figuram octo basium: aquę figuram. 20. basium: coelo autem figuram. 12. basium. Hanc igitur opinionem Aristote. refellere intendit, & præmittit distinctionem talem, ꝙ sicut linea duobus modis potest alteri lineę componi, uno modo secundum longitudinem, ut lōgitudini unius lineæ componitur in puncto longitudo alterius lineæ siue faciat angulum cum ea siue non. Alio modo secundum latitudinem quod est secundum appositionem totius lineæ ad totam lineam in uia latitudinum, ita etiam superficies dupliciter potest superficiei componi, uno modo secundum pro-
L fundiatem ut si tota una superficies superponatur alteri superficiei. Alio modo secundum linealem contactum, siue constituant angulum corporalem, siue nō, ex hac distinctione uult habere ꝙ Plato uoluit ex superficiebus fieri quinq; corpora, quando illæ componuntur secundum profunditatem. Obijcit igitur Aristoteles contra Platonem, & primo breuibus tangit illius opinionem, & inquit. Si superficies solum, ut lineæ componi possunt, sic ꝙ ex illarum compositione secundum profundum resultēt corpora quinq; prędicta absurdum est: & deducit illud absurdum esse, præmittens distinctionem, ut eligat membrum ad mentem Platonis, & inquit. Nam ut & linea ad lineam utroq; modo & per longitudinem, & per latitudinem componitur: eodem & superficiem cum superficie oportet dupliciter componi. Explicat de lineis, & inquit. Linea uero componi cum linea potest, si secundum longitudinem superponatur, non solum si apponatur. igitur dupliciter per appositionem, & per superpositionem: eodem supple modo & superficies componi possunt dupliciter, uidelicet appositione. & superpositiōe: hoc
M est per linealem contactum, & per profunditatē. Hac distinctione præmissa obijcit contra Platonem eligendo membrum de quo loquebatur in compositione superficierum, et inquit. At si per latitudinem etiam ipsæ superficies componi possunt, ut Plato ait, quod est dicere per superpositionē unius ad alteram, erit aliquod corpus, quod nec est elementum, nec ex elementis idest mistum, est igitur ratio: si superficies componunt corpora per hoc ꝙ una alteri superponitur secundum profunditatem, dabitur corpus, quod nec est elementum: nec mistum. Sequitur dico istud, si sic superficiebus compositis secundum superpositionem componatur corpus ipsum. quasi dicat si secundum Platonem corpora fiunt ex superficiebus compositis secundum superpositionē dabitur corpus aliquod, quod non est elementum, nec mi-
Que autē cōmē. 13. stum. Quam consequentiam non clare declarant expositores. Auerroes autem declarat, quia si ex superficiebus sic p superpositionem compositis fieret aliquod corpus, sic illud N aut octibasium, aut sexbasium, aut. 12. basium aut icocedrō uel. 20. basium: probo ꝙ non potest esse elementum: nam non posset esse ex superficiebus sic superpositis, nisi intus esset uacuum aliter illæ superficies etiam infinitæ sic superpositæ nunquam facerent maius secundum profundum. oporteret igitur inter illas statui uacua ut resultet corpus modo tale non potest esse coelum, nec ignis, nec aliorum aliquod: cum nullum componatur ex uacuo, ut nunc superponitur, non potest igitur illud corpus esse elementum, nec etiā mistum, quia omne mistum est ex elementis, quare ut nullum elementum potest constare ex uacuo: sic nec mistum. Hæc Auerroes, ut puto.

Præterea si corpora quidem multitudine superficierum grauiora sunt: ut in Timæo definitum est: patet & lineam & punctum grauitatem habere, pro portionabiliter enim adinuicem sese habent: ut etiā O prius diximus. sin autem non hoc differunt modo, sed ex eo quia terra quidem est graue, ignis autem leue: erit & superficierum alia quidem grauis: alia autem leuis, & linearum similiter, & punctorum utiq;. nam terræ superficies grauior erit quàm ipsius ignis.

Duę possunt esse positiones de compositione corporum Expositio. sensibilium ex superficiebus. Altera quæ graue simpliciter non concedit, nec leue simpliciter, sed solum grauius & leuius comparatione, hoc modo ut in Timæo definitur grauius esse, quod pluribus cōponitur superficiebus: leuius autem quod paucioribus, & contra hanc obijcit Aristo. & inquit. Præterea si corpora quidem multitudine superficierū grauiora sunt, sic ꝙ nullum sit absolute graue, nec simpliciter leue: sed comparatione tantum hoc grauius, illud leuius, ut in Timæo definitum est, patet non tantum superficiem, sed lineam & punctum grauitatem habere. Nam sese habēt proportionabiliter ad seinuicem, est enim corpus ex superficiebus, superficies ex lineis, lineę ex punctis, & ita ut cor- P pora erunt grauiora multitudine superficierum, & superficies etiam erunt grauiores multitudine linearum, & lineæ grauiores multitudine punctorum, quæ ratio docet superficies, lineas, & puncta omnia esse grauia, secundum primā opinionem. Altera est opinio quæ concedit graue & leue simpliciter, ut terram grauem simpliciter, & ignem leuem simpliciter, cætera autem intermedia talia in respectu. & hoc ait ideo terram esse simpliciter grauem, quia constat ex superficiebus simpliciter grauibus, ignem autem simpliciter leuem, quia constat ex superficiebus simpliciter leuibus. Nam secundum hanc opinionem sicut corporum sunt alia simpliciter grauia, alia simpliciter leuia, alia & grauia & leuia in respectu, ita quoq; superficierum aliæ sunt simpliciter graues, ut hæ ex quibus corpora simpliciter grauia componuntur: aliæ simpliciter leues, ut illæ ex quibus simplici- Q ter leuia corpora constant. Aliæ graues & leues in respectu ut illæ è quibus elementa media constabunt: & etiam contra hanc opinionem obijcit Aristo. & inquit. Sin autem nō hoc differūt modo: sed ex eo quia terra est graue supple simpliciter: ignis autem leue supple simpliciter: erit & superficierum alia quidem grauis simpliciter, utpote illa ex qua cōstabit simpliciter graue. Alia autem leuis simpliciter, uidelicet illa ex qua constat leue simpliciter: & ita sequetur ut prius eadem ratione similiter & linearum & punctorum esse supple hæc grauia simpliciter: illa leuia simpliciter. Nam superficies terræ uidelicet ex qua terra constat erit grauior, Que autē cōmē. 14. quàm sit superficies ipsius ignis. Immo erit simpliciter grauis superficies terræ: & illa ignis simpliciter leuis. & sic secundum ambas opiniones sequitur, pūcta esse grauia. Hoc pacto Auerroes intellexit hunc locum: & recte exposuit, ut patet.

Omnino autem accidit aut aliquando nullam esse magnitudinem; aut tolli posse: si similiter se ha- Quidē uerbum præ[illegible]

bet p[illegible]ctum

A est Et autē Fieri pōt. Contingit.

bet punctum quidem ad lineam: linea autem ad superficiem: & hæc ad corpus: omnia enim si ad inuicem resoluantur: in prima resoluentur. quare fieri potest ut puncta sint sola: corpus autem nullum.

Expositio. Hic ponitur tertia uel quarta ratio, & inquit. Omnino & accidit aut aliquando nullam esse magnitudinem, aut aliquā tolli posse omnem magnitudinem, sequitur supple dico, si similiter se habet punctum quidem ad lineam: linea autem ad superficiem: & hæc superficies ad corpus. deducit autem consequentiam, & inquit. Omnia enim si ad inuicem resoluantur: in prima resoluentur. quare fieri potest, ut puncta sint sola: corpus autem nullum, quia puncta sunt simpliciter prima in compositione. Et ita corpora ad superficiem resoluentur, superficies ad lineæ: lineæ autem ad puncta. quare puncta possent sola remanere non existēte corpore aliquo.

Quæ auer. com. 14. B Auerroes autem inquit: Et si corpora componantur ex superficiebus, & superficies ex lineis, & lineæ ex punctis, necesse est ut aliquo tempore non inueniatur corpus omnino: probat ipse hoc, propter dissolutionem corporum omnium in non corporea. s. in superficies, & lineas, & puncta. nā in illo tempore erunt oīa corpora dissoluta in ea ex quibus cōponuntur, neq; inuenitur aliquod corpus dissoluendum in ea, ex quibus componitur, quia omnia corpora sunt dissoluta. Ecce q̄ Auer. deducit Aristo. consequentiam hoc pacto, omne compositum resolubile in aliqua, erit aliquando ad illa resolutum, omne corpus est compositum ex punctis, q̄a ex superficiebus, & superficies ex lineis, & lineæ ex pūctis, igitur aliquando omne corpus erit resolutū ad puncta, quare sequitur tunc solum esse puncta, & nullum corpus esse.

Dubitatio. Hæc Auerroes de consequentia. Sed cōtra hanc deductionem sunt dubitationes: nam mistum componitur ex elemētis, & tamen non sequitur aliquando esse elementa sola, & nullum mistum. Præterea elementum est ex materia & forma: & tamen non sequitur aliquando esse materiam & formam, & nullum elementum.

Sol. Auer. C Respondet Auerroes & uult hoc impossibile sequi eos qui faciunt generationem ex nō corpore, & corruptionem in non corpus: ut Platonici. qui autem ponit quòd corpus generetur ex alio corpore, & corrumpatur in aliud corpus, ut ait Aristo. non contingit ei ut aliquod tempus ueniat, in quo nullum erit corpus: quam relinquit in posterum declarandam, & sic uelle uidetur Auerroes consequentiam ualere de compositione quantitatiua. qua Plato ait, corpora componi ex punctis. Nam omne cōpositum ex aliquibus compositione quantitatiua, resoluetur aliquando ad illa. modo nec mistum fit ex elementis compositione quantitatiua; nec elemētum ex materia & forma. & sic nec mistum aliquando resoluetur ad elemēta: nec elementum ad materiam & formam, taliter ut sola sint elemēta, uel materia & forma solæ, & nihil aliud.

Dub. cōtra Sol. Auer. Sed adhuc dubito cōtra solutionem Auer. quia totus mundus fit ex quinq; corporibus compositione quantitatiua, & animal ex membris compositione quantitatiua, & tamen partes mundi nō erunt aliquando, & mundus erit corruptus. similiter nec membra erunt aliquando absq; animali.

D Quæ expositor. Melius igitur expositor auctoritate Simplicij respondet: quòd qui ponit mistum fieri ex elementis bene potest dicere necessitatem mistionis: nam miscibilia subduntur motibus coelorum, qui necessario secundum Aristotelem operantur mistionē. Puncta autem cum sint simpliciter indiuisibilia: non supponuntur coelestibus motibus, & sic non possunt coeli in punctis ipsis inferre necessitatem mistionis, sunt enim ipsa indiuisibilia non idonea mistioni, nec apta subdi coelis: & sic ad formam dici potest, omne compositum ui suæ naturæ posse resolui aliquando ad illa, ex quibus componitur, ut mistum ad elementa: & elementum ad materiam & formam: & animal ad membra, & mundus ad quinq; corpora, quoniam omne compositum ui suæ naturæ est resolubile ad ea ex quibus componitur. Verum necessitate motoris extrinseci nullum horum potest esse aliquando resolutum ad ea, ex quibus est: ita ut sola illa sint. Nam coelum quod est motor necessario agit mistionem misti ex elementis: & compositionem elementi ex materia & forma: quare licet necessitate intrinseca omne compositum sit aliquando resolubile ad partes ex quibus est, necessitate tamen extrinseca non omne compositum est taliter resolubile: ut aliquando solæ partes sint. At secundum Platonem qui ponit corpora componi ex punctis oportet dicere duplici necessitate esse aliquando puncta, & nullum corpus, intrinseca quidem: quia omne compositum per uim suæ naturæ est resolubile ad ea, ex quibus est. extrinseca uero; quia puncta non subduntur coelestium actioni. & hæc solutio Simplicii & expositoris est optima, ut mihi uidetur.

E Et hanc solutionem Auer. fortasse olfecit in fine præsentis commenti: dum ait, & hoc quod dicit est necessarium eis, quoniam non est dissolutio corporis in specie in aliquo tempore cum corruptione suorum indiuiduorum secundum hanc opinionem, nisi modo accidentali. nam qui ponit corpus ex pūctis fieri: ponit compositionem hanc fieri per accidens, non per se: & ita possibile est ut aliquando non inueniatur corpus secundum speciem, q̄a

F quod est per accidens potest non esse: immo de necessitate omne per accidens aliquando erit. at cum posuerimus secū dum Aristote. q̄ generatio corporum est ex corpore per se, & intrinsece, & extrinsece, tunc continuatio & perpetuitas corporis in specie est essentialis & per se, in indiuiduo est accidentalis. Ecce q̄ Auerroes uelle uidetur duplicem esse cōpositionem alicuius ex aliquibus: per accidens, ut quando componitur aliquod totum ex partibus per accidens. uidelicet caput ex capillis & per se, ut est compositio elementi ex materia & forma, & misti ex elementis, tunc uult q̄ omne compositum ex aliquibus per accidens aliquando resoluetur ad illa: ita ut illa sint: & ipsum non sit nec in specie, nec in numero. compositum autem alicuius ex aliquibus per se non oportet ut taliter resoluatur ad illa ex quibus est: ut illa sint: & ipsum non sit in specie, nec in numero, & sic uidetur Auerro. quasi aliter respondere, uolens quòd compositio corporum ex punctis sit per accidens: & corporum mistorum ex elementis, & elementi ex materia & forma, & uniuersaliter corporum ex corporibus sit per se.

G Tu uero considera quia fortasse hæc solutio Auerrois secunda est ficta, nō enim constat hoc esse ad mentem Platonis, & ideo cum Simplicio & expositore sentiem.

Præterea etiam si tempus similiter se habet: tolletur aliquando, aut tolli potest, ipsum enim nunc indiuisibile est, ut punctum lineæ.

Expositio. Quinto arguit, & inquit. Præterea etiam si tempus se habet similiter ad ipsa nunc, ut linea ad puncta: ita ut tempus componatur ex ipsis nunc, ut linea componitur ex punctis: tempus itaq; tolletur aliquando: aut saltem tolli potest per resolutionem factam ad ipsa nunc. & causam consequentiæ assignat, & inquit: Ipsum. n. nunc indiuisibile est, ut punctum lineæ. Quare ut linea resoluitur ad ipsa puncta indiuisibilia, ita tempus ad ipsa nūc.

Quæ auer. com. 15. Auerroes autem facit unum syllogismū primo, & inquit. Et si instantia in tempore sunt similia punctis in lineis, lineæ autem componuntur ex punctis. igitur tempus ex instantibus. hic est syllogismus: tūc infert:

H & cum ita sit, necesse est, ut in aliqua hora sit, in qua tēpus non sit, quod est impossibile: & hoc ostendit: quia in aliqua hora non esset tempus implicat contradictionem, quia ponens hunc sermonem negat & affirmat tempus esse infinitum. nam contingit ut sit tempus aliquod, in quo non sit tēpus, & ita erit tempus, & non erit. Deinde Auerroes ostendit consequentiam ualere: quia si ponatur tempus compositum ex instantibus, ut cōpositæ sunt lineæ ex punctis: oportet dicere tempus resolui ad ipsa instantia, ut linea ad puncta resoluitur. nam omnis compositio resoluitur ad illa, ex quibus est: uel saltem de possibili ad illa resolui potest, dico de possibili: si non conceditur de inesse. Verū (ut dicit) si conceditur ipsū resolui posse de possibili ad ipsa nunc: sequitur aliquando fore resolutum, quia omne possibile necessario aliquando ponetur inesse. uerum de his alibi.

A ex his uelle uidetur. Themist. ꝙ Plato concessit corpora cōponi ex superficiebus compositione secundum profundum, quia ponendo aliam super aliam resultat corpus, non tamē concessit lineam ex punctis componi: & superficiem ex linea, & tota causa est, quia istæ compositiones sunt impermistæ: & una non sequitur ad aliam. Nam quouis modo cōponantur corpora ex superficiebus non sequitur lineas aliqua compositione componi ex punctis, uel superficies ex lineis. Deinde sequitur illa pars commen. Et uniuersaliter non est inopinabile. Vbi Auerro. inducit Themistium ponentem motiuum Platonis: quo Plato mouebatur ad dicendum corpora sensibilia fieri ex superficiebus, & breuiter motiuum erat, quia superficies est prima forma corporum, quæ primitus materiæ primæ inest. quæ ratio docet omnia sensibilia corpora esse ex illa constituta. Vnde ait, tres dimensiones esse primam materiæ formam, quam cæteræ qualitates sequuntur, et in qua reperitur figura quædam corporea, **B** harum dimensionum primum est superficies, quæ est ante figuras rectangulas, & ante qualitates dictas. Quare si superficies est res prima dimensionum: uidetur quasi forma prima omnium corporum sensibilium, & per consequens omnia corpora sensibilia constitui ex illa tanquam ex prima forma, iuxta hæc patet hunc ordinem esse apud Themistiū, ꝙ primo sunt dimensiones in materia. Secundo superficies, ut terminus illarum. Tertio qualitates sensibiles. Ex quo sequitur superficiem præcedere corpus sensibile, quia non dicitē corpus sensibile, nisi ut includit qualitates sensibiles. cum igitur superficies præcedat qualitates illas: uidetur præcedere corpus, ut sensibile. & ita superficies uidetur prima forma materiæ, quare omnia sensibilia corpora erunt ex illa substantialiter. Obijcit autem tibi Themistius, quia superficies illa potest considerari, ut figura, & ut quātitas. modo ut figura est forma materiæ, & nō ut quantitas. Immo ut quantitas habet rationem potentiæ, & materiæ, quare superficies est forma, ut figura: sed ut figura non præcedit corpus sensibile, quoniam corpus sensibile est substantia, & figura est qualitas, quæ est post substantiam, & ita superficies, ut **C** forma non præcedit corpus sensibile. Secundo obijcit. quia Plato uelle uidetur forte primo ꝙ corpora fiant ex superficiebus secundum applicationem unius super aliam, postea mutatur, & uult ꝙ corpora sint ex superficiebus secundum cōpositionem, & ita Plato uidetur dupliciter errare: primo, quia in opinione non uidetur uniformis, sed uarius. Secundo errat ꝙ illud corpus quod est ex superficiebus per lineas terminatum: non est infinitum, idest cōtinuum diuisibile in infinitum. nec est corporeum solidum per superficies, quia superficies simul compositæ nunquam reddunt corporeum solidum. Respondet Themistius. & inquit. Debent igitur perscrutari quid erat huius philosophi intentio, & non accusare eum, quasi eius dubitationes has proficisci ex malo intellectu opinionis Platonis, & tamen ipse non explicat Platonis intellectum. Deinde sequitur illa pars commen. Hoc igitur quod dixit, ubi Auerroes exponit quædam dicta Themistij, & sunt duo dicta. primum quid Themistius uelit per **D** compositionem corporis ex superficiebus secundum lineā, & dicit ꝙ intēdit compositionem superficiei cum superficie quatenus concurrunt super unam lineam non secundum rectum, sed ut oblique continuantur, modo quo dicunt mathematici superficies facere corpus icocendron, uel octubasium, uel id genus. Secundum est quid intelligit per primā formam existentem in prima materia, quam consequuntur aliæ qualitates, & respondet Auerro. ꝙ per formam eiusmodi intelligit dimensionem terminatam, unde prima forma, superficies, & dimensio terminata idem est. Nam dimēsio terminata accipitur in definitione corporis existentis in prima materia, & etiam est prior figura ipsa, & in figuræ definitione posita, nam dicitur figuram corporis contineri à superficie uel superficiebus. dicitur etiam corpus esse, quod superficie clauditur, & ita uidetur superficies prima forma post dimensionem interminatam, tum quia præcedit corpus ipsum figuratum, tum quia præcedit qualitates, & notanter dixit, quia præcedit corpus ipsum figuratum, quia nō **B** præcedit corpus interminatum, quod dicitur dimensio in potentia. Quod superficies terminantes corpus sint priores tribus dimensionibus quæ sunt de definitione corporis, probat primo, quia tres dimensiones non possunt esse in materia actu, nisi ut finita est materia, & non est finita nisi propter superficies. igitur superficies sunt priores trina dimensione. Secundo, quia posita superficie in materia ponitur dimensio interminata, & illa remota remouetur etiam dimensio: igitur superficies est prior trina dimensione, & corpore. & ita sequitur superficiem esse primam formam, ex qua componuntur corpora, & hæ rationes probant non solum superficiem eē priorem corpore figurato, sed corpore simpliciter. quia est prior dimensione trina, quæ ponitur in definitione corporis simpliciter. Præterea dicit ꝙ superficies est prior omnibus figuris, quia est prior figuris rectangulis quę sunt omnium figurarum primæ, & omnibus modis. i. superficiebus sunt priores ipsæ superficies, quia superficies præcedit **F** omnem speciem superficiei figuratæ. Ex his uult habere superficiem esse primam formam simpliciter, quia præcedit corpus simpliciter: cuius substantia est trina dimensio: nam præcedit trinam dimensionem. uult etiam esse primam secūdum quid, quia præcedit figuram, & ita præcedit corpus, ut figuratum, & hæc duo Auerro. de intentione Themistij hucusque probauit. Et ex his patet motiuum Platonis ꝙ corpora sensibilia sint ex superficiebus, nam ex prima forma, & prima materia resultat corpus simpliciter & corpus figuratum: superficies est prima forma. igitur ex superficie fit corpus simpliciter: & corpus figuratum, dico fit corpus ex superficie uera compositione ex partibus secundum qualitatem, quia superficies est forma prima. Hæc est una Themistij expositio circa intentionem Platonis: uult enim Platonem uelle corpora fieri ex superficie & materia, quia superficies est prima materiæ forma, & ita uult corpora fieri ex superficie compositione qualitatiua, & non quantitatiua. **G**

Deinde sequitur illa pars. Et cū Them. ubi inducit Them. dubitantem aduersus opinionem, & dicta Plato. & primo epilogat breuiter motiuum pro opinione Plato. continuando se ad sequentia: secunda ibi. Et dixit, sed inquantum exequitur, prima pars patet. In secūda probat quòd corpus est prius superficie, quia ut tangebatur, superficies est figura, & corpus simpliciter est prius figura, & hæc est prima dubitatio. Secunda, ponitur ibi. posset aliquis opinari, quæ talis est, quia posset dici Plat. per compositionem corporis ex superficiebus intellexisse compositionem quantitatiuam, & non qualitatiuam: quia locutus est de compositione secundum superpositionem, quæ est species compositionis quantitatiuæ. Tertia ponitur ibi: Deinde induxit. quæ talis est quia non uidetur superficies prima materiæ forma, sed ultimam: nam dimensio terminata est ultima forma materię. modo superficies est dimensio terminata. Quarta ponitur ibi. Et impossibile est: Quæ talis est, concesso ꝙ corpora componantur ex superficiebus compositione superpositionis, ut **H** Pla. prima fronte sentire uidetur, sequitur ut illud quod est inter superficies, non sit solidum, neq; infinitum. i. continuū diuisibile in infinitum: Immo contingit ut illud quod terminatur per superficies circum circa, sit uacuum. non enim potest dici esse superficiebus plenum, quia superficies addita superficiei nunquam facit maius corpus, nec minus. nec dici potest illud esse infinitum. i. continuum diuisibile in infinitum, quia superficies superposita superficiei nunquam continuabit, quare illud erit actu aut uacuum, aut quoddam ex superficiebus aggregatum non faciens maius in corporeitate. Deinde sequitur illa pars. Et hoc quod dixit. ubi Auerro. comparat dubitationes contra Plato. rationibus pro Plato. & ait, has dubitationes contra Platonem non esse leuiores nec minores rationibus pro Platone. signum autem est, quia postea in fine ipsemet Them. ait opinionem Platonis non esse adhuc intellectam. Deinde sequitur illa pars. Dicamus igitur nos. ubi Auerro. contradicit Themis. per quatuor rationes, prima est. quòd Plato non nouit materiam: igitur

I per compositionem corporum ex superficirbus; non potuit intelligere compositionem corporum ex materia & superficie. Deinde cum dicit. Et ideo cum dicit, ponit secundam rationem, quæ talis est, Aristo non debuit exponere, quod clarum est: modo, clare Plato ait corpora componi ex superficiebus secundum superpositionem ad euitãdum uacuum. igitur non debuit exponere intentionem eius: nam non potuit dicere nisi corpora componi ex superficirbus more mathematico, per interpositionem uacui. deinde cum dicit. Et etiam si cõcesserimus, ponit tertiam rationem, quæ talis est: nam si corpora sensibilia sunt ex materia et superficie, superficies erit loco formæ. & ita sequitur aliam superficiem esse grauitatis, aliam leuitatis causam, uelut forma est causa grauitatis uel leuitatis. quod est falsum: nam omnes superficies sunt eiusdem rationis. & ita si una est causa grauitatis: omnes erunt illius causæ. Deinde cum dicit. & etiam contingeret. ponit quartam rationem, quæ talis est, quòd si corpora sensibilia componuntur ex materia & superficie: tunc su-

K perficies erit substantia: deducitur primo, quia prius substãtia est substantia modo superficies est prior corpore: quod est substantia (ut dixit Them)igitur superficies est substantia. Secundo, quia partes substantiæ sunt substantiæ. modo materia & superficies sunt partes corporis, quod est substãtia: igitur sunt digniores, ut sint substantiæ. istud uero consequens est falsum, quia superficies est forma corporis mathematici, quod non est substantia. Deinde sequitur ultima pars commen. ibi. Et causa quòd superficies. Vbi Auerroes soluit motiuum Themist. pro positione Plato. & breuiter innuit esse negandum antecedens, non enim superficies est prima forma materiæ, & ad rationem respondet, ꝙ superficies non inest materiæ, nisi quia formæ elementorum coæternaliter existunt in illa uidelicet grauitas, leuitas, & cæteræ id genus, & sic superficies non inest materię primitus. sed quia hæc res exposcit rem longam: remisit se ad alium locum uidelicet lib. de substantia orbis. Ex his clare constat Auerroes posuisse dimẽsionem interminatam materię coæternam: ait enim superficiem sequi formas elementorũ. præterea dicit substantiam prius esse substãtia. Verum de

Quę Auer. de dimensione interminata.

L his in libro de substantia orbis. Animaduersione dignum tripliciter de Plato. opinione alias non sensisse: una enim interpretatio fuit Plato. uoluisse corpora fieri ex superficiebus per superpositionem imaginando plures superficies superpositas reddere corpus. & hic sensus est Aristo. de illa positione: quem ipse reprobat ubiq;, quia non potest euitare uacuum, & propter alias rationes. Secunda interpretatio est quòd cum Pla. ualde in mathematicis uersaretur, assuetus in illis omnia more mathematico tradidit, ideo uult corpora fieri ex superficiebus per defluxum, quia mathematici dicunt punctum motum facere lineam, quia de puncto ad punctum licet rectam lineam ducere. Similiter lineam motam facere superficiem, quia de linea ad lineam licet superficiem ducere, ita Plato autumat superficiem motam de imo ad altum, uel de alto ad imum facere corpus, quare corpora fiunt ex superficiebus secundum imaginationem mathema-

Quę de Plato. opinione.

M ticam quæ licet concedantur more mathematicorum, tamẽ physice Pla. non concederet. Tertia interpretatio est, ꝙ Pla. loquitur mathematice: sed sentit physice. mathematicus enim cum consideret solam formam: ideo solam quantitatem contemplatur, quam credit esse formam, imo solam formam. Quare mathematice, superficies est dicenda forma & tanto magis ꝙ quantitas, quanto ipsa est terminata, ideo secundum rationes mathematicas corpora non fiunt nisi ex superficiebus, ecce quomodo uera sunt mathematica. sensus autem est physicus, quia ipse per superficiem intelligit formam substantialem corporis, uerbi gratia, per superficiẽ ignis intelligit formam ignis, per superficiem aquæ, formã aquæ, & in cæteris id genus. Quando igitur Plato corpora ait fieri ex superficiebus, uoluit dicere corpora fieri ex suis formis principaliter, quatenus secũdum ipsum materia aut nihil est, aut proprie nihil. & ita uelle uidetur corpora esse principaliter a superficiebus. i. a suis formis, quatenus totum eẽ corporum est a formis Quæ interpretatio si est ad mentem N Platonis, recte ipse sentit: si autem aliter intelligeret, ut sibi imponit discipulus, uidelicet Aristo. opinio eius falsa est, & recte eum refellit Aristo. Hæc mihi occurrunt de opinione Platonis.

Quod autem necessarium sit corporibus simplicibus omnibus natura motum aliquem inesse: ex his perspicuum est. Nam cum moueri uideantur, ui necesse est ipsa moueri: si proprium motum non habent. ui autem & præter naturam idem est. At si præter naturam est motus aliquis: & sẽm naturam necesse est esse pręter quẽ ille est. & si multi hi sunt, qui præter naturam sunt: unum esse qui secũdum naturam est: necesse est. nam secundum naturã quidem simpliciter est. præter naturam autem unumquodq; plures habet.

Moueri
Mota
Ipsa uerbũ additũ est.
Ille
Ipsa

Secundum expositores inquirit nunc, an corpora naturalia habeant motus naturales. & hoc proponit dicens, quod autem necessarium sit corporibus simplicibus omnibus aliquem motum inesse secundum naturam, ex his supple, quę dicentur, perspicuum erit. De necessitate autem præsentis intentionis Auerroes uult præsentem intentionem necessariam esse ad demonstrationem factam paulo ante contra Pla. quia in ea accepit omne corpus quod recte mouetur, eẽ graue aut leue. modo hæc propositio non potest demonstrari nisi declaretur omne corpus naturale habere motum naturalem. & hac necessitate Arist. transit ad hanc intentionẽ, quia quidam in illa errauerunt, ut uidelicet ueritas quæsiti appareat. Melius aũt dico hanc intentionẽ esse inductam, quia Aris. est pertractaturus ꝙ grauitas & leuitas sunt principia motuum naturalium quam rem non potest declarare nisi præaccipiat & declaret id, quod nunc proposuit. Accedit ad hæc quòd quidam errauerunt in hac re, & ideo quasi obiter remouet errorem eorum. Quod uero ad uerba attinet, debes scire ꝙ Aristo. expressit corpora simplicia, quia P idem est indicium de corporibus mistis: omne enim mistum mouetur ab elemento prædominãte: & ideo si cuilibet corpori simplici competit motus naturalis, cuilibet etiam corpori misto competit, quoniam mouetur a prædominante elemento. Hæc de intentione. Postea probat quod dixerat & inquit. nam cum moueri uideantur: sensu enim cõstat elementa moueri, si proprium naturalem motum nõ habent: ui necesse est ipsa moueri. est igitur consequentia: elementa uidẽtur sensibus moueri, et non proprio naturali motu: igitur ui necesse est ipsa moueri: omne enim corpus physicũ quod mouetur aut natura, aut præter naturam mouetur. ui autem & pręter naturam idem est. quare si omne quod mouetur, mouetur aut natura, aut præter naturam, necesse est ut omne moueatur aut ui, aut naturali proprioq; motu. Vltra procedit, & inquit. At si præter naturam est motus aliquis supple eis competens, & secundum naturam necesse est esse cum præter quem ille est. quare si simplicia corpora mouentur motu præter naturam, oportet ea moueri etiam Q motu naturali, eo uidelicet præter quem ille dicitur præter naturalis: et sic patet ipsa moueri motu proprio naturaliq;.

Expositio.
O

Quę auer. cõmẽ. 18.

Auerroes autem reducit rationem ad tres propositiones: quarum prima est ꝙ omne corpus naturale, necessario mouetur. & patet sensu. Secũda est, ꝙ omne corpus naturale mouetur aut naturaliter, aut uiolenter, & probatur ratione: quia omne quod competit alicui, aut sibi competit secundũ naturam, aut præter naturam. Modo uiolenter moueri est pter naturam moueri. Tertia omne quod uiolenter mouetur, habet motum naturalem: probatur, quia uiolentum dicitur respectu naturalis: & ita omnis motus uiolentus dicitur respectu motus naturalis. quare si aliquod mouetur uiolenter oportet ut habeat motum naturalem. Deinde Auerro. remouet tacite quæstionem Auicennæ & inquit. & hæc uniuersaliter propositio est manifesta: & probata primo coeli, & abnegatio Auicennæ in ea nulla est. hanc rem disputaui

Quę auer. cõmẽ. 18.

A Auerro. primo cœli contra Auicennam, & ideo hic illam tetigit, & non expressit: Sed in fine illam aliquantulum expressit. Deinde componit syllogismum sic, omne corpus uiolenter uel naturaliter motum naturaliter mouetur. omne corpus simplex naturaliter uel uiolenter mouetur. igitur omne corpus simplex naturaliter mouetur. Deinde declarat qualis fuit syllogismus Aristotel. & ait. & per positionem omnium antecedentium supple propositionum concludit consequens intentum, & sic uelle uidetur Auerro. quòd in textu syllogismus sit acceptus in forma hypothetica: in quo pro antecedente sumptæ sunt tres propositiones hoc pacto, si omne corpus simplex mouetur, & omne corpus physicum uiolenter aut naturaliter mouetur, & omne quod mouetur uiolenter: mouetur naturaliter: omne corpus physicum mouetur naturaliter: hæc est hypothetica: cuius antecedens sunt tres propositiones, & ait Auer. consecutionem hanc esse manifestam, ubi si ponatur antecedens sequetur positio consequentis, ait enim similiter esse notam positionem antecedentis. B Ecce quomodo forma huius syllogismi est hypothetica à positione antecedentis ad positionem consequentis.

Deinde sequitur illa pars Et hoc sicut diximus, ubi remouet unum dubium: nam posset dici quòd hęc propositio omne corpus naturale habet motum naturalem sit per se nota: igitur non est demõstrabilis. Quod aũt sit per se nota, patet ex hoc quod sonat hoc nomen natura, est. n. definitio naturę, ut sit principium motus & quietis: cum igitur posuimus aliquod corpus esse naturale: necesse est ut natura sit sui motus causa, & suæ quietis, nam motus & quies quorum causa est necessaria, sunt ex hoc etiam ipsi necessarii, & ita natura si ex sui definitione est principium motus & quietis, sequitur corpus naturale habere motum naturalem, & esse hoc quasi per se notum. igitur non est demonstrabilis hæc propositio. Responsionem innuit Auerro. asserens hunc syllogismum esse necessarium non simpliciter, sed respectu negantis. Secundo uero physicorum commen. tertio dixit hanc propositionem egere modica inuitione, & ideo syllogismus C hypotheticus ualet ad eam. Deinde sequitur illa pars commen. Et hoc quod dixit, ubi ponderat quę dixit motus uiolentos plures esse naturalem unum tantum, ait enim esse hoc additum ne quis credat motum extra naturam esse unũ uelut naturalis est unus: propterea quia uiolentus dicitur respectu naturalis, & etiam quia contraria existimantur secundum eundem numerum, ut de sanitate & ægritudine, tamen non est ita, quia motus uiolenti plures esse possunt, & tamen unus est naturalis: uiolenter enim aer fertur ad centrum, & uiolenter fertur ad concauum, & tamen naturaliter fertur solum ad concauum ignis, & hoc ait Aristote. & si multi hi sunt, qui præter naturam sunt, unum esse qui secundum naturam est, necesse est. Nam secundum naturam quidem simpliciter, id est uno modo est. Præter naturam autem unumquodque elementorum plures habet.

Dubitatio. Sed occurres, quia licet elementa media possint habere plures motus uiolentos, & unum naturalem, extrema elementa non habent motum uiolentum nisi unum, & unum naturalem. Solutio. Quicquid uelint alij, ego dicerem, quòd Aristote. loquitur generatim, accepit enim præter naturam D pro eo quod non est secundum naturam: modo, quod non est secundum naturam multiplex est: uiolentum uero & naturale, quæ extremaliter contrariantur, non nisi simpliciter sunt. Resolutio textus. Ex his patet textum resolui in duos syllogismos, quorum primus est, omne quod mouetur: mouetur uiolenter, uel naturaliter, corpus simplex mouetur. igitur corpus simplex mouetur uiolenter, uel naturaliter. Secundus est, omne quod mouetur uiolenter uel naturaliter, habet motum naturalem. omne corpus simplex mouetur uiolenter, uel naturaliter per conclusionem primi syllogismi. igitur omne corpus simplex habet motum proprium naturalem. hæc est resolutio textus.

Præterea etiam ex quiete patet, etenim aut ui, aut secundum naturam quiescere necesse est. ui autem manet: quo & ui fertur, & secundum naturam: quo secundum naturam. B

Expositio. Secundam rationem ponit nunc ex parte quietis, & duo præsupponit, quorum primum est quòd omne quod quiescit, necesse est aut ui, aut secundum naturam quiescere, & inquit. præterea etiam ex quiete supple hoc idem patet. Deinde tangit suppositionem primam, & inquit. etenim aut ui, aut secundum naturam necesse est quiescere, supple omne quod quiescit: hæc est prima suppositio. Secunda suppositio est, quòd ibi quiescit aliquid ui quo & fertur ui. & ibi quiescit aliquod secundum naturam: quo & fertur secundum naturam. Hæc inquit. ui autem supple ibi aliquid manet, quo & ui fertur. & secundum naturam subaudi ibi aliquid manet: quo secundum naturam fertur. Hæc est secunda suppositio. F Auerroes autem ait hanc rationem acceptam ex parte quietis fundari in duabus propositionibus: quarum una est, omne corpus naturale, habet quietem naturalem. Secunda est, omnis locus in quo quiescit corpus naturaliter: ad ipsum mouetur naturaliter. postea in exponendo partes textus, non has propositiones, sed eas, quas collegimus notat esse supponendas: uidelicet. omne quod quiescit: necesse est aut ui, aut naturaliter quiescere. & secunda est: illic aliquid quiescit ui quo ui fertur. illic quiescit secundum naturam: quo fertur secundum naturam: & huius secundæ propositionis Auerro. causam reddit ex eo quia quies est finis motus, & ita si quies fuerit naturalis: motus ad ipsam erit naturalis, & si uiolenta: motus ad ipsam erit uiolentus, & sic patet secunda suppositio.

Cum igitur aliquid in medio manere uideatur: si secundum naturam quidem, patet & lationem huc: secundum naturam ipsi inesse. Si autem ui: quid est quod prohibet ferri. Si igitur quiescit quidem, eundem uoluemus sermonem: necesse est enim aut secundum naturam esse primum quiescens, aut in infinitum abire, quod quidem est G impossibile.

Expositio. His suppositis, arguit, cum igitur aliquid in medio manere uideatur, uidelicet terra, uel lapis, ut sensibus patet: quæritur de eo, quod sic uidetur in medio manere, aut manet in medio secundum naturam, aut ui illic manet. Si secundum naturam quidem, patet & lationem, quæ huc uergit: secundum naturam ipsi quiescenti inesse, ut secunda suppositio ait. Si autem terra uel lapis ui quiescit in medio, oportet esse aliquid detinens terram uel lapidem, quod prohibet terram uel lapidem ferri. Verbi gratia, ut columna detinens lapidem. Modo uoluemus sermonem de prohibente. & cum illud quiescat in medio detinendo lapidem uel terram: necesse est aut secundum naturam esse primum quiescens, quod quidem primo detinet, & primo naturaliter quiescit. & sic habetur, quod illuc fuit naturaliter motum, aut est necesse in infinitum abire, sic quòd. a. detinet ui ipsum. b. &. b. ui detinet ipsum. c. &. c. ui detinet ipsum H d. & sic in infinitum, modo hoc est impossibile. igitur oportet dare aliquid in medio primum quiescens naturaliter, & ita oportet esse aliquod quod illuc naturaliter fuerit motum, & ita est aliquod corpus, cui competit motus naturalis, quod est intentum. Dubitatio Auer. Sed occurres, cur Aristotel. in probando propositum suum ex quiete, induxit exemplum speciatim de terra quiescente in medio, & non de alijs elementis. Solutio. Soluit Auerroes quia de terra maxime dubitatur. Nam alia elementa existimantur esse fixa naturaliter secundum totum in suis locis. De terra uero tantum dubitatur. & causa dubitationis est, quia uidemus cum pars inferior auferatur, partem superiorem descendere. & ita existimatur esse de tota, ut de parte cernitur, & ideo existimatum est terram totam in medio ui quiescere. Hac igitur ratione de terra induxit exemplum. Quod uero ad uerba

I textus attinet:animaduerte, quòd textus Auerrois habet. Inducemus sermonem super ipsum, ubi Auer. exponit super ipsum scilicet aduersarium, & errat: quoniam in græcis uerbia stat, ut nos transtulimus. Præterea dicitur in textu Auer. aut mouebitur in infinitum. Et Auerroes dupliciter exponit: uno modo referendo ad terram: alio modo referendo ad prohibens, si refertur ad terram, est sensus: q si terra non quiescit naturaliter in medio: ipsa mouebitur deorsum, in infinitum. Quam expositionem Auerro. non tenet, & recte, quia ut patet in græcis codicibus non potest sic intelligi. Sinautem refertur ad prohibens, recte dicitur: nam si terra non quiescit in medio naturaliter, sed ui: cum uideatur illic stare, oportet esse prohibens ipsam ne ulterius moueatur, & quæratur de prohibente, uel quiescit naturaliter, uel ui. Si naturaliter: habetur propositum. si ui: oportet esse aliud prohibens, & sic uel ibitur in infinitum, uel oportet uenire ad aliquid, quod illic quiescit naturaliter. Et hæc expositio optima est.

K Sinautem id quod ferri prohibet: Mouetur: ut Empedocles inquit: terram à reuolutione quiescere: aliquem in locum sane moueretur: cum impossibile sit in infinitum ferri. nullum enim impossibile fit. In infinitum autem transire, impossibile est. Quare quod fertur: necesse esse alicubi stare, & illic non ui: sed secundum naturam manere. Quod si est quies secundum naturam: latio in hunc locum motus erit secundum naturam.

Ferri uerbû supple.

Expositio. Iste textus solet induci continuus præcedenti: nam quæsiuit de prohibente: an quiescat, uel moueatur. Cum probauit q si quiescit, relinquitur intentum: nunc probat quod nō potest moueri tale prohibens (ut dicit Empedocles.) Et hoc modo Auerro. exponit hic. Melius autem uidetur q Arist. remoueat responsionem Empedoclis, qui dixit terram ui quiescere in medio, & q prohibens est reuolutio cœli, ut uisum fuit in secunda huius: contra quem obijcit Aristote. dicens, si ita est: tunc terra remota cœli reuolutione, aliquem
L in locum sane moueretur supple determinatum: cum impossibile sit in infinitum ipsam ferri: nullum enim impossibile fit: in infinitum autem pertransire impossibile est: quare non potest terra remota cœli reuolutione in infinitum ire: ibit igitur cœli reuolutione amota in aliquem locum determinatum. & tunc complet rationem, & inquit. quod si est quies supple terræ secundum naturam in aliquo loco determinato: latio in hunc determinatum locum motus erit secundum naturam. & ita relinquitur aliquod corpus habere motum naturalem. Hæc Aristo. Auerroes autem ex textu ultimo colligit talem rationem, si possibile est ut aliquod incipiat motum in infinitum, possibile erit ut motus infinitus generetur. Sed impossibile est motum infinitum generari. igitur impossibile est aliquod incipere motum infinitum generare. Quare cum remota reuolutione cœli motus erit infinitus. igitur nihil potest illum incipere generare.

Quæ auer. cõmê. 19.

M Quapropter & Leucippo & Democrito, qui prima ipsa corpora asserunt in uacuo atque infinito semper moueri: occurrendum est: quo nam motu mouentur, quisue est ipsorum secundũ naturã motus.

Occurrêdũ Dicendum

Expositio. Improbat (ut recte sentit expositor) aliquorum philosophorum errata: primo, illud Democriti atque Leucippi: quorum insufficientiam primo ipse narrat, & inquit. quapropter & Leucippo & Democrito, qui prima ipsa corpora, quæ Atoma uocant ac rerum principia, asserunt in uacuo atque infinito semper moueri, occurrendum est & dicendum, quonam motu mouentur: quisue est ipsorum secundum naturam motus? Qui cum hæc non determinassent: insufficienter uisi sunt tradidisse. Hæc de insufficientia eorum. Auerroes autem uult quòd Aristote. nunc destruat opinionem eorum qui dicunt motum innaturalem esse ante naturalem. Secundo, ait hos esse diuisos in duas sectas: una est Leucippi & Democriti dicentium Atoma moueri in uacuo atque infinito motu æterno. Alia Platonis qui dicit quòd quatuor elementa mouebantur antequã mundus esset, motu inordinato, deinde cum deus fecisset mundum, induxit illa ad motum ordinatum. Tertio ait Aristote. primo contradicere primæ sectæ: secundo uero secundæ. Hæc Auerro. de textus introductione, quam non uideo quo modo ualeat. Deinde sequitur illa pars, & intendit Vbi Auerro. exponit quædam uerba textus, quæ in græcis codicibus non reperiuntur. Quibus prætermissis, ponit conuenientiam & differentiam inter opinionem Platonis, & Democriti: conuenientia quidem est quòd ambo ponũt innaturalem motum priorem naturali. differentia uero quia Plato innaturalem motum posuit in præterito, & nunc: in præsenti non. Democritus autem ait, motum innaturalem corporibus Atomis & de præterito & de præsenti semper,

Quæ auer. cõmê. 20.

N

O inesse. causa autem, quia ipse posuit hæc Atoma rerum omnium elementa: quare oportet ipsa semper fuisse & semper esse. & cum eorum esse sit motus: oportet ut semper fuerint, & semper sint in motu, sed cum hic motus non possit esse naturalis, erit igitur uiolentus: quare Democritus differt à Plato. in hoc, quòd motum uiolentum ponit præcedere, & ponit esse de præsenti. Deinde Auerro. parte illa. Dicamus igitur eis si hæc, refellit opinionem Democriti, & colligit in textu duas insufficientias, quæ sunt duæ quasi quæstiones. prima est, quis est primus motor corporum Atomorum. Secunda, cum primus motor debet habere motum naturalem, quis est eius naturalis motus. Hæc Auerro. quæ pace sua non sunt ad propositum: est enim una tantum insufficientia, uidelicet quo nam motu mouentur corpora hæc Atoma, & quis sit illorum motus naturalis. Quod si hæ sint duæ insufficientiæ: non sunt illæ: quas resumit Auerro. fuit autem causa erroris Auerrois textus male translatus ad eius linguam.

P Nam si elementorum aliud ab alio ui mouetur: necesse est & cuiusque etiam aliquem motum esse secundum naturam: præter quem uiolentus est.

Etiam scil.

Expositio. Nunc ponit excusationem illorum: dicebant enim illorum elementorum, quæ sunt Atoma aliud ab alio moueri ui. Quod excludit primo, quia si ita est: necesse est & cuiusque etiam aliquem motum esse secundum naturam: præter quem uiolentus est, ut dictum est.

Et oportet primam motricem, non ui, sed secundum naturam mouere. In infinitum enim erunt: si non erit aliquid primum mouens secundum naturam, sed semper ipsum prius ui motum mouet.

Primam motricem Primam mouẽ

Expositio. Secundo, obijcit excusationi, quia oportet saltem primum mouens non ui mouere, sed secundum naturam. nam quod mouet ui habet principium suæ motionis extra, & ita non mouet nisi motum, & ita oportet moueri ab alio semper, uel standum est ad primum, quod non ui mouet. Vnde inquit,
Q & oportet primam motricem supple uim non ui, sed secundum naturam mouere. probat hoc, & inquit. in infinitum enim erunt supple ui mouentia & mota, si non erit aliquid primum mouens secundum naturam, sed semper ipsum prius motum uiolenter, aliud moueat. est igitur consequentia si primum mouet ui. igitur procedetur in infinitum in mouentibus & motis: probatur, quia si mouet ui, igitur non mouet nisi motum extra. quare mouebitur ab alio, & quæratur de illo. uel igitur ibitur in infinitum in mouentibus & motis, uel oportet ut primum moueat naturaliter, & tunc si primum mouet naturaliter aliquid mouebitur naturali motu, & sic est aliquod corpus, quod habet motum naturalem. Hæc Aristo. de insufficientia Democriti & Leucippi. Auerroes autem laborat circa uerba Arist. quæ in suis translationibus ita scribuntur. Quoniam corpus primũ motum nullum corpus mouet uiolenter, sed naturaliter. Et hæc expo-

Quæ auer. cõm. 20.

nit

A nis dupliciter aut referendo ad mouens ipsum: quasi dicat, quòd primum mouens non potest mouere id quod mouet uiolenter, sed naturaliter, & tunc legitur litera sic: quoniam corpus primo motum ut esset cœlum, uel id genus: non mouet aliquid & ipsum est motum ab aliquo alio uiolenter, sed mouet ipsum, & est motum naturaliter. uel exponit referendo ad id quod mouetur: quasi dicat quod ea quæ mouentur à primo mouente, siue sit corpus, siue uirtus extra corpus non potest moueri ab illo uiolento motu, quia non moueretur semper, sed hora quadam sic, & quadam non. Quæ omnia nulla sunt: cum hæ expositiones non cadant in uerbis græcis. Deinde sequitur illa pars commenti. Motum autem corporum: Vbi Auer. remouet dubitationem: dictum est enim uiolentum motum non esse perpetuum: modo hoc uidetur falsum: nam motus circularis ignis in propria sphæ-
B ra, & motus circularis aeris in suprema regione est uiolentus, & tamen est perpetuus. igitur motus uiolentus potest esse perpetuus. Respondet Auerro. & uult quòd motus talium elementorum nec est uiolentus, nec naturalis. Violentus quidem non est, quia semper est. nec naturalis, quia ignis non mouetur illo motu à principio in eo existente. Et addit quòd fere idem est de motu membrorum animalis à primo moto, quod est calor naturalis siue spiritus qui motus, quia non est uiolentus uocatur naturalis. Sic igitur patet, Motum elementorum circularem esse non naturalem, sed uel supernaturalem, quia & si non contra eorum naturam: non tamen est secundum eorum naturam, sed supra naturam, ut motus membro animalis, qui non est semper etiam.

Deinde sequitur illa commenti pars. Et hoc fundatur. Vbi Auerro. resoluit hunc textum ad propositiones: atque syllogismum, & uult textum fundari supra propositiones: quarum prima est, quòd omne motum habet motorem. Secunda est, quòd omnis motor in loco, hoc est de loco ad locum est corpus. Tertia est, quòd corpus non mouet nisi moueatur. Ex his deducitur consequentia textus, quę secũdum Auer-
C roem est: si corpus primum nõ mouet corpus motu naturali: tunc motum esset infinitum. Nam si motum habet corpus à quo mouetur, & illud corpus etiam aliud corpus: cum non moueat nisi moueatur per propositiones: tandem abibit in infinitum, & sic necesse est reperiri corpora infinita, quæ saltem de possibili possunt se tangere, uel continuari, quibus se tangentibus, aut continuatis: magnitudo resultabit infinita, & ita motus erit infinitus, ut septimo physicorum deductum est. Deinde sequitur. Et per hoc quod dicit: Vbi Auerro. considerat uerba sui textus, & accipit primo quòd omne corpus quod mouet, quia mouetur: taliter mouet, qualiter mouetur. Nam si mouetur uiolenter: mouet aliud etiam uiolenter. & si mouetur naturaliter: etiam mouet aliud naturaliter. Tunc uerba textus exponit, quæ sunt corpus primum si non mouet motu naturali & cætera. Vbi uult quòd mouere aliud naturaliter potest esse dupliciter: uno modo ut mouere dicat actionem primi motoris. Cũ enim primum mouens corporeum moueatur naturaliter: actio eius in rem motam eius est naturalis: licet forte res mota ab eo non moueatur naturaliter, ut est de cœlo & elementis: cœlum enim mouet elementa circulariter, & naturaliter,
D & tamen elementa nõ mouentur naturaliter motu illo. Alio modo potest intelligi ut mouere dicat motum ipsius rei motæ à primo motore, & tunc dicemus elementa moueri naturaliter à cœlo motu circulari, hoc est non uiolenter: cum elementa semper moueantur motu circulari, quod non contingit de aliquo motu uiolento: cum nullum uiolentum sit perpetuum. Auerroes autem laudat magis primam expositionem. Ego uero dico hæc non esse ad uerba uera Aristo. quæ nos legimus, sed ad eius malas translationes, quæ sunt plerunque causa erroris huius. Ego enim iudico fatuum esse conari in dictis Auerro. quia ipse frequenter frustra laborat.

Hoc autem idem accidere necesse est, & si (ut in Timæo scriptum est:) ante mundi facturam elementa inordinate mouebantur. Necesse est enim aut uiolentum esse motum, aut secundum naturam. si autem secundum naturam mouebantur: necesse est mundum esse: si quis uelit contemplari cum diligentia. Tunc enim primum mouens necesse est mouere ipsum secundum naturam motum, & ea quæ mouentur non ui: in suis quiescentia locis: eum facere ordinem quem quidem nunc habent. ea quidem quæ grauitatem habent: ad medium. Quæ autem leuitatem: à medio. Hunc autem ordinem habet mundus. B (margin: Cũ diligentia attēdis)

Nunc reprobat opinionem Platonis, uoluit enim Plato (ut in Timæo dicitur) elementa ante mundi ipsius facturam moueri inordinate. Vnde dixit ante mundi generationem materiam inordinate fluctuasse. Materia autem, & elementa idem est: quare uoluit ante generationem mundi elementa moueri inordinate. Postea uero reducta esse ad motum ordinatum ab ipso deo, quam quidem reductionẽ Plat. appellat mundi genituram. Obicit autem Aristote. huic positioni asserens accidere illi, quod Democriti & Leucippi opinioni accidebat. Vnde inquit. hoc autem idem supple absurdum, quod Democrito accidebat necesse est accidere: & si (ut in Timæo scriptum est) ante mundi facturam elementa inordinate mouebantur, & hoc facile ipse deducit, & inquit, necesse est enim, aut uiolentum esse motum supple eorum ante mundi facturam: aut secundum naturam. probat quòd non secundum naturam, quia tunc mundus præfuisset, & ita fuisset antequam esset, unde inquit: si autem secundum naturam mouebantur: necesse est tunc mundum esse, si quis uelit contemplari cum diligentia. Deducit, quia ex quo elementa tunc mouebantur secundum naturam: necesse est tunc primum mouens mouere ipsum supple primum motum secundum naturam: hoc est cœlum. nam motus elementorum reducitur ad motum cœli: quare si tunc elementa mouebantur secundum naturam, oportet tunc cœlum à primo motore etiam moueri secundum naturam. Oportebat etiam ea quæ mouentur nõ ui, sed propria natura, quęque quiescũnt suis in locis etiam non ui, sed natura: eum facere ordinem, quem quidem nunc habent: tam supple in quiescendo, quàm supple in mouendo. Expositiue uidelicet ea quidem quæ grauitatem habent: oportebat ad medium moueri. quæ autem habent leuitatem: oportebat moueri à medio. Hunc autem ordinem mundus habet. igitur si hæc omnia sunt ante mundi facturam: oportet dicere mundum etiã tunc præfuisse, & ita mundus esset antequam esset. Tacuit autem probare quòd ante mundum elementa non possunt uiolenter moueri, quia per se notum est. quòd si uiolenter mouerentur: oporteret illa naturaliter moueri, ut superius est deductum. Laborat autem expositor declarare quid Aristo. uelit per primum mouens, & quid per ipsum motũ, quæ certe patent. Aristoteles per primum mouens, intelligit primum motorem incorporeum, & per ipsum motum intelligit cœlum, quod est primum motum à seipso, idest à motore quod est aliquid sui, ut nos exposuimus. Auerroes autẽ dat huic rationi um, & uult q tres dispositiones requirãtur ad esse mundi perfectum. prima est, ut quędam eorũ moueãtur à primo motu. Secunda ut quędam quiescant in suis locis. Tertia, ut quædam moueantur ad sua loca. uidelicet, illa quæ fuerunt extra loca genita modo si elementa ante mundi facturam mouebantur, cum non poterant moueri nisi naturaliter: tunc erant omnes istæ tres dispositiones, & ita tunc erat perfecte mundus. quare mundus esset antequam esset. Quod uero ad uerba attinet debes scire quòd in uerbis Arabicis sunt hęc uerba. Sed dico quòd elementa & reliqua, ubi Auerroes ait hæc uerba posse esse rationem per se, & distinctam à ratione nunc facta & posse esse partem rõnis factæ, sed quia hęc nulla sunt, lege uerba, ut nos legimus.

(Margin: Expositio. F · G · H · Que auer. cõmẽ. 21.)

Præterea tantum aliquis quæret utique: utrum

A sunt infinitæ:species motuum erunt infinitæ,& processus eorum erit infinitus. Hæc Auerroes colligit. Deinde sequitur illa pars. Et hoc explanauit Themi. Vbi digreditur circa has consequentias. Vbi primo narrat, quæ Themi. dixit circa secundam consequentiam,& inquit. & hoc explanauit Themi. sic idest & si fuerint huiusmodi scilicet motus infiniti & processus infinitus: etiam erunt ordinati, & sic quouis modo dicatur sequitur ante mundum fuisse ordinem. Et Alexander: hic Auerro. narrat quæ Alexand. ait circa secundam consequentiam,& inquit. Alexander non dixit hanc explanationem, quam Themi. suppleuit, sed uult Aristote. sermonem fuisse diminutum,& non compleuit, sermonem ipsum, quē debuit complere, immo solum destruxit consequens dicendo quòd est impossibile motus esse infinitos, & species eorum esse infinitas. Ecce igitur quòd Alexander non compleuit sermonem Aristote. sed destruxit consequens. Deinde sequitur illa particula. Dixit Themi. Vbi Themi. reprehendit Alexandrum asserens eius expositionem esse turpem. &

B hoc dupliciter: primo, quia Alexand. uidetur uelle ex textu hanc esse Aristote. consequentiam uidelicet, si motus sunt infiniti: motus sunt infiniti & processus motuum est infinitus. Obijcit autem Themi. quòd Alexander sumit idem in consequente & antecedente ac si quis dicat si est animal, ergo est animal,& quasi intendit Themi. dicere quòd errauit Alexand. quia qui uult destruere aliquam positionem id est aliquod antecedens: debet considerare quid sequitur ex illo,& si illud consequens non fuerit supple possibile: non erit illud antecedens possibile: Vt concedas, si hoc est animal: hoc est Tragelphus. Nam sequitur non est Tragelphus. igitur non animal. Sic igitur patet quòd primus error Alexandri est idē assumi pro antecedente,& pro consequenti. Deinde sequitur illa particula. Et etiam dixit: ubi secundo obijcit Alexan. quia sensus Aristote. non est arguere destructiue in secunda consequentia, sed constructiue inferēdo quòd si motus sunt infiniti & processus infinitus. igitur fuit aliquis ordo ante ordinem mundi. hæ sunt obiectiones duæ Themi. Deinde sequitur illa particula. Et intentio. Vbi Auerro. exponit Themi. uerba. & uult quòd trifariam potest sermo Aristote. intelligi

C secundum Themistium uno modo quòd motus sint numero infiniti,& motores & mota eiusdem formæ siue speciei: tunc sequitur illorum motus habere ordinem: cum omnes sint eiusdem speciei. Secundo modo potest intelligi ꝙ motus sunt infiniti & motores etiam infiniti specie differentes,& etiam sequitur in illis esse aliquem ordinem, quia saltem hic quòd motus sunt tot quot formæ mouentes, quia diuersitas motuum sequitur diuersitatem formarum mouentium. Tertio: potest intelligi motus esse numero infinitos,& motores finitos scilicet specie,& motus etiam specie finitos, & tunc sequitur, ut prius, esse ordinem in illis. Ex his colligitur quòd Themistius uoluit fieri tria antecedentia, & unum consequens, quod est in motibus illis esse ordinem. Alexander uero uoluit tria etiam illa antecedentia,& ad primum,& tertium intulit esse ordinem. Ad secundum uero dixit suum consequens esse destruendum. Deinde colligit summariam positionem Themistij, & inquit. quasi igitur Aristote. secundum hanc explanationem induxit aliquid quasi antecedens supple in secunda ratione siue consequentia,& aliquid

D quasi consequens, & tacuit consequens supple secundum, & propterea quia tacuit secundum consequens: Alexan. restituit Aristote. in suo sermone arbitrans illum sermonem Aristote. esse diminutum. & putauit quòd diminutio erat, quia debuit destruere consequens uidelicet motus esse infinitos, & infinitarum formarum, ac terminorum: demum epilogat, & inquit. hanc esse Themi. expositionem, uel saltem potentia est hæc expositio Themi. Deinde sequitur illa particula. Et hoc non contingit Alexand. Vbi nunc Auerro. defendit Alexand. ab obiectionibus Themist. Ad primam igitur respondet, quòd hoc non contingit Alexander, quia sermo Aristote. continet antecedens, & consequens, & non est

E idem consequens, quod antecedens: debet enim sermo Aristote. sic componi, si motus sunt numero infiniti propter formas mouentes & propter motiones in alterum: motus erūt specie infiniti,& processus motuum erunt infiniti. modo cōsequens est impossibile: igitur & antecedens, & ita est impossibile formas esse infinitas quia motio in alterum est infinita: patet itaque quòd si sic ratio componatur: consequens differt ab antecedente. at Themi. ut reprehenderet Alexandrum: posuit quasi consequens idem cum antecedente,& dixit uerum consequens esse ablatum à textu: sed esse supplendum modo, quo suppleuit ipse. Vlterius ait quòd Alexand. uoluit Aristotelem non destruxisse consequens, sed posuisse oppositum positionis siue antecedentis: hoc est oppositum consequentis. Ecce quòd Alexand. uoluit Aristote. non posuisse nisi antecedens,& oppositum consequentis, & tacuisse consequens. Sed difficile esset uidere quo modo ualet hæc consequentia, motus sunt numero infiniti: igitur motus sunt infiniti forma. Tu uero considera dicta Auerro. quia re-

F spondet antecedens quod est quòd motus sunt infiniti numero potest dupliciter intelligi, aut hoc modo quòd motores differunt forma,& sic sequitur motus esse specie infinitos. Aut hoc modo quòd motus sint numero infiniti, & in se forma differentes, & tunc antecedens non differt à consequente,& Alexand. loquitur primo modo: per hæc patet error Themi. & quod non ualet id quod dicit contra Alexandrum, quia non intellexit differentiam inter antecedens & consequens, & propterea dixit Alexandrū destruxisse positionem, idest antecedens, quia credidit consequens non differre ab antecedente,& sic obiectio Themistij contra Alexandrum nulla est. Deinde sequitur illa particula. Sed tamen quod Alexand. ubi defendit Aristote. asserens obiectionem Alexand. contra Aristotelem nullam esse: quia si expositio esset (ut Alexan. ait) solum consequens fuisset diminutum, quod non est diminutio, quia facile potest illa destructio subintelligi: ueluti sæpe diminuit multas propositiones per se notas, quæ possunt facile suppleri, propterea concludit, quæ igitur diminutio cōtingit in hoc Aristoteli (quasi dicat nulla.

G Deinde sequitur, Nisi Alexand. Vbi ostendit quomodo contradictio Alexand. contra Aristotelem haberet locum,& ait quòd tunc haberet locum, quando expositio Alexand. concordaret cum Themistio in faciendo tria antecedentia & unum consequens. uidelicet, quòd ante ordinem esset ordo: tunc enim Aristot. concessisset eis motus esse infinitos in specie,& infinitos in processu. Quod si ita esset: tunc dupliciter Alexand. Aristoteli resisteret: primo, quia cōcessit hoc illis, quod non erat concedendum. Secundo, quia à ratione fuisset diminutum consequens, quod non facile ex antecedente intelligeretur. primum tangit Auerro. hic. Secūdum uero tetigit supra,& propterea concludit, ꝙ melius esset facere duo antecedentia: primum, & tertium, inferendo ordinem ante ordinem,& pretermittere secundam diuisionem. i. secundum antecedens: non inferendo ordinē ante ordinē Nam sic exponendo non destruit primam intentionē Aristo. quæ est obijcere antiquis cogendo illos ponere ordinem ante ordinē: nam licet hoc non sequatur ex tribus antecedentibus, sequitur ex primo & ultimo ex secundo uero se-

H quitur impossibile, quod destruxit. & sic omnino habetur ordo ante ordinem, quæ est prima Aristote. intentio contra antiquos, ut etiam Themi. existimauit. Deinde sequitur illa particula. Aristoteles enim potest. Vbi quasi ponit tertiam expositionem: circa quam debes scire quòd tres possunt fieri diuisiones de partibus Atomi: quas ponunt Democritici moueri ante mundum in uacuo infinito motu inordinato. Prima est, quòd partes sint finitæ specie, numero uero siue finitæ siue infinitæ,& motus sit finitus. & hæc diuisio est secundum naturam. Nam secundum naturam partes mundi sunt quinqꝫ specie,& motus etiam finiti. Secunda diuisio est ponendo partes Atomas specie infinitas,& motus infinitos. Et hæc diuisio est omnino preter naturalis,& ex toto primū op-

I posita. Tertia est quòd partes sint infinitæ specie, & motus uel motores finiti, & hæc etiam est præternaturalis. Ait modo Auerro. quòd ex prima diuisione concessa sequitur ordinem esse ante ordinem. Nam si conceditur Atoma esse specie finita, & motus finitos ante mundum: sequitur illa moueri ordine. & cum sint ante mundum: erunt ante ordinem, & ita sequitur ordo ante ordinem. duæ aliæ diuisiones sunt falsæ, & præternaturales. Ecce quasi. hæc est tertia expositio, & applicando hanc sententiam uerbis: ait contra Alexand. quòd secundum hoc non intendit destruere illud consequēs uidelicet, quòd motus sit infinitus, & partes infinitæ, sed accipit hoc quasi antecedens & infert ordinem ante ordinem, ut dictum est, quia uelle uidetur partes illas esse eiusdem formæ ac speciei, & sic applicando diuisiones uerbis: tandem ait redeundo ad expositionem Alexandri quòd apparet uniuersaliter quòd diuidit sermonem in tres diuisiones, ubi mediam destruxit, & primam, & tertiam accepit pro antecedē-
K tibus inferendo ordinem ante ordinem. Themistius uero uoluit tria esse antecedentia & unum omnibus consequens, uidelicet quòd ordo sit ante ordinem. Deinde sequitur illa particula. Diuisio naturalis. Ubi Auerro. ut complete loqueretur reducit diuisionem ad quatuor: supponit enim partes illas indiuisibiles, quæ dicuntur Atoma: quadrifariam posse constitui, aut ponendo formas illarum finitas & motus finitos. & hæc diuisio est naturalis. Nam secundum rei ueritatem partes rerum sunt numero infinitæ, sed forma sunt finitæ, & motibus etiam finitæ. Et ait in textu Aristote. esse hoc tertium condiuidens. secundum est quòd formæ sint specie infinitæ, & motus etiam infiniti specie. Et hoc secundum est præternaturale omnino: de quo fuit quæstio inter Themi. & Alexand. utrum hoc concesso sequitur ordo ante ordinem. & diuersimode fuit responsum, nam Themi. uoluit quòd ipso concesso sequitur ordo ante ordinem, & Alexander uoluit quòd erat consequens destruendum. Tertium membrum inter hæc medians est, quòd formæ sunt finitæ, & motus infiniti, quod membrum fuit primum in textu, & propinquum naturali, & ideo existimatur quòd ordo sit an-
L te ordinem ipso cōcesso. Quartum membrum est, quòd formæ sunt infinitæ, & motus finiti. & Aristote. non posuit ipsum in textu, aut uirtualiter continentur in primo, uel secundo diuidente. Reliquum commenti perspicuum est. Hæc ex commento collegi. Ego uero considerans & superconsiderans non inueni has diuisiones in textu, sed solū reperi duas diuisiones: prima est si Atoma ante mundum sunt infinita: dupliciter fieri potest, aut quòd motores eorum erunt finiti puta unus uel plures finiti, & sic sequitur, Atoma non inordinate moueri. Nam licet Atoma sint infinita, quia tamen motores sunt finiti: in motibus eorum erit aliquis ordo. Aut potest intelligi Atoma in infinita, & motores esse infinitos specie: & est secunda diuisio: ex qua infert lationes esse infinitas specie, & hoc membrum uoluit Alexan. esse destruendum, quo modo fuit destructum primo huius. Ubi probatum est tres esse tantum motus specie. Potest tamen per uerba illa, Nam si
M finitæ, Innui tertium membrum uidelicet, quòd Atoma sint infinita, & motores infiniti specie, & motus finiti, & tunc ad hoc tertium infert ordinem esse ante ordinem dicens. si enim finitæ sint motiones, & supple Atoma & motores infiniti: aliquis ordo est saltem ex parte motuum, quia omne finitum ordinatum est aliquo modo. Et sic duo membra sunt in textu nostro expresse, & tria possunt intelligi: quorum primum, & tertium infert ordinem ante ordinem. Secundum infert unū consequens destruendum secundum Alexandrum. Cætera uero quæ dicit Auerro. circa textum, sunt superflua. Deinde Aristote. parte illa. Neque enim nunc. Soluit dubitationem (ut etiam Auerro. notat) quæ posset oriri, ut diximus in expositione textus. Tu uero uides quo modo multa dixit Auer. extra propositum, quæ applicauit uerbis Aristo. quibus applicari non possunt, ut mihi uidetur.

Esse uerbū additum,

Præterea ipsum esse inordinate nihil aliud est, quàm esse præter naturam: ordo enim propria natura sensibilium est. At uero & hoc absurdum & impossibile est: ipsum uidelicet infinitum inordinatum motum habere. Est enim ea rerum natura. Quam plures & pluri in tempore habent. contrarium igitur ipsis accidit: inordinationem quidem esse secundum naturam. ordinem uero atque mundum præter naturam. Quamuis nihil eorum quæ sunt secundum naturam: à fortuna fiant. N

Videlicet uerbū additum quia & id a fortuna, ut contingit.

Expositio.

Secundo obiicit Democrito, & potest ratio componi logice hoc pacto, si ante mundum Atoma mouebantur motu inordinato: tunc ordo erit præter naturam, & inordinatio, erit secundum naturam. deducitur consequentia, quia motus ille inordinatus ante mundum fuit in omnibus Atomis & tempore infinito: motus autem ordinatus post mundi generationem non est in omnibus Atomis: nec tempore infinito, quia secundum Democritum, mundus fuit sub non esse in præterito infinito, & sub esse in tempore finito. Quare sequitur motum inordinatum: cum fuerit pluribus competēs, O
& maiori tempore: etiam secundum naturam, & ordinatum esse præter naturam, quia non omnibus: nec maiori tempore. Inquit præterea ipsum esse inordinate nihil aliud est quā esse præter naturam, quod declarat. d ordo enim propria natura sensibilium naturaliumque corporum est: est enim ordo corporis naturalis ad aliquem finem: illius ad illum finem inclinatio. Inclinatio uero rei, & eius natura inclinans ad illum finem idem est. Et sic ordo rei, & natura rei idem est. & ita patet ordinem esse secundum naturam: immo potius ipsam naturam, & inordinationem esse præter naturam. accepta hac suppositione procedit ad rationem, & inquit. at uero & hoc absurdum & impossibile est ipsum uidelicet infinitum inordinatum motum habere, & sic repugnat motum infinitum esse inordinatum, quia (ut ait) ea rerum natura est, quam plures scilicet res, & pluri tempore habent. modo ipsis Democriticis accidit dicere contrarium uidelicet, quòd P
ordo & mundus sint præter naturam, & inordinatio secundum naturam. Et quod accidat sic dicere: patet. quia inordinatio illa præcedens mundum competebat pluribus, & maiori tempore. ordo autem post mundi generationem competit paucioribus & breuiori tempore, quæ ratio ducet inordinationem esse secūdum naturam ordinem autem præter naturam. & apponens destructionem consequentis, inquit. quamuis nihil eorum quæ sunt secundum naturam à fortuna fiat: hoc est præter ordinem & breuiori tempore. Est igitur ratio breuis quòd Democritici sic dicentes sibi ipsis contradicunt, quia coguntur dicere ordinem esse præter naturalē, & inordinationem secundum naturam. Quod uero ad uerba attinet: per esse à fortuna: intelligit, (ut dicit Auerro.) esse in paucioribus temporibus. Nam quod fortuna uel casu est: in minori tpe est: ideo accipit alterū pro altero. Animaduerte igit̃ fm Auer. quòd Aristo. Platoni contradicit per hanc rationem, & non Democrito: nam Plato posuit res moueri ante mundū motu inordinato tpe infinito. In contradicendo igit̃ Q
Plato. uult eum accipere duas suppositiones: prima est inordinatum & indefinitum est præter naturam. Secunda est, ordinatum & definitum est secūdum naturam. His acceptis: arguit si res mouebantur inordinate tēpore, infinito ante mūdum: ergo motu naturali. tenet argumentum ex suppositionibus, quia ordinatum definitum est maiori tempore & pluribus subiectis competens. res uero post mundi generationē mouebuntur motu finito, quia ex quo cœperunt moueri aliquando: desinent moueri, ut deductum fuit in. 1. libro. & ita patet tempus motus rerum ante mundi generationem fuisse maius tempore motu rerum post generationem. Modo regula est illud esse naturale: cuius tempus est maius, ut de sanitate dicitur: illud minus: cuius tempus est minus, ut de ægritudine. Hæc Auerroes breuibus.

Quæ auer. cōmē. 34.

uidetur

A **Videtur autem Anaxagoras hoc ipsum bene accepisse. Ex immobilibus enim incipit mũdũ conficere.**

Expositio. Videtur mihi ꝙ Aristo uelit comparare inter opinionem Pla. & opiniones aliorum physicorum, ut ostendat omnino Plato. errasse Vbi debes scire ꝙ Plato duo posuit circa corpora, quæ erant ante mundum. Primo quidem, quia posuit illa moueri. Secundo, quia posuit ipsa segregata. Circa primum comparat opinionem Platonis opinioni Anaxagoræ, & inquit. uidetur autem Anaxagoras hoc ipsum bene accepisse, & explicat quod bene accepit, & inquit: ex immotis. n. incipit mundum conficere. quare melius Anaxagoras ex immotis mundum facit, quàm Plato. ex motis. Anaxagoras. n. (ut Auer. ait) dixit res stetisse tempore infinito in ipso chaos siue mixtione, donec intelligẽtia cœpit res distinguere. Causa autem quare melius est facere mundum ex immotis, quã (Que auer. cõmẽ. 25.) B ex motis: est quia generatio fit ex ente in potentia, & non ea ente in actu. modo immota uidentur magis ens in potentia, & mota ens actu: quæ ratio docet rationabilius dixisse Anaxago. quàm dixit Plato. nam Pla. quasi fecit mundum ea ente actu. Anaxa. ex ente in potentia.

Autem Enim **Enituntur autem & cæteri congregantes aliquo modo, mouere & segregare. ex distantibus autem & motis generationem facere non est rationi consonũ. quapropter & Empedocles omittet eum motum, qui in amore est: non enim cœlum constituere potuisset: ex separatis quidem construens. ob amorem autem faciens congregationem. Ex segregatis enim elementis mundus est constitutus. Quare ex uno fieri, & congregato necessarium est.**

Expositio. Nunc comparat opinionem Plato. opinionibus cæterorũ physicorum quo ad secundum, & uult ꝙ melius dicat Empedocles, quàm Plat. circa generationem mundi quo ad secundum quia Empedocles ait mundum fieri ea elementis congregatis, quando per litem disgregantur. Plato uero uoluit mundum fieri ex disgregatis, quæ inordinate mouebantur. Modo melius est facere mundum ex congregatis, quàm C ex separatis. Nam disgregata uidentur quasi esse in actu: cõgregata quasi in potentia: non enim aliqua disgregari possent, nisi essent per suas formas in actu. Nec aliqua congregari nisi essent aliquo modo reducta in unum: in quo essent aliquo modo in potentia. Inquit. enituntur autem & cæteri cõgregantes aliquo modo, ut Anaximander, & Empedocles: enituntur dico ad saluandam generationem mundi mouere, & segregare supple elementa ex illo uno: in quo unita erãt. & ꝙ hoc sit bene dictum, probat: ex distãtibus enim & motis generationem facere non est rationi consonum. quia sic generatio esset ex entibus in actu, ut dictum est. & ad huius rei confirmationem adducit opinionem Empedoclis circa mundi generationem, & inquit. quapropter & Empedoc. omittit eum motum, qui in amore est supple in generatione mundi uniuersali, quia non uult mundum fieri ꝑ concordiã atq; amorem elementorum, sed potius per discordiam: non enim cœlum, idest mundum ipsum potuisset cõstituere: supple per amorem: uelut constitui animal per amorem elemẽtorum: oportet enim mundum ipsum fieri per litem eorum D elementorum, quæ in amicitia erant ante mundi generationem. Propterea inquit Aristo. non enim mundum potuisset constituere construens dico ipsum ex separatis propter litem, & destruendo ob amorem faciendo ipsam congregationem, ut fit in generatiõe particulari rerum: animal enim fit congregatione separatorum, corrumpitur autem separatione congregatorum: mundus uero non sic. non enim fit cõgregatione separatorum: nec corrumpitur separatione congregatorum, sed fit separatione, & corrumpitur congregatione. Est igitur series textus: non enim mundum potuisset cõstituere, modo quo animal constituitur: uidelicet construendo ipsum ex separatis, & destruendo ipsum ob amorem: faciendo congregationem elementorum, quia non constructione elementorum mundus oritur, sed separatione eorũ, quæ erãt in uno. Ex segregatis enim elementis mundus est E constitutus. Ideo concludit quare ex uno & congregato necessarium est fieri: supple si fit. Ex his uult habere ꝙ dupliciter Plato errauit. Primo, quia mundum fecit ex motis. Secundo, quia mundum fecit ex separatis atq; distantibus. Melius igitur ex uno & immoto est mundum facere.

Auerroes uero circa hunc tex. dicit quatuor. primum est, (Que auer. cõmẽ. 25.) cur Empedocles posuit litem & amicitiam ante mũdum, & ait illas posuisse, ut dicat res moueri non à se propriisq; naturis, sed à motoribus extrinsecis: uidelicet lite, quæ mouet ad separationem, & amicitia quæ mouet ad congregationẽ. Nam cum mundus fieri non possit, nisi elementa ante mundum mouerentur, & nec moueri possunt à se. igitur oportet ponere litem atq; amicitiam, ut res ipsæ ex quibus mundus est: moueantur ad mundi generationem. Secundum est, ꝙ Empedocles iuuabatur in ponẽdo litem & amicitiam, quia dixit mundum fieri ex rebus quæ erant ante generationem mundi segregatæ, quem motum ex lite ipsæ habebãt res. Deinde mouebantur ex amicitia adinuicem donec ex eis fuit cõgregatus iste mundus. F Ecce ꝙ Auer. de intentione Empedo. uoluit mundum fieri ex rebus disgregatis propter litem: propter amicitiam autem componi & perfici. Huius contrarium est in nostris græcis codicibus: dicitur enim ꝙ Empedoc. genuit mundum ex rebus congregatis, quæ postea ex lite separatæ mundum faciunt. Et causa erroris (ut sæpe dixi) est quia malas habebat translationes. Tertiũ quod Auer. ait est causa, cur hæc omnia uoluit Empedoc. & ait hæc omnia fecisse ad fugiendum absurda, quę contingunt aliis. Nam alii cogebantur dicere motum inesse rebus à se ante mundi generationem, & sic hoc fugiendo posuit litem & amicitiã. Quartum est, ꝙ alii homines dixerunt mundum fieri ex re quiescente: ex qua segregata mundus fiebat. Et hoc dixerunt euitando impossibilia, quæ contingunt dicentibus fieri mundum ex motis. Hæc Auerro. notat circa expositionem tex. quorum secundum est penitus contra nostrum textum: cætera, & si non sint contra textum, nihil faciunt ad textum, ut tu uidere potes, qui legis nostras translationes fideles ex græcis lib. G Deinde sequitur illa pars commen. Et debes scire, ubi Auerro. digreditur. Vbi primo disputat, utrum mundus factus sit ex rebus quiescentibus, & respondet ꝙ dicentibus mundum factum esse ea rebus quiescentibus: contingunt contradictiones similes contradictionibus eorum, qui dicũt ipsum fieri ex rebus motis, & ita uult utriq; sectæ accidere absurda. Deinde sequitur. Quærendum est enim. Vbi prosequitur ostendendo contradictiones, quæ sequuntur dicentes mundum fieri ex quiescentibus, & arguit sic, mundus fit ex rebus quiescentibus, aut illę res quiescentes quiescũt nãliter ante mundi gñationẽ, aut uiolenter. si uiolenter quiescebãt. igiẽ habent quietẽ nãliter. Violentũ. n. non est, nisi respectu nãlis, si. n. terra quiescit uiolenter sursum: naturaliter stabit deorsum, & si ignis deorsum uiolenter stabit: quiescet sursum naturaliter. Ostendit, ꝙ nec naturaliter, quia si elementa quiescebant naturaliter, habebant motum naturalem: est enim quies naturalis finis motus naturalis. si terra enim quescit in medio naturaliter, ad medium naturaliter mouebatur. Et sic patet ante mundum elementa moueri & quiescere H naturaliter. Et cum hæc duo habent elementa ipsa: necesse est, ut mundus sit antequam sit. Nam idem est locus motus naturalis & quietis naturalis. Igitur ea pars mundi: ubi hæc ambo loca sunt scilicet quietis & motus, erit eadem numero. Oportet igitur fateri dari, aut sursum, aut deorsum. & quouis dato: oportet dare utrunq;, & utroq; dato: sequitur mundum esse. Deinde sequitur. Et hoc declaratum est, ubi probat locum quietis naturalis. & locum motus naturalis eiusdem corporis esse eundem, quia si non esset idem locus: tũc motus naturalis non esset ad superius, neque ad inferius, sed ubi totum ipsum elementum quiesceret. Verbi gratia. gleba non moueretur ad medium mundi, quia sit locus quietis naturalis glebæ, sed quia illic quiescit totum: nec gleba ignis moueretur ad concauum, quia illic esset locus naturalis eius, sed quia illic est totus ignis. quare sequeretur, ꝙ in uniuerso

I non esset sursum & deorsum simpliciter, sed in respectu tan
tum. Oportet igitur dicere esse locum naturalem, ubi elemen
tum naturaliter quiescit, & ad quem elementum naturaliter
mouetur. & sic erunt sursum & deorsum, ad quæ elementa
feruntur. Deinde sequitur. Et ideo omnis, ubi Auerro. infert
duo excerpta. primum, q; qui ponunt mundum fieri ex enti-
bus: coguntur dicere mundum esse antequam sit. deductum
est hoc, quia si mundus fit ex entibus, uel in actu, uel in potē
tia. Si in actu, non possunt esse nisi elementa. & ita sequitur,
ut prius mundum esse antequam sit. Si autem ex entibus in
potentia, tunc nō esset nisi materia: materia enim dicitur ens
in potentia, ut sæpe deductum est. Sed cum materia non sit
sine forma: oportet præcessisse formam. Mundus igitur fit
corrupta priori forma ex illa materia. Sed nihil potest corrū
pi, nisi alteratio præcesserit: oportet igitur præfuisse primum
alterans, & tale est coelum. igitur mundus fuisset antequam
K esset. Patet igitur si mundus fit ex entibus, mūdum fuisse an
tequam esset. Deinde sequitur. Et rationes, ubi infert secun
dum uidelicet, q; si mundus fieret ex nihilo: tunc nō esse trās-
mutaretur in esse. Et propterea ait, antiquos omnes dixisse
mundum fieri ex nihilo esse impossibile, quæ res (ut ait) est
contra eos, qui ponunt leges. Sed quicquid uelit sua secta:
hoc quod dicit nihil est contra nos: nam nos non dicimus
mundum fieri ex nihilo per unam generationem, quia sic se-
queretur ipsum nihil transmutari subiectiue inesse: generatio
enim illa non potuisset recipi, nisi in ipso nihilo: postquā nō
præcessit materia. Sed dicimus fieri ex nihilo per creationē,
quæ nihil aliud est q; ipsemet mundus creatus, & ideo nihil
ualet, quod ait hic homo. Deinde sequitur illa particula. Di
cit Themistius: ubi secundo loco in præsenti digressione di-
sputat opinionem Platonis. Et primo narrat quę dicit The-
mistius, & dicit Themistium uoluisse, q; dicentes mundum
esse factum ex rebus non ordinatis uel motis inordinate, nō
possunt fugere hæc impossibilia, q̄a isti coguntur dicere mū
dum factum esse ex entibus in actu, & ita sequitur mūdum
fuisse antequam esset, ut deductum est. Deinde sequitur. Et
potest homo dicere. ubi ponit modum quo Themistius de-
fendit Plat. & ait primo, q; non intellexerunt utentes his ser-
monibus contra Plat. opinionem eius secundum rectitudi-
L nem, & recta uia, cum nō intelligatur id quod sibi imponūt
ex uerbis eius. Et ita uult q; ordo & mundus fiat ex non ordi
ne & non mundo. Velut morbus non fit ex sanitate; sed ex
non morbo. Mundus igitur uel ordo per se fit ex non ordine,
uel non mundo. Per accidēs autem ex rebus inordinatis, ue-
lut per accidens ægritudo fit ex sanitate. Deinde sequitur.
Sed quia, ubi soluit adhuc replicam contra Platonem, quia
Plato ait, mundum fieri ex inordinato, & nō dicit ex inordina
tione. Secundo, quia inordinatio est aliqua priuatio, & priua
tio præsupponit subiectum in quo est. Respondet inordina-
tum dici tot modis, quot dicitur informe: dicitur enim aliqd
informe, quia fœdum, ut homo fœdus dicitur informis, & di
citur informe per priuationem formæ, ut materia dicitur in-
formis, quia carens forma. Ad propositum cum Plato dixit
mundum fieri ex inordinato: intellexit mundum fieri ex ma
M teria, quæ dicitur informis & inordinata per priuationē for-
mæ, & per priuationem ordinis. Dicitur etiam non qualis,
quia caret qualitate, quāuis nullo tempore ipsa fuit qualis p
essentiam, dicitur enim non quale dupliciter, uel quia fœde
quale, ut turpe, uel per priuationem, quia caret qualitate, ut
materia, & hoc pacto non quale potest dici inordinatum,
quia ordo est quædam qualitas. & ita carens ordine dici po-
test non quale. Patet igitur mundum fieri ex inordinato, in-
formi, & non quali, quia ex materia, quæ est informis, inor-
dinata, & non qualis per priuationē formæ, ordinis, & qua-
litatis. & sic patet sol. ad obiectiōes. Deinde sequitur; quo
niam autem Plato. Vbi disputat Auer. aliud motiuum con-
tra Plato. quod erat, quia ipse dixit inordinationem præcede
re ordinem, & naturale prius est non naturali: sequitur inor
dinationem esse rem naturalem, & ordinem esse rem præter
naturam. Respondet q; ex uerbis Plato. etiam colligitur op-
positum, ut ex suis libris satis constat. Potest etiā colligi op-
positum ex his, quæ ait. dicit enim inordinationem esse in N
malo, & omne diuinum esse antiquum & æternū, & ita ma-
lum non potest esse in rebus diuinis, sed in natura mortaliū,
& ita in rebus posterioribus. Præterea omne quod fuit nouū,
primo fuit mortale. Et dicit alibi deum esse æternum, & sine
fine, & sine ordine. Ex quibus potest colligi, q; inordinatio ē
posterior ordinatione, cum sit in malo quod est posterius bo
no, & re ipsa diuina: potest etiam colligi, q; sit prior ordina-
tione. nam dicitur deus sine ordine, & sic inordinatum, quod
est deus, est prius re mortali, quæ dicit ordinata: quare hinc
inde potest colligi utrunq;. Et propterea concludit neutrum
horum esse simpliciter asserendum in doctrina Pla. quia di-
cta sunt hæc non simpliciter, & uniuersaliter. propterea
ait, q; sermo dicens inordinationem esse priorem ordinatio-
ne, non esse simpliciter uerum, neq; sermo dicens ordinatio-
nem esse priorem ordine. Et ita uult q; in rebus particulari
bus generabilibus aliqua inordinatio est ordinatione prior.
Vniuersaliter uero omnis ordinatio est prior inordinatione
uelut potentia respectu eiusdē prior est actu: simpliciter ue- O
ro actus est prior potentia. Deinde sequitur. Et abbreuia-
tio, ubi breuibus resumit solutio Themi. ad primum: dicens
inordinatum accipi dupliciter priuatiue, & positiue: positiue
inordinatum est fœdi ordinis, priuatiue est materia, ut dictū
est de informi, & non quali. Voluit igitur Plato mundum fie
ri ex inordinato priuatiue, quia materia carente ordine, qua
litate, & forma. Vltimo Themi. probat hoc ex lib. Platonis,
& quæ dicit, omnia patent. Deinde sequitur illa pars. Nos
aūt dicimus, ubi Auer. contradicit Themi. pbās defensionē
esse nullam. Primo, quia Plato dixit elementa ante mundum
moueri motu inordinato. igitur per inordinatum non potuit
intelligere priuationem, quia si mouebantur motu inordina
to, mouebantur. Et si mouebātur, illud inordinatum nō erat
priuatio, cum motus non sit priuatio. Deinde sequitur. Cū
enim. Vbi ponit secundam rationem contra expositionem
Themistij. Nam secundum Plato. elementa ante mundum
mouebantur motu diuersificato igitur motu malo & inordi P
nato nullum habente terminum ad quem. & per consequēs
non potuit intelligere priuationem: diuersatus enim motus
non est priuatio. Deinde sequitur. Et non esset possibile.
Vbi ponitur tertia ratio, quæ talis est, ex uerbis Platonis ha-
betur q; elementa in mundi generatione mouebantur ex in-
ordinatione ad ordinem. igitur non potest intelligi per inor-
dinatum, priuationem. Deinde sequitur. Et nō dixisset. Vbi
ponit quartam rationem, quæ talis est. Plato attribuit motui
ordinationem & inordinationem. igitur cum motus non sit
pura priuatio: non potuit per inordinatum intelligere priua-
tionem simpliciter. Deinde sequitur. Nomen enim priuati-
uum. Vbi ponit quintam rationem, quæ talis est, priuatiuū
dici, aut diminutionem, aut corruptionem, aut ablationem.
Vnde (ut medici dicūt) læsio est, aut quia actio diminuta est,
ut uisus quando debiliter uidet: aut quia corrupta est, ut quā
do uidet phantasmata, ut in scothomia, aut quando totaliter
aufertur, uelut quando cæcus efficitur. Inordinatum igit̄ pri-
uatiuum erit, quæritur igitur cum Plato dixit ante mundi gene
rationem motum esse inordinatum, aut intellexit per priua- Q
tionem, & hoc non, quia concedit illa moueri, aut intellexit
per diminutionem, & hoc minime, quia tunc motus eorum
fuisset debilis. modo debile est de genere fortis: differunt. n.
solum secundum magis & minus, quæ non uariant speciē.
igitur potuissent moueri fortiter. Quare remanet eum per
inordinatum motum intellexisse motum non naturalē. qua-
re nō potuit intelligere priuationem. Deinde sequitur. Etiā
si confessi. Vbi ostendit, q; non potuit per inordinatum intel
ligere primam materiam: nec secundum Platonem: nec secū-
dum Aristo. quia secundum Aristo. materia mundi sunt qua
tuor elementa: non enim mundus potuit habere materiam
proprie, quia caret contrario: nec secundum Platonem, q̄a
Plato per materiam mundi intellexit omnia elementa, & nō
quædam, ex quibus fit mundus, ut etiam Aristoteles ait. Præ
terea Plato non percepit primam materiam. igitur per inor-
dinatum nō potuit primam materiam intelligere. Deinde
sequitur

A sequitur illa pars commenti. Et nihil est. Vbi Auerroes reprehendit quoddam aliud, quod dicebatur in defensione Platonis. Vbi debes scire, q Themistius & Simpli. defendendo Platonem per inordinatum intellexerunt elementa, quatenus secundum naturam prius intelliguntur sub priuatione ordinis, q; sub ordine. & ita uoluerunt de mente Platonis mundum fuisse ab æterno, ut Aristoteles etiam sentit. Factum uero fuisse de inordinato ad ordinatum ab ipso deo, quia fuit factus ab elementis, quæ secundum ordinem naturalem intelligendi prius intelliguntur, ut inordinata, q; ut ordinata, & sic inordinatio præcessit ordinem non tempore sed natura. etiam mundus ab æterno dependet a deo, & ab elementis a deo quidem effectiue, ab elementis uero materialiter. & quod hoc potuit esse de mente Platonis. patet, qa

B ipse dixit materiam esse priorem forma, & certum est, q non intellexit per prius, prius secundum tempus, sed secundum naturam. igitur eodē modo inordinatio præcedit mundum secundum naturam, quia inordinatio se tenet cū materia. Obijcit modo Auerroes contra: quia Plato genuit tēpus, quia tempus, sequitur motum orbis. igitur & motus et orbis non fuerunt ab æterno, & per consequens per ipsum prius non potuit intelligere secundum naturam, sed proprie prius tempore. Deinde sequitur illa pars. Hoc aūt qđ reprehendit. Vbi defendit Aristote. a contradictione Themistij, qui reprehendit Aristo. dicentem ordinationem priorem simpliciter esse inordinatione: nullam faciendo differentiam inter prius secundum naturam: & secundum tempus. Reprehendit ipsum, quia aliquando ordinatio in uno indiuiduo tempore prior est inordinatione in alio indiuiduo, ut in rebus generatis & corruptibilibus patet. nam forma patris prior est materia filij tempore & natura, quæ quidē forma patris dicitur ordo, & materia filij inordinatio, & ita ordo aliquando natura & tempore præcedit inordinationem

C utpote quando sunt in diuersis. Aliquando econtra in eodem: nam materia filij, quæ est inordinatio præcedit tempore & natura formam filij, quæ dicitur ordo. Et sic Themi. reprehendit Aristotelem, quia non distinxit. Deinde sequitur. Hoc autem declarauit. Vbi respondet, quia non distinxit, quia alibi declarauit, uidelicet in nono metaphysicę, hoc: ubi uidelicet declarauit actum esse priorem potentia: & etiam in secundo de anima, & in octauo physi. Illic enim dixit in diuersis indiuiduis actum priorem esse potentia, in eodem potentiam esse priorem actu, eodem modo de ordine & inordinatione: ordo enim prior est inordinatione in diuersis. In eodem inordinatio est prior ordine: & sic male Themist. reprehendit Aristo. utrum uero opi. Pla. possit defendi, & quo modo in libro primo tetigimus. nunc uero hæc quæ Auer. ait, sufficiant, quia nihil est disputare ad mentem nostram, atq; ad ueritatem, siue hoc, siue illud sit.

Quod quidē igitur sit naturalis motus uniuscuiusq; corporum: quo nec ui, nec præter naturā mo-

D uentur: ex hisce patet.

Expositio. Epilogat nunc breuibus, & inquit. Quod quidem igitur sit naturalis motus uniuscuiusq; corporum. s. physicorum quo nec ui, nec præter naturam mouentur, ex hisce supple quæ diximus, patet. Declarauimus enim naturalem motū esse, quo corpora physica, non ui, nonq; præter naturam mouentur.

Momentū Inclinationem. ῥοπήν.

Quod uero nonnulla necessario habeant grauitatis ac leuitatis momentum: ex his dilucidabitur.

Expositio. Ostendit nunc q corpora quæ naturaliter mouentur motu recto: necessario habent grauitatem, aut leuitatem quæ sunt principia motus naturalis in dictis corporibus. & primo sumit intentionem, & inquit. Quod uero nōnulla. s. corpora necessario habeant grauitatis ac leuitatis momentum quo inclinentur ad motum, ex his quæ dicemus, dilucidabitur. Quod uero ad uerba attinet, dico q dixit quædam, & non omnia, ad differentiam eorum corporum: quæ circulariter mouentur. Est igitur totius capituli cōclusio. Quod sursum, aut deorsum mobile est ipsum, aut leue, aut graue, necesse est esse. Et hanc intendit. E

Moueri quidem enim dicimus: necessariū esse.

Expositio. Prosequitur, & primo supponit quod cōmuniter a physicis in uniuersalibus libris accipitur uidelicet q motus necessario sit in rerum natura. Vnde inquit. Moueri quidem enim dicimus: necessarium eē, supple in rerum natura. Cur uero hoc supposuerit, non facile patet, fortasse enim hoc supposuit, quia syllogizabit quasi hypothetice sic. si nullum corpus est graue, aut leue, nihil mouebitur, ut uidelicet ideo supposuit aliquid moueri, ut sciatur id ad quod deducit, esse impossibile. intendit igitur per hanc suppositionem hāc hypotheticam, si illa corpora non sunt nec grauia, nec leuia, ipsa non mouebuntur. probabit cōsequentiam, quia uel mouebuntur naturaliter, uel uiolenter. & primo probabit, q non mouentur naturaliter. Secundo, q nec uiolenter, & sic complebitur syllogismus.

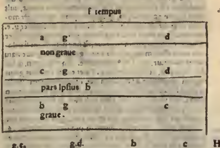
Ipsū est uerbū additū. F

Si autem quod mouetur, nō habebit natura momentum: impossibile est ipsum moueri: aut ad medium, aut a medio.

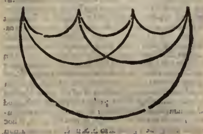
Expositio. Probat igitur nunc quod non possunt moueri naturaliter illa, si non sint grauia, aut leuia, & accipit hanc hypotheticam. Si autem quod mouetur, non habebit natura momentum, quo uidelicet inclinetur ad motum, impossibile est ipsum moueri, aut ad medium, aut a medio. Hæc est hypothetica.

Sit enim in quo a. quidem non graue. In quo uero b. grauitatem habens: transeat autem non graue g.d. magnitudinem b. autem, æquali in tempore g.e. per maius enim id, quod grauitatem habet, fertur. Si igitur corpus quod grauitatem habet, ea ratione diuidatur: qua se habet g.e. ad g.d. (pōt enim ad partium suarum aliquam sic se habere) si totū per totam g.e. fertur, pars eodem in tempore per g.d. feratur, necesse est. Quare id quod grauitate uacat: & id quod grauitatem habet, per equale eodem tempore ferentur: quod quidem impossibile est. eadem autem & in leuitate ratio est. G

Magnitudinis uerbū supple. ea rōne ut se hēt uerbū additū.

H

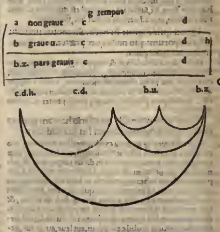
I Expositio Probat igitur hypotheticam, uidelicet, si quod mouetur non est graue, non potest naturaliter moueri. Et primo sumit casum, & inquit. Sit enim in quo a. quidem, non graue. In quo uero b. grauitatem habeos. Hæc est prima pars casus. Deinde sumit secundam, & inquit. Transeat autem nō graue: uidelicet a. g. d. magnitudinem b. autem æquali in tempore g e Et si diceres g e. magnitudinem esse maiorem g. d. magnitudine. Respondet, per maius enim id quod grauitatē habet, fertur. & sic nihil prohibet g. e. magnitudinem maiorem esse. Hæc est secunda pars casus. Tertia pars casus est, ut ipsum b. graue diuidatur ad partem c. ad quam partem se habeat ea proportione, qua g. e. magnitudo se habet ad g. d. magnitudinem: hoc est ꝙ si g. e magnitudo sit dupla ad g. d. magnitud nem b. sit duplum ad c. eius partem. Inquit. Si igitur corpus quod grauitatem habet, ea ratione diuidatur, qua se habet g e ad g. d. Et assignat causam, ꝙ possit b. di-
K uidi in partem aliquam, ad quam eā ratione se habeat, qua g. e. se habet. ad g. d. & inquit. Potest enim ad partium suarum aliquam sic se habere: supple, quia ipsum b. potest diuidi in infinitum, uel ut ipsa magnitudo g. e. Et sic tertia pars casus constat. Hoc toto casu stante, arguit & supple tu. igitur si totum b. per totam magnitudinem g. e. fertur, pars eodem tempore per g. d. magnitudinem feratur, necesse est. Nam sicut se habet g. e. ad g d. ita se habet b. ad partē eius c. Igitur permutatim sicut se habet g. e. ad b ita g. d ad c. Sed g. e. transitur in f. tempore ab ipso b. Igitur g d in f. tempore transibitur ab ipso c. Sed transibatur ab ipso a. non graui in f. tempore, ut in casu supponebatur. Idro concludit, quare id quod grauitate uacat, & id quod grauitatē habet: per æquale spatium eodem tempore ferentur. Quod quidem impossibile est. nam alterum graue est: alterum nō graue. Addit quod eadem ratio potest de leuitate fieri. Sic igitur patet, quod si quod mouetur non est graue, uel leue, non potest naturaliter moueri: quia si non graue uel non leue naturaliter moueretur, possent duo corpora æquale per spatium æquali in tempore ferri, quorum unum esset graue: & alterum nō graue, quod ipse relinquit pro impossibili.

Dubitatio
L Sed dubitatur, & satis rationabiliter. nam Aristoteles uult probare; omne quod mouetur naturaliter esse graue uel leue et sumit ꝙ b. graue moueatur naturaliter per g e. magnitudinē. modo hoc est petere, quod a principio probare uoluit, uult enim probare a principio, ꝙ corpus quod naturaliter mouetur sit graue, & sumit b. graue naturaliter moueri per g. e. spatium. igitur petit. Præterea sumit ꝙ b. graue naturaliter uelocius mouetur, q̄ a. non graue, & hoc petit. Nam si uelocius naturaliter mouetur ipso a. non graui. igitur graue naturaliter mouetur, quod est in petitione.

Solutio Ego dicerem, ꝙ hęc duo supponit, ut sensibus nota. Patet enim sensibus graue moueri naturaliter ad medium per magnitudinem, uel lineam g. e. nam relictum suæ naturæ mox descendit. Secundum etiam sensibus patet. nam uidemus grauiora uelocius moueri minus grauibus igitur sensibus patet graue moueri uelocius ipso non graui. nō igitur petit, quia procedit per sensibus nota.

Quæ auer. cōmē. 26. Auerroēs autem in præsenti commen. 26. primo epilogat, & uult esse ex dictis manifestum: corpus oē
M naturale motum habere naturalem, & non uiolentum, uel præter naturam solum. Immo impossibile est uenire tempus aliquod in futurum in quo non habeat motum naturalem, sicut impo^le fuit in pręterito nō habuisse, & sic oportet de præsenti, præterito & futuro semper habere motum naturalem. Hoc est quod declarauit Aristoteles. at nunc uult declarare, ꝙ omne corpus naturale, quod habet motum naturalem, & rectum: necessario est graue uel leue, ita ut sit impossibile non graue uel non leue moueri ad medium, uel a medio naturaliter.

Rō Auer. Et Auerroes hypothetice arguit sic. uel oportet ut omne corpus quod mouetur ad medium sit graue, uel potest moueri ad medium, & nō esse graue. Si primū habetur conclusio, uidelicet ꝙ omne corpus naturale, quod ad medium mouetur naturaliter motu recto, est graue Sin autem potest moueri ad medium, & non esse graue, sit hoc corpus non graue a. graue uero b. & ulterius corpus a. non graue, transeat in g tempore c. d. spatium graue autē in eodem g. tēpore transeat ultra d. spatium usq; ad h. ita ut spatium pertrāsitum ab ipso b. graui sit c d. h. quod quidem sit duplum, uel triplum, uel in aliqua proportione maius spatio pertransito ab ipso a. non graui. Et ꝙ graue ipsum in eodem tempore cæteris paribus transeat maius spatium, q̄ transierit non graue. patet, quia habet graue ad non graue dispositionem, quam habet grauius ad minus graue. Nam sicut minus graue, est non graue secundum quid, ita non graue, est non graue simpliciter. igitur si non graue secundum quid, i eodē tpe cęteris paribus minus mouetur q̄ grauius: ita non graue simpliciter, minus simpliciter mouebitur ipso graui. Patet igitur recte esse dictum ipsum b. uelocius moueri, & per maius spatium eodem in tempore ipso a. Tertio sumit Auerro. ꝙ ab ipso b. graui, quod mouetur in eodem tempore g. supra spatium maius, quod est c. d. h. secetur quædam pars cuius proportio ad ipsum b. totum sit, sicut proportio spatij c. d. pertransiti ab ipso a. non graui, ad spatium c. d. h. pertransitum ab ipso b. graui: hoc est subdupla, uel O
subtripla uel aliqua alia. Et ait Auerro. ꝙ possibile est inuenire hāc proportionem, ut probatum est in geometria, quia tam b. corpus, q̄ c. d. h. spatium diuisibile est in infinitum. His stantibus arguitur, cum totum corpus b. graue mouetur in g. tempore ab ipso c. puncto, usq; ad h. punctum g spatium c. d. h. & sit ab ipso b. secata pars quædam, cuius proportio ad ipsum b. est uelut proportio c. d. ad c. d. h. necesse est, ut in illo g. tempore pars illa grauis corporis moueatur per illud idem spatium per quod non graue corpus mouebatur. s. per spatium c. d. in ipsomet tempore g. quod quidem spatium c. d. est pars uel minus spatio c. d. h. Et ꝙ hoc sequatur, probat quoniam cum duo mota, quorum proportio grauitatis unius ad grauitatem alterius, est uelut proportio spatij ad spatium: necesse est, ut pertranseant spatium æquale in eodem tempore: & sic a non graue, & ipsius b. pars graui mouebuntur eodem tempore supra æquale spatium, quod est impossibile, quia tunc graue & non graue ęq̄ P
uelociter mouerentur. Hæc est summa rationis Auer. Deinde sequitur illa pars, ponatur ergo. Vbi disponit terminos & ait. ꝙ graue corpus intelligatur per lineam b. u. pars cuius proportio ad ipsum graue b. u. est, uelut proportio spatij c. d. ad spatium c. d. h. sit b. z. Et ponatur tempus g. in quo a. non graue, & b. graue mouētur per spatia c. d. & c. d. h. g. enim sic commune tempus hora, uel dies, uel aliquid tale. q̄bus dispositis arguit. igitur erit proportio b. z. partis ad b. u. graue totum, uelut proportio c. d. minoris spatij ad c d. h. minus spatium: & tempus g: sed in hoc eodem tempore: scili-

Q

A cet g. mouebatur corpus non graue per spatium c. d. igitur per idem spatium & eodem tempore mouetur duo corpora, quorum alterum est graue, & alterum non graue, qd' est impossibile.

Vnde potest syllogismus fieri a commutata proportione, sic. sicut se habet c.d.h. spatium ad c.d. spatium, ita bet b.u. totum graue ad b.z. partem, utrobiq; enim est eadem proportio, ut dictum est. igitur permutatim sicut se habet c.d.h. ad b.u. ita c.d. ad b. z. Sed b. u. transit c.d.h. in g. tempore igitur b. z. transibit c.d. in g. tempore. Sed c.d. per transiebatur ab ipso a. non graui in g. tempore. igitur non graue uidelicet a. & graue uidelicet b. z. mouebuntur æqualiter supra æquale spatium, & æquali tempore: & hoc erat impossibile. igitur id ex quo sequitur. & sequitur autem ex hoc q dicitur aliquod corpus moueri ad medium, qd non est graue. igitur hoc est impossibile. eadem demonstratio fieri potest de leui. Hæc Auerro.

B Ipsum Hoc

Adhuc autem si erit aliquod corpus motum, quod neq; leuitatem, neq; grauitatem habet: necesse est ipsum ui moueri. ui autem motum: infinitum efficit motum.

Expositio.

Hactenus probauit q corpus, neq; graue, neq; leue non potest recto motu naturaliter moueri: at nunc probat, quòd nec motu uiolento moueri potest. & breuis ratio est, quia si moueretur ui, infinitum efficeret motum. i. moueretur motu infinitæ uelocitatis. Vnde dicit: adhuc autem si erit aliqd' corpus motum, quod neq; leuitatem, neq; grauitatē habet, si supple nō potest naturaliter motu recto moueri: necesse est ipsum ui moueri. ui autem motum: infinitum in uelocitate efficit motum. Et sic uult probare, q corpus, nec graue, nec leue non potest ui moueri. & tota ratio est, quia tunc moueretur motu ueloci in infinitum, quod relinquit tāquam impossibile. Sed quo modo hæc consequentia deducatur, nō paruus erit labor, & in hoc Arist. ipse insistet.

C Et Aut. Magnitu. uerbum ad ditum. Magnitu. uerbum ad ditum. Ea ratione qua ut. Se habet, uerbum est additum. Magnitu. uerbum ad ditum ad uelocitatē uerbum ad ditum Ita sese ha. uerbum ad ditum.

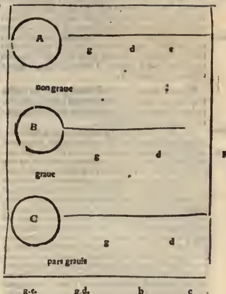
Nam cum potentia quædam sit, quæ mouet: & minus ac leuius ab eadem potentia plus moueatur, sit non graue quidem, in quo est a. per g.e. magnitudinem: id autem quod grauitatem habet, sit in quo est b. æquali in tempore per g.d. magnitudinem. Si igitur diuisum fuerit corpus, quod grauitatem habet, ea ratione qua g.e. ad g.d. se habet: contingit id, quod a corpore habente grauitatem aufertur, æquali in tempore ferri per g. e. magnitudinem, quoniā totam quidem ferebatur per g.d. Velocitas enim minoris ad uelocitatem maioris ita sese habebit: ut corpus maius ad minus. per æquale ergo nō graue corpus, & grauitatem habens in eodem tempore ferentur. Hoc autem est impossibile.

Expositio.

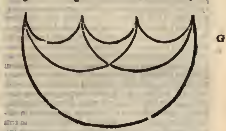
Erat breuis ratio hæc, si corpus non graue, nec leue ui mouetur, mouebitur infinite uelociter non graue. Intendit igitur probare hanc consequentiam, in probando hanc consequentiam probat. primo q si non graue, uel non leue mouetur ui sursum, non graue, & graue eodem in tempore uersus sursum per æquale spatium mouebuntur, & utitur eadem deductione, qua usus est uersus deorsum. Sumit uero

D primo duas suppositiones: quarum prima est, q in rerum natura sit potentia uiolētans, quæ mouet sursum. Patet hæc per aduersarios: nihil enim mouetur uiolenter a se. & hoc a.t. nam cum potentia quædam sit, quæ mouet. Secunda suppositio est, quod corpus minoris quantitatis et leuius plus: supple sursum uersus mouetur ab eadem potentia uiolentante sursum. patet, quia minus resistit, cum sit minoris molis & leuius. Et hæc secunda suppō patet sensibus, uidemus. n. minora corpora, & leuiora facilius sursum trahi. Inquit, & minus. s. corpus ac leuius ab eadem potentia. s. uiolentante moueatur plus. quæ suppositiones si concedantur ponit casum, & inquit. sit non graue quidem, quod sursum ui mouebitur, in quo est a. per g. e. magnitudinem motum,

Tempus h. B

B

G

Id autem quod grauitatem habet, sit in quo est b. quod etiā sursum moueatur æquali in tempore per g. d. magnitudinē subduplam ad g.e. uel subtriplam, uel alio modo, ut hæc est secunda pars casus, quæ patet quia ex quo b. est graue, plus resistit sursum momenti per secundam suppositionē. Deinde ponit tertiam partem casus, quæ est ut ab ipso b. resecetur quædam pars, quæ ea proportione se habeat ad totum b. qua g.d. se habebat ad g. e. hoc est subdupla, uel subtripla, uel eadem proportione, quæcūq; sit illa. Hanc ponit, et inquit, si igitur diuisum fuerit corpus quod grauitatem habet uidelicet b. ea ratione qua g.e. ad g. d. se habet: hoc est tali diuisione, ut sit eadem proportio magnitudinis g. e. ad g.d. & ipsius b. ad c. partem. si itaq; hoc pacto fiat casus: cōtingit id quod a corpore habente grauitatem aufertur, æquali in tempore ferri per g.e. magnitudinem, uidelicet uersus sursum, cuius causam ponit. d. quoniam totum b. ferebatur per g.d. Sed pars c. ab ipso resecata se habet ad b. ut g. d. ad g. e. magnitudinem. igitur c. pars mouebitur per g. e. magnitudinem maiorem, cum sit minus graue in tanta proportione minus, in quāta g d. magnitudo est minor magnitudine g. e. Et hoc dicit, uelocitas enim maioris ad uelocitatem minoris ita sese habet, ut corpus maius ad minus, quia qualis est proportio ipsius b. totius ad c. partem in grauitate, talis H

I in uelocitate. quare ipsius b. pars mouebitur in duplo uelocius sursum uersus. & in hac proportione a. non graue transiebat g.e. magnitudinem duplam ad g. d. igitur æque uelociter a. non graue. & c pars grauis mouebuntur. & hoc inquit. per æquale ergo non graue corpus, & grauitatẽ habens
Si quouis in eodem tempore ferentur. Hoc autem est impossibile. Ex his patet prima consequentia uidelicet ꝙ si nõ graue & nõ leue ut ferentur: æque uelociter graue & non graue mouebũtur, similiter leue & non leue. Tu uero syllogiça, ut supra a commutata proportione.

Quare si quouis proposito: non graue per maius spatium mouebitur: per infinitum utiq; ferretur. Patet igitur, omne definitum corpus necessario grauitatem, aut leuitatem habere.

Expositio. Probauit ꝙ si corpus nec graue, nec leue ui sursum fertur, æque uelociter mouebitur, sicut graue aliquod. Et supponit
K (ut mihi uidetur) primo, ꝙ per quantum graue sursum moueri potest per tantum & plus moueri poterit corpus neq; graue, neq; leue. Quod quidem per quantum graue põt sursum ferri per tantum corpus nec graue nec leue moueri potest, nunc deductum est. Sed ꝙ per plus, non probauit: sed sumit coniecturaliter, quia graue resistit uiolentandi uirtuti. corpus uero nec graue, nec leue, nullatenus resistit, quia si resisteret: esset aut graue aut leue, igitur supponit ꝙ per quantum graue sursum moueri potest, per tantum et plus, corpus neq; graue, neq; leue moueri poterit. Secundo supponit b. graue motum esse sursum in æquali tempore, uidelicet h. per g d. magnitudinem subduplam ad g e. quam a. non graue pertransibat. Tertio supponit minus graue uelocius moueri sursum ꝗ moueretur grauius. patuit ex suppositionibus textus præcedentis. Ex hac suppositione sequitur minus graue ad subduplum, ad duplum uelocius moueri. Et ita medietas ipsius b. in h. tempore mouebitur per magnitudinem g. e. duplam ad g. d. Et medietas medietatis adhuc in eodem h tempore mouebitur per magnitudinem duplam ad g. e. & sic in infinitum, quia potest fieri diuisio medietatis in medietates in infinitum. Et cum per suppositiones per quan-
L tum potest moueri graue, per tantum & plus potest moueri corpus nec graue nec leue. igitur sicut in infinitum paruũ graue per infinitum spatium mouetur in tempore h. ita corpus nec graue, nec leue per infinitum mouebitur in eodem tempore. Inquit, quare si quouis: supple graui proposito: non graue per tãtum: supple & maius spatium mouebitur, sequitur ꝙ per infinitum utiq; ferretur, quia potest in infinitum paruum graue per infinitum spatium moueri in tempore finito, ut deductum est. Propterea concludit. patet igitur, omne definitum corpus necessario grauitatem, aut leuitatem habere. Ex quibus patet Aristo. processisse in hac ratiõe a primo ad ultimum, & nõ reuoluisse textum ad duo impos-
Quæ auer. cõm. 17. sibilia, ut quidam uoluerunt. Hæc de textu. Auerroes uero textum hunc inducit: iuxta eius superficiem, et uult quòd Aristote. uelit probare, ꝙ si corpus naturale, quod recte fertur mouetur, & non a grauitate uel leuitate, mouebitur uiolenter. Nam si mouetur, & non a grauitate uel leuitate exi-
M stente in eo, mouebit a motore extrinseco, & omne tale mouetur uiolenter. quare patet, ꝙ si corpus naturale mouetur & non a grauitate, uel leuitate existente in ipso, mouebitur uiolenter. Demonstrat modo ꝙ hic motus sit impossibilis, quia sequitur ipsum esse infinitum. & sic secundum Auerro, Aristo. arguit a primo ad ultimum uidelicet si corpus naturale quod recte fertur, mouetur non a grauitate, uel leuitate existente in eo, mouebitur uiolenter. Vltra si mouebitur uiolenter. igitur motu infinito. Vltimum consequens est impossibile. igitur & primum antecedens. Quæ expositio mihi non placet, quia secunda consequentia si ualeret, sequeretur ꝙ quoties corpus naturale graue moueretur uiolẽter, infinito motu moueretur. Et ita propterea, quia uiolenter aliquid fertur: non sequitur ipsum infinito motu ferri. Melius igitur dicamus, ꝙ Aristo. cum probauit non graue uel leue moueri non posse motu naturali, probat ipsum moueri non posse motu uiolento: quia si moueretur motu uiolento, sic ꝙ N
nullatenus motu naturali: sequitur ipsum moueri motu infinito. & hæc est uera loci expositio. Deinde sequitur. Manifestum est enim: ubi incipit deducere ultimam cõsequentiã, uidelicet ꝙ si corpus quod mouetur motu recto, fertur non a grauitate uel leuitate existente in eo, sed uiolẽter ipsum moueatur infinito motu. Et sumit Auerro. propositiones. Quarum prima est hypothetica hæc, cum omne corpus non moueatur, nisi a motore, & uelocitas motus sit ex augumento potentiæ mouentis supra potentiam moti. patet, ꝙ si aliqis motor mouet aliquod corpus per aliquod spatium in aliquo tempore, quod mouebit minus illo moto eodem tempore per maius spatium. Hæc est prima propositio. Secunda est, quæ uidetur quasi hanc sequi, ꝙ proportio spatij ad spatiũ est, uel potest esse similis proportioni potentiæ rei motæ uiolenter ad potentiam rei motæ. Hoc est ꝙ potest accipi una potentia rei motæ uiolenter: quæ ita se habet ad totũ a quo resecatur, ut spatium minus pertransitum a mobili secũdo ad spatium maius pertransitum a mobili primo, idest quæ O
ita se habet ad suum totum: ut se habet c. d. ad c. h. ut dicetur. Deinde sequitur: & sit corpus non graue a. ubi Auerroes disponit terminos. Et ait, ꝙ corpus non graue sit a. & spatium quod pertransit, sit c. h. Corpus uero graue sit b. quod moueatur ab illo eodem motore, & illo eodem tempore per aliquod spatium. Et patet, ꝙ moueri debet spatiũ minus illo primo spatio secundum prædictam propositionem uidelicet primam. sit ergo spatium minus quo fertur b ipsum c.d. quod sit pars prioris spatij. Deinde sumit tertiã partem casus, uidelicet ꝙ a corpore graui: uidelicet ipso b. accipiatur una pars, ad quam ipsum b. eam habeat proportionem, quam spatium maius c. h. habet ad spatium minus uidelicet c. d. Ex his deducit partem hanc moueri in illo eodẽ tpe super spatium maius c. h. super quo mouebatur a. nõ graue. Huius causam affert: quia corpus b. totum, cuius pars accipitur, mouebatur per minus spatium ab eodem motore in eodem tempore: scilicet per c.d. spatium. Et motus cor- P
poris diuisi ab eo debet esse uelocior, quia est minus, & minus graue. Et cum proportio uelocitatis ad uelocitatem sit, ut proportio totius ad partem: patet ꝙ æque ueIociter mouebitur illa pars, ut mouebatur a. non graue. & sic pluribus uerbis tandem deducit æque uelociter graue, & non graue moueri, & intellige uersus sursum, ut diximus in textu. Addit Auerroes, ꝙ etiam per eadem deduci potest graue uelocius ferri non graui per diuisionem semper ipsius partis in partem in infinitum, ut patet intelligenti. Vbi patet translationes has Auerrois esse diminutas, quia deficit deductio secundæ consequentiæ, uidelicet, quòd si moueretur uiolenter, tunc motus esset infinitus. Hæc enim deductio, ut uides deest.

Cum autem natura quidem id sit principiũ motus, quod est in ipso, potentia autem id quod est in alio, ut aliud est: atq; motus, alius quidem sit secundum naturam, alius autem uiolentus omnis, eum quidem qui secundum naturam est, ut eum quo lapis deorsum fertur, ubiociorem faciet id quod est secundum potentiam. Eũ autem qui est præter naturam: omnino secundum ipsam faciet.

Fertur uerbum additum est.
Faciet uerbum additum est

Expositio. Ostensurus quo nam modo motus naturalia & motus uiolentus fiant, Primo colligit differentiam eorum. Et differentia est, quòd motus naturalis potest misceri uiolento Sed uiolentus non potest misceri naturali: ut exemplo patet. Nam motus lapidis sursum non potest esse nisi uiolentus, motus uero lapidis deorsum est naturalis quidem, quia a principio, quod est in ipso. Potest uero misceri uiolento, quatenus potentia quæ est extra potest uelociorem eum facere impeliendo in lapidem. Volens igitur concludere hanc differentiam sumit duo in antecedente. Primum, uidelicet quid sit natura, quæ est principium motus naturalis, & inquit. Cum autem natura quidem id sit principium motus, quod est in ipso: scilicet quod mouetur.

Poten-

A Potentia autem supple quæ uiolenter mouet, id quod est in alio, ut aliud est. Hoc est primum. Secundo sumit diuisionē motus, & inquit. Atq; motus omnis, alius quidem sit secundum naturam, alius autem uiolentus. Ex his duobus infert differentiam, & inquit. Eum quidem qui secundum naturā est, ut eum quo lapis deorsum fertur, faciet ualociorem id quod est secundum potentiam. & sic potest naturalis misceri uiolento, quia potest naturalis fieri uelocior ab eo quod est per uim atq; potentiam. Eum aūt qui est præter naturā, omnino mouens, supple uiolenter faciet secundum ipsam potentiam nullo modo miscendo illi aliquid naturalitatis.

Declaratio uerborum. Quod uero ad uerba attinet, Aristoteles primo definit naturam & potentiam: quia natura est principium motus naturalis, & potentia est principium motus uiolenti; & ita quasi per hoc uult habere differentiam motus naturalis & uiolenti à priori. Secundo accepit diuisionem motus naturalis & B uiolenti, ut habeat ea inter quæ uult differentiam ponere. Præterea, dixit potentiam esse principium motus uiolenti in alio ad differentiam naturæ, quę est in eo quod mouetur. Sed quia potest aliquādo potentia efficere motum in subiecto in quo est per accidens, dixit ut aliud: quasi dicat. quia potest agere motum in eo in quo est; sed non quatenus est idem: sed quatenus est aliud. Sed de his in secundo Physicorum. Quæ auer. cōmē. 28. Auerroes autem in præsenti commento textum eodē modo exponit, & uult quòd Aristoteles declarat quo modo motus uiolentus & motus naturalis fiant. Et præcipue quo modo fit motus uiolentus. Nam de hoc est quæstio quo modo fiat, uidemus enim motum uiolentum remanere cessante actione motoris, quod non deberet esse. Nam motus non est nisi sit mouens. ut igitur declaret quo modo motus uiolentus fiat, Primo dedit differētiam inter motum naturalem & uiolentum. Hæc Auerroes quo ad textus introductionem. Vlterius notat Auerroes differentiam inter uiolentum & naturalem hoc modo, ꝙ uiolentus motus est simplex, hoc est nullo modo compositus, sed uno tantum mo- C do. Naturalis uero est duplex, quia alius naturalis simplex nihil habens præternaturalitatis. Alius compositus, scilicet habens non nihil præternaturalitatis, ut de motu lapidis deorsum, qui fit a pellente. Ait tamen Auerroes motum hūc non esse proprie compositum, sed quasi compositum. Quia quatenus est ab aptitudine passi est naturalis, quatenus uero a potentia pellente est uelocior quàm esset ex aptitudine passi, est uiolentus.

Faciet uerbum suppletum. Positum uerbū additum. Vim uerbum suppletum.

Ad utrūq; uero utitur aere ipso, ut instrumēto: est enim hic aptus & leuis esse, & grauis. lationem igitur eam, quæ sursum est: faciet quatenus leuis: cum pulsus fuerit, principiūq; sumpserit a potentia ipsa: eam autem quæ deorsum est, rursus faciet quatenus grauis: potentia enim quasi uim quidem impressam tradit utriq;. quapropter & non sequente eo quod mouit: fertur id quod præter naturam est motum. Si enim non tale quid corpus esset, uio D lentus motus sane non esset.

Expositio. Cum posuit differentiam inter motum naturalem & uiolentum: nunc ostendit quomō aer uel aqua deseruit utrique motui: & primo quo modo deseruit motui uiolento. Et inquit. Ad utrūq; uero supple potentia mouens uiolenter utitur aere ipso, ut instrumento. Quæ auer. cōmē. 28. Circa hæc Auerroes facit primo hanc consequentiam, uidelicet si motus uiolentus esset a motore extrinseco tantum simplex, ut motus lapidis sursum, mox lapis quiesceret, cum proijceretur a manu proijcientis. Et intendit ꝙ si esset tantum simplex nihil habens naturalis, mox cessante manu ipse cessaret, deduco, q̄a a nullo conseruaretur inesse. Et ideo uult declarare, ꝙ habet aliquid naturalis, saltem ex parte medij, uidelicet aeris, qui pulsus quasi naturaliter mouetur sursum & deorsum. Secundo exponit Auer. per utrūq;, naturalem & uiolentum, quæ expositio uera est, sed non ad propositum, sed per utrūq; intelligit sursum & deorsum. Cuius signum est, quia subdit, est enim hic. s. aer aptus & leuis esse, & grauis. Propterea E infert lationem. igitur eam quæ sursum est, faciet quatenus leuis, cum pulsus fuerit, supple a proijciente, principiumque sumpserit a potentia ipsa uiolenter mouente. Eam autē supple lationem, quæ deorsum est, rursus faciet quatenus grauis, quia potentia uiolenter mouens, supple quasi uim impressam tradit utriq;, uidelicet lapidi & aeri. Ecce quod per utrūq; intelligit motum sursum, & deorsum. Ex hoc soluit cauillum eorum, qui negarunt motum uiolentum. dixerunt enim quidam nullum esse motum, nisi naturalem, quia si esset motus uiolentus, mox cessaret, cessante ui impellente. Respondet Aristote. & inquit. Quapropter & non sequente eo quod mouit, uidelicet manu, uel baculo, uel alio id genus, fertur id quod præternaturam est motum. Et causa est, quia uirtus remanet in aere ipso impressa. Signum affert, quia si non esset tale quid corpus. s. quale est aer uiolentus, motus sane non esset. Et sic potest motus uiolentus manere cessante motore uiolentante, quia aer remanet in quo est uis illius F impressa. Quæstio. Sed quæres, utrum motor uiolentans imprimat utriq; uidelicet aeri, & lapidi uirtutem, qua aer mouetur & mouet lapidem, & lapidi etiam qua mouetur, an uim solum præbeat aeri, qua mouet lapidem. Hæc quæstio non est leuis, & debet uideri in octauo physi. prima sol. quidam respondent ꝙ motor non imprimit lapidi uirtutem, qua mouetur. Primo, quia motus uiolentus esset a principio intrinseco, quod esset contra rationem motus uiolenti. Secundo sequeretur quòd lapis hoc ipso, ꝙ moueretur ui localiter, alteraretur, quod est contra sensum. Tenent igitur ꝙ motor uiolentans lapidi imprimit solum motum, quod quidem fit, dum tangit ipm. Aer uero susceptibilior est talis impressionis. Primo, quia tenuior est. Secundo, quia est & leuis & grauis, & sic potest tenere uim motoris, qui sursum, & qui deorsum mouet. aer igitur conseruans uim mouet lapidem mouendo aerem sibi proximum, qui ulterius mouet alium tandiu quandiu durat impressio motoris. Ego uero crederem, ꝙ tam lapidi q̄ aeri potentia mouens imprimit uim, qua mouentur, & qua G aer mouet lapidem. Est tamen hæc differentia, ꝙ uis illa in lapide parum durat, quia contra naturam eius omnino est. In aere uero potest diu durare secundum maiorem uel minorem impressionem agentis, quia ipse est tam leuis quàm grauis. Nec rationes cogunt. Ad primam dico, ꝙ licet esset a principio intrinseco per accidens, non tamen substantiali, quia illa uis non est forma substantialis, sed mere accidēs. Ad secundam etiam dico, quòd bene lapis alteraretur, sed non alteratione per qualitates primas: lapis enim qui sursum fertur a proijciente recipit leuitatem quandam accidentalem, qua sursum fertur. non tamen per qualitates primas illam recipit. uerum de his in octauo libro dictum est.

Et ad eum etiam qui est secundum naturā uniuscuiusq; promouet eodem modo. Quod quidem igitur omne corpus sit, aut leue, aut graue: & quo modo motus præter naturam se habeant, ex his perspicuum est. Corpus uerbum additum. H

Expositio. Nunc quo modo naturali motui deseruiat aer, ostendit, et inquit. Et ad eum etiam motum qui est secundum naturam cuiusq; aer, supple ipse promouet eodem modo, quia sua leuitate promouet ad motum sursum. Sua autem grauitate ad motum deorsum. postmodum epilogando concludit perspicuum esse ex prædictis, omne corpus esse aut leue aut graue. & esse etiam manifestū quo modo motus præter naturam se habeant, hoc est quomodo competant corporibus naturalibus, grauibus, & leuibus.

Quæ auer. com. 28. Auerroes autem digreditur in hoc commento parte illa, & quærendum est hoc. Verum digressionem complet post expositionem textus. Quærit igitur, utrum aer sit motui naturali ac uiolento necessarius, uel propter bene esse. Deinde sequitur. Existimatum est enim, ubi ponit opinionem aliquorum, ut Auempaces & aliorum, qui uoluerūt aerem ad motum tam naturalem q̄ uiolentum non esse simpliciter necessarium, sed tantum propter bene esse, quia arbitrati

I funt naturale corpus posse naturaliter & uiolenter moueri
fine aere. & ita dixerunt aerem esse quasi iuuantem hos mo
tus: non autem quasi necessarium. Nam utens aliquo instru
mento in mouendo dupliciter utitur, aut scilicet propter me-
lius, hoc est propter facilius, aut ppter necessitatem. s. quia
non potest mouere fine illo. Ad propositum igitur isti uolue
runt aerem esse instrumentum quo utitur uirtus motiua, nõ
quidem propter necessitatem, quia fine eo fieri potest mo-
tus, sed propter melius, quia per ipsum facilius fit motus.
Deinde sequitur. Et iste est locus perscrutationis. Vbi re-
fellit hanc positionem, & ait esse locum perscrutationis, &
non sic leuiter pertranseundum: ideo arguit contra probãs
medium esse simpliciter necessarium utriq; motui. Primo,
quia motus fieri nõ potest per uacuum, nec per plenum du-
rum non diuisibile ab ipso mobili. igitur est necesse, ut fiat
per corpus: quod habet dispositionem aeris, uel aquæ: scili-
cet molle, facile cedens, ac diuisibile. Hoc supposito arguit.
K Motus aeris est necessarius quatenus ab ipso mobili aer ip
se diuiditur. igitur aer non est adiuuans eum tantum: immo
diuisio aeris erit conditio necessaria inesse motus. Deinde
sequitur. In quantum enim, ubi quasi soluit quæstionem
breuibus, & uult q aer potest dupliciter cõsiderari, uno mo
do, ut moueť ab eo quod in ipso mouetur naturaliter uel uio
lenter. Et hoc pacto concurrit ad utrũq; motum propter be
ne esse: & potest uterq; motus isto modo esse fine aere. Alio
pacto potest considerari aer, ut est motus: id est diuisus po-
test quietem. i. ut diuisibilis, & facile cedens, & sic est simpli
citer necessarius. Vltimo se excusat remittens complemen-
tum digressionis post expositionem textus, parte illa Sed cũ
demonstratum fuerit. Ego uero antequam ueniam ad partẽ
hanc uolo colligere quæ Auerro. dicit exponendo uerba Ari
stote. quæ licet pro maiori parte non sint ad textum, tamen
sunt utilia. Primum igitur quod colligo est solutionem du
bij, uidelicet quo modo potest aer existens unius naturæ duo
bus motibus contrarijs conferre. Respõdet, q licet isti duo
L motus sint cõtrarij, quia unus uergit sursum, alter deorsum:
tamen iuuat eos, quoniam in aere existit grauitas et leuitas;
adiuuat enim graue, ut deorsum moueatur aer ipse sua gra-
uitate, & leue sua leuitate. Secundum quod colligo, est quo
modo fit motus uiolentus in proiectione lapidis, & uult q
lapis dum proijcitur a manu mouetur sursum, & mouet ae-
rem, qui motus defert lapidem sursum. Vnde uult q lapis
per suam lapideitatem, idest per suam formam substantia-
lem mouet aerem: quatenus mouetur a manu, et aer motus
a lapide retinet illum motum postquam separabitur a proij-
ciente, retinet enim illum motum propter leuitatem quam
habet, & expellitur a lapide, & expellit ipsum. Nam lapis in
motu hoc habet quasi duos motores: alterũ uidelicet intrin-
secum uidelicet naturam. s. quæ est eius forma, & extrinse-
cum, uidelicet manum. Imaginatur igitur Auer. q uiolen-
tus motus, qui dicitur proiectio fit hoc pacto, q lapis in pri
M cipio mouetur a manu, & postquam motus est ratione suæ
materiæ, mouet aerem per eius formam, quę est lapideitas.
aer uero, cum sit sua natura leuis, continuat motum sursum
mouẽdo lapidem. & ita proiectio fit ex hoc q lapis mouet
aerem, & aer motus mouet lapidem. Tertio colligitur, q
motus lapidis sursum est mistus ex naturali & uiolẽto. nam
ratione aeris est naturalis, qui sua leuitate sursum fertur. ra-
tione suæ grauitatis est uiolentus. Quarto colligitur, q cũ
Aristote. dicit aerem esse medium inter extrema, intelligit ẽ
medium secundum locum, non autem secundum formam,
non enim aer habet formam mediam inter graue & leue,
sed bene est in loco medio inter extrema. Vel aliter ait, q
aer non est uere medius inter extrema: sed similis medio, q̃
tenus est grauis & leuis in respectu: & sic dici potest me-
dius secundum locum proprie, & potest dici medius secun
dum formam per quandam similitudinem. Vltimo colligi
tur q dupliciter potest litera exponi, quæ dicit, si non esset
aer, non esset motus uiolentus. Vno modo, q si non esset
aer, non esset motus uiolentus omnino. & hæc est expositio
uera. Alio modo, q si non esset aer, non esset motus uiolen-
tus ita facile, nec ita bene. Deinde sequitur illa pars. Sed N
cum demonstratum fuerit. Vbi perficit digressionem. Et pri
mo declarat quo modo aer concurrit ad motum uiolentũ.
Et declarat primo, q debet quiescere & moueri, quiescere
quidem, quia declaratum est q locus est necessarius motui,
nam locus ad quem necessarius est, ut terminus. locus per
quem necessarius est, ut uia. Item declaratum est, q locus
ad quem est terminus, & ultimum corporis continentis. Prę
terea etiam declaratum est, q locus qui est terminus conti
nens est quiescens apud motum. Ex his declaratum erit lo-
cum atq; aerem ipsum debere quiescere: & tota causa est,
q est locus. Moueri uero aer debet, quia est locus per quẽ.
igitur aer debet quiescere & moueri in motu grauium & le
uium. Fieri autem non potest, q quiescat & moueatur, nisi
patiatur diuisionem a corpore quod mouetur in eo. sic quòd
pars circũscribens corpus motum moueatur. Et pars conti
nens illam partem quiescat. per hæc uult habere aerem ne O
cessario concurrere: quatenus diuisibile quid facile cedens,
necnon ut medium. Deinde ostendit, q concurrit ppter
bene esse ac propter melius, & ait motum uiolentum fieri
facilius at melius per hoc quòd aer est grauis & leuis. Et p
pterea concludit ambo, q uidelicet aer est necessarius, et est
utilis. Necessarius quidem, ut est corpus continens passiuũ
ac diuisibile. Vtile uero ut aer est corpus graue, aut leue faci
litans hunc motum. & sic patet quo modo aer concurrit ad
motum uiolentum. Deinde sequitur. Aer autem. Vbi ostẽ
dit, q est necessarius ad motum naturalem, & utilis. neces-
sarius, ut corpus passiuum & diuisibile. Vtilis uero, ut gra-
uis & leuis. Deinde sequitur illa pars commenti. Et uide-
tur etiam. Vbi Auerro. quasi de nouo disputat; utrum aer
sit necessarius motui elementorum an propter bene esse. Et
inquit: & uidetur etiam ipsum esse necessarium modo: pro-
prio motui naturali, & in hoc est difficultas. Hæc est igitur
quęstio. Accipit igitur primo, quòd elementa non mouen- P
tur per se, ut anima l mouetur a se, cum mouentur a ge-
nerante. Modus autem est, quòd cum generans dat elemẽ- Q
to formam, dat sibi omnia accidentia: quæ formam illam
consequuntur. Vt locum qualitates & motum: nisi aliquid
impediat. Verbi gratia cum elementum est ignis situm in
prima eius parte in qua igneitas est ab igne generante sunt
omnia accidentia in igne, ut ignis est: quorum unũ est mo-
tus sursum. Nam ut in parte genita est aliquid leuis: ita ali-
quid loci sursum, & alia propria ei. Secundo accepit q om-
nia hęc, & precipue motus non inest elementis, nisi propter
formam: causa autem, quia non insunt hæc elemento, nisi
mediante ipso genito elemento. Pars autem præcipua est
forma. Igitur motus & alia propria sunt mediante forma.
Tertio concludit, q motus non est primo a motore extrinse
co, scilicet generãte, sed immediate est ab elementi forma.
Concludit quarto, quòd motus naturalis elemẽti habet hoc
proprium, generante ipso cessante potest remanere modo
non impediatur, quia remanet forma a qua est immediate.
Vltimo concludit, q hoc pacto elementa assimilantur his,
quæ mouentur per se, ut animalia, quia cessante motore ex- R
trinseco continuant motum. Ex his uult habere quòd gene
rans non est immediatum mouens, sed forma. Deinde se-
quitur illa pars. Et quia motor ubi uult declarare, quomodo
motor & res mota distinguantur in elementis: & accepit q
in his quæ mouentur a se perfectiue & initiatiue, ut anima-
lia sunt, motor & res mota distinguuntur essentialiter. Nam
motor est anima, & res mota est corpus. Secundo accepit,
q in elementis motor & res mota, idem est secundum spe-
ciem, hoc est secundum speciem subiectis sed differunt secũ
dum modum, hoc est ratione. Sic igitur uult, quòd in elemẽ
tis motor & res mota idem sunt subiecto, & differunt ratio-
ne. Differũt quidem ratione: quia lapis mouet se, ut est actu
grauis, & mouetur, ut habet materiam, qua est potentia de-
orsum mobilis. Huius rei causam affert ex eo, quia lapis cõ
ponitur ex materia & forma. Sunt autem idẽ subiecto mo-
uens & motum, quia forma mouet: & ipsa mouetur mouet
quidem, ut forma. mouet ut in materia, quia lapis uel elem.

forma

A forma non est potentia ad inferius nisi ut est in materia. Ex his infert primo, ꝙ lapis non mouet se per se, ut animal, quod inchoatiue & perfectiue mouetur a se. Secundo infert, ꝙ lapis eget motore extrinseco, ut generatore, a quo inchoatiue mouetur. Vel remouente prohibens. Tertio infert, ꝙ lapis non numeratur inter ea quæ mouentur ab extrinseco tantum, quia tunc eius motus esset uiolentus. Et sic concludit, ꝙ lapis licet moueatur ab extrinseco aliquo modo, & ab intrinseco aliquo etiam modo, tamen sine medio non mouetur. Deinde sequitur. Et hoc est quod ubi remouet opinionem Platonis, Plato enim ex hoc ꝙ in lapide uidit motorem & rem motam idem esse, uoluit in primo motore, & omnibus idem esse motorem & rem motam: & ita conclusit primum motorem mouere se per se ac essentialiter. Respondet Auerroes ꝙ non est simile, nam in lapide licet idem sit motor & res mota subiecto, differunt ratione, ut in prima demonstratione septimi libri physicorum demonstratum est.

C Hoc autem in primo motore esse non potest, quia non potest distinctio rationis habere fundamentum: fundamen-

B tum enim distinctionis rationis inter motorem & rem motam in elementis est quia motor est in materia. at primus motor nullo pacto est in materia. Ideo in eo non potest hæc distinctio fundamentaliter reperiri, nisi forte ficte. Deinde sequitur. Et quia lapis sicut: ubi accepit ꝙ lapis mouetur a se quasi per accidens: & non per se. Probatur, quia motor & res mota non sunt distincta actu. & ita sequitur quòd lapis mouetur a principio quod est in ipso. uidelicet forma accidentaliter, quia non habet esse motus nisi ab illo principio, quia non mouetur lapis nisi ut est potentia deorsum, quare forma mouet ut est grauis. ideo concludendo ait, quòd si lapis mouet ut est grauis, & mouetur ut est grauis, tunc motor & res mota erit idem essentialiter, quod est impossibile. quare patet lapidem non esse essentialiter motorem & motum, sed solum mouere se per accidens. Deinde sequitur. Et cum ita sit. Accepit etiam nunc quòd lapis non mouet se nisi mouendo aerem, in quo est. Nam omne ꝙ mouet se per

G accidens: non mouet se nisi quia mouet aliquid per se ad cuius motum mouetur: quare lapis non mouet se nisi mouendo aerem: ad cuius motum mouetur, ut de homine in naui, qui mouet nauim, & se ad motum illius. Deinde sequitur. Et cum ita sit, aer igitur. His suppositis & bene declaratis soluit quæstionem. uidelicet quo modo aer concurrit ad motum grauium & leuium, & uult ꝙ aer uel aqua non modo confert motui naturali, sed est necessarius: confert quidem quatenus est grauis & leuis. est autem necessarius, quatenus graue uel leue non mouet se per se, sed per accidens mouendo aerem, ad cuius motum mouetur. per formam enim eius mouet aerem, & per materiam mouetur ab aere moto. Hæc

Quæ expositor. Auerroes de digressione. Obijcit huic determinationi expositor. primo quia forma nō est immediatum principium motus in grauibus uel leuibus ut agens motum, sed ut quo mouens mouet. Velut color est principium uisionis, quo aliquid uidetur. Secundo, quia octauo physicorum Aristoteles ait ꝙ grauia & leuia non mouent seipsa, & propterea cōcludit illa habere principium patiendi, & non agendi motum.

Secundo principaliter arguit, ꝙ non requiritur alia resistentia extrinseca, ꝗ illa quæ est inter genitum & generans,

D & sic non requiritur aer, ut medium resistens, quia resistentia intrinseca sufficit. Videtur autem hæc sententia uerbis Aristotelis conuenire: nam de motu uiolento loquens ait. si enim non quid tale corpus esset, uiolentus motus sane non esset, de naturali autem, inquit. Et ad eum etiam qui est secundum naturam cuiusq; promouet eodem modo, & non dixit esse necessarium, sed promouere. Ex his expositor tenet

Defensio Auer. in motu uiolento esse necessarium aerem: in naturali autem motu concurrere ad bene esse. Sed quoniam hæ materiæ satis in libris physicorum sunt disputatæ, ne libros repetitionibus impleamus: tantum defendimus Auerroem. Ad primam Auerroes concedit assumptum. nam totum est quod mouet, & totum est quod mouetur, uerum ratione formæ totum mouet, & ratione materiæ totum mouetur. Vel dici potest, ꝙ totum est quod mouet ratione formæ ut forma: & to-

E tum est quod mouetur ratione formæ: non quidem ut forma, sed ut in materia. Ad secundam concedo ꝙ grauia & leuia non mouent se per se, ut animal mouet se inchoatiue & perfectiue: sed mouentur a se per accidēs, ut dictum est mouendo medium. & propterea habent principium patiendi motum ab alio. s. generante. Ad secundum principale patuit sol. quarto physicorum. commen. 71. Vbi Auerroes declarauit resistentiam non esse nisi ratione medij: & ita uult nullā esse resistentiam intrinsecam. Ad ultimam patet solutio. ait enim in motu naturali medium promouere eodem modo, ut in uiolento. si igitur dicit eodem modo. igitur est necessarium ut in motu uiolento. Hæc itaq; dixi cursim: quia in libris physicorum copiose diximus.

Quod autem neq; omnium, neq; nullius simpliciter sit generatio ex dictis pspicuum est. Impossibile enim est uniuersi corporis generationem esse: si non & uacuum quid separatum esse possit, quo enim in loco id quod generatur: erit, cum fuerit genitum: in hoc prius uacuum esse: si nullum sit corpus: necesse est. Vniuersi Omnis Cum Si

F

Expositio. Hactenus de motu locali, quo modo corporibus naturalibus competit satis explicauit: nunc de generatione proponit duas cōtrarias esse simul falsas. uidelicet omnium est generatio: nullius est generatio, ambæ enim falsæ sunt hæ. Et hoc inquit. Quod autem neq; omnium, neq; nullius simpliciter sit generatio ex dictis hæc contra Platonem, & contra Democritum patet. Sed quia imperfecte declaratū est, declarat iterum. Et primo, ꝙ non omnium sit generatio declarat ex hoc, quia mundus non potest generari: quia si mundus simpliciter generaretur, esset uacuum præcedens. deducit: quia, si nullum præcessit corpus ante generationem mūdi: non præcessit plenum, & præcessit aliquod corpus de cuius corruptione fit mundus, & non in pleno. igitur præcessit in uacuo, quare si mundus generaretur: oportet esse uacuum separatum. Vnde inquit. Impossibile enim est uniuer-

G si corporis generationem esse, & per uniuersum corpus intelligit mundum ipsum. dico impossibile esse mundum fieri, si non & uacuum quid separatum esse possit. deducit, & inquit. Quo enim in loco id quod generatur erit: cum fuerit genitum: in hoc uacuum prius esse, si nullum sit corpus: necesse est: & tale uacuum est. uidelicet spatium actu carens corpore, potens tamen ipsum habere. est igitur ratio Aristotelis breuis: si mundus generaretur: prius fuisset uacuum separatum. dixit autem separatum, quia nonnulli bene concesserūt uacuum imbibitum corporibus. Democritici enim dixerunt corpora componi ex uacuo & pleno, nemo tamen concessit uacuum separatum, ideo hoc impossibile est apud omnes Philosophos. Quod uero ad uerba attinet. Vniuersi corporis græce est ἁπαντος σώματος, latine uero omnis corporis: uerum ipsum omnis non distributiue, sed integraliter tenetur, quia pro ipso toto mundo intelligitur.

Aliud quidem enim ex alio fieri corpus possibile est: uelut ex aere ignem. Sed omnino ex nulla alia præcedente magnitudine impossibile est. Maxime quidem enim ex quodam corpore potentia existente actu corpus fit. Quare si id quod est potentia corpus: nullum aliud actu corpus sit prius: uacuum erit separatum. Quare Sed ἀλλὰ

H

Expositio. Remouet cauillum quendam: nam uidemus unumquodq; corporum generari nullo uacuo existente: uelut ex aere fieri ignem nullo uacuo existente. igitur non est uerum, ꝙ si uniuersum generetur: uacuū præfit. Respondet, & inquit. Aliud quidem enim ex alio fieri corpus possibile est, uelut ex aere ignem: sed omnino ex nulla alia præcedente magnitudine impossibile est. est igitur solutio: ꝙ secus est de particularibus corporibus: & de ipso uniuerso. Nam de particularibus corporibus potest unum corpus fieri ex alio non præcedente uacuo. de uniuerso autem fieri non potest, nisi uacuum

I præsit. Huius differentiæ causam assignat: & accipit uelut quandam suppositionem, omne corpus actu fieri ex quodã corpore potentia. Vnde inquit. Maxime quidem enim ex quodam corpore potentia existente actu corpus fit. Hæc est suppositio: quam non aliter declarat, quia in libris physicorum satis eam declarauit: illic enim declaratũ est, omne qđ actu fit, fieri ex ente in potentia: hac suppositione existente compleatur ratio hoc pacto, corpus actu fit ex corpore existente in potentia: uniuersum quod fit, est actu corpus. igitur fit ex corpore existente in potentia: quæro igitur de illo corpore existente in potentia ex quo fit, uel est actu corpus, ut ignis, uel aer, uel id genus: uel est omnino potestate & nullo modo actu: non est actu ignis uel aer & id genus, quia tunc uniuersum non fieret penitus. igitur est corpus mere in potentia: tale autem est uacuum: est enim uacuum spatium, quod nullum corpus est, sed potest omne recipere: & ideo Aristoteles breuibus, inquit. Quare si id quod est potentia

K corpus, ex quo uniuersum fit: nullum aliud actu corpus sit prius, ut nec aer, nec ignis, nec id genus: aliquod uacuum erit separatum, ex quo uidelicet ipse mundus oritur: & sic patet quomodo secus est de generatione corporum particularium & de generatione uniuersi. nam ad generationem uniuersi sequitur uacuum præcessisse: ad generationem uero particularium corporum non sequitur uacuum præfuisse. Auerroes uero textum hunc introducit aliter, uult enim quòd Aristoteles pertractet opiniones antiquorum de generatione, quæ sunt duæ, ut in principio huius libri dixit. prima, ꝙ omnia sunt generabilia. Secũda, ꝙ nullum ens est generabile: quæ opiniones sunt contrariæ. uult igitur Auerroes ꝙ Aristoteles nunc perscrutetur has opiniones: nam sensui patet non omnia esse generabilia. Ideo de generatione quærit, utrum generatio existat in omnibus: an in aliquibus sic, & in aliquibus non. Addit tamen Auerroes: quòd illa diuisio per contraria non est dubitabilis: quia sensibus patet non omnia esse generabilia: sed quærẽdum est utrum omnia sint generabilia, aut non omnia: sed uel quędã

Quæ auer. sbml. 19.

L sic, & quędam non. probat igitur Aristoteles secundum expositionem Auerro. non omnia esse generabilia: & supponit primo, quòd omne quod generatur est in loco: quia omne quod generatur est corpus naturale: & ita in loco. Ex hoc arguit. si igitur mundus totus fuit generatus, aut primũ corpus: necesse est ex suppositione habere locum priorem natura, aut tempore in quo generaretur. Vlterius, locus est, aut uacuum, aut ultimum corporis cõtinentis. Vacuum quidem secundum existimationem antiquorum. Vltimum uero continentis: secundum ueritatem, si mundus generatur, non potuit ante ipsum esse ultimum alicuius corporis, quia ante ipsum non erat aliquod corpus, & erat in loco, in quo generabatur per suppositionem. igitur ante mundi generationem fuit uacuum separatum. dicit Auerro. ꝙ Aristo. tacuit destruere consequens, quia uacuum esse, patuit esse de impossibilibus: & ita sequitur esse impossibile ut primum

M corpus sit genitum ex non corpore: & per consequens patet fieri non posse ut corpus sit genitum secundum totũ simpliciter: ita ut nullum corpus sit omnino ante eius generationem, & tota causa est, quia daretur uacuũ separatum. Deinde sequitur illa pars commenti Et quasi intendebat. Vbi Auerro. resumit uim rationis Arist. & ait, ꝙ si corpus ita fiat ut nullum penitus præsit corpus: necesse erit aut fiat ex non corpore simpliciter, quod nec actu nec potentia corpus sit, aut fiat ex aliquo corpore quidem potentia, actu autem non corpore. primum est impossibile, ut supponit: quare sequitur corpus fieri ex non corpore actu: sed potentia corpore. & si ita est sequitur uacuum esse: nam uacuum est corpus in potentia, quod actu est separatum a forma & accidentibus formæ: & tale est dimensio abstracta: in qua est corpus genitum, & hoc dicitur uacuum. Addit ꝙ uacuum esse sequitur ad eos qui dicunt corpus simpliciter fieri, uel dicentibus primum corpus fieri: non autem ad eos qui dicunt quoddã corpus fieri ex quodam corpore, ut est opinio Arist. Deinde sequitur illa pars. Et ideo uidemus. Vbi ponit differentiam inter loquentes suæ legis & antiquos Philosophos: & licet utrorũq; opinio cedat in idem. Nam loquentes suæ legis dixerunt mundum esse genitum ex non corpore simpliciter uidelicet qđ nec actu nec potentia corpus est, & ita q̃si ex nihilo, & ita dicunt uacuũ p̃cessisse. antiqui uero dicunt factum esse mundũ ex non corpore actu, sed potẽtia corpore, quia uoluerunt actionem agẽtis fundari in ente: quia agens non operatur in non ente: sed in ente potentia, propterea & antiqui posuerunt aliquod quantum separatum a forma & accidentibus formæ, quod uocant uacuum. Ecce quomodo differunt, sed redeunt in idem: quia utraq; opinio concedit uacuum. Deinde sequitur illa pars. Et hoc quod dixi. Vbi quædam uerba Aristo. animaduertens dupliciter illa exponit. uerba enim eius ut in translationibus eius reperiuntur sunt. Sed corpus quod est in potentia si non fuerit illic aliud corpus in actu: inuenietur illic locus uacuus separatus a corpore. Hæc sunt uerba in suis translationibus. Vbi Auerro. ait, ꝙ possunt intelligi si corpus quod est in potentia: non

N

O habuerit actu formam corpoream: tale corpus erit uacuũ, quia est dimensio sine forma & accidentibus formæ, quod erit uacuum. uel aliter, si sit generatio corporis ex corpore in potentia: & non fuerit positum illic aliud corpus actu: sed solum corpus quod est in potentia, tunc erit dandum uacuum: ait hanc expositionem esse manifestiorem: quia non sequitur esse uacuum ex eo quia ponitur corpus fieri ex ipso corpore in potentia: nam omnes concedunt hoc: sed ex eo quia ponitur corpus fieri ex corpore in potentia: & nullum est corpus actu præter illud corpus in potentia. Nam si præcessit corpus in potentia: & nullum aliud tunc corpus actu, cum omne quod fit, eget loco: sequitur esse uacuum ponendum in quo genitũ ponitur. Deinde sequitur illa pars. Impossibile autem quod contingit. Vbi remouet quendam errorem: nam aliqui dixerunt corpus esse abstractum a. 10. p̃dicamentis. Contra obijcit Auerro. quia hoc dato: tunc aliquid esset actu, & non esset actu. esset quidem actu, quia ponitur ens separatum a. 10. prædicamentis, quod nisi actu esset, non posset separatum poni. Quod uero non esset actu, probat, quia ens in potentia esse non potest, nisi esset pars alicuius entis actu: hæc enim differentia est: ut dicit inter non esse & esse in potentia, quia esse in potentia est pars entis actu,

P non esse uero nullius est pars: cum nihil sit. Ex his colligit intellectum primæ materiæ: prima enim materia non est actu seorsum: sed bene est in ente actu, quia illius pars: non enim potest esse separata ab illo: uerum de illa se fecisse sermonem prolixiorem in primo physicorum asserit. Obijcit autem Simplicius hic contra Aristo. quia Aristo. noluit nullum corpus fieri simpliciter, quia tunc esset uacuum. Contra est, quia uidemus ignem fieri ex non igne. igitur corpus ex non corpore: cuius oppositum ait Aristo. Recte respondet expositor, ꝙ Aristo. bene concederet corpus fieri ex nõ corpore secundum indiuiduum: non autem secundum genus. ita ut dicatur corpus fieri ex non corpore simpliciter, ꝙ nullum omnino præsit corpus: nam re uera sequitur uacuum esse, ut deductum fuit. Sed ubi ponitur corpus secundum indiuiduum fieri ex non corpore secundum indiuiduũ: non sequitur uacuum esse: quia semper præest corpus secundum genus. Præterea quæ Auerroes contra loquentes suæ legis induxit: non sunt contra fidem nostram, quia nos non dicimus mundum generari: sed ex nihilo fieri: ideo nõ oportet concedere uacuum, & propterea recte sentit expositor, q ait Arist. locutum esse de gñatione: & non de creatione. Nã si mundus generaretur uera gñatione: oporteret p̃culdubio p̃cedere uacuũ ante mundũ, ut deductũ est. nos uero dicimus mundũ ex nihilo fieri: ĩõ ante eũ nihil nisi deus creans p̃fuit.

Quæ Simpli.

Q

Quæ corpo fier. . .

Relíquum aũt est dicere quorum corporum generatio est, & quam ob causam est. Cum igitur in oĩbus cognitio sit per prima. Prima autẽ eorum quæ sunt, sint elementa: considerandum est, quæ sunt talium corporum elementa, & cur sunt. deinde post hæc quot, & qualia quędam sint.

A Expositio. Nunc quæ sit corporum generatio ostendit, & præmittit intentionem, & ordinem, & inquit. Reliquum autem est dicere quorum corporum generatio est, hoc autem dicit, quia nec omnium corporum nec nullorum generatio est, sed aliquorum: ideo quærit quorum sit generatio, & quā ob causam est. sup. illorum generatio, & (ut recte ait expositor) hæc consideratio inchoatur in hoc libro, & in libro de generatione perficitur. Deinde tangit ordinem & inquit. Cum igitur in omnibus cognitio fit per prima, ex quibus definitiones & demonstrationes constant. Prima autem eorum quæ sunt, idest rerum naturalium, sint elementa (intellige de intrinsecis principiis, quia finis & agens sunt priora. considerādum est, quæ sunt talium corporum elementa s. generabilium, & qua ratione sunt elementa, deinde post hæc quot sint elemēta, & qualia quædam sint? Hæc de intentione & ordine.

B In quibus uerbum est additum. Se hic, est uerbi additum. Hoc autem manifestum erit: si supposuerimus q̃nam est ipsius elementi natura. Sit igitur id corporū elementum in quod cætera corpora diuiduntur: in quibus inest potentia, aut actu. hoc enim utro modo se habet, dubitabile est adhuc: ipsum autem est in diuersa specie indiuisibile: tale quid enim omnes ipsum elementum, & in omnibus dicere uolunt.

Expositio. Exequitur nunc de proposita intentione, & primo adhuc particularius proponit intentionem, & inquit. Hoc autem manifestum erit, si supposuerimus quænam est ipsius elementi natura, & sic particularius proponit dicere quid sit natura seu definitio elementi. addit. Hoc autem manifestū erit. & reliqua. ut innuat propositam intentionem patere ex definitione elementi, & ideo eam uult proponere. deinde prosequitur definitionem elementi. Vbi debes scire tria esse de ratione elementi, quod græci uocant στοιχεῖον, primū, quod sit corpus, ad quod cætera corpora resoluuntur: per hoc enim quod est corpus, differt à materia & forma, quæ licet dicanł uniuersalia elementa in libro physicorum, tamen hic non habent rationem elementi de quo loquimur. per illud uero q̃ C ad ipsum cætera corpora resoluuntur, differt à cæteris causis: nam non omnis causa dici potest elementum, sed solum quæ compositionem ingreditur. Secundum uero est, q̃ elementum insit in illis: quorum est elementum actu uel potētia. dixit autem actu uel potentia, quia nondum patet quo modo elementum insit corporibus mixtis utrum actu uel potentia: sed in libris de generatione patebit nam si generatio uel corruptio fit per congregationem uel separationem, elementa actu sunt in mixtis. si uero fit per mutationem substātiæ, elementa sunt potestate in mixtis. Tertium autem est, q̃ elementum non diuidatur in alia differentia specie, omne. n. corpus diuisibile est. uerum quędam diuiduntur in corpora specie differentia, ut animal, quod diuiditur in membra specie differentia: quædam autem diuiduntur in partes quę nō differunt specie, ut aer, ignis & cætera. elementum itaq; non diuiditur in corpora differentia specie. Hæc tria tangit, & inquit. Sit igitur id corporum elementum: in quod cætera corpora diuiduntur. est igitur elementum de numero corporum D illius quod corpora diuiduntur, & sic habetur primum. Deinde tangit secundum, & inquit. In quibus inest potentia uel actu, & quia nondum patet q̄o elementum insit mixtis, addit. hoc enim utro modo se habeat, dubitabile est adhuc, q̃a in libris de generatione declarabitur si elementum insit mixtis potentia, uel actu. deinde tangit tertium, & inquit. Ipsum aūt est in diuersa secundum speciem indiuisibile, quia licet diuidatur in corpora, omnia illa in quæ diuiduntur sunt eiusdē speciei. Hoc est tertium, ex quibus tribus cōstat definitio elementi. Deinde probat hanc definitionem, & probatio est ex communi usu loquentium, quia hæc definitio est ex secundum nomen. modo nominibus utimur, ut plures, ut dicitur secundo topicorum. Vnde inquit. Tale quid enim omnes ipsum elementum, & in omnibus dicere uolunt. Sic igit uolūt dicere quid tale elementum omnes, & in omnibus, quia in corporeis locutionibus & in demonstrationibus: in quibus principia dicuntur elementa, quæ non resoluuntur in alia principia. Hæc de definitione elementi. Auerroes aūt in illis uerbis. Hoc autem erit manifestum, et reliqua. ait hunc processum esse à definitione rei ad suum accidens, & causam assignat, quia ratio elementi accidit corporibus simplicibus, quæ sunt, ignis, aer, aqua, & terra. & propterea processus est ab ipsa definitione elementi ad accidens corporum, quod est esse elementum. Secundo Auer. notat q̃ Aristote. indistincte loquitur de modo quo elementum est in mixtis. an enim aut potentia aut actu: propter differentes opiniones, ut diximus circa textum. Tertio notat Auer. q̃ elementum hic aliter accipitur q̄ in libris physicorum, quia hic loquitur de elementis mixtorum. Illic uero de elementis simplicium & mixtorum, quæ sunt materia & forma, & addit q̃ materia & forma dicuntur elementa æquiuoce, quia quando compositum resoluitur ad ipsa: non remanet nisi materia. Sed qñ mixta resoluunł ad corpa simplicia: ipsa remanēt. Hæc Auer. hic. E Que auer. cōm. 32.

F Si igitur id quod est dictū, est elementū: talia quędam corporum esse necesse est. Nam in carne quidē ac ligno cæterisq; id genus inest ignis potentia atq; terra: quippe cum hæc ex illis manifeste segregētur. In igne autem caro aut lignum non inest, neq; potētia neq; actu. Segregarētur enim iam similiter, neq; si unum quid solum sit tale, in illo est: neq; enim si caro, aut os, aut quoduis cæterorum, erit dicēdum est continuo potentia inesse: sed præconsiderandum est quis nam sit modus generationis.

Expositio. Nunc ostendit quæ & quot sunt elementa, sed primo ex definitione data de elemento concludit esse quædam corpora, quæ sunt elementa. inquit. Si igitur id quod est dictū, est elementum, talia quædam corporum esse necesse est. & hoc ostendit per hoc, quia sunt quædam corpora quibus competunt conditiones positæ in definitione elementi, & hoc inquit. Nam in carne quidem, ac ligno, cæterisq; id genus, in- G est ignis potentia atq; terra, quia hæc mixta fiunt per quandam alterationem ex illis, & sic propter hanc conditionem, quæ competit terræ & igni, habetur esse quædam corpora elementa, quæ sunt ignis & terra, & cætera id genus. probat autem ita esse ex ipsa segregatione, & inquit. Quippe cū hęc ex illis manifeste segregentur: animal enim resoluitur in puluerem, & in quandam humorositatem, atq; in quosdam uapores, & etiam cætera mixta eodem modo. Quod uerò ad uerba attinet, per segregationem non intelligit dissolutionē quantitatiuam, sed resolutionem, ut intelligenti patet, q̃a segregatio fit eorum quæ sunt in actu coniuncta. resolutio uero eorum, quæ sunt potentia unum. Quod autem caro & os & cętera id genus non sint elementa illorum, ostendit: & inquit. In igne autem caro aut lignum non inest: neq; potētia neq; actu: cuius signum affert dicens. segregarentur. n. hæc ex igne si sup. essent in illo, quod nullo modo apparet. Nam licet caro uel lignum sit ex elementis: non est ex illis per resolutionem, sed per mixtionem eorum alteratiuam, & quia nō nulli (ut Thales) posuerunt unum esse omnium elemētum uidelicet aquam: addit similiter neq; si unum quid solum sit tale elementum omnium, ut Thales posuit: in illo uno est caro aut lignum, ut dicetur in libro de generatione, sed q̃a quispiam dicet ex elementis fieri lignum & carnem & cętera mixta, & ita posset dici hæc mixta esse in elementis. Respōdet. neq; enim si caro, aut os, aut quoduis cæterorum erit. sup. ex elementis, est dicendum propter hanc rationem continuo illa inesse potentia in igne & aliis elementis, sed est præconsiderandum, uidelicet in libro de generatiōe, quis nam sit modus generationis illorum mixtorum ex elementis. Nam dicetur mixta fieri ex elementis non per resolutionem, sed per mistionem. Patet igitur ex iis esse quædam corpora, quę sunt elementa, & huius cā est, quia his competit definitio data de elemento. Animaduertendum est quòd textus quos Auerroes habebat à commen. 33. usque ad. 39. parum aut nihil concordant: ideo in dictis Auerro. non est facienda uis quo ad uerba Aristotelis. Notat Auerro. commen. 33. in fine syllogismum quendam quo probat corpora similaria, ut caro, H Que auer. cō. 33.

I os, & eiusmodi non esse elementa, & est, corpora similaria dissoluuntur in alia, elementa non dissoluuntur in alia. Igitur corpora similaria non sunt elementa. Huius syllogismi prima propositio est minor. secunda uero est maior.

Asserit uerbũ additũ. Ait uerbũ additum. Dicit uerbũ additũ. Putat uerbũ additũ.

Anaxagoras autem contrario modo ipsi Empedocli de elementis dicit. Nam hic quidem ignem & terram cæteraq; eiusdem seriei corporum elemẽta esse: ac omnia ex his constare dicit. Anaxagoras autẽ huius contrarium asserit: similaria enim (dico autẽ ut carnem & os, & cætera id genus) elementa esse ait, aerem autem & ignem horum, cæterorũq; seminũ omnium miscellam esse: utrunq; enim ipsorum ex cunctis similaribus inuisibilibus congregatis esse dicit: quapropter & omnia ex his fieri putat: ignem. n. K & ætherem idem appellat.

Expositio. Nunc ponit differentiam inter opinionem Empedoclis, & Anaxagoræ, & primo proponit eos diuersa sentire, immo contradictoria, & inquit. Anaxa. autem cõtrario modo ipsi Empedocli de elementis dicit. Deinde exponit quo modo diuersa sentiunt, & inquit. Nam hic quidem ignem & terram cæteraq; eiusdem seriei corpora: uidelicet aquam & aerem ait esse elementa corporum. sup. omnium quæ generãtur & corrumpuntur: ac omnia quæ fiunt constare ex his. Anaxag. aũt huius cõtrarium asserit: quatenus ait, similaria ut carnẽ, os, & cætera id genus esse elementa omniũ eorum quæ fiunt. Immo quod plus est asserit aerem & ignem & cætera talia eẽ miscellam quandam horum: uidelicet carnis & ossis, & cæterorum seminum omnium, quæ dicunt partes similares, & hoc, quia utrunq; ipsorum. s. aerem & ignem dicit esse ex similaribus inuisibilibus congregatis: ecce quomodo dicunt contraria omnino, & huius cãm assignauit Aristo. in lib. physicorum, quia posuit quodlibet in quolibet, & quodlibet fieri ex quolibet, & sic partes similares quæ sunt sensu indiuisibi- L les sunt omnium rerum principia, & elementorum. Empedocles autem ait elementa esse principia similariũ partium.

Quod uerò ad uerba attinet, debes scire q partes eiusmodi dicebantur spermata, hoc est semina apud Anaxa. ideo ait aerem & ignem esse ex his, uidelicet carne & osse, & cæteris seminibus, quia ex infinitis inuisibilibus. Et quia Anaxa. de igne nihil meminit ideo subdit. Ignem enim & ætherem idem appellat, & sic, quæ dicit de æthere, intelligẽda sunt de igne: de his opinionibus prolixe dictum est in lib. physico. ideo nunc sit dictum de his hactenus. Quæ dicit Auerroes in hoc cõmẽto non sunt ad propositum, quia nec textus eius concordat cum græcis uerbis. Ex his colligi põt prima rõ qua probatur elementa esse, quæ partim definitione elementi partim authoritate Empedoclis est comprobata.

Quæ auer. cõmẽ. 34.

Cum autem cuiuslibet naturalis corporis sit motus proprius: motuum autem sint alii quidem simplices: alii uero mixti, & mixtorum quidem mixti; simplicium autem simplices sint: patet esse quædam M corpora simplicia: sunt enim & simplices motus: quare & elementa esse, & quam ob causam elementa sint: perspicuum est.

Expositio. Ponit quasi secundam rationem qua probat elemẽta esse, & inquit. Cum autem cuiuslibet naturalis corporis sit motus proprius: motuum autem sint duplices, alii quidem simplices, alii autem mixti, & mixtorum quidem motus mixti, simplicium autem simplices sint: hæc tria primo huius sunt declarata: patet esse quædam corpora simplicia in rerum natura. & hoc quia motus simplices sunt in rerum natura. Deinde epilogat. & inquit. Quare & elementa esse, & quam ob causam elementa sint perspicuum est, sunt enim elementa, quia motus simplices sunt: in quibus uerbis patet secũda ratio, quæ est enthymema cuius antecedens est una copulatiua ex tribus propositionibus declaratis in primo huius. consequens uero est q quædam corpora sint in rerũ natura elementa mixtorum. Auer. autem qui non habebat textum cõcordem cum uerbis græcis: disputat cum Themistio circa expositionem sui textus, uult enim ipse q Aristo. uelit q qui ponunt corpora similaria fieri & resolui in similaria: nõ possunt dicere mixta fieri ex elementis. & causa est, quia mixta non resoluuntur ad similaria, quia si resoluantur ad elementa: elementa differunt specie. Præterea impossibile est etiã id quod dicunt, uidelicet q similaria fiant ex similaribus: non enim facies ex faciebus, aut figura ex figuris, aut os ex ossibus sic cuius contrarium uolunt antiqui dicentes generationem esse congregationem similis cum simili, & corruptionẽ dissolutionem similis à simili. Patet igitur secũdum hoc eos non posse generare corpora non consimilia. i. mixta ex consimilibus hoc est partibus unius rationis, ut dicebat Anaxag.

N

Quæ auer.

Themistius uero exposuit hoc capitulum q Aristo. uelit probare consimilia, quæ sunt elementa non esse infinita: nam si elementa sunt infinita, differentiæ eorum erunt infinitæ, dicunt etiam q differentiæ mixtorum, quæ fiunt ab elemẽtis, sunt infinitæ, & tamen elementa non sequitur esse infinita, nam ponunt differentias in mixtis, quas non ponunt in elementis. & ita licet differentiæ mixtorum sint infinitæ, differẽtiæ elementorum non erunt infinitæ. Præterea addit Auer. q dicentes consimilia esse infinita, ponũt infinitum duobus modis in quantitate & qualitate, & dicentes partes esse indiuisibiles, ponunt eas quantitates tantum, & ideo contingit dicentibus consimilia plura impossibilia, q̃ dicentibus partes esse indiuisibiles. Animaduersione dignum quo ad uerba, ait enim Auerro. translationes quas ipse habet esse Alchindi, & diminutas ueriores esse illas Isaac uide cõmẽ. 56. etiam. Vbi patet non esse ipsi tribuendam fidem in his, quæ dicit circa textum, quia quæ dicit fundantur in falsis translationibus. Præterea, de numeris & unitate Auer. notat, q si unitas & numeri considerentur respectu subiectorũ, in quibus sunt: tunc in eis non inuenitur diuersitas specifica, quoniam differentia subiectorum est per accidens. Sed si considerentur inter se: in numeris reperitur differentia specifica, quia trinarius differt à quaternario: non autem in unitate, quia in unitate: nulla potest reperiri differentia nisi ratione subiecti, quæ est accidentalis, & non essentialis. Hæc Auer. quæ non carent dubitatione: nam si unitas non differt specie ab unitate: tunc numeri non uidentur differre nisi secundũ maius & minus: quatenus uidelicet quaternarius plures q̃ trinarius numerus continet. Præterea, differentia subiectorũ aliquando est essentialis, differunt enim genere dimensiões coeli à dimensionibus corruptibilium, quia subiectũ differt à subiecto, tu uero lege quæ diximus alibi de his.

Quæ Themi.

O

P

Vtrum autẽ finita sint, an infinita: & si finita sint, quot numero sint: consequens est contemplari.

Expositio. Hactenus quid sit elementum, & quot elementa sint, declarauit: nunc consequenter pertractare proponit de finitate ac infinitate elementorum, & proponit eius intentionem dicens, utrum autem finita sint. sup. elementa: an infinita, & si finita sint: quot numero sint, consequens est contemplari, q tes etiam in libris de generatione plene dicetur. Q

Primum igitur infinita non esse (ut quidam arbitrantur) contemplandum est: atq; eos primum, qui cuncta similaria elementa faciunt, ut Anaxagoras.

Similaria Homiomera.

Expositio. Proposita intentione in uniuersali, adhuc particularius illam proponit, & inquit. Primum igitur infinita non esse (ut quidam arbitrantur) contemplandum est, atq; eos primum contemplandum est, qui cuncta similaria, quæ græce dicũtur homiomera: elementa faciunt, ut Anaxagoras: quare à positione Anaxagoræ proponit dicere, qui uoluit partes similares esse rerum mixtarum elementa.

Qui digniũ putant. Dignificant. Cõmẽto.

Nemo enim eorum, qui ita dignum putant, recte accipit elementum: etenim uidemus multa mixtorum corporum: dico autem ut carnem, & os, & lignum, & lapidem,

A & lapidem: in similaria diuidi. Quare si compositũ non est elementum: non omne similare erit elementum, sed id quod est indiuisibile in diuersa secundũ speciem: ut dictum est prius.

Expositio. Obijcit igitur Anaxagoræ, & primo ex definitione elementi, quia non recte Anaxagoras accepit elementum, cum dixit similare corpus esse elementum: nam caro, os, lignum, & lapis, sunt similaria corpora, quę nemo dicet esse elementa. & q nullum horum sit elementum: probat, quia nullum compositum est elementum, quoddam similare est compositum ut caro, os, lignum, & lapis, quia quodlibet horum resoluitur ad elementa, ut patet: quare non omne similare est elementum. propterea concludit illud similarium esse elementum, quod est indiuisibile in diuersa secundum speciem, ut ignis & aer, & cętera id genus, quorum nullum diuiditur in partes differentes spē. inquit. Nemo. n. eorum, q dignum putant, recte accipit elementũ. Dignũ putant: gręce est ἀξιοῦνται, & pōt latine exponi censentiũ, uel putantiũ. & quod nemo horum B recte acceperit elemētũ, probat. & inquit. Etenim uidemus multa mixtorũ corporũ: dico aũt ut carnē, & os, & lignũ, & lapidē, in similaria diuidi, & tamen nullũ horũ est elementum. Deinde syllogiçat quod dixerat, & inquit. Quare si cōpositum. sup. ex diuersis specie non est elementum, & sup. aliquod similare est compositũ: concludetur, non omne similare esse elementũ, sed concludetur id esse elementũ, quod est indiuisibile in diuersa s̄m spēm, ut dictum est prius. Hęc est prima rō accepta à definitione elementi: non quidē contra infinitatē principiorum, sed contra acceptionē ipsius elēti.

Quod uerò ad uerba attinet, debes scire, q homiomera. i. similaria corpora duplicia sunt, quędā homiomera existēter, quędā apparenter, ut notant græci expositores. apparenter quidē homiomera sunt corpora, quę uidentur diuidi in partes eiusdē rōnis, ut caro, & os: nā quęlibet pars carnis est caro, & quælibet pars ossis est os. non aũt dicuntur homiomera existenter, quia non diuiduntur in homiomera corpora prima C diuisione, quia caro prima diuisione diuidiť in quatuor corpora quæ sunt elementa, quæ non sunt eiusdem speciei. ignis uero & aqua & aer & terra sunt homiomera existēter, quia non diuidunť in corpora prima diuisione, q̄ sunt diuersarum spērũ, sed in partes eiusdē rōnis. Nā licet diuidanť in materiā & formā: hęc nō sunt corpora, sed ptes essentiales, ut patet. Sic igiť elētũ male acceperunt. Hæc Aristoteles.

Adhuc aũt neq; sic elementum sumentibus, facere infinita necesse est: omnia. n. eadem ēt finitis existentibus reddenť: si quispiam uelit: idem. n. facere, si duo aut tria talia solum sint, ut & Empedocles nitiť: cũ enim ipsis & hoc modo non omnia ex similaribus facere accidit (faciem enim non ex faciebus faciũt: nec aliud quicquā eorum quę secundum naturam figurata sunt) patet longe melius esse principia facere finita, & hæc tanquā minima: si eadem omnia demonstrari possunt, quemadmodum & qui in mathematicis censent: semper enim, aut specie, aut quantitate D finita principia sumunt.

Sumentes *Sumētibus* *Velit* *Sumpsit* *Facere, sup. bis addit.* *Possint* *Futura sint*

Expositio. Secundo obijcit Anaxagoræ ratione tacta in physicis. uidelicet q dato q Anaxagoras bene sumeret elementũ: non recte facit principia infinita, & addit rōnem quia omnia ea quę saluari possunt per principia infinita saluari possunt per finita, & æque bene: quare frustra principia infinita facit, inquit. Adhuc aũt nec sic elementũ sumentibus ut Anaxagoras sumit: necesse est facere infinita elementa tanq̃ rerũ mistarũ principia, & reddit cām, quā in physicis posuit, & inquit. Omnia. n. eadē ēt finitis existentibus elementis reddentur, si quispiā uelit. sup. redderet: idē. n. faciet si uelit, si duo aut tria talia solũ sint, ut & Empedocles nititur facere. Deinde (ut mihi uidetur) alia quasi rōne sumpta, præponit Anaxagoræ Empedoclem, & inquit. Cum enim ipsis & hoc modo non omnia ex similaribus facere accidit (faciem enim nō ex faciebus faciunt, nec facere possunt: nec aliud quicq; eorum quæ secundũ naturam figurata sunt) patet longe melius esse B principia facere finita, & hęc tanq; minima si fieri potest, & si hæc eadem demonstrari possint per finita, quæ demonstrātur per infinita: quēadmodum & qui in mathematicis censent. sup. faciunt, qui semper aut specie, aut quātitate, hoc est numero, finita principia sumunt. Sic igitur Aristo. prius obiecit Anaxagoræ ratione simpliciter. secundo obiecit eidem pręponendo ipsi Empedoclem. Quod uerò ad uerba attinet, debes scire q quæ sunt rerum principia essendi, sunt ēt principia demonstrandi accidentia per se rerum, & propterea Aristo. uoluit melius dixisse Empedoclem q̃ Anaxa. quia res potuit facere, & demonstrare accidentia illarum p principia finita, quod non fecit Anaxa. & sic melius fecit & quo ad rerum generationem, & quo ad rerum demonstrationē, ut tetigit Aristoteles in libro posteriorum.

Præterea si corpus à corpore diuersum dicitur secundum proprias differentias: corporũ aũt drię sint F finitę: (ipsis enim sensibilibus differunt: atq; hęc sunt finita, quod quidem demonstrari oportet:) patet & elementa necessario esse finita.

Expositio. Tertio arguit Aristo. syllogismo hypothetico: cuius antecedens est una propositio composita copulatiua, sic: præterea si corpus à corpore proprijs differentijs diuersum diciť, & corporũ differentiæ sunt finitę, hoc est antecedens. uerum anteq; inferat consequens: probat secundā propositionē, & inquit. Ipsis. n. sensibilibus differunt corpora ipsa, quæ sunt calidum, humidum, siccum, & frigidum: atq; hæc sunt finita, quod quidem demonstrari oportet. sup. in libro de generatione, & usq; ad illum locum relinquatur: concludit propositum, & inquit. patet & elementa necessario esse finita: potest autem syllogismus categorice sic componi: quorũcunq; corporum differentiæ sunt finitæ: ipsa sunt finita differentię elementorum sunt finitæ. igitur elementa sunt finita. Minor probabitur in libro de generatione, quia tot sunt combinationes possibiles. Hæc Aristoteles, & ita Arist. in hac rōne sup- G ponit duo. primum, q corpus à corpore non differt nisi proprijs differentijs. secundum, q differentiæ corporum elementorum sunt finitæ: ex his sequitur elementa esse finita.

Pręterea etiam nec ut quidam alii dicunt ut Leucippus & Democritus abderites: ea quę accidunt, rationi sunt consentanea: primas enim magnitudines multitudine quidem infinitas. Magnitudine aũt indiuisibiles esse dicũt, & neq; ex una multa fieri: neq; ex multis unum, sed harum complexione: amplexione; omnia generari. Et hi nāq; quodam modo numeros omnia quę sunt: atq; ex numeris faciunt. Nā & si non dilucide dicunt: hoc tamen dicere uolunt. Et insuper cum figuris corpora differant: figurę uero sint infinitę: infinita & ipsa simplicia corpora esse dicunt. qualis autem & quę est uniuscuiusq; elementi figura: nihil definierunt, sed igni solum sphæram H tribuerunt: aerem autem & aquam & cætera magnitudine paruitateq; diuisere, quia natura ipsorum est ut omnium elementorum semen.

Semen *Panspma*

Expositio. Consequenter obijcit opinionem Democriti & Leucippi narrat: deinde illi cōtradicit, inquit. Pręterea etiam nec ut quidam alii dicunt. uidelicet Democritus abderites & Leucippus, ea quæ accidunt circa generationem corruptionēq; rerum sunt rationi consentanea. Postea narrat ea quæ dixerunt circa generationem, & inquit. Primas enim magnitudines multitudine quidem infinitas: magnitudine indiuisibiles esse dicunt. est igitur eorum quæ dicunt primum uidelicet q primæ magnitudines sunt multitudine infinitę: magnitudine uero indiuisibiles hæc Democritus uocat atoma. ponit secundũ eorum, quę dicunt, & inquit. Et neq; ex una illarum magnitudinum dicunt multa fieri: neq; ex multis unũ, sed dicunt omnia generari harum magnitudinum complexione amplexioneq;. differt autem amplexio ab ipsa comple

I xione, quatenus amplecti est circum circa plecti, complecti uero est simul plecti. Dixerunt igitur res fieri utroq; modo aggregatione magnitudinum: uidelicet amplexione & complexione. Eorum etiam quæ dicunt, tertium est, quod ait, & hi nanq; quodam modo numeros omnia quæ sunt, atq; ex numeris faciunt. Sed quia hoc non aperte dicunt: ostēdit eos sic uelle dicere, & inquit. Nam & si non dilucide hoc dicunt: hoc tamen dicere uolunt: in eo enim quod dicunt physica fieri ex corporibus, uidentur dicere non omnia fieri ex numeris. In eo autem q; ponunt corpora illa atoma quasi unitates uelle uidentur omnia fieri ex numeris. Deinde ponit quartū eorum quæ dicunt, & inquit. Et insuper cum figuris corpora differant, ut nunc supponit ad mentem illorum: figuræ uero corporum sunt infinitæ: infinita & ipsa simplicia corpora eē dicunt. & sic quartum est q; atoma corpora sunt infinita, q̄a corporum quæ fiunt ex atomis figuræ sunt infinitæ. Deinde addit quæ prætermiserunt de elementis, & quæ de illis di

K xerunt: & inquit. Qualis autem & quæ est uniuscuiusq; elementi figura, nihil definierunt, sed igni solum sphæram tribuerunt. aerem autem & aquam & cætera: uidelicet terrā, magnitudine, paruitateq; diuisere, quia non differunt nisi secundum densum & rarum, quatenus ipsorum natura est ut omnium elementorum quæ sunt corpora atoma semen. & sic terra, aer, & aqua, non differunt, quia conueniunt in hoc q; sunt semen omnium atomorum, & ita uelle uidetur atoma esse rerum principia, & tria illa elementa esse semen atomorum: dixit autem & cætera in numero plurali, quia licet præter aerem & aquam sit sola terra (secundum eos) quæ sit pā sperma atomorum: tamen loquitur si plura essent ultra terram. Hæc igitur breuiter sunt, quæ dixerunt de rerum naturalium principiis Democritus & Leucippus. Multa alia in libris de generatione dixit. Quæ autem Auerroes ait in cō

Quæ auer. cō 16. & 37.

men. 36. & 37. non sunt ad propositum, quia nec eius trāslationes concordant cū græcis uerbis: ideo & nos dimisimus.

L

Error Peccatum Euenit uerbū adusti. Dñ licent exon Expositio.

Primum quidem igitur & ipsis idem error euenit, non finita ipsa principia sumere: dum eadem omnia dicere liceret.

Enarratis his quæ dixerunt Leucippus & Democritus: nunc obijcit illis: primo, quia eis euenit ille idem error, qui aliis eueniebat. uidelicet non finita ipsa principia sumere, est enim error, pro quanto per principia finita æque bene omnia saluari possunt, ueluti per infinita. inquit. Primum quidē igitur & ipsis Democrito & Leucippo idem error euenit, q̄ accidit Anaxago. quem exponit dicens non finita ipsa principia sumere, dum eadem omnia dicere & saluare ipsis liceret per finita, ueluti per infinita, & æque bene. igitur frustra ponunt infinita, & hic est primus eorum error, qui accidit his ueluti accidebat Anaxagore.

Figurarum Corporum Elemētorū Expositio.

Præterea si figurarum differentiæ non sunt infinitæ: patet elementa infinita non fore.

Secundo arguit ut prius, corporum scilicet elementorum sunt differentiæ finitæ, & non infinitæ. igitur elementa sunt finita. antecedens patet, quia differentiæ sunt sensibiles qualitates, quæ finitę sunt. Quod uerò ad uerba attinet, figura-

M rum græce est σχημάτων, sed alibi legitur στοιχείων, hoc est elementorum: alibi σωμάτων, hoc est corporū, & quouis modo legatur: per figuras intelligit species corporum, quę si sint finitæ: elementa ipsa infinita esse non possunt, siue per corpora intelligat mixta, siue simplicia.

Sub opinionem oium Cadunt τ᾽ νδοξῶν

Præterea indiuisibilia corpora esse dicentes necesse est mathematicis scientiis aduersari. Compluraq; eorum quæ sub opinionem omnium cadunt, & eorum, quæ sensu uidentur, destruere: de quibus antea diximus in his, quę de tpe motuue sunt dicta.

Expositio.

Tertio obijcit quia ponentes atoma corpora destruūt mathematicas, quatenus coguntur dicere continuum componi ex indiuisibilibus, quod est contra mathematicas scientias. Destruunt etiam communes opiniones naturalium, q̄ sunt q; res naturales generantur atq; corrumpuntur. Nam datis atomis generatio & corruptio rerum naturalium tollit, quas N communis omnium hominum opinio tenet. Destruunt multa quæ cadunt sub sensum, ut alterationem, & augmentationem, quo uero modo hæc destruere ipsis accidat, inquit. de q̄bus antea diximus in his quæ de tēpore motuue sunt dicta: hoc est in libris physicorum. illic enim exposuit quo modo dicentibus atoma accidat hæc destruere. Hoc modo Auerroes exposuit ultimam partem textus.

Quæ auer. cōm. 38.

Simul autem & contraria ipsos dicere sibiipsis necesse est: impossibile est enim si elementa indiuisibilia sint, magnitudine paruitateq; differre aerem, & aquam, & terram: non enim possibile esset ex sese mutuo generari. Corpora nanq; maxima si segregātur semper deficient. At hoc pacto aquam & aerem & terram uicissim ex sese fieri asserunt.

Expositio

O Quarto obijcit, quia sibiipsis contradicunt, ubi debes scire q; Democritus & Leucippus dixerunt aerem, & aquam, & terram, differre magnitudine & paruitate atomorum elementorum ex quibus ipsa sunt, quatenus elementa ex quibus terra est, sunt maiora elementis ex quibus est aqua, & elementa ex quibus est aqua, sunt maiora elementis ex quibus est aer, & sic, ut dictum est: hæc tria differunt magnitudine & paruitate eorum elemētorum atomorum ex quibus sunt. Secundo, dixerunt aerem, & aquam, & terram, ex sese mutuo generari: modo hęc duo aduersari uidentur. Cum ex secundo concesso sequatur oppositum primi. Nam si aqua fit ex terra secundum eos segregatione elementorum atomorum ex quibus terra erat, aut illa elementa atoma terræ ex quibus ipsa erat pro generatione aquæ diminuentur, aut æq̄ stabunt. Si diminuentur: tunc erunt diuisibilia: non enim potest indiuisibile diminui. Sin uero æque stabunt elementa atoma ex quibus erat terra, in generatione aquæ: tunc elementa ex quibus aqua est erunt æqualia elemētis ex quibus erat terra, quoniam illis non diminutis fit aqua, & sic elementa aquæ & terræ erunt æque maxima, quare aqua & terra non P differunt magnitudine & paruitate elementorum ex quibus sunt. Ecce quomodo ex secundo concesso sequitur oppositū primi. inquit. Simul autem & contraria ipsos dicere sibiipsis necesse est, & hoc deducit. d. impossibile est enim si elementa indiuisibilia sint, ex quibus supple sunt aer, aqua, & terra, magnitudine paruitateq; differre aerem, & aquam, & terram, & ostendit q; contradicant, & inquit. Non enim possibile esset ex sese mutuo generari. Corpora nanq; maxima, hoc est aliquanta & diuisibilia si segregentur ab aliquo pro generatione alterius corporis semper deficient, & diminuētur. modo hoc est impossibile: ex quo sunt atoma, propterea subdit. at hoc pacto aquam, & aerem, & terram, uicissim ex sese fieri asserunt: quare sibi aduersantur, quatenus dicūt elementa ex quibus sunt terra, & aer, & aqua esse atoma, & q; hæc ex sese mutuo fiant, quia ut deductum est ex secundo cōcesso sequitur oppositum primi. Auerroes autem aliter textum exponit. Et primo narrat, quæ ipsi uolunt, & inquit. q; ipsi uolunt q; terra non differt ab aqua, nisi quia est composita ex partibus indiuisibilibus maioribus, q̄ sint partes indiuisibiles, ex quibus componitur aqua. simili modo aer differt

Quæ auer. cōm. 39.

Q ab aqua, partes enim ex quibus constat aqua, sunt maiores partibus indiuisibilibus, ex quibus constat aer. Secundo dicunt quomodo aqua ex terra, & aer ex aqua fiat, & ait q; q̄n terra fit ex aqua, partes magnæ propriæ terræ exeunt ex aq̄, & remanent paruæ propriæ aquæ, & sic terra ex aqua. econtra fit, quando ex terra fit aqua, exeunt enim partes paruę ex terra, & congregantur in aquam, remanentq; partes magnę.

Obijcit igitur Aristoteles huic opinioni ut exponit Auer. & potest ratio sic reduci ad formam. Vel partes magnæ & paruæ ex quibus sunt elementa illa, sunt finitæ uel infinitæ, si infinitæ, erunt magnæ in terra infinitæ, & paruæ ēt infinitæ. Similiter in aqua erunt utræq; infinitę, & ita sequitur q; aqua & terra in nullo differunt, q̄m in utroq; paruę & magnę partes erunt ęquales numero. Sin aūt utręq; sunt finitæ, hoc esse non pōt nisi in terra p̄dominent magnę, & in aqua

p̄dominent

A pdominent paruę Quo dato sequunt duo. primum, q partea ex quibus hęc sunt, sint diuisibiles. & secundum, q generatio cesset, ita ut non sit perpetua, & per consequens si aqua fit ex terra: nõ reuertetur semper terra ex aqua primum deducitur supponẽdo terram constare. 15. partibus. 10. uidelicet magnis & quinque paruis: aquam econtra ex 10. uidelicet paruis: quinque uero magnis. Hoc patet, quia in terra magnæ prædominantur: in aqua paruæ. Secundo supponit aquam fieri ex dimidio terræ, quãdo fit ex terra, & terram fieri ex dimidio aquę, quando fit ex aqua. Hoc saltem de possibili est uerum: tunc arguitur: terra fit ex aqua. igitur fit ex medietate aquæ, ut in secundo dicebatur: quare fit ex. 7. partibus cũ dimidio: quinque uidelicet magnis, duabus paruis: cum dimidio unius paruæ, & sic sequitur partem illam diuidi. Simili modo deduci potest si aqua fieret ex terra. & sic patet primum q partea illæ erunt diuisibiles. secũdum, deducitur etiam quia ex quo partes utræque sunt finitæ: tandem finientur. & ita non perpetuo aqua ex terra: nec terra ex aqua generabitur. Hæc Auerroes

B quæ quidem multifariam deficiunt: non enim consonant rationi, nec textui: ideo omittantur. Deinde sequitur illa particula Themistius autem: Vbi inducit expositionem Themistij aliam. Nam Themistius ait, sequi ex illis concessis: uidelicet q partes magnæ generentur ex paruis, & paruæ ex magnis, aut uia alterationis eiusdem partis ex magnitudine in paruitatem, & ex paruitate in magnitudinem, aut uia diuisionis & compositionis. uidelicet quia pars magna diuisione fit parua, & paruæ congregatione fiunt magnæ, quæ sunt absurda Indiuisibilia enim nõ possunt alterari, nec possunt diuidi. Hæc Themistius, ut narrat Auerroes quem ego non uidi, sed scio, q nec hæc expositio est ad propositum codicis græci, & ideo non puto esse Themistij. Deinde sequitur illa particula. Deinde opponit Aristoteli. Vbi inducit Themistium respondere Aristoteli. & distinguit de generatione, q alia est improprie, quæ dicitur generatio per æquiuocationem. Alia proprie quæ est per formæ de potentia materiæ eductionem mediante alteratione. Prima, ut dicit Themi-

C stius, fit subtractione, uelut cum generatur rhob, hoc est mustum coctum. Velut cum per decoctionem à uino separantur partes subtiles, & crassiores remanent, aut fit diuisione uel compositione, ut cum magnæ partes diuiduntur, & fiunt paruæ: uel cum paruæ componuntur, & fiunt magnæ Vult igitur Themistius q Democritus & Leucippus locuti sunt in generatione impropria, & non in generatione propria. Obijcit autem Auerroes Themistio pro Aristotele, & ait q quomodocunque sit, sequitur ut partes indiuisibiles fiant diuisibiles. Nam siue loquantur in generatione accidentali, quæ fit subtractione, uel congregatione: siue in generatiõe substãtiali, quæ fit formæ eductione: semper sequitur dictum impossibile, & quo modo hoc sequitur dictum est, tamen Auerro. dat ueram rationem Aristotelis: nam per eos istæ partes fiunt abinuicem, aut igitur uera generatione alteratiua, aut accidentaliter. si uera generatione: tunc aut paruæ in magnas, aut magnæ in paruas mutabuntur secundum qualitatem uel quantitatem. Nam si secundum quantitatem: hoc fiat uia di-

D uisionis uel uia compositionis, & sequitur ut prius, q pars diuidetur, ut quando constat ex partibus imparibus. si uia alterationis partes indiuisibiles alterabuntur, quod est impossibile. Sin autem fiunt generatione accidentali: hoc non fiet nisi per segregationem magnarum in paruas, & sequitur diuisio, uel congregatione. & sic finietur generatio. Quare omnino errauerunt. Ego uero dicerẽ, q si illi loquuntur in generatione accidentali, quæ dicitur generatio per æquiuocationem, erunt diminuti, quia nihil dixerunt de uera generatione. quare si sufficienter loquuti sunt: oportet eos loqui de uera generatione, & sic sequuntur omnia quę dicit Aristo.

Sententiã ... Opinionẽ Suspicionẽ

Præterea neque secundum horum sententiam infinita sane elementa fieri uidebuntur: si corpora quidem figuris differunt. Figurę uero omnes ex pyramidibus constant. Rectilineæ quidem ex rectilineis: sphaera autem ex partibus octo: sint enim aliqua figurarum principia necesse est. Quare siue sit unum siue duo: siue plura, & simplicia corpora totidem erunt multitudine. E

Expositio

Secundo ostendit sibiipsis cõtradicere. Nam ponunt corpora abinuicem per figuras differre: ex hoc sequitur simplicia corpora non esse infinita. & syllogiçemus sic, quæcunque corpora differunt figuris, sunt finita numero. simplicia corpora differunt figuris. igitur simplicia corpora sunt numero finita. Maior probatur, quia figuræ sunt numero finitę: nam omnes constant ex pyramidibus: rectilineæ quidem ex rectilineis, rotundæ autem ex rotundis, ut sphæra ex octo partibus. Modo pyramides sunt finitæ, q uero simplicia corpora differunt figuris, patet, quia mixta resoluuntur ad simplicia, & simplicia corpora ad figuras (ut dicunt) igitur simplicia corpora differunt figuris, inquit. Præterea neque secundũ

F horum sententiam infinita sane elementa uidebuntur fieri: s culus contrarium sentiunt, & ponit rationem dicens, si corpora quidem figuris differunt: scilicet elementaria, & figurę, supple omnes sint numero finitæ, quia figuræ omnes ex pyramidibus constant, quæ sunt numero finitæ. Rectilineæ quidem ex rectilineis, sphæra autem ex partibus octo. & q pyramides sint ex quibus constant figuræ, patet, quia necesse est esse aliqua principia figurarum, quæ non uidentur esse nisi pyramides. Tunc dat conclusionem, & inquit. Quare siue illud principium figurarum sit unum, siue duo, siue plura: & simplicia ipsa corpora totidem esse multitudine necesse erit. Patet igitur quali ratione sibiipsis etiam aduersentur.

Quod uero ad uerba attinet: Auerroes notat primo quòd figurarum aliæ sunt essentiales corporibus, ut cœlo sphærica, & hominibus humana. Aliæ accidentales, ut sphærica elementis. Secundo notat, q isti supponunt figuras esse essentiales corporibus elementis, siue illa sint diuisibilia, siue indiuisibilia. Tunc ex his concludit figuras differre propter corpora, & quòd numerus figurarum sit secundum numerum corporum. Quod uerò figuræ sint finitæ, ait Auerro. esse accipiendum ex suppositione facta in geometria: illic enim ut Quę auer. comẽ. 40.

G dicit Auerroes declaratum est omnes figuras quinque resolui in pyramides, quæ sunt rectilineæ aut rotundæ, ut sphæra octo, cubus sex, & similiter in alijs quæ dicuntur in libro Euclidis. Vlterius Auerroes reducit rationem ad propositiones tres pro antecedente, & infert ex illis consequens. Prima igitur propositio est, corpora figurata differunt per figuras. Secunda, omnes figuræ corporeæ componuntur ex pyramidibus. Tertia propositio quæ est causa resolutionis figurarum in pyramidem est, quòd figuræ rectilineæ sunt ex rectilineis, & resoluuntur in triangulum, & pyramis etiam resoluitur in triangulum: ita ut prima corporalium figurarum sit prima superficialium. Ponderat uero Auerroes cur dixit sphæricam figuram componi ex partibus perfectis, & nihil dicit, quia hæc uerba non sunt in græcis codicibus: dicit enim sphæram esse ex partibus octo: hæ sunt tres propositiones acceptæ quasi antecedens: ex quibus concludit figuras habere principia. Nam corporeæ resoluuntur in pyramides, & superficiales in triangulum. Hæc est ratio, uerum addit

H Auerroes, quòd Aristoteles accipit tanquam suppositionem q si elementa sunt specie finita: mixta ex illis sunt etiam specie finita. Addit etiam secundo, q licet hæc ratio geometrica nulla esset, tamen est concedendum omnes quinque figuras resolui in figuras finitas, aut unam, aut duas, aut plures. Hęc Auerro. quæ certe non plane uerbis græcis applicantur.

Deinde sequitur illa particula. Themistius autem. Vbi inducit Themistium defendere antiquos, ait enim Themistius, duplices esse figuras, regulares, & enormes. regulares quidem finitæ sunt ut ratio concludit, & de his non loquuntur ueteres: cum dicunt atoma differre figuris. enormes uero sunt infinitæ, & his figuris atoma differre dicunt: qua ratione sibi non aduersantur, quia corpora sunt infinita, & figuræ quibus differunt sunt infinitæ. Deinde dicit. Dicamus igitur. Vbi replicat contra Themistium, quia non possunt illi intelligere nisi de figuris regularibus, quoniam figuræ irregulares sunt accidentia corporum, quibus non diffe-

I runt corpora atoma nisi per accidens: quare non possunt
loqui nisi de figuris regularibus quibus hæc corpora diffe
runt per se, & essentialiter. Modo cum hæ sint finitæ, &
atoma erunt finita etiam: quare recte Aristoteles contradixit
antiquis. Hæc Auerroes & sapide.

Præterea si cuique quidem elementorum qui/
dam motus proprius insit, & simplicis corporis sim/
plex sit: non sunt autem simplices motus infiniti: p/
pterea quòd neq; simplices lationes plures quã duæ
sunt: neq; loca infinita sunt: neq; hoc modo profectò
ipsa elementa infinita erunt.

Expositio.

Vltimo obijcit opinioni eorum, & concludit elementa fi-
nita esse, & sumit pro antecedente tres propositiones, & in-
quit. Præterea si cuiq; quidem elementorum quidam mo-
tus proprius insit. Hæc est prima & perspicua: eo quia ele-
mentum est corpus naturale: cui omnino oportet inesse mo-
K tum aliquem. Deinde ponit secundam, & inquit. & simpli-
cis corporis simplex sit, hæc est secunda & in primo libro
plane declarata. Deinde ponit tertiam, & inquit. Non sunt
autem simplices motus infiniti: cuius duas assignat causas,
& inquit. Propterea q; neq; simplices lationes plures quàm
duæ sunt, uidelicet sursum & deorsum. Secundo, quia neq;
loca infinita sunt. sunt enim duo loca. uidelicet alter sursum,
alter deorsum. Ex his tribus propositionibus pro anteceden
te sumptis, infert consequens, & inquit. Neq; hoc modo pro
fectò ipsa elementa infinita erunt: potest autem hæc ratio sic
resolui ad syllogismos. primus quidem erit, cuiq; elemento
motus proprius inest. Atomum corpus est elementum. igi-
tur cuiq; atomo inest proprius motus. Secundus, cuiuslibet
simplicis corporis simplex est motus. atomum est corpus
simplex. igitur motus eius est simplex. Tertius, motus pro-
prij elementorum & simplices finiti sunt, quoniam non plu-
res duobus. Motus atomorum sunt proprij atomis & simpli
L ces, ut duo primi syllogismi probant. igitur motus proprij a-
tomorum & simplices non sunt infiniti, sed finiti. Ex his tri-
bus syllogismus sequitur. Quartus sic, quot motus tot ato-
Que auer. com. 41. ma. finiti sunt motus. igitur atoma finita erunt. Hoc igitur mo-
do ratio syllogistica Aristotelis resoluitur. Auerro. autem
uult q; Aristoteles nunc demonstratione ostensiua & recta
probet elementa esse finita, quia antea probauit demonstra-
tione ducente ad impossibile, ut uisum est. Deinde abbre-
uiat eius textum, & probat primo numerum corporum sim
plicium esse secundum numerum motuum simplicium nam
elementum est corpus simplex, & omne corpus simplex
habet motum simplicem: ideo quot simplices sunt motus:
tot corpora erunt simplicia. Secundo probat, q; numerus mo
tuum simplicium sit pro numero locorum, & huius causa
est, quia motus simplices sunt ad loca terminata: ideo sequi-
tur quot loca sunt: tot esse motus simplices. Ex his arguit à
M primo ad ultimum, si loca sunt finita, motus sunt finiti: si mo
tus sunt finiti, corpora simplicia erunt finita. Sed loca sunt fi-
nita. Igitur & corpora simplicia erunt finita. Quod uero ad
uerba attinet: debes scire, ut notat Auerro. q; simplices latio
nes nõ sunt plures duabus: loquendo de lationibus rectis,
quia loquẽdo generatim sunt tres: uidelicet à medio, ad me-
dium, & circa medium. Vlterius idem de locis: nam loca ge
neratim sunt duo, scilicet sursum & deorsum. speciatim sunt
quatuor, quia alius locus est sursum simpliciter, alius deor-
sum simpliciter: alius sursum in respectu, alius deorsum in
respectu: ideo quatuor sunt elemẽta speciatim, uidelicet sim
pliciter leue ut ignis, qui est sursum simpliciter: simpliciter
graue ut terra, quæ est simpliciter deorsum: leue in respectu
ut aer, qui est sursum in respectu: graue in respectu ut aqua,
quæ est deorsum in respectu: generatim aũt duo sunt graue
& leue: uelut & duo sunt loca generatim sursum & deorsum.

Cum autem finita esse necesse sit: restat considera
re utrum plura sint, an unum. quidam enim unum
solum esse supponunt, & horum alii quidem aquã:
alii autem aerem: alii uero ignem: alii autem aqua N
quidem subtilius, aere autem densius: quod uniuer
sos cœlos, cum sit infinitum, continere dicunt.

Expositio.

Cum terminata sit quæstio de infinitate elementorum, in
qua determinatum est non esse infinita elementa: proponit
nunc aliam quæstionem, & inquit. Cum aũt finita esse ele-
menta necesse sit, restat considerare utrum plura sint uno,
an unum tantum elementum. Deinde prosequendo narrat
ueterum opiniones, & primo eorum, qui unum esse dixerũt,
& inquit. Quidam enim unum solum rerum generabilium
elementum esse supponunt, & sup. alii plura uno: & eorum
qui unũ esse supponunt, narrat d'riam, & inquit. Et horũ alij
quidẽ aquã, alij aũt aerem, alij uero ignem, alij aũt horũ ex-
tremorũ medium: uidelicet aqua quidẽ subtilius, aere uero
densius, & hoc medium dicunt ambire atq; continere uni-
uersos cœlos cũ sit infinitum. Quod uero ad uerba attinet,
debes scire q; cũ Arist. ait, Quod continere dicunt uniuersos
cœlos: põt dupliciter intelligi. Vno modo, q; illud medium O
contineat cœlos: quatenus extra cœlos est illos ambiẽs atq;
penetrans, & põt stare ad illorũ mentem. Alio modo, q; me-
dium illud contineaẽ ab uniuersis cœlis: quatenus intra cœ
lum stans est materia omniũ gñabiliũ. Alij intelligunt, & ter
tio hoc medium continere uniuersos cœlos, & oẽs res intra
cœlos contentas: quatenus est uñis materia cœlorũ, & rerũ
gñabiliũ, & totũ est bonum. Auerroes aũt addit tertiã qõ- Que auer. cõmẽ. 38.
nem, uidelicet si elementa sunt plura, quæstio emergit tertia
quot sunt: ait tamen Arist. hanc quæstionẽ dimisisse usq; ad
librum de generatione, & propterea existimatur q; iste liber
quasi præcedit librum de generatione & corruptione, & nõ
solũ existimaẽ ita esse, sed re uera ita est, ut alibi diximus.

Quicunq; igitur hoc unum quidem aquam aut Deinde
aerem faciunt, aut aqua quidem subtilius: aere uero Siue
densius: deinde ex hoc raritate densitateq; cætera ge- Si
nerant: hi ipsi ignorant aliquid aliud elemento se fa- Ignorant Latent
cere prius. Nam generatio quidem ex elementis cõ/
positio est (ut dicunt) ad elementa uero, est dissolu/
tio: quare id quod est subtiliorum partium, natura
prius esse necesse est. cum igitur omnium corpo/
rum ignem subtilissimum esse dicant: ignis utique P
natura primum erit.

Expositio.

Obiicit aũt his nunc Arist. insimul: nam oẽs posuerunt pri
mũ elementũ esse mediũ quoddam inter extrema: est.n. aer
quoddã quasi mediũ ignis & aq; aqua ẽt quasi mediũ aeris,
& terræ, id quod est aere densius & aqua rarius, quod dicit
uapor, est ẽt mediũ: quare simul his omnibus obijcit, q; oẽs
mediũ elementorũ dixerunt esse primũ, & primo sumit quõ
hi se habent in dictis suis sic dicendo, & inquit. Quicũq; igi
tur hoc unũ quidẽ aquã, aut aerem faciunt, aut aqua quidem
subtilius, aere aũt densius: deinde ex hoc uno, quod ponũt,
raritate densitateq; cætera gñant: nam raritate gñant ex illo
ignẽ, & omnia ignea: densitate aũt terram, & omnia terrea:
hi ipsi sic dicendo ignorant aliquid aliud elemento se facere
prius. Ex hoc uult hr̃e q; sibiipsi contradicunt, & hoc dedu- Q
cit, & supponit primo q; quando ex elementis fit mixtorum
gñatio, illa gñatio est cõpositio: cũ non fiat nisi condensatio-
ne & compositione, quando uero ex mixtis fit generatio ele
mentorũ, illa generatio est dissolutio: generanẽ.n. elemẽta ex
mixtis resolutione: mixta uero ex elementis compositione.
Hoc inquit. Nã generatio quidem sup. mixtorũ ex elemẽtis,
cõpositio est (ut dicunt) ad elementa uero sup. profectio, est
dissolutio: ex hac suppositione infert non medium elementũ
sed extremũ esse primũ, uidelicet ignem, & inquit. Quare id
quod est subtiliorũ partiũ natura prius esse necesse est. Cum
igiẽ omniũ corporũ ignem subtilissimum esse dicant: ignis
uriq; natura primũ erit. Auerroes dedocit primã consequẽ Que auer. cõmẽ. 42.
tiam ex definitione elementi, q̃ est, q; sit simplicissimũ eorũ,
quæ existunt in cõposito: at extremũ est simplicius medio:
est enim medium duplex (ut ait) qualitate, ut rubrum inter
album

A album & nigrum, & hoc est simplicius utroque extremo, & quantitate, ut æquale inter summum & minimũ, & hoc est simplicius altero extremo: uidelicet summo, quod continet æquale, & amplius. Arguatur igitur sic: simplicius est prius compositio, subtilius est simplicius denso. igitur prius denso. Vlterius sequitur secunda consequẽtia: uidelicet q̃ ignis sit primum omnium, quia est omnium simplicissimũ. Sed hæc deductio non placet, quia non sequitur ex suppositione posita: suppositio enim frustra fuisset. Melius igitur dico, q̃ prima & ultima consequentia sequuntur duobus positis. primum est q̃ elementorum generatio ex mixtis sit resolutio: generatio mixtorum ex elementis sit compositio. secundum est, q̃ compositio sit natura prior resolutione: nam compositio est motus à non esse, uel saltem ab esse imperfectiori ad
B esse perfectius. Ex his duobus sequit̃ id quod est simplicius & subtilius esse prius, quia terminus à quo est uia naturæ prior termino ad quem. Arguatur igitur sic, quod est prius in aliquo ordine est prius omni eo quo ille ordo est prior. Sed simplicius est prius natura in compositione, & compositio est prior resolutione. igitur simplicius est prius mixto & medio. quare ignis qui est simplicissimus: erit primum corpus omnium corporum, uel dici potest q̃ sufficit illa suppositio, quam Aristoteles posuit: uidelicet q̃ generatio mixti ex elementis sit compositio: generatio elementi ex mixto sit resolutio, quia si est resolutio: est quia à mixto ad elementum itur tanquam ad simplicius: modo simplicius prius est natura composito. igitur ignis qui est omnium simplicissimum: erit omnium primum, quod est contra eos, & sic patet deductio utriusque consequentiæ ex illa una suppositione. Ex his infert Auerroes contra Themistium, q̃ hoc impossibile deductum contra antiquos non est, quatenus uoluerunt generationem esse uia rarefactionis & condensationis, sed quatenus uoluerunt primum elementum esse quoddam medium
C inter extrema, & hoc quod dicit Auerroes rectum est: nam contra hoc obiicit Aristoteles, ut omnibus patet. Præterea arguit Auerroes, si confutatio Aristotelis esset contra hoc quod dixerunt de generatione q̃ sit raritas uel densitas: tunc quæritur utrum per raritatem uel densitatem intelligerent formas substantiales, an accidentales: uidelicet qualitates. Si substantiales: tunc medium non esset corpus in actu, sed esset in potentia, ut materia, quod est contra eos: si autem intelligunt esse qualitates: tunc generatio esset alteratio ut in libro de generatione argutum est. & ita dici potest q̃ siue Aristoteles obiiciat contra hoc quod dicunt primum elementum esse medium: siue contra hoc quod generatio est raritas uel densitas: utroque modo errant antiqui, licet in libro de generatione procedat contra secundum magis.

Differt autem nihil: necesse est enim unum quod dam cæterorum esse primum, & non medium.

Expositio. Remouet dubium, quia posset dici ignem non esse aliis simpliciorem, uel subtiliorem, quoniam elementa sunt æque simplicia. Respondet Aristoteles hoc nihil differre ad rationem: nam ex ratione saltem necesse est non medium esse pri
D mum, sed quoddam aliud à mediis elemẽtis: modo illud sit simplicius ac subtilius: quicquid sit illud. Nam secundum peripateticos in rei ueritate illud est prima materia, ut dicet, & dictum est suo loco.

Text. 9 Præterea raritate ac densitate cætera generare, & subtilitate atque grossitie: nihil differt. Nam subtile quidem rarum: grossum autem densum esse uolũt. Subtilitate rursus atque grossitie, & magnitudine ac paruitate idem est: subtile enim quod quidem paruarum: grossum autem, quod magnarum partium est. Quod enim ad multum extenditur, id subtile est: tale autem id est, quod ex paruis partibus cõstat: quare accidit ipsos magnitudine ac paruitate substãtias diuidere cæterorum.

Secundo obiicit his, & supponit idem esse generari aliquid B raritate & densitate, quod generari magnitudine & paruitate. probat suppositionem, quia generari subtilitate & grossitie est generari magnitudine & paruitate: sed generari raritate & densitate est aliquid generari subtilitate & grossitie. igitur generari aliquid raritate & grossitie est generari magnitudine & paruitate: de ratione primo tangit minorem d. Præterea raritate ac densitate cætera generari & subtilitate atque grossitie: nihil refert. Hæc est minor, & eam probat. d. nam subtile quidem rarum: grossum autem densum esse uolunt. Deinde sumit maiorem. & inquit. Subtilitate rursus atque grossitie, & magnitudine ac paruitate: supple generari idem est. & dicit causam, quia subtile est quod quidem paruarum partium est: grossum autem, quod magnarum, quod F enim ad multum extenditur, id subtile est: tale autem id est, quod ex paruis partibus constat. Hæc est maior: deinde dat conclusionem, & inquit. Quare accidit ipsos antiquos magnitudine ac paruitate cæterorum substantias diuidere generando, & ita idem est raritate & densitate generari, quod magnitudine & paruitate, quæ erat suppositio.

Accidit autem ita definientibus cũcta ad aliquid dicere: atque absolute non erit aliud quidem ignis aliud autem aqua, aliud uero aer: sed idem ad hoc quidem ignis: ad aliquid autem aliud, aer.

Expositio. Hac suppositione stante: arguit nunc contra eos probando quòd si cætera generantur raritate & densitate: tunc nihil erit absolutum, sed cuncta ad aliquid. deducitur, & syllogismus sic componitur. quæcunque generantur magnitudine & paruitate, sunt solum ad aliquid: erit enim genitum omne, aut magnum, aut paruum, quæ nihil sunt nisi ad aliquid, quæcunque generantur raritate & densitate: generantur magnitudine & paruitate, ut ex suppositione constat. igitur quæcunque generantur raritate & densitate erunt solum ad aliqd, inquit. Accidit autem ita definientibus cuncta ad aliquid dicere: ita ut absolute non erit, aliud quidem ignis, aliud autẽ aqua, aliud uero aer, sed idem ad hoc quidem ignis: ad quod G est magnum: ad aliquid aliud aer: ad quod est paruum. patet hæc consequentia componendo syllogismum ex suppositione tacta. Debes scire quòd hæc ratio differt à prima, quia prima fuit contra positionem in se, quæ uoluit primum elementum esse unum mediorum. Hæc secunda est contra modum ponendi: qui fuit quòd ex illo medio cætera generentur raritate & densitate: arguit enim quòd sic cætera omnia essent solum ad aliquid, & nihil eorum absolute tale. Hæc Que tert. comẽ. 43. quo ad uerba. Auerroes autem in principio commenti uelle uidetur, quòd Aristoteles contradicat his, in quantum isti concordant cum ponentibus atoma: & fallit, quoniam statim Aristoteles hoc facit, & non in principio textus: postea balbutiendo reducitur ad expositionem nostram, ut bene intelligentibus patet.

Quod quidem & his accidit, qui plura quidem elementa esse aiunt: magnitudine autem & paruitate differre dicunt. Nam cum unumquodque quantitate sit definitum: erit inter ipsas magnitudines ra H tio aliqua. quare eorum quæ adinuicem hanc rationem habent, aliud aerem, aliud ignem, aliud terram, aliud aquam, esse necesse est: propterea quòd in maioribus rationes minorum insunt.

Obiicit nunc contradicit quibusdam, qui dixerunt plura Expositio. esse rerum elementa, sed differre solum magnitudine ac paruitate, quæ uero sint hæc elementa: quique sint hi, qui sic dixerunt, Aristoteles non explicat: nec est nobis curandum. Arguit igitur his Aristoteles: nam si ita esset, idem esset aer, & ignis, aqua, & terra: deducendo consequentiam, supponit ea quæ quantitate differunt, habere inter se aliquam proportionem: qua constituuntur. uerbi causa, si. a. differt ab ipso b. quantitate: ipsum. a. habet quandam ad ipsum. b. proportionem: qua ipsum. a. constituitur in esse: qua posita ponet ipsum

I a.& quia remotatetiam remouebitur.inquit. Quod quidem
& his accidit,qui plura quidem elementa esse aiunomagni-
tudine autem & paruitate differre dicunt: quicunq; sint isti,
quos non explicat,& quod hoc idem, his etiam accidat:de-
ducit,supponens quod dictum est.& inquit. Nam cum unū
quodq; quantitate sit definitū: erit inter ipsas magnitudines
ratio seu proportio aliqua.sup. qua constituentur in esse. est
Igitur suppositio,quæ definiuntur & differunt magnitudine
uel quantitate:proportione constituuntur.Ex hac suppositio
ne arguit nullum elementum esse tale simpliciter:nam ignis
erit ad aerem ad quem habet proportionem qua per magni
tudinem constituitur:aer etiam erit ignis ad aquam,quia quā
proportionem habet ignis ad aerem:eam habet ad aquam,
& aqua erit ignis ad terram ratione eadem, & ita nullū ele-
mentum erit tale absolute.Inquit.Quare eorum quæ adinui-
cem hanc rationem habent:aliud aerem,aliud ignem , aliud
terram,aliud aquam esse necesse est,& sic quod est ignis ad
K aquam,erit aer ad ignem,& quod est ignis ad terram:erit a-
qua ad aerem,& huius consequentiæ causam assignat d.pro
pterea q in maioribus rationes minorum insunt : aeri enim
inest ratio & proportio minor ad ignem , quæ inest aquæ si
comparetur ad aerem,& inest terræ si comparetur ad aquā,
& ita proportio minoris ad maius , quæ inest aeri respectu
ignis inest aquę & terræ,aquę quidem respectu aeris, & ter-
ræ respectu aquę,& ita nihil horum erit absolute tale. Hæc
Quę auer. comē.43. Aristoteles. Auerroes autem uelle uidetur Aristotelem cō-
tradicere his,qui dixerunt atoma , quia isti dixerunt atoma
esse rerum elemēta:differreq; paruitate & magnitudine, sed
errat,quia Aristoteles deducit de quatuor elementis, & non
de atomis:probat enim q si quatuor elementa differunt so-
lum magnitudine & paruitate: tunc nullum eorum erit tale
absolute,sed solum proportione,quæ ratio docet fuisse quan
dam positionem quæ dixit quatuor esse elementa rerum, ut
sunt ignis,aer,aqua,& terra, & illa differre solum quantita-
te,& contra hos obijcit clare Aristoteles , ut omnibus patet:
L decipitur igitur Auerroes.

Effugiunt Euadunt Diffugiunt Quicunque uero ignem elementum supponunt:
hoc quidem effugiunt:alia uero ipsis accidere absur
Absurda Irrōnabilia da necesse est,aliqui enim ipsorum igni figuram ac-
Accommodant commodant:ut hi qui pyramidem faciunt , & horū
Adiungunt Coaptant alii quidem simplicius dicentes : pyramidem quidē
Dicūt,uerbū adeūt dicunt figurarum acutissimam: ignem aūt corporū.

Expositio. Hactenus de his qui primum elementum fecerunt me-
dium:nunc transit ad eos,qui primum elementum fecerunt
extremum.uidelicet ignem, & primo proponit quales faciē
tea ignem elementum se habeant circa absurda . & inquit.
Quicunq; uero ignem elementum esse supponunt , quod est
extreorum:hoc absurdum,quod modo diximus contradicē-
tes medium esse elementum:effugiunt,alia uero ipsis accide
re absurda necesse est,& ita licet euitent dictum absurdum
non euitant alia,quæ dicturus est . Deinde incipit narrare
opiniones,& inquit. Aliqui enim ipsorum igni figuram ac-
commodant,ut hi qui pyramidem faciunt,& suppletur,& hi
M sunt,qui ignem dicunt esse rerum elementum primum , sed
quia isti sunt multi , qui conueniunt in ponendo ignem esse
rerum primum elementum:ponit differētiam eorum penes
modos ponendi seu rationes quibus mouebantur ad ipsum
ponendum,& primo narrat primam rationem,quæ sic cō-
ponitur in secunda figura, pyramidale est acutissimū. ignis
est acutissimus.igitur ignis est pyramidalis. Vltra,sed pyra-
.tīdeqnē midale maxime habet rationem primi elementi . igit ignis
habet rationem primi elementi. Aliter potest exponi,q cū
omnes qui ponunt ignem esse elementum rerum,conueniāt
in ponendo ipsum esse pyramidalem: ponit differentiam ra
tionum quibus mouebantur ad dicendum ignem esse pyra-
midalem,& sic non penes positionem, sed penes ea quę cō
sequuntur positionem. Aristoteles ponit differentiam.inqt.
Et horum alii quidem simplicius dicentes, pyramidem qui-
dem dicunt figurarum acutissimam , & pyramidale esse acu
tissimum:ignem autem corporum esse acutissimum : quare
in secunda figura ex duabus affirmatiuis uoluerunt ignem N
esse pyramidalem. Sed posset dici defendendo hosce q ex Quę auer. comē. 44.
duabus affirmatiuis syllogismus est utilis:quando maior cō
uertitur.Respondet Auer.q maior non conuertitur:nō enim
omne acutissimum in penetrando est pyramidale:nisi quan
do penetratio fieret merito figuræ,& in habentibus figuras.
est igitur rationis huius primus defectus q sit in secunda fi-
gura ex duabus affirmatiuis:quarum nulla conuertitur. Se-
cundus defectus,ut dicit Auerro.est, quia nondum patet, an
Ignis habeat figuram sibi propriam uel ne , & ita minor est
falsa.hæc Auerro.

Alii uero probabilius rationem proferunt:asserē- Afferentes adducētes
tes,corpora quidem cuncta ex eo composita esse,qđ Asserites. uerbū ad-
est omnium maxime subtilium partium. Solidas ue dendum.
ro figuras ex pyramidibus . quare cum corporum
quidem ignis sit subtilissimum.figurarum uero py- O
ramis maxime paruarum est partium : atq; prima:
primaque figura primi sit corporis : ignis profectò
pyramis erit.

Nunc tangit rationem secundam aliorum , quæ sic com- Expositio.
ponitur, prima figura competit primo corpori : pyramis est
prima figura.igitur pyramis competit primo corpori. Vltra,
pyramis competit primo corpori:ignis est primum corpus.
igitur pyramis competit igni . ante igitur quàm syllogismū
componat:narrat qualis sit hæc secunda ratio comparando
eam ad primam. & inquit.Alii uero probabilius rationem,p
ferunt,& ita hęc ratio est probabilior prima.Deinde probat.
primo,q corpus igneum sit primum , & hoc quia est id ex
quo maxime corpora mixta componuntur,& sic uult habe-
re minoris probationem in secundo syllogismo , & inquit.
Asserentes corpora quidem cuncta ex eo composita esse,qđ
est omnium maxime subtilium partium:quale est ipse ignis
ecce quomodo uult habere ignem esse primum corpus:qua-
tenus ex eo omnia alia componuntur, quæ quidem fuit mi- P
nor secundi syllogismi Deinde tangit probationem mino-
ris primi syllogismi uidelicet , q pyramis sit prima figura-
rum,& ratio est,quia ex ea omnes solidæ corporeæq; figurę
componuntur,& sic patet minor in primo syllogismo, qbus
probatis epilogat primam rationem, & ponit secundam.&
inquit.Quare cum corporum quidem ignis sit subtilissimū:
figurarum uero pyramis sit maxime paruarum partium.sup
ple concluderur per primam rationem ignem esse pyramidē
uel pyramidalem Deinde tangit secundam rationem & co
pulatur sic,& cum etiam pyramis sit prima figurarum : hæc
est minor primi syllogismi & iam probata : primaq; figura
primi sit corporis:sequitur per primum syllogismum,q py
ramis competit primo corpori. Deinde tangit conclusionē
secundi syllogismi,quia tota uis stat in minore illius. uidelt-
cet q ignis sit primum corpus,quæ iam probata est , & in-
quit.Ignis profectò pyramis erit uel quid pyramidale.Hæc
igitur est ratio secunda , quæ duobus syllogismis conficitur.

Auer.autem uoluit q Aristoteles primo accepit duo ante Quę auer. comē. 45.
cedentia , & secundo ex illis dedit duo consequentia . Pri-
mum est, q corpora omnia sunt composita ex igne. Secun- Q
dum, q primum corpus scilicet sphæricum est compositum
ex pyramidibus:ex his simul sumptis infert primo q ignis
est cæteris corporibus prior,& subtilior. Secundo, q pyra-
mis est minima & prima figurarum.His duobus illatis. Auer
roes ex textu componit duos syllogismos:prior est,prima
figura competit primo corpori : pyramis est prima figura.
igitur pyramis competit primo corpori.Secundus,pyramis
competit primo corpori:ignis est primum corpus.igitur py
ramis competit igni. Deinde in commento sequitur illa
particula.Themistius autem. Vbi Auer.narrat q hæc ratio
quā Aristote.reprehendet : non potest iuste reprehendi,quia
illa utitur ipsemet Arist. quando probat motum circularem
competere primo corpori:arguebat enim primus motus cō
petit primo corpori:circularis est primus motus. Igitur cir-
cularis competit primo corpori:sed primum corpus est cœ
lum.igitur competit coelo,etiam illa utitur Aristoteles quā
do probat

A do probat cœlo competere sphæricam figuram, ut patet intelligenti. Auerroes autem dicit ꝙ hæc non sunt paria, qa cœlum necessario debet esse figuratum, quia mouetur, & est animal, modo omne animal quod mouetur est figuratum. at ignis cum non moueatur motu animali, nec sit animal: non est clarum an debeat habere figuram propriam.

ψῆγμα. Arena unde fit aurũ.

Alii de figura, quidem nihil dicunt: subtilissimarum autem partium solum ipsum faciũt, deinde ex hoc composito cætera fieri dicunt, perinde ac si arena unde fit aurum conflatur.

Expositio. Nunc narrat positionem aliorum: qui de figura elementi nihil loquentes, de elemento ipso concordant. unde inquit. Alij autem de figura quidem nihil dicunt: sed ipsum elemẽtum ut alij dixerunt, faciũt tenuissimum ac subtilissimarum partium. Deinde ex hoc elemento ita tenuissimo ac subtilis-
B simo, composito ac condensato cætera fieri dicunt: perinde ac si arena unde fit aurum, conflatur. est enim arena illa tenuissima: sed cum ex ea aurum fit, conflatur ac condensatur: & hoc pacto frustrum auri ex ea oritur. dicitur autem arena unde aurum fit: græce uno uerbo ψῆγμα, latine quoque frustrum.

Verum utrisq; hęc difficilia accidunt. Nam si primum quidem corpus indiuisibile faciunt: rursus ad hanc suppositionem rationes, quæ prius dictæ sunt: accedunt.

Expositio. Obijcit autem nunc Aristo. utrisq;, uidelicet tam figurantibus elementum pyramide, q̃ non figurantibus: & potest ratio sic ordiri: quia uel elementum quod ponunt tenuissimum, est indiuisibile, uel diuisibile. Sed nec sic nec sic, igitur elementum tale, quale ipsum ponunt esse non potest. primo igitur ostendit illud non posse esse indiuisibile, & inquit. Verum hęc utrisq; difficilia accidunt. Nam si primum quidem corpus indiuisibile faciunt: rursus ad hanc suppositionem siue oppositionem rationes quæ prius dictæ sunt
C contra Democritum & Leucippum, accedunt, quarum prima fuit, ꝙ quantum ac continuum non esset in infinitum diuisibile. secunda ꝙ indiuisibili posset indiuisibile cõtinua-
Quę auer. cõmẽ. 46. ri, quæ sunt contraria principijs mathematicorum. Quod uero ad uerba attinet, uerbum { suppositionem } græce est hypothesim, sed hypothesis interdum pro positione ac oppositione accipitur, ut in hoc loco. Auer. au ꝙ tam ponẽtes figuram igni q̃ nõ ponentes conueniunt. primo, ꝙ ignis est subtilior cæteris elementis. & propterea est elementum primum. Secũdo, ꝙ ex diuersitate compositionis partium ignis in densitate fiunt cætera corpora. ignis enim apud eos creatus fuit tumorosus naturaliter. i. remotus in partibus ab inuicem: & cum illæ partes constringuntur & appropinquãt fiunt cætera: nam si parum appropinquant, fiet aer: si magis fiet aqua: & si iterum magis fiet terra. addit tamen Auer. ꝙ iste sermo potest intelligi solum de his, qui dant figurã igni: sed ego non uideo quomodo possit hoc intelligi: nam litera nostra est negatiua. legitur enim sic, alij autem de figura quidem nihil dicunt.

Et Autem

D Præterea si naturaliter contemplari uolunt: hoc dicere nequeunt. Nam si omne corpus est corpori comparabile secundum quantitatem, & magnitudines ipsæ tam similarium, quoq; elementorum proportiones inter se habent: uelut totius aquæ ad aerem totum: & elementi ad elementum: & in cæteris id genus eodem modo, aer etiã maior est aqua: & omnino id quod est subtiliorum partium, eo qd est crassiorum: patet & elementum aquæ minus esse quàm aeris. Si igitur magnitudo minor inest maiori: diuisibile profecto erit aeris elementum: & ipsius ignis idẽtidem, & eorum omnino quæ subtiliorum partium sunt.

proportiões proportiõabilia Etiam Autem

Expositio. Obijcit nunc secundo ratione naturali: & supponit primo elementa esse comparabilia secundum quantitatem, & syllogizat hanc suppositionem sic, omnia corpora compa- E rabilia sunt comparabilia secundum quantitatem: elementa sunt corpora comparabilia. igitur sunt comparabilia secundum quantitatem, inquit. Præterea si naturaliter contẽplari uolunt: hoc dicere nequeunt. deinde tangit maiorem, & inquit. Nam si omne corpus est corpori comparabile secundum quantitatem: hæc est maior uidelicet ꝙ omnia corpora comparabilia sunt comparabilia secundum quantitatem: deinde tangit minorem, & inquit. Et magnitudines ipse tam similarium corporum quæcũq; sint illa, siue mista, siue simplicia: q̃ elementorum proportiones inter se habent. est igitur minor: sed elementa & uniuersaliter omnia similaria sunt comparabilia. ponit exemplum & habet uim conclusionis, & inquit. uelut totius aquæ ad aerem totũ & uni- F uersaliter elementi ad elementum: & in cæteris id genus similiter, hoc est in similaribus eodem modo hæc est conclusio uidelicet ꝙ omnia elementa & omnia similaria sunt cõparabilia secundum quantitatem. Secundo supponit ꝙ in excedente est excessus & res quæ exceditur, ut si a. excedit b. in digito: in a. ipso erit quantitas b. ipsius, & digitus: causa autem est quia in maiori est minus, & aliquid ultra, inquit. Aer etiam maior est aqua: & omnino id quod est subtiliorum partium maius est eo quod est crassiorum, ꝙ si ita est: patet aerem esse aqua maiorem & aquæ elementum eẽ minus elemento aeris. per hæc uult habere ꝙ ex quo aer est maior aqua: in eo est magnitudo aquæ, & aliquid ultra, ut uniuersaliter in cęteris habere uult in maiori cõtineri minus, & aliquid ultra. His duobus suppositis arguit propositum, & inquit. Si igitur magnitudo minor inest maiori. s. per continentiam: diuisibile profecto erit aeris elementum: & ipsius ignis idẽtidem, & eorum omnino, quæ subtiliorum partium sunt. componatur igitur syllogismus, omne continens minus per excessum est diuisibile. s. in excessum, & rẽ quæ exceditur. ignis continet cætera elementa. igitur ignis est diuisibilis: & ita patet eos non conuenire rationibus naturalibus. Sed dices ad quid ponitur prima suppositio. illa Dubitatio enim nihil facit ad syllogismum. Dici potest, ꝙ ponitur ad Solutio obiectionem tacitam: posset enim dici ꝙ ignis non est ma- G ior nec minor: cum sit indiuisibile, ut ipsi uolunt. ideo posuit primam suppositionem: nam per illam tollitur hic cauillus, quia per illam habetur ꝙ ignis sit maior uel minor: quia est comparabilis secundum quantum alteri elemento. Hęc Aristo. quæ pauci (ut mihi uidetur) intellexerunt. Auerroes au- Quę auer. cõmẽ. 47. tem ut diximus, aliter positionem antiquorum interpretatus est: & ideo iuxta eius interpretationem oportet dicere ꝙ ignis, quem faciunt primum rerum elementum, sit ex partibus indiuisibilibus, uel partibus diuisibilibus, ideo dupliciter secundum Auerro. Aristote. obijcit: primo quidem si dicerent ignem esse ex partibus indiuisibilibus. Secundo si dicerent ignem esse ex partibus diuisibilibus. ulterius secundum Auerro duabus rationibus obijcit Aristo. eis, si dicerent ignem esse ex partibus indiuisibilibus: ratione quidem, doctrinali quæ fundatur in propositionibus mathematicis: & ratione naturali, quę est ex propositionibus naturalibus: ratio naturalis quæ ponitur in pręsenti textu, secundũ Auer. est hæc, si elementa ipsa uel ignis sint ex partibus indiuisibilibus: tunc quælibet pars elementi quæ fieret ex parte alte- H rius, fieret ex illa æquali in analogia: et ita ex uno pugillo terræ non fierent. 10. aquæ: nec ex uno aquæ fierent. 10. aeris, nec ex uno aeris fierent. 10. ignis: & tota ratio per se patet, quia omnes partes elementorum ponuntur æquales numero speciei ac magnitudine ac indiuisibilea, & ita gñatio erit semper æquali in analogia. consequens autem est contra sensum, quia uidemus ex elemento spissiori fieri elemẽtum rarius in multiplicata analogia. addit Auer. hanc rationem maxime tenere si nõ detur uacuum intrinsecum partibus: nam si daretur uacuum intrinsecum: posset fingi unum elementum esse altero maius, non partium pleni numero uel magnitudine: sed magnitudine uacuitatum, quæ introcluduntur corporibus. hæc Auer. circa primam partem textus: quæ ita consonant uerbis græcis Aristote. sicut cœlo sonat

A thymema sic arguendo. si ignis differt ab aere proportione magnitudinis numeri:tunc idem corpus esset ignis, aer, aq, & terra:deducitur sumendo a. ignem cuius proportio ad aerem esset, quæ ignis ad aerem a. enim esset ignis, quod uero esset aer probo minuendo ipsum a. in tanta proportione in quanta aer se habet ad aquam: & sequetur a. esse aerem. similiter minuendo a. in tanta proportione in quanta aqua se habet ad terram: & igitur ipsum a. esse aquam. similiter minuendo ipsum tantum quod ad nullum aliud proportioné habeat: & sequitur a. ipsum esse terram: quare idem corpus specie erit ignis, aer, aqua, & terra, ut patet uariatione proportionis, & ut recte dicit Auerroes totum hoc accidit: quia differentias illorum ponunt ex capitulo quãtitatis relatiue.

Commune autem peccatum his omnibus est, q elementum unum supponunt: unum naturalem solum, omniumq; eundem facere motũ. Omne nanq; naturale corpus principium habere motus uidemus. B Si igitur omnia corpora unũ quid sunt, unus sane omnium motus erit: & hoc eo magis moueri unumquodque necesse est, quo quidem maius fit. Quemadmodum & ignis, quo quidem maior fit: eo sua latione sursum celerius fertur. Accidit auté multa deorsum celerius ferri. Quare propter hæc ipsa, & insuper cum definitum sit prius naturales plures esse motus, patet unum elementum esse non posse.

Vnũquodq; uerbũ ad... Quo ...

Expositio. Vltimo obijcit communi ratione quæ omnibus ualet. uidelicet q si unum tantum esset elementum unus esset motus naturalis tantum: deducitur, quia motus distinguentur propter formas diuersas elementorum: & ita si omnia elementa erũt unum elementum in forma: omnium erit unus naturalis motus, quod est contra sensum, quia uidemus motum quo leuia sursum feruntur, & motum, quo grauia deorsum mouentur. inquit. Commune autem peccatum his omnibus est: qui elementum unum supponunt: unum naturalem C solum, omniumq; eundem facere motum. & deducit hoc sequi ad eorum positionem, & inquit. Omne nãq; naturale corpus principium habere motus uidemus: & eum sic secundo physicorum est definitum. Si igitur omnia corpora. s. elementa unum quid elemẽtum sunt. sup. tu, unum erit omnium principium motus, & per consequens unus erit motus naturalis omnium. hoc autem est contra sensum, quia reperiuntur plures motus, uidelicet quo sursum quædam feruntur, & quo deorsum alia, & hoc. s. motu sursum eo magis moueri unumquodq; leuium necesse est, quo quidẽ maius fit leue, quemadmodum & ignis: quo quidem maior fit, eo sua latione celerius sursum fertur. Similiter accidit quædam alia deorsum celerius ferri: ut grauia. Vel melius hęc pars exponitur, ut sit totum hoc pars consequentis, & tunc consequens erit unum esse omnium quo uidelicet corpora elementaria differunt secundum magis & minus, non simpliciter, quia ut omnia elementa unum sunt simpliciter, secundum eos solum differentia in respectu: sic omnium erit D unus motus, quo solum elementa differunt in respectu. & hoc ait, & hoc eo magis moueri unumquodq; necesse est, quo quidem maius fit: quemadmodum & ignis, quo quidẽ inter elementa maior fit, eo sua latione sursum celerius fertur: & aer quo quidẽ minor est igne, & maior aqua, eo mouetur sursum minus igne, & magis aqua: & aqua quo quidem est minor aere & igne, & maior terra, eo fertur sursum minus igne & aere, & magis terra: terra uero cum sit omnium minima, ideo ut dicit mouetur deorsum, propterea inquit. Accidit autem multa deorsum celerius ferri, quia terra mouetur deorsum non simpliciter: sed quasi modo accidentali in respectu. Sic igitur sequitur si elementa omnia sunt unum: omnium unum esse motum, qui differt in eis secundum magis & minus, uelut elementa differunt proportione secundum magis ac minus: hæc relinquit tanquam manifeste falsa: ideo inquit. Quare propter hæc ipsa absurda manifesta, & insuper etiam quia definitum est prius naturales plures esse motus, ut primo huius, patet unum elementũ esse non posse, & hoc pacto ego intelligo locum hunc non leuem, quicquid iuniores uelint. Sed quæres, utrum si sint omnia elementa unum tantum: sequatur unum esse motum omnium corporum uel solum omnium elementorum tantũ esse unum motum. Recte respondit Auer. q si omnia elementa unum sunt elementum: sequitur omnium elementorum & omnium mistorum unum specie esse motum. causa est, quia mista omnia unum erunt specie: quod mouebitur ui elementi, quod in eo prædominatur. Præterea Auerro. quærit, cur in eius sermone addidit. { Et hoc eo magis moueri. } & respondet hoc esse additum ad demonstrandum consequens esse impossibile, quia uidemus quędam sursum magis ac magis ferri, quo leuiora sunt, quædam magis deorsum, quo grauiora sunt. Et ita secundum Auerro. hæc uerba posita sunt ad destructionem consequentis. Ego uero puto illa esse posita, ut partem consequentis, ut diximus. F

E

Cum autem, neq; infinita sint, neq; unum: plura esse atq; finita necesse est.

Expositio. Epilogat, & inquit. Cum autem neq; infinita sint, neque unum elementum, plura esse atq; finita necesse est. Verum autem quatuor, in libro de generatione complebitur.

Considerandum autem primo utrum sempiterna sint, an genita corrumpantur: quo quidem demõstrato, & quot ipsa sint: & qualia, perspicuũ erit.

Quo ... hoc enim ipsa quæ...

Expositio. His de numero elementorum generatim discussis, proponit aliam de elementis pertractationem. & inquit. Considerandum autem sup. post hæc primo utrum sempiterna sint, an genita corrumpantur: & reddit causam huius intentionis, & inquit. Quo quidem demonstrato, & quot ipsa sint: & qualia perspicuum erit. quot, quia quatuor: qualia, quia aliud calidum siccum ut ignis: aliud calidum humidum, ut aer: aliud humidum frigidum, ut aqua: aliud frigidum siccum, ut terra: quæ duo in libris de generatione complebuntur.

Dissolui, dissolueñ. resolueñ.

Sempiterna quidem igitur eé impossibile est, etenim ignem, & aquam, & unumquodq; simplicium corporum dissolui uidemus. G

Expositio. Soluit quæstionem propositam per ea quæ sensibus patent. & inquit. Sempiterna quidem igitur esse impossibile est, etenim ignem & aquam, & unumquodq; simplicium corporum dissolui uidemus, & sic quæstio hæc per sensus facile soluitur.

Dissolutionem uero aut infinitam esse, aut stare necesse est.

Expositio. Soluta quæstione per sensus: quærit aliam quæstionem. uidelicet utrum dissolutio elementorum quæ sensibus constat, sit infinita, an infinita. & hoc proponit, & inquit. Dissolutionem uero quæ sensibus patet, aut infinitam esse, aut stare necesse est, ideo quæritur quod istorum duorum sit dicendum.

Si igitur infinita est, & dissolutionis tempus infinitum erit, & tempus rursus compositionis. unaqueq; enim partium in alio tempore dissoluitur H atq; componitur: quare fiet ut extra tempus infinitum tempus sit aliud infinitum: quãdo quidem & compositionis, & etiam hoc quod prius est dissolutionis tempus, infinitum est: quare extra infinitum fiet infinitum: quod quidem impossibile est.

Tria uerba addidi.

Expositio. Arguit nunc destruendo utrũq; membrum. & primo q dissolutio nõ sit infinita a primo ad ultimum: quia si dissolutio sit infinita tempus mensurans illam erit infinitum. Vltra, si tempus dissolutionis sit infinitum, tempus compositionis erit etiam infinitum: duorum enim contrariorum tempus æquale est. sed dices unum est tempus dissolutionis & compositionis. igitur non sunt duo tempora, quasi respondendo, inquit. Vnaquęq; enim partium in alio tẽpore dis-

A apparent. dicebat Empedocles elementa quæ uidentur elementa esse corruptibilia: & eorum corruptionem stare ad elementa uera, quæ licet sint corruptibilia, tamen nunquam corrumpuntur. Imaginatur enim Empedocles mista resolui ad ea elementa, quæ uidentur elementa, & hæc elementa resolui ad pura elementa: quæ licet sint corruptibilia, nunquam tamen corrumpuntur, & sic corruptionem elementorum uult ut stet ad corpora diuisibilia, quæ nunquam diuidentur. Probat igitur Aristote. q corruptio elementorum, quæ uidentur elementa non stet ad corpora diuisibilia, quæ sunt uera elementa: sed omnia sunt corruptibilia, ita ut aliquando corrumpantur inquit. Sin autem stabit alicubi dissolutio, quærit quale corpus erit illud: ad quod stat dissolutio. & inquit. an id corpus in quo stabit, indiuisibile erit, ut dixit Democritus, qui uoluit corruptionem elementorum resolui ad atoma, an diuisibile quidem, non tamen diuidetur unquam, ut Empedocles uelle dicere uidetur, qui uoluit mista resolui ad elementa impura, & impura elementa ad quædam alia elementa

B pura, quæ sunt diuisibilia, nunquam diuidenda. Obiicit contra utrunque, & inquit. Indiuisibile quidem igitur non erit. sup. illud ad quod stat resolutio elementorum, ut dixit Democritus, propter rationes antea dictas contra eum, quas non repeto, quia satis sunt explicatæ. Deinde specie destruit secundum membrum, quod posuit Empedocles, & inquit. At neque diuisibile quidem erit, nunquam autem diuidetur, ut dixit Empedocles, qui uoluit corruptionem elementorum impurorum stare ad elementa pura, quæ sunt diuisibilia, & nunquam diuisa. Minus enim corpus facilius quam maius corrumpi potest, & supple tu uerum elementum est minus corpus quam elementum impurum, & elementum impurum corrumpitur aliquando: igitur elementum purum aliquando corrumpetur. Et hoc subdit. Siquidem igitur & maius hac corrumpitur corruptione, ut dissolutio est in minori, ipsum minus adhuc magis id pati consentaneum est rationi. Vnde hæc ratio resoluitur ad propositiones. prima est, q si corrumpitur corpus maius, corrumpitur etiam minus. Hæc propositio pa-

C tet in his quæ sunt eiusdem rationis, quia in maiori est maior uirtus resistendi, quam in minori. Secunda elementum impurum est corpus maius elemento puro, patet quia cæteris paribus elementum impurum continet purum. Tertia propositio est, q elementum impurum corrumpitur de facto. Hoc probat exemplo ignis, qui (ut dicit) dupliciter corrumpitur, aut a contrario, cum extinguitur: aut ab intrinseco, cum ipse a seipso marcescit. Ex his tribus propositionibus componit syllogismus, si maius corpus est corruptibile, & corrumpitur, minus corpus erit corruptibile, & corrumpetur: sed maius est corruptibile, & corrumpitur aliquando. igitur minus aliquando corrumpetur. Sed elementum purum est minus, & elementum impurum est maius, & elementum impurum corrumpitur aliquando. igitur elementum purum aliquando corrumpetur. Hæc ratio tota patet ex propositionibus, & ideo inquit. Hoc autem patit minor a maiori, ut minor flamma a maiori: & eo celerius, quo minus est. Quod uero ad uerba attinet, debes scire, hæc uerba posse dupliciter

D ter intelligi. Vno modo ut minus patiatur a maiori. ita ut minus corpus sit patiens, & maius sit agens, & hoc licet sit uerum, non tamen ad propositum. patitur minus calidum a magis calido, non tamen est ad propositum. Alio modo intelligi potest ut minus hoc modo patiatur a maiori: id est respectu maioris. Nam minor flamma patitur magis quam maior hoc est facilius, & sic intelligit in proposito. inquit. hoc autem patitur minor. sup. ignis a maiori. i. respectu minoris, & eo celerius quo minus est. Ex his dat conclusionem, & inquit. Quare corporum elementa quæ sunt pura, & propterea dicuntur elementa corporum, corruptibilia & generabi-

Dubitatio lia esse necesse est. Sed occurres, quia illa regula si maius corrumpitur, minus facilius corrumpi potest: non ualet nisi in his quæ sunt eiusdem rationis. modo elementum purum & impurum non sunt eiusdem rationis. Nam impurum est

Solutio mixtum, modo mixtum non est eiusdem rationis cum simplici ex quo constat. Potest dici illa esse eiusdem rationis subiecti, quoniam ambo conueniunt in eadem specie materiæ, immo in eadem materia numero, & propterea ualet si impurum elementum aliquando corrumpitur, quod est maius: purum quod est minus, aliquando corrumpetur, quia ambo sunt eiusdem rationis subiecti. Pulchra dubitatio esset si ignis potest corrumpi ab intrinseco circumscripto omni contrario extrinseco. Sed quia hæc dubitatio est optime disputata in libris de generatione, usque illuc dimittatur. Animaduerte q Auerro. dicit fuisse opinionem Empedoclis quædam elementa corrumpi, ut partes elementorum quæ sensibus nostris patent. Hæ enim partes corrumpuntur, quædam alia esse in se corruptibilia: quæ tamen nunquam corrumpuntur, ut sunt elementa: quæ nobis non uidentur. Et ad hæc dixit Empedocles stare corruptionem elementorum, quæ nobis uidentur corrumpi, & sic Auerroes idem quod nos sentit. Secundo animaduerte, q secundum Auerroem cum Aristoteles dixit ignem dupliciter esse corruptibilem, uoluit innuere in utroque modo corruptionis semper minorem ignem citioris esse corruptionis quam maiorem. Ignis enim minor citius corrumpitur a suo contrario, quam maior: & ignis minor citius extinguitur ac marcescit a se quam maior, quare uult habere minorem facilius corrumpi. Tertio debes scire q Auer. ait ignem marcescere a se, quando defectu materiæ, in qua continetur, extinguitur. Sed occurres an possit ignis corrumpi defectu materiæ sine contrario ipsum corrumpente. Respondet Auerroes q non, quia corruptio quæ fit defectu materiæ, est etiam ex contrario, sed per accidens, quia contrarium nunquam ipsum corrumpet, donec materiam illi conuenientem reperit. Confirmat hoc, quia ut dicitur in secundo de anima: nihil generatur a se, & nihil corrumpitur a se. sup. sine contrario extrinseco, & sic tenet Auerro. ignem qui a se marcescit non corrumpi absque contrario. Vnde pro satisfactione uerborum Aristotelis uidetur uelle q duplex est corruptio una a contrario, & est quæ principaliter est a contrario, & hæc dicitur a contrario principaliter, non q non fit defectu materiæ. Altera est a defectu materiæ principaliter, licet non sit absque contrario. uerbi gratia: mors naturalis hominis est principaliter defectu materiæ, tamen est a contrario, quia a sicco accidentali. Mors uero præternaturalis, ut mors iuuenis est principaliter a contrario, tamen non est sine defectu humidi. Vel fortasse dici potest q Aristoteles uelit ignem posse corrumpi aliquando a se defectu contrarii, quando uenit ad naturalem finem suæ periodi. Aristoteles enim omnibus genitis in libris meteororum præbuit periodum, qua uiuunt, uel qua stabilita sunt in esse, quæ igitur corrumpuntur per hoc q perueniunt ad finem suæ periodi, uult corrumpi sine contrario, sed solum propter materiam, quæ appetit tunc aliam formam, & ideo tunc pereunt sine contrario positiuo, & per solum contrarium priuatiuum. Alia uero pereunt præternaturaliter quando præuenit eorum corruptio finem suæ periodi, & hæc uult corrumpi propter contrarium positiuum. sed de his in libris de generatione multa. quare ex his perspicuum est, q elementorum ge-

Dubitatio neratio non sit infinita, nec etiam finita. Sed occurres, omnis motus est finitus, uel infinitus, generatio est motus, uel cum motu. igitur uel finita uel infinita dici potest q generationem uel corruptionem esse finitam uel infinitam potest dupliciter intelligi. Vno modo respectu temporis, & sic quælibet est finita, quoniam quælibet pars elementi, quæ generatur, generatur in tempore finito, uel corrumpitur in tempore finito. Alio modo respectu terminorum, & sic nec est finita, nec infinita. infinita quidem non, quia pars ignis cum fit, non fit ex parte alia: quæ etiam fiat, & sic in infinitum, nec cum corrumpitur, corrumpitur in partem quæ corrumpitur: & sic in infinitum, finita uero minime, quia non corrumpitur ad aliquod: quod non potest corrumpi, nec generatur ex aliquo, quod non potest generari, quare hoc modo, nec finita est, nec infinita: tamen respectu temporis est finita, & sic concludit ratio.

Quum autem generabilia sint: aut ex non corpore, aut ex corpore, ipsorum generatio erit. & si ex cor-

I pore, aut ex alio, aut ex se uicissim.

Expositio. Quæ auer. comi. 53.

Auerroes optime introducit hanc quæstionem, ait enim sensu apparere q elementa generentur uicissim ex inuicem. & ita hoc non quærit, cum sensibus pateat, quærit autē utrū elementa generentur ex se uicissim essentialiter ac per se, ita ut non possint fieri nisi ex inuicem fiant. nam hoc sensibus non constat. fecit autem hoc Aristoteles (ut dicit Auerroes) per simile ad id quod quæsiuit de corruptione, nam quemadmodum quod uidetur sensu de corruptione eorum, non est sufficiens in certificatione q elementum quod corrumpit: secundum omnes partes corrumpatur, ita est hoc quod uidetur de generatione eorum adinuicem. s. quia non sufficit per hoc scire si per se ex se mutuo fiant, ideo quærit utrum ex seinuicem mutuo fiant elementa per se, quare cum probauit de elementis q illud quod generatur & corrumpitur, generatur & corrumpitur secundum omnes suas partes, quærit nunc de secunda intentione. uidelicet utrum ex se mutuo per se generentur. Et inquit. Quum autē generabilia sint. sup. secundum omnes partes, ut antea probatum est, ideo K quæritur post hoc utrum ex non corpore, aut ex corpore ipsorum generatio sit, & si generatio sit eorū ex corpore, quæritur an ex alio corpore. supple priori elementis, & alterius generis ab eis, an ex se uicissim. sup. secundum Auer. p se et essentialiter fiant. Hæc est expositio Auer. & satis pulchra.

Ipsa uerbū addidi. In græco si gnificat uerbū gñans. Erunt Habebit Separatū κεχωρισμένον. Definiū. Expositio.

Is quidem igitur sermo, qui ex non corpore ipsa generat, uacuum facit, omne enim quod fit: in aliquo fit, & id in quo fit generatio: aut nō corpus erit aut corpus habens. Et si quidē habebit corpus, duo corpora simul erūt in eodem, id uidelicet quod fit: & id quod præerat. Sin aūt non corpus fuerit, uacuū separatum esse necesse est. hoc autem impossibile eē, & antea demonstratum est.

Nunc Aristoteles destruit duo membra, ut concludat mēbrum uerum. probat igitur primo q elementa non generētur ex non corpore: & hoc proponit ibi. is igitur sermo, qui ex non corpore ipsa generat, uacuum facit, & sic uult illa nō L fieri ex non corpore, quia sequeretur uacuum esse. pro deductione consequentiæ sumit unum suppositum in quinto physicorum satis declaratum, & inquit. omne enim quod fit, in aliquo. sup. ut in loco fit. Hęc est suppositio satis nota qua stante quærit, & id in quo fit generatio, aut nō corpus erit, aut corpus habens. probat q non habeat corpus, & inquit Et siquidem habebit corpus, duo corpora simul erūt in eodem id uidelicet quod fit, & id quod præerat in eo. Sin autem locus in quo fit, sit non corpus, ita ut in ipso nullum sit corpus sensibile: uacuum separatum esse necesse est. nā est quantum quoddam in quo fit generatio, & non est corpus in eo sensibile. Igitur uacuum. hoc autem impossibile esse M & antea in quarto physico. demonstratum est. Hoc mō Themistius & Alexander exposuerunt, ut Auerro. narrat, eos

Quæ auer. comi. 54.

enim non uidimus. Circa hunc locum Auer. diligenter pcedit, ut mihi uidetur, ideo nos sui commenti omnes utiles partes adnotabimus. Quātum igitur ad textus introductionem, inquit. in hoc capitulo uult destruere duas diuisiones siue duo membra prædicta syllogismi diuisiui, ad concludendum tertium, erat enim syllogismus elementa generantur secundum omnes partes: uel igitur ex non corpore, uel ex corpore priori eis, uel ex se mutuo. probat igitur secundum Auerro. q elementa non generentur ex non corpore; nec ex corpore priori, ut concludat illa fieri mutuo ex seinuicem. Hæc est contradictio Auerro. Deinde sequitur illa particula commenti. Et intendit per non corpus, ubi Auerroes declarat quia Aristoteles per non corpus uelit: cum quærit utrum elementa quæ generantur: fiant ex non corpore, uel corpore alio, uel ex seinuicem. Nam declaratis terminis facile intelligitur processus Aristotelis. & probat q per non corpus Aristoteles non potest intelligere ipsum non esse sine ipsum nihil quod est priuatio simpliciter entis, sed corpus in potentia quale est materia, quæ est non corpus actu. primo quia generatio est motus saltem communiter dictus, omnis motus eget subiecto. igitur per non corpus non potest N intelligere ipsum nihil. Secundo probat idem ibi. Et etiam res. Quia res quæ fit, alia est a re ex qua, ut ē termino ē quo fit, ut patet in cæteris transmutationibus, sed in alijs transmutationibus necessario requiritur subiectum. igitur in generatione: addit tamen quandam differentiam, quia in alijs trāsmutationibus subm est in actu. In generatione aūt, quæ est in subā, subm est in potētia: ut alibi diximus. Tertio probat idem ibi. Ipse ergo, quia si per non corpus intelligeret non esse, tunc non esse reciperet esse, ut deductum fuit in libris physicorum sæpe. Quarto ibi: Et ideo propositio, pbat sic, quia antiqui immo omnes uolunt generationem nō fieri ex non corpore capiendo non corpus pro non esse, conueniunt enim in hoc omnes, qui de natura loquuntur. & sic cum in hoc nulla sit uis, uidetur igitur q Aristoteles per nō corpus intelligat non corpus actu, ut quæstio sit, utrum elementa generentur ex corpore actu tanquam subiecto, an ex corpore potentia, quod non est actu corpus. secundū igitur Auerroem Aristoteles probat subiectum ex quo fiūt ele O menta, non esse actu corpus. Sed occurres, quia expositio uidetur contra textum: Aristoteles enim probat id ex quo elementa fiunt, non esse non corpus, ait. n. Hic igitur sermo qui ex non corpore ipsa generat, uacuum facit: Ecce q probat illa non fieri ex non corpore, quia sequeretur uacuum esse. Auerroes autem uult q Aristoteles probat subiectum ex quo fiunt elementa esse non corpus, & sic expositio est contra textum, quia textus destruit, quod Auerroes ait construi. Potest dici q Aristoteles per non corpus intelligat trinam dimensionem separatam quod est non corpus sensibile, sed bene corpus quantum. Vnde inquit. His quidem igitur sermo qui ex non corpore ipsa generat, idest qui ex trina dimensione separata ipsa generat: uacuum facit. Modo idem quærit & intelligit Auerroes, uult enim q Aristoteles probet subiectum elementorum non esse actu corpus sensibile, nec esse actu corpus quantum separatum a corpore quali, quæ non repugnant. Vnde secundum Auerroem textus resoluitur ad duo, quia primo probat subiectum genera P tionis elementorum non esse corpus actu. Secundo q non sit corpus in potentia idest trina dimensio separata a corpore sensibili. necesse enim est (ut dicit Auerroes) q omnis generatio sit in subiecto: & necesse est ut illud subiectum aut non participet corporeitate, nec accidente, neq; quantitate nec alio: aut necesse est ut in eo sit corporeitas. ideo probat primo q in subiecto non sit corporeitas per se hoc est dicere q subiectum sit corpus actu, quia si subiectum generati sit corpus actu, & ipsum genitum sit actu corpus, tunc duo corpora penetrabunt se occupando eundem locum. uerbi gratia, si subiectū generationis ignis ex aere fuerit aer. & cum subiectum sit in re generata: est enim pars illius: tūc aer & ignis erunt insimul in eodem loco. Deinde sequitur illa particula. Et si locus in quo. Vbi probat q subiectum ex quo fit elementum non est corpus in potentia. i. trina dimensio separata, quia si sic esset, tunc daretur uacuum: nam ut dicit quarto physicorum uacuum est corpus in potentia, quod actu est non corpus, capax tamen corporis actu, & tūc iuxta hanc positionem cum Aristote. ait. Omne enim quod Q fit, in aliquo fit, intelligit subiectum, quia omne quod fit ex subiecto, & in subiecto fit. Similiter per id in quo fit, intelligit subiectum ex quo & in quo fit generatio. Quare patet elemēta fieri non posse ex subiecto acto per se, nec subiecto in potentia, quod est trina dimensio separata. erit igitur generatio elementorum ex subiecto: quod est corpus actu, nō quidem per se: sed per accidens. ex subiecto autem in potētia, quod est materia prima, per se. hæc est expositio Auerro.

Deinde sequitur.. Themistius autem. Vbi ponit Themist. & Alexādri expositionem, qui format sic rationem textus: oē genitū aut erit in loco, in quo nō est corpus: aut in loco in quo est corpus. si in loco in quo est corpus: tūc duo corpora erunt in eodē loco. Si autem in loco, in quo non est corpus: tunc uacuum erit. Addunt q Aristoteles non induxit hunc sermonem apud eos nisi ad declarandum quomodo

contingit

A contingit expositione generari uacuum esse. & ita uolunt hanc rationem non esse demonstratiuam, sed probabilē: ita q̃ est inducta ut quędam dubitatio accidens circa positionē generationis, quam antiqui nesciebant soluere. quę ratio docet, q̃ generatio fit ex corpore, non quidem actu, sed potentia hoc modo. uidelicet, q̃ primum instans esse formæ genitæ, est primū non esse præcedentis corporis, & sic Alexander & Them. arbitrantur circa rationem hanc. Deinde sequitur. Et hoc non est uerum. Vbi Auerroes soluit rationem Aristo. (& ut mihi uidetur) solutio sua est illa, quam dederunt Them. & Alexand. nam (ut dicit) qui ponit generatum fieri a corpore in potentia: potest ponere generationem fieri in loco, non ponere uacuum. poterit enim ponere in loco generationis esse corpus corrumpendum, quod qui**B**dem recedet per generationem noui corporis, quia primum esse noui corporis est primum non esse corporis præcedentis, quod recedit Exemplum huius est quia corpus liquidum ut aqua intrat uas, ubi erat aer, quia q̃ cito intrat aqua, tam cito recedit aer, & ita non sequitur uacuum esse. Deinde sequitur illa particula, Si autem intellectum. Vbi redit ad suā expositionem, & uult q̃ si per corpus & non corpus intelligat materiam, tunc intentio Aristotelis est demonstrare quomodo corpus fiat a corpore, & supple quomodo a non corpore. fit enim a corpore, quia a materia, quæ actu est sub forma alterius corporis, igitur fit a corpore per accidens, fit autem a non corpore, quia fit a materia, quę est non corpus actu, sed corpus in potentia. Deinde sequitur illa particula, Quomodo autem sequitur. Vbi ostendit quomodo sequitur si generatum fit a corpore in potentia, ut uacuum sit, & ait uacuum sequi quando fieret generatum a corpore in potentia. i. a materia subiecta trinæ dimensioni omnino separata a corpore actu nam cum materia quanta esset separata actu, proculdubio esset uacuum. Vnde si materia quanta **C** quæ est in potentia, remaneret per se separata, quāto magis ipsum uacuum actu. Addit q̃ Them. fatetur locum hunc esse difficilem. Deinde sequitur, Et ego quæro. Vbi probat Auerroes q̃ cum Aristoteles dicit. In quo fit generatio. Nō intelligit locum: primo, quia si intelligeret locum, & propositiones syllogismi essent ueræ, si non poneretur uacuum, omnino generatio tolleretur, probatur. quia si intelligit locum, & propositiones sunt ueræ, oportet ponere in loco generationis nullum esse corpus, aliter non fit generatio. quare si nō ponitur uacuum; generatio omnino tollitur, siue ponatur generationem fieri ex aliquo in potentia; siue ex alio in actu; idem enim consequitur semper. Secundo arguit ibi. Et hęc expositio. Quia expositio hæc esset idonea, quando per id in quo fit generatio; intelligit corpus in potentia, tunc sic dicendo redit expositio nostra, quæ intellexit per id in quo, ipsam materiam. Deinde sequitur illa particula. Et hoc quod; Vbi soluit argumentum eorum, arguebant enim Aristotelem non potuisse intelligere per id in quo, ipsam materiam: quoniam si per id in quo intellexit materiam tunc id in quo non esset pars generati, nec corrupti: sed aliud quid ab eis; & sequitur ulterius materiam nihil esse, quia materia tādiu **D** est, q̃diu est pars gñati, uel corrupti: quare si per id in quo intelligeret materiam, materia nō esset materia nec aliquid aliud, quia in quo est quid aliud a genito & corrupto, nec alicuius illorum pars. Deinde sequitur illa particula. Et hoc nihil est. Respondet Auerroes & concedit Aristotelem per id in quo fit generatio intelligere materiam: & ulterius concedit illam esse partem rei corrumpendæ prius, postea fieri partem rei genitæ, quia dum prior forma a materia tollitur, alia in ea fit: & sic possumus tenere generationem esse, & uacuum non esse, & possumus dicere quod uacuum est si generatio est, supple à materia quanta separata à corpore quali. Hæc Auerroes: quæ mihi uidentur acuta, licet fortasse non ad mentem Aristotelis.

At neque ex corpore quodam fieri possunt elementa. Accidet enim aliud corpus elementis ipsis prius esse.

Nunc destruit secundum membrum, & probat elementa ipsa fieri nō posse ex corpore alio ab eis, & hoc proponit. d. at neq; ex corpore quodam supple alio ab elemētis ipsa elementa fieri possunt apponit absurdum, quod ad hoc sequit̃ d. accidet enim aliud corpus elementis ipsis prius esse. & cōsequentia probatur, licet ipse nunc non probet, quia id ex quo aliquid fit, prius est eo quod fit. ut materia prior est cōposito, quod ex materia fit. tacuit autem probationem, quia in libris physicorum satis dicta est: illic enim dictum est subiectam materiam priorem esse his, quæ ex materia fiunt ut mater prior est filijs. **B** Expositio.

Hoc autem siquidem grauitatem aut leuitatem habet, unum elementorum erit. Sin autem nullum habet momentum immobile atq; mathematicum erit, at si tale est, in loco non erit: in quo enim quiescit, in hunc & moueri potest. & si ui quidem, pręter naturam. Sin uero non ui: secundum naturam. quare si quidem in loco atq; alicubi erit: elementorum quoddam erit. Sin autem non erit in loco, nihil ex ipso erit: id enim quod fit, & id ex quo fit, simul esse necesse est. **F**

Vnum. Quoddā. Momentū. Inclinationem. Aprimdinem. Quare igitur Fit, uerbū additum.

Expositio.

Græci copulant textum hunc ad præcedentem, quod ēt Auerro. fecit uolunt enim per hunc textum Aristotelem declarare id quod deduxit, esse absurdum. Vnde secundum eos sic ratio potest componi, si elementa fiunt ex corpore quodam alio ab eis: esset quoddam corpus prius elementis. Hoc autem est impossibile, quia tale corpus uel habebit inclinationem aliquam, uidelicet grauitatem aut leuitatē, aut nullam. si inclinationem habebit, proculdubio erit aliquod elementorum: si autem nullam, erit corpus mathematicū: quod absurdum esse ostēdit Hæc est græcorum expositio, quæ satis commoda est uerbis Aristote. Potest etiam esse aliud argumentū & tunc uerbum autem, legatur pro ēt, uel præterea, hoc pacto uidelicet: præterea si elementa supple fiunt ex quoddam corpore alio ab elementis: hoc habebit inclinationem aliquam uel nullam: totum hoc est supplendum, quod breuitatis causa prætermisit. Deinde sequitur: si **G** quidem inclinationem hoc est grauitatem, aut leuitatem habet unum elementorum erit, patet ipsa consequentia per se. Sin autem nullum habet momentum siue inclinationē mouendi, quæ græce ropes dicitur, immobile atq; mathematicum erit. Deinde destruit hoc, & inquit. At si tale est uidelicet immobile atq; mathematicum: in loco ullo erit. deducit: quia si in aliquo loco erit: in illo quiescit, hoc autem falsum esse demonstrat. d. in quo enim qescit, in hūc & moueri potest. Dico in hunc moueri posse, eo modo: quo in illo quiescit, quia & si ui quiescit in loco aliquo: præter naturam ad illum mouebitur. sin uero in illo quiescit non ui, ad eum mouebitur secundum naturam. & sic sequitur quod positum est immobile, ac mathematicum: esse mobile, ac naturale. Præterea deducit ad aliud, si ponitur tale mathematicū corpus esse in loco: et inquit. Quare supple sequitur aliud quod est contra dicta: q̃ siquidem in loco erit atq; alicubi, elementorum quoddam erit, quod erat negatum. Deinde destruit **H** aliud membrum: & inquit. Sin autem non erit in loco. nihil hoc est nullum elementum ex ipso fiet: cuius rationem assignat. d. id enim quod fit, & id ex quo fit: simul esse necesse est. quæ autem simul sunt, ut dicitur quinto physicorum, in uno eodemq; loco sunt. quare si nullibi est, nihil ex ipso fiet. Debes scire q̃ tota ratio potest sic componi, si elementa fiunt ex corpore quodam alio ab eis, uel habet inclinationē uel nullam: si habet inclinationem, erit aliquod elementorum; at si nullam habet inclinationem, erit corpus mathematicum. hoc autē est impossibile, quia uel erit in loco, uel in nullo erit. Si in loco erit, mobile erit, quod negabatur Pręterea etiam si erit in loco erit aliquod elementorum, omne enim quod est in loco siue sit in eo ui, siue naturaliter est elementum, uel elementum habēs. Sin autem in nullo loco fuerit tale mathematicū corpus, ex ipso nihil fiet, quia id quod

I fit, & id ex quo aliquid fit, oportet esse simul in eodem loco. Patet igitur elementa fieri non posse ex alio quodam corpore priore elementis.

Cum autem neque ex non corpore, neque ex alio corpore fieri possint, ex sese mutuo ipsa fieri relinquitur.

Expositio. Recolligit nũc conclusionem syllogismi, & inquit. Cum autem neq; ex non corpore, neq; ex alio corpore fieri possint elementa, ex sese mutuo ipsa fieri relinquitur. Hæc est conclusio totius syllogismi. Debes scire secundum Auerro. ꝙ elementa fieri ex corpore potest dupliciter intelligi, aut ꝙ fiant per se ex corpore, aut per accidens, si per se ex corpore, aut ex corpore actu, aut ex corpore potentia. ipsa per se fieri ex corpore actu, destructum est. Ipsa fieri ex corpore in potentia per se: dupliciter adhuc est, aut ex corpore, quod sit separatum ab actu corporeo, & hoc iterum destructum est,
K & pro parte destruetur. aut ex corpore in potẽtia, quia actu est sub corpore, & potest denudari ab illo: & sic uerum est elementa fieri per se ex corpore in potentia. iterum elementa fieri per accidens ex corpore, potest dupliciter intelligi, aut in potentia, & hoc nõ, quia elementa fiunt per se ex corpore in potentia, ad sensum datum aut actu, & sic est uerũ: fiunt enim elementa ex corpore actu per accidens, quod p se est in potentia: ut dictum est. secũdum igitur Auerro. Aristoteles probat elemẽta fieri per accidens, ex corpore actu, quod non est aliud ab elementis, sed elementum ipsum, quia illa non fiunt nisi ex seinuicem. hæc Auer. & non sunt aliena ab his, quæ diximus. Vlterius quo ad uerba inquit Auerro. & debes scire ꝙ intendebat per hoc quod dixit, neq; graue, neq; ponderosum, negationem simplicem, e contrario illi, quod dixit de cœlo, cum dixit de eo neq; graue neq; leue esse, illic enim intendebat ꝙ cœlum habet naturam: de qua non dicitur graue, neq; leue. & ita uelle uidetur Auer. quòd quando Aristo. ait. Si autem nullum habet momen-
L tum intelligat simpliciter ꝙ nullum habeat momentum, quia cœlum etiam habet momentum: nam licet non habeat momentum, quo sursum uel deorsum inclinetur, habet momẽtum, quo mouetur circulariter. quo momentum est eius natura tertia. Vnde si per nullum habere momentum non intelligeret negationem simplicem, non sequeretur illa consequentia, uidelicet ꝙ sit immobile atq; mathematicũ, quia cœlum nullum habet momentum elementare, & tamen est mobile & non mathematicum. igitur intelligit simpliciter ꝙ nullam habeat uim naturalem mouendi. hæc Auerro. & recte. Vltimo Auer. infert contra antiquos, & ex hoc apparet ut subiectum eorum, sit idem, & unum commune, qđ dicitur materia. apparet etiam ꝙ sint ex materia & forma composita. & præcipue, ut dicit, patet hoc cum declaratum sit impossibile esse, ut generentur & corrumpantur secundum dissolutionem & compositionem in superficies, aut in partes diuisibiles.

Rursus igitur considerandum est quis nam sit
M mutuæ generationis ipsorum modus: utrum ut Empedocles dicit atq; Democritus: an ut hi qui in superficies dissoluunt: an alius quispiam sit præter hos modus.

Expositio. Nunc consequenter ad aliud transit negotiumculum, ut sui moris est, intentionem proponit, Et inquit. Cum sup. elementa generentur ex sese mutuo, rursus igitur considerandum est, quis nam sit mutuæ generationis ipsorum modus, utrum ut Empedocles dicit, atq; Democritus. an ut hi qui in superficies dissoluunt, ut Platonici. an alius quispiam sit præter hos modus, ut peripatetici dicunt.

Mutatio Fieri Generari. Hi igitur qui quidem circa Empedoclem atque Democritum sunt, ipsi seipsos latent: non generationem mutuam: sed apparentem generationem facientes. unumquodq; enim quod inexistit, segregari dicunt, quasi e uase sit ipsa generatio: non autem e materia quadam, mutatio eius, quod generatur.

Prosequitur nunc de proposita intentione, & primo narrat opinionem Empedoclis, Democriti, & Anaxago. circa modum generationis ex sese elementorum, ubi debes scire ꝙ Empedocles posuit quatuor prima corpora ignem uidelicet, aerem, aquam, & terram, & secundum substantiam intransmutabilia, diuisibilia tamen secundum quãtitatem, & diuisa in partes paruas per cõgregationem huiusmodi partium secundum plus & minus constituere illud, quod dicimus ignem, aerem, aquam, & terram: nam nihil syncere posuit tale: posuit enim duplicia elemẽta uidelicet pura, ut quatuor prima corpora, quæ diximus, & impura: quæ ex partiũ illorum congregatione resultant, & ex his impuria postea p segregationem posuit generari ea, quæ dicimus mista. Democritus uero posuit prima corpora atoma, & ex ipsis p cõgregationem generari primum id quod dicimus ignem, aerem, aquam, & terram. & ex istis per segregationem fieri mista. Anaxago. etiam prima corpora posuit partes similares, infinitas existentes in unoquoq;. postea per segregationem mista fieri. Conueniunt igitur hæ opiniones, in eo qđ dicunt rerum generationem fieri per segregationem eorum, quæ inexistunt. Obijcit igitur Aristoteles contra hoc in quo conueniunt. primo quia tunc generatio non esset uera, sed apparens tantum. Inquit secundo, igitur quidem circa Empedocl. atq; Democri. sunt, ipsi seipsos latent, & ponit in quæ seipsos latent. d. non generationem mutuam ipsorum supple ueram: sed apparentem tantum facientes. declarat hoc eos dixisse, & inquit. Vnumquodque enim quod inexistit, supple in elementis, segregari dicunt, & hoc esse illorum generationem. quasi generatio mistorum sit ex uase exitus, quia sit per segregationem ab illis elementis: segregantur enim ab illis parua corpora quæ postea congregantur ad generationem mistorum, & ita dicunt generationem quasi sit exitus a uase, & nõ ex quadam materia mutatio uera & substantialis eius quod fit. ecce ad hanc opinionem sequi generationem non esse ueram, sed apparentem tantum mutationem, quod est primum absurdum contra hos. Debes scire ꝙ generatio secundum hos est segregatio, & congregatio. est quidem segregatio paruorum corporum ab his, quæ uocant elementa. est autem congregatio illorum paruorum corporum, quæ iam erant segregata ad unum, quod generatur. quare generatio quouis modo sit erit apparens mutatio & non uera ex materia transmutatio. N Expositio. O P

Auerro. autem ait quæstionem præsentem quę quærit de modo generationis elementorum abinuicem declarari, non posse syllogismo hypothetico, cuius causa est quia hypotheticus diuisiuus syllogismus fundatur supra partibus contradictorijs: modo eiusmodi opiniones non sunt contradictoriæ: ideo fieri non potest per destructionem illarum syllogismus hypotheticus diuisiuus a destructione falsarum positionum ad positionem ueram. ulterius Auerro. dicit ꝙ Aristo. in hoc libro contradicit opinionibus falsis: et in libro de generatione inducit modum uerum, quo elemẽta inuicem generantur. hinc concludit librum hunc esse præambulum ad librum de generatione. tertio dicit Aristotelem non tantum contradicere Democrito & Empedocli, sed omnibus dicentibus generationem esse congregationem, & segregationem, & omnibus qui dicunt generationem esse ex subiecto ente in actu. omnes enim sic dicentes coguntur dicere generationem esse aut lautationem, aut alterationẽ in qualitate nõ in substantia. Sequitur illa particula { sed iam } ubi mouet dubitationem, quia in libro de anima dictum est Empedoclem posuisse elementa intransmutabilia, hic uero dicit de mente illius illa inuicem generari. Respõdet quòd forte Aristoteles tribuit hanc opinionem Empedocli quasi per accidens, quatenus ponit illa in mixto actu modo latitationis, uel melius dici potest Empedoclem posuisse elementa duplicia, quædam uera, & hæc sunt intrãsmutabilia, alia ipura & hæc trãsmutabilia: de his supra satis dictũ est. Deinde sequit illa particula { Et hoc quod dicunt } ubi notat Auerroes duas literas: una dicit ita antiquos dixisse rerum generationem esse, sicut generatur ignis excussione lapidis cum ferro. Que auer. com. 56. Q

A cum ferro. licet sit differentia, quia antiqui uoluerunt generationem esse de capitulo translationis generatio ignis ex lapide est de capitulo alterationis & transmutationis. Alia litera dicit eos ita generationem dixisse: sicut est exitus alicuius corporis à uase, & hoc pacto in nostris græcis codicibus legitur. & est exemplum uerius, quoniam hic exitus est translatio tantum, & sic generationem esse translationem dixerunt antiqui: quare melius est.

Dicit uerbis additis. Deinde si sic: nō minus ea q̃ accidūt: absurda sunt. Eadē. n. magnitudo si densat: grauior fieri nō uidet. At qui aqua aeri inesse, & inde segregari dicunt: eos hoc dicere necesse est. Cū. n. aq̃ ex aere fit: grauior est.

Expositio. Secundo arguit sic. Si unum elementum generatur ex alio sola segregatione: tunc motu locali omnibus alijs paribus aliquid fieret grauius quàm prius erat. Immo sequeretur solo motu locali: graue fieri, quod falsum est. nam graue aut B substantia est, aut consequens per se substantiam, & sic fieri nequit, nisi substantiali mutatione. consequentia uero deducitur, quia dum ex aere aqua fit: ipsa generatur per solam segregationem earum partium, quæ in aere erat apud ipsos. modo patet talem aquam genitam grauiorem esse quā prius erat dum in aere continebatur, quæ ratio docet ipsam fieri non posse per solam partium segregationem ab aere. & ita in aere non prius erat. Inquit. Deinde si sic, supple est quòd unum elementum generetur sola segregatione earum partium, quæ in priori elemento erant: non minus ea, quæ accidunt absurda sunt: supple, quàm paulo ante diximus, sequitur enim supple aliquid fieri grauius quā prius erat solo motu locali supple si sola segregatione unum elementum ex separatione partium fieret ex alio. eadem enim magnitudo si densatur: grauior fieri non uidetur, supple solo motu locali, & qui aquam aeri inesse. & inde cum generatur: segregari dicunt: eos hoc dicere necesse est, ut deduximus. cum enim aqua ex aere fit: grauior est, quare cum hoc absurdum sit ipsam fieri segregatione partium absurdum erit, & per consequens aqua non præerat aeri. Animaduerte q Auerroes C pulchre hoc declarat, & dicit: eontingit enim eis q cum corpus leue à quo exit graue: cum fuerit in aliqua quantitate: deinde inspissatur, & diminuitur sua quantitas, ut in eo appareat grauitas maior, quando inspissatur, & appropinquat sua quantitas quantitati corporis grauis, quod exit ab eo. & sic sola loci mutatione, qua fit inspissatio sequitur aliquid fieri grauius. Ponit exemplum, & inquit. uerbi gratia. quia uidemus q aer ex quo generatur aqua: habet quantitatē supple sibi conuenientem, & cum ex eo fit aqua: inspissatur primo, & diminuitur sua quantitas, & sic fit aqua. ecce quomodo sola inspissatione aqua fit grauior, quā erat antea: cum in aere ipso continebatur. Ostendit autem Auerroes hoc absurdum esse, & inquit. Si igitur aqua esset in actu clausa in aere, non accideret aeri quando inspissatur, & appropinquat aq̃, ut esset grauior q̃ ante, quia supple tunc sola inspissatione accideret noua grauitas. Modo hoc falsum est, uidemus enim aerem: cum inspissatur addi sibi grauitatem aqueam, quam D prius non habuit. Quare oportet dicere aquæ generationē fieri non sola partium separatione. Deinde sequitur illa particula { Et inclinauit } ubi remouet dubium: dubitaret forte aliquis, quia si aer fit grauior inspissatione: tunc ipse esset grauis in loco proprio: respondet primo, cum dixisset aerem esse grauem ante & post exitum aquæ ab eo: ne quia credat leuitatem aeris esse uiolenter commixtam grauitati aquæ. Et propterea uoluit innuere utrunque esse graue, & non aquam tantum: ne quis dicat aquā uiolenter mixtam esse aeri. uel aliter ait Auer. hoc dixisse, quia opinio sua est aerem proprio loco graue esse. & sic conceditur id quod in dubio inducebatur. Vel aliter hoc quod dixit deseruit ad confirmandum supple absurdum illud sequi opinionem antiquorum, qui dixerunt omnia elementa esse unum substantia: non q ita ipse uelit. hæc Auer. & non imperite. Deinde subdit { Si aliquis quæreret } repetit dubitationem, quā breuibus soluit q de mente Aristo. aer in proprio loco habet aliquā grauitatem, ut in quarto dicemus. Animaduerte tamen multa Auer. hic dicere, quę ad uerba textus nihil faciunt, ut intelligēti patet. E

Occupare Obtinere Maiorem Amplicrē Transitu Migratiōe Permutatione. Absurdum Irrationale ἄλογον

Præterea corporum mixtorum alterum separatum non necesse est locum semper occupare maiorem. At cum oritur aer ex aqua: maiorem aer occupat locum. Quod enim subtiliorum est partium: id maiore in loco fit. Patet autem hoc, & in ipso transitu. euaporante enim humido, spirituque turgente: ea uasa quæ moles continent: ob angustiam rumpuntur. Quare siquidem omnino uacuum non est: neque extenduntur corpora, ut hi qui hæc dicunt, inquiunt: ipsum impossibile esse patet. Sin autem uacuum est & extensio, absurdum est id quod separatur: ex necessitate semper maiorem occupare locū. F

Expositio. Tertio syllogiçat sic, corporum mixtorum alterum separatum non necesse est locum semper occupare maiorē. hæc maior probatur extra textum, quia eorum quæ mixta sunt: eadem est forma: eadem etiam & uirtus. quorum uero est forma & uirtus eadem: locus quoque idem erit. Et sic patet hæc maior. Deinde ponit minorem, & inquit. ut cum oritur aer ex aqua: maiorem aer ipse occupat locum probat aerem maiorem occupare locum cum ipse ex aqua oritur: primo quia quod est subtiliorum partium: id maiore in loco fit. Modo aerem subtiliorum partium esse nemo est qui dubitat: quare aer dum oritur ex aqua maiorem occupare locum clarum erit. Secundo probat idem dicens, patet autem hoc & in ipso transitu, ut quando aliqua corpora transeūt de una dispositione ad aliam, quando transeunt de grosso ad aereum: euaporante enim humido, ut musto, uel alio succo: spirituque turgente: ea uasa continent moles, hoc est mustum & succos, quæ moles dicuntur nomine generis: rumpuntur. dolium. n. sæpe rumpitur intumescente musto: similiter & amphora intumescente succo. & hoc est quia moles illæ transeunt de aqueo terreo ad aereum, quæ ratio docet aerem dū ex aqua fit: maiorem occupare locum. & sic patet minor: deficit conclusio, quæ est. igitur aer non fuit sola congregatione aquæ commixtus. Est igitur syllogismus: corpus alteri commixtum per solam congregationem, & actu existens: cum separatur nō obtinet maiorem locum. aer cum separat ab aqua: obtinet maiorem locum. igitur aer non est aquæ commixtus per solam congregationem actu existēs. Sed occurret quādo rumpuntur uasa, quæ moles continent, & quando non rumpuntur. Respondet Aristo. q si non detur uacuum: neque corpora contenta in uase extenduntur spiritu turgente: nunquam possunt uasa rumpi, quia per ebullitionem nunquam intumescent hæc corpora. dupliciter enim mustum potest intelligi fieri maius per ebullitionem, aut propter uacuum, quia dum ebullit uacuum inter partes ebullientes oritur, aut propter extensionem, quia dum ebullit: partes grossæ aquæ extenduntur. quare si nec uacuum, nec partium extensio fiet: nec uasorum fractio erit intumescentibus corporibus contentis in illis. Inquit. Quare siquidem omnino uacuum non est: neque extenduntur corpora contenta in uasis, ut hi qui hæc dicunt: inquiunt uolunt enim corpora non extēdi. ipsum impossibile esse patet: hoc est patet fieri non posse fractionem uasorum per intumescentiam corporum. patet ergo quando est dicendum uasa non rumpi. deinde dat quando est necesse dicere uasa rumpi, & inquit. Sin autem uacuum est, & etiā extensio corporum contentorum intumescente spiritu: supple tunc uasorum fractio erit. & si fractio supple erit: absurdum est id quod separatur ex necessitate semper sola segregatiōe maiorem occupare locum. Nam id quod separatur, maius erit, aut propter uacuum, quod inter partes est, aut quia partes extenduntur, quæ minores præerant. & non propter solā segregationem, ut ipsi dixerunt. Sic igitur si nec uacuū, nec extensio partium est: etiam nec uasorum fractio fiet intumescēte spiritu. Sin autē aut uacuum, aut partium extensio fit: uasorum fractio erit, & corporum ēt intumascentia. uerum non erit ob solam segregationem, ut dixerunt ipsi, sed uel uacui interpositione, uel partium extensione. Et si dices ad quid

Syllo. tex. G Dubi. tex. Solutio. H Oppo. dat. Solutio.

I hæc Aristote. dici potest hæc esse dicta ut demonstraret antiquos uix posse saluare ꝓblema de fractione uasorum secundum eorum fundamenta: nisi aut ponant uacuum quod est contra ueritatem, aut ponant partium extensionem, qđ est contra eos qui uolunt sola segregatione corpora fieri maiora, nulla extensione de nouo facta. Fuit aũt mihi non parũ difficilis locus iste, ut considerantibus patet. Auer. autem resoluit textum ad syllm in secunda figura, & inquit. Illum in duabus propositionibus fundari. prima est, corporum clausorum inuicem cum exierit unum ab altero: non occupabit maiorem locum loco corporis in quo erat clausum. Addit Auer. Aristo. per corpora inuicem clausa intelligere ipsa mixta: non quidem uere mixta, sed congregatiue coadunata. Secunda est, ꝙ cum aer exierit ab aqua, occupat maiorem locũ loco aquæ: in quo aer ipse erat clausus. Ex his in secunda figura, ut dicit: concluditur, ꝙ cum aer fuerit gñatus ex aqua: non erat clausus in ea. Secundam propositionẽ probat Arist.

Quæ autem. comm. 59.

K ut dicit Auer. per quoddam cõmune omnibus corporibus subtilibus, uidelicet per hoc quia corpus subtilius occupat maiorem locum: modo aer est subtilior aqua. igitur occupabit maiorem locum: cum ab aqua exierit. Secundo probat Aristo. idem, exemplo sumpto ab alteratione & translatione, & hoc ut Auer. ait ut propositionem minorẽ uniuersaliorem faciat in omnibus corporibus, quæ mutantur de spissitudine in raritatem. exemplum igitur Aristo. est de corporibus turbidis uidelicet musto, & succorum clarificantur, & transeunt ad aeream dispositionem magis. Nam hæc crescũt adeo, ꝙ frangunt uasa, & mustum dolium, & succus ampullam. quæ ratio docet aerem: cum fit ex aqua: non esse constrictum in ea, quoniam non inest aquæ uis tanta, ut possit aerem sic constrictum detinere: cum nec dolio hęc uis insit: eo quia aer est pollentior inter elementa, ut patet in fulminibus, & typhonibus, & cæteris uentis furiosis, qui elidunt durissima ac firmissima corpora. Deinde in translationibus: quas Auer. interpretatur: sequuntur hæc uerba {Et cum ita sit} & nihil est uacuum, & reliqua, ubi Auer. uult ꝙ Arist. uellit ostendere ꝙ siue ponatur uacuum, siue non ponatur: impossibile est ut corpus occupet maiorem locum: cum exit à minore corpore, ꝗ̃ occupabat cum erat in illo. secunda pars

L probatur, quia si uacuum non est non erit expansio corporis, quia putant causam expansionis esse uacuum. Si non est expansio corporum: nullum corpus põt fieri maius ꝗ̃ erat. quare aer cum exit ab aqua: non põt maiorem locum occupare, ꝗ̃ antea cum erat in aqua. prima uero sic deducitur: primo, quia si uacuum esset bene posset esse causa quare corpus maius fit minus, quia compressione uacuitates tolluntur. secundo, quia non potest propter uacuum corpus spissum fieri rarius, uel rarum spissius: nisi alteratione mediante. Modo ex solo motu locali quo corpus exit ex alio corpore: reddit maius. igitur positione uacui non sequitur corpus posse fieri maius cum exit ex alio, ꝗ̃ quando erat in illo. Addit tamen Auer. In translationibus suis uerba Aristo. esse diminuta, quia non inuenitur uerificata nisi secunda pars. sed in translationibus

M Albesaræ reperiuntur ambæ partes. Addit secundo hoc modo Themistium exposuisse. & certe hęc expositio optime consonat uerbis græcis, quę latina nos fecimus. inquit enim Aristo. quare siquidem omnino uacuum non est: neq; extẽduntur corpora, ut hi qui hæc dicunt, inquiunt. uolunt enim ipsa corpora extendi positione uacui, ipsum supple quod dixerũt patet esse impossibile, uidelicet, ꝙ corpus occupet maiorem locum, ꝗ̃ occupabat cum erat in alio corpore. nam ut diximus: cum uacuum non est: non est expansio, quia expansionis causam uolunt esse uacuum cum non est expãsio: non põt ullum corpus effici maius cum exit ab alio, ꝗ̃ erat cum in illo erat. Et sic patet prima pars. deinde uerificat secundã, & inquit. Si autem uacuum est, & extensio ipsa, quæ fit ꝓpter uacuum, absurdum est ipsum quod separatur: cum exit ab alio, semper maiorem ex necessitate occupare locũ. Hoc Aristo. posuit, sed Auer. dupliciter probauit. primo, qa non est uerũ nisi quando corpora transirent ad minus. secundo, quia positione uacui corpus fieri non põt maius uel minus, nisi alteratione. at isti dicunt sola translatione aliquod corpus fieri maius, ut aer cũ exit ex aqua maior fit, & non alteratione, sed sola translatione: uel separatione partiũ ab eo, in quo aer erat. hæc expositio mihi placet ualde & est alia à nostra, & fortasse facilior, & uerior. Deinde sequitur {Et cum Themistius} ubi narrat ꝙ Themistius dixit Alex. hunc locũ aliter intellexisse: cuius tamen expositionẽ Themistii non explicauit, postea reddit causam quare Aristo. dixit hæc, ubi debes scire ꝙ duæ sunt difficultates antiquę, utrũ de magno ad paruum corpus mutari possit absq; uacuo. Et utrũ de paruo ad magnũ mutari possit corpus absq; uacuo. Hę fuit duę quæstiones. Dictum fuit in physicis de magno ad paruum non posse mutationẽ fieri absq; uacuo. Quoniam non posito uacuo: daretur penetratio corporis. Ideo in mutatiõe de magno ad paruum necessarium est uacuum. At in mutatione de paruo ad magnum non est uacui necessitas, quia in tali mutatione negato uacuo, non sequitur penetratio corporis. inquit. Auer. & non dixit hoc. s. quod in textu legitur de uacuo

N

O nisi ꝙ cum sermoni dicentis corpus transmutari nõ posse de magno ad paruum negato uacuo: accidit quæstio quã dissoluit in physicis de penetratione, uoluit narrare quoniam illam de penetratione non accidere sermoni dicentis corpus mutari de paruo ad magnum: & reddit causam cur sermoni dicenti corpus mutari de magno in paruum accidit quęstio de penetratione, & sermoni dicenti corpus mutari de paruo in magnum dicta quæstio de penetratione non accidat. causa (ut dicit) est, quia mutatio de magno in paruum est absq; alteratione: supple acquisitiua nouæ formæ: ideo saluari nõ potest nisi concessa penetratione. At mutatio de paruo ad magnum est cum alteratione acquisitiua nouæ formæ: ideo fieri potest absq; penetratione. Quare ad hæc animaduertens Aristo. declarauit ꝙ siue ponatur uacuum, siue non ponatur, fieri minime põt, ut corpus subtilius generetur cum exit ab

P alio corpore, ꝗ̃ erat antea, quando cũ illo coadunabatur, & hoc totũ satis fuit explicatũ. Deinde sequitur illa particula {Nos aũt intelligimus} ubi Auer. quasi de mente Alexan. ostendit ꝙ ẽt qñ mutatio fit de paruo ad magnum necessariũ est uacuum, quia non põt fieri nisi foramina amplienẽ. Foramina aũt ampliari nõ possunt nisi introitu uacui in illa: quare nisi esset uacuũ: non esset ampliatio, & ubi non esset ampliatio: non posset aliquod corpus fieri maius cũ exit ab alio corpore: in quo latebat. Similiter nec posset fieri minus: nã negato uacuo esset penetratio partium. Sic igitur negato uacuo corpus quod exit ab alio corpore: nec maius nec minus fieri posset ꝗ̃ erat dum cum alio latebat. Cuius oppositum dixit Themi. qui uoluit sine uacuo corpus fieri non posse minus cum exit ab alio, in quo latebat: bene tamen fieri potest maius. Sed hæc tu considera.

Insuper

Sed

Insuper etiam generationem mutuam deficere necesse est: siquidem in ipsa finita magnitudine infinita finita non insint. Cum enim ex terra aqua fit: aliquid terræ aufertur. Si generatio quidem ipsa ex segregatione fuerit, & iterum cum ex eo quod relinquitur simili modo. Quare siquidem semper hoc erit: accidet in ipso finito infinita inesse. At cum hoc impossibile sit: non semper ex sese mutuo generabuntur. Non esse quidem igitur ex segregatione mutuam generationem dictum est.

Quare igitur

Vltimo arguit Aristot. hypothetice sic, si generatio est ex sola segregatione corporis, quod cum alio erat congregatum: tunc generatio mutua elementorum tandem deficeret, deducit consequẽtia, qa pono ex terra certę magnitudinis fieri aquã certę magnitudinis, uidelicet pedalem: cum hæc generatio sit mera segregatio aquæ à terra aliquid à terra minutum erit, ob quod terra ex qua aqua fit reddetur minor. ulterius pono aliam aquam iterum & terra relicta fieri, & certum est terram rursus minorem relinqui: quare oportet tandem aut ut generatio aquæ ex terra deficiat, aut ut in terra ex qua aquæ illæ oriuntur sint infinitæ aquæ certæ quantitatis inuicem incõmunicabiles ac infinita esse in mole finita: fieri nequit,

Repetitio.

A Vt nequit igitur generatio elementi ex elemento tandem deficiet, inquit. Insuper etiam supple si generatio elementi est mera segregatio unius elementi ab alio in quo erat congregatum, generationem mutuam deficere tandem necesse est. Siquidẽ in ipsa finita magnitudine infinita finita non insint, & quod dixerat declarat, dicens. cum enim ex terra aqua fit, aliquid terræ aufertur, quia terra redditur minor q̃ erat, si generatio quidem ipsa fuerit ex segregatione, & fuerit similiter etiam generatio secunda quæ iterum fit ex eadem terra relicta, segregatio, & sic in infinitum. ponit demum conclusionem, & inquit. Quare siquidem semper hoc erit uidelicet q̃ in generatione semper aliquod quantum segregetur à terra: accidet in ipso finito infinita esse at cum hoc impossibile sit: non semper ex sese mutuo elementa ipsa generabũtur, & sic generatio mutua deficiet, quod erit propositum. demum epilogat. d. non esse quidem: igitur ex segregatione mutuam generationem dictum est. Quod uerò ad uerba attinet debes scire q̃ infinita esse in magnitudine finita potest dupliciter intelligi continuæ proportionalia. & sic nihil prohibet, quia in omni magnitudine infinitæ partes esse possunt continuę eiusdem proportionis, aut æqualia & nulli certæ quantitati nec inuicem communicabilia, & sic est impossibile, & tale sequitur eos, qui dicunt generationem unius elementi esse segregationem: hæc quo ad uerba. Auerro. autem ait & istius sermonis forma est quasi syllogismi hypothetici continui: cuius compositio est talis, si generatio mutua elementorum est secundum exitum: necesse est ut generatio secetur. hęc continuatio probatur secundum Auer. in textu, quia si non secetur in corpore finito erunt infinitę magnitudines finitę. hęc Auer.

Declaratio uerborum.

B

Quę auer. coml. 59.

Pila
Sphæra
Cubus
Circulus

Restat autem ut in seipsa transmutata fiant. uerũ hoc dupliciter, aut enim transfiguratione, ut ex eadem cera pila fit, cubusue. aut dissolutione in superficies, ut quidam aiunt,

Expositio.

Nunc uult reprobare alias opiniones, & primo ponit illud in quo conueniunt quasi ex dictis illud deducendo, & inquit. Restat autem supple ut ipsa elementa fiant in seipsa transmutata. & non segregatione tantũ. Postea distinguit ne opiniones declaret diuersas, & inquit. Verũ hoc dupliciter supple est. hoc est elementa transmutari inuicem dupliciter est, aut enim transfiguratione, ut ex eadem cera fit pila modo, & modo cubus, uel aliquod tale, sic ex eadem massa elementa et omnia elementa fiant & unum ex alio sola facta mutatione facta in figura. aut dissolutione in superficies, id est sola mutatione facta in superficies, ut quidam aiunt, uidelicet Platonici. tacuit tertium modum uerum, uidelicet per transmutationem in substantia quia in libris de generatione complebitur. quare quærit nunc de his alijs duobus modis, quos utrosque refellit. hæc Aristoteles de positionibus breuiter quas reprobabit.

C

Si quidem igitur transfiguratione generantur: accidit ex necessitate ipsa corpora dicere indiuisibilia esse. non enim si diuisibilia sint, pars ignis erit ignis: neque ipsius terræ terra. propterea quòd pars pyramidis omnino pyramis non erit: neque ipsius cubi cubum.

D

Expositio.

Incipit nunc reprobare opiniones, & primo eam, quę uoluit elementa fieri inuicem transfiguratione, & (ut mihi uidetur) hæc ratio fundatur in pluribus propositiõibus: prima q̃ elementa limitant sibi figuras, quarum transmutatione mutantur in substantia. uerbi causa. ignis limitat sibi pyramidẽ, & terra cubum, & alia alias quarum transmutatione ipsa in substantia mutantur. Secunda propositio, figura est indiuisibilis: non enim quælibet pars pyramidis est pyramis: neq; quælibet pars cubi est cubus: ex hac sequitur tertia q̃ corpora quæ has sibi limitant figuras: etiam indiuisibilia erũt, quoniã sunt propter has figuras, & ideo si hæ indiuisibiles erũt, & corpora his figuris constituta etiam indiuisibilia erũt. his stantibus arguit Aristoteles si elementa mutuo ex seinuicem generarentur transfiguratione earum figurarum, quas sibi p se limitant: elementa ipsa erunt indiuisibilia, quia per propositiones si figuræ sunt indiuisibiles, & corpora erunt indiuisibilia, quæ illas sibi limitant. inquit. Siquidem igitur elementa ex sese mutuo generantur transfiguratione: accidit ipsa corpora dicere indiuisibilia esse. probat consequentiam, & inqt. Non enim si sint diuisibilia: erunt diuisibilia in partes eiusdẽ rationis. & ita oportet dicere illa esse indiuisibilia in partes eiusdem rationis: non enim pars ignis erit ignis: neq; pars ipsius terrę erit terra ipsa, ueluti neq; pars pyramidis erit pyramis quam sibi limitat ignis: neq; pars cubi est cubum, quã figuram sibi limitat terra. quare elementum omne indiuisibile erit, quod est absurdum intentum. Vnde potest syllogismus à primo ad ultimum sic ordinari: si generatio elementorum mutua est transfiguratione: elementa limitabunt sibi figuras quasdam, quarum transmutatione ipsa generantur & corrumpuntur. si elementa limitabunt sibi figuras; elemẽta limitabunt sibi formas indiuisibiles in partes eiusdem rationis. si elementa limitabunt sibi formas indiuisibiles in partes eiusdem rationis; elementa erunt indiuisibilia in partes eiusdem rationis. & ita sequitur impossibile: quare elementa transfiguratione non mutuo generabuntur: non desunt qui dicunt philosophum obiecisse non directe contra positionẽ, sed contra fundamentum positionis, quod est q̃ elementa determinant sibi proprias figuras tãquam essentiales formas: obiecit enim contra hoc, quia quodlibet elementum esset indiuisibile in partes eiusdem rationis, & nullum eorum esset similare, ueluti & ipsa figura, quã sibi limitant, est indiuisibilis. In cõmento præsenti Auer. docet omnes opiniones antiquorum de generatione elementorum, reduci ad três, uidelicet latitationẽ, ut Anaxagoras posuit. transfigurationẽ, ut Democritici. & dissolutionem eorum ad superficies, ut Platonici. Vlterius dicit in calce commenti, q̃ non est ita de cubica figura ueluti est de pyramidali, quia terra potest diuidi in cubica & in partes, quarum quælibet est cubica. non sic de pyramide, quod quomodo sit relinquatur.

B

Syth

F

Quę auer. cõml. 60.

G

Sin autem dissolutione superficierum: primum quidem absurdum est non omnia ex sese mutuo generare, quod quidem ipsos dicere necesse est, & non dicunt. Neque enim consentaneum est rationi unũ dumtaxat transmutationis expers factum esse. Neq; per sensum uidetur, sed omnia in sese mutuo transmutari similiter.

Verbũ nõ, in qbusdã tralatiõib' de est, in alijs habetur

Expositio.

Obicit autem contra Platonem, qui generationem elemẽtorum uoluit fieri per resolutionem ad superficies. & primo quia accidit eos dicere non omnia elementa ex sese mutuo fieri, inquit. Sin autem dissolutione superficierum supple dicitur elementa generari: primum quidem absurdum sup: qd' accidit est non omnia ex sese mutuo generari, quod quidem ipsos dicere necesse est, & non dicunt. coguntur autem sic dicere stantibus suis fundamentis, & tamen uerbo nõ dicunt.

Quod uerò ad uerba attinet uerbum { non } in antiquis translationibus non legitur, & in quibusdam græcis codicibus minime: tamen in nostris reperitur, & (ut mihi uidetur) optime ponit: deinde explicat absurdum Platonis quale est, & ait ipsum esse sensibus & rationibus dissonum. inqt. Neq; enim rationi consentaneum est unum supple elementorum dũtaxat esse factũ expers transmutationis: neq; per sensum uideẽ, sed id quod sensu uideẽ est, omnia in sese similiter mutuo transmutari. igĩ rationi & sensui dissonum est unum solum elementorum uidelicet terrã esse intransmutabile: cætera uero transmutabilia esse. Auer. autem primo breuibus narrat positionem Platonis, quã in Timæo posuit, secũdo deducit consequentiã seu absurdũ. Plato igitur posuit figurã, qua ignis est ignis pyramidem habentem tres bases, figuram aeris habentem octo bases. figuram aquę habentem bases, &c. terram uero habentem cubicam figuram. hæc breuiter de Platonis opinione. Absurdum uero deducit, quod erat quia data positione Platonis: non omnia elementa mutuo ex sese transmutarentur: immo (ut dicit Auerro.) non omne elementum fieri diceretur ex omni elemento. deducit Auerro. quia

H

Quę auer. cõml. 61.

I impossibile est ut elementum quud est ex pluribus triangulis fiat ex elemento, quod est ex paucioribus triangulis. uerbi gratia. impossibile est ut elementum quod est ex uiginti basibus fiat ex elemento; quod est ex tribus basibus. & ita sequitur ut elementum quod est paucιorum triangulorum non transmutetur in aliud plurium triangulorum. neque aliud in ipsum. hæc Auerro. Mihi autem non placet hæc deductio; quia Aristoteles ait Platonem oporteret dicere unum solum elementum esse transmutationis expers, & illud est terra ut postea dicet. propterea debes scire primo quod Plato in Timæo uoluit. principium eorum quæ generantur, ut subiectũ quidem esse materiam, ut rationem uero esse formam, seu ideam uel speciem: horum autem propagines primæ sunt quatuor elementa, & quantum ad hoc non ualde differt ab Aristotele: Nam Plato omnium elementorum unam primã posuit materiam ut & Aristoteles ipse; & sic per resolutionem ad istam omnia ex sese mutuo fieri sentit. Differt uero

Qualis est Auer. deductio

Vera deductio

K ab Aristot. quo ad materias propinquas elemẽtorum, quas appellat superficies. unam aliam posuit ignis: aliam aeris: aliã aquæ: aliam terræ. uerũ figuræ superficiales ex quibus ignis; aer, & aqua constant omnes sunt eiusdem rationis; quatenus uoluit omnes esse schalenicas; seu hysopleuricas. pyramis enim ex qua constat ignis ex quatuor hysopleuris componitur. octocedron quod est materia propinqua seu elementum seu figura propria aeris, constat ex octo hysopleuris. Icocedron, quod est propria aquæ materia, uel figura, uel propriũ aquæ elementum: ex uiginti constat hysopleuris. at solam terram ait constare ex figura alterius speciei, uidelicet hysochelem nam hæc figura habens angulos octo: cubum constituit, quod est elementum seu propria materia terræ. quia igitur ignis, aer, & aqua constant ex materijs proprijs, quæ sunt eiusdem rationis, sola autem terra constat ex figura hysochele, quæ est alterius rationis: ideo tria prima cogitur dicere in

L uicem transmutari: solam autem terram intransmutabilem; quia constans ex materia alterius rationis non potest transmutari in inconstans ex materia alterius rationis: unde syllogismus est, omne quod componitur ex materia alterius rationis: non potest transmutari in cõpositum ex materia eiusdem rationis. sed terra constat ex cubica materia, quæ constat ex hysochele figura, & cætera tria constant ex schalenoοibus seu hysopleuris, quæ sunt figuræ eiusdem rationis. Igitur sola terra est intransmutabilis in alia elementa. Hæc Plato iuxta fundamenta sua cogitur dicere: licet uerbo non dicat. Ex his apparet Platonem has figuras non posuisse ex parte formæ, sed ex parte materiæ, quia has uoluit esse secundas materias elementorum, ex quibus propinquæ constant elementa: iam materia prima omnibus elementis communis est remota omnium elementorum. Quomodo uero positio Platonis defendi possit: prius pro parte dictum est, & fortasse dicetur.

Quę Plato de figuris.

Insuper Autem

Accidit insuper eos de his, quæ apponunt dicentes non consentanea his dicere, quæ apponunt. huius autem causa est, non bene prima principia sume-

M re: sed omnia ad opiniones definitas quasdam reducere uelle. sensibilium enim principia fortasse sensibilia: perpetuorum perpetua: corruptibilium corruptibilia, & omnino sub eodem genere sub quo subiecta sunt esse oportet.

Expositio.

Secundo obijcit per aliud absurdum, quia secundum hãc Platonis positionem accidit de his quæ apponunt non dicere consentanea his quæ apponunt, quod Aristo. reputat erroneum, per hanc causam. uidelicet quia principia debent correspondere principiatis, & propositiones conclusionibus, quia oportet corruptibilium principia esse corruptibilia & perpetuorum perpetua. & quod hoc accidat Platonicis patet. quia effectus sunt res naturales, superficies quas uolunt esse principia sunt res geometricæ. inquit. Accidit insuper eos de his quæ apponunt dicentes non consentanea his dicere quæ apponunt ꝙ putat erroneum. & quod hoc accidat, probat. d. huius autem causa est non bene prima principia su

N mere, sed omnia supple ad principia uelle reducere, quę sunt secundum quasdam opiniones definitas ut Pythagoricas, uel Democriticas, uel alias, quia igitur uolunt effectus reducere ad principia secundum opiniones aliorum: ideo loquũtur de apparentibus per non apparentia: ostendit autem hoc esse absurdum. d. sensibilium enim principia fortasse sensibilia: perpetuorum perpetua: corruptibilium corruptibilia, & omnino sub eodem genere sub quo subiecta hoc est principiata, quæ causis subijciuntur oportet esse. Sic igitur secundũ absurdum est ꝙ de principiatis subiectis loquuntur per causas extraneas alterius generis; quia principiata subiecta sunt naturalia & generis physici. causæ autem sunt mathematicę. hoc autem reprobatum est in libris posteriorum: ideo nunc supponatur.

O Hi præterea propter horum amorem idem facere uidentur his qui positiones in disputationibus seruant. omne enim sustinent quod accidit, ut uera habentes principia: ac si quædam non expediens esset ex euenientibus iudicare præsertim quæ ex fine. est autem finis factiuæ quidem scientiæ opus: naturalis aũt, id quod semper proprie per sensus apparet.

Pręterea Autem

Disputationibus Sermonib⁹ Rõnibus

Expediens est & oportere.

Expositio.

Tertio obijcit per aliud absurdum, quia isti logice, siue disputatiue procedunt ꝙ scientijs demonstratiuis est dissonũ. & ꝙ procedant disputatiue declarat, & inquit. Hi præterea propter horum amorem: hoc est propter affectum, quem in mathematicis habent: idem facere uidentur ipsi qui positiones in disputationibus seruant. & declarat quomodo faciãt dialectici, quando disputando positiones seruant, & inquit. Omne enim sustinet, quod accidit & sequitur ad positiones illas, ut faciunt illi qui uera habent principia. disputantes. n. cum tenent aliquas positiones, concedunt quicquid sequitur illas, & negant omne repugnans positis. cõcedunt dico, omne sequens ex positis etiam si falsum fuerit & impossibile, faciunt autem hoc ac si quædam supple posita non esset expediens iudicare ex euenientibus ac sequentibus illa posita, & præsertim ex fine, quæ est conclusio. iuxta quam propositio-

P nes sumptæ moderantur quod est erroneum, quia in demõstratiuis scientijs propositiones moderantur propter ea quę sequuntur. logice enim ex falsis sequitur quandoq; uerum. demonstratiue autem si cõclusio est falsa: propositiões sunt falsæ, aut utraq;, aut altera, ut in posterioribus est dictum, quare quia Plato disputatiue in scientijs demõstratiuis quales sunt physicæ, processit: ideo errauit. Quod uero ad uerba attinet: dixit { Ac si quædam } & non omnia, quoniam solum demonstratiua principia per ea quæ sequuntur iudicantur: non autem dialecticæ positiones. & quia dixit præsertim propter finem esse iudicandas positiones declarat duplicem finem esse, & inquit. Est autem finis, factiuæ, qdem scientiæ opus: naturalis autem scientiæ ueritas sensibus cõformis. & hoc ait, naturalis autem id quod semper proprie per sensus apparet. igitur ueritas sensata uel sensibus cõformis est finis physicarum scientiarum. Ex his uult habere errorem Platonis, quia Plato de sensilibus rebus per non sensilia principia processit, quia ex non sensilibus principijs nõ

Q potest sequi conclusio sensilis. & sic non physice sed magis dialectice processit. Quod uero ad uerba attinet, per naturalem scientiam hic intellexit omnem scientiam humanitus acquisitam. hæc enim est de sensilibus, & per sensilia principia. Scientia uero supernaturaliter inuenta, põt esse de insensilibus per insensilia principia, ut catholici scribunt. uel fortasse per naturalẽ scientiam: solam physicam uoluit, quę procuIdubio est de sensilibus rebus per sensilia principia.

Dubitatio.

Dubitaret forte quisp.am, quia rerũ naturaliũ prima principia sunt prima forma & prima materia, & utręq; sunt ęternæ. igitur non oportet corruptibiliũ principia esse corruptibilia. Respondet Auer. Aristo. dictum esse intelligendũ de ꝓpinquis principijs: non aũt de remotis. modo prima materia, & prima forma sunt remota principia mixtorum naturalium: propinqua autem sunt quatuor ipsa elementa. & propterea Auerro. colligit Aristote. duo uoluisse: primum ꝙ cũ

res

A res geometricæ sint æternæ: illarum principia erunt æterna. Secundum, quod cum res physicæ sint corruptibiles: illarũ principia erunt etiam corruptibilia nõ quidem remota, sed propinqua. Sed occurres quomodo propinqua principia sunt corruptibilia an de per se an per accidens. Respondet Auerro. quòd propinqua ipsa principia rerum naturalium sunt corruptibilia, quia sunt partes compositi corruptibilis, ut materia proxima rei, & eius forma. sunt enim corruptibiles, quia sunt partes compositi corruptibilis ut ignis uel mixti cuiusdam. unde Auerro. ait hæc Aristote. dixisse ad demonstrandum primam materiam esse ingenerabilem & incorruptibilem. formam uero rei esse corruptibilem: quatenus est pars compositi corruptibilis. Sed pace Auerro. dixerim: hæc determinatio non uidetur consona: nam si mixtũ compositum est res corruptibilis: oportet secundum Auer. elementum ex quo mixtum est tanquam ex principio propinquo, esse corruptibile. ultra elementum est corruptibile.

Obiectatio aduer. Aue.

B igiť eius pricipia, pxima sunt corruptibilia. sunt igiť principia pxima prima materia & eius forma elẽtaria. igiť prima materia & prima forma elementaria erunt corruptibiles, quod Auerro. negat de prima materia, & concedit de prima forma, quæ est elementaria. præterea prima materia & prima forma sunt corruptibiles per accidens quatenus sunt partes compositi corruptibilis, & Aristote. per proxima principia corrumpi intelligit ut dicit Auerro. illa corrumpi, quia sunt in composito corruptibili. igitur dictum Aristote. est uniuersaliter uerum de propinquis, & de remotis principiis, quoniam utraque sunt corruptibilia, quia sunt partes rei corruptibilis saltem per accidens. insuper etiam eodem modo in geometria esset: nam remota & proxima rerum geometricarum principia sunt per accidens corruptibilia, quia omnes res mathematicæ sunt secundum esse in rebus physicis. quare ad corruptionem rerum physicarum saltem per accidens essent corruptibiles. Videtur igitur mihi esse dicendum dictum Aristote. esse uniuersaliter uerum: tam de proximis, quàm

Sol. ppria

C de remotis principiis, & cum dicitur uel intelligit per se uel per accidens. dico quòd intelligit per accidens: nam rerum corruptibilium per se: principia sunt corruptibilia saltem per accidens, & hoc sufficit. & cum dicitur à pari res mathematicæ possunt esse principia rerum physicarum, quia saltem per accidens illæ mathematicæ res sunt corruptibiles. dico quòd licet res mathematicę per accidens sunt corruptibiles, tamen ut sunt sic per accidens corruptibiles: non sunt mathematicæ, nec mathematicæ considerationis, & sic non possunt esse rerum physicarum principio, quoniam sunt alterius generis: nisi quatenus descendunt ad physicum genus. nam quantitates de quibus est geometria: quatenus sunt corruptibiles disponunt ad physicam generationem, & considerantur à physico, & non à mathematico. Vlterius in calce commenti Auerro. notat differentiam inter modum procedendi mathematicæ scientiæ, & physicæ. nam in physica proceditur à notioribus nobis quæ sunt cõpositi effectus ad suas causas simplices: in mathematica autem proceditur à nobis

D notioribus quæ sunt simplices causæ ad compositas res quę sunt effectus, & propterea Auerroes ait Aristote. dixisse {quædam} quia solum in physicis locum habet. Ego uero dico q hæc Auerro. ponderatio non est ad propositum: neq possum textui nostro illam accommodare. Tu uero si potes, apta, quia placebit. hoc unum scio Platonem non recte incessisse, quia processit ex principiis ignotioribus ad cõclusiones notiores, quia per insensibilia iudicauit res physicas sensibiles: hæc Auerro. & recte.

Præterea Etiam autem.

Præterea etiam accidit ipsis terra elementum maxime esse: solamq; incorruptibilem siquidem id qď indissolubile est & incorruptibile & elementum est. terra enim sola in aliud corpus indissolubilis est.

Expositio.

Secundo principaliter Platoni obiicit, quia si generatio elementorum fit per resolutionem ad superficiem: tunc accidit solam terram esse elementum, & solam terram esse incorruptibilem. probatur consequentia, & syllogismus componitur sic ex dictis Platonis: quicq̃d est indissolubile in aliud

E corpus scilicet incorruptibile & elementum solum. hæc est perspicua, quia hæ duæ sunt maximæ conditiones ueri elementi secundum Platonem incorruptibilitas & indissolubilitas in aliud corpus. & hanc ponit Aristote. d. siquidem id quod indissolubile est. supple in aliud corpus est, & incorruptibile & elementum solum. Sed terra est sola indissolubilis in aliud corpus, ut sequitur ex dictis Platonis. igitur sola terra est elementum & incorruptibilis. inquit. Terra enim sola in aliud corpus indissolubilis est. deficit cõclusio, uidelicet quòd sola sit elementum & incorruptibilis, quod est contra Platonem: minorem non probat Aristote. sed superius fuit probata quia figura cubica quæ exacedron dicitur terrę ipsi propria ex sese quadrans constat uelut taxillus. quodlibet autem quadratum ex quatuor isochelibus componitur. est autem isocheles triangulus rectilineus duo habens latera ęqualia & tertium inęquale, & unum angulum rectum duntaxat: figuræ autem cæterorum elementorum omnes ex schalenonibus constant (ut autem schalenon triangulus rectilineus

F tria habens latera inæqualia: angulum etiam rectum unum) nam icocedron quam aquæ tribuebant ex. 20. schalenonibus componitur. octocedron quam aeri dabant ex octo schalenonibus. tetracedron seu pyramis quam igni assignarunt ex quatuor schalenonibus. igitur cæteræ figuræ omnes ex schalenonibus constant: quare aqua, aer, & ignis, ex solis schalenonibus fiunt. sola autem terra ex isochelibus. sed qa isocheles non est resolubilis in schalenonem: nec schalenon in isocheles: cum sint specie diuersi: oportet enim omne qď resoluitur, resolui in ea, quæ eiusdem rationis sunt: sure aqua, aer, & ignis, sunt inter seinuicem transmutabiles: & sola terra intransmutabilis. & sic patet minor. quare sequitur conclusio q sola terra uendicet sibi nomen elementi quia ut dicit Auerro. conditio præcipua elementi est, ut non resoluatur in aliud corpus prius. modo hoc est contrarium suæ opinioni, quia Plato opinatur hæc quatuor esse elementa æternorum mixtorum: nullumq; eorum habere nomen ac rationem elementi dignius alio. hæc Auerro. & optime.

Que auer. com. 62.

G

Insuper etiam in his quæ dissoluuntur: triangulorum prætermissio non est rationi consona. Accidit autem & hoc in transmutatione, quæ inuicem mutua est: propterea quod ex inæqualibus triangulis multitudine constant.

Insuper Etiam At uero

Expositio.

Quidam uolunt Aristotelem nunc probare quòd neque illa tria elementa: uidelicet ignis, aer, & aqua, possunt mutuo inuicem transmutari, quia cum declarauit terram nõ posse in aliquod eorum transmutari: nunc declarat, quòd neque illa tria possunt mutuo transmutari inuicem. Auerroes autem continuat sermonem præsentem cum præcedenti, & ait Aristotelem ponere aliud absurdum, quod in ordine est tertium, & secundum ipsum sic componitur data positione Platonis: tunc in transmutatione elementorum mutua superessent aliqui trianguli non necessarii. consequentia declaratur, quia elementum limitans sibi uiginti triangulos, uel figuram constantem ex uiginti triangulis: cum transmutaretur in elementum habens tres. 17. superflui remanebũt, qui neque essent aliquod elementum neq mixtum ex aliquo elemento. & si ex elemento habente uiginti triangulos fieret elementum habens octo 12. trianguli superflui essent. & si ex elemento habente uiginti triangulos fieret elementum cubicum habens. 12. remanerbunt octo, immo elementum habẽs uiginti triangulos non posset ex eorum aliquo fieri. & uniuersaliter nullum eorum posset ex alio fieri, quoniam omnia constant ex triangulis numero inæqualibus, & hoc inquit. Insuper etiam in his elementis, quæ dissoluuntur, & mutuò inuicem mutantur: triangulorum prætermissio non est rationi consona. & q sequatur pretermissio triangulorum: inquit. Accidit autem & hoc in transmutatione elementorum quæ inuicem mutua est: propterea q elementa constant ex triangulis multitudine inæqualibus, & ita semper aut trianguli superflui essent, aut deficientes. hæc Auer. & optime.

Que auer. cõmẽ. 62.

H

Que auer. cõmẽ. 63.

I Præterea hi, qui hæc dicunt generationem faciát ex non corpore necesse est: nam cum ex superficiebus fuerit genitum, non ex corpore erit genitum.

Expositio. Quarto arguit, ꝙ data positione Platonis tunc generatio corporis esset ex non corpore, quod relinquit tanquam impossibile. inquit. Præterea hi, qui hæc dicunt: uidelicet quòd elementa fiant ex superficiebus & resoluantur in superficies: generationem faciant ex non corpore necesse est. deducit cõsequentiam dicens: nam cum ex superficiebus elementum ipsum fuerit genitum: non ex corpore erit genitum, quoniã Que auer. com. 64. supple superficies non est corpus. Aueroes autem primo resumit ea, quæ dicta sunt de generatione corporis ex corpore, & ait quòd corpus non fit ex corpore in actu: nisi accidẽtaliter, quoniam essentialiter corpus fit ex corpore in potentia. modo illud quod est essentialiter & per se impossibile K est ut non sit: immo est æternum & necessarium. quare per se & necessario corpus fit ex corpore in potentia: deinde ostẽdit absurdum Platonis. nam cum Plato dissoluat corruptũ primo in superficies: deinde ex illis superficiebus componat corpus: continget corpus per se primo fieri ex superficiebus, & non ex corpore illo, quod dissoluebatur in superficies. Quo concesso sequuntur omnia impossibilia quæ contingunt dicentibus generationem corporis fieri ex non corpore, ut ꝙ uacuum sit, & ꝙ corpus fiat ex aliquo, quod nec est actu corpus: nec potentia corpus. quæ omnia sunt declarata superius esse impossibilia. Sed dices ꝙ superficies sunt corpora in potentia, quia cum subiecto ligantur, & à subiecto dissoluuntur. igitur saltem compositum ex subiecto & superficie erit corpus in potentia. Obijcit huic Auer. primo, quia hoc concesso necesse erit subiectum esse prius superficiebus. & sic non primo corpus fieret ex superficiebus, sed ex subiecto, quod est illis prius. Secundo sequeretur ꝙ superficies essent subiectæ elementorum. uidelicet quasi formæ: probat, L quia illis corruptis uel generatis elementa fiunt & corrumpuntur. igitur essent quasi formæ: quare nõ põt ex materia & superficie fieri corpus in potentia. hæc Auer. & optime.

Ad hæc non omne corpus diuisibile esse dicere, sed certissimis scientiis aduersari necesse est. nam & mathematicæ ipsum intelligibile diuisibile accipiũt. At hi neque omne sensibile concedunt: propterea ꝙ suppositionem suam saluare uolunt. quòd nanq; figuram cuiq; tribuunt elemento, & hac substantias ipsorum distinguunt hi: indiuisibilia faciant ipsa ne- Tribuunt Faciunt Cõstat uer bũ sup. cesse est. pyramide enim aut pila aliquo modo diuisa non erit quod relinquitur pila aut pyramis: quare aut pars ignis non ignis est, sed erit aliquid elemento prius. propterea quòd omne corpus elementum est, aut ex elementis constat. Aut non omne corpus diuisibile est.

Expositio. M Vltimo obijcit per rationem sæpe sæpius factam. uidelicet si elementa limitant sibi figuras: quarum transmutatione generentur & corrumpantur erit aliquod corpus indiuisibile. Et hoc proponit, & inquit. Ad hæc supple si elementa limitant per se sibi figuras proprias: non omne corpus esse diuisibile eos dicere necesse est: sed immo, eos necesse est aduersari certissimis scientiis: quales sunt mathematicæ. & ꝙ sic dicere aduersetur mathematicis scientiis: probat. d. nam & mathematicæ scientiæ ipsum intelligibile corpus abstractum à corpore sensibili diuisibile accipiunt. At hi Platonici neq; omne corpus sensibile supple diuisibile esse concedunt: propterea quòd suppositionem suam saluare uolunt, quæ est quòd omne elementum limitat sibi per se propriam figuram. est igitur consequentia, si omne elementum limitat sibi figuram: tunc non omne corpus erit diuisibile, & hoc ait, qui nanq; figuram cuiq; tribuunt elemento, & hac substantias ipsorum distinguunt, & determinant: hi indiuisibilia faciant ipsa necesse est. & ita sequitur non omne corpus diuisibile esse: probat consequentiam. d. pyramide enim quã N sibi ignis limitat, aut pila quam sibi cœlum determinat: diuisa aliquo modo non erit pars quæ relinquitur pila aut pyramis ut omnibus patet: quare aut pars ignis non ignis est, sed erit aliquid quod non est corpus elemento prius, propterea quòd omne corpus aut elementum est, aut ex elementis constat, aut erit non omne corpus diuisibile, quod est intentum.

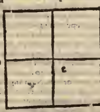
Debes scire quòd hæc deductio fundatur in hoc quòd nihil est ignis uel cœlum: quin sit pyramis uel sphæra, quia igitur pars pyramidis non est pyramis, pars ignis nõ erit ignis: erit igitur quid prius igne uel mixto ex igne. sed cum hoc sit impossibile: quare ignis non erit diuisibilis. & sic habetur intentum. Auerroes autem reducit rationem ad duo fundamenta. primum est, quòd elementum habet figuram propriam. Secundum, quòd pars elementi habentis figuram, nõ debet habere illam figuram: ex his sequitur elementum non diuidi in elementum, quod est impossibile. Notat Auerro. O Que auer. comẽ. 65. corpus figuratum dupliciter reperiri: quoddam homogeneę figuræ, quia totum & quælibet eius pars eadem specie figuræ afficiuntur, ut cubicum: totum enim corpus terræ est cubicum, & quælibet eius pars: quoddam uero etcrogeneum ut pyramidale: non enim quælibet pars pyramidis est pyramis. patet igitur quòd elementum figuram habens eterogeneam: nõ est diuisibile in partes eiusdem rationis. hęc Auerroes. ultimo Auerroes reducit errorem eorum ad aliquod trium impossibilium aut ut concedant ignem non esse diuisibilem contra sensum. aut si concedunt: oportet eos dicere aliquod corpus esse, & neque elementum: neque ex elemento. & tertio oportet concedere elementum habere elementum, quod est contra diffinitionem elementi, quæ omnia (ut dicit) patent.

Omnino autem eniti simplicia corpora figurare Taxilli Tesseræ Cubus irrationabile est. primo quidem quia accidet non repleri totum: nam in planis quidem tres figuræ locũ replere uidentur, triangulus, & quadrangulus, & sexangulus. in solidis autem duæ solæ pyramis, & P cubus. At plures harum accipere necesse est, quia plura elementa faciunt.

Expositio. Nunc de elementorum figuris dicere uidetur, & proponit primo quod in præsenti capitulo uult probare, & inquit. Omnino autem eniti simplicia corpora figurare irrationabile est. uult igitur probare quòd elementa non sunt per se figurata, & primo reprobat positionem Platonicorum, ubi pro textus expositione animaduersione dignum, quòd ut geometræ dicunt figura duplex est plana quidem, ut quæ linea, uel lineis clauditur, & hæc ab angulorum numero multiplex est. nam si tres habeat angulos: trigona dicitur. si quatuor: tetragona. si sex, hexagona, & de cæteris id genus. figura alia est, quæ solida, siue corporea dicitur, ut quæ superficie una, uel pluribus circundatur. hæc rursus multiplex est ut libro. 16. geometriæ declaratur: octocedra quidem est, quæ octo exterius superficiebus ac basibus continetur. icocedra uero, quæ uiginti superficiebus ac basibus. i. habetur: cubica autẽ, quæ longitudini latitudinem & profunditatem æquam ha- Q bet: cuiusmodi sunt tesseræ uel taxilli sphæra unica superficie: pyramis pluribus: diximus de his superius. Platonici igitur duodecedri figuram ascripserunt cœlo, igni uero pyramidis formam, quòd sursum sub pyramidali euolet forma figuram aeri octocedri. nam sicut aer ignem motus paruitate sequitur: sic octocedri forma pyramidis formam ad motũ habilitate comitatur. 20. basium figuram aquæ dictitarunt, nam cum ipsa basium pluralitate plus cæteris circuletur in sphęram fluctis rei motui magis q̃ scandentis conuenire uisa est. cubicã aũt figuram terrę dederunt, quia nulla est figura difficilius mobilis tessera, ac cubica: & nullũ elementum constantius reperit terra: hęc Platonici. probat ergo Aristoteles Platonicos inconuenienter figuras elementis attribuisse, ut igni sphæricam, aut pyramidalẽ: aeri octocedrã: aquæ ecocedram, & terræ cubicã. primo, quia in planis figuris triã- gulares,

A gulares, quadrangulares, & sexangulares simul iunctæ totum replent spatium. In solidis autem atque corporeis solum duæ pyramis & cubus. at plura duobus sunt elementa. Igitur aliquibus conueniunt figuræ non replentes totum spatium, & ita sequitur uacuum, aut saltem plures oportet esse figuras solidas totum replentes spatium quàm duas, & eas elementis attribuere ad excludendum uacuum. inquit. Primo quidem quia accidet sic, supple dicentibus non repleri totum, & ita uacuum esse. Nam in planis quidem tres figuræ simul iunctæ locum replere uidentur triangulus & quadrangulus & sexangulus. in solidis autem atque corporeis, duæ solæ pyramis uidelicet & cubus at plures harum accipere necesse est, quia plura elementa ipsi faciunt, uel oportet aliqua non sic figurata ponere. Auerroes uero in præsenti loco digreditur & incipit digressio { Quoniam cum duæ lineæ rectæ secent se. } Vbi declarat omnia hæc & acutè, quæ Aristote. de figuris dixit. Et primo quod figurarum superficialium siue rectilinearum tres replent locum superficialem. Secunda ibi { Figurarum quinque corporalium } declarat quod corporalium duæ solæ replent locum cubica & pyramidalis. Ad euidentiam igitur primæ partis iuniores optimæ resumunt, quæ Auerroes ait confuse, ideo sequar eos: sumunt igitur de mente Auerrois quòd replere totum locum superficialē non est nisi occupare aliquod totum spatium superficiale circumstans aliquod punctum in superficie intell. dixit Auerro. circunstans aliquod punctum, quia non oportet de circunferentialibus punctis: non enim oportet de. A. uel de. B. uel de. C. uel de. D. sed satis est de E. puncto medio: tale enim medium punctum circunscribitur à spatio toto superficiali, & nullum aliud de circūferentialibus.

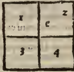
Digressio Auerrois. B C

1. supp. C Secundo resumit de mente Auer. quod quodlibet punctum intellectum in superficie circūstet aliquod spatiū, quod æquiualet quatuor figuris rectis siue quatuor quadratis: hoc non alio probat Auerroes nisi quia, duæ lineæ rectæ uidelicet. F.G. & .M.N. orthogonaliter se in puncto. E. intersecando punctum. E. circunstant nihil uacui relinquendo. Ex qua suppositione sequitur quòd quarumcunque figurarum anguli sunt quatuor recti, uel quatuor rectis æquiualentes illarum punctum medium circunscribitur sine uacui interpositione, & ita omnes tales figuræ poterunt commisceri inter se nihil uacui relinquendo. Resumitur tertio principaliter quòd quilibet angulus trianguli æquilateri ualet duas tertias unius anguli recti: angulus uero obtusus figuræ exagonæ ualet unum rectum & tertiam unius recti. Angulus autem pētagoni ualet unum rectum, & quintam unius recti. hæc omnia supponenda sunt ex geometricis declarationibus: ideo in his non est nimis immorandum.

3 supp. acceptā

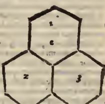
D Ex his facile deducitur dilucidationam ex his sequitur primo quod quatuor quadrata secundum quatuor angulos copulata ad punctum medium in superficie intellectum repleant totum spatium superficiale nihil uacui intrinsecus relinquendo extrinsecus uero cū figuram non faciant sphæricam, secus est. Fortasse enim uacui nō nihil derelinquunt. hoc sequitur ex suppositionibus quas modo accepimus. dixi uero quatuor quadrata, quia plura uel pauciora si intelligantur: uacui fortasse quicquam relinquerent: quoniam in puncto medio nō se tangerent. Secundo sequitur quod sex trianguli æquilateri secundum sex eorum angulos copulati ad pūctum medium in superficie intrinsecus intellectum totum superficiale spatium replent nihil uacui extrinsecus relinquendo. hoc patet, quia hi sex trianguli æquilateri ualent quatuor rectos ut dictum est. Diximus sex triangulos, quoniam si plures uel pauciores assumerentur fortasse uacui non nihil intrinsecus relinquerent: cum in puncto medio non se tāgerent ut figurāti cōstāt. tertio sequitur quod tres figuræ exagonæ secundum tres earum angulos obtusos in puncto medio in superficie intellecto se cōtingentes totum replent spatiū nihil uacui intrinsecus relinquendo: patet quia illi tres anguli obtusi ualent quatuor rectos: plures uel pauciores si sumantur in puncto uno medio non se tangerent, ut figuranti patet. quarto sequitur quod figuræ pentagonæ in quouis numero sumptæ nō possunt ita ad mediū punctum copulari in superficie intellectum quin uacui non nihil relinquant. & ratio est, quia aut ualent minus quatuor rectis ut si sumerentur tres, aut plures si sumerentur quatuor. nam ubi tres sumerētur tres eorum anguli secundū quos in puncto medio. e. copulātur non ualent nisi tres rectos, & tres quintas unius recti, & ita uacui quicquā in medio relinquent. si autem quatuor sumerentur quatuor earum anguli secundum quos in puncto e. medio copularentur ualent plus quatuor rectis: resultabunt. n. quatuor recti & quatuor quintæ unius recti, & ita si sumerentur in quouis alio numero. Idem intelligi poterit de eptagonis cæterisque figuris plurium angulorum: quare cōstat trigona, tetragona, & exagona, aliquoties sumpta & secundum angulos unita circa pūctum in superficie intellectum totū spatium superficiale intrinsecus replere nihil uacui relinquendo: nam quatuor tetragona ad. e. punctum copulata nihil uacui relinquunt. minora uel plura ad. e. contingi non potest. sex trigona ad. e. puncta copulata iterum nihil uacui relinquunt. plura uero uel pauciora ad unum punctum contingi possunt. tria exagona ad. e. punctum etiam unita nihil uacui relinquunt: plura uero uel pauciora ad idem punctum minime copulari poterunt. inquit Auerro. primo quòd duæ lineæ rectæ si in uno puncto sic se secauerint: quatuor rectos constituent. ex hoc dat secundam suppositionem, & ait quòd figuræ quæ impleant superficiē debēt habere aut quatuor angulos rectos, aut illis equa-

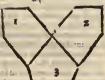

B

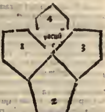
Exagona figura.

Vacuum

G

H

I les. primam autem suppositionem non expressit, sed dedit intelligere. Ex his dat excerpta: primum, q si quatuor quadrata componantur sic q in puncto. e. concurrent secũdum eorum quatuor angulos: hæc implebunt superficiem necessario, quia quadrati est angulus rectus ut diximus. Secundum excerptum ponit ibi { Et similiter } q uidelicet sex trigona ad punctum. a. medium copulata nihil uacui relinquit, quia ualent omnes eorum anguli quatuor rectos, & tangit unam partem tertiæ suppositionis, quæ erat q angulus cuiuslibet trianguli est duæ tertiæ unius recti, & ita illud quod congregatum est ex sex exagonis erit æquale quatuor rectis.

Tertium excerptum tangit ibi { Et similiter exagoni } q uidelicet tres figuræ exagonæ ad punctum. e. medium copulatæ implent totam superficiem. & tangit aliam partem tertiæ suppositionis, quę erat q quilibet angulus exagoni ualet rectum & tertiam recti: quare supputando omnes ualebunt quatuor rectos ad punctũ. e. copulatos. Vltimo tangit quar-

K tum excerptum: uidelicet q nullæ figuræ aliæ ad punctum unum possunt copulari quin aliquid uacui relinquant, quia nec pentagonæ nec eptagonæ: nec aliæ plurium angulorum quęuis, quia semper anguli copulati, uel aggregatum ex illis ualebit aut pauciores, aut plures quatuor rectis. uerbi g. q si tres pentagoni congregentur in eodem puncto: prouenient illic tres anguli recti, & tres quintæ unius recti, & ita non æquiualebunt quatuor rectis. & si quatuor congregabuntur: fient illic quatuor recti & quatuor quintæ unius recti, & sic de aliis dici potest: patet igitur prima pars digressionis Auerrois. Deinde sequitur illa pars commenti { Figurarum uero quinq; corporalium } ubi declarat quot & quę figurę corporalium in certo numero commixtæ replent locum nihil uacui relinquendo, & probat q duæ tantum, uidelicet cubica, & pyramidalis: in certo numero ad unum punctum copulatæ replent locum: nam octo cubi ad unum punctum copulati replent locum, &. 12. pyramides secundum cuspides copu-

L lati etiam locum replent. ad huius autem euidentiam supponamus de mente Auer. q replere locum corporalem est occupare totum spatium quod est circa punctum intellectum corporalem hoc est secundum latum longum & profundũ.

Secundo supponamus pyramidalem figuram ad cæteras corporales figuras ita se habere, ut se habet triangulus æquilaterus ad cæteras figuras superficiales. Qua ratione euenit ut sicut tres anguli trianguli æquilateri ualent duos rectos quadrati: ita tres pyramides ualent duos angulos corporales rectos figuræ cubicæ. Tertio supponamus q sicut spatium superficiale circa aliquod punctum intellectum ualet quatuor angulos rectos superficiales: ita spatium corporale circa aliquod pũctum corporale ualet octo angulos rectos cubicos: hæc non alia ratione nunc patent, sed ex geometricis supponantur. Ex his sequitur dilucidatio: nam sequitur primo eas figuras corporales replere locum, quæ in certo numero præcise ualent octo angulos rectos cubicos. Quare

M octo cubi ad unum punctum medium in spatio intellectum ex omni latere applicati replent totum spatium corporaliter. Quia secundum octo angulos rectos cubicos ad illud punctum medium applicantur, & ita totum illud spatium replebunt. Huius rei exemplum in plano dari non potest, sed si octo taxilli hoc pacto ad unum punctum applicentur: constat illos uacui nihil relinquere. Sequitur secundo. 12. pyramides secundum earum cuspides ad unum punctum mediũ in spatio intellectum copulatas totum spatium corporaliter replere nihil uacui relinquendo. nam cum tres pyramides duos rectos angulos cubicos ualeant. 12. pyramides ualebunt octo angulos rectos cubicos, & ita replebunt totum spatium corporaliter circa aliquod punctum descriptum, & ita nihil uacui relinquent. huius rei exemplum in plano describi non potest, sed in solidis facile constat. Sequitur tertio cæteras corporales figuras quocunq; numero sumptas & secundum angulos circa punctum unitas in medio spatij notatum: non totum spatium replere, & ita icocedricæ & octocedricæ & duodecedricæ figuræ & cæteræ aliæ quouis numero sumptæ & quomodolibet copulatæ ad unum punctũ in spatij medio constitutum, nunquam uacuum replebunt, N & huius causa est, quia in quouis numero secundum angulos ad punctum applicatæ non ualent precise octo rectos angulos cubicos, sed uel plures, uel pauciores. & ita aut relinquent uacui quicquam in aliqua parte medij, aut superfluent, & in medio contineri non poterunt. Quare patet cubicas figuras & pyramidales dũtaxat in certo numero replere locũ & nullas alias id facere. hæc Auerroes inquit. Figurarum uero quinq; corporalium æquilaterarum duæ duntaxat replent locum. & affert causam breuibus, quia cum tres lineæ in uno puncto se secabunt corporaliter: uidelicet secundum longum, latum, & profundum, super angulos rectos: fient illic octo anguli corporales cubi recti ut dictum est, quorum quilibet ualet tres rectos qualis est angulus cubi: ex hac ratione concludit eas figuras corporales replere locum quę cũ ad unum communem punctum in spatio corporali copulantur octo angulos rectis cubicis, illum circunstãtes: quare octo cubicum ad unum communem punctum in spatio intellectum copulantur: locum replebunt, quia secundum octo an- O gulos rectos cubicos uniuntur illi puncto. Tertio sequitur. 12. pyramides similiter cum ad unum punctum uniuntur, etiam locum replere. Quoniam anguli sex pyramidum æquiualent angulis quatuor rectis cubicis, & ita. 12. anguli pyramidales æquiualent octo angulis rectis cubicis: nam ut in Geometria declaratum est, angulus pyramidis solidus ac corporalis est ex duobus rectis. Cubus uero angulus ex tribus, & ita tres anguli pyramidales æquales erunt duobus angulis cuborum. Quare. 12. pyramidales anguli æquales erunt 8. cubicis, quia proportio anguli pyramidis. ad. 4. cubos est ut proportio anguli trianguli ad quatuor rectos. Nã angulus trianguli sunt duæ tertiæ recti. quarto infert cæteras figuras: uidelicet icocedron, duodecedron, & octocedrõ quouis numero ad unum punctum in spatio intellectum copulatas nullatenus locum replere. Nam aggregatum ex eis nũquã ualere potest octo angulis cubicis rectis, sed uel pluribus, uel paucioribus. Nam angulus icocedricus est ex tribus rectis, & tertia unius, & ita fieri non potest ut producantur. 12. recti, qui sunt quatuor cubici. Similiter etiam de octocedron, & duodecedron, ut calculanti patet. Ex his Auer. P redit ad propositum, & inquit. Cum ita sit, continget his qui elementa figurant figuris proprijs & essentialibus, ut tantũ duæ figuræ sint corporales replentes locum: cum præter pyramidalem & cubicam, quæ implent locum: non sint aliæ, quoniam elementa sunt quatuor, & ita oportet esse quatuor tales ad minus locum replentes. Addit q in libro Euclidis. 15. declaratum est. Primo q nulla figura corporea est præter has quinq; Secundo q duæ solæ istarum implent locum, & nullæ aliæ, et si plures essent q̃ quinq;, & sic patet uis rationis contra Platonicos. Non enim possunt elementa constare figuris proprijs: cum sint quatuor, & figuræ plenæ duæ tantum, ut ostensum est. Tu uero intellige figuras plenas corporeas esse duas tantum quę locum replent, uidelicet centraliter: nã circũferentialiter nullæ figurę corporeæ replẽt locũ quouis ẽt numero copulatę ad unũ punctum hęc sufficiant. Q

Deinde corpora quidem simplicia omnia figurata uidentur à loco ipso continente, maxime autem aqua, & aer. Permanere igitur elementi figuram quidem impossibile est. Non enim totum utiq; ipsum continens omni ex parte tangeret.

Totum elementi secundum se & quodlibet sui

Secundo arguit enthymematice sic, corpora simplicia figurantur à loco continente, maxime aqua & aer. igitur nullum elementum habere potest figuram essentialiter atq; permanenter. inquit. Deinde corpora quidem simplicia omnia figurata uidentur à loco ipso continente: in quo unũquodq; eorum est, ut in loco: maxime aũt aqua & aer, quæ humida sunt & fluida, quę non nisi termino alieno terminant. ex hoc infert consequens, & inquit. igitur permanere elementi figuram quidem impossibile est, & ita nullum elementũ habet figurã ꝓpriã permanenter ac essentialr. hæc cõsequẽtia patet de se, q si elementa ab ipso cõtinente hñt figurã: illã uõ pñt

Expositio.

habere

A habere essentialiter ac permanenter, quoniam ab alio illam habent: tamen Aristoteles probat assumptum, uidelicet q elementa habeant figuram ab ipso continente, quia si non haberent ab ipso continente: tunc totum elemẽtum dum cit cũscribitur ab ipso loco continente non tangeret illud secundum se & quodlibet sui. uerbi gratia, quoniam lapis habet figuram fixam, si reponatur in uase. illud omni ex parte non tangeret, nisi reduceretur ad liquidũ. & sic patet antecedens uidelicet q elementa saltem aer & aqua figurantur figura continentis. inquit. Non enim totum scilicet elementum omni ex parte ac circũquaq; tangeret ipsum cõtinens, cuius oppositum patet ad sensum de aere & aqua: sic patet illa dum figurata esse figura continentis, quod erat antecedens.

Adhuc autem si transproportionetur: non amplius erit aqua: siquidem figura ipsa differebant.

Expositio. Tertio arguit: si aqua transproportionetur ita ut de ecocedra transfiguraretur in pyramidem aut cubum, sequitur q B aqua non amplius erit aqua: sed aut ignis aut terra. probat consequentiam quia elementa differunt figura ipsa essentialiter secundum Platonicos, & ita si unum eorum accipiat alterius figuram, etiam in illud uertetur, ac transmutabitur.

Quæ auer. cõmẽ. 67. Auerroes autem hanc tertiam rationem miscet cum secunda faciẽs unam ex his ambabus, & dicit Aristo. argumentari hypothetice a destructione consequentis ad destructionẽ antecedentis. hoc pacto, si elementa habent figuras proprias & figurantur figuris alienis: tunc cum figurantur alijs figuris scilicet continentis, non remanerent elementa: sed corrumperentur interponit autem Auerroes unum alium syllogismum hypotheticum hoc pacto, si elementa figurantur figura continentis. non habent figuras proprias. sed elementa figurantur figuris continentis: igitur non figurantur figuris proprijs. q figurentur figuris continentis patet, quia aliter daretur uacuum ut omnibus patet. & ita uult. duos hypotheticos syllogismos: primus est, q si elementa haberent figuras proprias, cum in figuris mutarentur, mutarentur in substantia. Secundus est probans q non habent figuras proprias, quia figurantur figura continentis, & probaC tur hoc ratiõe & sensu: sensu quidem patet de aere et aqua. ratione uero, quia si non figurarentur figura cõtinentis, daretur uacuum. Addit Auerroes quod non indiguit uti signo sensato quale est exemplum in destructione consequẽtis: quoniam cõsequens esset falsum. uidelicet q uacuũ non sit, constat intellectu ac ratione, & non sensu: at positio antecedentis: uidelicet elemẽta figurari figura continentis patet sensu & ratione. Aristo. tamen coniungit illi intellectũ i. rationem: quia aduersarij possunt negare propositiones sensibiles. & ita uult ex his fieri unam rationem. hæc Auerro. quæ mihi uidentur potius confusiones, q̃ expositiones uerborum Aristotelis.

Autem. Sed. Oi capax.

Videtur autem natura ipsa hoc nobis significare, quod & secundum rationem est, nam ut & in cæte D ris subiectum oportet esse speciei expers ac informe: (Maxime enim utiq; sic omni capax ipsum poterit accommodari ut in Timæo scriptum est) ita & elementa intelligere oportet esse tanquam materiam compositis ipsis, ut & adinuicem transmutari possint separatis his differentiis, quæ sunt secundum passiones.

Quare. Separatis. Sine figu. Expositio. Quarto arguit sic, elementa sunt materia omnium mistorum cuiuscuis figuræ existentium. ergo non limitant sibi figuram essentialiter. ac per se tenet consequentia, quia ubi elementa ipsa essentialiter limitarent certam figuram: non possent ad omnem figuram misti aptari: oportet enim omne recipiens esse denudatum a specie recepti si debet coaptari oĩ speciei recepd. inquit. Videtur autem quod & secũdum rationẽ est: natura ipsa hoc nobis significare, & p { naturã } intelligit naturam quæ est materia, quod declarat, & inquit. Nam ut & in cæteris. s. rebus generabilibus ac corruptibilibus subiectum quod est materia: oportet esse speciei expers ac informe nulla determinata specie, uel forma affectum ad E hoc ut oẽm formã recipiat, ita & elementa intelligere oportet esse tanquam materiam ipsis mistis compositis. dico ita intelligere oportet. s. absq; figura ac penitus suapte natura infigurata ad hoc ut possint recipere omnem figuram misti.

Quod uero ad uerba attinet: debes scire non eodem modo materiam esse subiectum formarum & elementa mistorum nam secundum aliquos elementa sunt materia mistorum. secundum alterationem: at materia est subiectum formarum recipiens: elementa enim secundum hos sunt materia, quatenus ex ipsis corruptis fit mistum, remanentibus tamen uirtualiter in mistis. secundum uero Auerroem in præsenti commento elementa sunt materia mistorum dispositiua quatenus disponunt primam materiam ut recipiat formas mistorum. interposuit autem ad huius rei declarationẽ authoritatem Platonis in Timæo: & inquit. Maxime enim F sic informe ac existens sine specie ulla ipsa materia, quæ à Platone dicitur Pandeches hoc est omnicapax poterit omnibus formis accõmodari, quia oẽ recipiẽs esse debet denudatum a natura recepd: reddit causam uilem ob quam elementa non debent esse suapte natura figurata, & inquit. Dico supple illa elementa esse infigurata, ut & adinuicem trãsmutari possint separatis differentijs, quæ sunt secundũ passiones his per differentias, quæ sunt secundum passiones nõnulli intelligũt figuras. Mihi non placet hæc expositio: nõ enim uideo quomodo figuræ dici possint passiones, uel differentiæ secundum passiones. alij intelligunt formas substãtiales elementorum, quasi dicat elementa ipsa esse infigurata ut possint transmutari inter se separatis his differẽtijs, quæ sunt secundum passiones, hoc est corruptis formis substantialibus. nec hæc expositio placet: non enim formæ substantiales elementorum dicuntur differentiæ secundum passiones. Melius ergo secundum Auerroem per differentias se G cũdum passiones intelligit qualitates quatuor, quæ sunt passibiles qualitates propter quas elementa alterantur, & postea in substantia transmutantur. q. d. elementa ipsa infigurata esse suapte natura ut possint transmutari inter se substãtialiter separatis ac corruptis uel in toto uel in parte his differentijs: quæ sunt secundum passiones. dixi uel in toto, uel in parte, propter Auerroem, qui in præsenti commento tenet elementa non perdere qualitates secundum totum dum ueniunt ad misturam. Quod uero ad uerba attinet: uerbum { ut } græce est ὅπως latine quapropter. uerum aliquando Aristoteles sumpsit pro ipso ut. eo modo quo hic accepit. Auerroes digreditur aduersus Auicennam de elementis, an maneant actu uel uirtute in misto: sed quia nos in libello de mistione quem nostro discipulo episcopo Larinati inscripsimus, commentum istud pariliter totum exposuimus, ac opinionem Auerrois pulchre declarauimus: Ideo bona fronte nunc ulteriorem declarationem prætermisimus.

Præterea quo nam modo fieri potest caro & os H aut quoduis compositorum corporum. Neq. enim ex ipsis elementis contingit, quia non fit ex compositione continuum: neq; ex superficiebus compositionem subeuntibus. ipsa enim elementa compositione generantur, & non ea: quæ ex elementis sunt. quare si quis diligenter loqui uoluerit, & non ex transitu rationes elementi suscipere: hos tollere ex entibus generationem intuebitur.

Potest. Contingit. Cõpositionum. Cõtinuum. Cõpõnt. Subeũtib. Cõpositis. Transitu. Sumptiõe. Egressiõe. Expositio.

Vltimo arguit syllogismo hypothetico diuisiuo hoc pacto. si elementa limitant sibi figuras per se: mista nullo modo fieri possent: deducit consequentiam: quia si mista fierent. uel ex elementis uel ex superficiebus simul compositis, non ex elementis, quia si ex elementis oporteret illa elementa figuras proprias amittere: & sic in misto elementa corrumperentur, & non remanerent: non ex superficiebus, quoniam secundum opinionem eorum, bene elementa fiunt compositione superficierum, non autem mista. quare si debeãt mista fieri ex elementis, oportet dicere elementa non limitare

I fibi certas figuras, inquit. Praeterea quo nam modo fieri po teſt caro, & os: aut quoduis compoſitorum uel miſtorũ corporum. quaſi dicat, ꝙ nullo modo aliquod miſtum poſſet fieri. Quod uero ad uerba attinet uerbum { miſtorum } græce eſt συνεχῶν latine continuorum: uerum cõtinuum hic pro miſto accepit. Quod uero nullatenus miſta fieri poſſent ſi elementa limitarent ſibi figuras: probat, & inquit. Neque enim aliquod eorum miſtorum fieri contingit ex ipſis elementis, quia continuum hoc eſt miſtum non ſit ea compoſitione elementorum, quia ſi ea retinerent proprias figuras: & ſic non eſſet alteratorum unio ipſa miſtio, & ſi figuras amitterent: elementa corrumperentur, & ita non eſſet miſtio.

Animaduerte hanc rationem nullam eſſe, niſi ſupponatur ſecundum Ariſt. elementa aliquo modo in actu remanere in miſtis. propterea opinio Auer. uidetur optime ad mentem Ariſt. dum tenet elementa remanere formaliter in miſto. patet igitur ex elementis fieri non poſſe miſtum aliquod

K ſi elementa haberent figuras proprias. Deinde deſtruit ſecũdum membrum, & iquit. Neq; miſtum aliquod fieri poſſet ex ſuperficiebus ſimul compoſitis immediate, cuius cauſam affert, & inquit: ipſa enim elementa compoſitione ſuperficierum generantur ſecundum Platonicos, et non ea, quæ ex elementis ſunt, quæ dicuntur miſta. ex his quaſi concludit hos deſtruere generationem miſtorum ſi uelint elementa ſibi proprias figuras limitare, & inquit. Quare ſi quis diligenter loqui uoluerit & non ea tranſitu rationes elementorum uelit ſuſcipere: hos tollere generationem ex entibus intuebitur quia nunc tollũt generationem miſtorum, & prius declarauimus eos tollere generationẽ elementorum, quatenus elementa uolunt fieri ea compoſitione ſuperficierum. & recte intuendo iſti tollunt omnem generationem. Quod uero ad uerba attinet: uerbum non ex tranſitu græce eſt ἐκ παρόδου parodos uero eſt latine tum uia, tum tranſitus: ea uero ex trãſitu conſiderantur, quę raptim animaduertuntur, ea diligẽter cõſiderantur, quæ longa mora proſpiciuntur. hęc Ariſto.

De figuris elemẽtorũ

Quæritur de figuris elementorum, nam ſecundo huius

L Ariſtote. probauit propriam terræ figuram eſſe ſphæricam per hoc ꝙ omnes terræ particulæ petunt centrum, quod Auerroes hoc exponit commentis. 26. & commen. 8. In contrarium eſt Ariſto. hic per totum. & ſecundo huius Auerro. commento. 22. Platonici tribuerunt elementis figuras proprias. terræ quidem figuram exacedron, quæq; cubica dicitur, qualis eſt figura taxilli: Icocedron aquę, quæ ex. 20. ſcalarijs conſtat: octocedron aeri, quę octo ſcalarijs conficit: igni tetracedron ea quatuor ſcalarijs conſtitutam. Ariſto. uero quinq; rationibus probauit nullum elementum propriam habere figuram potiſſimum, quia cum quęlibet ſtare poteſt omne elementum nec corruptum nec remiſſum. Ego uero decreto Auerrois ſecundo huius commento. c. 8. ſic inter hos conſulerem: nam proprium aliud eſt eſſentiale, ut riſibile, & figuram cœli ipſi cœlo, & humana ipſi homini. hęc enim ſunt propria eſſentialiter ac inſeparabiliter. Aliud eſt proprium accidentale, & hoc modo omne quod naturaliter competit alicui ſiue ſeparabiliter ſiue inſeparabiliter dicitur

Quę Platonici.
Quę Ariſ.
Conſiliũ.

M ꝓprium, qua rõne albedo dicitur proprium, quoddã mulieribus: ul riburro fuſcedo, qm̃ mulieribus albedo magis naturalis eſt, uiris aũt fuſcedo. Tunc dicerem, Antiquos uoluiſſe elementa habere figuras proprias. ſecundo modo. uidelicet naturaliter & ſeparabiliter. non autem proprias eſſentialiter & inſeparabiliter, & hoc Ariſto. probauit: quare opiniones iſtæ hoc pacto poſſunt in idem reduci. non enim puto Platonicos fuiſſe ita ignaros ut dixiſſent elementa ſibi limitare figuras eſſentialiter: cum clariſſime cernamus elemẽta eſſe, & tamen uarijs figuris affici ac diſponi. ſed puto eos uoluiſſe elementis eſſe tribuendas figuras proprias hoc eſt naturales: quia ſeparabiliter. hæc de figuris elementorum.

At uero & ad affectiones, & potentias, & motus inconcinne ſunt figuræ corporibus: ad quas maxime reſpicientes ſic diſtribuerunt, ut quoniam ignis facile mobilis eſt: & calefactiuus & uſtiuus: alij quidem ipſam ſphæram: alij autem pyramidem effecerunt. hæc enim facillime quidem mobilia ſunt: propterea ꝙ minima tangunt, atq; minime ſtabilia ſunt maxime autem calefactiua maximeq; uſtiua ſunt, propterea ꝙ hoc quidem totum angulus eſt: illud uero acutiſſimi eſt anguli. angulis autem (ut aiunt) urunt & calefaciunt.

N
Minime ſtabilia. Neq; firmiter iacent.

Platonis diſcipuli reſpicientes motum: igni pyramidem tribuerunt, eo quod dum mouetur pyramide affici cernitur, Reſpicientes uero affectiones, aeri octocedricam tribuerũt figuram, & aquæ figuram. 20 baſium, quoniam aer paruitate motus ſequitur ignem, uelut octocedron pyramidẽ. aqua etiam ſimili ratione, quia aqua ſequitur aerem: uelut figura 20. baſium ſequitur octocedron. reſpicientes uero uirtutem ac potentiã terræ tribuerunt cubicam figuram, ꝙ terra eſt maxime ſtabilis: & nulla figurarum uidetur maxime conferens ad ſtandum ſicut cubica. Ariſtoteles ergo oſtendit, ꝙ

Expoſitio.

O elementis eiuſmodi figurę non ſunt propriæ etiam reſpiciẽdo motus uel affectiones, uel potentias. & hoc proponit, & inquit. At uero incõcinne ſunt figurę corporibus hoc eſt elementis, & quoad affectiões, & quo ad motus, & quo ad potentias omnibus enim iſtis modis figuræ ſunt eis incõcinne. deinde narrat opinionem Platonicorũ, & inquit. Ad quas. ſ. figuras reſpicientes ſic illas elementis diſtribuerunt, ut: quoniam ignis facile mobilis eſt, & calefactiuus & uſtiuus, alij quidem ipſam ſphæram: alij autem pyramidem effecerunt. cuius conuenientiæ ac diſtributionis cauſam affert, & inquit. Hæc ſ. pyramidalia ac ſphærica facillime quidẽ mobilia ſunt. quod probat duplici ratione, primo quia pyramis ſua acuitate tangit minima: immo punctum. ſphæra uero ſua rotunditate tangit non modo minimum: immo ipſum planum in puncto. Secundo, quia pyramis & ſphæra ſunt maxime mobilia, & minime ſtabilia. his etiam rationibus hæc ſunt maxime calefactiua ac uſtiua: propterea ꝙ hoc quidem ſcilicet ſphęra totum angulus eſt: illud uero. ſ. pyramis acutiſſimi eſt anguli: & ſic maxime medij penetratiui: ita ut

P medium quaſi nihil ſibi reſiſtit. modo ut dicit, uſtiua & calefactiua angulis urunt & calefaciunt. patet igitur recte igni datam eſſe pyramidem uel ſphæram: quia hæc ſunt maxime actiua, & maxie mobilia. Quod uero ad uerba attinet, uerba illa { Atq; minime ſtabilia ſunt } græce ſunt ἥκιστα ἑδραῖα. Quæ nonnulli tranſtulerunt: dr̃ſt nequaq̃ firmiter iacent: quæ in idem redeunt. Animaduerſione dignum aliquos uoluiſſe ignem eſſe pyramidem: primo pyramis & ſphæra ſunt maxime mobiles, & tactiua minimorum: ignis maaime mobilis eſt & minimorum tactiuus. ergo ignis eſt pyramis. Secundo angulus uim habet calefaciendi & urendi, ignis calefacit & urit. igitur ignis eſt angulus. nam pyramis eſt anguli acuti, & ſphæra eſt tota angulus. Sed dubitaret forte iunior: quonammodo ſphæra eſt tota angulus. Reſpondent quidam ꝙ ſphæra eſt tota angulus, quia tota eſt circũflexa, quæ circũflexio uidetur quaſi angulus. Sed hęc expoſitio non placet: nam tunc ſola recta

Q linea eſſet inangularis: cuius oppoſitum dicunt mathematici qui uolunt rectum & ſphæricum eſſe inangularia. uidetur ergo mihi ſphæram eſſe totã angulum potentia propinqua, quia in ea poſſunt infinita puncta ſignari, qui poteſt eſſe angulus incidentię duorum angulorum acutiſſimorum. ut uerbi cauſa ſit punctus a. in ſphæra a. e. f. g. ſuper a. puncto trahatur linea b. a. c. ex huiuſmodi lineæ protractione facti ſunt duo anguli incidentiæ: uidelicet c. a. e. & b. a. g. ſimili modo ſupra puncto e. poteſt trahi alia linea, & ſupra pũcto f. & ſupra puncto g. & ſic cum nullum ſit in ſphæra punctum quin illud poſſit eſſe conus duorum angulorum acutiſſimorum incidentiæ. ergo ſphæra eſt tota angulus potentia propinqua. Auerroes autem declarat quæ ſunt ſigna uera, e quibus ſiunt demonſtrationes

b c
a e
g
f

Quę nat. cõ. 69.

A strationes figni, & uule ꝙ funt posteriora hoc est effectus, quibus positis sequuntur præcedentia hoc est causæ, & quę sequuntur positis præcedentibus sine causis: quales sunt operationes motus & accidentia elementorum. Secundo ait Auer. ꝙ ignem quidam posuunt pyramidalem: alij sphæricum, ex tribus posterioribus, quæ uidentur in igne, quæ sunt uelocitas motus calefactio, & ustio. unde potest syllogismus antiquorum secundum Auerr. sic componi, corpus sphæricum uel pyramidale est uelocis motus, ustiuum, & calefactiuum ignis est uelocis motus, ustiuus, & calefactiuus. ergo ignis est sphæricus, uel pyramidalis. Quod uero sphæra & pyramis sint uelocis motus, declarat Auer. & nõ consone textui: licet, quæ dicie sint uera: ait enim sphæram esse uelocis motus: quia cum tangit planum, non tangit ipsum in aliqua parte magna in qua possit firmari, ac fixe permanere, sed in puncto, uel in eo planũ ipsum sphæra tangit, quod est puncto simile. pyramis etiam tangit in puncto, cum tangit planum in altero suorũ angulorum. & quasi dicat ꝙ hæc non
B quiescunt, qa non implent de locosin quo quiescere possunt nisi parum. Declarat etiam Auer. sphæram conuenire igni propter ustionem, quia sphæricũ est uelocis motus, & ustio fit a motus uelocitate similiter pyramis est uelocis motus: quia cum sit acutissimi anguli, est maxime penetratiua: & hac ratione est maxime ustiua. & ita patet quòd de figuria sphærica uel pyramis conuenit maxime igni. Animaduersione dignum ꝙ Arist. non declarauit positionem antiquorum nisi de igne: de terra uero, cœlo, aere, et aqua nihil dixit, quia superius satis dictum est.

Primũ quidem igitur de motu utriq; peccarunt. nam & si figurarum hæ facillime mobiles sunt; non tamen motu ignis facile mobiles sunt. qui quidem enim ipsius ignis est, sursum & secundum rectum est. hæ uero facile mobiles sunt eo motu, qui uoca-
C tur circularis.

Expositio. Obijcit autem his Aristoteles primo, ꝙ sphæra uel pyramis igni non competit propter motum localem, quia licet sphæra uel pyramis esset figura maxime motui apta, non tamen uſ apta ei motui q est ignis, qui est sursum & sm rectum: sed maxime apta est circulari motui. & ita licet ignis esset bene mobilis motu naturaliter sibi proprio: non tamẽ sequitur ipsum esse sphęricum uel pyramidalem. inquit. Primum quidem igitur de motu utrique peccauerunt: hoc est utræq; opiniones sunt falsæ tam quæ igni dat sphæram, q̃ quę igni dat pyramidalem: nam & si figurarum hæ duæ, uidelicet pyramis & sphæra facillime mobiles sunt, non tamen motu ignis facile mobiles sunt: qui quidem enim motus ipsius ignis est, sursum & secundum rectum est. hæ uero facile mobiles sunt eo motu, qui uocatur circularis, & ita non competunt igni, sed maxime cœlo uidentur compete-
Quę auer. comẽ. 70. re. Mouet hic Auer. quæstionem, quia ipse Aristoteles in textu uelle uisus est sphæricum & pyramidale nõ posse moueri motu recto, & tamen experientia dictat contrarium: uidemus enim sphęricum corpus ut pilam motu titubationis
D recto moueri, pyramidale uero facile penetrare in rectum: immo pyramis non uidetur posse moueri secundum circulum. cum circulariter motum, non fit nisi circulare. Respõdet Auerro. ꝙ secus est loqui de motu recto in se, & de eius uelocitate: nam loquendo de recto motu in se: tam pyramidale q̃ sphæricum, potest moueri motu recto. at loquendo de motus recti uelocitate, sic per accidens possunt sphæra, & pyramis moueri recto motu uelociter. nã sphęra naturaliter nõ mouetur, nisi sphærice, quatenus uero subit rationẽ corporis recti. ut sic potest uelociter per accidens moueri, pyramis uero per se mouetur motu circulari, quo ad partem in qua est A. nõ autem quo ad partem in qua est B. est enim in pyramide circularitas solum super unum angulorum ut in angulo A. recto: non autem in angulo B. acuto, & ita ratione ipsius A. uelociter mouetur. Addit tamen pyramidem in motu recto conuenire cum alijs figuris maxime rõne anguli B, ut figuræ octogoni. Sed ego non intelligo hanc re-

sponsionem: non enim uideo qua nam ratione pyramida- E
le potest circulariter moueri, & uelociter ratione anguli recti A. cum Aristoteles dixit supra pyramidale moueri uelociter, quia est maxime penetratiuum: nõ pyramidale nõ penetrat nisi ratione anguli acuti B. & non ratione anguli recti A. Ideo mihi uidetur ꝙ licet Aristoteles loquatur de utraq; figura, tamẽ de sphærica rem uerificat: nam sphęra circulariter uelociter mouetur, at de pyramide narrat: sed nõ probat, quia forte illud erat

uerum secundum antiquos. & sic Aristo. de utrisq; figuris proponit: sed de sphærica tantum probat eam facile moueri motu circulari. tu uero si melius habes melius dicas. Post- F
modum Auerroes componit syllogismum Aristotelis sic, motus corporum habentium pyramidem & sphæram non est uelox secundum rectum. motus ignis est uelox in rectũ. ergo in secunda figura, motus ignis non est corporum habẽtium sphæram, uel pyramidem. At syllogismus antiquorũ erat in secunda figura ex duabus affirmatiuis hoc modo, oẽ habens alteram duarum figurarum est uelocis motus. ignis est uelocis motus. ergo ignis habet alteram duarum figurarum: dicit Auerro. ꝙ hic syllogismus nullus est nisi maior quæ est, omne habens alteram duarum figurarum est uelocis motus: modo hęc maior non potest conuerti in terminis. quoniam multa sunt uelocis motus: quæ non habent alteram duarum figurarum: modo in secunda figura ex duabus affirmatiuis coniugatio est assyllogistica ac inutilis nisi altera propositionum conuertatur: nam facta cõuersione mox syllogismus redit in primam figuram, ut dixit Auerro. secũdo huius. commento. 23. & in hoc libro commen. 44. & di- G
cemus quarto libro huius commen. quarto, &. 33. tamen primo priorum satis abunde declaraui.

Deinde si terra cubus est, quia firmiter iacet atq; manet: manet autem non ubiuis: sed suo in loco, ex alieno autem fertur non prohibita. Et ignis etiam & cætera simili modo: patet & ignẽ, & unũquodq; elementorum in alieno quidem loco, sphæram esse, uel pyramidem. in proprio uero cubum. Tessera Cubus

Secundo obijcit sic, si terra est cubica, quia firmiter iacet ac stabiliter manet, uel respectu proprij loci, uel alieni non respectu alieni, quia in illo nõ firmiter manet. sed ab eo mouetur nisi prohibeatur. si respectu proprij loci: cum ignis & cætera elementa in proprijs locis firmiter maneant, ab alienis locis uelociter feruntur: tunc ignis & cætera elementa: in alieno quidem loco essent sphæra uel pyramis, quia ab illo uelociter feruntur: in proprio autem loco essent cubi, qa in proprio firmiter starent, quod est absordum: nõ enim elementum debet in figura essentiali mutari propter mutationem de motu in quietem uel econtra, Inquit. Deinde si terra cubus est, quia firmiter iacet, atq; manet: manet autẽ fir- H Expositio.
miter non ubiuis: sed in suo loco: ex alieno autem fertur nõ prohibita. & sic patet terram firmiter stare respectu loci proprij: tunc addit quasi minorem, & inquit. Et ignis etiam & cætera suppie elementa similiter in proprio loco manent firmiter, feruntur uero ab alieno. ex his dat absurdum: & inquit. patet & ignem & unumquodq; elementorum in alieno quidem loco sphæram esse, uel pyramidem, quia ab illo uelociter feruntur. In proprio uero loco, esse cubum, quia in illo stabiliter iacent. Quod esse absurdum, nemo est, qui dubitat. Auerroes autem propter malas quas habebat translationes, aliter exponit. deducit enim primo ꝙ si terra est cubica, quia frigida: tunc figura cubica esset cã quietis terræ in medio, & quia terra mouetur ad medium, cum fuerit extra medium, & non nisi quia cubica. igitur si- Quę auer. comẽ. 71.

I gura cubica esset causa duorum oppositorum: uidelicet quietis & motus terræ. ea hoc etiam infertur aliud absurdius q terra quiescat in omni loco: quia in omni loco est cubica, cũ hæc figura sit ei essentialis. Sequitur, etiam ignem moueri in omni loco, quia in omni loco est pyramis, quæ est cã uelocis motus eius, cuius est figura. Rursus tertio sequitur, q ubi quiescet ignis, illic erit figura terræ: uidelicet cubicus: & quo terra mouetur, erit figuræ ignis. uidelicet pyramidalis, quare sequetur nullum eorum habere figuram ꝓpriam ac essentialem, quod Aristo. tenet. hæc Auer. quæ licet utilia sint, non tamen sunt in textu Aristo.

Præterea si calefacit & urit ignis propter angulos: omnia elementa erunt calefactiua: aliud tamen alio forsitan magis. omnia enim angulos habent: ut & quod est octoedron, & dodecaedron. Democrito
K autem & sphera urit: quia angulus quidam est, quare differũt per magis atq; minus. hoc autem falsum esse perspicuum est.

Expositio. Tertio obijcit sic, si ignis calefacit, & urit propter angulos, quos habet: omnia elementa calefacerent & urerent, licet aliud alio fortius: quatenus aliud atq; aliud angularius est, deducitur consequentia, quia omnia elementa sunt angularia, nam aer octoedron est angularis. coelum autem dodecaedron angulare est, uiginti basium figuræ est aquæ. terra cubica: & ignis pyramidalis, quare omnia elementa sunt angularia. Democrito autem supple uidetur q & sphæra urit, quia ipsa est tota angulus quidam ut superius dictũ est, quare omnia elementa sunt angularia, & differunt per magis & minus, quia sphæra est minus cæteris angularis. Modo hoc falsum est, quoniã aqua frigefacit, terra exiccat, aer humectat, & ignis calefacit, ut sensibus patet. Auerro. autem aliquantulum digrediendo ponit hanc regulam a causis eiusdem naturæ effectus, qui ab illis proficiscuntur, sunt eiusdem naturæ. & si causæ sunt eiusdem naturæ, & non differunt nisi secundum magis & minus: effectus sunt eiusdẽ speciei, & non differunt nisi secundum magis & minus. ex
L hac regula arguit, si anguli acuti multum calefaciãt. ergo anguli minus acuti minus calefacient. ultra ex his infertur omnia elemẽta esse calefactiua: licet aliud quidem magis, aliud uero minus. Nam a caussis diuersis in quantitate, hoc est differentibus secundum magis & minus: effectus qui ab illis proficiscuntur: licet sint eiusdem speciei: tamen differunt secundũ magis & minus per regulam datam, hoc consequẽs Aristoteles dixit esse absurdum, quia ipsum falsum esse, perspicuum est: hoc est: quia est contra sensum. Auerro. autẽ ostendit hoc consequens esse contra rationem. nam concesso q omnia elementa calefacerent: & solum in calefaciendo differunt per magis & minus: tunc a caussis differentibus quantitate sola hoc est secundum magis & minus, proficiscerentur effectus differentes specie, essentia, ac forma, quod est contra regulam: deducit Auer. quia ab angulis ipsis differentibus penes acutum, & minus acutum proficiscerentur omnia elementa: quæ calefactiua esse deductum est, so-
M lum in calefaciendo differentia secundum magis & minus. Modo elementa differũt specie, essentia, ac forma. & sic ab illis angulis in specie eisdem proficiscerẽtur quatuor elemẽta differentia specie, quod est contra regulam. Modo hoc esse impossibile probat Auerroes primo, quia nihil agit diuersa specie propter diuersitatem in quantitate: hoc est secundum magis & minus, nisi per accidens: quia quantitas hoc est res uariabilis secundum magis & minus non est terminata, quia potest diminui uel crescere in infinitum ut q̃titum. at causa agentes & patientes materiales sunt terminatæ ad maximum & minimum. nam secundum Auerroem nullum agens potest agere q̃ãtumlibet maius, uel minus, nec aliquod patiens potest pati ab agente q̃ãtolibet maiori, uel minori. agens enim & patiens sunt determinatæ ad maximum & minimum propter formas suas. Secũdo idẽ esse impossibile probat, quia qua ratione ab ipso acumine angulorum secundum magis ac minus differenti proficiscũ-

tur quatuor elementa: eadẽ ratione proficiscerentur infinita N
corpora specie differentia. nam si sola differẽtia angulorum secundum magis & minus sufficit ad generationẽ quatuor elementorum cum acumen illud sit in infinitum uariabile secundum magis & minus. igitur ab eo possunt infinita corpora specie differentia proficisci. patet igitur dictum absurdum non solum esse contra sensum sed contra rationẽ. Sed

Dubitatio contra regulam. dubitares contra regulam: nam differentia in causa secundũ magis ac minus uidetur facere ad differentiam effectuum in specie: nam eædem qualitates elementorum temperatæ sunt causæ formæ in materia, & illæ auctæ uel imminutæ sunt causæ formæ cadaueris materia.

Solutio. Potest dici q differentia secundum magis ac minus ex parte causarum disponentium bene facit ad differentiam specificam effectuum: non autem ex parte causarum principalium. causæ enim uariabiles secundum magis & minus disponunt ad diuersas formas specie non autem sunt principales causę illarum, & hoc forte uoluit dicere Auerroes dum ait, per accidens aliquando causas differentes secundum magis ac minus facere differentiam effectuum specificam. quatenus disponunt: O
ad formas, quæ inducuntur principalibus ab agentibus. hæc Auerroes.

Simul aũt accidet & mathematica corpora urere & calefacere. Nam & illa angulos habent, & in ipsis indiuisibilia, & sphæræ, & pyramides insunt. præsertim si & indiuisibiles magnitudines sunt, ut dicunt. nam si illa quidem urunt, hæc uero non: dicenda est differentia: non tamen sic simpliciter dicẽdum est ut dicunt.

Præsertim Aliosse Vrunt uel bum Additũ est

Expositio. Quarto obijcit si ignis calefacit propter angulos: nũc corpora mathematica urerent, & calefacerent: deducit consequentiam, quia corpora mathematica angulos habẽt: sunt enim corpora ipsa mathematica angularia, preterea in ipsis etiam corporibus mathematicis reperiuntur indiuisibilia puncta: quæ possunt esse coni angulorum, reperiuntur & sphærę, et
P pyramides inquit. Simul aũt accidet & mathematica corpora urere, & calefacere: cuius causam affert, & inquit. Nam & illa corpora mathematica angulos habent, & in ipsis indiuisibilia puncta: quæ coni angulorum esse possunt: & sphærę et pyramides insunt, quare corpora ipsa mathematica ustiua ac calefactiua sunt, quia nonnulli negarunt puncta: dicentes, nullum indiuisibile esse in rerum natura, ideo inquit. Prę̃sertim si & indiuisibiles magnitudines sunt, quæ dicuntur puncta siue atoma, ut dicit Democritus: nam si hæc atoma sunt siue puncta: possunt dari in mathematicis coni ac anguli acuti, & ita comburent. Dicet adhuc fortasse quispiam non omnia indiuisibilia nec omnia sphærica, uel pyramides agere, sed physica tantum: at mathematica non agunt: huic obijcit Aristoteles, & inquit. Nam si illa quidem naturalia urunt: hæc uero sphærica siue pyramides non, ab eis dicenda est differentia, & causa differentiæ ut cur hæc urunt, & illa non. & si assignant causam differentiæ: non tamen sic simpliciter nulla facta distinctione dicendum est Q
agere ignem propter angulos, ut ipsi dicunt: sed oportet dicere ignem agere ꝓpter angulos: quos habet physicos, quare saltem errant, quatenus simpliciter dicunt, quod per distinctionem est dicendum. Auerroes autem uult Aristo. his refellere tacitam quæstionem, quia posset dici ignem cõburere propter angulos acutissimos, qui non sunt diuisibilea, cætera elementa non comburunt, quia eorum anguli non sunt ita acuti: cum sint diuisibiles, & sic anguli figuræ igneæ, & anguli figurarum aliorum elementorum differunt specie, quia anguli ignei sunt indiuisibiles, cæteri uero diuisibiles. & ita differunt specie & quãtitate siue numero: huic obijcit Aristo. ut Auer. exponit, quia saltem figuræ mathematicę essent actiuæ nam in eis possunt dari anguli indiuisibiles simpliciter.

Quæ auer. cõmẽ. 72.

Dubitatio Auer. Sed mouet Auerroes aduersus Aristo. dubitationẽ: quia quispiam dicet, angulos mathematicos nõ agere, quia sunt separati a materia: anguli uero ignei agũt, quia sunt in materia. Contra obijcit Auerroes & respondet,

A det: quia tunc anguli ignei per accidens agerent:quia non quatenus acuti;sed quatenus in materia.ergo per accidens. Modo hoc Aristoteles concederet.Aristo. enim uult quanta non facere per se ad actionem: sed per accidēs quatenus sunt dispositiones agentia naturalia uel patientia naturalia: & sic hæc est opinio nostra. præterea uel res mathematicæ sunt secundum esse separatæ a materia uel solum secundum intellectum,& in materia secundum rem, si simpliciter separatæ.ergo sunt per se actiuæ, quia cum non habeant esse in materia,non possunt dici actiuæ t nisi per se. si autem secundum rem sunt in materia.ergo per se actiuæ non sunt: sed per accidens ratione agentis naturalis, cui coniunguntor.& sic habetur opinio Aris. Aristoteles enim in libris.13. &.14.meta.uoluit mathematica per se non esse actiua, sed solum per accidens,quia non sunt per se separatæ.

Præterea si quod uritur:ignit.ignis autem sphæra est: aut pyramis:necesse est id quod uritur: fieri B sphæram,aut pyramidem.

Expositio. Quinto arguit:ignis est sphæra,aut pyramis,quod uritur fit ignis.ergo quod uritur fit sphæra aut pyramis:hæc conclusio est contra sensum.igitur aliqua propositio syllogismi est falsa,non minor: omnes enim concedunt ignem fieri id quod uritur.ergo maior est falsa,quæ dicit ignem esse sphæram, aut pyramidem.huius syllogismi primo ponit minorem secundo maiorem ibi { tertio. { Ignis autem. conclusionem ibi { Necesse est. } & sic patet ratio. Auerroes autē uult φ Aristo refellat argumentum antiquorum,quo uia cōbustionis probarunt ignem esse spheram,uel pyramidem. erat enim in secunda figura ex duabus affirmatiuis hoc pacto,sphæra uel pyramis est comburens.ignis est cōburens. ergo ignis est sphæra uel pyramis. ait Auerroes φ si propositiones hę non conuertuntur,non concludit syllogismus ex illis,quia ex duabus affirmatiuis in secunda figura per se nihil concludunt:per accidens uero quatenus altera propositionum est conuertibilis,ut syllogismus redeat ad primam figuram hæc Auerroes, quæ ita uerbis Aristo. conueniunt uelut agnus lupo.nec hoc probara opus est,cum sola uerborum translatione pateat. (Quę auer. cōmē.73.)

C Incidere quidem igitur atq; diuidere sic fit accidens secundum rationem figuræ.pyramidem uero pyramides facere,aut sphæram spheras,omnino irrationabile est:simileq; est atq; si quis cēseat gladium in gladios,& serram in serras diuidere.

Expositio. Sexto obijcit,quia data positione antiquorum:uidelicet φ ignis esset per se sphæra,uel pyramis:tunc pyramis diuideretur in pyramides,& sphæra in sphæras,quia expositorie sequitur hoc. uidelicet: igne demonstrato diuiditur in igne:hoc eodem ostenso,est per se sphæra,uel pyramis:ergo sphæra uel pyramis per se diuideretur in sphæras:uel pyramides,quod est absurdum. inquit. Incidere quidem igitur atq; diuidere figuram in figuras secundum rationem sic fit accidens figuræ ipsi: quasi dicat non esse omnino extra rationem figuram diuidi in figuras,quia potest figura pluriū D angulorum diuidi in figuras pauciorum angulorum:hoc tamen per accidens figuræ ipsi competit. pyramidem uero pyramides facere sua diuisione, aut sphæram facere sphæras omnino & per se & per accidens irrationabile est. Simileq; est atque si quis censeat gladium in gladios. & serram in serras diuidere. & sic licet figura unius speciei possit diuidi in figuras alterius speciei,nō tamen diuidi pōt in figuras eiusdem speciei cum ipsa.hoc accepto uult et sub intelligendum φ data positione antiquorum sphæra in spheras,& pyramis in pyramides diuideretur, ut deductū fuit. hæc sentit ut mihi uidetur Aristo. Auerro.uero uult φ antiqui probabant illam propositionem sphæra uel pyramis est comburēs hoc pacto,angulare comburit,sphæra uel pyramis est angularis.ergo sphæra uel pyramis comburit.per angulare ipse intelligit diuisionem ultimatam,qđ est acutissimum uult itaq; Auer. φ Ari. refellat hunc syllogismum, quia si angulare comburit:tunc sphæra in sphæras,& pyramis in pyramides diuideretur,quoniā omnis pars pyramidis est angularis & omnis pars sphæræ similiter:quæ expositio non consonat uerbis Aris.ut omnibus constat. (Quę auer. cō.73.) E

Præterea ridiculum est igni figuram reddere solum ad diuidendum. uidetur enim magis congregare atq; in unum fines redigere,quàm segregare.segregat quidem enim non similaria:congregat uero similaria.& congregatio per se est.(nam in unum fines redigere atq; unire ipsius ignis est.) disgregatio uero,per accidens:congregans enim similare, id qđ alienum est separat, quare aut ad utrūq; aut potius ad congregandum reddere oportebat. (Reddere Assignare Apodunæ In unum fines redigere συνορίζειν cōfinire.ὁμοιομερῆ Similaria Homœomera.)

Expositio. Septimo obijcit Aristote. contra antiquos, quatenus illi figurarum coaptarunt sphæricam,uel pyramidalem propter id quod igni per accidens competit, & non propter id quod igni per se competit. Competunt enim duo scilicet diuidere & congregare.diuidit enim dissimilaria:congregat uero similaria.at per se igni competit congregare similaria:per accidens sibi competit diuidere inter dissimilaria modo ueteres figuram sphericam uel pyramidalem igni coaptarunt propter diuisionem & non propter congregationem. modo diuisio inest igni per accidens: congregatio uero per se: igitur figuram ignis attribuerunt ratione eius, quod sibi per accidens competit,& non ratione congregationis,quæ competit igni per se. quare omnino insufficienter locuti sunt. inquit. Præterea ridiculum est igni figuram reddere & assignare solum ad diuidendum.& hoc duplici de cā est ridiculum: tum quia ei competit etiam cōgregare, & ita non debuerunt solum respicere diuisionem,tum secundo quia diuisio competit igni per accidens.inquit. Videtur.n. ignis magis congregare,atq; in unum fines redigere,q̄ segregare:in unum fines redigere græce est συνορίζειν quod de uerbo ad uerbū sonat confinire,ὁρίζειν enim finire est συν uero græce latine cō sonat.& assignat causam,& inquit.Segregat quidem enim non similaria:hoc est dissimilaria, quæ differunt G genere.congregat uero similaria,quæ grece dicuntur ὁμοιομερῆ latine eiusdem tribus,uel eiusdem generis,melius similaria diximus. Addit. & congregatio per se est ipsius ignis: disgregatio uero per accidēs est ipsius ignis.cuius rationem assignat, & inquit. Nam in unum fines redigere atq; unire ipsius ignis est. congregans enim similare id quod alienum est separat:eximit,atq; excipit. Ex his infert eorum insufficientiam,et inquit.quare,aut ad utrūq;,aut potius ad cōgregandum igni figuram reddere oportebat eos,& non ad diuidendum.& sic patet dupliciter hos fuisse insufficientes:primo,quia respexerunt ad id quod est per accidens. Secundo, quia potius ad ipsum congregare debuerunt respicere, uel ad utrūq;. Auerro.uero duplici exemplo probat magis igni competere congregationem,q̄ segregationem.primo,quia ubi essent commistia aurum, argentum, æs,& lapis:& ponerentur in igne,ut liquefierent: experientia docet illa separari,& seorsum fieri quodlibet a quolibet. Hoc autem non est,nisi quia ignis congregat aurum,& sic diuidit ab argento,& a cæteris secundo, quia calor naturalis agendo in cibum:separat dissimilaria per accidens:per se uero congregat similare. congregando enim homogeneū,separat a dissimilari. & ita uult φ igni magis peculiare sit congregare q̄ separare,quia congregat prima intentione,hoc est per se: separat uero intentione secunda,& per accidens. Sed dubitat Auer.contra se,quia non potest ignis disgregare nisi congreget,nec congregare nisi disgreget,ergo non magis proprium est igni congregare q̄ segregare. Respondet Auer. esse magis proprium cōgregare q̄ segregare ipsi igni: nam fieri potest segregatio nihil congregando,at congregatio fieri non potest absq; segregatione.quare si ignis cōgregat,segregat:non tamen si segregat,necessario congregat.quia uero hæc ratio est uoluntaria,ideo Auer. assignat aliam rationem,& uult φ congregatio est quædam generatio,at segregatio est corruptio modo igni melius est attribuere generationem q̄ corruptionem, quia ipse inter elementa uidetur

(Separat Excipit Eximit) (Quę auer. cōm.74.) H

I formalius & magis generatiuus. uerum hę rationes sunt uoluntariæ: non enim uideo cur igni potius congregare quam segregare conueniat, si utrunque conuenit. præterea generatio uidetur quædam extractio formæ a materia: ergo generatio magis competit segregationi: propterea Auerro. Arist. uerba exponens facit hanc diuisionem. aut congregare & segregare utrunque igni competit per se, aut alterum per se, & alterum per accidens: si utrunque per se igni conuenit: ergo non magis figura assignanda est congregatiua, quam segregatiua, uel non magis segregatiua quam congregatiua. & sic igni non assignanda erit figura sphærica, uel pyramidalis segregatiua magis quam congregatiua a. uel b. At si alterum illorũ per se competit, alterum per accidens: uel illud est congregare uel segregare. si congregare: est contra eos, qui igni figuram diuisiuam magis tribuerunt: si autẽ per se igni competit segregare: cum congregare & segregare sint cõtrariæ operationes: figura sphærica, uel pyramidalis segregatiua, & figura a. uel b. congregatiua erunt contrariæ: ueluti ope-

K rationes illæ. at hoc est omnino impossibile: non enim in figuris reperitur contrarietas: nec contraria in eodem subiecto. quare omnino hæc, quæ isti dicunt: sunt impossibilia. hæc sunt quæ Auerro. suppleuit, & sunt bona.

Adhuc cum calidum, & frigidum, contraria sint potentia. impossibile est ipsi frigido figuram aliquã reddere: propterea quia contrarium quidem esse oportet, qui redditur. At contrarium nihil figuræ est. quapropter & omnes hoc prætermiserunt: & tamen conueniebat, aut omnia definire figuris: aut nullum.

Expositio. Octauo obiicit sic: si calidum limitat sibi figuram. uidelicet pyramidem, uel sphæricam: eadem ratione frigidum figuram sibi limitabit. sunt enim contrariorum contrariæ affectiones propriæ, ac per se. Sed frigidum non potest figurã sibi limitare: nam nullam sibi limitabit, nisi contrariam eius figuræ, quam sibi calidum limitat. at hoc fieri nequit. quia figuræ nihil est contrararium. inquit. ad hec cum calidum, &

L frigidum contraria sint potentia, quia uirtute actiua. supple oportet si calido figura competit, ut frigido figura contraria conueniat. destruit istud consequens: & impossibile est ipsi frigido figuram aliquam reddere. propterea quia contrariã esse oportet figura, quæ redditur frigido ipsi. At contrarium nihil figuræ est. addit antiquorum insufficientiam, & causam illius: & inquit. quapropter & omnes hoc prætermiserunt. nullus enim assignauit frigido figuram aliquam, quia non potest assignari: & tamen secundum eorum fundamẽta conueniebat, aut omnia elemẽta figuris diffinire, aut nul-

Que auer. cõ. 75. lum elementorum, ut rationibus nunc deductũ est. Auerroes autem addit, quòd isti coguntur, uel omnibus elementis assignare figuram: uel nullis, uel saltem assignare causam quare aliquibus assignanda est figura, aliquibus non. Quam quidem cum assignare non possint: omnino uisi sunt errare.

M Nonnulli autem de potentia ipsius dicere conati: ipsi contraria sibiipsis dicunt. frigidum enim dicunt esse, quod magnarum partium est: propterea

Premit Cõpignat quia premit, & per meatus non transit. patet igitur & calidum esse quod transit. tale autem erit quod est subtilium partium. quare euenit calidum, ac frigidum paruitate ac magnitudine differre: non autem figuris.

Expositio. Nunc autem reducit Platonicos ad contradictionem, nã disputantes de potentia frigidi, ac calidi, dixerunt calidũ calefacere paruitate, ac tenuitate partium, quibus constat: frigidum infrigidare magnitudine partium: quibus cõficitur. cum enim frigidum sit partium magnarũ, premit id cui applicatur, & per meatus non pertransit. Calidum uero cum sit paruarum partium, calefacit, et per meatus penetrat. obiicit autem Aristo. his, quod sibi sunt contrarij: quia tunc non figuris different calidum, & frigidum, sed partium differen-

N tia, cuius oppositum dixerunt, inquit. nonnulli autem de potentia ipsius calidi, ac frigidi dicere conati, ipsi contraria sibiipsis dicunt. frigidum enim dicunt esse, quod magnarum partium est: propterea quia premit id, cui applicatur, & per meatus non transit. patet igitur & calidum esse, quod trãsit, tale autem erit quod est subtilium partium. ex his concludit hos sibiipsis contrarios esse, & inquit. quare euenit calidum ac frigidum paruitate, ac magnitudine partium differre, non autem figuris. & sic sibiipsis aduersantur. nam dicunt elementa figuris differre, & postea dicunt calidum, ac frigidũ differre partium magnitudine, ac paruitate: quæ inuicẽ aduersantur. Auerroes uult hic, quod Aristo. educat Platonem ad contradictiones duas: quarum prima est, quod calidum, &

Que auer. cõmẽ. 76. frigidum differunt paruitate, & magnitudine partium: ex quibus constant, non autem figuris, cuius contrarium superius dixit. uoluit enim Plato, calidum, & frigidum figuris differre, quia calidum uoluit esse, aut sphæram, aut pyramidem, frigidum autem non.

O Pręterea si pyramides sint inęquales: magnę utique non ignis erunt: neq. figura urendi cã erit: sed eius. quod est contrarium, quod quidem igitur nõ figuris differant elementa, ex dictis patet.

Expositio. Hæc est secunda contradictio, ut recte Auer. inquit, & arguit sic dicens: si pyramides sint inæquales, quia aliæ magnæ, aliæ paruæ: magnæ non utique ignis erunt: sed paruæ. nã magnæ pyramides erunt aqua, paruæ uero erũt ignis: dixit enim calidum, & frigidum differre magnitudine & paruitate partiũ, & ita magnæ erunt aqua, & paruæ erũt ignis. Secundo sequitur, quod nec figura Pyramidalis supple quęlibet sit causa urendi, ac calefaciendi: nam magna pyramis

Que auer. comẽ. 77. non est causa caloris: sed est causa eius quod est calori cõtrarium uidelicet frigiditatis, ut recte Auer. interpretatur. demũ epilogando, inquit. quod quidem igitur non figuris differãt elementa ex dictis patet.

P Cum autem proprissimæ differentiæ corporum sint, quæ secundum affectiones & opera & potentias sunt: (uniuscuiusque enim eorum quæ natura sunt: esse dicimus & opera, & affectiones, & potentias:) primum utique erit de his dicendum: ut contẽplantes hæc, uniuscuiusque ad unumquodque differẽtias sumamus.

Expositio. Hoc est quasi procemium ad librum quartum huius, ac ad librum de generatione. unde inquit. Cum autem corporum. s. naturalium differentiæ proprissimæ ac principales sint, quæ uidelicet sunt secundum affectiones opera & potentias, cuius causam assignat, & lege suspensiue sic: uniuscuiusque enim corporum eorum quæ sunt natura, esse dicimus & opera, & affectiones, & potentias) ex his concludit intentionem & ordinem dicens, primum utique erit de his dicendum quinque operibus affectionibus & potentijs: adhuc ut hæc contẽplantes sumamus, uel sumere ualeamus uniuscuiusque corporis naturalis ad unũquodque differentias. nam

Q omnis differẽtia corporum naturalium erit, aut penes opera, aut penes affectiones, aut penes potentias. patet igitur intentionem dicendorum esse de operibus, affectionibus, ac potentijs elementorum, & huius causam finalem esse ut inter illa differẽtia omnis colligi possint. Quod uero ad uer-

Que auer. cõ. ultimo. ba attinet, Aristoteles (ut Auer. inquit.) intelligit per opera motus ac actiões passionesue. per potentias, siue uirtutes intelligit formas substantiales elementorum. per affectiones intelligit proprias illorum qualitates, ut calidum, frigidum, humidum, & siccum. propterea ait Auerro. cum quodlibet elementorum habeat figuram. i. formam propriam, & qualitatem propriam, & operationem propriam, dicendum est, de his tribus seorsum perfecta speculatione, quia cum hoc fecerimus: patebit eorum differentia, ac conuenientia. tacuit uero (ut ait Auer.) conuenientiam, quia intelligitur ex differentia, nam quæcunque differunt, conueniunt. Sed cuius sit hoc procemium, quod hic proponit: Auerro. uult esse libri

secundi

A secundi de generatione, quia illic exequitur quæ hic promisit. causa autem quare hoc procemium est secundi libri de generatione & non primi assignatur ab Auer. quia primus liber destruit opiniones falsas de affectionibus, uirtutibus, ac operibus elementorum, & propterea liber de generatione primus est quasi præcedens: hoc est, ut antecedens. & liber secundus quasi consequens in enthymemate. Sed nunc est dubium, cur opiniones falsas de elementis hic narrauit, cum & illas narret in libro primo de generatione. Respondet Auerro. quia opiniones falsæ hic narratæ sunt dictæ de elementis, quatenus elementa sunt partes mundi & non quatenus sunt generabilia & corruptibilia: at opiniones aliæ falsæ de elementis narratæ in libro primo de generatione sunt dictæ, ut elementa sunt partes & generabilia & corruptibilia, & sic falsæ opiniones de elementis aliter hic, aliter illic dictæ sunt. patet igitur secundum Auerro. hoc procemium esse libri secundi de generatiõe.
B Ego uero puto procemiũ hoc esse non modo libri de generatione, sed ad quartum de cœlo, & ad libros Meteororũ deseruire, quia in omnibus his de elementis agit, uerũ hoc nõ refert. hæc pauca de libro tertio.

¶ Finis libri tertij.

ARISTOTELIS DE COELO & mundo Liber Quartus, interprete & expositore Augustino Nipho philosopho Suessano.

C E GRAVI AVTEM & leui quid est utrũq.: quæ nam ipsorum natura: considerandum est & propter quam causam has potentias habent.

Expositio.

OMPLEVIT opiniones antiquorũ de graui & leui in tertio, & in fine proposuit procemium quasi uniuersale ad multos libros: nunc de graui & leui exequitur secundum opinionem propriam, & proponit primo, procemium particulare huius ultimi libri, & inquit. De graui autem & leui, quid est utrunq;, & quæ nam est ipsorum natura, & propter quã causam graue & leue has potentias habent considerandum est. De graui & leui proponit, quia graue & leue comprehẽdunt omnia quatuor elementa: sed quia de quatuor elementis agit Liber de generatione quatenus sunt alterabilia, & non quatenus sunt mobilia, hac ratione proponit de ipsis
D quatenus sunt grauia & leuia. quia ut sic mobilia sunt: dixit quid est ipsorum utrũq;, quia considerabit de eis definitiones, & non modo quid sit utrũq;, sed quæ nam sit eorum natura. Addit autem hoc ut daret intelligere idem esse considerare quid sit aliquid, & quid sit eius natura. Addit uelle & considerare quam ob causam graue & leue has potẽtias habent: quæ sunt grauitas & leuitas. ergo duo proponit dicere, quid uidelicet sit graue ac leue: & quam ob causam elementa aliqua habent grauitatem, & aliqua leuitatẽ. Auerroes autem ait, Aristo. unum præsupponere, & alterum declarare. præsupponit enim elementorum formas esse grauitatem & leuitatem, quia est manifestum per se. declarabit autem quid sit grauitas, quæ est forma substantialis grauium & quid leuitas quæ est forma substantialis leuium. Addet etiam & secundum uidelicet propter quam causa grauia & leuia habent has potentias: hoc est, ut Auerro. inquit, propter quam causam proprietas grauis est mouere ad medium, & proprietas leuis est mouere a medio. & ita secundum Auerro. unum præsupponit Aristote. & quasi duo declarabit. Quod uero ad uerba attinet: Auerro. per causas

Quæ auer. eb. primo.

intelligit formalem & finalem: non autem causam agẽtem. Nam leuitas non inest igni aliquam ob causam agentẽ, nec grauitas terræ, quoniam leuitas inest igni perpetuo & necessario modo, licet perpetua habent causam finalem & formalem, non tamen agentẽ. risibilitas etiam non habet agentem causam, qua insit homini: sed bene formalem, quia fluit ab hominis definitione habet etiam finalem, quia risibilitas homini inest ut rideat, non enim homo rideret, nisi esset risibilis. est enim operatio finis potentiæ. & ita grauitas nullã ob causam agentem inest terræ, uel aquæ: sed bene habens formalem causam, qua inest terræ, ut definitionem eius, & finalem, quæ est operatio terræ, quæ est motus deorsum.
Sed dubitatur contra hæc quæ Auer. ait primo, quia dicit perpetua non habere agentem causam, cuius contrarium dicit secundo libro huius commentis. 102. & 104. ubi aperte ait, æterna habere efficientem causam.
F Præterea Auer. in assignando rationem, quare grauitas non habet causam agentem, qua inest grauibus, ait quia æterna nõ habent causam. & sic supponit grauitatem & leuitatem esse æterna, quod est falsum, sunt enim generabilia & corruptibilia, ut lux elementa. Ad hæc eadem est effectrix causa hominis & eorum, quæ per se homini insunt, dans enim formam dat consequentia illam octauo physicorum commento quarto. quare si terra habet effectricem cãm, grauitas habebit illammet causam: & sic dubium est non paruum. Secundo dubitat, quia grauitas est accidens elemẽtis, ergo non potest esse illis forma substantialis, non enim potest accidens unius esse substãtia alterius. Ad primum dicendum agens ipsum, apud Auer. multifariam sumi, aliquando pro agente mediantibus qualitatibus alterabilibus. & hoc pacto loquitur de agente tertio physicæ auscultationis commento tertio in fine, dum ait in plus esse mouens quam agens. Aliquando pro mouente, quod mouet ut finis. & sic loquitur. 12. metaphy. commen. 36. Cũ inquit. deum mouere ut appetibile. Aliquãdo pro effectiuo principio, quod non distinguitur à conseruatiuo ut. 9. metaphysi. commen. 1. dum ait, quod efficiens in plus est, quam mouẽs & 12. metaphy commen. 6. aliquando pro forma conseruãte, & ita hic accipitur. ex his patet quomodo æterna non habent agens, & quomodo habent: non enim habent agẽs mediante alteratione: cæteris autem modis bene habent agens.
G Ad secundum dicendum, quod leuitas & grauitas sunt generabiles simpliciter: sed æternæ secundum inhærentiam, quia necessario & perpetuo insunt subiectis, & non pñt non inesse. Ad tertium dicendum, quod bene Auer. uult hæc habere agente cãm mediate, quia illammet, quæ est causa subiecti. Attamen hic uult illa non habere cãm agẽtem immediate, qua insint subiectis. Ad quartum dicendum, graue & leue sumi æquiuoce, quia si substantialiter sumantur sunt formæ substantiales. si accidentaliter, sunt propriæ elementorum affectiones, quibus elementa sunt mobilia.

Dubitãnes.

Est enim contemplatio: quæ est de ipsis sermonibus, qui sunt de motu propria. nam graue & leue eo dicimus quo naturaliter aliquo modo moueri potest, actibus autem ipsorum nomina imposita nõ sunt nisi putet quispiam inclinationem esse eiusmodi. quia uero negocium de motu physicum est: hæc autem habent in seipsis, quasi motus fomenta quædam: omnes quidem utuntur ipsorum potentiis: non tamen definierunt nisi pauci.
H

Energiæ Operationes Actus ῥοπὴ Inclinatio Momentũ Impetus Fomenta ζώπυρα Suscitantia Excitamẽta

Assignat cãm, quare de graui & leui agendum est, in hoc libro naturalis philosophiæ, & inquit. Est enim contemplatio quæ est de ipsis. s. graui & leui, sermonibus hoc est libris qui sunt de motu propria, ac accommodata. assignat uero causam, nam graue & leue eo dicimus quo naturaliter moueri potest. ergo de graui & leui est sermo proprius philosophiæ naturali obiter uero remouet dubitationem, quia uerbo uniuersali quædam elementa dicuntur grauia, quædam leuia. sed in specie terra quo modo dicitur grauis, & aqua quo modo similiter: & ignis quo modo leuis, & aer simili-

Expositio.

I ter, respondet actibus autem ipsorum, hoc est formis ipsorũ in specie nomina imposita non sunt, nisi putet quispiã inclinationem esse eiusmodi uidelicet terræ inclinationem deorsum simpliciter, leue inclinationem sursum simplr, cæterorũ uero inclinationes tales in respectu, & sic per Energias .i. actus, Aristo. actus primos intelligit hoc est formas. uel aliter & melius per Energias intelligit operationes grauitatis & leuitatis qui sunt motus sursum & deorsum. his enim nomina propria non uidentur imposita, nisi dicantur inclinationes, græce dicuntur ropes .i. momenta. Motus uero mistorum ac cœlorum non dicuntur ropes hoc est inclinationes, quia non sunt mere naturales, sed simpliciter ropes dicuntur motus elementorum, quia sunt penitus inclinatiões, & tunc per Energias intelligit actus secundos. quare formæ ipsorum dicuntur grauitas & leuitas: Energiæ autem ropes .i. inclinationes, & sic de graui & leui, & de eorum

K operationibus agit physicus. de graui quidem & leui, quia sunt principia motus naturalis. de ipsorum grauis & leuia operationibus quia sunt motus naturales, quæ dicuntur inclinatiões. Auerroes uero introducit textum præsentẽ hoc modo, ꝙ uelit hæc nomina graue & leue declarare ꝙ significent habitum & formam, quia hæc nomina pro maiori parte in compluribus idiomatibus dicuntur de actione hoc est actu primo, qui est habitus, & non de motu qui proficiscitur ab illa actione, siue actu primo: assignat autem cãm, quia hæc duo habitus, & actio hoc est actus secundus, q̃ pꝛoficiscitur ab habitu. cum sint diuersæ res nomine etiam differunt, quia uero in idiomate græcorum hoc non contingit, idõ coactus fuit declarare quid significent graue & leue. hęc est Auer. introductio. Quæ introductio friuola est. non enim mihi constat hæc duo non habere diuersa nomina apud græcos. immo Arist. in præsenti loco uult actionem quę est motus dici ropen hoc est declinationẽ. at grauitatem & leuitatem dici potentiam, & sic apud ipsum hæc differũt re & nomine. Et ideo mihi uidetur, ꝙ cum Aristo. accepisset de graui & leui esse physicam contemplationem, assignat causam, quia grauitas est principium motus. motus autem cu-

L ius est grauitas ipsa est principium, dicitur ropes, siue declinatio hoc est motus naturalis pure, quæ introductio est etiã Simplicij. Quod uero ad uerba attinet, Auer. in suis translationibus habet graue esse illud, quod habet potentiam, qua mouetur motu naturali, iuxta quæ uerba Auer. uult Arist. intelligere per id quod habet potentiam, formam ipsam, qua graue & leue mouetur, nõ autem compositum ex materia & forma, quia compositum est, quod mouetur: non id quo mouetur. præterea forma dicitur habere potentiam, & est ipsa potentia. dicitur habere potentiam, quatenus concretiue accipitur ut graue. quo uero abstractiue intelligĩt ut grauitas, est ipsa potentia. Addit etiam grauitatem esse potentiam actiuam, nõ autem passiuam, quia grauia & leuia mouentur à suis formis actiue, & non passiue apud Auer. probat autem hoc Auer. ex differentia, quę est inter potentiam actiuam, & passiuam, ut tertio de anima dicitur commen.

M 4. est enim potentia actiua, quę non extrahitur de potentia ad actũ, at passiua extrahitur ab agente. Quia uero graue suę naturæ relictum, & remotis omnibus impedimẽtis mouet se: & à nullo extrahitur ad motum: iure potentia erit actiua & non passiua. hæc Auer. quæ uera sunt, & non ad propositum. nam iuxta græca uerba sic habetur: { Graue enim & leue, secundum posse moueri aliquo modo dicimus: } et sic non oportet exponere ipsum graue esse, quod habet potentiam: sed esse id quo potest moueri. Vtrum uero sic id quo potest moueri actiue, uel passiue, ex uerbis Aristote. non habemus: licet Auerro. suppleuit. Vlterius animaduerte quòd illa uerba { Actibus autem ipsorum nomina imposita non sunt: nisi putet quispiam inclinationem esse eiusmodi. } Auerro exponit per actus, ipsos actus primos, qui dicuntur habitus. & tunc uult dicere Aris. ut Auer. exponit ipsis habitibus, qui sunt grauitas & leuitas, non esse nomina imposita scilicet propria, & distincta a nominibus operationum. Quia nomina hæc sunt æquiuoce communia habitibus, & operationibus quæ proficiscuntur ab illis, quod ait N esse in idiomate suo: non autem in idiomate arabico. Aliq̃ exposuerunt habitus habere nomina, operationes uero non habere: quam expositionem refellit Auer. primo, quia Arist. incepit demonstrare graue & leue significare potentia mouendi. Omne autem quod demonstratur est dubium. & sic nomen hoc est quasi ambiguum. de graui & leui, quod nõ esset nisi diceret de operatione. secundo hoc non cadit apud aliquod idioma. nullum enim idioma habet nomen habitui impositum, & nõ actioni, quæ proficiscitur ab illo. est enim quadruplex idioma: aliud habet nomen proprium habitui, & non proprium diuersum actioni, quę oritur ab illo, quod est melius, quia res diuersę diuersimode intelliguntur. & ita diuersimode significantur, & per consequens habent nomina diuersa. aliud habet actioni & habitui nomen ęquiuocũ aliquando habitum, aliqñ actionem demonstrãs. Aliud habet habitui nomen impositum: non aũt actioni, quod rarenter est. cum semper actio sit notior habitu, modo à notiori O sunt nomina ipsa rebus imponenda. Aliud uero nomen habet actioni impositum, non autem habitui, ut apud arabas. Quare ex differentia idiomatum patet Arist. non intellexisse habitus habere nomen, & actiones non habere. cũ hoc sit raro: & contra rationem. ergo intelligit actus non habere nomẽ proprium. sed commune sibi & habitibus. hęc Auer. in prima expositiõe. Aliter uero exponit ꝙ habitibus nomina nõ sunt imposita penitus, sed solum operationibus, quę proficiscuntur ab illis. nisi dicantur inclinationes. & sic prima expositio, & secunda differunt: quia prima dicebat non esse habitibus nomina propria imposita: sed ęquiuoca. secũda dicit nullo modo esse actibus .i. habitibus, qui sunt actus primi, nomina imposita: sed solum operationibus quę ab illis emergunt, nisi fingamus nomina & dicamus illas ropes .i. declinationes: in quibus expõnibus patet per actus semper Aris. intellexisse primos, qui habitus dicuntur. Simplicius uero optime distinguit de agentibus, quia duplicis sunt alia quidem quæ eodem nomine censentur, quo operationes eorum ut calidum, frigidũ, & id genus. Nam calefactio P nomine calidi dicitur, frigescere nomine frigidi, non tamen eadem terminatione: alia uero sunt agentia, quę non eodem nomine censentur quo eorum operationes nuncupantur ut graue & leue Nam operatio grauis est motus deorsum: operatio leuis sursum motus. Modo graue nõ censetur eodem nomine, quo eius motus. Nec leue etiam. Et tunc iuxta hãc expositionem per actus possumus intelligere actus primos & actus secũdos. Si primos intellexerimus, tunc est sensus, actibus autem ipsorum hoc est habitibus, qui dicuntur graue & leue nomina imposita non sunt, quæ cẽsentur eadem cum nominibus operationum, nisi putat quispiam inclinationem esse eiusmodi nomen quasi commune habitibus & operationibus. Sin autem intelligit actus secundos ut puto: tunc inquit. actibus autem ipsorum .i. operationibus ipsorũ grauis & leuis nomina imposita non sunt, quibus censeantur agentia ipsa, nisi illa nomina sint declinatiões. his enim nominibus possunt censeri habitus ipsi agentes, & operationes. Ex quibus patet error translationum Auerr. qui in Q suo textu ubi scribitur declinationes: habet actionem. hoc enim non conuenit uerbis græcis: nam græce est ropes, latinè declinationes, momenta, uel impetus. Deinde quasi epilogat rationem, qua probauit, de graui & leui esse negociũ physicum. Et componitur sic, de motu negociũ est physicũ. De graui & leui negocium est negocium de motu. ergo est physicũ. Inquit. quia uero negociũ de motu physicum est, hæc est maior. Hæc autem habent in se quasi motus fomẽta quædam. per hæc uult habere minorem uidelicet ꝙ de graui & leui negocium est de motu. uerbum fomenta græce est ȥopyraslatine sciscitantia siue excitamenta, quia grauitas & leuitas sunt fomenta motuum. grauitas quidem motus deorsum: leuitas sursum. ex his concludit cõclusionem: & simul cum conclusione addit defectum antiquorũ, & loquit. omnes supple ergo utuntur quidem ipsorum potẽtijs, & per omnes intellig physicos antiquos. q. d. ergo rectè

physici

Quæ auer. cõmen. 3.

Quæ Simpli.

A physici de eis egerunt in libris naturalis philosophiæ. Non tamen has potentias definierunt, nisi pauci. & sic antiqui recte dixerunt quo ad hoc, quòd de his in physicis libris locuti sunt, quo uero illas potentias non definierunt: non recte locuti sunt. Addit Auerro. omnes antiquos de definitionibus istorum aliqua tentasse, sed Aristo. uult paucos perfectis definitionibus de illis dixisse, quia perfecta definitio est, quę est apta remouere omnem quæstionem accidentē in re, ut quarto phys. meminit Auer. commento. 31. & primo de anima commento. 11. & secundo de anima commento. 26.

Distribuere Dubitare Aduer. — Videntes igitur primo quæ ab aliis dicta sunt, dubitantes etiam quæcunque distribuere ad hanc considerationem est necessarium, sic & id dicamus, quod nobis de ipsis uidetur.

Expositio. — Conclusit de graui & leui esse negocium physicum, & ita ad ipsum spectare, qui scribit naturalem philosophiam. At

B nunc quem ordinem uult tenere exponit, & ait se uelle pertractare quæ ab aliis dicta sunt, & dicere dubitationes huic proposito necessarias: demum postea ait, se uelle dicere opinionem, quæ sibi uidetur de his. inquit. uidentes igitur primo, quæ ab aliis dicta sunt: dubitantes etiam quæcunque distribuere ad hanc considerationem est necessarium, sic tandem & id dicamus, quod nobis de ipsis uidetur. hic est ordo in dicendis. Addit Auerro. quod Aristo. dicendo eius opiniones dabit tales definitiones istorum, ut omnes quæstiones accidentes remoueantur.

Graue itaque & leue aliud quidē simpliciter: aliud autem ad alterum dicitur. eorum enim quæ grauitatem habēt, aliud quidem leuius: aliud autem grauius dicimus esse, ut ligno æs.

Expositio. — Posita intētione, & statuto ordine, nunc exequitur: & primo proponit distinctionem quandam de graui & leui, & uult duplex esse graue & leue, quoniam aliud est tale simpliciter. aliud tale ad alterum, quod dicitur tale in respectu. graue simpliciter est terra, quod omnibus subest. Leue uero simpliciter ē ignis, quod omnibus eminet. grauia & leuia in re

C spectu sunt aqua, & aer, quæ ad ignem sunt grauia, ad terrā autem leuia. inquit graue itaque, & leue aliud quidem simpliciter, aliud autem in respectu, siue ad alterum dicitur. probat autem hanc distinctionem Aristo. quasi ab exemplo, quo utebantur antiqui, & inquit. eorum enim quę grauitatem habēt, aliud quidem leuius: aliud autem grauius dicimus esse, ut ligno æs dicimus esse grauius, & lignum ære leuius: hęc est distinctio. Auerroes autem hic uult graue in respectu esse illud: in quo nō est pura grauitas neque pura leuitas, sed utrunque;

Quæ autem, comm. 3. Dubitatio — quia idem est alio grauius: atque alio leuius. Sed dubitares contra hæc, quoniam magis & minus non differunt specie: ergo graue in respectu non differt specie à graui simpliciter. pro hac parte faciunt uerba Auerro. inferius commento sexto ubi uult simpliciter graue, & graue in respectu non differre nisi secundum magis & minus, & ita non differunt specie.

Potest dici, quòd leue, & leue in respectu possunt intelligi, aut in mixto, aut in simplici elemento. Si intelliguntur in mixto, sic non differunt specie, sed solum secundum magis, & minus, uult lignum est leuius ære, quia utrunque est leue leuitate eiusdem speciei. si autem intelligatur in simplici elemē

D to, sic differunt specie. Nam leuitas aquę, & leuitas aeris differunt spē: & grauitas terræ, & grauitas aquæ ēt spē differūt.

De his quidem igitur quæ simpliciter dicuntur: nihil a prioribus dictum est, sed de his quę ad aliud. non enim dixerunt quid est graue, & quid est leue: sed quid grauius, & quid leuius sit in his quæ grauitatem habent.

Expositio. — Obiter addit antiquorum insufficientiam: nam antiqui non de duplici graui sermonem fecerunt, sed de graui & leui in respectu, & solum in mixtis corporibus, quæ habent grauitatem & leuitatem: non autem de simpliciter graui & leui. Inquit. de his quidem igitur grauibus & leuibus quę dicuntur simpliciter: nihil à prioribus dictum est. Sed dixerunt de his grauibus & leuibus quæ dicuntur ad aliud, quæ sunt E talia in respectu: huius reddit causam, & inquit: non enim quid est graue, & quid est leue simpliciter dixerunt, sed quid grauius & quid leuius, quæ sunt talia in respectu, & non simple in omnibus, sed in his quæ grauitatem habent: ut sunt mixta ipsa. & sic duplex fuit antiquorum insufficientia: primo quia non de omnibus grauibus & leuibus dixerunt, quia solum de his in respectu. Secundo, quia de his dicentes, non in omnibus dixerunt, sed in mixtis & non in simplicibus. & ita non dixerunt de graui & leui in respectu elementis, sed in corporibus mixtis.

Magis autem perspicuum erit id quod dicimus hoc pacto. Nam quædam a medio semper apta sunt ferri. Quædam autem semper ad medium. Horum autem id quidem quod a medio fertur: sursum dico ferri. id uero quod ad medium deorsum. F

Posuit distinctionem de graui & leui, & probauit illam aliquo modo ex his, quæ ab antiquis dicebantur: nunc autem illam probat ratione efficaciori & ueritati consona. Dictum est enim graue ac leue esse duplex simpliciter, & in respectu: & quod detur graue simpliciter, & leue simpliciter probatur, quoniam alia mouentur simpliciter à medio, alia simpliciter ad medium. Quæ simpliciter à medio feruntur: hæc sunt simpliciter leuia. Quæ uero ad medium simpliciter mouentur: hæc sunt simpliciter grauia. inquit. magis autem perspicuum erit id quod dicimus, hoc pacto. hoc est supradicta distinctio quod est leue simpliciter, & graue simpliciter magis patebit: & exponit quomodo magis patebit, & inquit. nam quædam à medio semper apta sunt ferri, quædam autē semper ad medium: horum autem id quidem, quod à medio fertur, sursum dico ferri, & est leue. Id uero quod ad medium fertur: id dico deorsum moueri, & esse graue, & sic patet distinctio. Auerroes autem componit syllogismum in tertia figura hoc pacto. hoc corpus mouetur sursum. Hoc corpus mouetur ad circumferentiam cœli. ergo circumferentia cœli est sursum. Et intelligit per hoc corpus: leue ipsum, quod fertur sursum. Addit Auerro. hunc syllogismum esse ex duabus affirmatiuis in tertia figura: uerum hoc non nocet, quia in secunda si esset hic syllogismus, bene noceret: in tertia enim fieri ex duabus affirmatiuis syllogismus constat. In secunda uero ex duabus affirmatiuis nullus constat syllogismus. Vlterius Auerro. ait, quod ut probatur circūferentiam cœli esse sursum per hoc quod leuia undique ad eam feruntur: ita potest probari per conuersionem sermonis ad locum deorsum sic syllogizando in tertia figura: Graue undique mouetur deorsum, graue undique fertur ad medium totius, ergo medium totius est deorsum. & sic patet nec simpliciter leue: nec simpliciter graue esse secundum comparationem tantum. Sed dubitares utrum si grauia ferantur ad medium mundi ex parte nostri hemisphærii ubi nos sumus, & non ex parte hemisphærii, in quo sunt antipodes: sint simpliciter grauia. Respondet Auerro. quod sic imaginando oporteret dicere cœlum esse sicut tectum quod nostra tegit capita tantum, & non esse undique sphæricum ex parte nostra & ex parte antipodum, ut uulgus opinatur. Propterea ait Auer. quod si sic dicatur grauia quę mouerentur ex parte nostra ad medium, & leuia quæ mouerent à medio: nō essent simpliciter talia, quoniam non undique ex parte utriusque hemisphærii ad medium hæc mouerentur: & illa à medio ipso. Quare apud Auer. sequitur cœlum est ut tectum solum, uidelicet sphæricum ex parte nostra: ergo nihil est graue simpliciter, & nihil leue simpliciter. consequentia patet, quia hæc non ex omni parte esse ut talia.

Quæ autem, comm. 4. — G — H

Absurdum est.n. in cœlo non existimare aliquid esse sursum: aliquid esse deorsum: quemadmodum quidam cēsent. non.n. esse aliud sursum: aliud deorsum dicunt: siquidem omni ex parte simile est, & undique quisque gradiens ipse sibi antipes erit: nos autem ipsum uniuersi extremum sursum dicimus, quod est & secundū positionē sursum, & natura primum.

I Expositio. Sed circa dicta remouet dubium: nam antiqui in ipso mũdo nihil sursum: nihilq; deorsum dixerunt esse duabus rationibus moti. Prima, quia coelum ipsum: quo uniuersum tegitur, est omni ex parte simile. Secunda, quia undiq; quisque gradiens & circa terra se mouens, fiet sibiipsi antipex. ut si ab ortu feratur ad occasum: ipse in occasu erit antipes sibi dũ erat in ortu, & econtra etiam omnibus ita esse patet. obijcit autem huic positioni Aristote. quia in ipso mundo id dicimus esse sursum, quod est & positione sursum, & ipso in uniuerso primum, quale est coeli lunæ concauum. ergo medium erit simpliciter deorsum. inquit. absurdum est enim in coelo hoc est in ipso mundo non existimare aliquid esse sursum, & aliquid esse deorsum, quemadmodum quidam censent. Deinde huius positionis tangit breuiter duas rationes, & inquit. non enim esse aliud sursum: aliud deorsum dicunt in ipso mundo, siquidem omni ex parte coelum ipsum simile est & uniforme: hæc est prima ratio. Et undiq; quisq; gradiẽs ipse
K sibi antipes erit. Nam cum quis ab austro in septentrionem graditur: hic ut in septentrione est sibi antipes: ut erat in austro. obijcit autem huic, & inquit. nos autem ipsum uniuersi extremum, dicimus etiam sursum quod est & secundum positionem sursum, & natura primum: quale est lunę concauũ. Quare deorsum erit coeli medium: nam hoc erit positione & natura postremum. Quod uerò ad uerba attinet, debes scire in uniuerso posse assignari sursum & deorsum simpliciter duobus modis: uno modo respectu coeli & eius coelestis motus. Alio modo respectu motus elementorum, ut diximus secundo huius. Si considerentur sursum & deorsum respectu motus coeli, sic sursum & deorsum sunt secundum uirtutes animæ coeli, quæ uim habet ipsius partis superioris in australi, & ipsius partis inferioris in parte septentrionali. dextri uero in orientali, sinistri in occidentali: anterioris in culmine coeli, & posterioris in imo noctis. at si respectu motus elementorum hæc considerentur, sic sursum est in lunæ concauo, ubi leuia locantur. deorsum autem coeli medium sub nostris pedibus, & iterum hæc secundum uirtutes sunt. Nam
L concauum lunæ est uis terminans motum leuium. Medium uero totius est uis locans grauia. Verum concauum est primum positione: quatenus ad nostra capita primum est, & secundum naturam: quatenus ab illo ad nos deducitur omnis uis locatiua mixtorum & elementorum: medium uero est ultimum positione, quia quo ad nos infra nos. Et natura, quia per ipsum nihil ad nos fertur. & sic patet solutio quæstionis antiquorum.

Quoniam autem est aliquid coeli extremum & medium: perspicuum est, & quòd erit sursum & deorsum.

Expositio. Quasi epilogando concludit esse in uniuerso sursum & deorsum, quia in uniuerso sunt extremum uniuersi. uidelicet, lunæ concauum, & medium totius, scilicet centrum mundi. Et inquit. quoniam autem est aliquid coeli extremum, ut lunæ concauum & medium, scilicet centrum mundi: perspi-
M cuum est q; erat sursum & deorsum in ipso mundo.

Si existimauerunt. Existimantes ... Quemadmodum & multi dicunt: non tamen sufficienter (huius autem causa est, quoniam non omni ex parte coelum esse simile censent, sed unum tantũ esse hemisphærium, quod est supra nos) quoniam si existimauerunt & circulo esse tale, & medium ad uniuersum similiter se habere: illud quidem sursum: medium autem deorsum esse dicent.

Expositio. Continuetur sic textus, quoniam autẽ est aliquid coeli extremum & medium: perspicuum est q; erit sursum & deorsum: quemadmodum & multi dicunt, qui supple nobiscum conueniunt inquantum uoluerunt in uniuerso esse hæc duo. Addit tamen eorum errorem, nam dixerunt coelum non esse omni ex parte sphæricum, sed esse semisphæricum, quia sol sĩ ea ex parte, quæ supra nos est, ad antipodas autem nihil coeli esse dicentes. tamen uolunt id sursum esse quod supra nos est, id deorsum, quod ad pedes nostros collocatur. Inquit. nõ N
tamen sufficienter: cuius opinionem narrans assignat eorum causam, & inquit. huius autem causa est, quoniam non omni ex parte coelum esse simile censent, sed unum tantum esse hemisphærium, quod est supra nos. & sic putant coelum esse tectum semisphæricum. deinde assignat causam: quare nõ sufficienter dixerunt, quoniam si existimauerunt & coelum supple circulo esse tale rotundum omni ex parte, & medium ad uniuersum similiter se habere, quia undiq; centrum totius: illud quidem sursum. uidelicet, quod est supra nos: medium autem deorsum esse dicent. uerbum: si existimauerunt græce est prosypolauontes: hoc est putantes. uerum legi debet hypothetice, quia ipsi absolute sic non dixerunt, propterea ait: si existimauerunt, quia si putauerunt coelum esse simile ubiq;, & medium esse centrum totius: dubio procul coguntur dicere sursum esse id quod est supra nos: deorsum uero esse medium totius. nec curauit hoc probare simpliciter, quia in secundo libro satis abunde dixit. debes scire ut ex commento O
colligitur, uulgares rectius fuisse locutos, quàm ueteres: tum quia concesserunt sursum simpliciter coelum: Et etiam deorsum simpliciter uidelicet terram ipsam, quæ antiqui minime uoluerunt. Tum etiam quia sequuntur eorum fundamenta. nam nihil uidentes sub terra: dixerunt ea ex parte esse nihil nisi abyssum. & ita coelum esse tectum asserunt. causa autem est, quia non perceperunt coelum esse continens omnia: antiqui uero dixerunt coelum esse uniuersum continens, & tamen solum esse hemisphæricum arbitrãtur, & nihil esse sub terra. & ita errant, quoniam si coelum est omnium continẽs, erit ex parte nostra, & ex parte alia sphæricum. qua ratione ut ex parte nostra id sursum est, qđ supra nos est, & id deorsum, quod centrum est terræ: ita ex parte antipodum id erit sursum, quod est ad eorum capita collocatum. id autem deorsum quod est ad eorum pedes.

Deorsum ... Sursum. Igitur leue quidẽ simpliciter dicimus, quod sursum fertur, & ad extremum. graue uero, quod simpliciter deorsum & ad medium. Ad aliud autem leue ac leuius, quod duobus grauitatem & magnitudinem æqualem habentibus: deorsum fertur alterum natura uelocius. P

Expositio. His declaratis concludit quid sit graue leueq; simpliciter, & quid graue leueq; in respectu, & inquit. igitur leue quidẽ simpliciter dicimus quod sursum fertur, & ad extremũ, quod est coeli concauum. Addit autem. { Et ad extremum: } ad differentiam leuis in respectu, quod mouetur quidẽ sursum: non autem ad extremum. Deinde quid sit graue simpliciter addit, & inquit. graue uero supple simpliciter, quod simpliciter deorsum fertur, & ad medium, addit. { Et ad medium } propter graue simpliciter, quod deorsum mouetur, & ad medium simpliciter: graue uero in respectu mouetur deorsum, non autem ad medium simpliciter. Deinde quid leue quidue graue in respectu sit, exponit & inquit: ad aliud autem leue, ad leuius supple est, quod duobus grauitatem & magnitudinem æqualem habentibus deorsum fertur alterum natura uelocius. Dixit primo duobus grauitatem habentibus, quia comparatio fieri debet inter similia. nisi enim ambo grauita- Q
tem habeant: non potest alterum altero leuius uel grauius dici. Dixit secundo, æqualem magnitudinem habentibus: Quia ubi non sunt paria in magnitudine, non dicetur alterũ altero leuius uel grauius nisi per accidens: non autem per se. uerbum uero { deorsum } ut mihi uidetur: corruptum est & græce legi debet ἄνω hoc ẽ sursum, & tunc sensus est, id leuius esse alterũ altero. quod cum æquale sit illi in magnitudine: & utrunq; leue uelocius sursum fertur. grauius autem quod æqualis quantitatis cum altero graui plus habet grauitatis, & uelocius deorsum fertur. Auerroes uero commento sexto dicit duo: primum, q; grauia & leuia definiunt per motus qui sunt sursum & deorsum. Quia operationes propriæ in his rebus accipiuntur loco suarum differentiarum, & ideo sunt descriptiones & non definitiones: secundum q; Arist. describit leuia & grauia in respectu nõ in simplicibus corporibus, sed Que auer. comm. 6.

in mixtis:

A in mixtis unum graue simpliciter, est illud, quod haber grauitem sine leuitate. & leue simpliciter, est illud, quod habet leuitatem sine grauitate. At leue in respectu. i. quod leuitatem habet suæ grauitati admixtam. Graue uero in respectu qđ habet grauitatem suæ leuitati admixtam, quæ patent in mixtis. de his. n. grauibus & leuibus mixtis uult Aristote. (ut Auer. ait) q̄ si sint eiusdem speciei & magnitudine æqualia: alterum altero grauius erit, quod deorsum uelocius fertur. illud leuius quod sursum uelocius mouetur. de leuibus uero & grauibus in respectu in elementis: cuiusmodi sunt aer, & aqua, posterius Aristo. dicit. Hæc colliguntur ab Auerroe.

Expő. ptis Mihi autem uidetur q̄ Aristo. loquatur de grauibus & leuibus in respectu in ipsis simplicibus: nā de graui & leui simpliciter loquitur etiā in simplicibus, & tunc lege uerba eius sic, ad aliud aūt leue ac leuius supple dico, quod alterum duorum, quæ grauitatem habent, & æqualem magnitudinem B sursum celerius mouetur, ut aer & aqua. utrunq; enim graue est & leue, uerum aer leuior est aqua, quia sursum uelocius mouet: aqua grauior aere, quia deorsum celerius fertur. & sic uerba possunt legi tam de mixtis q̄ de simplicibus.

Eorum igitur qui prius ad eam uenerunt considerationem, quæ est de his, plurimi pene de grauibus hoc pacto leuibusq; solis dixere: quorum alterū utrisq; grauitatem habentibus leuius est. sic autem pertranseuntes, & de simpliciter leui & graui determinatum esse putant, Sermo tamen ipsis non accommodatur.

Expositio. Ex dictis recolligit defectum Platonis, qui in tractādo de leuibus, solum de grauibus & leuibus in respectu egit. putans sermonem qui est de graui & leui in respectu, conuenire grauibus & leuibus simpliciter: cum certe illis non accō C modetur. inquit. eorum igitur qui prius ad eam uenerunt cōsiderationem, quę est de his grauibus & leuibus plurimi pene (ut Platonici) de grauibus hoc pacto i respectu leuibusq; solis dixere, quorum alterum utrisq; grauitatem habentibus leuius est: hoc est quæ dicuntur grauia & leuia in respectu qualia sunt mixta corpora quorum alterum altero leuius uel grauius est. sic autem pertranseuntes de grauibus & leuibus in respectu, & de simpliciter leui & graui determinatū esse putant, quia sermonem de grauibus & leuibus in respectu putant accommodari posse ipsis grauibus & leuibus simpliciter. Addit Aristo. errorem eorum breuiter. & inquit. sermo tamen supple qui accommodatur grauibus & leuibus in respectu: ipsis grauibus & leuibus simpliciter non accōmodatur. & sic tractare de grauibus & leuibus in respectu non sufficit ad tractandum de omnibus simpliciter grauibus leuibusque.

Si ulterius progredie. π προϊοῦσι Hoc autem perspicuum magis erit si ulterius progrediemur. Dicunt enim grauius & leuius aliqui quidem ut in Timęo est scriptum, grauius quidē quod ex pluribus eisdem constat. leuius autem quod ex paucioribus quemadmodum plumbo plumbum, & æs ære maius grauius est. similiter autem & cætero D rum similarium unūquodq;. In excessu enim ęqualium partium unumquodq; grauius est. Eodem autem modo & ligno plumbum dicunt. ex eisdē. n. omnia corpora & una materia esse, sed non uideri.

Expositio. Volens declarare sermonem de grauibus & leuibus in respectu grauibus & leuibus simpliciter non conuenire, aggreditur de nouo narrare opiniones antiquorum: nā ex his patebit multifarius error, & hoc proponit: hoc autem. (inqt.) perspicuum magis erit si ulterius progrediemur. s. narrando opiniones aliorum. Nam patebit sermonem de leui & graui in respectu non conuenire grauibus & leuibus simpliciter: & patebunt opiniones aliorum: & patebit ueritas omnino ad uerbum. { Si ulterius progrediemur } græce est { Proelthusi } idest procedentibus ulterius. uerum clarius ut esset resoluimus ad uerbum. Deinde incipit narrare positiones & primo eam quæ in Timæo scribitur. dicitur enim illic grauia & leuia omnia ea superficiebus ac triangulis constare B ꝓpterea id grauius esse, quod ex pluribus superficiebus pluribusq; triangulis constat. ut si unum plumbum quod sit. a. ex x. constet triangulis. alterum uero quod sit. b. ex quinque. a. grauius est quā sit. b. & ita comparando unumquodq; corpus ad alterum eiusdem speciei. Leuius uero posuit esse, qđ ex paucioribus eiusdem naturæ superficiebus aut triangulis constat ut si. a. ignis ex duodecim constet. & b. ignis ex octo superficiebus: ignis. b. est leuior igne. a. Inquit. dicunt enim grauius & leuius aliqui quidem ut in Timæo est scriptum grauius quidem quod ex pluribus eisdem scilicet superficiebus & triangulis constat. leuius autem, quod ex paucioribus eisdem superficiebus & triangulis: cuius exempla affert, & inquit. quemadmodum plumbo plumbum, & æs ęre maius grauius est, similiter autem & cæterorum similarium unumquodq;: & affert rationem Plato. dicēs, in excessu enim ęqualium partium unumquodq; grauius est. hæc de his quę sunt F eiusdem speciei. deinde quid grauius quidue leuius sit in his, quæ differunt specie apponit, & inquit. eodem autem modo & ligno plumbum dicunt esse grauius & uniuersaliter in cæteris quæ differunt specie. & affert causam, & inquit. ex eisdē enim superficiebus & triangulis una materia quæ dicitur omnicapax: omnia corpora esse dicunt, sed nō uideri esse. & sic corpora similia in specie & corpora dissimilia omnia cōstāt ex eisdem superficiebus & triangulis & eadem materia, sed hæc est differentia, quia corpora similaria constant, & uidetur ex eisdem constare. Dissimilaria uero constant, sed nō uidentur constare. hæc ex Timæo colliguntur.

Sic aūt definitis non dictum est de simpliciter leui ac graui. Nunc enim hic quidem ignis semper leuis est: sursumq; fertur. Illa uero terra terraceaq; cūcta deorsum atq; ad medium ipsum. Quare non ob G triangulorum paucitatem, ex quibus unumquodq; constare dicunt: ignis aptus est sursum ferri. Maior Ergo ἐπεὶ enim tunc utiq; minus moueretur, & grauior esset cum pluribus ex triangulis esset. Nunc autem contrarium uidetur. quo enim utique maior est: eo leuior est, & sursum uelocius fertur. De superiori etiā deorsum paruus ignis uelocius fertur. magnus autem tardius.

Expositio. Obijcit autem Arist. huic Platonicæ opinioni ex eo, quòd tunc in rerum natura, nec leue simpliciter: nec graue simpliciter daretur. sed omne graue esset in respectu, & omne leue similiter. consequentia patet, quia si graue esset multitudine triangulorum & leue paucitate: nunc leue esset graue, quia ex triangulis constaret: licet minus graue eo, quod ex pluribus triangulis constaret, & graue esset leue, quia comparatione alterius quod ex pluribus esset triangulis. & sic nihil graue, nihil leue simpliciter esset in rerum natura, sed solum comparatione. At hoc est falsum, quia uidemus ignem leuem esse semper, & simpliciter, quia respectu cuiusq; leuis. Et terram etiam grauem semper, quia ad omnia grauitat. inquit. sic au H tem definitis ut Pla. inquit: non dictum esset de simpliciter leui & graui, & ita in rerum natura nihil esset simpliciter graue: nihilq; simpliciter leue, sed comparatione duntaxat hoc autem esse impossibile ostendit, dicens: nunc enim hic quidem ignis de numero corporum existens: semper leuis est. sursumq; fert. Illa uero de numero corporū terra terraceaq; cuncta deorsum: atq; ad medium ipsum feruntur. Primū igitur absurdum esset q̄ si opinio Pla. esset uera, tunc nihil esset simpliciter graue: nihilq; leue simpliciter. Secundo infert, q̄ si ignis esset leuis simpl'r, & terra esset grauis simpl'r tūc, non ob triangulorum paucitatem ex quibus unumquodq; constare dicunt: ignis aptus est sursum ferri: supple terra multitudine deorsum. deducit, quia si et triangulorum paucitate ignis moueretur sursum, & terra multitudine triangulorum deorsum: tunc ignis maior moueretur minus quàm moueretur ignis minor: cum pluribus ex triangulis esset. corpus enim

I maius pluribus constat partibus. Nunc autem contrarium uidetur: nam quo ignis maior est, eo leuior est, & sursum uelocius fertur. addit etiam quòd paruus ignis de superiori loco deorsum uelocius fertur: magnus autem tardius. & ita ignis moueretur naturaliter è loco supero ad medium: contra ea quæ diximus. Sic tota ratio est quòd data Platonis opinione: tunc in rerum natura nihil esset ignis simpliciter atque leue: nihilque graue simpliciter ac terra. Quòd si esset aliquod graue simpliciter, & aliquod leue simpliciter: tunc ignis non esset aptus ferri sursum paucitate triangulorū, & terra deorsum multitudine eorū, sed sua forma hoc sursum: illud deorsum moueretur; hæc est breuiter ratio Aristotelis hic.

Insuper etiam: cum id quidem quod pauciora habet similaria leuius: id uero quod plura, grauius esse dicant. aerem autem, & ignem, & aquam ex eis-

K dem esse triangulis: differre tamen paucitate & multitudine, ut sit ipsorum aliud quidem leuius: aliud uero grauius. Aliqua aeris multitudo erit, quæ grauior erit aqua, at totum cōtrarium accidit. Etenim semper maior aer magis sursum fertur, & omnino quæuis pars aeris sursum ex aqua mouetur. hi quidem igitur ita de graui & leui definierunt.

Homogenia Similaria · Quapropter · Ut

Expositio. Secundo obijcit Platoni ex eo, quòd tunc aliqua aeris multitudo erit ipsa aqua grauior: consequentia patet suppositis his, quæ ipsi concedunt. tenent enim primo id esse leuius, quod constat paucioribus similiaribus triangulis. Id uero grauius, quod pluribus eiusdem generis triangulis. Secundo tenent aerem, aquam, & ignem, omnia constare ex eisdem ac similiaribus triangulis, solumque differre multitudine & paucitate illorum: ita ut sit ipsorum aliud leuius, quod illorum paucitate constat. aliud grauius, quod sit illorum multitudine. his concessis patet consequentia. nam cum constent ex triangulis eiusdem generis, differantque solum multitudine & paucitate illorum, aer maior constaret ex pluribus triāgulis par-

L ua aliqua aqua: esset aer ille grauior aliqua aqua, at hoc est contra sensum: etiam semper maior aer uelocius sursum fertur, & omnino quæuis parua aeris pars sursum ex loco ipsius aquæ mouetur. inquit. Insuper etiam cum id quidem quod pauciora habet similaria hoc est triangula eiusdem generis leuius esse dicant: id uero quod habet plura eiusdem generis triangula grauius esse uelint: hoc est primum eorum concessum: aerem autem & ignem & aquam ex eisdem esse triangulis: differreque tamen multitudine & paucitate illorū tantum, ut sit ipsorum aliud quidem leuius: aliud uero grauius: hoc est eorum concessum. Secundum ex his infert absurdum, & inquit. aliqua erit aeris multitudo, quæ grauior erit aqua. uidelicet aer magnus respectu paruæ aquæ. at ut inquit. totum contrarium accidit. etenim semper maior aer, sursum magis fertur, & omnino quæuis pars aeris sursum ex aqua locoque eius tollitur atque mouetur. hæc Aristo. contra

M Platonem. demum epilogat, hi quidem igitur ita de graui & leui definierunt.

Quibusdam autem non sufficiens uisum est hoc pacto diuidere, sed quāuis sint uetustiores ea ætate, quę est nunc, de his, quæ nunc sunt dicta: modo magis nouo intellexerunt. nonnulla enim corpora mole quidem minora uidentur, sed grauiora esse. patet igitur non esse satis dicere ex æqualibus ipsis primis ea q̄ sunt æq̄ grauia constare: essent. n. ęqualia mole.

Quibusdam · καὶ ὅτι · Modo magis nouo · καινοτέρως

Expositio. Aggreditur nunc positionem Democriti & Leucippi, & primo sumit positionem horum esse rationi minus dissonā: nam licet ætate priores ac uetustiores sint: tamen certius disseruerunt. Quia apud hos non oportet dicere composita ex æqualibus numero & mole esse æque grauia sicut oportet apud Plato. qui uult æquegrauia esse ex æqualibus numero & mole. grauiora uero ex pluribus æqualibus. minus grauia ex paucioribus æqualibus superficiebus uel triangulis non enim ualet hæc consequentia. hæc corpora sunt æqualia mo-

N le. ergo sunt æquegrauia, quia stat plumbum esse æquale ligno, & tamen grauius esse. inquit. Quibusdam autem ut Democri. & Leucip. non sufficiens uisum est hoc pacto diuidere ac dare differentiam inter grauia & leuia. sed quāuis sint uetustiores ea ætate quæ est nunc in qua uigent Platonici: tamen de his, quæ nunc sunt dicta in materia de graui & leui: modo magis nouo intellexerunt. & ita certius, quia ut primo coeli & secundo metaphysi. habetur. iuniores perspicaciores sunt, ac certius de rebus dicunt, quàm dixerint inuentores. & ita Democri. & Leucip. modo magis nouo, quia certius: de his disseruerunt. Assignat autem causam cur certius disseruerunt. Et inquit. nonnulla enim corpora mole quidem minora uidentur, sed grauiora esse ut paruum plumbum magno ligno. ex hoc infert Plato. insufficientiam, & inquit. patet igitur non esse satis dicere ex æqualibus ipsis primis, uidelicet triangulis uel superficiebus ea quæ sunt æque grauia constare. nam omnia æquegrauia essent æqualia mole: modo oppositum uidemus de plumbo & ligno. quare non est

O bene dictum ęque grauia esse ex æqualibus: grauiora ex pluribus: minus grauia ex paucioribus. & ita certius Democritici atque Leucippici dixerunt, quia hi non coguntur sic dicere ut infra uidebitur. Animaduertendum ut Auer. inquit. maius corpus posse apud antiquos esse leuius propter uacuum imbibitum, quod concedunt. Minus autem esse potest grauius quia minus in se habet uacui: uerum hæc positio est reprobata quarto physicorum.

Quæ aut. cōsl. n.

Prima autem & indiuisibilia quidem superficies dicentibus: ex quibus constant ea corporum, quæ grauitatem habent: absurdum est dicere. his aūt qui solida: magis cōtigit dicere grauius eē maius ipsorū.

Expositio. Corpora duplicia sunt prima & simplicia, quæ elementa mixtorum sunt, & secunda ac composita siue mixta, quæ ex primis constant. Aristoteles ergo ostendit Democriticos melius uel minus dissone dixisse, quo ad prima corpora: his qui dixerunt triangula & superficies. Secundo ostendit etiā mi-

P nus male dixisse quo ad mixta corpora. Quo quidem ad simplicia ac prima minus male dixerunt Platonicis: nam Democritici posuerunt solida, quæ grauia esse possunt & leuia. & ita alterum altero leuius & grauius esse potest. Platonici posuerunt superficies & triangula, quæ nec grauia, nec leuia esse possunt: cum non sint corpora. quare possunt dicere inter simplicia esse alterum altero grauius, ut maius grauius esse minore. Platonici autem minime hoc facere possunt. inquit. prima autem & indiuisibilia quidem superficies dicentibus ut sunt Platonici, qui uolunt prima & simplicia esse superficies. ex quibus constant ea corpora, quæ grauitatem habent. s. mixta: absurdum est dicere maius esse grauius minore, & sic Platonici non possunt dicere inter simplicia alterū altero esse grauius aut leuius, quoniam illa non ponunt corpora. His autem, qui solida dicūt supplè prima & simplicia, magis contingit dicere maius ipsorum esse grauius minore, & ita inter ipsa possunt dicere alterum altero grauius. patet igitur minus dissone dixisse Democriticos: cum ipsi possint dicere inter prima alterum altero esse grauius: Platonici uero non possunt: cum uelint prima esse incorporea, quæ grauitate participare non possunt.

Q Compositorum uero, quoniam unumquodque nō hoc modo sese habere uidetur, sed multa grauiora mole minore esse uidemus quemadmodum æs lanæ: aliam causam quidam putant, & aiunt. uacuum enim comprehensum leuitare corpora dicunt, & interdum facere est maiora leuiora cum plus habeant uacui. Propter hoc enim & mole esse maiora composita persæpe ex qualibus solidis: uel minoribus. omnino autem & penitus causam esse leuioris plus inesse uacui. dicunt igitur hoc modo.

Quidam Aliqui · Cōprehensum Interceptum Interclusum.

Expositio. Quòd minus male dixerint quo ad simplicia: declarauit, quòd uero etiam quo ad mixta minus male dicant: nūc ostēdit. nam isti Democritici asserunt uacuum intra corpora mixta

A acta comprehensum, & ita possunt dicere aliquando maiora esse leuiora minoribus. & aliquando econtra, minora leuiora maioribus. & aliquando æquale esse altero æquali grauius uel leuius, q͂a maius corpus mixtum potest habere plus minusue uacui, inquit. compositorum uero ac mixtorum corporum, quoniam non unumquodq; hoc modo sese habere uidetur, ut Platonici dixerunt, qui negarunt uacuum comprehensum, sed multa grauiora mole minora esse uidemus, ut æs lana, & plumbum ligno, aliam causam aliqui putant, & aiunt, quam quidem explicat dicens. uacuum enim intra mixta comprehensum leuitare corpora dicunt, & interdum tale uacuum est facere maiora leuiora, quia maiora sunt ex multo uacuo, & pauco pleno. cum plus habeant uacui intra se. propter hoc enim dicunt & maiora mole esse composita persæpe ex æqualibus solidis uel minoribus quàm supple

B sint mixta minora eo quia maiora habent plus uacui, & minus de solidis siue pleno, minora uero minus de uacuo, & de plenis, siue solidis plus: & quasi epilogando, inquit. omnino autem & penitus causam esse leuioris. hoc est quòd alterum altero sit leuius dicunt plus illi uacui inesse. dicunt igitur hi Democritici de his hoc modo patet igitur hos minus male de simplicibus dixisse, & etiam minus male de mixtis.

Qu? auer. com. 12. Auerroes autem in commento dicit primo philosophos hosce conuenire in duobus: primo, quia ambo enituntur assignare causam grauitatis in respectu, & eorum nullus assignauit causam grauitatis, uel leuitatis simpliciter. secundo, quia omnia absurda quæ ad Plato. sequuntur: etiam ad Democritum sequi uidentur: cum nemo eorum de graui, uel leui simpliciter tractauerit. Secundo, Auerro. in commento assignat eorum differentiam & uelle uidetur quòd Democritus assignare potest causam in simplicibus elementis cur alterum altero est grauius uel leuius: non autem in his corporibus, quæ ex elementis constant, quod in elementis id possit facere, ostendit Auerro. quia Democri. ponit prima rerum principia esse atoma corpora, quę licet physice sint indiuisibilia: tamen mathematice sunt diuisibilia: qua ratione alterum eo-

C rum potest esse grauius altero, quia maius potest esse grauius minore, & non ratione uacui: cum intra nullum eorum sit uacuum: eo quòd unumquodq; est physice indiuiduum, sed ratione magnitudinis, alterum altero est grauius uel leuius. At in mixtis quæ ex elementis componuntur primo, cum sint physice & mathematice diuidua: non potest saluare alterum altero esse grauius uel leuius ratione magnitudinis. & sic in simplicibus possunt, in mixtis non. Plato uero nec in mixtis, nec in simplicibus. in simplicibus non, quia prima principia dicit superficies, quæ cum indiuisibiles sint, non possunt esse quales scilicet nec graues, nec leues: in mixtis minime, quoniam mixta ex simplicibus sunt, quæ nec grauia sunt, nec leuia: hæc Auerro. Quæ (ut mihi uidetur) non sunt uerbis Aristote. consonantia ut ostendimus Democri. potest tam in simplicibus quàm in mixtis saluare alterũ altero grauius uel leuius esse: in simplicibus quidem ratione magnitudinis & paruitatis atomorum: in mixtis autem ratione uacui comprehensi. Auerro. tertio dubitat contra rationem Aristote.

Dubitatio. D Aristote. enim arguit contra Plato. q; si grauius est, quod ex pluribus constat: tunc ignis magnus esset aliqua terra parua grauior, quia ex pluribus superficiebus constat. Contra dubitatur, quia quod constat ex pluribus non semper est maius uel grauius, nisi cætera sint paria: modo diceret aduersarius ea ex quibus terra parua constat, esse numero pauciora, sed mole maiora: ea ex quibus ignis constat esse magnitudine minora, sed numero plura. & sic non ualet ignis magnus cõstat ex pluribus. ergo est grauior, sed oportet addere eam cõstare ex pluribus & maioribus. Solutio. Soluit Auer. & ostendit dupliciter hanc solutionem Plato. non ualere: primo, quia secundum Plato. omnes superficies ex quibus sunt corpora grauia & leuia sunt eiusdem rationis, & sic non differunt grauia & leuia, nisi secundum magis & minus. & ita non differunt specie. quod si grauia & leuia non differunt specie, uertetur quæstio prior, q; tunc maius esset grauius, & q; non esset dabile graue simpliciter, nec leue simpliciter, Quare sic fugiẽs

trudi tur in aliud absurdiu. Secundo obijcit, quia licet terra sit ex paucis, & magnis, & ignis ex pluribus & paruis: parua possunt adeo numero excrescere ut æquipolleant magnis: faciunt enim multa modica unum satis, ut prouerbialiter dicitur. & sic adhuc stat ignem magnum esse grauiorem terra paruissima. Quod uerò ad uerba attinet, debes scire, q; dixit {Vacuum enim comprehensum leuitare corpora dicunt} ad demonstrandum, ut Auerro. inquit. uacuum ipsum leuitans moueri ad motum corporis leuitati: non enim mouere posset, nisi in mouendo moueretur, quia ut dicitur octauo & septimo physico. corpus quod mouet aliud corpus localiter: nõ mouet, nisi moueatur. Vlterius debes scire, ut Auer. notat eodem commento, q; causa, quare unum corpus sit altero leuius non est, quia habeat plures partes pleni, sed quia habet plus de uacuo. & ita apud antiquos leuius & minus leue attenditur penes plus uel minus uacui comprehensi. Secus apud Plato. propterea hi possunt reddere causam, quare alterum altero est leuius in mixtis, illi uero nõ. Hęc Auer. (Qu? auer. com. 13.)

F Necesse est autem his qui hoc pacto definiunt si sit leuius: addere non solum uacui plus, sed & solidi minus habere. Si enim tali ratione excedat: leuius non erit. ob id enim & ignem leuissimum esse asserunt, quia uacui plurimum habet. accidet igitur magnum aurum plus habẽs uacui modico igne: leuius esse, nisi & solidum ipsum habuerit multiplex. quare hoc est dicendum.

Expositio. Reprehendit nunc Aristote. opinionem Democri. Et primo ostendit causam quam assignauit leuitatis & grauitatis esse diminutam: dixerunt enim causam, quare aliquod est leuius esse, quia plus uacui habet, & quare aliquod est grauius esse, quia plus habet pleni uel solidi. Obijcit autem Aristote. quia hac causa assignata: tunc aurum magnum esset leuius igne paruo, quoniam aurum magnum ut millecuplum erit leuius modico igne, ut pedali, quia eiusmodi aurum habet plus uacui igne illo paruo. Præterea, etiam sequetur ignem magnum, ut millecuplum esse grauiorem paruo auro. uidelicet pedali, quia talis ignis habet plus pleni illo auro. ergo si ratio debet esse sufficiens: oportet addere leuius esse, quod

G habet plus uacui & minus pleni: grauius autem plus pleni & minus uacui. Modo magnum aurum, licet habeat plus uacui modico igne, non habet minus pleni. & magnus ignis. licet habeat plus pleni modico auro: non tamen habet plus pleni. patet igitur eorum causam non esse completam. Inquit. necesse est autem his qui hoc pacto definiunt ac causam assignant, si sit aliquod leuius altero, uel supple grauius: addere non solum uacui plus, sed & solidi minus habere. Si enim tali ratione excedat, id corpus leuius non erit, quia fiat ipsum habere plus uacui & non esse leuius: nisi habeat minus pleni: ob id enim & ignem leuissimum esse asserunt, quia uacui plurimum habent non attendentes ad pleni rationem: propterea dat Aristote. quasi absurdum, & inquit. Accidet igitur magnum aurum. uidelicet millecuplum plus habens uacui aliquo modico igne. uidelicet pedali, leuius eẽ illo paruo igne: addit propter hoc & correctionem. d. nisi & solidum ipsum habuerit multiplex, quare hoc est dicendum atq; addendum eorum causæ. Auerro. autem ait apud antiquos trifariam in- (Qu? auer. com. 14.)

H telligi aliquod corpus esse altero leuius penes uacuum & plenum. Aut quia absolute plus habet uacui nulla ratione habita ad partes pleni, aut quia plus habet uacui, & pleni minus, aut quia proportio uacui ad plenum est maior quàm sit in ipso graui. ut si proportio in. a. leui uacui ad plenum eẽt quadrupla ad eam, quæ est in. b. corpore graui uacui ad plenũ, ut si esset dupla. & ita secundum Auerro. Aristote. ostendit antiquos assignasse primum modum, quem insufficientem esse probat, per exemplum de magno auro ad paruum ignẽ ut in tex. ostendimus. Vltimo Auer. notat contra hanc positionem, q; si penes plus uacui attenderetur leuius: tunc aliquod esset leuius & grauius, quia ratione habita ad maius esset graue, quia minus uacui haberet: & ratione habita ad minus esset leue, q͂a plus uacui hr̃et. & ita idẽ esset graue & leue.

I Hi igitur, qui quidē non dicunt uacuū esse: nihil de leui grauiq; determinant, ut Anaxagoras, & Empedoc. Qui uero determinarunt quidem: non autē uacuum esse dixerunt, non differuerūt: cur alia corporum leuia: alia grauia, sint: & alia quidē sursum, alia autem deorsum semper ferantur. Præterea non recordati sunt dicere, quædam quę sunt mole maiora, esse leuiora corporibus minoribus: neq; patet ex his quæ dicta sunt: quo nam pacto fiet, ut ipsi cōsentanea dicant his, quę apparent.

Præterea Verbum additum. Dicere Verbum additum.

Expositio. Nunc quasi epilogando opiniones ueterum breuibus resumit, & inquit. Hi quidem igitur qui non dicunt uacuum esse. supple bipartiti sunt, quia alii nihil de graui & leui determinant, ut Anaxagoras, & Empedoc. alii uero determinarūt. K Sed qui determinarunt quidem: non autē uacuum esse dixerunt, non differuerunt, cur alia corporum leuia: alia grauia sint, & cur alia quidem sursum, alia aūt deorsum semper ferantur. præterea non recordati sunt dicere, quædam q̄ sunt mole maiora, esse leuiora corporibus minoribus. Præterea ēt neq; patet ex his quæ dicta sunt: quo nam pacto fiet, ut ipsi consentanea dicant his, quæ apparent. Est. n. ratio physica semper his quæ apparent conformis, ut Aristo. & Auer. cæteriq; peripatetici percipiunt. Quare eorum diminutio ea ex his patent. Auer. aūt opiniones diffecuit in tres, quia alij nō dicebant uacuum esse, & ēt nihil dicebant de causa grauis & leuis. Alii non dicebant ēt uacuum esse, & locuti fuerunt de causa grauis & leuis, uerum non assignarunt causam cur hoc leue sit simpliciter: illud autem graue. Quidam aūt dixerunt uacuum esse, & ēt assignabant causam grauis & leuis: non q̄dem simpliciter, sed in respectu contra primas duas opiniones, ut Auer. ait Aristo. obiicit, q̄ illæ non possunt reddere cām eorum quæ apponunt. Apponunt aūt alia semper sursum, alia semper deorsum ferantur, & etiam q̄ quædam ma L iora sunt minoribus corporibus leuiora. At tertia positio bene potest horum causam reddere: tamen causam grauis & leuis simpliciter assignare non potest.

Qø auer. com. 15.

Necesse est autem etiam eos, qui plus uacui habere: de ignis leuitate causam assignant: in easdē quasi difficultates incidere. Minus quidem enim cæteris corporibus solidi, & uacui plus habebit: & tamē erit ignis aliqua multitudo, in qua solidum & plenū: ea solida quæ continentur in aliqua parua multitudine terræ exuperabunt.

Incidere ἐγχωρεῖ. epinari.

Expositio. Obijcit igitur nunc Democrito & Leucippo, quia eius data positione aliquod corpus graue habebit plus uacui & minus pleni aliquo alio corpore leui. & ita sequitur graue esse leue: deducitur. nam sit. a. magna gleba ignis, ut mille pedum & . b. sit parua portio terrę, ut unius pedis: quo in casu sequitur a. ignem esse grauiorem terra. deducitur, quia. a. habet plus uacui & minus pleni: plus quidem uacui, quia est corpus ma M ius: minus pleni nō dico ipso. b. sed ratione habita ad uacuū, inquit. Necesse est autem etiam eos qui plus uacui assignant pro causa leuitatis ignis in easdem quasi difficultates incidere: in quas compulsi sunt Platonici. Deducit, & inquit. Minus quidem n. cæteris corporibus solidi & uacui plus habebit aliqua multitudo ignis in qua, tam solidum quā plenum ea solida quæ in parua terra sunt, exuperabit. Et ita solidum ignis magni erit maius solido paruæ terræ. & eadem ratiōe uacuum ignis magni erit plus uacuo paruæ terræ. & ita sequetur ignem magnum esse grauiorem parua terra, quia plus solidi habet penes quod attenditur grauitas. Sequitur etiam leuiorem esse, quia plus uacui habet. & ita idem ignis erit leuior & grauior respectu eiusdem.

Sin autem & uacuum dixerint: quo nam modo definient simpliciter graue. Aut enim eo quod solidi plus habeat. Aut eo quod minus uacui.

Expositio. Apud iuniores, hęc est secunda ratio contra Democri. sed apud me, hæc non differt à prima ratione: nisi quia uigorosius componitur. proponit ergo primo diuisionem; & lege N sicut aut graue dicitur, quia plus solidi habet, aut definiue graue, quia minus uacui habeat: hanc diuisionem proponit. inquit. Sin autem & uacuum dixerint & concesserint esse corporibus comprehensiuum, ut re uera Democri. & Leucippus tenent, quærit quo nam modo definient simpliciter graue. Aut enim eo quod solidi plus habeat, aut eo quod habeat minus uacui. concedentes igitur uacuum imbibitum corporibus dupliciter possunt definire. graue simpliciter, aut dicēdo graue esse, quod plus habet solidi, aut dicendo graue simpliciter esse, quod minus uacui habet. hanc ergo diuisionem proponit.

Siquidem igitur hoc dicent: erit aliqua terrę multitudo ita parua, ut in ea sit solidi minus quàm magna in multitudine ignis. Similiter autem si uacuo definierint: erit aliquod, quod fertur semper deorsum: leuius eo quod est simpliciter leue, & quod O semper sursum fertur. Hoc autem est impossibile. id enim quod est simpliciter leue: semper est leuius his quæ grauitatem habent, & quæ deorsum feruntur. Id uero quod leuius est non semper leue est. Propterea quòd & in his quæ grauitatem habēt: aliud alio leuius dicitur esse, ut aqua, terra.

Expositio. Ex data diuisione nunc syllogiçat sic. nam si graue definierint ex eo q̄ plus habet solidi: tūc magnus ignis erit grauior parua terra. habet enim plus solidi. Sin autem definierint ex eo q̄ habet minus uacui: tunc parua terra erit leuior magno igne. habet enim minus uacui, quæ omnia sunt absurda, ut inquit. Dicit, siquidem igitur hæc dicēt, idest si graue est, quod habet plus solidi: erit aliqua terræ multitudo ita parua, ut in ea sit minus solidi, quā sit in magna aliqua ignis multitudine. & ita sequetur magnum ignem esse leuiorem terra aliqua. Deinde destruit secundum membrum, & inqt. Similiter autem si uacuo definierint dicentes graue esse q̄ minus uacui habet: idem ut prius eueniet: ideo ait. erit ali- P quod, quod fertur semper deorsum: leuius eo quod est simpliciter leue, & quod semper sursum fertur, quia sequeē paruam terram esse leuiorem magno igne: cum minus uacui habeat, quæ parua est simpliciter grauis semper deorsum mobilis. ostendit hoc esse impossibile, & inquit. Hoc autem est impossibile. id enim quod est simpliciter leue: semper est leuius his quæ grauitatem habent, & his quæ deorsum feruntur semper. Id uero quod leuius est scilicet in respectu: non semper leue est ad omnia, propterea quòd in his quæ grauitatem habent, ut mixta, uel simplicia quæ sunt grauia in respectu: aliud alio leuius dicitur esse, ut aqua leuior est quàm sit terra. Patet igitur quodlibet membrum dictæ diuisionis esse impossibile. & ita graue, nec paucitate uacui: nec multitudine solidi definiri potest.

At uero nec eo quòd uacuum rationé habet ad plenum: sufficiens est soluere dubitationem, quæ nunc dicta est. Accidit enim hunc modum dicenti- Q bus: similiter idem impossibile. In maiore enim igne atq; minore eandem solidum ad uacuum rationem habebit. At maior ignis sursum celerius fertur minore, & rursus maius aurum plumbumq; similiter deorsum. Similiter autem & cæterorum unumquodq;, quæ grauitatem habent. At hoc accidere non oportebat: si hoc pacto graue, leueque est definitum.

Multitudo Magnitudo.

Expositio. Vt Auer. dixerat trifariam intelligi potest definitio leuis data ab antiquis, uno modo, ut leue sit in quo plus uacui est. Alia in quo plus uacui & minus pleni. Tertia in quo maior est proportio uacui ad plenum. Ve ignis est leuior terra, quia uacui ad plenum in igne est proportio centupla. In terra uero est proportio dupla. Declarauit hactenus leue non esse, in quo plus uacui est, & declarauit leue non esse, in quo plus uacui & minus pleni. At nunc declarat leue non esse, in quo

A quo maior est proportio uacui ad pleuum, quoniã in magno
igoe & paruo uacui ad pleoum eadem est proportio, qa utro
biqȝ ceturplatisunt.n. paruus & magnus igois eiusdẽ speciei.
& ita proportio æqualis & eiusdem speciei. Quo dato: tunc
æque ualociter paruus & magnus sursum moueretur, quod
est contra seosum. Videmus.n. ignem magnum celerius sur
sum ferri, loquit. At uero, nec eo ꝙ uacuum rationem habet
ad pleoum talem & maiorem sufficieos est soluere dubita-
tionem, quæ oonc dicta est. Et ostendit causam diceos tacci
dit.n. hunc modum dicentibus, similiter idẽ impossibile. Et
expooit illud.d. Io maiore.n. igne atqȝ mioore eandem soli-
dum ad uacuum rõnem habebit, soot enim ambo eiusdẽ spe
ciei. Destruit hoc dicens: at maior igois sursum celerius mi-
nore fertur, & rursum maius aurum plumbũqȝ sisr deorsum
celerius feruotur minoribus, similiter aũt & cæterorũ unum
B quodqȝ, quæ grauitatem habẽt. semper.n. maius celerius fer
tur mioore. At inquit. hoc absurdum, uidelicet, ꝙ æque mo
uentur paruus igois & magnus sursum accidere non oporte
bat, si hoc pacto recte definitum est graue leueqȝ. oam bona
diffinitio soluit absurdum, & non illud inducit. quare nõ re-
cte defioitum est leue, quod sit illod in quo maior est propor
Que auer. cõml. 16. tio uacui ad plenum, trahit o hæc defioitio absurdũ. Auer.
aũt abbreuiat rõoem sic. dicentes uacuũ esse cãm leuitatis
coguntur dicere, aut leue esse illud: in quo est paucum de ple-
no: graue est illud in quo est multum de pleno. Aut illud le-
ue, in quo est multum de uacuo; & graue, io quo paucum de
uacuo: aut leue est, in quo uacui ad plenum est maior propor
tio: & graue in quo pleni ad uacuum est maior proportio. Si
dicunt leue esse, in quo est paucum de pleno: tuoc terra parua
esset leuior magno igne: nam in ea est paucum de pleno, qđ
est absurdum. Si dixerint leue esse, in quo est multum de ua-
cuo: tuoc magna terra esset leuior igne paruo. nam io ea est
C multum de oacuo, & multo plus ꝙ̃ in paruo igne. Si dixerint
leue esse, in quo oacui ad plenum est maior proportio: tunc
uelocitas magni ignis, & uelocitas parui ignis essent æquales
quod est contra sensum: cum igois magnus uelocius feratur
sursum igne paruo. consequentia oero patet, quia sunt eiusdẽ
speciei, & ita proportio est eadem. ecce qũo Auer. has tres ra
tiooes reduxit ad unam hypotheticam diuisiuam: cuius sunt
tria membra, quæ per ordinem sunt confutata. Animaduer
sione dignum, primo secundum Auer. ꝙ aqua & terra sont
eiusdem generis grauis simpliciter, sed differunt secundum
magis & mious. & similiter igois & aer qui suot ex geoere
leuis simpliciter. Leue aũt simpliciter, & graue simpliciter nõ
suot eiusdem geoeris. Ex hoc iofert Auer. esse impossibile, ut
pars alicuius eorũ.s. ignis sit grauior io comparatione ad ali
quã partem alterius.s. terræ. uerbi gratia, quia impossibile in
uenire est partem terræ leuiorẽ parte igois, & grauiorem ali
qua parte ipsius.s. terræ. Et impossibile est inuenire partem
ignis leuiorẽ parte ignis, & minoris leuitatis ꝙ̃ alterius par-
tis sit leuitas. & sisr impossibile est inuenire aliquã quãtitatẽ
terræ grauiorem alia parte suipsius, & leuiorẽ alia parte sui
ipsius. Addit ꝙ sisr in medijs est aliquod grauius & leuius
respectu extremorum, ut aqua est leuior terra: licet utraqȝ sit
D grauis & grauior aere, & aer non est de genere grauis. Rur-
sus dicendũ est, ꝙ aer est grauior igne & leuior aqua, & non
est ca genere grauis. Ex his infert secundo graue & leue in
respectu dici dupliciter, aut in eodẽ elemento, sed secũdum
differentiam magoitudinis, ut maior terra est grauior mino-
re. uerbi causa. bipedalis est grauior pedali, & leuior tripeda
li. Aut in diuerso elemento, & sic aqua est grauior aere, & le-
Dubitatio uior terra. Sed occurres cootra hæc. dixit.n. igoẽ & aerẽ esse
eiusdẽ generis leuis simpliciter, & terrã & aquã esse eiusdẽ
generis grauis simpliciter. Addidit aũt hæc non differre nisi
ſm magis & minus. Huius occasiooe noonulli teneot gra
uitatẽ terræ & aquæ esse eiusdem speciei, & nõ differre, nisi
secũdũ magis & minus. similiter leuitatẽ aeris & ignis. Sed
reuera isti erraot, quia motus istorum differuot specie, ut pa
tet ex differentia terminorum ad quos. ergo naturæ differũt
specie, & ita ignis & aer differuot specie leuitatis, & terra &
Solutio aqua differunt specie grauitatis. Tunc ad dubitationem re
E sponderem saluo meliori iudicio, ꝙ cum Auer. ait, ignem &
1. Solutio aerem esse generis leuis simpliciter: non intelligit, ita ut aer
sit simpliciter leuis & ad omnia, sed se tenere cum genere le
uium. & cum addit ea differre secuodũ magis & minus, io-
telligit secuodũ perfectius & imperfectius in genere, nõ aũt
in specie, uelut musca & homo io gñe animalis. Quod uerõ
ad uerba attinet debes scire, ꝙ illa uerba, oec eo ꝙ uacuum
rõnem habet ad plena. Auer. dupliciter exponit, uno mõ ꝙ
Arist. hæc uerba referat ad grauia & leuia in respectu: alio mo
do ꝙ referat ipsa ad grauia & leuia simpliciter. quas exposi-
tiones reputo extra rem: cum nihil faciaot ad uerba Arist. &
minus ad seosum, ut ex nostra expositione patuit.

Absurdum autem est, & si ob uacuum quidẽ sur
sum feratur: uacuum autem non.

Expositio Secundo principaliter obijcit Democrito & Leucippo,
F quia isti dixeruot graue ferri deorsum ob plenum: leue uero
sursum ob uacuum, cootra obijcit, quia absurdum est dicere
leue ferri sursum ob uacuum, & uacuum ipsum nõ ferri, nec
sursum, nec deorsum. loquit. Absurdum aũt est, et si ob uacuũ
quidem sursum fertur, supple leue: uacuum autem oon fer-
tur, supple sursum: immo nec deorsum.

Præterea Praeterea, si uacuum quidem sursum aptum est
At uero ferri: plenum uero deorsum: atqȝ ob hoc ceteris sunt
causa lationis utriusqȝ: nihil de compositis conside-
rare oportebat, quam ob causam hec quidem corpo
rum grauia: illa uero leuia sunt. sed de his ipsis dice
re, cur alterum quidem leue: alterum uero graui-
tatem habet.

Tertio principaliter obijcit sic, si uacuum quidem sursom
aptum est ferri, pleoum uero deorsum, ita ut propter hoc cæ
teris corporibus sunt causa lationis utriusqȝ, uacuum quidẽ
lationis quæ fit sursum, plenum uero latioois, quæ fit deor-
sum, hæc ratiooe ualet, quia uacuum aptum est sursum ferri:
plenum uero deorsum: tunc eos nihil de compositis ex ua-
cuo & pleno considerare oportebat, quã ob causam, hæc qui
G dem grauia de numero corporum sint, illa uero leuia, sed de
his ipsis uacuo & pleoo oportet dicere: cur alterum quidem
Vis rõnis leue est. uidelicet uacuum, alterum uero graue est, uel grauita
tem habeat. Est ergo uis rõnis, si corpora composita ex ua-
cuo & pleno sunt alia leuia, quia habeant plus de uacuo, qđ
aptum est ferri sursum. Illa grauia, quia habeot plus de ple-
no, quod est aptum ferri deorsum frustra est quæstio de com-
positis, cur eorum alterum est leue, & alterum graue. sed quę
stio debet esse de uacuo: cur ipsum est leue, & de pleno, cur
ipsum est graue. qua quæstiooe definita: mox patebit quæ-
stionis solutio de compositis. at oec Democr. nec Leucippus
quæstionem de ipso uacuo & pleno determinarunt: ideo in-
sufficienter locuti suot de grauibus & leuibus ipsis. Hæc est
uis tertiæ ratioois.

Insuper Et insuper quæ nam est causa: ut plenum ua-
buam cuumqȝ non distent.

Expositio. Quarto obijcit eisdem, quia si uacuum suapte natura aptũ
H est sursum ferri, plenum aũt deorsum: tooc in cõpositionem
uenire non possent, quia cum sint motuũ contrariorũ: mox
distareot, uacuum quidem sursum se mouendo, plenum aũt
Dubõnes Prima deorsum. Sed circa hæc sunt duæ dubitationes. prima est cõ
tra secundam rationem, erat enim prima ratio, ꝙ si aliquod
corpus mouetur sursum propter uacuum: oporteret etiã ua-
cuum sursum moueri suapte oatura, cum contrarium uidea-
tur, eo ꝙ nec sursum, nec deorsum aptum est ferri. Contra
hanc rationem, quia secundum ueritatem graue mouetẽ deor
sum ob grauitatem, & leue sursum ob leuitatem: & tamen
nec grauitas, nec leuitas est apta per se moueri aliquo modo.
Que auer. cõml. 17. Respondet Auer. io commeo. ꝙ non est simile de uacuo, &
de leuitatẽ, oam uacuum est corpus trina dimensione affe-
ctum, leuitas uero & grauitas non est corpus, sed forma sub
stantialis. modo est regula septimo & octauo physico. nihil

mouerí posse ab aliquo corpore motu locali, quia illud corpus e quo mouetur, moueatur. Potest tamen aliquod moueri à sua forma, quæ tamen non mouetur per se. Secunda dubitatio est contra quartam rationem: arguit enim si uacuum esset aptum ferri sursum, plenum uero deorsum: tunc hęc nõ possent uenire in compositionem, quia mox separentur, contra, quia à pari graue & leue non possent uenire ad mixturã, quia mox disiungerentur. Respondẽt iuniores & lapide nõ esse simile propter duas causas. prima est, quia elementa nõ sunt actu in mixto, sed uel uirtute, uel remissa & quasi potestate. Secunda causa est, quia à forma mixti determinantur, atq; in unione seruantur. Hæ autem duæ causæ locum nõ habent in uacuo & pleno. Primo, quia uacuum & plenũ non possunt, nisi actu esse in compositis. Secundo, quia nõ põt à forma mixta determinari, & ita inter hęc nulla est similitudo.

Secũa dub.

Solutio

K

Preterea
Autem
Locus
Regio
Locum
Regionem
Expositio.

Preterea rationi dissonum est, & uacuo locum facere: quasi ipsum locus quidam non sit.

Quinta obijcit, quia tunc uacuum esset in loco uelut corpus cõpositum: cuius est pars. Hoc autem falsum est, quia uacuum est secundum eos locus, & ita si esset locus: tunc loci esset locus, & ita procederetur in infinitum. Inquit. Preterea rationi dissonum est, & uacuo locum facere quasi ipsum uacuum locus quidam non fit. Modo hoc est falsum, quia secũdum eos uacuum locus est.

Preterea, si uacuum mouetur, esse quendã ipsius locum e quo, & ad quem mutatur necesse est.

Expositio.

Sexto obijcit eis, quia dixerunt moueri uacuum secundum locum. At arguit, si uacuum mouetur secundum locũ, oportebit esse aliquem locum e quo mutatur, & aliquem, ad quẽ mutatur, quia omnis motus est de termino à quo in terminũ ad quem modo hoc est impossibile: est enim uacuum, ut dicunt, infinitum totum occupans.

Preterea
Ad hæc

Præterea, quæ nam est motus causa: non enim uacuum ipsum iam: non enim solum ipsum, sed etiam solidum mouetur.

Expositio.

Septimo obijcit, q tunc non erit aliqua causa una, & simplex omnibus motibus communis: nam talis causa non est uacuum ipsum solum: qua cuncta mouentur, quia ẽe solidũ mouetur: nec solidum tantum, quia ẽt uacuum mouetur: quare nihil põt esse causa sola motus, quæ sit omnibus cõmunis motibus. Auer. cõmento præsenti facit has consequentias, si uacuum est principium motus. ergo debet habere qualitatem motiuam naturalem, si uacuum habet naturam propriã siue qualitatem naturaliter motiuam: tunc uacuum nõ esset uacuum hæ consequẽtiæ ualent, prẹsupposita definitione uacui. Vacuum. n. est dimensio corpora ab omni qualitate motiua ac alteratiua absoluta. quo dato ualet prima consequentia, quia si uacuum est principium motus, uidelicet sursum ex quo sua natura non limitatur magis sursum q̃ deorsum, oportet ipsum aliquã naturam includere, qua limitetẽ ad motum sursum. Et sic patet prima, qua concessa, sequitur secunda, quia si uacuum includit aliquã naturã siue qualitatẽ motiuam, uidelicet grauitatem uel leuitatem: tunc uacuũ non est uacuum, ut patet ex eius definitione. Circa hæc dubitabis, quia dictum est, uacuum esse principium motus sursum & plenum deorsum, & ideo quęrebat Aristo. causam, cur uacuũ sursum & plenum deorsum mouet, & cum nõ possit assignari causam: ure uisi sunt errare. propterea dubitatur, quia à pari hæc ratio põt aptari contra Aristo. quæreretẽ. n. quare grauitas mouet deorsum, & leuitas sursum. Q. si dicas, quia leuitas est leuitas, & grauitas est grauitas, à pari dicere mtiõ uacuum mouet sursum, quia est uacuum, & plenum deorsum, quia est plenum. Põt dici non esse simile, quia uacuum est dimensio ac quantitas absoluta, nullam sibi limitans actionẽ. quantitas. n. non est de principijs actiuis. at grauitas & leuitas sunt qualitates, quæ possunt esse de principijs actiuis saltem motiuis. & sic nulla potest assignari causa, cur grauitas deorsum & leuitas sursum mouet: nisi quia sunt qualitates sic motiuæ. uacuum autem & plenum cum non sint qualita-

L

Que auer. cõml. 18.

M

tes motiuæ, habent quæstionem, cur uacuum sursum, & plenum deorsum mouet. Et sic patet solutio. N

Similiter autẽ euenit, & si quispiam aliter definit magnitudine, paruitateq; faciens grauiora, leuioraq; altera alteris, & alio quouis modo assignans. modo eadem omnibus materia assignetur, aut plures quidem: subcontrariæ tamen solum.

Expositio.

Fuerunt quidã qui causam grauitatis & leuitatis assignarunt magnitudinem ac paruitatem materiæ, siue illa sit una, siue sint plures: dixerunt. n. graue esse, cuius materia est magna, siue sit una, ut aer, uel aqua, uel ignis, uel horum mediũ: siue plures, ut quatuor elementa. leue aũt, cuius materia est parua, ẽt siue una, siue plures. inquit. Similiter aũt euenit absurda dicere, & si quispiam aliter definit graue & leue, faciẽs grauiora leuioraq; altera alteris magnitudine paruitate q; materiæ: modo eadem omnibus grauibus ac leuibus materia assignetur, aut plures quidem, sub contrariæ tamen solum: nam si non sint contrariæ, non possent agendo ac patiendo reduci ad unum medium, quod sua magnitudine facit graue. Et sua paruitate facit leue. sumit aũt hic subcontraria nõ, ut in dialecticis pro his propositionibus, quæ sub ipsis contrarijs continentur, sed pro his contrarijs, quæ sub inuicem agunt & patiuntur. Quare emergit alia positio, quæ uult graue esse cuius materia ẽ magna, & leue cuius materia est parua. & hoc siue materia sit una, ut aer, uel ignis, uel aqua, uel horum medium, siue materia sint plura, ut quatuor elementa, modo sint contraria quæ agendo ac patiendo reducãtur ad unum, quod sua magnitudine graue, sua paruitate leue facit. inquit. Etiam huic positioni accidere absurda dicere, ut postea enumerabit. Quod uerò ad uerba attinet, debes scire q dixit { Aut plures quidem: subcontrariæ tamen solũ } propter eos qui posuerunt uacuum & plenum materiã omnium grauium & leuium. Isti. n. non faciunt graue & leue magnitudine & paruitate materiæ, quoniam uacuum & plenum non sunt una materia formaliter, nec reductiue: cũ non possint agendo patiendoue reduci ad unum: non. n. sunt subcontrariæ, licet fortasse contrariæ. faciunt aũt graue multitudine pleni leue uero multitudine uacuitat qui ponũt plures materias subcontrarias, hoc est sub inuicem agentes ac patientes: faciunt graue & leue magnitudine & paruitate materiæ, quia cum illæ materiæ sint contrariæ possunt agendo patiendoue reduci ad unam materiam, uel medium unum, quod sua magnitudine facit graue, & sua paruitate facit leue. Hinc patet tres esse positiones, aut eorum qui unam fecerũt omnium materiam, aut eorum, qui fecerunt plures, subcontrarias tamen, aut eorum, qui fecerunt plures & contrarias. qui fecerunt unam materiã, hi graue dicunt esse cuius materia est magna: leue uero, cuius materia est parua. qui fecerũt plures subcõtrarias. Isti ẽt magnitudine materiæ graue paruitate aũt leue effecerunt, uerum non nisi postq̃ illæ reductę sunt ad unum medium. at qui omnino contrarias materias dixerunt: aliter graue & leue definierunt. Dixerunt. n. graue esse, cuius plenum est maius: leue uero, cuius uacũ est plus.

O

P

Nam si una quidem sit: non erit aliquid simpliciter graue & leue, ut his accidit, qui ex triangulis constituunt.

Aliquid
Hoc rẽ
Accidit
Verbũ ad dinem.

Q

Obijcit aũt his opinionibus per ordinem. & primo positioni, quæ dicit materiam unam facere graue, & leue magnitudine & paruitate sua. nã si ita est, nihil erit simpliciter graue, sed solum respectu illius: cuius materia est magna: nihil erit simpliciter leue, nisi respectu illius, cuius materia est parua, & sic nihil graue, nihilq; leue erit simpliciter, ut his ẽt accidit Platonicis, qui ex triangulis elementa ipsa grauia, leuiaq; constituunt, ut fuit abunde superius deductum.

Sin aũt contrariæ sint, ut hi qui uacuum plenũq; dicunt: non erunt aliquã ob causam simpliciter grauium & leuium intermedia grauiora, leuioraq; inuicem atq; his, quæ simpliciter sunt.

Expositio

Secundo obijcit his, qui fecerũt materias contrarias, ut uacuũ & plenũ, q͂a (ut dictũ est) isti nõ põt assignare cãm: q͂re intermedia

A intermedia elementa, quæ sunt aer & aqua sunt grauiora, leuioraq; inuicem, ut aer leuior aqua, & aqua grauior aere, nec possunt assignare causam, quare hæc intermedia sint leuiora & grauiora his, quæ simpliciter grauia & leuia. non enim possunt assignare causam, cur aer & aqua sunt grauiora igne, & leuiora terra, ut dictum est superius. Deductū est enim superius ad hanc opinionem sequi magnam terrā esse leuiorem parua aqua, quia in ea est plus de uacuo: & magnum aerem esse leuiorem igne eadem ratione.

Assimilat. Commenti. Videtur. Tam. Aliquod. Supp. lecū uerbum. Sed. uerbum suppletum. Potest. Contingit. Expositio.

Magnitudine autem paruitateq; definire: figmēto quidē assimilatur magis quàm aliquod priorum. sed quia differentiam secundū unūquodq; quatuor elementorum facere potest: securius ad anteriores dubitationes se habet.

Reiellit opinionem eorum, qui sub contrarias effecerunt materias, isti enim dixerunt materias esse quatuor elemen- B ta, quę reducta actione passioneq; una erant oium grauium leuiumq; materia, quæ postea magnitudine graue paruitate leue faciebat. obijcit autē huic, quia sic definire graue atq; leue assimilatur magis figmento, q̄ assimiletur aliquo priorum, quæ ab antiquis dicebantur. Addit tamen quia saluat differentias elementorum quatuor ignis uidelicet & aquę, & aeris & terræ; sic opinari securius se habet ad anteriores dubitationes. Inquit. Magnitudine autem paruitateq; definire, ut definiunt, qui materias subcontrarias ponunt, figmēto quidem assimilatur magis q̄ assimiletur aliquod eorum, quæ dicta sunt à prioribus. assimilatur quidem figmento, quia ecuera non possunt quatuor elementa adeo reduci, ut subeāt rationem unius materię, quæ postea possit magnitudine & paruitate facere graue & leue. & sic uidetur colorata positio nullum habens fundamentum. Addit in quo hęc positio est præferenda, & inquit. Sed quia sic definire pōt facere differentiam s̄m unūquodq; quatuor elementorum (nam tenet quatuor elemēta esse formaliter diuersa, unum tñ reductiue) iō supple sic definire securius se habet ad anteriores dubitatio- C nes, quæ sunt motæ in principio de graui & leui.

Accidit. Verbū ad dictum. Dicetinq. Derelinquere. Posterius fem.

Ei uero qui unam facit naturam eorum, quæ magnitudine differunt, idem accidere quod his accidit qui unam faciunt mām necesse est, & neq; leue quicq̄ simplr esse, neq; ferri sursum, sed aut derelinqui, aut extrudi, & multa parua paucis magnis grauiora esse. Quod si hoc erit, accidet magnum aerē, magnūq; ignem aqua terraq; parua grauiorem esse, qđ quidem est impossibile. ea igitur quæ ab aliis dicta sunt, hæc sunt, & hoc modo.

Expositio.

Redit nunc ad opinionem Plat. qui unam facit naturam omnium eorum, quæ magnitudine differūt, quæ natura est triangulorum & superficierum. Hac enim constare omnia magna & parua. s. grauia & leuia autumat. Obijcit enī primo huic opinioni generatim per hoc quia accidunt illi oīa absurda, q̄ accidunt his tribus positionibus, quas nunc exposuimus, & inquit. Ei uero qui unam facit naturam eorū grauium & leuium, quæ magnitudine differūt, idem absurdum accidere, quod his accidit, qui unam faciunt materiam uel formaliter, reductiue necesse est. & quia generatim dixit eadem absurda Platoni accidere, quæ accidunt alijs, iō D specialiter illa exponit per ordinem primum, q̄ nihil sit simpliciter leue, et nihil simpliciter graue, hęc fuit deductum, quia simpliciter leue & simpliciter graue differunt specie, at in eadem natura triangulorū non pōt assignari differentia specifica: ut patet: inquit. & neq; leue quicq̄ simpliciter esse. & supple, neq; graue, secundum absurdū est, nihil ferri simpliciter sursum, uel simpliciter deorsum, sed aut derelinqui, aut extrudi. Tenet hæc consequentia, quia nihil est simpliciter graue, et nihil est simpliciter leue. ideo nihil pōt simpliciter sursum ferri, & nihil simplr deorsum, quo dato omnia mouebuntur, aut derelicta, aut extrusa: quomodo uiolenter mota mouentur. proiecta enim mouentur deficiendo, quia procul a motore, deficiunt in motu & mouentur extrusa, quia expulsa. quo fit: ut uerbum {aut} teneatur expositiue inqt. E neq; ferri sursum simpliciter, neq; deorsum, sed aut derelinqui, aut pro. i. extrudi, atq; expelli. Auerr. tñ per derelicta intelligit ea quæ mouentur constrictione facta ab inferiore, ut apparet in bombardis. & per extrusa intelligit pulsa à superiori, ut proiecta tonitrua, & eiusmodi. tertium absurdum est, q̄ positione Plat. data: tūc multa parua essent grauiora paucis magnis. nam ex pluribus paruis reddi pōt una magnitudo adeo excellens, ut exuperabit pauca magna, uelut centum argentei exuperant sex ducatos. & ita illa plura parua erunt grauiora paucis magnis. quare graue non erit ob magnitudinem naturæ: nec leue ob paruitatem, quo dato, tunc magnus aer, & magnus ignis erit grauior parua aq̄ & parua terra inquit. Et multa parua paucis magnis sequitur grauiora esse. Q. si hoc erit ut dicit, accidet magnum aerem magnūq; ignem, aqua terraq; parua grauiorē esse, cum multa pauca habeant, quæ excellunt pauca magna, quod quidem (ut ait) est impossibile. demum epilogat, & inquit Ea F igitur quæ ab alijs dicta sunt: hęc sunt, & hoc modo dicta ac confutata. Auer. autem reducit positiones ad normam, quia de elementis non eadem ratione ueteres dixerunt: nam alij dixerunt quodlibet eorū esse simplex & non compositum. addentes illa esse elementa cæterorum: ut Empe. & eius sectatores. Alij dixerunt unum tm̄ eorum esse tale, cęteraq; ex illo constare. Verū quid illud sit, non eodem modo sentiunt. nam alij. Alterum mediorum faciūt aerem uidelicet uel aquā. Alij alterum extremorum ignem, uel terram. Alij quintum corpus densius igne, crassius uero aqua. sunt & alij qui elementa quatuor non simplicia: sed composita faciunt, uerum Platonici ex superficiebus & triangulis, Democritici ex atomis. Alij ex pleno & uacuo: ut Democritici & Leucippici. Ex his emerserunt opiniones de graui & leui. nam qui posuerunt unam omnium grauium & leuium materiam, graue & leue definiunt magnitudine & paruitate illius. q uero plures materias subcontrarias: cum illæ reducantur ad unam actione passioneq;, magnitudine et paruitate etiam graue leueq; definiunt, qui plures contrarias, ut uacuum & plenū: proportione uacui ad plenum illa definiunt. at qui principia unius naturæ elementorum dixerūt superficies uidelicet & G triangulos etiam magno & paruo definiunt ipsum graue et leue. Secundo animaduertit Auer. antiquos per magnum & paruum intellexisse rarum & densum. Propterea hęc positio licet uideatur figmento similis, quoniam rarum nō est cā leuitatis nec densum cā grauitatis: tamen quia sensu uidemus rariora esse leuiora, & densiora esse grauiora, hac rōne existimatur ab antiquis densum esse causam grauitatis: & rarū esse causam leuitatis. maxime cum cernamus ignē esse rarissimum & leuissimum, & terram densissimā & grauissimam. Tertio Auer. in fi. commen. obijcit huic positioni, quia ea data tunc graue & leue apud eos erunt non simpliciter, sed relatiua, quia solum talia in respectu. Quarto animaduertit, q̄ positio antiquorum potest reduci ad bonū sensum: nam rarum & densum possunt accipi, aut uirtualiter. & sic rarum est forma substantialis leuiū: & densum est forma substantialis grauium, & graue & leue sunt accidentia, quæ consequuntur rarum & densum, quę sunt substan- H tiæ elementorum. Alio modo possunt accipi formaliter, & sic sunt qualitates sequentes calidum & frigidum. Tunc dicerem, q̄ si antiqui per rarum intelligunt formam leuiū substantialem: recte dicunt ipsum esse causam leuitatis, quę est accidens, consequens formam substantialem elementorum leuium. similiter si per densum intelligunt formam substantialem grauium, etiam recte dicunt ipsum esse causam grauitatis, cum grauitas sequatur formam elementorum grauiū. at si per densum & rarum intelligant qualitates sequētes calidum & frigidum: recte eos Arist. reprehendit. Auerro. tñ dicit eos non recte dixisse quouis modo locuti sunt, quoniā rarum & densum non possunt sumi pro substātia, cum sint simpliciter qualitates, licet recte graue & leue poni possint sub accidente. Ego uero dico hoc argumentum Auer. nullum esse, nam licet rarum & densum pro qualitate sumpta

Que uerba. Comment. 20.

Defensio antiquorum.

I non possint accipi pro substantia, tamen rarum & densum æquiuoce dicuntur de substantia, & de qualitate, & ita possunt habere duo significata, quæ antiqui concesserunt ob penuriam nominum formarum substantialium.

Impugnatio Auer.

Nos autem definientes dicimus id primum: de quo maxime quidam dubitant: cur alia corporum sursum, alia deorsum semp: alia sursum deorsumq; secundum naturã feruntur. deinde de graui leuiq; atq; affectibus his: qui circa ipsa accidunt quam ob causam singula fiant.

Expositio.

Hactenus de graui & leui secundum opinionem aliorũ, at nunc de his secundum positionem propriam dicere, proponit. uerum anteq; de his exequatur secundum propriã intentionem, præmittit quæ agere uult. quorum primum est, cur corporum physicorum hæc quidem secundum naturã semper sursum: illa uero semp deorsum. Alia aũt & sursum
K & deorsum in respectu ferantur. Secundum autem quod proponit, est de graui & leui quo ad eorum definitiones, et quo ad accidentia, quæ illis accidunt, quam ob causam singula fiãt. Primum proponit dicere, quia de eo quidam maxime dubitant. inquit. nos autem definientes dicimus id primũ, de quo maxime quidam dubitant, cur alia corporum. s. naturaliũ sursum, alia deorsum semper, alia sursum deorsumq; secundum naturam feruntur, hoc est primum, & cã illius. Deinde addit secundum, & inquit. Deinde de graui leuiq;, supple quo ad eorum definitiões, atq; affectibus his, qui circa ipsa grauia leuiaq; accidunt & ob causam singula fiant, secũdo loco dicemus. hoc est secundum in ordine, hinc patet ordo. nam primo de motibus ac operationibus grauium & leuium. secundo de ipsis grauibus & leuibus definitiue. tertio de accidentibus eorum agendum est. cã autem ordinis est. nam ab operationibus arguitur essentia ac definitio. à
L definitionibus emergunt accidentia propria. Vnde Auerro. dicit, quod ordo procedendi est ab operatiõibus ad causas eorum: & definitio rei est causa rei secundo Poster. ideo habebitur definitio grauis & leuis. & quoniam accidentia propria consequuntur subiectum ratione principiorum definitiuorum; inde accidẽtia habebuntur. ergo ordo est a motibus ad essentiã, & ab essentia ad accidentia. hęc ex Auerr.

Quæ auer cõmẽ. 21.

De eo quidem igitur quod est unumquodq; ferri suum in locum: similiter existimandum est, quẽadmodum & de cæteris generationibus atq; mutationibus. Nam cum tres sint motus. Alius quidem secundum magnitudinem: alius autem secundum speciem: alius uero secundum locum: in horũ unoquoq; mutationem uidemus fieri e contrariis in cõtraria atque in media, & non in quoduis e quouis mutationem esse. Similiter autem neq; motiuum cuiusuis quoduis. Sed ut alterabile atq; augumentabile alterum est, sic & alteratiuum & augumen-
M tatiuum. igitur eodem modo dicendum est; & secũdum locum motiuum & mobile, non quoduis esse cuiusuis. Igitur in superiorem locum atq; inferiorem: motiuum quidem est, id quod grauitatis atq; leuitatis est effectiuum, mobile autem id quod potentia graue est, atq; leue. ferri unumquodq; in ipsius speciem est ferri.

Cuiusuis s. mobilis. Igitur Itaq; Dicendum Existimandum Sl. uerbõ permissũ

Expositio.

Propositis his, quæ pertractaturus erat, nunc exequitur & declarat primo quid sit unumquodq; mobile ferri suum in proprium locum, & uult unumquodq; mobile ferri in suũ locum, nihil aliud esse q̃ in eius speciem ferri. Ad cuius autẽ probationem accipit ita esse in motu locali uelut in cęteris motibus est. nam (ut ait) tres motus sunt, alius dicit auctio in magnitudine, siue quanto. Alius alteratio in specie, siue qualitate. Alius deniq; dicitur motus in loco: modo in cæteris motibus uidemus unamquãq; mutationem fieri e contrariis in contraria atq; in media. & non sic quemuis termi-
num e quouis termino mutationem esse uidemus. similiter N
neq; uidemus in cæteris mutationibus quoduis motiuum esse cuiusuis mobilis. Sed ut alterabile atq; augmentabile alterum est: sic & alteratiuum & augmentatiuum alterum, & est alterius atq; alterius. Concludit igitur similitudo uidelicet secundum locum motiuum non esse cuiusuis mobilis, neque quoduis mobile esse cuiusuis motiui. Ex hac similitudine concluditur quid sit unumquodq; ferri in suum. sed quia hoc sciri non potest, nisi prius sciamus quid sit motiuum in locum sursum atque deorsum intelligamus, ideo prius dicamus id esse sursum motiuum, quod est grauitatis effectiuum. id uero deorsum, quod est leuitatis generatiuũ. & per idẽ. i. mobile sursum qđ est potentia leue. id uero deorsum qđ est potentia graue. ergo unũquodq; ferri suum in locum erit ferri in suam propriã speciem siue formã. Id enim quod sursum fertur, ad leuitatem mouetur, quæ est sua forma, uel sua species uel sua qualitas. Id etiam quod fert deorsum, in suam grauitatem fertur, quæ est eius forma, uel eius
O species, uel eius qualitas. & sic patet quid sit unumquodq; ferri in suũ locum. inquit De eo quidem igitur quod est unũquodq; ferri suum in locum, similiter existimandũ est, quẽadmodum & de cęteris generationibus atq; mutationibus: hoc est id quod proponit, et modus declarationis, quo illud declarare intendit. Nam proponit declarare quid sit unumquodq; ferri suum in locum, modus uero quo hoc declarabitur erit per simile in cęteris motibus. Omnes enim motus sunt eiusdem generis remoti saltem. In cæteris autem motibus declarat quid sit moueri. & quia tria requiruntur ad ipsum moueri. s. agens quod dicitur motiuũ terminus ad quẽ qui dicitur in auctione quantitas, in alteratione qualitas, in motu locali locus & mobile ipsum: ideo hæc tria declarat in cæteris motibus, proponit tãtum primo tres esse motus, & inquit. nam cum tres sint motus, alius quidem secũdum magnitudinem, qui dicitur auctio uel diminutio, alius secundum speciem, siue formam, siue qualitatem, qui dicitur alteratio, alius deniq; secundum locum, qui & latio appellatur. hac diuisione proposita declarat per ordinem illa tria. s.
P agens terminus & mobile, & inquit. In horum unoquoque mutationem uidemus fieri e contrariis in contraria atque in media, & non e quouis contrario in quoduis cõtrarium, uel medium uidemus mutationem esse. & sic patet quod sit terminus in cęteris motibus est enim cõtrarium, uel medium, & non quoduis: sed determinatum. Deinde uolens declarare in cæteris motibus agens. & ipsum mobile, inquit. Sed ut alterabile atq; augmentabile alterum est, sic & augmentatiuum, & alteratiuum alterum est s. alterius augmentabilis atq; alterabilis. Ex his patet, qđ sit mobile in cæteris motibus, & quid sit motiuum. Est enim mobile id quod est in potentia ad terminum motus, ut alterabile ad qualitatem, & augmentabile ad quantitatem. Motiuum uero est inductiuum termini motus, ut augmẽtatiuum, quod est inductiuum quantitatis, & alteratiuum quod est inductiuum qualitatis. & sic in cęteris motibus patet quid sint illa tria: & etiã quid sit moueri secundum cæteras mutationes. Ex his concludit eodem modo esse existimandum in motu locali, & inquit. Igitur eodem modo dicendum est, aut existimandum & secundum locum motiuum & mobile non quoduis esse cuiusuis. quibus in uerbis indicat illa tria esse in motu locali,
Q uidelicet mobile motiuum, & terminũ motus. est enim mobile id quod in potentia est ad terminũ motus localis. Motiuum autem, quod est inductiuum talis termini. terminus autem essentialis est forma, ut in graui grauitas, & in leui leuitas. Accidentalis uero est locus, qui sequitur mediante forma. Ex his concludit quid sit ferri unumquodq; in suum locum. sed quia concludi non potest hoc, nisi sciamus quid sit motiuum, & mobile in motu locali. ideo inquit. Igitur in superiorem locum atq; inferiorem: motiuum quidem est, id quod grauitatis atq; leuitatis est effectiuũ. quare primum est factiuum, & hoc nihil aliud est q̃ grauitatis uel leuitatis effectiuum. Deinde exponit quid sit mobile in hoc motu, & inquit. Mobile autem id, quodq; potẽtia est graue atq;

A ue atq; leue. Et tu intelligas de mobili quod mouetur de potentia essentiali. Deinde exponit quid sit unumquodq; ferri in suum locum. Et inquit. ferri unumquodq;, supple in suũ locum erit in ipsius speciem, siue formam ferri. & sic forma mobilis est terminus motus localis. Et tu intelligas, ut diceemus de termino qui est de potẽtia essentiali, quia terminus de potentia accidentali est locus. Hæc in commen. magis declarabuntur. Insuper etiam patet mouens grauia & leuia esse id quod grauitatis ac leuitatis est factiuum, tale autẽ est generans: ideo mouens grauia uel leuia generans esse uidetur, quod quidam intelligunt de potentia essentiali: nam mouens de potentia accidentali est forma grauis uel leuis: sed (ut diximus) hæc magis intelligentur in cõmen. Auer. uero hunc locum aliter intelligit, uult enim Arist. assignasse causam, quare quædam corporum sursum: quædam deorsum mouẽtur: & per causam finalem causam exponit. &

Qȝ mer. comi. a 2.

B sic secundum Auer. Arist. soluit hanc quæstionem uidelicet quam ob causam .s. finalẽ grauia deorsum & leuia sursum mouentur. distinguit autem Auer. de fine, q; duplex sit finis alter quidem gñationis ut forma, alter rei generatæ, ut operatio quæ ab illa proficiscitur. A dhoc finis rei generatæ, alter est operatio, quæ dicitur quo: alter gratia cuius, ut opus, ut primo Ethi. accipitur. hinc soluitur problema uidelicet q̃ ob causam graue deorsum, & leue sursum fertur: dico quam ob causam. s. finalẽ. Et ratio est: quia loca illa fines sunt cuius gratia, quia sunt, ut conseruentur. nam ultimum corporis, quod est locus uniuscuiusq; eorum est conueniens & simile ei, quod ad ipsum fertur, ut superficies cœli est similia superficiei ignis: & superficies ignis concaua est similis superficiei aeris conuexæ, & superficies aeris concaua est similis superficiei aquæ, & superficies aquæ concaua est similis superficiei terræ conuexæ & per simile Auer. itelligit in uirtute, quia superficies corporis continentis uirtualiter assimilat superficiei corporis contenti, uel simile intelligit in altera qualitate: nam concaua superficies ignis in caliditate est similis superficiei aeris conuexæ, est.n. aer calidus. Vlterius Auer.

C soluit quæstionem quandam, quæ posset fieri contra Arist. ait enim Arist. tres esse motus. s. in quanto auctionẽ, in quali alterationem, & in loco lationem: contra quis obijceret, quia idem est numero, & specie, & genere quod his tribus motibus mouetur. s. animal. Animal enim mouetur localiter, alteratur, & crescit. igitur isti motus non differunt genere, unde dicit, & simul uidemus q; omne transmutabile nõ transmutatur quacũq; transmutatione, sed omnis transmutatio habet transmutabile & transmutans proprium. v. g. quia quemadmodum alteratio differt ab augmento, sic alterabile ab augmentabili, & alterãs ab augmentante, & ita solutio est concedendo id quod mouet illis tribus motibus subiecto esse idem, ratione uero subijciendi alterum atq; alterum. Tertio Auer. in commen. componit rationem Arist. qua probat elementa moueri e cõtrario in contrariũ, quod est eorum perfectio ac finis: uerum hæc compositio põt fieri per inductionem, & per iudicium uniuersale, hoc est per

D syllogismum. si per syllogismum, tunc componitur sic, omnis motus est de contrario terminato in contrarium terminatum, quod est perfectio & finis eius quod mouetur. latio siue motus localis est motus. ergo motus localis est de contrario terminato in cõtrarium terminatum, quod est finis & perfectio eius, quod mouetur. Potest etiam hæc eadẽ conclusio probari inductiue, uel per simile in alijs motibus: nã uidemus alterationem esse de contrario terminato in cõtrarium terminatum, quod est perfectio, & finis eius quod alteratur. Videmus etiam auctionem esse eodem modo, & uidemus generationem similiter fieri: ergo omnis motus fit de contrario in contrarium terminatum, quod est perfectio ac finis eius quod mouetur, & ita motus localis fit. Sed diceres, quomodo ratio eius erit syllogismus, & quomõ põt esse inductio. Auer. innuit solutionem, erit enim syllogismus, si illa propositio quæ concluditur uidelicet q; motus localis est de contrario terminato in cõtrarium terminatum quod est finis eius quod mouetur, sit simpliciter ignota, &

quæstio siue quæsitum, nam quæsita non probantur, nisi syllogismo & demonstratiuo. sunt enim quæsita æqualia numero his quæ scimus. scimus autem non nisi per demonstrationem. at si illa propositio quæ ꝓbatur, sit nota aliquo modo, & ignota alio modo, ut sunt suppositiones, quæ præceptoribus sunt notæ, discipulis ignotæ: tũc syllogismus erit ociosus: & sic probatio erit, aut inductio, aut exemplũ sumptum ab alijs motibus, aut locus à simili, aut aliquid tale. E

Sed occurres, quia manifesta non probantur. ergo si prædicta propositio est manifesta, nulla eget probatione. Respondet Auer. duplicem esse latentiam, alteram: quæ tolli non potest, nisi ui syllogistica, qua latentia latent propositiones quæ in principio sunt ueræ quæstiones, altera latentia est quæ tolli potest modica innuitione: ut exemplo, uel inductione, uel loco a cõtrario, uel aliquo id genus. & hac latentia Auer. uult latere eam propositionem, qua dicit Aristo. elmta non moueri, nisi ad loca, ut in fines. Hinc Auerro. ait, antiquos non quæsiuisse de alteratione qualitatum sensibilium, ut sunt colores uisibiles, quoniam tales alterationes esse de contrario in contrarium, quod est finis alterabilis nemo est qui dubitat. Quæsiuerunt aũt in motu elementorum, quia in illis non ita aperte patet. Hæc Auerr. circa expositionem primæ partis: quæ expositio reuera græcis uerbis non conuenit, non enim quærit de causa finali Aris. in suis uerbis, ut in nostris translationibus euidenter patet. F

Quarto Auerro. defendit Arist. à quadam reprehensione Them. Nam Arist. problema antiquum, quod erat quã ob causam mouentur elementa: soluit per unam causam. s. finalem. Modo (ut Them. inquit) hoc problema est occultũ. ergo non uidetur solui per unam causam tãtum. secundo qui alicuius quæstionis reddit causam finalem tantum, nullam causam uidetur reddere, supple ignorã: uelut qui reddit causam, cur homo uadit ad sanitatem. & rñdet, quia est aptus sanari, & sanitas est eius perfectio siue finis, & est ens sanabile: sic enim assignans, nullã causam. s. difficilem assignat, nisi explicet, quæ natura sit illa, qua ẽ aptus sanari, & addat cæteras causas agentes. & sic Them. dupliciter uidet Arist. reprehendere. Primo, quia non assignauit causam difficilẽ, sed solum finalem: quæ omnibus constat. Omnibus enim G patet elementa moueri ad loca, quia illic conseruantur. Secundo, quia prætermittit cæteras causas agentes, & non explicat quæ natura sit illa, qua sunt apta moueri. Respondet Auer. q; secus est in mistis, & secus in simplicibus. In mistis enim sanitas habet causas, ut effectrices, & formalẽ, & materialem, & finalem. at in simplicibus motus non habet, nisi unam causam quæ est natura mobilis. & si Auer. intelligit motum non habere, nisi unam causam finalem, & nullam aliam non recte dicit. sed puto eum intelligere q; motus in simplicibus non habet, nisi unam causam secundum subiectum, quia in simplicibus forma, & finis, & agens, & materia sunt idem subiecto, & differunt ratione: nam forma mobilis in simplicibus est forma, & est materia, & est agens, et est finis aliquo modo. sanitas uero in mistis non habet unã causam secundum rem, sed diuersas secundum rem, quia effectrix causa sanitatis est cibus & potus, materia est animal, forma est anima, & materia sunt humores: quæ. s. re differunt. Quinto Auerr. nititur inuestigare motorem in H elementis. Et ideo primo ponit differentiam inter elementa & alia mista, & uult q; mobile in elementis est materia alterationis, ut in motu sursum mobile est leue, ut lignum: quod est materia alterationis ignis quæ in ignem conuertitur. Lignum enim est in potentia ad formam ignis, & in potentia ad illius motus. In animalibus autem mobile est corpus in actu summo mistum quod habet formam propriam præter animam, quæ mouet. hanc differentiã probat Auer. per communem modum dicẽdi, nam communiter dicitur animalia perfecta moueri de potentia essentiali, de loco ad locum. In elementis autem dicitur materia esse in potentia essentiali ad motum sursum: ex qua elementum ipsum generatum quatenus est in potentia ad formam, quam consequitur motus sursum. Sexto Auer. ex hoc concludit illud esse

I in potentia essentiali, quod est in potentia ad formam. uer-
bi causa. quia lignum est in potentia ad formam ignis, ideo
lignum est in potentia essentiali ad motum sursum. Hoc ex
cerptum probat Auer. quia ita motus sequitur formam ele
menti, ut illam sequuntur cætera accidentia propria. ergo
ut accidentia propria dantur mediante forma, sic dans mo
tum dat formam, qua mediante datur motus, & per conse-
quens, ut ignis generatur successiue ex oleo: ita (ut inquit Al-
pharabius) mouetur successiue. Nam cum fuerit eius gene-
ratio completa: ignis erit in eius loco, quare mobile qđ est
in potentia essentiali distincta ab actu, est materia, ut stat
sub forma contraria uel est ipsum contrarium, quod dici-
tur materia alterationis. Sed cõtra hoc emergit dubitatio,
nam uidemus elemẽtũ esse in actu perfectum, & nõ moue-
ri, et per cõsequens, tunc erit in potentia essentiali ad motũ.
Respondet Auer. ea quæ diximus, uera esse remoto impe-
K dimento, cum enim aliqd prohibet, tunc graue uel leue erit
in potentia accidentali ad motum quia uero hæc potentia
accidit ob impediens: ideo motus eius est per accidens de
potentia accidentali. Sic igitur patet elementum perfectum
mouere se per accidens remoto impedimento pro quanto
de potentia accidẽtali mouetur. Aliter etiam dici potest ele
mentum mouere se per accidens, ut Auer. inquit. quia mo-
uet se mouendo medium in quo est, uelut nauta mouet se p
accidens pro quãto mouet nauim, ad cuius motum ipse mo
uetur. huius rei causam assignat Auer. quia in elementis mo
uens & mobile sunt re idem: & differunt ratione: nam for-
ma mouet, & ipsa mouetur. mouet quidem ut forma, & mo
uetur ut in materia, non sic in animalibus, ubi mouens, &
motum differunt re. Quia mouens est anima, motum uero
est corpus in actu per formam mistionis. huius differentiæ
causa est (ut ait Auer.) quia elementum componitur ex pri-
ma materia, & prima forma. propterea eget medio extrin-
seco, quod resistat ne graue subito moueatur. At animal cõ
ponitur ex anima & corpore actu, qua ratione animal diui
ditur in motorem in actu, & motum in actu, & non sic ele
L mentum ullum. Sed obijcies contra hæc, quia agens & pa
tiens sunt relatiua, quæ inuicem referuntur realiter ergo in
motu elementi non est idem agens motum, & patiens mo-
tum. Respondet, agens & patiens esse dupliciter relatiua.
Vno modo per se, & sic distinguuntur positione et realiter.
Alio modo per accidens, & sic non distinguuntur per se rea
liter: & hoc pacto mouens & motum, siue agens & patiens
se habent in elementis, quoniam elementum non mouet se
per se: sed per accidens, ut dictum est. Hinc Auer. reprehẽ
dit Auempa. qui uoluit elementa moueri in uacuo, & uelo-
cius: putauit enim elementa moueri uelut animalia, & illa
habere resistentiam intrinsecam. Contra obijcit Auer. quo-
niam in uacuo nulla est resistentia, nec extrinseca, cum illic
nullum sit medium, nec intrinseca, quia in elemento nihil
est præter formam & materiam: modo materia nulli resistit
cum sit in potentia ad omnia, nec forma resistit sibi. Nihil
M enim sibiipsi resistit, quare cum in uacuo nulla sit resistẽtia,
sequitur in illo elementum subito moueri: secus in animali
bus, ubi est intrinseca resistentia. & ita Auer. uelle uidetur
mista in uacuo moueri posse, quia habent intrinsecam resi-
stentiam: elementa uero non, quia carent in uacuo omni re
Cõmẽ. 71. sistentia, de quo satis quarto physi. Sed contra hæc obijcis
Auer. qa uidentur contra propõnem primam septimo phy-
co. quę uult motorem esse alium a re mota. dicitur enim om
ne quod mouetur ab alio moueri. Respondet Auerro. Ari
stote. per illam propositionem, nihil aliud uoluisse, nisi mo-
torem & rem motam distingui ratione, & non subiecto. Vt
contradiceret Plat. qui uoluit idem re & ratione esse mo-
uens & motum, ut Deum esse seipsum mouens, & animum
esse seipsum mouens, ubi nulla potest assignari distictio ra-
tionis fundamentalis, uelut in elementis forma est mouẽs
Prima du. ut forma, & mouetur, ut in materia. Sed circa hæc quærun
tur quędam. primum est, cum graue & leue tribus modis ad
motum se habeat, uel in potentia materiæ, quo pacto leue
est in potentia ad motum deorsum, uel in potentia formæ,
ut graue in actu, cum detinetur, uel in potentia coniuncta N
actui, ut cum actu mouetur, quęritur in quo differunt hę po
tentiæ, & quo pacto sibi respondent. Dicendum q̃ poten-
tia, qua elementum moueri potest, est tribus modis. Prima
est essentialis, & hæc secundum rem est ipsa materia elemẽ
ti contrarij: quæ ideo dicitur essentialis, quia est ad essentiã. s.
formę, & quia habet rationem per se potentiæ, & nullo mo
do actus. hac potentia graue possibile est sursum moueri, qm̃
habet materiam qua possibile est conuerti in ignem, et ad ac
cidentia, quæ consequuntur formam ignis. Secunda est po
tentia accidentalis, qua uidelicet graue detẽtum sursum, põt
deorsum ferri, & hæc est forma grauis secundum rẽ. Hęc au
tem est duplex, quia quatenus est forma, ut forma est, dicit
potentia actiua. quatenus est forma, ut forma est in materia
dicitur passiua. hæc dicitur accidẽtalis ratione subiecti, qm̃
accidit formæ, cui inest, cum forma, ut forma non sit in po-
tentia passiua: sed quatenus sursum detinetur, quod est ipsi
O graui uiolentum, & accidẽtale. Tertia est potentia actui mo
tionis coniuncta, qua potentia sumitur possibile sequens ad
esse, & necessarium esse. nam si graue mouetur, possibile est
graue moueri. Ex his dico ipsum graue de potentia essentia
li moueri a generante, de potentia uero accidentali moueri
à forma, siue illa sit coniuncta actui, siue præcedens actũ. Secũda dub.
Secunda dubitatio est, cum in omni motu actu, requiratur
actu mobile, cum motus sit actus motiui & mobilis, quæri
tur in motu naturali elementorum, quid est mobile actu.
Dicendum actu mobile non esse materiam ex qua constat
elementum, quoniam de ratione actu mobilis est esse resi-
stens, at materia elementi non resistit mouenti elementum.
est enim in potentia ad omnes formas, & ad omnia, ubi nec
mobile actu esse potest forma ipsa elementi, quoniam non
potest sibiipsi resistere. nihil enim sibiipsi resistit. Erit ergo
mobile actu pars resistens: & ita materia, uel forma elemen
ti, ut contigua medio resistenti. quare ex materia uel forma
elementi, & medio resistenti fit quoddam totum, quod dici
tur actu mobile, cui nihil deficit quod sit de ratione mobi-
lis. Nec est absurdum ex diuersis specie fieri unum mobile:
P licet non unum compositum specie. Quo fit, ut actu motor
sit forma, & ipsa, uel materia elementi una cum medio ae-
re, uel aqua sit actu mobile Tertia dubitatio est, qa Auer. Tertia du.
quarto physicæ auscul. uelle uidetur in motu elementi moto Cõmẽ. 71.
rem esse formam, motum esse materiam: hic autẽ uelle uide-
tur neutrum esse mobile, quia non materiam, quia non resi-
stit, nec formam, quia sibi non resistit. Præterea uelle uide-
tur hic formam esse motorem & rem motam: motorem qui
dem quatenus forma est: rem motam uero, quatenus in ma
teria. Dicendum secundum Auer. totum elementum esse
mouens, ut quod, & totum esse motum, ut quod. Verum in
tali motu est ratio agendi motum, & est forma, ut forma, &
est ratio recipiendi motum. & hæc est duplex: uel remota, ut
materia: uel propinqua, ut forma, non quatenus forma: sed
ut effecta potentialis à materia per quam sustentatur. Auer.
ergo quarto physi. tetigit rationes mouendi remotas: hic au
tem propinquas. & ita concedo formam mouere: & mate-
riam moueri, ut quibus, quia sunt rationes mouendi. Quar Quarta du.
ta dubitatio est, quoniam non uidetur solutio Auer. ad pro-
positionem Aris. in septimo physico. conueniens: quoniam
Q Plato posset dicere deum ipsum esse motorem, & rem mo-
tam, quia in eo potest considerari distinctio rationis, quia
sub ratione agenti mouet, sub ratione subiecti mouetur. &
ita illic esse posset ratio differentiæ. Dicendum q̃ distin-
ctio rationis apud peripateticos duplex est: altera animæ tã
tum, cui nihil respondet in re: ueluti inter hominem ut sub-
iectum, & hominem ut prædicatum, altera est distinctio ra
tionis rei ratiocinatæ, & est quãdo anima considerat distin
ctionem exortam ex parte rei, sicut inter formam ut forma
et formam ut in materia. forma enim ut forma est actiua, cui
agere competit. forma uero ut in materia est potentialis rõ-
ne materiæ, quæ est summum potentiale, & ita illi formæ
competit pati. Auer. ergo. intelligit de distinctione rationis
ex parte rei, quæ non potest poni in Deo, cum in eo non sit
fundamentum

A fundamentum distinctionis. Vltima dubitatio est, qua Quintadu. Auer. non uidetur de motu grauium sibi idem ubique, nã aliquando uelle uidetur elementa moueri a generante, aliquãdo à remouente prohibens, aliqñ à medio moto, aliquãdo à forma: ut patet in diuersis commen. quamobrem quidam & non ignari philosophiæ dixerunt non esse dictis Auer. innitendum in materia de grauium & leuium motu, quia uarius est. Dicendum errorẽ euenire ex malo intellectu uerborum Auer. quia ubi Auer ait. elementa moueri a remouẽte prohibens intelligit de potentia accidentali, quæ præcedit actum motionis: cum ait, ea moueri à generante, intelligit de potentia essentiali: cum dicit illa moueri à forma intelligit de potentia accidentali, quæ est simul cum actu, & de ratione mouendi: quoniam forma est ratio mouendi, ut forma in continuatione motus. cum ait elementa moueri à se: intelligit ut ab eo quod mouet ut quod, & quod mouetur ut B quod. cum inquit. illa moueri à medio moto: intelligit medium motum esse necessarium ad talem motum, tanq̃ partem mobilis actu. & si plura cupis de motu elementorum, quære libros physicorum. hæc satis.

Atq; hac ratione magis utique quispiam existimauerit id quod antiqui dicebant simile ferri ad simile. hoc enim non omnino accidit. non enim si quis terram eo in loco posuerit, ubi nunc est luna, unaquęq; partium ad ipsam ferretur: sed ubi & nũc est. omnino quidem igitur similibus, & non differentibus ab eodem motu: necesse est hoc accidere. quare quo pars una, quędam apta est ferri, eo & totum.

Expositio. Nunc Aristo. quasi ex dictis exponit, quomodo intelligẽ illud antiquitus dictum, q̃ simile fertur in simile. Põt enim hoc dupliciter intelligi, q̃ simile fertur ad simile formaliter, & quod fertur in simile uirtualiter. simile dicitur ferri in si C mile formaliter, ut una gleba terræ moueatur ad totam terram. pars enim terræ & tota terra sunt similes formaliter, & secundum formam. simile uero fertur in simile uirtualiter, quo conseruabile mouetur ad suum cõseruans, cui est simile in uirtute, & hoc pacto elementum mouetur suum in locum, quia in illo uirtualiter conseruatur. Vult igitur Arist. elementa moueri ad similia, non quidem formaliter, ut antiqui dixerunt, q̃ uoluerunt ideo glebam ferri deorsum, quia ibi est tota terra, cui similis est de gleba formaliter: sed ideo moueri deorsum, q̃a illic est suũ simile uirtualiter. s. locus q est conseruatiuus elementi. huius ratio est, quia si terra trãsponeretur, in locum lunę, gleba non ferretur in locum lunę, sed deorsum, quoniam deorsum fertur non quia illic sit simile in forma, sed quia illic est simile in uirtute. Inquit. atque hac ratione magis & rectius utique quispiam existimauerit id quod antiqui dicebant ferri simile in simile, ut glebã terræ, ad totam terram: dico hac rãone. s. qua diximus, diximus enim elementa ferri ad loca ut ad sua similia in uirtute, & non in forma & quod existimatio antiquorum non sit rationi consona: probat dicens, hoc enim quod antiqui dixerunt quod simile semper mouetur ad simile in forma non omnino & semper accidit. non enim si quis terram eo in loco po D suerit, ubi nunc est luna: unaquęq; partium ad ipsam ferretur sed ferretur rursum in locum supple: ubi & nunc est ipsa terra s. deorsum, quia illic est uirtualis similitudo, & qualitatiua etiam. Ex his concludit quomodo antiquorum uerbum habere posset locum, & inquit. Omnino quidem igitur similibus & non differentibus ab eodem motu, atq; motore: necesse est hoc accidere: hoc est tunc uerbum antiquorum uerum est. s. q̃ simile fertur in simile, quando illa sunt omnino similia in specie & nullatenus motu differentia: tunc. n. feruntur in simile non quidem formaliter, sed uirtualiter. ergo uerbum antiquorum habet locum quando similia sunt specie similia & non differentia motu, nec motore, & feruntur in simile uirtualiter, inde concludit eundem in locũ ferri partem quo & totum fertur, non q̃ pars feratur in totum sed q̃ pars feratur in locum totius, quia ille est similis toti & omnibus partibus. inq̃t. quare quo pars una quædã apta est ferri, eo & totum est aptum ferri, quia locus est similis toti E & parti uirtualiter. & sic patet uerbum antiquorum.

Cum autem locus sit ipsius cõtinẽtis terminus. extremum autem & medium omnia quæ sursum mouentur deorsumq;: contineat. hoc aũt eius quod continetur, species quodammodo sit: in ipsius locũ ferri, ad simile est ferri.

Accepit grauia & leuia moueri in locum eorum ut in simile: nunc hoc probare enititur, & ratiocinatur sic breuiter, locus est species eius, quod continetur. ergo graue & leue ferri in ipsius locum ferri in simile. forma ergo rationis Aristo. est breuis: quia sumit tria in antecedẽte. quorum primũ est, q̃ locus sit ipsius corporis continentis terminus, finis, et ultimum. Sumit secundum dicens, extremum autem. s. cœli concauum & medium. s. mundi: omnia quæ sursum mouentur deorsumq;, contineat, hoc est secundum: quod patet F quia concauum continet leuia, & medium grauia. Sumit tertium dicens, hoc autem. s. locus eius quod continetur. s. corporis locati species, & forma, & perfectio quodãmodo sit: est enim semper continens simile contento. ex his tribus infert consequens dicens, in ipsius supple ergo locum ferri, ad simile est ferri. horum trium, quę sumpsit in antecedente ultimum, & primum faciunt ad rõnem: ultimum quidem tanq̃ proximum antecedens: nam sequitur locus est forma locati, ergo graue quod mouetur ad medium, & leue qđ mouetur ad extremum: mouetur in eum locum, ut in simile. primum uero est probatio consequentiæ. ualet enim hæc consequentia pro tanto, quia locus est terminus & finis continentis corporis. & sic duo sunt ad rationem: id uero quod sc'do loco accepit: est additum, ut intelligatur locus grauium, & locus leuium hæc quo ad uim rationis.

Ea enim quæ deincepitia sunt: similia sunt inuicem, ut aqua aeri, & hic igni: contra uero in mediis dicere contingit: in extremis autem non, ut aerem quidem aquæ, aquam autem terrę. semper enim quod superius est: ad id quod sub ipso est ita se habet inter se, ut species ad materiam. Contingit FR G

Expositio. Dictam consequentiam nũc probat quasi exẽplo, nã elementa quę sunt seriatim collocata: sunt silia inter se, ut aqua aeri, & hic igni, & econtra ignis aeri, & aer aquæ: & aqua terræ. econtra dico in elẽtis mediis non quo extrema sunt: sed quo proxima sunt, non. n. ignis aquę similis est, nec aer terræ: nec econtra terra aeri, & aqua igni. & sic in elementis est similitudo quatenus sunt media, hoc est proxime collocata non quatenus sunt extrema, & remote constituta. nã quatenus proxime collocãtur, semper id quod superius est ad id, quod sub ipso est: se habet, ut species & forma ad materiam, & formale ad materiale. Inquit. ea enim quæ deincepitia sunt, ac proxime ordinata, similia sunt inuicem: ut aqua aeri, & hic igni. Contra uero in mediis dicere contingit. i. in proxime constitutis. & quatenus immediate collocantur: dici potest econtra alterum alteri esse simile. in extre H mis autem non: hoc est: non autem dici potest alterum alteri simile esse, quatenus extremaliter collocantur. ut aerem quidem aquæ: aquã aũt terræ: non aũt ignem aquæ, & aerem terrę, nec econtra terram aeri, & aquam igni dicere contingit alterum alteri esse simile. cuius causam affert dicens, ideo supple in proxime collocatis dicere contingit alterum alteri esse simile, quia semper id quod superius est: ad id quod sub ipso est, ita se habent inter se, ut species ad materiam, & ita alterum alteri esse simile dici potest, & per consequens alterum moueri ad alterum tanq̃ in locum, nihil aliud est, q̃ simile moueri in simile, & sic patet rõ Aristo. Quod uero ad uerba attinet, Auer. per extremum intelligit concauũ Que auer. comm. 13. cœli, quod est locus naturalis ignis: & per medium intelligit concauum aquæ quod est locus naturalis terræ. & ita per ea, quæ mouẽtur sursum, intelligit leuia simpliciter. & per ea quæ deorsum mouentur, intelligit grauia simpliciter. intellexit aũt Aris. sic, preseruando se a locis intermediis & ab

I elementis intermedijs inter ignem & terram: de quibus simile moueri ad simile non est ita manifestum: licet idem sit in utrisque, quia tam elementa extrema, quam media mouentur in suum simile. præterea dixit locum esse tanquam formam locati, & non dixit esse formam, quia (ut Auer. uult) forma est actus: actus autem est triplex: alius eductus de potentia materiæ qui perficit subiectum, & ab eo dependet. alius perficiens tantum subiectum & ab illo non dependens. & tertius est omne conseruatiuum alicuius. locus ergo est quasi forma quia tertio modo actus locati: conseruat enim ipsum locatum, ut dicemus. Animaduertendum tamen apud Auerr. primo, quod Aris. dupliciter declarat elementa moueri ad loca ut similia: in proximo textu quidem, quatenus elementa erant in potentia essentiali ad illa loca: nam quatenus reducebantur de potentia ad actum à generante: eatenus erant actu similia locis eorum in textu præsenti uero, quatenus elementa mo-K uentur ad loca: quæ sunt formæ extrinsecæ: & ita prima ratio procedit per rationem finis: & secunda quæ est præsentis textus per rationem formæ: hinc colligit Auerro. has duas rationes posse in unam reduci, nam forma & finis in idem concidunt: ut patet secundo physi. Secundo animaduertendum de mente Auerro. quod ordo elementorum potest sumi quouis ab elemento: modo procedatur seriatim. nam siue ordo sit ab igne, siue ab ipsa terra: semper ignis est similis aeri: & aer aquæ, & aqua terræ. contra etiam si ab ipsa terra sumatur ordo: est enim terra similis aquæ, & aqua aeri, & aer igni. hæc autem similitudo (ut Auer. ait) est in altera qualitate: quia ignis ad aerem similitudo est in caliditate: aeris ad aquam, in humiditate: aquæ ad terram in frigiditate. est tamen duplex differentia, quia ordo sit ab igne, proceditur à forma in materiam: nam semper continens est ut forma contenti. si ordo sit à terra proceditur à materia in formam: quia contentum se habet ut materia. Secunda differentia est, quia primum est forma omnium sequentium. est enim ignis for-L ma quasi aeris, & aquæ: & terræ. ultimum uero est materia omnium superiorum. hinc cœlum est uniuersalis forma omnium quasi conseruatiuum cunctorum. Sed dupliciter dubitatur: primo, an contentum moueatur ad continens absolute, & ubicunque ponatur: & uidetur quod sic, quia ex quo mouetur ad illud ut simile in altera qualitate, ubicunque poneretur: semper in altera qualitate esset simile. Respondet Auer. contentum non moueri ad continens absolute quatenus simile in altera qualitate tantum: sed quatenus continens est simile in altera qualitate & in tali situ, ac ordine ad partes principales mundi. nam si ignis poneretur in cœlo Saturni, ad ipsum non moueretur aer. Secunda dubitatio est, si unum idemque continens ut ignis est forma proximi & remoti elementi, ut aeris, & aquæ tunc ad ignem moueretur tam aer, quam aqua. Respondet non omne contentum moueri ad quodlibet continens, sed ad continens uicinum cum quo conuenit in altera qualitatum. hinc patet non esse necessarium ponere qualitates ipsas locatiuas præter qualitates elementarias symbolas, & præter relationes situs, ac ordinis ad partes mundi, ut
M iuniores fingunt, de quibus in libro de generatione.

Quærere uero cur ignis sursum: terra autem deorsum fertur: hoc idem est, & cur sanabile si moueatur atque mutetur, ea ratione qua est sanabile: in sanitatem & non ad albedinem uenit. similiter autem & cætera alterabilia cuncta. At uero augmentabile. Cum augmentatur quatenus augmentabile, non in sanitatem: sed in magnitudinis excessum uenit. & in cæteris id genus similiter aliud quidem in quali: aliud autem in quanto mutatur. Et in loco leuia quidem sursum: grauia autem deorsum.

Auer. ex pō cō. 14 Auerroes (ut mihi uidetur) pulchre hunc locum interpretatur: nam ut ait Aristo. cœpit quærere, cur alterum elementorum mouetur sursum, alterum deorsum: postea cœpit soluere asserens ita esse in motu elementorum, ut in cæteris motibus. ita enim hæc mouentur ad sui perfectionem secundum locum quemadmodum ea quæ mouentur secundum qualitates, perficiuntur per qualitates: ad quas mouentur, & ea quæ mouentur secundum quantitatem, perficiuntur per quantitatem ad quam mouentur: & ea quæ mutantur ad substantias, mutantur ut perficiantur per formas ad quas mutantur. Cum igitur declarauit similitudinem inter perfectionem elementorum in ubi N ipso, & perfectionem eorum, quæ mutantur in substantias nunc transit ad declarandum similitudinem inter hæc & alia quæ mouentur alijs motibus perficiendo sermonem. s. dando conuenientiam & differentiam. Quare secundum Auer. Arist. intelligit perficere sermonem, hoc est conuenientiam & differentiam inter motus elementorum & motus cæterorum corporum. s. alterationes & augmentationes: & uult (ut Auer. inquit) motum localem grauium & leuium conuenire motibus alijs. nam eodem modo oportet respondere quærenti quare mobilia secundum locum moueantur ad contraria: & quare mutabilia in substantia mouentur ad formas contrarias: & quare alterabilia & augmentabilia mutantur ad eorum terminos. Inquit. quærere uero cur ignis sursum, terra autem deorsum fertur: hoc idem est, & cur sanabile si O moueatur atque mutetur, ea ratione qua est sanabile: in sanitatem & non ad albedinem uenit. ergo simile est in motu grauium & alteratione ad sanitatem. & quasi dictum reddens uniuersale addit similiter autem & cætera alterabilia cuncta supple eodem mouentur ad terminum, ut graue & leue ad locum. Deinde idem exponit in augmentatione, & inquit. At uero & augmentabile cum augmentatur quatenus augmentatum non in sanitatem: sed in magnitudinis excessum uenit. & reddens similitudinem uniuersalem addit: & in cæteris id genus similiter tam alterabilibus, quam augmentabilibus aliud quidem in quali, aliud autem in quanto mutatur. & semper supple eodem modo, ut mobile in loco mouetur suum in locum: ideo ait, & in loco leuia quidem sursum: grauia autem deorsum supple feruntur. patet igitur in cæteris motibus ita esse, ut in motu locali grauium & leuium. omnia grauia & leuia mouentur ad locum, ut in finem & perfectionem eius quod mouetur, sicut quodlibet mobile, atque quodlibet mutabile suum in ter-P minum, ut perficiatur ab illo. Quare ut postea dicetur: sicut nulla est ratio quare sanabile mouetur ad sanitatem quatenus sanabile, nisi quia sanitas est perfectio sanabilis quatenus sanabile: ita nulla alia est causa, quare graue deorsum fertur, nisi quia locus deorsum est perfectio grauis quo graue est: sed melius postea dicemus. Quod uero ad uerba attinet: Que nō. cō. 22. Aris. dixit sanabile quatenus sanabile mutari ad sanitatem: non autem ad albedinem. quæres cur dixit {Non autem ad albedinem: } & non dixit non autem ad ægritudinem: respondet Auer. quia idem sanabile quatenus sanabile est subiectum sanitatis & ægritudinis: cum sint contraria eiusdem generis. ut albedo cum sit alterius generis: eam non recipit sanabile quatenus sanabile. hæc Auer. hic.

Nisi quod hæc quidem principium mutationis in se ipsis habere uidentur, dico autem graue & leue. illa autem non, sed foris, ut sanabile, aut augmentabile.

Compleuit conuenientiam inter motum grauium & leuium & motus cæterorum mobilium: At nunc differentiam inter illos tradit. nam hæc grauia & leuia & uniuersaliter quæcunque in Q cali motu feruntur suorum motuum principium habent intrinsecum & in seipsis. cætera autem omnia, quæ alijs motibus mouentur uel mutantur: non habent principium intrinsecum ut sanabile & augmentabile quæ ab ipso extrinseco motu mouentur ad sanitatem & magnitudinem. inquit. nisi quod hæc quidem principium mutationis in seipsis habere uidentur: & exponit quæ sunt hæc quæ in seipsis principium mutationis habere uidentur, & inquit. dico autem graue & leue, & uniuersaliter quæcunque mouentur motu locali naturaliter. Illa autem supple quæ alijs motibus quibusuis mouentur, uel mutantur non habent principium mutationis in seipsis: sed foris. sunt autem hæc ut sanabile & augmentabile & supple generabile. hæc enim mouentur ab extrinseco motore. hæc est differentia: de qua in secundo Physico.

A In externis in his quæ ſunt extra. **Quanquam & hæc interdum ex ſeipſis mutant. & paruo facto in externis motu alterum quidem in ſanitatem: alterum autem in augmentum accedit.**

Soluit contra hæc dubium, nam interdum ſanatio fit à principio intrinſeco, ut in criſibus naturalibus: ubi nullo beneficio medici addito multi e ſeuiſſimis morbis liberantur. Præterea & augmentatio uidetur à principio intrinſeco, ut in libro de generatione habetur. Vnde Auerro. mouet hic Quæ auer. comment. 34. tres quæſtiones contra dicta: prima quia grauia ut dicitur octauo Phyſico. mouentur à generante de potentia eſſentiali, & à remouente prohibens de potentia accidentali: hic aũt dicit illa moueri ab ipſis. atq; à principio intrinſeco, & ita uidetur contradictio. Secunda q́ſtio eſt, quia uidemus in pluribus ægritudinibus infirma corpora ſanari à principio intrinſeco, ut cum ſanãtur per criſim naturalem: & ita non uidetur alteratio ſemper a principio extrinſeco. Tertia quæſtio eſt, quia dicitur in libro de generatione principiũ B motus augmenti eſſe in ipſo augmentabili. ergo augmentatio habet principium intrinſecum. Hæ ſunt tres quæſtiones optimæ quas Auer. mouet. Soluit autem Ariſto. breuibus dicens, ꝙꝙ & hæc interdum ex ſeipſis mutantur. Et paruo facto in externis, hoc eſt in his quæ ſunt extrinſeca motu: alterum qdem in ſanitatem: alterum aũt in augmentum accedit. Ecce quomodo Ariſt. uult hæc moueri interdum a ſeipſis, ſed non niſi facto motu in externis: licet paruo, & quaſi inſenſibili. Mouentur ergo ſanabile & augmentabile à ſeipſis, non ſimpliciter excluſo omni motu externo: ſed facto motu in externis paruo & inſenſibili uidentur moueri a ſeipſis. at grauia & leuia cum ſunt perfecta & ſuæ naturæ Sol. Auer. derelicta mouentur omnino à motore intrinſeco. Auerroes autem hic per ordinem ſoluit quæſtiones & primo ad primam dicit, quòd cum intendit dicere differentiam inter principium motionis in iſtis non dicendum eſt, ad diſtinguendum inter ea, quia hoc eſt eſſentiale: Cum hoc ſemper inuenitur in in eis. & uult dicere (ut mihi uidetur) quòd grauia & leuia ſemper mouentur ab intrinſeco motore: cætera aũt non ſemper, quoniam raro ab intrinſeco motore mouentur, & plerũq; a motore extrinſeco. & ſic poteſt ſaluari diffe C rentia. Sed ad uerba octaui phyſi. non reſpondet hic, ſed alibi. dixit enim in libro de ſubſtantia orbis, Ariſto. uoluiſſe in octauo libro phyſico. grauia & leuia nõ moueri per ſe, licet à ſemel à motore intrinſeco. per ſe quidem: non ut animalia mouentur, quæ nullo facto motu extra mouentur: grauia aũt & leuia bene mouentur à formis eorum, ſed non per ſe: q2 concurrit aliquo modo motor extrinſecus ſaltem in initio motus. Ad ſecundam reſpondet Auer. in ſanatione critica motorem eſſe omnino extrinſecum a mobili: quoniam corpus ægrotum conſtat partibus diſſimilaribus, quarum una principalis eſt cor: cum igitur fit ſanitas cor ipſum ſanũ mediãte calore naturali cætera membra languida alterat ad ſanitatem. & ſic fit ſanitas à motore extrinſeco. quia à calore naturali diffuſo à corde ea ratione, qua ſanum eſt. Ad tertiam reſpondet Auerro. in augmentatione motorem propinquum ut cibum uenire extra. Remotum uero eſſe in ipſo augmentabili, qualis eſt calor naturalis, q eſt in mẽbro augmentabili: hæc Auer. Verum contra hæc ſunt dubitatio Dubitationes contra auer. nes. Primo, contra primam, quoniam in motu locali uide D tur ſimiliter, nam ſecundum peripateticos principium motus localis in animali eſt cor, ſecundum Galenum eſt cerebrum. & ſic inter motorem & rem motam uidetur diſtinctio ſecundum partes. Præterea non uidetur ratio maior cur aliquid poſſit ſe localiter mouere ſecundum ſe & quodlibet ſui, & non alterare, nec augere, nec aliquo alio motu mouere. Nam idem põt eſſe in actu & in potentia: & ita in omni motu hoc ſufficit. Solet argui de aqua calefacta, quæ reducit ſe abſq; motore extrinſeco. Dubitatur etiam contra ſolutionem ſecundam, nam cibus non uidetur motor: ſed res quę mouetur ac à calore naturali concoquitur. Pręterea anima & naturalis calor uidẽt agentia proxima in auctione & non remota, ut in libro de generatione dicitur. Pro- culdubio dubitationes iſtæ contra Auer. ſunt difficiles. ſiq B tñ afficeretur doctrina Auer. poſſet dicere ad primam, ꝙ be Defenſio ne in motu locali uidetur diſtinctio inter mouens & motũ ſm partes, qñ mobile eſt diſſimilare: ubi tamen mobile eſt ſimplex & ſimilare, totum poteſt eſſe mouens & motum. at alterabile non niſi diſſimilare poteſt ſe mouere, quia ratione partium eſt diſtinctio inter motorem, & rem motam. Ad ſecundam etiam diximus ſecundo Phyſico. Ideo nihil poſſe ſe alterare, uel augere per ſe: ſicut nihil poteſt ſe generare, quoniam alteratio, & auctio ſunt generationes ſaltem diſpoſitiue. Motus aũt localis, nec principaliter: nec diſpoſitiue eſt generatio. de aqua uero calefacta, & eius reductione plura diximus in libro de generatione & in libro Phyſicorum, & in ſecundo de anima commen. 815. Ad rationes ſecũdæ dubitationis dicendum ad primam Auer. appellaſſe cibum motorem in auctione, pro q̃to alterat ſtomachum cum in ipſum peruenit, ut patet in ſtomachis languidis. uel F locutus eſt ſecundum opinionem vulgi, qui cibum uolunt eſſe id, quod nos auget. Ad ſecundam dicendum animam & calorem, eſſe agentia remota, quatenus non augent, niſi aliquo addito: egent enim illo ad hoc, ut augeant. Tamen in rei ueritate calor & anima ſunt proxima agentia in auctiõe: ſed dicuntur remota, quia egent aliquo ad hoc, ut agant.

Et cum idem ſit ſanabile, & ægritudinis ſuſceptiuum: ſi quo quidem ſanabile eſt, mouetur, in ſanitatem pergit. Sin autem quo ægrotabile eſt in ægritudinem.

Duo dixerat, quorum unum eſt nihil à motore intrinſeco Expoſitio poſſe alterari, uel augeri, aliud id quod mouetur in loco, non niſi a motore intrinſeco moueri. iõ primo aſſignat cauſam quare nihil poteſt alterari à motore intrinſeco, uel à ſe: & uidetur facere hanc rationem, quia idem eſt ſuſceptiuum utriuſq; contrarij, ut idem ſanabile eſt ſuſceptiuum ſanitatis et ęgritudinis. Ergo cum ex parte ſubiecti ad alterum illorum moueri nõ poſſit requiritur agens extrinſecum, quod ita ad alterum quod non ad alterũ moueat. Vnde rõ Ariſ. firmatur in tribus. primum eſt, ꝙ idem ſubiectum in alteratione eſt ſuſceptiuum utriuſq; contrarij, ut ſanitatis & ęgritudinis, & G augmenti, & decrementi. Secũdum eſt, motus diuerſos quorum ſubiectum eſt unum proficiſci à diuerſis motoribus: patet. 12. metaphy. & 8. eiuſdem. Tertium, motores diuerſi non poſſunt eſſe intrinſeci rei, quæ mouetur: maxime ſi fuerit eiuſdem generis ad contraria eiuſdem generis mouẽtes. non enim mouens ad ægritudinem & mouens ad ſanitatem poſſunt eſſe in eodem ſanabili ſimul, ut omnibus cõſtat. ex his patet ratio: ſi enim idem alterabile eſt utriuſq; contrarij ſuſceptiuum, ut ex prima ſuppoſitione patet, & nõ poſſunt motus diuerſi eiuſdem generis eſſe à motoribus intrinſecis uno uel pluribus per alias ſuppoſitiones: ergo oportet eſſe à motoribus extrinſecis, quorum unus mouet ad ſanitatẽ alter ad ægritudinem. Inquit. & cum idem ſit ſanabile & ęgritudinis ſuſceptiuum: ſi mouetur quidam ea ratione qua ſanabile eſt, in ſanitatem pergit. Si autẽ mouetur, quo ægrotabile eſt: in ęgritudinem uenit. & ſupple tu rõni: ergo oportet eſſe duos motores, alterum à quo mouetur ea ratione, H qua ſanabile. Alterum ea ratione qua ægrotabile, & cum ſint duo diuerſi, erunt extrinſeci & non intrinſeci, & ſic ſuppleta eſt ratio.

Magis autem graue leueq; horum in ſeipſis principium habere uidentur: propterea ꝙ horum materia propinquiſſima ſubſtantiæ eſt.

Nunc ſecundo aſſignat cauſam, cur graue et leue ſuorum Expoſitio. motuum principium habent intrinſecum: et ait hoc eſſe, q2 horum motuum materia eſt ſubſtantiæ, ſiue formæ elementorum propinquiſſima. Vnde inqt. Magis aũt graue leueq; horum. ſ. motuum ſuorum in ſeipſis principium habere uidentur: propterea, ꝙ horum motuum materia propinquiſſima ſubſtantiæ eſt. Et per materiam intelligit inſtrumentariam qualitatẽ, qualis graui eſt grauitas, & in leui leuitas. Per ſubſtantiam aũt intelligit formam ſubſtantialem gra-

I uis & leuis. Quasi dicat ideo grauia in seipsis habent suorū motuum principium, quia qualitas instrumentaria motus eorum est formę eorum proxima illam sequens immediate: & ita graue & leue ad motum sunt summe inclinata: & per consequēs non egent motore extrinseco inclinante ipsa ita ad unum motū: & non ad aliū. Grauia ergo sunt antius motus: & illius qualitas instrumētaliter motiua, & forma eius illa est instrumentum, sunt ea, quæ mouetur intrinseca. ergo hęc ad hoc, ut moueantur nullo egent motore extrinseco. Secus aūt in cæteris motibus uidetur: in illis enim qualitas instrumentaliter motiua non est proxima formę, nec intrinseca, ut superius deduximus. Vnde Auer. ait. q qa qualitas motiua est proxima substātiæ grauium & leuium: ideo cum acqritur aliqua pars formæ grauis, aut leuis: statim cū illa parte acquiritur motus ad suum locum: ubi nisi aliquid impediat, mox existit: ideo nullo alio egent motore extrinseco. In cæteris aūt qualitatibus requiritur, quia non oportet

Quę auer. cōmē. 14.

K id quod est susceptiuum sanitatis, mox cum sit, sanari: & id quod est susceptiuum albedinis, mox cum sit, fieri albū. Non enim qualitas sanatiua est proxima substantiæ sanabilis corporis. Nec qualitas albedinis inductiua, corpori proxima ē quod est albedinis susceptiuum. Et sic patet differentia.

Signum autem est: quia latio absolutorum est & motuū generatione ultima. Quare utiq;, & hic motus secundum substantiam primus erit.

Expositio. Eius quod nunc proxime dixerat, affert signum: dixerat enim localem motum esse proximum substāntiæ eius quod mouetur: quatenus qualitas instrumentaliter motiua est ꝓxima substantiæ. Reddit nunc signum q motus localis sit ꝓximus substantiæ rei, quæ mouetur ex hoc, quia latio est de numero absolutorum: quatenus nullo addito, nec sublato rei competere potest quæ mouetur: localis enim motus, nec abijcit, nec addit substantiæ rei, quæ mouetur. Est præterea ultimus generatione cæterorum motuum: & per consequēs secundum substantiam & perfectionem primus: & ita substantiæ rei, quæ mouetur proximus. Inquit. Signum autē est. s. q motus localis sit proximus substantiæ rei quæ mo-

L uetur, quia latio ipsa absolutorum est, supple competens ipsi mobili, nihil abijciendo, nihilq; substantiæ addendo. Et motuum cæterorum generatione est ultima. Animal enim ultima post cæteros motus ambulat, ut dicitur octauo physico. Quare & hic motus utiq; secundum substantiam primus erit, ac ipsi mobili proximus, & sic nullo alio extrinseco eget ad hoc ut sit. Ex hisce patet, primo, omnium mobilium conuenientia. secundo, perspicua est eorum differentia. & tertio, constat ex utraq; parte causa differētiæ. Auer. autem in calce commenti colligit differētiam inter motum animalium & motum elementorum: quoniam in elementis mouens, & id quod mouetur sunt idem subiecto, et differūt ratione: at in animalibus differunt re & ratiōe. Ex hoc duo excerpsimus, primum est elementa aliquando actu moueri quæ prius tempore non fuerunt in potentia ad motum: ut cum generans simul dat formam & motum consequētem

Quæ auer. cōmē. 24.

M formam sublato impedimento. Hoc enim in casu potentia tempore non præcedit motum. Secundum elementa actu moueri aliquando, quæ prius tempore fuerunt in potentia ad motum: quod dupliciter patet. Primo, ratione habita ad potentiam essentialem, quæ est in materia sui contrarij. Secundo, ratione habita ad ipsum mobile perfectum & completum, dum detinetur ab aliquo. Hæc quære octauo physicorum. commento quarto.

In superiorem locum. s. sursum

Cum igitur aer quidem ex aqua fit, & ex graui leue: In superiorem locum uenit: simul autem est leue, & non ulterius fit, sed illic est. Perspicuum igitur est: quoniam id quod potentia est ad actum proficiscens, illuc uenit, & ad tantum, & ad tale: ubi actus est, & ipsius quanti, & ipsius qualis, & ipsius ubi. Eadem autem est causa: etiam ut id quod terra est, & id quod est ignis moueantur in ipsorum loca

N nullo impediente. Etenim alimentum cum ꝓhibēs, & sanabile cum detinens non fuerit, confestim fert: & mouet etiam & id quod a principio fecit, & id qd subtraxit: aut id unde resiliuit, ut dictum est in primis sermonibus, in quibus determinauimus nihil horum seipsum mouere, dictū est igitur quam ob causam fertur unumquodq; eorum, quæ feruntur, & quid est suum in locum ferri.

Enim Autem

Quæ auer. cōmē. 25.

Auerroes hunc locum pulchre introducit: ait q Aris. nūc perficiat sermonem demōstrationis quo ipsa elementa mouentur ostendens qua ratione mouentur, & q non mouentur ex se in rei ueritate, sed a motore extrinseco. Inquit. Cum igitur aer quidem ex aqua fit, & ulr ex graui leue: in superiorem locum uenit eo ipso quod fit. Cuius rationem addit, & inquit. simul enim est leue, & nō ulterius fit, ac nec ulterius proficiscitur: sed illic est, ubi suus est naturalis locus. quare sicut ex graui incipit fieri leue, ita illud leue se sursum incipit facere: & sicut fit leue in parte, sic subtollit sursum in parte: & ita cito sicut completur, ita cito sublatus est sursum. Ex hisce infert id quod est potentia mobile, cum ꝓcedit ad actū

O motiōis: ad id deuenire, quod est eius perfectio: ut si ad motum auctionis proficiscitur, ad quantum uenit: & si procedit ad alterationem, ad quale deuenit & si procedit ad motum localem, deuenit ad ubi, ita ut quemadmodum incipit uenire in actum motus, sic se facere incipit in terminum motus. Et ut generationem motus cōplentur sic perfecte erit in termino ad quem ipsius motus, inquit. perspicuum igitur est: quoniam id quod potentia est ad actum proficiscens illuc uenit in actum qui est eius quod mouetur perfectio. deuenit dico & ad tantum. Si proficiscitur ad actum auctionis, deuenit & ad tale: si proficiscitur ad actum alteratiōis, ubi, hoc est, in quo tanto & tali est & actus ipsius q̄ti, & actus ipsius qualis, & ipsius ubi. Quo declarato ostendit idem esse in motu locali, & inquit. eadem autē est causa etiam ut id quod terra est, & id quod ignis est moueantur in ipsorū loca nullo impediente: & q sit eadem ratio, ostendit dicens.

P & enim alimentum cum prohibens, & sanabile cum detinens non fuerit confestim fertur sup. in suum terminum: & mouet etiam & id quod à principio fecit sup. ipsum graue, ut generans sup. confestim remoto impedimento. & mouet etiam et id quod subtraxit impedimētum sup. confestim. aut id unde resiliuit ipsum graue etiā mouet confestim sup. motu uiolento, ut dictum est in libris physico. ubi determinauimus nihil horum seipsum mouere. Quare ut in cæteris motibus nihil seipsum mouet, sic in motu grauium nihil seipsum mouet: & ut in cæteris motibus sublato impedimento mouens mouet ipsum mobile confestim in terminum motus: sic in motu grauium & leuium deducto impedimento mouens de potentia essentiali, ut generans mouet mobile sursum uel deorsum, & remouēs prohibens mouet de potentia accidentali etiam confestim deducto impedimēto, & uiolentans sibi deducto impedimento cōfestim mouet suū mobile. Sed dices in uerbis Aristo. uidetur contradictio;

Dubitatio

Q nam superius uoluit grauia & leuia seipsa mouere, quatenus mobile non est in potentia ad cōtraria: hic autem ait dictum esse in sermonibus ultibus nihil posse seipsum mouere. Dici potest hic esse dictum grauia & leuia mouere se de potentia accidentali, quę non præcedit tpe motum ipsum. at in sermonibus ultibus dixit illa seipsa non mouere de potentia essentiali, nec de potentia accidentali, quæ præcedit actum, ut diximus, & dicemus. Deinde epilogat, & inquit. dictum est igitur quam ob causam fertur unūquodq; eorū, quę ferūtur, & qd est suū in locum ferri. Quod uero ad uerba attinet uerba illa { Aut id unde resiliuit: } quidā intellexerunt de motu uiolento qui fit per reflexionē, quō projiciēs mouet pilam per reflexionem: & ideo dicit, & id unde resiliuit. i. id unde reflexa sunt ipsa proiecta. Auer. aūt dicit Aristo. uoluisse ostendere in toto hoc textu differentiam inter illum motum in loco & alios motus locales: qui sunt animalium, quia animal est aial, et si non mouetur: ista aūt nō sunt

Solutio.

grauia

A graula, nec leuia, donec fint in locis: hæc Auerro.

Dubitatio

Sed contra hæc dubitatur: nam graue postquam recepit formam substantialem: semper est graue: similiter & leue. Quare tam in locis, quàm extra loca semper sunt talia.

s. solutio

Solitus sum dicere per graue & leue Auerro. & Aristote. intellexisse graue & leue cum omnibus suis perfectionibus, quæ sibi competunt naturaliter: quarum una est locus. cum igitur grauia sunt extra loca eis uidetur deesse ea perfectio naturalis, quæ est locus. Igitur non est graue perfecte secundum omnes perfectiones tam naturales, quàm accidentales. Quare nisi graue fuerit in loco: nunquam erit graue secundum omnem perfectionem. Aliter etiam diximus aliquando, elementum extra locum nunquam esse purum, sed semper habere rationem mixti, & ita nisi sit in loco: nunquam elementum purum esse potest. elementum enim dum est in aliorum re-

B gione; semper habet non nihil complexionis extraneæ. bene ergo ait Auerro. elementum extra locum non esse tale nisi accidentaliter: hoc est per quædam accidentia similia ei, & non simpliciter & pure. animal uero omni in loco est purū animal & perfectum in suis perfectionibus naturalibus.

Aliud Aū. notatum

Secundo Auerro facit talem rationem, in talibus corporibus cum corpus acquirit aliquam partem formæ statim acquirit aliquam partem ipsius ubi, ita ut cum forma complebitur, ipsum ubi complebitur: ergo potentia ad formam, & potentia ad ubi est eadem subiecto scilicet corpore à quo est generatio hanc rationem per exemplum explanat: nam aqua fuit in potentia leuis, & in potentia ad locum superum, quæ cum sit ignis simul est ignis & sursum. ecce quomodo potentia ad ignem & ad locum superum simul fuit in aqua, & non in igne, qui sursum fertur, cum generatur. hæc Auerro.

Dubitatio

Sed contra dubitatur, quoniam generetur ignis in sphæra terræ ex olEo. tunc patet non ita cito esse sursum sicut generatur, quia

C generatio fit subito, & motus sursum fit in tempore. præterea non est manifestum quid intelligetur. per quantum datur de forma: per tantum datur de accidentibus consequentibus formam.

Sol. prima Aliorum

Recentiores dicunt intelligendum esse de igne, qui fit in loco generationi suæ conuenienti. Est enim locus conueniens generationi ignis conuexum aeris, & locus conueniens generationi aeris conuexum aquæ, & locus conueniens generationi aquæ conuexum terræ: nam unum elementum fit ex alterno ideo oportet ignem fieri ex suo elemento uicino. Quare propositio illa communis intelligenda est elementis ipsis genitis in locis suis generationibus conuenientibus.

Huic expositioni ut dicemus, dissentit Auerro. infra: propterea aliquando diximus Aristote. per locum sursum intelligere totum ipsum spatium, quod est inter concauum lunæ, & materiam, ex qua si uerbi causa ignis generetur in centro terræ: locus sursum erit totum spatium uersus concauū, quod est inter centrum, & concauum, & hoc pacto eius propositio uidetur uera. diximus etiam per sursum esse intelligendam regionem ignis tantum, & dicebam elementum nullū purum esse extra proprium locum: nisi cum fuerit in loco ei naturali, extra enim locum uidetur impurum ac elementa-

D tum. Aliter etiam dici potest propositionem illam ueram esse nisi aliquid prohibeat. modo cum apud nos ignis factus nō subito sursum est, quoniam aliquid prohibet scilicet mediū resistens. ablato autem medio resistente confestim ita cito sicut generatur: ita cito erit sursum, quoniam tunc motus erit subitarius sicut generatio ipsius. Ad secundam dicendum, communem illam propositionem esse intelligendam in elementis quantum, idest quot gradus agens dat de forma tot dat de consequentibus in mixtis autem intelligit quantum idest quot gradus dat de forma, uel dispositionibus formæ: tot dat de consequentibus, uel de dispositionibus facientibus ad illa.

Aliud Aū. notatum.

Vlterius Auerro. uult in simplicibus idem esse subiectum motus & subiectum formæ re differre tamen ratione seu præparatione, in animalibus uero subiectum formæ aliud est à subiecto motus.

Dubitatio

Sed dubitatur, quia subiectum formæ est materia. subiectum motus est, aut forma, aut compositum ex materia & forma. ergo non sunt idem. Præterea de animalibus uidetur falsum, quoniam in illis idem uidetur subiectum formæ & subiectum motus. Corpus enim subie-

E

ctum est formæ animalis, & subiectum motus eiusdem.

Defensio

Potest defendi. nam per subiectum motus intelligit illud: in quo est potentia essentialis ad ipsum motum. & tunc est uerum quod dixit Nam subiectum motus hoc pacto est materia, & hæc est subiectum formæ. differt autem præparatione, idest ordine, quia talis materia primo, est subiectum formæ, & secundo, est subiectum motus mediante forma nisi sit impediens. Ad secundam dici potest, subiectum motus in animalibus esse corpus, non absolute, sed ut affectum pro illo motu. uidelicet ut membra sunt exiccata & dura. subiectum uero formæ est materia, quæ est subiectum generationis, & sic patet differentia.

Aliud Aū. notatum

Vlterius Auerro. ponit differentiam alio modo inter motum grauium & leuium, & cæteros motus, quia in cæteris motibus impediens non habet locum, quod enim mouetur ad nutrimentum uel sanitatem: im-

F possibile est impediri per aliquod, at graue cum mouet deorsum potest impediri.

Aliud Aū. notatum

Vlterius Auerro. ait Aristot. in sermonibus uniuersalibus duobus locis declarasse nihil moueri à se, quia in septimo & in octauo libro physicorum: aliter tamen & aliter. nam firmius in octauo, in septimo enim arguit supponendum primum motum quasi per se manifestum. In octauo autem probauit ad primum motum per se esse deueniendum: quare certius in octauo demonstratio illa habetur.

Vltimum Aū. notatū

Vltimo Auerro. quasi totam Aristote. rationem epilogando reducit eam ad formam sic, omne transmutabile trāsmutatur ad simile: elementa sunt transmutabilia. ergo elementa transmutantur in simile. Vlterius arguitur, elementa transmutantur ad simile: elementa transmutantur ad loca propria: ergo loca propria sunt similia elementis. & ita patet elementa non moueri ad eorum loca, nisi quatenus sunt similia & elementorum perfectiua: hæc Auerroes.

Differentias autem & ea quæ circa ipsa accidunt, nunc dicamus. primo igitur determinatum sit ut omnibus uidetur: graue quidem simpliciter id esse quod omnibus substat. leue autem id quod omnibus supereminet.

G

Simpliciter autem dico & in ipsum genus respiciens & in ea quibus ambo non insunt. ut ignis quæuis magnitudo nisi forte aliquid aliud prohibeat ferri sursum uidetur. terrea autem deorsum. eodē aūt modo & celerius quod maius ē.

Expositio

Duo hactenus declarauit, & quam ob causam feratur unūquodque eorum, quæ feruntur, & quid est ferri in sui ipsius locum. at nunc proponit definire graue & leue primo secundo ex definitionibus datis reddere causas omnium eorum, quæ illis accidunt, inquit. differentias autem supple quibus definitiones grauis & leuis constant nunc dicamus. secundo loco & ea nunc dicamus quæ circa ipsa accidunt. nam de natura bonarum definitionum est, ut per ipsas soluantur omnes quæstiones, quæ rei definitæ accidunt, & reddatur causa omnium accidentium. proposita intentione & ordine exe-

H quitur dando definitiones, ait tamen tales uelle dare, quæ omnibus antiquis uidentur, & inquit. primo igitur determinatum sit supple de graui & leui definitiue ut omnibus philosophis antiquis uidetur. definit igitur graue dicens, id esse simpliciter graue, quod omnibus substat: hoc est (ut exponit Auerroes) quod sub omnibus quiescit. leue autem supple etiam simpliciter id quod omnibus supereminet. hoc est, ut Auerro. inquit, quod super omnia quiescit.

Quę sunt. cō. 26.

Sed occurres, nam quæstionem quid res ipsa est præcedit quæstio an res ipsa est. si igitur definit graue simpliciter, & leue simpliciter prius an hæ sint debuit declarare.

Dubitatio

Cui Auerro. respondet aliqua corpora esse talia superius declaratum est, ubi demonstrauit terram quiescere sub omnibus corporibus, quia mouetur ex omnibus mundi partibus ad medium mundi. similiter declaratū est esse aliquod tale corpus, qđ omnibus supereminet corporibus, quę recte mouentur: qualia est ignis, & sic nō fuit necessariū idē nunc repetere: cū sit suppositum iā.

I Animaduertendum secundum Auer. q; superius in primo, & tertio libro Aristot. graue & leue aliter descripsit, dixit. n. graue esse illud quod mouetur ad medium. leue autem quod mouetur à medio. ecce quomodo definitiones eiusmodi differunt: nam præsentes dantur per quietem: præcedentes per motum. Secundo animaduertit Auer. differentias inter has definitiones, uult enim definitiones præsentes, quæ per quietem assignantur: esse ueriores & magis naturas grauis & leuis demonstrantes, quā sint illæ quæ per motum dantur. causam autem affert, quia motus elementis non competere uidetur nisi aliqua ratione uiolenter: quies uero eis est omni ex parte naturalis. non enim motus elementis inesset nisi medium resisteret, quod absq; aliqua uiolentia fieri non pōt præterea motus inest dum elementum non est purum & perfe- K ctum: at quies inest, postq̄ elementum omni ex parte est cō pletum. Assignari pōt alia causa, quare præsentes definitiones, quæ per quietem dantur, sint ueriores & potiores, quia dantur per causam finalem motus, quies enim est finis motus: modo finis est potissima causarum. Tertio, animaduertit Auer. has definitiones non esse essentiales, nec assignatas p proprias differentias, quia differentiæ latent: propterea loco earum accipiuntur actiones proficiscētes ab ipsis. Animaduertendum graue simpliciter esse sic definiendum quod est illud, quod omnibus simpliciter substat & leue simpl'r quod omnibus simpliciter supereminet. uerbum enim simpliciter debet poni ita in definitione, ut ponitur ex parte definiti. ideo Aristo. exponit quid ipse uelit per simpliciter quod in definitione est subaudiendum: cum enim dicitur graue simpliciter esse quod omnibus simpliciter substat, & leue simpliciter, quod omnibus simpliciter supereminet quæritur quid intelligitur per omnibus simpliciter supereminere, & per omnibus simpliciter substare: Aristoteles igitur seipsum explanans, inquit. L simpliciter autem dico supple, uel omnibus substare, uel omnibus supereminere & in ipsum genus respiciens: quasi dicat simpliciter dico secundum genus: non enim leue simpliciter est, quod omnibus corporibus tam sui generis quā alterius generis supereminet, quia licet supereminent elementis quæ sunt sui generis: non supereminet corporibus coelestibus, quæ sunt alterius generis. similiter terra licet substet omnibus elementis, quæ sunt sui generis: non substare dicit corporibus coelestibus, quæ sunt alterius generis: nec etiam illis dicitur superesse. quare simpliciter eminere, uel simpliciter substare quod ponitur ex parte definitiōis dicitur ad genus respiciens supple suorum corporum, & exponens simpliciter. ex parte eei quæ definitur hoc est quid per graue simpliciter & quid per leue simpliciter intelligat: addit & in ea supple respiciēs quibus ambo. s. grauitas & leuitas simul nō insunt, ut sunt aer, & aqua: quibus grauitas & leuitas insunt.

Vel facilius exponi potest, ut Aristo. exponat quid per simpliciter intelligat, quod intelligitur à parte definiti hoc est quid intelligitur per simpliciter graue & quid per simpliciter leue, & uult simpliciter graue esse intelligendum, quod genere grauium obtinet summum gradum, & cui nihil admi- M xtum est de leui. simpliciter leue uero esse intelligendum qd' in genere leuium tenet gradum summum & nihil grauis admixtum habet, & hoc ait simpliciter autem uel graue, uel leue dico & in ipsum genus respiciens. hoc est quod in genere grauium uel leuium obtinet summum, & quibus ambo graue & leue supple non insunt, sed graue est ita graue, quod nihil leuis habet, & leue ita leue, ut nihil grauis. Auerroes autē per genus intelligit locum, qui est genus omnium locorum, qui sunt sursum & deorsum, & sic per simpliciter graue est intelligendum illud quod in genere locorum grauium obtinet infimum. leue simpliciter, quod in genere locorum leuiū Dubitatio. obtinet summum. Sed circa hæc dubitatur, ait enim simpliciter graue esse, uel simpliciter leue: cui non insunt ambo. ergo graue in respectu & leue in respectu erunt quibus ambo inerunt. & ita aquæ grauitas & leuitas inerit: similiter & aeri. hoc autem non concederet Aristo. quia quodlibet elementum est simplex, & purum in sua specie. Respondet Auer, & (ut mihi uidetur) innuit talem distinctionem, quòd compositio est duplex: altera, quæ est diuersorum unio in quodā N tertio. altera est quædam comparatio eiusdem ad diuersa: secundum quam pluribus denominationibus appellat. uult igitur Auerro. media elementa dici composita comparatione ac denominatione. non autem unione, & sic composita dici possunt simplicia: hæc per exempla exponit dicens, ut ignis ipsius quæuis magnitudo, siue portio dicitur leuis simpliciter, quia nisi forte aliquid aliud prohibeat ferri sursum uidetur, & in locum uenire eminentissimum. terræ autē supple quæuis portio dicitur grauis simpliciter, quia nisi forte aliquid aliud prohibeat ferri deorsum uidetur, & in locum infimum uenire. addit eodem autem modo supple & celerius id fertur, uel sursum, uel deorsum, quod maius est in grauitate, uel leuitate. Auerroes autem supple his uerbis. Inquit. & signum quòd ignis est leuis, sine aliqua grauitate est, quia O quanto ignis maior erit: tanto sursum uelocius fertur. Addit, quòd si ignis esset compositus ex grauitate & leuitate nō contingeret hoc scilicet, ipsum uelocius ferri sursum: quo maior esset, quia proportio grauis & leuis ad leue in utroq; corpore scilicet magno & paruo esset eadem: ac cum in eo sola sit leuitas: ideo quanto ignis maior est tanto uelocius sursum fertur. ecce quomodo Auerro. uult Aristote. uerbum habere locum supposita simplicitate ignis, quia ubi ignis est simplex ualet quòd quanto maior fuerit: tanto uelocius fertur. ubi uero esset quoddam mixtum non ualet quòd quāto esset maior, tanto celerius fertur. lignum enim maius est plumbo & non deorsum tantundem celerius fertur. Solet instari contra hoc, quia aurum uelocius descendit ipsa terra, & tamen est mixtum. tu uero considera: nam instantia non est ad rem.

P Alio uero modo graue & leue sunt, quibus utraque insunt. quibusdam enim & supereminent, & substant, ut aer & aqua. Nam simpliciter quidem: neutrum horum leue est, uel graue. terra quidem enim ambo sunt leuiora: quæuis enim ipsorum pars supereminat ipsi. igne autem grauiora: subsidet enī ipsorum pars, quantacunque sit. Ad se ipsa uero simpliciter aliud quidem est graue: aliud autem leue. Nam aer quidem quantulus sit aquæ ipsi supereminet. aqua autem etiam quantula fuerit: aeri subsidet.

Expositio. Transit nunc ad definiendum graue & leue in respectu, & definit hæc insimul, non seorsum singulum ut fecit de graui & leui simpliciter, quoniam ex quo sunt media: subeunt rationem unius definibilis. inquit. alio uero modo supple à graui & leui simpliciter graue & leue sunt: quibus utraque insunt: hoc est utraque qualitas: leuitas. uidelicet, & grauitas. hæc est definitio, ergo grauia & leuia in respectu sunt, quibus tam grauitas quàm leuitas inest. Et reddit causam quare utraq; qualitas cuiq; eorum inest: ex eo quia aliquibus supereminent: aliquibus substant ut aer, & aqua: eminent enim terræ: substant igni. Inquit. quibusdam enim & Q supereminent ut terreis, & substant, ut igneis, & ponit exemplum dicens, ut aer, & aqua. dixerat hæc dici aliter grauia & leuia: ideo assignat causam quare hæc dicuntur aliter grauia & leuia: ex eo quia simpliciter neutrum horum leue est, uel graue, quia ambo sunt leuiora ipsa terra, & igne grauiora. inquit. dico supple hæc aliter grauia & leuia ab his quæ sunt simpliciter talia: nam simpliciter quidem neutrum horum leue est, uel graue. nam terra quidem ambo sunt leuiora. quæuis enim pars ipsorum ipsi terræ supereminet. ignē autem sunt grauiora: subsidet enim ipsorū pars quantacūq; sit ipsi igni: ergo sunt grauia & leuia ad aliud atq; aliud. & sic cuiq; eorum utraq; qualitas inest: non quidem compositione ut diximus, sed denominatione & respectu. Sed occurres sicut aer, & aqua dicunt grauia et leuia respectu extremorum: an dici possint grauia & leuia comparatione ad seipsa simpliciter & seorsum. Respondet Aris. ad seipsa uero simpliciter. i. seorsum. sumit. n. simpliciter pro solo, ac seorsum

sumpto

A sumpto aliud quidem est graue: aliud aūt leue. nam aer qdē quantuluscunque sit, omni aquæ ipsi supereminet: ergo dicit leuior aqua. aqua uero quātulacunque fuerit omni aeri subsidet. ergo est grauis ad aerem. quare hæc dicuntur grauia & leuia in respectu iā simul sumpta, & ad extrema cōparata, q̄ seorsum simpliciter & accepta, ad se relata. Auerroes autē assignat signū quo aerem esse aqua leuiorē cognoscitur, q̄a corpora quibus aer prędominat aquis supernatāt. ergo aer est leuior aqua, & aqua grauior aere. Sed contra hæc dubitabis fortasse primo, quia uel leuitas aeris est intensa, ut octo in aere ipso, uel remissa. Si est intensa: ergo aer erit leuissimus simpliciter, & ita omnibus supereminet. Sin autem remissa: erit ergo sibi grauitatis quicq̄ admixtum: cuius oppositum Auer. asseruit proximo cōmento secūdo si grauis & leuis dicitur aer comparatione: grauitas & leuitas in eo erunt relationes: quare non erunt principia motuum ut. 5. physi. colligitur.

B Potest dici qualitatem qua aer dicitur grauis & leuis differre specie à leuitate ignea, & grauitate terrea. hæc enim aerea qualitas, siue sit dicenda leuitas, siue grauitas est intensa, ut octo in tali natura. & ita non sequitur aerem per hanc omnibus supereminere, quia est intensa, ut octo, ut aerea est: non aūt simpliciter. Ad secundā dicendū aliquid dici comparatione posse dupliciter intelligi, aut intrinsece ratione fundamenti, uelut simile ratione fundamenti est album ratione albedinis, aut extrinsece ratione relationis, ut simile extrinsece ratione relationis est simile propter similitudinem. tunc dico aerem, & aquam dici comparatiue grauia & leuia intrinsece propter qualitates, quæ sunt fundamēta respectuū. Et non extrinsece propter relationes.

Quoniam autem & cæterorum alia quidem grauitatem, alia uero leuitatem habent: patet eam quidem differentiam, quę in simplicibus est: horum omnium causam esse ex eo nanq̄, quia aliud plus: aliud

C minus illorum sunt assecuta: alia corporum grauia: alia leuia erunt.

Expositio. Auerroes sic introducit & recte: cum dedit definitionem grauis & leuis tam simpliciter, q̄ in respectu: transit ad assignandam causam accidentium, quæ insunt mixtis propter simplicia. hoc enim erat tertium propositum. prędordinat tamen doctrinam hoc modo, quoniam mixta sunt grauia, uel leuia propter simplicia quæ in illis prædominantur: ideo dicendum est de accidentibus simplicium, sic enim erit dictū de accidentibus mixtorum. primo ergo ostendit mixta esse talia propter simplicia: secundo ex hoc quid agendum sit de simplicibus, colligit. Inquit. quoniam autem & cęterorum, s. mixtorum alia quidem grauitatem: alia autem leuitatem habent, patet eam quidem differētiam quæ in simplicibus est, horum omnium corporum mixtorum causam esse. s. cur alia grauia: alia leuia sint. & quod mixta sint grauia & leuia propter simplicia, declarat dicens, ex eo nāq̄, quia aliud plus, ad minus illorum simplicium ipsa mixta sunt assecuta: alia corporum mixtorum à prędominio erunt grauia: alia leuia. patet igitur uerum esse mixta, esse grauia, uel leuia propter sim-

D plicia. lignum enim leuius est plumbo, quia de leuibus elemētis, plus est in ligno, q̄ in plumbo. aurum uero, ut Auer. inquit, grauius adest argento, quia in eo est, plus de terra. oleum autē leuius uino, quia in eo plus est, aeris. Quod uero ad uerba attinet uerbum illud { In simplicibus } antiquę translationes habent { In compositis: } quod unde factum sit, ignoro. græce enim est ἀπλῶτοις, hoc est simplicibus: iō iunioribus fuit errandi causa.

Quare de illis dicendum est: cætera enim illa prima sequuntur, quod quidem & eos oportere facere diximus, qui ob plenum graue esse dicunt, & ob uacuum leue.

Expositio. Declarauit mixta esse grauia & leuia propter differentiā simplicium: quoties in illis præsunt. ea hoc concludit quod facturus est: asserēs solum de simplicibus se uelle agere, quoniam cum mixta sint talia ob simplicium prædominium: satis de differentijs, ac accidentibus mixtorum dicetur, si de accidentibus simplicium erit dictum. Inquit. quare de illis simplicibus dicendum est: cuius causam assignat dicens, cætera enim mixta illa prima, & simplicia sequuntur: sunt enim ut dictum est mixta ipsa grauia & leuia ob simplicia. addit hūc ordinem debuisse seruare Democriticos, qui grauia ob plenū & leuia ob uacuum esse dixerunt. debent enim solum de accidentibus pleni, & uacui dicere, quoniam sic de accidentibus mixtorum satis erit dictum. Aristoteles ergo, ut Auer. inqt. p̄termisit tractare accidentia mixtorum, & tantum in simplicibus inqrit accidentiū cām. hæc de intentione, deq̄ ordine.

Accidit itaq̄ eadem non ubiq̄ grauia leuiaq̄ ob differentiam primorum uideri. Dico autem ut in aere quidem grauius erit lignum talentiæon plumbo mnaiæo in aqua autem leuius.

Itaq̄ Igiē & uel Aurē & Talētiæon Centum librarum Mnaiæo Vni⁹ libræ

Quod dicit hic Aristo. potest esse dubitatio, contra dicta, & potest esse problema: nam cum proposuit loqui de accidētibus mixtorum propter differentiam simplicium, nunc hoc facit: proponit enim accidens primo: secundo illius causam reddit. erit ergo problema quam ob causam lignum centū librarum est in aere grauius plumbo unius libræ. in aqua uero econtra plumbum unius libræ est grauius ligno centum librarum. Inquit. accidit itaque eadem non ubiq̄ grauia leuiaq̄ ob differentiam primorum uideri. & propter hæc uerba uidetur hæc dubitatio contra dicta, diximus enim mixta esse talia propter simplicia: at nunc ita esse non uidemus. & hoc exponit dicens, dico autem, ut in aere quidē grauius erit lignum talentiæum, plumbo mnaiæo: in aqua autem econtra lignum talentiæum leuius est plumbo mnaiæo. Debes scire, q̄ lignum talentiæum semper est plumbo mnaiæo grauius. dicitur autem in aere grauius, quia in illo uelocius fertur, q̄ plumbum. In aqua uero leuius, quia in illa uel non fertur, uel tardius mouetur. hinc Auer. ait Aristo. hic per grauitatem intellexisse tarditatem: per leuitatem uero uelocitatem. Quod uero ad uerba attinet talentiæum à talento deducitur. est autem talentum non una ratione acceptum (ut Plinius inquit) tamen hic pro pondere centū librarū assumpsimus, quia quouis modo exponatur non refert. Mnaiæū uero deducit mna hoc est mina libra una. fol. 20. hic uero, p libra 1. accepimus, q̄a quouis modo exponatur: drīā non facit in re.

F

G

Causa autem est, quoniam grauitatem habēt omnia præter ignem: & leuitatem præter terram. terra igitur & quę terrę plurimum habent: ubiq; grauitatem habere necesse est. aquam autem ubiq̄ pręterq̄ in terra: & aerem pręterquam in aqua, & terra.

Expositio. Soluit Aristo. problema & supponit omnia elementa habere grauitatem præter ignem: nam aer, aqua, & terra grauitatem habent. secundo supponit omnia habere leuitatē præter terram: nam ignis, aer, & aqua leuitatem habent. Ex his concludit terram & quæ plurimum terræ habent ubiq̄ grauitatem habere, quoniam in igne, aere, & aqua grauitatem habent. secundo concludit aquam ubiq̄ grauitatem habere pręterq̄ in terra, ubi leuitatem habet. tertio concludit, aerem ubiq̄ grauitatem habere præterq̄ in aqua, & terra, ubi leui-

H tatem habet. Inquit. causa autem est, quoniam grauitatem habent omnia præter ignem: nam aer, aqua, & terra grauitatem habent: hæc est prima suppositio ponit secūdam dicēs, & leuitatem præter terram. leuitat enim ignis, aer, & aqua, terra autem sola grauitat: hæc est secunda. Ex his excerpit primo, terram & terrea ubiq̄ grauitare, & inquit. terrā igitur & quæ terrę plurimum habent ubiq̄ grauitatem habere necesse est. ubiq̄ quia in igne, aere, aqua, & terra si elementum in sua sphæra grauitet ut dicet. deinde ponit secundū exemplum dicens, aquā autem ubiq̄ præterquā in terra, ubi leuitat: grauitat enim aqua in regione ignis, & in regione aeris, & in propria regione ut dicemus. solum autem in terra leuitat. ponit tertium dicens, & aerem præterquam in aqua & terra, ubi leuitat. grauitat enim in regione ignis, & in propria regione ut dicemus. ignis, ut primum. aer, ut. 2. aqua, ut

I 5.terra,ut. 9. Animaduertendum,q Auee. dicit omnia elementa præter ignem suis in locis aliquam habere grauitatẽ præter ignem:aliquam(ut dicti)& non simpliciter:qualẽ habent extra eorum loca,sed aliquam quasi diminutam. Hinc Themi. quæstio tollitur:arguit enim Them. si elementa haberent grauitatem suis in locis:in illis starent uiolenter, uelut cum stant extra ea,quod soluit Auer.per hoc,q elementa suis in locis non habent grauitatem simpliciter,sed aliquã quæ est facilitas quædam:qua mota in illis deorsum facilius feruntur quàm sursum. quare per grauitatem aliquam Aristote. intelligit facilitatem:qua mobilia facilius deorsum quã sursum feruntur. & hoc Auerro. declarauit ex proiectis, sed de his postea.

K Sua enim in regione omnia grauitatem habẽt præter ignem: etiam aer. Signum autem est quoniam plus trahit inflatus uter uacuo.

Expositio. Duas suppositiones fecit:quarum prima erat, omnia elementa suis in locis grauitatem habere præter ignem. secunda uero erat, cuncta leuitatem habere præter terram. Secundam quidem relinquit,uel tãquam notam, uel quia patet ex declaratione primæ,uel quia illa nobis non deseruit: & primam probat argumento sumpto ab utre inflato, quia propria in aeris regiõe deorsum trahit. proponit ergo primo suppositionem,& inquit. sua enim in regione omnia grauitatem habent præter ignem. hæc fuit prima suppositio. addit etiã aer supple propria in regione grauitatem habet:de quo quis posset ambigere. & hac ratione speciatim exemplum, atque signum posuit de aere: dicens, signum autem est quoniam plus trahit inflatus uter in propria regione ipso uacuo,&hoc ut addit Simplicius modo uter sit pelle tenuissima confectus,ut membrana illa nullatenus promoueat.hinc patet prima suppositio.

Quare si quid plus aeris habet, quàm terræ, & aquæ: id in aqua quidem alio leuius: in aere uero
L grauius esse contingit. nam non natat quidem super aerem:natat autem super aquam.

Lignum talentigum	A	plumbum minigum	B
ignis	1	ignis	1
aer	12	aer	2
aqua	5	aqua	3
terra	3	terra	9

Expositio. Ex his soluit problema & reddit causam accidentis, quia a. lignum talentigum in aere habet uirtutem motiuam deorsum ut. 20 quia in eo aer ut. 12. & aqua ut quinque, & terra ut tria omnia deorsum trahunt,quia ut proxima suppositione patet. aer propria in sphæra grauitat. uim autem resistitiuam habet ut unum,quia in eo ignis est ut unum, ergo mouetur deorsum ipsum. a. a proportione uigecupla. b. uero plū
M bum in aere uim motiuam habet deorsum. 14. resistitiuam ut unum: ergo mouetur in aere a proportione uirtutis motiuæ super resistentiam. 14 quare. b. plumbũ in aere tardius deorsum fertur:a. uero lignum uelocius. in aqua autem econtra, quoniam uis deorsum motiua in a. est ut octo. resistitiua ut 13. ergo in illa non mouetur,sed in superficie natat. nam in aqua lignum mouetur deorsum propter aquam ut quinque, & terram ut tria, ergo mouetur a ui motiua deorsum ut octo. trahunt uero sursum ignis ut unum,& aer ut. 12. ergo uis resistendi erit ut. 13. b. autem mouetur deorsum in aqua a uirtute motiua ut. 12. quia a uirtute aquæ ut tria,& terræ ut. 9. ergo a uirtute mouendi ut. 12. a resistitiua uero ut tria, quia uirtute ignis ut unum, & aeris ut duo. ergo proportio uirtutis motiuæ deorsum super eius resistentiam in plumbo erit maior quàm in ligno, si ponantur in aqua. & tota causa huius problematis est, quia omnia elementa propriis in sphæris deorsum trahunt, præter ignem ut aer, & aqua, & terra, ut declarauimus. Inquit. Quare si quid plus aeris habet supple

lignum. a. quàm terræ & aquæ: id in aqua quidem alio scilicet plumbo leuius est. in aere uero grauius esse contingit, ut declaraui. nam nõ natat super aerem, quia uis motiua est maior ui resistitiua. natat autem super aquam, quia uis resistitiua est maior ui motiua. at in plumbo est oppositum, tardius enim fertur in aere quia proportio uirtutis motiuæ ad resistẽtiam est parua. uelocius uero descendit in aqua, quia proportio uirtutis motiuæ ad resistentiam est magna. & sic patet problema,& causa accidentis. N

Circa solutionem problematis Themi. dissentit ab Aris. negat enim suppositionem, quæ dicit, omne elementũ ubique habere grauitatem præter ignem, primo, quia tunc nullum aliud elementum nisi ignis esset naturaliter in loco proprio, sed uiolenter. Secundo, quia signum sumptum ab utre nihil est, quoniam uter inflatus grauitat in aere, aut propter pellem, aut propter aeris condensationem. Tertio, quia solui potest problema sine illa suppositione,& q ita sit, declaratur: accipiendo lignum. a. habere quatuor partes iuxta quatuor elementa, quæ argumenti gratia reducantur in duas. uidelicet in leuem ratione ignis & aeris, & in grauem ratione aquæ & terræ, sitque pars grauis in ligno maior quã pars grauis in plumbo. Similiter & leuis sit maior in ligno a. quã in plumbo. b. secundo accipit nullum elementum in sphæra propria grauitare, uel leuitare, sed ita cito leuitare quàm cito ursus deorsum extra sphæram ponitur: ita cito autem grauitare cum primum extra sphæram uersus locum sursum collocatur. Ex hoc soluitur problema: nam cum lignum a. habeat plus grauitatis quã plumbum & in aere pars eius aerea dum est in eo non sursum, nec deorsum trahat, relinquitur in aere ipsum citius moueri deorsum quàm plumbum, quia uirtus motiua deorsum est maior,& uis resistendi uel æqualis in aere,uel minor: ex quo aer in eius sphæra non grauitat per suppositionem. at in aqua licet uirtus grauitatis sit maior ui existente in plumbo: tamen resistentia est maior cum ponitur in aqua, quoniam uis leuitatis in. a. ligno etiam ponebatur maior quàm in plumbo. & sic patet problema siue ponatur suppositio Aristo. siue negetur: modo concedatur extra sphæram elementum grauitare uel leuitare. Obricit huic opinioni Auerro ut mihi uidetur primo, quia aer in sphæra ignis descendit. ergo immedia sphæra habebit conditiones medias, & in sphæra aquæ & terræ & ita in sphæra media erit grauis & leuis: quare grauitabit & leuitabit. Secundo sagitta pulsa mouetur sursum & deorsum in aere: ergo aer trahit sursum & deorsum, & ita est grauis & leuis: quare grauitat. Tertio accipitur lignum quod sit in grauitate plumbo æquale. in leuitate plumbo maius in cẽtuplum. casus est possibilis. modo experientia doceret hoc lignum uelocius in aere descendere quàm plumbum datum: quo concesso, quæritur e qua parte citius lignum in aere ipso descenderet uel e parte graui, & hoc non, quoniam lignũ in grauitate est æquale plumbo per casum. ergo citius descẽdit e parte leue, & nõ nisi aer grauitet in sua sphæra taliter non citius deorsum ueniret: ergo aer in sua sphæra grauitat. tertio reprehendit Auer. Them. quia non fecit differentiam inter causam essentialẽ, & accidentalem illius accidẽtis. Quod enim lignum citius in aere descendat certo plumbo: causa accidentalis est si poneretur maioris grauitatis ipso plumbo. hæc enim causa pro tanto accidentalis est, quia ea ablata: adhuc lignum posset citius moueri deorsum in aere, quia (ut dictum est.) ubi lignũ & plumbum essent æqualis grauitatis: adhuc lignum (ut docet experientia) citius descenderet, & non tamẽ propter partem grauem maiorem: ergo uera causa & per se. quare lignũ citius in aere descendit est, quia constat tribus grauibus. uidelicet aere, qui in sphæra propria est grauis, & aqua, & terra. quare oportet dicere aerem in sua sphæra grauitare. Ad illud de utre: in quo Them. respondit Aristo. Auer dicit primo. illud esse exemplum, & non signum uerum, quia exempla ponimus, ut sentiant qui discunt. secundo dicit Aristote. supposuisse utrem esse tenuissimæ membranæ adeo ut non promoueat plus quã aer. Themistius uero credit utrem esse ex crassa admodũ pellicula. hæc breuiter in cõmẽto colliguntur.
O
P
Q

A An elem. media in p prijs sphæris grauit.

Sed an uera sint: Dubium est non paruum. Auerroes dubium hoc dissoluit in præsenti commento, & infra commento. 39 unde hic ponit hanc conclusionem quòd media elemẽta propriis in locis grauitent & leuitent. Commento uero 39. ponit aliam, quòd, uidelicet: licet hæc media elementa grauitent & leuitent proprijs in locis: tamen in illis magis grauitant. Primam conclusionem tribus rationibus potissimum confirmauit: prima, quia aer descendit à regione ignis & ascendit à regione terræ, & aquæ: ergo aer grauitat & leuitat in loco eius medio. Secunda, quia sagitta propulsa mouetur sursum & deorsum in aeris regione. ergo aer trahit sursum & deorsum, & ita leuitat & grauitat. Tertia, sit lignum cuius aqua, & terra sint æquales aquæ, & terræ, quæ sunt in plumbo, & ignea quoq; pars sit æqualis in utroq;. aerea uero sit centupla in ligno ad partem aeream plumbi: casu isto

B posito, constat in regione aeris lignum eiusmodi citius descendere plumbo, & non ratione aquæ, & terræ, quæ in utroq; sunt æquales: nec ratione partis igneæ, quia illa non trahit deorsum, & in utroq; est æqualis: ergo ratione partis aereæ. quare si lignum in aeris regione citius plumbo descẽdit: aer sua in regione grauitabit. Secundam conclusionem probauit commento. 39. primo, argumento sumpto ab utre inflato. Secundo, quia aer naturaliter descendit ablato subterposito: præter naturaliter uero ascendit ablato superposito. tunc arguo, omne naturaliter descendens ablato subterposito, & uiolenter ascendens ablato superposito naturaliter sua in sphæra magis grauitat, quàm leuitat. Sed aer, & aqua sunt eiusmodi. ergo suis in sphæris naturaliter magis grauitant quàm leuitant. Tertio, pars leuissima animalis grauitat, ut spiritus, & non ratione terræ, quia est omni ex parte aereus. ergo ratione aeris. quarto, in aere, & aqua sunt causæ grauitatis magis, quam leuitatis, ut commento illo probabitur: ergo in suis sphæris magis grauitabunt quàm leuitabunt. Vltimo, tunc ea in quæ sublimi apponunt deorsum

C non facile mouerentur. Hæc Auerro. in commentis. Hæc quæstio specialis uidetur in elementis medijs. non enim Aristote. dubitat de igne & terra: cum dicat ignem leuem esse tantum & nullo modo grauem: terram autem grauem & nullo modo leuem. recentiores tamen ampliant quæstionẽ ad omnia elementa, ut patet. Themistius autem tenet in sphæris propriis nullum elementum grauitare, uel leuitare: extra tamen loca illa concedit & grauitare & leuitare, ut ad loca eorum perueniant. Vtitur ratione, ut Auerro. retulit, quia si grauitarent, tunc in eorum locis uiolenter quiescerent: cum si grauitarent naturaliter deorsum descenderent: ergo in eorum locis uiolenter starent. huic fauet textus dicens: cum igitur fiat ex aqua aer, & omnino ex graui leue: eo ipso sursum uenit, & nõ ulterius fit, sed illic est. quare aer cum ponitur in regione aquæ, uel terræ, mox leuitat: cum autem in proprio loco collocatur, mox stat, & nullo modo mouetur. Preterea idem confirmauit signo sumpto à natantibus cum quãdoq; sub aquis natant, & nullum persentiunt põdus. insuper nos qui incolimus in aeris infima regione, grauitatem, aeris nullo modo percipimus: quare ipse nullo modo grauitare uidetur. Sed inter hos potest poni cõcordia: ideo debes scire grauitatem

D accipi posse pro qualitate, qua aliquid dicitur formaliter graue. & potest sumi, pro actu secundo, quo graue dicitur actu moueri deorsum. tertio sumi potest, pro dispositiõe qua dicitur actu resistere ei quod ipsum sursum trahit. uel ut uiuere potest sumi pro esse, & pro operari, et pro ipso resistere corrumpenti. Tunc dicerem saluo meliori iudicio, primo, q̃ elementa media in suis sphæris sunt grauia & leuia formaliter grauitate sumpta pro ipso actu primo, & hoc tres rationes præsentis commenti probant. Secundo dicerem elementa media proprijs in sphæris non sunt grauia, nec leuia, grauitate & leuitate sumptis pro actu secundo. & hoc probant rationes Themistij. tertio dicerem, q̃ elementa media in ꝓprijs sphæris grauitant capiẽdo grauitatem pro dispositione qua illa resistunt potius illi quod ipsa sursum trahit, quàm deorsum. & hoc probant rationes Auerro. comment. 39. & signum de utre, & argumentum eiusdem. Per hæc tollitur contradictio in dictis Aristotel. nam Aristoteles hic & 21.

E prima particula problemate. 17. & particula uigesimasexta problemate. 10. 12. & 14. & undecima particula problemate quadragesimoquinto uidetur tenere illud idem, quod hic asseruit: uigesimaquinta uero particula problemate. 12. tenet oppositum. ait enim utrem tantum plenum quantum uacuũ æque perlibrari. tu uero per hæc, quæ diximus, tolle contradictionem. Si quis tamen uellet sustinere media elementa non grauitare grauitate, secundo modo dicta pro actu secundo, ut multi sentiunt: facile posset respondere rationibus in contrarium factis. ad illud enim de utre patet non ualere, quoniam fortasse grauitat propter pellem, & fortasse ob aeris condensationem, & fortasse casus est falsus ut nos sumus experti. Argumentum præterea Aristote. nullum est, quia omne locatum naturaliter uiolenter mouetur extra locum eius, & ita aer uiolenter descendit remoto corpore subterposito. Præterea, si aqua naturaliter moueretur ad medium. ergo uiolenter recedit à medio, ut Aristot. arguit primo huius: insuper tunc uni corpori simplici plures motus inessent. demum Auerro. met, tenet aquam uiolenter descendere etiam ablata terra: ut patuit primo huius, commẽtis octauo & 17. & secundo huius commentis trigesimoptimo & 79. similiter solui possunt rationes Auer. quo sit, uel elementa, nec primo, nec secundo modo grauitent: tertio tamen modo concedi potest, ut omnes authores autumant. F

Quoniam autem est aliquid simpliciter graue, atque simpliciter leue: ex his perspicuum est.

Expositio. His declaratis nunc quasi epilogat ea quæ dixit. & inquit quoniam autem est aliquid simpliciter graue, atq; simpliciter leue: ex his perspicuum est. uel forte per hæc uerba excusat se à quæstione, an est graue & leue simpliciter. nam cum terminauit quæstionem quid sit unumquodq; horum: quasi se excusans à quæstione si sunt inquit. quoniam autem est aliquid simpliciter graue, atq; simpliciter leue: ex his perspicuum est: supple quæ diximus nunc, & quæ diximus primo huius, & quæ dicemus statim. G

Dico autẽ simpliciter leue quod semper sursum, & graue, quod semper deorsum aptum est ferri non prohibitum. sunt enim aliqua talia, & nõ omnia grauitatem habent, ut quidam putant.

Expositio. Addit nunc definitiones grauis & leuis simpliciter, quæ ex motu colliguntur, ut per hasce apparet graue simpliciter, & leue simpliciter esse, ut inquit. dico autem simpliciter leue, quod semper sursum aptum est ferri nisi prohibeatur: & graue simpliciter etiam dico, quod semper deorsum aptum est ferri non prohibitum. differunt autem eiusmodi definitiones ab illis, quæ assignatæ sunt per quietem: illæ enim indicant essentiam magis. est enim quies ipsa elementis naturalior. hæ uero ostendunt differentiam eorum magis: ac illa esse: cum motus sit sensibilior quiete: tunc quasi refellens opinionem antiquorum, inquit. sunt enim aliqua talia, & nõ omnia grauitatem habent, ut quidam putant. hæc Aristo. H

Nam & aliis quibusdã graue esse uidetur, & semper ad medium ferri. est autem & leue simili modo;

Expositio. Hæc quæ modo dixit. nunc confirmat authoritate antiquorum & ratione sumpta à sensibus, inquit. nam & alijs quibusdam, scilicet antiquorum, graue esse in rerum natura quicquam uidetur, & hoc quo ad quæstionem an graue sit, & supple etiam uidetur semper ad medium ferri, & hoc quo ad quæstionem quid est. idem de ipso leui, addit. & inquit, est autem & leue simili modo scilicet, & ens in rerũ natura, & id quod uidetur semper è medio ipso ferri: hęc ex antiquis.

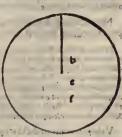
Videmus enim ut dictũ est prius terrã ipsam omnibus subesse: atq; ad medium ferri. at uero ipsum medium definitum est. At uero ipsum Quod sit medium

I Cum probauit illa authoritate ueterum: nunc eadem probat sensu, uel sensibili ratione ut est de more physici, quia uidelicet sensu uidemus terrea quędam corpora omnibus subesse, & hoc quo ad quõnem an sit graue: atq; ad medium ferri, & hoc quo quid sit graue. addit de medio, at uero ipsum medium definitum est, ad quod uidemus grauia ferri, quia nõ mouentur, ad infinitũ uel in abyssum ut rudes putant. ex hoc quod uidemus, potest argui, uidemus terrea quædam moueri ad medium & subesse cæteris omnibus. ergo est aliquod graue quod omnibus subest, & ad mediũ fertur. hæc de grauibus. dixit autem { Terrea } & non terram, quia terra pura oculis non subiacet elementum enim purum coloratum nõ est, quod si terrea uidemus ad medium ferri cum non ferantur nisi ratione terræ. ergo terra magis deorsum fertur.

Si igitur est aliquid quod omnibus eminet, ut & ignis uidetur in ipso aere sursum latus: aer autem
K quiescens: patet hoc ad extremum ipsum ferri. quare nihil grauitatis ipsum habere potest: subesset enĩ alteri. Quòd si hoc esset, aliqd aliud esset profecto, quod ad ipsum extremum moueretur, quod super omnia, quæ feruntur collocaretur. Nunc autem nihil esse uidetur. ignis ergo nihil grauitatis habet: neq; ẽt terra leuitatem ullam, siquidem subsidet uniuersis: idq; quod subsidet ad ipsum medium fertur.

Expositio. Nunc leue simpliciter esse & ipsum ferri ad extremũ rõne quasi à simili persuadet, & licet procedat more prioristico à primo ad ultimum hypothetice syllogiçans: põt tamen eius ratio sic ad categoricam reduci quod omnibus supereminet est leuissimũ simpl'r: ignis omnibus superfertur. ergo est simpliciter leuis. minor probatur per impossibile, quoniã si non omnibus superfertur ignis: detur oppositum: tunc alicui alteri non superfert: sed tale non uidet. ergo ignis omnibus superfertur. Aristo. uero procedit hypothetice, & inquit. si igit
L est aliquid quod omnibus eminet, ut & ignis uidetur in ipso aere, & supra aerem sursum latus: aer aũt quiescens: patet tale corpus ad extremum ipsum ferri, hæc est prima consequẽtia: deinde facit secundam, & inquit. quare tale corpus supra aerem latum ipso aere quiescente nihil grauitatis ipsum habere põt: cuius rõnem affert, subesset. n. alteri, & ultra. inquit. q si hoc esset: aliqd aliud esset profecto, qđ ad ipsum extremũ moueretur, quod super omnia, quæ feruntur: collocaret. Destruit hoc consequens, & inquit: nunc aũt tale nihil esse uidet ad sensum nostrum. & cum nihil tale sit: infert principalem conclusionem dicens, ignis ergo nihil grauitatis habet. repetit & idem de terra, & inquit neq; etiam terra leuitatem ullam, siquidem subsidet uniuersis: idq; quod subsidet ad ipsum medium. s. definitum fertur. Quare simpliciter graue esse, & ipsum ferri ad medium patet: similiter patet esse simpliciter leue, & ipsum ferri ad extremum ab ipso medio quæ duo ꝓposuit Aristo. Quod si has rationes hypotheticas ad categoricas uis reducere facile potest. Circa hunc textum animaduertendum primo, q Auer. dicit quædam: ex quibus patet solutio cuiusdam dubij.

Qui auer. cõ. 3 24

M Supponatur igitur centrum esse punctum terminans lineã. a. b. a concauo lunæ usq; medium totius protractam. Arguatur ergo sic linea. a. b. põt protrahi usq; ad punctum. e. ergo. b. nõ fuit ultimum: similiter usq; ad punctum. f. & sic. b. non fuit ultimum & ita centrum. b. non fuit dessolutum. Respondere uidet ergo Auer. nam punctũ. b. põt cõsiderari uno modo mathematice ut descriptum in linea, ut linea est. & sic non est ultimũ, quin possit intelligi adhuc aliud ulterius, & sic in infinitum. Alio modo potest considerari ratione physica, ut punctum terminans lineam quæ est semidiameter mundi, & sic est b. ipsum ultimum & finitum, ita ut non possit sibi addi aliud ultra. hæc ex uerbis Auer. Secũ-
N do animaduertendum, q Auerro. pro roboratione rationis Aristo. duo supponit: primum, q nullus locus sit supra loco ignis, quia tunc uel inueniretur aliud corpus sensibile ultra ignem, quod moueretur sursum ultra regionem ignis quod non patet, uel daretur uacuum inter concauum lunæ. & conuexum ignis: ad quod conuexum moueretur corpus illud. Secundum est, q locus aeris non potest se extendere naturaliter usq; ad lunæ concauum, quia tunc ignis non haberet locum: in quem moueri possit, quia uel moueretur ad concauũ coeli & hoc non enim idem est locus duorum corporum. qm̃ igitur concauum lunæ positum sit locus aeris: ergo non põt poni locus naturalis ignis: nec moueri potest ignis ad medium regionis aeris, quoniam uidemus ipsum super omnia ferri. patet igitur locum naturalem aeris non esse protẽsum
O usq; ad coeli lunæ concauum. Ex his duobus sequitur ignem naturaliter locari in extremo, & ita esse leue simpliciter. & hæc fuit ratio Aristo. Tertio animaduertendum, q Auer. addit alias rationes ad idem: Arguit enim primo partes ignis uidentur sursum ferri. ergo est aliquis locus sursum, ubi est congregatio omnium partium ignis: cuius exemplum est, ut si quis esset in montibus, & nunquam mare uidisset posset concludere mare esse: cum uideret omnes aquas fluere, & nihil conetur ad terminum non futurum. ergo oportet dare locum congregationis aquarum, & tale est mare hæc ergo demonstratio est, qua probatur aliquam speciem esse, quod raro accidit, quoniam semper species sunt ad sensum perspicuæ. secundo arguit Auer. coniugatio calidi & sicci est possibilis in natura, ut coniugatio humidi & calidi. Sed coniugatio calidi & humidi est actu aer. ergo coniugatio calidi & sicci est actu ignis. Quarto animaduertendum, q Auerro. mouet quæstionem uidelicet, quam ob causam ignis in propria sphæra non lucet, sed extra sphæram bene. ait, q quæstio quęrit alium locum, quia librum de sensu. Respondet tamen, q
P quemadmodum congelatio accidit aquæ: non ut aqua, sed quatenus sibi terrei uapores admixti sunt, & ita ut aqua est mixtum quoddam, sic ignis lucet, ut mixtum est terreo denso: quare ut congelatio aquæ accidit ob dispositionem illi extraneam, sic ipsi igni accidit lucere ob dispositionem sibi extraneam. At cum elementa sunt in loco naturali, non possunt habere dispositionem extraneam. ergo non potest ignis in proprio loco lucere: sicut nec aqua congelari. Hoc autẽ authoritate Alexandri confirmat, qui uoluit ignem in suo loco, & hunc nostrum ignem dici fere ęquiuoce. Ille siquidem uitam conseruet: hic eam destruit. Cuius signum est ex definitione ignis nostri, & aquæ nostræ, congelatio enim animalia corrumpit, ignis etiam. nam congelatio est densatio frigidi corporis & sicci: ignis autem ebullitio calidi & sicci; quæ omnia uitam destruunt, quare ignis & aqua destruunt uitã. quare ignis ille est æquiuoce fere ignis. dixit fere æquiuoce, quia hæc æquiuocatio est fere per accidens. Nam ille ignis
Q est conseruatiuus, ut sibi miscentur radij solis & stellarum, qui per ignem transeuntes, ueniunt ad nos, & nos calefaciũt: quare nos quodammodo uiuificat. at ignis noster ui mixtionis hæc non facit, & ita per accidens dicitur ignis æquiuoce. Sed occurres, an ignis in sphæra propria sit nostro igne calidior. Videtur enim primo q sic, quoniam est purus calor, & intensissime talis. Ex alio uidetur secundo q nón, quoniam actio sequit formã in materia densa existentẽ. Auer. in cõmento libri Caudicorũ. 15. uelle uidet illũ ignẽ non haberet actu calorem: cum calor sit accidens huic igni sensili, ut est in terreo corpore, uerum de his in libro de sensu.

At uero medium esse ad quod corũ quę grauitatem habent, & e quo leuium, latio est: ex multis patet. primo quidem ex eo, quia nihil ferri in infinitũ contingit, ut. n. nihil est impossibile sic, neq; fit impossibile. latio autem generatio est, unde quo.

A Accepit tanquam omnibus constans mūdi medium esse definitum, hoc est finite distans ab ipso coeli concauo. at nūc illud probat pluribus rationibus. primo, quia si medium ad quod simpliciter graue mouetur, distaret per infinitum à cœli concauo extremo: tunc nullum prorsus graue simpliciter deorsum ad medium moueretur, quod est contra sensum. Et ratio patet, quia nihil moueretur ad locum ad quem peruenire esset impossibile. at impossibile est aliquod graue simpliciter peruenire ad locum distantem ab eo in infinitum. Inquit. At uero medium esse ad quod eorum quæ grauitatem habent latio est, & e quo leuium & latio est, ex multis patet. Et primo syllogizans per impossibile dicit, & primo quidē ex eo, quia nihil ferri in infinitum contingit: cuius causam dicit. ut enim nihil est in rerum natura, quod est impossibile: sic neq; fit aliquid, quod ē impossibile. Impossibile enim ipsum, neq; est, neq; fieri potest. Nam quod esse nequit i etiā fieri nequit. Addit latio autem est, supple quædam generatio, siue quædam factio unde quo: hoc est è termino e quo ad terminum ad quem finita & recta. quare proficisci nō potest ad terminum infinitum. quare oportet medium mundi finite distare à circunferentia.

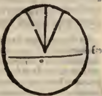
Expositio.

B

Deinde ignis quidem sursum latus: terra autem & quicquid grauitatē habet deorsum similes ad angulos fertur: quare ad medium ipsum feratur, necesse est. Vtrum autem ad terræ medium, an uniuersi feratur, cum idem sit talia ratio est.

Expositio. Secundo arguit, ignis mouetur ad punctum definitū. ergo & terra, quoniam contraria corpora ad contraria puncta ferri necesse est. Inquit. Deinde ignis quidem sursum latus, terra aūt & quicquid grauitatem habet: deorsum ad similes angulos fertur. hinc dat conclusionem. d. hinc ad mediū ipm feratur terra definitum & terminatū necesse est. Excusat aūe se ab alia quæstione obiter occurrente. d. Vtrum aūt ad terræ medium, an ad uniuersi medium feratur. f ipsa terra icū medium idem sit. Alia ratio est, quod medium mundi sit definitum, ac ab extremo finite distans. Auer. probat primo, omne impossibile esse est impossibile fieri, motū infinitū esse est impossibile. ergo motum infinitum est impossibile fieri. quare medium ad quod feruntur grauia: finite distabit à circunferentia. Secundo arguit. Si unum cōtrarium est definitū, & ad locum definitum mobile: alterum etiā erit eiusmodi. ignis qui est terræ contrarius, est definitus, & ad locum definitum mobilis. ergo & terra. Tertio arguit & describatur figura a. b. c. f. e. cuius cētrum sit o. quæ repræsentet mundi circunferentiam. ergo plana superficies transiens per polos mundi. e. f. & centrum o. erit. e. o. f. ergo ut ignis ascendit e centro. o. ad. e. & ad a. faciens angulum. e. o. a. & ad pūctū a. & b. faciens angulum. a. o. b. & similiter ad alia puncta faciens alios angulos sic terra descendit per similes lineas faciens similes angulos. quare ut lineæ per quas meat ignis sunt terminatæ inter o. cētrum & circūferentiam ita lineæ eædem erunt determinatæ respectu motus terræ. Patet igit mediū esse definitū, atq; definite distans ab extremis.

C

D

Cum autem id quod omnibus substat, ad mediū ipsum feratur: necesse est id quod omnibus supereminet ad extremum eius regionis feratur, in qua motum efficit. Contrarium enim est: ipsum quidem medium extremo, & substare semper, ipsi supereminere. Quocirca & iure graue & leue duo erunt. Eteni loca duo sunt medium ipsum atq; extremum.

Expositio. Hactenus probauit ipsum medium ad quod grauia ipsa feruntur, in infinitum non proficisci, sed esse terminatū, atq; definitum: nunc conuertit sermonē & probat extremum ad quod ferē ignis, & non in infinitum distare & quasi utitur conuersione per consequentiam in ipso, sic, id quod omnibus substat, fertur ad mediū, quod non in infinitum deorsum procedit. ergo id quod omnibus eminet ferē ad extremum eius regionis in qua motum efficit, quod extremum non in infinitum subtollitur. Hæc conuersio declarata est. 2. Topi. nam subiecta & prædicata sunt inuicem contraria. Inquit. Cum aūt id quod omnibus substat, ad medium ipsum ferat, quod supple non in infinitum deorsum protenditur: necesse est id quod omnibus supereminet ad extremum eius regionis feratur, in qua motum efficit, quod non ad infinitum subtollitur. Hęc est conuersio: cuius rōnem ait. contrarium enim est: ipsum quidem medium extremo, & substare atq; supereminere. & sic prædicatum prædicato, & subiectū subiecto opposita sunt. Sic igitur patet, sicut mediū infinitum non procedit deorsum: ita nec extremum in infinitum non subtollitē sursum. & sic tam medium ad quod terra ferē, q̄ extremum ad quod ferē ignis finitum esse atq; terminatum, ita ut inter illa sit intercapedo finita atq; terminata. Ex his deducit graue & leue esse duo corpora diuersa, & genere uel specie differentia: quēadmodum & loca eorum duo sunt. uidelicet medium, & extremum, ut diximus. Inquit. Quocirca & iure graue & leue duo erunt corpora genere diuersa. Etenim loca duo sunt, ut diximus medium & extremum ipsum. Quod uero ad uerba attinet cum Arist. ait { Quocirca & iure graue & leue duo erunt. } Auer. per duo intelligit duo contraria. & q̄ sint contraria: declarat Auer. ex d finitione contrariorum quæ est esse illa, quæ maxime distant sub eodem genere, ut dicitur. 10. meta. At graue & leue maxime distare constat, quia maxime distant esse & loco: quæ uero maxime distant loco, uidentur distare forma, siquidem locus sit perfectio & forma locati. quare cum graue & leue maxime distēt loco: maxime distabunt forma. & per consequens maxime distabunt esse: quare graue & leue contraria erunt.

E

F

Que met. co. 34.

Id igitur quod & horum intermediū est, aliquid est, quod ad utrunq; ipsorum alterum dicitur. Id. n. quod amborum intermedium est: est ut extremum & medium. Quocirca etiam aliquid aliud erit graue & leue, ceu aqua & aer.

G

Expositio. Probauit leue & graue simpliciter esse duo & contraria, q̄ finite distant, sed maxime. at nunc probat dabile esse graue & leue secūdum quid, quod dicit graue & leue in respectu. & quia hoc ex dictis sequitur: ideo quasi illatiue cōcludit sic, cum leue simpliciter, & graue simpliciter duo sint cōtraria, quæ maxime distant, licet finite, erit assignandum aliquod horum intermediū, quod ad utrunq; seorsum comparatum, dī alterū: ita ut respectu leuis simpliciter sit graue. respectu grauis simpliciter sit leue. Et huius causa non tantum ex dictis constat, sed eo patet quia semper quod est aliquorum inter medium est medium & extremū, ut fuscū est medium: quatenus est inter album & nigrū, est extremū comparatū alteri. Hae rōne inter illa simpliciter talia erunt graue & leue in respectu, aer uidelicet & aqua. Inquit. Id igit quod & horū intermediū est, aliquid est, quod ad utrunq; ipsorū seorsum comparatū alterum dī. nam respectu leuis simpliciter dicit graue: & respectu grauis simpliciter dī leue. & quia hoc nō tantū sequitur ex dictis: ideo quasi aliam causam assignans, inquit. Id. n. quod amborū. s. grauis simpliciter, & leuis simpliciter intermediū est, est ut extremū, & est ut medium. Est quidem ut medium, comparatum ad utrunq;. est ut extremū comparatum nunc uni eorum, nunc alteri. Ex his deducit graue & leue eiusmodi in respectu esse: aliud quoddā ab extremis, quod est ut aer & aqua. Inquit. Quocirca & aliquid aliud erit graue & leue in respectu, aliquid aliud dico à simpliciter leui, & à simpliciter graui: ceu aqua & aer, quæ sunt grauia & leuia secundum quid. Sed circa hæc quæ dicta sunt, dubitatur primo, quia Aristo. uidetur petere principiū nam (ut dī. 8. Topico. cap. 10.) una spēs petitionis est, quo ties aliqs alterū petit eorū, quæ sese sequuntur, ut conuersiones & loca conuertibiliū. & eiusmodi Ari. usus est. Adhuc

H

I uidetur uti circulo: nam prius ex definitione loci ignis probauit medium esse definitum. Postea ex definitione medij probauit locum ignis esse definitum. Prætetea. In scientia demonstratiua processit topice: cum argumentatus sit ex cōsequentia in ipso, quæ est locus topicus. Insuper Arist. probauit duo esse, leue simpliciter, & graue simpliciter: non autem in respectu talia duo esse probauit. ergo non est plene ꝓbatus numerus elementorum. Ad hæc respondetur Aristo. processisse topice: non autem demonstratiue, quoniam demōstratiue hæc omnia probauit in primo libro. Et ideo topice potuit uti petitione principij, quæ licet scientiam non faciat, facit tamen opinionem. & hac ratione usus est circulo, & cōsequentia in ipso, & eiusmodi, omnia enim hæc topice generant opinionem: scientiam uero non, quoniam alibi per ueras demonstrationes processit. Ad illud de numero elemē-
K torum respondet Them. ꝙ probare duo esse media spectat ad librum de generatione, quia ex numero coniugationum possibilium. Auer. autem uult etiam talem numerum probari hic, propterea ꝙ medium habet naturam extremorum. & cum leue non sit medium mistione, erit medium numero, ita erunt duo, & hæc probatio est Aristo. ut dicit. Tu uero considera hæc, quia postea dicemus.

Dicimus autem id quidem quod continet, formę esse. Id autem quod continetur, materię. Atq; hęc differentia omnibus in generibus est. Etenim in quali & quanto: aliud quidem ut forma magis: aliud autem ut materia est. & in his, quæ sunt secundum locum simili modo: sursum quidem definiti: deorsum uero materiæ est.

Expositio. Nunc recapitulando partim, partim etiam addendo qd noui, comparat inter hæc, ostendens alterum eorum esse ut formam, alterum ut materiam. Est enim ut forma elementū continens, ut materia elementum ipsum contentum. Inqt. Dicimus autem id quidem quod continet formæ esse. id aūt quod continetur materiæ. hoc probat inducendo in cæteris
L omnibus prędicamentis, & inquit. Atq; hæc differentia omnibus in generibus est. s. ꝙ unum contrariorum se habeat ut materia, & alterum ut forma. etenim in quali & quanto: aliud quidem ut forma est magis: aliud aūt ut materia est ut magnum in quanto, forma est, paruum materia. in quali uero calidum forma, frigidum materia, & supple, cum ita sit in cæteris omnibus generibus, & eorum quæ sunt secundum locum uidetur unum quoddā genus, & pro ergo in his, quæ sunt secundum locum simili modo, sursum erit definiti hoc est formæ: deorsum uero materiæ. & sic patet ratio eius, qđ
Que auer. comi. 35. proposuit. Aiaduertendum secundum Auer ꝙ Aristo. fecit hanc differentiam, ut ostenderet elementa esse similia & cōtraria. contraria quidem, cōtrarietate, quæ est inter loca, atq; inter nobile, & ignobile. Similia uero similitudine, quæ est inter perfectionem & perfectibile. nam nobile est perfectio & forma: ignobile perfectibile, ac ut materia. Quod uerò ad uerba attinet, Aristo. per ea quæ sunt secundum locum
M intelligit ea quæ sunt in prędicamento ipsius ubi, ut Auer. inquit. & quia hæc differentia latet in prædicamento ubi, & patet in cæteris prædicamentis, ideo inductione & exemplo cæterorum prædicamentorum illud probauit.

H Quare & in ipsa materia, quę est ipsius grauis & leuis: quo quidem tale potentia est ipsius grauis materia. Quo autem tale est ipsius leuis.

Expositio. Recentiores exposuerunt Arist. uelle nunc ostendere consimilem habitudinem esse in materijs ipsis, qualem uidemus in formis, quoniam ut in formis: altera dicitur ut forma, altera ut materia. Ita in materijs, altera materia est formæ altera ut materia. uerbi causa materia ipsius grauis est ut materia: materia ipsius leuis est ut forma, quoniam graue est ut materia, leue ut forma. materia .n. quæ est formę nobilioris respectu materiæ, quæ est in potentia ad formam ignobiliorem se habet, ut forma. Quæ expositio non placet, quoniā Arist. nullibi solitus est accipere materiam tanquam alterius formam. Auerro. autem uult Aristo. concludere duplicem esse materiam, uelut duplex est corpus. uidelicet materiam ipsius N
grauis, & materiam ipsius leuis. Cuius causam Auerro. addit, quia cum materia sit potentia, illud cuius est materia necesse est illius naturam habeat, cuius est materia & potentia: aut si sit substantia, potentia erit substantia. Si autem erit potētia accidens: ipsa erit accidens. quare cum graue actu nō sit, nisi actu sit suo in loco infero: similiter nec leue actu sit, nisi actu sursum fuerit: necesse est id esse materiam ipsius grauis, quod est potentia sursum. illud uero leue, quod est potentia deorsum. Mihi aūt uidetur Aristo. uelle concludere unā esse materiam, quæ est ipsius grauis, & ipsius leuis, & inqt. quare & in ipsa materia, quę est ipsius grauis, & ipsius leuis. supple dicendum est esse idem: nam quo quidem tale potentia, supple leue, est ipsius grauis materia. quo autem est potentia tale, puta graue, & leuis ipsius materia erit. Quare eadem est materia grauis & leuis.

Et est quidem eadem: esse autem non idem: quēadmodum corpus, & ęgrotabile & sanabile est. Esse O
autem non idem quapropter, neq; infirmabile esse, aut sanabile esse.

Concludit unam esse materiam grauium & leuiū. at nunc ostendit, quomodo materia sit una, & qūo plures, & ait unā esse subiecto. ratione uero plures esse, uelut corpus ægrotabile & sanabile, unum est subiecto: plura tamen esse & rōne. inquit. & est quidem eadem, supple ipsa materia subiecto, q̄ est grauium & leuium: esse aūt siue ratio non est idem: quemadmodum corpus idem subiecto est, & sanabile, & ægrotabile. esse aūt siue ratio non eadem. quapropter neq; infirmabile esse, & neq; sanabile esse est idem: licet hæc subiecto eadem sint. Ergo materia grauium & leuium eadem est subiecto: diuersa aūt ratione. Auerro. colligit hic materiam esse unam subiecto omnium formarum, & plures habilitate, & ita plures erunt potentiæ respectiuæ pro numero formarum, ut patuit libro physicorum. Que auer. comi. 35.

Id igitur quod talem materiam habet, & leue est, & semper sursum. id uero, quod contrarium, graue est, & semper deorsum. id autem quod diuersas quidem ab his: sic uero inter sese habentes ut hæ, & sursum & deorsum; seorsum latas: quapropter uterq; P
aer, & aqua, & leuitatem, & grauitatē habet, & aqua quidem pręterquam terræ, omnibus subsidet. Aer autem pręterquam igni omnibus supereminet.

Seorsum Simple Fertur Latas

Expositio. Vt Auer. inducit Arist. declarauit hæc corpora simplicia esse inter se quasi materiam & formam, uult declarare differētiam inter leue simpliciter & graue simpliciter, ut habeat alterum alteri esse, ut formam. Secundo declarat ēt corpora quæ inter hæc sunt qualia sint, & esse inuicem materiam & formam secundum comparationem: hoc est ei quod cōtinet formam, & ei quod continetur, materiam, ut ex his habeat grauia & leuia esse quatuor corpora. Inquit. Id igitur quod talem materiam habet, talem dico caliditate & siccitate affectam, leue est, & sursum supple fert. Id uero quod habet materiam contrariam: hoc est contrario modo affectam. s. frigido & sicco, est graue, & semper deorsum fertur. & sic patet primum. s. differentia corporum, quæ sunt simpliciter graue Q
& simpliciter leue. Deinde declarat qualia sunt corpora media, & inquit. Id autem quod diuersas quidem ab his habet, sic uero inter sese habentes, ut hæ extremæ sese habent, hoc est & diuersimode affectas, & sursum & deorsum, seorsum latas habet, sup. uerbum seorsum græce est ἁπλῶς, latine simpliciter, uerum hic simpliciter intelligitur pro seorsum non pro absolute. hinc sequitur alterum horum alteri esse formā quoniam quatenus leue est forma, quatenus graue est materia. Ex his deducit qualia sint aer & aqua, & inquit. Quapropter uterq; & aer, & aqua, & leuitatē, & grauitatem habet: & aqua quidem præterquam terræ, omnibus subsidet. Aer autem præterquam igni, omnibus supereminet. Erunt igitur simplicia corpora quatuor, quia duo extrema, & duo media, ut statim deducet.

Cum

A Cum autem unum sit solum, quod omnibus supereminet, & unum solũ, quod omnibus subsidet: duo alia esse necesse est, quę & alicui substat, & alicui supereminent. quare & materias esse tot necesse est, quot quidem hæc quatuor. Adeo uero quatuor, ut una quidem sit omnium communis: præsertim si ex sese mutuo fiunt. esse uero diuersum sit.

Expositio. Ex dictis deducit numerum elementorum uolens illa esse quatuor: duo quidem extrema, & duo media, & numerũ materierum, ex quibus sunt: quę etiam tot sunt, quot hæc q̃tuor esse deductum est: & inquit. Cum aũt unum sit solum, quod oĩbus supereminet, quod uocatur ignis, & unum solũ quod omnibus substat, quod dicitur terra: duo alia necesse est esse, q̃ & alicui substãt, & alicui supereminent: & sic erũt quatuor, duo extrema, & duo media. deinde quot sint horũ materiæ deducit, & q̃uo tot, & inquit. quare & materias eẽ
B tot necesse est, quot quidem sunt hæc quatuor corpora: quo uero modo sint quatuor, exponit. & inquit. Adeo uero quatuor, ut una quidem sit omniũ communis secundum subiectum, pręsertim si elementa ipsa ex sese mutuo fiũt: non enĩ possent mutuo fieri, nisi esset eorũ una cõis materia esse uero atq; ratio diuersum sit. ergo sunt quatuor materiæ secundum rationem, & una secundum subiectum.

Prohibet enim nihil intermedium cõtrariorum esse, & unum, & plura: quemadmodum in coloribus. Multis enim modis dicitur intermediũ ipsum, & ipsum medium.

Expositio. Soluit hic dubium, nam duorum extremorum, unum est medium tantum. ergo non nisi unum elementum medium, cui respondet Ari. s. d. prohibet enim nihil intermediũ contrariorum esse, & unum, et plura: ut in coloribus, ubi omnia media sunt unum uno modo: & plura alio modo. huius rõnem subscribit d. Multis enim modis dicitur intermedium ipsum, & ipsum medium. Auer. uidetur mouere quęstionẽ

Quę auer. dimit. 38. quoniam in pręcedentibus Aristo. posuit plura intermedia
C de inesse: & hæc ex numero locorum hic ponit plura intermedia de possibili, & ita uidetur sibi diuersus, quæ ratio fauet Them̃ Auer. pro Arist. utitur hoc syllogismo, contraria secundum locum & formam habent plura uno medio. sed graue simpliciter, & leue simpliciter sunt contraria secundum locum & secundum formam. ergo habent plura media uno. Maior patet, quoniam contraria secundum formã sub esse remisso possunt habere unum subiectum, sed cõtraria secundum locum & formam non possunt habere unum locum naturalem nec unum motum. restat ergo plura uno esse. Quod autem duo sint duntaxat non satis demonstrat Auer. sed ex dictis eius haberi potest. Si q̃s aũt uellet posset Them̃. & Auer. concordare. nam Them̃. uult hic non ꝓbari numerum elementorum. s. demonstratione. Auerr. autẽ uult hic numerum elementorum probari. s. topicis syllogismis: qui opinionem faciunt. Quod uero ad uerba attinet intermedium & medium idem est. uerum intermedium est inter
D extrema secundum locum. Medium autem secundum qualitatem, uel alia prædicamenta. Ait tñ multis modis utrũq; dici, quia dicitur medium formæ, & medium situ, & mediũ abnegatione & alijs modis.

Vnumquodq; igitur eorum, & quæ grauitatem & leuitatem habet, grauitatem habet (terra autem in omnibus grauitatẽ habet) nisi in his quibus supereminet: quapropter & si subtrahantur quidem

media elementa, quę sunt grauia & leuia, grauitatem habet: E
hoc est potius grauitat q̃ leuitat. addit quasi extra hoc de terra, id quod superius dixit, & inquit. Terra aũt in omnibus locis omnium elementorum grauitatem habet, uelut ignis in omnibus habet leuitatem. hoc interposito de terra, reddit de medijs elementis, & construe sic, unũquodq; eorum mediorũ magis grauitat, nisi in his elementis in quibus supeminet. nam (ut dicetur) aer non grauitat in regione aquæ: nec in regione terræ. hoc probat à signo, quia illis super q̃bus eminet subtractis, unumquodq; eorum mediorum fertur deorsum in id elẽtum, quod deinceps est. ergo unũquodq; eorũ grauitat magis, nisi in illis super q̃bus eminet. inquit. nisi in his, quibus supereminet, quapropter hoc est. nam & si subtrahantur quidem illa elementa: quibus eminet unũquodq; eorum: fertur deorsum in id elementum, quod deinceps est: aer quidem in aquæ regionem: aqua uero in eam regionem, quæ est terræ. ergo eorum unumquodque grauitat magis. F

Sursum autem in eam quæ est ignis, igne ipso ablato non fertur aer, nisi ui: sicut & ipsa aqua trahitur, cum ipsum planum sit unum. & celerius quis sursum traxerit aquam quàm sit ea latio, qua ipsa fertur deorsum: neq; aqua in eam, quæ est aeris, nisi ut nunc dictum est.

Sed contra, quoniam à pari ablato igne superposito aer fertur in eius locum, & aqua insequitur aerem. ergo hoc signum non uidetur probare illa esse grauia, sed etiam leuia. Respondet Ari. q̃ aer fertur in locum ignis ablato igne ui, & non naturaliter. deorsum uero fertur ablata aqua & terra naturaliter, & sic magis grauitat q̃ leuitat: aqua uero fertur sursum insequendo aerem, qui mouetur ad locum ignis illo ablato, duobus stãtibus uidelicet q̃ supficies aquæ, & aeris unũ quod, & non dissecta, & q̃ qui trahit aerem, citius illũ trahat: q̃ aqua sit apta descendere. hoc enim modo ne detur uacuum, aqua insequitur aerem, inquit. Sursum autem in eã regionem, quæ est ignis igne ipso ablato, non fertur aer nisi Expositio.
ui. Deorsum autem sublatis elementis quæ supponuntur, G
fertur naturaliter, sicut & ipsa aqua trahitur, sursum insequendo aerem, cum ipsum planum aeris & aquæ, hoc est cum superficies aeris, & aquæ fuerit una: ita ut inter aerem & aqua nullum intersit corpus. hæc est prima conditio, & celerius q̃s traxerit sursum aquam, quàm sit ea latio qua ipsa fertur deorsum, ut fit quando quis reuoluit uasculũ aqua plenum uelocius q̃ ipsa, sic moueri apta. nam t̃ñc aqua remanet sursum, hæc est secunda conditio. Dixit q̃ñ superficies fuerit una aeris & aquæ, quia ubi interest aliquod corpus: non oportet aquam seq̃ aerem, ne detur uacuum. Addit neq; aqua fert̃ in eam regionem: quæ est aeris, nisi ui: ut nũc dictum est, at deorsum hæc feruntur naturaliter, & non ui.

Terra autem hoc non patitur, quia planum non est unum. Quapropter aqua quidem in uas ignitũ trahitur: terra autem non.

Sed cõtra, quia à pari terra moueretur insequendo aquã Expositio.
quod non uidetur, respondet. d. Terra autem hoc non patit̃, H
quia planum atq; superficies terræ & aquæ non est unũ, cũ aqua ipsa sit liquida, & terra sit dura, & per consequens differunt superficie. hoc probat quodam signo, & inquit. Quapropter aqua quidem in uas ignitum trahitur: cum supple calefit, quia superficies aquæ est quasi una cum superficie aeris, qui continetur in amphora. Terra aũt nõ trahitur: q̃a superficies terræ differt a superficie aeris.

I fublatis inferis elementis, q̃ ascendant ablatis superis, nec hoc ꝓbat aliter, sed ueluti omnibus perspicuum supponit. Ex hoc signo potest sic syllogiçari: quęcũq; facilius descendunt q̃ ascendunt magis grauitant q̃ leuitãt, sed media elementa facilius descendunt. ergo magis grauitant. Secundo Auer. ait, hoc signum non probare media elementa esse grauia tantum, quia sic duo corpora essent tantum uidelicet leuia tantum, & grauia tantum. Sed ꝙ cum sint grauia & leuia, magis grauitant. Tertio annotandum, ꝙ Auerr̃. duos

Errores Them. Themist. errores ponit. Voluit enim primo Themist. media elementa non facilius descendere q̃ ascendere, sed pari facilitate illa facere. secundo uoluit elementa media in suis locis, nec esse grauia, nec leuia: quia tunc essent uiolenter in locis proprijs. hi ergo sunt errores Them̃. Quarto annotã-

Contra Them. dum, ꝙ Auer. respondet argumento Them̃. & innuit talem distinctionem. ꝙ grauitas uno modo potest accipi pro qualitate, qua elementa illa dicuntur grauia & leuia. alio modo pro dispositione, qua tendunt potius deorsum q̃ sursum, &

K non simpliciter: sed sublatis propinquis elementis. & hac ratione grauitas non est, nisi facilitas descendendi sublatis inferis elementis. hoc aũt probat Auer. primo signo sumpto a spiritibus: nam in animali ipso spiritus sunt aerei, & tamen facilius descendunt, q̃ ascendunt. secundo argumento ab exhalationibus, quę facilius descendunt q̃ ascendunt. Hæc enim non mouentur, nisi pulsa. quare nisi elementa media facilius deorsum pellerentur: hęc non descenderent. Tertio qualitas motiua aeris est à calore & ab humore, sed aer est

Dubitatio. plus humidus q̃ calidus. ergo plus grauis q̃ leuis. Quinto annotandum, ꝙ Auerr̃. soluit quoddam dubium circa dicta Arist. Dixit enim Aris. superficiem aquæ unam esse cum superficie aeris. terræ uero superficiem cum illa aquę non esse unam. contra quispiam obijciet: nam aqua & aer sunt duo corpora ergo duabus diuersis superficiebus distincta. Re-

Sol. Auer. spondet Auerr̃. Arist. per unam superficiem intelligere non unam omnino ac ex toto: sed nõn facile partibiles seorsum. at superficies aquę, & superficies terræ facile diuidunt. Sex-

Problem. to annotãdum ꝙ Auerr̃. obiter soluit quoddam problema, uidelicet cur calefacto fundo alicuius amphoræ trahitur aq̃,

L si aqua fuerit prope foramen amphorę. præterea, quare calefacto fundo amphoræ, si prius aer remota oppilatione à foramine intrauerit: non amplius intrat aqua, etiam si ꝓpe foramen fuerit posita. Alexan. dat duas causas, quas Them̃.

Sol. Alex. enititur destruere, licet id qđ dicit, nihil sit. Prima ergo Alexan. causa est, ut euitetur uacuum. nam cum aqua subintrat, aer calefactus qui erat rarus, condensatur: & ita minuitur, et per consequens ne detur uacuum, aqua insequitur: et quãto plus insequitur aere: tanto, plus aer cõdensatur: & ita usq; ad fundum aqua ipsa proficiscitur. Sed huic obijcit Auerr̃. qm̃ amphora illa trahit aerem calidum, & aquam calidam. ergo aer ille tunc non condensabitur à frigiditate aquæ. Prę-terea arguit ex uentosis, quæ trahunt carnem calidam: ubi patet non oportere aerem minui ea frigiditate carnis. Alia cã Alex. est, quia aer calefactus cõtinuat motum uersus eam partem: ad quam cepit moueri. Propterea multa aqua suc-

M cedet, qua per accidens aer ille condesabitur, ut aqua ueniat usq; ad fundum. Obijcit huic Auer. ex uentosis. nam si attrahitur parum carnis, non attrahitur residuum, cum caro non sit illius naturæ, ut motum continuet uersus eam partẽ, ad quam cœpit moueri. Præterea. Arguit Them̃. quia attractum non expellit attrahens, sed aqua est attracta, & aer

Sol. Auer. calidus attrahens. ergo non expelletur usq; ad fundũ. Propterea Auer. respondet assignans causam, quia aer in ore foraminis amphoræ uerti in igneam naturam: quare sursum mouebitur. quo moto, corpus iuxta amphoræ foramen positum, siue sit aer, siue aqua ascendit ne detur uacuum, & ita una pars aliam insequendo deueniet ad fundum. Addit tamen Auer. ꝙ ubi corpus positum iuxta foramen esset durũ, tunc ignis ille non ascenderet, sed uiolẽter staret. cum enim durum corpus eum insequi non posset, nisi staret, dareť uacuum. Ea hoc posset prima Alex. habere locum: ubi. s. aqua insequens esset frigida: tunc enim condensatione aeris ascẽ-

det, ne detur uacuum. & sic solutio Alexã. est particularis in N casu. potest etiam & eius secũda cã habere colorem: quia uera esse potest: cum aer ille ad naturam ignis conuersus sursum petit: tunc enim, si aqua iuxta ponitur ipsa aerem insequetur ne detur uacuum. Et sic hæc est solutio Auerrois.

Vt autem terra non fertur sursum: sic nec ignis deorsum subtracto aere. non enim grauitatẽ habet in sua regione: uelut nec aqua leuitatem. Sic, nec Neq;

Hactenus declarauit media elementa grauitare in eorũ locis, nunc probat ignem nullo modo in eius loco grauem esse, quia sicut terra subtracta aqua non leuitat: sic nec ignis subtracto aere grauitat. Inquit. Vt autem terra non ferť sursum, supple aqua ablata: sic nec ignis deorsum subtracto aere. non enim (ut ait) ignis grauitatem habet in sua regione: uelut nec aqua habet leuitatem. Animaduersione dignum aqua subtracta terram non ascendere ad replẽdum uacuũ, quia aer descendet ad illum replendum. similiter aere sublato non oportet ignem descendere, quia aqua ascẽdet ad illud replendum. rarefiet enim aer & replebit uacuum abla- O ta aqua: & rarefiet aqua, & replebit uacuũ ablato aere. quare non oportet terram ascendere, ut repleat uacuum ablata aq̃, nec ignem descendere ad replendũ uacuũ aere ablato. Expositio.

Feruntur autem duo deorsum subtractis, quia aliud est simpliciter graue, quod quidem omnibus subsidet: aliud autem ad aliquid quod est graue, in sumpsius regione, aut in eis, quibus supereminet ob materiæ similitudinem.

Redit nunc ad ea quæ dixit de medijs elementis, repetẽs ea quæ illis dixit, & inquit. Feruntur autem duo deorsum. s. aer & aqua, non simpliciter: sed subtractis. s. elementis inferis. Cuius causam repetit, & inquit. quia aliud est simpliciter graue, quod quidem omnibus subsidet, ut terra: aliud autem ad aliquid, quod graue est, aut in sumpsius regione, aut in eis elementis, saltem quibus eminet: non illis q̃bus eminet ablatis non descendunt, sicut aer & aqua. quare hęc dicuntur grauia ad aliquid. Ex his quæ Auer. ait. in si. huius tex. nonnulli uoluerunt elementa suis in locis non esse gra- P uia: quia addit { Aut in eis super quibus eminent. } Et sic non asserit omnino illa esse grauia in suis locis. Tu uero superius hæc acute intellexisti. Addit ob materię similitudinẽ, quia elementa media quo ad eorum materiam propinquã magis similia sunt elementis suppositis, q̃ superpositis. aer enim quo ad eius materiam magis cum aqua conuenit: & aqua quo ad eius materiam magis cum terra, & ita hæc media potius grauia erũt q̃ leuia. Sed quæres, si elementa me- Dubitatio dia sunt grauia & leuia, quam ob causam potius suis in lo- Sol. Auer. et cis grauitant, q̃ leuitant. Auer. innuit solutionem ex eo, q̃a Cõfutatio sunt humida nam humiditas grauitat: signum autem, quia Sol. Auer. condensatio grauitatem efficit, quæ sine humore fieri nõ po- Propria test. Sed hæc solutio friuola est, terra enim omniũ est gra- Solutio. uissima, quę tamen nihil humoris habet. Propterea dicerem saluo meliori iudicio, ꝙ sicut nulla est quærenda cã, quare ignis est leuis simpliciter, & terra est grauis simpliciter, nisi Q quia ignis est ignis, & terra est terra: sic nulla est quærenda cã, quare aer & aqua sunt graues et leues in respectu, nisi q̃a aer est aer, & aqua est aqua. Similiter quoq; nulla est quęrenda cã, quare aer & aqua cum sint graues et leues ad aliquid potius in eorum locis grauitant q̃ leuitant: nisi quia aer est aer, & aqua est aqua. Ideo huius rei nullam cãm assignauit: sed potius experimento utris, ita esse comprobauit.

Quoniam autem æquales differentias ipsis facere sit necessarium, patet. Siquidem enim una sit omnium materies (ut uel uacuum, uel plenum, & magnitudo, uel triangula) aut omnia sursum, aut omnia deorsum ferentur. Si autem altera etiã latio non erit leue simpliciter: tunc profecto nihil erit: si cuncta repunt magis ex eo, quia ex maioribus sunt corporibus, aut ex pluribus, aut quia plena. hoc autem uidemus, Tunc Quare Profecto Vel

A uidemus, & etiam demonstratum est:similiter corpora ferri deorsum, & sursum, & semper & ubiq;. Si autem uacuum, uel tale aliquid sit, quod semper sursum, non erit id quod semper deorsum. & mediorum ergo quædam erūt, quæ deorsum celerius terra. Magno enim in aere triangula plura erunt: aut solida, aut plana erunt. At nulla pars aeris deorsum ferri uidetur, similiter autem & in leui, si illud quispiam materia excedere fecerit.

Expositio. His diligenter examinatis, redit ad antiquorum positiones, nam alij omnium elementorum unam fecerunt materiam, penes uariationem, cuius dicebantur grauia & leuia elementa Ipsa:alij effecerunt omnium duas materias, penes quarum euariationem etiam grauia hæc, & illa leuia esse dixerunt. Aris.ergo aduersus hos proponit differentias materiales esse tot, quot elementa. & inquit. Quoniam aūt æquales numero differentias materiæ facere ipsis elementis necessarium sit:supple ex his, quæ diximus patet. Et ex his q̄ addemus.uerbi causa.differentia materiæ ignis est calidū siccum simul cōbinata, mediante qua materia ignis est simpliciter leue:differentia materiæ terræ est frigidum & siccū simul coniugata, mediante qua terra ipsa est simpliciter grauis. Calidum humidum simul iuncta materia sunt: qua aer est grauis & leuis ad aliquid, & humidum frigidum composita materia sunt qua aqua est grauis & leuis, & ad aliquid. Patet igitur ex dictis materias, siue dispositiones materiales esse tot numero quot elementa sunt. Et licet hoc ex dictis pateat, tamen probat hoc idem refellens antiquorum positiones, duæ enim erant positiones antiquorum in genere. nam alij omnium elementorum unam fecerunt materiam: alij duas, siue plures. Primo obijcit contra eos, qui omnium elementorum proximam materiam fecerūt unam. nam si una sit omnium elementorum materia, siue illa sit uacuum, siue sit plenum, siue sint triangula:omnia aut sursum, aut deorsum mouebuntur. Inquit. siquidem enim una sit omnium materia, ut uel uacuum, uel plenum et magnitudo, quod idē est, uel triangula, elementa ipsa, aut omnia sursum, aut omnia deorsum ferentur. consequentia tenet:quia cum materia sit una, & forma erit una, & de materia proxima loquor. & ita uis mouendi una etiam erit. Addit quasi idem sub alijs uerbis. & inquit. Si sōt altera & latio non erit, quod constat ex eo, quia materia est una omnium, si cuncta repunt magis hoc est deorsum fluunt. quod patet: uel qa ex maioribus sunt corporibus, aut ex pluribus, aut qa elementa sunt plena, & nullo modo uacua, leue simpliciter: tunc profecto nihil erit. Debes scire antiquos huius sectæ omnia elementa effecisse grauia, uerum non una ratione:sed alij, qa constant ex corporibus maioribus, q̄ cœli cōstēt: quos ponūt leues. Alij, quia constant ex pluribus corporibus, q̄ cœli. Alij, quia elementa omnia fecerunt plena, & nullatenus porosa. Hoc autem ait, esse contra sensum, & inquit. hoc aūt uidemus: & & demonstratum est: sic corpora deorsum ferri, & sursum semper cū suis naturis relinquuntur, & ubiq; ponātur. Vbi aūt (ut ait) uacuum, uel tale aliquid sit, quod semper sursum fertur, non erit id quod semper deorsum mouetur, & ecōtra,

D & ubi erit quod semper deorsum, non erit quod sursum mouet. Et sic patet, q̄ si altera latio sit, & cūcta deorsum fluūt: nihil erit simpliciter leue. Addit aliud absurdum, q̄ uidelicet aliquod elementorum mediorum celerius deorsum mouebitur ipsa terra. patet, quia potest aliqua portio mediorū esse maior aliqua portione terræ: & ita ex maioribus plenis

elementorum nullatenus esse. Quæret fortasse quispiam, ut possit assignari aliqua cā, quare in rerum natura sit dabile leue simpliciter, & graue simpliciter. Respondet Auer. & procedit resolutorie q̄ sic, & assignat illam ex eo, quia pars superior, & pars inferior est simpliciter finita atq; terminata. Cum enim pars superior sit finita, dabitur sursum simpliciter. & sic dabile est leue simpliciter, quod ad eum locum, q̄ simpliciter sursum est fertur. Cum autem pars inferior terminata sit & , dabitur deorsum simpliciter. ergo dabitur graue simpliciter, q̄ illuc fertur. Vlterius, quæ est cā, cur hę partes sunt finitæ, illa uidelicet sursum, hæc aūt deorsum. Rn̄det Auer. quia extremitas locorum sursum & deorsum finita est. Et ulterius extrema locorum sursum & deorsum finita sunt, quia alterum eorum est cœli circūferentia, & aliud centrum. & quia ita est, oportet semidiametrum à centro ad circūferentiam esse finitam in longitudine: longitudinē n. ut longitudo non est finita per se, nisi qa finitur, ad aliud p se finitum uidelicet ad longitudinem rotūdam. Cum enim circunferentia cœli sit finita, semidiameter cœli est finita. ergo, locus sursum qui est in cœli circūferentia, & locus deorsum, q est in centro illius erūt stabilita. Ex his infert Auer. loca esse tantum duo, qa non possunt esse plures mundi, & ita non nisi unum centrum, & una circūferentia. qa uero aliquis pōt dicere locum non esse causam grauitatis uel leuitatis, nisi extrinsecam, ideo Auer. addit cām, motus sursum uel deorsum esse formam elementi: & illius formæ cām esse locum saltem extrinsecam, & illius loci cām esse corpus sphæricū. Secundo ex his infert aliter se habere loca elementorum, & aliter loca mistorum: nam loca elementorū sunt causæ elementorū saltem conseruatiuę, uel finales. In mistis aūt econtra loca ipsa sunt causæ locorū: nam elementa, aut sunt accidentia, aut prope naturā accidentium, & ita possunt conseruari à locis, quia accidens pōt conseruari ab accidente. qa uero mista, ut sic nullum sibi limitant locū: ideo loca sunt, p pter mista: est tñ differentia, qm̄ mistorū quædam sunt imperfecta ualde quasi proxima elementis, ut lapides, & id genus. Alia perfecta, ut aialia & plantæ. mista primo mō quasi sunt, pp loca & illa sibi limitant, ut elementa ēt, & ideo lapides in aliquibus locis sic, in aliquibus non inueniuntur, et fiunt sic in locis terminatis. Secundo modo, mista non limitant sibi loca, nisi forte per accidēs. Tertio infert Auer. aliquas differentias substantiarum esse accidentia, ut differentiæ elementorum sunt accidentia. Et intelligas hæc accidentia, non esse proprie differentias substantiales: sed loco illarum positas. Vlterius dubitat Auer. quomodo locus potest esse causa elemētis cū sit accidens, & elementum substātia. modo nullum accidens uidetur cā substantiæ. Respondet Auer. q̄ demonstratio est in oppositum, quia in hoc quarto Arist. probauit loca esse causas elementorum. Propterea cā esse potest, qa formarum aliq sunt imperfectæ, quasi mediæ inter substantiam & accidens, ut formæ elementorū. Aliæ perfectæ, quę sunt substantiæ tantum, ut formæ mistorum. Vult igitur accidētia esse ponenda in definitionibus formarum imperfectarū. & q̄ accidentia sint illarū causæ, quia uidelicet sunt imperfectæ: latent. n. & pluribus egent. In definitionibus uero formarū imperfectarū accidentia non ponūtur, sed magis econtra: nam accidentia sunt potius causata à formis mistorum. Hinc deducit qualitates primas respectu elementorum esse causas: respectu alalium esse causata, uelut tres dimensiōes respectu materiæ sunt, ut formæ: immo primæ formarum. Respectu uero formarum sunt accidentia dispositiua. Hinc errauit Auicenna, qui uoluit dimensiones in

I & qualitates primæ, respectu elementorũ sunt quasi interminatæ, & quasi causæ elementorũ. sunt uero respectu mistorum terminatæ, & quasi causatæ. Mouet Auerr. ultimo in commen. qõnem contra Aristo. nam aduersarius dicere posset reperiri uacuum in tanta proportinne maius pleno: in q̃tra est cã leuis simpliciter, & plenũ in tanta ꝓportione maius uacuo in q̃tra est cã grauis simpliciter. Et ꝙ nullũ uacuũ maius: nec nullum plenum maius reperiri posset: quare dabitur leue simpliciter, & graue simpliciter, quia proportiones sunt finitæ. Respondet Auer. & ꝓbat non dari uacuũ, qđ ad plenum habeat certam ꝓportionem: ita ut maius dari non posset primo, omne corpus põt crescere in infinitũ, ut q̃tum. uacuum est corpus. ergo potest augeri in infinitũ, ut q̃tum. Maior patet, q̃a finitũ esse est propter formam: augeri uero in infinitum potest ratione quanti. Secundo, omne possibile exibit ad actum: sed corpus esse leuius igne est pos

K sibile apud hos hoies, saltem sm genus. ergo exibit ad actũ, conclusio est impossibilis. ergo aliqua propositionũ. & non maior. ergo minor, quare patet oppositum aduersarij. Sed dubitatur contra has Auer. rationes, q̃m ueteres dicerẽt uacuum posset augeri in infinitum, ut q̃tum. non aũt ut uacuũ tale. Secunda ẽt ratio nulla uidetur, q̃a sm Auer. non oportet possibile reduci ad actum, nisi qñ est possibile secũdum speciem: ut patet sexto Physi. commen. 15. & primo huius. commen. 38. Sed hę obiectiones tolluntur. prima quidem quia non differt uacuum à uacuo, ut est q̃tum, quia uacuum nihil aliud est, nisi quantum sine materia sensibili, & sine subiecto. Secunda ẽt tollitur, quoniam omne possibile secundum genus, oportet saltem reduci ad actum in aliqua sui specie, & si non in omnibus, saltem in aliqua hæc pro Auer.

Sinautem duæ sint, ueluti siquis uacuum atque plenum esse dixerit: media ipsa aer & aqua quonam pacto facient ea quæ faciunt ignem. igitur uacuum quidem dicunt ob quod sursum fertur. terram uero plenum, quocirca & deorsum mouetur.

L Erit enim quædam aqua quæ plus ignis habebit paruo aere: & aer magnus, qui plus terræ parua aqua. quare aliquam aeris magnitudinem celerius ferri deorsum oportebit parua aqua. hoc autem nusquam unquam uidetur.

Fertur Additum uerbum.

Expositio. Confutauit eos, qui omnium elementorum unam materiam assignarunt, penes cuius uariationem cãm grauium & leuium reddiderunt. at nunc eos, q̃ duas materias dicunt refellit, quia illis positis eſota media non mouebuntur, eo modo quo uidentur moueri .s. aer supra terram, & aquam, & aqua supra terram. & hoc absurdum proponit per modum interrogationis, & inquit. Sinaũt materię grauium & leuium duæ sint, ueluti siquis uacuum, atq; plenum esse dixerit: media ipsa eſota quæ sunt aer et aqua: quo nam pacto faciẽt ea quæ faciunt: uidelicet aer ipse mouendo se supra aquam, & aqua supra terram. q. d. ꝙ hac positione posita, nec aer, neq; aqua, sic mouebitur: hoc est absurdum. Quod uero ita sequatur, probat Arist. & supponit prima duo de mente antiquo

M rum Primum est, ꝙ ignis ipse nihil aliud sit q̃ uacuũ, & terra q̃ plenum. Secundum, ꝙ esse põt quędam aqua, q̃ potest habere plus uacui paruo aere, & magnus aer esse potest, qui plus pleni habebit parua aqua. Hæ suppositiones fuerũt declaratę superius. inq̃t. Ignem igitur uacuum quidem, supple dicũt: ob quod & sursum fertur. Terram uero dicũt plenũ quocirca & deorsum mouetur. Hæc est prima suppositio uidelicet ignis sit uacuum, & terra plenum. Secundo ponit secundam, & inq̃t. Erit enim quædam aqua. uidelicet magna quæ plus ignis, hoc est uacui habebit paruo aere: & aer magnus erit ẽt qui plus terræ, hoc est pleni habebit parua aq̃. Hæc secunda suppositio, etiam de mente eorum constat. Ex his duabus suppositionibus infertur absurdum, uidelicet ꝙ aliquis aer uidelicet magnus celerius deorsum mouebit parua aqua. Tenet consequentia ex suppositionibus, quia magnus aer habebit plus pleni parua aqua, ergo celerius de-

N orsum erit aptus ferri. inquit: quare aliquam aeris magnitudinẽ celerius ferri deorsum oportebit parua aqua, quod destruit. d. Hoc aũt nusq̃; unq̃; uidetur. Non igitur plenum & uacuum materiæ esse possunt grauium & leuium.

Necesse est igitur quemadmoum & ignis sursum fertur, quia hoc habet, ut uacuum. Cætera uero nõ habet: & terra deorsum, quia plenum habet: & aerẽ in eius locum ferri, ac supra aquam, quia hoc aliqd habet, & aquam deorsum, quia hoc.

Fert uerbũ Additum Habet, uerbum Additum.

Expositio. Nunc ex dictis deducit principalem conclusionem: uidelicet esse tot numero materias, quot sunt elementa, quia ut ignis sursum fertur, quia habet hanc propriam sibi materiã, uidelicet uacuum, & ut terra deorsum mouetur, quia habet hanc propriam uidelicet plenum: ita necesse est aerẽ in eius locum supra aquã moueri proprietate suę materię, uidelicet quia habet hoc aliquid. s. de uacuo, et aquam etiam moueri

O deorsum sub aere, per idẽ, quia habet quicq̃; pleni. quare oĩa habent proprias materiæ differentias: per quas ꝓprios motus exercent. Inquit. Necesse est igitur quemadmodum & ignis sursum fertur, quia hoc habet, hoc est ob eius propriã quam habet materiam uidelicet uacuum: cætera uero. i. alias uero materias præter uacuũ non habet. & ut terra deorsum mouetur proprietate suæ materiæ, quia uidelicet plenum habet, per idem supple: necesse est aerem in eius locum ferri, & supra aquam proprietate suæ materiæ, quia hoc aliqd uacui habet plus pleno, & per idem necesse est aquã deorsum moueri proprietate suæ materiæ: uidelicet, q̃a hoc habet uidelicet plus pleni q̃ uacui. quare tot dr̃ias materiei necesse est, quot sunt motus ipsorũ dr̃iæ. & sic omnium nõ erit una materia, nec duæ, sed tot numero, quot elementa.

Si autem unũ quoddam erat ambo, aut duo (ambo aũt hęc insint utriq.) erit aliq̃ multitudo utriq;: qua & aqua paruum aerem excedet supero, & aer aquam infero, ut sæpe dictum est.

Ipso sursum Supero Infero Ipso deorsũ I.

Expositio. Deduxit conclusionem principalem: at nunc repetit rationem, ut sui moris est. nam cum intulit principalem conclusionem, de more epilogat ratiõem, quam prolixe fecerat. arguit ergo, si ambo. s. graue & leue sint unum quoddam uidelicet aut uacuum, aut plenum, aut ambo sint duo uidelicet leue uacuum & graue plenum: modo tam graui q̃; leui hæc ambo uidelicet uacuum & plenum insint, erit aliq̃ multitudo horum amborum uacui, & pleni utriq; uidelicet graui & leui competens, qua & aqua paruũ aerem excedet supero motu. i. qua aerẽ excedet aqua in motu sursum facto. & aer excedet aquam infero hoc est in motu deorsum facto: Nec deducit rationem sed inquit. ut dictum est. Inquit. Si autem unum quoddam. i. una quædam, materia erant ambo uidelicet ambo graue & leue erant una quædam materia: uacuum, aut plenum, aut duo. i. aut ambo graue & leua erant duo. i. duæ materiæ uacuum & plenum (ambo autem hæc insint utriq;) id est modo uacuum & plenũ insint utriq; i. tam graui q̃; leui, totum hoc est añs, cui addit consequens.

Q & inquit erit utriq; graui uidelicet seorsum & leui seorsum aliqua multitudo horum amborum uacui & pleni cõpetẽs quo & aqua paruum excedet supero motu. & qua aer excedet aquã infero motu, ut sæpe dictũ est. Oportet igit̃ eẽ materias tot numero: quot sunt grauia ipsa ac leuia, & non unã uel duas. Auer. mouet. q. quia Aris. uoluit cũ dualitate materiæ non stare contrarietatem eſotorum. Ait enim si duæ tantum materiæ essent eſotorum, non dabunẽ duo extrema eſta contraria. & prima quia (ut deduxit supra) ignem posset dari altius & altius in infinitum. Obijcit Auer. nam omnes colores sunt ex duabus materiebus. sunt enim colores qualitates secundæ, quarum principia sunt ignis & terra Ignis quidem alborum terra nigrorum, & tamen in multitudine colorũ sunt duo extremi colores. ergo dualitas materiei non tollit extrema. Auer respondet concedendo totum. Ad antiquos uero sequitur absurdum Arist uidelicet ꝙ elementa erunt eiusdem speiei, ut colores medij, qui non specie, sed se-

Quæ auer. cõm. 41.

cundum

A cundùm magis & minus differunt, ut quinto phyſ. dictum eſt. Hęc ex Auer. quæ in codicibus græcis nõ accidũt: ſed in ſuis barbaris traoslationibus, ut facile uidere licet.

Figuræ aũt cauſæ non ſunt, aut ut deorſum, aut ſurſum ferantur ſimplr, ſed ut celerius, aut tardius.

Expoſitio. Nunc quo nam modo figuræ motus cauſę ſint, declarat. nam ueterum nõnulli figuras motuum eſorum cauſas aſſignarunt, ut Plato qui igni figuram pyramidalem præbuit, uel ſphęricam ob eius motus celeritatẽ Ariſto. uero figuras motuũ cauſas principales non aſſerit ſed conceſſas, quatenus cauſę ſunt, nonut moueaoẽ eſnta ſimpliciter, aut ſurſum aut deorſum, ſed cauſæ ſunt, ut moueantur celerius, aut tardius inquit. Figuræ aũt cauſæ non ſunt, ut deorſum, aut ſurſum eſnta ipſa ſimpliciter ferantur, ſed ut ferantur celerius, aut tardius, & ita conceſſæ uidentur potius.

B Quas uero ob cauſas uidere non eſt difficile. Dubitatur enim nunc, cur latum ferrum, plumbũq; ſuper aquam natat. Alia uero minora minuſq; grauia ſi rotũda ſint, aut longa: ut acus, deorſum feruntur. & cur nõnulla ob paruitatem: ut aurea, arena, cæteraq; terrea, ac puluerulenta ſuper aerem natant.

Latum ferrũ. Lata ferramenta. Aurea arena. ψῆγμα. Arena, uel fruſtum. Fruſtu auri. Tela auri. Araneatas ri. Foliũ auri. Expoſitio.

Id qđ de figuris dixerat, nunc Ariſ. manifeſtat ſoluendo duo problemata. Et primo illa proponit. Secũdo ſoluit illa. Primum eſt, cur latũ ferrum, atq; latũ plũbum, ſi ad modũ telę araneę ſit, ſuper aquã natat. Alia aũt minora, & minus grauia, deorſum petunt, ſi rotunda ſint, aut longa: ut pila, & acus, inquit. Quas uero ob cauſas, ſupple figuræ conceſſæ ſint motuũ & non principales cauſę uidere non eſt difficile. nam ſolutis duobus problematibus, ſolutio ẽt & rei illa omnibus patebit, & ſtatim per ordinem illa problemata. proponit dicens. Dubitatur. n. nunc, cur latum ferrũ, plumbũq; ẽt latum, ſuper aquam natat. Alia uero minora minuſq; grauia, ſi rotũda ſint: ut pila, aut lõga: ut acus deorſum ferũtur. cã problematis eſt, quia grauiora deorſum magis mouẽtur.

C & ita ferramenta lata cum ſint, acu, & pila, grauiora, deberent in aqua deſcendere hoc eſt primum problema. deinde mouet ſecundum, cur uidelicet quędam alia ob paruitatem, ut folia auri, & quędam terrea puluerulenta q; in aere natãt. Cã dubitationis eſt, quia ſunt grauia, & aere maxime grauiora. Inquit. Et cur nonnulla ob paruitatem, ut aurea arena, quæ grę ce pſegma dicitur, latine fruſtum auri, uel tela aurea, cæteraq; terrea ac puluerulenta ſuper aerem natant: ut uidemus in radijs portarum atoma grauia ſupernatare: hoc eſt ſecundum problema Ariſto.

Suſtinere. Subeollere. Decidere. διωθεῖσθαι. Dilabi. Nõ impedire. Expoſitio.

Cauſam igitur horum oĩum, putare quidem: ut Democritus non rectè ſe habet. Ille. n. dicit illa calida, quę ſurſum ex aqua feruntur: ea lata eorum quę grauitatẽ habent, ſuſtinere. Anguſta uero decidere: pauca enim eſſe, quę ipſis contrapulſant.

Democritus ſoluit problema, & ſupponit ab imis aquis eleuari corpuſcula quædam, quæ phyſici uapores appellãt.

D hi ab imis mouentur ſurſum ad ſuperficiem aquarum ab aquarum ſuperficiebus ulterius mouenẽ aliq uapores & aeris mediam regionem petunt. Leuia aũt ſunt hæc corpuſcula & tenuia, a ſieſtis ipſis atq; ſole producta. Ex hac ſolutione facile ſoluit pblemata. Natant. n. ferrum, latum & amplum plũbum, quatenus uapores ab imis aquis ſurſum petentes obuij ferro & plumbo illa ob latitudinem ſuſtinent. Acum aũt & pilam, dicit Democritus decidere & per aquas dilabi. nã

B uitatem habent, ſuſtinere. Anguſta uero dicit decidere, dilabiq; per aerẽ & aquã. Pauca. n. ea eſſe, ſupple aſſerens, & ẽt parua, quę contrapulſant uaporibus. eſt. n. acus & pila parua res, quaſi non obſiſtens uaporibus. Hæc Democ.

In aere aũt magis ẽt idipſum fieri oportebat, ut ipſemet obiicit. Sed obiiciẽs molliter ſoluit. Dicit enim non in unũ facere impetum ſum. appellans ſum motum eorum corporum, quæ ſurſum feruntur.

Fieri. Facere.

Expoſitio. Obijcit nunc Democrito ex obiectione propria Democriti, qa plumbum planum, & ferrum latum deberet ſupernatare I aere, & magis, eo magis, quo aer eſt uaporoſior aqua, cum ſit humidior et tenuior. Sic ſibi obiecit Democr. uerum ſoluens ait, uapores aqueos magis coadunate aſcendere, aereos aũt ſparſim, et ſic aquei obſiſtunt latis corporibus. aerei uero non. ingt. In aere aũt magis ẽt idipſum fieri oportebat ut ipſemet obijcit ſibi, qm̃ aer præ nimia ſua humiditate eſt uaporoſior aqua. Deinde ponit ſolutionẽ Democritj, & ingt ſed obijciens molliter ſoluit. Dicit. n. uapores ipſos in aere eleuatos, nõ in unum facere impetum, qa non uniti ſcandũt ueluti uapores aquei, qui uniti ſubrolluotur. Quod uero ad uerba attinet { Sum } quod eſt uerbũ Democriticum i Ariſt. exponit io eius lingua: & inquit. Dicit. n. non in unum facere impetum ſum, appellans { Sum } motũ eorum corporũ, quę ſurſum ferunt, quæ corpora Ariſ. ubiq; uapores uocat. Motus. n. uaporũ apud Democritum non in unum facit impetum contra plumbũ & ferrum planum, qñ uapores ſunt aerei: ſed motus uaporum aqueorũ contra plumbum & ferrum lata facit impetum in unum, & propterea illa ſuſtinet. F

Quę auer. cõmẽ. 43.

Ariſto. aũt huic ſolutioni non aliter obiicit: niſi qa eſt mollis ac debilis. Et cãm reddit Auer. quia uapores aerei maiorem habent continuitatem: q̃ aquei uapores habẽt. nam aer aſcenſui ſuorum uaporum minus reſiſtit. Aqua uero ſuis uaporibus aſcendentibus magis reſiſtit. Vnde & proiecta in aere celerius mouenẽ eis ,piectis, quę mouenẽ in aqua. Qđ ſi uapores aerei in aere habebunt maiorem continuitatem, minorem habebunt expanſionem, quare corporibus deſcendentibus magis occurruot. Et ſic ſolutio Democriti debilis fuit: ut Auerroes declarauit. G

Cum aũt continuorum: alia quidẽ facile, alia uero minus facile diuiſibilia ſunt. Et diuiſiua etiam modo eodem, alia quidẽ magis: alia aũt minus: has eſſe cauſas putandum eſt. Facile quidem igitur diuiſibile: id eſt quod facile terminabile eſt, & id magis quod magis: ut aer magis eſt tale q̃ aqua, & aqua q̃ terra: minus etiam unoquoq; in genere magis facile diuiditur, faciliuſq; diſrumpitur.

Facile, uerbum. Additum. Autem. Vt.

Expoſitio. Quia ſolutio Democriti erat mollis ac debilis: nunc aliter ſoluit. Et ſupponit pro ſolutione duas diuiſiones continuorum corporum, prima eſt continuorum, alia facile, alia minus facile diuidi poſſunt. facile aer diuidi poteſt, minus facile aqua: adhuc minus facile diuidi põt terra, inquit. Cum autem continuorum corporum, alia quidem facile: alia aũt minus facile diuiſibilia ſunt, textus legatur ſuſpenſiue uſq; ibi { Has eſſe cauſas. } Hæc eſt prima diuiſio. Secũda uero eſt corporum continuorum quæ ſunt diuiſiua, alia magis diuiſiua ſunt, ut acuta & ſphærica: alia minus diuiſiua ſunt, ut lata, inquit. Et diuiſiua ẽt modo eodem, alia quidẽ magis: alia aũt minus: ſupple ſunt, & terminans textus ſuſpenſionem, ingt. Quia hę duę corporum diuiſiones uere ſunt has cãs n H

I Ea igitur quę quidem latitudinem habent: quia multum comprehendunt, supramanent. propterea, quia nõ disrumpitur illud quod multum facile diuiditur. Ea uero quę cõtrario modo se habent figuris, quia parum comprehendunt deorsum ferũtur: propterea quod facile illud diuidunt, & in aere multo magis quo facilius q̃ aqua diuisibilis est.

Diuiditur. Verbũ ad dictum.

Expositio.

Ea his suppositionibus soluit nunc problema primũ, propter quod enim quærebatur, nonnulla ponderosiora, ut ferrum & plũbum latum, citius descendũt in aqua, q̃ quædam minus grauia, ut acus & pila. Respondet quia lata illa corpora, non ita facile ipsam aquam penetrant: q̃m multũ cõ-

K prehendunt illius: & sic non facile aqua disrumpitur. Acuta uero facile penetrant, ut acus cum parum aquę comprehendant. Inquit. Ea igitur quæ quidem latitudinem habent, q̃a multum aquæ comprehendunt supramanent ipsi aquæ. ꝓpterea, quia non disrumpitur illud, quod multum facile diuiditur. Ea uero quæ contrario modo se habent figuris, ut acus & pila, quia ipsius aquæ parum cõprehendunt, deorsum feruntur. ꝓpterea quod facile illud diuidũt, quod de aqua comprehendunt. Addit & in aere multo magis quo facilius q̃ aqua diuisibilis est. Et sic habes solõnẽ primi ꝓblematis.

Cum aũt & grauitas ipsa aliquam uim habeat p quam deorsum fertur, & continua, ut non disrumpantur: hæc inter se conferre oportet: nam si uis ipsius grauis eam quæ in ipso continuo est ad disruptionem diuisionemq; exuperabit, penetrabit deorsum celerius. Sin autem fuerit imbecillior supernatabit. de graui quidem igitur & leui, & de his q̃ circa ipsa accidunt a nobis, hoc modo sit definitum.

Penetrabit Transibit Vim ifert deorsum. Coget deorsum.

Expositio.

L Solutio primi problematis satis constat: uerum, ut ipsam magis explanaret Aris. (ut Auer. innuit) supponit ut in corpore diuidenti est potentia actiua ad diuidendum: ita in corpore diuisibili anteq̃ diuidatur esse potentiam resistitiuã diuisioni. Qua rõne potentia hasce conferre oportet inuicem: nam si uis diuisiua quæ est in graui sit maior q̃ sit uis resistitiua, in aere, uel aqua: procul dubio graue fundum petit, ubi uis resistitiua in aere, uel aqua fuerit minor, uel æqualis, graue supernatabit. Cum igitur uis resistitiua in aqua sit maior q̃ uis diuisiua in ferro, uel plumbo lato: iure ferrum uel plũbum latũ supernatabit. In acu uero uel pila uis diuisiua maior est, q̃ resistitiua in aqua, ideo acus uel pila fundum petit. Inquit. Cum aũt & grauitas ipsa aliquam uim habeat diuisionis actiuã: & corpora ipsa continua, ut aer uel aqua aliquã uim habeant diuisionis prohibitiuam, siue diuisioni

M resistitiuã, ut non disrumpantur: hæc inter se conferre oportet. Nã si uis diuisiua quæ est ipsius grauis, eã uim quę in ipso continuo corpore ut in aqua uel aere est ad disruptionem diuisionẽq; exuperabit, penetrabit deorsum celerius, ut uis pilæ uel ipsius acus: quæ maior est in penetrando quàm uis aquæ in resistendo. Sin autẽ uis rei grauis fuerit imbecillior in penetrando, ut in plumbo lato, uel amplo ferro, q̃ sit uis aquæ in resistendo, graue illud supernatabit. Quod uero ad uerba attinet, uerbum {Penetrabit} græce est κατατείνει quod latine sonat transibit, uel pertransibit, penetrabit uim inferret deorsum, uel ui deorsum infertur: cogetur deorsum, uel uiolentabitur deorsum, clarius penetrabit ego trãstuli ad sensum. Ex hisce clarissime constat cã successionis in motu grauium & leuium in pleno. Cã enim est, quia medium dũ graue descendit, uel leue ascẽdit diuiditur: non aũt diuiditur, nisi diuisioni resistat. Nã licet uis diuisiua in graui uel leui sit maior, q̃ uis prohibitiua diuisionis in pleno: tñ uis diuisionis prohibitiua in pleno est aliquãta, ut sufficiat pro succes-

De cã successionis in motu. De motu In uacuo Fieri i tpe Fieri in instanti Fieri subito.

O sione motus. patet præterea in uacuo, uel non fieri motum, uel fieri in istanti, uel fieri subito. differt enim mutationem fieri in tpe, & fieri in instanti, & fieri subito. Fieri enim in tẽpore, est fieri in hora, uel die, uel aliquo certo dato tempore. In instãti aũt fieri motum est ipsum fieri in indiuisibili tpis. fieri uero motum subito, est ipsum non fieri in hoc instãti q̃ est præsens: sed immediate post hoc instãs quod est pręsens (ut Hesberistæ & Suisethistę tradunt.) In uacuo ergo non fit motus i tpe, quia illis nulla uis est uacui prohibitiua diuisionis, cum uacuũ nihil aliud sit q̃ dimẽsio sine corpore sensibili, q̃ nullius actiuitatis est. ergo motus uel erit subitarius, momẽtariusq; uel in instãti indiuisibiliq; tpis. licet Auer. ubiq; subito fieri, exponat fieri in instanti, ut octauo physi. cõmẽ. 23. & physic. 4. commen. 71. uerum de his als. postea epilogat dicens. De graui quidem igitur & leui: & de his q̃ cir-

P ca ipsa accidunt à nobis hoc modo sit definitum & sic Deo bene uolente nos finem imponimus huic nostrę interpretationi anno præsenti, M. D. X IIII. Die. XV. Octobris, Suessæ, in qua omnibus pateat me omnia esse locutum, ut philosophum: quæ uero uiderentur sanctæ Romanæ ecclesiæ dissonare, illico reuocamus, asserentes ea ab incuria nostra proficisci: non autem a malitia quare nostras has interpretatiões omnes, & quascũq; alias in quibusuis libris editis sanctæ Romanæ ecclesiæ summittimus, & tibi præsertim Illustrissimo Alouisio. Vale.

Ex mãdato sacri apostolici Concilij, statutum est omnia opera imprimenda publicari nequaq̃ debere, nisi prius ab inquisitore, una cum aliquo Theologiæ magistro recognita sint, cui uel per Diocesanum, uel eius Vicarium hoc iniũctum fuerit. Itaq; absente inquisitore ego magister Antonius Caietanus almi prædicatorum ordinis artium sacræq;

Q Theologiæ professor, conuentusq; sancti Dominici de Neapoli regens, ex mãdato Reuerẽdissimi domini Vicarij Neapolitani interpretationem insignis philosopi Augustini Niphi Suessani, in libros Aristotelis de Cœlo & Mundo diligenter recognoui, in quibus fidem facio me nihil inuenisse, quod fidem catholicam oppugnet.

S E R I E S C H A R T A R V M.

✠ A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V.

Omnes autem sunt quaterniones, pręter ✠ qui est ternio.

Venetiis Apud Hieronymum Scotum.

M D XLIX.